ΠΟΙΚΙΛΗ ΣΤΟΑ

ΕΘΝΙΚΟΝ ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦ. ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟΝ

ΔΙΕΥΘΥΝΟΜΕΝΟΝ

ΥΠΟ

ΙΩΑΝΝΟΥ Α. ΑΡΣΕΝΗ

ΤΗι ΠΟΛΥΤΙΜΩι ΣΥΜΜΕΤΟΧΗι ΕΓΚΡΙΤΩΝ ΛΟΓΙΩΝ

ΕΤΟΣ ΔΕΚΑΤΟΝ

1894

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΤΥΠΟΙΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ
ΟΔΟΣ ΟΦΘΑΛΜΙΑΤΡΕΙΟΥ ΑΡΙΘΜΟΣ 3.
1894

Ἀλεξάνδρῳ Ζαφειροπούλῳ

Ἐνδόξῳ ἀρωγῷ

τῆς Ἐθνικῆς Παιδείας

ΑΦΙΕΡΟΥΤΑΙ

ΕΟΡΤΟΛΟΓΙΟΝ

Ἑορταὶ ἐπίσημοι.

25 Μαρτίου — Ἡ Ἀνεξαρτησία τῆς Ἑλλάδος.
23 Ἀπριλίου — Ἡ ἑορτὴ τοῦ Βασιλέως.

Ἑορταὶ Θρησκευτικαὶ

καθ' ἅς δὲν ἐργάζονται ἐν τοῖς Δημοσίοις Γραφείοις:

1. Νέον ἔτος.— 2. Θεοφάνεια.— 3. Εὐαγγελισμός.— 4. Μεγάλη Παρασκευὴ καὶ Σάββατον. — 5. Κυριακὴ καὶ Δευτέρα τοῦ Πάσχα. — 6. Πεντηκοστή. — 7. Ἅγιος Γεώργιος.— 8. Ἀνάληψις.— 9. Ἅγιοι Ἀπόστολοι.— 10. Κοίμησις τῆς Θεοτόκου.— 11. Ἅγιος Δημήτριος.—12. Αἱ δύο ἡμέραι τῶν Χριστουγέννων.

ΩΡΑΙ ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ 1894

				ὥρ.	λ.		
Ἀρχὴ	τοῦ	ἔαρος	τῇ 8 Μαρτίου	4	34	μ. μ.	Μέσου χρόνου Ἀθηνῶν
»	»	θέρους	» 10 Ἰουνίου	0	32	» »	
»	»	φθινοπώρου	» 12 Σ)βρίου	3	2	π. »	
»	»	χειμῶνος	» 9 Δ)βρίου	9	33	μ. »	

ΠΑΣΧΑΛΙΟΝ ΤΟΥ 1894

Ἰνδικτιῶνος ζ'—7.
Ἡλίου κύκλοι ι'—10.
Σελήνης κύκλοι ια'—11.
Σελήνης Θεμέλιον δ'—4.
Κρεωφαγίας ἡμέραι νη'—58.
Τὸ Τριώδιον ἄρχεται Φεβρ στ'—6.
Ἑωθινὸν Ε'. ἦχος πλ. α'.
Ἡ Ἀπόκρεως Φεβρουαρίου κ'—20
Ὁ Εὐαγγελ. τῇ Παρασκ. τῆς δ'. ἑβδομ.

Νομικὸν Φάσκα Ἀπριλίου θ'—9.
Λατίνων Πάσχα Μαρτίου ιγ'.—13.
Τὸ Ἅγιον Πάσχα Ἀπριλίου ιζ'—17.
Ἡ Ἀνάληψις Μαΐου κς'—26.
Ἡ Πεντηκοστὴ Ἰουνίου ε'—5.
Κυριακὴ τῶν Ἀγ.Πάντ.Ἰουν. ιβ'—12.
Ἡ Νηστεία τῶν Ἀγ.Ἀπ. ἡμ.ις'—16.
Ἡ μνήμη αὐτῶν ἡμέρᾳ Τετάρτῃ.
Παραμονὴ τῶν Χριστουγ. ἡμ Σάββατον,

ΕΚΛΕΙΨΕΙΣ ΤΟΥ 1894

Κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο θὰ λάβωσι χώραν ἐν ὅλῳ τέσσαρες ἐκλείψεις, ἐξ ὧν δύο τοῦ Ἡλίου καὶ δύο τῆς σελήνης. 1ον) Μερικὴ ἔκλειψις τῆς Σελήνης τὴν 9 Μαρτίου, ἀόρατος ἐν Ἑλλάδι. 2ον) Ὁλικὴ δακτυλιοειδὴς ἔκλειψις τοῦ Ἡλίου τὴν 25 Μαρτίου, ἀόρατος ἐν Ἑλλάδι, ὁρατὴ δὲ ὡς μερικὴ περὶ τὸ τέλος αὐτῆς κατὰ τὴν ἀνατολὴν τοῦ Ἡλίου καὶ ὀλίγον μετ' αὐτὴν εἰς τὰ παράλια τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, τὰς ἀνατολικωτέρας νήσους τοῦ Αἰγαίου, ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ ἀλλαχοῦ. 3ον) Μερικὴ ἔκλειψις τῆς Σελήνης τὴν 3 Σεπτεμβρίου, ἐν μέρει ὁρατὴ ἐν Ἑλλάδι. 4ον) Ὁλικὴ ἔκλειψις τοῦ Ἡλίου τὴν 17 Σεπτεμβρίου, ἀόρατος ἐν Ἑλλάδι, ὁρατὴ δὲ ὡς μερικὴ ἐν Αἰγύπτῳ, εἰς τὰ μεσημβρινὰ παράλια τῆς Κύπρου καὶ ἀλλαχοῦ.

Διάβασις τοῦ Ἑρμοῦ πρὸ τοῦ δίσκου τοῦ Ἡλίου τὴν 29 Ὀκτωβρίου 1894

Κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ὁ ἐγγύτερος τῷ Ἡλίῳ ἐκ τῶν γνωστῶν πλανητῶν Ἑρμῆς θὰ διέλθῃ καὶ πάλιν, ὡς καὶ κατὰ τὸ 1891, πρὸ τοῦ Ἡλιακοῦ δίσκου. Τὸ φαινόμενον τοῦτο θὰ ἦνε ἀόρατον ἐν Ἑλλάδι, ὁρατὸν δὲ εἰς τὴν δυτικὴν Εὐρώπην καὶ πλείστους τόπους τῆς Ἀφρικῆς καὶ Ἀμερικῆς.

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ

Ἔχων ἡμέρας 31. Ἡ ἡμέρα ἔχει ὥρας 10 καὶ ἡ νὺξ ὥρας 14.

Ὁ Ἥλιος εἰς τὸν Ὑδροχόον.

	Ν.	Π.		
†	13	1	Σάβ.	**Ἡ κατὰ σάρκα περιτομὴ** τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μνήμη Βασιλείου τοῦ Μεγάλου. Ἀργία.
†	14	2	Κυρ.	Προεόρτια Θεοφανείων, Σιλβέστρου Πάπα Ῥώμης.
	15	3	Δευτ.	Μαλαχίου τοῦ προφήτου καὶ Γορδίου μάρτυρος.
	16	4	Τρίτ.	Ἡ Σύναξις τῶν 70 ἀποστ. καὶ Θεοκτίστου ὁσίου.
	17	5	Τετ.	Θεοπέμπτου καὶ Θεωνᾶ τῶν μαρτύρων καὶ Συγκλητικῆς τῆς ὁσίας. Παραμονὴ τῶν Θεοφανείων. Νηστεία, ἐν ᾗ ἂν ἡμέρᾳ τύχῃ.
†	18	6	Πέμ.	**Τὰ Ἅγια Θεοφάνεια.** Ἀργία.
†	19	7	Παρ.	Ἡ Σύναξις τοῦ προφήτου Προδρόμου καὶ Βαπτιστοῦ Ἰωάννου. Ἀργία καὶ ἰχθύος κατάλυσις.
	20	8	Σαβ.	Δομνίκης τῆς ὁσίας, Γεωργίου τοῦ Χοζεβίτου.
†	21	9	Κυρ.	Πολυεύκτου μάρτυρος.
	22	10	Δευτ.	Γρηγορίου ἐπισκ. Νύσσης, Δομετιανοῦ Μελιτινῆς.
	23	11	Τρίτ.	Θεοδοσίου τοῦ Κοινοβιάρχου.
	24	12	Τετ.	Τατιανῆς μάρτυρος.
	25	13	Πέμ.	Ἑρμύλου καὶ Στρατονίκου μαρτύρων.
	26	14	Παρ.	Τῶν ἐν Ῥαϊθῷ καὶ Σινᾶ ἀναιρεθέντων πατέρων καὶ ἀπόδοσις τῆς ἑορτῆς τῶν Θεοφανείων.
	27	15	Σάβ.	Παύλου τοῦ Θηβαίου καὶ Ἰωάννου τοῦ Καλυβίτου.
†	28	16	Κυρ.	Προσκύνησις τῆς τιμίας ἁλύσεως τοῦ ἀποστόλου Πέτρου.
†	29	17	Δευτ.	Ἀντωνίου τοῦ Μεγάλου. Ἀργία.
†	30	18	Τρίτ.	Ἀθανασίου καὶ Κυρίλλου ἀρχιεπ. Ἀλεξ. Ἀργία.
	31	19	Τετ.	Μακαρίου τοῦ Αἰγυπτίου καὶ Ἀρσενίου Κερκύρας.
				ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ
†	1	20	Πέμ.	Εὐθυμίου τοῦ Μεγάλου. Ἀργία.
	2	21	Παρ.	Μαξίμου τοῦ ὁμολογητοῦ καὶ Νεοφύτου Μαρτύρων.
	3	22	Σάβ.	Τιμοθέου τοῦ ἀποστ. καὶ Ἀναστ. τοῦ Πέρσου.
†	4	23	Κυρ.	Κλήμεντος Ἀγκύρας καὶ Ἀγαθαγγέλου μαρτ.
				Νέα σελήνη ὥρα 4. λ. 40 π. μ.
	5	24	Δευτ.	Ξένης τῆς ὁσίας.
	6	25	Τρίτ.	Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου ἐπισκ. Κων)πόλεως. Ἀργία.
	7	26	Τετ.	Ξενοφῶντος τοῦ ὁσίου καὶ τῆς συνοδείας αὐτοῦ.
	8	27	Πέμ.	Ἀνακομιδὴ τῶν λειψάνων Ἰωάν. τοῦ Χρυσοστόμου.
	9	28	Παρ.	Ἐφραὶμ ὁσίου τοῦ Σύρου.
	10	29	Σάβ.	Ἀνακομιδὴ τοῦ λειψάνου Ἰγνατίου τοῦ Θεοφόρου.
†	11	30	Κυρ.	Τῶν τριῶν Ἱεραρχῶν, Βασιλείου τοῦ Μεγάλου, Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου, καὶ Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου. Ἀργία.
	12	31	Δευτ.	Κύρου καὶ Ἰωάννου τῶν θαυματουργῶν Ἀναργύρων.

ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ

Ἔχων ἡμέρας 28. Ἡ ἡμέρα ἔχει ὥρας 11 καὶ ἡ νὺξ ὥρας 13.

Ὁ Ἥλιος εἰς τοὺς Ἰχθῦς.

	Ν.	Π.	
	13	1	Τρίτ. Προεόρτια Ὑπαπαντῆς. Τρύφωνος Μάρτυρος.
†	14	2	Τετ. Ὑπαπαντὴ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἀργία.
	15	3	Πέμ. Συμεὼν τοῦ Θεοδόχου καὶ Ἄννης τῆς Προφήτιδος.
	16	4	Παρ. Ἰσιδώρου τοῦ Πηλουσιώτου.
	17	5	Σάβ. Πολυεύκτου Κ)λεως. Ἀγάθης μάρτυρος.
			Ἄρχεται τὸ Τριῴδιον.
	18	6	Κυρ. ΤΟΥ ΤΕΛΩΝΟΥ καὶ ΦΑΡΙΣΑΙΟΥ. Βουκόλου τοῦ ὁσίου ἐπισκόπου Σμύρνης. Φωτίου Κ)λεως.
	19	7	Δευτ. Παρθενίου καὶ Λουκᾶ τοῦ ὁσίου.
			Πανσέληνος ὥρ. 11, λ. 4. μ. μ.
	20	8	Τρίτ. Θεοδώρου τοῦ Στρατηλάτου καὶ Ζαχαρίου ὁσίου.
	21	9	Τετ. Νικηφόρου μάρτυρος.
†	22	10	Πέμ. Χαραλάμπους ἱερομάρτυρος. Ἀργία.
	23	11	Παρ. Βλασίου ἱερομάρτυρος καὶ Θεοδώρας τῆς Αὐγούστης.
	24	12	Σάβ. Μελετίου Ἀρχιεπισκόπου Ἀντιοχείας.
†	25	13	Κυρ. ΤΟΥ ΑΣΩΤΟΥ. Μαρτιανοῦ τοῦ ὁσίου.
	26	14	Δευτ. Αὐξεντίου τοῦ ὁσίου.
			Σελήνης τελευταῖον τέταρτον ὥρ. 8, λ. 2. μ. μ.
	27	15	Τρίτ. Ὀνησίμου τοῦ Ἀποστόλου.
	28	16	Τετ. Παμφίλου μάρτυρος καὶ τῶν σὺν αὐτῷ.
			ΜΑΡΤΙΟΣ
	1	17	Πέμ. Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ καὶ Θεοδώρου τοῦ Τύρωνος.
	2	18	Παρ. Λέοντος Πάπα Ῥώμης.
	3	19	Σάβ. ΨΥΧΟΣΑΒΒΑΤΟΝ. Ἀρχίππου τοῦ ἀποστόλου.
†	4	20	Κυρ. ΤΗΣ ΑΠΟΚΡΕΩ. Λέοντος ἐπισκόπου Κατάνης.
	5	21	Δευτ. Τιμοθέου τοῦ ἐν Συμβόλ. καὶ Εὐσταθίου ἐπ. σκ. Ἀντιοχείας.
	6	22	Τρίτ. Ἡ εὕρεσις τῶν λειψάνων τῶν ἐν Εὐγενίοις μαρτύρων.
			Νέα σελήνη ὥρ. 4, λ. 43. π. μ.
	7	23	Τετ. Πολυκάρπου ἱερομάρτυρος ἐπισκόπου Σμύρνης.
	8	24	Πέμ. Ἡ α' καὶ β' εὕρεσις τῆς τιμίας κεφαλῆς τοῦ Προδρόμου.
	9	25	Παρ. Ταρασίου ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως.
	10	26	Σάβ. Πορφυρίου ἐπισκόπου Γάζης.
†	11	27	Κυρ. ΤΗΣ ΤΥΡΟΦΑΓΟΥ. Προκοπίου τοῦ Δεκαπολίτου.
	12	28	Δευτ. ΚΑΘΑΡΑ ΔΕΥΤΕΡΑ. Βασιλείου ὁμολογητοῦ.

ΜΑΡΤΙΟΣ

Ἔχων ἡμέρας 31. Ἡ ἡμέρα ἔχει ὥρας 13 καὶ ἡ νὺξ ὥρας 12.

Ὁ Ἥλιος εἰς τὴν Κριόν.

	Ν.	Π.		
	13	1	Τρίτ.	Εὐδοκίας ὁσιομάρτυρος.
				Σελήνης πρῶτον τέταρτον ὥρ. 9, λ. 4. π. μ.
	14	2	Τετ.	Ἡσυχίου, Εὐθαλείας μάρτυρος.
	15	3	Πέμ.	Εὐτροπίου, Κλεονίκου καὶ Βασιλίσκου μαρτύρων.
	16	4	Παρ.	Γερασίμου ὁσίου τοῦ ἐν Ἰορδάνῃ.
†	17	5	Σάϐ.	ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΘΕΟΔΩΡΩΝ. Κόνωνος μάρτυρος.
†	18	6	Κυρ.	ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΙΑΣ. Τῶν ἐν Ἀμορίῳ 42 μαρτύρων.
	19	7	Δευτ.	Καπίτωνος καὶ τῶν σὺν αὐτῷ μαρτύρων.
	20	8	Τρίτ.	Θεοφυλάκτου ἐπισκόπου Νικομηδείας.
				Πανσέληνος ὥρ. 2. λ. 10. μ. μ.
†	21	9	Τετ.	Τῶν ἐν Σεβαστείᾳ 40 μαρτύρων. Ἀργία.
	22	10	Πέμ.	Κοδράτου μάρτυρος καὶ τῶν σὺν αὐτῷ.
	23	11	Παρ.	Σωφρονίου ἀρχιεπισκόπου Ἱεροσολύμων.
	24	12	Σάϐ.	Θεοφάνους τοῦ ὁμολογητοῦ.
†	25	13	Κυρ.	Β′ ΤΩΝ ΝΗΣΤΕΙΩΝ. Ἀνακομιδὴ λειψάνου Νικηφόρου Κωνσταντινουπόλεως.
	26	14	Δευτ.	Βενεδίκτου τοῦ ὁσίου.
	27	15	Τρίτ.	Ἀγαπίου καὶ τῶν σὺν αὐτῷ 7 μαρτύρων.
	28	16	Τετ.	Σαϐίνου μάρτ. καὶ Χριστοδούλου.
				Σελήνης τελευταῖον τέταρτον ὥρ. 7. λ. 43. μ. μ.
	29	17	Πέμ.	Ἀλεξίου τοῦ ὁσίου τοῦ ἀνθρώπου τοῦ Θεοῦ.
	30	18	Παρ.	Κυρίλλου ἀρχιεπισκόπου Ἱεροσολύμων.
	31	19	Σάϐ.	Χρυσάνθου καὶ Δαρείας μαρτύρων.
				ΑΠΡΙΛΙΟΣ
†	1	20	Κυρ.	ΤΗΣ ΣΤΑΥΡΟΠΡΟΣΚΥΝΗΣΕΩΣ. Τῶν ἐν τῇ μονῇ τοῦ ἁγίου Σάϐϐα πατέρων.
	2	21	Δευτ.	Ἰακώϐου τοῦ ὁμολογητοῦ.
	3	22	Τρίτ.	Βασιλείου ἱερομάρτυρος.
	4	23	Τετ.	Νίκωνος ὁσιομάρτυρος καὶ τῶν 199 μαθητῶν αὐτοῦ.
	5	24	Πέμ.	Ζαχαρίου τοῦ ὁσίου.
				Νέα Σελήνη ὥρ. 4, λ. 8. π. μ.
†	6	25	Παρ.	**Ὁ Εὐαγγελισμὸς τῆς Θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας.** Ἀργία.
	7	26	Σάϐ.	Ἡ Σύναξις τοῦ Ἀρχαγγέλου Γαϐριήλ.
†	8	27	Κυρ.	Δ′. ΤΩΝ ΝΗΣΤΕΙΩΝ. Ματρώνης τῆς ὁσίας.
	9	28	Δευτ.	Ἱλαρίωνος τοῦ νέου.
	10	29	Τρίτ.	Μάρκου ἐπισκόπου Ἀρεθουσίων, Κυρίλλου διακόνου.
	11	30	Τετ.	ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΚΑΝΟΝΟΣ. Ἰωάννου τοῦ συγγραφέως τῆς κλίμακος.
	12	31	Πέμ.	Ὑπατίου ἱερομάρτυρος ἐπισκόπου Γαγγρῶν.

ΑΠΡΙΛΙΟΣ

Ἔχων ἡμέρας 30. Ἡ ἡμέρα ἔχει ὥρας 13 καὶ ἡ νὺξ ὥρας 11.

Ὁ Ἥλιος εἰς τὸν Ταῦρον.

	N.	Π.		
†	13	1	Παρ.	ΤΟΥ ΑΚΑΘΙΣΤΟΥ. Μαρίας ὁσίας τῆς Αἰγυπτίας.
	14	2	Σάϐ.	Τίτου ὁσίου τοῦ θαυματουργοῦ.
†	15	3	Κυρ.	Ε' ΤΩΝ ΝΗΣΤΕΙΩΝ. Νικήτα τοῦ ὁσίου πατρὸς καὶ Ἰωσὴφ τοῦ ὑμνογράφου.
	16	4	Δευτ.	Γεωργίου τοῦ ὁσίου τοῦ ἐν Μαλεῷ.
	17	5	Τρίτ.	Κλαυδίου, Θεοδώρου καὶ ἄλλων 5 μαρτύρων.
	18	6	Τετ.	Εὐτυχίου ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως.
	19	7	Πέμ.	Καλλιοπίου μάρτυρος, Γεωργ. ἐπισκ. Μυτιλήνης.
				Πανσέληνος ὥρ. 7, λ. 40. π. μ.
	20	8	Παρ.	Ἡρωδίωνος, Ἀγάθου, Ῥούφου, Ἀσυγκρίτου, Φλέγοντος, Ἑρμοῦ τῶν Ἀποστόλων ἐκ τῶν 70.
†	21	9	Σάϐ.	ΤΟΥ ΛΑΖΑΡΟΥ. Εὐτυχίου μάρτυρος.
†	22	10	Κυρ.	ΤΩΝ ΒΑΪΩΝ. Τερεντίου καὶ Πομπηΐου μάρτυρος.
	23	11	Δευτ.	Ἀντίπα ἱερομάρτυρος ἐπισκόπου Περγάμου.
	24	12	Τρίτ.	Βασιλείου τοῦ ὁμολογητοῦ ἐπισκόπου Παρίου.
	25	13	Τετ.	Μαρτίνου τοῦ ὁμολογητοῦ Πάπα Ῥώμης.
	26	14	Πέμ.	Ἀριστάρχου Πούδη καὶ Τροφίμου ἐκ τῶν 70.
	27	15	Παρ.	Κρήσκεντος μάρτυρος.
				Σελήνης τελευταῖον τέταρτον ὥρ. 1, λ. 15 π. μ.
	28	16	Σάϐ.	Ἀγάπης, Εἰρήνης καὶ Χιονίας τῶν αὐταδέλφων.
†	29	17	Κυρ.	ΤΟ ΑΓΙΟΝ ΠΑΣΧΑ. Συμεὼν ἱερομάρτυρος τοῦ ἐν Περσίδι.
	30	18	Δευτ.	Ἰωάννου, μαθητοῦ Γρηγορίου τοῦ Δεκαπολίτου.
				ΜΑΪΟΣ
	1	19	Τρίτ.	Παφνουτίου ἱερομάρτυρος.
	2	20	Τετ.	Θεοδώρου ὁσίου τοῦ Τριχινᾶ.
	3	21	Πέμ.	Ἰανουαρίου ἱερομάρτυρος καὶ τῆς συνοδείας αὐτοῦ.
	4	22	Παρ.	ΤΗΣ ΖΩΟΔΟΧΟΥ ΠΗΓΗΣ. Θεοδώρου τοῦ Συκεώτου.
				Νέα σελήνη ὥρ. λ. 43. π. μ.
†	5	23	Σάϐ.	Γεωργίου μεγαλομάρτυρος τοῦ Τροπαιοφόρου. Ἀργία.
†	6	24	Κυρ.	ΤΟΥ ΘΩΜΑ. Ἐλισάϐετ τῆς ὁσ. καὶ θαυματουργοῦ.
	7	25	Δευτ.	Μάρκου τοῦ Ἀποστόλου.
	8	26	Τρίτ.	Βασιλέως ἱερομάρτυρος ἐπισκόπου Ἀμασείας.
	9	27	Τετ.	Συμεὼν ἱερομάρτυρος.
	10	28	Πέμ.	Τῶν ἐν Κυζίκῳ 9 μαρτύρων.
	11	29	Παρ.	Ἰάσωνος καὶ Σωσιπάτρου τῶν Ἀποστόλων.
				Σελήνης πρῶτον τέταρτον ὥρ. 6, λ. 18 μ. μ.
	12	30	Σάϐ.	Ἰακώϐου τοῦ ἀποστόλου ἀδελφοῦ Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου.

ΜΑΙΟΣ

Ἔχων ἡμέρ.ς 31. Ἡ ἡμέρα ἔχει ὥρας 14 καὶ ἡ νὺξ ὥρας 10.

Ὁ ἥλιος εἰς τοὺς Διδύμους.

	Ν.	Π.		
†	13	1	Κυρ.	ΤΩΝ ΜΥΡΟΦΟΡΩΝ. Ἱερεμίου τοῦ προφήτου.
	14	2	Δευτ.	Ἀνακομιδὴ λειψάνου Ἀθανασίου τοῦ μεγάλου.
	15	3	Τρίτ.	Τιμοθέου καὶ Μαύρας μαρτύρων.
	16	4	Τετ.	Πελαγίας μάρτυρος.
	17	5	Πέμ.	Εἰρήνης μεγαλομάρτυρος.
	18	6	Παρ.	Ἰὼβ τοῦ δικαίου καὶ πολυάθλου.
	19	7	Σάβ.	Ἀνάμνησις τοῦ ἐν οὐρανῷ φανέντος σημείου τοῦ Σταυροῦ ἐν Ἱερουσαλὴμ καὶ Ἀκακίου τοῦ Κοδράτου μαρτύρων.
				Πανσέληνος ὥρ. 11, λ. 15 μ. μ.
†	20	8	Κυρ.	ΤΟΥ ΠΑΡΑΛΥΤΟΥ. Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου καὶ Εὐαγγελιστοῦ καὶ Ἀρσενίου τοῦ Μεγ. Ἀργία.
	21	9	Δευτ.	Ἠσαΐου τοῦ προφήτου καὶ Χριστοφόρου μάρτυρος.
	22	10	Τρίτ.	Σίμωνος ἀποστόλου τοῦ Ζηλωτοῦ.
†	23	11	Τετ.	ΤΗΣ ΜΕΣΟΠΕΝΤΗΚΟΣΤΗΣ. Μωκίου ἱερέως.
	24	12	Πέμ.	Ἐπιφανείου ἐπισκόπου Κύπρου καὶ Γερμανοῦ ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως.
	25	13	Παρ.	Τῶν ἐν Νικαίᾳ 318 πατέρων. Γλυκερίας μάρτυρος.
	26	14	Σάβ.	Ἰσιδώρου τοῦ ἐν Χίῳ μάρτυρος.
†	27	15	Κυρ.	ΤΗΣ ΣΑΜΑΡΕΙΤΙΔΟΣ. Παχωμείου τοῦ μεγάλου καὶ Ἀχιλλείου ἀρχιεπισκόπου Λαρίσσης.
				Σελήνης τελευταῖον τέταρτον ὥρ. 7. λ. 16 π. μ.
	28	16	Δευτ.	Θεοδώρου Ἡγιασμένου μαθητοῦ ὁσίου Παχωμίου.
	29	17	Τρίτ.	Ἀνδρονίκου τοῦ ἀποστόλου καὶ Ἰουνίας.
	30	18	Τετ.	Πέτρου, Διονυσίου καὶ τῶν σὺν αὐτοῖς μαρτύρων.
	31	19	Πέμ.	Πατρικίου ἱερομ. ἐπισκόπου Προύσης καὶ τῶν σὺν αὐτῷ.
				ΙΟΥΝΙΟΣ
	1	20	Παρ.	Θαλλαλαίου μάρτυρος.
†	2	21	Σάβ.	Κωνσταντίνου καὶ Ἑλένης μεγάλων βασιλέων καὶ ἰσαποστ. Ἀργία.
†	3	22	Κυρ.	ΤΟΥ ΤΥΦΛΟΥ. Βασιλίσκου μάρτυρος.
				Νέα Σελήνη ὥρ. 3, λ. 8. π. μ.
	4	23	Δευτ.	Μιχαὴλ τοῦ ὁμολογητοῦ ἐπισκόπου Συνάδων.
	5	24	Τρίτ.	Συμεὼν τοῦ ἐν θαυμαστῷ ὄρει.
	6	25	Τετ.	Γ' εὕρεσις τῆς τιμίας κεφαλῆς τοῦ Προδρόμου.
†	7	26	Πέμ.	ΤΗΣ ΑΝΑΛΗΨΕΩΣ. Κάπρου τοῦ ἀποστ. ἐκ τῶν 70.
	8	27	Παρ.	Ἑλλαδίου ἱερομάρτυρος.
	9	28	Σάβ.	Εὐτυχοῦς ἐπισκόπου Μελιτινῆς.
†	10	29	Κυρ.	Θεοδοσίας ἱερομάρτυρος.
				Σελήνης πρῶτον τέταρτον ὥρ. 6, λ. 48. μ. μ.
	11	30	Δευτ.	Ἰσαακίου ἡγουμένου τῆς μονῆς τῶν Δαλμάτων.
	12	31	Τρίτ.	Ἑρμείου μάρτυρος.

ΙΟΥΝΙΟΣ

Ἔχων ἡμέρας 30. Ἡ ἡμέρα ἔχει ὥρας 15 καὶ ἡ νὺξ ὥρας 9.

Ὁ ἥλιος εἰς τὸν Καρκῖνον.

	Ν.	Π.		
	13	1	Τετ.	Ἰουστίνου μάρτυρος τοῦ φιλοσόφου.
	14	2	Πέμ.	Νικηφόρου ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως.
	15	3	Παρ.	Λουκιλλιανοῦ μάρτυρος.
	16	4	Σάβ.	ΤΩΝ ΚΕΚΟΙΜΗΜΕΝΩΝ. Μητροφάνους ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως.
†	17	5	Κυρ.	ΤΗΣ ΠΕΝΤΗΚΟΣΤΗΣ. Δωροθέου ἱερομάρ. ἐπισκ. Τύρου.
†	18	6	Δευτ.	ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΝΕΥΜΑΤΟΣ. Ἱλαρίωνος τοῦ νέου ἡγουμένου μονῆς Δαλμάτων.
				Πανσέληνος ὥρ. 1, λ. 17. μ. μ.
	19	7	Τρίτ.	Θεοδότου ἱερομάρτυρος ἐπισκόπου Ἀγκύρας.
	20	8	Τετ.	Ἡ ἀνακομ. τοῦ λειψάνου Θεοδώρου τοῦ Στρατηλάτου.
	21	9	Πέμ.	Κυρίλλου ἀρχιεπισκόπου Ἀλεξανδρείας.
	22	10	Παρ.	Ἀλεξάνδρου καὶ Ἀντωνίνης μαρτύρων.
	23	11	Σαβ.	Βαρθολομαίου καὶ Βαρνάβα τῶν ἀποστόλων.
†	24	12	Κυρ.	ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΠΑΝΤΩΝ. Ὀνουφρίου καὶ Πέτρου τοῦ ἐν Ἄθῳ.
				Ἄρχεται ἡ Νηστεία τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων.
	25	13	Δευτ.	Ἀκυλίνης μάρτυρος.
	26	14	Τρίτ.	Ἐλισσαίου, προφήτου καὶ Μεθοδίου ἀρχιεπισκόπου.
				Σελήνης τελευταῖον τέταρτον ὥρ. 6, λ. 1. μ. μ.
	27	15	Τετ.	Ἀμὼς τοῦ προφήτου.
	28	16	Πέμ.	Τύχωνος ἐπισκόπου Ἀμαθοῦντος.
	29	17	Παρ.	Ἰσαύρου μάρτυρος, καὶ τῶν σὺν αὐτῷ, Μανουήλ, Σαβέλ, καὶ Ἰσμαὴλ μαρτύρων.
	30	18	Σάβ.	Λεοντίου Μάρτυρος.
				ΙΟΥΛΙΟΣ
†	1	19	Κυρ.	Ἰούδα τοῦ ἀποστόλου.
	2	20	Δευτ.	Μεθοδίου ἱερομάρτυρος ἐπισκόπου Πατάρων.
	3	21	Τρίτ.	Ἰουλιανοῦ μάρτυρος τοῦ Ταρσέως.
				Νέα σελήνη ὥρ. 6, λ. 14. π. μ.
	4	22	Τετ.	Εὐσεβίου ἱερομάρτυρος.
	5	23	Πέμ.	Ἀγριππίνης μάρτυρος.
†	6	24	Παρ.	Τὰ γενέθλια τοῦ προφήτου Προδρόμου καὶ Βαπτιστοῦ Ἰωάννου, Ἀργία.
	7	25	Σάβ.	Φεβρωνίας ὁσιομάρτυρος.
†	8	26	Κυρ.	Δαβὶδ τοῦ ὁσίου τοῦ ἐν Θεσσαλονίκῃ.
	9	27	Δευτ.	Σαμψὼν ὁσίου τοῦ Ξενοδόχου.
				Σελήνης πρῶτον τέταρτον ὥρ. 9, λ. 40 π. μ.
	10	28	Τρίτ.	Ἡ ἀνακομ. λειψάνων Κύρου καὶ Ἰωάννου Ἀναργύρων.
†	11	29	Τετ.	Πέτρου καὶ Παύλου τῶν κορυφαίων ἀποστόλων. Ἀργία καὶ ἰχθύος κατάλυσις.
†	12	30	Πέμ.	Ἡ σύναξις τῶν 12 Ἀποστόλων. Ἀργία.

ΙΟΥΛΙΟΣ

Ἔχων ἡμέρας 31. Ἡ ἡμέρα ἔχει ὥρας 14 καὶ ἡ νὺξ ὥρας 10.

Ὁ Ἥλιος εἰς τὸν Λέοντα.

	Ν.	Π.		
†	13	1	Παρ.	Κοσμᾶ καὶ Δαμιανοῦ τῶν Ἀναργύρων. Ἀργία.
	14	2	Σάβ.	Ἡ ἐν Βλαχέρναις κατάθεσις τῆς ἐσθῆτος τῆς Θεοτόκου.
†	15	3	Κυρ.	Ὑακίνθου μάρ. καὶ Ἀνατολίτου ἀρχ. Κωνσταντινουπόλεως
	16	4	Δευτ.	Ἀνδρέου Κρήτης τοῦ Ἱεροσολυμίτου.
	17	5	Τρίτ.	Ἀθανασίου τοῦ ἐν Ἄθῳ, Λαμπαδοῦ θαυματουργῶν.
				Πανσέληνος ὥρ. 5, λ. 2 μ. μ.
	18	6	Τετ.	Σισώη τοῦ μεγάλου.
	19	7	Πέμ.	Θωμᾶ τοῦ ἐν Μαλεῷ. Κυριακῆς τῆς μεγαλομάρτυρος.
	20	8	Παρ.	Προκοπίου μεγαλομάρτυρος.
	21	9	Σάβ.	Παγκρατίου ἱερομάρτυρος ἐπισκόπου Ταυρομενίας.
†	22	10	Κυρ.	Τῶν ἐν Νεαπόλει 45 μαρτύρων.
	23	11	Δευτ.	Εὐφημίας μεγαλομάρτυρος.
	24	12	Τρίτ.	Πρόκλου καὶ Ἱλαρίου τῶν μαρτύρων.
	25	13	Τετ.	Ἡ σύναξις τοῦ Ἀρχαγγέλου Γαβριὴλ καὶ Στεφάνου τοῦ Σαβαΐτου.
				Σελήνης τελευταῖον τέταρτον ὥρ. 11, λ. 8 μ. μ.
	26	14	Πέμ.	Ἀκύλα τοῦ ἀποστόλου καὶ Ἰωσὴφ Θεσσαλονίκης.
	27	15	Παρ.	Κηρύκου καὶ Ἰουλίττης τῶν μαρτύρων.
	28	16	Σάβ.	Ἀθηνογένους ἱερομάρτυρος.
†	29	17	Κυρ.	Μαρίνης τῆς μεγαλομάρτυρος.
	30	18	Δευτ.	Αἰμιλιανοῦ τοῦ μεγαλομάρτυρος.
	31	19	Τρίτ.	Μακρίνης ἀδελφῆς τοῦ μεγάλου Βασιλείου καὶ Δίου τῶν ὁσίων.
				ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ
†	1	20	Τετ.	Τοῦ προφήτου Ἡλιοῦ τοῦ Θεσβίτου. Ἀργία.
				Νέα σελήνη ὥρ. 2, λ. 8 π. μ.
	2	21	Πέμ.	Συμεὼν τοῦ διὰ Χριστὸν Σαλοῦ καὶ Ἰωάννου τοῦ συνασκητοῦ.
	3	22	Παρ.	Μαρίας τῆς Μαγδαληνῆς τῆς Μυροφόρου.
	4	23	Σάβ.	Φωκᾶ ἱερομάρτυρος καὶ Ἰεζεκιὴλ τοῦ προφήτου.
†	5	24	Κυρ.	Χριστίνης τῆς μεγαλομάρτυρος.
	6	25	Δευτ.	Ἡ κοίμησις τῆς ἁγίας Ἄννης μητρὸς τῆς Θεοτόκου.
	7	26	Τρίτ.	Ἑρμολάου ἱερ. καὶ Παρασκευῆς ὁσιομάρτυρος.
	8	27	Τετ.	Παντελεήμονος τοῦ Μεγάλου καὶ ἰαματ. Ἀργία.
				Σελήνης πρῶτον τέταρτον ὥρ. 10, λ. 40 π. μ.
	9	28	Πέμ.	Προχόρου, Νικάνορος, Παρμενᾶ ἀποστόλων.
	10	29	Παρ.	Καλλινίκου καὶ Θεοδότης τῶν μαρτύρων.
	11	30	Σάβ.	Σύλα, Σιλουανοῦ, Κρήσκεντος, ἐκ τῶν 70 ἀποστόλων.
†	12	31	Κυρ.	Εὐδοκίου δικαίου καὶ προέρτια τοῦ Τιμίου Σταυροῦ.

ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ

Ἔχων ἡμέρας 31. Ἡ ἡμέρα ἔχει ὥρας 13 καὶ ἡ νὺξ ὥρας 11.

Ὁ Ἥλιος εἰς τὴν Παρθένον.

Ν.	Π.		
13	1	Δευτ.	Ἡ πρόοδος τοῦ τιμίου Σταυροῦ καὶ τῶν 7 παίδων τῶν Μακαβαίων, Σολομονῆς καὶ Ἐλεαζάρου.
14	2	Τρίτ.	Ἡ ἀνακομιδὴ λειψάνου Στεφάνου τοῦ πρωτομάρτυρος.
15	3	Τετ.	Ἰσαακίου Δαλμάτου καὶ Φαύστου τῶν ὁσίων.
16	4	Πέμ.	Τῶν ἐν Ἐφέσῳ ἑπτὰ ἁγίων παίδων.
			Πανσέληνος ὥρ. 11, λ. 10 μ. μ.
17	5	Παρ.	Εὐσιγνίου μάρτυρος.
18	6	Σάβ.	Ἡ μεταμόρφωσις τοῦ Κυρίου καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἀργία καὶ ἰχθύος κατάλυσις.
19	7	Κυρ.	Δομετίου ἱερομάρτυρος.
20	8	Δευτ.	Αἰμιλιανοῦ τοῦ ὁμολογητοῦ ἐπισκόπου Κυζίκου.
21	9	Τρίτ.	Ματθία τοῦ ἀποστόλου.
22	10	Τετ.	Λαυρεντίου μάρτυρος καὶ ἀρχιδιακόνου.
23	11	Πέμ.	Εὔπλου τοῦ διακόνου καὶ μάρτυρος.
24	12	Παρ.	Φωτίου καὶ Ἀνικήτου τῶν μαρτύρων.
			Σελήνης τελευταῖον τέταρτον ὥρ. 6, λ. 14 π. μ.
25	13	Σάβ.	Μαξίμου τοῦ ὁμολογητοῦ, καὶ ἀπόδοσις τῆς ἑορτῆς τῆς Μεταμορφώσεως.
26	14	Κυρ.	Μιχαίου τοῦ προφήτου.
27	15	Δευτ.	Ἡ κοίμησις τῆς Θεοτόκου. Ἀργία.
28	16	Τρίτ.	Ἡ ἀνακομιδὴ τῆς εἰκόνος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ Διομήδους.
29	17	Τετ.	Μύρωνος μάρτυρος.
30	18	Πέμ.	Φλώρου καὶ Λαύρου τῶν μαρτύρων.
			Νέα σελήνη ὥρ. 1, λ. 11 π. μ.
31	19	Παρ.	Ἀνδρέου τοῦ Στρατηλάτου καὶ τῶν σὺν αὐτῷ 2593 μαρτύ-
			ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ
1	20	Σάβ.	Σαμουὴλ τοῦ προφήτου.
† 2	21	Κυρ.	Θαδαίου τοῦ ἀποστόλου καὶ Βάσσης μάρτυρος.
3	22	Δευτ.	Ἀγαθονίκου μάρτυρος.
4	23	Τρίτ.	Λούπου μάρτυρος καὶ ἀπόδοσις τῆς ἑορτῆς τῆς Θεοτόκου.
5	24	Τετ.	Εὐτυχοῦς ἱερομάρτυρος μαθητοῦ Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου.
6	25	Πέμ.	Ἡ ἐπάνοδος τοῦ λειψάνου Βαρθολομαίου τοῦ ἀποστόλου.
7	26	Παρ.	Ἀδριανοῦ καὶ Ναταλίας μαρτύρων.
			Σελήνης πρῶτον τέταρτον ὥρ. 6, λ. 4 π. μ.
8	27	Σάβ.	Ποιμένος τοῦ ὁσίου.
† 9	28	Κυρ.	Μωϋσέως τοῦ Αἰθίοπος.
† 10	29	Δευ.	Ἡ ἀποτομὴ τῆς κεφαλῆς Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου. Ἀργία.
11	30	Τρίτ.	Ἀλεξάνδρου, Ἰωάννου καὶ Παύλου τοῦ νέου ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως.
12	31	Τετ.	Ἡ κατάθεσις τῆς ζώνης τῆς Θεοτόκου.

ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ

Ἔχων ἡμέρας 30. Ἡ ἡμέρα ἔχει ὥρας 12 καὶ ἡ νὺξ ὥρας 12.

Ὁ Ἥλιος εἰς τὸν Ζυγόν.

	Ν.	Π.		
	13	1	Πέμ.	Ἡ σύναξις τῆς Θεοτόκου καὶ μνήμη Συμεὼν τοῦ Στυλίτου καὶ Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ.
	14	2	Παρ.	Μάμαντος μάρτυρος καὶ Ἰωάννου τοῦ μνηστευτοῦ.
	15	3	Σάϐ.	Ἀνθίμου ἱερομάρτυρος καὶ Θεοκτίστου τοῦ ὁσίου.
				Πανσέληνος ὥρ. 7, λ. 4. π. μ.
†	16	4	Κυρ.	Βαϐύλα ἱερομάρτυρος καὶ Μωϋσέως τοῦ προφήτου.
	17	5	Δευτ.	Ζαχαρίου τοῦ προφήτου πατρὸς τοῦ Προδρόμου.
	18	6	Τρίτ.	Ἡ ἀνάμνησις τοῦ θαύματος Μιχαὴλ τοῦ ἀρχιστρατήγου.
	19	7	Τετ.	Προεόρτια τῆς γεννήσεως τῆς Θεοτόκου καὶ Σώζοντος μάρτυρος.
†	20	8	Πέμ.	Τὰ Γενέθλια τῆς Θεοτόκου. Ἀργία καὶ ἰχθύος κατάλυσις.
	21	9	Παρ.	Ἰωακεὶμ καὶ Ἄννης, καὶ Σεϐηριανοῦ τῶν μαρτύρων.
	22	10	Σάϐ.	Μηνοδώρας, Μητροδώρας καὶ Νυμφοδώρας μαρτύρων.
				Σελήνης τελευταῖον τέταρτον ὥρ. 6, λ. 15 μ. μ.
†	23	11	Κυρ.	Θεοδώρας τῆς ὁσίας.
	24	12	Δευτ.	Αὐτονόμου ἱερομάρτυρος, καὶ ἀπόδοσις τῶν γενεθλίων τῆς Θεοτόκου.
	25	13	Τρίτ.	Τὰ ἐγκαίνια τοῦ ναοῦ τῆς Ἀναστάσεως καὶ Κορνηλίου τοῦ ἑκατοντάρχου.
†	26	14	Τετ.	Ἡ ὕψωσις τοῦ τιμίου Σταυροῦ. Ἀργία καὶ νηστεία.
	27	15	Πέμ.	Νικήτα μάρτυρος.
	28	16	Παρ.	Εὐφημίας τῆς μεγαλομάρτυρος.
	29	17	Σάϐ.	Σοφίας μάρτυρος καὶ τῶν τριῶν αὐτῆς θυγατέρων.
				Νέα Σελήνη ὥρ. 0, λ. 21 π. μ.
†	30	18	Κυρ.	Εὐμενίου τοῦ θαυματουργοῦ ἐπισκόπου Γορτύνης.

ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ

	Ν.	Π.		
	1	19	Δευτ.	Τροφίμου, Σαϐϐατίου καὶ Δορυμέδοντος μαρτύρων.
	2	20	Τρίτ.	Εὐσταθίου μεγαλομάρτυρος συμϐίας καὶ τῶν δύο αὐτοῦ υἱῶν.
	3	21	Τετ.	Κοδράτου τοῦ ἀποστόλου καὶ Ἰωνᾶ τοῦ προφήτου.
	4	22	Πέμ.	Φωκα ἱερομάρτυρος.
	5	23	Παρ.	Ἡ σύλληψις τοῦ προδρόμου καὶ βαπτιστοῦ Ἰωάννου.
	6	24	Σάϐ.	Θέκλης τῆς πρωτομάρτυρος.
				Σελήνης πρῶτον τέταρτον ὥρ. 7, λ. 10 π. μ.
†	7	25	Κυρ.	Εὐφροσύνης τῆς ὁσίας.
†	8	26	Δευτ.	Ἡ μετάστασις Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου. Ἀργία.
	9	27	Τρίτ.	Καλλιστράτου καὶ τῶν σὺν αὐτῷ 49 μαρτύρων.
	10	28	Τετ.	Χαρίτωνος ὁμολογητοῦ καὶ Βαροὺχ τοῦ προφήτου.
	11	29	Πέμ.	Κυριακοῦ τοῦ ἀναχωρητοῦ.
	12	30	Παρ	Γρηγορίου ἐπισκόπου Μεγάλης Ἀρμενίας.

ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ

Ἔχων ἡμέρας 30. Ἡ ἡμέρα ἔχει ὥρας 11 καὶ ἡ νὺξ ὥρας 13.

Ὁ Ἥλιος εἰς τὸν Σκορπίον.

	Ν.	Π.	
	13	1	Σάϐ. Ἀνανίου τοῦ ἀποστόλου καὶ Ρωμανοῦ μελῳδοῦ.
†	14	2	Κυρ. Κυπριανοῦ ἱερομάρτυρος καὶ Ἰουστίνης τῆς Παρθένου
			Πανσέληνος ὥρ. 7, λ. 40 μ. μ.
	15	3	Δευτ. Διονυσίου ἱερομάρτυρος Ἀρειοπαγίτου.
	16	4	Τρίτ. Ἱεροθέου ἐπισκόπου Ἀθηνῶν.
	17	5	Τετ. Χαριτίνης μάρτυρος.
	18	6	Πέμ. Θωμᾶ τοῦ ἀποστόλου.
	19	7	Παρ. Σεργίου καὶ Βάκχου τῶν μαρτύρων.
	20	8	Σάϐ. Πελαγίας τῆς ὁσίας,
†	21	9	Κυρ. Ἰακώϐου τοῦ ἀποστόλου καὶ Ἀνδρονίκου ὁσίου.
			Σελήνης τελευταῖον τέταρτον ὥρ. 6, λ. 14 μ. μ.
	22	10	Δευτ. Εὐλαμπίου καὶ Εὐλαμπίας τῶν ἀδελφῶν μαρτύρων.
	23	11	Τρίτ. Φιλίππου ἀποστόλου καὶ Θεοφάνους τοῦ Γραπτοῦ.
	24	12	Τετ. Πρόϐου, ταράχου τῶν μαρτύρων.
	25	13	Πέμ. Κάπρου, Παπύλου, Ἀγαθοδώρου, Ἀγαθονίκης μαρτύρων.
	26	14	Παρ. Ναζαρίου καὶ τῶν σὺν αὐτῷ μαρτύρων, καὶ Κοσμᾶ τοῦ ποιητοῦ.
	27	15	Σαϐ. Λουκιανοῦ μάρτυρος.
†	28	16	Κυρ. Λουγγίνου τοῦ ἑκατοντάρχου μάρτυρος.
			Νέα Σελήνη ὥρ. 8, λ. 10. π. μ.
	29	17	Δευτ. Ὠσηὲ τοῦ προφήτου καὶ Ἀνδρέου ὁσιομάρτυρος.
	30	18	Τριτ. Λουκᾶ τοῦ Εὐαγγελιστοῦ.
	31	19	Τετ. Ἰωὴλ τοῦ προφήτου καὶ Οὐαρίου μάρτυρος.
			ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ
	1	20	Πέμ. Ἀρτεμίου μάρτυρος, Γερασίμου τοῦ ὁσίου καὶ τῆς ὁσίας Ματρώνης τῆς Χιοπολίτιδος.
	2	21	Παρ. Ἰλαρίωνος μεγάλου καὶ Σωκράτους πρεσϐυτέρου.
	3	22	Σαϐ. Ἀϐερκίου θαυματουργοῦ, τῶν ἐν Ἐφέσῳ 7 παίδων.
†	4	23	Κυρ. Ἰακώϐου τοῦ ἀδελφοθέου καὶ ἀποστόλου.
	5	24	Δευτ. Ἀρέθα μάρτυρος καὶ τῶν σὺν αὐτῷ.
			Σελήνης πρῶτον τέταρτον ὥρ. 11, λ. 2. π. μ.
	6	25	Τρίτ. Μαρκιανοῦ καὶ Μαρτυρίου τῶν Νοταρίων.
†	7	26	Τετ. Δημητρίου τοῦ μεγαλομάρτυρος. Ἀργία.
	8	27	Πέμ. Νέστορος μάρτυρος.
	9	28	Παρ. Τερεντίου Μάρτυρος καὶ τῶν σὺν αὐτῷ.
	10	29	Σαϐ. Ἀναστασίας Ρωμαίας τῆς ὁσιομάρτυρος.
†	11	30	Κυρ. Ζηνοϐίου καὶ Ζηνοϐίας τῶν ἀδελφῶν μαρτύρων.
	12	31	Δευτ. Στάχυος καὶ τῶν σὺν αὐτῷ ἀποστόλων καὶ Ἐπιμάχου μάρτυρος.

ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ

Ἔχωνἡ ἡμέρας 30. Ἡ ἡμέρας ἔχει ὥρας 10 ἡ νὺξ ὥρας 14.
Ὁ Ἥλιος εἰς τὸν Τοξότην.

	Ν.	Π.		
	13	1	Τρίτ.	Κοσμᾶ καὶ Δαμιανοῦ τῶν θαυματ. Ἀναργύρων.
				Πανσέληνος ὥρ. 3. λ. 2. μ. μ.
	14	2	Τετ.	Ἀκινδύνου καὶ τῶν σὺν αὐτῷ μαρτύρων.
	15	3	Πεμ.	Ἀκεψιμᾶ μάρ. κατάθεσις λειψ. Γεωργίου μεγαλομ.
	16	4	Παρ.	Ἰωαννίκου μεγαλομ. Νικάνδρου, Ἑρμαίου ἱερομ.
	17	5	Σαβ.	Γαλακτίωνος καὶ Ἐπιστήμης τῶν μαρτύρων.
†	18	6	Κυρ.	Παύλου τοῦ ὁμολογητοῦ ἀρχιεπισκόπου Κων)πόλεως.
	19	7	Δευτ.	Τῶν ἐν Μελιτινῇ 33 μαρ. Λαζάρου τοῦ θαυματουργοῦ.
†	20	8	Τριτ.	Ἡ σύναξις Μιχαὴλ τοῦ ἀρχιστρατήγου καὶ τῶν Ἀσωμάτων Δυνάμεων. Ἀργία.
				Σελήνης τελευταῖον τέταρτον ὥρ. 6, λ. 42 π. μ
	21	9	Τετ.	Ὀνησιφόρου, Πορφυρίου μαρτ. καὶ Ματρώνης ὁσίας.
	22	10	Πέμ.	Ὀλυμπᾶ καὶ τῶν σὺν αὐτῷ. Ὀρέστου μάρτυρος.
	23	11	Παρ.	Μηνᾶ, Βίκτωρος καὶ Βικεντίου μαρτύρων.
	24	12	Σαβ.	Ἰωάννου τοῦ Ἐλεήμονος καὶ Νείλου τοῦ ὁσίου.
†	25	13	Κυρ.	Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως. Ἀργία.
†	26	14	Δευτ.	Φιλίππου τοῦ ἀποστόλου. Ἀργία καὶ ἰχθύος κατάλ.
	27	15	Τριτ.	Γουρία, Σαμωνᾶ καὶ Ἀβίβου τῶν μαρτύρων.
				Νέα Σελήνη ὥρ. 4. λ. 11 π. μ.
	28	16	Τετ.	Ματθαίου τοῦ ἀποστόλου καὶ Εὐαγγελιστοῦ.
	29	17	Πεμ.	Γρηγορίου τοῦ θαυματουργοῦ ἐπισκ. Νεοκαισαρείας.
	30	18	Παρ.	Πλάτωνος καὶ Ῥωμανοῦ τῶν μαρτύρων.
				ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ
	1	19	Σάβ.	Ἀβδιοῦ τοῦ προφήτου καὶ Βαρλαὰμ μάρτυρος.
†	2	20	Κυρ.	Γρηγορίου τοῦ Δεκαπολίτου καὶ Πρόκλου τοῦ ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως.
†	3	21	Δευτ.	Τὰ Εἰσόδια τῆς Θεοτόκου. Ἀργία.
	4	22	Τρίτ.	Φιλήμονος καὶ τῶν σὺν αὐτῷ ἀποστόλων καὶ Κιλικίας μάρτυρος.
	5	23	Τετ.	Γρηγορίου ἀρχιεπισκόπου Ἀκραγαντίου καὶ Ἀμφιλοχίου ἐπισκόπου Ἰκονίου.
				Σελήνης πρῶτον τέταρτον ὥρ. 7, λ. 20 μ. μ.
	6	24	Πέμ.	Κλήμεντος πάπα Ῥώμης καὶ Πέτρου Ἀλεξανδρείας.
†	7	25	Παρ.	Αἰκατερίνης μεγαλομάρτυρος καὶ Μερκουρίου μάρτ. Ἀργία.
	8	26	Σάβ.	Ἀλυπίου καὶ Νίκωνος τῶν ὁσίων, καὶ μνήμη τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν Στυλιανοῦ τοῦ Παφλαγόνος.
†	9	27	Κυρ.	Ἰακώβου Πέρσου μεγαλομάρτυρος.
	10	28	Δευτ.	Στεφάνου τοῦ νέου καὶ Εἰρηνάρχου μάρτυρος.
	11	29	Τρίτ.	Παραμόνου καὶ Φιλουμένου τῶν μαρτύρων.
†	12	30	Τετ.	Ἀνδρέου τοῦ πρωτοκλήτου. Ἀργία.
				Πανσέληνος ὥρ. 10. λ 8 μ. μ.

ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ

Ἔχων ἡμέρας 31. Ἡ ἡμέρα ἔχει ὥρας 9 καὶ ἡ νὺξ ὥρας 15.
Ὁ Ἥλιος εἰς τὸν Αἰγόκερω.

	Ν.	Π.		
	13	1	Πέμ.	Ναοὺμ τοῦ προφήτου.
	14	2	Παρ.	Ἀβακοὺμ τοῦ προφήτου.
	15	3	Σάβ.	Σωφρονίου τοῦ προφήτου.
+	16	4	Κυρ.	Βαρβάρας μεγαλομ. καὶ Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ.
†	17	5	Δευτ.	Σάββα τοῦ Θεοφόρου καὶ ἡγιασμένου. Ἀργία.
†	18	6	Τρίτ.	Νικολάου ἐπισκόπου Μύρων τῆς Λυκίας. Ἀργία.
	19	7	Τετ.	Ἀμβροσίου ἐπισκόπου Μεδιολάνων.
				Σελήνης τελευταῖον τέταρτον ὥρ. 1, λ. 7. μ. μ.
	20	8	Πέμ.	Παταπίου τοῦ ὁσίου.
†	21	9	Παρ.	Ἡ σύλληψις τῆς θεομήτορος Ἄννης. Ἀργία.
	22	10	Σάβ.	Μηνᾶ, Ἑρμογένους καὶ Εὐγράφου μαρτύρων.
†	23	11	Κυρ.	Δανιὴλ τοῦ Στυλίτου.
†	24	12	Δευτ.	Σπυρίδωνος τοῦ θαυματουργοῦ. Ἀργία.
	25	13	Τρίτ.	Εὐστρατίου καὶ τῶν σὺν αὐτῷ μαρτύρων.
	26	14	Τετ.	Θύρσου καὶ τῶν σὺν αὐτῷ μαρτύρων.
	27	15	Πέμ.	Ἐλευθερίου ἱερομάρτυρος.
				Νέα Σελήνη ὥρ. 11, λ. 13 μ. μ.
	28	16	Παρ.	Ἀγγαίου τοῦ προφήτου καὶ Μαρίνου μάρτυρος.
	29	17	Σάβ.	Δανιὴλ τοῦ προφήτου καὶ τῶν 3 παίδων, Διονυσίου ἀρχιεπισκόπου Αἰγίνης, τοῦ ἐκ τῆς νήσου Ζακύνθου.
†	30	18	Κυρ.	Σεβαστιανοῦ, Ζωῆς καὶ τῶν σὺν αὐτοῖς μαρτύρων.
	31	19	Δευτ.	Βονιφατίου μάρτυρος.
				ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ
	1	20	Τρίτ.	Προεόρτια τῶν Χριστουγέννων καὶ μνήμη Ἰγνατίου τοῦ Θεοφόρου.
	2	21	Τετ.	Ἰουλιανῆς μάρτυρος.
	3	22	Πέμ.	Ἀναστασίας μάρτυρος τῆς Φαρμακολυτρίας.
	4	23	Παρ.	Τῶν ἐν Κρήτῃ 10 μαρτύρων.
				Σελήνης πρῶτον τέταρτον ὥρ. 3. λ. 0. μ. μ.
	5	24	Σάβ.	Παραμονὴ τῶν Χριστουγέννων καὶ Εὐγενείας ὁσιομάρτυρος.
†	6	25	Κυρ.	Ἡ κατὰ σάρκα Γέννησις τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἀργία τριήμερος καὶ κατάλυσις εἰς πάντα μέχρι τῆς παραμονῆς τῶν Θεοφανείων.
	7	26	Δευτ.	Ἡ σύναξις τῆς Θεοτόκου καὶ Εὐθυμίου ἱερομ.
	8	27	Τρίτ.	Στεφάνου ἀρχιδιακόνου καὶ πρωτομάρτυρος, Θεοδώρου Γραπτοῦ.
	9	28	Τετ.	Τῶν ἐν Νικομηδείᾳ δισμυρίων μαρτύρων.
	10	29	Πέμ.	Τῶν ἐν Βηθλεὲμ ἀναιρεθέντων 14 χιλ. νηπίων.
	11	30	Παρ.	Ἀνυσίας τῆς ὁσιομάρτυρος.
				Πανσέληνος ὥρ. 8, λ. 28 μ. μ.
	12	31	Σαβ.	Μελάνης τῆς ὁσίας καὶ ἀπόδοσις τῆς ἑορτῆς τῶν Χριστουγέννων.

ΘΕΟΔΩΡΟΣ Γ. ΟΡΦΑΝΙΔΗΣ

ΣΥΓΧΡΟΝΟΣ

ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΚΑΙ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ

ΣΤΟΑ

1894

Η ΠΡΩΤΗ ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ

Ο ἓν ἀπέρχεται, τὸ ἕτερον ἔρχεται. Παρατηρεῖ τις τὰς τελευταίας ἀναλαμπὰς τοῦ πρώτου, ἐν ᾧ ἡ ἀμφιλύκη τοῦ δευτέρου ὑποφώσκει ῥοδίζουσα εἰς τὸν ὁρίζοντα τοῦ χρόνου. Πόσας ἐλπίδας, ὁποίας προσδοκίας ἐμπερικλείει ἡ ἡμέρα αὕτη, ὁποῖαι δ' ἐκπληρώσεις πόθων λαμβάνουσιν ὑπόστασιν, πραγματικότητα, τέρμα! Ἐγεύθη ἤδη ὅλος ὁ κόσμος τὰς πικρίας, μέχρι τρυγὸς ἐξήντλησε τὴν κύλικα τῶν ἀπολαύσεων, ἃς τῷ ἐπεφύλαττεν ὁ εἷς χρόνος, ἐν χαρμονῇ δὲ καὶ ἀνυπομόνῳ εὐθυμίᾳ ὑποδέχεται τὸν ἄλλον, πλήρης ἐλπίδων, ἀναμένων τὴν πραγματοποίησιν τῶν ὀνείρων καὶ προσδοκιῶν του, ἃς παρεῖδε τὸ παρελθόν. Πάντοτε νέαι ἐλπίδες ἐξογκοῦσι τὴν καρδίαν, νέα αἰσθήματα ἀνακινοῦνται ἐν αὐτῇ, ἰσχυροτέρα προσδοκία ὠθεῖ τὸν ἄνθρωπον διὰ τὸν πρὸς τὸ ἄγνωστον πλοῦν, διότι ἐκ φύσεως ἐπλάσθη νὰ ἦνε τόσον χιμαιροφιλὴς καὶ ν' ἀγαπᾷ τόσον ν' αὐταπατᾶται. Εἶναι ἡ γλυκυτέρα ἡμέρα τοῦ ἔτους. Ἀπὸ τῆς ἀνατολῆς τῆς πρωΐας, μὲ τὰ πρῶτα τῆς αὐγῆς ῥόδα ἕως τοῦ λυκαυγοῦς τὴν μελιχρὰν φωταύγειαν, ὅλος ὁ κόσμος δέχεται εὐχὰς ἀπὸ χείλη προσώπων ἀγαπητῶν, ἁπλῶς συμπαθῶν, ἀδιαφόρων καὶ πολλάκις ἐχθρῶν.

Δὲν ὑπάρχει κανείς, ὁσωδήποτε στωϊκὸς καὶ ἀπαθὴς καὶ ἂν ἦνε, οἱανδήποτε κανονικὴν καὶ ἐρημιτικὴν ζωὴν καὶ ἂν διάγῃ, ὅστις ἐν τῷ διαστήματι τῆς παρόδου ἑνὸς ὁλοκλήρου ἔτους, δὲν ὑπέστη μεταβολήν τινα ἐν τῷ βίῳ αὐτοῦ, δὲν ἐδοκίμασε σειράν τινα συγκινήσεων εὐφροσύνων ἢ ἀλγεινῶν, δὲν ἔσχε περιπέτειάν τινα, ἥτις ὑπὸ τὸν τύπον ἡδείας ἀναμνήσεως, εἴτε πικρίας, θὰ δεσπόζῃ ἀείποτε τοῦ βίου του. Καὶ ὅμως

οἱ πάντες φαιδρῶς καὶ εὐθύμως πανηγυρίζουσι τὴν ἀπώλειαν τῶν ἐτῶν, οἱανδήποτε ἐπιῤῥοὴν καὶ ἂν ἔσχον ταῦτα ἐπὶ τῆς ζωῆς αὐτῶν, καὶ ὡς ἐπὶ τῶν βασιλέων, ἡ τελευτὴ ἑκάστου ἔτους ἀποβάλλει πάντα πένθιμον χαρακτῆρα ὑπὸ τὴν ἀγαλλίασιν καὶ τὰς ἐπευφημίας, αἵτινες συνοδεύουσι τὴν ἀνάῤῥησιν τοῦ διαδόχου του. Ὁ ἄκρατος πόθος τῆς μεταβολῆς, τῆς ποικιλίας, οἱ νέοι ἄπληστοι πόθοι, τὸ κράτος τοῦ νέου πυρετοῦ ὑψίστης ἀνυπομονησίας καταβάλλουσι πᾶν ἕτερον συναίσθημα ἐν τῇ ψυχῇ τοῦ ἀνθρώπου. Διαῤῥέει ἐν μιᾷ στιγμῇ ἡ ζωὴ τοῦ παρελθόντος, ἡ ἀνάμνησις αὐτοῦ φαίνεται ὁλόκληρος αἰών, καὶ αἱ ἡμέραι τοῦ μέλλοντος φωτίζουσι ὑπὸ τὰς γλυκυτέρας προσδοκίας καὶ τὴν πλέον μελαγχολικὴν ψυχήν, τὴν μᾶλλον ἐσκοτισμένην διάνοιαν. Ὁ παρερχόμενος χρόνος θάπτεται εἰς τὸ μέγα κοιμητήριον τοῦ παρελθόντος, τὸ δὲ βλέμμα στρέφεται εἰς τὸ ἐπανατέλλον ΝΕΟΝ ΕΤΟΣ, τὴν ῥοδίζουσαν ἀνατολὴν τοῦ μέλλοντος, σφριγῶσαν ἐκ ζωῆς, μεστὴν ἐλπίδων, ἔμπλεων φαιδρότητος.

* *
* * * *

Ἡ ἑορτὴ τῆς πρώτης τοῦ ἔτους ἡμέρας εἶναι ἀρχαιοτάτη. Οἱ πλεῖστοι τῶν συγγραφέων παραδέχονται, ὅτι ἡ ἑορτὴ αὕτη ἕλκει τὴν καταγωγήν της ἐκ τῆς Ῥώμης. Μεταξὺ τῶν ἄλλων θεοτήτων, αἵτινες ἐτιμῶντο ἐν τῇ ἐθνικῇ ταύτῃ πόλει, ὑπῆρχε καί τις ὀνομαζομένη Strenia. Ἡ θεὰ αὕτη προΐστατο τῶν εὐτυχῶν ἐκβάσεων, τῶν κερδῶν καὶ τῆς ἐπιτυχίας ἐν ταῖς ὑποθέσεσιν. Ὅταν ἡ ἀρχὴ τοῦ ἔτους, ἥτις ἀρχικῶς, παρὰ τοῖς Ῥωμαίοις, ἔπιπτε κατὰ τὸν μῆνα Μάρτιον, ὡρίσθη κατὰ τὰς καλλένδας τοῦ *Ἰανουαρίου,* τουτέστιν κατὰ τὴν πρώτην ἡμέραν τοῦ μηνὸς τούτου, εἰσήχθη δὲ μικρὸν κατὰ μικρὸν τὸ ἔθος τοῦ νὰ ἑορτάζωσι τὴν ἐπάνοδον τῶν καλλενδῶν τούτων δι' ἑορτῶν, διασκεδάσεων καὶ ἀμοιβαίων εὐχῶν, μεθ' ὧν βραδύτερον ἐπεκράτησε τὸ ἔθιμον ν' ἀνταλλάσσωσι καὶ μικρὰ δῶρα, ἡ ἡμέρα αὕτη ἀφιερώθη εἰς τὴν θεὰν Strenia, ἐκ δὲ τοῦ ὀνόματός της τα δῶρα ταῦτα ἐκλήθησαν Streunoe.

Κατὰ τὰς μαρτυρίας συγγραφέων τινῶν τὰ πρῶτα δῶρα τῶν Ῥωμαίων ἦσαν κλάδος ἐλαίας, ὃν ἔκοπτον ἐκ τοῦ περιβάλλοντος τὸν ναὸν τῆς θεᾶς ταύτης ἄλσους. Τὸ ἔθιμον τοῦτο ἐξηκολούθησε, μέχρι τῆς ἐποχῆς τοῦ Χριστιανισμοῦ.

Ἡ Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία μᾶς διδάσκει ὅτι κατὰ τοὺς πρώτους αἰῶνας, αἱ ἀμοιβαῖαι ἀνταλλαγαί, κατὰ τοὺς καλλένδας τοῦ Ἰανουαρίου ἀπηγορεύθησαν μεταξὺ τῶν πιστῶν. Ὁ λόγος τῆς ἀπαγορεύσεως εἶναι εὐνόητος. Ἂν καὶ ἡ ἀνταλλαγὴ αὕτη ἦτον ἀθῶόν τι ἔθιμον, ἐκρίθη ὅμως ὅτι ἀνῆκεν εἰς τὴν εἰδωλολατρείαν, εἴτε διότι ἐθνικὸς λόγος καθιέρωσε

τὸ ἔθιμον τοῦτο, εἴτε διότι κινδυνώδεις προλήψεις ἀνεμιγνύοντο ἐν τῇ πράξει ταύτῃ, ἥτις ἁπλῶς ἐχρησίμευεν ὡς ἔνδειξις ἀμοιβαίας ἀγάπης.

Ὁπόταν ὅμως ἡ Ἐκκλησία κατὰ τὸν Η΄. αἰῶνα εἶδεν ὅτι ὁ Χριστιανισμὸς ἐκρατύνθη, ἀφόβως ἐπέτρεψε τὸ ἔθιμον τοῦτο, ἔκτοτε δὲ τὰ δῶρα ξένα παντὸς ἐθνισμοῦ, ἦσαν ἔνδειξις σεβασμοῦ, ἀδελφικῆς ἀγάπης, ἔργα φιλανθρωπίας.

Ὑπὸ τὴν ἐπιῤῥοὴν τῆς ὡραίας ταύτης σκέψεως, τὰ δῶρα κατέστησαν οὕτως, κατὰ τοὺς αἰῶνας τῆς πίστεως ἰδίᾳ, τὸ μέσον ἀληθοῦς ἀνανεώσεως τῆς ἀδελφικῆς ἐλεημοσύνης μεταξὺ τῶν πιστῶν. Ἐχρησίμευσαν εἰς τὴν σύσφιγξιν τῶν δεσμῶν τῆς οἰκογενείας, εἰς τὴν ἑδραίωσιν τῆς φιλίας, εἰς τὴν διάχυσιν τῆς ἁρμονίας καὶ τῆς εἰρήνης ἐν ταῖς καρδίαις. Ποσάκις δὲν εἶδε τις ἀδελφικωτάτην συμφιλίωσιν γενομένην κατὰ τὴν πρώτην τοῦ ἔτους ἡμέραν. Ἡ ἀποστολὴ δώρου μετὰ τῆς χριστιανικῆς σημασίας αὐτοῦ καταστρέφει τὴν ἔχθραν, καταπαύει τὰς ἀντεκδικήσεις καὶ ἐπιφέρει τὴν εὐλογητὴν ἐκείνην ὁμόνοιαν καὶ συμβίωσιν, ἥτις καὶ μόνη ἀληθῶς συντείνει πρὸς ἀνάπτυξιν καὶ πρόοδον τῆς κοινωνίας. Ἤδη παρ' ἡμῖν ὁ *μποναμᾶς* ἐμβάλλει τὸ πυρετὸν τῆς προσδοκίας καὶ τῆς ἀνυπομονησίας εἰς ὅλων τὰς κεφαλάς, ἀπὸ τοῦ πολιοῦ γέροντος μέχρι τοῦ ῥοδαλοῦ νηπίου, ἀπὸ τῆς γραίας μάμμης, ἥτις θεωρεῖ αὐτὸν πολλάκις ὡς ἐφιάλτην, μέχρι τῆς κόρης τῆς ὁποίας θωπεύει τοὺς πόθους ὡς ὄνειρον ἡδύ.

* *
* * * *

Τὸ 1893 ἀθορύβως διαῤῥεῦσαν, ἄμοιρον ἐκτάκτου ἱστορικοῦ ἐνδιαφέροντος, ἔπεσεν ἤδη, ὡσεὶ σταγὼν εἰς τὸ χάος τῶν αἰώνων. Μετ' αἰσθήματος ἀνακουφίσεως προπέμποντες τὸ 1893 καὶ μετ' εὐφροσύνης ὑποδεχόμενοι τὸ 1894, ἀπὸ θερμῆς καρδίας εὐχόμεθα, ἵνα τοῦτο ἀποβῇ διὰ τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος αἴσιον καὶ εὐτυχές, διαψευσθῶσι δὲ αἱ δι' αὐτὸ ἀπαισιόδοξοι προῤῥήσεις καὶ οἱ κακοὶ οἰωνοί. Μὲ τὴν παρήγορον ταύτην ἐλπίδα καὶ πάλιν εὐχόμεθα, ἵνα τὰ δροσοστάλακτα ῥόδα τῆς ἀνατολῆς τοῦ νέου ἔτους τοῦ 1894 ἀποκομίσωσιν εἰς ὅλον τὸν κόσμον μίαν ἐπαγγελίαν χρυσῆς εὐδαιμονίας, μίαν ἐκπλήρωσιν γλυκείας προσδοκίας, ἑνὸς ὀνείρου τὴν ποθητὴν ἐνσάρκωσιν . . .

ΘΕΟΔΩΡΟΥ Γ. ΟΡΦΑΝΙΔΟΥ

ΑΡΧΗ ΕΚ ΤΟΥ ΠΕΜΠΤΟΥ ΑΣΜΑΤΟΣ ΤΟΥ ΑΝΕΚΔΟΤΟΥ ΗΡΩΪΚΟΚΩΜΙΚΟΥ ΠΟΙΗΜΑΤΟΣ «Ο ΙΩΤΑΣ» ΗΤΟΙ «Ο ΚΟΣΜΟΣ ΟΠΩΣ ΤΡΕΧΕΙ»

ΑΣΜΑ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

ΕΝ ὄλβῳ δόξῃ καὶ τιμαῖς ἐν ᾧ ὁ Ἰώτας ἔζη
ἠθέλησεν (ἀφ' οὗ συχνὰ συνείθιζε νὰ παίζῃ
μετὰ τῆς Μοίρας τῆς κακῆς) νὰ παίξῃ καὶ παιγνίδι
πολὺ κινδυνωδέστερον ὧν εἶχε παίξει ἤδη.
Ἂν δὲ αὐτὸ ἐκφράζεται μὲ μίαν λέξιν μόνον
οὐχ ἧττον εἶναι ἄλυσος δυστυχιῶν καὶ στόνων,
διότι φέρει θλιβεροὺς καρποὺς μεταμελείας
μεθ' οὓς ὁ τάφος φαίνεται Ἐδὲμ παρηγορίας.
Ὁ φίλος νὰ ὑπανδρευθῇ ἠθέλησεν, ἢ μᾶλλον
νὰ *καθυπογυναικωθῇ!* Εἰς κοινωνίας σάλον
οἱ ζῶντες ἐκλαμβάνουσι τὸν γάμον ὡς λιμένα
καὶ πρὸς αὐτὸν ὁδεύουσι μὲ ἄρμενα σχισμένα
διὸ *ἀποκατάστασιν* κοινῶς καλοῦσι τοῦτον,
καὶ δι' αὐτοῦ θηρεύουσι τιμὰς βαθμοὺς καὶ πλοῦτον.
Ἐξ ἄλλου δὲ οἱ ἔχοντες πρὸς γάμον θυγατέρας
τὰς θεωροῦσιν ὀνικοῦ φορτίου βαρυτέρας
καὶ τίνι τρόπῳ δύνανται νὰ τὰς ξεφορτωθῶσιν
νυχθημερὸν συσκέπτονται· ἀπὸ τοιαύτην δόσιν
ἀνοίας καὶ ἐγωϊσμοῦ πηγάζουν ἓν πρὸς ἕνα
τὰ ζεύγη τὰ εἰρηνικὰ καὶ τρισευτυχισμένα,
δι' ὧν παράγοντ' οἱ καλοὶ πολῖται εἰς τὰ κράτη·
ὁ πόθος πλούτου ἐξ ἑνός, ἐξ ἄλλου ἡ ἀπάτη
ἁπλόνουσι τὰ δύκτια, πλὴν μὲ γελώτων ἦχον
κ' οἱ δύω συλλαμβάνουσι γαλῆν ἐκ τῶν ὀνύχων.

Σ. Δ. Π. Σ. Εὐτυχήσασα ἡ «Ποικίλη Στοὰ» εἰς τὸν τόμον τοῦ 1887 νὰ δημοσιεύσῃ δύο μεγάλα ᾄσματα ἐκ τοῦ μόνου ὑπολειφθέντος *ἀνεκδότου* ἐξόχου ποιήματος ὁ ΙΩΤΑΣ, τοῦ ἀειμνήστου *Θεοδώρου Ὀρφανίδου*, κοσμεῖ περιβλέπτως καὶ τὰς σελίδας τοῦ παρόντος τόμου διὰ τοῦ τελευταίου ᾄσματος, καθόσον ἀτυχῶς οὐδὲν ἕτερον χειρόγραφον ἀνευρέθη. Καὶ ἤδη ἐκφράζομεν εὐγνώμονας εὐχαριστήσεις πρὸς τὴν εὐγενῆ οἰκογένειαν τοῦ Ἀνδρός.

Ἀλλὰ ὁ Ἰώτας μας, ἀνὴρ σοφός, μὲ νοῦν, καὶ φρένας,
μὴ θέλων τὰς ἐλπίδας του νὰ ἴδῃ ψευδομένας,
καὶ πράγματος ἀκροσφαλοῦς γνωρίζων τοὺς κινδύνους,
ἠθέλησε νὰ μιμηθῇ τοὺς δυνατοὺς ἐκείνους,
τοὺς γνώμην ἔχοντας στεῤῥὰν ἐπὶ σκοπῶν μεγάλων
ἀλλ' ἐνεργοῦντας ἐνταὐτῷ ὑπὸ εὐθύνην ἄλλων.
Διὸ καὶ εἰς συμπόσιον πολυτελὲς καὶ μέγα
ἐκάλεσε τῶν φίλων του τὸ Ἄλφα καὶ Ὠμέγα.
Συγκροτησάντων εὔθυμον καὶ ἄδολον πεντάδα·
τουτέστι τὸν ἐν συμβουλαῖς σοφὸν Βρακιβελάδα,
Κυπρίδην τὸν ἡδυπαθῆ, καὶ Τράκαν τὸν ἀστεῖον,
Κρασοπινάκαν τὴν ψυχὴν χορῶν καὶ συμποσίων,
καὶ Ἀστακίδην τὸν φαγᾶν, ὅστις ἐν τῇ τραπέζῃ
ἤξευρε τοὺς ὀδόντας του στρατηγικῶς νὰ παίζῃ.

Εἰς κῆπον ἀνθηρότατον καὶ μεταξὺ ῥοδώνων
ὅπου ἀντήχουν ᾄσματα πτηνῶν καὶ ἀηδόνων
ἐστήθη τράπεζα λαμπρὰ ἀξία τοῦ Λουκούλλου
τὴν ὄρεξιν ἐγείρουσα παντὸς κοιλιοδούλου.
Σκολόπακες, φασιανοί, καὶ πέρδικες καὶ νῆσσαι,
ἀρώματα διέχεον, ἐντέχνως σκευασθεῖσαι,
καὶ ἔβλεπες ὡς φρούριον τὴν ἔφοδον προσμένον
Ἰνδίας ὄρνιν εὐτραφῆ καὶ παραγεμισμένον·
ἐκεῖ ῥοφοὶ λευκόσαρκοι κ' ἐγχέλεις Κωπαΐδος,
ἐκεῖ λιπώδεις λάβρακες, καὶ τρύγλοι, καὶ πᾶν εἶδος
ἰχθύων, καὶ θαλασσινῶν, καὶ ἀστακῶν κοκκίνων
μαυρομυστάκων ἔκειτο τὴν ἄποψιν καλλύνον.
Παρέκειντο δ' ὀρεκτικά, ὅσα ποθοῦσι πάντες
Τριχίαι Λύσσης, χοίρινοι Βερονικοὶ ἀλάντες
ἐλαῖαι, αὐγοτάραχον, νωπὸν χαβιάρι, γλῶσσα
κάππαρις, χοιρομήριον, ὀξύρυγχος, καὶ ὅσα
πρὸς δόξαν τῆς κοιλίας μας ἐν τῇ αὐτῶν σοφίᾳ
τῶν πάλαι Δειπνοσοφιστῶν ἠγνόει ἡ χορεία.
Καὶ παρὰ πῄδακα φαιδρὸν οὗ τῆς τραπέζης πέραν
ἡδονικῶς δροσίζοντα τὴν πέριξ ἀτμοσφαῖραν,
ὅπου τὸ κάλλος τῶν ἑπτὰ τῆς ἴριδος χρωμάτων
ἀντανεκλᾶτο ἐπ' ἁγνῶν καὶ διαυγῶν ναμάτων,

ἔκειτο τάγμα φιαλῶν ἐν μέσῳ λευκοῦ πάγου
παρηγορία τρυφηλὴ διψῶντος οἰσοφάγου.
Διέπρεπον δὲ μεταξὺ τοῦ τάγματος ἐκείνου
ὁ μέλας Βορδιγάλειος καὶ ὁ λευκὸς τοῦ Ῥήνου
καὶ ὁ τῶν οἴνων ἔξοχος ἀφρώδης Καμπανίτης,
ὁ φίλος παντὸς ποιητοῦ, καὶ πάσης Ἀφροδίτης.

Ἐκόσμουν δὲ τὴν τράπεζαν ἐντὸς τριῶν ἀγγείων
ἔργων τῆς Σέβρης εὔχροα ἄνθη φυτῶν παντοίων.
Τὸ πρῶτον τούτων ἔφερεν ἐν μέσῳ γεγλυμμένον
χορὸν ἐρώτων φαιδρωπῶν καὶ ῥοδοβολουμένων.
Τὸ δεύτερον ἐβάσταζεν ὁμὰς χρυσῶν σατύρων
ἔστεφον δὲ τὰ χείλη του ἐννέα καλογήρων
εἰκόνες, φίλων τοῦ σοφοῦ Λογιόλα, καὶ τὸ τρίτον
ἐρείδετο εἰς σύμπλεγμα τριῶν γυμνῶν Χαρίτων·
ἀφ' ἑνὸς δ' ἄκρου ἤστραπτε μέχρι σχεδὸν τοῦ ἄλλου
ἡ τράπεζα ἐκ πλησμονῆς ἀργύρου καὶ κρυστάλλου
κιβάδες δὲ χρυσόπλαστοι ἐξέθετον ὀπώρας
ῥοδάκινα καὶ σταφυλὰς καὶ ἄπια τῆς ὥρας...

Εἰς τὴν τοιαύτην τράπεζαν ἐκάθησαν οἱ φίλοι
ὀξεῖς ὀδόντας σείοντες καὶ σιωπῶντα χείλη·
κ' εἰς ταύτην ἀφ' οὗ 'μέτρησε τὸ πλάτος της καὶ μῆκος
ὁ Ἀστακίδης ὥρμησε ὡς πεινασμένος λύκος.
Τὰ πάντα περιέβαλε τὸ ἄπληστόν του ὄμμα,
τὰ πάντα ἐδοκίμαζε μὲ γυμνασμένον στόμα,
καὶ πνευστιῶν κατέπινεν, ἐῤῥόφα, καὶ ἐμάσσα
κ' ἵδρωνε κ' ἠγωνίζετο διότι σχεδὸν πᾶσα
ἡ τράπεζα ἀμείωτον παρίστα ἀφθονίαν
αὐτὸς δὲ ὁ τρισάθλιος κοιλίαν εἶχε μίαν.
Ὅταν δ' ἀπηύδησε—καθὼς μετὰ σφαγὴν ἀγρίαν
τροπαιοφόρος μαχητὴς πετᾷ τὴν πανοπλίαν,
κατέθεσε τὴν μάχαιραν καὶ τὴν περόνην στένων,
καὶ βλέμμα περιέφερε τρόπον τινὰ ἐμφαῖνον.
—«Τί νὰ σᾶς κάμω; ἤξευρα τί πρέπει, πλὴν ποῦ τόπος!»
τὸν Ἰώταν ἐγοήτευε τοῦ φίλου του ὁ τρόπος,
διὸ καὶ διὰ νεύματος εἰς τοὺς προσμειδιῶντας
ἐλάλει φίλους του, γελῶν, καὶ ξύων τοὺς ὀδόντας.

Ὁ Ἀστακίδης εἰς θυμὸν γαστέρος χωνευούσης
ἀστεϊσμὸν ἀπηύθυνε κατὰ τῆς ἀπρακτούσης
τοῦ Τράκα ἱλαρότητος· ἐκεῖνος δ' ὡς ἐκ τούτου
ἤρξατο τὸ βαλάντιον τοῦ νοεροῦ του πλούτου
νὰ ἀσωτεύῃ ζωηρῶς, καὶ τούτου βοηθείᾳ
ἐκορυφώθη ἡ χαρὰ φαιδρότης κ' εὐθυμία.
Καὶ τότε αἴφνης ἤλλαξεν ἡ ἄποψις ἡ πρώτη
αὐτὴν δὲ διεδέχθησαν γέλως, φωναί, καὶ κρότοι,
καὶ ᾄσματα καὶ σκώμματα, καὶ εὔστοχοι προπόσεις,
αἵτινες τῆς φαιδρότητος δευτέρα ἦσαν δόσις.
Δὲν περιγράφ' ἡ ἄδακρυς καὶ ἱλαρά μου Μοῦσα
ὁπόσον εἶναι εὔχαρις νεότης εὐθυμοῦσα·
ποία ἀκτὶς μαγευτικὴ τὸ βλέμμα της καλλύνει,
καὶ κόσμιον ἐρύθημα 'ς τὰς παρειάς της χύνει,
ὁποίαν χάριν ἡ ψυχὴ δανείζει εἰς τὸ πνεῦμα,
καὶ πόσον ῥέει ἄφθονον τοῦ λόγου της τὸ ῥεῦμα.
Ὁ Ἰώτας, καὶ οἱ φίλοι του ἦσαν αὐτῆς ὁ τύπος,
αὐτῆς εἰκὼν κι' ἀντιγραφὴ λαλοῦσα πρωτοτύπως.

Ἀλλ' αἴφνης ἦθος σοβαρὸν ἀνέλαβ' ἡ μορφή του·
πληρώσας δὲ ποτήριον ἐξ οἴνου Καμπανίτου
Προσεῖπε πανηγυρικῶς.—Προπίνω ἐκ καρδίας
«ὑπὲρ τῆς ἀφιλοκερδοῦς κ' εἰλικρινοῦς φιλίας,
«ἧς τὴν γενναίαν συνδρομὴν ζητῶ πρὸ παντὸς ἄλλου
«κ' ἐπικαλοῦμαι σήμερον ὑπὲρ σκοποῦ μεγάλου!...»—
— »Οὔρρρρρρα!! οἱ πέντε ἔκραξαν πανεύθυμοι συμπόται
κ' ἐξ ποτηρίων σύγκρουσις τρὶγκ τράγκ, ἠκούσθη τότε·
ὡς δ' ἀπεῤῥόφησαν· — «Παιδιά! ὁ Τράκας ἀνακράζει,
«στοίχημα βάλλω πῶς ἐδῶ ὁ φίλος ἑτοιμάζει
«συνωμοσίαν μυστικὴν κατὰ τῶν καθεστώτων,
«καὶ θέλει εἰς τὰς φυλακὰς ἡμᾶς νὰ στείλλῃ πρῶτον...
—«Ἀφῆτε τοὺς ἀστεϊσμούς! εἶπ' ὁ Βρακιβελάδας,
«τὸν βλέπω μελαγχολικὸν σχεδὸν τρεῖς ἑβδομάδας,
«καὶ κάτι τρέχει βέβαια!—«Τῳὄντι τρέχει κάτι!
«ὁ Ἰώτας λέγει, καὶ αὐτὸ ὀλίγον μὲ ταράττει.
«Τῳὄντι τρέφω ἐν τῷ νῷ φρικτὴν συνωμοσίαν,
«ὅμως αὐτὴ δὲν ἀφορᾷ καμμίαν ἐξουσίαν

«διότι κατ' ἐμοῦ αὐτοῦ συνώμωσα, διότι
«ἔχω σκοπὸν νὰ νυμφευθῶ!...» Καθὼς ὁπόταν κρότοι
ἐγείρουν τὸν κοιμώμενον καὶ μὲ κραυγὴν ὀδύνης
ὡσὰν ἐκ τάφου *φάντασμα* πηδᾷ ἀπὸ τῆς κλίνης
κινεῖται καὶ περιπατεῖ, ἀλλὰ εἰς ὕπνον ῥέπει,
ἔχ' ἀνοικτοὺς τοὺς ὀφθαλμούς, ἀλλὰ ποσῶς δὲν βλέπει.
Τοιουτοτρόπως ἔμειναν καὶ οἱ τοῦ Ἰώτα φίλοι
μόλις οἱ λόγοι ἔφυγον τὰ ῥόδινά του χείλη·
ἀκίνητοι τὸν ἔβλεπον μετὰ πνοῆς παυούσης
ὡς νὰ τοὺς ἀπελίθωσεν ἡ θέα τῆς Μεδούσης.

—«Ἐμέθυσες! ἐφώνησε, πρῶτος ὁ Τράκας, βρέξε
«τὴν κεφαλήν σου μὲ νερόν, καὶ εἰς τὴν κλίνην τρέξε».
—«Λαμπρὰ ἰδέα! ἔκραξεν καὶ ὁ Κρασοπινάκας,
«ἀξία νὰ ἐγχαραχθῇ εἰς μαρμαρίνους πλάκας,
«φαντάσθητε τὸν Ἰώτα μας μὲ μίαν madame Iota;»
ἐν ᾧ δ' ἂν ἔχῃ στρογγυλὰ ἡ νύμφη τὸν ἠρώτα·
—«Εἰς θέμα τόσον σοβαρὸν μὴ περιττολογῆτε,
«ὁ Ἰώτας τοὺς διέκοψεν· ἂν δ' ἀληθῶς ποθῆτε
«τὸν φίλον σας εὐδαίμονα, καθεὶς ἂς μὴ διστάσῃ
«τὸ ζήτημα ὑπ' ἔποψιν γυμνὴν νὰ ἐξετάσῃ!»
— Ναί! μάλιστα! ὑπὸ γυμνήν! ἀνέκραξ' ὁμοφώνως
«τῶν πέντε φίλων ὁ χορὸς μέγα γελῶν συγχρόνως
«καὶ μήπως ἐξετάζεται ἡ ὑπανδρεία ἄλλως
«παρ' ὑπὸ ἔποψιν γυμνήν;»—Λανθάνεσθε μεγάλως
εἶπεν ὁ Τράκας ζωηρῶς, καὶ ὑπ' αὐτὴν ἀκόμη
τὴν ἔποψιν διαφωνεῖ ἡ ἰδική μου γνώμη.

—«Πλήν, φίλοι, δὲν σᾶς ἐννοῶ ὁ Ἰώτας εἶπε πάλιν.
«ἐῤῥίψατε τὸ πνεῦμά μου εἰς ταραχώδη ζάλην,
«εἶσθε κ' οἱ πέντε πρὸ πολλοῦ νομίζω νυμφευμένοι
«καὶ ἂν δὲν σφάλλω φαίνεσθε καταγοητευμένοι.
«Τοιούτους σᾶς νομίζουσι τοὐλάχιστον οἱ ἄλλοι,
«καὶ εἶδον ς' τῶν συζύγων σας τὸ βλέμμα, καὶ τὰ κάλλη,
«τὸ χάριεν μειδίαμα ἀκράτου εὐτυχίας,
«λοιπὸν πῶς φαίνεσθ' ἄσπονδοι ἐχθροὶ τῆς συζυγίας;
«Πῶς ἀποτρέπετε ἐμὲ νὰ πράξω ὅτι πάντες
«ἐπράξατε, τὴν γνώμην σας καθόλου παραβάντες;

«Μήπως εἰς τὴν σεμνὴν καὶ σεῖς δὲν θύετ' Ἀφροδίτην;
«ἢ μήπως καὶ μιμούμενοι τὸν πάλαι Συβριρίτην
«τὸ σῦκον μ' ἐμποδίζετε ἁπλῶς νὰ δοκιμάσω
«ὅπως τὴν βουλημίαν σας τὴν ἄπληστον χορτάσω;
«Ἔπειτα τί νὰ σᾶς εἰπῶ; πολὺν ἠσθάνθην κόρον
«νὰ γίνωμαι τὸ ἕρμαιον τῶν γυναικοεμπόρων,
«τῶν γραϊδίων ποῦ πωλοῦν τὴν ἀρετὴν ἐν σκότει
«καὶ τῆς μισθίου καλλονῆς πρὸς ἣν ὁ νοῦς τυφλώττει.
«Ἠσθάνθην ὅτι ἠθικὴν προδίδω καὶ θρησκείαν
«ἐὰν εἰς ᾅδην ὃν καλεῖ ὁ Κόσμος κοινωνίαν
«γίνομαι πρόξενος ζωῆς εἰς ὅμοιά μου ὄντα,
«ἄνευ ὀνόματος, τιμῆς, καὶ προστασίας ζῶντα,
«ἢ τὰ ὁποῖα κάποτε μετ' εὐτυχῆ ἀπάτην
«τραβῶ ὡς συναλλάγματα εἰς ἄλλου βλακὸς πλάτην·
«ᾐσθάνθην τέλος ἱερὰν ἀνάγκην κ' ἐγὼ πλέον,
«μὲ ἓν ἁγνὸν μειδίσμα ἀγγελικῶν χειλέων,
«μ' ἓν φίλημα μεθυστικὸν ἀγάπης ἐγκαρδίου,
«εἰς ἀληθῆ Παράδεισον νὰ πλανηθῶ τοῦ βίου» !—

Εἶπε, καὶ συγκινήσεως πῦρ ἐνδομύχως καῖον
τὰς παρειάς του ἔβαψε μ' ἐρύθημα γενναῖον.
πλὴν ζωηραὶ τὸ ἔσβυσαν εὐθὺς χειροκροτήσεις
μεθ' ἃς ἐφώνησ' ὁ γελῶν Κυπρίδης!—«Νὰ μᾶς ζήσῃς!
«ὦ μετὰ τοὺς ἑπτὰ σοφοὺς σοφώτερε! ὦ ζῶσα
«τοῦ ὑμεναίου ποίησις! ὦ τοῦ Σενέκα γλῶσσα!»
— Καὶ τοῦτον πάλιν παρῳδῶν ἀπό τινος γωνίας
ὁ Ἀστακίδης, ἔκραξε μετὰ φωνῆς ἀστείας!
—«Ὦ τερπνοκατασκεύαστοι ἀλάντες τῆς Βερώνης,
ὦ χοιρομήριον ἡδύ, ὦ νέκταρ ποῦ φουσκόνεις»!»
Τότε ἀντήχησε σφοδρὸς καὶ μανιώδης γέλως
ὅστις ἀρχὴν μὲν ἔλαβεν ἀλλὰ δὲν εἶχε τέλος·
ἐκάγχαζον δὲ μὲ λυγμοὺς καὶ ἀνοιγμένον στόμα
οἱ ἓξ ἑταῖροι ἔχοντες τοῦ ἀστακοῦ τὸ χρῶμα,
καὶ αἱ φωναί των σύμμικτοι μὲ πάταγον καὶ κτύπον
ὡς κανιβάλων ἰαχαὶ ἀντήχουν εἰς τὸν κῆπον.

Ὁ πρῶτος ὅστις ἔσβυσε τοῦ γέλωτος τὰς δᾷδας
ἦτον ὁ πολυμήχανος ἀνὴρ Βρακιβελάδας·

οὗτος λαβὼν αὐτόκλητος προέδρου χαρακτῆρα
ἐξέτειν' ἐπιτακτικῶς τὴν δεξιάν του χεῖρα,
ἐν ᾧ μὲ τὴν ἀριστερὰν ἐν εἴδει κωδωνίου
διὰ μαχαίρας ἔκρουε τὰ χείλη ποτηρίου.
— «Σιγή! ἀνέκραξε, σιγή! ἀκούσατέ μου φίλοι!
ὡς δ' ἔπαυσεν ὁ θόρυβος προσέθηκεν — «ὀφείλει
«πᾶς ὅστις φίλος λέγεται τὸν φίλον νὰ λατρεύῃ
«ἐν χρείαις νὰ τὸν βοηθῇ καὶ νὰ τὸν συμβουλεύῃ.
«Μετὰ τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ μόνη ἁγνὴ κι' ἁγία
«ὑπάρχει εἰς τὴν γῆν αὐτὴν ἡ ἄδολος φιλία,
«καὶ δι' αὐτὸ εὑρίσκεται ἐπὶ τῆς γῆς εἰς τρόπον
«ὥστε *στραβὰ κουτσὰ* πληροῖ τὰς χρείας τῶν ἀνθρώπων.
«Εἶν' ἀληθὲς πῶς σήμερον εἰς φίλων μυριάδας
«οὐδέ κατ' ἴχνος ἀπαντᾷς Ὀρέστας καὶ Πυλάδας,
«καὶ ἡ πρὸς Δάμωνα στοργὴ τοῦ ἀγαθοῦ Φυντία
«μῦθος λογίζετ' ἄχαρις καλὸς διὰ σχολεῖα,
«ἀλλὰ οὐχ' ἧττον θεωρεῖ ὡς γνήσιόν του φίλον
«ὁ ὄνος τὴν ἀλώπεκα, κι' ὁ αἴλουρος τὸν σκύλον.
«Λοιπὸν ἡμεῖς ὁμήλικες καὶ φίλοι τοῦ κὺρ Ἰώτα,
«ἂν ἀρνηθῶμεν εἰς αὐτὸν τὰ ἔξοχά μας φῶτα,
«λεγόμεθα ἐπίβουλοι· καὶ ἀπειρίαν στεῖραν
«ἐὰν δὲν βοηθήσωμεν μὲ τὴν πολλήν μας πεῖραν
«φαινόμεθα χαιρέκακοι, καὶ μάλιστα εἰς θέμα
«ἀντλοῦν τὴν δύναμιν τοῦ νοῦ, καὶ θορυβοῦν τὸ αἷμα.

«Ἐξ ἄλλου μέρους θεωρῶ τιμήν μας ἐξαισίαν
«πρὶν εἰς Ἀθήνας ἴδωμεν σοφῶν Ἀκαδημίαν
«(ἀφ' οὗ δὰ καὶ πρὶν γεννηθῇ ἀπέθαν' ἡ Σιναία.)
«ἡμεῖς εἰς ἓν συμπόσιον νὰ λύωμεν σπουδαῖα
«ζητήματα, τῶν γνώσεων εὐρύνοντες τὰς ῥύμας
«πρὶν ξεμυτήσουν οἱ σοφοὶ ἀκαδημαϊκοί μας.

«Ὅταν εἰς τὸν ἀνθρώπινον ἐγκέφαλον ἀκμαία
«καὶ γοητευτικὴ ἐμβῇ τοῦ γάμου ἡ ἰδέα,
«κ' ἐκεῖνος ὅστις ἤξευρε τὴν τρίχα νὰ διχάσῃ
«δύο γαδάρων ἄχυρα δὲν 'ξεύρει νὰ μοιράσῃ.
«Ὡς διὰ ῥάβδου μαγικῆς καθίστατ' αἰφνιδίως
«ὁ ζωηρὸς βλακοειδής, ὁ νουνεχὴς γελοῖος.

«καὶ μὴ ποσῶς ἐκπλήττεσθε ! προέβλεψεν ἡ φύσις
«εἰς ὅλας τὰς ὀδυνηρὰς καὶ τρομερὰς παθήσεις
«τὴν λώβην, φθίσιν καὶ λοιπὰς νὰ μᾶς ἀπομωραίνῃ
«ὥστε ὁ πάσχων ἀπρακτεῖ ὡσὰν νὰ ὑγιαίνῃ.
«καὶ εἰς τοῦ γάμου τὴν δεινὴν ἀσθένειαν ἐπίσης
«ἐφάνη εὐεργετική· διότι ὡς θελήσῃς
«κατ' ἔθιμον κοινωνικὸν τὸν γάμον σου νὰ κάμῃς
«τὰς νοεράς σου παρευθὺς ἐξασθενεῖ δυνάμεις
«ὥστ' ἀγνοῶν τὸν κίνδυνον καὶ χείρων τετραπόδων
«κατὰ πετρῶν κρημνίζεσαι ὡς ἐπὶ κλίνης ῥόδων.

«Τὴν πρὸς τὸν γάμον ὄρεξιν τὸ ποιητίζον πλῆθος
«*Μεγάλον τυφλειδόμαδον* ἀποκαλεῖ συνήθως
«καὶ *τυφλειδόμαδον* θαῤῥῶ θὰ εἴπῃ ὅτι πρέπει
«ἑπτάκις τις νὰ τυφλωθῇ καὶ πλέον νὰ μὴ βλέπῃ.
«Καὶ ὄντως ! ἂν δὲν τυφλωθῇ ὁ νοῦς καὶ ἡ καρδία
«ἀδύνατον ἐπὶ τῆς γῆς νὰ γίνῃ συζυγία.
«Νοσεῖ λοιπόν, ὁ φίλος μας, νοσεῖ βαρεῖαν νόσον
«Ζητεῖ ὁ νοῦς του βάλσαμον, καὶ ἡ ψυχή του δρόσον.
«Ἐσκέφθην δ' ὅτι φάρμακον ὑπάρχει ἓν καὶ μόνον·
«ἀφ' οὗ ὑπάρχομεν κ' οἱ ἓξ φίλοι στενοὶ πρὸ χρόνων
«κ' οἱ πέντε ἐκ τῶν ἓξ ἡμῶν εἶν' ἔγγαμοι, προτείνω
«(ἀλλ' εἰς τὴν ἔγκρισιν ὑμῶν τὴν πρότασιν ἀφίνω)
«καθεὶς μας νὰ διηγηθῇ τὸν γαμικόν του βίον
«ἐγείρων τὴν τρισέβαστον αὐλαίαν τῶν οἰκείων·
«διότι εἶναι δυνατὸν ἐκ τούτου νὰ πηγάσῃ
«διδασκαλία τις φαιδρὰ τὴν νόσον νὰ δαμάσῃ,
«ἀλλ' ἂν μετὰ τὰς ἀληθεῖς τῶν πέντε διηγήσεις
«ἡ τοῦ νοσοῦντος γαμικὴ διατηρεῖται κλίσις·
«τότ' ἀδελφοί, τετέλεσται ! ὁ φίλος μας ὁ τάλας
«ἐντὸς ὀλίγου θὰ ταφῇ εἰς νυμφικὰς ἀγκάλας».

Οὕτως ἐλάλησ' ὁ σοφὸς συμπότης· πρὶν δ' ἀκόμα
ἡ τελευταία φράσις του ἐκπνεύσῃ εἰς τὸ στόμα
ἐνθουσιώδης ἤχησεν ἐπιδοκιμασία.
—Ζήτω ἡ εἰλικρίνεια, καὶ ἡ φιλοσοφία !
ὁ Τράκας ἀνεβόησε καγχάσας, καὶ ἀσμένως
ἐκένωσαν τοὺς κήλικας κ' οἱ ἓξ μέχρι πυθμένος·

προσέθηκε δὲ σοβαρῶς. — «Θαυμάζω σε γεννάδα!
«ἀρχιραβῖνε τῶν Μουσῶν σοφὲ Βρακιβελάδα.
«Ἰησουΐτου φυσικοῦ ὁ τίτλος σοι ἀνήκει
«διότι εἶσαι πάντοτε ζῶσα πειθὼ καὶ νίκη·
«τὰς ὁμοιοπαθητικὰς πιστεύων θεραπείας
«τὴν συζυγίαν πολεμᾷς διὰ τῆς συζυγίας
«καὶ ν' ἀποδείξῃς προσπαθεῖς θαῤῥῶ ἂν ὄχι ἄλλο
«κἂν ὅτι ἀποκρούεται ὁ πάσσαλος πασσάλῳ».
Καὶ πρὸς τὸν φίλον του στραφεὶς φαιδρῶς ἐξεστηκότα,
—«Εἶσ' ἀσθενὴς τοῦ Θανατᾶ εἶπε καλέ μου Ἰῶτα!
«Κι' ἀφ' οὗ τοιοῦτον ἓν σοφὸν *κονσοῦλτον* σὲ κηρύττει
«Recipe matrimonis· pilulas guingue· ἤτοι
«ἓν φάρμακον ἡρωϊκόν . . . τῆς συνταγῆς δ' ὁ χάρτης
«διαλαμβάνει ἐνταυτῷ τὸν fiad lege artis
«ὥστε δὲν εἶναι κίνδυνος δι' ἀκρισίας λάθη
«ἢ ἀπειρίαν τεχνικὴν ἢ ἠθικὴ νὰ πάθῃ».

—«Exequatur! ἔκραξεν ὁ κὺρ Κρασοπινάκας,
«καὶ ἂς ἀνοίξῃ τὴν σκηνὴν ὁ πνευματώδης Τράκκας».
—«Εὐγνωμονῶ εἶπεν αὐτός, πλὴν κατὰ δυστυχίαν
«φίλου δὲν σφετερίζομαι ποτὲ πρωτοβουλίαν,
«τὸν λόγον ἔχει ὁ σοφὸς ἀνὴρ Βρακιβελάδας,
«ἀνάψας πρότερον ἡμῶν τὰς νυμφικὰς λαμπάδας,
«καὶ τοῦ φαρμάκου ἀληθὴς εὑρέτης· κ' ἐγώ, φίλοι,
«θέλω ἀνοίξει τ' ἀψευδῆ συζυγικά μου χείλη
«ὁ πάντων ὕστατος· ἀλλὰ συμπροσκαλῶ τὸν Ἰῶτα
«νὰ γίνῃ ὅλος προσοχὴ νὰ γίνῃ ὅλος ὦτα.
—«Τότε, λοιπόν, σιγήσατε! εἶπ' ὁ Βρακιβελάδας·
«θ' ἀναπολήσω, φίλοι μου, ἡμέρας ἀποφράδας,
«καὶ περιστάσεις λυπηράς, ἀλλὰ θὰ προσπαθήσω
«νὰ καταστῶ εὐτράπελος, ἵνα μὴ σᾶς λυπήσω».
Εἶπε κ' ἐκάθησ' ἱλαρῶς τῶν φίλων του πλησίον
καὶ ἤρξατο ὡς ἕπεται τὸν γαμικόν του βίον.

ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΖΑΦΕΙΡΟΠΟΥΛΟΣ

Ἡ «Ποικίλη Στοὰ» στολίζει τὰς σελίδας τοῦ παρόντος αὐτῆς τόμου δι' ὡραίας προσωπογραφίας τοῦ μεγατίμου καὶ φιλογενεστάτου ἀνδρός, τοῦ ἀληθοῦς ἀρωγοῦ τῆς Ἐθνικῆς παιδείας κ. Στεφάνου Ζαφειροπούλου, ὃν κατὰ τὸν Φεβρουάριον τοῦ παρελθόντος ἔτους αἱ Ἀθῆναι ἐξένισαν ἐπί τινας ἡμέρας. Ὁ κ. Ζαφειρόπουλος εἶναι ὁ πρωτεύων ἕλλην ἐν Μασσαλίᾳ, ὅπου τιμᾶται μεγάλως καὶ ὑπ' αὐτῶν τῶν Γάλλων, οἵτινες θεωροῦσιν αὐτόν, ὡς τὸν πρῶτον πολίτην τῆς πόλεώς των. Ἐν αὐτῇ εἶναι δημοτικώτατος διὰ τὰς παντοίας ἀγαθοεργίας του, δὲν ὑπάρχει δὲ καλύβη ἐν τῇ μᾶλλον ἀποκέντρῳ γωνίᾳ τῆς Μασσαλίας μὴ γινώσκουσα καὶ μὴ εὐλογοῦσα τὸ ὄνομα τοῦ φιλοπάτριδος καὶ ἐγκλείοντος εἰς τὰ στήθη αὐτοῦ ψυχὴν εὐφραινομένην εἰς τὰς ἁρμονίας μεγάλης φιλανθρωπίας κ. Στεφάνου Ζαφειροπούλου.

Γεννηθεὶς ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ διακούσας τὰ ἐγκύκλια αὐτοῦ μαθήματα ἐν τῇ ἐν Χάλκῃ σχολῇ, μετέβη εἰς Μασσαλίαν, ἔνθα ἵδρυσε μετὰ τοῦ κ. Ζαρίφη τὸν περίπυστον αὐτόθι μέγαν ἐμπορικὸν οἶκον «Ζαφειρόπουλος καὶ Ζαρίφης», οὗ αἱ πρὸς τὸ ἑλληνικὸν ἐμπόριον καὶ τὴν ἐμπορικὴν ναυτιλίαν ὑπηρεσίαι εἰς οὐδένα διατελοῦσιν ἄγνωστοι. Ἐν Μασσαλίᾳ διαμένων καὶ ἐργαζόμενος ὁ κ. Ζαφειρόπουλος, οὐδ' ἐπὶ στιγμὴν ἐλησμόνησε τὸ Ἔθνος αὐτοῦ, ὑπὲρ τῆς ἐκπαιδεύσεως καὶ τῶν διαφόρων φιλανθρωπικῶν ἱδρυμάτων τοῦ ὁποίου γενναιοτάτας συνεισέφερε πλειστάκις συνδρομάς, δὲν παύει δὲ μεριμνῶν καὶ συντρέχων πολυτίμως αὐτά.

Ἡ πρὸς τὸν παρ' ἡμῖν Σύλλογον πρὸς διάδοσιν τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων γενομένη χορηγία τοῦ κ. Ζαφειροπούλου, χάριν τῆς συντάξεως καὶ ἐκτυπώσεως γεωγραφικῶν πινάκων, εἶναι ἀληθῶς ἐκ τῶν σπανίων· πᾶσαι αἱ μέχρι τοῦδε ἐκδόσεις ἐδωρήθησαν κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς τὰ ἄπορα σχολεῖα ὁλοκλήρου τοῦ ἑλληνισμοῦ, ἐπὶ δεκαπενταετίαν δὲ ἤδη περίπου ἡ σπουδάζουσα ἑλληνικὴ νεολαία εὐεργετεῖται καὶ εὐλογεῖ τὸ ὄνομα τοῦ γενναίου χορηγοῦ.

Ὁ κ. Στέφανος Ζαφειρόπουλος ἀπελθὼν τῆς πόλεως ἡμῶν, ἀπεκομίσατο ἐντεῦθεν τὰς γλυκυτέρας ἐνδείξεις εὐγνωμοσύνης πρὸς τὸ εὐγενὲς ὄνομά του πάντων τῶν φιλανθρωπικῶν καταστημάτων, τὰ ὁποῖα μετ' ἐνδιαφέροντος ἐπεσκέψατο καὶ εὐηργέτησε προσενεγκὼν χρηματικὰ ποσά. Ὁ διαπρεπὴς ὁμογενὴς ἀνήκει εἰς τὴν τάξιν τῶν αἰσθανομένων, ὅτι ὑπάρχουσιν εὐτυχεῖς ἐν τῷ κόσμῳ, εἰς οὓς ὅλαι αἱ κοινωνικαὶ συμφοραὶ δὲν συντελοῦσι μόνον εἰς τὸ νὰ ποικίλλωσι τὴν μονοτο-

νίαν τῆς εὐδαιμονίας των, ἀναγινώσκοντες ἢ μανθάνοντες τὰς συμφορὰς τοῦ δυστυχοῦντος κόσμου, ἀλλὰ τῶν ἀναγνωριζόντων ὡς εὐτυχίαν των τὴν ἀρωγὴν αὐτῶν πρὸς τοὺς πάσχοντας. Οὕτως νομίζει τις ὅτι ἡ τύχη ηὐλόγησε τὸν ἄνδρα, διότι ἤθελε δι'αὐτοῦ νὰ μειδιᾷ πρὸς τὴν πάσχουσαν ἀνθρωπότητα, πρὸς τὴν δεομένην ἀναψυχῆς πέριξ του ἑλληνικὴν ἐθνικότητα. Ἀφθονία παραδειγμάτων, ἀπειρία εὐεργετηθέντων, σειρὰ γενναίων δωρεῶν πρὸς κοινωφελῆ καθιδρύματα, φιλεκπαιδευτικὰ σωματεῖα, Ἐθνικὰ καταστήματα, μαρτυροῦσι τὴν εὐγένειαν τῶν αἰσθημάτων καὶ τὴν ἀναθότητα τῆς ἐνθέρμου καρδίας, τῆς εἰθισμένης νὰ πάλλῃ ἐν μεγαλουργίαις, τοῦ πρωτεύοντος σήμερον ἐν τῇ ἐργασίᾳ τῆς διασώσεως τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος καὶ ἐξόχου προστάτου τῶν γραμμάτων καὶ τῆς διαδόσεως τῆς ἑλληνικῆς παιδείας κ. Στεφάνου Ζαφειροπούλου.

Ἡ ζωὴ τοιούτων ἀνδρῶν εἶναι εὐεργέτημα εἰς τὸν κόσμον. Ἂν παρ' ἡμῖν ὁ πρὸς τὰ ὕψιστα ἀγαθὰ ζῆλος ἀπεσβέσθη καὶ τὸ ἰδεῶδες παραμένει τι ἄγνωστον, ἂν πολιτεία καὶ κοινωνία ἐξήλειψαν ἐκ τῆς ψυχῆς ἀγαθοῦ κόσμου ἰδανικωτέρας προσδοκίας καὶ πόθους εὐγενεστέρους, εὐτυχῶς ἀπὸ τῆς ἠθικῆς αὐτῆς σπιλάδος, ἀμόλυντος ἀπομένει ἡ βαθυτάτη πίστις καὶ ἡ ἀφελὴς ἀρετὴ τοῦ λησμονημένου,τοῦ μακρὰν ἀφ'ἡμῶν ζῶντος Λαοῦ. Ἐκ τῆς καρδίας του ἀναβλαστάνουσιν ἀόρατοι πολλάκις οἱ δίκαιοι, οἱ ἀφανεῖς, οἱ ἄγνωστοι, ἡ ἐλπὶς τοῦ μέλλοντος τοῦ Ἔθνους, καὶ ἐκ τῶν σπλάγχνων αὐτοῦ γεννῶνται ἔτι οἱ ἄνδρες, οἵτινες παραλαβόντες ἐν τῇ γεννήσει ἀκόμη εἰς τὴν μεγάλην των ψυχὴν τὸ ἀπόκρυφον ἐκεῖνο τῆς πατρίου πίστεως καὶ ἀρετῆς, διατηροῦσιν ὑπὲρ τῆς πατρίδος τὸ τιμαλφὲς αὐτῆς κειμήλιον. Τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος θὰ ἦνε πάντοτε ἔνδοξον, ἐν ὅσῳ ἀντλεῖ παρηγορίαν ἐκ τῆς μεγαλοφροσύνης καὶ τῆς ἱερᾶς πρὸς αὐτὸ ἀγάπης τῶν ἐν τῷ ἔξω κόσμῳ τέκνων αὐτοῦ. Δόξα εἰς τὸ εὐγενὲς ὀνομάτων.

ΟΛΙΓΑ ΔΑΚΡΥΑ ΕΙΣ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΝ ΚΑΜΑΡΑΝ

Ἐν ἀκμαίᾳ καὶ σφριγώσῃ ζωῇ, εἰς τοὺς γλυκυτέρους χρόνους βίου εὐδαίμονος, ἐν ᾧ πλήρης ἐλπίδων καὶ μὲ ἰδεώδη καὶ ἀξιόζηλα αἰσθήματα ἔσπευδεν εἰς τὸ στάδιον ἐκεῖνο, ἀφ' οὗ ἄρχεται ἐν τῷ ἀνθρώπῳ ὁ πυρετώδης ἀγὼν περὶ τῆς μελλούσης ἐν τῷ κοινωνικῷ κόσμῳ θέσεως, εὔθυμος καὶ χαρίεις, ὑπείκων εἰς τὸ ἀδυσώπητον πεπρωμένον, ἔκλινεν ἠρέμα πρὸς τὸν τάφον καὶ εἰς ὀλιγίστας ὥρας ἀ-

πέδιδε τὴν πρωΐαν τῆς 2ας Ὀκτωβρίου τοῦ 1892, ὡραίας ἐαρινῆς ἡμέρας, καθ' ἣν ἥλιος λαμπρὸς καὶ θαλπερός, μαλακὴ δὲ μαλακὴ αὔρα ἐθώπευε τὴν γελαστὴν φύσιν, τὸ σῶμά του εἰς τὴν ἄσπλαγχνον γῆν. Ὑπῆρξεν εὐτυχὴς ἴσως ἐν τοιαύτῃ τελευτῇ, διότι πρὶν ἢ τὸ γῆρας παγώσῃ τὴν θερμὴν καὶ πάλλουσαν καρδίαν του, τοσοῦτον ἐρατεινός, γόης, γλυκύτατος, συμπαθέστατος, ἀκτινοβολῶν εὐδαιμονίαν, ἐλπίδα καὶ ἔρωτα, μὲ ἀνοικτὰ τὰ χείλη εἰς τὸ μειδίαμα τῆς χαρᾶς καὶ ψυχὴν δροσίζουσαν μὲ τὴν αὔραν τῆς παρηγορίας, ἐν τῷ μέσῳ τῆς τρυφῆς τῶν παλμῶν, τῶν τέρψεων καὶ τῶν ὀνείρων του, ἔκλειε διὰ παντὸς τοὺς ὀφθαλμούς του εἰς τὸ φῶς τοῦ ἡλίου, ἀπεχαιρέτα τὴν ζωήν, ἔπαυε τοῦ νὰ πάσχῃ εἰς τὸν κόσμον τοῦ πόνου καὶ τῆς πικρίας, ἀποκομίζων ἀλλοῦ τὰς ὡραίας ἀναμνήσεις ἐπιζήλου νεότητος καὶ τὰς γλυκείας προσδοκίας τοῦ μέλλοντος.....

* * * * *

Ἰδοὺ ὁ βίος! ὄνειρον, χαμόγελον ἡμέρας
ψιθύρισμα μονότονον, ᾀσμάτιον ἑσπέρας,
χαρὰ καὶ δάκρυα ὁμοῦ, εὔθυμος εἰρωνεία
εὑρίσκουσα στὰ μνήματα γαλήνη κ' ἡσυχία.

Ὁπόσον ἁρμόζουσιν εἰς τὸ ἀλησμόνητον ὄνομα τοῦ *Κωνσταντίνου Καμάρα* οἱ περιπαθεῖς οὗτοι στίχοι, οὓς ἔγραψεν εἰς στιγμὰς μελαγχολικῆς φιλοσοφίας, πολύκλαυστος ἐκ Λευκάδος ποιητὴς καὶ πολύτιμος συνεργάτης ἡμῶν, ἐν τῇ περικαλλεστέρᾳ ἀνοίξει χρυσῆς ζωῆς τελευτήσας. Εἰς ὀλιγίστας ἀγωνιώδεις ὥρας διελύθησαν τόσαι ἐλπίδες, τόση γοητεία, ἐντὸς δὲ ἀνθοπλέκτου φερέτρου, ὅπερ περιεστοίχιζον αἱ συμπάθειαι ὁλοκλήρου τῆς Ἀθηναϊκῆς κοινωνίας, ἀπεκομίσθησαν ὅλα πρὸς τὸν τάφον. Εἰκοσιπέντε χρυσᾶ ἔτη νεότητος, ἀληθὴς περίσσεια ζωῆς, σφριγηλῆς ζωῆς, ἐκδηλουμένης δαψιλῶς καθ' ὅλα τὰ ὀλίγα δροσερὰ ἔτη τῆς ὑπάρξεώς της διὰ τῆς γοητευτικωτέρας εἰκόνος, καρδίας, ἀγαθότητος, πνεύματος, ἀρτίας μορφώσεως, ζηλευτῆς εὐγενείας ἤθους καὶ ὑπεροχῆς ψυχῆς, χαρίσματα ἐν ὅλῳ ἑταίρου ἐν τῷ Διπλωματικῷ σταδίῳ, ὅπερ ἐξ ἀληθοῦς ἔρωτος ἐνεκολπώθη, μετὰ λαμπρὰς ἐπιστημονικὰς ἐν Γαλλίᾳ σπουδάς, συντρόφου ἐπεράστου, ἅπαντα, καθ' ὁλοκληρίαν μετὰ σπαρακτικὴν ἀγωνίαν ὀλιγίστων ὡρῶν, ἐκάλυπτεν ἀπόνως τὸ χῶμα καὶ συνέθαπτε σκληρῶς εἰς τοὺς κόλπους του ὁ τάφος. Καὶ ἀκόμη, ἐνῷ εἶχον μικρὰν δύναμιν οἱ γλυκεῖς ὀφθαλμοί του, ἵνα ἴδωσι μίαν ἔτι στιγμὴν τὸ ἄλγος, ὅπερ διήνοιγε εἰς τὴν ψυχὴν ἀτυχοῦς μητρός, εὐφιλήτων ἀδελφῶν ὁ ἄδικος ἀπὸ τοῦ Κόσμου ἀποχωρισμός του, ὁ *Κ. Καμάρας*, ἐνεθυμεῖτο τὸ ἄσυλον τῶν πασχόντων,ὑπὸ τὴν φιλόξενον στέγην τοῦ ὁποίου εὑρίσκει παρήγορον σταθμὸν ἡ πάσχουσα ἀνθρωπότης, διὰ τελευταίας δ' ἐπιθυμίας συνέδεε τὸ ὄνομά του πρὸς εὐαγγελικωτάτην πρᾶξιν, ἀνταξίαν τῶν εὐγενῶν παραδόσεων τῆς οἰκογενείας του. Ἐνῷ ὁ θάνατος ἀκάρδως δὲν τῷ ἐχάριζεν ὀλιγίστην ἀκόμη ζωὴν εἰς τὸν κόσμον, *Αὐτὸς* ἐμερίμνα διὰ τὴν ζωὴν *ἐκείνων*, οἵτινες πάσχουσι καὶ φθίνουσιν ἐν σιγῇ, τῶν ἀποκλήρων τῆς μοίρας, τῶν βυθιζομένων ὑπὸ τὸ ἄχθος τῆς ἀνεχείας, τῶν *πτωχῶν*... Ἰδοὺ ἡ ζωή του...

* * * * *

Πολυαγαπημένε μας Κωνσταντῖνε, δὲν ἐνομίζομέν ποτε, ὅτι ἡ καρδία σου κουρασθεῖσα τόσον ἐνωρὶς νὰ ζῇ, θὰ ἐθραύετο διὰ μιᾶς, συμμιγνύουσα εἰς τόσον ὀλίγας στιγμὰς τὸν ἔσχατον αὐτῆς στεναγμὸν μετὰ τοῦ τελευταίου παλμοῦ της. Ἐκεῖ, εἰς τὴν ἀληθινὴν καὶ ἑδραίαν κατοικίαν Σου, εἰς τὴν παντοτεινὴν σκοτίαν τοῦ πάντοτε ἀνθοστεφοῦς τάφου σου. ὑπὸ τὴν ὁποίαν ἐσβέσθη ἡ γλυκεῖα ζωή σου, πίστευε, ὅτι δὲν θὰ λησμονηθῇ τ' ὄνομά Σου ὑπὸ τῶν ἐπὶ τῆς γῆς θρηνούντων τὴν ἀπώλειάν σου, ὅσῳ καὶ ἂν παρέρχεται ὁ χρόνος, ὁ συνήθως ἀπομακρύνων ἀπὸ τῆς μνήμης τῶν ἀνθρώπων τὰς ἐκλιπούσας εἰκόνας τῆς ζωῆς.

Μία Ἄγνωστος
"Ἂν δὲν παύῃ ἡ γλῶσσα, παύει ὁ ....νοῦς!"
ὑπὸ
ἀλέξ. Φιλαδελφέως.
Λιθ. Κ. Γρούνδμαν Ἀθήνησι

ΜΙΑ ΑΓΝΩΣΤΟΣ

«Εἶνε τὸ ᾆσμα ἢ ἠχὼ γλυκείας ὁμιλίας
καὶ εἶνε μέλ' ἡδύτατον ἐντὸς πικρᾶς καρδίας»·

Ἄννα.

ΤΥΜΒΟΥ δίκην σκοτεινή, ἄδυτος καὶ ἀνεξερεύνητος ἐπὶ τοσαῦτα ἔτη τῆς βιβλιοθήκης μου, γωνία, ἀποφασίζω ἅπαξ νά σε ἐγγίσω, νὰ ὑπανασύρω τὴν καλύπτουσάν σε τῆς λήθης πλᾶκα, νὰ ἐκλύσω τοὺς δεσμούς, οἵτινες συσφίγγουσι τόσον χάρτην ἐκεῖ, νὰ ἐκτινάξω τὸν ἐπισωρευθέντα κονιορτὸν καὶ νὰ ἀποκαλύψω πεφιλημένον χειρόγραφον φιλτάτης χειρός! . . .

Μὲ ὁποῖον παλμὸν σᾶς ἐπαναβλέπω, μὲ ὁποίαν συγκίνησιν σᾶς ψαύω καὶ πῶς αἱ χεῖρές μου τρέμουσιν ἐπὶ τῇ ἀφῇ ἁπαλοῦ, ἀλλ' ἐφθαρμένου χάρτου, ὃν ἐμάρανεν ὡς φῦλλα δένδρου ὁ χρόνος, ἀφ' ἧς ἐκείνη ἀπελθοῦσα εἰς ἄλλην σφαῖραν ζωῆς μοί τα ἀφῆκε τιμαλφὲς κτῆμα καὶ ὀδυνηρὰν ἀνάμνησιν! . . .

Πῶς ἠδυνάμην ἐπὶ μακρότερον χρόνον νὰ ἀφήσω σιγώσας τοσαύτας ἐγκλείστους ἐκεῖ μελῳδίας; Πῶς ἠδυνάμην νὰ μὴ δώσω διέξοδον ἅπαξ εἰς τὸ συμπεπιεσμένον ἐκεῖνο μύχιον ἄλγος, ὅπερ ἐκρήγνυται εἰς τηλικαύτας σπαραξικαρδίου ἐμμέτρου μέλους στοναχάς; . . .

Ἱερὸν καθῆκον μοὶ ἐπέτασσε τὴν ἐκ τοῦ σκότους ἀνάληψίν των, καθῆκον πρὸς ἁγνὴν καὶ σεπτὴν σκιὰν ἀδελφῆς μεταστάσης ἐν πληθούσῃ νεότητι, ἐν μέσῳ ῥοδίνης ἠοῦς βίου ἀγλαοτάτου.

Ἄς σε ἀφήσω, Ἄννα μου γλυκεῖα, εἰς τοὺς ὡραίους στίχους, οἵτινες κυλίονται ὡς φαληρικὰ κύματα ἠρέμα καὶ ἁρμονικά, νὰ εἴπῃς μόνη

τοὺς στοχασμοὺς καὶ τὰς βαθείας σου σκέψεις, διότι, εἰ καὶ νέα, ὑπὸ τὸ γλυπτὸν καὶ ὡς ἐλέφας στιλπνὸν πάλλευκον μέτωπόν σου ὑπῆρχον αὔλακεςπεπειραμένου γήρατος, ὑπῆρχον κύτταρα προώρου πολυμαθείας καὶ ἐμβριθείας . . .

Σὺ μόνη εἰπὲ τὸ ἄλγος σου, σὺ μόνη ἐν περικαλλεῖ γλώσσῃ ψάλλε τὴν φύσιν ἣν ἠγάπησας, τοὺς ἀνθρώπους, οὓς ἔσκωψας, τὰς γυναῖκας, ἃς ᾤκτειρας, τὸν τάφον, ὃν ἐπόθησας ! . . .

Καὶ ἤδη ὡς ἡ ἰδία εἶπες εἰς τοὺς «Λύρας Φθόγγους» :

«Τραγούδησε, τραγούδησε, εἶνε καιρὸς ἀκόμα,
«Ἐνόσῳ ἔχεις καὶ φωνὴν καὶ ἔκφρασιν στὸ στόμα . . .
«Τραγούδησε, τραγούδησε, ὡς τὸ ἀηδόνι ψάλλει,
«Ὡς τραγουδοῦν τὰ κύματα σ' ὡραῖο περιγιάλι . . .

«Τραγούδησε ὅσον φωνὴ ὑπάρχει εἰς τὰ στήθη,
«Δὲν ἔχει ὁ τάφος ᾄσματα· ὁ τάφος ἔχει λήθη . . .
«Τραγούδησε, τραγούδησε εἶνε καιρός ἀκόμα,
«Πρὶν ἡ πνοή σου. . . φεῦ ! σβεσθῇ καὶ σὲ καλύψῃ χῶμα ! . . . »

Ὁποῖον ἄλγος ἐγκρύπτεται ἐντὸς αὐτῆς τῆς διηνεκοῦς προαισθήσεως τοῦ μοιραίου τέλους ! . . . Ἔβλεπεν ἑαυτὴν καθ' ἑκάστην φερομένην ἀκατασχέτως πρὸς τὸ ἰδεῶδες, *ἰδεῶδες* δὲ διὰ τοιαύτας εὐγενεῖς ὑπάρξεις πᾶν ἄλλο εἶναι ἢ ὁ πρόστυχος φλοιὸς τῆς γῆς, πᾶν ἄλλο ἢ αἱ ὁδοὶ τῶν μεγαλουπόλεων, τὸ Λοῦβρον, τὸ Printemps καὶ τῆς Βιέννης τὸ Πράτερ μὲ τὸν ξανθόν της ζῦθον . . . Ἰδεῶδες καταντᾷ διὰ τοὺς ὀργανισμοὺς τούτους νὰ ἦνε τὸ ἀόριστον, τὸ ἄπειρον, τὸ μηδέν, ὁ τάφος ! ...

Μάτην ἅπαξ ἀποπτάσας θὰ μετακαλέσωμεν μὲ ὑγροὺς ὀφθαλμοὺς τὰς προσφιλεῖς ταύτας ψυχάς, μάτην θὰ ψάλλωμεν πρὸς αὐτὰς τὰ ἴδια των ἔπη καὶ θὰ ἀφήσωμεν νὰ ἀντηχήσῃ τὸ μελίρρυτον τῆς νεαρᾶς ποιητρίας :

Ἐξύπνα !

Ἄφες τὸν ὕπνον· ἄφες τον ! Ἐξύπνα μὴ κοιμᾶσαι !
Ὁ ὕπνος εἶνε θάνατος ἢ στιγμιαία λήθη . . .
Τὰ πάλλοντά μου στήθη
Ποθῶ νὰ ἀκροᾶσαι . . .
Ἐξύπνα ! . . . δὲς τὰ ἄστρα φαιδρὰ καὶ ἑνωμένα.
Πῶς φρίττουσι τὰ φύλλα, τὸ φίλημα τῆς δρόσου . . .
Μάτην τὸν ἀσπασμό σου
Προσμένω 'γὼ μὲ σένα ! . . .
Ἐξύπνα ! Καὶ ὁ Ἥλιος κ' ἐκεῖνος δὲν κοιμᾶται,
Ἐκεῖ ὀπίσω τῶν βουνῶν προσμένει τὴν Σελήνην,
Κ' ἐκεῖ μέσ' τὴν γαλήνην
Ἠὼς ἀναρριχᾶται . . .

'Εξύπνα! . . . τῆς αὐγῆς τὸ ἄστρο φωτισμένο
Σπεύδει κρατοῦν τὸ κάτοπτρον τῆς ἀγλαοῦ μορφῆς σου . . .
"Αχ ! μὴ ξυπνᾷς . . . κοιμήσου . . .
Κ' ἐγὼ θὰ σὲ προσμένω ! . . .

Ἡ ἀπαισιοδοξία καὶ τὸ πένθος ζωγραφίζεται εἰς ὅλους τοὺς στίχους της. Βλέπει μαῦρα καὶ σκοτεινὰ τὰ πάντα. Πανταχοῦ συναντᾷ τὸν θάνατον καὶ τὴν φθίσιν . . .

Γιὰ δὲς ἡ γῆ ἐμαύρισε, 'σκοτείνιασε τἀστέρι,
κ' ἔχασε τὰ θέλγητρα τῆς δρόσου τὸ ἀέρι.
Τὰ ἄνθη ἐμαράνθησαν, ἐπέσανε τὰ φύλλα
καὶ μόνη στὸ ξηρὸ κλαδὶ θρηνεῖ ἡ Φιλομήλα.
Βορρᾶς ψυχρὸς ἐφύσησε . . . Εἶν' ὅλα μαραμμένα
καὶ οἱ λυγμοὶ τὰ δάκρυα ἀντλοῦσιν ἕνα, ἕνα . . .

* * *

Τὸ αὐτὸ πένθος καὶ ἡ αὐτὴ μελαγχολία συγκεκραμμένα πολλάκις μὲ γλυκύπικρον μειδίαμα εἰρωνείας ἀπαντῶσιν ἐν τοῖς πλείστοις ποιήμασι τῆς Ἄννης Φιλαδελφέως, ὧν ἐλάχιστον ἀμητὸν ἐκ πλουσιωτάτου ἀνθῶνος παρατιθέμεθα ὧδε :

Γιατί ;

"Αν δὲν μ' ἀγαπᾷς
γιατί ; γιατί ;
γιατὶ μὲ ἀπατᾷς . . .
γιατὶ αὐτὸ τὸ νάζι ;
γιατί ; γιατί ;
'Αφοῦ, νά ! . . . δὲν μὲ 'νοιάζει !
μὰ γιατί ;

"Αν δὲν μ' ἀγαπᾷς
λοιπὸν γιατί,
γιατὶ μὲ τριγυρνᾷς ;
καὶ ξεροκοκκινίζεις ;
γιατί ; γιατί ;
γιατὶ νά με σκοτίζῃς ; . . .
μὰ γιατί ;

Θέλω νὰ ξεύρω

Νὰ ξεύρω θέλω τὸ κῦμα
τί λέγει κάτω στὸ γυαλό,
κι' ἂν φέρω κεῖ τὸ βῆμα
μ' ἐκεῖνο νὰ συνομιλῶ . . .

Νὰ ξεύρω ἂν ἡ καρδιά σου
ἂν πάντα δι' ἐμὲ κτυπᾷ,
κι' ἂν ἡ φλογερὰ ματιά σου
ζητεῖ με μελαγχολικά . . .

Νὰ ξεύρω θέλω τὰ χείλη
ἂν ψιθυρίζουν τι . . . Καὶ τί ;
ἂν ἡ καρδιά σου μοὶ εἴπῃ «φίλει» !
Νὰ ξεύρω νὰ δώσω φιλί ! . . .

'Αθῆναι, 23 'Οκτωβρίου 1885.

Φθινοπωρινὸς περίπατος

Γιὰ δὲς γιὰ δὲς τα τὰ πουλιὰ
πῶς φεύγουν τρομαγμένα,
κι' ἐκεῖ τῆς λίμνης τὰ νερὰ
κοιμοῦνται παγωμένα! . . .

Κύττα σκιὰ ἀπ' τὰ βουνὰ
φρικτὴ πῶς καταβαίνει . . .
καὶ τῆς νυκτὸς τὸ φοβερὸ
τὸ σκότος πῶς προβαίνει! . . .

Ἄχ! κύττα σύννεφα πυκνὰ
'στοῦ οὐρανοῦ τὸ ὄμμα,
ἴδε τὰ φύλλα τὰ ὠχρά,
πῶς πέφτουνε στὸ χῶμα! . . .

Εἰκὼν θανάτου φοβερὴ
ἴδε στὴν γῆ ἐπάνω!
Φθίνεις νεότης μου καὶ σὺ
κι' ἐγὼ θά . . . ἀποθάνω! . . .

Ἡ σιγή μου

Μὴ ἐρωτᾷς διατὶ κλαίω,
καὶ σβύννομαι καὶ ὠχριῶ
καὶ στένω καὶ ὅλη καίω; . . .
— Ἐγὼ σιγῶ . . .

Μὴ ἐρωτᾷς διατὶ τόσῳ
τὴν νύκτα τὴν ἐπιποθῶ,
τὴν ὕπαρξίν μου ν' ἀμαυρώσω;
— Οἴμοι! . . . σιγῶ!

Μὴ ἐρωτᾷς πῶς τὰς ἑσπέραι
μὲ ἀγρυπνίας τὰς περνῶ.
καὶ ἀτενίζω τοὺς ἀστέρας;
— Πάλιν σιγῶ! . . .

Ἂν ὅμως ἕνα εἰσδύσῃς
μὲ βλέμμα μελαγχολικὸ
στὰ στήθη μου ποθήσῃς,
— Ἐνῷ σιγῶ . . .

Ἄκουσον! φωνὴ γλυκεῖα,
ὡς ὄνειρον μεθυστικό,
θά σε εἴπῃ μὲ μαγεία:
— «Σὲ ἀγαπῶ»!

Ἀθῆναι Ὀκτώβριος 1885.

Εἰς τὸ Φάληρον

Ὦ Φάληρον 'στὸ κῦμά σου πῶς ἤθελα νὰ πέσω,
τὴν ὕπαρξίν μου στὰ νερὰ τὰ κρύα σου νὰ σβέσω!
Ὦ πέλαγος ἐλπίδας σὺ κατέπιες μυρίας . . .
ἀλλὰ ἐπίσης καὶ πολλὰς φρικτὰς ἀπελπισίας!

Ἄχ, ναί, ἡ φύσις δὲν πενθεῖ, δὲν θὰ πενθήσῃ ἐμένα
ἐὰν ῥιφθῶ εἰς τὰ ὑγρά, τὰ τοῦ πελάγους στήθη . . .
Θὰ μὲ καλύψουν κύματα καὶ ἡ ψυχρὰ ἡ λήθη!
ἡ γῆ ἀφίνει μνῆμα ἕν' ἀλλὰ τὸ κῦμ' οὐδ' ἕνα! . . .

Θύελλα

Ἀκοῦς; ὁ Θεὸς βροντᾷ! . . . τὰ κύματα βρυχῶνται
Κι' οἱ ἄνεμοι ἀπαίσια στὰ δάση πῶς μυκῶνται!
Θαρρεῖς πῶς τρέμ' ἡ γῆ! . . .
Ἀλλὰ διατὶ ὠχρίασες; ὦ φίλη μου! φοβεῖσαι; . . .
Κοντά σου εἶμαι καὶ ἐσὺ κοντά μου εἶσαι! . . .
Ἀκούεις, τί βροντή! . . .
. . . .
Ἀγάλι' ἀγάλια τὸ κουπὶ ἂς τὸ τραβοῦμε μόνοι,
ἂς ἀντηχοῦν ἀπὸ παντοῦ οἱ τῆς θαλάσσης στόνοι . . ,
Ἐσὺ μὴ δειλιᾶς! . . .
— Βρόντισε σύννεφο πυκνό! Βορρηὰ καὶ σὺ βρυχήσου! . . .
Ὦ, δὲν φοβοῦμαι τὴν βροντή, ἀφοῦ εἶμαι μαζῆ σου
νὰ λὲς πῶς μ' ἀγαπᾷς!

Φάληρον 23 Αὐγούστου 1885.

Ὕστατοι λυγμοὶ

Φάληρον 23 Αὐγούστου 1885

Ὕπνον δότε, δότε λήθην
νάρκην δότε! . . .
ἄχ! ὡς πότε
θὰ θρηνῶ; . . .

Δότε δάκρυ διὰ νὰ κλαύσω,
νὰ θρηνήσω
ν' ἀπαυδήσω
νὰ πονῶ!

Θέλω λήθην, τοῦ θανάτου
ψυχρὸν δεῖπνον . . .
Νεκρὸν ὕπνον
δὸς Μορφεῦ!

Σιγὴν δός μου, χωρὶς ὄναρ!
Ἐλθὲ κῦμα . . .
γενοῦ μνῆμα!
Θνήσκω, φεῦ! . . .

* * *

Κόρη ὡς Σοπενχάουερ, βυθισμένη πάντοτε εἰς σκέψεις, σύνοφρυς καὶ ἐμβριθής, ἡ Ἄννα ἐμελέτα νυχθημερὸν καὶ ἀνεγίνωσκε πάσης ἐπιστήμης βιβλίον. Ἂν καὶ μόλις δεκαεπταέτις κατεῖχεν ἀπείρους γνώσεις... Εἰσερχομένη εἰς τὸ γραφεῖόν μου, ἀπόντος τότε ἐν Γερμανίᾳ, ἀνεδίφει ἅπαντα τὰ βιβλία καὶ τὰ ἐρρόφα κυριολεκτικῶς. Εἶχε διαβάσει τοὺς περισσοτέρους παλαιοὺς συγγραφεῖς, τὴν ἱστορίαν τῆς φιλοσοφίας, τοὺς ποιητὰς Ἑλλάδος, Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας, ἤξευρε δὲ ἀπὸ στήθους τοὺς νεωτέρους τῶν Ἑλλήνων Παρνασσιδῶν, ὧν ὡς βασιλέα ἐθεώρει τὸν Παπαρρηγόπουλον. Ἐπὶ τῶν περιθωρίων τῶν βιβλίων ἔκαμε σημειώσεις ἰδίως σκωπτικάς, μετὰ πικροῦ ἅλατος σαρκασμοῦ. Πολλὰ θαυμαστικά της εἶνε ἀληθῆ βέλη, διαπερῶντα τὸν ψυχρὸν χάρτην καὶ πλήττοντα τὸν ανα-

γνώστην. Καὶ αὐτὸ τὸ φοβερὸν βιβλίον τοῦ *Βύχνερ* περὶ «ὕλης καὶ πνεύματος» δὲν εἶχεν ἐκφύγει τοὺς ἀναδιφητικοὺς ὀφθαλμούς της! . . . Καὶ τί δὲν εἶχεν ἀναγνώσει! Ἐκείνη ἡ κεφαλή της μὲ τοὺς μεγάλους ὀφθαλμοὺς καὶ τὴν κανονικωτάτην μορφὴν ὑπὸ κόμην παμμέλαιναν καὶ βοστρυχώδη ὡμοίαζε πρὸς τὰ ingenia, ἅτινα ἔγραψεν ὁ μάγος Ῥαφαὴλ εἰς τὸ πλευρὸν τῆς Ἐπιστήμης ἐν ταῖς αἰθούσαις τοῦ Βατικανοῦ . . .

Ὅταν ἀναγινώσκω τὸ ἀτημέλητον ὕφος της καὶ ἀναδιφῶ φυλλομετρῶν τὰ ἀσυνάρτητα καὶ φύρδην μίγδην ἀναμεμιγμένα τετράδια καὶ τὰς μυρίας σημειώσεις, στοχασμούς, στίχους, εὐφυολογίας καὶ χίλια δύο χαρίεντα λογίδρια, τὰ ἐγκατεσπαρμένα ἐπὶ ἑκάστης γωνίας χάρτου ἢ φακέλλου, νομίζω ὅτι τὴν βλέπω ἀκόμη ἔμπροσθέν μου μὲ τὴν κόμην ἀτημέλητον, μὲ ὄψιν ὠχρὰν καὶ μὲ τὰς παλάμας ἐπὶ τῶν κροτάφων βεβυθισμένην, ὡς ἀρρενωπόν τινα ἀμαζόνα τῆς γραφίδος, ὥς τινα Rosa Bonheur τῆς Ποιήσεως, ζητοῦσαν ἐν τῇ νευροπαθεῖ ἐκείνῃ ἐξεγέρσει νὰ συλλάβῃ μυστικάς τινας ἀναλαμπὰς τοῦ ἀπείρου καὶ προσπαθοῦσαν ὡς ἐμπνευσμένην καὶ ἔνθουν Πυθίαν νὰ ῥίψῃ ἐπὶ τοῦ χάρτου τὰς ἀνάρθρους καὶ σιβυλλικὰς ἐκμυστηρεύσεις τῆς παγκοσμίου ψυχῆς! . . . Τοιαῦται ὑπάρξεις δὲν εἶνε προωρισμέναι νὰ ζήσωσιν ἐπὶ πολύ, τοιαῦτα νευροπαθῆ πλάσματα μαραίνονται καὶ τήκονται ἐκ τῆς ἐσωτερικῆς φλογός, ἥτις ὑπεκκαίει καὶ ὑποσκάπτει τὴν ὑγίειαν καὶ τὸ σῶμα διηνεκῶς! Ὁ ἐγκέφαλος φονεύει τὰ εὐφυᾶ καὶ ἐμβριθῆ παιδία· δὲν εἶνε δὲ πρόληψις ἁπλῆ τὸ λεγόμενον ὅτι οἱ μωροὶ καὶ οἱ κακοὶ εἶνε πάντοτε ὑγιεῖς καὶ μακρόβιοι...

Μεταξὺ μυρίων ἄλλων τοιαύτης βαθυτάτης μελαγχολίας ποιημάτων ἀντιγράφομεν ᾧδε τό:

Παράπονον κόρης

Καὶ ἄνθισ' ἡ ἀμυγδαλιά,
κι' ἀνθίσαν τὰ λουλούδια,
πάλι ἀρχίσαν τὰ πουλιὰ
τὰ χαρωπὰ τραγούδια.

Κι' ὁ ἥλιος ζωογονεῖ
τὸ δροσερὸ χορτάρι,
καὶ τὸ ἑσπέρας μας γλυκὺ
γεμίζει τὸ φεγγάρι

Τοῦ οὐρανοῦ τὸ γαλανὸ
πάλι γελᾷ τὸ ὄμμα
—ἐκεῖνον ὅμως—ἄχ, νεκρὸν
τὸν φθείρει ψυχρὸν χῶμα! . . .

Τώρα π' ἀνθίζει ἡ μυρτιὰ
καὶ βγάζει ὁ κάμπος ἄνθη,
τώρα ποῦ ψάλλουν τὰ πουλιά,
ἐκεῖνος ἐμαράνθη! . . .

Τώρα ποῦ παίζ' ἡ χρυσαλίς,
κι' ἡ κάμπη ἀναγεννᾶται,
ποῦ θάλλει κρῖνος εὐτυχής,
στὸ χῶμ' Αὐτὸς κοιμᾶται! . . .

Μὰ ὅταν πάλ' ἡ μυγδαλιὰ
στὸ χρόν' ἀνθήσ' ἐπάνω
καὶ ψάλλουν τρυφερὰ πουλιά . . .
κ' ἐγὼ θὰ ἀποθάνω! . . .

Καὶ πράγματι ἀκριβῶς μετὰ ἓν ἔτος, ἀνθούσης ἔξωθεν τοῦ παραθύρου τῆς λευχειμωνούσης ἀμυγδαλῆς, ἀφῆκε τὴν τελευταίαν πνοήν, ἡ γλυκεῖα καὶ ὡραία Ἀννετοῦλα!... Ἀπῆλθεν ἐκ τοῦ κόσμου κατὰ τὴν θαλερὰν ἄνοιξιν κρατοῦσα εἰς τὰς χεῖρας τὸν κάλαμον καὶ γράφουσα ἐπὶ τῶν γονάτων ἀκόμη, ὅπως ἐξέλθῃ τὸ πῦρ, ὅπερ τὴν εἶχεν ἤδη τέλεον κατακαύσει!...

* * *

Τὸ δὲ περίεργον εἶνε ὅτι ἡ ρεμβώδης ἐκείνη νεᾶνις ὑπὸ τὸ βαθὺ πένθιμον καὶ ἀχανὲς βλέμμα, ὑπὸ τὸ σκεπτικὸν ἐκεῖνο μέτωπον ἔκρυπτε δηκτικώτατα βλέμματα σατύρου, τὰ δὲ χείλη, ἅτινα τόσον περιπαθῶς ἐθρήνουν καὶ τόσον ἀλγεινῶς ἐκελάδουν τὴν φθισιῶσαν φύσιν, ἔσκωπτον πικρῶς συσπώμενα εἰς βολταιρείους σαρκασμοὺς πᾶν ὅ,τι γελοῖον ἤθελε προσπέσει ὑπὸ τὰ βλέμματά της... Ἄπειρα σατυρικὰ ποιήματα ἔχει γράψει διὰ φίλας, διὰ νέους καὶ νέας, συγγενεῖς καὶ ξένους. Πάντα ταῦτα εἶνε μεστὰ εὐφυΐας καὶ ἅλατος σπανίου. Ὑπεγράφετο δὲ μετὰ φιλοπαίγμονος ταπεινοφροσύνης «*Ἐξαρχοπούλα*», δανεισθεῖσα τοὔνομα παρὰ τοῦ γνωστοῦ ἐπὶ ποιητικῇ κενότητι καὶ λέξεων στόμφῳ ἄνευ ἰδεῶν Ἐξαρχοπούλου, τοῦ ποιήσαντος τὸ γνωστότατον:

«Λὲρ-μπαλέρ, ξιφὶρ-μπαλέρ, κι' ὁ Ἐξαρχόπουλος μπαλέρ»!

Θὰ ἦτο μακρὸν νὰ ἀντεγράφομεν πολλὰ τούτων. Θὰ ἀρκεσθῶ εἰς ὀλίγιστα, ὅπως ὁ ἀναγνώστης μὴ ἐκλάβῃ ὡς ὑπερβολὴν τὴν ἀνωτέρω περὶ αὐτῶν κολακευτικὴν κρίσιν ἀδελφοῦ ἐκ τοῦ ὁμαίμου ἐπιεικέστερον κρίνοντος.

BON-TON!

Ἀφιεροῦται εἰς τοὺς νέους τῶν Ἀθηνῶν...

Στὸν περίπατο ἂν πηγαίνῃς νὰ κρατῇς πάντα τσιγάρο,
Ποῦρο φῖνο κι' ἂν δὲν ἔχῃς, τὸ στερῆσαι ἀπ' τὸ φαγί.
Κάνει κρύο; ξεπαγιάζεις;—Νὰ μὴ βάλῃς τὸ ταμπάρο,
γιατί ἄλλως πῶς θὰ δείξῃς τὴν τουρνοῦρα τὴν κομψή;

Νὰ καπνίζῃς, νὰ σφυρίζῃς, νὰ γυρίζῃς τὸ μπαστοῦνι!
Ἡ περισκελίς σου φίλε, προσοχή, νἆναι στενή,
Καὶ τὸ μῆκος νἄρχετ' ἴσια νὰ σκεπάζῃ τὸ τακοῦνι·
Προσοχὴ δὲ τοῦ τσιγάρου ὁ καπνός μή σου χαθῇ!

Τὰ δὲ 'μάτια μὴ κυττάζουν πρὸς τὸν δρόμον ποῦ πηγαίνεις...
μόνο γύρω νὰ τὰ στρέφῃς μὴ τυχὸν διαφύγῃ τι...
Ἂν πατήσῃς δὲ κανένα, μὴ τὸ σκότι σου πικραίνεις
τὸ pardon θά του πασάρῃς—τοῦ bon-ton εἶν' συμβουλή!

Στοὺς χοροὺς ποτὲ μὴ λείψῃς μέσ στὴ μέση κολοκύθι,
Εἰς τὸ θέατρον ἐπίσης . . . Ἄχ, καϋμένε, προσοχή !
Καὶ νὰ κάμῃς κομπλιμέντα ἐκὼν ἄκων, ἢ «εὐήθη»
Θὰ σ' ἀποκαλέσουν ὅλοι τοῦ συρμοῦ οἱ παστρικοί !

Εἰς τὸ Φάληρον 'κεῖ κάτω τακτικὸς πρέπει νὰ ἦσαι
κι' ὅταν πᾶς νὰ μὴ γυρίζῃς πρὸς τὸ κῦμα τῆς ἀκτῆς. . . .
Μή, τῆς φύσεως τὰ κάλλη, μὴ θαυμάσῃς! — Θεωρεῖσαι
«Βλὰξ καὶ βόϊδι» καὶ ἂν θέλῃς ἔτι *«μποῦφος ποιητής»* ! . . .

Στρέφε μόνον πρὸς τὸ πλῆθος μὲ μειδίαμα εἰρωνείας
μὲ τὴν ῥῖνα ὑψωμένην καὶ τό σῶμα κορδωτό . . .
Γιὰ νὰ κρίνῃς ἐν ἀνέσει τὰς ἑκάστου ἐνδυμασίας
καὶ τὸ πρόσωπον καὶ σῶμα, ἂν τυχὸν κι' εἶνε στραβό . . .

Ἐκαμάρωσες βαδίζων ; . . .—τότε στρώσου στὸ τραπέζι
τοῦ Κατσίμπαλη, ὄχι ἄλλου, μή ! . . Δὲν εἶν' εὐγενικό !
Μὴ ἀκοῦς—Θεὸς φυλάξοι !—Λίγη μουσικὴ ἂν παίζῃ . . .
Μόνο κτύπα τὸ τραπέζι νἀγκαρίζῃς : *«Παγωτό»* !

Καὶ νὰ ψάλλῃς, νὰ καγχάζῃς διὰ τὸν κάθε ποῦ διαβαίνῃ,
νά τα βρίσκῃς ὅλ' ἀστεῖα καὶ μὴ παύῃς νά γελᾷς.
Καὶ τὴ γλῶσσά σου νὰ ἔχῃς πάντοτε ἀκονισμένη . . .
Κάθε πρέσβυ—ἂν δὲν γνωρίζῃς, τί μαὐτό ;—νὰ χαιρετᾷς !

Διὰ νὰ λέγουν : «κύττα πρέσβυ ἐχαιρέτισεν ἐκεῖνος !»
Καὶ τὸ στόμα τους θ' ἀνοίξουν χάσκοντες μιὰ σπιθαμή.
«Διπλωμάτης εἶνε τοῦτος . . . ἔχει chic . . . τί νέος φῖνος !»

Ἀκολούθησον πλήν, φίλε, τὴν παροῦσαν συμβουλήν !
Μὴ φοβῆσαι στὴν Ἀθήνα γιὰ νὰ φθάσῃς στὴν κρεμάλα ! . . .

. . . .

Δὰ capo γύρνα, μάτιά μου, ἂν μοῦ ζητεῖς καὶ ἄλλα.

«Τίς εἶ ;»—ὁ χορευτής !

Μὲ καπέλλο ψιλὸ στὸ κεφάλι,
μὲ μπαστοῦνι στὸ χέρι θρασὺ
Στοῦ σταδίου τὴν ὁδὸ τὴ μεγάλη
Τριγυρνῶ ὅλη 'μέρα «τίς εἶ ;»

Κουρασμένος σελπίδα 'πὸ κάτω,
γύρε τώρα, ὦ μπάλλο μου, σύ,
ἄγρυπνος χορευτὴς σὲ φυλάττω
ὡς νὰ ἔλθῃ ἡ νύκτα «τίς εἶ ;»

. . . Πολυέλαιος λάμπει ἐπάνω . . .
στροβιλλίζω ἐγὼ μὲ τὴν Πῖ. . .
Στὸ χορὸ μὲ αὐτὴν ἂς πεθάνω. . .
καὶ αὐτὴ μὲ ἐμένα: «τίς εἶ ;»

Στὸ σοφὰ καβαλλιέρ' ἁπλωμένοι
ἄλλοι παίζουν . . . κοιμοῦντ' οἱ μισοί!
Κοιμηθῆτε, συντρόφοι καϋμένοι,
Κι' ἀγρυπνοῦμε οἱ δυό μας: «Τίς εἶ;»

Τ' είν' ὁ κόσμος γιὰ μὲ τὸ λεοντάρι;..
χαρά, ἄρθρα, κυρίαις, κρασί,
καβαλλιέροι μὲ ντάμα ζευγάρι
Κι' ὡς περίεργοι κράζουν: «τίς εἶ ; ...

Κἄπου, κἄπου καμμιὰ μαυρομμάτα,
—Ποιὸς τὰ μάτια τὰ μαῦρα μισεῖ ;
Τοῦ σταδίου μοῦ κόβει τὴν στράτα
Σὰν ἱππότης ῥωτάω : «τίς εἶ ;»

Μόνο ὅταν διαβαίνῃ ἐμπρός μου,
ἡ κακίστρα ἡ ἄπιστι Πί . . .
Σὰν τὸ κῦμα βογγᾷ ὁ παλμός μου...
Δὲν ῥωτάω γιὰ 'κείνη «Τίς εἶ ;»

Κουρασμένος σ' ἐλπίδα 'πὸ κάτω,
ἔλα τώρα, ὦ μπάλλο μου σύ. . .
ἄγρυπνος καβαλλιέρος φυλάττω,
ὡς νὰ ἔλθῃ ἡ ὥρα . . . τίς εἶ ;»

Ἐν πολλοῖς ἡ σάτυρα αὐτῆς πλησιάζει πρὸς τὸν ἤδη τέλεον παρεξηυλημένον Σουρῆν, ὅστις τότε μόλις ἐπέτελλεν ὡς δειλὸς ἀστὴρ ἐν τῷ φιλολογικῷ μας ὁρίζοντι, ἐν δ' ἑτέροις καταφανὴς γίνεται ἡ ὑπὸ τῶν ποιημάτων τοῦ Χριστοπούλου, τοῦ νεωτέρου Ἀνακρέοντος, ἐπίδρασις ἐπὶ τῆς ζωηρᾶς καὶ σθεναρᾶς διανοίας της.

Οὕτω τὸ κατωτέρω θὰ ἐνόμιζέ τις, ὅτι ἀντήχησε τὸ πρῶτον ἐπὶ τῶν χορδῶν τῆς λύρας τοῦ περικλύτου ψάλτου τοῦ βακχικοῦ νάματος τῆς Κύπριδος.

Ἡ ἀληθὴς εὐτυχία !

«Πῖνε, παῖζε· θνητὸς ὁ βίος
ὀλίγος οὐπὶ γῇ χρόνος.
Ὁ θάνατος δ' ἀθάνατός ἐστιν,
ἣν ἅπαξ τις ἀποθάνῃ».

Ἀφήσωμεν πλέον
τὸ μῖσος τὸ ζέον
καὶ τὰς κακίας
καὶ τὰ λοιπά,
οὐδεὶς κερδίζει,
καθὼς νομίζει,
ὅταν λυπῆται
βλέπων αὐτά !

Κλεῖσε τὰ μάτια,
στόμα βουβάσου,
ἐπὶ Πηγάσου
μὴ σεριανᾷς !
Τρῶγε καὶ πῖνε
μὴ παρᾶ δῖνε,
διὰ κανένα
μὴ χολοσκᾷς !

Κἄπου καὶ κἄπου
νὰ σατυρίζῃς
ὅποιον γνωρίζῃς !
Σατυριστὴς
ἐὰν θέλῃς γεῖνε —
εἰς χλεύην κλῖνε . . .
Τότε εἶσ' ἔξυπνος
καὶ εὐφυής !

Ἄφες τὰς θλίψεις,
τὰ ἐλεγεῖα
ταῖς πατεινάδαις
στὰ σκοτεινά ! . . .
Αὐτὰ τὰ λέγουν
ὅλοι «βλακεία» ! . . .
Σὲ περιπαίζουν
«κὺρ ποιητά» !

Μάθε, ἂν θέλῃς,
νὰ ἀπαγγέλλῃς
δύο τρεῖς λέξεις,
λόγια χρυσᾶ ! . . .
Τὸ ἄλφα, βῆτα
ὡς τὸ Ὠμέγα
θὰ δείξῃς μέγα
μυαλὸ μ' αὐτά !

Τύφλαις στὴν κρίσι
στὴ σωφροσύνη . . .
Εἶνε ὀδύνη
αὐτὴ στὴν ψυχή ! . . .
Τρῶγε καὶ πῖνε
εἰς τοῦτο κλῖνε . . .
Αὐτ' εἶνε φίλε μου,
«καλὴ ζωή !»

Καὶ κατὰ μέρος
ἄφες τὰς λύρας—
τὰς κακομοίρας !
νὰ μὴ πεινᾷς . . .
Τὴ λίρα μὲ ἰῶτα,
αὐτὸ κύττα πρῶτα
ἂν θέλῃς φίλε
νὰ ἐντρυφᾷς.

Μούντζαις καὶ τύφλαις !
χόρευε, πήδα,
μόνη σ' ἐλπίδα,
νὰ ἦν' αὐτά.
Γιὰ «χρόνου φείδου»
Ψέλλιζε κἄπου
τοῦ Θουκυδίδου
μία σειρά !

Ἡ μοῦσά μου ἢ τὸ πνεῦμα τῶν ποιητῶν

Τὸ «Génie».

Σ' αὐτὸ τὸ αἴνιγμα
ἐτριγυρνοῦσα
καὶ προσπαθοῦσα
γιὰ νὰ τὸ 'βρῶ:
«τί εἶνε «πνεῦμα» ;
Νά ! . . . ἕνα νεῦμα . .
ἴσως τῆς Μούσης
εὐνοϊκό !

Καὶ δαιμονίζομαι
λυσσῶ, ἱδρόνω,
σκάζω, θυμόνω,
εἶμαι τρελλή ! . .
Ἄχ, τὴν κιθάρα
πέρνω στὸ τέλος
νὰ παίξω μέλος . .
—Σπάζ' ἡ χορδή ! . . .

Μὰ ἂς ἀφήσωμε
τὰ κολοκύθια
κι' ἂς 'ποῦν ἀλήθεια,
Πλὴν μὲ τιμή :
Πῶς δὲν ὑπάρχει,
πλέον ἀηδία
ἢ Μοῦσ' Ἠλυσία
καπελλωτή ! !

Πολλοὶ ξαρχόπουλοι
τὸ τριγυρνοῦνε
καὶ τὸ ζητοῦνε
ἀλλὰ αὐτή — . . .
οἴμοι ! τοῦ κάκου !
λόγια χαμένα . . .
ἄχ ! σὲ κανένα
δὲν τὸ δωρεῖ !

Τρέμουν τὰ χείλη
τραυλίζ' ἡ γλῶσσα . .
Ποῦ νὰ 'πῶ ὅσα
πάσχω κακά ! . .
Τὰ συναξάριά μου
ἂν δὲν ξεσχίσω,
θὰ ναυαγήσω
κι' ἐγὼ μαὐτά ! . ,

Ἄμ τέτοιαις βρίσκεις
σὰν καὶ σὲ Μούσας
πιλοφορούσας
μὲ τὴν ὀκᾶν ! . . .
ποῦχουν προτέρημα
σὰν τὸ πουλάκι
εἰς τὸ κλαδάκι
νά μας πετᾶν ! . . .

Μάτην κτυπάω
Χορδαὶς κιθάρας,
Πλὴν κουταμάρας
παντοτεινά . . .
Μάτην τὴν πέννα
συχνοβουτάω,
σχίζω, πετάω
παληοχαρτιά ! . .

Ὦ Μοῦσα ἔλεος
Μέγαιρα, στεῖρα !
τὴν κακομοίρα
δὲν με πονεῖς ;
Θέλεις, εἰπέ μου,
νὰ ἀποθάνω
στὸ χάρτη ἐπάνω
τὸ ἐπιθυμεῖς ; . . .

Φεῦ, τέτοιαις Μούσαις
εἰς τὰ Σεπόλια,
στὰ περιβόλια
βρίσκεις πολλαίς !
Ταὶς λὲν «βρωμούσαις»
καὶ ταις γνωρίζουν
γιατὶ μυρίζουν
σὲ πέντ' ὀργιαίς !

Κι' ὅλο ἀρχίζω
νὰ συλλαβίζω
ἀπ' τ' «ἄλφα, βῆτα»
διὰ νὰ 'βρῶ,
τὴν λέξιν τάχα
ποῦ ὁμοιάζει
καὶ νὰ ταιριάζῃ
μὲ τὸ σκοπό !

Ἄχ, κύττα δάκρυα
γιὰ δὲς πῶς κλαίω !
Ἄχ ! δές, σοῦ λέω,
Εἶσαι κουφή ;
Τί σου ἐζήτησα ;
Ἕνα σου νεῦμα !
Γιατ' εἶνε πνεῦμα
στὸν ποιητή !

Ἀφοῦ ταὶς γνωρίζω
τόσο καλὰ
σᾶς ζωγραφίζω
'δῶ κάτω μιὰ . . .
ἔχει τὸ χρῶμα
σὰν καφετὶ
ἀλλὰ καὶ βρῶμα . .
ἐλεεινή !

Ἄλλην τσακίζω
ἄλλην σκοτόνω
τέλος φουσκόνω
κι' ἀπὸ θυμό,
καὶ καθυβρίζω
τὴν πτωχὴ Μοῦσα,
Συχνὰ «βρω—Μοῦσα».
ἀποκαλῶ ! !

Λοιπὸν βουβάσου !
μή με σκοτίζεις . .
μήπως νομίζεις
θὰ τρελλαθῶ ; . .
ἄμ δέ !—τί ἰδέα ! !
Μάθε το, φῶς μου,
Στὸ φῶς τοῦ κόσμου
δὲν τὦχω σκοπό !

Καὶ κάτωθεν πράγματι εἶχεν ἐν τῷ χειρογράφῳ ἐζωγραφησμένον τοιοῦτον δυσειδὲς ἔντομον, διότι πολλάκις ἐσυνείθιζε νὰ πληροῖ τὸ περιθώριον τῶν ποιημάτων μὲ λίαν εὐφυεῖς γελοιογραφίας. Αὐτὴ ἡ σατυρικὴ παράστασις τῆς Μούσης καὶ τοῦ πνεύματος τῶν ποιητῶν μᾶς ἀναπολεῖ τὴν σύγχρονόν μας ποίησιν καὶ τοὺς πολυωνύμους σπιθαμιαίους καὶ παλαμιαίους ποιητίσκους, οἵτινες αὐτοχειροτόνητοι καὶ αὐτοστεφάνωτοι τοιοῦτοι, ἐξέρχονται ὡς ῥαψωδοί, *τροβαδοῦροί τινες*, αἱ *λαλοβαρυπαραμελορρυθμοβάτιδες* αὐταὶ *λαμπουρίδες* τοῦ συγχρόνου ἡμῶν φαλακροῦ καὶ ψιλοῦ καὶ οὐδαμῶς ὑψηλοῦ Παρνασσοῦ, καὶ πλανῶνται ἀνὰ τὰς ὁδοὺς καὶ ἀνὰ τὰς κώμας τῆς Ἑλλάδος, τονίζοντες μέλη, ἅτινα προξενοῦσι *μελώδεις* ποιητικοὺς πυρετούς . . . Ἡ ποίησίς των εἶνε *πΎησις* ἀληθὴς τῆς φαιᾶς ὕλης τοῦ ἐγκεφάλου καὶ τὸ ταχύτερον ἡ ἰατρικὴ ἐπιστήμη φιλανθρώπως προσφερομένη ἀνάγκη τοὺς μὲν ἀτυχεῖς αὐτοὺς νὰ προστατεύῃ ὑπὸ στέγην ἀσφαλοῦς καὶ σωσιφρένου ἀσύλου, ἡμᾶς δὲ ἀπαλλάξῃ ἀπὸ συγκινήσεις τόσον . . . στομαχικάς !

*
* *

Ἡ δὲ γλῶσσα τῶν ποιημάτων αὐτῆς εἶνε τόσον ῥέουσα, τόσον γλαφυρά ! Καὶ ὕστερον νὰ θέλωσιν ἔνιοι ἄμοιροι πάσης ποιητικῆς ἐμπνεύσεως νὰ δημιουργήσωσιν ἰδίαν γλῶσσαν, ἰδιώματα καὶ διαλέκτους ποιητικάς, εἶδος χορακιστικῶν, ἅτινα νὰ ἐπιβάλωσιν εἰς τὸ κοινὸν ὥς τι νόμισμα ἐξαναγκαστικῆς κυκλοφορίας!... Ἀλλ' οἱ δάκτυλοι αὐτῶν οἱ ἀναιμικοὶ καὶ ἀσθενεῖς δὲν ἰσχύουσι νὰ κρούσωσιν εὐτόνως τὴν λύραν, συσπειροῦνται δ' οἱ σκώληκες καὶ τὰ ἑρπετὰ ταῦτα καὶ συσσωματοῦνται πυκνῶς ὁμοῦ, ὅπως ὅλοι, ὡς τεῖχος, παρουσιάσωσι μεῖζον μέτωπον πρὸς τὸ κοινόν. Ἐξέλεξαν δὲ καὶ ἡγέτην τὰ σαπρὰ ταῦτα μορμολύκεια τῆς πΎήσεως, τὸν παρὰ τὸν Σηκουάναν τῆς χυδαίας ὑψηκάρηνον, ἀλλὰ κενὸν τὴν κεφαλὴν *ἄψυχον* ὑποφήτην, ὃν ὑψηλὴ ἀγχιστεία ἐπέβαλεν εἰς τὸ φιλολογοῦν κοινόν, αὐτὸν τὸν τολμήσαντα νὰ ὀνομάσῃ τὸν Κοραῆν «ΚΤΗΝΟΣ» πρός τινα μνημονεύσαντα τὸ ὄνομα τοῦ μεγάλου ἀναγεννήτορος τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης ! . . .

Μεγίστη εἶνε ὄντως ἡ ἀνεκτικότης τοῦ ἑλληνικοῦ δημοσίου πρὸς τόσον αὐθάδη ὑβριστὴν τοῦ ἱερωτάτου τῶν ὀνομάτων τῆς νεοελληνικῆς φιλολογίας ! . . .

Ζήτημα γλώσσης δὲν ὑπάρχει διὰ τὸν ἔχοντα αἴσθημα, ἔμπνευσιν καὶ νοῦν. Καὶ οἱ γλύπται τῶν λέξεων καὶ τῶν φρασιδίων, καὶ οἱ διϋλισταὶ τῶν κωνώπων, ὡς καὶ οἱ περιφρονηταὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ περικαλύμματος

τῶν ἰδεῶν, οἱ ἀπεσχοινισμένοι πάσῃ λογικῇ καὶ κοσμιότητι φιλολογικῇ, ἐπινοοῦσι καὶ δημιουργοῦσι ζητήματα, οἱ μωροί, ὅπως ἀκούωνται καὶ λόγος περὶ τούτων γίγνηται... Ἐὰν ζῶσι καὶ λαλῶσιν ἀκόμη, τοῦτο συμβαίνει, διότι ὡς μύκητες παρασιτοῦσιν ἐν τοῖς δημοσιογραφικοῖς γραφείοις, τοὺς δὲ στεφάνους, οὓς ἀρνεῖται αὐτοῖς ἡ μεγάλη κριτικὴ καὶ τὸ κοινόν, ἀνταλλάσσουσιν ἀναφανδὸν πρὸς ἀλλήλους θυμιατίζοντες καθημερινῶς ὁ εἷς τὸν ἕτερον ἐκ τῶν στηλῶν τῶν ἐφημερίδων των... Ἀλλὰ

«La festa dei baroni poco dura!...»

Τὰ «νησιώτικα γραμματάκια» ἀπεκάλυψαν τὴν λεοντῆν τοῦ ὄνου, ὁ δὲ κόσμος ἀντὶ ἡδυμόλπων μελωδιῶν καὶ τερψιθύμων μελῶν ἤκουσε μετ' ἐκπλήξεως δεινὸν καὶ φρικώδη ὀγκηθμόν!...

«Οὐ γὰρ οἱ παχεῖς, οὐδ' εὐρύνωτοι φῶτες — λέγει ὁ Σοφοκλῆς, *ἀσφαλέστατοι, ἀλλ' οἱ φρονοῦντες εὖ κρατοῦσι πανταχοῦ»*. Ἂς μὴ φοβερίζῃ λοιπὸν ὁ νέος οὗτος ἱππότης τῆς Μάγχης τοὺς ἀντιπάλους του μὲ κουμπούραις καὶ πιστόλαις, ἅτινα ἀποτελοῦσι καὶ αὐτὰ μέρος τῆς πανοπλίας τῶν χυδαίων... Ἡ φιλολογία καὶ τὸ πνεῦμα ἔχουσι πολλῷ εὐγενέστερα ὅπλα ἀμύνης!...

* * *

Τῇ ἐζήτησα ἅπαξ ἐκ Γερμανίας νὰ μοι συνθέσῃ ποίημά τι διὰ τὴν πρώτην Μαΐου, διότι τὴν ἡμέραν ταύτην αἰσθάνεται πλειότερον πάσης ἄλλης ὁ ξενητευμένος Ἕλλην. Ἡ Φύσις, αἱ ἀναμνήσεις, ἡ νεότης, ἡ χαρά, αἱ ἐν ὑπαίθρῳ εὔθυμοι διαχύσεις, τὰ πάντα συνδυάζει καὶ ἐγκλείει ἐν ἑαυτῇ ἡ Πρωτομαγιά.

Τὴν ἡμέραν ταύτην ἔψαλε μὲ ἀθανάτους στίχους ὁ Παράσχος μετ' αὐτὸν δὲ πᾶς ὁ ἀποτολμῶν νὰ τὴν ὑμνήσῃ εἶνε ἀδύνατον νὰ ὑπεκφύγῃ τὴν γόησσαν ἐπίδρασίν των, διὰ τοῦτο καὶ τὸ κατωτέρω ποίημα τῆς Ἄννης Φιλαδελφέως ἀποπνέει Παράσχειον ἔμπνευσιν.

Ἡ πρώτη Μαΐου

Δρέψατε ἄνθη, δρέψατε ἐπὶ φαιδρῶν λειμώνων,
Τὰ ῥόδα, ἴα, λείρια καὶ κρῖνα δροσερά!
Τώρα ὅπου καλύπτονται ὑπὸ αὐρῶν σταγόνων,
Δρέψατε ἄνθη, δρέψατε, ἄχ! ὁ καιρὸς περᾷ!
Κ' ἐκεῖνος μέγα δρέπανον κρατεῖ σφικτὰ στὴν χεῖρα
Κι' ἕκαστον ἄνθος μαρανθὲν καὶ μή, ὅλα τὰ τίπτει...
Δρέψατε, φίλοι νεαροί, εἶν' ἡ ζωή σας στεῖρα,
Καὶ τότε ἡ κυπάρισσος τὰ πάντα τὰ καλύπτει!...

Ἀκούσατε τ' ἀηδόνι, πῶς ψάλλει, πῶς μαγεύει!
Ἀκοῦτε φλοῖσβον ῥύακος νεῖ κάτω χαμηλά!
Εἰς δροσερὰ χυλίεται καὶ διαυγῆ νερά!...
Γοργόν, γοργὸν στὴν ἄβυσσον νὰ κυλισθῇ γυρεύει...
Δρέψατε!... Ἀλλοίμονον τί πλάνη, τί ἀπάτη!
Νομίζετε τὸν Μάϊον αἰώνιος πῶς εἶνε;
Ἂν ἀεννάως τῆς Κλωθοῦς δουλεύῃ ἡ Ἠλακάτη,
Κόπτει τὸ νῆμα ὁ θάνατος... μαραίνοντ' αἱ μυρσίναι...

. . . .

Τὰ κύματα ἐκπνέοντα φιλοῦν τὸ περιγιάλι,
Καὶ βρέχουσιν αὐτὸ μὲ ἁλμυρὰ νερά,
Ἐνῷ αἱ λέμβοι πλέουσαι μεσ' στὴν ὑγρὴ ἀγκάλη,
Ὁμοιάζουσι 'σὰν κύκνοι μὲ ἀνοικτὰ πτερά!
Ὁ ἥλιος μὲ ὕστατον θερμὸν καὶ λάμπον βλέμμα
Προσεμειδία στὴν φαιδρὰν καὶ πλήρη κάλλους φύσιν,
Κ' ἐκρύπτετο μεσ' στὰ βουνὰ τὰ κυανᾶ ἠρέμα,
Ἐνῷ ὁ χρυσοῦς δίσκος του προσέκλινε στὴν δύσιν...

Τί εἶνε ὁ Μάϊος;... σταυρός; — Μικρὸ ἐρημοκλῆσσι;
Εἶνε ἀμίαντος βωμὸς ἐντὸς ναοῦ ἁγίου;
Μὴν εἶνε μνήματος χλωμὸ καὶ μαῦρο κυπαρίσσι;
Μὴν εἶνε σβύννουσα ἀκτὶς τοῦ δύοντος ἡλίου;...
Ὦ Μάϊε! Εἶσαι καὶ σὺ τῶν μυστηρίων ἕνα!
Γιὰ δὲς τὰ ῥόδα ἐρυθρὰ ὡς τῆς αἰδοῦς τὸ χρῶμα
Ἐν τούτοις αὔριον πίπτουσιν ὠχρὰ καὶ μαραμμένα...
Εἰς τὸ τῆς ἔρημης τῆς γῆς ψυχρὸν καὶ μαῦρον χῶμα!...
Ἰδέ, ἰδὲ καὶ ὁ Ζέφυρος ὁ δροσερὸς πῶς πνέει!...
Ἰδὲ τὸ κῦμα χαρωπὸ πῶς σπεύδει πρὸς τὴν ἄκρη...
Καὶ φθάνει!... Οἴμοι!... πλὴν εὐθὺς στοὺς πόδας της ἐκπνέει!
Ἰδὲ πλὴν καὶ τὸν οὐρανόν!... Κι' αὐτὸς θὰ χύνῃ δάκρυ!

Καὶ τί ἂν πνέῃ ὁ Ζέφυρος στοῦ Μάη τὴν ἀγκάλη;
Καὶ τί ἂν τάλσῃ θάλλουσι γεμάτα ἀπὸ φύλλα;
Καὶ τὸ ἀηδόνι σήμερον μελῳδικὰ ἂν ψάλλῃ;...
Καὶ τί ῥύαξ διαυγῆ ἂν ὕδατα ἐκύλα;...
Οἴμοι! τὸν Ζέφυρον αὐτὸν θὰ διαδεχθῇ βοῤῥέας,
Κι' αὐτὸ τὸ λεῖον πέλαγος θὰ τὸ ταράξῃ δίνη!...
Ἐνῷ λιμώττων παγετὸς ἐμπρὸς τοιαύτης θέας
Πυκνὰ δασῶν φυλλώματα, τὸ πᾶν, τὸ πᾶν θὰ φθίνῃ!...

. . . .

Καὶ ἡ ὡραία ἀργυρᾶ καὶ ἄγρυπνος σελήνη,
Κι' αὐτὴ ὠχρὰ τὸ μέτωπον στὰ σύννεφα θὰ κλίνῃ!...

'Ενῷ 'κεῖ 'πάνω μέλανα τὰ νέφη θὰ καλύψουν,
Φεῦ ! τὸ ὡραῖον κυανοῦν, τοῦ οὐρανοῦ τὸ χρῶμα !
Πυκνὰς σταγόνας παγερὰς στὴν μαύρην γῆν θὰ ρίψουν,
Στὸ μαῦρο καὶ κατάψυχρον, εἰς τὸ χλωμὸ τὸ χῶμα . . .
Καὶ τότε ἐξυπνίσατε ὑπὸ ὀνείρων πλάνην,
Κι' ἀπὸ πυκνὴν κυπάρισσον νὰ πλέξητε στεφάνην !
Ναί, δὲν ὑπῆρξε, φεῦ ! ποτὲ τὸ ἔαρ . . . —'Επλανᾶσθε !
Ἂν ὄχι, δώσατε λοιπὸν ὡς δεῖγμα μιὰ μυρσίνη,
Ὅτι ὑπῆρξεν, ἔαρ, ἐστολισμένη φύσις ! . . .
Πλὴν ὄνειρα εἶνε ὅλα, χαρά, λύπη, ὀδύνη ! . . .
Καὶ δὲν μας μένουν ἐξ αὐτῶν ἢ ὀλίγαι . . . ἀναμνήσεις !

. . . .

Δρέψατε. φίλοι, πλέξατε ἓν εὔοσμον στεφάνι
Τὸ γῆρας εἶνε τρομερόν, ἂν ἡ νεότης πλάνη !

«Εὐσπλαχνία, ἐπιφέρει ἐν τῇ ἐπιστολῇ της πρός με, διὰ τοῦτο τὸ νεογέννητον· εἶνε χωλόν, τυφλόν, ἠκρωτηριασμένον . . . Ἀλλὰ μὴ φανῇς σὺ σκληροκάρδιος ὡς ὁ σιδηροκάρδιος ἐκεῖνος Σπαρτιάτης Λυκοῦργος, ὅστις τῷ ὄντι *λύκου ἔργα* ἔκαμνεν . . . Ἂν ἐκεῖνος ἔρριπτε τὰ ἄσχημα βρέφη ἐντὸς τοῦ Κεάδα, ἂν ἐκεῖνος ἐφόνευε τὰ νεογέννητα τῶν σπαρτιατίδων, σὺ ἔσο εὔσπλαγχνος διὰ τὸ νεογνὸν τῆς Μούσης μου!... Μὴ λάβῃς τὸ σφυρὶ (δηλ. τὰς γλωσσικὰς παρατηρήσεις τοῦ Κόντου) καὶ τὸ πελεκίσῃς. Εἶνε θανατηφόρον αὐτὸ τὸ σφυρὶ διὰ τὰ βρέφη τῶν Μουσῶν.
Ὁ Κόντος δὲν εἶνε ποιητής, σὺ δὲ ἔτι ὀλιγώτερον . . . Ὅσο δι' ἐμὲ δὲν εἶμαι ἢ ἡ σὲ φιλοῦσα . . . 'Εξαρχοποῦλα».

*
* *

Καὶ νῦν φιλτάτη ὕπαρξις, πολύτιμος Ἄννα, καιρὸς νὰ κλείσω πάλιν τὰς δέσμας τῶν χειρογράφων σου, νὰ τὰ παραδώσω εἰς τὴν λήθην, ἣν τόσον ἠγάπησας καὶ πρὸς ἣν τόσον προώρως μετέστης ! . . .

Ἤδη ἀπέκτησας πλέον τὸ ψυχρὸν μνῆμα, ὅπερ ζῶσα τοσοῦτον ἐπόθεις ! Ἐκεῖ ὑψηλὰ εἰς μίαν γωνίαν τοῦ Νεκροταφείου ὑπό τινας ἰσχνὰς κυπαρίσσους καὶ μικράν τινα πεύκην ποσάκις δὲν ἦλθον νὰ βρέξω μὲ πικρὰ δάκρυα τὸν νυμφικὸν θάλαμον, ὃν τόσον νέα μοιραίως ἐνοικεῖς ! ...

Ἦλθον ἐκεῖ καί σοι ἀνέγνωσα τοὺς γλυκεῖς καὶ ὀδυνηροὺς ἅμα στίχους σου, ἦλθον μετὰ τοσούτων ἐτῶν πάροδον, ὅτε ἐν τῇ ξενητείᾳ διαμένων δέν σε ἔβλεπον, δέν σε ἠκροώμην ἢ νοερῶς μόνον, ἐπέστρεψα ὁ δείλαιος ἀδελφός, οὐχὶ ὅπως σὲ ἀκούσω, οὐχὶ ὅπως σε θαυμάσω καί σε χειροκροτήσω, οὐδὲ ὅπως σὲ συγχαρῶ διὰ τὸ πνεῦμά σου, πλήν, φεῦ !

ἵνα ἐπὶ τοῦ ψυχροῦ λίθου θρηνήσω τὴν ἀπώλειαν τοιαύτης μουσολήπτου διανοίας, τόσον ἰσχυροῦ καὶ εὐαισθήτου καρδίας ! . . .

Καὶ εἶχε τόσην ἀνάγκην ἡ πατρίς μας παρηγόρου ῥαψωδοῦ! Καὶ εἶχον τόσον ἀνάγκην αἱ Ἑλληνίδες λύρας ἐμπνεομένης καὶ περιπαθοῦς ! Ὅ,τι ἔγραψεν ἡ Ἄννα Φιλαδελφέως, ὅ,τι ἐποίησεν δὲν εἶνε ἢ ἡ ὑποφαινομένη ἠώς, ὁ ὑπανατέλλων ἑωςφόρος αἰγλήεντος καὶ ἐκλάμπρου βίου . . .

Ἡ κριτικὴ δὲν δύναται νὰ εὕρῃ εἰμὴ ψυχία ἐκ τοῖς παιδικοῖς τούτοις στόνοις, ἐν ταῖς στοναχαῖς νεάνιδος δεκαπενταέτιδος !

Ἡ ξηρὰ αὕτη καὶ ἀτειρὴς γραῦς, ἡ Κριτική, ἂς μὴ θίξῃ λοιπὸν τοὺς μόλις διανοιχθέντας κάλυκας νεανικωτάτης ψυχῆς, διότι ὑπὸ τοὺς ὀστεώδεις δακτύλους της τὰ ἁπαλὰ φύλλα θὰ θρυμματισθῶσι καὶ εἰς λεπτὴν κόνιν θὰ καταρρεύσωσιν ! . . .

Ὁ ἐγκέφαλος ἀκόμη κατὰ ταύτην τὴν ἡλικίαν διατελεῖ ἐν τῇ ἀναπτύξει, αἱ ἰδέαι ζυμοῦνται, τὸ πνεῦμα ὀργᾷ καὶ ὁ νοῦς ἐξελίσσεται . . . Τοὺς ὡραιοτάτους καρποὺς θὰ ἔδρεπε σήμερον ἐὰν ἔζη ἡ συμπαθὴς καὶ γλυκεῖα Ἀθηναῒς ποιήτρια ! . . .

Ἐγὼ δὲν ἐπετέλεσα ἢ καθῆκον πρὸς τὴν ἱερὰν σκιάν της. Πάντοτε ὁσάκις μετέβην πρὸς τὴν ὑπόγειόν της οἴκησιν καὶ ἔθεσα τὰ χείλη ἐπὶ τῆς πλακὸς τοῦ τάφου ἐνόμισα ὅτι ἤκουσα τὴν φωνήν της νά μοι ψιθυρίζῃ ἔσωθεν: «*Τὰ χειρόγραφά μου ! τὰ χειρόγραφά μου !*»

Ὤ, ναί ! τὰ χειρόγραφά σου δὲν τὰ ἀφῆκα νὰ φθαρῶσιν, οὐδὲ τὰ ἐλησμόνησα ποτέ, ἀλλὰ ποῦ πλέον ἡ σπινθηροβόλος διάνοιά σου, ποῦ ἡ δεξιὰ ἐκείνη ἐν τῷ μέτρῳ χείρ, ὅπως διαρρυθμίσῃ, καλλωπίσῃ, εὐπρεπίσῃ καὶ τελειοποιήσῃ τὸν πλούσιον τοῦτον ποιητικὸν τάπητα, ὃν ἐν στιγμαῖς ἐνθέου οἴστρου συνέλαβες καὶ ἐξύφανες.

Ὦ κοινὴ αὐτάδελφος Ἄννης κεφαλή !

Εἶνε δεινὸν νὰ ἐγκαταλείπῃ τις θνήσκων τὸ φῶς, τὴν ζωήν, τὸν ἥλιον, ἀλλ' εἶνε ἔτι δεινότερον καὶ φρικτὸν νὰ φεύγῃ ἐκ τοῦ κόσμου καὶ νὰ μὴ δύναται νὰ τελειώσῃ ἓν μέγα ἔργον, μίαν συγγραφήν, ἐμπνευσμένην τινα σελίδα . . .

Εἶχε δίκαιον ὁ Δίκενς ἀποθνήσκων νὰ μὴ ἐνθυμηθῇ καὶ κλαύσῃ τίποτε ἄλλο ἢ τὰ βιβλία του καὶ νὰ παραδώσῃ τὸ πνεῦμα ἐν ταῖς δυσὶ ταύταις λέξεσι:

«τὰ βιβλία μου τὰ βιβλία μου» !

Ἀθήνησι, μηνὶ Ὀκτωβρίῳ 1893. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΥΣ

ΦΩΤΕΙΝΗΣ Α. ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΟΥ [1]

(ΕΚ ΤΩΝ ΑΝΕΚΔΟΤΩΝ)

ΟΙ ΠΟΘΟΙ ΜΟΥ

Ἢ ΔΕΝ ΗΞΕΥΡΩ ΤΙ ΜΕ ΛΕΙΠΕΙ

Δὲν ἠξεύρω τί μὲ λείπει!...
Μὴ μὲ λείπωσι τὰ πάντα; μὴ μὲ λείπ' ἡ εὐτυχία;...
Δὲν μὲ λείπει μόν' ἡ λύπη...
Ἄχ! μὲ λείπει διὰ τοῦτο τοῦ νοὸς ἡ ἡσυχία!
Ἤθελον πτηνὸν νὰ ἦμαι, καλλικέλαδον πτηνόν,
Τ' ᾄσματά μου νὰ τονίζω
Καὶ φαιδρὰ νὰ πτερυγίζω
Ὑπὸ αἴθριον, ὡραῖον, πλήρη μύρων οὐρανόν!...
Ῥόδον ἤθελον νὰ ἦμαι, νὰ μαγεύω τὰς καρδίας
Δι' ἐξόχου καὶ ἀρρήτου καλλονῆς καὶ εὐωδίας...
Αὔρα ἤθελον νὰ ἦμαι δροσερὰ εἰς τοὺς ἀνθῶνας,
Πνέουσα τερπνή, σιγά...
Ἀνεφίκτους ἔχω πόθους, οἴμοι, ποίας ἀλγηδόνας!
Ἡ καρδία μου εἰς μάτην πρὸς τὰ κάλλιστα ὀργᾷ...
Κῦμα ἤθελον νὰ ἤμην εἰς παράλια φλοισβίζον
Ἁβροτάτων ἐρωμένων τὰ παράπονα ψυχῶν...
Ἤθελον Βορρᾶς νὰ ἤμην ἄγριος, βοῶν, συρίζων,
Τὰς ἀρὰς τῶν ὑποδούλων πάντων πάσας ἀπηχῶν!...
Ποταμὸς βαθὺς νὰ ἤμην ἐπεθύμουν χρυσορρόας,
Κ' ἐξ ἐμοῦ ἀνεξαντλήτως νὰ ἀντλῶσιν οἱ πτωχοί...
Τὰς θρηνοῦσας νὰ ἐκίνουν γενεὰς τῆς Γῆς ἀθρόας
Εἰς εὐγνωμοσύνης ὕμνον πρὸς τὸν Πλάστην εὐηχῆ!...

. . . .

Ἤθελον ἀκτὶς νὰ ἤμην ἁγνισμοῦ, νὰ διανύω
Ἄπειρον ὁδὸν εἰς Ἅδου ἀφ' ὑψίστων Οὐρανῶν
Κ' εἰς τοῦ ζοφεροῦ Ταρτάρου τ' ἄκρα σκότη νὰ εἰσδύω
Τῶν ἐκεῖ κολαζομένων, φῶς παρήγορον, θαλπνόν!...

[1] Σ. Δ. Π. Σ. Ἡ δημοσίευσις τοῦ ἀνωτέρω *ἐντελῶς ἀνεκδότου* ποιήματος, ἑνὸς ἐκ τῶν τρυφερωτέρων καὶ ὡραιοτέρων ἔργων τῆς πολυδακρίτου *Φωτεινῆς Οἰκονομίδου*, ὀφείλεται εἰς τὴν διακεκριμένην ἐκτίμησιν καὶ ἀγάπην πρὸς τὴν «Ποικίλην Στοὰν» τοῦ ἐγκρίτου ἡμῶν συνεργάτου καὶ πολυμαθοῦς φίλου κ. Φιλίππου Οἰκονομίδου ἀδελφοῦ τῆς συμπαθεστάτης ποιητρίας.

ΘΕΟΘΩΡΟΣ ΑΡΕΤΑΙΟΣ

Ἐν Ἀθήναις τῇ 18η Μαΐου 1893.

Φίλε Κύριε Ἀρσένη,

Ὅταν τῇ Ὑμετέρᾳ εὐμενεῖ προσκλήσει ἔπεμψα διὰ τὸ περισπούδαστον Ἡμερολόγιόν Σας τοῦ 1891 ἐντυπώσεις τινας εἰκοσαημέρου πλοῦ ἀνὰ τὰς Νοτίους Σποράδας, ὑπεσχέθην Ὑμῖν νὰ συμπληρώσω ταύτας εἰς ἕτερον ἔτος διὰ τῶν ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῆς ἐν Ῥόδῳ ἐπί τινας ἡμέρας διαμονῆς μου, ἐντυπώσεων.

Πράττω ἤδη τοῦτο εὐχαρίστως, χαίρων μεγάλως, ὅτι εἰσφέρω πενιχρὰν συμβολήν, εἰς τὴν Φιλολογικὴν καὶ Λογογραφικὴν ἀνθοδέσμην, ἣν τόσῳ λαμπρὰν καὶ τόσον ἀποπνέουσαν ἄρωμα, προσφέρει τοῖς πολλοῖς αὐτῆς ἀναγνώσταις τὸ ἀληθῶς ἐξαίρετον ὑμῶν δημοσίευμα, ἡ «Ποικίλη Στοά».

Δέξασθε τὴν βεβαίωσιν τῆς διακεκριμένης πρὸς Ὑμᾶς ὑπολήψεως καὶ τῶν φιλικῶν αἰσθημάτων μου,

Ὅλως Ὑμέτερος

Ἐμμανουὴλ Σ. Λυκούδης.

ΡΟΔΟΣ

ΟΤΑΝ μὲ ἀφύπνισαν αἱ τέσσαρες διπλαῖ κρούσεις τοῦ κώδωνος τῆς Σαλαμινίας, σημαίνοντος πρὸς ἐναλλαγὴν τῆς τετραωρίας, ἦτον ἡ τετάρτη ὥρα τῆς πρωΐας τῆς 23 Αὐγούστου 1878.

Ἀνῆλθον ἐπὶ τοῦ καταστρώματος. Ὀλίγοι ἔτι ἀστέρες ἔρριπτον ἀτόνους, ὠχρὰς τὰς τελευταίας αὐτῶν μαρμαρυγάς, ἐνῷ ἤδη ἐπορφυροῦτο ὁ ὁρίζων ὕπερθεν τῶν ὀρέων τῆς Καραμανίας, ἅτινα μόλις διεφαίνοντο ἀπώτατα, ὡς ἀραιά, μολυβδόχους νεφέλη.

Ἐγγύτερον ἡμῶν ὑπερύψηλος κῶνος ἐφαίνετο ἀναδυόμενος οὐχὶ ἀπὸ τῆς θαλάσσης, ἀλλ' ἀπὸ τῆς λευκῆς πρωϊνῆς ὁμίχλης, ἥτις, κατὰ τὰ χθαμαλώτερα αὐτοῦ μέρη, ἐκάλυπτεν ἔτι τὸν ὁρίζοντα.

Καὶ δεικνύων τὸν ὑπερύψηλον κῶνον, «ἡ Ῥόδος» μοὶ εἶπεν ὁ ἐπὶ τῆς πηδαλιουχίας κελευστής.

Ὦ! Πόσας ἀναμνήσεις ἐκλάμπρου μεγαλείου ἤγειρεν ἐν ἐμοὶ τῆς καλλιμόρφου νήσου τὸ ποιητικὸν ὄνομα.

Σχεδὸν ἀπὸ τῆς κοιτίδος τὸ ἤκουσα τὸ πρῶτον κατὰ τὴν ἀπωτάτην παιδικὴν ἡλικίαν, ὑπὸ τὸ μονότονον μέλος τοῦ δημώδους ᾄσματος, πολὺ τότε τοῦ συρμοῦ,

Κάτου στὴ Ῥόδο, στὴ Ῥοδοποῦλα,
Τοῦρκος ἀγάπησε μιὰ Ρωμηοποῦλα.

Ἔκτοτε πολλὰ ἤκουσα, πολλὰ ἀνέγνωσα περὶ τῆς καλλίστης νήσου, τῆς Pulherima κατὰ Πλίνιον, ἥτις τρὶς κατὰ τὴν παρέλασιν τῶν αἰώνων ἐφώτισε διὰ τῆς λάμψεώς της τὸν κόσμον. Ὅταν, πρὶν ἔτι κτισθῇ ἡ ὁμώνυμος αὐτῇ πόλις, ἀπῴκιζε τὸν γνωστὸν κόσμον διὰ τῶν στόλων της, ἐπὶ τῆς ἐξόχου ἀκμῆς της, κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν διαδόχων τοῦ Ἀλεξάνδρου, καὶ τελευταῖον κατὰ τὴν μακρὰν ἐποποιΐαν τῆς κυριαρχίας τῶν Ἰωαννιτῶν Ἱπποτῶν.

Ὀφιοῦσα καὶ Τελχινὶς καὶ Αἰθραία καὶ Τρινάκρια καὶ Πελαγία καὶ Ὀλόεσσα καὶ Κορυμβία καὶ Ποήεσσα καὶ Ἀταβυρία καὶ Μακαρία ὠνομάσθη πρότερον, δεικνύουσα διὰ τῆς πληθύος τῶν ὀνομάτων τούτων πόσον ἡ ἀρχαία ποίησις ἠσχολήθη περὶ αὐτῆς.

Ῥόδος ὠνομάσθη κατὰ τοὺς πλείστους, ἀπὸ τῆς πληθύος τῶν ἀγρίων ῥοδῶν, αἵτινες κατακαλύπτουσιν αὐτήν, ὅπερ κατ' αὐτοὺς προφαίνει καὶ τὸ ἐπὶ τῶν νομισμάτων τῆς νήσου παρατηρούμενον ἄνθος, τὸ ὁποῖον ὑπολαμβάνουσι ῥόδον.

Μετὰ λύπης ἀδυνατῶ νὰ ἀκολουθήσω τὴν ἐτυμολογίαν ταύτην τὴν τόσον ποιητικήν, τὴν τόσον εὐώδη, διότι οὐδεὶς σήμερον, ἀμφισβητεῖ ὅτι τὸ ἐπὶ τῶν ἀρχαίων τῆς Ῥόδου νομισμάτων ἀνάγλυφον ἄνθος εἶναι οὐχὶ τὸ ῥόδον, ἀλλὰ τὸ ἄνθος τῆς ῥοιᾶς.

Ὑπερισχύει δὲ σήμερον ἐτυμολογία, ἐξομοιοῦσα τὴν ἔννοιαν τοῦ ὀνόματος τῆς Ῥόδου πρὸς τὸ ἄλλο αὐτῆς ὄνομα Ὀφιοῦσα, διότι χαλδαϊστὶ Ἰαρὸδ καὶ φοινικιστὶ ῥόδ, σημαίνει ὄφιν, δράκοντα.

Ἀπαισία ἡ ἀντίθεσις δὲν τὸ ἀρνοῦμαι· ἀλλὰ μὴ καὶ σήμερον ὑπὸ τὰ ἀρωματώδη φυλλώματα τῶν ἀγρίων ῥοδῶν, ἅτινα καλύπτουσι τὰς κλιτύας τῆς νήσου, ἀνάριθμοι δὲν ὑφέρπουσιν οἱ ὄφεις;

Ἀνεπλέομεν ἀπὸ τῶν παραλίων τῆς Καρπάθου, καθ' ἃ δὲ ἐφαίνετο μόλις μετὰ μίαν περίπου ὥραν θὰ προσηγγίζομεν τὴν νῆσον κατὰ τὴν νοτιοτάτην αὐτῆς ἄκραν τὸ Πρασονῆσι, ἢ Πανὸς ἀκρωτήριον κατὰ Πτολεμαῖον.

Ἐν τῷ μεταξὺ ἀνεστρεφόμην μὲ τὰς ἀναμνήσεις τῆς ποιητικωτάτης τῶν νήσων.

Ποιηταὶ καὶ πεζογράφοι τῆς ἀρχαιότητος διηγωνίσθησαν τίς πλειότερον νὰ ἐξάρῃ τὰς καλλονάς της, τὸ μεγαλεῖόν της.

Ὑδατογεννὴς ἀπὸ τῆς θαλάσσης ἀνέθορεν, ὡς φέρουσιν αἱ παραδόσεις, ἃς πρῶτος διετύπωσεν ὁ γλυκὺς τῶν ὀλυμπιακῶν ᾠδῶν ποιητής[1], καὶ ὡς ἀποδεικνύουσι τὰ πανταχοῦ τῆς νήσου, μέχρι τῶν ὑψηλοτέρων κορυφῶν ἀπολιθώματα μαλακίων

Φαντὶ δ' ἀνθρώπων παλαιαὶ
Ῥήσιες, οὔπω, ὅτε
Χθόνα δατέοντο Ζεύς τε καὶ Ἀθάνατοι,
Φανερὰ ἐν πελάγει,
Ῥόδον ἔμεν ποντίῳ.
Ἁλμυροῖς δ' ἐν βένθεσι νᾶσον κεκρύφθαι.
. . . .
Βλάστε μὲν ἐξ ἁλὸς ὑγρᾶς
Νᾶσος . . .

Καὶ ὁ Πλίνιος[2] δὲ τὴν αὐτὴν ἱστορεῖ τῆς Ῥόδου ἀπὸ τῆς θαλάσσης γένεσιν. Claree jampridem insulae, Delos et Rhodos memoriae produntur enatae ;[3]

Αὐτὸ δὲ τοῦτο καὶ ὁ Ἀμμιανὸς Μαρκελῖνος καὶ ὁ ῥήτωρ Ἀριστείδης ἐν τῷ Ῥοδιακῷ αὐτοῦ ἀναφέρουσι. Ὁ τελευταῖος οὗτος λέγει. «Τὴν δε τὴν νῆσον, οὖσαν ὑπὸ τῇ θαλάττῃ καὶ κεκρυμμένην, Ἡλίῳ δῶρον ἀνεῖσαν θεοί».

Πρὸ ἔτι τῶν ἱστορικῶν χρόνων ἔκλαμπρος φέρεται ἡ δόξα καὶ ἡ ναυτικὴ δύναμις τῶν Ῥοδίων, πολὺ πρὶν συνοικισθῇ ἡ καὶ σήμερον σωζομένη ὁμώνυμος τῆς Ῥόδου πόλις.

«Ἱστοροῦσι», λέγει ὁ Στράβων «καὶ ταῦτα περὶ τῶν Ῥοδίων, ὅτι οὐ μόνον, ἀφ' οὗ χρόνου συνῴκησαν τὴν νῦν πόλιν εὐτύχουν κατὰ θάλατταν, ἀλλὰ καὶ πρὸ τῆς ὀλυμπιακῆς θέσεως συχνοῖς ἔτεσιν ἔπλεον πόρρω τῆς οἰκείας, ἀφοῦ καὶ μέχρις Ἰβηρίας ἔπλευσαν».

Ἀλλὰ πολλοὺς πρὸ τοῦ Στράβωνος αἰῶνας ὁ τυφλὸς τῆς Ἰωνίας ποιητὴς λέγει περὶ τῆς Ῥόδου, ἀφηγούμενος τὴν εἰς αὐτὴν φυγὴν τοῦ Τληπολέμου

[1] Πινδ. Ὠδ. ὀλυμ. VII 62 ἑπομ..
[2] Hist. nat. I II. C,. LXXXIX.
[3] Hist. nat. I, II, c. LXXIX.

Αὐτὰρ ὅγ' ἐς Ῥόδον ἷξεν ἀλώμενος, ἄλγεα πάσχων
Τριχθὰ δ' ᾤκηθεν καταφυλαδόν, ἠδ' ἐφίληθεν
Ἐκ Διὸς ὅστε θεοῖσι καὶ ἀνθρώποισιν ἀνάσσει
Καί σφιν θεσπέσιον πλοῦτον κατέχευε Κρονίων.

Ἀπὸ δὲ τῆς γραφικωτάτης ταύτης τοῦ Ὁμήρου ἐκφράσεως, ὅτι ὁ Ζεὺς κατέχυσε τὸν πλοῦτον ἐπὶ τῆς Ῥόδου, ἐνεπνεύσθη ὁ Πίνδαρος τὸν περὶ τῆς χρυσῆς βροχῆς καταπεσούσης ἐπὶ τῆς Ῥόδου χαριέστατον μῦθον

Κείνοισι μὲν ξαν-
θὰν ἀγαγὼν νεφέλαν
πολὺν ὗσε χρυσόν.

* * *

Εἶχεν ἤδη ἀνατείλει ὁ ἥλιος καὶ μόνος ἔτι διεφαίνετο ὁ μεγαλοπρεπὴς καὶ ὑπερύψηλος κῶνος ἐξ ὅλης τῆς νήσου, ὡς ἀπὸ τοῦ μακρόθεν θεωμένου πλοίου αἱ κορυφαὶ μόναι τῶν ἱστῶν.

Ῥίπτω βλέμμα ἐπὶ τοῦ χάρτου καὶ ἀναγινώσκω παρὰ τὴν ὑψηλοτέραν τῆς νήσου κορυφήν, τὴν σημειουμένην σχεδὸν ἐν τῇ καρδίᾳ τῆς νήσου, τὸ ὄνομα Ἀτάβυρον.

Τὸ Ἀτάβυρον, τὸ ἰσοϋψὲς πρὸς τὸν Παρνασσὸν ὄρος, τὸ ὑπὲρ τὰ χίλια ἑξακόσια μέτρα ἐγεῖρον τὴν ὑπερήφανον κορυφήν του, ἀγέρωχον, μονῆρες, ἀπεσπασμένον παντὸς δεσμοῦ ἀπὸ τῶν ἄλλων τῆς νήσου ὀρέων, νάννων μὴ ὑπερβαινόντων τὸ ἀνάστημα ἑξακοσίων μέτρων.

Μεθ' ὅλον αὐτοῦ τὸ ὕψος δὲν στέφουσι τοῦ Ἀταβύρου τὴν κορυφὴν πυκναὶ νεφῶν τολύπαι. Ὄχι. Ἡ κατατομή του παρίστατο πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν ἡμῶν ἐπὶ οὐρανοῦ ἀδιασπάστως κυανοῦ, κυανοῦ βαθέος καὶ ὅμως ἀργυρολαμποῦς, ὑγροῦ, ἀνεκφράστου διὰ τοῦ χρωστῆρος, ἀνερμηνεύτου διὰ τῆς γραφίδος.

Διότι ἐν Ῥόδῳ τῆς ἀτμοσφαίρας ἡ διαύγεια ὑπερβαίνει τὴν τοῦ ἀττικοῦ ὁρίζοντος, τὰ δὲ νέφη, ἀνωμαλίαι ἐφήμεροι, ἐπί τινας μόνον χειμερινὰς ἡμέρας διαθέουσι τῆς εὐδαίμονος νήσου τὸν ὁρίζοντα.

Διὰ τοῦτο φαεινὴν ὀνομάζουσι τὴν Ῥόδον οἱ Λατίνοι ποιηταί. Πρὸς τὸν Πλίνιον, «Laudabunt alii claram Rhodon», λέγει καὶ ὁ Ὁράτιος [1] καὶ «Claramque relinquit Sole Rhodon ὁ Martialis. Τούτου ἕνεκα εἰς τὸν Ἥλιον (Ἀπόλλωνα), εἶχον ἀφιερώσει τὴν νῆσον αὐτῶν οἱ Ῥόδιοι.

Ὁποῖον ἀτελεύτητον πανόραμα, ὁποῖον ἔκπαγλον θέαμα ἐξελίσσεται

[1] Α. Ι. ᾠδ. 7η.

ἀπὸ τοῦ ὕψους τῆς κορυφῆς ἐκείνης τοῦ Ἀταβύρου, μετὰ τὴν ἀνατολὴν τοῦ ἡλίου ὑπὸ τοιαύτην κυανόχρυσον διαφάνειαν, τοῦ ὀφθαλμοῦ δυναμένου ἐλευθέρως νὰ πλανᾶται ἀπὸ τῶν ὀρέων τῆς Λυκίας καὶ τῆς Καρίας μέχρις αὐτῶν τῶν ἀκτῶν τῆς Κρήτης. Ὁ κ. Guérin τῆς παρ' ἡμῖν γαλλικῆς σχολῆς ἀρχαῖος τρόφιμος, ἀνελθὼν ἐπ' αὐτῆς, στεῖραν ἀποφαίνεται τὴν ἔκφρασιν, ὅπως ἀναπαραστήσῃ τοῦ θεάματος τὸ μεγαλεῖον.

Ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ Ἀταβύρου ἔτι καὶ νῦν σώζονται κατ' αὐτόν, τὰ ἐρείπια τοῦ ναοῦ τοῦ Διός, ὃν ἤγειρεν ὁ τῆς πατρίδος φυγὰς Κρὴς Ἀλθαιμένης, ὁ τοῦ Μίνωος ἔγγονος.

Φεύγων οὗτος τὸν χρησμόν, ὅστις εἶχε προείπει εἰς τὸν πατέρα αὐτοῦ Κατρέα, ὅτι θὰ φονευθῇ ὑπό τινος τῶν υἱῶν του ἔφερεν ἐκεῖ τὸ πλάνον βῆμα του, χωρὶς νὰ ἀποφύγῃ τὸ μοιραῖον, συμπλακεὶς μετὰ ἔτη πολλὰ πρὸς ἄγνωστον ὁ δύσμοιρος, ὅστις ἦτο αὐτὸς ὁ πατὴρ αὐτοῦ, ἐλθὼν εἰς Ῥόδον διὰ νὰ ἀναζητήσῃ τὸ τέκνον του. Τοῦ μοιραίου τὸ ἀνέκκλητον διδάσκει ὁ θλιβερὸς μῦθος, ὡς ἔτι καὶ σήμερον ἡ δημώδης μοῦσα τῶν ἀπογόνων του Κρητῶν

«Τὸ γράψει ἡ μοίρα στὸ χαρτί, πελέκι δὲν τὸ κόβει».

Ἐν τῇ ἱδρύσει τοῦ ναοῦ τούτου ἐκεῖ ἐπάνω, ὅπου μονήρης ἀνάσσει ὁ ἀετός, διαφαίνεται τοῦ ἑκουσίου ἐξορίστου ὁ καυστικὸς πόνος, τῆς πικρᾶς νοσταλγίας ἡ βιβρώσκουσα ὀδύνη.

«Ἐπὶ δὲ ὄρους Ἀταβύρου», λέγει Διόδωρος [1] ὁ Σικελιώτης «Διὸς ἱερὸν ἱδρύσατο τοῦ προσαγορευομένου Ἀταβυρίου, κείμενον ἐπί τινος ὑψηλῆς ἄκρας, *ἀφ' ἧς ἔστιν ἀφορᾶν τὴν Κρήτην*».

Καὶ ὁ Ἀπολλόδωρος δὲ πρὸς τὴν αὐτὴν συμπίπτει ψυχολογικὴν περὶ τοῦ ταλαιπώρου ἐξορίστου κρίσιν. «Ἀναβὰς δὲ ὁ Ἀλθαιμένης τὸ Ἀταβύριον καλούμενον ὄρος, ἐθεάσατο τὰς πέριξ νήσους. *Κατιδὼν δὲ καὶ Κρήτην καὶ τῶν πατρῴων ὑπομνησθεὶς θεῶν*, ἱδρύετο βωμὸν Ἀταβυρίου Διός».

Τὴν Κρήτην ἐνεθυμεῖτο καὶ τὴν Κρήτην ἤθελε νὰ βλέπῃ. Ποσάκις μετὰ τὴν εἰς τὸν πατρῷον θεὸν θυσίαν, μονήρης καθήμενος ἐπὶ τῆς δυσπροσίτου ταύτης κορυφῆς, ἐβύθιζε ῥεμβόν, περίδακρυ τὸ βλέμμα πρὸς τὴν ἀχανῆ τῆς Μεσογείου ἔκτασιν, μακράν, πολὺ μακράν, ἐκεῖ ὅπου ἡ Ἴδη, ὡς νεφέλη κυανῆ, μὲ ἀείποτε λευκὴν τὴν κορυφήν, μόλις διεφαίνετο ἐν τῷ ἀπωτάτῳ ὁρίζοντι, συγχεομένη μετὰ τῶν θαλασσίων ἀτμῶν,

[1] Βιβλ. XIV. — Κεφ. 11.

ἀμυδρὰ ὡς ὀπτασία, ὡς ἀμυδραὶ καὶ ἀπώταται ἦσαν τοῦ ἐξορίστου αἱ ἐλπίδες ὅτι θὰ ἐπάτει ποτὲ καὶ πάλιν τῆς πατρίδος τὸ χῶμα!

Μοῦ περισφίγγει τὴν ψυχὴν τοῦ μυθικοῦ, τοῦ ἀνυπάρκτου ἴσως τούτου ἥρωος ἡ ὀδύνη, διότι βλέπω ἐν τῷ προσώπῳ αὐτοῦ, ὡς ἐν συμβολισμῷ τόσους ἥρωας νωπῶν χθεσινῶν ἀγώνων τῆς μαρτυρικῆς Ἡρωΐδος, οἵτινες μακρὰν τῆς Κρήτης ἔκλεισαν καὶ αὐτοὶ τὰ πεπονημένα τὰ δακρυπότιστα βλέφαρα, χωρὶς νὰ ἴδουν χωρὶς νὰ ἐλπίζουν κἂν τὴν ἀνάστασίν της.

Ἀπὸ τῆς παλαιτάτης ἐκείνης ἐποχῆς τῆς κρυπτομένης εἰς τὴν ὁμίχλην τοῦ μύθου, τοῦ θείου ἡ λατρεία δὲν ἔπαυσεν ἐπὶ τῆς μεμονωμένης ταύτης κορυφῆς τῆς τόσον ἐγγὺς τῷ οὐρανῷ. Ὅταν δὲ ἐξέπνευσε τοῦ Διὸς ἡ λατρεία, ἐν αὐτοῖς τοῦ ναοῦ αὐτοῦ τοῖς ἐρειπίοις ἠγέρθη ναΐσκος ἐπ' ὀνόματι τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου, ἠρειπωμένος σήμερον, ἀσκεπὴς ὑπὸ τὰ ὄμματα τοῦ Θεοῦ. Καὶ ὅταν αἰπόλος μετὰ τῶν αἰγῶν του ἀναρριχᾶται τὰς ὑψηλὰς δειράδας, εἰσέρχεται ἐν αὐτῷ διασκελίζων τὰ ἐρείπια καὶ πρὸ τῆς εἰκόνος τοῦ εὐαγγελιστοῦ, ἣν σχεδὸν ἀπέσβεσεν ὁ χρόνος, καίει λίβανον ἐπὶ τεθραυσμένης πλακός, μόνος ἐκεῖ μετὰ τοῦ Θεοῦ.

*
* *

Ἤδη ἐφθάσαμεν τὸ Πρασονῆσι, τὴν νοτιοτάτην τῆς νήσου ἄκραν, καὶ ἀνερχόμενοι παρεπλέομεν τὴν νῆσον κατὰ μῆκος, παραλλήλως τῶν ἀνατολικῶν αὐτῆς ἀκτῶν.

Ὑπὸ τὴν ἀπώγειον ῥιπὴν ἐλαφροῦ σκείρωνος ἡ Σαλαμινία ἀνεπέτασε τὰ πλεῖστα τῶν ἱστίων, ταχύνουσα τὴν πορείαν. Καὶ οἱ ὁρμίσκοι καὶ αἱ νησῖδες παρήλαυνον ἐνώπιον ἡμῶν φεύγουσαι, ἔρημοι ἀκταὶ ἐπὶ τῶν ἄκρων τῶν ὁποίων ἐνίοτε διεφαίνοντο τὰ ἐρείπια σκοπιᾶς, (βίγλα) τῶν Ῥοδίων Ἱπποτῶν, ἀφ' ἧς ἠρεύνων ποτὲ τὸν ὕποπτον ὁρίζοντα.

Ἤδη ἐπλησιάζομεν προεξοχήν τινα τῆς νήσου, περὶ τὸ μέσον τοῦ μήκους αὐτῆς τολμηρῶς βαίνουσαν πρὸς τὴν θάλασσαν. Ἐπί τινος ὑψώματος περὶ τὰ ἑκατὸν μέτρα ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης εἴδομεν κατεριμμένον φρούριον καὶ κάτωθεν μέχρι τῆς ἀκτῆς οἰκίας τινας, ἐρείπια τὰς πλείστας, ἐρήμους. Πτωχόν, ἐγκαταλελειμμένον σχεδὸν χωρίον, τοῦ ὁποίου μόλις τριάκοντα οἰκίαι προέδιδον τὴν ἐνοίκισιν ἀνθρώπων. Ἐν τῷ λιμένι τῷ κενῷ ἐσάλευον ἁλιευτικαί τινες λέμβοι καὶ εἷς τροχαντήρ, ὅστις ὕψωσε τὴν ἐθνικήν μας σημαίαν καὶ μᾶς ἐχαιρέτησε διὰ τριῶν ὑποστολῶν.

Τίς θὰ τὸ πιστεύσῃ; Ἡ πολίχνη αὕτη ἡ ταπεινὴ καὶ μόλις προέl-

δουσα τὴν ὕπαρξιν ἀνθρώπων, ἡ πολίχνη μὲ τὸν ἔρημον λιμένα, ἦτο ἡ Λίνδος.

Φέρει καὶ σήμερον ἔτι τὸ αὐτὸ ὄνομα, μόνον αὐτὸ περισώσασα διὰ τῶν αἰώνων, ἐν τῷ μέσῳ τόσης φθορᾶς ἡ ἐκπεσοῦσα, οἱονεὶ πρὸς χλεύην, πρὸς ἐμπαιγμὸν τῆς ἐσαεὶ οἰχομένης δόξης της.

Ἡ Λίνδος! Ἐξ αὐτοῦ τοῦ ἐρήμου λιμένος πρὸ τοῦ ὁποίου σαθρὸν ἐφόλκιον, ἡλίευε διὰ κοντοῦ ὀκτάποδας, ἀναπαρίστων διὰ τῆς φαντασίας, ἐκπλέοντα τὸν Τληπόλεμον, στρατεύοντα ἐπὶ τὴν Τροίαν.

> Τληπόλεμος δ' Ἡρακλεΐδης, ἠΰς τε μέγας τε,
> Ἐκ Ῥόδου ἐννέα νῆας ἄγεν Ῥοδίων ἀγερώχων,
> οἳ Ῥόδον ἀμφενέμοντο διὰ τρίχα κοσμηθέντες
> Λίνδον, Ἰηλυσόν τε καὶ ἀργυνόεντα Κάμειρον.

Ἐκ τοῦ ἐρήμου τούτου λιμένος ἐξέπλευσαν αἱ πανίσχυροι ἀποικίαι, αἵτινες ἀπώκισαν τὴν ἐν Ἱσπανίᾳ Ῥόδην, τὴν Παρθενώπην, τὴν σημερινὴν Νεάπολιν, τὴν Ῥοδανουσίαν εἰς τὰς γαλλικὰς ἀκτάς, τὴν Σύβαριν, τὰς Γυμνησίας ἢ Βαλεαρίδας.

Αὐτὴν τὴν ταπεινὴν πολίχνην εἶχον μητέρα οἱ Σόλοι ἐν Κιλικίᾳ, αἱ Γάγαι ἐν Λυκίᾳ, ἡ Γέλα ἐν Σικελίᾳ [1].

Καὶ κατόπιν τόσης δόξης τοιαύτη ἐπεφυλάσσετο τύχη εἰς τὴν πατρίδα τόσων φιλοσόφων καὶ καλλιτεχνῶν.

«Ἀνεζήτησα», λέγει ὁ Guerin «ἐν τῷ μέσῳ τῶν ἐρειπίων τῆς νεκρουπόλεως ταύτης τὸν τάφον τοῦ σοφοῦ Κλεοβούλου, ἀλλὰ μάτην· καὶ οἱ τάφοι, τὰ σήματα ταῦτα τῆς φθορᾶς, ὑφίστανται καὶ αὐτοὶ τῆς φθορᾶς τὸν ἡμαρμένον νόμον, ὡς λέγει ὁ Γιουβενάλης Quando quidem data sunt ipsis quoque fata sepulcris».

Ἐπὶ τοῦ τάφου, ὃν μάτην ἀνεζήτησεν ὁ φιλάρχαιος Γαλάτης εἶχον χαράξει οἱ Λίνδιοι τὴν ἑξῆς ἐπιγραφήν.

> Ἄνδρα σόφον Κλεόβουλον ἀποφθίμενον καταπενθεῖ
> Ἥδε πάτρα Λίνδος, *πόντῳ ἀγαλλομένη.*

Ἡ φράσις αὕτη *πόντῳ ἀγαλλομένη*, κυματοχαρὴς δηλαδὴ καὶ πλεῖσται ἄλλαι, ἐξ ἴσου γραφικαὶ ῥήσεις, καταδεικνύουν πόσον ἐπήροντο διὰ τὴν ναυτικὴν αὐτῶν ἐπίδοσιν.— Ἔλεγον ἐν παραδείγματι «*Ἡμεῖς δέκα Ῥόδιοι* δέκα ναῦς» καὶ τὴν στιγμὴν τοῦ καταποντισμοῦ ἐν δεινῇ τρικυμίᾳ, ἀτάρακτος ἀγέρωχος ὁ Λίνδιος κυβερνήτης

> ἀλλ', ὦ Ποτειδάν, ἴσθι ὅτι ὀρθὰν τὰν ναῦν καταδύσω.

[1] Θουκυδ. VI. 4. Ἡροδ. VII. 153.

Τῆς ἀκροπόλεως τῆς Λίνδου τὰ ἐρείπια καλύπτουσιν ἕτερα τὰ τοῦ ναοῦ τῆς Λινδίας Ἀθηνᾶς. Ὁποῖος ἦτο ὁ ναὸς οὗτος δύναταί τις νὰ κρίνῃ ἐκ τῶν ἐν αὐτῷ ἀναθημάτων. Πλὴν τοῦ μαρμαρίνου ἀγάλματος τῆς Θεᾶς, ἔργου τοῦ Διπάνου καὶ τοῦ Σκύλλιδος, ὑπῆρχον ἐν αὐτῷ τὰ ὑπὸ τοῦ Ἀμάσιος, τοῦ τῶν Αἰγυπτίων βασιλέως δωρηθέντα ἀγάλματα [1] καὶ πάντα τὰ ἔξοχα ζωγραφικῆς καὶ γλυπτικῆς ἔργα, ἅτινα [2] ὁ Μάρκελλος ἀπεκόμισεν ἐκ Συρακουσῶν.

Ἐκεῖ κατὰ τὸν Ἀθήναιον ἔβλεπέ τις πινακοθήκην ἔργων τοῦ Παρασίου, ἐκεῖ ἦτο τοῦ Ζεύξιδος ὁ Ἡρακλῆς, ἐκεῖ τοῦ Βοήθου οἱ ἐξ ἀργύρου ἀνδριάντες.

Ἐν τῷ ἱερῷ τούτῳ τῆς Λινδίας Ἀθηνᾶς ἦτο λελαξευμένη χρυσοῖς γράμμασι ἡ ὀγδόη τοῦ Πινδάρου ᾠδὴ εἰς Διαγόραν τὸν Ῥόδιον, ἡ ἀρχομένη διὰ τῶν στίχων

Φιάλαν ὡς εἴ τις ἀ-
φνειᾶς ἀπὸ χειρὸς ἑλὼν . . .

Ἀλλ' ἡ Λίνδος δὲν ὑπάρχει πλέον, διότι παρῳδεῖ τὴν ὕπαρξίν της τὸ ταπεινὸν τὸ φυτοζωοῦν σήμερον χωρίον, τὸ ὁποῖον φέρει τὸ ἔνδοξον ὄνομα τῆς πόλεως, ἥτις ἐπὶ τῆς κυριαρχίας τῶν Ῥοδίων ἱπποτῶν ἀνέδωκε τὰς τελευταίας αὐτῆς ἀναλαμπάς.

Ἔδει τοιαῦται πόλεις νὰ θνήσκωσι τέλεον. Νὰ τὰς ἀνοικοδομῇ τις διὰ τῶν ἀναμνήσεων ἐν τῷ μέσῳ ἀρχαίων ἐρειπίων, ἅτινα στέφει ἡ ἀγριοσυκή, ἐν τῷ μέσῳ τεθραυσμένων μαρμάρων, ἅτινα καλύπτει ἡ ἀκαλήφη. Κάμηλοι καὶ ποίμνια νέμονται ἐν τῇ σιγῇ τῆς ἐρημίας τὴν γῆν, ὅπου ἠγείροντο ποτὲ αἱ Σάρδεις, ἡ Βαβυλών. Ἐν τῇ ἐρημώσει ταύτῃ ἐπιπλέει ἡ μνήμη τοῦ μεγαλείου των περισσότερον ζῶσα, ἢ ἂν ῥυπαρὰ χωρία, συνοικισμοὶ φθισιῶντες ἤθελον παρῳδεῖ τῶν ἐνδόξων πόλεων τὰ ὀνόματα.

* *
*

Ἤδη ἀναπλέοντες τὴν νῆσον ἐφθάσαμεν περὶ τὴν μεσημβρίαν πρὸς τὴν βορείαν τῆς νήσου ἄκραν, ἔνθα, βλέπουσα πρὸς ἀνατολὰς ἀνελίσσεται ἡ πόλις τῆς Ῥόδου, ἣν ἔπηξαν τὸ πρῶτον ἔτος τῆς 93ης Ὀλυμπιάδος (408 π. χ.) μέτοικοι ἐκ τῶν τριῶν ἀρχαίων τῆς νήσου πόλεων τῆς Ἰαλυσοῦ, τῆς Καμίρου καὶ τῆς Λίνδου.

Μακρόθεν μᾶς ἐξέπληξεν ἡ πληθὺς τῶν ἀνεμομύλων, οἵτινες φαιδροὶ ἐκίνουν τὰς λευκὰς αὐτῶν πτέρυγας ἔξωθεν τῆς πόλεως καὶ τῶν προα-

[1] Ἡροδ. I. II. 182.

[2] Πλούταρχος ἐν βίῳ Μαρκέλλου C. XLII.

στείων, ἐξικνούμενοι μέχρι τῆς ἀμμώδους παραλίας, ἐν μέσῳ καταφύτου χθαμαλῆς πεδιάδος, ἐν ᾗ ἀρχαιοὶ ἀναθρώσκουσι φοίνικες, πλαισιούμενοι εἰς τὸ διαυγὲς κυανοῦν τοῦ οὐρανοῦ. Οἱ ἀνεμόμυλοι οὗτοι οὐδὲν ἔχουν κοινὸν πρὸς τὴν ἀλευροποιΐαν. Εἶναι ἁπλῶς μηχαναὶ πρὸς ἄντλησιν ὕδατος καὶ ἄρδευσιν τῶν κήπων, τὴν χρῆσιν τῶν ὁποίων διευκολύνει ἡ κανονικότης τῶν ἀπὸ τῆς θαλάσσης καθ' ἑκάστην προσπνεόντων ἀνέμων.

Ἡ τουρκικὴ πόλις, ἐν ᾗ κατοικοῦσι καὶ οἱ Ἰσραηλῖται περικλείεται ἐντὸς τῶν φρουρίων, ἅτινα ἠγέρθησαν ἐπὶ τῆς κυριαρχίας τῶν Ἰωαννιτῶν ἱπποτῶν. Ὁ δὲ χριστιανικὸς πληθυσμὸς εἶναι συνῳκισμένος εἰς τὰ προάστεια ἢ μαράσια, τὰ ὁποῖα ἁπλοῦνται ἔξωθεν τῶν τειχῶν φαιδρά· εἶναι δὲ ταῦτα τὸ Νέο Μαράσι ἢ Νεοχώρι, ἡ ἕδρα τῶν προξένων, τῶν ὁποίων αἱ σημαῖαι κυματίζουν ἐπὶ ὑψηλῶν ἱστῶν ἐστημένων ἐντὸς τῶν κήπων, τὸ κάτω Μαράσι καὶ τὸ ἐπάνω Μαράσι.

Αἱ πρῶται ἐντυπώσεις πρὸ αὐτῆς ἔτι τῆς ἀγκυροβολίας, μοὶ ὑπέμνησαν τὴν ἐπὶ τῆς νήσου τῶν Ῥοδίων ἱπποτῶν κυριαρχίαν, διότι πρῶτον εἰς τὸ ἄκρον τῆς προκυμαίας ἐγείρεται τὸ ἐπιβάλλον φρούριον τοῦ Ἁγίου Νικολάου, ἐκτισμένον ἐπὶ τοῦ ἑτέρου τῶν σκελῶν τοῦ στομίου τοῦ παλαιοῦ λιμένος, τοῦ ὀνομαζομένου ἔτι τῶν ἱπποτῶν, ἡ Μανδράκι. Ἐντὸς αὐτοῦ ἐσάλευε τὴν ἡμέραν τῆς ἀφίξεώς μας ἡ φυλακὴ τοῦ Γενικοῦ Διοικητοῦ, τὸ Τάλια, γνωστὸν διὰ τὰς μετὰ τοῦ Ἰντζεδὶν κατὰ τοῦ Ἀρκαδίου καὶ τῆς Ἑνώσεως συγκρούσεις του, εἰς τὰ ὕδατα τῆς Κρήτης. Ἀλλ' ἡμεῖς δὲν εἰσήλθομεν εἰς τὸν λιμένα τοῦτον, διότι τῆς Σαλαμινίας ἐχούσης ἱκανῶν ποδῶν καταβύθισιν κάτω τῆς ἰσάλου, ὁ εἰς τὸν λιμένα τοῦτον, κατακεχωσμένον καὶ ἀβαθῆ, εἴσπλους ἦν ἐπικίνδυνος. Διὰ τοῦτο ἠγκυροβολήσαμεν εἰς τὸν μέγαν ἐμπορικὸν λιμένα, τοῦ ὁποίου τὴν εἴσοδον δύο ἑκατέρωθεν προστατεύουσι φρούρια· ἔνθεν μὲν τὸ τετράγωνον φρούριον τοῦ Ἁγίου Μιχαὴλ μὲ τοὺς τέσσαρας χαριεστάτους πυργίσκους του, ἑτέρωθεν δὲ τὸ ῥηθὲν φρούριον τοῦ Ἁγίου Νικολάου, ὅπερ καὶ τὸν ἕτερον προστατεύει λιμένα.

Οὗτοι εἶναι σήμερον οἱ δύο ἐν χρήσει λιμένες, εἰς οὓς μικρά τινα πλοιάρια εὕρομεν ἠγκυροβολημένα. Καὶ ἐν τῇ συγκρίσει τῇ θλιβερᾷ ἀναθρώσκουσι καὶ πάλιν αὐτόματοι τοῦ ἀρχαίου μεγαλείου αἱ ἀναμνήσεις φέρουσαι τὸν ἐπισκοποῦντα τὴν σημερινὴν ἔκπτωσιν πρὸς τὴν ἐποχὴν καθ' ἣν ὑπῆρχον «λιμένες [1] τοσοῦτοι καὶ τηλικοῦτοι, προβλῆσι λίθοις, εἰς τὸ πέλαγος ἐξανεστηκότες, οἱ μὲν τοὺς ἀπὸ Καρίας, οἱ δὲ τοὺς ἀπὸ Ἰωνίας

[1] Ἀριστείδου τοῦ ῥήτορος 43ος λόγος Ροδιακός. Ἔκδοσις Dindorf, σελ. 797.

δεχόμενοι, οἱ δὲ τοὺς ἀπὸ Αἰγύπτου καὶ Κύπρου καὶ Φοινίκης, ὥσπερ ἄλλος ἄλλῃ πόλει πεποιημένος εἰς ὑποδοχήν».

*
* *

Ἅμα τῇ ἐλευθέρᾳ κοινωνίᾳ ἀνῆλθον ἐπὶ τῆς Σαλαμινίας ἐν στολῇ πρῶτον ὁ λιμενάρχης καὶ εἶτα ὁ ἡμέτερος πρόξενος κύριος Διονύσιος Βιτάλης, ἀληθής, ἔνθους τοῦ ἑλληνισμοῦ ἱεραπόστολος, τοῦ τύπου τοῦ ὁποίου ἂν εἴχομεν ἀριθμόν τινα προξένων, ἀλλοία θὰ ἦτο σήμερον ἡ θέσις τοῦ ὑποδούλου Γένους.

Μετ' αὐτοῦ ἐπεσκέφθην τὴν πόλιν καὶ τὰ κατ' αὐτὴν ἀξιοθέατα.

Πλὴν ὀλίγων συντριμμάτων ἐνεπιγράφων λίθων, τίποτε δὲν ἀπομένει ἀπὸ τοῦ παλαιοῦ μεγαλείου τῆς Ἑλληνίδος πόλεως. Ἀπειροπληθῆ ὅμως ἀνὰ πᾶν ἀπαντῶνται βῆμα τὰ μνημεῖα, ἅτινα ἤγειρεν ἡ κυριαρχία τῶν Ῥοδίων Ἱπποτῶν σωζόμενα οὕτως ἄρτια κατὰ τὸ πλεῖστον, ὥστε νομίζει τις, ὅτι χθὲς ἐκυριάρχουν εἰσέτι τῆς νήσου οὗτοι, ὅτι δὲν παρῆλθον τέσσαρες σχεδὸν αἰῶνες, ἀφ' ἧς ὁ τελευταῖος τῶν Μαγιστόρων τοῦ Τάγματος τούτου Vilier de l'Ile Adam παρέδωκεν εἰς τοὺς Τούρκους τὰς κλεῖδας τῶν φρουρίων. Τόμοι ὁλόκληροι δὲν ἀρκοῦσι διὰ τὴν περιγραφὴν τῶν μνημείων τούτων, τὰ πλεῖστα τῶν ὁποίων καταπλήσσουσι διὰ τῆς ἀρχιτεκτονικῆς αὐτῶν καλλονῆς, μίγματος ἁρμονικοῦ τοῦ Ἀραβικοῦ καὶ τοῦ Γοτθικοῦ ῥυθμοῦ. Διὰ τοῦτο διὰ βραχέων θέλω ἀναφέρει τινὰ τούτων.

Κατὰ τὴν ἐπίσημον πρὸς τὸν Διοικητὴν ἐπίσκεψιν ἀπεβιβάσθημεν πρὸ τῆς πύλης Τερσανὲ Καποῦ, ἥτις ἐπὶ τῆς κυριαρχίας τῶν ἱπποτῶν ἔφερε τὸ ὄνομα τοῦ Ἁγίου Παύλου, ἢ τοῦ Ἀμποάζ.

Παρὰ τὴν πύλην ταύτην εἶναι ἐκτισμένος ὁ πύργος τοῦ Ἁγίου Μιχαήλ, εἰς τὴν μετώπην τοῦ ὁποίου εἶναι ἐντετειχισμένον ἀνάγλυφον εἰκονίζον τὸν Εὐαγγελιστὴν Ἰωάννην, κρατοῦντα ῥομφαίαν ἐν τῇ δεξιᾷ καὶ ἐν τῇ ἀριστερᾷ τὸ Εὐαγγέλιον. Κάτωθεν καὶ ἐν τῷ μέσῳ τῶν ἐμβλημάτων τοῦ Τάγματος εἶναι γεγλυμμένα τοῦ Πάπα Ἰουλίου II τὰ ἐμβλήματα, ἡ τιάρα ὑπὲρ τὰς χιαστὶ διασταυρουμένας ὑπερμεγέθεις κλεῖδας, μετὰ τῆς ἑξῆς ἐπιγραφῆς.

Divo Paulo conventus sancti
Joannis hospitalis Petrus d'Aubussonius.

Τὴν πύλην ταύτην καὶ τὸν πύργον ἤρξατο ἐγείρων ὁ Μεγίστωρ τοῦ τάγματος d'Aubusson, ἡ ἐποχὴ τοῦ ὁποίου ἐσημείωσε τὸ ἀπώγειον

τῆς ἀκμῆς τῆς Ῥόδου ὑπὸ τοὺς Ἰωαννίτας, ἐπεραίωσε δὲ ὁ Μαγίστωρ Emery d'Amboise.

Δεξιὰ ἡμῶν ἦτο ὁ ναύσταθμος ἐν ᾧ ἐπήγνυον δύο λέμβους. Νωχελῆς κατέπιπτεν ἡ σφύρα πέντε ἢ ἓξ ἐργατῶν οἵτινες προσήλουν ἐπὶ τῆς τρόπιδος τοὺς νομεῖς τῶν δύο πλοιαρίων.

Αὐτὸς οὗτος εἶναι ὁ ναύσταθμος, ὃν ἐσχεδίασεν ὁ καὶ τοῦ ἀρχαίου ναυστάθμου τοῦ Πειραιῶς ἐπὶ Περικλέους ἀρχιτέκτων Ἱππόδαμος ὁ Μιλήσιος [1].

Ὁποία ζωή, ὁποῖος θόρυβος ἐν τῷ σιωπηλῷ σήμερον τούτῳ, τῷ ἐρημωμένῳ ναυστάθμῳ, ὅταν παρεσκεύαζε τοὺς στόλους τοὺς πανισχύρους, οἵτινες ἐμάχοντο πρὸς τοὺς διαδόχους τοῦ Ἀλεξάνδρου, οἵτινες ἐπέβαλον εἰς τοὺς Ῥωμαίους τὸ μεγαλεῖον τῆς Ῥόδου καὶ αὐτὴν τὴν ναυτικὴν νομοθεσίαν των. Ἐν τούτῳ τῷ μεγαλοπρεπεῖ ναυστάθμῳ, μὲ τὰ ἐργοστάσια του, τοὺς νεωσοίκους του, τὰ ὁπλουργεῖα του παρεσκευάζοντο τὰ τελειότατα πολεμικὰ μέσα δι' ὧν οἱ Ῥόδιοι ἤμβλυναν τὴν δύναμιν Δημητρίου τοῦ Πολιορκητοῦ. Ἐκεῖ ἡ τέχνη τῶν πολεμικῶν ἔργων εἶχεν ἀνέλθει εἰς ἀκμὴν ἄγνωστον εἰς τοὺς συγχρόνους καὶ τὴν μυστικότητα τῶν ἐν αὐτῷ τελουμένων ἐξησφάλιζε ποινὴ θανάτου κατ' ἐκείνου, ὅστις ἤθελε πατήσει τὸν οὐδὸν τῶν μυστικῶν συνεργείων. «Θαυμαστὴ δὲ καὶ ἡ εὐνομία καὶ ἡ ἐπιμέλεια,» λέγει ὁ Στράβων, «περί τε τὴν ἄλλην πολιτείαν καὶ τὴν περί τὰ ναυτικά, ἀφ' ἧς ἐθαλασσοκράτησε πολὺν χρόνον. Τὰ περὶ τοὺς ἀρχιτέκτονας δὲ καὶ τὰς ὀργανοποιίας καὶ θησαυροὺς ὅπλων τε καὶ τῶν ἄλλων ἐσπούδασται διαφερόντως. Τῶν δὲ ναυστάθμων τινα καὶ κρυπτὰ ἦν καὶ ἀπόρρητα τοῖς πολλοῖς· τῷ δὲ κατοπτεύσαντι καὶ παρελθόντι εἴσω ὥριστο θάνατος ἡ ζημία».—Καὶ Ἀριστείδης ὁ ῥήτωρ ὑμνεῖ τὸ ναυτικὸν τῶν Ῥοδίων μεγαλεῖον. «Ἐπικείμενα δὲ τοῖς λιμέσι τὰ νεώρια.... Τριήρεις δὲ ἐπὶ τούτοις ὑπῆρχον ἰδεῖν δικρότους καὶ τρικρότους καὶ εἰς ἑπτὰ καὶ εἰς ἐννέα στοίχους, τὰς μὲν πλοίμους, τὰς δ' ἀποκειμένας ὥσπερ ἐν ταμείῳ....»

*
* *

Μετὰ τὴν ἐπίσκεψιν τοῦ Διοικητοῦ περιῆλθον τὴν ἀγοράν. Πτωχὴ πενιχρά, μὲ ῥυπαρὰ ὀθωμανικὰ καφφενεῖα, μὲ ἰουδαϊκὰ ῥοποπωλεῖα, παρὰ δὲ τὴν παραλιακὴν ὁδὸν μὲ διάφορα ἀντικείμενα ξυλογλυπτικῆς, προϊόντα τῆς βιομηχανίας τῶν ἐν ταῖς φυλακαῖς τῆς Ῥόδου καθειργμένων, ἐκτεθειμένα ἐν ὑπαίθρῳ χαμαί.

[1] Στραβ. Γεωγρ. XIV 2.

Δύστηνος ἐκπεσοῦσα Ῥόδος! Τίς ἠξεύρει τὸν χῶρον τοῦτον, ἐφ' οὗ ἡ σήμερον ἀγορά, τίνα ἐκόσμουν ἐκ τῶν τρισχιλίων ἀγαλμάτων, δι' ὧν ἦτο καταστόλιστος ἡ ἀφνειὰ πόλις· τίς οἶδε, ἂν ἐκεῖ ὅπου πήγνυνται σήμερον τὰ καφφενεῖα τὰ ἐλεεινά, τοῦ φθισικοῦ ἐμπορίου τὰ ξύλινα παραπήγματα, οἱ εὐρωτιῶντες ὀθωμανικοὶ οἶκοι, δὲν ἦσαν τὰ θέατρα, τὰ γυμνάσια, αἱ σχολαὶ τῆς φιλοσοφίας. Ἴσως ἐκεῖ ἐπήγνυτό τι τῶν ἱερῶν τοῦ Ἡλίου, τῆς Ἴσιδος, τοῦ Σωτῆρος Διός, τῆς Ἀρτέμιδος, ἕκαστον τῶν ὁποίων ἦτο πινακοθήκη ἔργων τοῦ Ἀπελλοῦ, τοῦ Ζεύξιδος τοῦ Πρωτογένους, ὅπου εἰς τοὺς καλοὺς χρόνους τοῦ ἑλληνικοῦ μεγαλείου, ἠδύνατό τις νὰ θαυμάσῃ τὸν Μελέαγρον, τὸν Ἡρακλῆ, τὸν Περσέα τοῦ Ζεύξιδος, τοῦ Ἀπελλοῦ τὸν Μένανδρον, τοῦ Πρωτογένους τὸν Φιλίσκον, τὴν Κυδίππην, Τληπόλεμον τὸν τραγικόν, Ἀντίγονον τὸν βασιλέα, τὸν Ἀθλητήν.

Ἴσως κατῶ τὸ ἔδαφος, ἐφ' οὗ ἦτο ποτὲ τοῦ Βάκχου τὸ ἱερόν, ἐν ᾧ ὁ Πρωτογένης εἶχε στήσει τὸν πίνακά του τὸν εἰκονίζοντα στύλον, πέρδικα ἐπὶ τοῦ κιονοκράνου καὶ σάτυρον ἐπερειδόμενον ἐπ' αὐτοῦ περὶ οὗ λέγει ὁ Στράβων, ὅτι αἱ τιθασσαὶ πέρδικες κομιζόμεναι ἐκεῖ ὀχλαγώγουν πρὸ τῆς θέας τοῦ ὁμοιώματος αὐτῶν [1].

Ἴσως ἐκεῖ ἀνέκειτο τοῦ αὐτοῦ καλλιτέχνου τὸ περίκλυτον ἔργον, ὁ Ἰάλυσος περὶ οὗ λέγει ὁ Πλούταρχος [2] «Ἔτυχε γὰρ αὐτοῖς ὁ Πρωτογένης, γράφων τὴν περὶ τὸν Ἰάλυσον διάθεσιν, καὶ τὸν πίνακα, μικρὸν ἀπολείποντα τοῦ τέλος ἔχειν ἔλαβεν ὁ Δημήτριος. Πεμψάντων δὲ κήρυκα τῶν Ῥοδίων καὶ δεομένων φείσασθαι καὶ μὴ διαφθεῖραι τὸ ἔργον, ἀπεκρίνατο τὰς τοῦ πατρὸς εἰκόνας ἐμπρῆσαι μᾶλλον ἢ τέχνης πόνον τοιοῦτον.»

Τίνες ἄραγε ἦσαν ἐγκατεσπαρμένοι ἐκεῖ ἐκ τῶν ἑκατὸν κολοσσῶν, μικροτέρων μὲν ἀσυγκρίτως τοῦ ἐν τῇ αὐτῇ πόλει Κολοσσοῦ τοῦ Ἡλίου, ἑνὸς τῶν ἑπτὰ τοῦ κόσμου θαυμάτων, ἀλλὰ περὶ ὧν ἐν τούτοις λέγει ὁ Πλίνιος, ὅτι ἤρκει εἷς καὶ μόνος ἐξ αὐτῶν διὰ νὰ καταστήσῃ περίβλεπτον πόλιν τινα. «Sed ubicumque singuli fuissent, nobilitaturi locum».

Ἀλλ' ἐφύγομεν καὶ τὰ παρόντα καὶ τοῦ παρελθόντος τὰς ἀναμνήσεις, καὶ ἐπανήλθομεν εἰς τὸ πλοῖον ἀπὸ τῆς Πύλης τῆς Ἀγορᾶς (Παζὰρ Καπού).—Αὕτη εἶναι ἡ ἀρχαία πύλη τῆς Ἁγίας Αἰκατερίνης, ἣν ἤγειρεν ὁ Μαγίστωρ d' Aubusson, ὡς προφαίνει ἡ ἐπ' αὐτῆς ἐπιγραφὴ

[1] Γεωγρ. XIV. 2.
[2] Ἐν βίῳ Δημητρίου. XXII.

Reverendus D. F. D' Aubussonius Rhodi magnus Magister hanc portam et turres condidit, magisterii anno primo, 1477.

Τῆς ἐπιγραφῆς ὑπέρκεινται γλυπτὰ τὰ ἐμβλήματα τοῦ τάγματος καὶ τοῦ Μαγίστορος τὰ οἰκόσημα ἑκατέρωθεν τριῶν ἀναγλύφων, ὧν τὸ κεντρικὸν παριστᾷ τὴν Ἁγίαν Αἰκατερίνην, τὸ ἐκ δεξιῶν τὸν ἅγιον Ἰωάννην, τοῦ Τάγματος τὸν προστάτην, καὶ τὸ ἐξ ἀριστερῶν τὸν Ἅγιον Πέτρον.

*
* *

Διὰ τῆς ἐπιτελίδος τῆς Σαλαμινίας μετέβημεν πρὸς ἐπίσκεψιν τοῦ ἐπιθαλασσίου φρουρίου τοῦ Ἁγίου Νικολάου, ὅπερ προανέφερα.

Τὸ φρούριον τοῦτο, κτίσμα τοῦ ἔτους 1464 ἠγέρθη ὑπὸ τοῦ μεγάλου Μαγίστορος Πέτρου Ῥαϋμόνδου Ζακόστα, καλεῖται δὲ σήμερον ὑπὸ τῶν Τούρκων πύργος τῶν Ἀράβων. Ἡ μὲν βάσις αὐτοῦ ἐκτισμένη ἐπὶ βράχων, οἵτινες μόλις ὑπερφύονται τῆς θαλάσσης εἶναι σχήματος πολυγώνου, καταλήγουσα εἰς ἐπάλξεις δεσποζούσας τῆς πόλεως καὶ τοῦ πελάγους. Ἐπὶ τῆς προσόψεως δὲ ἐφ' ἧς ἡ πύλη τοῦ φρουρίου, εἶναι λελαξευμένα τὰ ἐμβλήματα τοῦ τάγματος, τὰ οἰκόσημα Φιλίππου τοῦ Καλοῦ, Δουκὸς τῆς Βουργουνδίας, ὅστις εἰσέφερε πρὸς ἀνέγερσιν τοῦ φρουρίου δέκα χιλιάδας σκούδων καὶ τὰ τοῦ Μαγίστορος Ζακόστα. Ὑπὲρ ταῦτα δὲ εἶναι ἔτι ἑστημένος ἀνδριὰς τοῦ Ἁγίου Νικολάου, μὲ τριγωνικὴν μήτραν καθολικοῦ ἐπισκόπου, ἔχων τεθραυσμένας ἀμφοτέρας τὰς χεῖρας. Τοῦ πολυγώνου τούτου ὑπέρκειται κυλινδρικὸς πύργος καταλήγων εἰς ἑτέρας ὑπερκειμένας τῶν πρώτων ἐπάλξεις καὶ ἄνωθεν τούτου ἕτερος ὀκτάγωνος μικρός, ἐπὶ τοῦ ὁποίου σήμερον εἶναι τοποθετημένος περιστροφικὸς φάρος ἰσχυροῦ φωτός.—Δύο ἀπὸ θαλάσσης ἐφόδους τῶν Τούρκων λυσσώδεις ἀπέκρουσε τὸ φρούριον τοῦτο· τεθραυσμένα δὲ πυροβόλα, φέροντα τὰ ἐμβλήματα τῶν διαφόρων ἐθνῶν, (γλωσσῶν), ἐξ ὧν ἀπετελεῖτο τὸ Τάγμα, διαφόρους δὲ χρονολογίας ἀπὸ τοῦ 1482—1507 καὶ ἄμετρος ἀριθμὸς βλημάτων, σιδηρῶν καὶ λιθίνων, πανταχοῦ τοῦ φρουρίου ἐγκατεσπαρμένων, παρίστανται ἔτι καὶ σήμερον μάρτυρες τῶν ἀπὸ τοῦ φρουρίου τούτου ἡρωϊκῶν ἀγώνων τῶν Ἱπποτῶν κατὰ τῶν Τούρκων.

Ἤδη πρὶν σημειώσω ἀραιάς τινας ἐκ τῆς ἐπισκέψεως τῆς ὁδοῦ τῶν Ἱπποτῶν, τοῦ νοσοκομείου, καὶ τοῦ ἀνακτόρου τῶν μεγάλων Μαγιστόρων ἐντυπώσεις μου, χαράσσω ὀλίγας λέξεις περὶ τῶν περιβαλλόντων τὴν πόλιν φρουρίων, ἅτινα αὐτοὶ οἱ ἱππόται ἤγειραν καὶ ὄπισθεν τῶν ὁποίων ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τῆς 14ης ἑκατονταετηρίδος, ὅτε κατέκτησαν τὴν

Ῥόδον καὶ τὰς περὶ αὐτὴν νήσους, μέχρι τῆς 1ης Ἰανουαρίου 1523 ὅτε ὁ τελευταῖος τῶν Μαγιστόρων Vilier de l'ile Adam παρέδωκε ταῦτα εἰς τοὺς Τούρκους, διεξήγαγον ἀγῶνας ἡρωϊκούς, ἀληθεῖς ἐποποιΐας ἀξίας Ὁμήρου ὑμνητοῦ.

Τὸ φρούριον τοῦτο τῆς Ῥόδου, τὸ περικλεῖον τὴν πόλιν, ἔχει σχῆμα ἀκανονίστου πολυγώνου τεραστίου πάχους ἐξικνουμένου μέχρι εἴκοσι δύο μέτρων καὶ στεφομένου ὑπὸ προπετάσματος ὕψους δύο μέτρων. Οἱ διάφοροι δὲ αὐτοῦ προμαχῶνες ἔφερον τὰ ὀνόματα τῶν διαφόρων ἐθνῶν, ἐξ ὧν ἀπετελεῖτο τὸ στρατιωτικὸν ἅμα καὶ μοναχικὸν τοῦτο τάγμα, ἤτοι τῆς Γαλλίας, τῆς Γερμανίας, τῆς Πορτογαλλίας, τῆς Προβηγκίας κλπ. Οὕτω ἐφ' ἑκάστου προμαχῶνος πρὸς τῇ σημαίᾳ τοῦ Τάγματος ἐκυμάτιζε καὶ ἡ τοῦ οἰκείου ἔθνους σημαία.

Ἔτι καὶ σήμερον ἱκανὰ πυροβόλα, ἄλλα ὀρθὰ ἐπὶ τῶν κιλλιβάντων αὐτῶν, ἄλλα ἐρριμένα κατὰ γῆς, ὑπομιμνήσκουν τὴν ἡρωϊκὴν ἐκείνην ἐποχήν. Τὰ πλεῖστα ὅμως τῶν πυροβόλων τοῦ φρουρίου, μνημεῖα ἔξοχα τῆς πολεμικῆς τέχνης τῶν χρόνων ἐκείνων, μὲ ποικίλας γλυφάς, ἀπεστάλησαν εἰς Κωνσταντινούπολιν ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν, ὅπως μεταβληθῶσιν εἰς χάλκινα νομίσματα. Δὲν θὰ εἶχον λόγους ἐπαρκεῖς, ὅπως στιγματίσω τὴν βαρβαρότητα ταύτην, ἂν δὲν μὲ ἐκώλυεν ἡ ἀνάμνησις ὅτι καὶ πλεῖστα πυροβόλα τοῦ ἡμετέρου Ἀγῶνος, ἔχοντα τὴν ἡρωϊκὴν ἱστορίαν των κυλισθέντα ἀπὸ τῶν ἐπάλξεων τοῦ Παλαμηδίου καὶ τῆς Ἀκροναυπλίας, ἐπωλήθησαν ἐπὶ δημοπρασίας, ὡς ὀρείχαλκος!

Ὁ Rottiers ἱστορεῖ, ὅτι κατὰ τὴν ἐν ἔτει 1825 ἐπίσκεψιν τῆς Ῥόδου, εὗρεν ἐπὶ τῶν ἐπάλξεων πυροβόλα ὀπισθογεμῆ, ὧν περιγράφει τὸν χειρισμόν, χυθέντα ἐν ἔτει 1470, ἅτινα ἐπιτυχῶς ἐχρησιμοποίησαν οἱ Ῥόδιοι ἱππόται κατὰ τὴν τρομερὰν ἐν ἔτει 1480 πολιορκίαν τῆς Ῥόδου ὑπὸ τῶν Τούρκων.

Τὸ πρῶτον ἐκ τῆς περιγραφῆς τοῦ Rottiers ἔμαθον ὅτι τὰ ὀπισθογεμῆ πυροβόλα τῶν τελευταίων χρόνων εἶναι ἐπανάληψις ἐφευρέσεως, ἥτις ἐφηρμόσθη πρὸ τεσσάρων αἰώνων.

*
* *

Πρὶν εἰσέλθω εἰς τὴν ὁδὸν τῶν Ἱπποτῶν ἵσταμαι πρὸς στιγμὴν πρὸ τοῦ ὀθωμανικοῦ τεμένους, τὸ ὁποῖον συναντᾷ ἀμέσως ὁ ἀποβιβαζόμενος εἰς τὸν ἐμπορικὸν λιμένα.

Ὅπως ὅλα σχεδὸν τὰ τεμένη ἦτο πρὶν χριστιανικὸς ναὸς ἐπ' ὀνόματι τῆς Ἁγίας Αἰκατερίνης, ὁ πρῶτος κτισθεὶς ὑπὸ τῶν ἱπποτῶν

ἐπὶ Μαγίστορος τοῦ Helion de Villeneuve, τοῦ ἐπικληθέντος εὐτυχοῦς Κυβερνήτου (Felix Gouvernator). Ὑπὸ τοὺς ὑπογείους θόλους τοῦ ναοῦ τούτου ἀναπαύονται τὰ λείψανα πολλῶν Μαγιστόρων, Προεστώτων καὶ ἄλλων τοῦ Τάγματος ἀξιωματικῶν, ὧν ὁ χρόνος καὶ πρὸ πάντων ὁ φανατισμὸς ἐξήλειψε τὰ οἰκόσημα καὶ τὰ ὀνόματα ἀπὸ τῶν ἐπιταφίων πλακῶν.

Ἀριστερὰ τῷ εἰσιόντι εἰς τὴν ὁδὸν τῶν ἱπποτῶν εὕρηται τὸ νοσοκομεῖον τοῦ Τάγματος. Ἡ ἐξωτερική του πρόσοψις δὲν προδίδει τὸ μέγεθος καὶ τὴν λαμπρότητα αὐτοῦ. Ἡ θύρα μόνον αὐτοῦ ἐκ ξύλου γλυπτοῦ συκομορίας ἀναλλοιώτου ἀπὸ τῆς ἐκ τοῦ χρόνου ἐπιρροίας φέρει καλλιτεχνικώτατα γεγλυμένα τὰ οἰκόσημα τοῦ Μαγίστορος Viliers de l'ile-Adam καὶ τὸ ὁμοίωμα τοῦ προστάτου τοῦ τάγματος Εὐαγγελιστοῦ, μὲ τὸ ἀπαραίτητον σύμβολον αὐτοῦ ἀρνίον κρατούμενον ἐν τῇ ἀριστερᾷ χειρί, οὗ τὴν μορφὴν συναντᾷ τις ὕπερθεν πάσης Πύλης, παντὸς προμαχῶνος, ὡς εἰς τὰ ἐνετικὰ κτίρια, τὸν πτερωτὸν λέοντα. Τὰ ποικίλματα τῆς Πύλης ταύτης, ὡς καὶ ἑτέρας ὀπισθίας τοῦ αὐτοῦ οἰκοδομήματος εἶναι ἐξόχου ξυλογλυπτικῆς τέχνης.

Ἀλλὰ τὸ θαυμασιότερον ἐν τῷ κτιρίῳ τούτῳ εἶναι ἡ μακρὰ στοά, ἥτις πρόκειται τῶν αἰθουσῶν αὐτοῦ, μεγαλοπρεπής, ἀχανής, στεφομένη ὑπὸ πλῆθος τόξων, ἐπερειδομένων ἐπὶ κιονίσκων ἄνωθεν τῶν ὁποίων φέροντα ἐντὸς γλυπτῶν θυρεῶν ποικίλα ἐμβλήματα καὶ οἰκόσημα. Ἐν τῷ οἰκοδομήματι τούτῳ προφανῶς ἐπικρατεῖ ἡ Ἀραβικὴ ἀρχιτεκτονική, διότι προσομοιάζει τὰ ἀραβικὰ τεμένη τοῦ Καΐρου, ἢ τοὺς ἀπεράντους ἐκείνους ξενῶνας τῶν καραβανίων τοὺς ἐπιλεγομένους καραβὰν-σεράγ. Αἱ αἴθουσαί του εὐρεῖαι, σιωπηλαί, διατηροῦνται σῶαι, ἀναμιμνήσκουσαι πόσαι ἡρωϊκαὶ ψυχαὶ ἱπποτῶν, τραυματίαι τῶν ἐνδόξων μαχῶν κατὰ τὰς δύο τρομερὰς πολιορκίας παρέδωκαν ἐν αὐταῖς τὸ πνεῦμα πρὸς τὸν Κύριον. Κάτωθεν τῶν αἰθουσῶν τούτων ὑπάρχουσιν ἀποθῆκαι θολωταί, ὁπλοστάσια ἔνθα ἀπεταμιεύετο ποικίλον πολεμικὸν ὑλικόν. Καὶ σήμερον δὲ οἱ Τοῦρκοι εἰς τοῦτο προορίζουσι ταύτας· ἐν τῷ μέσῳ δὲ συγχρόνων ὅπλων ἀνευρίσκει τις ἔτι ξίφη καὶ μακρὰς σπάθας τῶν ἱπποτῶν καὶ θώρακας ἁλυσσιδωτοὺς καὶ κράνη βαρέα. Ἡ θέα δὲ τῶν ἀντικειμένων τούτων μοὶ ἀνεπαρέστησε πλειότερον ζῶσαν τὴν ἐποποιΐαν τοῦ ἡρωϊκοῦ Τάγματος ἢ τὰ κτιστὰ μνημεῖα, ἅτινα κατέλιπον ἐν τῇ νήσῳ.

*
* *

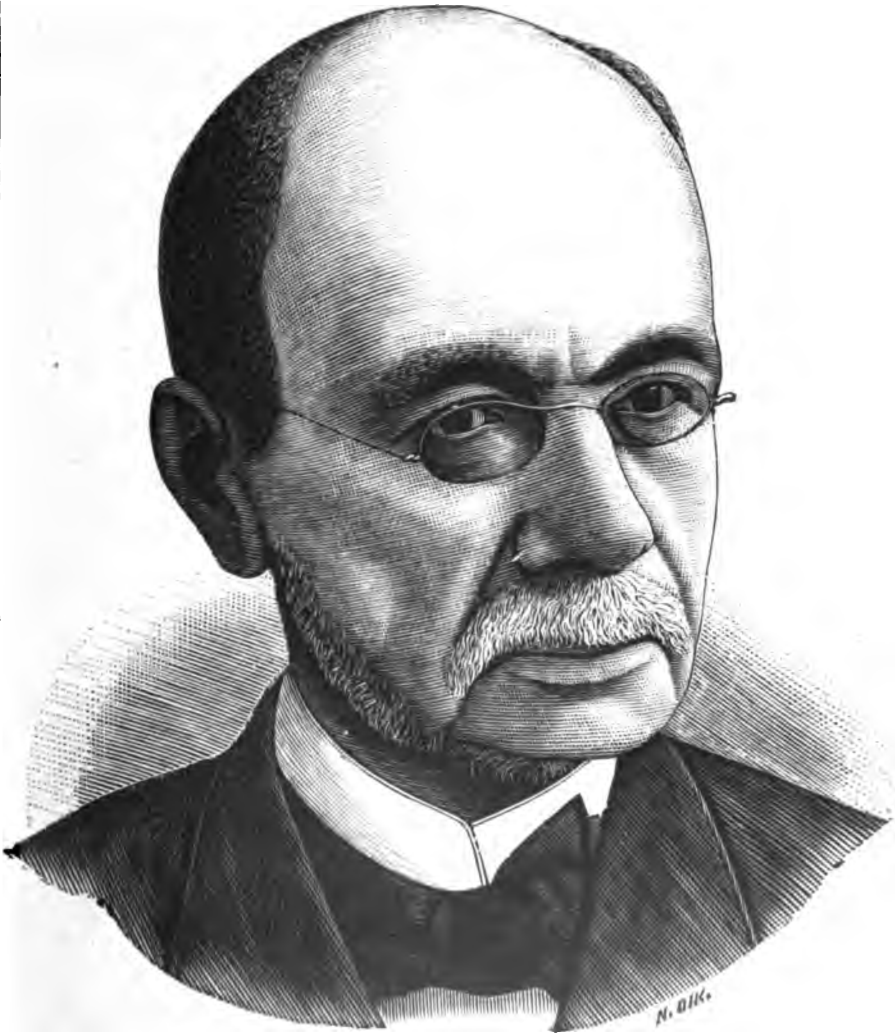
Ἀλλ' ἐκεῖνο, ὅπερ μετάγει τὴν ψυχὴν ζωηρότερον εἰς ἀναπαράστασιν

τῆς ἐποχῆς, καθ' ἣν ἐκράτει τῆς Ῥόδου τὸ ἔνδοξον Τάγμα εἶναι ἡ ὁδὸς τῶν Ἱπποτῶν, ἥτις χάρις εἰς τὴν νωχελῆ τῶν Τούρκων ἀδράνειαν παρέμεινεν ἄθικτος, ἀναλλοίωτος, οἷα ἦτο πρὸ τεσσάρων αἰώνων, ὅτε συνεκέντρου ἐκεῖ τὸ ἄνθος τοῦ Τάγματος, τὰς loges τῶν διαφόρων γλωσσῶν, τὰ προεστεῖα των (Prieurès) τοὺς οἴκους τῶν ἀνωτέρων αὐτῶν ἀξιωματικῶν. Τίποτε δὲν μετεβλήθη ἔκτοτε· παραμένουσι δὲ ἀκέραιαι αἱ οἰκοδομαὶ πᾶσαι μὲ τὰ γωνιώδη παράθυρα τὰ γοτθικά, μὲ τὰ θλώμενα τόξα τῶν θόλων, μὲ τὰς ποικίλας καὶ ἀπαραμίλλους γλυφὰς τῶν θυρῶν, μὲ τὰς μαρμαρίνους ἐπὶ τῶν τοίχων ὑδρορρόας ἐν χαριεστάτοις σχήμασι θηρίων καὶ ἰδίᾳ κεφαλῶν κροκοδείλων, μὲ τοὺς πυργίσκους των τοὺς πολυσχήμους, μὲ τὰς ἐπιγραφάς, τὰ ἐμβλήματα, τὰ οἰκόσημα. Μεταξὺ τούτων διέκρινα τὰ οἰκόσημα τοῦ μεγάλου Μαγίστορος Jean de Lastic, τοῦ ὁποίου ἡ οἰκογένεια ἀποκατέστη βραδύτερον ἐν τῷ δουκάτῳ τῆς Νάξου, ἧς ἀπόγονος σήμερον εἶναι ὁ ἐν Νάξῳ εὐπατρίδης κύριος δὲ Λαστίκ, ὑποπρόξενος τῆς Γαλλικῆς δημοκρατίας.

Ἀλλὰ ἡ ἐντύπωσις ἡ ἐκ τῆς ὁδοῦ τῶν ἱπποτῶν δὲν εἶναι ἐπίσης ἰσχυρὰ ἐν ἡμέρᾳ, ὅσον ἐν νυκτί. Τὴν ἡμέραν αἱ ῥυπαραὶ ὀθωμανικαὶ ἢ ἰσραηλιτικαὶ οἰκογένειαι, αἵτινες φωτοζωοῦσιν ἐντὸς τῶν ἐνδόξων μεγάρων, αἱ ὑπ' αὐτῶν ῥιπτόμεναι ἀκαθαρσίαι ἐν τῇ ὁδῷ, τῶν ῥακενδύτων ὀθωμανοπαίδων τὰ παίγνια καὶ οἱ θόρυβοι, ἡ πρὸ τῶν θυρῶν θέα γέροντος ὀθωμανοῦ ἀνακεκλιμένου καὶ καπνίζοντος νωχελῶς τὴν καπνοσύριγγα, λυποῦσι τὴν ψυχὴν διὰ τῆς σκληρᾶς ἀντιθέσεως.

Τὴν νύκτα ὅμως, ὑπὸ τὸ φῶς τῆς Πανσελήνου, ἐν τῇ ἀπολύτῳ ἐρημίᾳ τῆς ὁδοῦ μετάγεσαι εἰς τὸ παρελθὸν ὀπισθοδρομικῶς τέσσαρας ἢ πέντε αἰῶνας καὶ νομίζεις ὅτι αἱ ὁπλαὶ τῶν ἵππων θὰ σπινθηροβολήσωσιν ἐπὶ τοῦ λιθοστρώτου, ὅτι ὁ σιδηρόφρακτος ἱππότης θὰ ἀφιππεύσῃ πρὸ ταύτης τῆς σκοτεινῆς πύλης, ἥτις θὰ ἀναπετασθῇ, ὅπως δεχθῶσι τοῦτον οἱ ἱπποκόμοι καὶ οἱ ἀκόλουθοι· ὅτι θὰ ἀκούσῃς τὰς πολεμικὰς σάλπιγγας νὰ σημάνωσι συναγυρμὸν ἐπὶ ἐπικειμένῃ ἐφόδῳ τοῦ Σολεϊμάν, ὅτι θὰ ἐνωτισθῇς τοὺς παιᾶνας τοῦ Τάγματος, ψαλλομένους εἰς ποικίλας γλώσσας, θούρια ἅμα καὶ ὕμνους, ὅπως στρατιῶται ἅμα καὶ μοναχοὶ ἦσαν οἱ Ἰωαννῖται Ἱππόται.

Ὦ! Πόσον ἐπιβάλλουσι τὴν ὥραν ταύτην, τὰ ἐμβλήματα καὶ αὐταὶ αἱ ὑπὸ τῆς σελήνης τὸ φέγγος ὁραταὶ ὑπερήφανοι ῥήσεις, δι' ἐπιβλητικῶν γοτθικῶν χαρακτήρων λαξευμέναι ὡς π. χ. αἱ ἐπὶ τοῦ γαλλικοῦ προεστείου, κύκλῳ τῶν τριῶν κρίνων· **Voluntas dei est** ἢ ἡ ἑτέρα **Mon joie sainct Denis.**

ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΖΑΦΕΙΡΟΠΟΥΛΟΣ

Ἐν οἰκίᾳ τινι ταύτης τῆς ὁδοῦ εὕρηται τοιχογραφία ζωηρότατα χρωματισμένη, παριστῶσα τὸν ἱππότην Θεόδοτον Γοζὸν (Dieudonnè de Gozon) φονεύοντα ὑπερμέγεθες θηρίον διὰ τῆς λόγχης, ἥτις τεθραυσμένη ἔχει ἐμπηχθῆ ἐπὶ τοῦ σώματος τοῦ τέρατος, ἐνῷ ὁ ἱππότης εἶναι ἐρριμένος χαμαί, εἷς τῶν κυνῶν αὐτοῦ νεκρὸς καὶ ὁ ἵππος του φεύγει περίτρομος. Τὸ τέρας τοῦτο κατὰ τὴν παράδοσιν ἐρήμονε τὴν νῆσον χωρὶς οὐδεὶς νὰ δυνηθῇ νὰ τὸ βλάψῃ, ὅτε ὁ ἱππότης οὗτος, ὅστις κατόπιν ἀνῆλθε εἰς τοῦ μεγάλου Μαγίστορος τὸ ἀξίωμα, ἀφοῦ ἤσκησε τὸν ἵππον του ἀπέναντι ξυλίνου ὁμοιώματος τοῦ θηρίου, διὰ νὰ μὴ πτοηθῇ, κατώρθωσε νὰ τὸ φονεύσῃ [1].

Ὡς ἐν τῷ τοιχογραφήματι τούτῳ εἰκονίζεται τὸ θηρίον, δὲν ἔχει τίποτε τὸ μυθικὸν καὶ τερατῶδες· εἶναι ἁπλοῦς κροκόδειλος περὶ τοῦ ὁποίου πάντες πιθανότατον κρίνουσι [2], ὅτι ἀπέβη ἐπὶ τῆς νήσου διὰ τοῦ στενοῦ τοῦ ἑνοῦντος αὐτὴν μετὰ τῆς μικρασιατικῆς ἀκτῆς. Τὴν ἀλήθειαν ἄλλως τοῦ ἄθλου τούτου, λέγουν, ἀποδεικνύει ὅτι ἀναγράφεται ἐπ' αὐτοῦ τοῦ τάφου τοῦ ἱππότου. Ἀλλὰ τὸν Raoul Rochette [3] σκανδαλίζει ἡ ἀναλογία τῆς παραδόσεως ταύτης πρὸς τοὺς παλαιτάτους μύθους, περὶ δρακόντων, οἵτινες ἐρήμοναν τὴν νῆσον. — Καὶ δὲν ἔχει νομίζω ἄδικον νὰ σκανδαλίζεται, διότι κατὰ διαβολικὴν σύμπτωσιν, ὡς καὶ Διόδωρος ὁ Σικελιώτης ἱστορεῖ «Πάλαι τῆς Ῥοδίας γῆς ἀνείσης ὄφεις ὑπερμεγέθεις συνέβη πολλοὺς τῶν ἐγχωρίων διαφθαρεῖναι. Δι' ὅπερ οἱ περιλειφθέντες ἔπεμψαν εἰς Δῆλον τοὺς ἐρωτήσοντας περὶ τῆς τῶν κακῶν ἀπαλλαγῆς. Τοῦ δὲ Ἀπόλλωνος προστάξαντος αὐτοῖς παραλαβεῖν Φόρβαντα καὶ τῶν Ῥοδίων μεταπεμψαμένων αὐτὸν κατὰ τὴν μαντείαν ὁ Φόρβας ἀνεῖλε τοὺς ὄφεις». Ἀλλὰ δὲν πρέπει ἐκ τῆς συμπτώσεως ταύτης νὰ γίνεταί τις σφόδρα πυρρωνιστής· διότι, ἂν ὁ Φόρβας εἶναι μυθολογικὸς ἥρως, ὁ Dieudonnè de Gozon εἶναι πρόσωπον ἱστορικόν, ἐποχῆς οὐχὶ πολὺ ἀφ' ἡμῶν ἀφισταμένης.

*
* *

Παρὰ τὸ ἀνάκτορον τῶν Μαγιστόρων εὕρηται ὁ μητροπολιτικὸς ναὸς τῶν Ῥοδίων ἱπποτῶν, φυσικῶς ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τιμώ-

[1] Λεπτομερῆ περιγραφὴν τῆς πάλης ταύτης εὑρίσκει ὁ ἀναγνώστης παρὰ τῷ Vertot. Histoire des Chevaliers hospitaliers. tom. II liv. V.

[2] Guerin, Voyage dans l'ile de Rhodes.—Lacroix. Univers. Iles de Grèce. p. 105.

[3] Histoire critique des Colonies Grecques, t. 1. p. 339.

μενος, ὃν ὁ Σολεϋμὰν μετέβαλεν εἰς τέμενος ἅμα τῇ κατακτήσει.— Οὐδὲν ἄλλο πλὴν τῆς ἀρχιτεκτονικῆς του λαμπρότητος διασώζει, ἐξαφανισθέντος τοῦ παγκάλου αὐτοῦ κόσμου, διότι, καθ' ἃ ἱστορεῖ ὁ Hammer[1], ἅμα τῇ ἁλώσει τῆς Ῥόδου οἱ Τοῦρκοι ἀπέξεσαν τὰς τοιχογραφίας, ἔθραυσαν τὰ ἔκλαμπρα ἀγάλματα τῶν ἁγίων, ἀνέτρεψαν τὰς Ἁγίας Τραπέζας, ἤνοιξαν τοὺς τάφους τῶν μεγάλων Μαγιστόρων, ἔσυραν ἐν τῷ βορβόρῳ τὸν Ἐσταυρωμένον καὶ διήρπασαν τὰ τιμαλφῆ ἀναθήματα. Ἑνὸς μόνου τάφου ἐφείσθησαν τοῦ τοῦ Μαγίστορος, Carreti, διότι εὑρισκόμενος ἐν τῷ κέντρῳ τοῦ ναοῦ, ἠδύνατο νὰ χρησιμεύσῃ, ὡς λίθος προσκυνήματος εἰς τὸ νέον θρήσκευμα. Σώζεται δὲ ἔτι καλυπτόμενος ὑπὸ λαχουρίων ἀποκρυπτόντων τὴν ἑξῆς ἐπιγραφήν.

Rus et ill. D. F. Fabricius de Careato, magnus Rhodi magister urbis instaurator et ad publicam utilitatem per septenium rector hic jacet, 1521.

Παραλείπω τὴν μνείαν πλείστων ἄλλων μνημείων, ὧν ἡ περιγραφὴ ἄνευ ἐπισκέψεως αὐτῶν ἢ τοὐλάχιστον πινάκων βοηθητικῶν ἀτελὴ δύναται νὰ παράσχῃ περὶ αὐτῶν ἰδέαν καὶ χαράσσω ὀλίγας γραμμὰς περὶ τοῦ ἀνακτόρου τῶν Μεγάλων Μαγιστόρων.

Κεῖται τοῦτο δεξιὰ τῷ τέρματι τῆς ὁδοῦ τῶν ἱπποτῶν· ἐξ ὅλων δὲ τῶν μνημείων τοῦ Τάγματος τῶν Ῥοδίων ἱπποτῶν τοῦτο εἶναι τὸ μᾶλλον ἐρειπωμένον.

Δύο αἴτια φαίνεται συνετέλεσαν εἰς τὴν πληρεστέραν αὐτοῦ κατερείπωσιν. Ἀφ' ἑνὸς ὁ δεινὸς βομβαρδισμός, ὃν ὑπέστη κατὰ τὴν τελευταίαν ἐν ἔτει 1522 πολιορκίαν, τοῦ ὁποίου τὴν καταστρεπτικὴν δύναμιν μαρτυροῦσιν πλεῖσται λίθιναι σφαῖραι ὑπερβαίνουσαι τὸ μέτρον κατὰ τὴν διάμετρον, βλήματα τῶν ὅλμων, οὓς εἶχε στήσει ἄντικρυ τοῦ ἀνακτόρου ὁ Σολεϊμάν, καὶ ἀφ' ἑτέρου οἱ σεισμοί, ἐξ ὧν καταστρεπτικότερος ὑπῆρξε διὰ τὸ ἑτοιμόρροπον ἀνάκτορον ὁ τοῦ 1851.

Τὰ ἰσόγαια διαμερίσματα σώζονται ἄθικτα χρησιμεύοντα σήμερον ὡς ἀποθῆκαι· καί τινα δὲ ὑπερκείμενα δώματα εἶναι ἔτι κατοικήσιμα. Ἀλλ' ἡ αἴθουσα τοῦ θρόνου τῶν μεγάλων Μαγιστόρων καὶ αἱ παρακείμεναι ταύτῃ εἶναι ἐρειπωμέναι. Τὴν ὀροφὴν ἰδίως κατέρριψαν αἱ βόμβαι τοῦ Σολεϊμὰν ἀφεῖσαι μόνον τὸν σκελετὸν αὐτῆς, δοκοὺς ὁριζοντίους. Δύο δὲ κίονες ἰωνικοῦ ῥυθμοῦ, ἐφ' ὧν ἐπηρείδοντο τὰ τόξα τοῦ θόλου τῆς μεγάλης αἰθούσης παραμένουσιν ἔτι ὀρθοί, ἄνευ σκοποῦ, μόνα λείψανα τοῦ ἀρχιτεκτονικοῦ πλούτου τοῦ ἀνακτόρου, ὧν ἐφείσθη ἡ φθορά.

[1] Hammer. Histoire des Ottomans t. V. p. 39.

Τοὺς τοίχους ἐκόσμουν ἄλλοτε ὡραῖαι τοιχογραφίαι μαχῶν καὶ θρησκευτικῶν πρὸ πάντων ὑποθέσεων, τὰς ὁποίας πείσμων ἐπ' αἰῶνας καταλειβομένη ἐξήλειψεν ἡ βροχή, ἀφεῖσα ἐνιαχοῦ ἀπροσδιορίστους χρωματισμούς, ἐνῷ λειχῆνες καὶ ἄλλα παράσιτα φυτά, τῆς ὑγρασίας καὶ τῶν ἐρειπίων φίλοι ἀχώριστοι, καλύπτουσι διὰ πρασινομέλανος χρωματισμοῦ τοῦ ἐσαεὶ οἰχομένου μεγαλείου τὰ κλονιζόμενα ἐρείπια.

Ὁποίων ἐκλάμπρων τελετῶν ὑπῆρξε μάρτυς ἡ αἴθουσα αὕτη· ὁποῖαι ἀποφάσεις ἡρωϊσμοῦ καὶ θυσιῶν ἐλαμβάνοντο ὑπὸ τοὺς ἐρειπωμένους ἐκείνους θόλους! Ἐκεῖ συνήρχοντο πρὸ τῶν Μαγιστόρων, οἵτινες δέκα ὀκτὼ ὑπημείφθησαν ἐπὶ δύο καὶ πλέον αἰῶνας ἐν τῷ ἀνακτόρῳ τούτῳ, τῶν διαφόρων ἐθνῶν οἱ προεστοὶ καὶ ἡ ἱεραρχία τῶν ἀξιωματικῶν τοῦ τάγματος, ἐκεῖ πάνοπλοι οἱ ὑπερήφανοι ἱππόται, περιβεβλημένοι τοὺς θώρακας τοὺς βαρεῖς, τὰ κράνη τὰ ἀπαστράπτοντα, τὰς μακρὰς σπάθας μὲ τὴν λαβὴν ἐν σχήματι σταυροῦ κρατοῦντες τὰς μακρὰς λόγχας, ἐνῷ ἔξωθεν ἐχρεμέτιζον σιδηρόφρακτοι ἵπποι.

Καὶ ἀνεβίουν ἐν τῇ φαντασίᾳ μου οἱ ἄτρομοι ἱππόται καὶ ἐπύκνουν τοὺς στοίχους αὐτῶν λαμπροὶ ἐντὸς τῶν ἐρήμων αἰθουσῶν. Ἀλλ' ἔρριψα τὸ βλέμμα χαμαὶ καὶ εἶδον πρασίνην σαύραν, ἥτις μὲ προσέβλεπε μὲ τοὺς μικροὺς ἀηδεῖς ὀφθαλμούς της καὶ ἀνερριχήθη βραδέως τὸν τοῖχον· ἀνέβλεψα καὶ εἶδον ἐπὶ τῶν σκελετωδῶν τῆς στέγης δοκῶν κορώνην, ἥτις ἔκρωζε θλιβερῶς. Τὰ ἑρπετὰ καὶ τὰ πτηνὰ τὰ δυσοίωνα ἔστησαν τὰς φωλεὰς αὐτῶν ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τόσου μεγαλείου. Καὶ εἰς συμπλήρωσιν τῆς εἰκόνος προσέπεσεν εἰς τοὺς ὀφθαλμούς μου ἐπὶ κατακειμένου μαρμάρου ἡ ἑξῆς τοῦ προφητάνακτος ῥῆσις «Nisi dominus custodierit civitatem frustra vigilat qui custodit eam.» (Ἐὰν μὴ Κύριος φυλάξῃ πόλιν εἰς μάτην ἠγρύπνησεν ὁ φυλάσσων [1].) Ποῦ ἄρά γε τοῦ ἀνακτόρου ἦτο ἐντετειχισμένη ἡ ῥῆσις αὕτη; καὶ μόνη ἡ βαθεῖα πρὸς τὴν παντοδυναμίαν τοῦ Ὑψίστου πίστις ὑπηγόρευσε τὴν χάραξιν αὐτῆς ἐκεῖ, ἢ ἐνεῖχε θλιβερὸν προαίσθημα τῆς μοιραίας τύχης, ἥτις ἀνέμενε τὴν φαεινὴν Ῥόδον, περισφιγγομένην ὑπὸ τῶν αναριθμήτων δυνάμεων τῶν ἀπίστων; Ἀγνοῶ, ἀλλ' εἶναι ἀδύνατον νὰ συλλάβῃ τις ἰδέαν, πόσον βαθεῖαν χαράσσει τὴν πεποίθησιν εἰς τὴν ματαιότητα τῆς ἀνθρωπίνης ἰσχύος καὶ τὴν παντοδυναμίαν τοῦ Θεοῦ, ἡ προφητεία αὕτη, ἐρριμένη ἐκεῖ ἐπὶ τοῦ λίθου καὶ ἐπισφραγιζομένη ὑπὸ τῆς ἐπισήμου σιγῆς τῶν ἐρειπίων. Ἂν ὁ τελευταῖος τῶν Μαγιστόρων Vilier de l'Ile Adam, λέγει ὁ Rottiers, ἀποχαιρετῶν τὸ ἀνάκτορόν του καὶ κα-

[1] ΤΚϛ' (CXXVI) ᾠδὴ τῶν ἀναβαθμῶν.

ταλείπων εἰς τοὺς Τούρκους τὴν Ῥόδον, ἔρριψεν ἐπὶ τοῦ λίθου τούτου τὸ βλέμμα, θὰ διεῖδεν ἐν τῇ ῥήσει ταύτῃ τὴν καταδικαστικὴν ἀπόφασιν τοῦ Θεοῦ, καὶ κύπτων μετὰ ταπεινώσεως ἐνεφορήθη βεβαίως ὑπὸ παρηγόρου ἐγκαρτερήσεως πρὸ τῆς ἀμετακλήτου ἐπιταγῆς τοῦ Παντοδυνάμου.

* * *

Ἐκ τοῦ Νεοχωρίου, ὅπου ἐπί τινας ἡμέρας παρέμεινα ἐν τῷ μικρῷ μέν, ἀλλὰ καθαρῷ καὶ φαιδρῷ ξενοδοχείῳ τῆς κυρίας Χρυσῆς, τὸ ὁποῖον περιβάλλει ὡραῖος κῆπος, ἐξέδραμον ἐπὶ διήμερον εἰς τὰ χωρία Κρεμαστή, Βιλλανόβα, Θεολόγον καὶ Καλαβάρδα, ὅπου καὶ διενυκτέρευσα.

Ἡ φύσις δὲν διαψεύδει καὶ σήμερον τὴν ἀρχαίαν εὐγένειαν παρουσιάζουσα ποῦ μὲν τοπεῖα κατάφορτα φυτικῆς δαψιλείας, ποῦ δὲ λεπτὴν γῆν, ἐν ᾗ φύονται θύμοι, ἐρεῖκαι, ἀλάδανοι καὶ ἄλλοι θάμνοι διαχέοντες τὸ ἁβρὸν ἄρωμά των ὑπὸ τὰς καυστικὰς τοῦ ἡλίου ἀκτῖνας, ἐνῷ τοὺς πολυπληθεῖς διασταυρουμένους χειμάῤῥους πλαισιοῦσι πυκνὰ ἠνθισμένων ῥοδοδαφνῶν, καὶ λύγων φυλλώματα.

Ἀλλ' ἡ ζωὴ καὶ ἐν τοῖς ἀγροτικοῖς πληθυσμοῖς παρουσιάζει τὴν αὐτὴν τῆς καταπτώσεως εἰκόνα, οἷαν καὶ ἐν τῇ πόλει· χωρία πτωχά, ὀλιγάνθρωπα, ἀγροὶ κατὰ τὸ πλεῖστον ἀκαλλιέργητοι, ἔρημοι χειρῶν.

Εἰς Καλαβάρδα μόνον εἶδον ποιάν τινα ζωήν. Μοὶ ἐφάνη τὸ χωρίον ἧττον δυστυχές, ἧττον πιεζόμενον ὑπὸ τῆς τυραννίας καὶ τῆς ἁρπαγῆς. Αἱ μικραὶ οἰκίαι, ἐν τῷ μέσῳ κηπαρίων εἶχον φαιδροτέραν τὴν ὄψιν. Ἴσως συνέτεινεν εἰς τὴν τοιαύτην ἐντύπωσίν μου καὶ ὅτι ἐπανηγύριζε τὸ χωρίον, δὲν ἐνθυμοῦμαι ἐπὶ τίνι ἑορτῇ. Τὴν ἑσπέραν ἐστήθησαν χοροί, ἐχόρευον δὲ νέοι καὶ νεάνιδες κρατούμενοι ἐναλλὰξ ἀπὸ τῶν χειρῶν πλέγδην καὶ ἀποτελοῦντες κύκλον, χορὸν πολὺ ὁμοιάζοντα τοὺς κρητικούς, ἐνῷ ἐν τῷ μέσῳ τοῦ κύκλου ἔκαιε πυρὰ ἐκ ῥητίνης καὶ μονόφθαλμος Ὀρφεύς, καθήμενος ὀκλαδὸν ἔκρουε τὴν λύραν, ὑφιστάμενος περιοδικὰς ἐκλείψεις ὑπὸ τὰς τολύπας τοῦ μέλανος καπνοῦ τῆς ῥητίνης.

Ὁ σύρων ἑκάστοτε τὸν χορὸν ἀπηύθυνε δίστιχον πρὸς τὴν παρ' αὐτῷ νεάνιδα ὑπὸ μελῳδίαν μονότονον, ὁμοιόμορφον, κλαυθμηράν, τὸ ὁποῖον ἔπειτα ὅλοι ἐπανελάμβανον ἐν χορῷ ἡρμοσμένον πρὸς ὀρχήστραν, τὴν λύραν τοῦ μονοφθάλμου Ὀρφέως. Πολλοὶ κατὰ τοὺς χοροὺς τούτους ἐκδηλοῦσι τὰ αἰσθήματά των καὶ πολλῶν γάμων τοὺς ἀνεπισήμους ἀῤῥαβῶνας ἀποτελοῦν οὗτοι, χοροὶ φαιδροί, τοὺς ὁποίους βέβαια δὲν θὰ εἶχον τὴν διάθεσιν νὰ χορεύσουν ὅσοι ὑπέστησαν ἅπαξ τὸν χορὸν τοῦ Ἠσαΐα.

Εἰς ὡραίους καὶ εὐσταλὴς χωρικὲς ἀπηύθυνεν ἐν παραδείγματι πρὸς τὴν

παρ' αὐτῷ καλὴν κόρην τὸ ἑξῆς δίστιχον ἐνέχον καὶ ἁβρὰν πρὸς τὸν ξένον, ὃν ὑπελάμβανον πρόξενον, περιποίησιν

Στ' ὄμορφον κουτελάκιν σου
στεφάνιν θὲ νὰ βάνω
τὸν Ἕλληναν τὸν Κούσουλαν
κουμπάρον θὰν τὸν κάνω

Ἀλλ' ὁ Ἕλληνας ὁ *Κούσουλας* (πρόξενος) ἀνεχώρησε τὴν ἐπιοῦσαν λίαν πρωῒ καὶ δὲν δύναται νὰ βεβαιώσῃ ἂν τοῦ καλοῦ χωρικοῦ ὁ πόθος ἀντήχησεν εἰς τῆς κόρης τὴν καρδίαν. Βεβαίως δὲ δὲν θὰ ἔλειψεν ὁ παράνυμφος ὁ ὁποῖος νὰ σταυρώσῃ ἐπὶ τῶν παιδικῶν κεφαλῶν των τοὺς στεφάνους.

Διενυκτέρευσα εἰς φιλόξενον τοῦ χωρίου οἶκον. Μὲ κατέπληξε δὲ ἡ διακόσμησις τῶν τοίχων δι' ἀτελευτήτων σειρῶν ληκύθων, ἐξ ὀπτῆς γῆς, παρατεταγμένων ἐπὶ σανίδων καὶ διὰ παροψίδων διατρίτων ἀνηρτημένων ἐπὶ τοῦ τοίχου. Ἄλλοτε ἐκόσμουν κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον τὰς οἰκίας τῶν Ῥοδίων χωρικῶν τὰ προϊόντα τῆς ἀγγειοπλαστικῆς τῆς Λίνδου, τέχνης ἐκλειπούσης ἀντικείμενα, ὧν οἱ ζωηροὶ χρωματισμοὶ καὶ ἡ μυστηριώδης μίλτωσις προκαλοῦσι τὸν θαυμασμόν. Ἀλλὰ ταῦτα καταστάντα σήμερον ἀντικείμενα ἐμπορίας διαφερούσης κοσμοῦσι τοὺς πλουσίους εὐρωπαϊκῶν πόλεων οἴκους τιμώμενα καὶ ἀντὶ δεκάδων λιρῶν τινά.

Ἐπανήλθομεν εἰς τὸ Νέο Μαράσι διὰ τῆς αὐτῆς ὁδοῦ. Ἦτο μεσημβρία ὅτε ἐπλησιάζομεν πρὸς τὸ χωρίον Βιλλανόβα. Ἀφόρητος, ἀσφυκτικὴ ἦτο ἡ θερμότης· περίρρυτοι ὑπὸ ἱδρῶτος οἱ ἡμίονοι ἔρεγχον θορυβωδῶς διὰ μέσου τῶν σακκιδίων, δι' ὧν οἱ ἡμιονηγοὶ εἶχον φράξει τὸ στόμα των καὶ τοὺς ῥώθωνας πρὸς προφύλαξιν ἀπὸ τῶν ἀφορήτων ἐπιδρομῶν τῶν μυιῶν καὶ μόλις ἔσυρον τοὺς τρέμοντας πόδας των, ἐνῷ ἡμᾶς δυσπνοϊκὴ συνεῖχε στενοχωρία καὶ ἔφλεγε τὴν κεφαλὴν ἡμῶν ἡ ἀκτινοβολία τῆς ἀφορήτου θερμότητος, ἣν ὁρατὴν ἀνέδιδε τὸ ἔδαφος, ὡς στίλβουσαν ὑποτρέμουσαν λαμπηδόνα, ὁποίαν τις παρατηρεῖ ἐπὶ τῶν χωνευομένων μετάλλων.

Ἀλλ' ἡ ὄασις, ἀληθὴς ὄασις δὲν ἦτο μακράν. Συστὰς ὑψικόμων καὶ βαθυσκίων πλατάνων, περιέβαλε διὰ πρασίνου θόλου ἡμικυκλικὴν ἔκτασιν λιθόστρωτον, κτίσμα τῶν Ὀθωμανῶν, παρεμφερῆ πρὸς μικρὰν πλατεῖαν, ἐνῷ ἄφθονον, ψυχρότατον παφλάζον ὕδωρ διῆκε διὰ κτιστῆς αὔλακος, μέρος δὲ αὐτοῦ ἐξεχύνετο ἀπὸ τοῦ στόματος εὐρέως κρουνοῦ κρήνης τουρκικῆς. Ἔχουν μέγα δίκαιον οἱ Τοῦρκοι ὅπου συναντῶσιν ὕδωρ ἐν τῇ ἐρημίᾳ νὰ θεωρῶσι πρᾶξιν εὐποιΐας, *ψυχικό*, τὴν φύτευσιν πλατά-

νων, τὴν ἀνέγερσιν κρήνης. Ὀλίγη σκιὰ καὶ ὀλίγο νερὸ εἰς τὸν ταλαιπωρημένον ὁδοιπόρον εἶναι ἀνακουφιστικότερον τῆς εἰς τὸν πεινῶντα διδομένης τροφῆς.

Ποτὲ δὲν θὰ λησμονήσω τὴν ὑπὸ τὸν πράσινον ἐκεῖνον θόλον ἐπί τινας ὥρας ἀνάπαυσιν. Κισσοί, ἀγριάμπελοι καὶ ἄλλα ἀναρριχιτικὰ φυτά, παντοίων εἰδῶν περιπλοκάδες, ἀνερριχῶντο ἐπὶ τῶν πλατάνων καὶ ἐπλανῶντο ἐπ'αὐτῶν καὶ διεσταυροῦντο καὶ συνεπλέκοντο καὶ μεταπηδῶντα ἀπὸ κλάδου εἰς κλάδον, ἀπὸ δένδρου εἰς δένδρον ἢ ἀπετέλουν τόξα, ἅτινα ἐλίκνιζεν ἡ αὔρα, ἢ ᾐωροῦντο ἠρτημένα μέχρις οὗ συναντῶντα ἕτερον κλάδον τὸν ἐναγκαλισθῶσι καὶ ὑφάνωσιν ἐπ' αὐτοῦ μετὰ μείζονος σφρίγους τὴν παρασιτικὴν αὐτῶν ὕπαρξιν. Καὶ ἐνῷ ἐνάρκονεν ἡμᾶς ὁ μεσημβρινὸς ὕπνος, ἐκελάριζον τὰ διαυγῆ νερὰ καὶ ἐτερέτιζον ἐπὶ τῶν κορμῶν ἀκίνητοι, ἀπειράριθμοι λεγεῶνες τεττίγων. Ὦ τῆς νωχελοῦς ἡδυπαθείας τοῦ ἀλησμονήτου τοπείου! Τὰ φύλλα μόλις ὑπέτρεμον ὑπὸ τὸ φίλημα λεπτοτάτης αὔρας, ἥτις κατήρχετο τῆς χαράδρας τῆς ἀποληγούσης εἰς τῶν πλατάνων τὴν συστάδα. Τὰ πτηνὰ ἐσίγων ναρκωμένα· τὸ πᾶν ἐκοιμᾶτο. Μόνα ἐκινοῦντο καὶ διεσταυροῦντο ἄνωθεν τῶν κελαριζόντων ὑδάτων ποικιλόχρωμα ὑμενόπτερα καὶ χρυσαλίδες μὲ τὰς βελουδίνους τὰς χρυσιζούσας πτέρυγας καὶ μόνοι ἠκούοντο οἱ ἀκούραστοι τοῦ θερινοῦ θάλπους ὑμνηταί. Τοὺς ἀγαπῶ τοὺς μονοτόνους ἀοιδούς, τοὺς ὁποίους ἐδόξασεν ὁ Ἀνακρέων, ὡς τοὺς ἠγάπησαν οἱ γλυκύτατοι ἡμῶν πρόγονοι.

Μακαρίζομέν σε τέττιξ
Ὅτι δενδρέων ἐπ' ἄκρων
Ὀλίγην δρόσον πεπωκὼς
Βασιλεὺς ὅπως ἀείδεις
. . . .
Θέρεος γλυκὺς προφήτης,
Φιλέουσι μέν σε Μοῦσαι
Φιλέει δὲ Φοῖβος αὐτὸς
Λιγυρὴν δ' ἔδωκεν οἴμην.
Τὸ δὲ γῆρας οὔ σε τείρει
Σοφέ, γηγενής, φίλυμνε
Ἀπαθής, ἀναιμόσαρκε
Σχεδὸν εἶ θεοῖς ὅμοιος

Ἀλλ' ἂν αἰσθάνομαι τοῦ Ἀνακρέοντος τὸν ὑπὲρ τῶν τεττίγων ἐνθουσιασμὸν δὲν δύναμαι καλῶς νὰ ἐννοήσω κατὰ πόσον εἶναι κολακευτικὴ πρὸς τοὺς πολιτικοὺς ῥήτορας ἡ παρομοίωσις τοῦ Ὁμήρου ὅταν παρα-

βάλλει τοὺς ἀμφὶ Πρίαμον καὶ Πάνθοον ἠδὲ Θυμοίτην ῥήτορας τῆς Τροίας πρὸς τέττιγας!

> Γήραϊ δὲ πολέμοιο πεπαυμένοι, ἀλλ' ἀγορηταὶ
> Ἐσθλοί, τεττίγεσσιν ἐοικότες, οἵ τε καθ' ὕλην
> δενδρέῳ ἐφεζόμενοι ὄπα λειριόεσσαν ἱεῖσιν.

Ῥήτορες τῶν ὁποίων ἡ εὐγλωττία νὰ ἀνακαλῇ εἰς τὴν μνήμην τὸ ᾆσμα τοῦ τέττιγος! Πολὺ φοβοῦμαι ὅτι κατὰ παράδοξον πνευματιστικὴν ὑποβολὴν ἡ ψυχὴ τοῦ Ὁμήρου εἶχε παραστῇ ἔκτοτε εἴς τινα τῶν συνεδριάσεων τῆς ἡμετέρας βουλῆς.

Διελθὼν δύο ἡμέρας εἰς τὰ σύσκια καὶ κατάφυτα Τριάντα, τὴν Κηφισσίαν τῆς Ῥόδου, ἀσυγκρίτως ὅμως φαιδρότερα καὶ δροσερώτερα ταύτης, μὲ τὰς λαμπρὰς ἐπαύλεις των, ὧν πολλαὶ εἶναι ἐκτισμέναι ὑπὸ τῶν ἱπποτῶν, ἄλλας δὲ ἤγειραν ὁμογενεῖς ἐξ Αἰγύπτου, οἵτινες παραθερίζουν ἐν Ῥόδῳ, κατέλιπον ἔπειτα τὴν καλλίστην μεγαλόνησον, τὴν παλαιὰν τῶν θαλασσῶν κυρίαρχον, ὑπόδουλον, φθισιῶσαν.

Ἐπιφυλάσσει ἆρά γε αὐτῇ ὁ Θεὸς ἐν προσεχεῖ μέλλοντι τὴν ἐλευθερίαν, τὴν μετὰ τῆς μητρὸς ἕνωσιν;

Πολὺ φοβοῦμαι, ὅτι ὅπως τὴν μεγαλομάρτυρα Κρήτην ἡ Ἀλβιών, οὕτω καὶ τὴν φαεινὴν Ῥόδον ἑτέρα ἐποφθαλμιᾷ *προστάτις*, ἧς ἡ μὴ λανθάνουσα κατὰ τοῦτο πολιτικὴ διὰ τῶν ἐνεργειῶν τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει πρεσβείας καὶ τῶν προξενικῶν ἀρχῶν ἑκάστοτε, ἀποδεικνύει ὅτι διαθρύπτουσιν αὐτῆς τὸν ἐγωϊσμὸν αἱ παραδόσεις τοῦ d'Aubusson, τοῦ d'Emery, d'Amboige καὶ τοῦ Uilers de l'ile Adam, ἀλλὰ πρὸ πάντων ἄλλη τις σκέψις, ἥτις ἂν δὲν ἐνέχῃ τόσην ποίησιν, ὅσην αἱ γαλατικαὶ παραδόσεις τοῦ ἱπποτικοῦ τάγματος, φαίνεται ὅμως πολὺ πρακτική· ὅτι Ῥόδος καὶ Συρία θὰ ἀπετέλουν ἄξιον καθ' ὅλα ἀντιστάθμισμα τῆς Κύπρου καὶ τῆς Αἰγύπτου. Δύσμοιρος νῆσος!

ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ Σ. ΛΥΚΟΥΔΗΣ

ΔΙΠΛΗ ΨΥΧΗ

Δὲν ξέρω ἀπὸ ποιὰ τάχα θύρα
νὰ μπῆκα μέσα στὴ ζωή;
Ἀνίσως Πρόνοια ἀνίσως Μοῖρα
μοῦ φύσησε ζωῆς πνοή.

Ἀλλ' εἴτε Πρόνοια κ' εἴτε Μοῖρα,
ἕνα μονάχα ξέρω, αὐτό:
Ξέρω διπλῆ ψυχὴ πῶς πῆρα,
καὶ πῶς διπλῆ ψυχὴ κρατῶ.

1893.

ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ.

Η ΦΥΣΙΣ

ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΓΚΑΙΤΕ

Φύσις ! — Ὑπ' αὐτῆς περιβαλλόμεθα, ὑπ' αὐτῆς περιπτυσσόμεθα, ἀνίκανοι, ὅπως ἐξέλθωμεν ἐξ αὐτῆς, καὶ ἐνταυτῷ ἀνίκανοι, ὅπως εἰσδύσωμεν βαθύτερον ἐν αὐτῇ. Ἀκλήτους καὶ ἀνουθετήτους παρασύρει ἡμᾶς εἰς τοὺς στροβίλους τοῦ χοροῦ της καὶ ὠθεῖ ἡμᾶς εἰς τὰ πρόσω μέχρις οὗ ἀποκάμωμεν καὶ ἐκπέσωμεν τῶν βραχιόνων αὐτῆς. —

Αὕτη δημιουργεῖ διηνεκῶς νέας μορφάς. Τὸ ὑπάρχον δὲν ὑπῆρξέ ποτε, τὸ ὑπάρξαν δὲν ἐπανέρχεται. Τὰ πάντα εἶνε νέα καὶ ὅμως τὰ πάντα εἶνε αὐτὰ τὰ παλαιά ! —

Φαίνεται, ὅτι ἡ ἀρχὴ καὶ ὁ σκοπὸς αὐτῆς εἶνε ἡ ἀτομικότης, ἐν τούτοις εἰς οὐδὲν λογίζεται τὰ ἄτομα. Πλάττει συνεχῶς καὶ καταστρέφει συνεχῶς· τὸ δ' ἐργαστήριον αὐτῆς εἶνε ἀπρόσβατον. —

Τὰ πάντα εἶνε τέκνα αὐτῆς ἐν οἷς ζῇ, — ἡ δὲ μήτηρ ποῦ εἶνε ;

— Ἡ φύσις εἶνε ἡ μόνη τεχνῖτις. Ἐκ τῆς ἁπλουστάτης ὕλης παράγει τὰ μᾶλλον ἀντίθετα, καὶ ἄνευ ἐνδείξεως κοπώσεως ἀφικνεῖται εἰς τὴν μεγίστην τελειότητα, εἰς τὸν ἀκριβέστατον ὁρισμόν. Πάντα τὰ δημιουργήματα αὐτῆς περιβάλλονταί τι τὸ μαλθακόν, ἕκαστον δὲ αὐτῶν ἔχει χαρακτῆρα ἰδιάζοντα, ἕκαστον τῶν φαινομένων αὐτῆς ἀποτελεῖ ἰδέαν ὅλως κεχωρισμένην, καὶ ἐν τούτοις τὰ πάντα ἀποτελοῦσι σύνολον ἐναρμόνιον. —

Ὑπάρχει ἐν αὐτῇ αἰώνιος ζωή, διηνεκὴς γέννησις καὶ ἀεικινησία, καὶ μόλα ταῦτα δὲν προχωρεῖ. Μεταμορφοῦται ἐς ἀεὶ καὶ οὐδ' ἐπὶ στιγμὴν ἀναπαύεται. Δὲν ἔχει ἰδέαν τῆς ἠρεμίας καὶ καταρᾶται τὴν στασιμότητα. Εἶνε στερεά, τὸ βῆμα αὐτῆς μεμετριμένον, αἱ ἐξαιρέσεις αὐτῆς σπάνιαι καὶ οἱ νόμοι αὐτῆς ἀμετάβλητοι ! —

Ἐπιτρέπει παντὶ παιδίῳ, ἵνα παίζῃ μετ' αὐτῆς, παντὶ μωρῷ, ἵνα κρίνῃ αὐτήν, ἄλλοις δὲ μυρίοις, ἵνα διέρχωνται δι' αὐτῆς ὡς ἠλίθιοι καὶ ἀναίσθητοι, μηδὲν βλέποντες, ἀλλ' ἐπὶ πᾶσι χαίρεται καὶ πάντας χρησιμοποιεῖ διὰ τὸν σκοπὸν αὐτῆς. —

Ὑπακούομεν εἰς τοὺς νόμους αὐτῆς καὶ ὅταν ἀντιτασσώμεθα εἰς αὐτούς· συμπράττομεν μετ' αὐτῆς καὶ ὅταν θέλωμεν ν' ἀντιπράξωμεν εἰς αὐτήν. Πᾶν ὅτι παρέχει, καθιστᾷ εὐεργέτημα, καθιστῶσα αὐτὸ πρότε-

τερον ἀπαραίτητον. Βραδύνει, ἵνα ποθήσωμεν αὐτήν, σπεύδει ἵνα μὴ φέρῃ κόρον.—

Δὲν ἔχει οὔτε φωνήν, οὔτε λαλιάν, ἀλλὰ πλάττει γλώσσας καὶ καρδίας, δι' ὧν αἰσθάνεται καὶ ὁμιλεῖ. Ἡ δὲ κορωνὶς αὐτῆς εἶνε ὁ *Ἔρως*, καὶ μόνον δι' αὐτοῦ δυνάμεθα νὰ προσεγγίσωμεν εἰς αὐτήν.—Αὕτη διὰ βαθέων χασμάτων διαχωρίζει πάντα τὰ ὄντα, καὶ πάντα ἐπιθυμεῖ νὰ καταβροχθίσῃ. Τὰ πάντα ἀπεμόνωσεν, ἵνα τὰ πάντα συνενώσῃ. Δι' ὀλίγων ῥοφήσεων ἐκ τοῦ κυπέλλου τοῦ ἔρωτος ὁλόκληρος βίος πολύπονος ἀμοίβεται.—

Ἡ φύσις εἶναι τὸ πᾶν. Ἀμοίβει αὐτὴ ἑαυτὴν καὶ τιμωρεῖ αὐτὴ ἑαυτήν, χαίρεται μόνη της καὶ βασανίζεται μόνη της. Εἶνε σκληρὰ καὶ γλυκεῖα, ἐρασμία καὶ φοβερά, ἀδύνατος καὶ πανίσχυρος!—Τὰ πάντα ἐνέχονται πάντοτε ἐν αὐτῇ. Ἀγνοεῖ τὸ παρελθὸν καὶ τὸ μέλλον· τὸ παρὸν εἶνε δι' αὐτὴν αἰωνιότης.—Εἶνε ἀγαθή. Δοξάζω αὐτὴν ἐν πᾶσι τοῖς ἔργοις αὐτῆς. Εἶνε σοφὴ καὶ σιωπηλή. Δὲν ἀφαρπάζεται παρ' αὐτῆς οὐδεμία ἐξήγησις, δὲν ἀφαιρεῖται βίᾳ ἀπ' αὐτῆς δῶρον, ὅπερ αὐτὴ ἑκουσίως δὲν παραχωρεῖ. Εἶνε πανοῦργος, ἀλλ' ἐπὶ καλῷ, καὶ κρεῖττον εἶνε νὰ μὴ παρατηρῶμεν ποτὲ τὴν πανουργίαν αὐτῆς. —

Εἶνε τελεία καὶ μόλον τοῦτο πάντοτε ἀτελεύτητος. Ὅπως ἐνεργεῖ, δύναται νὰ ἐνεργήσῃ ἐς ἀεί. Εἰς ἕκαστον παρουσιάζεται ὑπὸ ἰδίαν μορφήν. Ὑποκρύπτεται ὑπὸ μυρίας ὀνομασίας καὶ ὅρους, ἀλλὰ εἶνε πάντοτε ἡ αὐτή.—

Αὕτη μὲ εἰσήγαγεν· αὐτὴ δὲ μέλλει νὰ μὲ ἐξαγάγῃ. Ἐμπιστεύομαι εἰς αὐτήν. Ἂς διαθέτῃ τὰ ἐμὰ κατὰ βούλησιν· βεβαίως δὲν θὰ μισήσῃ αὐτὴ τὸ πλάσμα αὐτῆς!—

Δὲν εἶμαι ἐγώ, ὅστις ὡμίλησα περὶ αὐτῆς—οὐχί!—Ὅτι εἶνε ἀληθές, καὶ ὅτι εἶνε ψευδές, τὰ πάντα αὐτὴ τὰ εἶπε. Δι' ἅπαντα αὐτὴ φέρει τὴν αἰτίαν, εἰς αὐτὴν δ' ἀνήκει ἡ ἀξία!

Ἀπρίλιος 1893. ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΔΕ ΧΕΛΔΡΑΙΧ

Η ΣΥΖΥΓΟΣ ΤΟΥ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΟΥ

ΑΠΟ δεκαπενθημερίας ὁ Γεώργιος Πίζης εἶχεν ἐρωτευθῇ μὲ τὰ σωστά του τὴν κυρίαν Κουνελῆ.

Τὴν συνήντα δὶς τῆς ἑβδομάδος, τὴν μὲν τετάρτην εἰς τὴν συναναστροφὴν τοῦ κ. Πονδελίτου, τὸ δὲ σάββατον εἰς τοῦ κ. Σεραλώνη, δύο οἰκοδεσποτῶν ἐκ τῶν πλουσιωτάτων καὶ φιλοφρονεστάτων τῆς ἀνωτέρας τάξεως τῶν Ἀθηνῶν.

Ὁ ἐρωτευμένος μας ἦτο πολὺ καλοκαμωμένος· εἶχεν εἰλικρινὲς καὶ εὔθυμον πρόσωπον, ὀφθαλμοὺς ζωηροτάτους, μύστακα μέλανα, γενειάδα κατὰ τὸν τρόπον τοῦ Ἐρρίκου Δ' καὶ κόμην ἐν χρῷ κεκαρμένην· ἀδύνατον ἦτο νὰ καθήσῃ εἰς μίαν θέσιν, ἀεικίνητος καὶ πολὺ εὐαρέστου συντροφιᾶς, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἔκαμνε τοὺς κ. κ. Πονδελίτην καὶ Σεραλώνην νὰ μὴ ειμποροῦν νὰ κάμουν χωρὶς αὐτόν.

Πρέπει νὰ προσθέσωμεν, ὅτι κατήγετο ἐξ ἀρίστης παλαιᾶς οἰκογενείας καὶ ὅτι κατεῖχεν ἀρκούντως στρογγυλὴν περιουσίαν· εἰς τὰ προτερήματα ταῦτα ἥνου καὶ τὸ τάλαντον τῆς ζωγραφικῆς, ἐρασιτέχνης ὢν ἄριστος τῆς ὡραίας ταύτης τέχνης. Διεκρίνετο κυρίως εἰς τὴν λεγομένην *νεκρὰν φύσιν,* καὶ τὰ ἑστιατήρια τῶν φίλων του ἐκοσμοῦντο ὑπὸ ἔργων τοῦ χρωστῆρος του, ἔργα κάλλιστα, κατὰ τὴν ὁμολογίαν πάντων.

Ἡ κυρία Κουνελῆ δὲ ἦτο εὐτραφὴς ξανθή, μὲ ῥοδίνους παρειάς, μὲ δροσερὰ χείλη καὶ μὲ λεπτὴν ῥῖνα. Καλλονὴ εἰκοσιοκταέτις ἢ τριακονταέτις. Ἐπεδείκνυεν, εἰς τὰς ἑσπερίδας εἰς ἃς μετέβαινε φοροῦσα ἐν-

ουμασίας μετὰ χάριτος ἐκτετραχηλισμένας, λευκότατον καὶ παχύτατον λαιμὸν καὶ ὤμους στρογγύλους, ἔμπροσθεν δέ, ἀρκετὸν μέρος δύο προεξοχῶν, γναφαλονάστων καὶ στερεωτάτων, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἰχνογραφεῖτο τὸ ὀρεκτικώτατον *δέλτα* τοῦ κόσμου· προσθέσατε εἰς τοῦτο παλλεύκους καὶ παχουλοὺς βραχίονας μετὰ ἀγκώνων μὲ λακκίσκους, ἀνάστημα ὡραῖον, καίτοι βραχὺ ὀλίγον, ἰσχία προτεταμένα καὶ εὐκίνητα, χεῖρας ἐξαισίας καὶ πόδας λεπτούς.

Ὀρεκτικώτατον κομμάτι.

Δυστυχῶς, εὑρίσκετο ὁ κ. Κουνελῆς.

Ἦτο ἡλικίας τριάκοντα καὶ ἐννέα ἐτῶν, ὑψηλὸς πολύ, μὲ ξανθὰς *φαβορίτας*, μὲ μεγάλους ὀδόντας καὶ ἕνας ζηλότυπος!

Ἐνησχολεῖτο εἰς τὴν ἀρχαιολογίαν.

Πρὸς τὸ παρὸν εἰργάζετο εἰς σπουδαῖον σύγγραμμα ἐν ᾧ ἐπραγματεύετο περὶ τῶν ἡλιακῶν ὡρολογίων κατὰ τὴν ἀρχαίαν ἐποχήν, καὶ ἔλεγεν ὅτι ὁ πεπολιτισμένος κόσμος πολὺ ἤθελεν ὠφεληθῇ ἐκ τῶν ἀποκαλύψεών του προερχομένων ἐκ τῶν σπουδαίων μελετῶν του.

Ὁ κ. Πίζης παντοῖα ἐσκέπτετο ἵνα κατορθώσῃ νὰ τύχῃ τῶν εὐνοιῶν τῆς πεφιλημένης του.

Ἑσπέραν τινὰ καθ' ἣν ἐχόρευε τὸν στρόβιλον μετὰ τῆς χαριέσσης κυρίας Κουνελῆ, ἧς ἡ ἐσθής, μᾶλλον ἀνοικτὴ τοῦ συνήθους καὶ χρώματος κυανοῦ, ἀπεκάλυπτεν ἔτι μᾶλλον τὴν λευκότητα τοῦ δέρματος, τὰ κάλλη της προὐκάλεσαν πλειότερον τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ νέου ἐρωτολήπτου.

Μὴ δυνάμενος νὰ συγκρατήσῃ πλέον ἑαυτόν, εἶπεν αἰφνιδίως εἰς τὴν συγχορεύτριάν του.

— Ἄχ! κυρία, ὅσον περισσότερον σᾶς παρατηρῶ, τόσον περισσότερον ἐκπλήττομαι δι' ἓν πρᾶγμα!

— Δι' ἓν πρᾶγμα, κύριε Γεώργιε!

Καὶ ἡ κυρία Κουνελῆ ἐχαμήλωσε τοὺς ὀφθαλμούς, ὡσεὶ διὰ νὰ τῷ ὑποδείξῃ ὅτι οὐχὶ ἓν μόνον πρᾶγμα, ἀλλὰ δύο ἠδύναντο κάλλιστα νὰ προκαλέσωσι.... τὴν ἔκπληξίν του.

Πράγματι, ἡ κίνησις τοῦ στροβίλου παρῆγεν ἐκεῖ ἀσυνήθη καὶ χαριεστάτην ἐμψύχωσιν! Αἱ δύο ἐκεῖναι ὀρεκτικαὶ σφαῖραι, ἐσείοντο, ἐκινοῦντο, διὰ τρόπου ὅστις ἠδύνατο νὰ ἐνθουσιάσῃ καὶ ὀγδοηκοντούτη μοναχόν.

Ὁ Γεώργιος ἐμειδίασε καὶ ἀπεκρίθη πρὸς τὴν συγχορεύτριάν του·

— Ἐκπλήττομαι, κυρία, διότι ὑπανδρεύθητε τὸν κ. Κουνελῆ.

— Πῶς! κύριε! δι' αὐτό; εἶπεν ἡ κυρία Κουνελῆ, ἥτις ἄλλου εἴδους φιλοφρόνησιν ἀνέμενε.

— Θεέ μου, κυρία, εἶπεν ὁ Γεώργιος, γνωρίζετε τὸν σύζυγόν σας καὶ εἰξεύρετε πολὺ καλλίτερα ἀπ' ἐμὲ ἂν κατέχῃ ὅ,τι χρειάζεσθε, συμφωνῶ. Ἀλλὰ σεῖς τοὐναντίον δὲν ἡρμόζατε δι' αὐτόν, κατὰ τὴν γνώμην μου.

— Καὶ πῶς;

— Ἁπλούστατον. Ὁ κ. Κουνελῆς εἶναι ἀρχαιολόγος, ἂν δὲν ἀπατῶμαι;

— Ἀληθῶς.

— Αἴ! λοιπόν, κυρία, δι' αὐτὴν τὴν τάξιν τῶν σοφῶν, φρονῶ ὅτι ἁρμόζουν γυναῖκες ἰσχναὶ καὶ ὑψηλαί, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ποσῶς δὲν εἶσθε, ἂν πιστεύσω εἰς τοὺς ὀφθαλμούς μου!

— Βεβαίως, πρέπει νὰ πιστεύσητε, ἀπεκρίθη εὐθύμως ἡ κυρία Κουνελῆ. Ἀλλ' ἐξηγήσατέ μου, παρακαλῶ, διατί ἡ σύζυγος ἑνὸς ἀρχαιολόγου πρέπει νὰ ἦναι ὅπως λέγετε;

— Διότι τότε εἰμπορεῖ νὰ χρησιμοποιηθῇ παντοιοτρόπως παρὰ τοῦ συζύγου της. Πρῶτον, διὰ νὰ μετρᾷ τὰ μνημεῖα....

Ἐνταῦθα ἡ κυρία Κουνελῆ ἐξέπεμψε καγχασμὸν ὅστις, εὐτυχῶς, ἐκαλύφθη ὑπὸ τοῦ θορύβου τοῦ χοροῦ.

— Εἰς αὐτὴν τὴν ἐργασίαν ὁ σύζυγός μου δὲν ἐσυλλογίσθη νὰ μὲ χρησιμοποιήσῃ μέχρι τοῦδε, εἶπε.

— Πείθομαι, ἐξηκολούθησε ὁ Γεώργιος προσκλίνων σοβαρότατα. Ἐκτὸς τούτου, διότι δὲν εἶναι μόνον αὐτό, γυνὴ τοῦ εἴδους περὶ οὗ ὁμιλῶ δὲν ἀποτρέπει οὐδαμῶς τὸν σύζυγόν της ἐκ τῶν σοφῶν ἐνασχολήσεών του. Τὸ ἀνάστημά της τῷ ὑπενθυμίζει, τοὐναντίον, τὰς λεπτὰς καὶ εὐθείας στήλας του αἱ ὁποῖαι εἶναι ἡ δόξα τοῦ γοτθικοῦ εἴδους! Τὸ χρῶμά της εἶναι μαῦρον, ἐν ᾧ σεῖς, κυρία, ἀδιακόπως ἀπασχολεῖτε τὸν σύζυγόν σας, εἶμαι βέβαιος, μὲ τοὺς γαλακτώδεις ὤμους σας καὶ μὲ τὴν ὡραίαν κεφαλήν σας.

— Μά, κύριε Γεώργιε, εἰς ποίαν τάξιν συζύγων ἤμην λοιπὸν προωρισμένη;

— Εἰς τὴν τῶν ζωγράφων τῆς νεκρᾶς φύσεως, κυρία!

— Ἆ! καλά, πολὺ καλά, προέβλεπα αὐτὴν τὴν ἀπάντησιν!

— Μὲ συγχωρεῖτε. Ἔχω τοὺς λόγους μου!

— Ἀλήθεια; Εἶμαι περίεργος νὰ τοὺς μάθω.

— Κυρία, ὅ,τι λείπει εἰς ἡμᾶς τοὺς εὐσυνειδήτους καλλιτέχνας, εἶναι πρότυπον τὸ ὁποῖον νὰ μὴ μεταβάλληται, πρότυπον τὸ ὁποῖον νὰ μένῃ πάντοτε οἷον κατ' ἀρχὰς τὸ εἴδομεν, πρότυπον τὸ ὁποῖον νὰ μένῃ στη-

μερον ὅ,τι ἦτο καὶ χθές. Ποῦ νὰ τὸ εὕρωμεν; Οὐδὲν διαρκεῖ! Ὁ χαλκὸς ἀμαυροῦται, οἱ ἰχθεῖς στρέφονται ὡς οἱ βουλευταί, οἱ καρποὶ καὶ τὰ ἄνθη μαραίνονται!

— Καὶ εἰς τί ἐγὼ εἰμπορῶ ν' ἀντικαταστήσω τὰ μεταβλητὰ αὐτὰ πρότυπα;

— Εἰς τί, κυρία; Ἀλλὰ τὴν τόσον ἐφήμερον δροσερότητα τῶν πασχαλεῶν καὶ τῶν ῥόδων, μήπως δὲν τὴν κατέχητε σεῖς διαρκῶς; Τὸ χνοῶδες τοῦ ῥοδακίνου, τὸ ὁποῖον τόσον ταχέως ἐξαλείφεται, δὲν εὑρίσκεται πάντοτε ἐπὶ τῶν λεπτῶν παρειῶν σας; Τὰ χείλη σας ἔχουν τὴν λάμψιν τῆς παιωνίας, οἱ ὡραῖοι ὀφθαλμοί σας ἔχουν τὸ κυανοῦν τῶν κληματίδων! Αἱ δύο λευκαὶ τρυγόνες αἱ ῥιγοῦσαι ὑπὸ τοὺς ὀφθαλμούς μου, τὸ ῥάμφος ἔχουσαι ὑπὸ τὴν πτέρυγα, ὡσεὶ λικνιζόμεναι ἐντὸς μεθυστικοῦ ὀνείρου; Ἀγνοῶ, ἀλλά, μὰ τὴν πίστιν μου! πολὺ εὐχαρίστως θὰ τὰς ἔτρωγα.

— Αἴ! λοιπόν, κύριε Γεώργιε!... εἶπεν ἡ κυρία Κουνελῆ, ἧς οἱ ὀφθαλμοὶ ἐξήστραπτον ὡς ἀδάμαντες.

— Μοὶ εἴπατε νὰ ἐξηγηθῶ, κυρία. Ἀλλὰ δὲν ἐτελείωσα ἀκόμη.

— Εἶναι δυνατόν;

— Κυρία, ὑπάρχουν εἰς τὴν καλλιτεχνίαν χαραὶ ἄγνωστοι εἰς τὴν ἀρχαιολογίαν, καὶ μάλιστα εἰς τὴν νομισματολογίαν! Τὸ πρότυπον δὲν εἶναι τίποτε! τὸ πᾶν, εἶναι τὸ ἔργον! Τὸ νὰ βλέπῃ τις τὸ ὄνειρόν του ἐμψυχούμενον ὑπὸ τοὺς δακτύλους του· νὰ φρίσσῃ ὁ ἴδιος εἰς τὸν πυρετὸν τῆς συλλήψεώς του· νὰ σοφίζηται διὰ νὰ κατορθώσῃ τὸν σκοπόν του!... Ἆ! κυρία, κυρία! Τὸ πανὶ εἶναι διαφανὲς μόνον, εἰς τὸ ὁποῖον ὁ καλλιτέχνης εἰσδύει, ἐν ᾧ ῥίπτει ἀφθόνως τὴν ποίησίν του καὶ τὴν ἔκστασίν του!... Ἰδοὺ πῶς ἐννοῶ ἐγὼ τὴν νεκρὰν φύσιν!

— Καὶ ἐγὼ ἐπ' ἴσης! ὑπετονθόρυσεν ἡ κυρία Κουνελῆ, παρασυρθεῖσα ἀκουσίως αὐτῆς ἐκ τοῦ ἐνθουσιασμοῦ τοῦ συγχορευτοῦ της.

— Καὶ σεῖς ἐπ' ἴσης! εἶπεν ὁ Γεώργιος, θλίβων αὐτὴν μέχρις ἀποπνιγμοῦ.

Ὁ στρόβιλος ἐτελείωσε.

Ζωηρὰ ὁμιλία συνήφθη τότε παρευθὺς μεταξὺ τοῦ κ. καὶ τῆς κυρίας Κουνελῆ. Ὁ σύζυγος διέστελλεν εἰς ἄκρον τοὺς ὀφθαλμούς, ἐχασμᾶτο, ἐν ᾧ ἡ σύζυγός του τῷ ἐλάλει μετὰ προφανοῦς θέρμης, προσπαθοῦσα νὰ τὸν πείσῃ περὶ ὅσων τῷ ἔλεγεν.

Ἐπὶ τέλους ὁ κ. Κουνελῆς μετέβη πρὸς τὸν Γεώργιον, πρὸς ὃν εἶπεν, ἀναζητῶν τὰς λέξεις, μετὰ πασιδήλου στενοχωρίας.

— Κύριε Πίζη, ἔχω νὰ σᾶς ζητήσω μίαν χάριν.

— Εἰς τὰς διαταγάς σας, κύριε Κουνελῆ, ἀπεκρίθη ὁ Γεώργιος χαιρετίζων αὐτόν.

— Ὄχι δι' ἐμέ, κύριε, ἀλλὰ διὰ τὴν σύζυγόν μου.

— Χαίρω τοσοῦτον μᾶλλον καθ' ὅσον θὰ δυνηθῶ νὰ φανῶ χρήσιμος πρὸς τὴν κυρίαν Κουνελῆ.

— Ἰδοὺ περὶ τίνος πρόκειται· ἡ σύζυγός μου πολὺ θὰ ηὐχαριστεῖτο ἂν συγκατετίθεσθε νὰ ἐκτελέσητε μίαν εἰκόνα διὰ τὸ ἑστιατήριόν της. Τὸ ὡραῖον τάλαντόν σας τὴν κατέθελξε, καὶ μ' ἐπεφόρτισε νὰ σᾶς κοινοποιήσω τὴν ἐπιθυμίαν της.

— Σᾶς εὐχαριστῶ μυριάκις, κύριε. Ἡ κυρία σύζυγός σας εἶναι πάρα πολὺ ἐπιεικής. Εὐαρεστηθῆτε νὰ πιστεύσητε, ὅτι εἰς ἄκρον κολακεύομαι ἐπὶ τῇ προτάσει σας.

— Καὶ τὴν ὁποίαν ἀποδέχεσθε ;

— Καὶ τὴν ὁποίαν ἀποδέχομαι.

— Ἀλλά.... (ἐνταῦθα ὁ ἀρχαιολόγος ἐβράδυνεν ὀλίγον) ὑπάρχει εἷς ὅρος, *ἐκ τῶν ὧν οὐκ ἄνευ.*

— *Ἐκ τῶν ὧν οὐκ ἄνευ ;*

— Θὰ θυμώσητε, ἀναμφιβόλως ! ἀλλ' εἰξεύρετε, ὅτι αἱ γυναῖκες ἔχουν ἐνίοτε μερικὰς ἰδιοτρόπους ἰδέας.

— Σᾶς ὁμολογῶ, κύριε, ὅτι διεγείρατε παραδόξως τὴν περιέργειάν μου, καὶ ὅτι ἀνυπομονῶ....

— Ἰδού. Ἡ σύζυγός μου θέλει νὰ σᾶς δώσῃ αὐτὴ ἡ ἰδία τὰ ἀντικείμενα τὰ ὁποῖα θὰ σᾶς χρησιμεύσουν ὡς πρότυπα.

— Ἄ ! μπά ! εἶπεν ὁ ζωγράφος, μόλις καταστέλλων μεγίστην ἐπιθυμίαν ἵνα καγχάσῃ.

— Μάλιστα. Διϊσχυρίζεται ὅτι θὰ ἦναι καλλίτερον. Ὑποθέτει, ὅτι δυνατὸν νὰ κάμητε κακὴν ἐκλογήν, ἐν ᾧ ὅταν αὐτὴ θὰ σᾶς τὰ φέρῃ δὲν θὰ ὑπάρχῃ οὐδεμία ἀντίρρησις.

— Μὰ τὴν πίστιν μου, κύριε, ὁσονδήποτε καὶ ἂν ἦναι ἀλλόκοτος αὐτὴ ἡ ἰδιοτροπία, δέχομαι, ἐν τούτοις, εὐχαρίστως.

— Τότε, σύμφωνοι ;

— Ἐντελῶς.

— Καὶ πότε ἀρχίζομεν;

— Ὅταν θελήσῃ ἡ κυρία Κουνελῆ.

— Θέλετε αὔριον τὴν πρωΐαν ;

— Θαυμάσια ! διενοήθη ὁ Γεώργιος, ὡραῖα ἦλθον τὰ πράγματα.

Καὶ προσέθετο ὑψηλοφώνως.

— Ἔστω, αὔριον τὴν πρωΐαν.

— Τότε, εἰς τὰς δέκα, σᾶς φέρω τὴν σύζυγόν μου.

— Ὁρίστε; εἶπεν ὁ Γεώργιος, μὴ προϊδὼν τὸ ἀπροσδόκητον τοῦτο συμβάν.

— Εἰς τὰς δέκα, αὔριον.

— Ναί, καλῶς ἤκουσα. Ἀλλὰ δὲν εἴπετε ὅτι θὰ μοὶ φέρετε τὴν κυρίαν σύζυγόν σας ;

— Βεβαίως, τὸ εἶπον.

— Σᾶς προειδοποιῶ ὅτι δὲν ἀφίνω νὰ εἰσέλθῃ κανεὶς εἰς τὸ δωμάτιον τῆς ἐργασίας μου.

— Ἀληθὲς λοιπὸν εἶναι ; Ἡ σύζυγός μου μὲ εἶχε προειδοποιήσῃ, ἀλλὰ δὲν τὸ ἐπίστευον.

— Μπά ! ἡ κυρία Κουνελῆ ἐγνώριζεν αὐτὴν τὴν λεπτομέρειαν ;

— Προφανῶς, ἀφ' οὗ μοὶ εἶπε· «Θὰ εἰσέλθω, ἐγώ, διότι θέλω νὰ «συμφωνήσω μὲ τὸν κ. Πίζην περὶ τῆς εἰκόνος. Ἀλλὰ σὺ θὰ μείνῃς «εἰς τὴν αἴθουσαν».

— Μάλιστα, ἔτσι ἀκριβῶς.

— Καὶ δὲν μοὶ λέγετε, θ' ἀργήσητε !

— Πιθανόν, τοσοῦτον μᾶλλον καθ' ὅσον ἐργάζομαι δι' ἰδιαιτέρου τρόπου. Διὰ τοῦτο, ἐκτελῶ ἓν μέρος κατὰ πρῶτον, δεύτερον ἄλλο, ἔπειτα τρίτον, καὶ ἐφεξῆς μέχρις ἀποπερατώσεως.

— Μήπως θὰ ἦμαι ἠναγκασμένος νὰ ἔρχωμαι καθ' ἑκάστην ;

— Εἶναι ἐπάναγκες.

— Καὶ αἱ ἐργασίαι μου !

— Δὲν μ' ἐννοεῖτε. Μόνον διὰ τὴν τακτοποίησιν χρειάζομαι τὴν κυρίαν σύζυγόν σας· κατόπιν θὰ ἦσθε ἐλεύθερος.

— Ἆ ! πολὺ καλά ! πολὺ καλά ! θὰ ἦναι ὑπόθεσις ὀλίγων λεπτῶν, καθ' ἑκάστην πρωΐαν ;

— Μὲ συγχωρεῖτε, ὑπόθεσις ἡμισείας ὥρας, σχεδόν.

— Ἡμισείας ὥρας !

— Τοὐλάχιστον. Συλλογισθῆτε δά, συμβαίνει σχεδὸν πάντοτε, ἐν ᾧ ὅλα φαίνονται τακτοποιημένα, νὰ 'ξαναρχίζω. Διαρκεῖ περισσότερον ! Καὶ δὲν ὑπολογίζω καὶ τὰς ἐπεξεργασίας !

— Ἂς εἶναι καὶ ἡμίσειαν ὥραν !

— Κύριε Κουνελῆ, εἶπεν ὁ Γεώργιος θλίβων μετὰ διαχύσεως τὰς χεῖρας αὐτοῦ, θὰ μείνητε εὐχαριστημένος, σᾶς τὸ ἐγγυῶμαι.

— Ὤ ! ἐγώ, δὲν ἐννοῶ τίποτε ἀπὸ αὐτά. Προσπαθήσατε μᾶλλον ν' ἀρέσητε εἰς τὴν σύζυγόν μου, εἶναι τὸ οὐσιῶδες. Ἐς αὔριον—Ἐς αὔριον.

Ὁ Γεώργιος δὲν ἐκοιμήθη κατὰ τὴν νύκτα ἐκείνην.

Ἠγέρθη ἅμα τῇ ἕῳ, ἐπεμελήθη δεκάκις τῆς ἐνδυμασίας του, ἔχυσεν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς πλεῖστα φιαλίδια εὐωδιαζόντων ὑγρῶν, ἐδοκίμασε τέσσαρα εἴδη κομώσεως καὶ ἀνέμενε μετὰ παλλούσης καρδίας ἐξ ἀνυπομονησίας.

Τὴν δεκάτην, ὅπως εἶχον συμφωνήσῃ τὴν προτεραίαν, ὁ κ. καὶ ἡ κυρία Κουνελῆ ἀφίκοντο.

Ἡ κυρία Κουνελῆ ἔφερεν ἐνδυμασίαν ἀμαυροῦ χρώματος καὶ ἄνευ κοσμήματος, ἐνδυμασίαν ἐπισκέψεως· πῖλος τοῦ εἴδους Μασκότ ἐκόσμει τὴν κατὰ τὸ ἥμισυ λελυμένην κόμην της.

— Μὲ συγχωρεῖτε διὰ τὸ ἀτημέλητον τῆς ἐνδυμασίας μου, εἶπε πρὸς τὸν Γεώργιον, φλογερῶς παρατηροῦντα αὐτὴν ὁλόκληρον, ἀλλὰ μόλις ἐξῆλθον τοῦ λουτροῦ μου καὶ δὲν ἠθέλησα νὰ σᾶς κάμω νὰ περιμείνητε περισσότερον.

Ἀφῆκαν τὸν κ. Κουνελῆ ἐν τῇ αἰθούσῃ καὶ εἰσῆλθον εἰς τὸ δωμάτιον τῆς ἐργασίας του.

Ὁ Γεώργιος ἔλαβε τὴν χεῖρα τῆς κυρίας Κουνελῆ. Ἀνεδίδετο ἐκ τῆς νεαρᾶς γυναικὸς δροσερὸς καὶ εὐώδης ὑγρασμὸς πληρῶν πόθων τὸν νοῦν τοῦ ζωγράφου.

— Ὤ ! εἶσθε θεία ! ἐψιθύρισεν ἑλκύων εἰς εὐρὺ διβάνιον τὴν ὡραίαν ἐπισκέπτριάν του, ἥτις τῷ ἀπεκρίθη πανούργως.

— Ἂς ἴδωμεν ὀλίγον τί ἀξίζει τὸ σύστημά σας ;

Ἡ ἐσθὴς ἦτο ἁπλῆ, ἀλλ' εἶχε μεγαλοπρεπῆ τρίχαπτα καὶ βατίσταν λεπτοτάτην καὶ διαφανεστάτην, ὑφ' ἃ ὁ Γεώργιος ἐμάντευε τόσον ἡδέα, τόσον ἁγνά, τόσον ριγηλὰ πρότυπα ! . . .

. . . .

Ὁ κ. Κουνελῆς, ἀπὸ τριάκοντα καὶ πέντε λεπτῶν, ἐφυλλολόγει τὸ λεύκωμα τοῦ μουσείου τῆς Δρέσδης.

— Οὐδέποτε θὰ ὑπέθετον ὅτι ἐχρειάζετο τόσον χρονικὸν διάστημα

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΝΟΤΗ ΒΟΤΣΑΡΗΣ

Ἀντιστράτηγος

διὰ τὴν τακτοποίησιν μερικῶν πραγμάτων! ἔλεγε μεμψιμοίρως, ἐν ᾧ ἔβλεπε μηχανικῶς τὴν διάσημον Παναγίαν τοῦ Ῥαφαὴλ! Ἂν ἐπρόκειτο περὶ πράγματος αὐτοῦ τοῦ εἴδους, πολὺ καλά, ἀλλὰ περὶ νεκρᾶς φύσεως! Τί διάβολο νὰ κάμνουν ἐκεῖ;

Ἡ συζυγικὴ ζηλοτυπία ἐξηγέρθη!

Ἠγέρθη, προὐχώρησε μέχρι τῆς θύρας τοῦ δωματίου καὶ ἔτεινε τὸ οὖς.

Ὡμίλουν χαμηλοφώνως, ἀλλ' εἶχεν ὀξεῖαν τὴν ἀκοὴν καὶ ἤκουσε μετά τινων λεπτῶν προσοχήν.

— Ὢ! τί ὡραῖα μῆλα! ἔλεγεν ὁ Γεώργιος. Τί ἁπαλὰ ποῦ εἶναι! τί ἄσπρα!

— Κάμνετε κατάχρησιν, ἀληθῶς! εἶπεν ἠρέμα ἡ φωνὴ τῆς κυρίας Κουνελῆ. Τελειώσατε! Εἰξεύρετε πολὺ καλὰ ὅτι μὲ περιμένουν!

— Ἀκόμη μίαν στιγμήν!

— Τί περισσότερον θὰ τὰ κάμετε;

— Πρέπει νὰ ἦναι κανεὶς ζωγράφος διὰ νὰ ἀρέσκηται τοιουτοτρόπως νὰ βλέπῃ μῆλα! διελογίσθη ὁ κ. Κουνελῆς σείων τὴν κεφαλὴν μὲ ὕφος οἴκτου.

— Μὰ εἴσθε τρελλός! ἐψέλλιζεν ἡ κυρία Κουνελῆ. Δὲν θὰ σᾶς τὰ φέρω αὔριον, διὰ νὰ σᾶς τιμωρήσω!

— Ἆ! μπά! ἀπεκρίθη ὁ Γεώργιος, σᾶς προκαλῶ νὰ τὰ ἀφήσητε εἰς τὴν οἰκίαν σας, αὐτά! Καὶ ἀνεκάγχασαν ὄπισθεν τῆς θύρας.

— Τί ἀνοησίαι! εἶπεν ὁ σύζυγος ὑψῶν τοὺς ὤμους, καὶ ἐπανερχόμενος εἰς τὸ λεύκωμα τῆς Δρέσδης.

Ἐπὶ τέλους, ἡ κυρία Κουνελῆ καὶ ὁ Γεώργιος εἰσῆλθον εἰς τὴν αἴθουσαν.

— Θέλετε νὰ ἴδητε τὴν πρώτην τακτοποίησίν μας; ἠρώτησεν ὁ ζωγράφος τὸν ἐξαίρετον σύζυγον.

— Εὐχαρίστως, ἀπεκρίθη οὗτος.

Τὸν ὡδήγησαν εἰς τὸ δωμάτιον, ἐν ᾧ εἶδεν εἰκοσάδα ἀντικειμένων τεθειμένων ἐπὶ μικρᾶς τραπέζης. Ἐν τῷ μέσῳ εὑρίσκοντο πλεῖστα μῆλα, ἅτινα αὐθωρεὶ παρετήρησε. — Ἆ! ἆ! εἶπε σκαρδα-

μύσσων τοὺς ὀφθαλμούς, νὰ λοιπὸν τὰ μῆλα τῆς συζύγου μου!

— Τὰ μῆλα τῆς Κυρίας! ἐπανέλαβεν ὁ Γεώργιος, λίαν ἐστενοχωρημένος, ἐν ᾧ ἡ συνένοχός του ἠρυθρία.

— Αἴ! ναί, βέβαια! ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα σᾶς διεσκέδαζον πρὸ ὀλίγου εἰς τοιοῦτον σημεῖον ὥστε σᾶς ἤκουα μέχρι τῆς αἰθούσης.

— Μήπως μᾶς ἐλέγχητε; εἶπεν ὁ Γεώργιος, ἀνήσυχος καὶ ἐστενοχωρημένος.

— Ποσῶς, ἀγαπητέ μου φίλε, ποσῶς! ἀπεκρίθη παραχρῆμα ὁ κ. Κουνελῆς, φοβηθεὶς μὴ προσέβαλε τὸ εὐερέθιστον τοῦ ζωγράφου. Ἐν τούτοις, μοῦ ἐφάνη ὀλίγον παιδαριῶδες, νὰ καγχάζητε διὰ τόσον μικρὰ πράγματα!

— Δὲν ἐννόησεν! ἐψιθύρισεν ἡ κ. Κουνελῆ πρὸς τὸν Γεώργιον, ὅστις, ἐνθαρρυνθείς, ἀπεκρίθη.

— Λόγῳ τιμῆς, ἂν ἦσθε καὶ σεῖς παρών, θὰ ἐγελᾶτε περισσότερον ἀπὸ ἡμᾶς.

— Δυνατόν· ἀλλὰ τὸ βέβαιον εἶναι, ὅτι ἔχασα τὸν καιρόν μου. Εἰς τὸ ἑξῆς, ἂν σᾶς ἀρέσκῃ, ἡ σύζυγός μου θὰ ἔρχηται μόνη.

— Πῶς; ... Θέλετε; — Ἐπὶ τέλους, δὲν μὲ χρειάζεσθε, αἴ;

— Ὦ! κύριε; εἶπεν ὁ Γεώργιος, πολὺ θὰ λυπηθῶ ἂν σᾶς στενοχωρήσω εἰς ὁτιδήποτε πρᾶγμα!

— Εὐχαριστῶ. Σύμφωνοι, ἀπεκρίθη ὁ ἀρχαιολόγος, καὶ προσέθετο χαμηλοφώνως.

— Μίαν συμβουλήν. Ἂν παίξητε ἀκόμη μὲ τὰ μῆλα τῆς συζύγου μου, προσέξατε μὴ σᾶς πέσουν, διότι θὰ χαλάσουν. Προσέξατε πρὸ πάντων εἰς τὴν ἄκραν, εἶναι τὸ μᾶλλον εὔθραυστον!

— Μείνατε ἥσυχος, ἀπεκρίθη ὁ ζωγράφος μεθ' ὑψίστης ἀπαθείας. Ἄλλως τε, θὰ μείνωσι πάντοτε ἄθικτα εἰς τὴν εἰκόνα μου.

— Ἀλήθεια! εἶπεν ὁ κ. Κουνελῆς, λαμβάνων τὸν βραχίονα τῆς συζύγου του. Δὲν τὸ εἶχα συλλογισθῆ!

(Μίμησις) ΤΣΑΚΠΙΝΗΣ

Ο ΗΛΙΟΣ ΜΟΥ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ

Μ' ἀρέσει ἡ αὐγή, τὸ δειλινό,
μ' ἀρέσει τὸ φεγγάρι,
μὰ βρίσκω κι' ἄλλη χάρι
στὸν ἥλιο τοῦ μεσημεριοῦ, στὸ φῶς νὰ τριγυρνῶ.

Ἄχ! εἶνε τότε βασιλιᾶς,
ποῦ ὅλη τὴ γῆ τοξεύει
καὶ ὅλα κυριεύει
τοῦ σταφυλιοῦ μας ὁ Θεός, ὁ δράκος τῆς ἐλιᾶς.

Πῶς λάμπει ὁ Παρθενὼν ἐκεῖ!
πῆρε τοῦ ἥλιου χρῶμα
κ' ἡ πέτρ' αὐτὴ ἀκόμα
καὶ καίει σὰν νὰ ἔζησε μὲ φλόγα μυστική.

Πῶς λάμπει ὁ Σαρωνικὸς
Εἶνε τὸ φῶς νομίζεις
τῆς Δόξης, ποῦ ἀντικρύζεις,
ποῦ, καθὼς πέρασ' ἄφησε καιρὸς ἡρωϊκός.

Κ' ἡ ζέστη ἀπάνω μου αὐτή,
κ' ἡ φλόγα ποῦ ἀναπνέω,
θαρρῶ πῶς κόσμο νέο
νὰ ξανακάμη, σὰν κι' αὐτὸν ποῦ σβύστηκε, ζητεῖ.

1893.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΑΜΠΟΥΡΟΓΛΟΥΣ

ΟΧΕΙΑ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΟΣ

Ἠῦρα, θερμαίνω τὴν ὀχειὰ μέσα 'ς τὴν ἀγκαλιά μου,
Κ' ἐκείνη, πῶχει νὰ κερνᾷ, φαρμάκι ἀπὸ τὴ φύσι,
Ἔκρυψε τὸ φαρμάκι της εἰς τὰ χαϊδέματά μου,
Καὶ μῶγλυψε τὸ πρόσωπο γιὰ νὰ μ' εὐχαριστήση.

Ἐθέρμανα τὸν ἄνθρωπο, τὸ πλάσμα ποῦ μοῦ μοιάζει·
Ἐπεινοῦσε, καὶ 'ς τὸ στόμα μου ἔφαγε τὸ ψωμί μου
Κ' ἐκεῖνος, ποῦ δὲν εἶν' ὀχειά, τὰ στήθη μοῦ σπαράζει,
Χύνει χολὴ σ' τὰ σπλάχνα μου, φαρμάκι 'ς τὴν ψυχή μου.

Ζάκυνθος Ἰούλιος 1893. ΑΝΔΡΕΑΣ ΜΑΡΤΖΩΚΗΣ

ΜΟΛΠΑΙ ΚΑΡΔΙΑΣ ΑΓΑΠΩΣΗΣ

(ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΑ ΕΞ ΑΝΕΥΡΕΘΕΙΣΗΣ ΕΠΙΣΤΟΛΟΓΡΑΦΙΑΣ)

---

5 Δεκεμβρίου 18....

Η ὡραιοτέρα, θελκτικωτέρα, μαγικωτέρα, θειοτέρα ἑσπέρα τοῦ βίου μου ὑπῆρξεν ἡ τῆς χθές. Καὶ αὐτὴν δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ τὴν ὀφείλω παρὰ μόνον εἰς . . . **σέ.**

Ναί! εἰς **Σέ**. Ἡ ἀπάντησίς σου ἐπέφερεν ἐν ἐμοὶ ὅ,τι ὁ κόσμος ὅλος θὰ ἠδυνάτει. Χαρὰ ἀνέκφραστος κατεπλημμύρησε τὴν καρδίαν μου καὶ κόσμοι θελκτικώτατοι ἀπεκαλύφθησαν πρὸ ἐμοῦ.

Μόλις τὴν ἔλαβον, τὴν ἤνοιξα τρέμων, πυρέσσων σχεδόν, ζητῶν νὰ μαντεύσω ἂν ἐνέκλειε τὸν οὐρανὸν δι' ἐμὲ ἢ τὸν ᾅδην, ἀφοῦ δὲ τὴν ἀνέγνωσα ἅπαξ, δίς, τρίς, τετράκις, μεθύων ἐξ ἀγαλλιάσεως, μειδιῶν κατὰ μόνας, βαδίζων ἄνω καὶ κάτω, κατακυριευμένος ὅλος ὑπὸ σοῦ, μόνης σοῦ, πάντοτε σοῦ, ἥρπασα τὴν ῥάβδον μου, ἐφόρεσα τὸν πῖλόν μου καὶ ἐξῆλθον.

Εἰς τὴν αὐλήν μας τὰ φύλλα τῶν δένδρων ἐψιθύριζον. Πάντοτε ψίθυροι τοιοῦτοι εἶνε δι' ἐμὲ θελκτικοί. Ἀλλὰ τὴν ἑσπέραν τῆς χθὲς μὲ κατεκήλησαν ὡς Μουσικὴ Ὀρφέως. Οὐδέποτε ἡ Ἀττικὴ ἀτμόσφαιρα μοῦ ἐφάνη διαυγεστέρα, οὐδέποτε ἡ ὑπὲρ τὴν Ἀκρόπολιν Σελήνη μυστηριωδεστέρα καὶ γλυκυτέρα, οὐδέποτε συμπαθέστερα τὰ ἀθηναϊκὰ ἄστρα.

Ἀλλὰ τὰ πάντα ἔσβυνον καὶ ὠχρίων πρὸ μιᾶς μορφῆς, ἥτις κατηύγαζε τοὺς ὀφθαλμούς μου, ἥτις ἠμαύρωνε πρὸ ἐμοῦ ὅλας τὰς λάμψεις καὶ τὰς καλλονὰς ἐξαισίας ἑσπέρας.

Νά σοι ὀνομάσω τὴν μορφὴν ταύτην;

Δὲν εἶνε περιττόν;

Μία καὶ μόνη, τὸ γνωρίζεις, ἠδύνατο νὰ ἦνε:

Ἡ ἰδική σου.

---

7 Ἰανουαρίου 18....

. . . .

Χθές, ἑσπέρας, σὲ ἤκουσα κάτι ψιθυρίζουσαν ἐν τῷ σκότει. Δὲν σ'

ἔβλεπα, ἀλλὰ σ' ἐγνώριζα ἀπὸ τὴν φωνήν σου τὴν θελκτικήν. Καὶ ἱστάμενος ἀόρατος ὀλίγον ἀπωτέρω καὶ προσέχων μὴ φωραθῶ καὶ ἀπὸ σὲ αὐτήν, ἐπροσπάθουν νὰ φωτίσω μὲ τὸ πῦρ τῶν ὀφθαλμῶν μου τὰ πέριξ καὶ ἀντικρύ μου πυκνὰ σκότη, διὰ νὰ ἴδω τὰ χείλη, ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἠκούσθη ἡ τόσον γλυκεῖα μολπή.

. . . .

Ὦ ἔρως, ἔρως! ποῖα θαυμάσια τελεῖς! Ὅταν ἐκείνη ἦνε ὁπωσδήποτε πλησίον μου, ἔστω καὶ μέσα εἰς βαθεῖαν νύκτα, περιφρονῶ τὸ φῶς!
Μὴ ἀνατείλῃς ποτὲ σελήνη!
Μὴ φανῆτε ποτέ, εἰς τὸν οὐρανόν, μαρμαρυγαὶ τῶν ἄστρων!
Μὴ ἀνάψητέ ποτε φῶτα τῶν αἰθουσῶν!
Ἄλλοι ἂς σᾶς ζητήσουν. Ἐγὼ οὐδὲ σᾶς ἐνθυμοῦμαι.
Εἰς ἐμὲ ἀρκοῦν *ἐκείνης* οἱ ὀφθαλμοί.

---

12 Ἰανουαρίου 18....

. . . .

Οὐδέποτε ἔγεινα τόσον φιλόζωος ὅσον μετὰ τὴν πρὸς σὲ ἀφοσίωσίν μου, μόνον δὲ ἂν (καὶ εἰς τὴν ἰδέαν αὐτὴν τὸ πᾶν νεκροῦται πρὸ ἐμοῦ) μόνον, σὲ βεβαιῶ, ἂν ἀνεξιχνίαστος Θεία βουλὴ ἔκαμνε νὰ σβύνῃ ἡ ἰδική σου πνοή, μόνον τότε θὰ ἔλεγα ἱκετικῶς πρὸς τὸν Θεὸν «Θεέ μου, λυπήσου με! μαζῇ μ' αὐτὴν κάμε νὰ σβύσω κ' ἐγώ. Δὲν τὴν θέλω, δὲν τὴν ποθῶ τὴν γῆν χωρὶς ἐκείνην, οὐδ' ἔχει θέλγητρα χωρὶς αὐτὴν δι' ἐμὲ ἡ ζωή. Ἥλιος, ὁ ὁποῖος δὲν φωτίζει τοὺς ὀφθαλμούς της, χλόη ἡ ὁποία, μάτην περιμένει τὰ βήματά της, αὔρα, ἡ ὁποία δὲν δύναται πλέον νὰ πνέῃ εἰς τὴν κόμην της, τὸ πᾶν τέλος, ἀφοῦ ἐκείνη φεύγει, δέν μοι ἀρέσει, Θεέ! Προτιμῶ μαζῇ της τὸν θάνατον, τὸ σκότος τοῦ τάφου αὐτό, καὶ ἂν μ' ἀγαπᾷς, πάτερ μου, ἄν με πονῇς, ὁ τελευταῖος παλμὸς τῆς καρδίας της κάμε νὰ ἦνε τελευταῖος καὶ τῆς ἰδικῆς μου ζωῆς».

Καὶ μελαγχολία τις τότε ἁπλοῦται ἐπ' ἐμέ, καὶ νομίζω ὅτι σὲ χάνω, καὶ αἰσθάνομαι τὴν ἐπιθυμίαν νὰ ἔλθω πλησίον σου, νὰ σ' ἐναγκαλισθῶ, νά σε διαμφισβητήσω πρὸς τὸν θάνατον καὶ νὰ εἴπω πρὸς τὸν Θεὸν «ὤ! ἄφησέ μας, ἄφησέ μας, πατέρα μου! ἄφησέ μας καὶ τοὺς δύο μαζῇ! Εἴμεθα τόσον νέοι ἀκόμη! μὲ τόσας ἐλπίδας, μὲ τόσους ῥεμβασμούς, μὲ τόσα ὄνειρα, μὲ τόσην ἀγάπην! Καὶ τὰ ὑπόπτερα ἐκεῖνα βήματα, τὰ λάμποντα ὄμματα, τὰ μειδιῶντα χείλη, τὰ ὑπανεγειρόμενα στήθη, νὰ ἐκλίπουν ὅλα αὐτά, Θεέ μου, νὰ μαρανθοῦν, νὰ καταρρεύσουν, ν' ἀφανισθοῦν! Ὢ! μή! ἄφησέ μας νὰ ζῶμεν, ν' ἀγαπώμεθα, νὰ σὲ ὑμνῶμεν,

νὰ σ' εὐλογῶμεν· βοήθησέ μας νὰ ἑνώσωμεν τὸν βίον μας, νὰ συναρμόσωμεν τὰς ὑπάρξεις μας, νὰ συμπλέξωμεν τὰς τύχας μας, καὶ νὰ αἰσθανθῶμεν ὅλα τὰ θέλγητρα τὰ ὁποῖα δοκιμάζουν καρδίαι ἀγαπώμεναι ὅταν ἑνώνωνται μὲ τὸν ἱερώτερον καὶ τὸν θελκτικώτερον τῶν δεσμῶν. Εὐδόκησον, Πλάστα μας, νὰ στέψῃς μὲ τὰ ἄνθη τῆς εὐτυχίας τὴν συμβίωσίν μας, νὰ χύσῃς ἀρρήτους εὐωδίας πέριξ μας, νὰ σκορπίσῃς ἄστρα ὑπὲρ τὰς κεφαλάς μας· κάμε μικρὰ χαριτωμένα παιδάκια νὰ κελαδήσουν τριγύρω μας ὑπὸ τὴν στέγην τοῦ οἴκου μας καὶ νὰ ἑνώνωμεν εἰς τὰ στοματάκιά των τὰ φιλήματά μας, καὶ χάρισέ μας, ὦ ! χάρισέ μας, Θεέ μου, μακρὰς ἡμέρας, τὰς ὁποίας δὲν θὰ καταχρασθῶμεν, ἀλλὰ θὰ διέλθωμεν ἐν πίστει, ἐν εὐσεβείᾳ, ἐν ἐλπίδι, ἐν ἀγάπῃ, ἐν στοργῇ.

Καὶ πιστεύω τότε ὅτι ὁ Θεὸς μ' ἀκούει, καὶ τὸν εὐχαριστῶ ἐκ μέρους μου καὶ ἐκ μέρους σου, καὶ ἐπαναπαύομαι ἐν τῇ πεποιθήσει ὅτι ἡ ἀγάπη μας θὰ στεφθῇ ὑπὸ ἑνώσεως ἱερᾶς, καὶ κόσμος παραδείσιος ἀποκαλύπτεται τότε ἐνώπιόν μου, καὶ σκιρτᾷ ἐν ἀγαλλιάσει ἡ καρδία μου καὶ ἡ φαντασία μου ἀναπλάττει τὰ θελκτικώτερα ὄνειρα καὶ λησμονῶ τὸ πᾶν διὰ ν' ἀφοσιῶμαι μόνον εἰς σὲ καὶ ἐπιφαίνεσαι πρὸ ἐμοῦ καὶ νομίζω ὅτι σ' ἀκούω λέγουσαν «εἶμαι ἰδική σου» καὶ ἀκουμβᾷς τὴν κεφαλήν σου ἐπὶ τοῦ ὤμου μου καὶ αἱ τρίχες τῆς κόμης σου ἅπτονται τοῦ μετώπου μου καὶ κύπτω κ'ἐγὼ τότε καὶ ζητῶ τὰ χείλη σου καὶ ἑνοῦνται αἱ πνοαί μας καὶ μένομεν ἐκεῖ ἐν ἐκστάσει καὶ τρυφῇ οὐρανίων κόσμων ἐν μέθῃ ἔρωτος καὶ ἀγάπης, καὶ συνεχίζεται ἀκόμη ἡ σκηνογραφία καὶ σὲ βλέπω μὲ μικρὸν ἄγγελον εἰς τὴν ἀγκάλην καί μοι τὸν ἐπιδεικνύεις μειδιῶσα καί μοι τὸν παρουσιάζεις νὰ τὸν ἀσπασθῶ, καὶ ἀντὶ ἑνὸς δίδω ἐγὼ τὸ φίλημα διπλοῦν, ἓν εἰς τὸ μικρὸν καὶ ἕτερον εἰς ἐκείνην ἥτις τὸ κρατεῖ, καὶ μέσα εἰς αὐτὴν τὴν ῥέμβην καὶ τὴν ὀνειροπόλησιν, μία φωνὴ μυστηριώδης καὶ ἐπίσημος ὡς νὰ μᾶς λέγῃ ἄνωθεν «Θαρρεῖτε ! καρδίαι, αἱ ὁποῖαι τόσον ἁγνῶς καὶ θερμῶς ἀγαπᾶσθε, θὰ πληρωθῶσιν οἱ πόθοι σας !»

---

17 Μαρτίου 18..

. . . .

Ἐξακολουθῶ ἀκόμη νὰ ῥοφῶ ἀπλήστως ὅλην τὴν θεσπεσίαν ἡδονήν, δι' ἧς σήμερον κατεπλημμύρησας ὅλην μου τὴν ψυχήν.

Κάθημαι νὰ γράψω, ἀλλὰ δὲν δύναμαι. Ἀναμνήσεις, οἷαι αἱ τῆς πρωΐας ταύτης, δὲν σχηματίζονται διὰ ν' ἀφανισθοῦν, ἀλλὰ διὰ νὰ δεσπόζουν ὁλοκλήρου τοῦ βίου μας.

Αἰσθάνομαι ἀκόμη ὅτι εὑρίσκομαι πρὸ τῆς μαγείας τῶν ὀφθαλμῶν σου, ὅτι ἐνωτίζομαι τὴν ἡδύμολπον φωνήν σου, ὅτι ἔχω τὴν χεῖρά σου ἐντὸς τῆς ἰδικῆς μου, ὅτι βλέπω τὰς παρειάς σου χρωματισμένας μὲ ἄνθη ὡραιότερα ἀπὸ ὅλα τοῦ βοτανικοῦ κήπου, ὅτι ἀπολαύω τὸν ἀφελῆ καὶ γλυκὺν γέλωτά σου, τὸ σεμνὸν καὶ ἐρωτύλον βλέμμα σου, καὶ τὰς εὐφυεῖς καὶ θελκτικὰς χαριτολογίας σου, καὶ θέλω τὸ πᾶν νὰ λησμονῶ, διὰ νὰ ἐνθυμοῦμαι μόνον **σέ.**

Καὶ ἐντὸς αὐτοῦ τοῦ μαγικοῦ κόσμου, εἰς τὸν ὁποῖον μὲ λικνίζεις, αἱ ἐξῆς σκέψεις φωτοβολοῦν πρὸ ἐμοῦ.

Ὑπάρχει τι ἁμιλλώμενον πρὸς τὸ ἄπειρον· ὁ πρὸς σὲ ἔρως μου.

Ὑπάρχει τι φωτεινότερον δι' ἐμὲ καὶ προσφιλέστερον τῶν ἄστρων. Τὸ βλέμμα σου.

Ὑπάρχει τι γλυκύτερον δι' ἐμὲ τοῦ μέλιτος. Τὸ φίλημά σου.

Ὑπάρχει τι εὐωδέστερον δι' ἐμὲ τοῦ κρίνου. Ἡ πνοή σου. Καὶ θελκτικώτερον τοῦ ῥόδου. Τὰ χείλη σου.

Ὑπάρχει τι ἡδυμολπότερον δι' ἐμὲ καὶ ᾄσματος τῶν χερουβείμ. Τὸ ἰδικόν σου ᾆσμα.

Ὑπάρχει τι φαιδρότερον δι' ἐμὲ ἢ ὅλαι τοῦ κόσμου αἱ χαραί. Ὁ γέλως σου.

Ὑπάρχει τι πολυτιμότερον δι' ἐμὲ καὶ τῶν πτερύγων αὐτῶν τῶν ἀγγέλων. Ἡ κόμη σου.

Ὑπάρχει τι μᾶλλον ὑπόπτερον καὶ αὐτῆς τῆς ἐαρινῆς αὔρας. Τὸ βάδισμά σου. Καὶ χαριέστερον καὶ αὐτῶν τῶν χαρίτων. Τὸ παράστημά σου.

Κάλλιον ὁ βραχίων σου ὑπὸ τὸν ἰδικόν μου παρὰ ἓν σκῆπτρον εἰς τὴν χεῖρά μου.

Κάλλιον ἓν φίλημά σου ἐπὶ τοῦ μετώπου μου ἢ ἓν στέμμα ἐπ' αὐτοῦ.

Χαῖρε, χαῖρε, κόρη προσφιλής! Ἂν ὁ ἔρως μου ἔκαμε ν' ἀναθάλῃ τὸ μειδίαμα εἰς τὰ χείλη σου, ὁ ἰδικός σου ἔκαμε κἄτι περισσότερον δι' ἐμέ Μοὶ ἤνοιξεν ἀπὸ τοῦδε τὰς πύλας τοῦ οὐρανοῦ.

Εὐτυχίαι τῶν ἀγγέλων! Δὲν σᾶς ζηλεύω! Μὲ φθάνει εἷς ἄγγελος, ὁ ἰδικός μου. Ἀντικρύ της ὅταν εἶμαι, δὲν ἔχω νὰ ποθήσω ἄλλο τι. Καὶ αὐτὸ τὸ σκότος, τὸ ὁποῖον ἐν ὥρᾳ νυκτὸς τὴν περιβάλλει, εἶνε δι' ἐμὲ προσφιλέστερον τοῦ φωτός.

Θεέ! Σὲ λατρεύω. Ἀλλ' ἡ θερμοτέρα λατρεία, τὴν ὁποίαν σοῦ προσφέρω, εἶναι ὁ ἔρως μου πρὸς ἐκείνην. Ἀφότου τὴν ἠγάπησα, τοῦ παραδείσου σου τὰ θέλγητρα δὲν εἶναι πλέον μυστήρια δι' ἐμέ.

. . . .

Ἰούνιος 1893. ΜΙΧΑΗΛ Ι. ΓΑΛΑΝΟΣ.

ΤΟ ΤΕΛΕΥΤΑΙΟΝ ΑΝΘΟΣ

Τ' ἄνθ' ἡ Νεότης ἀγαπᾷ
Χαίρ' ἡ καρδία της, κτυπᾷ,
  Ὁπόταν ἄνθη βλέπῃ·
Πρέπουσι τ' ἄνθη εἰς αὐτήν,
Ὡς πρέπ' ἡ δάφν' εἰς ποιητήν,
  Εἰς ἄνθος, ἄνθος πρέπει...
Πάμπολλοι νέ' εἰς ἐξοχὴν
Μ' εὐθυμοτάτην τὴν ψυχὴν
  Συμπαίζουσι, γελῶσι·
Τὸ ἔαρ πέριξ των γελᾷ,
Κ' εἰς χλόης στρώματ' ἁπαλὰ
  Ὑμνοῦντές το σκιρτῶσι!
Ἐμπρός των κῆποι ἀνθηροί,
Καὶ οὓς οὐδεὶς ἐπιτηρεῖ,
  Ἰδοὺ ἠνεῳγμένοι!
Κῆποι ἀπέραντοι, κ' ἐκεῖ
Φαιδρότης, τέρψις κατοικεῖ,
  Τοῖς νεύει, τοὺς προσμένει.
Σμῆνος ἐδῶ ψυχῶν πετᾷ,
Καὶ τὰς ψυχάς των χαιρετᾷ.
  Ναί, σμῆνος χρυσαλίδων
Καί κοῦφον κ' εὔθυμον περᾷ
Μὲ κοῦφα, λάμποντα πτερά,
  Καθὼς τὰ τῶν ἐλπίδων...
Ἡ τρυφερὰ ἀμυγδαλῆ
Ἁγνοὺς παλμούς των προκαλεῖ
  Μὲ τ' ἄνθη της τὰ πρῶτα,
Τὰ χιονόλευκα, λεπτά,
Τ' ἀγαπητὰ καὶ ποθητά,
  Ὡς τ' Οὐρανοῦ τὰ φῶτα!
Ἐκεῖ τοῖς ψάλλ' ἡ ἀηδὼν
Περιπαθῶν στροφὰς ᾠδῶν,
  Κρυμμέν' εἰς τοὺς ῥοδῶνας,
Καὶ τοῦ Ζεφύρου ἡ πνοὴ
Ὠδὴν ἀντίμολπον θροεῖ,
  Λυγίζουσα τοὺς κλῶνας.
Παρέχει ῥύαξ διαυγὴς
Διὰ χροώδους ῥέων γῆς
  Γλυκὺ τοῖς κελαρύζει,
Κ' εἰς κόσμων ἄλλων Οὐρανοὺς
Μ' ὀνείρους γόητας, τερπνοὺς
  Τοὺς ὑποβαυκαλίζει!
Ἀλλ' αἴφνης! παίγνιον κοινὸν
Διὰ πολλῶν φαιδρῶν φωνῶν
  Προτείνουσιν ἐκεῖνοι:
Τ' ἄνθη νὰ δρέψωσιν εὐθὺς
Καὶ τότε τ' ἄνθος του καθεὶς
  Πρὸς ἄλλου νὰ συγκρίνῃ!
Νὰ ἴδωσι ποῖος αὐτῶν
Θὰ δρέψῃ ἄνθος ἐκλεκτόν,
  Τίς κάλλιον, τίς χεῖρον...
Νὰ μάθῃ πᾶς ὁ ἀγνοεῖ:
Ἡ τύχη ποῖον εὐνοεῖ,
  Πρὸς ποῖον εἶναι εἴρων.
Ποῖος θὰ λάβῃ τι καλόν,
Τίς χαριέστερον πολλῶν
  Τίς τ' ἄνθος τῶν ἀνθέων.
Κ' ἐκ πάντων τίς θὰ εὑρεθῇ
Ἐν τέλει νὰ ἀξιωθῇ
  Καὶ τοῦ χειρίστου πλέον.
Εἰς σύνθημά τι παρευθὺς
Ὁρμᾷ τῶν νέων ἡ πληθὺς
  Λοιπὸν ἐπὶ τὴν λείαν
Καὶ δρέπουσιν ἐκλεκτικῶς
Οἱ πάντες καὶ ἁρπακτικῶς
  Ἀνθέων ἀφθονίαν!
Ὅ,τι ὡραῖον καὶ ἁβρόν,
Ὅ,τι ἐξέχον καὶ λαμπρόν,
  Ἡρπάγη παραχρῆμα...
Ἀλλ' εἷς ἐν μέσῳ πάντων, τίς;
—Ἁπλοῦς τις μόνον ποιητὴς
  Δὲν ἔσπευδε τὸ βῆμα.
« Δρέπετε, δρέπετε» φωνεῖ
« Μετ' ἐκλογῆς ἐν ἡδονῇ.
  Τὰ κάλλιστα οἱ ἄλλοι!»
« Λάβετε ὅ,τι ἀρεστὸν
« Λάβετε ὅ,τι θαυμαστὸν
  Καθείς, μικροί, μεγάλοι!

« Ὅ,τ' εἰς ἐμὲ ὑπολειφθῇ
« Ὡς τελευταῖον κ' εὑρεθῇ,
Εἶν' ἄνθος μου ἐκεῖνο,
« Ὃ ἀγαπῶ καὶ μ' ἀγαπᾷ
« Καὶ ὑπὲρ πάντα τὰ λοιπὰ
Μονώτατον προκρίνω.»
Μόλις τὸν λόγον του εἰπών,
Ζητεῖ κ' ἐκεῖνος τι λοιπόν,
Τί βλέπει εἰς γωνίαν;
Οὐδέν, οὐδὲν πολυτελές...
Ἁπλοῦν τι ὅλως ἀφελές:
Ἓν ἄνθος: Ἀκακίαν! .... »
« Ἄνθος μου, χαῖρε, ποθητόν,
Τῷ λέγει, τρὶς ἀγαπητόν,
Κ' ἂν παρηγκωνισμένον·
« Ὡς τ' ἄριστον σὲ θεωρῶ,
« Καὶ εἰς τὸ στῆθος σὲ φορῶ:
« Νὰ ᾖσ' εὐλογημένον!
« Ἂν ἄλλα λάμψιν, καλλονὴν
« Καὶ θέλγητρα καὶ ἡδονήν,
« Ὑπόσχωνται παντοίαν,
« Ὑπόσχεσαι, ἐλπίς μου σύ,
« Χαρά μου μόνη περισσή,
« Ἁγνὴν εὐδαιμονίαν!»
Τὸ ὄνομά σου τὸ γλυκὺ
Μέν' εἰς τὰ στήθη μου ἐκεῖ:
Ἐπιγραφὴ βαθεῖα...
Σὺ τῆς καρδίας στολισμός,
Λαμπρός μου σὺ ἀστερισμός,
Ὑπάρχεις, Ἀκακία!

1893.

ΦΙΛΙΠΠΟΣ Α. ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΗΣ

Οἱ κατωτέρω στίχοι μετεφράσθησαν εἰς τὴν δημώδη γλῶσσαν ὑπὸ λογίου φίλου ἄνευ ἀξιώσεων. Τοὺς μετέφρασε περιπατῶν πλήρης ῥέμβης διὰ μέσου τῆς ξανθῆς αὐτῆς φαντασμογορίας, σεῖς δὲ φίλτατοι ἀναγνῶσται, ὁπόταν φέρετε τὸ ὄνειρόν Σας πρὸς τὰ *Ἐκεῖ*, ἂν δὲν ἔχητε τί ἄλλο καλλίτερον νὰ πράξητε ἢ λόγους τρυφερούς ν' ἀπευθύνητε εἰς *κανένα*, τότε ψιθυρίσατε τοὺς στίχους τούτους, οἵτινες ἂν δὲν ἦσαν εἰς πλήρη ἁρμονίαν πρὸς ὅ,τι ἔβλεπεν ἢ μᾶλλον ἐρέμβαζεν, ἐνέχουσιν ὅμως ὅλην τὴν Ποίησιν τῆς νυκτός, ὅλον τὸ μυστήριον τοῦ Οὐρανοῦ, ὅλην τοῦ φωτὸς τὴν λάμψιν....

Μιὰ βραδυὰ σελήνης ἁγνῆς καὶ αὔρας μαλακῆς
Μιὰ βραδυὰ Ἀπριλιάτικη, λεπτὴ καὶ ξανθὴ σὰν κι' ἐσένα
Μοῦ ἔλεγες, ἀγάπη μου, ἀδελφοῦλά μου, ἐσὺ
Καὶ τὰ γόνατά μου παραλυοῦσαν ἀργὰ ἀργά:

Ἠμπορεῖς ν' ἀγαπᾷς δυὸ χρόνια, Θεέ μου,
Κι' ἀπὸ τότε τόσα νὰ μαρανθοῦν ῥόδα
Χωρὶς νὰ φυτρώσῃ μέσα Σου ὁ πόθος τοῦ χωρισμοῦ!
Καὶ ὅμως σὰν βλέπω τί εὐτυχεῖς ποῦ εἴμαστε, τρέμω
Παράξενο μοῦ φαίνεται τόσο διαρκὴς συμφωνία!
Ξεύρω τί εἶναι ἡ ἀδύναταις καρδιαὶς τῶν ἀνθρώπων
Καὶ συλλογίζομαι ἂν καὶ αὔριο θάχω τὴ δική σου.

Μὰ ὅσο ἀντηχοῦσαν μέσαμου οἱ λόγοι Σου αὐτοὶ
Ἐγὼ ἐκύτταζα τοὺς κήπους τῆς νύχτας ν' ἀνθίζουν.
Τὰ ἄστρα ἄνοιγαν σὰ λουλούδια
Κι' ἡ λάμψις τους ἐξέφευγε σὰν τἄρωμα ποῦ φτερουγίζει.

Ὁ νοῦς μου, σὰν σὲ ὄνειρος ἀνέβαινε στὸ ἄπειρο
Καὶ ἐσκεπτόμουν ἐμπρὸς στὸ μυστήριο τοῦ οὐρανοῦ·
Μπορεῖ κανείς, ἀγάπη μου, νὰ ζήσῃ χωρὶς ἀστέρια,
Ἀγάπη μου, 'μπορεῖ νὰ ζήσῃ χωρὶς τὰ 'μάτιά Σου.

1893

.·.·.

ΚΟΙΝΩΝΙΚΑΙ ΑΔΙΑΘΕΣΙΑΙ

Ἡ Δασκάλα

Η κυρὰ Γιάννενα ἡ πλύντρια εἶχε πολὺ μεγάλην πελατείαν. Τὰ καλλίτερα σπίτια τὴν ἐζητοῦσαν, αὐτὴ δὲ εἶχεν ὁρίσει εἰς τὸ καθὲν τὰς ἡμέρας του. Ἡ γειτόνισσαις τὴν ἔλεγαν διαβολογυναῖκα, ἐπιτηδείαν πολύ, κολακιάραν καὶ ἰσχυρίζοντο ὅτι περισσότερη δουλειὰ ἔκαμνον ἡ κολακείαις της παρὰ τὰ χέριά της. Τοῦτο ὅμως ἦτο ἀδιάφορον εἰς αὐτήν, ἡ ὁποία κατώρθωνε διὰ τῆς ἐργασίας της νὰ ἐπαρκῇ εἰς ὅλας τοῦ οἴκου της τὰς ἀνάγκας, ἀφοῦ μάλιστα ὁ ἁμαξηλάτης σύζυγός της μέθυσος καὶ ρέμπελος ὅσῳ πέρνει, ἀντὶ νὰ συνεισφέρῃ καὶ αὐτὸς διὰ τὰ οἰκιακὰ ἔξοδα ἐζήτει πολὺ συχνὰ ψιλὰ ἀπὸ τὴν πολύτιμον συμβίαν του.

Ἐν τούτοις ὅλα ἐπήγαιναν καλά, διότι ἡ κυρὰ Γιάννενα ἤξευρε καὶ νὰ φιλοσοφῇ ὀλίγον καὶ ἔλεγε πολὺ συχνά : πόσο θὰ ζήσωμε γιὰ νὰ χάνωμε καιρὸ καὶ σὲ σεκλέτια. Ἓν μόνον ὄνειρον καὶ μίαν ἐπιθυμίαν εἶχε, νὰ ἴδῃ τὴν Μαρίκαν της, τὸ χαριτωμένο αὐτὸ πλᾶσμα ποῦ ἡ φύσις δὲν εἶχε γεννήσει παρόμοιον κατὰ τὴν ἰδέαν της, τελειόφοιτον τοῦ Ἀρσακείου, δασκάλαν πρωτοβάθμιον. Ἡ ἐπιθυμία της δὲν ἦτο δυσκατόρθωτος. Ἡ βιομηχανία εἶχεν ἤδη ἀναπτυχθῇ ἐπαρκῶς ἐν Ἑλλάδι καὶ ἡ ἐν τῇ ὁδῷ Πανεπιστημίου μεγάλη φάμπρικα παρῆγε κατ' ἔτος οὐχὶ εὐκαταφρόνητον ἀριθμὸν διδασκαλισσῶν.

Ἡ κυρὰ Γιάννενα ἄλλως τε κατέβαλλε τακτικώτατα τὰ δίδακτρα καὶ οὐδένα διέτρεχε κίνδυνον νὰ ματαιωθῇ ἡ χρυσῆ της ἐλπίς.

Ἡ Μαρίκα εἶχε διανύσει αἰσίως δέκα ἐννέα ἔτη, ὅταν προσῆλθεν εἰς τὰς ἐξετάσεις, τὰς πρὸς ἀπόκτησιν πτυχίου. Ἡ κυρὰ Γιάννενα μὲ τὰ ἑορτινά της ἐνδύματα παρέστη εἰς τὴν πνευματικὴν δοκιμασίαν τῆς χαϊδεμένης της, ἀφοῦ προηγουμένως εἶχε συστήσει, μὲ τὴν γλῶσσαν ποῦ ἐκείνη μόνον ἤξευρε, τὴν τύχην αὐτῆς εἰς τοὺς ἐξεταστάς, οὓς ἐγνώριζεν ὄχι μόνον, κατ' ἐπιφάνειαν, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὰ ἐσώρουχα.

Τὸ πτυχίον τὸ πολύτιμον ἀπεκτήθη, ἡ Μαρίκα ἐχειροτονήθη διδασκάλισσα καὶ ἡ «Νέα Ἐφημερίς» ἐδημοσίευε τὴν ἑπομένην τρία διάφορα, τὸ μὲν μὲ ἀστερίσκον κάτωθεν, τὰ δὲ ἄλλα ἄνευ διακριτικοῦ τινος ση-

μείου, δι' ὧν ἀνηγγέλλετο εἰς τὸ Πανελλήνιον τὸ εὐφρόσυνον καὶ μεγίστου ἐνδιαφέροντος γεγονός.

Πάντοτε ὅμως ἡ ἀπὸ τῶν ὀνείρων εἰς τὴν πραγματικότητα μετάστασις παρουσιάζει πικρίας, δυσχερείας, ἀπογοητεύσεις.

Ἡ κυρὰ Γιάννενα ἐξηκολούθει νὰ ἦνε ἡ μήτηρ τῆς Μαρίκας, ἀλλ' ἡ Μαρίκα δὲν ἦτο πλέον ἡ θυγάτηρ τῆς κυρᾶς Γιάννενας. Τί κοινὸν μεταξὺ σκάφης καὶ σάπωνος καὶ λογιότητος καὶ πτυχίου;

Ἡ Μαρίκα ἦτο νέα ἀνεπτυγμένη, εἶχε λάβει πιστοποιητικὸν ὅτι γνωρίζει ἑλληνικά, μαθηματικά, λατινικά, γαλλικά, ἱερά, ἱστορίαν, γεωγραφίαν, οἰκιακὴν οἰκονομίαν, ἰχνογραφίαν, φωνητικὴν μουσικήν· πῶς λοιπὸν θὰ συνεβιβάζετο μὲ ὅλας αὐτὰς τὰς γνώσεις της νὰ λέγηται κόρη τῆς κυρᾶς Γιάννενας, τῆς πλύστρας; Κάτω τὰ σκαφίδια κάτω τὰ ξενοδουλέματα.

Ἀλλ' ἡ κυρὰ Γιάννενα δὲν ἤκουεν ἀπὸ αὐτὰ καὶ δὲν κατωρθώθη νὰ πεισθῇ εἰμὴ ἀπὸ τὴν ἀκατανίκητον ἐκείνην δύναμιν, ὑφ' ἧς οὐδεὶς ἴσως ὑπάρχει ὁ μὴ πειθόμενος, ἀπὸ τὰ νεῦρα τῆς Μαρίκας.

Ἡ σκάφη ἐγκατελείφθη ὑπὸ τῆς κυρᾶς Γιάννενας, ἀλλ' ὄχι καὶ ἡ ἐπιτηδειότης της νὰ ἐπιτυγχάνῃ εἰς τοὺς σκοπούς, τοὺς ὁποίους ἐπεδίωκε, τοὐλάχιστον ὅταν δὲν ὑπῆρχον νεῦρα εἰς τὸ μέσον. Ὁ τότε ὑπουργὸς τῆς Παιδείας παραβλέψας 163 συστάσεις, αἵτινες τῷ εἶχον γίνει παρ' 162 βουλευτῶν καὶ ἑνὸς ἀποτυχόντος ὑποψηφίου ἐξ Ἀττικῆς διὰ τὴν θέσιν τῆς διδασκαλίσσης δήμου τινος τῆς Κορινθίας, προυτίμησε νὰ εὐχαριστήσῃ τὴν γλυκόλογον πλύντριάν του καὶ διώρισε τὴν Μαρίκαν της πρὸς μεγάλην εὐτυχίαν τῆς σεβαστῆς μητρός της καὶ σκανδαλώδη ἀποτυχίαν τῶν ἰσχυρῶν τῆς ἡμέρας.

Ὅλα ἡτοιμάσθησαν πρὸς ἀναχώρησιν καὶ ἡ Μαρίκα μετὰ τῆς μητρός της ἐγκατέλιπον τὸ κλασικὸν Ἄστυ, ἀφοῦ πρῶτον ἡ τρυφερὰ κόρη ὠχρὰ καὶ συγκεκινημένη ἀπεχαιρέτησεν ἐν τῷ σταθμῷ Πελοποννήσου τὸν ἐκλεκτὸν τῆς τόσον καλλιεργημένης καρδίας της, μυροβόλον λιμοκοντόρον.

Ἡ ζωὴ ἐν τῷ ἀγροίκῳ ἐκείνῳ δήμῳ τῆς Κορινθίας δὲν ἐφαίνετο κ' ἐκτάκτως εὐχάριστος οὔτε εἰς τὴν νεαρὰν διδασκάλισσαν, οὔτε εἰς τὴν πολυμήχανον μητέρα της, ἥτις εἰθισμένη εἰς τὴν ἐργασίαν, ἤρξατο ἤδη νὰ πάσχῃ ἐν τῇ πλήρει ἀδρανείᾳ, εἰς ἣν ἡ ὑψηλὴ τῆς θυγατρός της θέσις τὴν εἶχε καταδικάσει.

Παιδία ἀμφοτέρων τῶν φύλων ἀπετέλουν τὸ κατὰ τὸ πλεῖστον ἀνυπόδητον ποίμνιον τῆς Μαρίκας, ἥτις ὡδήγει αὐτὸ οὐχὶ μετ' ἐκτάκτου ζήλου εἰς τὴν ὁδὸν τοῦ πνευματικοῦ καὶ ἠθικοῦ φωτός.

Ἐν τῇ μοναξίᾳ καὶ τῇ ἀφορήτῳ πλήξει ἡ Μαρίκα εὗρεν ἐπὶ τέλους μικρὰν ἀνακούφισιν εἰς τὴν γνωριμίαν τοῦ υἱοῦ τοῦ Δημάρχου, εἰκοσαετοῦς νεανίου, ὅστις ἀποπερατώσας τὰς σπουδάς του ἐν τῷ ἑλληνικῷ σχολείῳ τῆς Κορίνθου εἶχε προορισθῇ καὶ ὡς πολιτικὸς διάδοχος τοῦ πατρός του.

Οἱ δύω γνώριμοι μετ' οὐ πολὺ ἠννόησαν, ὅτι ὁ εἷς εἶχε γεννηθῇ διὰ τὸν ἕτερον καὶ ἀφέθησαν τελείως εἰς τῆς καρδίας των τὸ κράτος.

Ἀλλὰ ἡ τόσῳ ρωμαντικὴ αὕτη ὑπόθεσις ταχέως ἐγένετο γνωστὴ ἀνὰ τὸ χωρίον. Οἱ γονεῖς ἔπαυσαν ν' ἀποστέλλωσι τὰ τέκνα των εἰς τὸ σχολεῖον, ὅπου ἐλάμβανον χώραν δαιμονικαὶ σκηναί, τὰς ὁποίας οἱ κάτοικοι τῶν πόλεων καλοῦσιν ἐρωτικὰς συνεντεύξεις, ὁ δὲ κ. Δήμαρχος ἔλαβε πάντα τὰ δυνατὰ μέτρα ἵνα σώσῃ τὸν υἱόν του ἐκ τοῦ ἀνιάτου γάμου, ὑφ' οὗ ἠπειλεῖτο· εἰς μάτην ὅμως· ὁ μὲν υἱὸς ἐγίνωσκε κάλλιον ν' ἀγαπᾷ ἢ νὰ ὑπακούῃ εἰς τὰς πατρικὰς παροτρύνσεις, ὁ δὲ ὑπουργὸς τῆς Παιδείας, παρ' οὗ εἶχε ζητηθῇ ἡ ἀπόλυσις τῆς Μαρίκας, ἐκώφευεν εἰσηγήσει τοῦ κυβερνητικοῦ ἐκ Κορινθίας βουλευτοῦ, οὗ ἀντίθετος ἐτύγχανεν ὁ πατὴρ τοῦ ἐρῶντος νεανίου κ. Δήμαρχος.

Εἰς τοιοῦτον εὑρίσκοντο τὰ πράγματα σημεῖον, ὅτε αἴφνης πρωΐαν τινα ἔφθασεν εἰς τὸ χωρίον ἡ εἴδησις, ὅτι ἐπειδὴ ἡ τιμὴ τοῦ ἄρτου εἶχεν ὑπερμέτρως ὑψωθῇ, ἐπαύθη τὸ ὑπουργεῖον καὶ ἐκλήθη νὰ σχηματίσῃ νέον τοιοῦτον ὁ φίλος τῷ Δημάρχῳ πολιτικὸς ἀρχηγός. Ὁ κ. Δήμαρχος δὲν ἐπρόφθασε ν' ἀναπνεύσῃ κἂν ἐπὶ τῇ ἀπροσδοκήτῳ μεταβολῇ καὶ ἡ Μαρίκα εἶχεν ἀπολυθῇ τῆς ὑπηρεσίας, ἀναγκασθεῖσα μάλιστα, εἰς ἐπίμετρον τοῦ μεγάλου κακοῦ, ν' ἀπέλθῃ αὐθημερὸν τοῦ τόπου, ἔνθα κατὰ πρῶτον ἐδίδαξεν, ἀλλ' ὄχι ἴσως καὶ κατὰ πρῶτον ἠγάπησεν. Ἐν Ἀθήναις ὁ βίος κατέστη στενόχωρος. Ἡ κυρὰ Γιάννενα καιρίως τρωθεῖσα ὑπὸ τῶν ἀλλεπαλλήλων ἀποτυχιῶν ἐν ταῖς προσδοκίαις της, ἔπαθε τὴν ὑγείαν καὶ δὲν ἠδύνατο πλέον νὰ ἐπαναλάβῃ τὴν μπουγάδαν της. Πτώχεια δὲ καὶ θλίψις ἐβασίλευεν ἔκτοτε εἰς τὸν πενιχρὸν οἰκίσκον της, τὸν τόσον φαιδρὸν ἄλλοτε καὶ ἡ ζωὴ τῶν δύω γυναικῶν διέρρεε πλήρης πικριῶν ὑπὸ τὴν σκέπην μόνης τῆς φιλανθρωπίας.

Ὅσοι ἔμαθον τὴν μικρὰν αὐτὴν ἱστορίαν, ἣν τόσον ἀτέχνως ἔγραψα εὑρίσκουσιν ἴσως πλείστας ὅσας ἄλλας ἵνα τὴν παρομοιάσωσιν.

Ἡ μεγαλομανία, ἡ πρὸς τ' ἀκατόρθωτα τάσις, ἡ ἀνώμαλος τῆς οἰκογενείας ἐξέλιξις κατέστησαν ἀτυχῶς παρ' ἡμῖν κανὼν ἐν τῇ κοινωνικῇ

διαίτῃ. Τὸ ἐπάγγελμα τῶν γονέων τὸ ἀσφαλίσαν εἰς αὐτοὺς ἔντιμον καὶ ἄνετον βίον καὶ τὸ ὁποῖον φυσικῶς προώρισται νὰ τελειοποιηθῇ εἰς χεῖρας τῶν τέκνων πρὸς ὄφελος καὶ αὐτῶν καὶ τῆς κοινωνίας, ἐγκαταλιμπάνηται συνήθως ὡς βάρβαρον καὶ ἀνάρμοστον. Τὰ κτήματά μας καταστρέφονται, τὰ κεφάλαιά μας σπαταλῶνται κακὴν κακῶς, ἡ ἔν τινι ἐργασίᾳ κτηθεῖσα φήμη περιφρονεῖται καὶ ὅλοι ἀτενίζομεν πρὸς τὸν αἰθέριον τῶν γραμμάτων κόσμον, χωρίς, πλὴν τῶν ἄλλων, νὰ σκεπτώμεθα ὅτι πάντοτε καὶ ὁπουδήποτε ἡ μεγάλη συρροὴ καὶ συνώστισις ἐπιφέρει τὴν ἀσφυξίαν.

Διὰ τῆς Μεθόδου τοῦ Αὐτοθαυμασμοῦ

Τίς ἐξ ὑμῶν δὲν ἔτυχε νὰ θαυμάσῃ ἑαυτόν; Οἱ δικηγόροι, οἱ ἰατροί, οἱ πολιτευόμενοι, οἱ στρατιωτικοί, οἱ θεολόγοι, οἱ ἔμποροι, οἱ ἐργάται, αἱ κόραι, αἱ δέσποιναι, ὅλοι ὅλοι καὶ ὅλαι ὅλαι θὰ ἔχουν νὰ ἐνθυμηθοῦν περιστάσεις, καθ' ἃς ἐθαύμασαν ἑαυτούς. Ἐκ τῶν δικηγόρων ἕκαστος θὰ συνέπεσέ ποτε νὰ σκεφθῇ ὅτι ἂν ἡ δεῖνα ὑπόθεσις δὲν ἦτο εἰς αὐτὸν ἐμπεπιστευμένη θ' ἀπώλετο, ἐκ τῶν ἰατρῶν, ὅτι ἄνευ τῆς ἐκτάκτου διαγνωστικῆς ἱκανότητός του ὁ τάδε ἀσθενὴς δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ θεραπευθῇ, ἐκ τῶν στρατιωτικῶν ὅτι μόνος αὐτὸς ἐφάνη γνωρίζων τὸ ἔργον του εἰς ἔκτακτόν τινα περίστασιν, ἐκ τῶν πολιτευομένων ὅτι ἔσωσεν ἓν ὁποιονδήποτε ζήτημα διὰ τῆς ἀγορεύσεως ἢ τῆς σιγῆς του, ἐκ τῶν θεολόγων ὅτι τῷ συνέβη ποτε νὰ διδάξῃ καὶ κἄτι τὸ ὁποῖον πράγματι ἐπρέσβευε. Ποία δὲ παρακαλῶ ἐξ ὑμῶν, κυρίαι μου, δὲν ἔτυχέ ποτε νὰ θαυμάσητε τὴν μορφήν σας πρὸ τοῦ κατόπτρου, νὰ σκεφθῆτε ὅτι οἰκοκυρὰ ὡς σεῖς δὲν ὑπάρχει ἄλλη, ὅτι σύζυγος ἢ μήτηρ ἢ καὶ πενθερά, ὡς σεῖς εἶνε κτῆμα δυσεύρετον;

Αὐτὸς ὁ ἐνδόμυχος αὐτοθαυμασμὸς εἶνε μία τῶν κοινοτέρων ἀνθρωπίνων ἀδυναμιῶν. Ἀλλ' ὅταν ἐξωτερικεύηται, ὅταν ἐκδηλῶται προφορικῶς ἢ ἐγγράφως, ὅταν τὸ ὑποκείμενόν σας, τὸ ὁποῖον θαυμάζετε ἀποπειρᾶσθε νὰ τὸ ὑμνήσητε σεῖς αὐτοὶ καὶ τὸ ἐπιδείξητε εἰς τὸν κόσμον καὶ τὸ ἐπιβάλητε εἰς αὐτόν, τότε αὐτὴ ἡ προσπάθειά σας καταντᾷ μία μέθοδος, μία μέθοδος μικρὸν διαφέρουσα τῆς μεθόδου τοῦ πορτοφολίου.

Ἀτυχῶς δὲ ἀπό τινος ἡ μέθοδος αὕτη ἤρξατο διαδιδομένη παρ' ἡμῖν. Ἄτομα αὐτοθαυμαζόμενα ἐκτρέπονται εἰς τὰς αὐθαδεστέρας τῶν ἀξιώσεων καὶ ὑποστηρίζουσιν αὐτὰς διασαλπίζοντα τὰ ἔξοχα προτερήματά των, οὐχὶ δὲ σπανίως ἐπιτυγχάνουσι τοῦ σκοποῦ των. Διότι αἱ κοινωνίαι

ἐνίοτε ὁμοιάζουσι τὰ μικρὰ παιδία, τὰ ὁποῖα ζαρόνουν ὅταν κτυπήσῃ τις δυνατὰ τὸν πόδα του κατὰ γῆς ἐνώπιόν των. Ὅταν παραστῇ τις πρὸ αὐτῶν κτυπῶν μετὰ πατάγου τὰ προτερήματά του, ὑποχωροῦν, παύει νὰ λειτουργῇ ἡ κρίσις των καὶ ἀνοίγουν πρὸς τὸν θορυβοῦντα τὸν δρόμον ὃν ἐπιθυμεῖ.

Ποσάκις δὲν ἠκούσατε αὐτοθαυμαζομένους, ποσάκις δὲν εἴδατε αὐτούς, μὲ τὰς ἀξιώσεις τῶν ὁποίων ἐγελάσατε ἄλλοτε, πολὺ ὑπεράνω ἐκείνων, οὓς σεῖς πράγματι ἐκρίνετε ἀξίους θαυμασμοῦ; Ποσάκις δ' ἐπὶ τέλους δὲν κατηντήσατε καὶ σεῖς αὐτοὶ νὰ πιστεύσητε εἰς τὸ τάλαντον τῶν ἐπιτηδείων τούτων αὐτοθαυμαστῶν;

Τὸ φαινόμενον εἶνε λίαν περίεργον, ἀλλ' ὄχι καὶ ὅλως ἀκίνδυνον. Ἡ κοινωνία, παρ' ᾗ ἡ ἐργασία, ἡ εὐφυΐα, ἡ ἀξία ὑποχωροῦσι πρὸ τῆς θρασύτητος τοῦ αὐτοθαυμασμοῦ εἶνε καταδεδικασμένη νὰ διέλθῃ ὅλα τῆς ἐκλύσεως τὰ στάδια καὶ μόνον διὰ βιαίου τινος κλονισμοῦ ν' ἀνακύψῃ.

Οἱ αὐτοθαυμασταὶ εἰσὶ συνήθως μισάνθρωπα καὶ θρασύδειλα ὄντα. Τὰ πάντα τολμῶσιν, ἀλλὰ τρέμουσι καὶ πρὸ αὐτῆς τῆς σκιᾶς των. Ἐπαγγέλλονται τὸν φίλον πρὸς πάντας, ἀλλ' οὐδένα ἀνέχονται, οὐδένα συμπαθοῦσι, πρὸς οὐδένα διάκεινται πράγματι φιλίως. Ἐν ᾧ τοὺς βλέπετε νὰ σᾶς θωπεύωσιν, αἰσθάνεσθε τὰ δείγματα τῶν ὀδόντων των ἐπὶ τῆς σαρκός σας. Ἐὰν τοὺς ῥαπίσητε σπεύδουσι ν' ἀσπασθῶσι τοὺς πόδας σας, ἐὰν τοὺς ἀσπασθῆτε σπεύδουσι νὰ σᾶς ῥαπίσωσι. Μισοῦσιν ὅλον τὸν κόσμον, ἀλλ' ἐπιθυμοῦν οὐδεὶς νὰ τοὺς μισῇ.

Ἡ κολακεία, ἡ εὐτέλεια, ἡ ἀναίδεια εἰσὶ τὰ κυριώτερα μέσα, δι' ὧν ὑποβοηθοῦσι τὸν διὰ τῶν κραυγῶν τοῦ αὐτοθαυμασμοῦ των ἐπιδιωκόμενον σκοπόν.

Ὁ τύπος τοῖς χρησιμεύει συνηθέστατα ὡς φωτογραφικὴ μηχανὴ τοῦ εἰδώλου των. Γράφουσιν ἰδίᾳ χειρὶ ἄρθρα, ἐν οἷς ἀφ' ἑνὸς ἐξαίρεται ἡ ἔκτακτος ἱκανότης των, ἡ ἔκτακτος ἐπίδοσίς των εἰς τοῦτο ἢ ἐκεῖνο, ἡ ἔκτακτος μετριοφροσύνη των, ἀφ' ἑτέρου δὲ καλεῖται τὸ φιλόμουσον κοινόν, εἴτε ὡς πολιτεία, εἴτε ὡς κοινωνία, νὰ ἐπωφεληθῇ τῆς περιστάσεως καὶ ἀναβιβάσῃ αὐτοὺς εἰς τὰ περίβλεπτα σημεῖα, ἀφ' ὧν μόνον δύνανται νὰ δράσωσιν ἐπ' ὠφελείᾳ αὐτοῦ.

Οἱ τύποι οὗτοι τοῦ τύπου οὐδενὸς βεβαίως ἐξ ὑμῶν διαφεύγουσι τὴν προσοχήν. Δυσπιστεῖτε πρὸς αὐτοὺς κατ' ἀρχάς, ἀλλὰ βαθμηδὸν ἐξοικειοῦσθε πρὸς τοὺς χαρακτῆρας των, πιστεύετε εἰς τὴν μορφήν των, ἀνέχησθε τὰς ἀξιώσεις των καὶ χωρὶς κἂν νὰ ἐννοήσητε πῶς σᾶς ἁρπάζουν

διὰ τῆς μεθόδου των τὴν ἐμπιστοσύνην σας, ὅπως ἄλλοι διὰ τῆς ἰδικῆς των μεθόδου τὸ βαλάντιόν σας.

Ἡ Μουσικὴ

Καλημέρα, Λουλοῦ μου, καὶ ἀπὸ ποῦ ἔρχεσαι κατάφορτη μὲ τετράδια;

— Καλῶς τὴν Παναγιωτίτσα μου. Ἔρχομαι ἀπὸ τὰ μάθημα τῆς μουσικῆς. Μὰ μὴ ρωτᾷς, καϋμένη· ἡ δασκάλισσά μου ἡ κ. Πρίτσχεν εἶχε σήμερα ἕνα συνάχι φοβερὸ καὶ μὲ τὸ ράντισμα τῶν πτερνισμάτων της μοῦ ἔσβυνε ὅλη τὴ φλόγα, μὲ τὴν ὁποίαν ἐτραγουδοῦσα τὸ ψυχή μου ἐκεῖνο κομμάτι, τὰ μπιχλιμπίδια τοῦ Φάστου.

— Τί εἶνε αὐτὰ τὰ μπιχλιμπίδια τοῦ Φάστου;

— Οὔ, καϋμένη, ἐννοῶ· εἶσαι τῆς σχολῆς τοῦ Κόντου. Νά, ἔτσι μεταφράζουν οἱ ποιηταί μας εἰς τὴν δημοτικήν, ἡ ὁποία καθὼς λέγουν εἶνε ζωντανή, τὰ bijoux τοῦ Faust.

— Ἄ, κατάλαβα. Μά, σὲ δύω μῆνας ποῦ ἄρχισες μαθήματα τραγουδεῖς τόσῳ δύσκολα κομμάτια; Γιατὶ αὐτό, καθὼς ἀκούω, καὶ στὸ θέατρο ἀκόμη καμμιὰ δὲν τὸ καταφέρνει. Μπράβο, Λουλουκάκι μου, πάντα ἔλεγα πῶς εἶσαι σπίρτο μοναχό.

— Δὲν προοδεύω ὅμως τὸ ἴδιο εἰς ὅλα· ἐξαιρετικῶς εἰς τὴν μουσικήν. Φαντάσου ποῦ ἡ κ. Πρίτσχεν ποτὲ δὲν μοῦ εὑρῆκε λάθος νὰ διορθώσῃ. Ἀλήθεια ὅμως καὶ ἡ μαμὰ τῆς ἔκαμε καλὰ παζάρια· τῆς εἶπεν ὅτι ἐννοεῖ εἰς 5 μῆνας νὰ ἔχω τελειοποιηθῇ καὶ μὲ αὐτὴν τὴν συμφωνίαν μόνον ἤρχισα· γιατὶ ὁ μπαμπᾶς ἔλεγεν ὅτι τὸ μανάβικο δὲν ἔκαμνε πλέον λαμπραῖς δουλειαῖς καὶ ἤθελε νὰ μὴ αὐξήσωμεν τὰ ἔξοδά μας.

— Μὰ τί πέντε μῆνες· σὺ βλέπω πῶς ἐτελειοποιήθης σὲ δύω μόνον. Δὲν 'ξεύρεις ὅμως, Λουλοῦκα μου, τί γλύκα ποῦ ἔχω κ' ἐγὼ τὸ πιάνο μου καὶ ὅλοι μας στὸ σπίτι. Ὁ μπαμπᾶς τὸ βράδυ ποῦ ἔρχεται κουρασμένος ἀπὸ τὴ δουλειὰ δὲν προφθάνει νὰ μᾶς πῇ καλησπέρα καὶ μὲ καθίζει στὸ πιάνο νὰ τοῦ παίξω τὴν Μαρούλα καὶ τὸ Νάνι Νάνι.

— Καλὲ τί θὰ πῇ! Ἡ μουσικὴ καὶ τὰ θηρία ἀκόμη ἐξημερόνει, πολὺ περισσότερο τοὺς γονεῖς μας, οἱ ὁποῖοι ὅσῳ ἄξεστοι καὶ πρόστυχοι καὶ ἂν ἦνε, εἶνε ἐπὶ τέλους ἄνθρωποι.

— Ἀλλὰ τώρα σᾶς ἑτοιμάζω μίαν Surprise· ἐκομποζάρισα μία πόλκα τρέλλα· ξέρω λαμπρά καὶ κομποζάρω, ἀλλὰ δυσκολεύομαι νὰ γράφω τὰς συνθέσεις μου· μοῦ ὑπεσχέθη ὅμως ὁ ἀρχιμουσικὸς τοῦ Ἱπ-

πικοῦ, ὅτι θὰ μοῦ τὴν γράψῃ αὐτὸς τὴν πόλκα μου· καὶ τότε πιὰ θὰ σὲ κάμω νὰ ζηλεύῃς· καὶ ὁ τόπος καὶ ὁ τύπος θ' ἀναστατωθῇ.

— Καὶ τί τάχα τόσῳ δύσκολο πρᾶγμα νομίζεις τὴν σύνθεσιν· ἐγὼ συνθέτω δεκαπέντε τραγούδια τὴν ἡμέραν· ἀρκεῖ νὰ θελήσω.

— Δὲν λέγω τὸ ἐναντίον· γι' αὐτό, καϋμένη σκάζω, ὅταν ἀκούω πῶς σπουδάζουν χρόνια στὸ Ὠδεῖον καὶ πῶς πηγαίνουν στὴν Εὐρώπην νὰ τελειοποιηθοῦν. Πρέπει νὰ ἔχῃ πολὺ ξερὸ κεφάλι αὐτὸς ὁ κόσμος. Ἡ μουσικὴ εἶνε φυσικὸν προτέρημα· ἀρκεῖ νὰ μάθῃ κανεὶς τὰ πρῶτα βήματα, καὶ ἔπειτα, ἂν ἔχῃ κλίσιν, πέρνει μόνος του κατήφορο.

— Βέβαια· ἔτσι εἶνε. Ἀλλὰ τὸ πιάνο, καϋμένη, κατήντησε πρόστυχο πλέον. Ὅπου περάσῃς πιάνο ἀκοῦς. Ἐγὼ ἂν καταφέρω τὸν μπαμπᾶ θ' ἀρχίσω μαντολίνο. Εἶνε πολὺ τῆς μόδας τώρα στὴν ἀριστοκρατία. Πολλὰ ὅμως εἴπαμε στὸ δρόμο. Πότε θὰ ἔλθῃς μιὰ ἀπογευματινὴ νὰ τὰ τελειώσωμεν σπίτι μου· σ' ἔχω τόσῳ ἐπιθυμήσει, Λουλούκα μου.

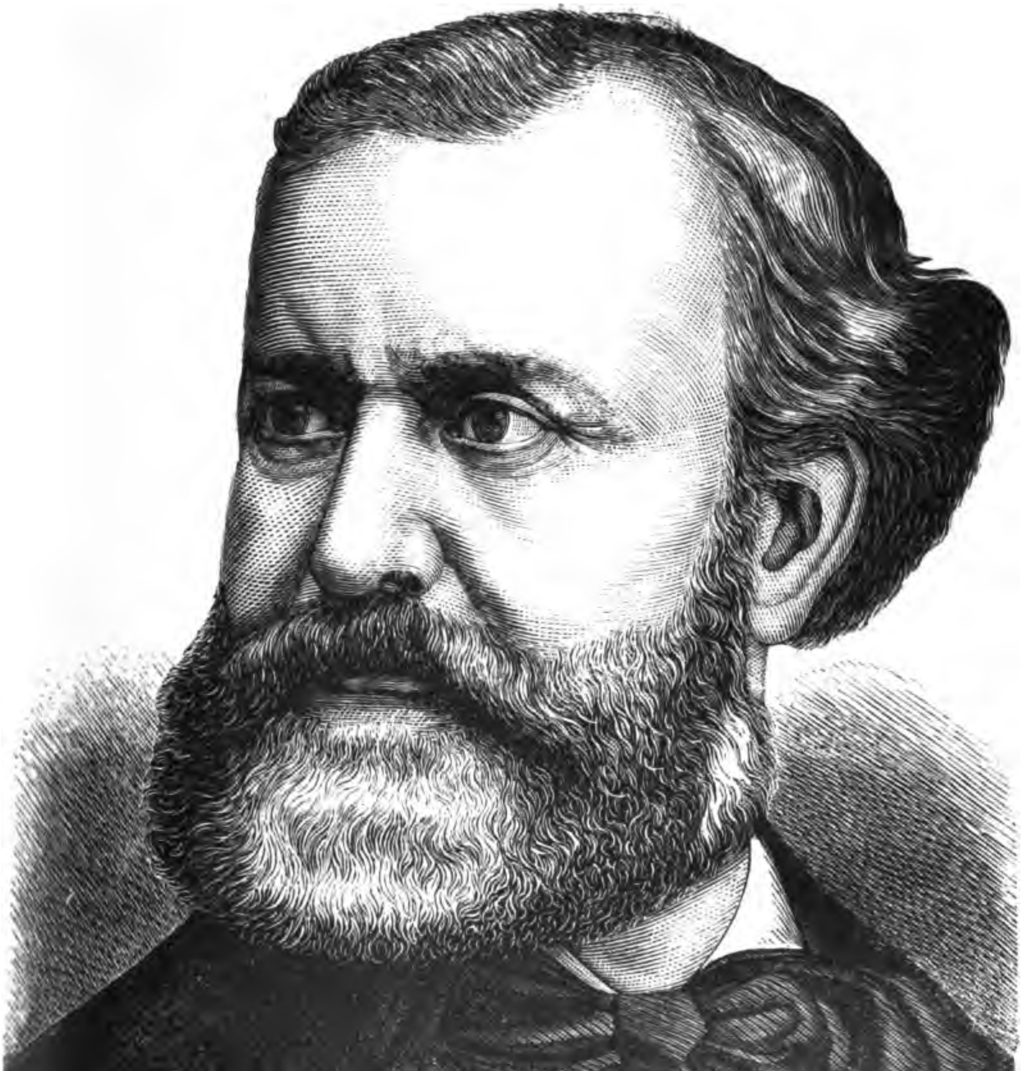
— Θὰ ἔλθω χωρὶς ἄλλο. Au revoir !

— Au plaisir.

Ὁ διάλογος οὗτος συνήφθη πρὸ τῶν παραθύρων ἑνὸς ὑπογείου τῆς ὁδοῦ Ἀθηνᾶς, ἐν τῇ ὁποίᾳ κατοικεῖ φίλος μού τις ἄγγλος, ἀνταποκριτὴς ἐφημερίδων, ἔχων τὸ ἀτύχημα νὰ ἐννοῇ τὰς νεωτέρας ἑλληνικάς, τουτέστι καὶ τὴν καθαρεύουσαν. καὶ τὴν μιγάδα καὶ τὴν δημοτικήν. Εὑρίσκετο κατὰ τύχην ἐγγὺς τοῦ παραθύρου καὶ δὲν τῷ διέφυγεν οὐδὲ λέξις ἐκ τοῦ ἀφελοῦς διαλόγου τῶν τρυφερῶν φίλων. Ὅτε ἡμέραν τινα μοι ἐπανέλαβεν ὅ,τι ἤκουσε «τώρα ἐννοῶ, προσέθηκε, διατὶ κανεὶς σας ἐν Ἑλλάδι δὲν γνωρίζει μουσικήν».

Ἐπιστημονικὴ Συζήτησις

Η συζήτησις ἐν γένει, πολλῷ δὲ μᾶλλον ἡ ἐπιστημονική, σκοπὸν ἔχει νὰ διαφωτίζῃ τὸ ἐφ' οὗ διεξάγεται θέμα καὶ καταλήγῃ εἰς συμπέρασμα περιέχον τὴν ἀλήθειαν ἢ τοὐλάχιστον προσεγγίζον πρὸς τὴν ἀλήθειαν. Παρ' ὑμῖν ὅμως πᾶσα συζήτησις καὶ ἰδίᾳ ἡ ἐπιστημονικὴ ἐκτυλίσσεται ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἐπὶ ἐδάφους κατεσπιλωμένου ὑπὸ τῆς βρωμεροτέρας ὕλης τοῦ ἑλληνικοῦ ὑβρεολογίου, καταλήγει δὲ συνήθως εἰς περιπλοκὴν τοῦ ἀνατεμνομένου ζητήματος καὶ εἰς τὴν πεποίθησιν παρὰ τοῖς μακρόθεν θεωμένοις τὸν ἀγῶνα, ὅτι ἑκατέρωθεν οἱ διεξαγαγόντες αὐτόν, ἄλλ' ἀντ' ἄλλων ἔλεξαν.

ΚΑΡΟΛΟΣ ΓΚΟΥΝΩ

Ἰδοὺ καὶ δείγματα ἑλληνικῆς ἐπιστημονικῆς συζητήσεως ἐν βραχυτάτῃ περιλήψει: «Ὁ κ. Τάδε ἐξέδωκε πρό τινος μελέτην περὶ κλπ. Ἡ ἐπιπολαιότης μετὰ τῆς θρασύτητος συνδέονται ἐν αὐτῇ ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους. Ὁ κ. Τάδε δὲν ἔπραξεν ἄλλο τι ἢ νὰ συῤῥάψῃ διάφορα τεμάχια ξένων συγγραφῶν, ὧν τὴν γλῶσσαν ἀγνοεῖ καὶ συνεπῶς παραμορφόνει τὰ νοήματα. Ἀλλοίμονον εἰς τὴν ἐπιστήμην ὅταν τολμῶσι νὰ παρίστανται ἐπ' ὀνόματι αὐτῆς συγγραφεῖς τοιούτου εἴδους. Ὁ ἔχων τὴν ὑπομονὴν νὰ διεξέλθῃ τὴν μελέτην τοῦ κ. Τάδε θὰ προσκρούῃ διαρκῶς κατὰ πασσάλων ἀμαθείας, μωρίας, ἀναιδείας, ἐστὶν ὅτε καὶ παραφροσύνης».

Ἕπεται ἡ παράθεσις διαφόρων τεμαχίων ἐκ ξένων συγγραμμάτων, ἅτινα ἠννόησεν ὅλως διαφόρως ὁ κ. Τάδε παρ' ὅ,τι μεταφράζει αὐτὰ ὁ ἐπικριτής.

Ἀπάντησις τοῦ κ. Τάδε:

«Δὲν προσῆκεν εἰς ἡμᾶς ν' ἀπαντήσωμεν εἰς τὸν ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς δημοσιεύσεως τῆς ἡμετέρας μελέτης λίβελλον τοῦ κ. Δεῖνα. Ἀλλ' ἡ παρ' αὐτοῦ κακόπιστος παραμόρφωσις τοῦ ἡμετέρου ἔργου δυνατὸν ν' ἀπατήσῃ τοὺς ἁπλουστέρους καὶ ἰδοὺ διατὶ ἀξιοῦμεν τὸν κ. Δεῖνα τῆς τιμῆς ν' ἀνασκευάσωμεν τὰς μωρίας του.

Ἡ ἀνατροφὴ ἡμῶν δὲν ἐπιτρέπει νὰ τὸν παρακολουθήσωμεν εἰς τὰς ὕβρεις του, ὁμολογοῦμεν δὲ ὅτι μετ' ἀηδίας λαμβάνομεν τὸν κάλαμον, προκειμένου νὰ συζητήσωμεν πρὸς ἄνθρωπον χυδαῖον, ἀγράμματον, ψεύστην, μωρόν, κακόπιστον, ἄγνωστον ὅλως καὶ εἰς τὸν κόσμον τῆς ἐπιστήμης καὶ εἰς τὴν κοινωνίαν».

Ἕπεται ἡ παράθεσις διαφόρων τεμαχίων ξένων συγγραμμάτων, ἅτινα περιλαμβάνονται ἐν ἀτυχεῖ μεταφράσει καὶ ὡς ἰδία δῆθεν ἐργασία εἴς τινα μελέτην τοῦ κ. Δεῖνα πρὸ πολλῶν ἐτῶν ἰδοῦσαν τὸ φῶς καὶ εἰς ὅλως διάφορον τοῦ προκειμένου θέμα ἀφορῶσαν.

Καὶ ἡ συζήτησις ἔληξε.

Ἀληθὲς εἶνε ὅτι σπανίως παρουσιάζονται παρ' ἡμῖν συζητηταὶ ἐπὶ θεμάτων ἐπιστημονικῶν. Ἡ πλειονότης τῶν ἑλλήνων ἐπιστημόνων ἀγαπῶσι τὴν ἐπιστήμην των ὅσον καὶ οἱ ἀραπατζῆδες τὰ κάῤῥα των. Καὶ ἡ ἐπιστήμη καὶ τὸ κάῤῥον εἰσὶ μέσα βιοποριστικά.

Ὡς ἐκ τούτου ὀλίγοι εἰσὶν οἱ παρακολουθοῦντες τὰς προόδους τοῦ κλάδου των ἢ προσπαθοῦντες τοὐλάχιστον νὰ διατηρῶσι τὰ ἐπιστημονικὰ ἐφόδια, ὧν ποτε ἐγένοντο κάτοχοι. Οἱ πολλοὶ ὅταν ἀναγκασθῶσι νὰ ἐξέλθωσι τῆς πεπατημένης ὁδοῦ τῆς ἀσκήσεως τοῦ ἐπαγγέλματος,

ἵνα γράψωσιν ἢ συζητήσωσί τι σχετικὸν πρὸς τὴν εἰδικότητά των, καταφεύγουσιν εἰς ἀλλοτρίας ἐπιστημονικὰς ἀποθήκας καὶ λαμβάνοντες ἐκεῖθεν ὅ,τι καὶ ὅπως δυνηθῶσι τὸ μεταπωλοῦσιν ὡς ἴδιον κτῆμα, χωρὶς νὰ σκεφθῶσιν ὅτι δυνατὸν ποτέ τις τῶν ἀντιζήλων νὰ λάβῃ τὸν κόπον νὰ ἀποκαλύψῃ τὴν μέθοδόν των. Ἡ ὑπόπτου καλοηθείας ἐπιστημονικὴ αὕτη ἐργασία δύναται ἀκριβέστερον νὰ κληθῇ *μεταπρατική*. Ὅταν δὲ οἱ ἐπιστήμονες εἰσὶ μεταπράται, φυσικὸν εἶνε καὶ ἡ ἐπιστημονικὴ συζήτησις νὰ ποικίλληται δι' ὕβρεων καὶ νὰ τελευτᾷ εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι καὶ τὸ ἓν καὶ τὸ ἕτερον τῶν μετασχόντων αὐτῆς μερῶν ξένον ὑλικὸν μετεχειρίσθη ἢ κακομετεχειρίσθη πρὸς ἀπόκτησιν φήμης ἐπιστημονικῆς.

Ποιηταί

Ἀναφμισβήτητον εἶνε ὅτι κατὰ τὴν τελευταίαν δεκαετηρίδα ἐπανάστασις δεινὴ ἐξερράγη ἐν τῷ ποιητικῷ τῆς Ἑλλάδος κόσμῳ, ἐπανάστασις ἥτις παρέσυρεν ἐν τῇ ἀκατασχέτῳ ὁρμῇ της θρόνους ποιητικοὺς ἀσαλεύτους νομιζομένους.

Ἀλλ' ἡ ἐπανάστασις αὕτη ἐπῆλθεν ὅλως ἀπροσδοκήτως. Τίποτε δὲν προεσήμανε τὴν ἔλευσίν της. Οἱ δεκαπεντασύλλαβοι ποιηταὶ ἔψαλλον ἐπευφημούμενοι μετ' ἴσης ἐπιτυχίας τὰ κατορθώματα τῆς πατρίδος καὶ τὸν ἔρωτα τῶν συγχρόνων των. Τὸ κοπτερὸν καὶ λιγερὸν σπαθί μου καὶ τὸ παιδὶ μὲ τὴν φαρέτραν ἦσαν τὰ συνήθως ἐμπνέοντα αὐτοὺς εἰς ἀμετρήτους δεκαπεντασυλλάβους, οἵτινες ἐνεθουσίων τὸν λαὸν καὶ παρέσυρον εἰς οἰκτρὰς ἀπομιμήσεις τοὺς ἐκ τῶν νεωτέρων μᾶλλον εὐφαντάστους.

Δὲν ἀπῃτεῖτο τότε καὶ μεγάλη δυσχέρεια ἵνα παραστῇ τις πρὸ τοῦ δημοσίου ὡς ποιητής. Μία ἰδέα ὁποιαδήποτε ἢ καὶ ἁπλῶς ἀπόπειρα ἰδέας εἰς δεκαπεντασυλλάβους ὁμοιοκαταλήκτους ἐκφραζομένη παρεῖχεν ἀκόπως τὸ ποιητικὸν δίπλωμα. Τοιαύτη ἦτο ἡ κατάστασις τῶν ποιητικῶν πραγμάτων, ὁμαλή, εἰρηνική, ἑδραία. Ἀλλ' αἴφνης πολέμιος δεινὸς ἀνέκυψεν ἐκ τοῦ ἀφανοῦς καὶ τῶν δεκαπεντασυλλάβων τὸ κράτος ἀπὸ τῆς πρώτης τοῦ ἀγῶνος στιγμῆς ἐκλονίσθη.

Μεταξὺ τῶν πρώτων συνωμοτῶν ἀπεπειράθην νὰ καταλεχθῶ καὶ ἐγώ. Μίαν ἐαρινὴν πρωΐαν πρὸ δώδεκα ἢ δεκατριῶν ἐτῶν τρέμοντες ἐκ τῆς συγκινήσεως ἐρρίψαμεν μετὰ τοῦ Γεωργίου Δροσίνη εἴς τι τῶν ἐν Ἀθήναις γραμματοκιβωτίων ἀνὰ μίαν ἐπιστολὴν πρὸς τὸν «Ραμπαγᾶν» ἀπευθυνομένην. Ἡ τοῦ Δροσίνη περιεῖχε τὸ ποιημάτιόν του τὸ «Λάθος

τοῦ Θεοῦ», ἡ δὲ ἰδική μου τετράστιχον ἐπίγραμμα εἰς ποιητήν. Τὸ «Λάθος τοῦ Θεοῦ» ἐδημοσιεύθη μετ' ἐπαίνων ἐν τῷ «Ῥαμπαγᾷ», τὸ δὲ ἐμὸν τετράστιχον ἀπεῤῥίφθη ἐξ ἴσου μετ' ἐπαίνων. Ἀλλ' ἵνα σᾶς γνωρίσω τὰ ποιητικά μου χάλια θὰ μοὶ ἐπιτρέψητε νὰ τὸ ἐξαγάγω τοῦ ἑρμαρίου μου, νὰ τὸ ξεσκονίσω καὶ σᾶς τὸ παρουσιάσω.

ΕΠΙΓΡΑΜΜΑ ΕΙΣ ΠΟΙΗΤΗΝ

Στραβὰ φορῶντας πέθανε καπέλλο λυγδιασμένο
Λεπτὸ ποτὲ ἡ τσέπη του δὲν εἶδε τσακισμένο
Ἐνόμιζε ἡ ποίησι πῶς εἶν' στραβὴ λυγδιάρα
Θεὸς σχωρέσ' τον πίστευε τὴν ποίησι γαϊδάρα.

Ὁμολογῶ ὅτι αἰσθάνομαι καὶ θὰ αἰσθάνωμαι ἐφόσον ζῶ ἀμείωτον τῆς εὐγνωμοσύνης τὸ αἴσθημα πρὸς τοὺς τότε συντάκτας τοῦ εὐφυεστάτου φύλλου, ὅτι διὰ τῆς δικαίας κρίσεώς των μὲ ἀπέτρεψαν τοῦ κινδύνου νὰ χρησιμοποιηθῇ ποτε εἰς λ/σμόν μου τὸ ἀδροεπέστατον πρωτόλειον τῆς μούσης μου.

Ὁ Δροσίνης ὅμως παρωτρύνθη εἰς τὸν ἄχαριν ἀγῶνα, εἰς ὃν εὕρισκε συναθλητὰς τὸν Νῖκον Καμπᾶν καὶ τὸν Κωστῆν Παλαμᾶν. Καὶ οἱ τρεῖς οὗτοι νεανίσκοι ὡσεὶ εἶχεν ἐπιφυτήσει αὐτοῖς νέον ποιήσεως πνεῦμα, παρουσίασαν ἔργα μὲ νέας ἰδέας, μὲ νέαν στιχουργίαν, μὲ νέαν καλαισθησίαν, ἐξήγειρον ὑπὲρ αὐτῶν τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ δημοσίου καὶ ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἀπήλειψαν ἀπὸ τῆς μνήμης ἡμῶν τοὺς μετὰ τὴν σιγὴν τοῦ Ζαλοκώστα καὶ τῶν ὁμοτίμων αὐτῷ στεφανωθέντας στιχοπαραγωγούς.

Ἕως ἐδῶ τὰ πράγματα ἦσαν εὐχάριστα. Ἡ Ἑλλὰς θὰ ἠδύνατο νὰ καυχηθῇ, ὅτι δὲν ὑστέρησε τῶν πεπολιτισμένων τῆς Εὐρώπης ἐθνῶν οὐδὲ κατὰ τὴν ποιότητα τῆς νεωτέρας ποιητικῆς ἐσοδείας.

Ἀλλά—αὐτὸς ὁ *ἀλλὰ* ἐπιπίπτει πάντοτε σχεδὸν ἀπηνὴς ἐπὶ πάσης εὐτυχοῦς παρ' ἡμῖν τάσεως—ἡ ἀπομίμησις δὲν ἐβράδυνε νὰ λάβῃ πάλιν ἀπελπιστικὰς διαστάσεις.

Εἴδετε κατὰ τὸ θέρος πῶς μόλις ὁ πρῶτος λεμοναδοπώλης στήσει τὸ παράπηγμά του ἐν τῇ δενδροστοιχίᾳ τῆς λεωφόρου Ἀμαλίας φυτρόνουν ἀμέσως δέκα ἢ δεκαπέντε παρόμοια λεμοναδοποιεῖα εἰς τὸ πλευρόν του, οὕτω καὶ παρὰ τοὺς τρεῖς πρωτεργάτας τῆς ποιητικῆς ἀνακαινίσεως ἤρξαντο τασσόμενοι ἀνὰ δεκάδας οἱ φιλόδοξοι ἀπομιμηταί. Ἀδιάφορον ἂν εἶχον ἢ δὲν εἶχον μέσα των τὸν ποιητικὸν σπινθῆρα, ἀδιάφορον ἂν ἦσαν ἢ δὲν ἦσαν κάτοχοι τῶν ἀπολύτως τοὐλάχιστον

ἀναγκαίων γνώσεων ἵνα δύνανται νὰ γράφωσιν, ὅ,τι ἡ ἄμουσος μοῦσά των τοῖς ἐνέπνεεν. Ἐκεῖνοι προσεπάθουν νὰ συντομεύωσιν ὡς οἷόν τε τὴν πρὸς τὴν φήμην ἄγουσαν καὶ ἤρξαντο φιλοδωροῦντες εἰς τὸ δημόσιον τὰ ἀνούσια μαγειρεύματά των, ὁτὲ μὲν εἰς ἔμμετρον λόγον, ὁτὲ δὲ εἰς πεζὸν ὑπὸ τύπον δῆθεν διηγημάτων.

Τὸ menu των εἶνε συνήθως ἀγγλικώτατον· μὲ μόνην τὴν διαφορὰν ὅτι ἀντὶ *'μπιφτὲκ ῥόσμπιφ ἢ ῥούμστεκ* περιέχει στερεοτύπως μάτια, χείλια καὶ μαλλιά.

Διὰ τὰς ἀνορθογραφίας των τὴν εὐθύνην φέρει ἡ δημοτικὴ γλῶσσα, ἧς κατὰ προτίμησιν χρῶνται, καὶ ἥτις δὲν ἀνέχεται κανόνας καὶ περιορισμοὺς γραμματικούς, διὰ τὴν γυμνότητα τῶν ἰδεῶν των πταίει ἡ ἀναισθησία τοῦ κοινοῦ, τὸ ὁποῖον δὲν τὰς ἐνδύει διὰ τῆς ἰδικῆς του φαντασίας.

Ἡ ψύχωσις αὕτη ἡ καταλαβοῦσα οὐχὶ μικρὰν μερίδα τῆς νεολαίας μας ηὔξησε καταπληκτικῶς τὸν ἀριθμὸν τῶν ἀμελῶν καὶ ἀνεπιδέκτων πάσης μαθήσεως μαθητῶν τῶν γυμνασίων, ἔδωκε δὲ δυνάμεις νέας εἰς τὴν κατακλύζουσαν τὴν χώραν ἡμῶν ἡμιμάθειαν.

Νέος κόσμος αὐθαδῶν πανσόφων ἐδημιουργήθη κατὰ τὰς σκέψεις τοῦ ὁποίου οὐδὲν μὴ ἀπ' αὐτοῦ ἀπορρέον εἶνε ἄξιον προσοχῆς καὶ θαυμασμοῦ.

Μόνα τὰ μαλλιά, τὰ μάτια, καὶ τὰ χείλια, τὰ τρία αὐτὰ στοιχειὰ τῶν στίχων του δέον νὰ ἑλκύωσι τὴν προσοχήν, τὸν ἔπαινον καὶ τὸ βαλάντιον τοῦ δημοσίου, μόνα τὰ διαφοράκιά του, τὰ ὁποῖα κατορθώνει νὰ κακογράφῃ εἰς καμμίαν ἐφημερίδα εἶνε ἐργασία δημοσιογραφικὴ τῆς προκοπῆς, μόνα τὰ μὲ ἀξιώσεις διηγημάτων ἀνοστολογήματά του ἐνδεικνύουν πρόοδον φιλολογικήν.

Ὁ κόσμος αὐτὸς ὁ περίεργος μοι ἐνθυμίζει τὴν παιδικήν μου ἡλικίαν, καθ' ἣν ὁσάκις τὸ ἐσκούσαμεν ἀπὸ τὸ σχολεῖον μετ' ἄλλων συμμαθητῶν, συνηρχόμεθα εἰς τινος ἐξ ἡμῶν τὸν οἶκον καὶ ἐκεῖ ἱδρύομεν βασίλειον τέλειον, μὲ θρόνον, μὲ ὑπουργούς, μὲ ἀντιπροσώπους ξένων δυνάμεων, ὑπὸ τὸ βάρος δὲ ὅλων αὐτῶν τῶν ὑψηλῶν ἀξιωμάτων, τὰ ὁποῖα ἐφιλοδωροῦμεν εἰς ἑαυτοὺς χωρὶς νὰ ἔχωμεν νὰ δώσωμεν λ/σμὸν εἰς κανένα, ἐφουσκόναμεν ὡς χριστουγεννιάτικοι κοῦρκοι.

Καὶ ὅμως εἰς τὴν χώραν αὐτὴν τῆς ἀνοχῆς, εἰς τὴν χώραν αὐτήν, ἐν ᾗ ἡ κοινὴ γνώμη λουφάζει εἰς τὸν λάρυγγα τῶν ἀτόμων, μὴ τολμῶσα νὰ ἐξέλθῃ τῆς κρύπτης της, εἰς τὴν χώραν αὐτὴν ἐν ᾗ τὰ πάντα δι' ὅλους καὶ ὅλοι διὰ τίποτε, ὁ φουσκωμένος αὐτὸς κόσμος τῶν παιδιῶν ζῇ, παίζει εἰς βάρος τῆς πνευματικῆς τοῦ ἔθνους κινήσεως, αὐξάνει ὁσημέραι καὶ πληθύνεται.

Εἶνε περιττὸν ἴσως νὰ σημειώσω ἐνταῦθα ὅτι πλὴν τοῦ Παλαμᾶ καὶ τοῦ Δροσίνη ὀφείλει τις νὰ ἐξαιρέσῃ ἐκ τῆς πληθώρας τῶν ὑπὸ τοῦ ἐγωϊσμοῦ παραδερομένων ἀτυχῶν πλασμάτων καὶ ἑτέρας τινας εὐτυχεῖς ἐμφανίσεις ποιητικῆς ἰδιοφυΐας, ἥτις ἐπιμελῶς καλλιεργουμένη ἤθελεν ἀναμφιβόλως τιμήσει καὶ τοὺς κατόχους αὐτῆς καὶ τὴν ἑλληνικὴν ποίησιν. Μεγαλητέρα πεποίθησις εἰς τὴν μελέτην ἢ εἰς τὸ ἔκτακτον τοῦ ἰδίου πνεύματος, ἰδοὺ ἡ μόνη εἰλικρινὴς συμβουλὴ ἣν δύναταί τις ν' ἀπευθύνῃ πρὸς αὐτούς.

Ἀλλὰ δὲν νομίζετε, ὅτι αἱ ἐξαιρέσεις αὗται ἀδικοῦνται, ὅτι ἡ μετὰ τῶν ὀλίγων ὡρίμων ἀνάμιξις τόσων ἀώρων ποιητικῶν καρπῶν φθείρει καὶ ἐξευτελίζει τὸ εὐγενὲς προϊόν, διαθέτει δὲ ψυχρῶς τὴν κοινωνίαν καὶ πρὸς αὐτοὺς τοὺς ἀξίους ἐνθαῤῥύνσεως καὶ τιμῆς καὶ ἐπαναφέρει ἡμᾶς εἰς τὸ πρώην καθεστός, καθ' ὃ πᾶς ὁ χαράττων ἢ παραχαράττων στίχους ἐπὶ τοῦ χάρτου εἶχε τὴν ἀξίωσιν νὰ θεωρῆται καὶ ἐθεωρεῖτο ποιητής;

Κριτικοί

Τοῦ γένους τῶν κριτικῶν δύω μέχρι πρό τινος εἴδη ἦσαν παρ' ἡμῖν γνωστά. Οἱ ἐκ τοῦ Πανεπιστημίου σοφολογιώτατοι, οἱ διοριζόμενοι ἵνα κρίνωσι τὰ εἰς ὑπὸ φιλομούσων ὁμογενῶν ἱδρυομένους ποιητικοὺς διαγωνισμοὺς ἀποστελλόμενα ἔργα, καὶ οἱ ἐν τοῖς διαγωνισμοῖς τούτοις ἀποτυγχάνοντες, οἵτινες τὴν ἑπομένην τῆς ἀποτυχίας των παρίσταντο ἐν τῇ δημοσιογραφίᾳ συνήγοροι τῆς ἀτυχησάσης φυλλάδος των καὶ ἐπικριταὶ τῆς κρίσεως τῶν κριτῶν.

Ἤδη ὅμως ἔχομεν καὶ τρίτον εἶδος, τοὺς κριτικοὺς τοῦ θεάτρου. Καὶ τῶν μὲν δύω πρώτων ἡ ὕπαρξις ἐδικαιολογεῖτο πληρέστατα, διότι ἦσαν δημιουργήματα τῆς ἀνάγκης. Οἱ διαγωνισμοὶ ἀπῄτουν κριτάς, ἄνευ τοιούτων θὰ ἐματαιοῦντο· ἡ εἰλικρινὴς δὲ ὁμολογία ὅτι ἐστερούμεθα κριτῶν ἤθελεν ἀφεύκτως ταπεινώσει ἡμᾶς εἰς τὰ ὄμματα τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου. Οἱ ἀποτυγχάνοντες πάλιν ποιηταὶ ἐπιέζοντο ὑπὸ τῆς φιλοτιμίας καὶ τοῦ ἐγωϊσμοῦ των νὰ ῥήξωσι κραυγὴν διαμαρτυρίας ἐπὶ τῇ ἀτυχεῖ κατ' αὐτοὺς τοῦ ἀγῶνος ἐκβάσει καὶ ἀποδείξωσι τὴν πλάνην τῶν κριτῶν.

Ἀλλ' αὐτοὶ οἱ θεατρικοὶ κριταί, παρακαλῶ ὑπὸ τίνος λόγου ἐπεβλήθησαν ἡμῖν καὶ πῶς ἐξηγεῖται ἡ σύγχρονος αὐτῶν μετὰ τῶν κωμειδυλλίων ἐμφάνισις;

Ὁμολογῶ, ὅτι κ' ἐγὼ οὐδεμίαν θετικὴν ἐξήγησιν δύναμαι νὰ δώσω

εἰς τοῦτο. Βλέπω μόνον ὅτι τὸ εἶδος αὐτὸ τῶν κριτικῶν καθίσταται λίαν ὀχληρόν, ὅτι δὲν σᾶς ἀφίνει νὰ γελάσητε μὲ τὴν καρδιά σας εἰς τὸ θέατρον τοῦ Κορομηλᾶ καὶ τοῦ Κόκκου, ὅτι δὲν σᾶς ἐπιτρέπει νὰ εἴπητε ὅτι σᾶς ἤρεσε τοῦτο ἢ ἐκεῖνο τὸ τραγουδάκι, αὐτὴ ἢ ἐκείνη ἡ εὐφυολογία. Τὴν ἐπομένην τῆς παραστάσεως θὰ ψάλῃ μέγαν ἀφορισμὸν κατὰ παντὸς δόντος δείγματα, ὅτι διαφόρως αὐτοῦ ἀντελήφθη τοῦ παιχθέντος ἔργου.

Τὸ εἶδος τῶν θεατρικῶν κριτικῶν συνίσταται κυρίως ἐξ ἀνθρώπων, οἵτινες οὐδέποτε ὑπερέβησαν τὸ κατώφλιον τῆς πατρῴας. Ποῦ εἶδον τὸ θέατρον, ποῦ τὸ ἐμελέτησαν, ποῦ ἔμαθον νὰ ψυχολογῶσιν ἐπ'αὐτοῦ, ἄγνωστον. Ἴσως ἐν ὁράμασι.

Ἂν τοὺς ἐρωτήσητε πῶς συνέπεσε νὰ καταντήσουν κριτικοί, συνήθως δὲν καταδέχονται ν' ἀπαντήσουν, ἀλλ' ἂν ἀνοίξωσι τὸ στόμα των θὰ μάθητε ὅτι παιδιόθεν ἡ ζωή των ξεφυλλίζεται ἐν τῷ θεάτρῳ, ὅτι εἶδον ὅλους τοὺς ἑλληνικοὺς θιάσους, ὅτι ἐμελέτησαν τὰ ἔργα τοῦ Ἀντώνη ἢ τοῦ Μανωλάκη, ὅτι ἐνετρύφησαν εἰς τὴν ἀπαγγελίαν τοῦ Λεκατσᾶ ἢ ἄλλου τινος ἴσης ἀπαγγελτικῆς δυνάμεως ἠθοποιοῦ, ὅτι ἐξώδευσαν χρήματα πολλὰ εἰς τὰ κατὰ καιροὺς ἐν Ἀθήναις καφὲ σαντὰν καὶ γαλλικὰ κωμειδύλλια, ἄλλοι δὲ ὅτι καὶ κόπους πολλοὺς κατέβαλον διὰ νὰ μάθουν τὸ βιολὶ ἢ τὸ λαγοῦτο.

Ὅλα αὐτὰ ὅμως, καὶ οἱ φιλότιμοι ἠθοποιοί, οὓς παρηκολούθησαν καὶ τὰ ἔργα τὰ ὁποῖα ἐμελέτησαν καὶ τὰ γαλλικὰ τραγουδάκια τὰ ὁποῖα ἤκουσαν ἢ τὰ κομματάκια, τὰ ὁποῖα ἐκτελοῦν εἰς τὸ βιολὶ ἢ τὸ λαγοῦτο δὲν πείθουν οὐδένα ὅτι δεδικαιολογημένη εἶνε ἡ κριτική των ὑπόστασις.

Ἀκόμη δὲ περισσότερον τρίβετε τοὺς ὀφθαλμούς σας, ὅταν σᾶς ἀπαγορεύουν νὰ ἐκφράσητε καὶ σεῖς τὴν ἄνευ οὐδεμιᾶς κριτικῆς ἀξιώσεως γνώμην σας καὶ φωνάζουν δυνατά, δυνατά : μὴ θίγε, βέβηλε, ὅτι δὲν εἶσαι ἄξιος νὰ θίξῃς· μὴ ἐπέμβαινε εἰς ὑποθέσεις ξένας· εἰς ἡμᾶς μόνους ἀνήκει ἡ ἀνεύρεσις τῆς καλλιτεχνικῆς ἀληθείας.

Πολὺ καλά, σιωπῶμεν. Ἀλλὰ τόσον καιρὸν ποῦ ἐκρύπτεσθε, βρὲ χριστιανοί; Διατί ἀφήσατε τόσα ἔργα ἑλληνικῆς καὶ ξένης γραφίδος νὰ φανοῦν καὶ ζήσουν ἐπὶ τῆς σκηνῆς τῶν Ἀθηνῶν χωρὶς νὰ τὰ ἀνασκαλεύσητε μὲ τὸ μαγικὸν δακτυλάκι σας, ἀλλὰ ἐπεριμένετε τὰ ἑλληνικὰ κωμειδύλλια διὰ νὰ μᾶς παρουσιάσητε τὴν τέχνην σας; Μήπως ἐπειδὴ αὐτὰ μᾶς κάμνουν νὰ γελῶμεν πάρα πολύ, ἐνομίσατε ὅτι σᾶς ἔπρεπε νὰ συνδέσητε μαζῆ των τὴν τύχην σας.

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ Ε. ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΣ

ΤΟ ΟΝΕΙΡΟ ΤΗΣ

Μοῦ λέγει χθὲς ἡ Φρόσω: ἕνα ὄνειρο ἀπόψε
Εἶδα τόσον θλιβερό,
Ποὺ ἀνατριχῶ ἀκόμα καὶ στιγμὴ ἀπὸ τὸ νοῦ μου
Νὰ τὸ βγάλω δὲν 'μπορῶ.

Εἶδα ἕνα μαῦρο μνῆμα καὶ νεκρὸ θαμμένο μέσα
Μὲ τὰ χέρια σταυρωτά,
Καὶ ὁλόγυρα τοῦ τάφου ἄνθη σπάνια κι' ὡραῖα
Μαραμμένα καὶ κυρτά.

'Εκατάλαβα, τῆς εἶπα, ἡ καρδιά Σου εἶν' ὁ τάφος,
'Εγὼ εἶμαι ὁ νεκρός,
Καὶ τὰ μαραμμένα τἄνθη ἡ χρυσαῖς ἐλπίδες ποῦχα
Πρὶν γιὰ σένα ὁ μωρός.

(1892) ΓΟΥΣΤΑΥΟΣ ΛΑΦΦΩΝ

ΛΑΖΑΡΟΣ ΛΑΖΑΡΕΒΙΤΣ

*Τὸ πρῶτον ἤδη πολυτίμως τιμᾶται ἡ «***Ποικίλη Στοὰ***» διὰ τῆς περιφανοῦς συνεργασίας τοῦ τοσοῦτον συμπαθοῦς εἰς τὸ Ἑλληνικὸν Δημόσιον Λογίου ξένου κ. Βλάδαν Γεώργεβιτς πρέσβεως τῆς Σερβίας ἐν Ἀθήναις. Ὁ ἔγκριτος διπλωμάτης καὶ Φιλελληνικώτατος ἀνὴρ εἶναι ἐκ τῶν διαπρεπεστέρων Λογίων τῆς πατρίδος Του, ἔδρασε δὲ πάντοτε ἐν Σερβίᾳ ὅσον ὀλίγιστοι Ἄνδρες. Ἐλάχιστοι ἠργάσθησαν ὑπὲρ τοῦ Στρατοῦ ἢ τῆς Διοικήσεως, συνέγραψαν ἢ ἀνεμίχθησαν εἰς κοινωφελῆ ἔργα, ὡς ὁ εὐγενέστατος οὗτος φίλος τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους, ὅστις, ἐνταῦθα ἀντιπροσωπεύων ἐξόχως τὴν συμπαθῆ εἰς ἡμᾶς πατρίδα του, ἰδίαν δὲ ἀγάπην τρέφων πρὸς τὴν γλῶσσαν τοῦ ἡμετέρου Ἔθνους, ἣν χειρίζεται μετ' ἰδίας δεξιότητος καὶ χάριτος, ἠσχολήθη περιβλέπτως, ὅπως γνωρίσῃ εἰς τὸ Ἑλληνικὸν Κοινόν, ὅτι ἡ γνῶσις τῆς γραμματολογίας τοῦ Σερβικοῦ Ἔθνους ἐν Ἑλλάδι καὶ ἡ μελέτη αὐτοῦ διὰ τῆς μελέτης ἑνὸς τῶν μᾶλλον ἐνδόξων ποιητῶν του, τοῦ* **Λαζάρου Λαζάρεβιτς,** *ἀπετέλει νέαν*

σύσφιγξιν τῶν δεσμῶν, τῶν ἑνούντων τοὺς δύο ἀδελφοὺς Λαούς.

Ὁ κ. Βλάδαν Γεώργεβιτς ἐκ τῶν ἐπιφανεστέρων Λογίων καὶ πολυμαθεστέρων Συγγραφέων τοῦ Σερβικοῦ Ἔθνους καὶ ὡς ἐπιστήμων ἰατρός, καὶ ὡς ὑπουργός, βουλευτὴς διαπρέψας, ἐγκλείει εἰς τὴν καρδίαν αὐτοῦ καὶ τὴν ἀληθῶς ποιητικωτάτην ψυχήν του τὰ εὐγενέστερα πρὸς τὸ Ἑλληνικὸν Ἔθνος αἰσθήματα, πάντοτε δ' ἐν ἰδίῳ ἐνθουσιασμῷ ἀσχολούμενος, ἀκουράστως διαθέτει τὸν ἐλεύθερον χρόνον του πρὸς στενοτέραν γνωριμίαν ἀμφοτέρων τῶν λαῶν ἡμῶν, μετ' ἀκραιφνοῦς πόθου ἀρεσκόμενος εἰς τὴν τελειοτέραν σπουδὴν τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης καὶ ζωηρῶς παρακολουθῶν τὴν πνευματικὴν ἐργασίαν τῆς ἡμετέρας πατρίδος, ἢ γνωρίζων διὰ τῶν ὡραίων αὐτοῦ μελετῶν καὶ μεταφράσεων ἐν τῇ γλώσσῃ αὐτοῦ τοὺς δοκιμοτέρους τῶν παρ' ἡμῖν ποιητῶν καὶ συγγραφέων.

Ὁ Σέρβος ποιητὴς **Λάζαρος Λαζάρεβιτς,** *τὸν ὁποῖον τοσοῦτον ἐπιχαρίτως διὰ τοῦ ἐν τῷ Φιλολογικῷ Συλλόγῳ «Παρνασσῷ» ὡραίου αὐτοῦ ἀναγνώσματος ἐγνώρισεν ἤδη εἰς τὸ Κοινὸν τῶν Ἑλλήνων ὁ λόγιος πρεσβευτὴς κ. Βλάδαν Γεώργεβιτς δὲν ὑπῆρξε πολυγράφος. Ἔγραψεν ἐνόλῳ ὀκτὼ μόνον διηγήματα, ἕκαστον τῶν ὁποίων ὅμως εἶνε καὶ μικρὸν φιλολογικὸν κόσμημα. Ὁ κ. Γεώργεβιτς διὰ τῶν μέχρι τοῦδε μελετῶν του ἔταξε τ' ὄνομα τοῦ* **Λαζάρεβιτς** *παραλλήλως πρὸς τὸ τοῦ Ὁμήρου, τοῦ Δάντη, τοῦ Σαίξπηρ καὶ ἐν τῇ σειρᾷ τοῦ Τουργένιεφ καὶ τοῦ Ταλστόη, φρονῶν δικαίως, ὅτι ἂν ἐθνικὸς ποιητὴς καλεῖται ἐκεῖνος, ὅστις κατώρθωσε νὰ περικλείσῃ εἰς τὰ ἔργα του ὅσον οἷόν τε μεῖζον μέρος τῆς ψυχῆς τοῦ ἔθνους εἰς τ' ὁποῖον ἀνήκει—ὁ Λάζαρος Λαζάρεβιτς εἶνε ὁ κατ' ἐξοχὴν ποιητής.*

Κρίνων ὁ διακεκριμένος Λόγιος κ. Γεώργεβιτς τὰ διηγήματα τοῦ **Λαζάρεβιτς** *ἐκφράζεται ὅτι «Ταῦτα δὲν εἶναι μόνον δημιουργήματα τῆς ποιητικῆς φαντασίας, ἀλλ' ἀποτελέσματα ἀκριβοῦς παρατηρήσεως, σοβαρᾶς σπουδῆς, βαθείας ψυχολογικῆς ἀναλύσεως. Ὁ* **Λαζάρεβιτς** *δὲν ἔχει ἀνάγκην ἐκτάκτων ῥωμαντικῶν ὑποθέσεων καὶ χαρακτήρων· αὐτὸς ἅπτεται τῆς πλήρους ζωῆς τοῦ Λαοῦ· γνωρίζει νὰ κρατῇ τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ ἀναγνώστου διὰ τῆς καλλιτεχνικῆς γραφῆς, διὰ τῆς λεπτῆς ψυχολογικῆς ἐξηγήσεως πασῶν τῶν κινήσεων τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς, καὶ τὸ ὅλον εἶναι διϋφασμένον διὰ συμπαθοῦς λεπτοῦ συναισθήματος. Αἱ εἰκόνες αὐτοῦ δὲν εἶναι μόνον φωτογραφίαι τοῦ βίου πισταὶ ἀλλ' ἄψυχοι, ἀλλ' εἶναι δαιμονίου ζωγράφου ἀπεικάσματα, ἐν τοῖς ὁποίοις εὑρίσκεται ὄχι μόνον ἡ ὁμοιο-*

γραφία, ἀλλὰ καὶ ἡ ζωὴ ἡ ψυχικὴ τοῦ πρωτοτύπου. Ὁ Λαζάρεβιτς εἶναι πραγματιστὴς ἐν τῇ καλλιτέρᾳ τῆς λέξεως σημασίᾳ. Ὄχι μόνον δὲν ἐκλέγει προστύχους ὑποθέσεις, ἀλλὰ καὶ μετ' εὐλαβείας ἐκτρέπεται τῆς ὁδοῦ αὐτῶν. Οἱ Ἐθνικοὶ αὐτοῦ τύποι εἶναι ἄνθρωποι εὐχάριστοι, τοὺς ὁποίους εἰσέτι δὲν ἤρξατο νὰ διαβιβρώσκῃ τὸ διεφθαρμένον τοῦ αἰῶνος πνεῦμα. Αὐτοὶ εἶναι κεκαλυμμένοι ὑπὸ ἀληθοῦς ποιητικῆς ἀτμοσφαίρας.»

Οὕτω ὁ διαπρεπὴς Λόγιος ἤγειρε μόνον μίαν πτυχὴν τῆς Σερβικῆς φιλολογίας καὶ ἀπεκάλυψε πρὸ τοῦ φιλολογικοῦ μικροκόσμου πρωτότυπον ξένην μεγαλοφυΐαν, εἰς τὴν πρώτην αὐτῆς ἀκμὴν θερισθεῖσαν ὑπὸ τοῦ θανάτου, τὸν **Λ. Λαζάρεβιτς,** *τοσοῦτον λαμπρῶς ἀπεικονίσαντα τὰ αἰσθήματα τοῦ μόνον κατὰ δεκάδας ἐνιαυτῶν ἀριθμοῦντος τὴν ἐλευθερίαν του καὶ τὴν πνευματικήν του ἀνάπτυξιν Σερβικοῦ Λαοῦ, μεθ' οὗ εὐγενεῖς μᾶς συνδέουσι δεσμοί.*

Ὁ κ. Γεώργεβιτς τὰ διηγήματα τοῦ **Λαζάρεβιτς** *μετέφρασεν εἰς δημῶδες ἰδίωμα, ὅπως οὕτω μὴ ἀπολεσθῇ ἡ χάρις καὶ ἡ ἀφέλεια, ἥτις χαρακτηρίζει τὰ ἁπλᾶ τὸ ὕφος ἀλλ' ἐξόχως ζωγραφίζοντα τὴν ψυχὴν τοῦ Σερβικοῦ Λαοῦ, πλήρη δὲ βαθυτάτης ψυχολογικῆς ἀληθείας* **Διηγήματα** *τοῦ ἐπισημοτάτου συγγραφέως τῆς Σερβίας, τοῦ ἐν τοῖς ἔργοις αὐτοῦ, μετὰ σπανιωτάτης καλαισθησίας ἐκλέξαντος ἴδια θέματα, καὶ διασώσαντος τοὺς ἀληθεστέρους Ἐθνικοὺς Τύπους, ἐν οἷς συγκεντροῦνται τὰ εὐγενέστερα αἰσθήματα, αἱ γλυκύτεραι παραδόσεις, τ' ἁπλᾶ, ἀλλὰ μεγάλως ἐρριζωμένα ἔθιμα, τῶν ὁποίων τοῦ πολιτισμοῦ ἡ ἐπίδρασις καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ αἰῶνος δὲν ἔθιξαν, δὲν μετηλλοίωσαν, οὐδὲ κατ' ἐλάχιστον τὴν φυσικὴν σφραγῖδα ἐπὶ αἰῶνας.*

*Ἐκ τῶν ἀριστουργημάτων τούτων τοῦ μεγάλου Σέρβου Συγγραφέως, ἓν διήγημα «***Ὅλ' αὐτὰ ὁ Λαὸς θὰ τὰ χρυσώσῃ,***» εὐηρεστήθη ὁ κ.* **Βλάδαν Γεώργεβιτς** *τοσοῦτον εὐγενῶς καὶ διὰ γράμματος, ὅπερ ἀληθῶς παρέχει εἰς τὸ ἡμέτερον ἔργον τὴν εὐγενεστέραν ἐκτίμησιν καὶ τιμήν, ν' ἀποστείλῃ εἰς στολισμὸν ἀληθῆ τοῦ παρόντος τόμου τῆς «Ποικίλης Στοᾶς». Τὰ ἑλληνικὰ γράμματα σπανίως ἐτιμήθησαν διὰ τοιούτων ἐκλεκτῶν μεταφράσεων καὶ εἰς τὸν κλάδον τοῦ διηγήματος ἰδίως, σπανίως ἐξελέχθη πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν μας τοιοῦτος ἐθνικὸς χαρακτηρισμὸς Λαοῦ ὁλοκλήρου ὑπὸ τὸ ἰδεῶδες τῆς ἀληθείας καὶ τῆς ποιήσεως.*

Πρὸς τὸν συμπαθέστατον Λόγιον ξένον καὶ δημοσίᾳ ἀπονέμομεν εὐγνώμονας εὐχαριστήσεις διὰ τὴν ἐξόχως τιμῶσαν ἡμᾶς ἐνθάρρυν-

σίν του, τοσοῦτον δ' ἐξαιρέτως λαμπρύνουσαν διὰ τῆς ὑψηλῆς συμπράξεώς του φιλολογικὸν ἔργον, ὅπερ ἐν δικαίᾳ φιλοδοξίᾳ συγκαταλέγει τὸ εὐγενὲς ὄνομά του μεταξὺ τῶν προσφιλεστέρων συνεργατῶν Του.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 7ῃ Ἀπριλίου 1893.

Ἀξιότιμε Κύριε,

Τὴν ἐπιστολὴν Ὑμῶν τῆς 11ης Μαρτίου λαβὼν τὴν στιγμὴν τῆς ἀναχωρήσεώς μου διὰ τὴν δευτέραν ἐκδρομήν μου εἰς τὴν Πελοπόννησον, ἠναγκάσθην νὰ παρακαλέσω τὸν γραμματέα τῆς Πρεσβείας μου Κύριον Ἀποστόλοβιτς νὰ εἰδοποιήσῃ Ὑμᾶς, ὅτι μόνον μετὰ τὴν ἐπιστροφήν μου εἰς τὰς Ἀθήνας θὰ ἠμπορέσω νὰ σᾶς εὐχαριστήσω διὰ τὴν ἔξοχον τιμήν, τὴν ὁποίαν μοι περιεποιήσατε, προσκαλοῦντές με νὰ συνεργασθῶ εἰς τὸ παρ' Ὑμῶν Διευθυνόμενον διαπρεπέστατον Ἐθνικὸν Ἡμερολόγιον ἡ «*Ποικίλη Στοά*».

Λυποῦμαι πολὺ Ἀξιότιμε Κύριε, ὅτι ἀκόμη δὲν ἔχω τόσας γνώσεις τῆς θαυμασίου γλώσσης Ὑμῶν, διὰ ν' ἀπαντήσω ἀξιοπρεπῶς εἰς τὴν ἀληθῶς ὡραιοτάτην ἐπιστολήν σας. Ἐπίσης λυποῦμαι, ὅτι εὑρίσκομαι πρὸς τὸ παρὸν ἀρκετὰ ἀπησχολημένος, ὥστε νὰ μὴ ἔχω ἐλεύθερον καιρὸν διὰ νὰ γράψω ἰδιαιτέραν Μελέτην διὰ τὸ σπουδαῖον ὑμῶν ἔργον, ὡς ἐπεθύμουν. Ἀφ' οὗ ὅμως ἐξεφράσατε τὴν προθυμίαν νὰ δεχθῆτε καὶ τὴν ὑπ' ἐμοῦ μετάφρασίν τινος τῶν Διηγημάτων τοῦ Σέρβου Ποιητοῦ *Δ. Κ. Λαζάρεβιτς*, λαμβάνω τὴν τιμήν, νὰ πέμψω πρὸς Ὑμᾶς ἓν ἐξ αὐτῶν, ἐντελῶς ἀνέκδοτον, τ' ὁποῖον ἐπιγράφεται «*Ὅλ' αὐτὰ ὁ Λαὸς θὰ τὰ χρυσώσῃ*», ἐλπίζων, ὅτι θὰ ἦνε ἄξιον τῆς τιμῆς νὰ δημοσιευθῇ εἰς τὴν «*Ποικίλην Στοάν*».

Ἐκφράζων ὑμῖν μυρίας εὐχαριστήσεις διὰ τὴν πρὸς ἐμὲ προσενεχθεῖσαν τιμήν, καὶ ἐπιθυμῶν τὰ ἄριστα διὰ τὴν ἀξιόλογον φιλολογικὴν ἐργασίαν ὑμῶν, διατελῶ μετὰ πάσης ἐξόχου τιμῆς.

Βλάδαν Γεώργεβιτς

Τῷ κ. κ. Ἰωάννῃ Ἀρσένῃ
Διευθυντῇ τοῦ Ἐθνικοῦ Ἡμερολογίου
ἡ «Ποικίλη Στοά».

ΑΛΗΘΕΙΑΙ

— Πρὸς εὐδαιμονίαν τῶν ἀνθρώπων ἀπαραίτητα εἰσὶν τρία τινά· ἐπάγγελμα, συμπάθειαι καὶ διάθεσις.

— Ἕκαστον ἄτομον ἀποτελεῖ τὸ κάτοπτρον τοῦ κόσμου.

— Αἱ γυναῖκες ἐνίοτε, εἶναι ἐπίσης ἐπίφοβοι, ὅπως καὶ τὰ ὅπλα· ὅπως ἐκεῖνα καὶ αὗται δολοφονοῦσιν.

— Ἡ ἀγάπη πρὸς τοὺς ὑποτεταγμένους εἶναι ἡ μεγαλητέρα ἰσχὺς πρὸς πειθαρχίαν.

— Τὸ ἐν παντὶ ὡραῖον εἶναι πάντοτε αὐστηρόν.

ΟΛ' ΑΥΤΑ Ο ΛΑΟΣ ΘΑ ΤΑ ΧΡΥΣΩΣΗ

ΔΙΗΓΗΜΑ

ΛΑΖΑΡΟΥ Κ. ΛΑΖΑΡΕΒΙΤΣ

ΜΕΤΑΦΡΑΣΘΕΝ ΕΚ ΤΟΥ ΣΕΡΒΙΚΟΥ

ΥΠΟ

ΒΛΑΔΑΝΟΥ ΓΕΩΡΓΕΒΙΤΣ

ΒΡΑΔΥΑΣΕ πλέον, καὶ τὸ ἀτμόπλοιον ἀκόμα δὲν ἦλθεν. Ὁ κόσμος ὁ ὁποῖος ἐπερίμενεν, ἄρχισε νὰ σκορπίζεται. Ἔφυγε καὶ ὁ λοῦστρος μὲ ταῖς σκληραῖς φραντσούλαις καὶ ἡ κυρία τοῦ ἐπάρχου μὲ τὸ μπαγιάτικο τὸ πρόσωπο. Ἔφυγαν καὶ οἱ δυὸ μαθητευόμενοι μὲ τὸ Μάρκο τὸν μαραγκόν, ἀφοῦ 'μάλωσαν μὲ τὸν ξενοδόχον, ἐπειδὴ τοὺς ἔδωσε μπύραν ἡ ὁποία ἦτον ἀνοιγμένη ἀπὸ τὴν περασμένη τετάρτη. Κίνησαν καὶ οἱ ἀμαξάδες, δεχόμενοι ν' ἁμαξηλατήσουν διὰ σαράντα λεπτὰ ἕως εἰς τὴν πόλιν, ἀλλ' οἱ περσότεροι ἔφυγαν πεζοὶ «χάριν ὀρέξεως» καὶ διὰ νὰ «ξετινάξουν ὀλίγο τὰ ποδάρια», καὶ ἔφυγαν μὲ τὸ ραβδὶ 'πάνω 'ς τοὺς ὤμους καὶ μὲ τ' ἀριστερὸ μεγάλο δάχτυλο εἰς τὴν τσέπη τοῦ γελεκιοῦ. Οὐδὲ ἡ κυρία τοῦ Μαρίγκου τοῦ ἐμπόρου ἐκάθησεν εἰς τὴν ἅμαξαν· καὶ αὐτὴ κίνησε πεζὴ μὲ τὴν μικρὴ συντροφιά της, γυρίζωντας τὴν πλάτην εἰς ἐκείνους, μὲ τοὺς ὁποίους ὡμιλοῦσε, ὄχι ἀπὸ ἀπροσεξίαν, ἀλλὰ διὰ νὰ δείξῃ τὸ *τεπελίκι* της, τὸ ὁποῖον ἄστραπτε μὲ τόσην ἀθωότητα 'σὰν νὰ ἐξάνθησε τὸ Ζαΐετσαρ, καὶ 'σὰν νὰ τρέχῃ 'ς τὸ Κνιάζεβατς ποταμὸς ἀπὸ γάλα.

Ὁ ἥλιος εἰς τὴ μεγάλη πεδιάδα τὴν ἀπὸ πέρα τοῦ ποταμιοῦ τῆς Σάβας εἶχε χαθῆ, καὶ μόνον ἀπ' ἐπάν' ἀπὸ τὸν τόπον ὅπου 'χάθη, ἐξαπλώνονταν εἰς τὸν οὐρανὸν μεγάλες λαμπρὲς ἀχτῖδες, ὡσὰν νὰ 'σήκωσεν ἐκεῖ κανεὶς ἕνα μεγάλο χέρι μὲ τὰ δάχτυλα πρὸς τὰ 'πάνω—σωστὰ καθὼς τὸ κάμνουν οἱ καλοὶ καὶ οἱ κακοὶ ζωγράφοι. Τὸ νερὸ τῆς Σάβας εἶχε τόσο 'λιγοστέψῃ, ὥστε παντοῦ ἠμποροῦσαν νὰ τὴν περάσουν, καὶ

ὁ ποταμὸς ἔτρεχε νυσταγμένα καὶ 'πισοστρέφωντας ἀπ' ἐπάνω του τὸ φῶς τὸ κόκκινο τῶν μικρῶν συννέφων.

Ὀλίγον ὕστερ' ἀπεσύρθηκε καὶ ὅλος ὁ ἄλλος κόσμος. Ἐκτὸς τῶν ὑπηρετῶν τῆς ἀτμοπλοϊκῆς Ἑταιρίας, εἰς τὸ περιγιάλι ἔμειναν μόνον δύο ἄνθρωποι, ὁ ἕνας μὲ φέσι καὶ μὲ μπουτοῦρι, ὁ ἄλλος μὲ χλαμύδα στρατιωτικὴν καὶ μὲ σπερούνια. Ἐκεῖνος μὲ τὸ φέσι, ὁ Μπλάγοϊες, χαλκωματᾶς, ὅλην τὴν ἡμέραν ἀνυπόμονος, ἐπήγαινεν ἄνω-κάτω· κάθε στιγμὴ 'ρωτοῦσε κανέναν κἄτι τι· ἐστρυφογύριζεν ὁλονὲν ὡσὰν νὰ τὸν ἔτρωγεν ὅλο τὸ κορμὶ καὶ δὲν ἤξευρεν ἀπὸ ποῦ νὰ ἀρχινήσῃ νὰ ξύνεται· ἐσυχνοπήγαινεν εἰς τὸ καπελῆὸ καὶ πάλι τρεχάλα ἔβγαινεν ἀπ' αὐτό, σκιαγμένος νὰ μὴ ἀργήσῃ, καὶ στρέφωντας τὸ βλέμμα του μακριὰ πέρα τῆς Σάβας. Τὸ καθαρὸ ξουραφισμένο πρόσωπό του, μὲ τῆς σούφραις τῆς ἐλαφραῖς ὡσὰν τὰ σύννεφα τὰ μικρὰ 'ς τὸ 'κηχλιμπάρι, μὲ τὰ ἄσπρα τὰ τσουλούφια καὶ τὰ ἄσπρα τὰ μουστάκια, ἦταν εἰς μεγάλην ἀντίθεσι μ' ἐκεῖνα τὰ μικρὰ τὰ γαλανὰ καὶ ζωηρά του 'μάτια, τὰ ὁποῖα μὲ μεγάλην πεποίθησιν ἐπηδοῦσαν ἀπ' ἕνα πρᾶγμα εἰς ἄλλο. Τὸ τσιμποῦκί του δὲν τὸ ἔβγανεν ἀπὸ τὸ στόμα, ἀνάβωντας κάθε νέον λουλᾶ εἰς τὸν τιναγμένο σωρό. Κάθε στιγμὴ 'ρωτοῦσε τοὺς ὑπηρέτας καὶ τὸν πράκτορα: Τί δὲν ἔρχεται τὸ ἀτμόπλοιον; Νὰ μὴ ἔχουν κανένα τηλεγράφημα; Νὰ μὴ σέρνῃ κανένα φορτωμένο πλοῖον; Εἰς ὅλ' αὐτὰ τὰ 'ρωτήματα ἀπαντοῦσαν οἱ ὑπηρέται καὶ ὁ πράκτορας μὲ τὸ φυσικὸν ἀφεντηλίκι τῶν ξένων, πολὺ λακωνικὰ καὶ ἀπότομα.

Ὁ λοχαγὸς πάλι, τὸ ὄνομα Θανάσιος Ἰέλιτσιτς, ἐστάθηκεν ὅλην τὴν ἡμέραν εἰς ἕνα καὶ τὸν ἴδιον τόπον, στηριγμένος εἰς τὸ σπαθί του. Τὸ πρόσωπό του ἦτο γυρμένο κατὰ τὸ μέρος, ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἔρχεται τὸ ἀτμόπλοιον, καὶ τὰ μάτια του πλανούνταν γύρω 'ς ἐκεῖνο τὸ μέρος ὡσὰν ὁ φαγωμένος ἄξων εἰς τὸ παξιμάδι τοῦ τροχοῦ. Τὸ πρόσωπό του δὲν εἶχεν ἐκείνην τὴν ἡρωϊκὴν ὄψι, τὴν ὁποίαν βλέπουμε κἄποτε 'ς τοὺς 'παυμένους ἀντισυνταγματάρχας, καὶ πάλιν αὐτὸ τὸ πρόσωπο ὑπενθύμιζε τὴ ζέστη τὴν πνιχτικὴ κατόπιν τῆς ὁποίας σηκώνεται ἡ θύελλα καὶ πέρνει τὰ κεραμίδια ἀπὸ τὰ σπίτια καὶ τῆς σκούφιαις ἀπὸ τὰ κεφάλια. Τὰ μικρά, γεμάτα, ἀπὸ τὰ δύο τὰ μέρη κομμένα μουστάκια, ἡ μικρά, ἀλλ' ὀλίγο παχειὰ μύτη, τὰ μέτρια ξανθὰ 'μάτια, τὰ σπανὰ τὰ φρύδια, τὸ στρογγυλὸ ξουραφισμένο πηγοῦνι, καὶ τὰ καθαρά, κίτρινα ἀλλὰ καὶ σαρκωμένα μάγουλά του, τὸ μικρὸ στόμα μὲ ἐμπιστευτικὸ τὸν περίγυρο, τὰ μεγάλα χέρια, ἡ βρωμιάρικη στολή, τὸ πουκάμισο τὸ ἄσπρο 'σὰν τὸ χιόνι, καὶ τὸ σπαθὶ τὸ καθαρὸ 'σὰν τὸ γάλα—ὅλ' αὐτὰ

ἐφανέρωναν ἕναν κύριον, ἀλλὰ καὶ χωριάτην, ἕναν ἄνθρωπον, ἀπὸ τὸν ὁποῖον περιμένεις νὰ 'ξεύρῃ νὰ διευθύνῃ τὸν τετράχορον καὶ νὰ τρώγῃ στρείδια, ἀλλ' ἀπὸ τὸν ὁποῖον δὲν θὰ ἐπαραξενεύεσο, ἐὰν ἐγύριζε τὴν πλάτην εἰς τὰς κυρίας, ἂν ἐσφούγγιζε τὴν μύτην μὲ τὸ χειρόμακτρον, ἢ ἂν ἔτρωγε τὰ λοκούμια μὲ τὸ πειροῦνι.

Αὐτὸς λοιπὸν ἔστεκεν καὶ ὁ χαλκωματᾶς ἐστριφογύριζεν ὁλονέν. Ἐπὶ τέλους, ὅτε ἐνύκτωσε πρὸ τοῦ ἔλθῃ τὸ ἀτμόπλοιον, καὶ δὲν ἦτο πλέον δυνατὸν νὰ ἰδῇ τινὰς οὔτε τὸ χρυσάφι εἰς τὸ καπέλλο τοῦ πράκτορος, καὶ οἱ δυὸ αὐτοὶ λυπημένοι ἐκίνησαν κατὰ τὸ καπελῃό.

— Δὲν ἔρχεται, καὶ δὲν ἔρχεται—εἶπεν ὁ χαλκωματᾶς θυμωμένος ὡσὰν ὁ ἄνθρωπος εἰς τὸν ὁποῖον δὲν τρέχει τὸ χαρτί.

— Δὲν ἔρχεται—λέγει καὶ ὁ ἀξιωματικός, ἀλλ' ἥσυχος ὡς ἕνας ὑπάλληλος ὁ ὁποῖος ἠξεύρει ὅτι μετὰ πέντε χρόνια τὸν περιμένει ὁ προβιβασμός.

—Διὰ τί, Θεέ μου—λέγει πάλιν ὁ χαλκωματᾶς—Μήπως... ἀλλά... μάλιστα... ἐδῶ δὲν ὑπάρχουν Τοῦρκοι... καὶ ἔπειτα ἓν ἀτμόπλοιον δὲν ἠμποροῦν νὰ τὸ πυροβολήσουν ;

Ὁ λοχαγὸς σιωπᾷ.

— Καὶ ποιὸν περιμένετε ἐσεῖς ;—Ἐρώτησε πάλιν ὁ Μπλάγοϊες.

— Τὴν γυναῖκά μου.

— Ἐγὼ περιμένω τὸ γυιό μου. Εἶναι πληγωμένος—ἐδῶ αὐτὸς ἐτρόμαξεν ὀλίγο, ἄρχισε νὰ τινάζῃ τὸν γεμάτο τὸ λουλᾶ, τὸν ἐγέμισεν πάλιν, καὶ ἀνάψωντας, εἶπεν ἀπὸ τὸ τσιμποῦκι ἀπάνω :—Ἀλλὰ ἐλαφρά, πολὺ ἐλαφρά. Μοῦ ἔγραψεν ὁ σύντροφός του ὁ Ἰόλες. Ἐδῶ, κι' ἐδῶ— Αὐτὸς ἔδειξε μὲ τὸ χέρι, ἀλλὰ πολὺ ἀπροσδιόριστα, πρῶτα 'ς τὸν ὦμο τὸν ἀριστερὸ καὶ ἔπειτα εἰς ὁλόκληρο τὸ δεξιὸ ποδάρι—Εἶναι μόνον ἐλαφροξυσμένος. Τὸν ἀπόλυσαν ἀπὸ τὸ νοσοκομεῖο διὰ νὰ ἔλθῃ ὀλίγο 'ς τὸ σπίτι, καὶ ἔπειτα πάλιν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ... ἔτσι καὶ πρέπει... Πρέπει νὰ τοὺς διώξωμε τοὺς σκύλους... Μόνον ὁ Θεὸς νὰ μᾶς βοηθήσῃ...

— Καὶ τί εἶναι ὁ γυιός σας ;—Εἶπεν ὁ λοχαγός, ὁ ὁποῖος ἄρχισε νὰ ἐνδιαφέρεται διὰ τὴν ἱστορίαν τοῦ χαλκωματᾶ.

— Ὁ γυιός μου ; Χαλκωματᾶς. Ἔχ νὰ ἰδῆτε πῶς αὐτὸς ἐργάζεται ! Τὸ χέρι του εἶναι ἐδῶ τόσον χονδρὸ ὅσο τὸ ποδάρι μου ἐδῶ. Εἰς αὐτὴν τὴν στενοχωριὰ ἐγὼ ἐπούλησα ὅλα ὅσα εἶχα—τί τὰ χρειάζομαι ; Ἄφησα μόνον τὰ ἐργαλεῖα. Ἐν ὅσῳ ἔχομε τὰ ἐργαλεῖα, καὶ τὰ χέρια τὰ δικά του, θὰ ἔχουμε ψωμί, καὶ ἂν ἤμεθα ὄχι δύο, ἀλλὰ δέκα.

— Ἠξεύρω, ἠξεύρω—εἶπεν ὁ λοχαγός— ἀλλὰ τί εἶναι αὐτὸς εἰς τὸ στράτευμα ;

— Εἰς τὸ στράτευμα ; Εἶναι 'ς τὸ πεζικό. Μάλιστα εἶναι πεζός. Ἐγὼ τοῦ λέγω πάντοτε : Σύ, ἀδελφέ, ἔπρεπε νὰ πᾷς εἰς τὸ πυροβολικό. Ἐσὺ 'μπορεῖς νὰ σύρῃς μόνος σου ἕνα κανόνι. Καὶ ἔπειτα ὅταν βροντήσῃ τὸ πυροβόλο, εἶναι χαρὰ νὰ τὸ ἀκούσῃ τις. Ἀλλὰ αὐτὸς θέλει εἰς τὸ πεζικό. Λέγει : Αὐτὸ μόνον ἀξίζει, θέλεις εἰς διάστημα βολιοῦ, θέλεις ἀπ' τὸ λαιμό. Εἶναι φόβος νὰ τὸν κυττάξῃ τινὰς ὅταν θυμώνῃ. Ὅπου κτυπήσῃ αὐτός, χόρτο δὲν φυτρώνει.

— Ποῦ καὶ πότε τὸν πλήγωσαν ;

— Μὰ τὸν Θεὸ δὲν ἠξεύρω. Δὲν ἠξεύρω... ἄδικα 'ρωτᾷς... Ἀλήθεια μούγραψεν ὁ σύντροφός του Ἰόλες, ἀλλὰ τὸ 'λησμόνησα... Παράξενα τὰ ὀνόματα ἐκεῖ. Ἰδοὺ τὸ γράμμα... Εἰς δύο μάχαις... Εἰς δύο.—

Αὐτὸς ἔβγαλε ἕνα πολυδιπλωμένο καὶ πολυλερωμένο γράμμα ἀπὸ τὸ μιτάνι καὶ τὸ παρέδωσεν εἰς τὸν λοχαγόν, ὁ ὁποῖος τὸ πῆρε καὶ κίνησεν πρὸς τὸ καπελιὸ διὰ νὰ τὸ διαβάσῃ 'ς τὸ φῶς.

Ἐμπῆκαν εἰς τὸ καπελιὸ μὲ τὰ μακριὰ καὶ λιγδωμένα τραπέζια, μὲ τοὺς καπνισμένους τοίχους καὶ μὲ τὸ ρολόγι τὸ πτυσμένον ἀπὸ τῆς μύγαις. Εἰς τὴν θύραν ἀπὸ τὴν ὁποίαν 'βγαίνουν εἰς τὴν αὐλὴν ἦτο γραμμένο τὸ ἀναπόφευκτο «Εὐτυχὲς τὸ νέον ἔτος» καὶ ἀπὸ κάτω «Ὁ Σρέμτσεβιτς Ἠλίας 14 γρο: ἀπ' τὸ ρακί.» Ἀπὸ τὸ ταβάνι ἦτο κρεμασμένη μία λάμπα, ἡ ὁποία μόλις ἐπρόφτανε νὰ δώσῃ ὀλίγο φῶς ἀπὸ τὸ γυαλί της τὸ κατάμαυρο. Εἰς τὴ μέσην ἔστεκε μιὰ ξύλινη καρέκλα μ' ἀχυρένιο κάθισμα καὶ μ' ἕνα σπασμένο ποδάρι, τὸ ὁποῖον ἦτο τόσο ζωγραφικὰ ξαπλωμένο 'σὰν νὰ ἤθελε νὰ φωτογραφηθῇ.

Ὁ λοχαγὸς ἐκάθησεν εἰς τὸ μακρὺ θρανίον πλησίον εἰς τὸ παράθυρον καὶ ἄρχισε νὰ διαβάζῃ τὸ καταλερωμένο γράμμα. Ὁ Μπλάγοϊες πρῶτα ἀπεμάκρυνεν ἐκείνη τὴν καρέκλα ὑβρίζοντας «τί θέλει ἐδῶ αὐτὸ τὸ «βρωμοκάθισμα». Ἔπειτα παρακάθησεν ἄντικρυ 'ς τὸν λοχαγόν, ἐγύρισεν ὀπίσω τὸ μανίκι τοῦ μιτανιοῦ, καί, θέλωντας ν' ἀκουμπήσῃ μὲ τοὺς ἀγκῶνας εἰς τὸ τραπέζι, ἐκύτταξεν ἂν εἶναι καθαρό, ἀλλ' ἀπεσύρθηκεν ὅταν εἶδε μιὰ μεγάλη κόκκινη λερωματιὰ ἀπὸ λίγδα.

— Ἔ, σύ, βρέ ! Αὐτὸ εἶναι πλέον ὁ Θεὸς νὰ φυλάξῃ ! Βλέπεις ἐκεῖ, παρ' ὀλίγο θὰ ἐχαλοῦσα τὸ μιτάνι μου ! Ἀκοῦς βρέ, ἔλα 'δῶ, σφούγγιξ' αὐτό.

Ἀπὸ κάποια σκοτεινὴ γωνιὰν ἐβγῆκεν ἕνα λερωμένο πλάσμα.

— Διὰ τί εἶναι 'δῶ αὐτὴ ἡ λίγδα; τί λὲς γαϊδοῦρι;—

— 'Αμ' καπελῃὸ εἶναι κὺρ Μπλάγοϊε—εἶπε τὸ λερωμένο πλάσμα μὲ τόση βεβαιότητα, ὥστε ὁ Μπλάγοϊες ἀγρίεψε:

— Βλέπεις ἐκεῖ! «Καπελῃὸ εἶναι»! Σύ μου εἶσαι πολὺ σοφός! Μήπως τὰ καπελῃὰ εἶναι διὰ τοὺς χοίρους;

Ὁ ἀναγνώστης θὰ ἔχῃ μεγάλο λάθος, ἂν στοχασθῇ ὅτι ὁ Μπλάγοϊες εἶναι κανένας καυγατζῆς—Θεὸς νὰ φυλάξῃ! Αὐτὸν τώρα τὸν ἔπιασεν ἡ θέρμη τῆς ἀνυπομονησίας καὶ ζητεῖ δουλῃά. Τώρα ἦτον αὐτὸς ἕτοιμος νὰ κτυπηθῇ μὲ ὅποιον θέλεις, ἢ νὰ τὸν δείρῃ κανένας, μόνον νὰ περάσῃ ὁ καιρός. Ἐκτὸς τούτου αὐτὸς οὔτε ὡμιλοῦσε πάρα πολύ, καὶ ἂν αὐτὸς ἀπόψε προσβάλλῃ καθ' ἕναν ὅποιον ἀπαντήσῃ, αὐτὸ ἦτο μόνον ἀπελπιστικὴ δοκιμὴ διὰ νὰ διώξῃ τὰ βάσανά του.

Διὰ τοῦτο τἄβαλε πάλι μὲ τὸ λοχαγό.

— Εἴδατ' ἐκεῖνον μὲ τὸ ποδάρι;—

— Ποιὸν μὲ τὸ ποδάρι;—

— Ἐκεῖνον χωρὶς ποδάρι;—

— Ποιὸν χωρὶς ποδάρι;—

— Μὰ ἐκεῖνον μὲ τὰ δεκανίκια.—

— Ποιὸν μὲ δεκανίκια;—

— Ἐκεῖνον 'ποῦ τοῦ ἔκοψαν οἱ γιατροὶ τὸ ποδάρι;—

— Διὰ τί τοῦ ἔκοψαν τὸ ποδάρι;—

— Εἶπαν ὅτι θ' ἀποθάνῃ ἀπὸ τὴν πληγὴ τὴν ὁποίαν ἔλαβεν εἰς τὸ Ἰάβορ, ἂν δὲν τοῦ κόψουν τὸ ποδάρι, καὶ τὸ ἔκοψαν, καὶ τώρα πηγαίνει χωρὶς ποδάρι... Πῶς 'Σεῖς νὰ μὴ 'ξεύρετε ἐκεῖνον μὲ τὸ ποδάρι;—

— Δὲν τὸν 'ξεύρω—εἶπεν ὁ λοχαγὸς—δὲν τὸν εἶδα.—

— Καὶ ὁλονὲν ζητιανεύει πλησίον τῆς ἐκκλησίας.—

— Χμ!

— Ἄχ Θεέ μου!—Ὁ Μπλάγοϊες ἐτρεμούλιαξε—Μόνον τόσο μικρὸ κούτσουρο τοῦ ἔμεινεν. Καλλίτερα θὰ ἦτο ν' ἀπέθαινεν. Καὶ αὐτὸς τίποτα, ζῇ. Ἀκόμα καπνίζει. Δὲν τὸν βλάπτει, λέγει, τίποτε.

— Ἐννοεῖται.—

— Μόνον δὲν μ' ἀρέζει ὅπου ζητᾷ ἐλεημοσύνην.—

— Ἀμ' πρέπει νὰ τρώγῃ.—

— Ἠξεύρω. Ἀλλ' ἀφοῦ αὐτὸς ἔχασε τὸ ποδάρι του εἰς τὸν πόλεμον πρέπει νὰ τοῦ τὸ πληρώσουν. Νὰ τοῦ εἰποῦν εὐγενικά: Πάρε, ἀδελφέ, σὺ δι' ἐμᾶς ἔχυσες τὸ αἷμά σου, καὶ τέτοια πράγματα... Ὁ ἄνθρωπος, ὅπως κἤὰν ἦναι, ἔχασε, πῶς νὰ τὸ εἰπῶ... Αὐτὸ εἶναι φανερόν... Ἔχασε

τὸ ποδάρι του καὶ πηγαίνει μὲ τὰ δεκανίκια. Τώρα πρέπει αὐτὸς νὰ φάγῃ καὶ νὰ πιῇ... Κάποτε θέλει καὶ ἕνα λουλᾶ καπνόν... Ἄνθρωπος εἶναι.—

Ὁ λοχαγὸς ἐκατάλαβε πῶς ἦτο ἁρμόδιος νὰ ἐξηγήσῃ εἰς τὸν χαλκωματᾶν τὴν θέσιν ἑνὸς ἀπομάχου.

— Εἶναι πολὺ καλὸ ἀπ' αὐτὸν ὅτι 'σακατεύτηκε διὰ τὴν πατρίδα. Ἀλλὰ διὰ τοῦτο δὲν ἠμπορεῖ τώρα αὐτὸς νὰ ζητήσῃ νὰ τὸν κάμουν γερουσιαστή. Βλέπετε: Καθ' ἕνας, ὁ ὁποῖος ἔχυσε τὸ αἷμά του διὰ τὴ χώρα του, πρέπει νὰ λογαριάζεται πολὺ εὐτυχής, διότι ἔκαμε τὸ χρέος του πρὸς τὴν μάνα, τὴν πατρίδα. Καθ' ἕνας χρωστᾷ εἰς τὴν χώρα του, καὶ αὐτὴ δὲν χρωστᾷ εἰς κανένα τίποτε.

— Ἔ, 'ξεύρω κι' ἐγὼ αὐταῖς ταῖς φιλοσοφίαις σας. Ἠξεύρω ἐγώ, ἂν θέλῃς καὶ τὸ «γῆ εἶ καὶ εἰς γῆν ἀπελεύσῃ». Ἀλλά, δῶσε μου σύ, ἀδελφέ, τίποτα διά τὸ ἀδηανὸ τὸ στομάχι. Βλέπετε, πῶς νὰ τὸ εἰπῶ... Τρομάζει ὁ ἄνθρωπος ὅταν τὸ ἰδῇ. Ἐὼς ἐδῶ κομμένο, καὶ ὁ ἄνθρωπος θέλει ψωμί. Καὶ τώρα νὰ πάγῃ νὰ ζητιανεύῃ; Τί νὰ κάμῃ; Δὲν ἠμπορεῖ νὰ ὀργώσῃ οὐδὲ νὰ σκάψῃ. Ἀλλὰ καὶ μὲ τὴ ζητιανηὰ ποιὸς 'ξεύρει πόσο θὰ ἔχῃ. Βρέ, νὰ ἔχω ἐγὼ τὴν ἐξουσίαν, ἐγὼ θὰ ἤξευρα τί θὰ κάμω. Ἤθελα νὰ πάω ἀπὸ τὸ ἕνα σπίτι 'ς τὸ ἄλλο. Μπαίνω μέσα, ὁ νοικοκύρης κάθεται καὶ τρώγει πήτα μὲ καρύδια. «Ἄ, σὺ τρώγεις πήτα;» —«Τρώγω» —«Εἶναι τὸ αἷμα εὐθυνότερον ἀπὸ τὴν πήτα; Ποῦ εἶναι πήτα διὰ ἐκεῖνον μὲ τὸ ποδάρι;» —«Τί μὲ μέλει δι' αὐτόν!» —Ἄ, δὲ σὲ μέλει; Ἔτσι; Πολὺ καλά. Φέρ' ἐδῶ τοὺς γιατρούς! Ἕναν, δυό, πέντε ὅσοι χρειάζονται. Ἐλᾶτε, κόψετε. Ἐδῶ νὰ τοῦ κόψετε τὸ ποδάρι. Ὄχι, ὄχι, δὲν ἐρωτῶ ἐγὼ ἂν πρέπει, ἐσὺ μόνον νά κόψῃς. Ἔτσι. Βλέπεις τώρα πῶς τοῦ εἶναι ἐκείνου; Ἄ, 'μάτια μου;—

Ὁ λοχαγὸς ἐκατάλαβεν ὅτι δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ συζητήσῃ διὰ πράγματα 'ψηλότερα μὲ τὸν Μπλάγοϊεν, καὶ ἤρχισε πολὺ χαμηλότερα.

— Ἔτσι εἶναι, ἔτσι. Ἀλλὰ ὅταν τελειώσῃ ὁ πόλεμος ὅλοι αὐτοὶ θὰ λαμβάνουν σύνταξιν ἀπὸ τὸ ταμεῖο τοῦ κράτους. Μένετε ἥσυχος!

— Αὐτὸ πρέπει, Κύριέ μου. Μόνον νὰ εἶναι αὐτὴ ἡ σύνταξις τόση ὥστε νὰ μὴ ζητοῦν ἐλεημοσύνην ἐμπρὸς εἰς τῆς ἐκκλησίαις καὶ εἰς τὰ πανηγύρια. Ἀκοῦς ἐκεῖ, νὰ χάσῃ κανένας τὸ μικρὸ τὸ δάχτυλο διὰ ἐμένα, καὶ ἐγώ... Καὶ ἔπειτα ἕνα κράτος... Τί εἶναι αὐτό; Ἀκούσετε; Σφυρίζει μοῦ φαίνεται;—

— Ὄχι, δὲν σφυρίζει—εἶπεν ὁ λοχαγός.

— Μὰ πῶς δὲν σφυρίζει! Ὁ Θεὸς μὲ 'Σᾶς!

ΑΝΔΡΕΑΣ ΚΑΛΙΝΣΚΗΣ

Ὁ Μπλάγοϊες ἐβγῆκε τρεχάλα ἔξω· καὶ ὕστερ' ἀπὸ 'λίγον ἐγύρισε λυπημένος.

— Πρέπει νὰ ἐσφύριξε κανένας διὰ νὰ φωνάξῃ τοὺς σκύλους. Καὶ ἔπειτα ὑπάρχουν καὶ κατεργάρηδες, οἱ ὁποῖοι σφυρίζουν εἰς τὰ κλειδιά. Πρὸ ὀλίγου, ὅταν ἔφυγεν ὁ Σρέτας διὰ τὸ Βελιγράδι, ἐκεῖνος ὁ κατεργάρης τοῦ Μίτσιο ἐκρύφθηκεν ἀπ' ὀπίσω ἀπὸ τὸν στάτη καὶ ἐσφύριξε μὲ τὸ κλειδί. Ὅλοι πετάχθηκαν, καὶ αὐτὸς ὁ Νομάρχης. Ἔπειτα ἐπέστρεψαν μαζῇ μὲ τὸν κύριον νομάρχην. Ὑβρίζουν ἐκεῖνον ὁ ὁποῖος ἐσφύριζε, καὶ ὁ νομάρχης ὕβριζεν, ἀλλὰ δὲν ἤξευραν ποιὸς ἦτο. Ἔτσι... Ἄχ, Θέε μου, διὰ τί ν' ἀργήσῃ τόσο; Αὐτὸ καμμιὰ φορὰ δὲν ἦτο. Ἀκοῦς σύ, βρέ! Ἔ, παιδί, ἔλα 'δῶ!—

— Ἐκεῖνο τὸ λερωμένο πλάσμα ἐβγῆκε πάλιν ἀπὸ τὴ γωνιά του.

— Ἄργησεν ἀκόμα καμμιὰ φορὰ τὸ ἀτμόπλοιον τόσο;—

— Δὲν 'ξεύρω—εἶπε τὸ πλάσμα.

— Δὲν 'ξεύρεις, βλάκα, ἀμ' τί 'ξεύρεις τότε; Τί ἔχεις διὰ πιστό;—

— Ἀπ' ὅλα ἔχουμεν—εἶπε τὸ πλάσμα μ' ἕνα κουτὸ χαμώγελο.

— Πίνετε 'Σεῖς ῥακί;—ἐρώτησεν ὁ Μπλάγοϊες τὸν λοχαγόν.

— Ὄχι.—

— Καὶ ἐγὼ ἀπὸ χάσι 'σε φούσκωσι, ἀλλὰ τί νὰ κάμω τώρα;—Ἐσιώπησε καὶ ἀκούει.

— Ὄχι... Φέρε μου ῥακί. Δὲν ἠμπορῶ πλέον οὔδε νὰ καπνίσω. Μαύρισε καὶ ἡ καρδιά μου ἀπὸ τὸν καπνό. Φτυοῦ! Τί ῥακὶ εἶναι αὐτό; Οὖφ νὰ χαθῇ!—

Ὅταν ἤπιε τὸ ῥακί του, τὰ μάτιά του ἔλαβαν ὀλίγο νέαν ζωήν, καὶ ὅλη ἡ ὄψις του πῆρε κάποιαν ἀποφασιστικότητα.

— Καὶ αὐτὸ τὸ λένε ἀτμόπλοιον. Τάχατες πηγαίνει ὀγληγορότερα ἀπὸ τ' ἀμάξι. Νὰ καβαλλήκευε κανένας τὸ κάθε ψοφίμι, ποῦ θὰ ἦτο τώρα; Καὶ τί λέτε μὲ καλὸ ἄλογο;—

Ὅλοι οἱ ἀξιωματικοὶ τοῦ ἱππικοῦ ἀγαποῦν νὰ ὁμιλοῦν διὰ τὰ ἄλογα καὶ ἂς ἦναι καὶ μὲ τῆς καλογρηαίς. Καὶ τοῦ λοχαγοῦ μας τὰ 'μάτια ἄστραψαν εὐθύς. Αὐτὸς πρέπει νὰ εἶχε 'ς τὸν νοῦν του κανένα ἀράπικο ἄλογο ὅταν εἶπε:

— Εἰς ὀχτὼ ὥραις.

— Εἰς ὀχτὼ μὰ τὴν πίστιν—εἶπεν ὁ Μπλάγοϊες εἰς τὸν ὁποῖον ἐσύμφερνεν ὁ μεροληπτικὸς λογαριασμὸς τοῦ λοχαγοῦ—καὶ αὐτὸ τί ὥρα εἶναι; Ἔ, νὰ τὰ ἤξευρα ἐγώ... Ἀλλὰ πάλι δὲν θὰ τολμοῦσα νὰ τὸν βάλω εἰς ἀμάξι... Ἀλήθεια ὁ σύντροφός του ὁ Ἰόλες λέει πῶς εἶναι

ἀλαφρὰ πληγωμένος, πολὺ ἀλαφρά... Ἀλλὰ ἠξεύρετε, πληγὴ εἶναι αὐτή. Χωρὶς αὐτό, εἰς ἕν' ἀμάξι. Ἄχ, τί φοράδα ποῦ εἶχεν ὁ μάστωράς μου! Ἔ, σύ, νυχτερίδα! Φέρε 'κόμα ῥακί! Φοράδα 'σὰν ἐλαφίνα. Καὶ μόνον σγούφτει τὸ κεφάλι...—

Ἐδῶ ὁ Μπλάγοϊες ἔκαμε μὲ τὸ ἀριστερὸ τὸ χέρι ὅπως θὰ ἔκαμνεν ἕν ἄλογο μὲ σπασμένο τὸ λαιμό.

— Ἀμ' δὲν ἔχεις σὺ καλλίτερο ῥακί; Ἔ, σύ, βαθρακάκι! Νὰ εἰπῇς εἰς τὸν κὺρ Δαβὶδ ὅτι ἐγὼ ζητῶ ῥακί. «Ἀπὸ τὸ καλό, νὰ εἰπῇς, διὰ τὸν κύρ Μπλάγοϊε». Ἔτσι σγούφτει τὸ κεφάλι. Ἀλλὰ τότε πρέπει νὰ ἔχῃ ὁ ἄνθρωπος χέρια. Νὰ σπάσουν τραβῶντας. Αὐτὴ ὅταν τρέχῃ, μόνον ἔτσι τὸ βάνει τὸ κεφάλι—αὐτὸς ἔβαλε τὸ κεφάλι μέσα 'ς τὰ πόδια του—καὶ ἐγὼ κράτα, κράτα... Εἰς τὸ τέλος, ὅταν δὲν βλέπω καμμιὰν ἄλλην βοήθειαν ἐγὼ τὴν γυρίζω 'σε κανένα φράκτην ἢ χορταποθήκην ἢ πρὸς κανένα τοῖχον ὅπου προφθάσω. Τίποτ' αὐτὴ δὲν βλέπει, ὅταν πάρῃ τὸ δρόμο. Ὅταν αὐτὴ κτυπήσῃ πουθενὰ μὲ τὸ κεφάλι της, ἐγὼ θαρρῶ ὅτι ἐχάθηκε καὶ αὐτή, καὶ ἐγώ, καὶ τὸ ἀμάξι, ὅλα! Τὸ ἐναντίο. Τίποτε. Καὶ ἔπειτα ἀκόμα εἶναι ἥσυχη 'σὰν τὸ ἀρνί. Ἀλλὰ κανένας ἄλλος δὲν ἠμποροῦσε νὰ τὴν καταφέρῃ καθὼς ἐγώ. Μιὰ φορὰ πῆγεν ὁ κάλφας Βίδακος εἰς τὸ περιγιάλι τῆς Σάβας νὰ φορτώσῃ τὸ χάλκωμα. Αὐτὴ μόνον ἔκαμε ἔτσι—ὁ Μπλάγοϊες πάλι ἔβαλε τὸ κεφάλι μέσα 'ς τὰ ποδάρια μὲ τὸ πωγῶνι ἐμπρὸς ὡσὰν νὰ εἶχε τὸ γκέμι 'ς τὸ στόμα. — Ὁ Βίδακος ἄφησε τὰ χαλινάρια καὶ πλάγιασεν εἰς τ' ἀμάξι, καὶ αὐτὴ τρέχα 'σὲ κάτι χανδάκια, τρέχα, τρέχα... ἡ καμπάνα! Δὲν ἐκαμπάνισεν; Νὰ πληρώσω!—

Αὐτὸς ἔτρεξεν πάλιν ἔξω, ἀλλὰ ὅταν ἐπέστρεψεν ἡ ἀνυπομονησία εἶχε χαθῇ ἀπὸ τὸ πρόσωπό του, εἰς τὰ 'μάτια του ἦτο κάποια κουτοχαρὰ ἐπειδὴ ἀπ' αὐτὰ τὰ 'μάτια ἔτρεχε πλέον τὸ ῥακί, ὅπως λένε 'ς τὴν πατρίδα μου.

— Μωρὲ τί ἄλογο, θέλω νὰ εἰπῶ φοράδα. Ὁ μάστωράς μου ἔβαλε μιὰ φορὰ ἕνα κιβῶτι, νὰ τόσο, δὲν 'ξεύρω τί ἤθελε μ' αὐτό. Αὐτὴ μόνον πῆρε τὸ γκέμι 'ς τὰ δόντια της, καὶ ἔτσι! Πῶς πηλαλοῦσεν ἔτσι ἦλθεν 'ς τὴν αὐλήν. Τ' ἀμάξι πιάσθηκεν εἰς τὴν θύρα καὶ ἔμειναν ἐκεῖ οἱ 'πισινοὶ τροχοί, μαζῇ μὲ τὸν μάστωρα καὶ τὸ κιβῶτι 'ς τὸ κεφάλι του. Οἱ 'μπροστινοὶ τροχοὶ εἰς τὴν αὐλήν, ἡ φοράδα 'μπρὸς ἀπὸ τὸ σπίτι, καὶ ἐμεῖς ξεκαρδισθήκαμεν ἀπὸ τὰ... ἀπὸ τὰ... τί ἔχουν αὐτὰ τὰ σπίρτα;.. Φέρε μου μιὰ φωτιά!—

Ὁ λοχαγὸς δὲν ἐπρόσεχε περσότερον. Ἡ σκέψεις του ἦταν μακρυά—

εἰς τὴν Κνιαζέβτσαν. Ἐκεῖ ἦταν ἡ γυναῖκά του, 'ς τὴν μητέρα της, περίμενεν νὰ 'λευθερωθῇ. Ἀλλὰ τώρα εἶναι καὶ οἱ Κιρκέζοι ἐκεῖ. Φοβεροὶ συνδυασμοὶ ἄστραπταν εἰς τὸ κεφάλι τοῦ λοχαγοῦ. Ὅλαις ἡ βαρβαρότητες, τὰς ὁποίας ἔπραξαν αὐτοὶ οἱ φίλτατοι τῆς Εὐρώπης, ζωγραφίζονταν μὲ ζωηρὰ χρώματα εἰς τῆς σκέψεις του. Ἐπάνω ἀπ' ὅλας ἔστεκεν ἡ ἀπελπιστικὴ ἀβεβαιότης, ἐπειδή, ἀφοῦ ἐπῆγεν εἰς τὸν πόλεμον, μόνον δύο γράμματα ἔλαβεν ἀπὸ τὴν γυναῖκά του. Καὶ εἰς τὰ δυὸ ἔγραφεν ὅτι θὰ ἐλθῇ ἅμα 'λευθερωθῇ καὶ ἠμπορέσῃ νὰ σηκωθῇ. Ἀπὸ τὸ τελευταῖον γράμμα πέρασαν πέντε 'βδομάδες, καὶ εἰς τὸ μεταξὺ οἱ Τοῦρκοι πῆραν τὴν Τρεσιμπάμπα, καὶ οἱ Κιρκέζοι ξεθεμελιόνουν τὸ σπίτι του, ἀναύουν τὸ κρεββάτι, εἰς τὸ ὁποῖο πιθανῶς ἡ γυναῖκά του ἀκόμα κοίτεται. Καὶ μ' ὅλ' αὐτὰ—ἰδοὺ τὴν περιμένει. Ὑπάρχει 'ς τὸν ἄνθρωπον μιὰ χορδή, ψεύτικη 'σὰν ἡ τύχη, καὶ πάλι τὴν λὲν τὸ «προαίσθημα». Καθ' ἕνας ποῦ παίζει 'ς τὸ λαχεῖον ἔχει τὸ προαίσθημα ὅτι θὰ κερδήσῃ, καὶ ὅταν περάσῃ ἡ κλήρωσις, καὶ δὲν ἐκέρδησε τίποτε, ποτὲ δὲν θαυμάζει πῶς τὸν γέλασε τὸ προαίσθημα. Ἀλλὰ μιὰ φορὰ μόνον νὰ ἔλθῃ ἡ τυφλὴ τύχη, θὰ εἰπῇ εἰς ὅλον τὸν κόσμον πῶς τὸ ἤξευρε ὅτι θὰ κερδήσῃ. Ἔτσι καὶ ὁ λοχαγὸς Θανάσιος ἔρχεται διὰ τρίτην φορὰν ἀπὸ τὴν στάσιν του νὰ περιμένῃ τὸ ἀτμόπλοιον, ἂν καὶ μὲ πολλαῖς τῆς δυσκολίαις ἔπερνε τὴν ἄδειαν ἀπὸ τὸν φρούραρχον, ἀλλὰ πάντοτε τοῦ φαίνετο ὅτι σήμερον δὲν θὰ τὸν γελάσῃ τὸ προαίσθημα. Τώρα ἄρχισε πλέον κι' αὐτὸς νὰ πιστεύῃ ὅτι τὸ ἀτμόπλοιον δὲν θὰ ἔλθῃ Ἔγεινεν κι' αὐτὸς ἀνυπόμονος 'σὰν ὁ Μπλάγοϊες. Ἐκοσκίνιζε τὰς σκέψεις του διὰ νὰ 'βγάλῃ τῆς μαύραις. Τοῦ φαίνετο 'σὰν νὰ ἦτο 'ς τὴν Κνιαζέβτσαν 'ποῦ γεννήθηκεν. Ἐμπῆκεν εἰς τὸ σπίτι του, ἐκάθησεν ἀπὸ κάτω ἀπὸ τὴν καρυδιὰ τὴν ὁποίαν ἐφύτεψαν ὅταν ὁ λοχαγὸς ἐγεννήθη, καὶ ἡ ὁποία τώρα εἶχεν εἰς τὴν περιφέρειαν κατάξερα κλαδιά. Ἐκεῖ ἔθαψε τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα του, αὐτοῦ εἰς τὴν γειτονιὰν ἀγάπησεν ἕνα κορίτσι, αὐτοῦ κοντὰ εἰς τὸ πρῶτο σπίτι 'πῆγε 'ς τὸν κουμπάρον μὲ τὸ λεμόνι νὰ τὸν προσκαλέσῃ 'ς τὴν ἀρραβῶνα. Ὦ, πόσον ἀγαποῦσεν ἐκεῖ ὅλα τὰ πράγματα, καὶ τὸ παληὸ φορεματοφυλάκι, καὶ τὰ ἀσημένια τὰ ζάρφια, ἁρπαγμένα ἀπὸ κανέναν Πασσᾶν εἰς τὴν πρώτην μας ἐπανάστασιν, καὶ τὰ σπασμένα τὰ ποδάρια τοῦ μινδερλικιοῦ, τὰ ὁποῖα ἔστεκαν εἰς τὸ ὑπόγειον, καὶ τὴν εἰκόνα τοῦ Ἁγίου Νικολάου μὲ τὴν δίπτερη μύτη σὰν δυὸ σαλιάγκους, καὶ τὸ φουστάνι μὲ τὸ ὁποῖον ἡ μητέρα του στεφανώθηκε, καὶ 'πάνω 'ς ὅλ' αὐτά... τὸ χαριτωμένο, γλυκὸ καὶ παχουλὸ πρόσωπο τῆς γυναῖκάς του, ἡ 'ντροπιασμένη ἐλπίδα ὅτι

κι' αὐτὸς θὰ εἶναι πατέρας... καὶ... ὄχι! 'Αδύνατον.. Ἂς εἶναι καὶ Τοῦρκοι, δὲν εἶναι θηρία!—

Αὐτὸς ἔτριψε τὸ μέτωπό του διὰ νὰ διώξῃ αὐταὶς τῆς σκέψες.

— Ὁ μάστωρας ἐπιθυμοῦσε, ὁ Θεὸς τὸ ξεύρει πόσο, νὰ κάμῃ ἡ φοράδα του μικρὸ—ἐξακολουθοῦσεν ὁ Μπλάγοϊες καὶ ὁλονὲν ἐκύτταζεν εἰς ἐκεῖνον τὸν τόπον, ποῦ ἐκάθητο ὁ λοχαγὸς εἰς τὴν ἀρχὴν—ἐννοεῖται. Αὐτὸ δὲν ἦταν ἄλογο, αὐτὸ ἦταν δράκος. 'Αλλά... Ἔτσι...—

Ὁ λοχαγὸς τὸν ἄκουγε σὰν τὸ ἐκκρεμὲς τοῦ ὡρολογιοῦ. Οὐδὲ αὐτό, οὐδὲ ὁ Μπλάγοϊες τὸν ἐμπόδιζαν νὰ παρακολουθήσῃ τὰς σκέψεις του.

Πάλιν εὑρέθηκεν ἐκεῖ. Πάλι κατακαίουν τὰ σπίτια, πάλι βλέπει εἰς τὰς ὁδοὺς κολοβωμένους νεκρούς...

Μετὰ τὰ μεσάνυχτα πλάγιασεν ὁ λοχαγὸς εἰς τὸ θρανίον κοντὰ 'ς τὸ παράθυρο, καὶ ἔρριξεν ἕνα βλέμμα ἀκόμα εἰς τὴν λάμπαν, ἡ ὁποία 'κόμα λιγώτερα φώτιζε καὶ περσότερα βρομοῦσε—καὶ εἰς τὸν Μπλάγοϊε, ὁ ὁποῖος ἐρροχάλιζε μὲ τὸ κεφάλι 'ς τὰ ποδάρια καὶ μὲ τὰ 'ξαπλωμένα χέρια σὰν νὰ κρατοῦσε ἀκόμα τὰ χαλινάρια.

Τοῦ κάκου ὁ λοχαγὸς ἐπροσπαθοῦσε νὰ κλείσῃ τὰ 'μάτια—τὸν ὕπνον τὸν 'πῆραν οἱ Κιρκέζοι. Μόλις κατὰ τὸ ξημέρωμα 'σὰν νὰ τὸν ἔπιασεν ὀλίγον ὁ ὕπνος, ἀλλά τότε ἀκούσθηκαν εἰς τὴν σιγαλὴν τὴν νύχταν οἱ σύμμετροι ἦχοι τῶν στρεφομένων τροχῶν τοῦ ἀτμοπλοίου, καὶ ἡ φωνὴ ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι ἀπὸ τὴν πρύμη καταμετροῦσαν τὸ βάθος τοῦ νεροῦ. Ἔπειτα ἡ σφυρίκτρα ἄρχισε νὰ ξυπνίζῃ τοὺς ἀποκοιμισμένους ὑπηρέτας τοῦ σταθμοῦ. Ὁ λοχαγὸς ἐπετάχτηκε. Τὸ σπαθί του ἔπεσε μὲ θόρυβον χάμω. Ὁ Μπλάγοϊες ἐξύπνησεν, ἀλλὰ μόνον ἐτράβιξε καλλίτερα τὰ χαλινάρια, εἶπε «τώρα θὰ σὲ δείξω βρέ» καὶ πάλιν ἀπεκοιμήθηκεν.

Ὁ λοχαγὸς ἐβγῆκε τρεχάλα ἔξω 'ς τὴ δροσερὰ πρωΐαν. Μόλις εἶχε τὴν δύναμιν νὰ ἀνασαίνῃ. 'Απερίγραπτος φόβος τὸν ἔπιασεν. Τρεχάλα 'πῆγε ὡς εἰς τὴν ἀποβάθραν, ἔπιασε τὸ παλαμάρι τὸ ὁποῖον εἶχαν ρίξῃ ἀπὸ τὸ ἀτμόπλοιον, καὶ ἄρχισε νὰ τὸ τραβᾷ. Εἰς τὴν στιγμὴν ὅπου ἤθελε νὰ δέσῃ τὸ παλαμάρι, εἶδεν ἐπάνω 'ς τὸ ἀτμόπλοιο μιὰ γυναῖκα ἡ ὁποία 'κρατοῦσεν ἐπάνω ἀπὸ τὸ κεφάλι της ἕνα φασκιωμένο παιδί. Ὁ λοχαγὸς ἔρριξε τὸ παλαμάρι εἰς τοὺς ὑπηρέτας, οἱ ὁποῖοι μὲ θαῦμα ἐκύτταζαν τί κάμνει αὐτός, καὶ τόσο ἐσάστισεν, ὥστε ὀλίγον ἔλειψε νὰ πέσῃ 'ς τὸν ποταμόν. Καὶ ὅταν ἡ γυναῖκα του τοῦ ἔπεσεν εἰς τὸν λαιμόν, καὶ τοῦ ἔδωσε τὸ παιδί, πρῶτο τὰ δάκρυα καὶ ἔπειτα τὰ φιλήματα ἔπεφτα εἰς τὸ παχουλὸ πρόσωπο τοῦ παιδιοῦ, τὸ ὁποῖον δὲν

ἐδυστροποῦσε πρὸς τὸν πατέρα του, ἂν καὶ πρώτη φορὰ τὸν ἔβλεπε.

Ἡ γυναῖκα ἔκλαιγεν, αὐτὸ ἐννοεῖται. Καὶ ἡ γραῖα ἡ ὁποία τὴν ἀκολουθοῦσεν ἔκλαιγεν, χωρὶς αὐτό δὲν γίνεται. Τέλος καὶ τὸ μικρὸ ἄρχισε νὰ λεπτοκλαίῃ.

Αὐτοὶ πέρασαν ὀγλίγωρα τὸ γεφύρι καὶ παραμέρισαν διὰ ν' ἀνοίξουν δρόμο διὰ τοὺς ἄλλους ἐπιβάτας, οἱ ὁποῖοι σπρώχνονταν μαζῆ μὲ τὰ πράγματά των, ἐπειδὴ ἀκόμα δὲν εἶχε ἔλθῃ οὐδ' ἕνας χαμάλης οὐδ' ἕνας ἀμαξᾶς.

Ὁ λοχαγὸς εἶχε πολλὰ νὰ 'ρωτήσῃ τὴν γυναῖκά του, ἀλλὰ 'κόμα δὲν ἠμποροῦσε νὰ προφέρῃ ἕναν λόγον. Τέλος ἔλυσε ἡ γλῶσσα του καὶ εἶπε.

— Τὸ λοιπὸν ἐγλύτωσες τὸ κεφάλι σου ;—

Αὐτὸς τὴν ἔπιασε ἀπὸ τὸν βραχίονα καὶ τὴν ἔσφιξε δυνατὰ σὰν νὰ ἤθελε νὰ βεβαιωθῇ ὅτι εἶναι ζωντανή.

— Καὶ αὐτὸς ὁ μικρός. Σύ, σύ, στρατιῶτά μου ! Καὶ ἐγὼ ὁ καϋμένος τί δὲν ἐσκέφθηκα. Ἄχ, Θέε μου, Θέε μου !—

Αὐτὸς ἐσφούγγισε τὸ πρόσωπό του μὲ τὸ μανίκι καὶ κρατῶντας τὸ παιδὶ 'ς τὴν ἀγκαλιὰ τῆς εἶπε :

— Ἤξευρα ὅτι θὰ ἔλθῇς σήμερα. Ἤμουν βέβαιος. Καὶ ἡ μητέρα ;— Μόλις τώρα εἶδεν αὐτὸς τὴν *γραῖαν* καὶ τῆς ἐφίλησε τὸ χέρι.

— Δόξα σοι ὁ Θεὸς ὅπου εἶστε ζωντανοὶ καὶ καλά !—

Ἡ γραῖα ἄρχισε πάλι νὰ κλαίῃ.

— Μακρυὰ εἶναι τὸ καλὸ ἀπ' ἐμᾶς. Ἐχάσαμε καὶ τὸ σπίτι καὶ ὅλα·

Ὁ λοχαγὸς αἰσθάνθη σὰν νὰ τὸν ἔπιασε ἕνα παγωμένο χέρι ἀπὸ τὴν καρδιάν, ἀλλ' αὐτὸ τὸ χέρι εὐθὺς τὸν ἀπόλυσεν, ἐπειδὴ εἶδεν εἰς αὐτὴν τὴν στιγμὴν ἕναν ἄνθρωπον εἰς τὸ γεφύρι, μὲ φορέματα ἁπλοῦ στρατιώτου, χωρὶς τὸ δεξιὸ τὸ ποδάρι, καὶ χωρὶς τ' ἀριστερὸ τὸ χέρι.

— Σώπα—εἶπεν ὁ λοχαγός με φρίκην εἰς τὸ πρόσωπό του. Παρέδωσε τὸ παιδὶ 'ς τὴν γυναῖκά του καὶ ἔτρεξε νὰ βοηθήσῃ τὸν κολοβωμένον. Τὸν ἔπιασεν ἀπὸ κάτω ἀπὸ τὴν ἀμασχάλην καὶ τὸν ἐβοήθησε νὰ περάσῃ ἀπ' ἕνα 'γκαρσινὸ δοκάρι.

— Μήπως εἶσαι σὺ παλληκάρι μου ὁ γυιὸς τοῦ Μπλάγοϊε ;—

— Μάλιστα κύριε λοχαγέ !—Εἶπεν ὁ στρατιώτης, ἐμάζεψε τὸ ἕνα τὸ ποδάρι μὲ τὸ δεκανίκι καὶ ἔβαλε τὸ χέρι του εἰς τὸ καπέλλο διὰ νὰ χαιρετήσῃ στρατιωτικά. Ἀλλὰ τὸ δεκανίκι τὸν ἐπρόδωσε, καὶ αὐτὸς θὰ ἔπεφτεν ἂν δὲν ἐπιάνετο ἀπὸ μίαν κυρίαν ἡ ὁποία κρατοῦσε δισάκκι καὶ ἕνα σκυλί, καὶ ἡ ὁποία ἐξεφώνησε καὶ ἐπήδησε 'ς τὴν ἄλλη τὴ μεριά.

— Ὁ πατέρας σου εἶναι ἐδῶ. Στάσου νὰ τοῦ εἰπῶ.

Ἐπειδὴ ἦτο πολὺ πρωΐ, οἱ ἐπιβάται ἐστέκοντο ἀκόμα εἰς τὸ περιγιάλι, κι' ἔστρεψαν ὅλοι τὴν προσοχήν τους εἰς αὐτὴν τὴν σκηνήν.

Ὁ λοχαγὸς ἔτρεξεν εἰς τὸ καπεληὸ διὰ νὰ ξυπνίσῃ τὸν Μπλάγοϊεν. Ὁ κόσμος ἐχωρίσθηκεν εἰς δυὸ διὰ νὰ ἀφήσῃ δρόμον εἰς τὸν ἀπόμαχον, ἕναν πολὺ εὔμορφον, ἰσχυρὸν νέον, μὲ ἀνδρικὸ πρόσωπο καὶ μὲ θλυβερὸ χαμώγελον εἰς τὸ στόμα. Ὅλα τὰ εἶχεν αὐτός, καὶ τὰ νειάτα, καὶ τὴν ὀμμορφάδα, καὶ τὴν ὑγίειαν, καὶ πάλι δὲν εἶχε τίποτα. Τὸ ὅλον ὤμοιαζεν σὰν ἕνα πολύτιμον ἀλλὰ σπασμένο φουρφουρένιο ἀγγεῖον.

Αὐτὸς ἐκίνησε σιγὰ ἐμπρός. Ὀπίσω 'πήγαιναν ἡ κυρία τοῦ λοχαγοῦ μὲ τὴν μητέρα της καὶ τὸ παιδί της, καὶ ὁ ἄλλος ὁ κόσμος σὰν μιὰ ἐπίσημη λιτανειά.

Εἰς αὐτὴν τὴν στιγμὴν ὁ ξεσκουφιασμένος Μπλάγοϊες ἐβγῆκεν τρεχάλα ἀπὸ τὸ καπεληό.

Ὁ λοχαγὸς ἐπετάχθηκεν καὶ τὸν ἔπιασεν ἀπὸ τὸ χέρι.

— Στάσου. Αὐτὸς εἶναι πολὺ βαριὰ πληγωμένος, πολὺ βαριά !—

— Πῶς βαριά ; Ποιὸς τὸ λέγει αὐτό ; Ἰδοὺ τὸ γράμμα... Ὁ σύντροφός του... ὁ Ἰόλες...—

Κυττάζωντας μ' ἀνοικτὸ τὸ στόμα 'ς ὅλα τὰ μέρη, αὐτὸς ἐπέρασε τὸν ἀπόμαχον καὶ 'σταμάτησεν ἐκεῖ 'ποῦ δὲν ἦτο πλέον κανένας.

—Καὶ ποῦ εἶναι ;—

— Ἀφέντη—ξεφώνησεν ὁ στρατιώτης τρυφερά στρέφωντας μὲ τὸ ἕνα τὸ ποδάρι καὶ στηρίζωντας τὸν ἑαυτόν του μὲ τὸ δεκανίκι.

— Πατέρα ἐδῶ εἶμαι !—

Ὁ Μπλάγοϊες ἔστρεψεν ὀγλίγωρα σὰν ἡ ἀστραπή. Ἐστάθηκεν ἐμπρὸς ἀπὸ τὸ γυιό του, τὸν κυττάζει, καὶ ἔπειτα ἔπεσε χάμω σάν ἕνα ξύλο.

Κανεὶς δὲν ἐστοχάσθηκε νὰ πάῃ 'ς τὴν δουλειά του. Ὅλοι ἔτρεξαν νὰ τοὺς βοηθήσουν. Ἔρριξαν νερὸ 'ς τὸ πρόσωπο τοῦ Μπλάγοϊε. Ἡ κυρία μὲ τὸ δισάκκι καὶ μὲ τὸ σκυλὶ τοῦ ἔβαλε μιὰ φιάλη μὲ μύρισμα ἀπὸ κάτω ἀπὸ τὴν μύτην. Ὀγλίγωρα τὸν ἦφεραν εἰς τὸν ἑαυτόν του, καὶ αὐτὸς ἐσηκώθηκεν εἰς τά ποδάρια. Πρῶτον ἐσφούγγισε τὸ νερὸ ἀπὸ τὸ πρόσωπό του, καὶ ἔπειτα ἀγκάλιασε τὸ γυιό του, ἀλλὰ τόσο σφικτὰ σὰν νὰ φοβεῖτο ὅτι θὰ τοῦ φύγῃ.

Πολὺν καιρὸν δὲν τὸν ἄφησε. Ὅταν τὸν ἀπόλυσε, τὸν κύτταξε ὅλο 'ς τὰ μάτια, δὲν ἐτολμοῦσε νὰ κυττάξῃ κάτω ὁποῦ ἄλλοτε ἦτο τὸ ποδάρι.

— Δόξα σοι ὁ Θεός, 'ποῦ γλύτωσες τὴν ζωήν. Ὅλα θὰ γένουν καλά.

Αὐτὸ ἐδῶ—καὶ μὲ τὸ χέρι ἔδειξε τὸ δεκανίκι—αὐτὸ ὁ λαὸς θὰ τὸ χρυσώσῃ. Δὲν εἶναι ἔτσι ἀδέλφια ;—

Ὅλοι τὸ βεβαίωσαν καὶ ’πητάχθηκαν πρὸς αὐτούς.

— Ἰδοὺ ἐγὼ—εἶπεν ὁ λοχαγὸς—ἐγὼ πρῶτος δίδω—αὐτὸς ἄρχισε νὰ ζητῇ εἰς ὅλαις τῆς τσέπαις, ἀλλὰ ’βρῆκεν μόνον ὀλίγα λεπτὰ—ἐγὼ δίδω τ’ ὡρολόγι μὲ τὴν ἀλυσίδα.—

— Εὐχαριστῶ κύριε λοχαγὲ—εἶπεν ὁ στρατιώτης χαιρετίζωντας τὸν ἀξιωματικὸν στρατιωτικὰ—Πάρε, πατέρα, ἐγὼ δὲν ἔχω τ’ ἄλλο τὸ χέρι.

— Ἐγὼ σοῦ δίδω τὸν λουλᾶν μου τὸν κιχλιμπαρένιον. Ἀξίζει δύο φλουριὰ—εἶπεν ὁ Στέφανος ὁ μαθητευόμενος.

— Εὐχαριστῶ ἀδέλφια. Κράτα πατέρα.—

— Ἰδοὺ νὰ ἔχῃς καὶ διὰ τὸν καπνὸν—εἶπεν ὁ Μαρίγκος ὁ ἔμπορος καὶ τοῦ ἔδωσε κἄμποσα φλουριά.

Ὁ στρατιώτης μὲ πολλαῖς τῆς δυσκολίαις, στηριζόμενος εἰς τὸ δεκανίκι, ἔβγαλε τὸ καπέλλο του καὶ τὸ πρότεινεν εἰς τὸν ἔμπορον νὰ βάλῃ μέσα τὰ χρήματα.

— Εὐχαριστῶ ἀδέλφια, κράτα πατέρα!

Ὁ Μπλάγοϊες ἐπῆρε τὸ καπέλλο καὶ ἔβαλε μέσα τ’ ὡρολόγι, τὸν λουλᾶ καὶ τὰ φλουριά. Οἱ ἄνθρωποι ἔβαναν καθένας κἄτι τὶ εἰς τὸ καπέλλο. Μεταξὺ τῶν ἐπιβατῶν ἦταν καὶ πολλοὶ Ῥῶσσοι μὲ τὴν μεγάλην τὴν καρδιά τους, καὶ ἔδιδαν ἄφθονα.

Ὁ στρατιώτης ὁλονὲν ἔλεγεν «εὐχαριστῶ ἀδέλφια, εὐχαριστῶ ἀδέλφια» ἀλλὰ ἡ φωνή του μετ’ ὀλίγον ἐβράχνιαξε καὶ ἐπνίχθη. Αὐταὶ αἱ δυὸ λέξεις ὁλονὲν περσότερο ἄρχισαν νὰ ὡμοιάζουν μὲ τὰ ζητουνιάρικα τὰ λόγια τῶν τυφλῶν εἰς τὰ πανηγύρια, καὶ ὁ καϋμένος πρώτην φορὰν ἐκατάλαβεν ὅτι καὶ αὐτὸς δὲν εἶναι πλέον τίποτε ἄλλο παρὰ ζητουλιάρης—καὶ μεγάλα δάκρυα ἄρχισαν νὰ τρέχουν ἀπὸ τὰ ’μάτια του.

— Βλέπεις ἐκεῖ—εἶπεν ὁ Μπλάγοϊες—διὰ τέτοιο τιποτένιο πρᾶγμα νὰ κλάψῃ! Τί εἶναι; Ἕνα ποδάρι! Καὶ τί μ’ αὐτό; «Ὅλ’ αὐτὰ πάλι θά...—μετ’ ὀλίγου ἤθελε νὰ εἰπῇ «θὰ φυτρώσουν», ἀλλὰ τὸ κράτησεν ἐγκαίρως—ὅλ’ αὐτά... θά... Ἀμ’ δὲν σοῦ εἶπα ὅτι ὅλα αὐτὰ ὁ λαὸς θὰ τὰ χρυσώσῃ;—

Ἐδῶ διὰ μιᾶς ἄρχισε καὶ αὐτὸς νὰ κλαίγῃ μὲ πνίξιμο.

— Τί τὰ θέλω ὅλ’ αὐτά;

— Καὶ αὐτὸς ἔῤῥιξε χάμω τὸ καπέλλο μὲ τὰ δῶρα, καὶ σὰν τρελλὸς ἐκύτταξε τὸν Οὐρανόν, σὰν νὰ ἐπερίμενε ἀπ’ ἐπάνω τὴν ἀπάντησιν.

— Νὰ φύγωμεν ἀπ’ ἐδῶ—εἶπεν ἡ κυρία τοῦ λοχαγοῦ—Ἐδῶ εἶναι

μεγάλη ἀτυχία, καὶ ἐμεῖς—αὐτὴ ἐκύτταξε καὶ τὰ δυὸ τὰ ποδάρια τοῦ ἀνδρός της καὶ τὸ παχουλὸ πρόσωπο τοῦ παιδιοῦ της—ἐμεῖς εἴμεσθα δόξα νἄχῃ ὁ Θεὸς πολὺ εὐτυχεῖς!

Τότε 'πῆγαν τὸν Μπλάγοϊεν, τὸν γυιόν του καὶ τὰ δῶρα μ' ἕν ἁμάξι εἰς τὴν πόλιν. Οἱ ἄνθρωποι μὲ καλὴν καρδιὰν τοὺς ἔδιδαν ἀκόμη ὀλίγον καιρόν, ἀλλὰ μὲ τὸν καιρὸν ὅλα μαραίνονται, καὶ ὁ ἐνθουσιασμός, καὶ ἡ ἀγάπη, καὶ τὸ καθῆκον, καὶ ἡ ἐλεημοσύνη, καὶ δὲν ἠμπορεῖς νὰ τοὺς γνωρίσῃς ὡσὰν τὸ μαῦρο τ' ἄλογο τοῦ Τοπούζοβιτς, τὸ ὁποῖο κάποτε ἐκέρδαινε τὰ πρῶτα βραβεῖα εἰς τὸν ἱππόδρομον καὶ τώρα γειρίζει τὸ μαγγανοπήγαδον.

*
* *

Ὁ λοχαγὸς ἔκτισε πάλι σπίτι εἰς τὸν ἴδιον τόπον εἰς τὴν Κνιαζέβτσαν. 'Αλήθεια τὸ σκέπασε, καθὼς τὸ λέγουν μὲ χαρτιά, ἀλλὰ ἡ γυναῖκά του εἶναι χαριτωμένη, τὸ παιδί του εἶναι καλὰ καὶ τὸν ἁρπάζει πλέον ἀπὸ τὰ μουστάκια.

Ὁ Μπλάγοϊες ὡμιλοῦσεν ἀκόμα κἄμποσον καιρὸν «Ὅλ' αὐτὰ ὁ λαὸς θὰ τὰ χρυσώσῃ» ἔπειτα τὰ γύρισεν εἰς τὸ «Ὁ Θεὸς θὰ σ' τὰ πληρώσῃ» καὶ τέλος—ἔγεινε μεθύστακας, καὶ ἀπέθανεν. Ὁ γυιός του λαμβάνει κἄτι τὶ ἀπὸ τὸ ταμεῖο τῶν ἀπομάχων καὶ ζητιανεύει...

Δώσετέ του κἄτι τι—ἂν ἀγαπᾶτε.

Αὐτὸ εἶναι ἡ συνεισφορά μου.

('Εκ τοῦ Σερβικοῦ). ΒΛΑΔΑΝ ΓΕΩΡΓΕΒΙΤΣ

ΤΑ ΔΥΟ ΒΟΤΑΝΙΑ

Σῦρε, καλότυχο πουλί, στὴν ἄγρια λαγκαδιὰ
καὶ ψάξε τὰ χαράγματα πρὸ τοῦ τ' ἀστέρι σβύσῃ
νὰ βρῇς τ' ἀγαποβότανο, ἴσως καὶ μ' ἀγαπήσῃ
ἡ κόρη ποῦ ἐγεννήθηκε μ' ἀνέσπλαγχνη καρδιά.

Ἂν ἴσως ὅμως δὲν τὸ βρῇς στὴν ἄγρια λαγκαδιὰ
τότε νὰ ψάξῃς στὸ βουνὸ πρὸ τοῦ γυρίσῃς πίσω
νὰ βρῇς τὸ λησμοβότανο, ἴσως καὶ λησμονήσω
τὴν κόρη ποῦ ἐγεννήθηκε μ' ἀνέσπλαγχνη καρδιά.

Καὶ τὸ πουλάκι μ' ἄκουσε κι' ἀμέσως στὸ φτερό,
πετᾶ σὲ κάμπους καὶ βουνὰ μὲ τἄλλα χελιδόνια....
Ἀχ! 'Απὸ τότε, ἀγάπη μου, πέρασαν τόσα χρόνια
κι' ἀκόμα δὲν ἐγύρισε κι' ἀδίκως καρτερῶ.

1893 ΙΩΑΝΝΗΣ Κ. ΠΟΛΕΜΗΣ

ΓΕΝΙΚΑΙ ΓΡΑΜΜΑΙ

— Ὑπάρχουσι κράτη ἔνδοξα ἐν τῇ καταπτώσει των.

— Οὐδὲν ἀνωφελές, ἀρκεῖ νὰ γνωρίζῃ τις νὰ τὸ χρησιμοποιήσῃ.

— Ὑπάρχουσιν ἄνθρωποι, μὴ θεωροῦντες, ὅτι ἔκαμαν καλὴν ἀγοράν, ἐὰν δὲν κλέψουν τὸν ἔμπορον.

— Ἐξίσου Βασιλεῖς καὶ Λαὸς πρέπει νὰ ἐξαγοράζωσι τὴν πεῖραν.

— Ὁ πολιτισμὸς ἀναπτύσσει τὰς ἀνάγκας ταχύτερον ἢ τὰ μέσα τῆς θεραπείας.

— Πρέπει ν' ἀγαπᾷ τις τοὺς φίλους του, ὅπως οἱ ἀληθεῖς ἐρασιτέχναι τὰς εἰκόνας.

— Πᾶσα μήτηρ δύναται καὶ πρέπει νὰ ἦνε ὡς ἀνθοκόμος, περιποιουμένη τά τέκνα της ὡς πνευματικὰ ἄνθη, καθιστῶσα αὐτὰ διὰ τῆς ἀγαθῆς μερίμνης της πράγματι ἐράσμια.

— Μία καλὴ μήτηρ ἀξίζει δι' ἑκατὸν καλοὺς διδασκάλους.

— Οἱ μικρῶν ἰδεῶν ἄνθρωποι εἶναι ἐπίμονοι, καθόσον δὲν δύνανται νὰ ἔχωσιν ὑψηλοτέρας ἰδέας.

— Ὁ μαντεύων τὰς γυναῖκας εἶναι ὁ ἀσπονδότερος αὐτῶν ἐχθρός.

— Τὸ παρελθὸν εἶναι πηγὴ διδασκαλίας καὶ ζωῆς.

— «Ὁ νόμος τοῦ ἰσχυροτέρου καὶ ὁ νόμος τοῦ ἐπιτηδειοτέρου» κατά τινα διάσημον νομικὸν εἶνε οἱ διέποντες σήμερον τὸν κόσμον.

— Ματαίως κοπιάζει ὁ ζητῶν νὰ συμβουλεύσῃ ἀνοήτους: Αὐτοὶ τὰς συμβουλὰς τοῦ ἄλλου μεταχειρίζονται μόνον διὰ νὰ τελειοποιήσωσι τὴν μωρίαν των.

— Ὁ μεγαλήτερος κλέπτης τοῦ κόσμου εἶναι τὸ κακὸν βιβλίον, διότι μᾶς κλέπτει τὸν καιρόν.

— Ὁ Ἀλφόνσος Κὰρ ἔγραψεν: «Εἶναι σημειώσεως ἄξιον, ὅτι τὸ κάλλος τῶν γυναικῶν διαρκεῖ ἀπὸ τοῦ 15 μέχρι τοῦ 30 ἔτους τῆς ἡλικίας των, τουτέστιν ἡ ἐπιῤῥοή των καταπαύει καθ' ἣν στιγμὴν τοῖς ἔρχεται τὸ λογικόν».

— Σπουδάζετε μετὰ προσοχῆς τοὺς πάντας: Καὶ ὁ μετρίας διανοητικῆς καταστάσεως ἄνθρωπος, εἶπεν ὁ Γκαῖτε, ἔχει τι νὰ διδάξῃ εἰς σοφόν. Τί ἀληθέστερον τούτου;

— Ὅπου ἐνυπάρχει ἀγάπη, ἐμφωλεύει ἡ εὐδαιμονία.

— Ἀπαιτεῖται μεγίστη πεῖρα, ἵνα ἐννοήσῃ τις τὴν Μουσικήν, τὴν Ζωγραφικὴν καὶ τὰς Γυναῖκας.

— Ἅμα ὁ τεχνίτης ἀποβλέπει εἰς τὸ χρῆμα, ἀπόλλυται πᾶσα καλαισθησία.

— Ἡ φύσις, δίδει τὴν μεγαλοφυΐαν, ἡ κοινωνία τὸ πνεῦμα καὶ ἡ σπουδὴ τὸ αἴσθημα.

— Εἶναι σπουδαῖον κατόρθωμα, σπουδαιότερον ἢ ὅσον φαντάζεταί τις, τὸ νὰ μεταβληθῇ τις ἢ εἰς τίμιον ἢ εἰς κακοῦργον ἄνθρωπον.

— Ἡ εἰλικρινὴς φιλία τρέφεται δι' ἀναμνήσεων, ἡ συμφεροντολογικὴ δι' ἐλπίδων.

ΨΥΧΗ

Εἶν' ἡ ψυχή μου πεταλοῦδα
καθὼς τὴν πλάσανε οἱ Θεοί,
γύρω στὰ κάλλη φτερουγίζει
ὡς ποῦ μιὰ μέρα νὰ καῇ.

Θὰ γίνῃ ἀλήθεια πεταλοῦδα
ὅταν δὲν θἄχω πιὰ πνοὴ
γύρω στὸ φῶς θὰ φτερουγίζῃ
ὡς ποῦ μιὰν ὥρα νὰ καῇ.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΜΑΝΟΣ

ΑΛΗΘΕΙΑΙ

— Ὁ ἔρως εἰκοσαετοῦς ἡλικίας ἔχει ὅλην τὴν ἁπλότητα τῆς πίστεως.

— Τὸ μέγεθος τῶν ἀνθρωπίνων πράξεων μετρεῖται ἐκ τῆς ἐμπνεύσεως ἐξ ἧς παράγεται.

— Ἡ ἡδυπάθεια εἶναι φλὸξ περὶ ἣν ἵπταται μέχρις οὗ καταστραφῇ.

— Οἱ ἀγαπῶντες ἢ περὶ οὐδενὸς ἀμφιβάλλουσιν ἢ περὶ πάντων.

— Ἡ ἀνάπόλησις εἶναι τὸ λυκόφως τῆς καρδίας.

— Ἐν τῷ ἔρωτι ὁ εἰδικὸς κῶδιξ τῶν γυναικῶν εἶναι ἡ τιμιότης.

— Ἐφόσον γηράσκουσιν αἱ ἀναμνήσεις λαμβάνουσι χαρακτῆρα ὀνείρου καὶ ἐπὶ τέλους ἀμφιβάλλει τις, ἐὰν ἔζησεν ἐν ἡδονῇ ἢ ἐν θλίψει.

— Δὲν ἀποβάλλεται ὁ ἔρως ἐκ τῆς καρδίας δι' ἁπλῆς τύψεως συνειδότος.

— Εἰς τὴν ἀριθμητικὴν ἓν καὶ ἓν κάμνουν δύο, εἰς τὸν ἔρωτα ἓν καὶ ἓν κάμνει πάλιν ἕν.

— Οἱ λόγοι τοῦ ἔρωτος εἶναι πτερωτὰ βέλη, παράγοντα πληγὰς ἐν τῇ ψυχῇ, ἐξ ὧν διὰ νὰ ἰαθῇ, ἀνάγκη ἄλλων τοιούτων.

— Ἡ ζωὴ ὑποχρεοῖ ἀπαύστως εἰς δάκρυα ἐκ συμπαθείας μᾶλλον ἢ ἐξ αἰσθήματος.

— Ὁ ἀληθὴς ἔρως εἶνε πτηνὸν ἰδιότροπον, κελαδεῖ καθ' ὡρισμένας ὥρας καὶ κάμνει τὴν φωλεάν του ἐπὶ ἑνὸς μόνον δένδρου.

— Ἡ καρδία τῶν γυναικῶν ὁμοιάζει τὰς ἱσπανικὰς οἰκίας, αἵτινες ἔχουσι πολλὰς θύρας καὶ ὀλίγον φωτισμόν. Εὐκολώτερον νὰ εἰσέλθῃ τις ἢ ν' ἀναγνώσῃ ἐν αὐτῇ.

— Αἱ γυναῖκες δὲν ἔχουσι φίλας, ἔχουσι ἀντεραστρίας.

— Ὅταν ἡ γυνὴ κακολογῇ τὸν ἔρωτα καὶ ὁ ἄνθρωπος τῶν γραμμάτων πεπεριφρονῇ τὴν δημοσίαν ἐκτίμησιν, ἔνδειξις, ὅτι ἡ μὲν γυνὴ ἀπώλεσε τὰ θέλγητρά της καὶ ὁ ἀνὴρ τὸ ἐπιστημονικὸν τάλαντον.

— Αἱ ὡραῖαι γυναῖκες εἰσὶν ὅπως αἱ διοικήσεις· ἔχουσι πάντοτε καὶ τοὺς τακτικοὺς καὶ τοὺς ὑπεραρίθμους ὑπαλλήλους των, συνήθως δὲ διορίζουσι αὐτοὺς συγχρόνως.

— Ὁ ἔρως, καίτοι ἐρειδόμενος ἐπὶ ὁμοίας καὶ διηνεκοῦς βάσεως, μεταβάλλει μορφὴν ταχύτερον παντὸς ἄλλου αἰσθήματος.

Ἐν Ἀθήναις (Καλλιθέα) τῇ 23ῃ Σεπτεμβρίου 1893.

Φίλτατέ μοι Κύριε,

Εὐχαρίστως ἐκ τῆς ὑμετέρας ἐπιστολῆς μανθάνω, ὅτι συνεχίζετε τὴν ἔκδοσιν τῆς «*Ποικίλης Στοᾶς*», ἥτις ὑπὸ τὴν Ὑμετέραν ἐπιτυχῆ Διεύθυνσιν διήνυσε ἄριστα τὸν μέχρι τοῦδε βίον της, ἐξυπηρετοῦσα τὴν νεωτέραν ἑλληνικὴν φιλολογίαν καὶ διὰ τοῦτο τυγχάνουσα ἀξία τῆς ὑποστηρίξεως παντὸς δυναμένου.

Ἀσχολούμενος εἰς τὴν δημοσίευσιν τοῦ ὑπὸ τὰ πιεστήρια εὑρισκομένου ἤδη *Δικαστικοῦ Ὀργανισμοῦ* τῆς «Νομικῆς Βιβλιοθήκης», ἐστερούμην τοῦ προσήκοντος χρόνου, ὅπως παρασκευάσω τι, ἀντάξιον διὰ τὴν «*Ποικίλην Στοάν*»· σᾶς πέμπω ἐν τούτοις ὀλίγας γραμμάς, ὅπως μὴ ὑστερήσω εἰς τὴν ὑμετέραν φιλόφρονα πρόσκλησιν, ἐπὶ θέματος, ξηροῦ πιθανὸν διὰ τοὺς πολλούς, οὐχὶ ὅμως ἴσως ἄνευ ἐνδιαφέροντος τινος διὰ τοὺς λάτρεις τῆς ἀρχαίας φιλολογίας τῆς ἡμετέρας πατρίδος, ἐπὶ τῇ ἐλπίδι, ὅτι αὗται κριθήσονται ἐπιεικῶς καὶ μᾶλλον ὡς μαρτυροῦσαι τὴν ἐπιθυμίαν μου, ὅπως μὴ ἀρνηθῶ τὴν μικρὰν συνδρομήν μου εἰς τὸ μετὰ μικρὰν διακοπὴν συνεχιζόμενον ὡραῖον ὑμῶν ἔργον.

Μετὰ πάσης ὑπολήψεως
Γεώργιος Ν. Φιλάρετος

Κύριον Ἰωάννην Ἀρσένην
Διευθυντὴν τοῦ Ἐθνικοῦ Ἡμερολογίου
ἡ «*Ποικίλη Στοά*»

ΟΙ ΑΡΕΟΠΑΓΙΤΑΙ
ΚΑΤΑ ΤΟ ΑΤΤΙΚΟΝ ΔΙΚΑΙΟΝ

«...Ἔρυμά τε χώρας, καὶ πόλεως σωτήριον
ἔχοιτ' ἂν οἷον οὔτις ἀνθρώπων ἔχει...»
Αἰσχύλος.

ΠΕΡΙ τοῦ Δικαστικοῦ ὀργανισμοῦ ὅλων μὲν τῶν ἑλληνικῶν χωρῶν ἐλάχιστα ἐν τῷ σκότει τῶν αἰώνων μανθάνομεν· περὶ τῶν σπαρτιατικῶν ὅμως καὶ τῶν ἀττικῶν δικαστηρίων εὑρίσκομεν πληροφορίας ἱκανὰς καὶ λίαν ἐνδιαφερούσας πάντα ἐρευνητὴν τῆς ἱστορίας τοῦ δικαίου, εὐκόλως ἐξ αὐτῶν δυνάμενον νὰ ἐξακριβώσῃ, ὅτι ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων οἱ πλεῖστοι ἐκ τῶν σπουδαιοτέρων τῶν σήμερον ἐν ἰσχύϊ πρὸς ὀργάνωσιν δικαστηρίων θεσμῶν, ἢ ἐν σπέρματι ὑπῆρχον ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ἑλληνικῇ νομοθεσίᾳ ἤ, καί τινες αὐτῶν κανονικῶς ἔκτοτε ἐλει-

τούργουν,—π. χ. ὁ περὶ προσόντων τῶν δικαστικῶν ὑπαλλήλων, ὁ περὶ ἰσοβιότητος τῶν δικαστῶν καὶ περὶ τῆς ἀναγκαστικῆς ἀποχωρήσεως αὐτῶν εἴτ' ἕνεκα παραπτωμάτων, εἴτε καὶ ἕνεκα γήρως ἢ διαρκῶν νοσημάτων, ὁ περὶ ἐνόρκων δικαστῶν, ὁ περὶ τῶν περιοδευόντων εἰρηνοποιῶν, ὁ περὶ τῆς δημοσιότητος τῶν συνεδριάσεων καὶ τόσοι ἄλλοι.

Τὸ ἐνδιαφέρον ὅμως περὶ τῆς μελέτης πάντων τούτων δεδικαιολογημένως αὐξάνει διὰ τοὺς κατοίκους τῶν χωρῶν, ἐφ' ὧν ἐγεννήθησαν καὶ ἀνεπτύχθησαν οἱ θεσμοὶ ἐκεῖνοι, οἵτινες κατὰ τὴν ἐξέλιξιν τοῦ νεωτέρου δικαίου ἀνεγράφησαν καὶ εἰς τοὺς συνταγματικοὺς χάρτας ὡς θεμελιώδεις νόμοι πάσης εὐνομουμένης πολιτείας.

Ἡ ἀνάμνησις τοῦ ἐν Ἀθήναις σεμνοῦ δικαστηρίου τοῦ Ἀρείου Πάγου, ἐνώπιον τοῦ ὁποίου διεξήχθησαν αἱ διασημότεραι τῶν δικῶν τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος—ἀπὸ τῆς τοῦ Ἄρεως καὶ τοῦ Ὀρέστου μέχρι τῆς τοῦ Ἀποστόλου Παύλου,—οἱ Ἐφέται καὶ ἡ Ἡλιαία, ἡ ἐν Σπάρτῃ Γερουσία μετὰ τῶν Ἐφόρων της καὶ ἡ Ἀλία προκαλοῦσι συνεχῶς τὸν θαυμασμὸν πάντων, καὶ αὐτῶν τῶν οὐδέποτε ἐπισκεφθέντων τὴν Ἑλλάδα. Ὁ ὑπὸ τὸν γλαυκὸν ὅμως ἑλληνικὸν ὁρίζοντα ἀτενίζων σχεδὸν καθ' ἑκάστην τὸν παρὰ τὴν Ἀκρόπολιν ἱερὸν λόφον Ἀθηναῖος, καὶ ὁ τὴν Σπάρτην κατοικῶν νεώτερος ἕλλην καθῆκον ἔχουσι νὰ γινώσκωσιν ἐν πάσαις ταῖς λεπτομερείαις τὸν μηχανισμὸν καὶ τὴν λειτουργίαν τῶν δικαστικῶν ἐκείνων σωμάτων· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ δεδικαιολογημένως ἐπιτρέπεται, νομίζομεν, νὰ καυχηθῶσιν, ὅτι εὐτυχήσαντες νὰ πατῶσι τὴν αὐτὴν γῆν, ἣν οἱ ἱδρυταὶ τῶν ἀθανάτων ἱστορικῶν ἐκείνων μνημείων, δύνανται διὰ τῆς ἐκ τοῦ σύνεγγυς μελέτης αὐτῶν νὰ συντελέσωσιν εἰς τὴν διαφώτισιν πολλῶν θεσμῶν, οὓς παρανοοῦσιν ἐνίοτε οἱ μακρόθεν ἐρευνῶντες αὐτούς, μάλιστα δὲ ὅσοι, ὑπὸ γλωσσικὴν μᾶλλον ἔποψιν ἐργαζόμενοι, δὲν συμπίπτει νὰ ἔχωσι καὶ γνώσεις τοῦ νεωτέρου δικαίου πρὸς σύγκρισιν τῶν πάλαι πρὸς τὰ νῦν ἰσχύοντα.

Ἀτυχῶς τὸ σχολαστικὸν καὶ ἱκανῶς ἀτελὲς σύστημα τῆς παρ' ἡμῖν ἐκπαιδεύσεως ῥίπτει εἰς τὴν ἑλληνικὴν κοινωνίαν ἡμιμαθεῖς *ἐν μεγάλῃ ποσότητι*, διατηροῦντας ἐξ ὅλου τοῦ θησαυροῦ τῶν ἀρχαίων ἑλλήνων συγγραφέων μόνον τὴν πρὸς τὴν γραμματικὴν καὶ τὸ συντακτικὸν ἀπέχθειαν! Τὰ βάρη δὲ τοῦ ἐπαγγελματικοῦ βίου ἐκείνων τῶν ἐπιστημόνων, οἵτινες, ἔχοντες τὸν πρὸς τὴν ἀρχαιολογίαν ζῆλον, θὰ ἠδύναντο νὰ ἐπιδοθῶσι εἰς τὴν καλλιέργειαν τοῦ κλάδου των, ἐὰν ἢ εἶχον τὰ μέσα ἢ ἱκανῶς ἐνισχύοντο ὑπὸ τοῦ κοινοῦ, καὶ ἡ ἐπὶ τὰ ἐπουσιώδη ἐνασχόλησις τῶν ἐχόντων μὲν τά ἐφόδια, στερουμένων δὲ τοῦ προσήκοντος ζήλου

κρατοῦσι διὰ τοὺς πολλοὺς κεχωσμένον τὸν θησαυρὸν τῆς ἑλληνικῆς φιλολογίας ὑπὸ τὸν παχὺν κονιορτὸν τῶν βιβλιοθηκῶν.

Καὶ τὰ μὲν λοιπὰ δυσκόλως θεραπεύονται· σχετικὴ δέ τις βελτίωσις θὰ ἠδύνατο νὰ ἐπέλθῃ, ἐὰν οἱ ἡμέτεροι συγγραφεῖς ἀπεδείκνυον διὰ τῶν πραγμάτων τὴν ὀφειλομένην ἀγάπην πρὸς τὴν ἱστορίαν τῶν θεσμῶν καὶ δὴ πρὸς τὸ ἀρχαῖον ἑλληνικὸν δίκαιον, διότι ἐκ τοιαύτης ἐκδρομῆς καὶ ἐκ τῆς συγκριτικῆς μελέτης, ἔστωσαν βέβαιοι, ὅτι ἀείποτε μεγάλας θὰ ἠδύναντο νὰ παράσχωσιν ὠφελείας εἰς τὴν σημερινὴν ἐποχὴν οὐ μόνον ὑπὸ ἱστορικήν, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ πρακτικὴν ἔτι ἔποψιν. Ὑπάρχουσι θεσμοί, —κατὰ τὸν Ayrault,—πρὸς ποταμοὺς ὁμοιάζοντες καὶ μὴ δυνάμενοι νὰ ἐννοηθῶσιν, ἐὰν μὴ προσηκόντως ἐρευνηθῇ ἡ πηγὴ αὐτῶν. Ἡμεῖς ὅμως προσθέτομεν, ὅτι ἐὰν οἱ νομοθέται τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος, πρὶν ἢ καταρτίσωσι τὰ νομοσχέδιά των, εἶχον ἐπαρκῶς διδαχθῆ τὸν Ἀριστοτέλην, τὸν Πλάτωνα καὶ τὸν Θεόφραστον, τὸν Δημοσθένην, τὸν Ἰσοκράτην ἢ καὶ αὐτὸν τὸν Πλούταρχον, θὰ ἠδύναντο νἀρυσθῶσιν ἐκεῖθεν πολλάκις βοήθειαν παμμεγίστην πρὸς θεμελίωσιν νομικῶν οἰκοδομημάτων, ἐρειδομένων ἐπὶ τῆς ἀσαλεύτου τῶν προπατόρων ἡμῶν λογικῆς καὶ τῆς σοφῆς τῶν αἰώνων πείρας.

Μεταξὺ ἀπειρίας παραδειγμάτων, ἅτινα προχείρως θὰ ἠδυνάμεθα νἀναφέρωμεν, μνημονεύομεν ἐν συντομίᾳ, ἐπιβαλλομένῃ ὑπὸ τῶν ὁρίων τοῦ ἡμετέρου διὰ τὴν «Ποικίλην Στοὰν» ἀρθριδίου, βραχέα τινὰ περὶ προσόντων κατὰ τὸ ἀττικὸν δίκαιον πρὸς διορισμὸν Ἀρεοπαγιτῶν καὶ περὶ τῶν λόγων τῆς παύσεως ἢ καὶ τῆς ἀναγκαστικῆς ἀποχωρήσεως αὐτῶν, ἐν τοῖς ὁποίοις εὐκόλως δύναταί τις νὰ διακρίνῃ οὐ μόνον τὴν θεμελιώδη περὶ δικαστικῆς ἰσοβιότητος διάταξιν τοῦ συντάγματος, ἀλλὰ καὶ τὰς βάσεις τοῦ νόμου ΥΜΓ' τῆς 29 Ἰουνίου 1871 περὶ ἀποχωρήσεως τῶν ἰσοβίων δικαστῶν, εἰ καὶ ἡ αἰτιολογικὴ τοῦ νομοσχεδίου ἔκθεσις πληροφορεῖ ἡμᾶς, ὅτι οἱ εἰσηγηταὶ αὐτοῦ μόνον τὸν γαλλικὸν νόμον τῆς 16 Ἰουνίου 1824 καὶ τὸν πρωσσικὸν νόμον τῆς 7ης Μαΐου 1851 εἶχον ὑπ' ὄψει των, τοῦτο δὲ διότι ἀπὸ τῆς ἑλληνικῆς παλιγγενεσίας οἱ νομοθέται ἡμῶν ἀσχολοῦνται πλειότερον εἰς τὴν ἄκοπον μετάφρασιν ἀλλοδαπῶν νόμων ἢ εἰς τὴν ἀνάστασιν τῶν ἐθνικῶν παραδόσεων καὶ εἰς τὴν ἐπισταμένην μελέτην τῶν ἐθνικῶν κειμηλίων, ἅτινα διετήρησαν εὐτυχῶς μέχρι τῶν ἡμερῶν μας οἱ ἀθάνατοι συγγραφεῖς καὶ τῆς ἀνθρωπότητος ἁπάσης διδάσκαλοι.

Οἱ Ἀρεοπαγῖται κατὰ τὸ Ἀττικὸν Δίκαιον ἐξελέγοντο ἐκ τῶν προϋπηρετησάντων Ἀρχόντων, ἐὰν εἶχε λήξει ἡ ὑπηρεσία αὐτῶν καὶ ἀφοῦ

προηγουμένως έδιδον εὐθύνας περὶ τῆς διαχειρίσεως τῆς ἐξουσίας των ἐνώπιον τῆς ἐπὶ τούτῳ τεταγμένης ἀρχῆς, ἀπεδεικνύετο δ' ἐπισήμως, ὅτι διεχειρίσθησαν αὐτὴν εὐσυνειδήτως καὶ ἀνεπιλήπτως. Γνωστὸν ὅτι οἱ ἄρχοντες κατ' ἀρχὰς μὲν ἐξελέγοντο, ἀπὸ δὲ τοῦ Κλεισθένους ἐκληροῦντο ἐκ τοῦ καταλόγου τῶν εὐπατριδῶν, ἐὰν εἶχον δεδοκιμασμένην πολιτείαν καὶ ὡρισμένα προσόντα.

Κατά τινας οὐχὶ οἱ 9 Ἄρχοντες, ἀλλὰ μόνον οἱ 6 Θεσμοθέται ἐθεωροῦντο ἔχοντες τὰ πρὸς διορισμὸν εἰς τὴν θέσιν τοῦ Ἀρεοπαγίτου προσόντα. Ἡ ὁλομέλεια τοῦ Ἀρείου Πάγου δὲν ἠρκεῖτο εἰς τὴν βεβαίωσιν περὶ τῆς *τυπικῆς* ὑπάρξεως τῶν προσόντων· ἀλλ' αὐτὴ αὕτη, πρὶν ἢ ἀναγνωρίσῃ τινὰ ἐκ τῶν ὑποψηφίων ὡς ἄξιον τῆς ὑψίστης τοῦ Ἀρεοπαγίτου θέσεως, ἠρεύνα καὶ ἀνέκρινεν, ἐὰν συνυπῆρχον εἰς αὐτὸν καὶ τὰ ἠθικὰ ἐφόδια ὑπὸ κοινωνικὴν ἔποψιν· οὕτω δὲ μόνοι οἱ ἄριστοι τῶν πολιτῶν καὶ οἱ σωφροσύνην ἔν τε τῷ ἰδιωτικῷ καὶ ἐν τῷ δημοσίῳ βίῳ ἀποδείξαντες ἠδύναντο νὰ λάβωσι θέσιν ἐν τῷ ἀνωτάτῳ Ἀττικῷ δικαστηρίῳ.

Οἱ Ἀρεοπαγῖται ἦσαν ἰσόβιοι· ἀλλὰ βεβαίως ἡ ἀσπὶς τῆς ἰσοβιότητητος δὲν ἐκάλυπτε τυραννίσκους ἀλαθήτους· διότι καὶ οὗτοι ἐπαύοντο διὰ μεγάλα ἁμαρτήματα. «... Ἡ δὲ τῶν Ἀρεοπαγιτῶν ἦν ἀδιάδοχος· εἰ μὴ γάρ τις ἥμαρτε μεγάλως, καὶ ἐξεβάλλετο».

Εἰς τὴν ὁλομέλειαν τοῦ Ἀρείου Πάγου ἐδόθη τὸ δικαίωμα τοῦ ἐξελέγχειν τὴν διαγωγὴν τῶν ἰδίων μελῶν καὶ ἀποβάλλειν τοὺς κακούς· ὅθεν, καὶ ἐὰν μετὰ τὴν προσεκτικὴν δοκιμασίαν συνέβαινε νὰ εἰσδύσῃ εἰς τὸν Ἄρειον Πάγον ἐμπαθὴς δικαστής, ἡ τῶν συναδέλφων αὐτοῦ ἐπίδρασις ἤρκει, κατὰ τὸν Ἰσοκράτην, πρὸς μετριασμὸν τῶν ἰδίων του παθῶν καὶ πρὸς βελτίωσιν τῶν κακῶν του ἕξεων, διότι ἄλλως ἀπεπέμπετο. Ὁ Ἀθήναιος ἱστορεῖ, ὅτι Ἀρεοπαγίτην, ἐν καπηλείῳ ἀριστήσαντα ἐκώλυσαν νἀναβῇ εἰς τὸν Ἄρειον Πάγον. Ἕτερος δὲ Ἀρεοπαγίτης ἐπαύθη,—ὡς διηγεῖται ὁ Ἑλλάδιος,—ἐπὶ τῷ λόγῳ, ὅτι, διαρκούσης τῆς συνεδριάσεως, ἀπέπνιξε πτηνόν, ὅπερ εἶχεν ἐκεῖ προσφύγει, φεῦγον τὴν δίωξιν ἱέρακος ,ἐπαύθη δὲ ἵνα μὴ ἑδρεύωσιν ἐν αὐτῷ ἄνθρωποι ἀσυμπαθεῖς καὶ ἀνοικτίρμονες. Τοσαύτη αὐστηρότης περὶ τὰ ἤθη τῶν Ἀρεοπαγιτῶν ὑπῆρχεν, ὥστε οὐ μόνον ἀπηγορεύετο αὐτοῖς ἡ συγγραφὴ κωμῳδίας, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ γέλως ἐν ὥρᾳ συνεδριάσεως ἐθεωρεῖτο ἀνάρμοστος.

Ὑπάρχουσιν οἱ φρονοῦντες, ὅτι ἀπόφασις τοῦ Ἀρείου Πάγου περὶ παύσεως Ἀρεοπαγίτου ἦτο ἐκκλητέα ἐνώπιον τῆς Ἡλιαίας.

Ἡ ἀνάγκη τῆς ἀποχωρήσεως καὶ αὐτῶν τῶν ἰσοβίων ἕνεκα γήρως ἢ διαρκῶν νοσημάτων κατενοήθη κατὰ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Ἀριστοτέλους,

ὅστις διὰ τῆς ἐξαιρετικῆς ἐν πᾶσι διορατικότητος αὐτοῦ σαφῶς ἐξήγησεν, ὅτι «ἔστι γάρ, ὥσπερ καὶ σώματος, *καὶ διανοίας γῆρας*».

Τὸ ζήτημα τοῦ ἀριθμοῦ τῶν μελῶν τοῦ Α. Π. ἔμεινε πάντοτε ἀσαφές. Νομίζουσιν ὅμως τινές, ὅτι ἐν ὅλῳ ἦσαν 52.— Τὴν *προεδρείαν*, ἢ ὡς τότε ἔλεγον, τὴν *Ἡγεμονίαν τοῦ Ἀρείου Πάγου* εἶχον οἱ Ἄρχοντες, ὡρισμένοι πρὸς τοῦτο κατὰ τὴν φύσιν τῶν δικῶν, οἵτινες ἐνίοτε ἐνήργουν καὶ εἰσαγγελικὰ καθήκοντα. Κατὰ τὴν μεταγενεστέραν ἐποχὴν ἡ προεδρεία ἀνετίθετο εἰς τὸν καλούμενον *Ἐπιστάτην*.

Διὰ προσωπικοῦ, ἐκλεγομένου μετὰ τόσης προσοχῆς, ὁ Ἄρειος Πάγος, ἐγένετο κατὰ τὸν Αἰσχύλον «ἔρυμά τε χώρας, καὶ πόλεως σωτήριον, οἷον οὐδεὶς ἀνθρώπων ἔχει οὔτ' ἐν Σκύθῃσιν, οὔτε Πέλοπος ἐν τόποις».

Ἀρκοῦσι, νομίζομεν, καὶ τὰ βραχέα ταῦτα πρὸς παρόρμησιν μὲν εἰς μελέτας τῆς πολιτικῆς ἀρχαιολογίας καὶ πρὸς καλλιέργειαν τῆς ἱστορίας τοῦ σφόδρα παρ' ἡμῖν παραμεληθέντος ἀρχαίου ἑλληνικοῦ δικαίου, ὅπερ παραδόξως οὐδὲ διδάσκεται κἂν ἐν τῇ νομικῇ σχολῇ τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου, εἰς ἀπόδειξιν δέ, ὅτι οἱ πλεῖστοι τῶν νεωτέρων καὶ ἐν ἰσχύϊ νῦν θεσμῶν ἐγεννήθησαν καὶ ἀνεπτύχθησαν ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἑλλάδι, ὅτι δὲ οἱ ἑρμηνευταὶ τῶν νεωτέρων νόμων, καὶ αὐτοὶ οἱ νομοθέται, πολλὰ δύνανται νὰ διδαχθῶσιν καὶ νῦν ἔτι ἐκ τῶν ἀρχαίων συγγραφέων, οὓς διὰ παντὸς ἀπεχαιρέτησαν ἀτυχῶς κατὰ τὸ τέρμα τοῦ μαθητικοῦ αὐτῶν βίου χάρις εἰς τὸ ξηρὸν καὶ σχολαστικὸν ὕφος τῶν διδασκάλων, διατηρήσαντες τὴν οὐχὶ εὐάρεστον ἀνάμνησιν τῶν ὑπερσυντελικῶν καὶ τῶν μετ' ὀλίγον μελλόντων, τῶν εὐκτικῶν καὶ τῶν ἀπαρεμφάτων!

Ἐν Καλλιθέᾳ (Ἀθηνῶν) τῇ 23 Σεπτεμβρίου 1893.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Ν. ΦΙΛΑΡΕΤΟΣ

ΟΙ ΟΝΕΙΡΟΚΡΙΤΑΙ

(ΜΥΘΟΣ)

Βασιλεύς τις τῆς Αἰγύπτου ἐκ τῶν μυθιστορικῶν
εἶδεν ὄνειρον κακόν:
Εἶδεν ὅτι τῶν ὀδόντων αἰφνιδίως ἐστερήθη,
καὶ ὁ τάλας ἐφοβήθη.

Προσκαλεῖ λοιπὸν ἀμέσως ἕνα τῶν ὀνομαστῶν
καὶ σοφῶν ἐξηγητῶν,
καὶ τῷ λέγει τίνα πρέπει ν' ἀπονείμῃ σημασίαν
εἰς τοιαύτην ὀπτασίαν.

Καὶ ἐκεῖνος, τρέμων ὅλος, «Βασιλεῦ, τῷ ἀπεκρίθη,
φεῦ, τὸ μέλλον πένθους βρίθει!
Δὲν θὰ διαμείνῃς χαίρων ἐπὶ πλεῖστον ἔτι χρόνον!
Δυστυχία, δυστυχία εἰς τὸν ἱερόν σου θρόνον,
εἰς τὸν θρόνον τὸν κλεινόν!
Ὁ Θεὸς θὰ σὲ στερήσῃ πάντων σου τῶν συγγενῶν!»
Ἔκπληκτος ἐπὶ τοιαύτῃ ὁ μονάρχης ἐξηγήσει
θλίβεται, δακρύει, φρίσσει.
Πλήν, ἐκ τούτων τῶν παθῶν,
μετ' ὀλίγον συνελθὼν,
ὅλος πῦρ καὶ ἀπειλὴ
τοὺς μαστιγωτὰς καλεῖ,
καὶ εἰς τὸν ὀνειροκρίτην ἐπιβάλλει τιμωρίαν
φοβερὰν καὶ ἀπαισίαν!...
Ἔπειτα καλεῖ ἀμέσως ἄλλον ἐκ τῶν θαυμαστῶν
καὶ σοφῶν ἐξηγητῶν,
καὶ τὸ ὄνειρον τῷ λέγει, καὶ ζητεῖ τὴν σημασίαν
τοῦ ὀνείρου τὴν βαθεῖαν.
«Βασιλεῦ, τῷ λέγει τότε ὁ ἐξηγητὴς ὁ νέος,
εἶσαι ὑγιής, ἀκμαῖος,
καὶ τοιοῦτος θέλεις μείνῃ ἐπὶ πλεῖστον ἔτι χρόνον!
Εὐτυχία, εὐτυχία εἰς τὸν ἱερόν σου θρόνον,
εἰς τὸν θρόνον τὸν κλεινόν!
Σὺ πλειότερον θὰ ζήσῃς πάντων σου τῶν συγγενῶν!»
Πρὶν ὁ λόγος τελειώσῃ, ἔξαλλος ὑπὸ χαρᾶς
κατασπάζεται τὸν μάντιν ὁ μονάρχης παραχρῆμα,
καὶ ὡς ἀμοιβὴν τῷ στέλλει πλείστας ὅσας προσφορὰς
καὶ ἀνδράποδα καὶ χρῆμα.—
Καὶ οἱ δύ' ὀνειροκρίται
τὴν αὐτήν, ὡς ἐννοεῖτε,
ἔδωκαν εἰς τὸν μονάρχην τῆς Αἰγύπτου ἑρμηνείαν·
ἀλλ' ὁ μὲν τῷ εἶπε λόγον ἔχοντα φιλανθρωπίαν,
ὁ δὲ ἄλλος δυστυχῶς
τῷ ἀνέπτυξ' ἑρμηνείαν **διδασκαλικήν,** *ἀγρίαν,*
καὶ **τὴν ἔπαθ'** *ὁ πτωχός!*

ΣΤΑΜΑΤΙΟΣ Δ. ΒΑΛΒΗΣ

ΣΑΡΚΩ (1825—1893)

Τὴν πρωΐαν τῆς 4)16 Αὐγούστου τοῦ πρὸ μικροῦ δύσαντος ἔτους τοῦ 1893 ἐν Παρισίοις ἀπέθνησκε, μετ' ἀγωνίαν ὀλιγίστων στιγμῶν, ἐν ὅλῃ τῇ ἐκλάμψει τῆς δόξης αὐτοῦ καὶ τῇ δυνάμει τοῦ πνεύματός του, ὁ ἔξοχος Καθηγητὴς Σ α ρ κ ώ. Κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο τὸ Γαλλικὸν Ἔθνος ἀπεστερήθη περικλεεστάτων Ἀνδρῶν. Ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Σαρκὼ ἡ Ἰατρικὴ Ἐπιστήμη ἀπώλεσεν ἕνα ἐκ τῶν ἐπιφανεστέρων καὶ εὐγενεστέρων αὐτῆς ἀντιπροσώπων, ὁ δὲ θάνατος αὐτοῦ ἀληθῶς ὑπῆρξε μεγάλη ἀπώλεια ὄχι μόνον εἰς τὴν Γαλλίαν, ἀλλ' εἰς τὴν ἐπιστήμην ἐν γένει, ἥτις οὔτε πατρίδα ἔχει, οὔτε ἐθνισμόν.

Ὁ περικλεὴς Γάλλος Νευρολόγος **Charcot (Jean Mardin)**, οὗ ἡ διανοητικὴ σκαπάνη ἐξέχωσε τοσούτους τεθαμμένους θησαυροὺς γνώσεων, ἔφερε δὲ φῶς εἰς τὸ χάος, ὅπου ἔμενον ἐν σκοτίᾳ οἱ ἐπιφανέστατοι τῶν ἐπιστημόνων, ἐγεννήθη ἐν Παρισίοις τὴν 29ην Νοεμβρίου 1825 ἐξ οἰκογενείας ἐντίμου μὲν τεχνίτου ἀλλὰ μικρᾶς περιουσίας. Αὐτὸς οὗτος μὴ κρύπτων τὴν καταγωγήν του ταύτην, ἀλλὰ σεμνυνό-

Ἐκτύπωσις ἐκ τῶν Καταστημάτων Ἀνέστη Κωνσταντινίδου.

μενος ἐπ' αὐτῇ, διηγεῖτο πολλάκις, ὅτι ὁ πατήρ του μὴ δυνάμενος νὰ ἐπαρκέσῃ εἰς τὰς δαπάνας τῆς εὐπρεποῦς ἀποκαταστάσεως τῶν τριῶν υἱῶν του εἶπεν αὐτοῖς ἡμέραν τινά. «Δὲν δύναμαι νὰ ἐκπαιδεύσω πάντας ὑμᾶς, ἐκεῖνος ὅστις διὰ τῆς ἐπιμελείας του θέλει δειχθῇ ὑπέρτερος κατὰ τὸ τέλος τοῦ σχολικοῦ ἔτους, θὰ ἐξακολουθήσῃ τὰς σπουδάς του· ὁ ἕτερος θὰ γείνῃ στρατιώτης καὶ ὁ τρίτος ἁμαξηγὸς ὡς ἐγώ.» Οὕτω καὶ ἐγένετο· ὁ διάσημος Καθηγητὴς ὑπερτερήσας τοὺς δύο ἄλλους ἀδελφοὺς κατὰ τὴν πρόοδον ἀπεστάλη εἰς τὸ Λύκειον Saint-Louis. Μετὰ τὸ πέρας τῶν ἐγκυκλοπαιδικῶν αὐτοῦ σπουδῶν ἐνεγράφη εἰς τὴν Ἰατρικὴν Σχολὴν τῶν Παρισίων, τῷ 1848 ἐγένετο ἐσωτερικὸς Ἰατρὸς τῶν Νοσοκομείων, τῷ δὲ 1853 ἀνηγορεύθη διδάκτωρ τῆς Ἰατρικῆς. Τῷ 1872 διωρίσθη Καθηγητὴς τῆς παθολογικῆς ἀνατομίας ἐν τῇ Ἰατρ. Σχολῇ τῶν Παρισίων, εἰς τὸ ἀξίωμα δὲ τοῦτο παρέμεινε μέχρι τοῦ 1881 ὅτε ἐγένετο μέλος τῆς Ἀκαδημίας. Μόλις ἐν ἔτει 1882 ἠδυνήθη νὰ ἐπιτύχῃ τὸν ἐπὶ τόσα ἔτη ἐπιδιωκόμενον σκοπόν του, ἱδρυθείσης χάριν αὐτοῦ ἐν τῇ Σαλπετριέρῃ ἰδίας ἕδρας κλινικῆς τῶν νευρικῶν νοσημάτων. Ἡ ἵδρυσις αὕτη ἦτον ἐπίσημος ἀναγνώρισις, καίπερ ὀλίγον βραδέως γενομένη, διδασκαλίας ζωηρᾶς, καρποφόρου καὶ τιμώσης τὴν Γαλλικὴν ἐπιστήμην. Ἐν ἔτει 1883 ἐγένετο μέλος τοῦ Ἰνστιτούτου εἰς ἀντικατάστασιν τοῦ J. Cloquet.

Ἔκτοτε ἄρχεται ἡ ἐπιστημονικὴ δρᾶσις τοῦ Σαρκώ, καθ' ἣν πολλὰς ἐπινοήσας μεθόδους καὶ διαφωτίσας σκοτεινὰ τῆς Ἰατρικῆς σημεῖα, περιέβαλλε τ' ὄνομά του διὰ παγκοσμίου ἐπιστημονικοῦ κύρους καὶ ἀπέβη διὰ μὲν τὴν Γαλλίαν ἐπιστημονικὴ δόξα ὑπέροχος, διὰ δὲ τὴν Ἰατρικὴν Σχολὴν τῶν Παρισίων, ἧς ἀπὸ τριακονταετίας ἀπετέλει μέρος, προσωπικότης ἐκ τῶν μᾶλλον περιβλέπτων καὶ δυσαναπληρώτων, διὰ τὴν ἀνθρωπότητα ἐν γένει εἷς τῶν μεγαλοφυεστέρων καὶ εὐεργετικωτέρων ἀνδρῶν τῆς ἐποχῆς μας. Προνομιοῦχος ὕπαρξις, εἷς ἀληθὴς ἥρως τῆς ἐρεύνης, ἐξακοντίζων ἰσχυρὸν τὸ φῶς τῆς ἐπιστήμης εἰς τὰ βάθη τοῦ σώματος καὶ εἰς τὰ βάθη τῆς ψυχῆς, συμπληρωτὴς τοῦ ἔργου τῆς δημιουργίας τοῦ ἀνθρώπου, ἐχρησίμευσεν ὡς ἡ μεγαλητέρα αὐθεντία ἐν Εὐρώπῃ εἰς τὰ νευρικὰ νοσήματα, ἐσημείωσε δὲ ἐπιφανεῖς σταθμοὺς ἐκτάκτου τῆς ἐπιστήμης προόδου. Εἰς τὸν Σαρκὼ ὀφείλεται καὶ ἡ εἰς τὴν ἐπιστήμην εἰσαγωγὴ τοῦ ὑπνωτισμοῦ, ἣν ἐπισήμως ἐποίησε διὰ τῆς περιφήμου αὐτοῦ ἀνακοινώσεως εἰς τὴν Ἀκαδημίαν τῶν Ἐπιστημῶν.

*
* *

Εἰς προχείρους γραμμὰς ἀδύνατον νὰ ἱστορηθῇ ἡ ἐπιστημονικὴ δύναμις καὶ ἀξία τοῦ τοσοῦτον ἐνδόξως κρατήσαντος τὰ σκῆπτρα τῆς ἐπιστήμης ὡς πρὸς τὰ νευρικὰ νοσήματα καθ' ἅπασαν τὴν Εὐρώπην ΣΑΡΚΩ, διότι εἶναι μέγα ἔργον ἡ μελέτη τῆς ὅλης ζωῆς τοῦ ἐξόχου Ἀνδρός, οὗ τὰ δημιουργήματα τοῦ μεγάλου πνεύματός του θέλουσι παραμείνει ὁποῖα οὗτος ἀληθῶς διέπλασσεν αὐτά, μαρτυροῦντα πρὸς τοὺς μεταγενεστέρους τὸ μέγεθος τοῦ Ἔργου του καὶ τὴν αἴγλην τοῦ ἐφεξῆς ἀθανάτου ὀνόματός του.

ΒΑΣΙΛΕΜΜΑ

Όταν ὁ ἥλιος ἀρχινᾷ 'ς τὴ δύσι του νὰ γέρνῃ
χίλιαις καινούργιαις ὠμορφιαῖς καὶ χίλιαις χάρες παίρνει.

✻

Τὴν ὥρα, φῶς μου, ποῦ ἀρχινᾷς νὰ ἑτοιμασθῇς νὰ φύγῃς
χίλιαις καινούργιαις ὠμορφιαῖς 'ς τὰ μάτια μου ξανοίγεις.

✻

Όταν ὁ ἥλιος ἀρχινᾷ νὰ γέρνῃ πρὸς τὴ δύσι
πάντα κυττᾷ τὴν ὄψι του μὲ νέφη νὰ στολίσῃ.

✻

Τὴν ὥρα ποῦ ἑτοιμάζεσαι καὶ μὲ γλυκοκυττάζεις
μὲ βέλο ἀραχνοΰφαντο τὴν ὄψι σου σκεπάζεις.

✻

Όταν ὁ ἥλιος 'ς τὸ βουνὸ νὰ βασιλεύῃ ἀρχίζῃ
τῆς πειὸ γλυκειαῖς ἀκτῖνες του 'ς ὅλη τὴ γῆ σκορπίζει.

✻

Τὴν ὥρα ποῦ καμαρωτὴ τὸ χέρι σου μοῦ δίνεις
τὰ πειὸ γλυκὰ φιλάκια σου γιὰ ἐνθύμησι μ' ἀφίνεις

✻

Όταν ὁ ἥλιος χάνεται καὶ κρύβεται 'ς τὴ δύσι
ἡ μαύρη νύκτ' ἁπλόνεται τὸν κόσμο νὰ μαυρίσῃ.

✻

Τὴν ὥρα ποῦ μὲ χαιρετᾷς καὶ φεύγεις πρὸς τὸ βράδυ
μέσ' 'ς τὴν καρδιά μου ἁπλόνεται ἀπελπισιᾶς σκοτάδι.

✻

Ὁ ἥλιος αὔριο τὴν αὐγὴ 'ς τὸν κόσμο θὰ προβάλῃ·
ἥλιε μου σύ, γλυκόλογη, πότε θὲ νἄλθῃς πάλι ;

Νοέμβριος 1893.

Ιωαννης Πολεμης.

Η ΠΛΕΞΙΔΑ ΤΗΣ

ΚΙ' εἶχα γείρη στὴν ἀγκαλιά της καὶ τὴν φιλοῦσα καὶ μὲ φιλοῦσε. Εἴτανε τόσο εὐτυχισμένη κι' ὅμως γύρευε ν' ἀκούῃ λόγια ἀγάπης ἀκόμα. Εἴμουνα τόσο εὐτυχισμένος καὶ δὲ χόρταινα τὴ φωνή της ποῦ μὄλεγε λιγωμένη ἀπὸ ἔρωτα.

— Πές μου, κἄνα λογάκι, . . . ἔτσι ὄμορφο καὶ γλυκὸ σἂν αὐτὸ τὸ φιλάκι ποῦ σοῦ δίνω τόρα . . . ἔλα . . . μά! . . .

Τὸ περιβόλι πράσινο, πράσινο ἔπλεε ὅλο στὸ φῶς τοῦ φεγγαριοῦ· τὰ λιγοστὰ ἀστέρια ἀπάνω, τὰ βουνὰ κι' ὁ κάμπος κάτω ἀποκοιμοῦνταν μέσα σὲ διάφανο φωτεινὸ ἀτμό. Οἱ γρῦλλοι, οἱ ἀκρίδες, κανένας τσίτσικας τρελλὸς κἄπου κἄπου παράστεκαν τὴν ἀγάπην μας μὲ τὸ σκοπό τους γύρω μας, κι' οἱ καλαμιὲς ψιθύριζαν λόγια, λόγια μὲ τ' ἀεράκι τῆς νύχτας. Καὶ μέσα στὴ μαγικὴ νυχτερινὴ ὥρα, καὶ μέσα στῆς νειότης τὴν τρέλλα καὶ μέσα στῶν φιλιῶν της τ' ἁπαλό. . μά . . . μά . . . ἡ πλεξίδα της ἡ μαλακὴ καὶ φαρδειὰ πλεξίδα της περιχυμένη στὸ φῶς τοῦ φεγγαριοῦ μὲ τὴ μεταξωτὴ φιούγκα της καὶ τ' ἄσπρο της ἀγριολούλουδο μπερδεύουνταν, πλέκουνταν ἀνάμεσα στὰ φιλιὰ καὶ στὴν ἀγκαλιά . . . Σιμώσαμε στὴν ἐρημικώτερη γωνιὰ τοῦ κήπου· οἱ καλαμιὲς ἀράδιαζαν ἀκόμη λόγια, λόγια, τὸ χορταράκι ἁπλόνουνταν τόσο ἁπαλὸ καὶ γείραμε. Μᾶς συνεπῆρε τὸ μεθῦσι· ἔνιωσα τὰ χέριά της πιὸ σφιχτὰ στὸ λαιμό μου, ἔνιωσα τὰ φιλιά μου πιὸ ζεστὰ στά χειλάκια της· ἔνιωσα τὴ φωνή της πιὸ μαργιόλικη, καὶ τὰ λόγια της πιὸ πλάνα.

— Πές μου κἄνα λογάκι . . . ἔτσι ὄμορφο καὶ γλυκὸ σὰν αὐτὸ τὸ φιλάκι ποῦ σοῦ δίνω τόρα, νά, . . μά . . . μά . . .

Κι' ἡ μεθυσμένη μου ψυχὴ τὴν εἶπε τότες :

Ἄκου . . . φεύγω, πάω στὸν οὐρανὸ ψηλά, ψηλά· ψηλότερα κι ἀπὸ τοῦ Γαλαξία τ' ἀστέρια ἀκόμα· ἔγινα ποιητής. Φωτισμένοι ἄπειροι ἥλιοι μὲ πολύχρωμες ἀναλαμπὲς μὲ θαμβόνουν τὰ μάτια· διαβαίνουν ἀπ' ἐμπρός μου φτερωτοί, φτερωτὸς κι' ἐγὼ ἀνεβαίνω . . . ἀνεβαίνω. Ἀγγελούδια μὲ χρυσὰ φτερὰ μοῦ ψιθυρίζουν τρελλὰ λογάκια στ' αὐτιά μου· μὲ τριγυρίζει ἕνα φωτισμένο στεφάνι ὀμορφότερο ἀπὸ τὴν αὐγούλα τοῦ βουνοῦ μας· μ' ἀποκοιμάει μιὰ μουσικὴ ἄχ . . . γλυκύτερη ἀπὸ τὰ φιλιά σου. Δὲ θυμᾶμαι τίποτις πιὰ ἀπὸ τὴ γῆ κάτω. Ὅλα τὰ λησμονῶ· τὸ περιβολάκι μας, τὸ χορταράκι ἐσένα, κ' ἐσένα ἀκοῦς

ξεστόχασα. Ρίχνω τὰ μάτια καὶ τὸ νοῦ μου στὴ γῆ· ὤ! πόσο μικρούλα ξανοίγει μὲ τὸ μικρότερο φεγγάρι της. Κακομοίρα γῆ!. Ἕνας κόκκος μὲ φαίνεσαι. Ποῦνε ἀπ' ἐδῶ ἀπάνω ἡ δόξα σου, τὰ πλούτη σου, οἱ καημοί σου, τὰ δάκρυά σου, τὰ γέλια σου, τὰ πάθη σου, οἱ ἐφημερίδες σου! . . τίποτις, τίποτις . . Μὲ κάνεις νὰ γελῶ ποῦ σὲ θυμᾶμαι· ὄχι δὲν εἶσαι σὺ ποῦ σοῦ πότισα ὀλίγο χῶμά σου κι' ἐγὼ μὲ τὸ αἷμά μου καὶ τὸν ἵδρωτά μου. Μὰ στάσου . . . Πῶς μεγαλόνεις ἔτσι στὰ μάτια μου· νὰ τὰ βουνά σου, οἱ κάμποι σου, ἡ θάλασσά σου, οἱ ἄνθρωποι ποῦ κατασυντρίβονται ποῦ πλανοῦν, καὶ πλανοῦνται, ποῦ γεννιῶνται καὶ γηράζουν, ποῦ γελοῦν καὶ κλαῖνε. Ἄχ! πονῶ νὰ σὲ βλέπω ἔτσι· μοῦ ξεφεύγει ἕνα δάκρι. Μὰ γιὰ δές· ὤ! δὲ μπορῶ νὰ κρατηθῶ· τὸ περιβολάκι μας· το παραθυράκι σου· πῶς κάθεσαι ἔτσι ἀχνὴ καὶ λυπημένη, ἀγάπη μου! . Τὸ φεγγάρι σοῦ φωτίζει θλιβερὰ τὰ δακρισμένα μάτια σου· αὐτὰ τὰ μάτια π' ἀγαπῶ δὲν ἔχουν γαλανὸ χρῶμα πιά· τὰ θολόνει ποτάμι ἀπὸ δάκρια. Κι' αὐτὰ τὰ χρυσόφτερα ἀγγελούδια, αὐτοὶ οἱ φωτισμένοι ἥλιοι· ὄχι δὲ τὰ θέλω· εἶναι ξένα, ξένα αὐτά. Ἄ! τὶ γυρεύω ἐδῶ ἀπάνω ἐγώ; . .

Γιὰ δὲς ἡ πλεξίδα σου· πῶς ξεφεύγει στὰ ἀπαλά σου στήθεια· ἡ μικρούλα *φιούγκα* της ξεγλυστρᾷ ἀπάνω στὴ τριανταφυλλιὰ τοῦ παραθυριοῦ σου· τὰ δάχτυλά σου τὴν ξεπλέκουν· τὸ ἔρημο φεγγάρι σὲ φωτίζει πλουσιώτερα ἀπὸ ὅλους τοὺς ἥλιους· τὶ ὄμορφη ποῦ εἶσαι αὐτοῦ· αὐτοῦ· στάσου νὰ σὲ κοιτάξω ἀκόμα. Πῶς θαμπόνουν τὰ μάτια μου. Ἀπὸ τὴ λυμένη πλεξίδα σου ἀπάνω στὴ τριανταφυλλιά σου ξεπετιῶνται πιὸ καλοκαμωμένοι ἄγγελοι καὶ φτερουγίζουν γύρω σου. Φῶς, φῶς ἀπὸ τὰ μάτια σου μὲ χτυπᾷ κατάμματα. Τόρα δὲ θά κοιτάξω, δὲ θὰ ξανοίξω τοὺς ἥλιους καὶ τ' ἀστέρια ποῦ κυλοῦν μαγικώτερα στὰ πόδια μου· κοιτάζω ἐσένα, ἀγάπη μου, καὶ κλαίω, κλαίω. Ἕνα ἀγγελοῦδι μὲ λυπᾶται καὶ μὲ σιμόνει:

— Τ' ἔχεις καὶ κλαῖς;

— Θέλω νὰ πάω στὴ πατρίδα μου . . . ἀφῆστέ με.

Μὲ λυπᾶται τ' ἀγγελοῦδι καὶ μὲ παίρνει στὰ φτερά του· δὲ κοιτάζω τίποτις πιὰ ὁλόγυρά μου· ἂς χύνουν οἱ ἥλιοι φωτινώτερες ἀναλαμπές, ἂς κυλοῦν στὰ πόδια μου μαγευτικώτερα τ' ἄστρα, κι' ἂς τραγουδοῦν γλυκύτερα τ' ἀγγελούδια· ἐγὼ ἐσένα θέλω . . . ἐσένα, ἀγάπη μου. Τὶ ὄμορφος ἥλιος ποῦ εἶσαι· τί φῶς, τί ὄνειρα τί μάγια ποῦ ἔχει ἡ πλεξίδα σου. Γιὰ δὲςπέφτω στὴν ἀγκαλιά σου πάλε· πέρνα μου θυλιὰ μὲ τὰ χέρια σου στὸ λαιμό μου· κόλλησε σφιχτὰ τὰ χειλάκια σου μὲ τὰ δικά μου· ἄφησε τὴ πλεξίδα σου νὰ μὲ χαϊδεύῃ ἀπαλά, γλυκά, μαγεμμένα καὶ νὰ μὲ δέσῃ ἀλάκερο στὴν ἀγκαλιά σου, φίλησέ με πάλε! . . .

Οἱ καλαμιὲς ἀράδιαζαν ἀκόμα λόγια, λόγια κι' ἡ φωνή της ἀκούστηκε σβυσμένη, λιγωμένη:

— Φτάνει πιά, φτάνει πιὰ δὲ θέλω ἄλλα . . . . κοιμήσου! .

ΜΠΟΕΜ

ΕΙΚΟΝΕΣ
ΣΥΓΧΡΟΝΩΝ ΑΝΔΡΩΝ

ΤΙΜΟΛΕΩΝ ΦΙΛΗΜΩΝ

Ἀρχαῖον ἑλληνικὸν ὄνομα, ἀρχαῖον ἑλληνικὸν ἐπώνυμον, ἀρχαίου Ἕλληνος κεφαλή. Προέχον καὶ ὑψηλὸν μέτωπον· ἐπιστέφουσα τοῦτο λευ-

κόφαιος οὔλη κόμη. Ῥὶς εὐθεῖα, ὀνειροπόλος καὶ παρατηρητικὸς ὀφθαλμός, ὡς πλαίσιον δὲ τοῦ προσώπου μέτριος κανονικὸς μιξοπόλιος πώγων. Στέρνα εὐρέα, κορμὸς δ' εὔσωμος, εὐλύγιστος καὶ εὐθυτενής· τοιαύτη ἡ φυσιογνωμία τοῦ ἀνδρός, γνωστὴ εἰς ὅλους τοὺς Ἀθηναίους, ὧν ἐπ' ἐσχάτων ἦτο ὁ δημοτικὸς ἄρχων, καὶ αἱ ἀπεικονίζουσαι αὐτὴν γενικαὶ ἐξ ἀπόπτου αὗται γραμμαὶ θὰ ἦσαν παντάπασι περιτταί, εἰ μὴ ἐπρόκειτο μετὰ τοῦ ὅλου τῆς «Ποικίλης Στοᾶς» καὶ αἱ σελίδες αὗται νὰ ὑπερβῶσι τὰ στενὰ τοῦ ἄστεως ὅρια.

Φιλόφρων, εὐπροσήγορος, ὁμιλητικός. Φιλόκαλος τὴν περιβολήν, ἐράσμιος τοὺς ἐξωτερικοὺς τρόπους, ἐπιστάμενος τὴν τοῦ κατακτᾶν τέχνην, μὲ μειδίαμα ἐπαγωγὸν διπλωμάτου, μὲ γλυκεῖαν φωνὴν μεταλλικῶν καὶ ποικιλοβάθμων ἤχων, μὲ συνομιλίαν τέρπουσαν καὶ διδακτικήν. Ἰδοὺ ὁ ἀνὴρ ἐν τῷ σπουδαστηρίῳ αὐτοῦ, ὅταν ἔχῃ καιρὸν νὰ δέχηται.

Παρέκαμψεν ἤδη ἐν τῷ πλῷ τοῦ βίου τὸ ἀκρωτήριον τῶν δώδεκα ὀλυμπιάδων καὶ ἵνα ἀκριβολογήσωμεν, διότι εἰς τὴν ἡλικίαν του δὲν ἀγαποῦν πλέον τὰ περίπου, ἄγει ἡλικίαν ἐτῶν 61. Οὐχ ἧττον παρὰ τοὺς μεγάλους μόχθους, δι' ὧν διήνυσε τὰ 61 ἔτη, ἅτινα βαστάζει ἀκόπως ἐπὶ τῶν πλατέων ὤμων αὐτοῦ, δὲν ἔχει ποσῶς τὸ ὕφος γέροντος, ὅστις ἀγνοεῖ τὴν ζωὴν καὶ παραγνωρίζει τὰ θέλγητρά της.

Γέννημα θρέμμα τῶν Ἀθηνῶν. Υἱὸς πατρὸς καταλιπόντος ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ τόπου ἱστορίαν τοῦ τόπου καὶ ἔντιμον ὄνομα, ἀναχθέντος δὲ διὰ τῶν γενναίων προτερημάτων καὶ τῶν δαψιλῶν προσόντων αὐτοῦ εἰς τὴν πρώτην τάξιν τῆς ἀραιᾶς μὲν τὸν ἀριθμόν, ἰσχυρᾶς δὲ τὸ σθένος, τὴν δύναμιν καὶ τὸ κῦρος φάλαγγος ἐκείνης τῶν δημοσιογράφων, οἵτινες ἐκλέϊσαν τὴν σημαίαν τοῦ τύπου κατὰ τοὺς τότε καιρούς, τούς, ἂν μὴ πλέον τουρκομάχους, οὐχ ἧττον ὅμως ἡρωϊκούς.

Εἷς τῶν πρώτων διδακτόρων τοῦ πανεπιστημίου καὶ εὐθαλεστέρων βλαστῶν τοῦ ἐθνικοῦ φυτωρίου τούτου, ὅπερ εἰ καὶ ἀρτισύστατον τότε, οὐδαμῶς ἀπελείπετο τοῦ τῆς σήμερον οὔτε κατὰ τοὺς διδάσκοντας ἐν αὐτῷ, οὔτε κατὰ τοὺς ὑπ' αὐτοῦ γαλουχουμένους τροφίμους.

Νεώτατος ἔτι ἐθήτευσεν ἐν τῇ ἐφημερίδι, ἣν ἔγραφε καὶ διηύθυνεν ὁ πατὴρ αὐτοῦ ὑπὸ τὸ ἔμπειρον τούτου καὶ πλῆρες στοργῆς ὄμμα. Ἀπετέλει δὲ ὁ «Αἰὼν» μετὰ τῆς «Ἀθηνᾶς» καὶ τῆς «Ἐλπίδος» τὴν ζηλωτὴν τριάδα τοῦ τότε τύπου. Ἐκ τοῦ ὅτι δὲ ἐδιδάχθη τὴν τέχνην τοῦ δημοσιογράφου ἐν τῇ αὐστηρᾷ καὶ πεφωτισμένῃ ταύτῃ σχολῇ πλεονεκτεῖ ἁπάντων ἐκείνων, ὅσοι εἴτε ἐξ ἐπαγγέλματος εἴτε ἁπλῶς ὡς ἐρασιτέχναι ἐδημοσιογράφησαν ἔκτοτε μέχρι σήμερον.

Ηὐτύχησε προσέτι νὰ γράφῃ ἐν ἡμέραις, καθ' ἃς οἱ πολιτευόμενοι ἐκτὸς τῆς βουλῆς, διὰ τοῦ τύπου, ὅστις ὠνομάσθη μὲν μόνον ἔπειτα τετάρτη ἐξουσία τῆς πολιτείας, πράγματι ὅμως τότε ἦτο τοιαύτη, ἦσαν ὑπέροχοι καὶ ἐκ τῶν παραδόσεων αὐτῶν καὶ ἐκ τῆς παιδείας. Ἐπειδὴ δὲ κρατεροὶ ἐπέκειντο ἀνταγωνισταί, ἠναγκάζετο φιλοτίμως πρὸς ἀξιόμαχον προπαρασκευήν. Ἀλλὰ καὶ ὁ τρόπος τοῦ πατρικοῦ οἴκου του ὡς πολιτικοῦ

κέντρου θαμιζομένου ὑπὸ τῶν μεγαλοψύχων καὶ ἀφελῶν ἀνδρῶν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, συνεβάλετο οὐχ ἧττον πρὸς τελειοτέραν αὐτοῦ διαμόρφωσιν. Καὶ ἦσαν οἱ τότε δημοσιογράφοι, πολιτευταί, σθεναροὶ ἐπιβάλλοντες εἴς τε τὴν κυβέρνησιν, εἴς τε τὴν βασιλείαν καὶ τὸν λαόν.

Διὰ τῆς ἐπιδεξίου καὶ μακρᾶς ἀσκήσεως αὐτοῦ ἐν τῇ δημοσιογραφικῇ τακτικῇ κατέστη ἀπαράμιλλος εἰς τὴν πρὸς τοὺς ἐναντίους ἰδίᾳ ἐπίθεσιν. Καὶ ὅτε οἱ παλαίμαχοι δημοσιογράφοι ὁ εἷς μετὰ τὸν ἄλλον κατέλιπον ἀνεπιστρεπτεὶ τὴν κοινὴν παλαίστραν, ἐν ᾗ τοὺς εἶχε προφθάσει καὶ ἀντιμετωπίσει νεώτατος ὁ Τιμολέων Φιλήμων, οὗτος ἀνὴρ ἤδη τέλειος, ἀπέβη ὁ τύπος τοῦ δημοσιογράφου ἔκ τε τῆς αἴγλης, ἣν προσέδιδον αὐτῷ οἱ προηγωνισμένοι ἀγῶνες, ἔκ τε τῆς εὐρείας μαθήσεώς του καὶ τῆς γνώσεως τῶν τε προσώπων καὶ τῶν πραγμάτων, ἣν ἠδύνατο νὰ μεταδώσῃ αὐτῷ πατὴρ χρηματίσας καὶ ἱστορικὸς τῆς ἐπαναστάσεως.

Δὲν κατέχει δὲ μόνον τὴν ἱστορίαν τοῦ ἔθνους αὐτοῦ· εἶνε ἐπίσης ἔξοχος γνώστης, ἅτε ἐγκύψας ἐν αὐτῇ ἰδιαίτατα καὶ εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς, καὶ τῆς ἱστορίας τῶν ἄλλων ἐθνῶν, κατανοῶν ὀρθῶς τὰ ἀπ' αὐτῆς διδάγματα, ἅτινα ὅτε μὲν ἔγραφεν, ἐζωοποίει διὰ τῆς εὐφυοῦς ἀναλύσεώς του καὶ τῆς ἀπαστραπτούσης φαντασίας αὐτοῦ ἐν ἄρθροις, εἰς ἃ κατηνάλισκεν ἀφειδῶς τὴν διάνοιαν αὐτοῦ καὶ τὸν ἐνθουσιασμόν, νῦν δὲ ὅτε μόνον ὁμιλεῖ, παρέχει εἰς κύρωσιν καὶ ἐγγύην τῆς κριτικῆς αὐτοῦ ἐπὶ τῶν ἑκάστοτε παρόντων πραγμάτων. Καὶ καθίσταται ἡ πολιτικὴ μετ' αὐτοῦ συζήτησις τὰ μάλιστα τερπνὴ σπουδή, μάλιστα ποικίλη καὶ γόνιμος.

Περιττὴ ἐνταῦθα λεπτομερὴς βιογραφία ἀνδρὸς γνωστοῦ εἰς τὸ πανελλήνιον. Μετέσχεν ἐνεργῶς καὶ ἐπιφανῶς πάντων τῶν πολιτικῶν γεγονότων τοῦ δευτέρου ἡμίσεως τοῦ παρόντος αἰῶνος. Εὑρέθη αἴφνης μὲ ὁλόκληρον τὴν ὁρμὴν καὶ τὸ σφρῖγος τῶν τριάκοντα ἐτῶν του ἐν μέσῳ τῆς πολιτικῆς ζυμώσεως, ἣν εἶχον ὑπεκκαύσει τὰ λάθη τοῦ βασιλέως Ὄθωνος καὶ αἱ διεκδικήσεις τοῦ λαοῦ περὶ ἀκράτου συντάγματος, πρὸς ὃ ὅμως δὲν ἦτο εἰσέτι ἀρκούντως ὥριμος, καὶ ἐρρίφθη ἀκάθεκτος εἰς τὸ μέσον αὐτῆς, ἐγένετο αὐθορμήτως ὁ ἀντιπρόσωπος καὶ ἀπολογητὴς αὐτῆς ἐν τῷ τύπῳ, μέγα δὲ μέρος τῆς λαϊκῆς ἐκείνης ἐξεργέσεως ἐπετεύχθη διὰ τοῦ Αἰῶνος. Ἐν τῷ δημοσιογραφικῷ δὲ τούτῳ ἀγῶνι ὑπέστη ἐν τοῖς πρώτοις πολλὰ διὰ τὰς φιλελευθέρους ἰδέας αὐτοῦ, ἀπέτισε μάλιστα τὸ φιλελεύθερον αὐτοῦ καὶ δι' εἱρκτῆς, χωρὶς ὅμως ἐν τῇ θλίψει τῶν δυσαρέστων ἐκείνων στιγμῶν τῆς καταδρομῆς νὰ ἐγκαταλίπῃ αὐτὸν οὔτε ἡ ὑπομονὴ οὔτε τὸ θάῤῥος.

Ὁ βίος αὐτοῦ τῷ ὄντι ἐγένετο μακρὰ πάλη. Προσέκειτο δὲ εἰς τὸν ἀγῶνα τοσοῦτον, ὥστε ἤθελεν ἑκάστοτε ν' ἀναλαμβάνῃ αὐτὸν ὁλόκληρον. Ἡ πολυμάθεια αὐτοῦ, ἡ δραστηριότης, ἡ θαυμασία δύναμις πρὸς ἐργασίαν, τὸ δημοσιογραφικὸν αὐτοῦ κῦρος, ἐνόμιζεν, ἴσως οὐχὶ ἀδίκως, ὅτι ἠδύναντο ν' ἀρκέσωσι πρὸς ὅλας τὰς ἐφόδους, οὐδ' ἔστεργε συμβοηθοὺς εἰς τοὺς ἀγῶνας, οὓς ἐπεφύλαττεν εἰς μόνον τὸν ἑαυτόν του. Ὀλίγον ζηλότυπος διὰ τὴν ἀνάμιξιν τῶν ἄλλων, ἀπώθει μᾶλλον ἢ ἐνεθάῤῥυνε

τοὺς ἐρχομένους, ὅπως συναγωνισθῶσιν ἀπὸ τοῦ ἴσου. Ἠγάπα νὰ πληροῖ τὴν σκηνήν, καὶ νὰ ἐπισπᾶται μόνος τὰς ἐπευφημίας. Ἐὰν δ' ἦτο τοῦτο ἀδυναμία, ἦτο ὅμως συγγνωστὴ παρ' ἀνθρώπῳ, ὅστις δὲν ζητεῖ ἄλλην ἀμοιβὴν τῶν προσπαθειῶν του ἢ τὴν τιμήν, ἣν δρέπουσιν οἱ ὑπερμαχοῦντες τῶν δικαιοτάτων καὶ εὐγενεστάτων ἰδεῶν καὶ ἀγώνων.

Ἀκούσατε αὐτοῦ ὑπεραμυνομένου ἀπὸ τῶν στηλῶν τῆς ἐφημερίδος του τῆς καθολικῆς ψήφου, ἥτις εἶνε τὸ ἄριστον θεμέλιον τῆς τάξεως, ἡ ἀσφαλεστάτη ἐγγύη τῆς δημοσίας εἰρήνης. Ἀκούσατε αὐτοῦ ὑποστηρίζοντος ὅτι τὰ δίκαια τοῦ ἔθνους τυγχάνουσιν ἀπαράγραπτα, ὅτι καὶ ἂν ληθαργῶσι πρὸς καιρόν, διαμένουσιν ὅμως ἱερὰ καὶ ἀπαραβίαστα. Ἀκούσατε αὐτοῦ ὑπεραπολογουμένου τῶν λαϊκῶν ἀρετῶν, δεικνύοντος δὲ τὴν ζωὴν τῆς δημοκρατικῆς ἰδέας, τὸ ὕψος τοῦ φρονήματος, τὸ εὐγενὲς τοῦ αἰσθήματος, τὰ γενναῖα ἔνστικτα καὶ τὸ πῦρ τοῦ πατριωτισμοῦ, ὅπερ διαφλέγει τὰς λαϊκὰς τάξεις.

Ἡ γλῶσσα τὴν ὁποίαν χειρίζεται εἶνε ἀξία τοῦ πλουσίου καὶ ἰσχυροῦ πνεύματός του, ἀκριβής, ὀρθή, διαυγής, σθεναρά. Ἡ δὲ φράσις του εὔστροφος ἅμα καὶ ἰσχυρά, θερμή, ποικιλόχρωμος, ζῶσα, μεθ' ἐκπληττούσης ἑτοιμότητος διατυπουμένη πλήρης ἀπροσδοκήτου, διερμηνεύει μετὰ θαυμαστῆς περισσείας ὅλας τὰς ἀποχρώσεις τῆς φαντασίας του. Ἀτυχῶς ἐνίοτε ἐγίνετο τόσον μακρηγόρος ὅσον καὶ λεπτολόγος ἐν τῇ ἀναπτύξει τοῦ θέματός του. Ἀλλὰ τίς ποτε κατηγόρησε τῶν συγχρόνων Ἑλλήνων λακωνισμόν; Εὐτυχῶς ὅμως ἔχει ἀξιόλογον ἀντισήκωμα, τὸ δῶρον τῆς διαυγείας, ἀνεκτίμητον ἐν ἐποχῇ καθ' ἣν ἡ ἀσάφεια καὶ τὸ σκοτεινὸν τῆς φράσεως λογίζονται ἔστιν ὅτε ὡς ἐμβρίθεια καὶ ἐκλαμβάνονται ὡς σοφία.

Ὁ Τιμολέων Φιλήμων εἶχεν ἓν ἰδεῶδες, τὴν δημοκρατίαν, καὶ τὴν ἠγάπα ἰδανικῶς διὰ τὰς ἀρετάς, ἃς πάντες οἱ γενναῖοι πολῖται νομίζουσιν ὅτι ἔχει. Ἀλλ' οὐδέποτε ὑπετύπωσεν οὐδὲ συνέλαβε σχέδιον δημοκρατικοῦ πολιτεύματος, καὶ ἐὰν ἡ φαντασία του κατῆλθέ ποτε τυχὸν ἀπὸ τὰς αἰθερίους σφαίρας καὶ τὰ γαλήνια ὕψη τῶν ἀορίστων θεωρημάτων εἰς ἃ ἐπλανᾶτο ὑπεράνω τῶν καθ' ἕκαστα τοῦ πολιτικοῦ βίου, οὔτε κυβερνήτας θὰ εὕρισκεν ἵνα διαπιστεύσῃ τὴν δημοκρατίαν αὐτοῦ, ἀλλ' οὔτε λαόν, δυνάμενον νὰ τὴν ἐννοήσῃ καὶ νὰ τὴν ἀσπασθῇ. Ἡ δημοκρατία τῶν πτερωτῶν τούτων πνευμάτων δὲν εἶνε ἢ ποίημα· τὴν ὀνειροπολοῦσιν ἢ τὴν ψάλλουσιν, ἀλλ' οὐδέποτε τὴν πραγματοποιοῦσιν.

Ὁ Λουδοβῖκος XIV ἔλεγε περὶ Φενελῶνος ποτέ. C' est le plus bel ésprit mais le plus chimérique de mon royaume. Θὰ ἦτο πολὺ τολμηρὸν ἆρά γε νὰ ἔκαμνέ τις ἀνάλογόν τινα παραλληλισμόν ;

Παράδοξος ἡ εἱμαρμένη τοῦ ἀνδρὸς τούτου· ἦτο πεπροικισμένος φύσει τε καὶ μαθήσει διὰ τῶν μᾶλλον διαφόρων καὶ μᾶλλον σπανίων προτερημάτων, ἐστερεῖτο ὅμως τοῦ μόνου, ὅπερ ἠδύνατο νὰ θέσῃ αὐτὰ εἰς ἐνέργειαν ὠφελίμως, τῆς πολιτικῆς πρακτικότητος. Οὐδεὶς τῷ ὄντι ἐκ τῶν συγχρόνων αὐτοῦ εἶχε κληθῇ εἴτε ὑπὸ τῆς φύσεως εἴτε ὑπὸ τῶν περιστάσεων ἐφ' ὑψηλοτέρας καὶ βεβαιοτέρας τύχας. Καίτοι δὲ κατέσχεν ὑψηλο-

τάτην τάξιν ἐν τῷ συγχρόνῳ τύπῳ, καίτοι ἦτο δημοτικὸς σύμβουλος διηνεκῶς καὶ πρόεδρος τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου, τρὶς ἀντιπρόσωπος, ἅπαξ δὲ τέλος δήμαρχος, ἠδύνατο πάντως νὰ διαδραματίσῃ σημαντικώτερον ἔτι πρόσωπον, ἐὰν βάσκανος μοῖρα ἐπολέμει αὐτὸν ἧττον ἐμμόνως.

Ἡ ἐπιτροπὴ τῶν ἀγωνιστῶν, ἡ κομίσασα εἰς τὸν ἐκλεκτὸν ἄνακτα τῆς Ἑλλάδος τὸ ἐθνικὸν στέμμα εἶχε συμπαραλάβει αὐτὸν ἀντὶ γραμματέως. Ἦτο δὲ καταλληλοτάτη ἡ ἐκλογή· ὁ Τιμολέων Φιλήμων τυγχάνων εἰς τὸ μεταίχμιον τῶν δύο γενεῶν μετεῖχε τῶν ἀρετῶν ἀμφοτέρων. Ἦτο ἐπομένως ὁ πρῶτος Ἕλλην τὸν ὁποῖον εἶδεν ὁ βασιλεὺς ἐκ τῆς γενεᾶς μεθ' ἧς ἔμελλε νὰ συμπράξῃ.

Ἀπροσφυὴς εἰς τὸ δράττεσθαι ἐντέχνως τῶν ἐφισταμένων εὐκαιριῶν, ἴσως δὲ καὶ ἐνεργῶν ἀκαίρως ἐνίοτε, ἀνέκοψε πολλάκις τὸν δρόμον του καὶ ἀπώλεσε κατακτηθὲν ἔδαφος. Ἡ ἰδιοφυὴς περίεργος αὕτη πρὸς ἐπισφαλῆ διαβήματα προδιάθεσις, συνδυαζομένη μετὰ τῆς πρὸς τὰς ἀλλοτρίους γνώμας ὑπεροψίας, ἀπέλυσεν ἐπ' αὐτὸν ἀτυχήματα καὶ παρέδωκεν ἐπὶ τέλει εἰς τὴν ἀπομόνωσιν ὑφ' ἣν διατελεῖ μέχρι σήμερον. Νὰ ὑποθέσωμεν ἆρά γε ὅτι ἐγκαρτερεῖ εἰς αὐτὴν φιλοσόφως; Ἴσως· ἀλλὰ καὶ ἐὰν ἐν συνειδήσει τῆς ἰδίας ὑπεροχῆς βαρέως τὰ παρόντα φέρῃ, καὶ ἂν διακαίεται νὰ μεταλλάξῃ αὐτά, ἐλάχιστοι φαίνονται ἐν τοῖς σημερινοῖς καιροῖς οἱ διατεθειμένοι νὰ ζευχθῶσιν ὀπίσω τοῦ ἅρματός του.

Δὲν εἴμεθα ἐξ ἐπαγγέλματος πανηγυρισταί, ἵνα ἀποκρύψωμεν τὰ σκιερὰ τῆς εἰκόνος μέρη.

Ἐν τῷ «Αἰῶνι» μετέπεσε πολλάκις ἀπὸ ἑτέρας εἰς ἑτέραν γνώμην. Καὶ ἐν τῇ Βουλῇ δὲ ἤρχετο ἀποτόμως εἰς διαμάχην πρὸς τὰ κοινοβουλευτικὰ κόμματα, ἅτινα ἐνόουν τὴν πολιτικὴν ἄλλως ἢ ὡς αὐτὸς ἐφρόνει. Ἦσαν δὲ ὡς εἰκὸς αἱ τοῦ «Αἰῶνος» μεταλλαγαὶ ἀντανάκλασις τῶν πολιτικῶν τοῦ Φιλήμονος μεταπτώσεων.

Ἐνίοτε,ὁσάκις ἰδίως ἡ ῥῆξις αὐτοῦ πρὸς τοὺς ἡγήτορας τῶν κρατουσῶν ἐν τῇ πολιτείᾳ μερίδων, ἐλάμβανε χώραν τῇ ἐπιούσῃ τῆς συγκροτήσεως νέας κυβερνήσεως, ἐθεωρεῖτο αὕτη προερχομένη ἐκ χόλου ψευσθείσης φιλοδοξίας. Πρὸς τοῦτο ὅμως νομίζομεν ἠλαύνετο ἀπὸ κρείττονος μᾶλλον αἰτίας. Ἐὰν ὁ Φιλήμων εἶχε μόνον τὴν καθαρῶς ἐγωϊστικὴν ἐπιθυμίαν ὑπουργικοῦ ἀξιώματος, ἤρκει νὰ περιέμενεν, ἐν οἵῳ δήποτε κόμματι προέκρινε νὰ ταχθῇ, τὴν σειράν του καὶ θὰ ἐπετύγχανε βέβαια τοῦ σκοποῦ ὡς τόσοι ἄλλοι οὔτε πολιτειακῶς οὔτε κοινωνικῶς παρεσκευασμένοι καὶ ὥριμοι ὅσον αὐτός. Ἀλλ' εἶχε τὴν ψυχὴν ὑπερτέραν τοιούτου ὑπολογισμοῦ. Ἔλεγεν ἴσως καθ' ἑαυτὸν ὅτι φατρίαι, αἵτινες καὶ τοὺς ἄνδρας παρεγνώριζον καὶ τὰς περιστάσεις, δὲν ἦσαν κατάλληλοι νὰ κυβερνήσωσι τὸν λαόν· ἐπειδὴ δὲ ἡ χρηστότης του ἦτο ἀνένδοτος, διΐστατο πρὸς αὐτάς. Καὶ προετίμα μᾶλλον ῥῆξιν κεκηρυγμένην καὶ ἀπροκάλυπτον ἢ ἔνοχον ἀμοιβαιότητα καὶ ἀλληλεγγύην.

Τοῦτο δ' ἐτύγχανε καὶ ἡ τιμή του καὶ ἡ ἀδυναμία του. Οἱ μεμονωμένοι οὐδέποτε θριαμβεύουσιν εἰς τὰς κοινοβουλευτικὰς ὁμηγύρεις, οὐδὲ

ὅταν ἀκόμη ἔχωσι δίκαιον. Μόλις ἀκροῶνται αὐτῶν ὁμιλούντων, οὐδέποτ' ἐπικροτοῦσιν. Ἀτμόσφαιρα πάγου καὶ ὑποψίας τοὺς περιβάλλει καὶ ἂν κατὰ περίπτωσιν ἀπετόλμων νὰ ψιθυρίσωσιν ὅτι ἔχουσιν δίκαιον, κινδυνεύουσι ν' ἀκούσωσιν. «Ἄφετε αὐτούς, εἶνε φιλόδοξοι, ἀπειθάρχητοι, χαλεπαίνοντες, δὲν ἠξεύρουν τί θέλουν.» Τὸ Εὐαγγέλιον ἄλλως τὸ εἶπε πρὸ δύω χιλιάδων ἐτῶν: Οὐαὶ τοῖς μεμονωμένοις.

Ὁ Φιλήμων ἦτο περὶ πλέον εἷς τῶν ἀνδρῶν ἐκείνων, ὧν ἡ ὑψηλόφρων διάθεσις ἐπιβάλλεται σπανίως εἰς τὴν δικαίαν τοῦ πλήθους ἐκτίμησιν. Μὲ τὸν ὑπερήφανον χαρακτῆρά του, μὲ τὸ λεπτὸν καὶ ἀριστοκρατικὸν πνεῦμά του, μὲ τὸ εὐθὺ καὶ αὐστηρὸν ὕφος του, καίπερ στρατιώτης ἄνευ ἴσου τοῦ λαϊκοῦ ἀγῶνος, δὲν ἦτο διὰ τὴν δημοτικότητα προσφυής. Ἀπέβλεπε πολὺ ὑψηλά, ἐνῷ οἱ εὐνοούμενοι τοῦ πλήθους κύπτουσι συχνότατα παραπολὺ χαμηλά.

Ὁ λαὸς τῆς Ἀττικῆς ἔστειλε τρὶς αὐτὸν ἀντιπρόσωπον αὐτοῦ εἰς τὸ Βουλευτήριον· ἀλλ' αἴφνης ἡμέραν τινὰ ἐκλογῆς αἱ ψῆφοι ἔφυγον δίκην παλιρροίας τὴν κάλπην του καὶ ἡ ἄμπωτις αὕτη θὰ ἐγένετο βεβαίως αὐτῷ πικρά. Ἄνδρες οἷος ὁ Φιλήμων ἔχουσι πάντοτε ἐνδεδειγμένην τὴν θέσιν των εἰς τὸ κοινοβούλιον. Καὶ ἐν ἄλλῃ πολιτείᾳ θὰ ἦσαν ἀείποτε περιβεβλημένοι τὸ ἀξίωμα τοῦτο.

Μετὰ τὴν ἄμπωτιν ἐπέρχεται πλημμυρίς· καὶ αἱ ψῆφοι τοῦ λαοῦ ἐπανελθοῦσαι πρὸς αὐτόν, τὸν ἀνήγαγον πανηγυρικῶς εἰς τὴν δημαρχίαν μετὰ λήθην ἑπτὰ ἐτῶν. Ὁ χρόνος καὶ αἱ δοκιμασίαι εἶχον παραγάγει τὸ ἔργον των· ἡ ἡλικία μετὰ τῆς πείρας τῶν περιστάσεων τῷ ἔδωκαν καιρὸν νὰ σκεφθῇ καὶ ἐπὶ τῶν πραγμάτων, ἀφ' οὗ ἐμελέτησε τόσον τὰς θεωρίας. Παρετηρήθη τῷ ὄντι ὅτι ἡ εὐγλωττία του εἶχε πραϋνθῇ, χωρὶς ὅμως ἡ καρδία του νὰ γηράσῃ. Εἶχε διατηρήσει τὰ ῥητορικὰ δῶρα, ἀλλ' ὁ λόγος εἶχεν ἀποβάλει τὸ δριμὺ καὶ βίαιον καὶ τὸν φιλόμαχον τόνον, ὅστις ἄλλοτε εἶχεν ἐπεγείρει τόσας θυέλλας.

Δὲν ὑπάρχει στῆθος, ἔλεγεν εὐφυὴς κριτικός, τὸ ὁποῖον νὰ μὴ εὐρύνηται, ἵνα δεχθῇ παράσημον. Ὁ Φιλήμων συνέστελλε τοὐναντίον τὸν πλατὺν θώρακά του, ὁσάκις προέβλεπεν ὅτι σταυρός τις ἤρχετο νὰ κρεμασθῇ ἀπ' αὐτοῦ. Καὶ ἦτο ἡ διάθεσις αὕτη ἐπαινετὴ μᾶλλον ἄρνησις, μᾶλλον ἀδιαφορία εἰλικρινὴς πρὸς ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα ὁ Κωλέττης ὠνόμαζε *μπεχλιμπίδια* ἢ ἄρνησις πεφυσιωμένη ἐκ ματαιότητος ἢ προσπεποιημένη ἀδιαφορία. Νύκτα τινὰ φθινοπωρινὴν συμπεριπατῶν μετ' αὐτοῦ καὶ βλέπων ἐπὶ τοῦ οὐρανοῦ τοὺς ἀστέρας, τὸν ἠρώτησα περὶ τῶν ἄλλων ἐκείνων ἀστέρων, οἵτινες ἕλκουσι τὰς μαρμαρυγὰς αὐτῶν ἐκ τοῦ χρυσοχόου καὶ τοὺς ὁποίους διανέμουσιν οἱ ὑπουργικοὶ παραμάγειροι. Μοὶ ἀπήντησε συμφώνως πρὸς τὰς γνωστὰς ἀρχάς του. Ἐλυπεῖτο ὅμως ὀλίγον δι' ἓν μόνον παράσημον, ἐκεῖνο, ὅπερ παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Σηκουάνα ὀνομάζουσι «l' étoile des braves», τὸν τῶν ἀνδρείων ἀστέρα· οὐχὶ ὅτι καὶ τοῦτο δὲν ἠτιμάσθη ἐπὶ ἀναξίων στηθῶν, ἀλλὰ διότι τοὐλάχιστον καὶ καταγωγὴν ἔχει ἔνδοξον, δημιουργηθὲν ὑπὸ τοῦ μεγάλου τῶν Γάλλων καίσαρος

καὶ ἱστορίαν ἐνδοξοτέραν, χρησιμεῦσαν ὡς ἡ ὑψίστη ἀνταμοιβὴ τῶν ὑπὲρ τῆς γαλλικῆς πατρίδος λεοντοκάρδως ἀμυναμένων.

Ἐκ καθήκοντος πρὸς τὰς σβεννυμένας πολιτικὰς ὑπεροχὰς καὶ ἄλλας περιφανεῖς τοῦ τόπου προσωπικότητας ἐγένετο πολλάκις ὁ ἀντάξιος καὶ εὔγλωττος ἑρμηνεὺς τοῦ πένθους, ὅπερ τοιούτων ἀνδρῶν ἡ ἀπώλεια ἔφερεν εἰς τὸ ἔθνος καὶ παρώρμα ἐκεῖ ἀπὸ τῶν ἐπὶ τῆς πλατείας τοῦ νεκροταφείου βαθμίδων ἢ πρὸ τοῦ τάφου τοὺς προπέμποντας εἰς τὸν θαυμασμόν, εἰς τὴν εὐγνωμοσύνην καὶ εἰς τὴν ἅμιλλαν. Ηὐτύχησα νὰ ἀκούσω ὁμιλοῦντα τὸν ἄνδρα δίς· τὸ πρῶτον ἤμην παιδίον, ἀπεχαιρέτιζε δὲ νεαρὸν φιλέλληνα δημοσιογράφον ἐξ Ἀλβιῶνος· τὸ δεύτερον ἦτο μικρὸν μετὰ τὴν ἐκ Παρισίων ἐπιστροφήν μου· συνηντήθημεν πρὸ τοῦ Κορκίδου, τοῦ κρητικοῦ λέοντος σαβανωμένου ἐντὸς τῆς Ἑλληνικῆς σημαίας. Ἐγὼ κληθεὶς ὑπὸ τῶν παρεπιδημούντων συμπατριωτῶν του ὁπλαρχηγῶν ἐξύμνουν τὴν ἡρωϊκὴν νῆσον, ἥτις εἰξεύρει πάντοτε νὰ γεννᾷ ἀνδρείους, αὐτὸς ἦτο δήμαρχος καὶ ἤρχετο ὡς τοιοῦτος νὰ παραλάβῃ καὶ παραδώσῃ εἰς τοὺς κόλπους τῆς ἀθηναϊκῆς νεκροπόλεως τὸν νεκρὸν τοῦ ἐνδόξου στρατιώτου, τοῦ ἥρωος μαχητοῦ· ἀλλ' ὁ Φιλήμων καὶ ἰδιωτικῶν ἀρετῶν δὲν ἀπηξίωσεν ἐνίοτε νὰ γίνῃ ὁ ἐπαινέτης. Νομίζομεν ὅτι ὑπῆρξεν ἐκ τῶν συγχρόνων ὁ σεμνότερος τῶν ἐπικηδείων ῥητόρων, ἔχων πάντοτε τὸν διπλοῦν σκοπὸν νὰ τιμᾷ μὲν τοὺς θνήσκοντας ἀλλ' ἅμα καὶ νὰ διδάσκῃ τοὺς ζῶντας. Πάντως δὲ οὐδὲν ἔχει τὸ κοινὸν πρὸς τοὺς τολμῶντας νὰ ὑμνῶσιν ἀτέχνως ἀρετὰς ἀνυπάρκτους μετά τινος λυρισμοῦ κωμικοῦ ἐπὶ ζημίᾳ κυρίως τῶν ὑμνουμένων.

Ἐκ παίδων ἀγαπήσας περιπαθῶς τὰ βιβλία, διεφύλαξεν ἀμέριστον τὴν πρὸς αὐτὰ ἀρχικήν του κλίσιν. Καὶ σήμερον δ' ὅτε φαίνεται ὁριστικῶς ἐγκαταλειπὼν τὸν «Αἰῶνα», τὸν κλασικὸν αὐτὸν κελητά του, διαμένει ὅμως πιστὸς εἰς ἐκεῖνον. Ἀφοῦ ἐδημιούργησε τὴν ἑτέραν τῶν ἐθνικῶν βιβλιοθηκῶν τὴν ὁποίαν φιλοξενεῖ πενιχρῶς ἡ Βουλή, καὶ ἥτις θὰ μείνῃ τὸ κάλλιστον μνημεῖον αὐτοῦ, ἀλλ' ἀφ' ἧς, ζῶντος αὐτοῦ ἀποζῶσιν ἄλλοι, διάγει ὡς ἄλλος φαῦστος τὰς ἡμέρας καὶ τὰς νύκτας ἐν μέσῳ τῆς ἰδίας του βιβλιοθήκης, ἣν δὲν παρέρχεται ἡμέρα χωρὶς νὰ πλουτίσῃ διὰ χρησίμου βιβλίου οὐχὶ ἐκ περισσεύματος ἀγοραζομένου. Ἐν ἡμέραις εὐπορίας παρῳχημένης ἦτο τῶν μεγάλων βιβλιοπωλείων γενναῖος ἀγοραστής· σήμερον μόνον τὰ ἐν τῇ ὁδῷ Σταδίου φορητὰ παλαιοπωλεῖα θεωροῦσιν αὐτὸν ὡς τὸν πρῶτον πελάτην των. Καὶ δύναταί τις νὰ χαρακτηρίσῃ τὸν ἄνδρα μὲ μίαν καὶ μόνην λέξιν : *φιλόβιβλος μέχρι θανάτου*.

Πολλάκις ἀπὸ τῶν πολιτικῶν ἀηδιῶν καὶ ἀπογοητεύσεων καὶ τοῦ δημοσιογραφικοῦ καμάτου ἐζήτει ἀνακούφισιν καὶ ἀναψυχὴν εἰς τὴν ἀνάδιφησιν τόμων ἀτελευτήτων καὶ εἶνε ἑπομένως πολὺ φυσικὸν ὅτι ἐμποιεῖ εἰς τοὺς μετ' αὐτοῦ διαλεγομένους τὴν ἐντύπωσιν ἀνδρὸς κεκτημένου παντοδαπῶν γνώσεων πλῆθος, ἀνδρὸς ὅστις ἔχει σταχυολογήσει καὶ τὰ μᾶλλον κονιορτώδη χειρόγραφα. Δὲν ὑπάρχει Ἕλλην μείζονος καὶ ποικιλωτέρας

εὐρυμαθείας ἄνευ σχολαστικότητος, οὐδὲ εἶνε εὔκολον νὰ φωραθῇ πάσχων ἐντελῆ ἄγνοιαν οἱασδήποτε τάξεως γνώσεων. Ὑπῆρξε πάντοτε, πρόκειται δὲ καὶ νῦν, πρότυπον μοναδικῆς ὅλως φιλοπονίας· τοῦθ' ὅπερ ἐξηγεῖ τὴν σημαντικὴν ποσότητα τῆς παραχθείσης ὑπ' αὐτοῦ ἐργασίας.

Ὅμοιος πρὸς τοὺς πεπαιδευμένους ἐκείνους πολιτευτὰς τῆς Δύσεως, οἵτινες ὅταν ἐμπέσωσιν εἰς τὴν δυσμένειαν τῆς λαϊκῆς ψήφου, ἐπιστρέφουσιν εἰς τὰς φίλας αὐτῶν σπουδάς, νῦν ὅτε ἀναγκάζεται νὰ ἀπέχῃ τῆς πολιτικῆς δράσεως, συγγράφει βιβλία. Ἀφοῦ ἐδημοσίευσε τὸν «Δήμαρχον,» ἤδη ἐκπονεῖ τὸ «Δημοτικὸν συμβούλιον». Ἐὰν δὲν κατώρθωσε κατὰ τὰ τέσσαρα ἔτη τῆς ἐν τῷ δήμῳ ἀρχῆς αὐτοῦ νὰ προικίσῃ τὴν πόλιν μὲ διαυγὲς καὶ ἄφθονον ὕδωρ, ἄνευ τοῦ ὁποίου αἱ Ἀθῆναι θὰ μείνουν κωμόπολις, ἐὰν δὲν κατώρθωσε νὰ ῥυμοτομήσῃ τὰς δύο γηγενεστέρας συνοικίας τῶν Ἀθηνῶν, αἵτινες ἀντὶ ὁδῶν διαῤῥέονται ὑπὸ βορβορωδῶν ῥυακίων, ἐὰν δὲν κατώρθωσε ν' ἀπαλλάξῃ τοὺς ἀστοὺς τοῦ ἀττικωτάτου κονιορτοῦ καὶ νὰ στρώσῃ τρεῖς περιπάτους, ἵνα μὴ πληγώνωσιν αἱ Ἀτθίδες τοὺς ἁβροὺς πόδας των, κατώρθωσεν ὅμως νὰ προικίσῃ τὴν ἡμετέραν νομοθεσίαν διὰ τοῦ «Δημάρχου» του, νὰ ἐξάρῃ τὸ γόητρον τοῦ ὁμωνύμου ἀξιώματος ὅπερ εἶχεν ἐκπέσει, καθορίσῃ δὲ σαφῶς τὰ ἀδιάγνωστα καταστάντα δικαιώματα καὶ καθήκοντα τοῦ ὀλιγωρηθέντος, ἔστιν δ' ὅτε καὶ ὑβρισθέντος θεσμοῦ, οὕτω δ' ἀναστήσῃ τὸ σεμνὸν καὶ ἀρχαιοπρεπὲς ὄνομα τοῦ Δήμου.

Ὁ Τιμολέων Φιλήμων εἶνε υἱὸς τῶν γραμμάτων. Εἰς αὐτὰ ὀφείλει τοὺς θριάμβους, τὰς ἐπιτυχίας, τὰς νίκας αὐτοῦ. Αὐτὰ τὸν ἐμόρφωσαν, τὸν ὡδήγησαν, τὸν ἐκράτυναν, τὸν ἐνεψύχωσαν, τὸν ἐμεγάλυναν, τὸν ἀνέδειξαν. Ὅστις τὸν ἀνέγνωσε καὶ ὅστις τὸν ἀναγνώσῃ, ἐννοεῖ παρευθὺς ὅτι οὐδέποτε ἔπαυσεν οὐδὲ εἰς τὰς κρισιμωτάτας τῶν ἀγώνων τροπὰς οὐδὲ εἰς τὰς δεινοτάτας τῶν περιπετειῶν του νὰ τοῖς ἀνήκῃ καὶ οἱανδήποτε ἐν τῇ πολιτικῇ ἢ ἐν τῷ ἄλλῳ βίῳ ἐπιτυχίαν του εἰς τὰ γράμματα ὀφείλει, διὸ καὶ ὅτε πάντα τὰ ἄλλα ἀπήνθησαν καὶ παρεῤῥύησαν, αὐτὰ ἀπέμειναν ἡ μόνη λατρεία του, ὁ μυχιαίτατος καὶ ἀκοίμητος αὐτοῦ ἔρως.

Ἡ προέχουσα ἰδιότης ὑφ' ἣν τυγχάνει γνωστὸς εἰς τοὺς συμπολίτας αὐτοῦ ὁ ἀνὴρ δὲν εἶνε οὔτε ἡ τοῦ βουλευτοῦ οὔτε ἡ τοῦ δημάρχου, ἀλλὰ ἡ τοῦ συντάκτου καὶ διευθυντοῦ τοῦ «Αἰῶνος»· αὐτὴ ἀποτελεῖ τὸν μέγιστον τίτλον του. Τὸν τίτλον τοῦτον θεωροῦσί τινες ἴσως ἀνεπαρκῆ. Ὁ Φιλήμων, δύνανται ἴσως νὰ εἴπωσι, οὐδὲν ἄλλο εἶνε ἢ δημοσιογράφος, ἀλλὰ καὶ ὁ Prévost-Paradol οὐδὲν πλέον ἦτο, ὅτε ἡ γαλλικὴ Ἀκαδημία ἐπέθηκεν ἐπὶ τοῦ μετώπου του, μετώπου τριάκοντα πέντε μόνον ἐτῶν, τὸν ἐκ δάφνης στέφανον τῆς ἀθανασίας, καὶ ἡ ἐκλογὴ τοῦ νέου αὐτοῦ καὶ θελκτικοῦ πνεύματος διατηρεῖται ἐν τῇ μνήμῃ τῶν μεταγενεστέρων ὡς ἡ δημοφιλεστάτη καὶ ἡ μᾶλλον ἀσπάσιος ἐξ ὅσων τὸ μεγαλώνυμον αὐτὸ σωματεῖον ἐνήργησεν ἀφ' ἱκανοῦ ἤδη χρόνου. Ἀλλὰ καὶ ὁ διάσημος δημοσιογράφος Saint Marc Cirardin ἐκλεχθεὶς ἀκαδημαϊκὸς καὶ προσφωνῶν τοὺς τριάκοντα ἐννέα συναδέλφους αὐτοῦ ὠνόμασεν ἑαυτὸν διὰ τῶν πρώτων δύο λέξεων τοῦ εἰσιτηρίου λόγου του : *ἁπλοῦν δημοσιογράφον.*

Ἐὰν ἄλλως τε ἀπαιτεῖται πνεῦμα, ἵνα γράψῃ τις ἐντὸς τοῦ σπουδαστηρίου του μὲ ἥσυχον νοῦν μελέτην ἱστορικήν, μυθιστορίαν ἢ ποίημα, δὲν ἀπαιτεῖται ἄρα σημαντικωτέρα ἴσως ποσότης πνεύματος, ἵνα σιτίζῃ τις καὶ διατρέφῃ καθ' ἑκάστην φύλλον παμφάγον ὡς τὸν «Αἰῶνα», ἵνα διατηρῇ ἄσβεστον τὸ ἐνδιαφέρον πλήθους ἀναγνωστῶν ἀπαιτητικῶν καὶ δυσκόλων, διότι τότε ἦσαν πλέον ἐκλεκτικοὶ ἢ νῦν, ἵνα ἐκθέτῃ καὶ κρίνῃ πάντα τὰ γινόμενα, τὰ συστήματα καὶ τὰς αἰφνιδίας ἀνελίξεις τῶν προσώπων καὶ τῶν πραγμάτων ; Ὁ ποιητής, ὁ μυθιστοριογράφος, ὁ ἱστορικός, ὁ φιλόλογος, ὁ ῥήτωρ χρήζουσι περιοδικοῦ οὕτως εἰπεῖν πνεύματος, ἐνῷ οἱ συγγραφεῖς ἐφημερίδος, οἱ σεβόμενοι, ἐννοῶ καὶ τοὺς ἀναγνώστας καὶ ἑαυτούς, δέον νὰ ἔχωσι πνεῦμα καθ'ἑκάστην ἑσπέραν καὶ καθ'ἑκάστην πρωΐαν, ἵνα ἐπεξεργάζωνται τὴν ποικιλωτάτην ὕλην δεξιῶς καὶ μετὰ οἰκειότητος πρὸς τὰ μᾶλλον ἀπρόοπτα ἀντικείμενα. Καὶ πιστεύσατέ το, πρέπει νὰ ἔχῃ τις οὐ τὴν τυχοῦσαν δύναμιν, ὅπως βαστάσῃ τὸ ἐπίμοχθον τοῦτο καὶ κολοσσιαῖον ἔργον ἐπὶ τριάκοντα ὅλα ἔτη χωρὶς νὰ συγκαμφθῇ ὑπὸ τὸ βάρος αὐτοῦ.

Οἱ χρόνοι, καθ' οὓς ζῶμεν, εἶνε ἥκιστα εὔκαιροι, ἥκιστα εὐμενεῖς πρὸς τὰς ἰδανικὰς ἐπανορθώσεις, ἃς οἰκοδομοῦσιν εὐκόλως τὰ ὄνειρα, ἀλλ' εἰς ἃς ἡ πραγματικότης παρέχει δυσκόλως βάθρα. Ἡ πολιτεία ἡμῶν ὡς ἐκ τῆς ἰδιοσυγκρασίας καὶ τῶν κλίσεων τῆς ἀπὸ εἴκοσιν ἰδίως ἐτῶν διεπούσης τάξεως, ἀποφεύγει ἐπιμελῶς τοὺς κήπους τοῦ Ἀκαδήμου, καίτοι πολλάκις εὐγενῆ πνεύματα -πεχείρησαν νὰ ὁδηγήσωσιν ἐκεῖσε αὐτήν. Ἀλλ' αὕτη προτιμᾷ νὰ ἦνε χυδαία ἀγορὰ ἐν ᾗ φωνασκοῦσιν, ἐν ᾗ βαναύσως διαγκωνίζονται καὶ ὅπου χαμαίζηλοι χαρακτῆρες ἐν τῷ βορβόρῳ συμφύρονται, καὶ ἀποκτηνοῦσιν ἀλλήλους· τὸ δὲ πνεῦμα ὅπερ εἶνε φῶς καὶ ἐλευθερία δὲν δύναται ὑφ' οἷον δήποτε τύπον καὶ ἂν ἐμφανισθῇ, νὰ διεισδύσῃ εἰς τοὺς σκοτεινοὺς λαβυρίνθους τῶν ταπεινῶν συμφερόντων, οὐδὲ νὰ κατασκηνώσῃ ὅπου μαίνονται καὶ βρυχῶνται πάθη ἀνελεύθερα.

Ὑπάρχουσιν ἐν μέσῳ τῆς τύρβης ταύτης ἀρχαιοπρεπεῖς ψυχαὶ ἀντεχόμεναι ἰσχυρῶς τοῦ ἰδανικοῦ, ὥστε ν' ἀντίσχωσι πρὸς τὸ θέαμα τῆς θορυβώδους αὐτῆς ἀκοσμίας καὶ οἵτινες βαυκαλίζονται ὑπὸ τῆς ἐλπίδος νὰ πραγματοποιήσωσι τὸ ἁγνὸν καὶ εὐγενὲς ὄνειρόν των, ὅταν ἡ ἐπιδρομὴ παρέλθῃ. Δὲν ἐπιθυμῶ ν' ἀποθαρρύνω τοὺς ἀγαθοὺς αὐτοὺς πατριώτας, ἀλλὰ δὲν δύναμαι καὶ νὰ μὴ ἐκτείνω τὴν χεῖρα, ἵνα τοῖς δείξω, ὡς θὰ ἠδυνάμην νὰ ἐπιδείξω αὐτοῖς καὶ ἄλλους, τὸν ἄνδρα τοῦτον, ὅστις ὑπῆρξεν ὁ μᾶλλον εὔγλωτος καὶ ὁ μᾶλλον ἀτρόμητος ἀπόστολος τῆς εὐγενοῦς καὶ φιλελευθέρου συνταγματικῆς πολιτείας, ὅστις διὰ τῶν χαρισμάτων τοῦ πνεύματος καὶ τῆς ὑπεροχῆς τῶν γνώσεων αὐτοῦ ἠδύνατο ν' ἀξιοῖ ὅτι ἦτο εἷς τῶν κεκλημένων ν' ἀποκαταστήσωσι τὸν ἀττικισμὸν ἐν ἡμῖν. Ἂς προσβλέψωσι πρὸς αὐτὸν καὶ χωρὶς νὰ τὸν ἐρωτήσωσι τί φρονεῖ περὶ τῆς ἀποστολῆς του, θὰ δυνηθῶσι ν' ἀναγνώσωσιν εἰς τὸν ὀξὺν ἦχον τοῦ λόγου του, εἰς τὴν βαρύθυμον χειρονομίαν του, εἰς τὸ περιαλγὲς νεῦμα, δι' ὧν συνοδεύει τὴν ἔκφρασιν προσφιλῶν ματαιω-

θέντων πόθων του, καί ἐπὶ τῆς κατηφοῦς ὄψεώς του τὴν φοβερὰν ρῆσιν τοῦ Δάντου· ἄφετε τὴν ἐλπίδα.

Ὁ Τιμολέων Φιλήμων ὁ συναθροίζων ἐπὶ τῆς κεφαλῆς του τόσα δῶρα τοῦ πνεύματος, τόσα τοῦ θάρρους εἴδη, φιλόσοφος, ἐξαίρετος διαλεκτικός, ἅμα δὲ τοῦ καλάμου ἄριστος μαχητὴς εἶνε σήμερον ὁ μᾶλλον μεμονωμένος, ὁ μᾶλλον ἀνίσχυρος τῶν πολιτικῶν. Εἰργάσθη πλειότερον παντὸς ἄλλο-ἐκ τῶν συγχρόνων πολιτευτῶν, ἵνα ἱδρύσῃ τὸ διέπον ἡμᾶς σύνταγμα, ἵνα διαδώσῃ τὰς φιλελευθέρους ἰδέας γενεᾶς, ἥτις ἔζη πρὸ εἴκοσιν ἀκόμη ἐτῶν ὁλόκληρος, ἀλλ' ἀφ' ἧς φεῦ! φαίνεται χωρίζων ἡμᾶς αἰών, ἵνα συντρίψῃ τὰ ἐθνοφθόρα προσωπικὰ κόμματα καὶ τοὺς ἄνδρας, οἵτινες παρεκώλυον τὸ συνταγματικὸν ἡμῶν καθεστὸς ἀπὸ τοῦ νὰ γίνῃ τοιοῦτον. Ἤδη διάγει βίον ἀπομάχου ἐν τῇ πολιτείᾳ, ἧς εἶνε εἷς τῶν δημιουργῶν, μόνον καὶ μόνον διότι ἐμμένει πιστὸς εἰς τὰς φιλελευθέρους ἀρχάς, ἃς ἐπηγγέλετο ἔκπαλαι καὶ εἰς ἃς ἀφιέρωσεν ἑαυτόν.

Γεώργιος Ν. Καλλισπέρης

ΤΟ ΜΑΡΑΜΜΑ ΤΗΣ ΜΗΛΙΑΣ

(Παράδοσις τῆς νήσου Μήλου)

Ἕνα ποτάμι μιὰ φορὰ 'πλημμύρισε καὶ 'χύθη
'ς ὡραῖο περβολάκι,
καὶ κάθε ρίζα καὶ κλαρὶ ἐφράνθη καὶ ἀναστήθη
ἀπ' τὸ πολὺ νεράκι.

Μονάχα μιὰ ἀπ' τὴς μηλιαίς, ποῦ ἦταν φυτεμένη
παράμερα μονάχη,
Ἐκείνη δὲν ἐφράνθηκε, καί, καταμαραμμένη,
'φαινόταν κᾆτι νᾆχῃ.

«Τί νᾆχῃ ἡ μηλίτσα μου, τῆς εἶπε τὸ ποτάμι,
καὶ μαραμμένη στέκει,
'σὰν τὸ καλάμι τὸ ξερό, τὸ ἄμοιρο καλάμι,
ποῦ στέκεται παρέκει;»

«Τί νᾆχω, εἶπεν ἡ μηλιά, τί νᾆχω ἡ καϋμένη!
Δὲν 'πέρασαν δυὸ χρόνια,
'ποῦ 'κάθισαν 'ς τὴ ρίζα μου δυὸ νέοι 'ζηλεμένοι,
δυὸ ἔμορφα τρυγόνια.

»Καὶ ὡρκίστηκαν νὰ ζήσουνε 'σὰν δύο περιστέρια
πιστά, ἀδερφωμένοι·
καὶ τώρα ... τὰ πουλιά μου λὲν πῶς εἶνε 'ς τὰ μαχαίρια,
πῶς ζοῦνε χωρισμένοι!»

ΣΤΑΜΑΤΙΟΣ Δ. ΒΑΛΒΗΣ

ΣΕΛΙΔΕΣ ΕΝ ΦΡΕΝΟΚΟΜΕΙΩ

Ο ΑΤΥΧΗΣΑΣ ΠΟΙΗΤΗΣ

I

Ἀγαπητέ μοι κ. Ἀρσένη

Εἴχετε τὴν εὐγενῆ καλωσύνην νὰ μὲ παρακαλέσητε νὰ σᾶς στείλω γραμμάς τινας διὰ τὸ ἀληθῶς ὡραῖόν σας ἔργον, τὴν «*Ποικίλην Στοάν*», εἴχετε ὅμως καὶ τὴν ἄδικον σκέψιν νὰ μοὶ ὑποδείξητε καὶ τὸ θέμα. Διατί, φίλτατε, νὰ μοὶ ὑπενθυμίσῃς ἀλγεινὴν ὀδύνην τῆς ψυχῆς μου, θλιβερὰν ἱστορίαν, τὴν ὁποίαν μοὶ ἐπέκλωσεν ἡ μοῖρα ἐν τῇ ἐκπληρώσει καθήκοντος φιλικοῦ καὶ ὑποχρεώσεως ἱερᾶς; Ἢ τοὐλάχιστον νομίζεις ὅτι τοιουτοτρόπως θὰ κινήσω τὴν συμπάθειαν τῶν ἀναγνωστῶν μου πρὸς ἕνα ἄνθρωπον, ὅστις ἁπλούστατα ὑπῆρξε φιλόσοφος καὶ ποιητής—τί σχολαστικοὶ τίτλοι—καὶ τώρα εἶναι παράφρων κεκλεισμένος ἐν φρενοκομείῳ χωρὶς κανεὶς δι' αὐτὸν νὰ ἐρωτᾷ;

Γ. Μ. ΒΙΖΥΗΝΟΣ! Πρὸ δέκα καὶ πλέον ἐτῶν ὁ ἑλληνικὸς φιλολογικὸς κόσμος διεσάλπιζε τὸ ὄνομα τοῦ νεαροῦ ἐκ Θράκης φοιτητοῦ τῆς φιλοσοφίας, τοῦ Γεωργίου Βιζυηνοῦ, καὶ τοῦτο διότι ἐνθουσιωδῶς οἱ εἰσηγηταὶ δύο ποιητικῶν διαγωνισμῶν ἀπὸ τοῦ βήματος ἑλλανοδίκου ἐβράβευσαν δύο ποιήματά του, ἅτινα αὐτοῖς ἀπέστειλε, τὸν «*Βασιλέα Κόδρον*» καὶ ταῖς *Ἄρες-Μάρες-Κουκουνάρες*. Θερμότεραι καὶ μᾶλλον ἐνθαρρυντικαὶ κρίσεις σπανιώτατα εἰς ἑλληνικὰ διαγωνίσματα ἀπηγγέλθησαν. Ὀλίγον μετὰ ταῦτα τὸ ὄνομα τοῦ ποιητοῦ εὑρίσκει ἠχὼ εἰς ποικίλα εὐρωπαϊκὰ περιοδικὰ καὶ ἡ Madame Adam ἐν τῇ Nonvelle Revue ἀπεδέξατο μετὰ χαρᾶς νὰ δημοσιεύσῃ τὸ ὡραῖόν του διήγημα «*La peché de ma mère*» ἀκριβοπληρώσασα μάλιστα αὐτό. Δύο-τρία φιλοσοφικά του ἔργα ὑπερεπῃνέθησαν ὡσαύτως ἐν Εὐρώπῃ, τὸ δὲ πολύκροτον σύγγραμμά του ἡ «*Φιλοσοφία παρὰ Πλωτίνῳ*» ἔτυχεν ἐκτενῶν ἀναλύσεων συμπαθητικωτάτων παρὰ πολλῶν εὐρωπαίων σοφῶν. Μετὰ ἔτη ἀρκετὰ ὁ Βιζυηνὸς ἐπιστρέφει ἐξ Εὐρώπης εἰς Ἀθήνας καὶ ἀναγορεύεται ὑφηγητὴς τῆς Ἱστορίας τῆς Φιλοσοφίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ. Τότε ἀπὸ τοῦ φιλολογικοῦ συλλόγου «Παρνασσοῦ» εἰς δύο συνεχεῖς ἑσπερίδας ἀπήγγειλε τὰ δύο μεγάλα του ποιήματα, τὴν «*Μητέρα τῶν Ἑφτά*» καὶ τὴν «*Κόρην τοῦ Πύργου*». Ἄπειρος κόσμος, ὅλον τὸ higk life τῆς Ἀθηναϊκῆς κοινωνίας κατεχειροκρότει τὸν ἐστεμμένον ποιητὴν καὶ τὴν ἐπομένην ἡ «Νέα Ἐφημερὶς» εἰς ἔκτακτα διπλᾶ φύλλα ἐξετύπου τὰ δύο ἐκεῖνα ποιήματα. Σιγὴ ἐπῆλθε κατόπιν καὶ μόνον ὅταν ὁ ποιητὴς ἐξέδωκεν ἐν Λονδίνῳ τὰς «*Ἀτθίδας Αὔρας*», πολλοὶ δὲ ξένοι καὶ τῆς ἡμετέρας φιλολογίας ἐρευνηταὶ μετέφραζον συνεχῶς πλείστας αὐτοῦ ποιήσεις, μόνον τότε τὸ ὄνομα τοῦ Βιζυηνοῦ συνεκέντρωσε καὶ πάλιν τῶν πολλῶν τὰς ποικίλας κρίσεις. Ἀλλ' ἡ λήθη ἐπῆλθε ψυχρὰ πρὸς τὸν ἄνθρωπον αὐτόν, ὅστις καὶ ξένος ἐν Ἀθήναις ἦτο καὶ τῆς πολιτικῆς ἄμοιρος καὶ σωματικὴν κατασκευὴν εἶχεν ὁλοτελῶς παράξενον. Ὁ ἴδιος ἦτον ἀπογοητευμένος ὡς ὑφηγητής, εἰς τὸν ἐπιστημονικόν του ἀγῶνα παλαίων πρὸς φαῦλον κομματισμὸν καὶ τερατώδεις ἀξιώσεις καθηγεσίας. Καὶ ἡ πτωχεία . . . ὢ ἦτο τὸ ἀφορητότερον, ὅπερ τῷ προσεπῆλθε. Τὸν Μάρτιον τοῦ 1892 μιᾷ ἑσπέρᾳ διεδόθη αἴφνης, ὅτι ὁ ποιητὴς παρεφρόνησεν. Ἀγάπη, οἶκτος ἐξηγέρθησαν ἀμέσως ἀνὰ τὴν κλασικὴν πόλιν, ἀλλὰ φεῦ! ἵνα καλύψωσι μὲ τοιοῦτον ἐπιτύμβιον τὸ ἀλησμόνητον ὄνομά του εἰς τοῦ χρόνου τὸ ἀχανές!

Ἀλλ' ἐγὼ δὲν θὰ ἱστορήσω τὸν λιγύμολπον ψάλτην, τὸν ἐμπνευσμένον ποιητήν, οὔτε τὸν βαθὺν φιλόσοφον καὶ καλλιτέχνην λογογράφον, ἀλλὰ τὸν ἔκρυθμον νοῦν, τὴν σκελετώδη φαντασίαν, τὸν παράφρονα Βι-

ζυηνόν, καὶ ἐν τῇ φωτογραφίᾳ τῆς ἀτυχίας του θὰ παραθέσω μερικὰς ποιητικὰς ἀναλαμπὰς καὶ φωτογραφικὰς ὄψεις τοῦ ἐρειπίου τούτου, ὅσας ἐφείσθη ἡ μανία νὰ συντρίψῃ, μερικά του ποιήματα, ἅτινα ἐξέλεξα ἐν τῷ φρενοκομείῳ ἐκ τοῦ σημειωματαρίου του. Μὴ ἀπορήσητε διόλου δι' αὐτό. Ὁ ποιητικὸς νοῦς τοῦ Βιζυηνοῦ ἔχει ἀναλαμπὰς καὶ εἰς τῆς παραφροσύνης ἀκόμη τὸν σάλον. Μόνον θὰ παρακαλέσω τὸν ἀναγνώστην μου νὰ μὲ παρακολουθήσῃ εἰς τὸ βουνὸν τοῦ Δαφνίου ἐνῷ ὡδήγουν αὐτὸν ἀτημέλητον, μὲ ἐξημμένην τὴν φαντασίαν, περιδεῆ καὶ φοροῦντα τὸ ἠριθμημένον ἔνδυμα ἑνὸς φρενοκομείου καὶ ἀκαταπαύστως χειρονομοῦντα. Ἂν συμπαθήσῃ δι' ὅσα θ' ἀναγνώσῃ, ἂς ἐνθυμηθῇ «*τὸ γλυκόφωνο κουδοῦνι, τοῦ Σαιξπήρου, τὸ βραχνό, παράτονο καὶ ῥαϊσμένο*», ἵνα πεισθῇ ὅτι εἶνε ἀληθεστάτη ἡ παρομοίωσις. Τοὐλάχιστον ὁ ἰδικός μου νοῦς ἀμέσως αὐτὴν ἀνεμνήσθη, μόλις ἀνεπόλησε τὰς θλιβερὰς τῆς συνεντεύξεώς μας στιγμὰς καὶ ἐκ τῶν ὀφθαλμῶν μου ἐκύλισεν ἀκόμη ἓν δάκρυ διὰ τὸν ἄνθρωπον αὐτὸν τὸν ὁποῖον εἶχε θαυμάσῃ ὁ νοῦς μου καὶ ἀγαπήσῃ ἡ καρδία μου. Θὰ διηγηθῶ ὅσον ἐνθυμοῦμαι ἀλλὰ συντόμως τὴν συνδιάλεξίν μας ἐκείνην.

II

Θέμα τῆς διαλέξεώς μας ἦτον ἡ σύγχρονος φιλολογία. Ἐζήτει νὰ μοὶ ἀποδείξῃ, ὅτι ὁ ποιητὴς γεννᾶται ὡς τοιοῦτος, ὅτι εἶναι ὁ καρπὸς τοῦ κοινωνικοῦ ἐδάφους ὁ ἐκλεκτὸς, ὁ πολύτιμος, ἀλλὰ καὶ τὸ πόρισμα τῆς συγχρόνου διανοητικῆς ἐργασίας. Ὅτι δὲν ἐννοεῖ ποιητὴν κανένα ἂν δὲν εἶνε ἐκ φύσεως τοιοῦτος ἀλλὰ καὶ ὅτι δὲν ἐννοεῖ ποιητήν, τὸν μὴ φιλοσοφοῦντα, τὸν μὴ κάτοχον ὅλου τοῦ διανοητικοῦ πορίσματος τῆς ἀνθρωπίνου διανοίας, τὸν μὴ ἐγκυκλοπαιδικόν. Εἶνε, μοὶ λέγει, βαρύ τὸ ὄνομα τοῦ Ταίν, ἀλλ' ἐν τῇ σχετικῇ του θεωρίᾳ ὅτι ὁ ποιητὴς εἶνε ὁ καρπὸς μόνον τοῦ milieu ἐν ᾧ ζῇ, σφάλλεται. Ὀλίγα μεγάλα πνεύματα παρεγνωρίσθησαν ἀκριβῶς διότι δὲν ἀνῆκον εἰς τὴν ἐποχήν των ; Ἡ Γεωργία Σάνδη ἀδίκως κατηρᾶτο τὴν ἐποχήν της, ἥτις μήπω ἀνανήψασα ἐκ τῆς Ἀναγεννήσεως, τόσον παρεγνώριζε τὸν χρωστῆρα τοῦ Εὐγενίου Δελλακροᾶ ; Ἆ ! ὁ ποιητὴς πρῶτον γεννᾶται, ἀλλ' εἶτα διαμορφοῦται, ἀγράμματος εἶνε ἀδύνατον νὰ ὑπάρξῃ. Εἶνε δὲ γεννημένος ὡς τοιοῦτος ὁ ποιητής, καὶ ὄχι πλάσμα τῆς ἐποχῆς του.

— Πολὺ καλά, τῷ λέγω. Ἀλλ' ὁ ποιητὴς ἐμπνέεται καὶ ἂν ἔλειπεν ἡ ἔμπνευσις τῆς ἐποχῆς του π. χ. ἡ Λάουρα ἴσως δὲν θὰ ὑπῆρχεν ὁ Πετράρχης, οὔτε ὁ Δάντης θὰ ἔγραφεν ἄλλο τι ἀπὸ τὴν «*Κόλασιν*»

ἂν ἔλειπεν ἡ Βεατρίκη. Τί ἄλλο εἶνε αὐταὶ αἱ ἐμπνεύσεις παρὰ τὸ milieu τοῦ Ταίν;

— Ὑποθέτω φίλε μου, μοὶ λέγει, ὅτι θὰ ἦτο πολὺ ἀνάξιος λόγου ὁ γάλλος φιλόσοφος ἂν ἔφερε τοιαῦτα παραδείγματα εἰς ὑποστήριξιν τῶν θεωριῶν του. Θὰ σὲ προτρέψω μόνον ν' ἀναγνώσῃς τὰς Souvenirs Dramatiques τοῦ Δουμᾶ. Ἐκεῖ θὰ πεισθῇς, ὅτι ὁ Μολιέρος, ὁ Ῥακίνας, ὁ Βολταῖρος ἐνεπνεύσθησαν πράγματι ἐκ τῶν ὀφθαλμῶν τῆς Clairon τῆς Bijart τῆς Champselé ἀλλ' ὁ Σαίξπηρ; Ἐρωτᾷ, ὁ Δουμᾶς, πῶς διέπλασσεν ὁ Σαίξπηρ τοὺς θαυμασιωτέρους γυναικείους τύπους, τὴν Μιράνδα, τὴν Ἰμογένη καὶ τὴν Κορδηλίαν καὶ πῶς ἀνέλιξεν ὅλην ἐκείνην τὴν περιπάθειαν τῆς Δεισδαιμόνας καὶ τῆς Ἰουλιέττας; Ὁ Δουμᾶς ἐξηγεῖ τὴν μεγάλην ταύτην ἀλήθειαν, ὅτι οἱ χαρακτῆρες τῶν μεγάλων ποιητῶν εἶναι πάντοτε ἀνδρικοὶ καὶ ὁ Σαίξπηρ μόνον τὴν διάνοιάν του εἶχε κάτοπτρον τῶν χαρακτήρων, οὓς ἐφαντάσθη μὲ τόσην δύναμιν ἔρωτος καὶ ποιήσεως. Καὶ δι' αὐτὸ περὶ αὐτοῦ ἐλέχθη ὅτι ἀποκόψας ἐκ τοῦ οὐρανοῦ τῶν ἀγγέλων τὰς πτέρυγας ἐπαρουσίασεν αὐτοὺς θνητοὺς ἀνθρώπους! Ναὶ φίλε μου! Ὁ ποιητὴς ἐγκυμονεῖται ὑφ' ὁλοκλήρων αἰώνων καὶ γεννᾶται εὐγενὴς βλαστὸς ἐκ Θείας Προνοίας. Οὐδὲν ἐν αὐτῷ εἶναι ἀντικειμενικόν, ὅλος ὁ ἰδανικὸς κόσμος εἶνε ἐντὸς αὐτῶν καὶ σπινθὴρ ὡς ἔναυσμα μόνον χρησιμεύει πᾶσα ἄλλη Βεατρίκη.

Θὰ ἀφήσω τὸν λαβύρινθον τῶν θεωριῶν εἰς ὃν ἐρρίφθημεν καὶ θὰ συνεχίσω τὸν λόγον του εἰς τὸ περὶ τῆς συγχρόνου ἑλληνικῆς φιλολογίας θέμα του.

— Ἀπελπίζονται πολλοί, μοὶ λέγει, ὅτι ἡ ποίησις μόλις πτερυγίζει παρ' ἡμῖν. Ἐγὼ ἀπεναντίας, θὰ μὲ πιστεύσῃς, εἶμαι πολὺ εὐχαριστημένος. Πέντε—δέκα ἔτη δὲν κρίνουσι ποτὲ μίαν ἐποχήν, οὔτε οἱ προκροῦσται τῆς ποιήσεως ὅσον πολλοὶ καὶ ἂν ὦσι, χαρακτηρίζουσι ποτὲ μίαν φιλολογικὴν περίοδον. Ὁ φιλοσοφήσας ἐπὶ τῆς ἀναπτύξεως τοῦ καλαισθητικοῦ πνεύματος τῆς νέας γενεᾶς καὶ τῆς γλωσσικῆς διαμορφώσεώς της, θὰ ἦνε πολὺ ἀστεῖος ἂν δὲν εὕρῃ καμμίαν πρόοδον. Θὰ τὸν συνεβούλευον τότε νὰ ἀφήσῃ τὰς διόπτρας τῆς προκαταλήψεως ὡς μόνον του φάρμακον.

Ἐν τούτῳ τεταραγμένος ὁ Βιζυηνὸς ἄρχεται ἀνελίσσων τὴν καλαισθητικὴν δύναμιν ὅλης τῆς νεωτέρας ἑλληνικῆς φαντασίας, ἀπὸ τοῦ Χριστοπούλου καὶ Βηλλαρᾶ μέχρι τῶν ἡμερῶν μας.

— Ἀλλά, μοὶ λέγει, ὑπὸ τὰς συνθήκας καὶ τοὺς κοινωνικοὺς ὅρους ὑφ' οὓς διεμορφώθη ἡ κοινὴ εὐχαρίστησις καὶ σκέψις, ἡ πνευματικὴ ἐρ-

γασία παρ' ἡμῖν ὀλίγιστα ἀμείβεται. Ἄλλως τε καὶ τὸ ζήτημα αὐτὸ τῆς ἀναδείξεως ἑνὸς ἀληθοῦς ποιητοῦ κατήντησε ζήτημα ἀγοραῖον, διασαλπίσεως καὶ ρεκλάμας. Ἡ ἐκτίμησις ἐπέρχεται ἢ ἀργὰ ἢ πλατωνικώτατα. Καὶ ὅμως ὁ ἀληθὴς ποιητὴς ὁ ζῶν εἰς τὸν ἰδανικόν, τὸν αἰθέριον κόσμον εἶνε τόσον ξένος εἰς τὰς ἀπαιτήσεις αὐτὰς τῆς κοινωνίας μας, τόσον ξένος!

Ἄχ! διατὶ ὁ λόγος νὰ καταντήσῃ εἰς προσωπικόν του ζήτημα καὶ νὰ θιχθῇ ἡ παράτονος τῆς αὐτοσυνειδησίας του χορδή, νὰ ριφθῶσιν αἱ σκέψεις του εἰς τὸ διανοητικὸν χάος τῶν ἠλλοιωμένων ἐγκεφαλικῶν του μορίων, τῶν παθολογικῶν, τῶν ἐκφυλισθέντων... Μοὶ ἐφάνη ἡ ὄψις του ὡς νὰ παρεμορφώθη παραχρῆμα καὶ τετανικῶς ἐν σπασμῷ ὑψῶν τὰς χεῖρας του μοὶ κατεστρώννυε ὅλα τὰ χρυσᾶ του ὄνειρα, τὰ ρόδινα παραπλανήματα τῆς παραπλῆγος φαντασίας του, τὰ παράλογα, τὰ τρελλά. Τοὺς ἀμυθήτους θησαυρούς του καὶ τὰς ἐκτρόχους σκέψεις του, ἵνα συζεύξῃ τοὺς πλανήτας ὑπὸ τὴν μυστηριώδη δύναμιν, ἣν πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν ἐφεῦρε, καὶ νὰ ἐκδώσῃ τὰ συγγράμματά του τὰ μεγάλα, τὰ πρωτοφανῆ, τὰ θαυμαστά του ποιήματα. Ὢ καθ' ὅλην ἐκείνην τὴν ὥραν ἦτο τρελλός, ἦτο τρελλός! Κατόπιν μείνας σιωπηλὸς ἐπὶ πολλὴν ὥραν:

— Θὰ σοὶ ἀναγνώσω, μοὶ λέγει, ἓν νέον ποίημά μου legende πρὸς «*τὴν φτώχεια ποῦ ποτὲ δὲν πεθαίνει*». Ἄκουσέ το· θὰ σοὶ ἀρέσῃ;

ΜΟΝΟ Η ΦΤΩΧΕΙΑ ΔΕΝ ΠΕΘΑΙΝΕΙ

LEGENDE

I

Φτώχεια φτώχεια ἐντὸς τοῦ κόσμου
φτώχεια πίσω, φτώχεια 'μπρός μου
δαιμονισμένο φάσμα
κάθε τοῦ θεοῦ μου πλάσμα
τὸ κρατεῖς σφιχτὰ στὰ βρόχια.

Μὲ τὴν Εὔα γεννημένη
μόνο ἡ φτώχεια δὲν πεθαίνει
Μίδαι πάμπλουτοι καὶ Κροῖσοι
τοὺς ἐπῆρε ὁ χάρος πάγει...
μὰ τὴν φτώχεια ποιὸς θὰ φάγῃ
θάνατος νὰ ξεψυχήσῃ;

—Ἄχ! ἀλλοίμονον, παιδιά μου
κανεὶς θάνατος σιμά μου
δὲν ἔχει δυναμοσύνη
καὶ τὴν φτώχεια δὲν ὁρίζει
'δῶ καὶ 'κεῖ καθὼς θερίζει
νὰ ξεκάμῃ καὶ μ' ἐκείνη.

II

Τὸ γιατὶ τὸ λέει ἡ ἀλήθεια
ποῦνε μέσ στὰ παραμύθια.
Εἶνε χίλια μύρια χρόνια
κ' ἦτανε στὴν γῆ χολέρα
καὶ ὁ Χάρος μιὰν ἡμέρα
μέσ' στὴν παγονιὰ στὰ χιόνια

με το κοφτερό δρεπάνι
νά χωθῆ κρυφά προφθάνει
'μπρὸς στῆς φτώχειας τὸ μιντέρι
σοβαρῶς καὶ μετὰ τρόπου
τάχατες σπουδαίου ἀνθρώπου
καὶ τ' ἀλύπητο τῆς δίδει χέρι

Μὲ συμπάθειο ὦ κυρά μου
σὲ καλῶ 'στ' ἀρχοντικά μου.
Ὁ ἀφέντης ποῦ μὲ στέλλει
τὴν ἀνάπαυσί σου θέλει
ἀπ' τοὺς κόπους κ' ἀπ' τὴν πεῖνα
σῶταξε γλυκὸ καὶ μέλι.

Γρηὰ φτώχεια μὴ δακρύζῃς
μὲ θυμᾶσαι, μὲ γνωρίζεις
Νιὰ μὲ κάλλη μ' ἐξυπνάδα
εἶχες κράνοιχτη τὴν θύρα
νἄμβῃ ὁ νιὸς ποῦφερνε γύρα
δεὰ σὲ στὴν πατινάδα

Τὤχει ἡ νιότη, τὤχ' ἡ φτώχεια
σὰν φυσοῦν τ' ἀνεμοβρόχια
χάρισμα κρασὶ νὰ πίνῃ
καὶ ὡς ποῦν' γερὴ ἀκόμα
μὲ τὸν ἐραστὴ στὸ στρῶμα
νὰ ζεσταίνεται κ' ἐκείνη

—Ἄχ ! ἡ φτώχεια ἀναστενάζει
καὶ τὸ δάκρυ της σταλάζει
ἄφες με 'στὴν προσευχήν μου
γιὰ νὰ σώσω τὴν ψυχήν μου
τῆς νεότητος τὰ λάθη
εἶνε στὴν ψυχήν μου πάθη

Τὴν λιγόλεπτή σου 'σχόλη
πέρνα την στὸ περιβόλι
στὴν ἐφτάκαλη μηλιά μου
φάγε μῆλα πὤχ' ἐπάνω
ὡς κ' ἐγὼ ταχειὰ νὰ κάνω
τῆς ψυχῆς τὴν λιτανειά μου

III

Ποῦ ὁ χάρος νά τὸ ξέρῃ
ἡ μηλιὰ ποῦ 'πᾶ νὰ εὕρῃ
ἀπ' τὴν φτώχεια μαγεμένη
ὅποιος γιὰ καρπὸ ζυγόνει
σὲ παγίδα τὸν τσακόνει
καὶ κρεμᾶτ' αὐτοῦ καὶ μένει

Κι' ὅπως τὰ παιδιὰ γιὰ μῆλα
κρεμασμένα σὰν τὰ ξύλα
τἄπιανε ἡ γρηὰ στὰ χέρια
μὲ ραβδὶ καὶ πάτα πάτα
τὰ χτυποῦσε στὰ γεμάτα
ἀπαλά τους κολομέρια

Ἔτσι καὶ τὸν χάρο βρῆκε
κρεμαστὸ καὶ τὸν ἀφῆκε
νὰ κουνιέται δέκα χρόνια
μ' ὅλα του τὰ παρακάλια
— ὦ τοῦ ἄμοιρου τὰ χάλια—
τὸν κρατοῦσε γιὰ αἰώνια

Μὰ στὴν ὕστερη τὴν ὥρα
ὅπου δὲν 'μποροῦσ' ἡ χώρα
τοὺς ἀνθρώπους νὰ χορτάσῃ
—ἀφοῦ πλέον δὲν πεθαίνουν—
στῆς γρηᾶς τῆς φτώχειας μπαίνουν
τὸν παπποῦ νὰ ξεκρεμάσῃ.

Μὰ ἡ φτώχεια — Αὐτὴν τὴν χάρι
κράζει, δὲν τοῦ τήνε κάνω
γιατὶ στοίχημα τὸ βάνω
σὰν λυθῇ θὲ νὰ μὲ πάρῃ.

Ὄχι ἀγάπη τῆς ψυχῆς μου
ὁ Θεὸς ἐγγυητής μου
—λέγει αὐτὸς ποῦ λέγουν χάρο—
ὡς τὴν ὕστερη τοῦ κόσμου
θἆστε ἀφέντισσα ἐμπρός μου
καὶ ὅσω ζῶ δὲν θὰ σὲ πάρω

— Ὑποσχέσεις 'γὼ δὲν πέρνω
συμβολαιογράφο φέρνω
καλαμάρι, χάρτη, πέννα
γράψε το ὑπόγραψέ το
πῶς ποτέ σου ἀπὸ 'φέτο
δὲν θὲ νὰ θερίσῃς 'μένα.

Κι' ἀπὸ τότε ἀπ' ἄκρη σἄκρη
τρέχει τῶν φτωχῶν τὸ δάκρυ.
Κάθε μιὰ ψυχὴ πεθαίνει
μὰ τὴν φτώχεια σκέπει χάρος
νὰ τῆς μπῇ δὲν ἔχει θάρρος
καὶ ἔτσι ἀθάνατη ἀπομένει!

Μόλις ἀπετελείωσε τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ ποιήματός του, ὅπερ πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν ἔχει ποιήσει.

— Ἰδοὺ λοιπόν, μοὶ λέγει, αὐτὴ εἶνε παράδοσις καὶ πρέπει νὰ φυλαχθῇ. Ὅλαι αἱ παρόμοιαι πρέπει νὰ ἐκσκαφῶσιν ὡς αἱ ἀρχαιότητες τῆς Ὀλυμπίας καὶ τῶν Δελφῶν. Τὴν ἀρχὴν αὐτὴν εἶχον ἀνέκαθεν. Παραδόσεις, ἔθιμα, παραμύθια, γνωμικὰ εἶνε αἱ βάσεις ἑνὸς μεγάλου ἐθνικοῦ ποιητοῦ. Ὅ,τι ἐπιτελοῦσιν οἱ αἰῶνες, δὲν τὸ γεννᾷ ἡ στιγμὴ καὶ ὁ ἀληθινὸς ποιητὴς αἰσθάνεται καὶ σκέπτεται ὅπως ὅλον τὸ ἔθνος. Αὐτὸ ἐπρέσβευεν ὁ Γκαῖτε, ὁ Σίλλερ καὶ ὁ Οὐγκώ. Ἀνέγνωσες «τὸν *Κωνσταντῖνον Παλαιολόγον* μου ;»

— Πολλάκις μάλιστα.

— Σὲ ἤρεσε ;

— Ὑπερβολικά.

— Ξεύρεις λοιπόν ; Πέρυσι κἄποιος ἐκ τῶν λογιωτάτων ἐν Ἀθήναις μοὶ ἔκαμε πλαγίως παρατήρησιν διατί ἐδημοσίευσα ποίημα ἔχων ὑπόθεσιν «*τὸ συναξάρι τοῦ Ἀ. Κασσιανοῦ*» καὶ ἕτερον «*τὸ Σεϊτὰν ἀείτησι*». Ὁ περὶ οὗ λόγος κύριος ἐθαύμασε, μοὶ εἶπε, τὸν «*Παλαιολόγον*» μου, ἀλλ' ἂν ἤθελε νὰ τῷ εἴπω τὴν ἀλήθειαν ἐκ τῆς παρατηρήσεώς του ἔπρεπε νὰ μὴ τὸν θαυμάσῃ. Τῷ ἀπήντησα, ὅτι θὰ ἐπεθύμουν νὰ μὴ συζητήσω ἐπὶ τῆς οὐσίας τοῦ ζητήματος, ἀλλ' ἂν ἔχῃ τὴν καλωσύνην νὰ διέλθῃ ἐκ τοῦ οἴκου μου καὶ θὰ τῷ ἐπιδείξω τόμους ὅλους ποιημάτων ἐπὶ παραδόσεων καὶ παροιμιῶν τῶν κλασικωτέρων ποιητῶν. Νὰ ἦνε ἄρα γε ὁ ἑλληνικὸς λαὸς τόσον ρωμαντικός ; Ἀποθαυμάζουν καὶ ἐκτιμῶσι μόνον τὰ ρωμαντικά. Ὁ βραβευθεὶς «*Κόδρος*» μου, μὰ τὴν ἀλήθειαν, μοὶ φαίνεται ὅτι ἔχει τόσα ἐλαττώματα, ὥστε πρέπει νὰ τὸν ἀποκηρύξω. Εὐτύχημα δι' ἐμὲ ἦτον, ὅτι ἀπὸ τῆς πρώτης στιγμῆς τῆς βραβεύσεώς του ἀπήντησα εἰς τοὺς ἐπικριτὰς συναγωνιστάς μου ὅτι ὅσα μὲν ἐκεῖνοι κατηγόρησαν εἶνε κλασικῶν ποιητῶν μιμήσεις, ὅσα δὲ αὐτοὶ δὲν εὗρον προθύμως τὰ ἐπέδειξα ὡς ἐσφαλμένα. Δὲν ἔκαμα καλά ; Μοὶ ὑπερεπηνήθη ἐκτὸς ἄλλων καὶ ἡ «Κατάρατος κόρη» ἀλλὰ τόσον ὑπολείπεται τῆς Παράφρονος.

Καὶ μὲ ἀπήγγειλε τὴν πρώτην στροφήν :

Λυσσᾷ καταιγὶς εἰς ἀγρίους δρυμοὺς
καὶ θύελλα μαύρη μαστίζει τὰ ὄρη
μὲ κόμην λυτὴν ἢ ἀπλανεῖς ὀφθαλμοὺς
προβαίν' ἡ Κατάρατος κόρη.
Κρυμνώδης βαράθρων ρωγμὴ
τὸν ἄσκοπον δρόμον της κόπτει
σφοδρὰ τῶν χειμάρρων ὁρμὴ
τὴν τόλμην της σκώπτει.

Ἀ ! Ἂν ἔβλεπες, φίλε μου, πόσον θὰ ὠχρία ἡ στροφὴ αὕτη ὅταν ὁ μακαρίτης Σαίντ-Ἰλὲρ μοὶ ἔθλιβε θερμῶς τὴν χεῖρα καὶ μετέφραζε καὶ ἐσχολίαζε τὴν «*Παράφρονα*». Γνωρίζεις τὰ ἀνέκδοτα παιδικὰ ποιήματα, ἅτινα κατήρτισα κατὰ παράδειγμα ἄγγλων καὶ γερμανῶν ποιητῶν μετὰ σχετικῶν εἰκόνων πρὸς βαθμιαίαν τοῦ νοῦ ἀνάπτυξιν ἀπὸ βρεφικῆς ἡλικίας μέχρι τῆς γυμνασιακῆς μορφώσεως. Ὑποθέτεις ὅτι θὰ εὕρω ἐκδότην ; Ἀπατᾶσαι. Ἂν ἐξέδιδον τὰ «Ἀπόκρυφα» καμμιᾶς μεγαλοπόλεως ἢ κανὲν μυθιστορικὸν ἐξάμβλωμα, τότε ναί. . .

— Νὰ τὰ ἐκδώσητε ὁ ἴδιος.

— Διατὶ ὄχι ! Καὶ κατόπιν παρουσιάζεται π. χ. ὁ κ. Φασουλίδης, κλέπτει ἐκ τῆς ἐκδόσεώς μου ὅσα τὴν στιγμὴν ἐκείνην θελήσῃ, παρεμβάλλει μερικὰ ἄλλα τοῦ Ζαλακώστα, τοῦ Ταντάλίδου καὶ ἰδοὺ μία νέα εὐθηνοτάτη ἔκδοσις ὑπὸ τὸν τίτλον «*Ἀνθολογίας*». Σᾶς ἀρέσει ; Τοῦτο καλεῖται πνευματικὴ ἰδιοκτησία ἐν Ἑλλάδι. Ἀλλὰ τώρα διὰ τῶν ἀπειραρίθμων χρημάτων μου, διὰ τῆς βασιλικῆς μου δυνάμεως θὰ ριζώσω φραγμοὺς εἰς τοὺς λωποδύτας, θὰ κλονίσω, θά. . . θά. . .

Ἡ σειρὰ τοῦ λόγου του μετετράπη καὶ αὖθις. Ἡ μεγαλομανία παρεζάλισεν ἐξαίφνης τὸν ἀτυχῆ ἐν τῷ μέσῳ τῆς σωφρονεστέρας τοῦ λόγου του ρύμης.

Πλὴν ἀπὸ τοῦ ἀρκετὰ μακροῦ μας περιπάτου ἀνὰ τὸ βουνόν, τὸ λευκὸν κατάστημα ἦτο ἤδη πρὸ ἡμῶν καὶ ὁ περίπατος ἀρκετὰ μᾶς εἶχε κουράσῃ. Εἰς τὴν ὄψιν του περιελούσθην ἀσυνήθη ψυχρότητα. Μόλις εἰσήλθομεν εἰς τὸ πρῶτον βῆμα :

— Βιζυηνέ, Βιζυηνέ ! φωνεῖ ὑψηλὸς νέος, ἰσχνός, μὲ γλυκεῖαν φυσιογνωμίαν, τὸν ὁποῖον ἀμέσως ἀνεγνώρισα. Ἦτον ὁ υἱὸς τοῦ ἱερέως τῆς βασιλίσσης, ὁ ἀτυχὴς Ζαχρῆστος, παραφρονήσας μόλις ἐξ Ἀγγλίας εἶχεν ἐπιστρέψει καὶ ἀναγορευθῇ ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ ὑφηγητὴς τοῦ Ῥωμαϊκοῦ Δικαίου. Ἀμέσως δὲ διὰ σπασμωδικῆς κινήσεως τὸν σύρει ἐκ τῆς χειρός.

Βιζυηνέ. Νὰ τί ἀνεκάλυψα, τὸ ποτῆρι μου! Δὲν σοὶ εἶπα τὸ πρωΐ,

τί ὑπέφερα τὴν νύκτα μὲ δίχως ποτῆρι; Τὸ εἶχεν ὁ Ράμφος μέσα εἰς τὴν τσέπη του. Ὡς παντοπώλης ποῦ ἦτο *«ἀξέχαστη παληὰ ἀγάπη»*.

Καὶ διὰ ἡμικυκλικῆς περιστροφῆς τῶν δακτύλων ὑπεδήλου τὰς λωποδυτικὰς τοῦ συντρόφου του διαθέσεις κατὰ γελοῖον τρόπον.

Τώρα τί τιμωρίαν νὰ ζητήσω παρὰ τοῦ εἰσαγγελέως; Μήπως δὲν ἦτο δυνατὸν καὶ ν' ἀποθάνω ἐκ δίψης καὶ νὰ εἶχεν αὐτὸν τὸν σκοπὸν ὁ κύριος αὐτὸς ἐκ προμελέτης μακρᾶς καὶ μοχθηρᾶς ψυχῆς του; Ἀνέγνωσες τὴν Πολιτικὴν Δικονομίαν καὶ τὴν Ποινικὴν νομοθεσίαν... ἄ, αὐτὸ θὰ τὸ χαρακτηρίσω ἔγκλημα καὶ κρατῶ τὸ ποτῆρι ὡς σῶμα τοῦ ἐγκλήματος corpus delichi, σῶμα τοῦ ἐγκλήματος!

Καὶ δι' ἀποτόμου ἀποστροφῆς ἐκάθησεν ἐπὶ τοῦ παρακειμένου καθίσματος κλαίων παιδαριωδῶς. Ὁ Βιζυηνὸς μὲ ἀφίνει ἀμέσως, εὑρίσκει τὸν λωποδυτήσαντα τὸ ποτῆρι, καὶ τὸν συμβουλεύει πατρικῶς νὰ μὴ ἐπαναλάβῃ τὴν πρᾶξίν του αὐτὴν ὡς ἀντικειμένην εἰς τοὺς θεμελιώδεις ὅρους τῆς κοινωνικῆς διαβιώσεως. Εἰς ὅλα ταῦτα ἐγὼ ἔστην τηρῶν. Κατόπιν ἐπιστρέφει καὶ δεικνύων τὸν κλαίοντα.

Εἶνε τρελλός, μοὶ λέγει, πόσον τὸν λυποῦμαι. Ἀλλ' ἡ τρέλλα αὐτὴ εἶνε περαστική. Δὲν ἔχει οὐδεμίαν ὀργανικὴν βλάβην ὁ ἐγκέφαλός του. Νεύρωσις, ἁπλῆ νεύρωσις!

Καὶ πηγαίνει ἵνα τὸν παρηγορήσῃ. Πῶς ἐγνώριζε τοὺς ἰατρικοὺς ὅρους, ἔστω καὶ συγκεχυμένους, δὲν ἠδυνήθην νὰ ἐξηγήσω. Ἔφριξα μόνον ὅταν ἀκριβῶς ἐκείνην τὴν στιγμὴν παρουσιάζεται ἄλλος κύριος χαμογελῶν μὲ συμπαθῆ φυσιογνωμίαν καὶ μὲ χαιρετᾶ.

Εἶσθε φίλος τοῦ Βιζυηνοῦ, μοὶ λέγει;

— Μάλιστα, ἀπήντησα.

— Τὸν καϋμένο, πῶς τὸν λυποῦμαι. Μᾶς λέγει ἱστορίας, ποιήματα, χίλια δύο καλὰ πράγματα καὶ μᾶς ἐξηγεῖ τὸ κάθε τὶ μὲ τὸ *νὶ* καὶ μὲ τὸ *σίγμα*, ἔχει ὅμως τὸ κακὸ νὰ νομίζῃ ὅτι εἶνε αὐτοκράτωρ, βασιλεύς, ὅτι ἔχει ταμίαν τὸν κ. Συγγρὸν καὶ ἀμάξια καὶ ὑπηρέτας... ἀφοῦ εἶσθε φίλος του δὲν τῷ κάμνετε μίαν χάριν; Νὰ τὸν πάρητε αὔριον μαζῆ σας καὶ νὰ ὑπάγητε εἰς τὸ παλάτι, ἵνα πεισθῇ, ὅτι δὲν εἶνε αὐτὸς βασιλεύς, ἀλλ' ὁ Γεώργιος, νὰ τὸν 'πᾶτε εἰς τὸν κ. Συγγρόν, νὰ τὸν' πῆτε νὰ εὕρῃ τὰ ἀμάξια του καὶ ἅμα ἴδῃ ὅτι τίποτε ἀπὸ αὐτὰ δὲν ἔχει, θὰ ἡσυχάσῃ. Αὐτὸς δὲν εἶνε τρελλός. Διατὶ δὲν τὸν παίρνετε; Τί ἁμαρτία, τέτοιος ἄνθρωπος νὰ ἦνε κλεισμένος 'σὰν τρελλός, τέτοιος φιλόσοφος!

Ἔφριξα εἰς τὸν συλλογισμὸν τοῦ ἀνθρώπου αὐτοῦ ὅστις ἦτο κατὰ τὸ ἥμισυ παράφρων.

Ἀλλ' ἐν τῷ μεταξὺ ὁ Βιζυηνὸς εἶχεν ἔλθῃ.

— Τὸν ἔπεισα, μοὶ λέγει, τοῦ νὰ παύσῃ νὰ κλαίῃ καὶ ἡσύχασε.

Πλὴν ἡ νὺξ εἶχεν ἐπέλθῃ. Ἦτον ὥρα ν' ἀναχωρήσω. Τὸν ἠσπάσθην ὑποσχόμενος ὅτι τὴν ἐπομένην θὰ τὸν ἐπανεύρω. Ἐκεῖνος διεμαρτύρετο ὅτι πρέπει νὰ ἔλθῃ μαζὴ μου καὶ δὲν μὲ ἀφῆκε παρ' ὅταν ἔλαβε τὸν λόγον τῆς τιμῆς μου ὅτι τὴν ἐπομένην θὰ ἔλθω νὰ τὸν παραλάβω. Ἡ συνέντευξίς μου αὕτη ἐτελείωσεν οὕτω.

III

Προσεπάθησα νὰ μνημονεύσω ὅ,τι κατὰ τὴν ἐπίσκεψίν μου ἐκείνην εἰς τὸ φρενοκομεῖον συνέβη. Εἶνε ἀληθὲς ὅτι οὔτε σειρὰ λόγου, οὔτε σειρὰ ἰδεῶν ἐτηρήθη, ἀλλ' ὁ τίτλος τῶν γραμμῶν τούτων «*Σελίδες ἐν Φρενοκομείῳ*» καὶ ὁ σκοπός μου, ἵνα οὐδὲν παραλλάξω, νομίζω ὅτι δικαιοῦσι τὴν ἄτακτον ὕλην, ἣν παρέθηκα. Θὰ τελειώσω μόνον τὸν χαρακτηρισμὸν τοῦ ἀτυχοῦς μου φίλου, παραθέτων τὸ πρῶτόν του ποίημα, ὅπερ ἔγραψεν ἅμα ὡς εἰσῆλθεν εἰς τὸ φρενοκομεῖον. Τὸ ποίημα τοῦτο ἀποπνέον στυγνὴν μελαγχολίαν, ρεμβώδη, παθητικωτάτην, παραθέτω ὁλόκληρον, ὁ δ' ἀναγνώστης θὰ συγκινηθῇ καὶ θὰ κλαύσῃ διὰ τὸ λυγρὸν παράπονόν του, ἀτυχοῦς ἔρωτος ποιητικῆς καρδίας. Ἓν μόνον ἐν τῷ πόνῳ τῆς καρδίας του ποθεῖ ὁ ποιητής, ἀφοῦ ἔχασε τὴν ξανθὴν καὶ γαλανήν του, νὰ ἡσυχάσῃ πλέον καὶ ν' ἀναπαυθῇ, ἀπηυδηκὼς παρὰ τὸν σταυρὸν τοῦ τάφου της. Ἆρά γε δὲν θὰ ἦτο προτιμότερον νὰ «*ἡσυχάσῃ*»;

ΤΟ ΦΑΣΜΑ ΜΟΥ

Σὰν μ' ἁρπάχθηκε ἡ χαρὰ
'ποῦ ἐχαιρόμουν μιὰ φορά,
ἔτσι σὲ μιὰν ὥρα,
μεσ' σ' αὐτὴ τὴν χώρα,
ὅλα ἀλλάξαν τώρα!

Καὶ ἀπὸ τότε ποῦ θρηνῶ,
τὸ ξανθὸ καὶ γαλανὸ
καὶ οὐράνιο φῶς μου
μετεβλήθη ἐντός μου,
καὶ ὁ ρυθμὸς τοῦ κόσμου.

Νειοὶ καὶ νειαὶς ποῦ περπατοῦν
καὶ φαιδρὰ μὲ χαιρετοῦν,
ἡ φαιδρότη των θὰ λείψῃ
ἅμα ἰδοῦνε νὰ προκύψῃ
ἡ ἰδική μου θλῖψι.

Ὡς καὶ τὰ μικρὰ παιδιὰ
ποῦ ἔχουν εὔθυμη καρδιὰ
κάμνουν πρόσωπο θλιμμένο
σὰν μὲ βλέπουν νὰ διαβαίνω
τὸν ὀρφανεμένο.

Εἰς τὸν πρῖνο, 'ς τὴν ἐληά,
τὰ γλυκόφωνα πουλιά,
ποῦνε γιὰ νὰ κελαϊδοῦνε
καὶ τὸν ἴσκιο μου νὰ ἰδοῦνε,
σιωποῦνε.

Καὶ ὁ γαλάζιος οὐρανός,
σὰν τὸν βλέπω, ὀρφανὸς
ὄψι στρέφει·
φῶς τὰ ὡραῖα του νέφη
δὲν τὰ στέφει.

Καὶ ἡ θάλασσα ἡ πλατειά,
δίχως μάτια, δίχως φτιά,
ὅταν νοιώσῃ στὸ ἀργό μου βῆμα,
ἡσυχάζει πιὰ τὸ κῦμα,
σὰν νὰ κλαίῃ!
Ἄχ, τὶ κρῖμα!

Ἐτὸ λειβάδι τὸ βαθὺ
ἡ φωνή μου ν' ἀκουσθῇ,
τὰ φαιδρὰ τὰ πεταλούδια,
παραιτοῦνε τὰ λουλούδια
τὰ τραγούδια!

Καὶ τὸ ρυάκι, ποῦ λαλεῖ
παραμύθια καί πλαλεῖ
'ςτὴν σκιάν μου, σὰν διαβαίνει,
σιωπᾷ καὶ μένει
καὶ δὲν κρένει.

Καὶ τὸ ἀγέρι τὸ φαιδρὸ
εἰς τὸ φύλλωμα τὸ ἁδρὸ
σὰν μὲ νοιώσῃ,
δὲν μπορεῖ πλέον νὰ δώσῃ
ἀρωμάδα τόση.

Μόν' ὁ ἄγριος βορηᾶς
χρῦος, μελανῆς θωρειᾶς,
καβαλάρης πάνω 'ς τ' ἄτι
μοῦ σφυρίζει 'ς τ' αὐτὶ κἄτι
καὶ διατάττει:

«Κι' ἂν σὲ ἰδῶ βασιλειά, ἀετό,
εἰς τὸν μαῦρο κόσμο αὐτό,
τὴν χαρά σου στερημένος,
εἶσαι ξένος!

»Βάλ' τὸ στέμμα κατὰ γῆ·
δὲν εἶνε χαρᾶς πηγή!
Σκῆπτρο τὸ κρατοῦν καὶ οἱ λῦκοι.
Ὄχι ἀνάκτορα καὶ οἶκοι,
γῆ σοῦ ἀνήκει!»

. . . .

Μέσ' 'ς τὰ στήθια ἡ συμφορὰ
σὰν τὸ κῦμα πλημμυρᾷ·
σέρνω τὸ βαρύ μου βῆμα
σ' ἕνα μνῆμα.

Τὸν σταυρὸ τὸν ἀψηλὸ
ἀγκαλιὰ γλυκοφιλῶ,
τὸ μυριάκριβο ὄνομά της!
Καὶ ἀπ' τὰ χώματά της
ἡ φωνή της ἡ χρυσῆ
μοῦ φωνάζει «ἔλα καὶ σὺ
δίπλα 'ς τὸ ξανθὸ παιδί σου
καὶ κοιμήσου!»

Νοέμβριος 1893 — ΝΙΚΟΛΑΟΣ Ι. ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ

ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ

Η ΑΓΑΠΗ ΜΟΥ

Ποτὲ τὸ πόσο σ' ἀγαπῶ,
Δὲν θὰ μπορέσω νὰ σοῦ πῶ·
Μὲ φύλλα ἢ ἄστρα δὲν μετριέται,
Μὲ θάλασσα δὲν ἀπαντιέται.

Μόν' θὰν τὸ μάθῃς μιὰ φορά,
Ὅταν σ' ἀφήκῃ ἡ χαρά·
Νοῦ ἢ ζωὴ σὰν λησμονήσω
Σὰν τρελλαθῶ ἢ σὰν θὰ σβύσω.

ΑΓΙΣ ΘΕΡΟΣ

Η ΓΟΗΤΕΙΑ ΤΗΣ ΣΚΗΝΗΣ

I

ΗΤΟ ἐν Μιλάνῳ κατὰ τὰς Ἀπόκρεω. Ἕνδεκα ὥρα ἐσήμαινε εἰς τὸ ὡρολόγιον τοῦ [illegible]. Εἰς τὸ δεύτερον πάτωμα μεγάρου τινὸς ἐκτισμένου εἰς μίαν τῶν ὡραιοτέρων συνοικιῶν τῆς πόλεως, μία γυνὴ ἐξηπλωμένη ἐπὶ κλινιδίου [illegible] [illegible] [illegible] τὴν κόμην [illegible] ἡ γυνὴ [illegible] [illegible] [illegible] νέα, εὔμορφος, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] εἰς τὸν παροξυσμὸν φρικτῆς [illegible].

— Τί ἀτυχία! [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] γῆς, καταστρέψωσι [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] τῶν θαλαμηπόλων [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]! Νὰ μὲ ἀναγκάζουν νὰ παρουσιασθῶ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ἔδωκαν ἀναβολὴν [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] πῦρ ὁ Σατανᾶς εἰς τὴν Σκάλαν [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] τὴν νὰ ψηθῶσι μαζῆ εἰς τὴν κόλασιν! [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] εἶμαι ἀσθενὴς ἐγώ! Δὲν θὰ περνοῦσα τὴν [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] χορὸν τῶν μετεμφιεσμένων, ἐὰν κατεδέχοντο νὰ [illegible] [illegible] [illegible] θὰ ἔψαλλον σήμερον! Αὐτὸ εἶναι ἐπιβουλή! [illegible] [illegible] Νὰ μοῦ ἐπιβάλλουν πρόστιμον ἐὰν προσποιηθῶ τὴν [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] λοῦν ὅτι θὰ διαλύσουν τὴν συμφωνίαν μας [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ἐπὶ ἓξ ὥρας τὴν ἡμέραν ἀπὸ ἑνὸς [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] pressario, impressario maledetto!

Ἀφοῦ διὰ τοῦ τρόπου τούτου, ἡ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

Σ. Δ. Π. Σ. Μετὰ πολλῆς εὐχαριστήσεως [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] τῷ κύκλῳ τῶν εὐγενῶς πάντοτε διὰ τῆς [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] σῶν τὴν «Ποικίλην Στοὰν» εὐχαριστοῦμεν [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ὡραίας κόρης Παρασκευῆς Παππαχώστα. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ἄριστα μεμορφωμένη δεσποινίς, καίτοι [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] φράσεις ἔργων σπουδαίων ξένων συγγραφέων [illegible] [illegible] [illegible] ἔργων, τὸ πρῶτον ἤδη διὰ τῆς «Ποικίλης Στοᾶς» [illegible] [illegible] [illegible] ρομεν μεγάλως διότι ἡ ἡμετέρα ἐπιθυμία [illegible] [illegible] [illegible] ρος εἰς τὴν ὑπὸ ἀληθῆ μετριοφροσύνην [illegible] [illegible] [illegible] ἐγκρυπτομένην ἐν ποιητικῇ ἐξάρσει [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ρέτου δεσποινίδος Π. Παππαχώστα.

τῆς ὀργῆς της, ἔστη αἴφνης, παρατηροῦσα, ὅτι κουράζεται εἰς μάτην, καὶ ῥήξασα ἄπελπιν λαρυγγισμὸν πρὸς τὴν ὀροφὴν ὡς διὰ νὰ ἴδη ἂν ὁ λάρυγξ αὐτῆς ἀντεῖχεν, ἐξέσπασεν εἰς νευρικὸν γέλωτα, ἐνώπιον τῶν ὑπηρετριῶν της, καὶ ἐπανέπεσεν εἰς σιγὴν ἐπίσης παράδοξον ὅσον καὶ ἡ φλυαρία της.

— Ζερμπίνα ! εἶπεν ἀποτόμως εἰς τὴν μίαν τῶν ὑπηρετριῶν της, ἐὰν ἐγκατελείπομεν τὸ Μιλάνον στὴ στιγμή, χωρὶς τύμπανα καὶ σάλπιγγας, καὶ ἂν ἐφεύγομεν διὰ Νεάπολιν ἀντὶ νὰ ὑπάγωμεν εἰς τὴν Σκάλαν ;... Θὰ ἦτον ὡραῖο παιγνίδι ἀποκρηάτικο, εἰξεύρεις ; καὶ ὁ διευθυντής μας θὰ εὑρίσκετο φοβερὰ περιπεπλεγμένος.

— Δὲν τὸ σκέπτεσθε αὐτὸ ποῦ λέτε, *σινιόρα*, εἶπε μὲ οἰκειότητα ἡ ἀκόλουθος. Θὰ ἔστελλον ὅλους τοὺς κλητῆρας τῆς ἀστυνομίας εἰς τὰ ἴχνη μας, καὶ θὰ μᾶς ἐπανέφερον εἰς τὸ θέατρον μὲ συνοδίαν.

— Χά ! χά ! χά ! θὰ ἦτον ἀστεῖον μὰ τὴν πίστιν μου ! δυστυχῶς ὅμως εἶναι ἀδύνατον... Ἐμπρός ! Θὰ ψάλλω τὴν Mascherata, καλὰ κακά, ἐξηκολούθησεν ἡ ἀοιδός, ἐγειρομένη, μὲ ἦθος βασιλίσσης καταπιεζομένης ὑπὸ τῶν μεγαλείων της.

Καὶ τοποθετηθεῖσα μετὰ καρτερίας φιλαρέσκου, πρὸ τοῦ κατόπτρου της, ἡτοιμάζετο νὰ διορθώση διὰ τελευταίαν φορὰν τὴν κόμην της, ὅτε, μικρὸς κωδωνισμὸς τῇ ἀνήγγειλε ἐπίσκεψιν, ἣν οὐδέποτε ἐφαντάζετο.

— Δὲν δέχομαι κανένα Ζερμπίνα, εἶπε ζωηρῶς ἐκτός... ἠξεύρεις μικροῦλα.

— Ἐκτὸς τῶν κυρίων οἱ ὁποῖοι ἠμποροῦν νὰ παρευρεθοῦν εἰς τὸν στολισμὸν τῆς κυρίας... ἀπήντησεν ἡ θαλαμηπόλος μὲ εὐφυΐαν. Μείνατε ἥσυχος, δὲν θὰ δεχθῶ παρὰ αὐτούς...

Ἔτρεξε ν' ἀνοίξῃ, καὶ ἐπέστρεψε κατεπτοημένη.

— *Σινιόρα* εἶναι μία ὡραία κυρία, ἡ ὁποία θὰ ἦναι τὸ ὀλιγώτερον πριγκηπέσσα, καὶ ἡ ὁποία ζητεῖ ἐπιμόνως νὰ σᾶς ὁμιλήσῃ ἰδιαιτέρως διὰ σπουδαίαν ὑπόθεσιν.

— Ἄ ! Dio mio ! Τί σημαίνει αὐτό ; Τέλος ἂς ἴδωμεν τὴν ὡραίαν κυρίαν· ἄφησέ με μόνην μετ' αὐτῆς.

Ἡ θαλαμηπόλος ἀπεσύρθη ἀφοῦ ὡδήγησε τὴν ἐπισκέπτριαν, καὶ ἡ ἀοιδὸς εὑρέθη οὐχὶ ἄνευ ἐνδομύχου δειλίας ἀπέναντι γυναικὸς ἀκόμη ὡραιοτέρας ἢ αὐτὴ ἡ ἰδία, ἥτις ἥνου πρὸς τοὺς ἀριστοκρατικοὺς τρόπους, ἓν θάρρος παραπλήσιον τόλμῃ.

II

— Ἔχω τῷ ὄντι τὴν τιμὴν νὰ εὑρίσκωμαι παρὰ τῇ *σινιόρᾳ* Ἀντωνίνῃ ;

— Τὴν βλέπετε πρὸ ὑμῶν κυρία.

— Εἴσθε ἡ prima donna, ἡ ὁποία ἔφθασε πρὸ μηνὸς ἐκ Βενετίας, καὶ θὰ παρουσιασθῆτε ἀπόψε εἰς τὴν Ὄπεραν, εἰς τὴν Mascherata;

— Ἀλλοίμονον! Ἀληθῶς κυρία!

— Διατὶ τὸ λέγετε μὲ τόσην λύπην σινιόρα;

— Διατὶ μοὶ κάμετε τὴν τιμὴν νὰ μ' ἐρωτᾶτε κυρία;—Ἡ ὡραία γυνὴ παρεκάλεσε τὴν ἀοιδὸν νὰ καθήσῃ, καὶ ἔλαβε θέσιν πλησίον της μὲ τὴν μεγαλειτέραν εὐκολίαν.

— Σινιόρα ἔρχομαι νὰ σᾶς κάμω μίαν παράδοξον ἐξομολόγησιν, καὶ νὰ σᾶς ζητήσω κάτι τι ἀκόμη παραδοξώτερον, εἶπε χαμηλοῦσα τοὺς ὀφθαλμούς.

— Ἂς ἴδωμεν πρῶτον τὴν ἐξομολόγησιν σᾶς παρακαλῶ, διότι ἐλπίζω ὅτι τὸ ὄνομά σας θὰ ἦναι ἡ πρώτη σας λέξις· θὰ ἐννοήτε κυρία, ὁπόσον ἀνυπομονῶ νὰ σᾶς γνωρίσω.

— Ναὶ τὸ ἐννοῶ, σινιόρα, ἐν τούτοις δὲν δύναμαι νὰ σᾶς εὐχαριστήσω. Ἐὰν μὲ ἀκούσητε ἐπί τινας στιγμάς, θὰ αἰσθανθῆτε, ὅτι, ὁ πρῶτος ὅρος τοῦ διαβήματός μου εἶναι νὰ μείνω ἄγνωστος...

— Ἄγνωστος! ἔστω! σᾶς ἀκούω εἶπεν ἡ Ἀντωνίνη.

— Εἶμαι γυνὴ τοῦ κόσμου, σινιόρα, πολὺ ὑψηλῆς τάξεως καὶ ἴσως θὰ κατείχετε κάλλιον ἐμοῦ τὴν θέσιν μου, ὅπως θὰ ἠδυνάμην ἐξ ἄλλου ν' ἀναπληρώσω τὴν ἰδικήν σας κάλλιον ὑμῶν· διότι μοὶ φαίνεται ὅτι εἶσθε πεπροικισμένη ὑπὸ θαυμασίας ψυχραιμίας, ἥτις θὰ ἐξησφάλιζε τὴν ἡσυχίαν σας ἐν τῇ κοινωνίᾳ, ἐνῷ ἐγὼ ἔχω *ρομαντικὸ κεφάλι* τὸ ὁποῖον θὰ συνεφώνει πληρέστατα μὲ ἄλλου εἴδους βίον. Ἀλλ' ἡ τύχη δικαίως ἢ ἀδίκως μᾶς ἔθεσεν ἐπὶ δύο διαφόρων θεάτρων. Ἐμὲ εἰς τὸ τῶν αἰθουσῶν, ὑμᾶς εἰς τὸ τῆς Ὄπερας. Δὲν ἀπόκειται εἰς ἡμᾶς νὰ ἐπανορθώσωμεν τὸ ἔργον τῆς τύχης, καὶ ὀφείλομεν τοὐλάχιστον κατ' ἐπιφάνειαν νὰ μένωμεν ἑκάστη ὅπου εἴμεθα. Μόνον, ἐπιτρέπεται ἴσως, ἅπαξ ἐν παρόδῳ νὰ ὑποδυθῶμεν ἡ μία τὸ πρόσωπον τῆς ἄλλης· ἂν καὶ δὲν δύναμαι νὰ σᾶς προτείνω νὰ παίξητε τὸ ἰδικόν μου παρ' ἐμοί, σᾶς ζητῶ τὴν χάριν, νὰ σᾶς ἀναπληρώσω σήμερον εἰς τὴν Σκάλαν...

— Εἰς τὴν Σκάλαν! νὰ μὲ ἀναπληρώσητε! ἀπήντησεν ἡ ἀοιδὸς κατάπληκτος. Καὶ νομίζουσα ὅτι δὲν τὴν ἠννόησε καλῶς, τὴν παρεκάλεσε νὰ τὸ ἐπαναλάβῃ.

— Ζητῶ ὡς χάριν, ὑπέλαβεν ἡ ἀριστοκρᾶτις, ὡς μέγα ἀγαθόν, σινιόρα, τὴν τιμὴν ν' ἀνέλθω ἀπόψε ἀνθ' ὑμῶν ἐπὶ τῆς σκηνῆς τοῦ μεγάλου θεάτρου, νὰ ψάλλω τὸ μέρος σας εἰς τὴν **Mascherata**, νὰ ἦμαι

τέλος ἐπὶ μίαν ἢ δύο ὥρας, ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἔχετε τὴν εὐτυχίαν νὰ εἴσθε καθ' ὅλην σας τὴν ζωήν...

— Τὴν εὐτυχίαν! ἐστέναξεν ἡ Ἀντωνίνη εἰρωνικῶς· εἴθε νὰ ἐλέγητε ἀλήθειαν κυρία, θὰ ἐλυπούμην ὀλιγώτερον, μὴ δυναμένη νὰ ἐκλάβω ὡς σπουδαίαν μίαν ἀστειότητα, τῆς ὁποίας σᾶς παρακαλῶ νὰ μοὶ ἐξηγήσητε τὸν σκοπόν...

— Διόλου δὲν ἀστεΐζομαι! ἀπήντησεν ἐξημμένη ἡ νέα γυνή. Ἀκούσατέ με μέχρι τέλους κυρία, καὶ θὰ ἐννοήσητε τὸ πάθος μου ἢ τὴν τρέλλαν μου. Ἀφ' ὅτου εἶμαι ἐλευθέρα καὶ διατρέχω τὰς πρωτευούσας ὡς βασίλισσα τῶν αἰθουσῶν, ἐξήντλησα πάσας τὰς συγκινήσεις, ἃς δύναται νὰ προκαλέσῃ ὁ κόσμος ἐν τῇ ψυχῇ, πάσας τὰς ἡδονὰς ἃς ἐπιφυλάσσει διὰ τὸ πνεῦμα, ὅλους τοὺς θριάμβους οὓς παρέχει εἰς τὴν φιλαυτίαν. Ἐν ἑνὶ λόγῳ, πρὸ ἑπτὰ ἐτῶν εἶμαι τοῦ συρμοῦ *καθ' ὅλην τὴν Εὐρώπην*, καὶ ἀναισθητῶ πρὸς ὅλας τὰς τέρψεις ὅπως καὶ τοὺς κινδύνους, τῆς τόσον ἐπιφθόνου ταύτης καταστάσεως. Μία μόνη συγκίνησις μοὶ εἶναι ἄγνωστος, μία μόνη δόξα μοὶ λείπει, καὶ μὲ καθιστᾷ ζηλότυπον... Τὴν δόξαν ταύτην καὶ τὴν συγκίνησιν, τὰς ὠνειρευόμην ἐνίοτε, ἐν ἀπαστραπτούσῃ αἰθούσῃ, ὅτε ὀρθία πρὸ τοῦ κλειδοκυμβάλου, συνεκίνουν διὰ τῆς φωνῆς μου ἓν πλῆθος εὐγενῶν, ὅτε ὅλοι μ' ἐχειροκρότουν, ὅτε ὅλα τὰ στόματα μοὶ ἐφώναζον εὖγε! Ἡ δόξα καὶ ἡ συγκίνησις αὕτη σινιόρα, εἶναι ἡ δόξα καὶ ἡ συγκίνησις τοῦ θεάτρου. Μὴ μειδιᾶτε ποσῶς ἀπὸ ἔκπληξιν ἢ οἶκτον, διότι θὰ σᾶς εἴπω ἓν πρᾶγμα· ἢ δὲν ἠσθάνθητε ποτὲ τὴν τέρψιν περὶ ἧς σᾶς ὁμιλῶ, καὶ τότε ἐγὼ ἔχω τὴν κλίσιν τὴν ὁποίαν ἔπρεπε νὰ ἔχητε, ἢ ἠσθάνθητε τὴν τέρψιν ταύτην πρὶν τὴν περιφρονήσητε, καὶ τότε δὲν θὰ ἔχητε τὸν ἐγωϊσμὸν νὰ μοὶ ἀρνηθῆτε μέρος αὐτῆς...—Ἡ ἄγνωστος προέφερε τοὺς λόγους τούτους μὲ τόσην ἔμπνευσιν, ὥστε ἡ ἰδιότροπος Ἀντωνίνη ἔπαυσε νὰ μειδιᾷ ἵνα τὴν θαυμάσῃ ἐν σιγῇ...

— Κυρία, εἶπε σοβαρῶς, μετὰ μακρὰν σιωπήν, ἐὰν ἠγνόουν τὰς συγκινήσεις ἃς τόσον καλῶς ἐκτιμᾶτε, ὁ τρόπος μὲ τὸν ὁποῖον ὁμιλεῖτε περὶ αὐτῶν ἤρκει ὅπως μὲ κάμῃ νὰ τὰς ἐννοήσω. Σᾶς ὁμολογῶ λοιπὸν ὅτι εἰς τὸ ἑξῆς σᾶς ἀκούω μετὰ σοβαρότητος, καὶ ὅτι τὸ διάβημα ὑμῶν ἐνῷ μοὶ περιποιεῖ τιμήν, μοὶ ἐμπνέει ἐνταυτῷ τὸ συμπαθέστερον ἐνδιαφέρον. Ἀλλ' ὀφείλω νὰ σᾶς εἴπω ὅτι ἐδώσατε εἰς τὸ πάθος ὑμῶν τὸ ἀληθὲς αὐτοῦ ὄνομα, ὀνομάσασα τοῦτο παραφροσύνην, καὶ ὅτι ὅσον παράδοξος καὶ ἂν σᾶς φανῇ ἡ λογικὴ ἐν τῷ στόματί μου, ἀπαντῶσα εἰς ὑμᾶς μὲ δύο λέξεις αὐτῆς, θὰ σᾶς ἀποδείξω τὸ ἀδύνατον τῆς πραγματοποιήσεως τοῦ ὀνείρου σας...

— Τὸ ἀδύνατον τοῦτο θὰ προέλθῃ ἐκ τῆς ἀρνήσεώς σας; διέκοψε ζωηρῶς ἡ ἀριστοκρᾶτις. Σᾶς προσφέρω Ἀντωνίνη, διὰ δύο ὥρας τῆς ζωῆς σας μίαν περιουσίαν, ἥτις θὰ σᾶς ἐξασφαλίσῃ πάντα τὰ ἀγαθὰ τῆς ἰδικῆς μου.

— Θ' ἀποθάνω ἀοιδός, κυρία, ἀπεκρίθη ὑπερηφάνως ἡ prima donna καί σᾶς βεβαιῶ, προσέθηκε μειδιῶσα ὅτι θὰ εἶχον πλείστους λόγους, ὅπως παραδεχθῶ τὴν αἴτησιν ὑμῶν.

— Τότε εἶναι ὑπόθεσις τετελεσμένη, ἀπήντησεν ἀποφασιστικῶς ἡ κυρία ἐγειρομένη τοῦ ἀνακλίντρου.

Ἡ ἠθοποιὸς δὲν ἠδυνήθη νὰ καταστείλῃ μειδίαμα διὰ τὴν τόσην ἐμπιστοσύνην, ἐνόμισε δ' ὅτι θὰ ἐτάρασσε τὴν ἀπρόοπτον ἀντικαταστάτιν της ἐρωτῶσα αὐτὴν ἂν ἐγνώριζε τὸ μέρος της. Ἀντὶ πάσης ἀπαντήσεως ἡ γυνὴ τοῦ κόσμου διηυθύνθη πρὸς τὸ κλειδοκύμβαλον, ἐδοκίμασε δύο τρεῖς κλίμακας ὡς τελεία μουσικός, καὶ ἤρχισε νὰ ψάλλῃ ἐντόνως ἐκ στήθους, τὰ κυριώτερα μέρη τῆς Mascherata . . . Ἡ Ἀντωνίνη, ἥτις προεγυμνάζετο πρὸ μηνός, δὲν θὰ τὸ ἔψαλλε ἀκριβέστερον, καὶ ἡ κυρία τοῦ κόσμου ἐκέκτητο τόσον λαμπρὰν φωνήν, ὥςτε παρ' ὀλίγον νὰ πάθῃ ἡ φιλοτιμία τῆς ἠθοποιοῦ . . .

— Ἀλλὰ Dio vero! ἀνέκραξε, λησμονοῦσα ἑαυτὴν ὅπως χειροκροτήσῃ, ποῦ εὕρετε τὴν φωνὴν καὶ τὴν μέθοδον ταύτην κυρία, καὶ ἐμάθατε τὸ τόσον δύσκολον τοῦτο μέρος;

— Βλέπετε λοιπὸν καλῶς ὅτι τὸ εἰξεύρω, ἐπανέλαβεν ἡ ἄγνωστος ἀφίνουσα τὸ κλειδοκύμβαλον. Θὰ τὸ εἴπω οὕτω, χωρὶς νὰ προσκόψω ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους, σᾶς ὀρκίζομαι δὲ ὅτι δὲν θὰ γείνω πρόσκομμα εἰς τὴν παράστασιν τῆς ἑσπέρας ταύτης.

Ἡ Ἀντωνίνη ἔμεινεν ἄφωνος, ἐνόμιζεν ὅτι ὠνειρεύετο.

— Ἀπὸ τριῶν ἑβδομάδων, ἀφ' ὅτου ἡ Mascherata ἀνηγγέλθη εἰς τὸ πρόγραμμα τοῦ θεάτρου, ὑπέλαβεν ἡ νέα γυνή, ὡπλισμένη μὲ τὴν ἀπόφασιν ἣν πρὸ ὀλίγου σᾶς ἀνέφερον, ἐμελέτησα τὸ μέρος σας ἐπὶ δέκα ὥρας καθ' ἡμέραν. Εὗρον διὰ τὰ ἐν χορῷ τεμάχια ὡς καὶ διὰ τὰ χορικὰ ὑποχρεωτικοὺς ἐρασιτέχνας, οἱ ὁποῖοι μὲ προεγύμναζον χωρὶς νὰ τὸ γνωρίζωσι, καὶ δὲν μοὶ ὑπολείπεται ἀπολύτως ἄλλο τι παρὰ τὸ ἔνδυμά σας, ὅπως σᾶς ἀντικαταστήσω ἀτιμωρητί. Ἄλλως τε προεῖδον τὰ πάντα καὶ τὸ σχέδιόν μου εἶναι πλῆρες. Δὲν ἐξέλεξα ἀσκόπως τὸ θέατρον τοῦ Μιλάνου καὶ τὴν κωμῳδίαν Mascherata. Πρῶτον ἡ πόλις αὕτη εἰς ἣν διὰ πρώτην φορὰν κατοικῶ εἶναι ἡ πρωτεύουσα τῆς Εὐρώπης, ἔνθα εἶμαι ὀλιγώτερον γνωστή. Ἔπειτα ἡ Mascherata, εἶναι παράστα-

σις τῶν Ἀπόκρεω, ἧς τὸ πρωτεῦον πρόσωπον παίζεται ὑπὸ ἡμιπροσωπίδα, μόνον δ'εἰς τὴν τελευταίαν πρᾶξιν πρέπει ν' ἀποκαλυφθῇ τις πρὸς στιγμήν· θὰ ἤμην δυστυχής, ἂν κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην μὲ ἀνεγνώριζέ τις τῶν σπανίων φίλων μου. Δοκιμάζω τὴν τύχην ἐπὶ τέλους, καὶ ἐμπιστεύομαι εἰς τὴν τύχην τῶν τολμηρῶν. Ὡς πρὸς ὑμᾶς, ἂν ὁ impressario καὶ τὸ κοινὸν ὑποπτευθῶσιν ὅτι τοὺς ἐνεπαίξατε, θὰ ἐξωφλήσητε τὴν ὑποχρέωσιν ψάλλουσα καλλίτερον ἐμοῦ εἰς τὴν δευτέραν παράστασιν, καὶ θὰ γελάσωμεν ἑκάστη χωριστά, εἰς λογαριασμὸν καὶ τῶν δύο . . . Εἶναι ἀληθὲς ὅτι ἔχω κόμην καστανὴν σεῖς δὲ μέλαιναν, ὀφθαλμοὺς κυανοῦς ἐνῷ σεῖς τοὺς ἔχετε μαρύρους. καὶ χρῶμα τόσον ὠχρὸν ὅσον τὸ ἰδικόν σας εἶναι ῥόδινον, ἀλλ' αἱ μικραὶ αὗται διαφοραὶ διαφεύγουσι τὴν παρατηρητικότητα τῶν θεατῶν. Ἄλλως εἴμεθα σχεδὸν τοῦ αὐτοῦ ἀναστήματος καὶ θὰ ἴδητε ὅτι τὸ πᾶν θὰ ἐξηγηθῇ διὰ τῆς *γοητείας τῆς σκηνῆς*. Λέγονται τόσα πράγματα ἀσήμαντα μὲ μεγάλας λέξεις, καὶ οἱ ἐκλεκτότεροι διοπτρισταὶ τῶν θεωρείων ἀρέσκονται τόσον καὶ ἀπατῶνται . . .

Ὅσον οἱ παθητικοὶ λόγοι τῆς γυναικὸς εἶχον προσελκύσει τὴν προσοχὴν τῆς Ἀντωνίνης, τόσον οἱ εὐφυεῖς ἀστεϊσμοί της τὴν ἐδελέασαν.

Πονηρὰ ἐκ φύσεως καὶ φιλοπαίγμων, ἀξία νὰ διαπράξῃ πᾶσαν τρέλλαν, ἔχουσαν τὸν διπλοῦν τοῦτον χαρακτῆρα, ὡμολόγησε φαιδρῶς εἰς τὴν δευτεραγωνίστριάν της, ὅτι, θὰ ᾐσθάνετο μεγάλην στενοχωρίαν, ἐὰν ἔπαιζε τὴν ἑσπέραν ταύτην· ἔπειτα χωρὶς νὰ σκεφθῇ πλέον τὰς συνεπείας τῆς πράξεώς της, ἐνέδυσε γελῶσα διὰ τῶν ἰδίων της χειρῶν τὴν ἀριστοκράτιδα τὸ θεατρικόν της ἔνδυμα.

III

Τὴν ἐπαύριον δὲν ὡμίλουν ἐν Μιλάνῳ, παρὰ διὰ τὴν λαμπρὰν παράστασιν τῆς Ἀντωνίνης. Οὐδέποτε φωνὴ τόσον ὡραία εἶχεν ἀντηχήσει εἰς τὸ Μέγα Θέατρον, καὶ οὐδέποτε εἶχον ἰδεῖ παρόμοιον θρίαμβον.

Ἐφ' ὅσον ἡ ἠθοποιὸς ἔπαιζεν ὑπὸ τὴν προσωπίδα, ἐπευφήμουν ἐνθουσιωδῶς πάντα φθόγγον ἐξερχόμενον ἀπὸ τὰ χείλη της. Ἀλλ' ὅταν τὰ θέλγητρα τοῦ κάλλους της, προσετέθησαν εἰς τὴν μαγείαν τῆς φωνῆς της, ἡ αἴθουσα ὁλόκληρος ἠγέρθη ὡς εἷς ἄνθρωπος, καὶ βροχὴ ἀνθοδεσμῶν ἐκάλυψε τοὺς πόδας τῆς prima dona . . .

Πεσούσης τῆς σκηνῆς, ἅπαντες οἱ θεαταὶ συνέρρευσαν πρὸς τὸ θεωρεῖον της, ὅπου μετὰ μεγάλης λύπης ἔμαθον τὴν αἰφνιδίαν ἀναχώρησίν της.

ΛΑΖΑΡΟΣ Δ. ΒΟΥΛΓΑΡΗΣ

('Εξ ἀντιγραφῆς παλαιᾶς φωτογραφίας)

ΙΩΑΝΝΗΣ ΜΙΧΑΛΒΟΔΑ ΣΟΥΤΣΟΣ

('Εξ ἀντιγραφῆς παλαιᾶς φωτογραφίας)

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Ι. ΣΟΥΤΣΟΣ

('Εξ ἀντιγραφῆς παλαιᾶς φωτογραφίας)

Διωργανίσθησαν διασκεδάσεις έν τῷ ἅμα πρὸς τιμὴν τῆς μετριοφροσύνης αὐτῆς, πολλοὶ κῶμοι ἐψάλησαν ὑπὸ τὰ παράθυρά της, καὶ τρεῖς μονομαχίαι προέκειτο νὰ λάδωσι χώραν, μεταξὺ νέων ἐρωτευθέντων τὴν φωνὴν καὶ τὴν χάριν της.

IV

Ἐνῷ αἱ θορυβώδεις αὗται σκηναὶ ἐτάρασσον τὴν πόλιν, σκηνὴ ἄλλου εἴδους συνέβαινεν ἐν τῷ θαλάμῳ τῆς ἠθοποιοῦ. Πλησίον τῆς κόρης τοῦ θεάτρου, ἧς τὸ πρόσωπον ἐπλημμύρουν δάκρυα, ἐκάθητο ἡ εὐτυχὴς ἀριστοκρᾶτις παρηγοροῦσα αὐτήν.

— Τί ἄφρων ποῦ εἶμαι καὶ τὶ σκληρὰ ποῦ εἶσθε ! ἐφώναζεν ἡ Ἀντωνίνη· ἡ ματαία ἰδιοτροπία σας, καὶ ἡ ἀνόητος συμπεριφορά μου διὰ νὰ σᾶς ὑποχρεώσω, κατέστρεψαν διὰ παντὸς τὸ μέλλον μου ! Τίνι τρόπῳ νὰ παρουσιασθῶ μεθ' ὑμᾶς εἰς ἓν θέατρον τὸ ὁποῖον ἐμαγεύσατε ! Ποία φωνὴ δύναται νὰ ἔχῃ τὴν ἀξίωσιν, καὶ μόνον νὰ ἐνθυμίζῃ τὴν ἰδικήν σας, καὶ ποία καλλονὴ θὰ τολμήσῃ νὰ παραβληθῇ πρὸς τὰ τόσα ὑμῶν θέλγητρα ; Ἀλλοίμονον ! Τὸ πᾶν θὰ ἐφανεροῦτο δι' ἑνὸς βλέμματος ! Θὰ γείνω γελοία μὲ τὴν πρώτην λέξιν, θὰ συριχθῶ εἰς πρῶτον κίνημα, καὶ δὲν μοὶ μένει πλέον ὅπως ἀποφύγω τὸ ὄνειδος τοῦτο, ἢ ἡ ἀναχώρησίς μου ἐξ Ἰταλίας. Καὶ τότε ἀκόμη ἡ ἀνάμνησίς σας θὰ μὲ ἀκολουθῇ παντοῦ, καὶ θὰ παραλύῃ καὶ τὰς πλέον γενναίας μου προσπαθείας . . . Θεέ μου ! Θεέ μου ! τὶ τρελλὴ ἤμην καὶ τὶ δυστυχὴς εἶμαι !

Ἐφ' ὅσον ἡ ἀθώα αὐτουργὸς ὅλης αὐτῆς τῆς θλίψεως, ἐζήτει νὰ τὴν καταπραΰνῃ, ἡ Ζερμπίνα ἐκόμιζεν ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν ἐπιστολάς, ἃς ἀπέθετεν ἐπὶ μικρᾶς τραπέζης. Ἡ ἠθοποιὸς ἔσχε τὴν ἰδέαν ν' ἀνοίξῃ τινὰς ἐξ αὐτῶν χάριν διασκεδάσεως, καὶ τὰς ἀπέῤῥιψε μεθ' ἀπλοϊκῆς μανίας, εὑροῦσα ἐν αὐταῖς ἐκφράσεις ἔρωτος.

— Λάβετε κυρία ! εἶπεν εἰρωνικῶς, χαίρετε διὰ τὸν θρίαμβόν Σας ! Ἰδοὺ νέου εἴδους φιλοφρονήσεις αἱ ὁποῖαι πέμπονται πρὸς ὑμᾶς, ὑπὸ τὴν διεύθυνσίν μου . . . Ἔρριψε τὴν δέσμην τῶν ἐρωτικῶν ἐπιστολῶν εἰς τὰ γόνατα τῆς νέας γυναικός, ἥτις δὲν ἀντέσχεν εἰς τὴν περιέργειαν ν' ἀναγνώσῃ μερικάς, καὶ ἡ ὁποία αἴφνης ἔστη, ἀκουσίως ἐκφράζουσα χαράν.

— Γελᾶτε ! εἶπεν ἡ Ἀντωνίνη ἀποστρέφουσα μὲ ὀργὴν τὸ πρόσωπον.

— Ναί, ἀπεκρίθη, ἡ κυρία, γελῶ ἀκουσίως μου, διότι εὗρον εἰς μίαν τῶν ἐπιστολῶν τούτων, περίστασιν ἐκ τῶν σπανίων, ὅπως ἐκδικηθῆτε.

— Νὰ ἐκδικηθῶ ! ἴδωμεν ! ἐφώναξεν ἡ ἀοιδός, ἥτις ἀμέσως ἥρπασε τὸ ἐπιστόλιον, καὶ ἀνέγνωσεν ἀπλήστως καὶ μεγαλοφώνως τὰς ἀκολούθους γραμμάς.

«Θεία 'Αντωνίνη! Είσθε ἡ γυνὴ ἣν ὠνειρεύθην! Θέλετε νὰ μοιρα»σθῆτε μετ' ἐμοῦ, τὸ ὄνομά μου, τὴν θέσιν μου, καὶ τὸ ἐκ διακοσίων »χιλιάδων λιβρῶν εἰσόδημά μου; 'Ανέλθετε εἰς τὴν ταχυδρομικὴν ἅμα»ξαν ἡ ὁποία θὰ σταθῇ ἀπόψε πρὸ τοῦ μεγάρου σας, καὶ ἀναχωρήσατε «διὰ τὴν Αὐλὴν τοῦ Βερολίνου, μετὰ τοῦ

Βαρόνου Δὲ Γκρότσχεν».

— Διὰ μερικὰ πράγματα ἡ δυστυχία εἶναι καλή! Εἶπεν ἡ ἀριστοκρᾶτις εἰς τὴν κωμῳδόν. Διατείνεσθε σινιόρα, ὅτι κατέστρεψα τὸ μέλλον σας. Τὸ ἐπιστόλιον τοῦτο, ὅπερ σᾶς παραχωρῶ, θὰ ἐπανορθώσῃ τὸ σφάλμα μου καὶ τὰς ἀπωλείας σας. 'Αναχωρήσατε ἀπόψε μὲ τὸν Βαρόνον Γκρότσχεν ἀντ' ἐμοῦ, ὅπως τὸν εἴλκυσα ἐγὼ χθὲς ἀνθ' ὑμῶν. 'Αντὶ τῆς ψευδοῦς 'Αντωνίνης ἡ Αὐτοῦ 'Εξοχότης θὰ ἦναι λίαν εὐτυχὴς νυμφευομένη τὴν ἀληθῆ, ἂν δὲ ἡ ἀναγνώρισις παρουσιάσῃ δυσκολίας τινὰς ἀναμνήσθητι τί σᾶς εἶπον περὶ τῆς *γοητείας τῆς σκηνῆς!* 'Ομιλήσασα οὕτω ἡ ἄγνωστος κυρία, ἔσφιγξε τὴν χεῖρα τῆς ἠθοποιοῦ, καὶ τὴν ἀφῆκε τόσον παρηγορημένην, ὥστε ἤρχισε τὰς σκέψεις της διὰ καγχασμοῦ...

Ἡ δευτέρα παράστασις τῆς Mascherata, δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ γείνῃ τὴν ἐπαύριον, καθόσον ὁ impressario τῆς Σκάλας ἔμαθε μετ' ἀπελπισίας ὅτι ἡ περίφημος ἀοιδός του ἀπήχθη ὑπό τινος Γερμανοῦ Βαρόνου...

V

Τὸν παρελθόντα χειμῶνα, εἰς μίαν αἴθουσαν τοῦ προαστείου τοῦ 'Αγίου Γερμανοῦ, δύο καλλοναὶ τοῦ συρμοῦ ἀνηγγέλθησαν ταὐτοχρόνως. Ἡ μία ἦτο ἡ Βαρόνη 'Αντωνίνη Δὲ Γκρότσχεν, ἡ ἄλλη ἡ περίφημος καὶ ὡραία μαρκησία Δὲ Σαὶν Γ... Ἥ τε ἀληθὴς καὶ ψευδὴς 'Αντωνίνη ὀπισθοχώρησαν ἐξ ἐκπλήξεως ἀναγνωρίσασαι ἀλλήλας, καὶ ἡ δευτέρα συνεχάρη τὴν πρώτην διὰ βλέμματος, ἐπὶ τῇ θέᾳ τοῦ μεγαλοπρεποῦς τεσσαρακονταετοῦς διπλωμάτου, ὅστις τῇ προσέφερε τὴν χεῖρα. 'Αμφότεραι διεμοιράσθησαν τὰ «εὖγε» ἀκροατηρίου καταθελχθέντος, ψάλλουσαι μαζῇ τὴν μεγάλην διῳδίαν τῆς Νόρμας καὶ ἡ πρώην ἀοιδὸς ἔκαμε τὴν ἀριστοκράτιδα νὰ γελάσῃ μέχρι δακρύων, ὅταν τῇ διηγήθη τὰ δηκτικὰ καθέκαστα τῆς ἐκδικήσεώς της καὶ τὰ ἀποτελέσματα τῆς *γοητείας τῆς σκηνῆς* ἐπὶ τοῦ ἐρωτευμένου βαρόνου...

'Επὶ τέλους, ὡρκίσθησαν ἀμφότεραι νὰ τηρηθῇ ἡ περιπέτεια αὕτη ἀπαραβιάστως μυστική, καὶ ἰδοὺ διατί ἡ πρώην ἠθοποιὸς διέπραξεν ἀπερισκεψίας, αἵτινες κατέστησαν εἰς ἡμᾶς γνωστὴν τὴν ἱστορίαν ταύτην.

'Αθῆναι 1/8 93 ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ ΘΕΜ. ΠΑΠΠΑΚΩΣΤΑ

Η ΝΕΓΡΟΝΙΑ[1]

Τῷ ἀγαπητῷ φίλῳ Ἰουλίῳ Φ. Μερκάτῃ

ΜΙΑ βραδυά, ἀπὸ ταῖς ὕστεραις τοῦ θεριστιοῦ τοῦ 1891, ἔγραφα εἰς τὸ εἰσόγειο δωμάτιο τῆς εἰς τὴν Μητρόπολιν οἰκίας μας, τὸ ὁποῖον κἄποτε μοῦ ἐχρησίμευεν ὡς πρόχειρο γραφεῖο. Καὶ ἔγραφα, μὲ ὅλη τὴν ἀνυπόφορη ζέστη τῆς βραδυᾶς ἐκείνης, ἐπειδὴ ἐβιαζόμουν ν' ἀποτελειώσω ἕνα γράμμα πολὺ κατεπεῖγον, τὸ ὁποῖον, ὁ ἄνθρωπός μας, εἰδοποιημένος ἀπὸ βραδυοῦ ἔμελλε νὰ φέρῃ τὸ πρωῒ πολὺ ἐνωρὶς εἰς τὸ ταχυδρομεῖο.

Ὅσοι γνωρίζουν τὸ σπίτι μας, τοὐλάχιστον ἐξωτερικῶς, θὰ ἐνθυμοῦνται, ὅτι τὸ ἰσόγειο δωμάτιο, ποῦ ἀναφέρω, ἔχει ἕνα μόνο παράθυρο, τὸ ὁποῖο, φραγμένο μὲ σιδερένια ῥαβδία, κλειέται, ἀπάνου ἀπὸ τὴ μέση, μὲ καρφωτή, ἀκίνητη ξυλίνη κιγκλίδα (γρίλια), εἰς τρόπον ὥστε, μετρίου ἀναστήματος ἄνθρωπος, ἐὰν θελήσῃ νὰ κυττάξῃ μέσα, δὲν θὰ ἠμπορέσῃ νὰ δείξῃ ἀπὸ τὸ κορμί του παρὰ ἕως εἰς τὸν λαιμό. Ἐξακολουθοῦσα νὰ γράφω, ὅταν ἐνόμισα ὅτι ἀγροίκησα ἐπάνωθέ μου μία χαμηλὴ φωνὴ ἀνθρώπου, ἡ ὁποία δὲν ἐννόησα τί εἶπε. Βυθισμένος, ὡς ἤμουνα εἰς τὸ γράψιμό μου, ἡ φωνὴ ἐκείνη ἔξαφνα μὲ ἐτάραξε, καὶ παραίτησα ἀθέλητα τὸ κοντύλι. Ἀσήκωσα τὰ μάτια εἰς τὸ παράθυρο, ἐπειδὴ ἀπὸ 'κεῖ μοῦ ἐφάνη πῶς ἐρχότουν ἡ φωνή, καὶ ἐδιάκρινα, 'πίσω ἀπὸ τὰ σίδερα, ἕνα πρόσωπο ἀνθρώπου, εἰς ἐμὲ ἀγνώστου, ὁ ὁποῖος, πρὶν τὸν ἐρωτήσω τί θέλει :

— Ἠμπορῶ νὰ σοῦ 'πῶ, ἀφέντη ; μοῦ εἶπε.

— Τί θέλεις ; — τοῦ ἀποκρίθηκα — λέγε λοιπὸν γλήγορα, καὶ μὴ μὲ χασομερᾷς, γιατὶ ἔχω, καθὼς βλέπεις, ἐργασία . . .

— Ἤθελα νὰ σοῦ 'πῶ ἀπὸ κοντά· μπορεῖς μιὰ στιγμὴ νὰ μ' ἀνοίξῃς;

— Δὲ μοῦ λὲς — τοῦ κάνω — ἀπ' αὐτοῦ, χωρὶς νὰ μ' ἀσηκώνῃς ;

— Δὲν ἔχω, ἀφέντη, μόνο νὰ σοῦ 'πῶ, ἔχω καὶ κἄτι νὰ σοῦ δώσω . . .

— Νὰ μοῦ δώσῃς ;

— Ναῖσκε.

[1] *Νεγρονιὰ* ὀνομάζουν ἐδῶ εἰς τὴν Ζάκυνθο, ἕνα εἶδος γαρουφαλιᾶς, τῆς ὁποίας τὰ ἄνθη (νεγρόνια) εἶνε μεγαλήτερα ἀπὸ τὰ κοινὰ γαρούφαλα.

— Καμμία, τάχα ἐπιστολή, ποῦ σοῦ ἐδῶκαν γιὰ 'μέ;.. Αἴ, τότε πέρασέ τηνε ἀπὸ τὸ παραθύρι... πέταξέ τηνε μέσα.

—Ὄσκε... εἶνε πράμμα, ποῦ δὲν περνάει ἀπὸ τὰ σίδερα.

Νὰ θέλῃ—ἐσκέφθηκα— νὰ ἔμβῃ, χωρὶς νὰ 'ξέρω τί ἦτον ἐκεῖνο τὸ πρᾶγμα, τὸ ὁποῖον δὲν ἐχωροῦσε ν' ἀπεράσῃ ἀπὸ τὰ σίδερα τοῦ παραθυριοῦ, ἐνῷ εἰμποροῦσα, ἂν ἤθελα, νὰ τὸ μάθω,—μ' ἔκαμε γιὰ μία στιγμὴ νὰ ὑποψιασθῶ, πῶς ἦτο πρόφασις νὰ μὲ πλησιάσῃ — δὲν εἶξερα γιὰ ποῖον σκοπό — καὶ νὰ αἰσθανθῶ — ἐντρέπομαι, ποῦ τὸ λέγω — ἕναν κἄποιον φόβον, μ' ὅλον, ποῦ ἡ νύκτα δὲν ἦτον πολὺ προχωρημένη, καὶ οἱ ἄνθρωποι δὲν ἔλειπαν ν' ἀπερνοῦνε ἀπὸ τὸ σπίτι. Μὰ ἡ περιέργεια, τὴν ὁποία μοῦ ἐπροξένησε τὸ ἄγνωστο ἐκεῖνο πρόσωπο, ἐνίκησε κάθε δισταγμό μου, καὶ ἀσηκώθηκα ἀποφασισμένος ν' ἀνοίξω εἰς τὸν ὕποπτο, νυκτερινὸ ἐπισκέπτη μου, κρατῶντας—ἀνόητη προφύλαξι—ὀπίσω ἀπὸ τὴ ῥάχι μου τὸ περίστροφο, τὸ ὁποῖο—μὴ γελάσετε—ἤμουν ἀμφίβολος ἂν ἦτον ἀδειανὸ ἢ γιεμισμένο. Καὶ διευθυνθεὶς πρὸς τὴ θύρα τῆς ἐμβασίας, τὴν ἄνοιξα.

Ὁ ἄγνωστος ἐμβῆκεν. Ἡ φυσιογνωμία του μοῦ ἐπροξένησε μᾶλλον συμπάθεια παρὰ φόβον. Ἦτον ἀναστήματος μετρίου, μεσόκοπος, λιγνὸς καὶ πτωχικὰ ἐνδυμένος. Κάτω ἀπὸ τὴ μασχάλη του ἐκρατοῦσε ἕνα βαρὺ φορτίον. Ἦταν ἕνα κασσιτέρινο ἀγγειό, τενεκές, νομίζω, πετρελαίου, εἰς τὸν ὁποῖον ὑπῆρχε φυτευμένη μία νεγρονιά, ποῦ εἶχεν — ἐνθυμοῦμαι — ἕνα—δύο νεγρόνια ἀνοικτά.

— Ξέρω, ἀφέντη, πῶς σ' ἀρέσουνε πολὺ τὰ ἄνθη... εἶπεν ὁ ἄγνωστος, ἀπιθώνοντας τὸ φορτίον του ἐπάνω εἰς μία καρέκλα.

— Εἶνε ἀλήθεια, καὶ νὰ ἡ ἀπόδειξις — τὸν διέκοψα — δείχνωντάς του ἕν' ἀγγεῖο γεμάτο ἀπὸ μανόλιαις, νεγρόνια, γαρούφαλα κάθε λογῆς, τὰ ὁποῖα μοῦ ἔστελνε καθημερινῶς ἡ ἀρραβωνιαστικιά μου.

— Καὶ σῶφερα — ἐξακολούθησε — ἐτούτη τὴν νεγρονιὰ γιὰ νὰ τὴν ἀγοράσῃς... Κράτησέ τηνε, ἀφέντη, καὶ δόσε μου ὅ,τι σὲ φωτίσει ὁ Θεός, γιατ' ἔχω μεγάλη χρεία...

— Ἔχω, καϋμένε, ἔλλειψι ἀπὸ τόπο, καὶ δὲν εἰξέρω ποῦ νὰ τὴν ἀπιθώσω· μά, ἀφοῦ, καθὼς μοῦ λές, ἔχεις χρεία, νά, λάβε δύο δραχμαῖς—δὲν ἔχω 'ς τὴν ἀλήθεια περισσότερο, ἐτούτη τὴ στιγμή—οἰκονόμησε τὴν περίστασί σου, καὶ πάρε τὴν νεγρονιά σου 'πίσω. Καὶ γιὰ νὰ μὴν προσβάλλω τὴ φιλοτιμία του,—ὅταν εὐκολυθῇς, μοῦ ταῖς ἐπιστρέφεις—ἐπρόσθεσα.

Ὁ ἄγνωστος, λαμβάνοντας τὸ δίδραχμο, μὲ εὐχαρίστησε· ἐκαληνύκτησε καὶ ἐκίνησε γιὰ νὰ φύγῃ.

— Αἴ, καὶ τὴ νεγρονιὰ δὲν τὴν παίρνεις ; τοῦ ἐφώναξα. Μάθε πῶς ἐγὼ δὲν δανείζω μὲ ἐνέχυρο — ἐπρόσθεσα χαμογελῶντας.

— Δὲ θὰ γυρίσω, ἀφέντη, ἀμέσως εἰς τὸ σπίτι· — μοῦ ἀποκρίθηκε — ἂς μείνῃ ἀπόψε ἐδῶ, ἂν δὲν σοῦ φέρνῃ βάρος, καὶ αὔριο τὴν αὐγοῦλα ἔρχουμαι καὶ τὴν παίρνω.

— Καλά, ὅπως θέλεις· ἄφησέ τηνε, ἂς μένῃ.

— Σ' ἀφίνω τὴν καληνύχτα — μοῦ εἶπε.

— Καληνύχτα — τοῦ ἀποκρίθηκα — καὶ τὸν ἄκουσα ποῦ ἔκλεισε τὴ θύρα.

— Ὅταν ἔφυγε, ἐδόθηκα εἰς ταῖς ἀκόλουθαις σκέψαις: Νὰ εἶχε πραγματικῶς ἀνάγκη αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος ; ἢ σπρωγμένος ἀπὸ τὸ πάθος τοῦ κρασιοῦ ἢ τοῦ παιγνιδιοῦ ἔκλεψεν ἀπὸ τὸ σπίτι του, ἢ καὶ ἀπὸ ἄλλο, ἐκείνη τὴ νεγρονιά, γιὰ νὰ ἠμπορέσῃ, πουλῶντάς την, νὰ παίξῃ ἢ νὰ μεθύσῃ 'ςὲ κανένα κρασοπουλειό, ὅπου φίλοι ὅμοιοί του, περιμένουν τὸ δίδραχμο γιὰ νὰ πιοῦνε εἰς ὑγεία τοῦ κουτοῦ, ποῦ θὰ τὸ ἔδινε ; Καὶ ἐτούτη ἡ σκέψι μ' ἔκανε νὰ μετανοήσω γιὰ τὴ γενναιότητά μου. Ἀλλὰ πάλι, ἂν αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος εὑρισκότουν πραγματικῶς 'ςὲ περίστασι, καί, ἐντρεπόμενος νὰ ζητήσῃ ἐλεημοσύνην, ἐπῆρε τὴ νεγρονιά, — μὴ ἔχωντας τίποτε ἄλλο, — γιὰ νὰ προμηθευθῇ, πουλῶντάς την, τὸ ψωμὶ τῶν παιδιῶν του ; Καὶ μὲ τὸν στοχασμὸν τοῦτον, ὁ ὁποῖος μὲ ἔπειθε περισσότερο, καὶ μὲ τὴ γλυκειὰ εὐχαρίστησι, ποῦ αἰσθανότουν ἡ ψυχή μου, γιὰ τὸ καλό, ποῦ ἐνόμιζα πῶς ἔπραξα, ἐτελείωσα τὴν ἐπιστολή, ποῦ εἶχα διακόψει, ἔσβυσα τὸ φῶς, ἀνέβηκα νὰ πλαγιάσω.

*
* *

Ἦλθε καὶ ἡ ἡμέρα, ἦλθε καὶ ἡ ἄλλη· ἀπέρασαν ἄλλαις τρεῖς — τέσσαρες, καὶ ἡ νεγρονιὰ ἔμενεν ἀκόμη εἰς τὸ σπίτι μου. Οὔτε ὁ ἄγνωστος, οὔτε ἄλλος κανείς, ἦλθεν ἀπ' ὄνομά του, νὰ τὴν ζητήσῃ. Εἶπα ὅτι εἶχεν ἔλθει καὶ ἡ ἕκτη ἡμέρα, ἀλλὰ δὲν εἶχε περάσει ἐντελῶς, ὅταν τὸ ἀπόγιωμα αὐτῆς τῆς ἰδίας ἡμέρας, ἑτοιμάσθηκα, κατὰ τὸ συνηθισμένο, νὰ εὔγω περίπατο. Ἔκοψα ἕνα νεγρόνι ἀπὸ τὴ νεγρονιά, ποῦ ἦτον ἀνοικτὸ ἀπὸ τὴν αὐγή, τὸ ἔβαλα εἰς τὸν κόρφο μου, καὶ εὔγῆκα· ἀλλ' ἀντὶ νὰ πάρω, ὡς σχεδὸν πάντοτε, τὸν παράλιο δρόμο, ἐτράβηξα τὸ δρόμο τῆς Ἁγίας Τριάδος, μὲ τὴν ἰδέα νὰ κάμω τὸν περίπατόν μου εἰς τὸ Κρυονέρι. Εἶχα μόλις φθάσει εἰς ταῖς Φυλακαίς, ὅταν ἄκουσα, 'λίγα βήματα ὀπίσω μου, πατήματα ἀνθρώπων, καὶ εἰς τὸν ἴδιον καιρὸ 'σὰν νεκρικὸ ψάλτιμο, ἐνῷ μία ὀσμὴ βαρειὰ ἀπὸ λιβάνι ἐκτύπησε τὸ ρουθοῦνι μου. Ἐστράφηκα, καὶ εἶδα νὰ προχωρῇ σιγὰ μία κηδεία, συγ-

κείμενη ἀπὸ σαράντα — πενῆντα ἀνθρώπους, ἀνάμεσα εἰς τοὺς ὁποίους ἐξεῖχε καὶ ἐδιακρινότουν τὸ ἄσπρο — καθώς, μοῦ ἐφάνη — κιβοῦρι τοῦ 'πεθαμμένου. Ἐσταμάτησα διὰ ν' ἀπεράσουν. Ἡ πένθιμος συνοδεία εἶχε φθάσει πλησίον μου. Τὸ νεκρικὸ κιβώτιο, ἁπλούστατο, γυμνὸ ἀπὸ κάθε στόλισμα, μὲ λευκό, ταπεινὸ ὕφασμα ἐνδυμένον, ἔφερεν, εἰς τὴ θέσι τῆς κεφαλῆς, ἕνα στεφάνι ἀπὸ ἄνθη πλαστά, γνώρισμα πῶς ὁ νεκρὸς ἢ ἡ νεκρή, ἦτον ἄγαμος. Ἀμέσως ξοπίσω, ἀκολουθοῦσεν ἄνθρωπος,— ὁ πλησιέστερος βεβαίως συγγενὴς τοῦ ἀποθαμμένου ἢ τῆς ἀποθαμμένης,— ὁ ὁποῖος, ἂν καὶ εἶχε τὸ κεφάλι σκυμμένο πρὸς τὴ γῆ, καὶ τὸ περιλαίμιο τοῦ ἐνδύματός του σηκωμένο, ἕως σχεδὸν τ' αὐτιά, — καὶ δὲν εἰμπόρεσα ἐπομένως νὰ ἰδῶ καλὰ τὸ πρόσωπό του, μοῦ ἐφάνη — ἦτον ἴσως ἀπάτη ἰδική μου — πῶς εἶχε μία κἄποια ὁμοιότητα μὲ τὸν ἄνθρωπο τῆς νεγρονιᾶς. Ἡ ὄψι τοῦ δυστυχισμένου ἐκείνου, ποῦ κάθε τόσο ἐπλησίαζε τὸ μαντῆλι εἰς τὰ μάτια, γιὰ νὰ σφογγίσῃ τὰ δάκρυά του, μὲ ἐσυγκίνησε καὶ μοῦ ἐπροξένησε λύπη, ἀλλὰ εἰς τὸν ἴδιον καιρὸ ἐκίνησε τὴν περιέργειά μου. Ἀνακατώθηκα μὲ ἐκείνους, ποῦ ἀκολουθοῦσαν. Ἡ κηδεία ἐδιευθυνότουν εἰς Ἁγίαν Παρασκευήν. Ἔπειτα ἀπὸ ὀλίγα λεπτά, ἀνέβαινα κ' ἐγὼ μὲ τοὺς ἄλλους, τὸν ἀνώμαλο καὶ ἀνηφορικὸ δρόμο, ποῦ ὁδηγεῖ εἰς τὸ μικρό της κοιμητήριον. Ἐφθάσαμεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν. Τὸ κιβοῦρι ἐτοποθετήθη καταμεσῆς. Ἐγὼ ἔλαβα θέσι εἰς ἕνα στασίδι ἀγνάντια ἀπὸ τὸν λυπημένον, ὁ ὁποῖος εἰς ὅλη τὴ διάρκεια τῆς νεκρώσιμης ἀκολουθίας, δὲν ἀσήκωσε τὰ μάτια. Ἦλθεν ἡ στιγμὴ τοῦ ἀσπασμοῦ . . . Ὁ λυπημένος, ὁδηγούμενος ἀπὸ δύο ἄλλους, οἱ ὁποῖοι τὸν ἐκρατοῦσαν ἀπὸ τὰ χέρια, ἐπλησίασε τὸ νεκρικὸ κιβώτιο γιὰ νὰ τὸ ἀσπασθῇ. Δὲν περιγράφω τὴ στιγμὴ ἐκείνη τοῦ αἰωνίου ἀποχωρισμοῦ. Ὅποιος εὑρέθη εἰς τὴ θέσι τοῦ δυστυχισμένου ἐκείνου, εἰμπορεῖ νὰ ἐννοήσῃ τὸν πόνο τῆς καρδιᾶς του, ἐπειδὴ θὰ τὸν αἰσθάνθη. Ἀσπασθήκαμεν ὅλοι μὲ τὴ σειρά μας, καὶ ἐσυντροφεύσαμε τὸν ἀποθαμμένο εἰς τὸν τάφον, εἰς τὸ χεῖλος τοῦ ὁποίου ἀπίθωσαν, ἐπάνω εἰς ἕνα μικρὸ ὕψωμα ἀπὸ σβώλους καὶ χώματα, τὸ κιβοῦρι, γιὰ νὰ τοῦ 'περάσουν ἀποκάτου τὰ σχοινιά, μὲ τὰ ὁποῖα ἔμελλε νὰ τὸ καταιβάσουν. Τὸ εἶχα πλησίον μου· ἐὰν ἅπλωνα τὸ χέρι εἰμποροῦσα νὰ τὸ 'γγίξω. Ὁ παπᾶς ἀπήγγειλε τὸ «αἰωνία σου ἡ μνήμη,» τὸ ὁποῖον ἐπανάλαβαν, ἐν χορῷ, ὅλοι. Τὸ νεκρικὸ κιβώτιο, εἶδα σιγά — σιγὰ νὰ σέρνεται πρὸς τὸ λάκκο. Τὴ στιγμὴ ἐκείνη, — δὲν εἰξέρω πῶς — ἐνθυμήθηκα τὸ νεγρόνι. Τὸ εὔγαλα βιαστικὰ ἀπὸ τὸν κόρφο μου, καὶ τὸ 'πέρασα εἰς τὴ στενὴ χρυσῆ ταινία, μὲ τὴν ὁποίαν ἐσχηματιζότουν ὁ σταυρὸς τοῦ σκεπάσμα-

τος. Ὁ λυπημένος, ὁ ὁποῖος ἐκύτταζε πάντοτε πρὸς τὴ γῆ, εἶδε, φαίνεται, τὸ χέρι, ποῦ ἀπερνοῦσεν εἰς τὸ σταυρὸ τὸ νεγρόνι, καὶ ἀσήκωσεν, εἰς τὸν ἴδιον καιρό, τὰ μάτια.

Τὸν ἀνεγνώρισα. Ἦτον ὁ ἄνθρωπος τῆς νεγρονιᾶς, ὁ ὁποῖος, συγκινημένος καὶ ἄφωνος, μοῦ ἔπιασε καὶ μοῦ ἔσφιξε τὸ χέρι. Χωρὶς νὰ γνωρίζω τὸν δεσμὸν τῆς συγγενείας, ὁ ὁποῖος ἔδενε τὸν ἄνθρωπον ἐκεῖνον μὲ τὸν ἀποθαμμένον, ἐτραύλισα ὀλίγαις λέξαις παρηγορίας, ἀπὸ ἐκείναις, ποῦ λέγουν εἰς παρόμοιαις περίστασαις, ταὶς ὁποίαις, δὲν εἰξέρω, ἂν ταῖς ἄκουσεν. Ἀπὸ κάποιον ποῦ ἦτον πλησίον μου, ἔμαθα πῶς ἡ ἀποθαμμένη, εὔμορφη καὶ τρυφερὴ κόρη δεκάξη, ἕως δεκαφτὰ χρονῶν, ἦτον θυγατέρα του. Ἀπὸ τὸν πατέρα τὸν ἴδιον ἔμαθα ἀργότερα, ὅταν ἐπιστρέψαμεν εἰς τὸ σπίτι, ὅπου κ' ἐγὼ μὲ τοὺς ἄλλους τὸν ἐσυντρόφευσα, ταὶς λεπτομέρειαις τῆς ἀσθενείας καὶ τοῦ θανάτου της. Ἦτον ἄῤῥωστη ἀπὸ καμμιὰ δωδεκαριὰ σχεδὸν ἡμέραις· μοῦ εἶπε πῶς ἀπὸ ταὶς ἀρχαὶς τῆς ἀσθενείας της, μὴ ἔχοντας τὰ μέσα, ἐπειδὴ ἀπὸ πολὺν καιρὸ δὲν ἐργαζότουν, ἄρχισε 'λίγο-'λίγο νὰ πουλῇ ὅ,τι εἶχεν εἰς τὸ σπίτι. Πέντ', ἕξη 'μέραις, πρὶν τοῦ θανάτου της, ὁ γιατρὸς ἦλθε πάλι· εἶδε τὴν ἄῤῥωστη, καὶ εἶπε πῶς ἦταν ἀνάγκη μεγάλη νὰ τῆς δώσουν τὸ γιατρικό, ποῦ εἶχε γράψει, καὶ τὸ ὁποῖο δὲν εἶχαν νὰ τῆς ἀγοράσουν. Τὸ σπίτι εἶχε πλειὸ ἐρημώσει ἀπὸ τὰ πράγματά του. Ὁ δύστυχος πατέρας, ἔστριψε — μοῦ εἶπε — γύρω του τὸ μάτι καὶ δὲν ἀπάντησε ἄλλο ἀπὸ τὴ νεγρονιά. Αὐτὴ μόνη ἔμενεν ἐκεῖ μέσα· ἀλλὰ δὲν ἐτολμοῦσε νὰ τὴν πουλήσῃ, γιατὶ ἦταν τὸ ἀκριβώτερο ἀντικείμενο τῆς ἀῤῥωστημένης. Τὴν ἐκαμάρωνε, — μοῦ ἔλεγε κλαίωντας — τὴν ἐλάτρευε, καὶ τώρα ποῦ μοῦ ἦτον ἄῤῥωστη, μᾶς ἐρωτοῦσε ἂν τὴν ἐποτίσαμε, καὶ τὴν ἐκύτταζε ἀπὸ τὸ κρεββάτι μὲ τὸ σβυμμένο ματάκι της, καὶ μᾶς ζητοῦσε κάθε νεγρόνι, ποῦ ἄνοιγε, νὰ τῆς τὸ δίνουμε, καὶ τὸ ἐφύλαε εἰς τὸ προσκέφαλό της! Ἀλλὰ ὁ γιατρὸς εἶχεν εἰπῆ, πῶς ἦτον ἀνάγκη μεγάλη γιὰ τὸ γιατρικό, ἀπὸ τὸ ὁποῖο οἱ δύστυχοι γονέοι ἤλπιζαν τὴ γιατρειά τοῦ παιδιοῦ τους.

— Ἡ νύχτα ἐσίμωνε, ἐπροχωροῦσε, καὶ ἡ ρετσέτα ἔμενε ἀκόμη, ἐδῶ 'ς τὴν τσέπη μου — ἐξακολουθοῦσε νὰ λέγῃ — καὶ δὲν ἔπαυε νὰ κλαίῃ ὁ κακορροίζικος πατέρας. Ἐπρόσεχα νὰ ἰδῶ ἂν μὲ κυττάζῃ ... δὲ μ' ἐβάσταινε ἡ καρδιά μου νὰν τ' ἀποφασίσω, γιατὶ δὲν ἤθελα νὰ μοῦ πικραθῇ ... Μὰ τί ἔπρεπε νὰ γείνῃ; διακονιὰ νὰ ζητήσω, δὲν εἶμ' ἀφέντη, μαθημένος· καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος δὲν πιστεύουνε οἱ ἄνθρωποι εἰς τὴν περίστασι τοῦ ἄλλου. Τοὺς νομίζουνε ὅλους κατεργαρέους, καὶ

δὲ γνωρίζουνε, ἢ δὲ θέλουνε νὰ ξεχωρίσουνε ἐκείνους, ποῦ 'ς τ' ἀληθινὰ ὑποφέρουνε. Εἶχα πάρει πλειὰ τὴν ἀπόφασι. Ἐκείνη τὴ στιγμὴ εἶχε στρέψει ἐκείνη πλευρό. Δὲν μὲ ἔβλεπε . . . Ἁρπάζω, σὰν κλέφτης τὴ νεγρονιὰ— κ' ἐδῶ τὸ παράπονο τοῦ ἔπνιξε τὴ φωνὴ—ποῦ τὴν εἶχε μὲ τὰ ἴδια τὰ χεράκια της φυτεμμένη ἡ Τασία μου — καὶ σοῦ τὴ φέρνω 'ς τ' ἀρχοντικὸ γιὰ νὰ τὴν ἀγοράσῃς. Καὶ ἀπὸ τότες δὲν τὴν ξαναζήτησε, γιατὶ ἀπὸ ὥραν τὴν ὥρα ἐχειροτέρευε τὸ παιδί μου ! Καὶ τώρ', ἀφέντη, κράτησέ τηνε, ἂν ἀγαπᾷς· βλέπωντάς τηνε, ἐγώ, θὰ μοῦ ξανάφτῃ τὸν καϋμό . . . Γιατὶ νὰ τὴν ἔχω, ἀφοῦ ἔχασα ἐγὼ ἐκείνη ;

Ἐτούτη ἡ διήγησι κατελύπησε τὴν καρδία μου· δὲν εἰξέρω πῶς ἐκρατήθηκα ἀπὸ τὸ νὰ κλάψω, τόσον ἤμουν συγκινημένος, ἀλλὰ δὲν εἰμπόρεσα νὰ πνύξω ἕνα εἶδος ἀγανακτήσεως, ποῦ αἰσθάνθηκα ἐναντίον τοῦ δυστυχισμένου ἐκείνου, ὁ ὁποῖος εἶχε μᾶλλον ἀνάγκη ἀπὸ τὴν συμπάθεια καὶ τὴν παρηγοριά μου.

— Σκληρέ ! καὶ δὲν μοῦ ἔλεγες τὴν περίστασι ; τοῦ λέγω — μὴ σκεπτόμενος πῶς μὲ τὴν ἐπίπληξι ποῦ τοῦ ἔκανα, ἐφαρμάκωνα περισσότερο τὴν πληγή του. Γιατί ἠθέλησες, ἐμὲ ἀθῶον, νὰ μὲ συμπεριλάβῃς, χωρὶς νὰ θέλω, χωρὶς νὰ 'ξέρω, συνένοχο εἰς μία τόσο ἀπάνθρωπη πρᾶξι ; Ἀλλὰ πάλι τὴ νεγρονιὰ μήπως ἐγὼ ἤθελα νὰ τὴν κρατήσω ; Ἐσὺ ἤθελες νὰ τὴν ἀφήσῃς, μόλον, ποῦ σοῦ εἶπα νὰ τὴν πάρῃς. Καὶ τοῦτα ἔλεγα, 'σὰν νὰ ἤθελα νὰ παρηγορήσω τὸν ἑαυτό μου, καὶ ν' ἀθωωθῶ ἐμπρός 'ς τῆς ἀποθαμμένης κόρης τὴ σκιά, ἡ ὁποία ἐνόμιζα, πῶς ἐτριγύριζε ἀκόμη εἰς τὸ σπίτι.

— Μά, ἀφέντη μου, μὴ συγχίζεσαι· μὴ λυπᾶσαι· τοῦ λόγου σου δὲν ἔχεις κανένα φταίξιμο, μοῦ ἔλεγεν ὁ δυστυχής, γιὰ νὰ μὲ παρηγορήσῃ. Μάλιστα σοῦ εἶμαι ὑπόχρεως, καὶ ἔχω ἐτούτη τὴν παρηγορία, πῶς ἡ Τασία μου, ἂν τῆς ἔλειψε, πρὶν κλείσῃ τὰ μάτια ἡ ἀγαπημένη της νεγρονιά, ἐπῆρε κοντά της εἰς τὸν τάφο ἕνα ἀπό τὰ ἄνθη της . . . Καὶ τέτοιαλέγωντας, μοῦ ἅρπαξε τὸ χέρι καὶ τὸ ἐσίμωσε εἰς τὰ χείλη γιὰ νὰ τὸ ἀσπασθῇ, ἀλλὰ δὲν ἐπρόφθασε, ἐπειδὴ ἐγὼ ἐγκαίρως τὸ ἀπόσυρα.

Ἔπειτα ἀπὸ ὀλίγην ὥραν, ἀποχαιρέτησα τοὺς λυπημένους, καὶ ἀναχώρησα.

*
* *

Ἐπίστρεψα εἰς τὸ σπίτι. Ἄνοιξα τὸ γραφεῖο. Τὸ βλέμμα μου ἔπεσεν ἀμέσως εἰς τὴ νεγρονιά. Ἦτον ἀκόμη ἐκεῖ ἀπὸ ἕξη ἡμέραις. Τῆς ἔχυσα ἕνα ποτῆρι νερὸ καὶ τὴν ἐχάϊδευσα μὲ ἐκείνη τὴ στοργή, ποῦ θὰ αἰσθανόμουν γιὰ μία ὀρφανή. Ἐνόμιζα πῶς εἰς τὰ μικρά της κλωνάρια

ἦλθε νὰ κρυφθῇ ἡ ψυχὴ τῆς 'πεθαμμένης, καὶ ἔγυρα τὸ αὐτὶ μήπως ἀκούσω κανένα ψυθύρισμα.

Ἑτοιμάσθηκα νὰ πλαγιάσω. Ἡ νεγρονιά, ἡ κηδεία, τὸ κοιμητήριο, ἡ 'πεθαμμένη, ἡ διήγησι τοῦ δυστυχισμένου πατέρα, δὲν ἔφευγαν ἀπὸ τὴ φαντασία μου. Μὲ αὐταὶς ταὶς ἐντύπωσαις, ἔπεσα νὰ κοιμηθῶ. Καὶ ἀποκοιμήθηκα. Εἰς τ' ὄνειρό μου εἶδα μία παρθένα, ὁλόλευκα ἐνδυμένη, μὲ ξέπλεκα χρυσᾶ μαλλιά, ποῦ ἐκυμάτιζαν εἰς τοὺς κεροπλασμένους ὤμους της, ἡ ὁποία μοῦ ἔδειχνε ἕνα ἄνθος κόκκινο, 'σὰν νεγρόνι, ποῦ κρατοῦσε εἰς τὸ χέρι, καὶ μοῦ χαμογελοῦσε . . .

Τὴν αὐγή, μόλις ἀσηκώθηκα καὶ ἐνδύθηκα, ἐδιάταξα νὰ ἔλθῃ ἕν' ἁμάξι. Ἐπῆρα μαζῇ μου τὴ νεγρονιὰ καὶ δύο κομμάτια σανίδι, μὲ τὰ ὁποῖα ἐσχημάτησα ἕνα σταυρό. Ἐφώναξα τοῦ ἁμαξηλάτη: Εἰς τὸν Ἐσταυρωμένο. Εἰς ὀλίγα λεπτὰ εὑρισκόμουν εἰς τὸ κοιμητήριο τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς. Ἐγονάτισα καὶ ἀσπάσθηκα τὸν νειοσκαμμένον τάφον. Ἐφύτεψα ἐκεῖ τὴ νεγρονιὰ καὶ σιμά της τὸν ἀχρωμάτιστο, ξύλινο σταυρό, ἐπάνω εἰς τὸν ὁποῖον ἐχάραξα μὲ τὸ κονδυλομάχαιρο:

«Τασία Γρυφάλη, 1891»

*
* *

Ἐπίστρεψα ἔπειτα ἀπὸ ὀκτὼ ἡμέραις εἰς Ἁγίαν Παρασκευήν. Ἡ νεγρονιὰ δὲν εἰμποροῦσε νὰ ζήσῃ. Εἶχε μαραθῇ, ὡς ἐμαράθηκεν ἡ κόρη, ποῦ τὴν εἶχε φυτεμμένη.

Ζάκυνθος, Ἰούλιος 1893. ΑΝΔΡΕΑΣ ΜΑΡΤΖΩΚΗΣ

ΠΙΚΡΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ

— Εἶναι πικρὰ τὰ τραγουδάκια γαλανή
Ποῦ ἔγραψα μακρυὰ ἀπὸ σένα μόνος
Γιατὶ τὰ γέννησε καρδιὰ ὅπου πονεῖ
Γιατὶ τὰ μύρωσε τὸ δάκρυ καὶ ὁ πόνος!

ΔΑΚΡΥ ΚΑΙ ΔΑΚΡΥ

Εἶδα 'ς τὸν ὕπνον μου πῶς πέθανες τρελλή
Κ' ἔχυσα δάκρυα πικρὰ φαρμακωμένα,
Ξυπνάω τότε ἀλλὰ κλαίω πειὸ πολὺ
Γιατὶ ἐζοῦσες ἀλλὰ ὄχι δι' ἐμένα.

ΝΙΚΟΣ ΚΟΤΣΕΛΟΠΟΥΛΟΣ

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Π. ΚΥΡΙΑΖΗΣ

Απάντων ἀνεξαιρέτως τῶν ἐθνῶν ἡ Ἱστορία μνημονεύει μετ' ἐπαίνων τῶν ἡρωϊκῶν ἔργων τῶν εὐκλεῶς ὑπὲρ Πατρίδος ἀγωνισαμένων, καὶ βεβαίως ἀγήρως εἶναι ἡ δόξα τῶν Ἀνδρῶν, ὅσοι ἐκ κινδύνων ἔσωσαν ἢ ἐμεγάλυναν τὴν ἑαυτῶν πατρίδα ἢ ὑπὲρ ταύτης τὴν ἑαυτῶν ζωὴν ἐθυσίασαν. Ἀλλ' ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς Ἐθνικῆς ἡμῶν Παλιγγενεσίας δὲν πρέπει ἐν ἥσσονι μοίρᾳ νὰ τάξωμεν τοὺς ἄνδρας, ὅσοι ἐκ διακαοῦς κατεχόμενοι ὑπὲρ τῆς Ἐθνικῆς Προόδου μερίμνης, ὑπὲρ αὐτῆς καθ' ὅλον τὸν βίον εἰργάσθησαν, οἵτινες μακρὰν τοῦ πατρῴου ἐδάφους ἢ ἐν κακουχίαις καὶ στερήσεσι διαβιοῦντες, ἢ ἐν μέσῳ ὑλικῶν ἀπολαύσεων καὶ ἀνέσεως βιωτικῆς διαιτώμενοι, οὐδέποτε τὴν ἑαυτῶν πατρίδα ἐπελάθοντο, ἀλλὰ δραστηρίως καὶ πεφωτισμένως ἐργαζόμενοι συνέλεξαν πλοῦτον ἄφθονον ἐπὶ μόνῳ τῷ σκοπῷ, ὅπως τοῦτον ἀνάθημα εἰς τὸν βωμὸν τῆς πατρίδος προσφέρωσι, πάντοτε ἀκοίμητον τηροῦντες τὸ πῦρ τῆς πρὸς αὐτὴν ἀγάπης των. Ἄνευ τῆς ἀρωγῆς τῶν τοιούτων ἀνδρῶν ἡ χώρα ἡμῶν, καταπεπονημένη καὶ ἐξαντληθεῖσα ἐκ τοῦ μακροῦ ὑπὲρ δουλείας ἀγῶνος, δὲν ἤθελε δυνηθῇ νὰ ἐπουλώσῃ τὰς ἐκ τῶν ἀλλεπαλλήλων καταστροφῶν πληγάς, οὐδὲ νὰ προαχθῇ εἰς τὰ γράμματα καὶ τὰς ἐπιστήμας, ἥκιστα δὲ νὰ ἐπαρκέσῃ πρὸς ἀντίληψιν καὶ κηδεμονίαν τοῦ καθόλου Ἑλληνισμοῦ.

Ὅσον ὑψηλὸν καὶ ἐνθουσιῶδες παρίσταται τὸ φρόνημα τῶν ὑπὲρ πατρίδος ἀγωνισαμένων ἐν τοῖς πεδίοις τῶν μαχῶν, τόσον βαθέως ἐγκεχαραγμένη διαφαίνεται ἐν τῇ καρδίᾳ τῶν εὐεργετῶν τοῦ Ἔθνους ἡ πρὸς τὴν Πατρίδα λελογισμένη καὶ ἰσόβιος στοργή. Ἐντεῦθεν δικαίως τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος καυχᾶται ἐπὶ τῷ κύκλῳ τῶν εὐεργετῶν του. Οὐδὲν ἕτερον ἔθνος δικαιοῦται εἰς ὁμοίαν καύχησιν, καὶ οὐδεὶς λαὸς ἐν τῇ Ἀνατολῇ ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ παρομοίους ἥρωας φιλογενοῦς ἀφοσιώσεως καὶ πατριωτικῆς αὐταπαρνήσεως. Ἀναντιρρήτως τὸ ἡμέτερον Ἔθνος περιέχει εὐτυχῶς ἄφθονα καὶ ὑπέροχα στοιχεῖα πατριωτισμοῦ γενναίου ἐν τῇ ψυχῇ τῶν τέκνων του, καὶ ὑπὸ τὴν ἔποψιν ταύτην παρασκευάζοντα αὐτῷ βεβαίως ἐθνικὸν βίον ἀπαράμιλλον καὶ μέλλον ἱκανῶς εὔελπι. Ἐν τοῖς εὐεργέταις αὐτοῦ τὸ ἔθνος διακρίνει μετ' ἐνθουσιώδους ὑπερηφανείας ἔξοχον φιλοπατρίαν, ζηλωτὴν ἐθελοθυσίαν, συναισθάνεται δ' εὔλογον πεποίθησιν ἐπὶ τὰς μελλούσας τύχας αὐτοῦ καὶ ἐπὶ τὰ ὄνειρα

τοῦ Ἐθνικοῦ μεγαλείου. Διὰ τῶν εὐεργετῶν αὐτοῦ ἐπαιδαγωγήθη τὸ Γένος ἐν τοῖς γράμμασι καὶ ἐν τῷ πολιτισμῷ καὶ δι' αὐτῶν ἐγαλουχήθη μὲ τὸ γάλα τῆς ἐλευθερίας, ἔθραυσε δὲ ἐξεγερθὲν τοὺς κλοιοὺς τῆς σκληρᾶς αὐτοῦ ὑποδουλώσεως.

Νῦν τὸ Ἑλληνικὸν Ἔθνος μὴ ἀπολέσαν ἴσως τὸ ἰσχυρὸν συναίσθημα τῆς πρὸς τὴν πατρίδα ἡρωϊκῆς ἀφοσιώσεως καὶ τὴν εὐγενῆ ὁρμὴν πρὸς τὴν δόξαν καὶ τὸ Ἐθνικὸν μεγαλεῖον, ἀδυνατεῖ νὰ ἐκδηλώσῃ τὸν πατριωτισμὸν αὐτοῦ δι' ἔργων γενναίων, ἐκδηλοῖ ὅμως τοῦτον καθ'ἑκάστην δι'ἀπαραμίλλων ὑπὲρ τῆς Πατρίδος θυσιῶν, παρέχον ἀκόμη εἰς τὸν κόσμον φαινόμενον λαμπρὸν καὶ ἀπαραδειγμάτιστον εἰς τὴν ἐν γένει Ἱστορίαν.

Καὶ ἐν μέρει τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους ἀπολευθερωθέντος καὶ δημιουργηθέντος τοῦ Ἑλληνικοῦ Βασιλείου, οἱ εὐεργέται αὐτοῦ οὔτε ἠλαττώθησαν, οὔτε ἀνεπαύθησαν. Πλεῖστοι διαπρεπεῖς ἄνδρες κατῆλθον, ἵνα συναγωνισθῶσιν ἐνθουσιωδῶς ἐν τῷ σταδίῳ τῆς ἀληθοῦς προόδου τῆς πατρίδος, διὰ τῆς ἱδρύσεως Ὀρφανοτροφείων, Νοσοκομείων, Πολυτεχνείων, Πανεπιστημίων, Παρθεναγωγείων, Μουσείων, Βιομηχανικῶν Σχολείων, Στρατιωτικῶν Σχολῶν, Βιβλιοθηκῶν, Ἀκαδημιῶν, παρέχοντες ἀναμφίλεκτα μεγάλης καρδίας καὶ ἀρετῆς ὑπερόχου δείγματα. Ἄνδρες φιλοπάτριδες, δημιουργοῦντες μετὰ μόχθων καὶ οἰκονομιῶν περιουσίας, ὑφ' ἑνὸς καὶ μόνου ἐλαύνονται πόθου, ν' ἀναδειχθῶσιν εὐεργέται τοῦ Ἔθνους καὶ ν'ἀποβῶσιν ἰσχυροὶ παράγοντες ἀναπτύξεως, εὐημερίας, πνευματικῆς ἀναβιώσεως καὶ ἐθνικῆς δόξης. Δωροῦντες ἢ κληροδοτοῦντες εἰς τὸ Ἔθνος τὰς ἑαυτῶν περιουσίας, παρεσκεύασαν τὸν ἀγῶνα τῆς Ἐθνικῆς ἀναστάσεως, ἐπροίκισαν δὲ καὶ περιεκόσμησαν αὐτὸ διὰ φιλανθρωπικῶν καὶ ἐκπαιδευτικῶν ἱδρυμάτων, ἀνεγείραντες μέγαρα ἢ μᾶλλον ἀνάκτορα πλούσια καὶ μεγαλοπρεπῆ.

* * * *

Ἐν τῇ εὐγενεῖ χορείᾳ τῶν ἐθνικῶν εὐεργετῶν διαπρεπῆ κατέλαβε θέσιν ὁ ἐν Βουκουρεστίῳ τὴν 24ην Μαρτίου τοῦ 1893 ἀποβιώσας ΓΕΩΡΓΙΟΣ Π. ΚΥΡΙΑΖΗΣ. Ἐγεννήθη ἐν τῇ κωμοπόλει Πλατάνου πρωτευούσῃ τοῦ Δήμου Προσχείου τῆς ἐπαρχίας Ναυπακτίας τῷ 1830, ὁ δὲ πατὴρ αὐτοῦ, ἐφημέριος ὢν ἐν τῇ κωμοπόλει ταύτῃ, βλέπων τὸν ἐκ παιδικῆς ἡλικίας ζῆλον τοῦ παιδὸς πρὸς τὴν μάθησιν, ἀπέστειλε αὐτόν, ἅμα περατώσαντα τὰ διδασκόμενα τότε ἐν τῇ γενεθλίῳ πόλει στοιχειώδη μαθήματα, πρὸς τελειοτέραν ἐκπαίδευσιν, τὸ πρῶτον μὲν ἐν Μεσολογγίῳ, ἔνθα διέμενεν εἷς τῶν συγγενῶν αὐτοῦ, σχολάρχης ἐν τῇ πόλει ταύτῃ, ὁ Νικόλαος Παπαδόπουλος, ἀκολούθως δὲ ἐν Ἀθήναις, ἔνθα καταταχθεὶς εἰς τὴν Ἰατρικὴν σχολὴν τοῦ Πανεπιστημίου, καὶ μετ' εὐδοκίμους διδακτορικὰς ἐξετάσεις ἀριστεύσας ἠδυνήθη μετὰ παρέλευσιν χρόνου τινὸς νὰ ἐκπληρώσῃ τὸν πόθον ὑφ'οὗ κατείχετο, δηλαδὴ νὰ μεταβῇ εἰς Γαλλίαν πρὸς συμπλήρωσιν τῶν ἰατρικῶν αὐτοῦ σπουδῶν. Ἐκεῖ διέτριψεν ἐπὶ ἱκανὰ ἔτη ἐκπαιδευόμενος ἐν τοῖς πανεπι-

στημίοις τοῦ Μομπελλιὲ καὶ τῶν Παρισίων. Ἐπανελθὼν εἰς τὴν Ἑλλάδα ὁ *Γ. Κυριαζῆς* ἐξήσκησε τὸ ἰατρικὸν ἐπάγγελμα κατὰ πρῶτον ἐν Ναυπάκτῳ, καὶ ἀκολούθως ἐν Αἰτωλικῷ, θέλων νὰ φανῇ χρήσιμος ἰδίως εἰς τοὺς συμπολίτας αὐτοῦ, αὐτόθι δὲ διαμένων ἔλαβεν ἀφορμήν, ἵνα ἀφ' ἑνὸς μὲν καταδείξῃ τὴν ἐπιστημονικὴν αὐτοῦ ἀξίαν, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἀναφανῇ σωτὴρ ὁλοκλήρου πληθυσμοῦ. Εἰς διάφορα μέρη τῆς Δυτικῆς Ἑλλάδος ἀνεφάνησαν τότε κρούσματα τῆς ἀπαισίου νόσου, ἥτις τὸ πρῶτον ἐν τῇ ἐποχῇ ἐκείνῃ ἐπεσκέπτετο τὴν Ἑλλάδα, τῆς χολέρας. Ἀτυχῶς οἱ μὲν ἐν τῇ πρωτευούσῃ τοῦνομοῦ ἰατροὶ οὐδεμίαν ἔδωκαν προσοχὴν εἰς τὰς παραστάσεις τοῦ διακεκριμένου ἐπιστήμονος, αἱ δὲ δημόσιαι ἀρχαί, πεισθεῖσαι εἰς τὰς βεβαιώσεις τῶν ἰατρῶν, ὅτι οὐδὲν ἀνεφαίνετο ὕποπτον σύμπτωμα, ἠμέλησαν νὰ λάβωσι τὰ προσήκοντα μέτρα. Δυστυχῶς ὅμως αἱ προῤῥήσεις τοῦ *Γ. Κυριαζῆ* ἐπηλήθευσαν καὶ ἡ φοβερὰ νόσος ἐνέσκηψεν ἐν Μεσολογγίῳ μετὰ μεγίστης ὁρμῆς, ἐνῷ ἐν Αἰτωλικῷ, χάρις εἰς τὰ ληφθέντα ὑπὸ τῶν δημοτικῶν ἀρχῶν, τῇ πεφωτισμένῃ πρωτοβουλίᾳ τοῦ ἀνδρὸς προληπτικὰ μέτρα, ἡ νόσος δὲν ἠδυνήθη νὰ εἰσβάλλῃ.

Ὅλως περίβλεπτοι δύνανται ἀληθῶς νὰ θεωρηθῶσιν αἱ ἐκδουλεύσεις τοῦ *Γ. Κυριαζῆ* ὡς ἰατροῦ κατὰ τοὺς θλιβεροὺς ἐκείνους χρόνους. Τὸ πράττειν κατ' ἰδίαν τὸ ἀγαθόν, τὸ εὐεργετεῖν ἐν γένει τὴν ἀνθρωπότητα, εἰσὶ πολύτιμοι ἀρεταί, ἃς ἡ ἠθικὴ ἐπιβάλλει τοῖς δυναμένοις ὡς καθήκοντα ἱερά. Τὸ ῥίπτεσθαι ὅμως ἐν μέσῳ τοῦ θανάτου καὶ προκινδυνεύειν ὑπὲρ τῆς πασχούσης ἀνθρωπότητος, τυγχάνει τεκμήριον ὑψίστης μεγαλοψυχίας, κινούσης τὴν ἔκπληξιν καὶ τὸν θαυμασμὸν ἁπάντων, μηδ' αὐτῶν τῶν μᾶλλον ἀδυσωπήτων κοινωνιστῶν ἐξαιρουμένων, οἵτινες ἐν τῇ ἰσοπεδώσει τῆς διανοίας, τῶν αἰσθημάτων καὶ τῆς ἱκανότητος, ἣν ἐπιδιώκουσιν, οὐδέποτε θὰ ὀσφρανθῶσι τὸ θεῖον τοῦτο τῆς ὑπάτης ἀρετῆς ἄρωμα.

Ἀμείβων τότε τὰς παρασχεθείσας ὑπὸ τοῦ *Γ. Κυριαζῆ* εἰς τὴν δημόσιον ὑγείαν ὑπηρεσίας ὁ πάντοτε μὴ παριδὼν τὴν ἀληθῆ ἀξίαν καὶ χρησιμότητα πλήρης καρδίας ἀοίδιμος Βασιλεὺς Ὄθων, ἀπένειμεν αὐτῷ τὸ παράσημον τοῦ Σωτῆρος, ὅπερ κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ἦτον ἔνδειξις μεγίστης τιμῆς, περιεβάλλετο δὲ δι' ἐκλάμπρου αἴγλης, οὐχὶ ἔμβλημα ὡς σήμερον κομματικόν, στολίζον τὰ ἀσημότερα στήθη, ἀλλὰ διακριτικὸν δεῖγμα ἐκτιμήσεως καὶ ἠθικῆς ἀμοιβῆς μεγάλων ὑπηρεσιῶν καὶ πεφωτισμένων ἐκδουλεύσεων.

Μετά τινα ἔτη ὁ *Γ. Κυριαζῆς* ἀπήρχετο εἰς Ῥουμανίαν, ἐκεῖ δὲ ἡ ἐπιστημονικὴ ἀξία του κατεδείχθη φαεινότατα. Ἀφοῦ διέμεινεν ἐπ' ὀλίγον χρόνον εἴς τινας πόλεις τῆς Ῥουμανίας, ἀπεκατεστάθη τέλος ἐν Βουκουρεστίῳ, κληθεὶς ὑπὸ τῆς τότε κυβερνήσεως εἰς τὴν διεύθυνσιν τοῦ πρωτίστου τῶν νοσοκομείων τῆς πόλεως ταύτης, περιφανῆ δὲ καταλαβὼν θέσιν μεταξὺ τῶν ἐκεῖ ἰατρῶν ἐγχωρίων καὶ ἀλλοδαπῶν, ἐγένετο καὶ ἰδιαίτερος ἰατρὸς τοῦ ἡγεμόνος Κούζη, παρ' οὗ ἐτιμᾶτο δι' ἰδιαζούσης φιλίας. Εἰς ἅπαντας τοὺς παρεπιδημοῦντας ἢ μεταβαίνοντας ἐκεῖ

Ἕλληνας παρέσχε δωρεὸν πάντοτε τὴν ἰατρικὴν αὐτοῦ συνδρομήν, διὰ παντοίων τρόπων γινόμενος εἰς αὐτοὺς ὠφέλιμος, καὶ πλείστους απόρους Ἕλληνας συντηρῶν μέχρι τελευταίας πνοῆς ἐξ ἰδίων. Ἀναρίθμητοι εἰσὶν αἱ προσωπικαὶ τοῦ ἀνδρὸς ἀγαθοεργίαι, αἱ ὑπὲρ τῆς Κρήτης, τῆς Χίου, τῆς Κεφαλληνίας καὶ Ῥουμανίας κατὰ τοὺς διαφόρους καιροὺς τῶν σεισμῶν θυσίαι του. Συναθροίσατε άπάσας τὰς ἀρετάς, λάβετε τὰ αἰσθήματα τὰ εὐγενῆ πάντα, τὰ ὑψηλά, τὰ μεγάλα, δώσατε τὴν τελειοτέραν ἀποτύπωσιν τῆς ἀγάπης πρὸς τὴν πατρίδα, ἐνσταλλάξατε ταῦτα ἐν μιᾷ καρδίᾳ, σφριγώσει ὑπὲρ τοῦ ἀγαθοῦ, συγκινουμένῃ πρὸ τῆς δυστυχίας, πολλούσῃ πρὸ τοῦ μεγαλείου τοῦ Ἔθνους καὶ θὰ ἔχητε τὴν καρδίαν τοῦ *Γεωργίου Κυριαζῆ*. Ἐντεῦθεν θέσατε εἰς ἀεικίνητον ἀγαθοεργίας ἐνέργειαν τὴν καρδίαν ταύτην, ἁπάσας ταύτας τὰς ἀρετὰς εἰς τὴν πρᾶξιν, ὅλα τὰ αἰσθήματα ἐκεῖνα εἰς τὴν πραγματικότητα, εἰς ἀέννασν, εἰς πυρετώδη δρᾶσιν, οὐδέποτε σταματῶσαν, οὐδέποτε ἀπαυδῶσαν, πάντοτε ζωηράν, πάντοτε ἀνεξάντλητον, ἀπέραντον, καὶ ἔχετε τὴν ζωὴν τοῦ Ἀνδρός, ζωὴν φιλανθρωπίας, ζωὴν ἐλπίδος, ζωὴν παρηγορίας καὶ ἀρωγῆς. Πρὸς πάντας ἀγαθότης, ἀκαταπόνητος φιλοπονία, πρωτοβουλία εἰς πᾶν ἀγαθόν, πατρικὴ ὅλως μέριμνα ὑπὲρ τῶν ἐνδεῶν, αὐτὰ τὰ δάκρυα, ἅτινα ἐκόσμουν τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ γενναίου φιλανθρώπου ἐνώπιον τῆς δυστυχίας, τὰ τόσον ζωηρῶς μαρτυροῦντα, ὅτι ὑπερεξηκοντοῦτις πεῖρα δὲν ἴσχυσε νὰ ξηράνῃ τοῦ παρθενικοῦ αἰσθήματος τὰς πηγάς, ταῦτα πάντα ἐνέχεον βάλσαμον εἰς πᾶσαν ψυχήν, ἐνέπνεον θάρρος εἰς πάντα ἀνθρώπινον κλονισμόν, ἐχρησίμευον ὡς ὄασις εἰς τὸ ἄγονον καὶ ξηρὸν πεδίον τοῦ ψυχροῦ τῆς ἐποχῆς μας ὑπολογισμοῦ καὶ προέδιδον τὴν ἀλήθειαν καὶ τὴν δύναμιν τῆς μεγάλης ἀρετῆς τοῦ Ἐθνικοῦ εὐεργέτου.

* *
* * * *

Μετὰ τὴν ἐν Βουκουρεστίῳ ἀποκατάστασιν αὐτοῦ ὁ *Γεώργιος Κυριαζῆς* συνεδέθη διὰ γάμου μετὰ τῆς διαπρεποῦς ἑλληνικῆς οἰκογενείας τῶν Ξενοκρατῶν, καταγομένης ἐκ Θράκης, ἀλλ'ἀπὸ μακροῦ χρόνου ἐγκατεστημένης ἐν Ῥουμανίᾳ, ὅπου εἷς τῶν ἀδελφῶν ἀνῆλθεν εἰς τὰ ὕπατα ἀξιώματα, ἀείποτε δὲ διακριθείσης ἐπὶ ἐθνικωτάτοις αἰσθήμασιν, ὧν δεῖγμα τρανὸν παρέσχεν ὁ *Κωνστ. Ξενοκράτης*,καταλιπὼν διὰ τῆς διαθήκης αὐτοῦ μέγα μέρος τῆς κολοσσιαίας αὐτοῦ περιουσίας ὑπὲρ τοῦ ἐθνικοῦ στόλου καὶ ὑπὲρ διαφόρων φιλανθρωπικῶν καταστημάτων. Ἐκτελεστὴς τῆς διαθήκης ταύτης γενόμενος ὁ *Γεώργιος Κυριαζῆς* καὶ περιβληθεὶς ὑπὸ τοῦ διαθέτου διὰ πάσης ἐξουσίας, διὰ τῶν ἐν Ῥουμανίᾳ σχέσεων αὐτοῦ καὶ τῆς ὑπολήψεως ἧς ἀπήλαυε παρὰ τῶν ἐκεῖ πολιτευομένων καὶ αὐτοῦ τοῦ Βασιλέως Καρόλου, παρ' οὗ εἶχε τιμηθῇ διὰ τοῦ ταξιάρχου τοῦ ῥουμανικοῦ στέμματος, κατώρθωσε, πάντοτε οἰστρηλατούμενος παρ' ἁγνοτάτης φιλοπατρίας καὶ πάντοτε ὑπηρετῶν τὸ χρῆμα, ὄχι ὡς ἄλλοι ἐν εἴδει εἰδώλου, ὡς μέσον ταπεινῶν ὑλικῶν ἀπολαύσεων

καὶ τέρψεων, ἀλλ' ὡς παράγοντα ἀπαραίτητον τῆς Ἐθνικῆς Προόδου, ὡς ἰσχυρὰν δύναμιν πρὸς ἐπιτέλεσιν γενναίων ἔργων, ὡς ἀρωγὸν τῆς ἐντίμου ἐργασίας καὶ μοχλὸν ὠθοῦντα τοὺς φιλοπάτριδας ἄνδρας πρὸς τὴν ἐνσάρκωσιν ἰδεωδῶν ἀνωτέρων, νὰ ἐξομαλύνῃ πάντα τὰ παρεμβληθέντα ὑπὸ τῶν Ῥουμανικῶν ἀρχῶν προσκόμματα πρὸς πραγματοποίησιν τῶνφιλογενῶν τοῦ διαθέτου διατάξεων, ἠδυνήθη δ' οὕτω νὰ συντελέσῃ εἰςτὴν ἵδρυσιν τοῦ ἐν Μεσολογγίῳ παρθεναγωγείου, ὅπερ φέρει τὸ ὄνομα τοῦ ἀειμνήστου διαθέτου *Ξενοκράτους*, καὶ εἰς τὴν ὑπὸ τῆς βουλῆς ψηφισθεῖσαν τελευταῖον κατασκευὴν τορπιλλοβόλων, διὰ τῆς ἀποστολῆς τῶν εἰσοδημάτων τοῦ ἐπὶ τῷ σκοπῷ τούτῳ κληροδοτηθέντος ὑπὸ τοῦ διαθέτου κτήματος. Ἐλθὼν ὀλίγους μῆνας πρὸ τοῦ θανάτου του ἐν Ἀθήναις ὁ φιλόπατρις ἰατρός, καὶ θέλων ἵνα φανῇ ἔτι μᾶλλον χρήσιμος εἰς τὴν πατρίδα αὐτοῦ, διέθεσε τὸ μέγα ποσὸν τῶν 600 χιλιάδων φράγκων χρυσῶν, ἅτινα κατέθεσε παρὰ τῇ Ἐθνικῇ Τραπέζῃ, ἵνα ἐκ τῶν τόκων αὐτῶν, ἱδρυθῇ ἐν Μεσολογγίῳ, ὡς πρωτευούσῃ τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ λειτουργήσῃ τεχνικὴ σχολὴ τῶν ἀρρένων, φέρουσα τὴν ἐπωνυμίαν «*Ἐπαγγελματικὴ Σχολὴ Γεωργίου καὶ Ἑλένης Κυριαζῆ*».

Διὰ τῶν τοιούτων αὐτοῦ πράξεων καὶ ἰδίως διὰ τῆς τελευταίας ἀληθῶς ἡγεμονικῆς δωρεᾶς ὁ *Γ. Κυριαζῆς* ἀνεβιβάσθη εἰς τὴν τάξιν τῶν μεγάλων τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους εὐεργετῶν, ἐκ παραλλήλου πρὸς τοὺς Ζωσιμάδας, Καπλάνας, Ζάππας καὶ λοιποὺς καὶ πρὸς τὸν ἔτι ἐπιζῶντα Ἀβέρωφ. Πράξεις τοιαῦται δὲν χρήζουσι τετριμμένων ἐπαίνων. Ἁπλῶς μόνον ἀναγραφόμεναι, περιβάλλουσιν ὡς στέφανος δόξης τὴν μνήμην τῶν γνησίων τέκνων τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους, τῶν ἀληθῶν Ἑλλήνων, οἵτινες ὡς ἰδεῶδες τῆς ζωῆς αὐτῶν ἐπιφυλάσσουσι τὴν ἀφιέρωσιν τοῦ δι' ἀγώνων μακρῶν κτηθέντος χρήματός των εἰς τὸν βωμὸν τῆς πατρίδος καὶ ὑπὲρ τῶν ἀναγκῶν αὐτῆς.Μόνον ὁ κόσμος ἐκεῖνος, οὗτινος οὔτε ὁλόκληρος ὁ βίος καὶ ἡ ψυχὴ οὔτε ὁ νοῦς δὲν ἐφωτίσθησαν ἀπὸ τὸ ἥμερον φέγγος τοιούτων ἰδανικῶν, μόνον ἐκεῖνος δὲν δύναται νὰ θαυμάσῃ, δὲν δύναται ν' ἀνυψώσῃ ἐν τῇ καρδίᾳ του τὸ μεγαλεῖον τοῦ πατριωτισμοῦ τῶν Ἀνδρῶν τούτων.

* * * * * *

Τοιοῦτος ἐν βιογραφικῷ σημειώματι ὁ μεγαλόφρων ἀνήρ, οὗτινος ἐπιτυχεστάτην εἰκόνα, χαραχθεῖσαν ἐπὶ τῇ βάσει τῆς τελευταίας ἐνταῦθα γενομένης φωτογραφίας αὐτοῦ, ἡ «*Ποικίλη Στοὰ*» δημοσιεύει εἰς ἀγήρατον μνήμην τῶν ἀγαθῶν καὶ μεγάλων τοῦ ἀνδρὸς πράξεων, ἃς ἐν ἰδίῳ ἐνθουσιασμῷ, μετέχουσα τῆς ἀπαραμίλλου εὐγενείας τῶν αἰσθημάτων ἐκείνου καὶ ἐγκλείουσα ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῆς θησαυρὸν φιλανθρωπίας καὶ ἀγαθότητος, συνεχίζει σήμερον ἡ εὐγενὴς σύζυγος τοῦ Ἐθνικοῦ Εὐεργέτου κ. *Ἑλένη Κυριαζῆ*, γυνὴ διακεκριμένη, ἐν τῇ ἀληθεστέρᾳ ἰδέᾳ τῆς ἀγαθοτέρας καὶ γλυκυτέρας ψυχῆς διερχομένη τὸν βίον εὐεργετοῦσα, καὶ μετὰ ζήλου καὶ θερμῆς προθυμίας ἐνισχύουσα πάντα κοινω-

φελῆ σκοπόν. Ἡ «Ποικίλη Στοά», πιστῶς διερμηνεύουσα τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους τὰ εὐγνώμονα αἰσθήματα, κοσμεῖ τὰς σελίδας της διὰ τῆς μεγαλοπρεποῦς μορφῆς τοῦ ἐξόχου τούτου τέκνου τῆς ἡμετέρας πατρίδος *Γεωργίου Κυριαζῆ*, οὗ τὸ ἐπιφανὲς ὄνομα περιβλέπτως ἐνεχαράχθη ἐν τῇ αἰωνίῳ τῶν Ἐθνικῶν Εὐεργετῶν στήλῃ, καταλαβὸν τὴν ἐπισημοτέραν θέσιν ἐν τῷ κύκλῳ τῶν εὐγενῶν ὑπερμάχων τῆς ἐθνικῆς φιλοτιμίας, ἀληθῶν ἐκτελεστῶν τῶν Ἐθνικῶν πόθων, ἐν τῇ καρδίᾳ τῶν ὁποίων ἐμπερικλείονται τὰ θεῖα προνόμια τῆς μεγαλοφροσύνης, τῆς ἐντίμου δόξης, τῆς εἰλικρινοῦς ἀξίας, τοῦ ἀληθοῦς ἔρωτος ὑπὲρ τοῦ μεγαλείου τοῦ ἔθνους εἰς ὃ ἀνήκουσιν. Ἔθνος, τοιούτους ἐγκλεῖον εἰς τοὺς κόλπους αὐτοῦ εὐεργέτας, βεβαίως δὲν εἶναι ἄμοιρον ἐνδόξου μέλλοντος καὶ μεγάλου προορισμοῦ.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΑΡΣΕΝΗΣ

Κατωτέρω δημοσιεύομεν ὁλόκληρον τὸ κείμενον τῆς μεγάλης πρὸς τὸ *Ἑλληνικὸν Ἔθνος* δωρεᾶς τοῦ Ἀνδρός. Εὐγλωττότερον τῶν γραμμῶν ἡμῶν εἰκονίζει τὸ ἀπέριττον τοῦτο κείμενον, τὴν μεγάλην καρδίαν τοῦ Εὐεργέτου, τοῦ μεγαθύμου καὶ μετριόφρονος Ἕλληνος, τοσοῦτον ἐξόχως συνδέσαντος τ' ὄνομάτου μὲ τὴν ἵδρυσιν τῆς πρακτικωτέρας καὶ κοινωφελεστέρας τῶν Ἑλληνικῶν Σχολῶν.

ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΣΧΟΛΗ
ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΚΑΙ ΕΛΕΝΗΣ ΚΥΡΙΑΖΗ
ΕΝ ΜΕΣΟΛΟΓΓΙῼ

Πρὸς τὸ Ὑπουργικὸν Συμβούλιον τοῦ Βασιλείου τῆς Ἑλλάδος

Ὁ ὑπογεγραμμένος Γεώργιος Π. Κυριαζῆς πολίτης καὶ δημότης τῆς πόλεως Βουκουρεστίου, τοῦ Βασιλείου τῆς Ῥουμανίας δηλῶ διὰ τοῦ παρόντος δωρητηρίου ἐγγράφου τὰ ἀκόλουθα. Κατέθεσα παρὰ τῇ Ἐθνικῇ Τραπέζῃ τῆς Ἑλλάδος εἰς χρεώγραφα τοῦ παγίου Ἑλληνικοῦ δανείου τῶν 4% ὑπὸ τοὺς ἀριθμοὺς οἵτινες ἀναφέρονται ἐν ταῖς ληφθείσαις παρ' ἐμοῦ ἀποδείξεσι καταθέσεως ὑπ' ἀριθμὸν 1498, 1499, 1500, 1501, καὶ 1502, ὑπὸ ἡμερομηνίαν 29 Ἀπριλίου 1892, τὸ ἀντιπροσωπευόμενον ὑπ' αὐτῶν ποσὸν φράγκων χρυσῶν ἑξακοσίων χιλιάδων (ἀριθ. 600000 χιλ.) ὅπερ δωροῦμαι ἀμεταχλήτως εἰς τὸ δημόσιον τοῦ Ἑλληνικοῦ κράτους ὑπὸ τὸν ὅρον καὶ ἐπὶ τῷ ἀποκλειστικῷ σκοπῷ, ἵνα ὁλόκληρον τὸ ποσὸν τοῦτο χρησιμοποιηθῇ καθ' ἃ ὁρίζω εἰδικώτερον κατωτέρω πρὸς ἵδρυσιν, συντήρησιν καὶ πλήρη λειτουργίαν ἐκ τῶν τοκομεριδίων τοῦ εἰρημένου κεφαλαίου, *ἐπαγγελματικῆς ἢ τεχνικῆς σχολῆς* τῶν ἀρρένων, φερούσης τὸ ὄνομα «**Ἐπαγγελματικὴ Σχολὴ Γεωργίου καὶ Ἑλένης Κυριαζῆ**» ἧς ἕδρα μὲν διαρκὴς ὁρίζεται ἡ πόλις τοῦ Μεσολογγίου, προορισμὸς δὲ ἡ τεχνικὴ ἀπόρων παίδων ἐκπαίδευσις εἰς τὰς ἑξῆς τέσσαρας τέχνας, ὧν ἡ χρησιμότης εἶναι ἐν Ἑλλάδι ἀναμφίβολος, ἤτοι εἰς τὴν *σιδηρουργίαν, ξυλουργίαν, ῥαπτικὴν* καὶ *ὑποδηματοποιίαν*, αἵτινες θὰ διδάσκωνται ἐν τῇ ἱδρυθησομένῃ σχολῇ καθ' ὅλους τοὺς κλάδους αὐτῶν καὶ τὰ εἴδη, βελτιούμενα βαθμηδὸν καὶ καθ' ὅσον ἐπιτρέπουσι τὰ ὑπάρχοντα διαθέσιμα χρηματικὰ μέσα. Ἡ κάρπωσις τοῦ κατατεθέντος παρὰ τῇ Ἐθνικῇ Τραπέζῃ κεφαλαίου τῶν χρυσῶν ἑξακοσίων χιλιάδων φράγκων, θὰ ἐξακολουθῇ ἀνήκουσα εἰς ἐμέ, ἐφ' ὅσον χρόνον διατελῶ ἐν τῇ ζωῇ, καὶ εἰς ἐμὲ ἀνήκει τὸ δικαίωμα νὰ εἰσπράττω ἐφ' ὅλον τὸ χρονικὸν τοῦτο διάστημα τὰ τοκομερίδια, καὶ μόνον μετὰ ἓν ἔτος ἀπὸ τῆς ἀποβιώσεώς μου θέλει περιέλθει τὸ εἰρημένον κεφάλαιον εἰς τὴν

κυριότητα τοῦ δωρεοδόχου δημοσίου ἐπὶ τῷ σκοπῷ τοῦ νὰ πραγματοποιηθῇ παραχρῆμα κατὰ τὰ ἀνωτέρω εἰρημένα ὁ σκοπὸς τῆς ἱδρύσεως, συντηρήσεως καὶ λειτουργίας τῆς ἐπαγγελματικῆς σχολῆς. Πρὸς πραγματοποίησιν δὲ τοῦ σκοποῦ τούτου συνιστᾶται ἐπιτροπὴ ἀποτελουμένη ἐκ τῶν κατωτέρω ἀναφερομένων προσώπων, εἰς ἣν ἀνατεθήσεται ἀποκλειστικῶς ἡ διαχείρησις τοῦ παρὰ τῇ Ἐθνικῇ Τραπέζῃ κατατεθέντος ποσοῦ καὶ ἡ ἐκτέλεσις παντὸς ὅ,τι ἀπαιτεῖται ἵνα ἔλθῃ εἰς πέρας τὸ ἔργον τῆς ἱδρύσεως, συντηρήσεως καὶ λειτουργίας τῆς σχολῆς. Πρὸς τοῦτο δὲ ἡ συνισταμένη ἐπιτροπὴ ἔχει τὴν ὑποχρέωσιν νὰ μεριμνήσῃ περὶ τῆς εὑρέσεως τοῦ καταλλήλου πρὸς ἀνέγερσιν τῆς σχολῆς οἰκοπέδου, καὶ περὶ τῆς ἱδρύσεως αὐτῆς ἀναλόγως τῶν ὑπαρχόντων χρηματικῶν μέσων καὶ ἀπολαμβάνει τὸ δικαίωμα τῆς ἐποπτείας καὶ συντηρήσεως. Μέλη τῆς ἐπιτροπῆς ταύτης ἔσονται τὰ ἠθικὰ πρόσωπα τοῦ κατὰ καιροὺς Δημάρχου ἢ χρέη Δημάρχου ἐκπληροῦντος δημαρχικοῦ παρέδρου τοῦ δήμου Μεσολογγίου, τοῦ Νομάρχου τοῦ νομοῦ Ἀκαρνανίας καὶ Αἰτωλίας, τοῦ προέδρου τοῦ πρωτοδικείου Μεσολογγίου καὶ δύο δημοτῶν Μεσολογγίου ἐκλεχθησομένων ὑπὸ τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου.

Εἰς οὐδένα δὲ ἀπολύτως, μηδὲ εἰς ἐμὲ αὐτὸν δίδεται ποτὲ ἐπὶ οἱῳδήποτε ἐν γένει λόγῳ τὸ δικαίωμα τοῦ νὰ ἄρῃ, ἢ παραλάβῃ ἐκ τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης τὰ ἀντιπροσωπεύοντα τὸ ποσὸν τῶν ἑξακοσίων χιλιάδων φράγκων χρεώγραφα, μήτε νὰ τροποποιήσῃ ὁπωσδήποτε, ἀλλοιώσῃ ἢ μετατρέψῃ τὸν προορισμὸν τοῦ κεφαλαίου τούτου. Ἐὰν δὲ καθ' οἱονδήποτε χρόνον ἐπέλθει ἡ διάλυσις τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης, εἴτε πρὸ εἴτε μετὰ τὴν λῆξιν τοῦ προνομίου αὐτῆς, τὸ Ἑλληνικὸν δημόσιον δικαιοῦται μόνον ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ νὰ ἄρῃ ἐκεῖθεν τὸ κατατεθειμένον ποσόν, ἀλλ' ἐπὶ μόνῳ τῷ σκοπῷ, ἵνα παραχρῆμα παρακαταθέσῃ αὐτὸ παρ' ἑτέρῳ ἐκ τῶν ὑπὸ τοῦ κράτους ἀνεγνωρισμένων πιστωτικῶν καταστημάτων. Μαθηταὶ πρὸς ἐκπαίδευσιν γίνονται δεκτοὶ μόνοι οἱ φέροντες τοὐλάχιστον ἀπολυτήριον πρωτοβαθμίου ἢ δευτεροβαθμίου δημοτικοῦ σχολείου τῶν ἀρρένων, ἀνεπίληπτον δείξαντες ἐν αὐτῷ διαγωγήν, ἀνήκοντες εἰς ἀπόρους ἀλλ' ἐντίμους οἰκογενείας τῶν διαφόρων νομῶν τῆς Ἑλλάδος καὶ ἄγοντες ἡλικίαν ἀνωτέραν τῶν δεκατεσσάρων ἐτῶν, τὸ τρίτον ὅμως τοὐλάχιστον τῶν ῥηθέντων θὰ ἀνήκῃ εἰς οἰκογενείας ἐγκατεστημένας ἐν τοῖς δήμοις Προσχίου, Πυλλήνης, Ἀποδοτίας, Κλεπαΐδος καὶ Ναυπάκτου τῆς ἐπαρχίας Ναυπακτίας καὶ ἐν τῷ δήμῳ Μεσολογγίου τῆς ὁμωνύμου ἐπαρχίας. Ἐκ τῶν αἰτούντων νὰ εἰσέλθωσιν εἰς τὴν σχολὴν γίνονται δεκτοὶ οἱ εὐδοκιμήσαντες ἐν τῷ διαγωνισμῷ, ὅστις θέλει γίνεσθαι πάντοτε καθ' ἃ ὁρισθήσεται ἐν τῷ συνταχθησομένῳ ὑπὸ τῆς ἀνωτέρω ἀναφερομένης ἐπιτροπῆς καὶ ἐγκριθησομένῳ ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως κανονισμῷ. Μεταξὺ ὅμως τῶν ἐξ ἴσου εὐδοκιμησάντων μαθητῶν προτιμηθήσονται οἱ ἐξ αἵματος καὶ ἐξ ἀγχιστείας συγγενεῖς μου μέχρι τοῦ ὀγδόου βαθμοῦ. Ἐν τῷ συνταχθησομένῳ δὲ κανονισμῷ πρὸς σύνταξιν τοῦ ὁποίου θέλει ληφθῇ ὡς ὑπόδειγμα ὁ διέπων τὸ ὀρφανοτροφεῖον Χατζηκώστα κανονισμός, θέλει ληφθῇ φροντίς, ἵνα κανονισθῶσιν ἀκριβῶς τὰ περὶ βραβεύσεως τῶν εὐδοκιμησάντων ἐν ταῖς ἐξετάσεσι καὶ διακρινομένων ἐπὶ χρηστότητι καὶ φιλοπονίᾳ μαθητῶν, τὰ περὶ τοῦ τρόπου καθ' ὃν θέλουσι διαιτᾶσθαι, τρέφεσθαι καὶ ἐκπαιδεύεσθαι οἱ διαρκῶς μένοντες ἐν τῇ σχολῇ ὡς ὑπότροφοι μαθηταὶ καὶ τὰ περὶ τῆς ἀποκαταστάσεως αὐτῶν ἐξερχομένων ἐκ τῆς σχολῆς, καὶ πᾶν ἄλλο σχετικὸν ἀντικείμενον.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 29 Ἀπριλίου 1892. Γ. Π. ΚΥΡΙΑΖΗΣ

ἰατρὸς ἐν Βουκουρεστίῳ τῆς Ῥουμανίας.

Τρία ὅμοια ἀντίτυπα ἐδόθησαν εἰς τοὺς κ. κ. Ὑπουργὸν τῶν Ἐσωτερικῶν, Ὑπουργὸν τῆς Δημ. Ἐκπαιδεύσεως καὶ τὸν Δήμαρχον Μεσολογγίου.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Π. ΚΥΡΙΑΖΗΣ

ὁ Διακριτὴς Εὐεργέτης τοῦ Ἔθνους.

ΕΝ ΟΝΕΙΡΟΝ

ΜΟΝΟΝ ἐὰν ἐγνώριζα γλῶσσαν τινὰ ἰδιαιτέραν θὰ ἠδυνάμην νὰ περιγράψω τὰς ὀπτασίας τῶν ὕπνων μου. Διὰ τῶν συνήθων λέξεων κατορθῶ μόλις νὰ διατυπώσω ἄχαρι καὶ ἀδέξιον διήγημα, οὗτινος οἱ ἀναγνῶσταί μου βεβαίως οὐδόλως θὰ κατανοήσουν τὸ βάθος·—ἐγὼ μόνος δύναμαι νὰ διακρίνω, ὑπὸ τὰ τόσα *περίπου* τῶν συνερραμένων λέξεων, τὴν βαθυτάτην ἄβυσσον.

Φαίνεται ὅτι τὰ ὄνειρα, ἔστω καὶ τὰ πλέον κατὰ τὴν ἰδέαν μας, μεγάλα ἔχουσι διάρκειαν μόλις ἐπαισθητήν, τὰς στιγμὰς μόνον ἐκείνας τὰς πάντοτε βραχυτάτας καθ' ἃς τὸ πνεῦμα κυματίζεται μεταξὺ ἐγρηγόρσεως καὶ ὕπνου, ἀπατώμεθα ὅμως ἐκ τῆς ἐκτάκτου ταχύτητος μεθ' ἧς ἀντικατοπτρίζονται, διαδέχονται ἀλλήλας καὶ παραλλάσσουσιν αἱ σκηναί. Βλέποντες τόσα πράγματα λέγομεν: ὠνειρευόμην ὅλην τὴν νύκτα, ἐνῷ μόλις ὠνειρεύθημεν μίαν στιγμήν.

*
* *

Ἡ ὀπτασία μου, περὶ ἧς θὰ ὁμιλήσω, ἴσως εἶχεν ἀληθῆ διάρκειαν ὀλίγων δευτερολέπτων, διότι καὶ εἰς ἐμὲ ἐφάνη βραχεῖα. Τὸ πρῶτον δρᾶμα ἐπαρουσιάσθη διὰ δύο ἢ τριῶν ἐλαφρῶν σκιρτημάτων ὡς νὰ ὕψωνέ τις, ὄπισθεν διαφανοῦς, διὰ μικρῶν βιαίων στροφῶν, τὴν θρυαλλίδα ἀνημμένης λυχνίας.

Κατ' ἀρχὰς ἀόριστος ὑπαύγεια σχήματος προμήκους ἐπέσυρε τὴν προσοχὴν τοῦ πνεύματός μου ἐκ τῆς ὑπνώδους καταστάσεως τῆς νυκτὸς καὶ τῆς ἀνυπαρξίας εἰς ἣν εὑρισκόμην.

Κατόπιν ἡ ὑπαύγεια μεταβάλλεται εἰς ἡλιακὴν ἀκτῖνα εἰσερχομένην ἐκ παραθύρου τινὸς ἀνοικτοῦ καὶ ἐξαπλουμένην ἐπὶ δώματος. Συγχρόνως ἡ προσοχή μου τεταμμένη ἤδη ἐντείνεται ἔτι· ἀορίστως προαισθάνομαι ὅτι πρᾶγμά τι, ἀγνοῶ ποίας φύσεως, θὰ συγκινήσῃ ἐνδομύχως τὴν ψυχήν μου.

Τώρα διευκρινίζεται : Εἶναι ἀκτὶς ἑσπερινοῦ ἡλίου εἰσερχομένη ἐκ τοῦ κήπου ἐφ' οὗ ἐπιβλέπει τὸ παράθυρον, κήπου μακρὰν τῆς πόλεως ἐν τῷ ὁποίῳ εἶμαι βέβαιος, χωρὶς νὰ ἴδω, ὅτι ὑπάρχουσι χίλια ἄνθη, *φοῦλια* καὶ *γιασεμιά*. Ἐπὶ τῆς φωτεινῆς ταύτης ἐπὶ τοῦ δαπέδου ἀκτῖνος ἡ σκιὰ δένδρου τινὸς εὑρισκομένου ἔξωθεν διαγράφεται, ἐλαφρῶς ὑποτρέμουσα,— ἡ σκιὰ ἑνὸς πεύκου...

Ἤδη τὰ σχετικῶς σκιερὰ μέρη φωτίζονται· ἐν τῷ σκιόφωτι τ' ἀντικείμενα καθορίζονται, — βλέπω τὰ πάντα μετ' ἀνεκφράστου συγκινήσεως !

Εἶναι ἁπλούστατα ἐν τούτοις· μικρὸν οἴκημα ἐπαρχιακῆς τινος κατοικίας ἐκ λευκῶν ἐξ ἀσβέστου τοίχων καὶ ψαθίνων ἑδρῶν. Ἐπὶ τραπέζης ὑπάρχει παλαιὸν ὡρολόγιον οὗτινος τὸ ἐκκρεμὲς ἠχεῖ ἀνεπαισθήτως. Πάντα ταῦτα ὅμως τὰ εἶδον κάπου, τὰ εἶδον πολλάκις, ἀλλ' ἔχω τὴν συνείδησιν τῆς ἀδυναμίας εἰς ἣν εὑρίσκομαι νὰ ἐνθυμηθῶ ποῦ, καὶ ταράσσομαι ἀδημονῶν ὄπισθεν τοῦ σκοτεινοῦ τούτου πέπλου, ὅστις ἐγείρεται πρὸ ὡρισμένου τινὸς σημείου τῆς μνήμης μου, ἐμποδίζων τὰ βλέμματά μου τά ὁποῖα ἐπόθουν νὰ ῥίψω πρὸς τὰ ὀπίσω, ἀγνοῶ εἰς ποῖον παρελθὸν οὐχὶ ἀπομεμακρυσμένον ἴσως. . . .

. . . . Εἶναι βεβαίως ἑσπέρα καὶ διακρίνω εὐκρινῶς τὴν χρυσῆν ἡλιακὴν ἀνταύγειαν τὴν ἠρέμα σβεννυμένην, — καὶ αἱ βελόναι τοῦ ἐκκρεμοῦς σημειοῦσι τὴν ἕκτην ὥραν. . . . Ποίας ἡμέρας ἡ ἕκτη ὥρα ἥτις παρῆλθεν ἀνεπιστρεπτεὶ καὶ ἐχάθη ἐν τῇ ἀβύσσῳ τῆς αἰωνιότητος ; Ποίας ἡμέρας, τίνος ἔτους ἀπομεμακρυσμένου καὶ ἐκλιπόντος ;

Καὶ αἱ ἕδραι αὐταὶ ἔχουσί τι τὸ ἀρχαϊκόν. Ἐπὶ μιᾶς ἐξ αὐτῶν κεῖται μέγας ἐκ λευκῆς ψάθης πῖλος κόρης. Οἱ ὀφθαλμοί μου προσηλοῦνται ἐπ' αὐτοῦ καὶ τότε ἡ ἀνέκφραστος ἐκείνη φρικίασις μὲ ταράσσει ἐπὶ πλέον. . . . Τὸ φῶς ἐλαττοῦται, ἐλαττοῦται· τώρα μόλις ἀπομένει ὁ ὑποτρέμων φωτισμὸς τῶν συνήθων ὀνείρων . . . Δὲν ἐννοῶ, δὲν ἠξεύρω,—καὶ ἐν τούτοις αἰσθάνομαι ὅτι ἐγνώρισα ἄλλοτε τὰ τῆς οἰκίας ἐκείνης καὶ τὸν βίον ὃν διῆγον ἐν αὐτῇ, — βίον ἤρεμον καὶ μελαγχολικόν, βίον ἐξορίστων. . . .

Ἐνῷ δὲ παρατηρῶ τὸν παρθενικὸν ἐκεῖνον πῖλον ὅστις ἐξαλείφεται κατ' ὀλίγον καθὼς πᾶν ὅ,τι εὑρίσκεται πέριξ αὐτοῦ ἐντὸς φαιώδους τινὸς ὡς τοῦ λυκαυγοῦς χρώματος, αἴφνης ἀστραπιαία σκέψις διέρχεται τοῦ νοῦ μου, ὡς νὰ ἐτέθη ἐν αὐτῷ παρ' ἄλλου ἢ παρ' ἐμοῦ : «Λοιπὸν *ἐκείνη* ἐπανῆλθε !»

— Πράγματι δέ, *ἐκείνη* παρουσιάζεται. *Ἐκείνη*, ὄπισθέν μου χω-

ρὶς νὰ τὴν ἀκούσω ἐρχομένην· σταθεῖσα εἰς τὸ σκοτεινὸν μέρος περὶ τὸ βάθος τοῦ οἰκήματος ὅπου ἡ ἀνταύγεια τοῦ ἡλίου δὲν φθάνει· *ἐκείνη*, ἀόριστος ὡς σκιαγραφία χαραχθεῖσα διὰ νεκρῶν χρωμάτων ἐπὶ φαιώδους σκιᾶς.

Ἐκείνη νεωτάτη, ἀσκεπής, μετὰ καστανῶν βοστρύχων περὶ τὸ μέτωπον διασκευασμένων ἀρχαιοτρόπως· οἱ δύο ὡραιότατοι διαυγεῖς ὀφθαλμοί της μὲ ἠτένιζον μετ' ἐκστάσεώς τινος μελαγχολικῆς μεμιγμένης μετὰ παρθενικῆς ἁγνότητος καὶ τῇ ἔδιδον ὕφος ὡς νὰ ἤθελε νὰ μοὶ ὁμιλήσῃ· ἴσως οὐχὶ ἀπολύτως ὡραία ἀλλὰ κατέχουσα ἐν τῇ τελειότητι τὰ δῶρα ἐξόχου χάριτος. . . . Πρὸ πάντων ὅμως ἦτον *ἐκείνη* ! *Ἐκείνη*, λέξις ἥτις αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν εἶναι ἐξαιρέτως γλυκεῖα προφερομένη· λέξις ἥτις, λαμβανομένη κατὰ τὴν ἔννοιαν ἣν αἰσθάνομαι, συνοψίζει ἐν αὐτῇ πάντα λόγον ὑπάρξεως καὶ ζωῆς, σημαίνει τὸ ἀνέκφραστον καὶ τὸ ἄπειρον. Τὸ νὰ εἴπω ὅτι τὴν ἀνεγνώρισα θὰ ἦτο πολὺ ὀλίγον καὶ λίαν τετριμμένον ἐνῷ πολλὰ ἐδοκίμασα· ἡ ψυχή μου ὅλη ἐξανέστη καὶ ὠθεῖτο πρὸς αὐτὴν μετὰ πρωτοφανοῦς δυνάμεως καὶ ὡς κυριευθεῖσα, ὅπως τὴν ἐπανακτήσῃ, ἡ δὲ κίνησις αὕτη εἶχέ τι τὸ ἀπελπιστικόν, τὸ φοβερῶς ἀποπνικτικόν,—ὡς ἡ ἀδύνατος προσπάθεια ἀνθρώπου ζητοῦντος νὰ ἐπανακτήσῃ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ πνοήν, τὴν ἰδίαν του ζωὴν ἐνῷ πρὸ πολλοῦ χρόνου τὸν καλύπτει ἡ πλὰξ τοῦ τάφου...

*
* *

Συνήθως ἡ βιαία συγκίνησις ἣν ὑφιστάμεθα ἐν ὀνείρῳ συντρίβει τοὺς ἀδιοράτους δεσμοὺς αὐτοῦ καὶ τότε τετέλεσται· ἀφυπνιζόμεθα. Ὁ εὔθραυστος μῖτος ἅπαξ συντριβῆς, ἐπιπλέει πρὸς στιγμήν, κατόπιν καταπίπτει καὶ ἐξαφανίζεται τόσον ταχύτερον ὅσον πλειότερον τὸ πνεῦμα προσπαθεῖ νὰ τὸν κρατήσῃ,—χάνεται ὡς διαμελισμένος λεπτὸς πέπλος εἰς τὸ κενὸν ὃν ζητεῖ τις νὰ συλλάβῃ ἐνῷ ὁ ἄνεμος παρασύρει βιαίως εἰς ἀπομεμακρυσμένα καὶ ἀπρόσιτα βάθη.

Ἀλλ' οὐχί, αὐτὴν τὴν φορὰν δὲν ἀφυπνίσθην καὶ τ' ὄνειρον παρετάθη ἀποσβεννύμενον, τ' ὄνειρον ἐξηκολούθησε θνῆσκον.

Πρὸς στιγμὴν ἔστημεν ὁ εἷς ἀπέναντι τοῦ ἄλλου, αναχαιτισθέντες ἐκ τῆς πρώτης ὁρμῆς τῶν ἀναμνήσεων, δὲν γνωρίζω παρὰ τίνος ἀνεξηγήτου ἀκινησίας. Χωρὶς φωνήν, ὅπως ὁμιλήσωμεν, καὶ σχεδὸν ἄνευ ἰδέας ἐν τῷ νῷ, διασταυροῦντες μόνον βλέμματα φασμάτων μετ' ἐκπλήξεως καὶ ἀρρήτου ἀγωνίας. . . . Κατόπιν καὶ οἱ ὀφθαλμοί μας ἐπεσκιάσθησαν, ἐλάβομεν σχήματα ἔτι ἀοριστότερα, κινούμενοι ἄνευ λόγου καὶ

ἀκουσίως. Τὸ φῶς ἐλαττοῦται, ἐλαττοῦται πάντοτε· σχεδὸν δὲν διακρίνω πλέον. Ἐκείνη ἐξῆλθε καὶ τὴν παρακολουθῶ εἰς εἶδός τι αἰθούσης μετὰ λευκῶν τοίχων, εὐρείας καὶ δι' ἁπλουστάτων ἐπίπλων διεσκευασμένης,—ὡς αἱ συνήθεις ἐπαρχιακαὶ κατοικίαι.

Ἑτέρα σκιὰ γυναικὸς ἀνέμενεν ἡμᾶς ἐκεῖ φέρουσα καταμέλαναν ἐσθῆτα,—γυνὴ ἡλικιωμένη ἣν ἀνεγνώρισα ἐπίσης ἀμέσως καὶ ἥτις τῇ ὡμοίαζεν, ἡ μήτηρ της βεβαίως,—ἠγέρθη κατὰ τὴν προσέλευσίν μας καὶ ἐξήλθομεν καὶ οἱ τρεῖς, ἄνευ οὐδεμιᾶς προηγουμένης συνεννοήσεως, ὡς ὑπείκοντες εἰς συνήθειαν . . .

Πόσαι λέξεις, Θεέ μου, καὶ πόσαι ἀτελείωτοι φράσεις ὅπως ἐξηγήσω κακῶς ὅ,τι συνέβαινεν ἄνευ διαρκείας καὶ ἀθορύβως μεταξὺ προσώπων διαφανῶν ὡς ἀνταύγεια, κινουμένων ἄνευ ζωῆς ἐν τῇ αὐξανομένῃ κάθε στιγμὴν σκοτίᾳ, πλέον θολώδει καὶ πλέον ζοφερᾷ καὶ αὐτῆς τῆς νυκτός.

Ἐξήλθομεν καὶ οἱ τρεῖς, περὶ τὸ λυκαυγές, ἐπὶ μικρᾶς μελαγχολικῆς ὁδοῦ, λίαν μελαγχολικῆς, περιστοιχουμένης ἔνθεν κἀκεῖθεν ἐκ μικρῶν χθαμαλῶν οἰκίσκων κεκρυμμένων ὑπὸ ὑψιπετῆ δένδρα, εἰς τὸ ἄκρον τῆς ὁποίας προῃσθανόμην ἀορίστως τὴν θάλασσαν· ἐντύπωσις μακρυνῆς ἐξορίας, μετατοπισμοῦ καὶ πάντα ταῦτα ὁρώμενα ἐν τῷ σκιόφωτι ἐκείνῳ ὅπου ζῶσιν οἱ νεκροί. Μεγάλα πτηνὰ περιίπταντο ὑπὸ βαρὺν οὐρανόν, καίτοι δὲ ὑπὸ τοιαύτην σκοτίαν, ἐνόμιζέ τις ὅτι εὑρίσκετο κατὰ τὴν ὥραν ἀκριβῶς ἐκείνην, τὴν φωτεινὴν ἔτι, ἥτις ἀμέσως ἕπεται τῆς δύσεως τοῦ ἡλίου. Φανερῶς ἐκτελοῦμεν ἐκεῖ συνήθη πρᾶξιν· ἐν τῷ ζόφῳ τῷ κατὰ στιγμὴν πυκνουμένῳ, ὅστις δὲν ἦτο ὅμως καὶ ἡ νύξ, ἐκάμνομεν *τὸν ἑσπερινόν μας περίπατον* . . .

Ἀλλ' αἱ ἐντυπώσεις αὗται ἃς ᾐσθάνθην ἐξηφανίζοντο κατ' ὀλίγον· αἱ δύο γυναῖκες μόλις διεκρίνοντο· μοὶ ἔμενε μόνον ἡ αἴσθησις δύο ἐλαφρῶν καὶ ἀγαπητῶν φασμάτων βαδιζόντων παραπλεύρως μου . . . Αἴφνης ἐκ τῶν δύο γυναικῶν ἡ νεαρὰ ἀποσπᾶται· μόλις διακρίνω τὴν γλυκεῖαν καὶ ὠχρὰν κεφαλήν της κλίνουσαν ἐλαφρῶς μεταξὺ δύο πτερύγων· ἔφερε πτέρυγας τώρα καὶ μοὶ ἐφαίνετο τόσον φυσικὸν τοῦτο! Προῃσθανόμην ὅτι ἂν τὰς ἤνοιγε θὰ ἦσαν πολὺ μεγάλαι· ἠτένιζον ἐκστατικῶς καὶ σιωπηρῶς, τὴν ἱκέτευον νὰ μὴ χαθῇ. Χρυσῆ περιέβαλε τὸ σῶμά της λαμπηδὼν καὶ διὰ μειδιάματος ἀνεκφράστου καὶ σχεδὸν ἀφανοῦς μοὶ ἔλεγεν ὅτι πρέπει νὰ φύγῃ ὑπείκουσα εἰς ἀνωτέραν θέλησιν. Ἡ ὠχρὰ ἀγαπητὴ μορφὴ μὲ τοῦ ἀγγέλου τὸ μειδίαμα σβέννυται ἠρέμα, απομακρύνεται καὶ τὴν θείαν πτῆσιν της πρὸς τοὺς οὐρανοὺς παρακολουθῶ

ἄπλετος αἴγλη καὶ πάγκαλος χρυσῆ δόξα. Κατόπιν, οὐδέν· τὸ πᾶν ἐσβέσθη διὰ παντὸς ἐν τῇ ἀπολύτῳ νυκτὶ τοῦ ἀληθοῦς ὕπνου.

* * *

Ἐκοιμήθην πολὺ κατόπιν τοῦ ὀνείρου τούτου,—μίαν, δύο ὥρας δὲν γνωρίζω· ὅτε ἠγέρθην καὶ ἐπανῆλθον αἱ σκέψεις ἐνεθυμήθην τ' ὄνειρόν μου καὶ ἐνδόμυχος συγκίνησις, πίεσις ἀσυνήθης τῆς καρδίας μὲ κατέλαβε... Ἐν τῇ μνήμῃ ἐπανέβλεπον κατ' ἀρχὰς τὸ ὅραμά μου κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς ἐντάσεώς του, ὅτε δηλ. ἐσκέφθην *ἐκείνην* ἀναγνωρίσας τὸν μεγάλον της πῖλον ἐπὶ τῆς ἕδρας καὶ τὸ μέρος ὅπου ἐφάνη ὄπισθέν μου.... Κατόπιν ἀνεπόλουν βραδέως τὰ ἐπίλοιπα: τὰς τόσον ἀκριβεῖς λεπτομερείας τοῦ γνωστοῦ μοι οἰκήματος, τὴν γυναῖκα τὴν μᾶλλον ἠλικιωμένην ἣν διεῖδον ἐν τῇ σκοτίᾳ, τὸν περίπατον ἐν τῇ ἐρήμῳ ἐκείνῃ ὁδῷ, τὴν θαυμασίαν τῆς ἀγαπητῆς κόρης πτῆσιν, ἥτις κατεσύντριψε τὴν καρδίαν μου.... Ποῦ λοιπὸν ἠγάπησα πάντα ταῦτα; Ἀνεζήτουν ταχέως ἐν τῷ παρελθόντι μετ' ἀνησύχου τινος θλιβερᾶς ἀδημονίας, *βέβαιος ὅτι θ' ἀνεύρισκον*....

* * *

Ἡ ἀνθρωπίνη κεφαλὴ εἶναι πλήρης ἀναριθμήτων ἀναμνήσεων, συσσωρευμένων συγκεχυμένως· ὑπάρχουσιν ἐν αὐτῇ χίλιαι ἶνες συνεσφιγμέναι ἐν τοῖς σκοτεινοῖς θαλάμοις τοῦ ἐγκεφάλου ἀφ' ὅπου δὲν θὰ ἐξέλθωσι ποτέ. Ἡ μυστηριώδης χεὶρ ἡ κινοῦσα καὶ περιστρέφουσα ταύτας συλλαμβάνει κάποτε τὰς πλέον λησμονήτους καὶ τὰς φέρει εἰς τὸ φῶς κατὰ τὰς ἠρέμους στιγμὰς αἵτινες προηγοῦνται τοῦ ὕπνου. Αὐτὴ ἣν διηγοῦμαι δὲν θὰ ἐπανέλθῃ ἴσως ποτὲ πλέον ἀλλὰ καὶ ἂν ἐπανέλθῃ, ἑτέραν τινα νύκτα, πάλιν δὲν θὰ μάθω τι πλειότερον περὶ τῆς παρθένου ἐκείνης ἀφοῦ καὶ ἐν τῇ ζωῇ *αὐτὴ* ἦτο τὸ διηνεκὲς ὄνειρόν μου.

(1893) ΝΙΚΟΛΑΟΣ Γ. ΜΑΝΤΖΑΒΙΝΟΣ

ΤΟ ΚΑΣΤΡΟ ΤΗΣ ΩΡΑΙΑΣ

(ΜΕΣΑΙΩΝΙΚΗ ΠΑΡΑΔΟΣΙΣ)

Σπυρίδωνε Δὲ Βιάζῃ

I

ΤΑΙΣ θύραις ἄνοιξε καὶ παραδώσου
Φράγκα πεντάμορφη καὶ λυγερή,
Ἀσκέρι ἀτρόμητο θωρεῖς ἐμπρός σου,
Σὲ περιζώσανε παντοῦ οἱ ἐχθροὶ

Κύττα 'ςτὸ κάστρο σου μ' ὁρμὴ πηδᾶνε
Ἄλογ' ἀράπικα πῶχουν φτερά,
Πρωτοπαλλήκαρα γιὰ ἰδὲς χουμᾶνε
Μὲ τόλμη ἀνίκητη μὲς' 'ς τὴ φωτιά

Τὰ χέρια κύτταξε πῶς πολεμοῦνε,
Ἄθαφτα σώματα γιὰ ἰδὲς σωρούς,
Κοράκια ἀχόρταγα γοργὰ πετοῦνε
Καὶ φοβερίζουνε τοὺς ζωντανούς.

Παντοῦ εἶναι θάνατος, παντοῦ εἶναι φρίκη,
Παντοῦ τὰ βόλια σου μᾶς πλημμυροῦν,
Μὰ οἱ λιονταρόψυχοι πάντα τὴ νίκη
Μὲ πόθο ἀμέτρητον ἀκαρτεροῦν.

Κανεὶς δὲ δείλιασε, κανένα χέρι
Δὲ μένει ἀκίνητο 'ς τὴ συμφορά,
Σὰν πύργος στέκεται κάθε ξυφτέρι
Κι' ἐμπρὸς 'ς τὸ θάνατο χαμογελᾷ.

«Σημαίαις καὶ φλάμπουρα γιὰ τέτοια νίκη
Θὰ κυματίζουνε τρομακτικά,
Κανένα τούρκικο ποτὲ σαρίκι
Φράγκα περίφανη δὲ προσκυνᾷ».

2

Παλεύουν οἱ ἄπιστοι χρόνια περίσσια
Μὲ μιὰ μαρμάρινη χρυσῆ ὠμορφιά,
Ποῦ μεσ' 'ς τὰ στήθη της τὰ λιοντάρισσια
Κλεῖ τρυφερότατη κι' ἀθῶα καρδιά.

Μόνο τὰ στήθια της εἶναι γυναίκεια
Τ' ἀχνό της πρόσωπο κ' ἡ φορεσιά
Μὰ μεσ' 'ς τὰ μάτια της τ' ἀστροπελέκια
Ἡ κόρη τἄλαβε κληρονομιά.

Ψηλὰ 'ς τὸν πύργο της στέκεται μόνη
Μὲ χάρι ἀσύγκριτη καὶ δὲ μιλεῖ,
'Σ τὸ κάθε βόλι της κ' ἕνα ξαπλώνει
Καὶ μ' ἀναγάλλιασι γύρω θωρεῖ.

Τὸ πλούσιο ροῦχο της ὅλο ἁρμενίζει
Καὶ κυματίζουνε σγουρὰ μαλλιά,
Μὰ μὲ τὸ μάτι της τρόμο σκορπίζει
Μέσα 'ς τ' ἀδάμαστα κι' ἄγρια θεριά.

'Σ τὸν πύργο ὁλόγυρα στέκει τ' ἀτσέρι,
Τὰ βόλια πέρτουνε πυκνὰ πυκνά,
Μὰ τὸ μαρμάρινο τῆς κόρης χέρι
Θερίζ' ἀμέτρητα Τούρκων κορμιά.

Ἄλλος τ' ἀνάσκελα 'ς τὴ γῆ βροντάει,
Σὰ σκύλος ρυάζεται κι' ὅλο μουχτᾷ
Ἄλλος μὲ μάνιτα 'ς τὸν πύργο ὁρμάει
Καὶ πέφτει ἀπίστομα καὶ ροβολᾷ.

Ἡ γῆς ἀπὸ αἵματα μεμιᾶς γεμίζει,
Τρόμος καὶ θάνατος τοὺς πλημμυροῦν,
Ἡ πεῖνα ἀμέτρητα κορμιὰ θερίζει,
Τὰ χέρια ἀπόστασαν νὰ πολεμοῦν.

Ποιὸς ἀπὸ τ' ἄλογο βροντᾷ 'ς τὸ χῶμα,
Ποιὸς ἀντρειεύεται νὰ σηκωθῇ,
Ποιὸς τοῦ συντρόφου του δαγκάει τὸ σῶμα
Πῶς δὲν ἠμπόρεσε ν' ἀντισταθῇ.

Τ' ἄλογ' ἀφρίζουνε καὶ χλημιτᾶνε,
Τὸν κάμπο ἐθόλωσε καπνός, φωτιά,
Ἐδῶ πατήματα 'ς τὴ γῆ ἀντηχᾶνε
Ἐκεῖθε λάμπουνε γυμνὰ σπαθιά!

«Τοῦρκοι περίφανοι μὴ κινηθῆτε»,
Ἡ κόρη ὁλόχαρη λέει 'ς τοὺς ἐχθρούς,
«Ἐμπρὸς 'ς ταῖς τάξεις σας μετρηθῆτε
Πόσους ἐσώριασα χάμου νεκρούς»

Τοῦ κάκου οἱ Μπέϊδες μὲ περιφάνεια
Τρίζουν τὰ δόντια τους τρομαχτικά,
Λάμπουν 'ς τὰ χέρια τους τὰ γιαταγάνια
Κι' ὅλο φωνάζουνε, φωτιὰ φωτιά!

Κανεὶς τὴ θέσι του, κανεὶς δὲ ξέρει,
Ὅλοι βουβαίνονται 'ς τὴ προσταγή,
Φτερὰ 'ς τὰ πόδια τους, φτερὰ 'ς τὸ χέρ',
Τρόμος ἀκράτητος τοὺς ὁδηγεῖ.

Εἶναι ἀπὸ φλάμπουρα γεμάτοι οἱ κάμποι,
Ὁ Τοῦρκος κείτεται χάμου νεκρός,
Τὸ Μισοφέγγαρο τώρα δὲ λάμπει,
'Σ τὸ κάστρο ἀτάραχα λάμπει ὁ σταυρός.

«Ἀλλάχ· βοήθα μας! Ἀλλάχ! φωνάζει,
Πρωτοπαλλήκαρο μὲ προσταγή,
«Ἐμπρὸς 'ς ταῖς τάξεις σας τί σᾶς δειλιάζει;
Θὰ τὴν νικήσουμε τὴ λυγερή.

«Ἂν ἐφωλιάσανε τ' ἀστροπελέκια
'Σ τὰ δυὸ τὰ μάτια της τὰ γαλανά,
Ὅμως τὰ στήθη της εἶναι γυναίκεια,
Τ' ἀχνό της πρόσωπο κι' ἡ φορεσιά.

«Τοῦρκος περίφανος δὲν θὰ μπορέσῃ
Εἰς τὴν πεντάμορφη ν' ἀντισταθῇ
Γυναίκειο φόρεμα κι' ἂν δὲ φορέσῃ
Κρύφτοντας τ' ἅρματα καὶ τὸ σπαθί».

Ὦ, κακοροίζικοι ποτὲ τὴ νίκη
Δὲν τὴν ἐλάβετε κληρονομιά,
Ἔχετε σύντροφο πάντα τὴ φρίκη,
Τὸ μῖσος τ' ἄσπονδο, τὴν προδοσιά.

3

«Σὲ κάμπους ἔρημους μὲ σέρνει ἡ μοῖρα
Κι' ὅλοι μοῦ δείχνουνε σκληρὴ ψυχή
Ἄνοιξε, ρήγισσα, σ' ἐμὲ τὴ θύρα
Ποὖμαι ἑτοιμόγεννη καὶ μοναχή.

«Δὲν ἐκλονίστηκε μὲ τὰ κανόνια
Κ' ἔμεινε ἡ θύρα σου πάντα κλειστή,
Θ' ἀνοίξῃ, ρήγισσα 'ς τὴ ψυχοπόνια,
'Σ τὴν ἑτοιμόγεννη θὲ ν' ἀνοιχτῇ».

Ἀπὸ τὸν πύργο της γύρω κυττάζει
Καὶ πόνο αἰσθάνεται μέσ' 'ς τὴν καρδιά,
Νὰ φέρουν γλήγορα μὲ βιὰ προστάζει
Τὰ διαμαντόπλεκτα χρυσὰ κλειδιά.

Ἡ θύρα ἀνοίγεται καὶ μέσα μπαίνει
Ἀσκέρι ἀμέτρητο, τρομακτικό,
Ἡ κόρη ρίχνεται σὰ μανιωμένη
Παλεύει ἀδιάκοπα μὲ τὸν ἐχθρό.

Παλεύαν οἱ ἄπιστοι χρόνια περίσσια
Μὲ τὴ μαρμάρινη χρυσῆ ὡμορφιά,
Ποῦ μεσ' 'ς τὰ στήθη της τὰ λιονταρίσσια
Ἔκλειε γλυκύτατη κι' ἀθῶα καρδιά.

Ἄπιστοι κρύψετε τὸ γιαταγάνι
Κι' ὁ κόσμος στέκεται καὶ σᾶς θωρεῖ,
Ὁποῦ κρυφτήκατε σ' ἕνα φουστάνι
Γιὰ νὰ νικήσετε μιὰ λυγερή.

Ἐν Ζακύνθῳ Αὔγουστος 1893.

ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΜΑΡΤΖΩΚΗΣ

ΤΟ ΧΕΡΑΚΙ ΤΗΣ ΔΗΜΑΡΧΟΠΟΥΛΑΣ

— ΑΠΟ ΦΙΛΙΚΟ ΓΡΑΜΜΑ —

ΕΙΜΑΣΤΕ ἀπάνω στὸν καφέ. Ὁ κὺρ δήμαρχος εἶχε ξεζωστῇ τὴ φουστανέλα του, ξεκούμπωσε τὸ γελέκο του, καὶ ξαπλώθηκε γελαστὸς σὲ μιὰ πολτρόνα κάμνοντας ραχάτι. Ἐκεῖ ἀπάνω μπαίνει ἕνας χωροφύλακας.

— Κὺρ δήμαρχε, τουφέκι στ' ἀμπέλια! . . . βαρέθηκαν γιὰ τὸ νερό.

Ὁ κὺρ δήμαρχος ἀνατινάχτηκε, φύσησε τὰ μάγουλά του, καὶ σέρνοντας τὴ φουστανέλα του, τὸ φέσι του καὶ τὰ τσαρούχια του ἄρχισε νὰ κατεβαίνῃ τὴ σκάλα. Θέλησα νὰ πάγω μαζῆ του καὶ μὲ μπόδισε.

— Κάθησαι, αὐτοῦ ποῦ κάθεσαι, λεβέντη μου, δὲν εἶσαι γιὰ κακονύχτιες. Αὐτὸ ποῦ ἤθελα κι' ἐγώ. Εἶχα φάγῃ καὶ καλὰ μάλιστα, εἶχα πιῇ κι' ὄχι λίγο. Εἶχα λησμονήσῃ καὶ τὸ σπαθί μου, καὶ τὸ καπέλο μου καὶ τὸ στέμμα μου. Μόνο ὁ καθρέφτης ἀντικρὺ μὄδειχνε τὴ στολή μου μὲ τ' ἀστεράκι τοῦ ἀνθυπολοχαγοῦ. Ὅταν ἔφυγεν ὁ κὺρ δήμαρχος ἄρχισε νὰ φεύγῃ κι' ἡ ἡσυχία μου. Ἡ δημαρχοπούλα, ὅπως σοῦ ἔλεγα καὶ παραπάνω, δὲ ξέρω τί βρίσκει νὰ μὲ κοιτάζῃ πάντα στὰ μάτια, ἕνα κοριτσάκι δεκαπέντε χρόνων, ἕνα μαϊμουδάκι, μπεμπέ, παχουλὸ μὲ γαλανὰ μάτια καὶ ξανθὰ μαλλιά. Καὶ μὲ τὴν ἴδια εὐχαρίστηση ἄρχισε πάλι νὰ καρφώνῃ τὰ ματάκια του τὸ πιτσουνάκι στὰ δικά μου. Ἀνατινάχτηκα καὶ μαζῆ μου καὶ τὸ τραπέζι μὲ τὰ ἀπομεινάρια τοῦ γλυκοῦ καὶ τῶν φρούτων. Ἡ δημαρχοπούλα χαμογέλασε καὶ εἶπε μὲ μιὰ φωνὴ ποῦ ὅταν τὴν ἀκοῦς, θαῤῥεῖς, πῶς κἄτι τι ἄλλο εἶναι αὐτὸ τὸ τριαντάφυλλο παρά κόρη ἑνὸς κὺρ δημάρχου:

— Θὰ πάρετε, καφέ, κύριε Μιλτιάδη;

— Εὐχαριστῶ, δεσποινίς.

Μὲ κοίταξε κἄπως θυμωμένα. Ἔτσι πάντα μὲ κοιτάζει ἐδῶ κι' ἕνα μῆνα τώρα ἀπὸ τὸν καιρὸ ποῦ εἶχα τὴν εὐτυχία νὰ μὲ πετάξῃ 'ς αὐτὸ τὸ χωριὸ ἡ νέα κυβέρνησις, καὶ νὰ γνωρισθῶ μὲ τὸν κὺρ δήμαρχον καὶ

τὴν κόρην του. Ἔτσι πάντα μὲ κοιτάζει μὲ τὰ ματάκια της, ποῦ ἀγριεύουν τόσο, ὅσο ἡ θάλασσα στὸ φύσημα τοῦ μπάτη, ὅταν θελήσω νὰ τὴν κομπλιμεντάρω. Καὶ χωρὶς νὰ μοῦ μιλήση γυρίζει πρὸς τὴν Βασίλω:

— Βάσω, νὰ σηκώσης τὸ τραπέζι, καὶ νὰ μᾶς φέρης τὸν καφὲ στὸ μπαλκόνι.

Ἡ Βασίλω, καὶ χαϊδευτικὰ ἡ Βάσω εἶναι περίεργο ζῶο. Ἕνας κορμὸς ὁλοστρόγγυλος μὲ δυὸ χέρια ὁλοστρόγγυλα, μὲ δυὸ ποδάρια ὁλοστρόγγυλα, μὲ δυὸ μάτια ὁλοστρόγγυλα, μ' ἕνα κεφάλι ὁλοστρόγγυλο, μὲ μιά μούρη ὁλοστρόγγυλη, μ' ἕνα στόμα ὁλοστρόγγυλο, ἀπάνω κάτω ὁδοστρωτήρ, ποῦ ὅπου πατήση τὸ πόδι της ὅλο τὸ ἀρχοντόσπιτο τοῦ κὺρ δημάρχου ἀρχίζει νὰ χορεύη νευρικά.

Μᾶς ἔφερε δυὸ καρέκλες στὸ μπαλκόνι καὶ καθήσαμε. Τὸ μπαλκόνι μαρμαρένιο, ἀψηλὸ πολὺ μὲ τὴν πλατεῖα τοῦ χωριοῦ κάτω καὶ μὲ μιὰ ἀκακία ποῦ ἀνεβαίνει ἀπὸ μέρα σὲ μέρα πρὸς τ' ἀπάνω πράσινη καὶ φουντωτὴ σὰν ὀμπρέλλα, μὲ τὰ σιδερένια του κάγγελα, εἶναι πολὺ ὄμορφο πράμμα. Ἂν σοῦ πῶ πῶς μ' αὐτὸ τὸ μπαλκόνι εἶμ' ἐρωτευμένος, θὰ μὲ πάρης γιὰ κᾶνα γεροντάκι ποῦ τ' ἀρέσει νὰ ξαπλώνεται σὲ μιὰ κώχη μὲ τοὺς ρευματισμοὺς στὰ πόδια καὶ τὸ βιβλίο στὸ χέρι. Ἀπ' ἐκεῖ ρίχνω τὴ ματιά μου κάτω στὴ πλατεῖα, τὴν σηκόνω ὕστερα πρὸς τὸ βράχο τοῦ βουνοῦ, καὶ τὴν ἀφίνω νὰ τρέξη στὴν ἐλεύθερη θάλασσα. Νὰ κι' ἀπόψε ἡ ἴδια χαρωπή, ἥσυχη, γλυκειὰ ὄψι του. Ἡ πλατεῖα μὲ τὰ δεντράκια της, καί τὸ καφενεδάκι της ποῦ πίνουν τὸν καφέ τους καὶ κόβονται γιὰ τὰ πολιτικὰ οἱ νέοι τοῦ χωριοῦ μαζῆ μὲ τοὺς γέρους. Ἡ κυβέρνησις στέκει καλά· ὄχι ἡ κυβέρνησις θὰ πέση καὶ ἔτσι πάει λέοντας· παραπέρα ἡ παρέα ποῦ ξεφαντόνει κάθε βράδυ, καὶ ψάλλει γιὰ τὴ κόρη τῆς χήρας τοῦ χωριοῦ μὲ τόσο πάθος:

σὰν τί τὸ θέλει ἡ μάννα σου τὴ νύχτα τὸ λυχνάρι ... ὤ!... ὤχ!...

Καὶ πιὸ παρέκει ἕνας ὕπνος καὶ σιγαλιὰ μεγάλη σ' ὅλα τὰ σπιτάκια ποῦ ξετυλίγονται κλιμακωτὰ στὴν ἀράδα. Καὶ ἀπόμακρα ἡ θάλασσα ἡ πάντα ἀφρισμένη μὲ τὰ κατάρτια τῶν *καϊκιῶν* της, ποῦ τόσο φαντάζουν μέσα στὴ νύχτα. Ἀποπάνω τὸ βουνὸ ἥσυχο μὲ τὰ δεντράκια του κρεμασμένα, λές, τὸ ἕν' ἀπάνω στ' ἄλλο. Σιγαλιὰ μαγεμμένη. Ἂν θυμᾶσαι, τὴν μεγάλη ἐκείνη λαγγαδιὰ τῆς Πεντέλης ποῦ βαρούσαμε τὰ *ορτύκια* πέρυσι· μοιάζει πολὺ αὐτὴ ἡ ἀγκωνὴ τῆς γῆς. Τόπος ποῦ δὲν σοῦ ἀνοίγει μεγάλο ὁρίζοντα γιὰ νὰ σοῦ ἀναφτερόνη τὴν καρδιὰ καὶ νὰ σοῦ συνεπαίρνη τὴ σκέψη. Τόπος μικρός, γελαστὸς ποῦ σὲ σέρ-

νει μαζῇ του καὶ σοῦ λέει κάθησαι ἐδῶ αἰώνια, μὴ ζητήσῃς τίποτες ἀπὸ τὴν ζωὴ πέρα ἀπὸ τὴν ἐρημιά μου.

Ἡ Βάσω ἔφερε τὸ καφέ· ἔβαλε μιὰ καρέκλα ἀναμεσό μας, ἀπίθωσε τὸ δίσκο, κι' ἔφυγε.

— Κύριε Μιλτιάδη, θὰ σᾶς σερβίρω μόνη μου, εἶπε ἡ δημαρχοπούλα, καὶ σηκώθηκε.

Εἶχ' ἀνάψῃ ἕνα σιγάρο καὶ κοίταζα τὴ θάλασσα σὰν κουτός. Κι' ἄξαφνα εἶδα τὸ παχουλό της χέρι ἐμπρὸς στὰ μάτια μου. Ἠλεκτρισμὸ νὰ εἶχε δὲ θὰ ξαφνιζόμουνα τόσο. Τί ὄμορφο χεράκι. Ποτές μου δὲν εἶδα τόσο ὄμορφο χεράκι· παχουλό, μικρουλάκι σὰν κουκλάκι, μαλακὸ καὶ διάφανο σὰν κρούσταλλο, μικρό, μικρὸ καὶ παχουλὸ—ὅσο ἄφινε νὰ φαίνεται ἡ ταντέλλα τοῦ μανικιοῦ της. Τὸ μαργιόλικο τὸ κορίτσι· εἶδε τὴ φωτιὰ πὄβγαιναν τὰ μάτια μου, χαμογέλασε καὶ τ' ἄφησε τὸ χεράκι της ἀκόμα μπροστὰ στὰ μάτια μου. Ἐγὼ ποῦ δὲ κυρίεψα κανένα φρούριο τουρκικὸ ἀκόμα, ἀλλ' ἔχω κάμῃ ἀρκετὲς παλληκαριές, σάστισα ! . Ἕνα χεράκι κοριτσιοῦ δεκαπέντε χρόνων, ἕνα χεράκι ἑνὸς μπεμπὲ μ' ἔκαμε ἀπάνω κάτω. Στάθηκα ἀρκετὰ σὰν κουτός, ἀσάλευτος, καὶ ὕστερα ἔπιασα τὸ χεράκι τῆς δημαρχοπούλας· ἀνατρίχιασα ὅλος κι' ἔνιωσα τὸ αἷμά της νὰ βράζῃ μέσα στὶς γαλάζιες φλεβίτσες της· πῶς ἔλαμπαν τὰ μάτια της ἀπὸ ἡδονὴ καὶ τί φωτιὲς μ' ἄναβαν. Καὶ συλλογιζόμουνα πῶς ἦρθε ἔτσι ἄξαφνα αὐτὴ ἡ φωτιά. Καὶ ἄρχισα νὰ τό χαϊδεύω αὐτὸ τὸ χεράκι τὸ παχουλὸ καὶ τ' ἁπαλὸ σὰν μετάξι. Κ' ἐκεῖ ποῦ τὸ χάϊδευα τὸ σέρνω περισσότερο κοντά μου καὶ σκύβω καὶ τὸ δίνω ἕνα φιλὶ γλήγωρο, γλήγωρο. Ἀναταράχθηκα καὶ κοίταξα τρομασμένα τὴ δημαρχοπούλα. Τὸ μαργιόλικο κορίτσι ἔστεκε ἀτάραχο. Καὶ εἶπε ἀγάλι' ἀγάλια ποῦ μόλις τ' ἄκουσα :

— Μιὰ φορά, μονάχα !. Ξαναφίλησέ το . . . ξανά . . .

Κι' ἔτσι χθὲς τὸ βράδυ ὅσο νὰ γυρίσῃ ὁ κὺρ δήμαρχος ἀπὸ τ' ἀμπέλια ποῦ βαρέθηκαν καμιὰ ντουζίνα γιὰ τὸ νερό, βάρεσα κι' ἐγὼ στὸ μπαλκόνι τοῦ κὺρ δημάρχου γιὰ τὸ καλὸ στὸ χεράκι τῆς δημαρχοπούλας διπλὲς καὶ διπλὲς ντουζίνες φιλιά. Ἀπ' αὐτὲς σοῦ στέλνω καὶ σένα μιὰ ντουζίνα ἐγὼ ὁ τρομερὸς ἀνθυπολοχαγὸς καὶ φίλος σου

Σεπτέμβριος 1893. **Ἀχιλλεὺς Σπαθάτος.**

ΜΗΤΣΟΣ ΧΑΤΖΟΠΟΥΛΟΣ

. . . .
. . . .

I

Πρὶν ἄλλο τι νὰ σᾶς εἰπῶ καὶ πρὶν εὐχαριστήσω
Μὲ λύπην σπεύδω, Κύριε, συγγνώμην νὰ ζητήσω.
Ἐβράδυνα πάρα πολὺ ἀπάντησιν νὰ δώσω
Ἀλλ' ἐμαυτὴν δὲν πρόκειται ποσῶς νὰ δικαιώσω.
Ἐὰν εἰξεύρατε καλῶς πῶς εἶμαι ἡ καϋμένη
Μέρα καὶ νύκτα ὡς στ' αὐτιὰ μέσ' στὴ δουλειὰ πνιγμένη,
Βεβαίως μ' αὐστηρότητα πολλὴν δὲν θὰ μὲ κρίνατε
Καὶ προθεσμίαν ἀρκετὴν ἀκόμη θὰ μοῦ δύνατε.
Δὲν εἶναι παῖξε γέλασε σχολεῖο ν' ἁρματώσῃς,
Νὰ βρῇς τὸ σπῆτι, τὰ παιδιά, δασκάλους νὰ μισθώσῃς.
Ἀκόμη καὶ στὸν ὕπνο μου δασκάλους ὀνειρεύομαι
Καὶ γιὰ θρανία σκέπτομαι ἀκόμη κι' ὅταν γεύωμαι.
Ἐγῷ λοιπὸν βρισκόμουνα σὲ φούρια τρομερὰ
Τὸ γράμμα σας ἀνέγνωσα μ' ἀνέκφραστη χαρά.
Μεγάλως μ' ἐτιμήσατε μὲ ὅσα μοῦ προτείνετε
Καὶ μ' ἄκραν ἐπιείκειαν, ὦ κύριε, μὲ κρίνετε.
Πλὴν νὰ τολμήσω δύναμαι ἐγώ, ὁ κόκκος ἄμμου
Μέσ' στοὺς Παράσχους, Ῥαγκαβεῖς νὰ γράψω τ' ὄνομά μου!
Ἐν τούτοις ἐπειδὴ ποθῶ νὰ σᾶς εὐχαριστήσω
Μετὰ πολλῆς ἐπιμονῆς θὰ τὸ ἐπιχειρήσω.
Κι' ἂν κατορθώσω κάτι τι νὰ τρώγεται κομμάτι
Ἂν ὄχι μὲ λαδόξυδον τοὐλάχιστον μ' ἁλάτι
Θὰ σᾶς τὸ στείλω βέβαια καὶ νὰ μὲ συγχωρῆτε
Ἂν τῆς «Ποικίλης σας Στοᾶς» ἀνάξιον τὸ βρῆτε.
Τὸ δωρηθὲν μοι ἔλαβον καὶ χάριτας ὀφείλω,
Τὸν δὲ κανονισμὸν ἡμῶν προθύμως θὰ σᾶς στείλω.
Μία σελὶς εἰς τὴν «Στοὰν» πάρα πολὺ σημαίνει,
Καὶ τώρα ὑπογράφομαι, ὦ κύριε Ἀρσένη.

Ἀθῆναι τῇ 26ῃ Ἰουλίου 1893.

ΦΛΩΡΕΝΤΙΑ ΦΟΥΝΤΟΥΚΛΗ

. . . .

2

Αχ δυστυχῶς δὲν μπόρεσα νὰ γράψω μήτε στίχο·
Ἡ Μοῦσα δὲν ἠθέλησε εἰς ἔμπνευσιν νὰ τύχω.
Πολλαῖς φοραῖς ἐκάθησα μὲ σοβαρὸν τὸ ὕφος
Ἀλλ' ἄνωθεν ἐκρέματο τοῦ Δαμοκλέους ξίφος.
Τὸ ξίφος δὲ συνέκειτο ἐκ πλήθους διδασκάλων
Ἑλλήνων, Ἄγγλων, Γερμανῶν καὶ Ἰταλῶν καὶ Γάλλων.
Μόλις τὴν πέννα ἔπιανα μ' ἐκόβανε στὴ μέση
Καὶ μοῦ ζητοῦσαν γελαστοὶ τοὐλάχιστον μιὰ θέσι.
Ποῦ νὰ σοῦ μείνῃ ποίησις σὰν εἶσαι μὲ δασκάλους!
Ἀμέσως μεταβάλλεσαι πρὸ τοῦ πεζοῦ των κάλλους.
Ἐκεῖ ποῦ πρὶν Ἠλύσια, σχολείου τάξεις βλέπεις
Καὶ εἰς τὸν κρύον ὑλισμὸν εὐθὺς τὸν νοῦν σου τρέπεις
Καὶ παραιτᾷς τὰ σύννεφα καὶ βρίσκεσαι στὴ σκόνη
Κι' ὅταν θαρρῇς μ' ἀπόλαυσιν ὅτι εὑρέθης μόνη,
Εὐθὺς παρουσιάζεται — τί τρομερὰ πληγή! —
Ὁ μάγειρός σου κι' ἐρωτᾷ, Κυρία, τί φαγί;
Ὦ εὐτυχῆ φιλόσοφε, ποῦ ζοῦσες στὸ πιθάρι,
Εὐτυχισμένα πρόβατα ποῦ σᾶς ἀρκεῖ χορτάρι!
Πῶς ἤθελα νὰ μὴν πεινῶ, τὴ δίψα νὰ μὴ νοιώθω
Καὶ τὸν Θεόν μου μοναχὰ κρυφὸν νὰ ἔχω πόθο.
Ἀλλ' ἀπὸ χῶμα ἔγεινα κι' ἐκεῖ θὰ ξαναπάγω
Κι' οὔτε τρεῖς 'μέραις δὲν μπορῶ νὰ ζήσω ἂν δὲν φάγω.
Κι' ἂν ὁ Θεὸς εὐδόκησε νὰ μοῦ δωρήσῃ πνεῦμα
Κι' αὐτὸ ἀκόμη κάποτε μοῦ φαίνεται σὰν ψεῦμα.

Μὲ λύπην μου σᾶς παραιτῶ, ὦ κύριε Ἀρσένη,
Καὶ νὰ προσθέσω ἄλλο τι μοῦ φαίνεται δὲν μένει.
Ὅσον διὰ συνδρομητὰς μὲ ζῆλον προσπαθῶ,
Πλὴν δυστυχῶς δὲν δύναμαι νὰ σᾶς ὑποσχεθῶ.
Μ' αὐτὴν τὴν ἀναπαραδιὰν ποῦ εἶναι τελευταίως,
Ὅποιος ἀκούσῃ συνδρομὴν τὸν πιάνει τεταρταῖος.

10η Σεπτεμβρίου 1893. ΦΛΩΡΕΝΤΙΑ ΦΟΥΝΤΟΥΚΛΗ

Σ. Δ. Π. ΣΤΟΑΣ. Τὸ πρῶτον ἤδη ἡ εὐφυεστάτη δεσποινὶς *Φλωρεντία Φουντουκλῆ* τιμᾷ διὰ τῆς εὐγενοῦς αὐτῆς συνεργασίας τὴν «Ποικίλην Στοάν», ανα-

πληρώσασα τὴν ἕνεκεν πολλῶν ἀσχολιῶν ἀποστολὴν ἐκτενεστέρου Ἔργου διὰ τῶν ἀνωτέρω δημοσιευομένων δύο πρὸς ἡμᾶς ὡραίων αὐτῆς ἐμμέτρων γραμμάτων. Ἡ λογία κόρη, φοιτήτρια τῶν Μαθηματικῶν ἐν τῷ ἡμετέρῳ Πανεπιστημίῳ, ἀληθῶς δὲ νοῦς μαθηματικός, γράφει πρὸ πολλοῦ κατὰ τὸ ὕφος τοῦ κ. Σουρῆ χαριέστατα ποιήματα καὶ ἀναδείκνυται ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν ἀληθὴς Σατυρικὴ ποιήτρια. Ἀρίστας ποιήσασα ἐν Γερμανίᾳ σπουδὰς καὶ ἰδίᾳ πολυτίμως ἀσχοληθεῖσα εἰς τὰ *Παιδαγωγικὰ* ἔγραψε καὶ ἄλλοτε τὰς ἐκεῖθεν ἐντυπώσεις της ἐμμέτρως δημοσιευθείσας εἰς τὴν *Ἐφημερίδα τῶν Κυριῶν*. Καθ' αὐτὸ γυνὴ τῶν γραμμάτων, ἔχουσα τὸ θάῤῥος τῶν ἰδεῶν της, τύπος ἀρίστης κόρης ἀληθοῦς ἀξίας, προώρισται νὰ καταλάβῃ διακεκριμένην θέσιν μεταξὺ τῶν Λογίων Ἑλληνίδων. Νῦν, ποθοῦσα νὰ παράσχῃ λυσιτελεστέρας ὑπηρεσίας εἰς τὴν πνευματικὴν ἀνάπτυξιν τῶν Ἑλληνίδων, ἀνέλαβε πρό τινος ἐνταῦθα μετὰ τῆς γνωστῆς καὶ εὐπαιδεύτου κυρίας Εἰρήνης Πρινάρη τὴν Διεύθυνσιν *Νέου Ἑλληνικοῦ Παρθεναγωγείου*, οὗτινος τὴν ἵδρυσιν εὐφροσύνως ἐχαιρέτησεν ἡ Ἑλληνικὴ Κοινωνία, περιέβαλλε δ' εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς διὰ τῆς ἐκτιμήσεώς του ὁ ἐννοῶν τὴν ἀξίαν ἀληθοῦς ἐκπαιδεύσεως κόσμος

Πρὸς τὴν χαριεστάτην ἡμῶν συνεργάτιδα καὶ δημοσίᾳ ἐκφράζομεν τὰς θερμοτέρας ἡμῶν εὐχαριστήσεις.

ΤΟ ΡΥΑΚΙ

Θυμοῦμ' ἕνα ῥυάκι στὴν ἐξοχὴ ἐκεῖ κάτου
ποῦ σιγανὰ ἐκυλοῦσε τὰ ξάστερα νερά του
Θυμοῦμαι τι λουλούδια στὰ δυὸ πλευρά του ἀνθοῦσαν,
θυμοῦμαι τί πουλάκια τριγύρω του ἐπετοῦσαν.

Ἦλθε βαρὺς χειμῶνας στὴν ἐξοχὴ ἐκεῖ κάτου
κι' ἀγριωπὰ κυλοῦσε τὰ θολερὰ νερά του·
χαθῆκαν τὰ λουλούδια ποῦ στὰ πλευρά του ἀνθοῦσαν
καὶ φύγαν τὰ πουλάκια ποῦ γύρω του ἐπετοῦσαν.

Τὸ βλέπω καὶ μὲ πόνο τὰ δάκρυά μου χύνω,
Γιατὶ ἡ ζωή μου μοιάζει μὲ τὸ ῥυάκι ἐκεῖνο.

1893 ΙΩΑΝΝΗΣ Κ. ΠΟΛΕΜΗΣ

. . . .
. . . .
Σφίγγεμε 'στὴν ἀγκαλιά Σου
Ἄχ, ἀγάπη μου χρυσῆ,
νὰ μεθῶ μὲ τὰ φιλιά Σου
καὶ μὲ τὰ δικά μου Ἐσύ . . .

Η ΔΑΣΚΑΛΑ

ΔΙΗΓΗΜΑ

ΕΤΑΞΙΔΕΨΑ κἄποτε, — μᾶς ἔλεγε ὁ Μῆτρος, — μὲ τὴν δασκάλα ἑνοῦ χωριοῦ. Ὁ δρόμος μας ἦτον μακρινός, κ' εἴχαμε συντροφιὰ τὸν ἀγωγιάτη μας, δυὸ μισόκοπους πεζοὺς κ' ἕνα νιοστεφανωμένο ἀντρόγενο. Ἡ δασκάλα τότε πρωτοπήγαινε στὸ χωριό, ὕστερ' ἀπὸ τέσσερα πέντε χρόνια ποῦ μαθήτευε στὰ σχολειὰ τοῦ Κεστοράτη. Ἦτον ὡς δεκάξη δεκαεφτὰ χρονῶν κόρη, ντροπαλή, λιγομίλητη, σεμνή, ροδοκόκκινη στὸ πρόσωπο καὶ χαριτωμένη, γιομάτη χυμὸν καὶ νιότη, μὲ δυὸ καστανὰ γλυκὰ μάτια, μὲ καλοκαμωμένο κορμί, μεστοὺς κόρφους καὶ θρεμμένα κνήμια καθὼς ἐδείχνονταν ταῦτα ὡς ἀπάνου ξέσκεπα, ὅταν εὑρίσκονταν καβάλα καὶ τὸ φουστάνι της δὲν ἐβολοῦσε νὰ πέφτῃ κάτου καὶ κάτου. Καὶ μοναχή της νὰ ταξίδευε μὲ τὸν ἀγωγιάτη, δὲν ἐκιντύνευε ποτέ. Μὰ γιὰ κάθε κακὸ ἕνας δικός της τὴν εἶχε παραδώσει 'ς τὴν προστασία καὶ 'ς τὴν εὐθύνη τοῦ νιοῦ τ' ἀντρόγυνου.

Τὸ βράδυ κονέψαμε ς' ἕνα μοναστῆρι παλιὸ καὶ μεγάλο, κατάστρατα, 'ς τὴν ἐρημιά. Ὅσο νὰ φτάσουμ' ἐδῶ, ὅλο τὸν κάμπο, ποῦ διαβήκαμε, τὸν ἐσήκωσα μὲ τὰ σωστὰ ςτὸ πόδι ἐγὼ μὲ τὰ τραγούδια καὶ μὲ τὰ εὔθυμα λόγια μου. Ἀλλ' οὔτε λόγο, οὔτε κἂν χαμόγελο ἕνα δὲ μπόρεσα νὰ τῆς κλέψω τῆς σκληρῆς. Τὸ μοναστῆρι εἶνε χτισμένο μέσα 'ςτὸ λόγγο. Ἔχει ψηλοὺς τοίχους περίγυρα κι' ἀπὸ μέσα τὰ κελλιὰ ἀραδιασμένα μὲ τές κρεββάτες τους, τὴν πλακοστρωμένη αὐλὴ μὲ τὰ δέντρα της καὶ τὸ ἐκκλησάκι, μικρούτσικο καὶ παλιό, ἀπὸ τὰ χίλια ἑκατόν, ὅπως γράφει στὸν νάρθηκά του, σκοτεινό, ἥσυχο, ὅλο εὐλάβεια καὶ θρησκευτικὴ ἀνατριχίλα. Ἐφάγαμε 'ς ἕνα τραπέζι κοινό, διπλοπόδι καταγῆς στρωμένοι, ὅτ' ἔφερνε καθένας μαζῆ του κι' ὅτι μᾶς ψευτοετοίμασεν ὁ φιλόξενος καλόγερος τοῦ μοναστηριοῦ. Πολλὰ λόγια γιὰ ἀπόδειπνα δὲν ἀλλάξαμε, γιατὶ κι' ἀποσταμέν' εἴμασταν καὶ τὴν αὐγὴν

ἔπρεπε νὰ ξυπνήσουμε γλήγορα γιὰ νὰ φύγουμε δίχως ἥλιο. Κ' ἐπλαγιάσαμε.

Ἐπλαγιάσαμε 'ςτὴν αὐλὴ τοῦ μοναστηριοῦ ἀραδαριά. Ἦτον καλοκαῖρι, θερινὸς μῆνας, ποῦ 'νε μιὰ χαρὰ νὰ κοιμᾶται κανένας ὄξω. Ἀλλὰ ποῦ νὰ βρῶ ὕπνον ἐγώ. Ὄχι γιατ' εἶχα κοντά μου προσάναμμα. Ὁ Θεὸς μάρτυράς μου. Ἡ δασκάλα κοιμῶνταν πολὺ μακριά, 'ςτὴν ἄκρη ἄκρη, πίσω ἀπὸ τὸ νιὸ τ' ἀντρόγυνο. Ἀλλὰ γιατ' ὅταν ἔτσι τυχαίνει νὰ ξενυχτίζω 'ςτὴν ἐξοχή, ἡ ὄψη, ἡ θεά της ξυπνάει κάποιο αἴσθημα κρυφὸ κι' ἄγνωρο μέσα μου, ποῦ δὲν εἰμπορῶ νὰ τὸ λαρώσω. Κι' ἀγρύπναγα ξαπλωμένος ἀποκάτου ἀπὸ τὸ σκέπασμά μου, κυττάζοντας 'ςτὸν ξάστερον οὐρανὸ τὸ φεγγάρι, ὅπ' ἀρμένιζε ἀγάλια ἀγάλια ἐκεῖ ἀπάνου καὶ περίχυνε μὲ τὸ λαμπρὸ φῶς του ὅλη τὴν πλάση κάτου. Οἱ ἴσκιοι τῶν δέντρων τῆς αὐλῆς ἔπεφταν σὰν φαντάσματα γύρω μου κι' ἀπάνου 'ςτὲς σκεπὲς τῶν κελλιῶν. Ἀεράκι δὲν ἐφύσαε ὁλότελα. Φύλλο δὲν ἐκουνῶνταν. Νεκρίλα διάπλατη, σιωπὴ βαθύτατη ἐβασίλευεν. Οὔτε λαλίτσα νυχτοπουλιοῦ, οὔτε ἠχὸς φλογέρας. Οὐδὲ βάβυσμα σκύλου, οὐδ' ἀγωγιάτη σαλαγή, οὐδὲ κυπρὶ ζώου δὲν ἀγροικᾶτο. Ὁ λογισμός μου ἐπέταν ἐλεύθερος, ἀνέμποδος καὶ γοργὸς εἰς τ' ἄπειρο τ' ἀψήλου κ' ἐδροσολογιέταν μέσα στὰ μυστικὰ κάλλη τῆς σεληνοφώτιστης νύχτας. Κάποτε κάποτε μοῦργετο καὶ νὰ σηκωθῶ, νὰ πεταχτῶ ὄξω ἀπὸ τὸ μοναστῆρι καὶ νὰ χωθῶ μέσα 'ςτὰ ὀρμάνια του, νὰ μονιάσω σὰν τὸ θεριό. Μοῦ ἐφαινότουν πῶς ἔτσι μονάχα θὰ νά 'βρεσκα λαρωμό, πῶς ἔτσι θὰ νὰ γλυκοκοιμιώμουν. Κι' ὅσο νὰ σκάσῃ τῆς χαραγῆς τ' ἄστρι 'ςτὸ καταρράχι τοῦ βουνοῦ, κ' ἐγὼ δὲ θυμᾶμαι πλιὰ πόσα γλυκομιλήματα κρυφὰ ν' ἄλλαξα μὲ τὴν δροσερὴ καὶ μοσχοβολισμένην ἐκείνη νύχτα, σὰν ἐβασίλεψε καὶ τὸ φεγγάρι στερνὰ καὶ μᾶς ἄφηκε 'ςτὰ σκοτεινὰ ἔτσι ὁλομόναχους.

Μὲ τὰ πρῶτα γλυκοχαράματα ξύπνησε ὁ γνοιαστικὸς ἀγωγιάτης, πρὶν νὰ φωνάξουν ἀκόμα τὰ ὀρνίθια, καὶ κρένοντάς μας ἐπῆγε 'ςτὰ ζᾶ του. Πρῶτος πετάχτηκα ὀρθὸς ἐγὼ κ' ἐβγῆκα 'ςτὴν ὀξώπορτα. Τὸν κοιμάμενον κάμπο χαμηλὰ ἐσκέπαζε σὰν ἀπέραντο πουπουλένιο πάπλωμα ἡ νυχτερινὴ καταχνιά, πυκνὴ καὶ γαλάζια. Τὸν ἀνασασμό του τὸν ἥσυχο κι' ἀπαλὸ σὰν ἐργατάρη, σὰ ζευγᾶ, μοσχοβολισμένον ἀπὸ τὲς εὐωδιὲς τὸν ἀνθῶν του, τὸν ἔφερνε τὸν ἀνήφορο ἡ χασκωτὴ καὶ δασιὰ λαγκαδιὰ ποῦ ἀνέβαινε ὁλόϊση κατὰ τὸ κορφοβοῦνι. Μ' ἐχτύπησεν τοῦ μοσχοβολισμοῦ του ἡ πλημμύρα τρικυμιστὰ κι' ἄξαφνα κι' ἀνάσαναν βιαστικὰ καὶ πνιχτὰ τὰ πνεμμόνια μου, ὡσὰν νὰ βουτοῦσα μέσα εἰς

ΠΑΝΤΟΛΕΩΝ ΚΩΣΤΑΚΗΣ

(Ἐξ ἀντιγραφῆς παλαιᾶς φωτογραφίας)

μοσχοβολισμένο νερὸ ἄπατης λίμνης. Ἔ, καὶ νὰ κάτεχα τὸ γλυκὸ τὄνειρο ποῦ νανούριζε τὴν ὥρα ἐκείνη τὸν κοιμάμενον κάμπο!

Ἀκολούθησα τὸν ἀγωγιάτη μὲ τὰ πράμματά του στὴν κοντινὴ βρύση ποῦ πῆγε νὰ τὰ ποτήσῃ. Τότες ξυπνοῦσαν καὶ τὰ πουλάκια 'ς τὰ δέντρα κι' ἄρχιζαν τοὺς κελαϊδισμούς των. Τότες ἀκούστηκαν καὶ τὰ ὀρνίθια, ἀπὸ τὰ σκόρπια ὁλόγυρα καλύβια 'στὰ λόγγα καὶ στὰ χωράφια ἀνάμεσα. Ἐχλιμίντρησαν δυνατὰ καὶ δυὸ μουλάρια, σὰν νὰ χαιρέτιζαν κι' αὐτὰ τὰ καϋμένα τὸ γλυκοξημέρωμα, ἐκεῖ ποῦ δρόσιζαν τὰ διψασμένα ρουθούνια τους στὸ νερό. Ὁ ἀγωγιάτης τ' ἀράδιασεν ὕστερ' ἀπὸ κουτσάκι σὲ κουτσάκι σαμαριοῦ μὲ τὰ καπίστριά τους καὶ τἄσυρε κατὰ τὸ μοναστῆρι σουρίζοντας. Κ' ἐγὼ βρέχοντας 'στὴ βρυσούλα τὰ πρόσωπό μου, συλλογιζόμουν πόσες κρυόβρυσες τέτοιες, σὲ τέτοιαν παρόμοια μαγικὴν ὥρα, ἔχουνε δροσερέψει τὸ θερμασμένο μου μέτωπο κ' ἔχουν ἀνοίξει τὰ βάρυπνα μάτια μου μὲ τὰ κρυσταλλόνερά τους.

Ὅσο νὰ γυρίσω ἐγὼ στὸ μοναστῆρι εἶχαν σηκωθῇ κ' εἶχαν φορτώσει κι' ὅλα οἱ ἄλλοι. Βγῆκα στερνὸς ἀπὸ τὴν χαμηλὴ σιδερόπορτα τοῦ ξώτοιχου, σέρνοντας ἀπὸ τὸ καπίστρι τὸ μουλάρι μου κι' ἀκολουθάμενος ἀπὸ ψηλὸν ἥμερο σκύλλαρο μὲ ὀκνὰ μάτια καὶ μαλλιὰ μακρύτατα παρδαλά. Ὄξω ἀπὸ τὸ περιαύλι, ποῦ κατηφορνοῦσε χορταριασμένο τὸ σιάδι κατὰ τὴν λαγκαδιά, ξάνοιξα μέσ' ςτὸ θαμπὸ φῶς τῆς αὐγούλας τὴν καμπάνα τοῦ μοναστηριοῦ, κρεμασμένην ἀπάνου σ' ἕνα χιλιόχρονο πουρνάρι. Ἐσίμωσα τὸ πουρνάρι, βαστῶντας τὸ καπίστρι τοῦ μουλαριοῦ 'ςτὰ χέρια μου, καὶ πιάνομαι ἀπὸ τὸ σχοινὶ τῆς καμπάνας, ποῦ τὸ κούναε δῶθε καὶ κεῖθε τὸ ἁπαλὸ φύσημα τ' αὐγερινοῦ δροσόπαγου. Μὲ τοὺς πρώτους της χτύπους ὅμως προγγάει τὸ μουλάρι μου ξαφνιασμένο καὶ ξεφεύγει ἀπὸ τὰ χέρια μου μὲ κίνδυνο νὰ μὲ παρασύρῃ κ' ἐμένα τὸν κατήφορο, ἂν δὲν τ' ἀπολυοῦσα. Τὸ μουλάρι τὸ ξανάπιακε ὁ ἀγωγιάτης, κ' ἐγὼ ξακολούθησα νὰ βαράω τὴν καμπάνα δυνατὰ κι' ἀδιάκοπα. Δὲν ξημέρωνε, ὄχι, γιορτή, γιὰ νὰ καλέσω μ' αὐτὴν τοὺς γύρωθε χριστιανοὺς 'ςτὴν ἐκκλησιά, κι' ὅσοι θὰ τὴν ἀκοῦσαν κείνην τὴν ὥρα, ποιὸς ξέρει τί θὰ νὰ βάλαν μὲ τὸν νοῦ τους, — ἀλλὰ μοῦ ἐρχότουνε ἔτσι καλὰ νὰ τὴν γροικάω νὰ σημαίνῃ, κ' οἱ ἦχοί της κ' οἱ ἀντίλαλοί τους νὰ σμίγουν μὲ τοὺς κελαϊδισμοὺς τῶν πουλιῶν, μὲ τὸ μουρμοῦρι τοῦ λόγγου καὶ μὲ τὰ ξεφωνητὰ τῶν ὀρνιθιῶν, εἰς ἕναν ἁρμονικὸν ὕμνο τῆς Χρυσαυγῆς ποῦ ἐπρόβαινε 'ςτὸ βουνὸ γλυκοθώρητη καὶ ντροπαλή, σὰν νυφούλα.

Οἱ ἄντρες δὲν ἐκαβαλίκεψαν. Ἕνας ἀπ' αὐτούς, ὁ νιόγαμπρος, εἶχε ἀγοράσει ἕνα πιστόλι, κι' ἀνεβαίνοντας ὅλοι μαζῇ ἀπάνου ἀπὸ τὸ δρόμο,

'ςτούς ὄχτους, ἔρριχναν 'ςτὰ πουρνάρια μ' αὐτό, δοκιμάζοντάς το πόσο ἔκοφτε. Ἐγὼ μοναχὰ ἀκολουθοῦσα τὲς γυναῖκες, — τὴ νιόνυφη καὶ τὴ δασκάλα,—κι' ὁ ἀγωγιάτης, ποῦ χάζευε κι' αὐτὸς μὲ τὸ πιστόλι ἀπὸ μακριὰ κ' ἔμνησκε πίσω πίσω. Ὁ δρόμος ἦτον ὀλίγο ἀνηφορικὸς ἐδῶ κ' ἔσχιζε τὸ πυκνὸ δάσος τοῦ μοναστηριοῦ. Κοδελώνονταν ὁλόγυρ' ἀπὸ ὄχτους, πήδαε ρεμματιές, ἀνέβαινε μικροὺς βράχους. Κ' ἐκεῖ ποῦ πηγαίναμε ἀγάλια ἀγάλια ἐμεῖς οἱ τρεῖς καβάλα, ἐμένα μοῦρθε πάλε ἡ ὄρεξη ἡ βραδυνὴ γιὰ νὰ τραγουδήσω. Σᾶς ξομολογιέμαι. Ὅταν τυχαίνω σὲ δρόμο, ἢ θὰ μοῦ κρατάῃ μέσα κάθε ἀναπνοή μου καὶ κάθε κρίση ὁ θαμασμὸς τῆς φύσης ὁλόγυρα ἢ θ' ἀπολυέται ἀκράτητ' ἡ χαρὰ κι' ὁ ἐνθουσιασμός μου σὲ τραγούδια καὶ σὲ γελούμενα λόγια. Εἶχα πάρει,—θυμᾶμαι σὰν τώρα,—τὸ τραγοῦδι ποῦ λέει, πῶς ἕνα παλληκάρι γυρνῶντας νύχτ' ἀπὸ τὸν πόλεμο ποῦ πολεμοῦσε κι' ἀπὸ τὴ βίγλα ποῦ φύλαε, ἔπεσε νὰ βρῇ λίγον ὕπνο 'ςτὴν ἀγκαλιὰ τῆς ἀγάπης του, κι' αὐτὴ μόλις ἐχάραξε ἡ ἀνατολὴ κι' ἄρχεψαν τοὺς κελαϊδισμοὺς ἡ πέρδικες καὶ τ' ἀηδόνια, τοῦ φώναξε νὰ τὸν ξυπνίσῃ, ν' ἀγκαλιάσῃ τὸ κυπαρισσένιο της τὸ κορμὶ καὶ νὰ φιλήσῃ τὸν ἀμάλαγο κόρφο της καὶ τὸν παρθενικὸ λαιμό, ποῦτον ἄσπρος σὰν χιόνι καὶ δροσερὸς σὰν τὸ κρυόνερο πῶρχεται ἀπὸ τὰ κορφοβούνια.

Ἡ νιόνυφη, ζωηρὴ κι' ἀνοιχτόκαρδη γυναῖκα, δοκιμασμένη 'ςτὰ τέτοια γλυκοξυπνίσματα τῆς αὐγῆς 'ςτὸ νυφιάτικο στρῶμά της, ἐδείχνονταν περίχαρη καὶ δὲν ἄφινε κλωθογύρισμα δρόμου ποῦ νὰ μὴ γυρνᾷ καὶ νὰ μοῦ ἐπιδοκιμάζῃ μὲ χαμόγελο τὴν ἐπιτυχία τοῦ καλοῦ τραγουδιοῦ. Μὰ ἡ δασκάλα.... μωρὲ τσιμουδιά, ἡ σκληρή. Ἂν δὲν εἶχε δοκιμάσῃ κι' αὐτή, σὰν τὴν νιόνυφη, τὴν γλυκάδα τῆς χαραυγῆς τοῦ τραγουδιοῦ, τάχα δὲν τὴν ὠνειρεύονταν ὅμως ;

Ξάφνου, σὲ μιὰ λόξα τῆς ρεμματιᾶς, ἀπάνου 'ςτὸ γύρισμα τοῦ τραγουδιοῦ μου, ἀκούω ἕνα σφιχτὸ ξεφωνητὸ καὶ βλέπω τὴ δασκάλα νὰ κατρακυλίζεται στὸν χαμηλὸ γκρεμὸ ἑνοῦ βράχου. Μὴ παντέχετε ὅτ' ἦτον αὐτοκτονία. Κάθε ἄλλο. Τὸ ζῶο, ποῦ καβαλίκευε, ἔκαμε νὰ πηδήσῃ ἕνα κοντρὶ σὰν σκαλοπάτι φυτρωμένο μέσ 'ςτὸ δρόμο καὶ μὲ τὸ πήδημά του ἡ κόρη ξέγνοιαστη ἀπάνω του τραντάχτηκε κ' ἔγειρε κατὰ τὴν λαγκαδιά. Κόβεται τότε ἡ ἴγγλα τοῦ σαμαριοῦ καὶ πέφτει τοῦτο μαζῆ μὲ τὴν καβάλα καὶ μὲ τὴν κόρη κάτου 'ςτὸ βάθο. Ἔμπηξε κ' ἡ νιόνυφη τὲς φωνές. Ὁ ἀγωγιάτης ἦταν πολὺ πίσω ἀκόμα. Πηδάω εὐτὺς ἀπὸ τὸ ζῶο καὶ τρέχω πρὸς τὴ δασκάλα, ποῦ ξαπλωμένη ἀπάνου σὲ μιὰ πλάκα, μέσ' 'ςτὴ σούδα ποῦχε πέσει, δὲν εἰμποροῦσε νὰ πάρῃ ανα-

σασμό. Τὴν πιάνω ἀπὸ τὴ μέση, τὴν ἀνασηκώνω ὀρθὴ 'ςτὰ πόδια της, τὴνἀκουμπάω 'ς ἕνα κοτρῶνι, καὶ τῆς ραντίζω μὲ τὰ χέρια μου νερὸ στὸ ἀχνὸ πρόσωπό της. Κι' ὅσο νάρθῇ ὁ ἀγωγιάτης καὶ νὰ πάρουν κ' οἱ ἄλλοι εἴδηση, τὴν συνέφερα ἐγώ. Ἡ νιόνυφη δὲν εἰμποροῦσε νὰ πηδήσῃ κι' αὐτὴ ἀπὸ τὴν καβάλα της νὰ μοῦ δόσῃ βοηθητικὸ χέρι, κ' ἔστεκε ἐκεῖ ὀρθὴ κ' ἐφώναζε. Ὡς καὶ τὰ μουλάρια τὰ καϋμένα σταμάτησαν μοναχά τους κ' εἶχαν κι' αὐτὰ γυρμένα κι' ὀλάνοιχτα τὰ μάτια τους κατὰ ἐμᾶς. Ἐκεῖνο ποῦ καβαλίκευε ἡ κόρη, γυμνὸ καὶ ξαφνιασμένο, ἐτρεμούλιαζε ὁλόρθο, τρομαγμένο ἀπὸ τὸ ξαφνικὸ καὶ βαρὺ πέσιμο τῆς κυρᾶς του. Ὁ πρῶτος μου λόγος, ἅμα τὴν συνέφερα, ἦτον νὰ τὴν ρωτήσω ποῦ βάρεσε. Ἡ κόρη σήκωσε τὰ μεγάλα καστανὰ μάτια της, κυκλωμένα περίγυρα κατὰ τὲς κόχες μὲ μιὰ ἀλαφριὰ μελανὴ λουρίδ' ἀπὸ τὴ λαχτάρα, καὶ νοτισμένα ἀπὸ δυὸ χοντρὰ μαργαριτάρια, δάκρυα ποῦ τότες ἄρχιζαν ν' ἀναβρύζουν, μὲ κύτταξε τόσο συμπαθητικὰ ποῦ ποτὲ δὲ θὰ τὸ λησμονήσω στὴ ζωή μου, καὶ μοῦπε ἀνάλαφρα:

— Πουθενά, . . . σ' εὐχαριστῶ.

Κ' ἔκαμε νὰ σηκωθῇ, πιάνοντας μὲ τὸ δεξὶ χέρι της τὴ μέση καὶ μὲ τ' ἄλλο ἀκουμπῶντας στὸ κοτρῶνι ποῦ ἐκάθονταν. Μὰ δὲν τὴν ἄφηκα, γιὰ νάρθῇ 'ςτὰ ὕπατά της καλλίτερα. Σὰν πλάκωσαν σὲ λίγο οἱ ἄλλοι ἀπὸ τὸν ἀνήφορο μὲ τὸν ἀγωγιάτη, μοῦ τὴν ἅρπαξαν,—ἔτσι θὰ τὸ εἰπῶ,—ἀπὸ τὰ χέρια μου, μὲ τὴν ἀπαντοχὴ πῶς μ' ἀπαλλάζουν ἀπὸ βάρος, ποῦ ἐγὼ ἤμουν τόσο εὐχαριστημένος ἐνόσῳ μοναχός μου τῆς ἐπρόσφερνα τὴ βοήθεια μου. Εἶχα φοβηθῇ κ' ἐγὼ πολύ. Εἶχα 'πῇ 'ςτὴν ἀρχὴ πῶς δὲ θὰ τὴν εὕρισκα, ἐκεῖ ποῦ ἔτρεξα, ζωντανή,— τόσο βαριὰ καὶ τόσο ἄσχημα εἶχε πέσει ἡ καϋμένη,—κ' εἶχε πανιάσει τὸ πρόσωπό μου πλιότερο κι' ἀπὸ τὸ δικό της. Σὰν μ' ἀναμέρισαν ἐμένα, τραβήχτηκα σὲ μιὰ τούφα κ' ἔκατσα ν' ἀνασάνω. Αὐτὴ ἀγάλια ἀγάλια ἦρθε 'ςτὰ συγκαλά της καὶ τὴν ἐσήκωσαν νὰ κινήσουμε γιατ' εἶχε περάσ' ἡ ὥρα, εἶχε δόσει ὁ ἥλιος. Πέρασε κοντά μου, μ' εἶδε πανιασμένον καὶ μὲ ρώτησε σιγαλινά:

— Ποῦ χτύπησες, ποῦ σὲ πονεῖ;

'Στὴν ταραχὴ καὶ 'ςτὴ λαχτάρα της ἐνόμισε πῶς εἶχα πέσει κ' ἐγώ. Καὶ μῶκαμε τὴν ἴδια ρώτηση ποῦ τῆς εἶχα κάμει ἐγώ, ὅταν τὴν πρωτόφερα 'ςτὸν λογισμό της μοναχός μου.

Ἄσχημα ἔκαμα ποῦ εἶπα ὅτι μοῦ τὴν ἅρπαξαν πλέον ἀπὸ τὰ χέρια μου οἱ ἄλλοι κι' ὅτι μ' ἀναμέρισαν ὁλότελα ἐμένα. Γιατὶ ὅταν ἦρθε ἡ ὥρα νὰ ξεκινήσουμε πάλι, κι' ὁ ἀγωγιάτης μὲ τοὺς δυὸ πεζοδρόμους

έμειναν νὰ ράψουν τὴν ἴγγλα τοῦ μουλαριοῦ καὶ νὰ ξαναφτιάσουν τὴν καβάλα της, ὁ νιόγαμπρος φρόντισε νὰ κατασυχάσῃ καὶ νὰ συνοδέψῃ τὴν ξαφνισμένη καλή του, κ' ἡ δόλια ἡ κόρη, ἐκτὸς ποῦ θάμνησκε μόνη της πίσω, μὰ στενοχωριότουν κι' ὅλας νὰ ξανανέβη 'ςτὸ ζῶο ποῦ τὴν ἔρριξε.

Τοὺς κρυφοὺς συλλογισμοὺς τῆς κόρης ὁ νιὸς τοὺς νιώθει. Χωρὶς νὰ καβαλικέψω, τραβῶντας ἀπὸ τὸ συρτάρι τὸ μουλάρι μου, τὴν ἐσίμωσα καὶ τὴν ρώτησα ἂν μπορεῖ νὰ ξανακαβαλικέψῃ τὸ δικότης. Σὰν νὰ τῶξερα.

— Νὰ μῶδιναν ἄλλο καλλίτερα θὰ νὰ ἦτον, μοῦ εἶπε χαμηλοκυττάζοντας.

— Πάρ' τὸ δικό μου, τῆς λέω.

— Καὶ σύ;

— Τὸ δικό σου.

— Καϋμένε, θὰ σὲ ρίξῃ, μῶκαμε μὲ ἔκφρασην ἀνατριχίλας.

— Ἔγνοια σου.

— Μὰ καὶ τὸ δικόσου εἶν' ἄγριο.

— Ποιὸς σοῦ τὸ εἶπε; Δὲν τὸ βλέπεις τί ἥμερα ποῦ περπατάει;

— Ναί, μὰ ἐκεῖ ποῦ ξαφνίστηκε, μὲ τὴν καμπάνα... 'ςτὸ μοναστῆρι .... κάτου;

— Μὰ ἐκεῖ ξαφνίστηκε.

— Καϋμένε,... τώρα σὲ συλλογίζομαι τί θὰ πάθαινες ἂν σ' ἔσερνε μαζῆ του ς' ἐκεῖνον τὸν κατήφορο.

— Δὲ θὰ χτύπαγα, ἦταν χορτάρια.

Κ' ἐγέλασα. Ἐχαμογέλασε κι' αὐτή. Ἦτον τὸ πρῶτο χαμογέλοιο ποῦ εἶδα νὰ γλυκοχαράζῃ στὰ χείλη της. Φαντασθῆτε τὴ χαρά μου. Ἔτσι ἐμείναμε σύμφωνοι γιὰ τὰ μουλάρια μας καὶ τὴν παρακάλεσα νὰ περάσῃ νὰ καβαλικέψῃ. Τὴν βοήθησα ν' ἀνεβῇ. Ἐκεῖ ποῦ ἡ ζέρβια παλάμη μου ἐχεράκωνε τὴν ἀμασκάλη της τὴν τρυφερὴ καὶ τὸ δεξὶ χέρι μου ἐκράταε τὸ σκληρὸ κουτσάκι τοῦ σαμαριοῦ γιὰ νὰ μὴ γέρνῃ, τότες ἔννοιωσε αὐτὴ τὸ πρόσωπό της νοτισμένο ἀκόμα κ' εἶδε βρεμμένα καὶ τὰ μπροστινὰ ροῦχά της.

— Κύτταξε, μοῦ εἶπε, πῶς ἔγεινα ἀπὸ τὰ νερὰ ἐκεῖ πῶπεσα.

— Δὲν σ' ἔβρεξεν ἡ ρεμματιά, σ' ἐράντισα ἐγὼ μὲ τὰ χέρια μου γιὰ νὰ σὲ συνεφέρω.

Κοκκίνισε σὰν τὴν παπαρούνα τοῦ Ἀπρίλη 'ςτὸ πρόσωπο, μοῦ χάρισε καὶ δεύτερη συμπαθητικιὰ ματιὰ ποῦ μοῦ ἀνατάραξε τὰ σωθικὰ ὅλα, ὅπως θολώνει κάθε διαβάτης 'ςτὸ πέρασμά του τὰ λαγαρὰ βάθη τοῦ

ποταμοῦ, καὶ μὲ τὸ σιγαλό της «εὐχαριστῶ» τὴν ἄκουσα νὰ μουρμουρίσῃ καὶ τοῦτα :

— Ἀλλοίμονό μου πῶς κατάντησα.

Ἦταν σεμνότατα τὰ λόγια της καὶ δὲν τῆς ἀντιλογήθηκα.

Ὅσο νὰ μᾶς προφτάκουν οἱ πιστινοὶ μὲ τὸ μουλάρι, ἀνέβηκα κάμποσον δρόμο πεζὸς ἐγὼ 'ςτὸ πλάϊ της. Εἶχε τραβήξει πολὺ μπροστὰ καὶ τὸ νιὸ τ' αντρόγυνο. 'Σ τὸ διάστημ' αὐτὸ βρεθήκαμε οἱ δυό μας ὁλομόναχοι καὶ συμφιλιωμένοι μέσα 'ςτὸ λόγγο. Χίλια γλυκὰ λόγια μῶρχονταν 'ς τὸν νοῦ γιὰ νὰ τῆς 'πῶ. 'Αλλ' ὅλα ἐπνίγονταν ξαφνικὰ μέσ' 'ς τὸ λάρυγγά μου, ποῦ τὸν ἐστένευε δὲν ξέρω κ' ἐγὼ ποιὰ δύναμη ἀόρατη καὶ αὐστηρή. Ὅμως σὲ τέτοιες περίστασες γένονται καλοφωνότερο στόμα τὰ καϋμένα τὰ μάτια. Τότες μιλοῦν αὐτά. 'Σ τὸ διάστημα ἐκεῖνο, πόσα δὲν τῆς εἶπαν τῆς κόρης τούτης τὰ μάτια μου. Κι' ἀκοῦν τὰ μάτια τότε. Κι' αὐτινῆς μιλοῦσαν κι' ἄκουγαν μοναχὰ τὰ μάτια. Ἔννοιωθα ἐγὼ ὅτι τὰ μάτια της ἄκουγαν τὸ τί τῆς λέγουν τὰ δικά μου, ὅπως παρόμοια ἔννοιωθα τὸ τί μοῦ λέγαν τὰ δικά της. Ὅμως τί μοῦλεγε καὶ τί τῆς ἔλεγα, δὲ σᾶς τὸ μολογῶ. Μπορεῖ νὰ τὸ φαντάζεστε.

Καβαλίκεψα κ' ἐγώ. Κάποιος λέει πῶς ἐπλάγιασε σὲ κρεββάτι κοριτσιοῦ καὶ δὲν τὸν ἄφηκαν νὰ κλείσῃ μάτι ὅλην τὴν νύκτα οἱ ψύλλοι. Ἐμένα, καθισμένον 'ς τὴν καβάλα τῆς δασκάλας, δὲν μ' ἔφαγαν οὔτε ψύλλοι οὔτε κορέοι. Δὲν ἔμεινα ὅμως κι' ἀνέβλαβος ὁλότελα. Ἀπὸ τὴν ὥρα ποῦ μὲ τὸ πέσιμό της μοῦ κόπηκε ξαφνικὰ τὸ τρυφερὸ τραγούδι 'ς τὴ μέση, δὲν ξαναμοῦρθε εὐθυμία. Μιὰ σκυθρωπάδα μ' ἐβάρυνε, τρανὴ σὰν τὸν Πίνδο ποῦ θ' ἀνεβαίναμε ς' ὀλίγο. Οὔτε τραγούδι πλιὰ ἀπὸ τότε, οὔτε γέλοιο, οὔτε ζωηρὸ λόγο, οὔτε μιλιά. Τραγουδοῦσαν οἱ ἄλλοι οἱ ἄντρες, φώναζαν, γελοῦσαν, ἔρριχναν πιστολιὲς ἀπὸ καβάλα 'ςτὰ δέντρα ποῦ διαβαίναμε, χωράτευαν μὲ τοὺς διαβάτες ποῦ συναπαντούσαμε, ἔσκιαζαν μὲ ρεκασμοὺς τὰ γίδια ποῦ βρίσκαμε νὰ βόσκουν κατάστρατα σκαρφαλωμένα 'ς τ' ἀγριοπρίναρα, ξάφνιζαν μὲ χουγιακτὰ τὸν πιστικὸ ποῦ 'ς τὸν ὄχτο παράμερα βαροῦσε τὴν τζαμάρα του. Ἐγὼ ἀναίσθητος, ξένος καὶ πανταξένος 'ς ὅλ' αὐτά. Τόσο, ποῦ μερικὲς φορὲς 'ς τὰ κοτρώνια ποῦ ἀνέβαινε τὸ μουλάρι μου κόντεψα μὲ τὰ τινάγματά μου νὰ τὴν πάθω σὰν τὴν δασκάλα καὶ νὰ κατρακυλισθῶ σὲ βαθύτερους λάκκους.

— Τήρα μπροστά σου, μπρὲ παιδί μ', μοῦ φώναζε ὁ ἀγωγιάτης, τί θὰ πᾷς κ' ἐσὺ 'ς τὸ ρέμμα κάτου καμμιὰν ὥρα. Εἶνε κακοτοπιὰ ἐδῶ, τήρα μπροστά σου.

'Σ τὲς κακοτοπιὲς ποῦτον στενὸς ὁ δρόμος, σωστὸ μονοπάτι, ἐγὼ πήγαινα πίσω πίσω, στερνὸς ἀπ' ὅλους, κ' εἶχενα τὴ δασκάλα μπροστὰ καὶ τὸν ἀγωγιάτη ἀπὸ κοντά. Ὅπου ἐβγαίναμε σὲ σιάδι, τύχαινε κἄποτε νὰ πάω ζυγὰ ζυγὰ μ' αὐτήν. Ἔστρεφε τότε αὐτὴ κατ' ἐμένα, μ' ἐκύτταζε συμπαθητικὰ καὶ μοῦ χαμογελοῦσε γλυκὰ γλυκά. Μιὰ φορὰ μοῦ εἶπε ἥσυχα, σὰν γιὰ νὰ μὴ τὴν ἀκούσουν οὔτε τὰ πουλιὰ ποῦ γλυκοτσιμπιῶνταν ἀπάνω 'ς τὰ κλωνάρια τοῦ δάσου.

— Γιατὶ δὲ λὲς καὶ σὺ τίποτα, ποῦνε ἡ πρώτη χαρά σου ;

Χαμογέλασα μοναχὰ καὶ δὲν ἔχω ὑποψία ὅτι τὰ μάτια μου ποῦ τὴν ἀντίκρυσαν τῆς φανερῶσαν τὴν γλυκειὰν ἀνατριχίλα ποῦ περίτρεξε ἀπὸ φλέβα σὲ φλέβα κι' ἀπ' ἁρμὸ ς' ἁρμὸ τὸ αἷμά μου.

— Μὴ σὲ στενοχωρεῖ ποῦ μῶδωκες τὴν καβάλα σου ; Μοῦ ξανάειπε.

Ἐγὼ δὲ μπόρεσα νὰ κρατήσω ἕν' ἀλαφρὸ ἀναστέναγμα ποῦ ἐγεννήθηκε μέσα μου ἀπὸ κάθε ἄλλο αἴσθημα παρὰ ἀπὸ τὴν στενοχώρια πῶβαζε αὐτὴ μὲ τὸν νοῦ της. Ὅμως γιὰ νὰ μὴ τὴν ἀφήσω νὰ μένῃ 'ςτὴ βλαβερὴ ἰδέα της, τῆς μίλησα χαμογελῶντας πάλι :

— Τώρα σ' ἔκαμα νὰ μοῦ μιλᾷς, δὲν ἔχω ἀνάγκη νὰ ξαναξεφουρνίζω ζωηρὰ λόγια, δὲ τὸ κατάλαβες ;

Ἦτον πολὺ τολμηρὸς ὁ λόγος μου τοῦτος κ' ἔφερε 'ςτὸ ἁπαλὸ μάγουλό της τὸ βαθύτερο τῆς φωτιᾶς χρῶμα. Ἀλλὰ δὲν ἐπειράχτηκα, γιατ' εἶδα νὰ ξεβάψῃ γλήγορα πάλι καὶ νὰ μὲ γλυκοτηρᾷ.

Ἔτσι περάσαμε ὅλο τὸ δρόμο, ὡς τὸ χωριό. Ἐγὼ παντοῦ τὴν ἐπεριποιόμουν. Ἐγὼ τὴν ἀνεβοκατέβαζα ἀπὸ τὸ ζῷό μου 'ς τοὺς ἀνήφορους καὶ 'ς τοὺς κατήφορους, ἐγὼ τὴν ἔπιανα ἀπὸ τὸ χέρι 'ς τὰ ποτάμια καὶ στοὺς γκρεμούς, ἐγὼ τὴν ἐπότιζα νερὸ μὲ τὸ ἀχώριστο πιξαρένιο καυκόπουλό μου στὲς κρυόβρυσες τοῦ Πίνδου, ἐγὼ τῆς ἔδωκα τὸ ψάθινο σκιάδι μου, ὁπῶφερνα πάντα 'ςτὰ ταξείδια, γιὰ νὰ μὴ τὴν κάψουν τά λιοπύρια τοῦ Θερτῆ. Κι' αὐτὴ ὅλο μ' εὐχαριστοῦσε καὶ μοῦ χαμογελοῦσε γλυκά, κ' ἐγώ, ἀμίλητος πάντα, ὅλο ἀνατρίχιαζα γλυκότερα μέσα μου.

Κἄποτε τὴν ρώτησα καὶ 'ς τὸ δρόμο νὰ μοῦ εἰπῇ ποῦ χτύπησε.

— Πουθενά, μῶλεγε αὐτὴ συμπαθητικά. Ἀλλ' ἀπὸ τ' ἀλαφρὸ σούφρωμα τοῦ ὤμορφου προσώπου της κι' ἀπὸ τὸ συχνὸ βάλσιμο τοῦ χεριοῦ της 'ς τὴ μέση, κατὰ τὰ νεφρά,ἔννοιωθα ἐγὼ ὅτι χτύπησε κι' ὅτι πονοῦσε καὶ τὄκρυφτε. Ὅσο ποῦ τῆς εἶπα μιὰ φορά.

— Μά, μὴ τὸ κρύβῃς ἀπὸ μένα.

Τώρα ποῦ μὲ κύτταξε, τὰ μάτια της ἦταν ὑγρότατα καὶ 'ς' τὴν

ὑγρότη τους μέσα ξάνοιξα σὰν μέσα σὲ καθαρὴ ἀνάβρα πῶς εἶχαν βουρκώσει καὶ τὰ δικά μου.

Κι' ἄλλην μιὰ φορὰ τὴν ρώτησα πῶς ἔκαμε κ' ἔπεσε 'ςτὴ λαγκαδιὰ ἐκεῖ κάτου. Κι' αὐτὴ μοῦ εἶπε κοκκινισμένη 'ςτὸ πρόσωπο:

— Μ' εἶχε συνεπάρει... κάποια... συλλογή... ἡ πρωϊνὴ νύστα, ... τὸ ξημέρωμα.. ξέρω κ' ἐγώ... τὸ τραγοῦδι σου...

Δὲν εἶπεν ἄλλο. Χαμήλωσε καὶ τὰ μάτια. Οὔτ' ἐγὼ μπόρεσα νὰ τὴν τηράω περισσότερο κατὰ πρόσωπο, γιατὶ ὁ λόγος της τοῦτος ἄναψε θέρμη μέσ' 'ςτὰ μελίγγια μου.

Ὕστερ' ἀπὸ καμμιὰ δεκαριὰ μέρες ἀπαντηθήκαμε 'ς ἕναν στενὸ κατηφορικὸ δρόμο τοῦ χωριοῦ. Ἐγὼ ἀνέβαινα κι' αὐτὴ κατέβαινε. Βαστοῦσε 'ς τὸ ἀριστερὸ χέρι της κατιφένιο σακουλάκι, πλουμισμένο μὲ μετάξι ἀπ' ὄξω καὶ γιομάτο ἀπὸ βιβλιαράκια. Ἦταν πρωῒ ἀκόμα. Δὲν εἶχε πάει δυὸ βουκέντρες ὁ ἥλιος. Χαιρετισθήκαμε. Κύτταξα ὅτι κ' ἐγὼ κι' αὐτὴ σφίξαμε τὰ χέρια μας καὶ δὲ μᾶς ἔρχονταν νὰ τ' ἀφήκουμε ὁ ἕνας τ' ἀλλουνοῦ. Ἐτὰ πρόσωπα εἴχαμε γίνει κ' οἱ δυό, σὰν τὸν καρπὸ τῆς κρασιᾶς ὅταν οὐρμάζει, κατακόκκινοι. Κι' ὅσο τηράγαμε ὁ ἕνας τὸ ἄλλον κατάματα, τόσο πλειότερο ἀνάφταν ἡ ὄψες μας καὶ ὑγραίνονταν τὰ μάτια. Τὴν ρώτησα:

— Πῶς πάει τὸ χτύπημα;

— Τώρα, ... μὲ πονεῖ ἐδῶ.

Μοῦ εἶπε γλυκὰ καὶ μῶδειξε μὲ τὸ χεράκι της δίπλα 'ςτὸ πλευρό της κατὰ τὸ ψυχικό.

Καταλάβατε τί ἤθελε νὰ εἰπῇ ἡ κόρη;

Ἔ, σᾶς φτάνουν ὡς ἐδῶ, τἄλλα δὲ σᾶς τὰ φανερώνω.

(Ἰούνιος 1893) ΚΩΣΤΑΣ ΚΡΥΣΤΑΛΛΗΣ

— Ὁ ζητῶν νὰ θέλξῃ μίαν γυναῖκα, παραδέχεται ὅτι ἀδυνατεῖ νὰ κάμῃ νὰ τὸν ἀγαπήσῃ.

— Ὁ ἔρως τοῦ ἀνδρὸς εἶναι ἰσχυρότερος πολλάκις, βαθύτερος τοῦ ἔρωτος τῆς γυναικός.

— Διὰ τὸν Ἄνδρα, τὸ πρῶτον κέντρον τοῦ ἔρωτος εἶναι αἱ αἰσθήσεις: Διὰ τὴν Γυναῖκα ἡ ἐπιθυμία τοῦ ἀρέσκειν.

— Ὁ ἀγαπῶν κανονικῶς ὑπὸ τὸν *Ἥλιον*, λατρεύει φρενητιωδῶς ὑπὸ τὴν *Σελήνην*.

— Ὁ ἀνὴρ μόνος ἐξύμνησε καὶ ἀπηθανάτισε τὸν ἔρωτα δι' ἀριστουργημάτων, καθόσον μόνος αὐτὸς ᾐσθάνθη αὐτὸν ἐν ὅλῃ αὐτοῦ τῇ ποιήσει.

— Ὁ *Ἥλιος*, κατά τινα ἀρχαῖον Ἀλεξανδρινὸν μυθιστοριογράφον εἶναι ἐραστὴς τοῦ κάλλους, τούτου δ' ἕνεκεν ἀναγκάζει *ὅλους καὶ ὅλας* νὰ ἐκδύωνται καὶ κολυμβῶσιν, ἵνα βλέπῃ τὸ σῶμά μας.

ΑΛΗΘΕΙΑ

Μάγισσα ὁ ἥλιος πέφτει
Ἄκουσε τί θὰ σοῦ πῶ.
Πάλι μέσα 'ς τὸν καθρέφτη
Φέρε τ' ἄστρο ποῦ ἀγαπῶ.

Μέσ' 'ς τὸ διάφανο κρυστάλλι
Δεῖξέ μου ἄλλη μιὰ φορὰ
Τὰ μαρμαρινά της κάλλη
Καὶ τὰ μάτια τὰ γλαρά.

Μὲ τὰ μαγικά σου χέρια
Γλυκανέ μου τὴν πληγή
Σὺ κρυφολογᾷς μ' ἀστέρια
Καὶ μὲ θάλασσα, καὶ γῆ.

Δὲν μιλεῖ, μὰ λὲς πεισμώνει
Σὲ μιὰν ἄκρη προχωρεῖ
Ἕνα σκέπασμα σηκώνει
Καὶ 'ς τὰ μάτια μὲ θωρεῖ.

Ἐξεφρένιασα καὶ μένω
Ἐστὸν καθρέφτη σὰν θωρῶ
Σκέλεθρο ξεσαρκωμένο
Κι' ἄλλα κόκκαλα σωρό.

Ζάκυνθος 1893.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ Ι. ΜΑΡΓΑΡΗΣ

ΔΙΣΤΙΧΑ

Στάλλα μὲ στάλλα τὸ νερό, τὴν κάθε πέτρα λυώνει
Ὅσο ἂν σταλάζει ἡ ἀγάπη σου, τόσο ἡ καρδιὰ πετρώνει.

Κι' ἐσύ, κι' ἐγώ, κι' ὅλοι 'ςτὴ γῆ, μὲ μιὰ καρδιὰ ἀγαποῦμε
Καὶ μὲ δυὸ μάτια μοναχά, καὶ κλαῖμε, καὶ γελοῦμε.

Τ' Ἅδη τὴ πόρτα ἐχτύπησα συχν' ἀφ' τὴν ἀπονιά σου
Κι' ὁ χάρος γιὰ νὰ 'ρθῶ 'ς τὸ νοῦ, μοῦ εἶπε τ' ὄνομά σου.

Πλαστὸ ζαφείρι ἡ ἀγάπη σου χρυσοψευτοδεμένο
Πάει τὸ γιαλὶ καὶ ἐφάνηκε χαρτὶ χρωματισμένο.

Ζάκυνθος 1893.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ Ι. ΜΑΡΓΑΡΗΣ

ΠΡΟΣΚΥΝΗΜΑ

ΕΙΣ ΤΟΝ ΝΑΟΝ-ΘΕΑΤΡΟΝ ΤΟΥ WAGNER

ΠΑΡΑ πᾶσαν τὴν χαρακτηρίζουσαν αὐτὴν ψυχρότητα ἡ Γερμανία συγκινεῖται ὁλόκληρος κατὰ τὸν χρόνον τῆς προσκυνήσεως τῆς ἐθνικῆς τέχνης· ὁμιλοῦμεν περὶ τῆς προσωπικῆς τέχνης τοῦ Wagner, ἣν ἡ κραταιὰ αὐτοῦ θέλησις ἐνίδρυσεν ἐν Bayreuth, τῇ ἀρχαίᾳ ταύτῃ τῶν Markgraf πρωτευούσῃ, ἥτις ἐγήρασε χωρὶς ὅμως οὐδόλως νὰ μεγαλώσῃ. Ἕκαστος δὲ μουσόληπτος Γερμανὸς ἀποτίνει εἰς τὸ εὐεργετικὸν τοῦ Bayreuth ταμεῖον τὰς εἴκοσι μάρκας, εἰσιτήριον φόρον, εἰσπραττόμενον ὑπὸ τῶν ἁρμοδίων κατὰ τρόπον ἥκιστα ἱερατικόν.

Ἡ πρὸς βορρᾶν τῆς Βαυαρίας κατὰ τοὺς δύο τελευταίους θερινοὺς μῆνας τοῦ ἔτους μεγάλη τῶν ταξειδιωτῶν κίνησις ἔχει κέντρον σχεδὸν ἀποκλειστικῶς τὸ τοῦ Βάγνερ θέατρον. Καὶ συναντᾷ τις καθ' ἁπάσας τὰς μεγάλας σιδηροδρομικὰς διακλαδώσεις σμήνη ὅλα προσκυνητῶν, ὁρμώντων ἀπὸ τῶν τεσσάρων τοῦ κράτους ἄκρων καὶ ἐκ τῆς λοιπῆς Εὐρώπης, ἵνα ἀκροασθῶσιν ἑνὸς τῶν μελοδραμάτων τοῦ διδασκάλου, ἰδίᾳ τοῦ Parsival.

Ἐν ᾧ ἡ ἐφ' ἧς ἐπιβαίνομεν ἁμαξοστοιχία εἰσέρχεται εἰς τὸν σιδηροδρομικὸν σταθμόν, τὸ πατριαρχικὸν καὶ ἤρεμον Bayreuth διατελεῖ ἀνάστατον. Ἡ ὄψις τῆς πολίχνης ταύτης εἶνε ἡ ὄψις κώμης, ἐν ᾗ καταφθάνει στρατιωτικὸν σύνταγμα πρὸς καταυλισμόν. Ἐπὶ τῆς ἀποβάθρας τοῦ σταθμοῦ γηγενεῖς τῆς πολίχνης γραῖαι ἀπωστικῆς ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἀσχημίας προσφέρουσιν ἱκετευτικῶς τὴν ἀργυρώνητον, ἐννοεῖται, φιλοξενίαν τοῦ οἴκου των Zu mir, zu mir, komm komm! holder Knabe.

Ἐν πρώτοις ἐσπεύσαμεν πρὸς τὸν τάφον τοῦ Βάγνερ. Ὁ μέγας μελοποιὸς ἀναπαύεται ἐν τῷ κήπῳ τοῦ ἐξοχικοῦ οἴκου του, ἐν ᾧ κατοικοῦσιν ἔτι καὶ σήμερον ἡ χήρα καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ. Ἐκεῖθεν ἐπορεύθημεν εἰς τὸ παρακείμενον τοῦ Liszt μαυσωλεῖον. Καὶ τότε ἐπεστρέψαμεν εἰς τὴν πόλιν, λίαν καινότροπον μὲ τοὺς ἀναριθμήτους πλανοδίους πωλη-

τὰς τῶν βαγνερείων ἀναμνήσεων καὶ ἀθυρμάτων, μὲ τὰ πολυάριθμα ζυθοπωλεῖα αὐτῆς, ἐν οἷς ῥέει κρουνηδὸν γευστικώτατος ζῦθος, μὲ τὴν διηνεκῆ κίνησιν μεγάλων ἁμαξῶν συρομένων ἐπιπόνως ὑφ' ἑνὸς χάριν οἰκονομίας ἵππου καὶ τὴν τύρβην κοσμοπολιτικοῦ πλήθους καθ' ἑκάστην ἀνανεουμένου. Πέραν δὲ τοῦ θορύβου τούτου καὶ τῆς κινήσεως, ἐκεῖθεν τῶν οἰκιῶν καὶ τῶν προαστείων οἰκίσκων ἐκτείνονται ἀγροὶ καὶ λειμῶνες ἐπιχαρίτως ἁπλούμενοι ὑφ' ὕπωχρον οὐρανόν· καὶ τὸ σύνολον τοῦτο ὅπερ εἶνε ὁ ὀμφαλὸς τοῦ ὀροπεδίου τῆς Φραγκονίας περιπλαισιοῦσι ἐν τῷ ὁρίζοντι αἱ μαῦραι διακυμάνσεις τοῦ ὄρους Fichtel.

Εἶνε ἄλλως τὸ Bayreuth καὶ ὡραῖος τύπος τῶν μικρῶν ἐκείνων γερμανικῶν διατριβῶν, ἐν αἷς κατὰ τὸν 18ον αἰῶνα μικροὶ ἡγεμονίσκοι περιέβαλλον ἑαυτοὺς μὲ τὰς διασκεδάσεις καὶ τὸν διάκοσμον τῶν Βερσαλλιῶν. Καὶ τῷ ὄντι οὐχὶ μακρὰν τοῦ ἀρχαίου ναοῦ, ὅστις μὲ τὰ διπλᾶ του κωδωνοστάσια ἐνθυμίζει τὸν μέσον αἰῶνα, ἐγείρεται ἀνάκτορον ῥυθμοῦ ῥοκοκό, οὗτινος ἡ μελανὴ πρόσοψις καὶ ἡ ἔναντί του στειρεύσασα κρήνη διηγοῦνται μελαγχολικῶς τὰ περασμένα τοῦ Markgraviat μεγαλεῖα. Πρὸς τὸ ἀνατολικὸν δὲ μέρος τῆς πόλεως ὑπάρχει ἔτι τὸ γνωστὸν εἰς τὸν φιλολογικὸν κόσμον ἐρημητήριον, ὅπου ἐν μέσῳ τῶν τεχνητῶν ἐρειπίων νύμφαι καὶ τρίτωνες φέροντες προτεταμένους κρουνούς, στοαί, δένδρα, θριγκοί, φραγμοί, θάμνοι παρέχουσιν ἔτι ζῶσαν τὴν ἀνάμνησιν τῆς βασιλογεννήτου κομήσσης τοῦ Bayreuth, ἥτις ἦτο ἡ ἀδελφὴ Φρειδερίκου τοῦ Μεγάλου καὶ τοῦ Βολταίρου ἡ φίλη.

Σήμερον πάντα ταῦτα εἶνε λησμονημένα χάριν τοῦ Βάγνερ καὶ τοῦ ἔργου αὐτοῦ· τὸ ὄνομα τούτου καὶ μόνου φέρεται ἀνὰ πάντα τὰ στόματα, ἐπιδεικνύεται εἰς τὰ παράθυρα τῶν βιβλιοπωλείων, ἐπὶ τῶν τοίχων, ἐπὶ τοῦ περιφορήτου ἐκθέματος τῶν μικροπωλητῶν, οἵτινες πωλοῦσι βιογραφίας καὶ εἰκόνας τοῦ κλεινοῦ μουσουργοῦ, μεταφράσεις τῶν λιβρέτων του, μουσικὰ ἀποσπάσματα, τεμάχια ἐκ τῶν ἔργων του. Οὐδεὶς ἴσως ἄλλος μνημονεύεται μέγας ἀνήρ, ἐπεγείρας ζῶν ἔτι τυφλότερον θαυμασμόν, τόσον ἀπόλυτον ἀφοσίωσιν ἐν τῇ ἰδίᾳ αὐτοῦ πατρίδι. Οἱ Γάλλοι εἶχον τὴν λατρείαν τοῦ Βίκτωρος Οὐγγὼ λευκανθέντος, καὶ ἐτέλεσαν τὴν ἀποθέωσιν τοῦ ὀγδοηκοστοῦ ἔτους του, ἀλλὰ καὶ τότε ἔτι καὶ οἱ μάλιστα ἐνθουσιασταὶ ἐπέκρινον τὸ τοῦ ποιητοῦ θέατρον. Ἀλλ' οἱ Γερμανοὶ ἐκ κατασκευῆς αὐτῶν τυγχάνοντες τόσον ἐν τῇ πολιτικῇ ὅσον ἐν τῇ τέχνῃ πειθαρχικοί, κύπτουσι τὴν κεφαλὴν πρὸ ἐκείνου, ὃν ἑκάστοτε αἰσθάνονται μεγαλείτερον καὶ ἰσχυρότερον ἑαυτῶν.

Ἀλλ' ἡ ὥρα τῆς παραστάσεως προσεγγίζει· ἀπὸ τῆς 3 μ. μ. ἡ εἰς

τὸ θέατρον τοῦ Wagner ἄγουσα διατρέχεται ἤδη ὑφ' ἁμαξῶν. Τὸ θέατρον ἐγείρεται ἐπὶ λόφου συδένδρου· εἶνε ὁ ἅγιος τόπος τῶν φανατικῶν τοῦ μεγάλου μουσουργοῦ, ἡ Μέκκα, ἡ Ἱερουσαλήμ, οὕτως εἰπεῖν, τῆς λατρείας τῆς ὀνομαζομένης βαγνερισμός. Τὸ δὲ θέαμα τῆς τῶν θεατῶν προσελεύσεως εἶνε ἐκ τῶν τὰ μάλα ποικίλων. Ὅλοι τῆς δημιουργίας οἱ τύποι ἀντιπροσωπεύονται. Αἱ ἐνδυμασίαι αἱ μᾶλλον διάφοροι διασταυροῦνται ἐν τῷ περὶ τὸ θέατρον μικρῷ ἄλσει. Πολυαριθμότεροι διακρίνονται οἱ ἀστοὶ τῆς Σαξωνίας καὶ Βαυαρίας, συρρέοντες ἐκεῖ ἐξ ἁγνοῦ πατριωτισμοῦ. Μεταξὺ τοῦ πυκνοῦ πλήθους παρατηρεῖ τις ἐκ τῆς ἠλλοιωμένης φυσιογνωμίας των, ἐκ τῆς ἀλλοκότου διαθέσεως τῆς κόμης αὐτῶν καὶ τοῦ ἐπὶ τὸ ῥαφαηλικώτερον κατεσκευασμένου καλύμματός των τοὺς ἐκπαθεῖς τεχνολήπτους, τοὺς ἐνθουσιαστάς, τοὺς μάρτυρας τῆς βαγνερείου τέχνης. Διακρίνει δ' ὁ παρατηρητὴς ὡσαύτως καὶ τοὺς snobs, ὡς καλοῦσιν αὐτοὺς οἱ Γάλλοι, τοὺς ἀνθρώπους δηλονότι ἐκείνους τοὺς ἀπαντῶντας ἄλλως καθ' ὅλας τὰς ἐκκεντρικὰς συναθροίσεις, οἵτινες θὰ ἐνόμιζον ἑαυτοὺς ἀπηλπισμένους, ἐὰν μὴ προεπορεύοντο καὶ αὐτῶν τῶν πρωτοπορούντων ἐν οἱῳδήποτε κλάδῳ τῆς τέχνης. Ἐπὶ πᾶσι βλέπει τις καὶ τοὺς ἁπλοῦς περιέργους, οἵτινες κατὰ τὸ πλεῖστον στρατολογοῦνται ἐκ τῶν διαιτωμένων ἐν λουτροῖς ἰαματικοῖς τῶν πόλεων Carlsbad, Marienbad, Franzensbad καὶ οἵτινες ἐν τῷ μεταξὺ τῆς θεραπείας των ἐπιδεικνύουσιν ἑαυτοὺς ἐνίοτε ἢ καὶ μόνον ἐφάπαξ, ἵνα δύνωνται νὰ λέγωσιν ἐπιστρέφοντες εἰς τὰς ἑστίας των, ὅτι ἠκροάσθησαν τοῦ Parsival εἰς τὸ Bayreuth καὶ περιγράφωσι τὸ περίφημον αὐτὸ μέρος. Ἡ εἰρωνεία ἥτις προΐσταται ἀχώριστος ἀπὸ πάσης ἐκδηλώσεως τοῦ ἀνθρωπίνου βίου, ἠθέλησεν ὥστε ὁ τόπος τῆς ἀφοσιώσεως καὶ τῆς εὐλαβείας τῶν ἀληθινῶν φανατικῶν τοῦ Wagner, νὰ ἀποβῇ κατὰ μέγα μέρος εἶδος σταθμοῦ τῶν πρὸς ἀνάρρωσιν ταξειδίων ἔκ τινος τῶν περικειμένων πόλεων. Ἀλλὰ δὲν πρέπει νὰ παρατηρῆται ἐν ταῖς λεπτομερείαις τὸ πλῆθος τὸ παρακολουθοῦν τὸν θρίαμβον τῶν μεγάλων ἀνδρῶν. Θὰ συνῆγέ τις ὅτι ἡ λατρεία τῆς μεγαλοφυΐας παίζει ἐλάχιστόν τι μέρος εἰς τὰς συναθροίσεις ταύτας τῶν ὀπαδῶν τοῦ συρμοῦ καὶ τῶν χεχηναίων, οἵτινες αὐξάνουσι τὴν θριαμβευτικὴν τῶν δαφνηφόρων πομπήν· ἀρκεῖ ὁ θριαμβευτὴς νὰ εἶνε ἀληθῶς μέγας ἀνήρ.

Τῆς παραστάσεως ἡ ἐπικειμένη ἔναρξις ἀγγέλλεται καθ' ὅλως παράδοξον τρόπον, τῶν σαλπίγγων ἠχουσῶν ἀπὸ τῶν προπυλαίων τοῦ θεάτρου τοὺς πρώτους τόνους τοῦ ἐνδοσίμου «Leitmotiv» τοῦ ἐκτελεσθησομένου μελοδράματος. Οἱ μέχρι τῆς στιγμῆς ταύτης ἐν τῷ ἄλσει τῷ

περὶ τὸν ναὸν Wagner, οὕτως ὀνομάζεται τὸ ἐν λόγῳ θέατρον, περιφερόμενοι σπεύδουσι τότε ἀθρόοι πρὸς τὴν αἴθουσαν, ἧς τὰς θύρας εὑρίσκουσι κεκλεισμένας οἱ πάρωροι ἀφικνούμενοι. Ἐντὸς ὀλίγων πρώτων λεπτῶν αἱ χίλιαι τετρακόσιαι θέσεις καταλαμβάνονται καὶ αἱ θύραι κλείονται· καὶ ἔκτοτε διαμένουσι κεκλεισμέναι ὡς πρότερον διά τε τοὺς ἀφικνουμένους ὡς καὶ διὰ τοὺς θέλοντας τυχὸν νὰ ἐξέλθωσιν.

Ἡ ἐσωτερικὴ τοῦ θεάτρου διακόσμησις εἶνε ἁπλῆ καὶ μονότονος· τὸ πᾶν ἐν αὐτῇ θυσιάζεται χάριν τῆς καλῆς ἐσωτερικῆς διατάξεως· οὐδὲ ἴχνος πολυτελείας ἢ ἐπιτηδεύσεως φιλοτέχνου. Βαθμῖδες ἐν εἴδει ἀμφιθεάτρου καὶ ἐπ' αὐτῶν ψιαθωτὰ ἑδώλια. Οὐδεμία χρύσωσις, οὐδὲ παραπετάσματα, οὐδὲ λυχνία πολύφωτος ἀπὸ τοῦ μέσου αἰωρουμένη. Ἡ γυμνότης ναοῦ προτεσταντικοῦ ἀντὶ τῆς λαμπηδολῆς χρυσηλάτου αἰθούσης μελοδράματος. Ἐκεῖνο ὅπερ πρὸ πάντων παρέχει τὴν ἐντύπωσιν εὐγενείας, γλυκείας τινὸς αὐστηρότητος καὶ μεγαλειότητος γαληνίου, ἣν παράγει τὸ ἐξωτερικὸν τοῦτο, εἶνε οἱ κορινθιακοὶ κίονες οἵτινες, ἐγείρονται ἀπὸ ἀποστάσεως εἰς ἀπόστασιν ἐπὶ τῶν δύο τῆς αἰθούσης πλευρῶν. Περὶ πλέον τὸ φῶς εἶνε ἀμυδρόν, ἡ δὲ ὀρχήστρα διατελεῖ ἀόρατος. Διὰ τῆς περιέργου δὲ αὐτῆς διατάξεως ὁ δημιουργὸς τοῦ θεάτρου ἠθέλησε ν' ἀπομονώσῃ τὸν θεατὴν ἀπὸ τοῦ περὶ αὐτὸν κόσμου, ἐφελκύσῃ δὲ καὶ προσηλώσῃ δεσποτικῶς, ἵνα εἴπω οὕτω, τὴν προσοχὴν αὐτοῦ ἐπὶ τῆς σκηνῆς.

Ἐξαίφνης γίνεται σκότος, ἥδύτατος δὲ βόμβος αὐλῶν καὶ τετραχόρδων ἀνέρχεται ἐκ τῆς μυστικῆς ἀβύσσου, ἐν ᾗ ἵδρυται ἀφανὴς ἡ ὀρχήστρα καὶ ἀστραπιαίως γίνεται σιωπὴ μολυβδίνη, ἣν οὐδὲν πλέον διακόπτει· οὐδὲ ὁ ἐλάχιστος θόρυβος φωνῆς, οὐδὲ εἷς ψίθυρος, οὐδὲ ἦχος ὑποβάθρων κινουμένων ἢ ὁ τριγμὸς ἀνοιγοκλειομένων θυρῶν. Νομίζω ὅτι ἐκεῖνος ὅστις θὰ διεκινδύνευε μίαν λέξιν ἐν μέσῳ τῆς σιγῆς ταύτης θὰ ἐτιμωρεῖτο κατὰ τὸν νόμον τοῦ Λύντς. Ὁ λαὸς οὗτος τῶν θεατῶν ὁλόκληρος παρίσταται ἐκεῖ συνέχων καὶ αὐτὴν τὴν ἀναπνοήν του ὡς ἐν προσδοκίᾳ θαύματος· καὶ αὐτοὶ δὲ οἱ προτιμῶντες τὰς θεατρικὰς αἰθούσας ζωηρὰς καὶ εὐθύμους συγκινοῦνται ὅταν τὸ ἀόρατον ᾆσμα τῶν τετραχόρδων διαταράττει ὑπηχοῦν ἐν τῷ κενῷ τὴν μεγάλην αὐτὴν νηνεμίαν μετὰ θλιβεροῦ τινος παραπόνου οἱονεὶ μακρόθεν ἀκουομένου.

Ἡ αὐλαία διχάζεται—δὲν ὑψοῦται—καὶ ἔκτοτε ἕκαστος θεατὴς ἀποξενοῦται ὄντως τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου καὶ μένει οἱονεὶ μόνος ἐν μέσῳ δύω χιλιάδων συνθεατῶν, ἐνώπιον εἰκόνος ζώσης, λαλούσης, ἐνώπιον εἰκόνος, ἧς τὸ φῶς καὶ τὰ χρώματα, οἱ ἦχοι καὶ αἱ κινήσεις, ὁ λόγος καὶ

ὁ ῥυθμὸς συνενοῦνται, ἵνα παραγάγωσιν ἐν τῷ θεατῇ ἐντύπωσιν ἀκαταγώνιστον.

Ἡ μυστηριώδης καὶ σχεδὸν θρησκευτικὴ πομπὴ αὕτη, αἱ ἰδιόρρυθμοι καὶ καινοφανεῖς αὗται διατάξεις, αἱ οὐδόλως τὰς ἕξεις καὶ τὰς ἀδυναμίας τοῦ κοινοῦ θεραπεύουσαι καὶ αἵτινες μετατρέπουσιν ἓν θέατρον εἰς ναόν, συνᾴδουσι τέλεον πρὸς τὸ κολοσσιαῖον ἔργον τοῦ Wagner, ὅστις ἄλλως οὐ μόνον δὲν ἐκλιπαρεῖ τὴν ἐπιείκειαν τῶν θεατῶν, ἀλλὰ τοὐναντίον καὶ ἐπιβάλλει αὐτοῖς τοὺς ἑαυτοῦ νόμους. Εἰς πάντα τὰ ἀνωτέρω προστιθεμένης τῆς ἀπαγορεύσεως τοῦ χειροκροτεῖν διαρκούσης τῆς ἐκτελέσεως, τοῦ εἰσέρχεσθαι εἰς τὴν αἴθουσαν μετὰ τὴν ἔναρξιν τῆς πράξεως καὶ τοῦ ἐξέρχεσθαι πρὸ τοῦ τέλους αὐτῆς, ἔχει τις τὸ σύνολον μέτρων, ἅτινα ἐπιτρέπουσιν εἰς τὸν θεατὴν νὰ προσηλώσῃ τὰς δυνάμεις τοῦ πνεύματός του ἐπὶ τοῦ πρὸ αὐτοῦ παιζομένου δράματος, ὡσεὶ ἦτο μόνος πρὸ τοῦ ἔργου. Ἀφ' ἑτέρου αὐτὰ ταῦτα τὰ μέτρα καθιστῶσιν ὁρατώτερα καὶ ἁπτότερα καὶ τὰ ἐλάχιστα περὶ τὴν ἐκτέλεσιν ἐλαττώματα.

Ἑκάστη πρᾶξις διαρκεῖ μίαν καὶ ἡμίσειαν ὡς ἔγγιστα ὥραν, ἕκαστον δὲ διάλειμμα παρατείνεται περὶ τὰ τρία τῆς ὥρας τέταρτα. Κατὰ τὰ διαλείμματα ταῦτα οἱ πιστοὶ τοῦ Wagner εἰσελαύνουσιν ἄπληστοι εἰς τὰ δύο παρὰ τὴν θύραν τοῦ θεάτρου ἑστιατόρια, ἐνῷ οἱ τελευταῖοι φθάνοντες μένουσιν ἔξωθεν ἐκπολιορκοῦντες αὐτὰ καὶ ἐκεῖ θύουσιν εἰς τὸν λάρυγγα καὶ τὴν γαστέρα αὐτῶν ἀφθόνως. Ἡ αἰσθητικὴ ἐν Γερμανίᾳ οὐδέποτε διΐσταται πρὸς τὸν στόμαχον. Καὶ ὅταν αἱ σάλπιγγες ἐκπέμψωσιν αὖθις τὸ κλητήριον σάλπισμά των, ἡ ἀχανὴς αἴθουσα πληροῦται καὶ πάλιν διὰ τοῦ σιωπηροῦ πλήθους, πίπτει καὶ αὖθις σκοτία, ἐκ νέου διανοίγεται ἡ αὐλαία καὶ ἡ γοητεία ἀρχίζει καὶ πάλιν.

Κατὰ τὴν ἀλησμόνητον ἐκείνην ἑσπέραν ἣν κατ' Αὔγουστον τοῦ 1888 διήνυσα ἐν Bayreuth ἐδιδάσκετο ὁ Παρσιφάλ. Τὴν ὑπόθεσιν τοῦ δράματος παρέλαβεν ὁ Wagner ἐκ τοῦ ὁμωνύμου ἐθνικοῦ ἀριστουργήματος τοῦ κατὰ τὴν XII καὶ XIII ἑκατονταετηρίδα βιώσαντος γερμανοῦ ῥαψῳδοῦ Wolfran d'Eschenbach, τοῦ μεγίστου κατὰ τὸν Schleger τῶν ποιητῶν, οὓς ἡ Γερμανία ποτὲ παρήγαγεν· παρὰ τοῖς ἐνθουσιασταῖς μάλιστα Γερμανοῖς τὸ ποίημα αὐτοῦ Parsival ὑπερβάλλει ἅπαντα τὰ ποιητικὰ τῆς Εὐρώπης ἔργα.

Τὸ ποίημα τοῦ Wolfran, ἐν ᾧ κατὰ τὴν συνήθειαν τοῦ τότε αἰῶνος παραδόσεις τόπων καὶ χρόνων τὰ μάλιστα διαφόρων συγχέονται, ἐμφανίζει τοὺς ἥρωας αὐτοῦ ἐν μέσῳ παραδοξοτάτων συμβεβηκότων, ἅτινα ἔχουσι τὴν Ἀνατολὴν ὡς πρώτιστον θέατρον. Ὁ Gamuret νεώτερος

υἱὸς τοῦ βασιλέως τοῦ Anjou περιτρέχει τὸν κόσμον, ἐπιδιώκων τύχην. Ἐλευθεροῖ τὸν βασιλέα τοῦ Βαγδατίου, εἶτα δὲ Βελικανὴν τὴν τῶν Μαυριτανῶν βασίλισσαν, ἣν λαμβάνων εἰς γάμον γίνεται βασιλεύς. Μετ' οὐ πολὺ ἐγκαταλείπει τήν τε σύζυγον καὶ τὸν θρόνον καὶ μεταβαίνει εἰς Ἱσπανίαν, ὅπου καταγαγὼν λαμπρὰν νίκην ἐν ἱπποτικῷ ἀγῶνι (tournoi) λαμβάνει ὡς γέρας τὸ βασίλειον τῶν Waleis καὶ τὴν χεῖρα τῆς ὡραίας αὐτοῦ ἡγεμονίδος Herzeloïde· ἀλλὰ καὶ τὴν δευτέραν ταύτην γυναῖκα θ' ἀφήσῃ μετ' οὐ πολύ, ἵνα ὑπάγῃ εἰς ἀρωγὴν τοῦ βασιλέως τοῦ Βαγδατίου περιπλακέντος εἰς πόλεμον. Ἐκεῖ ὑπὸ τὰ τείχη τῆς πόλεως ταύτης δολία χεὶρ θὰ θέσῃ τέρμα εἰς τὸν ἀρειμάνιον καὶ ῥομαντικὸν αὐτοῦ βίον. Ἡ Herzeloide ὅμως ἔχει ἀποκτήσει υἱὸν ἐκ τοῦ δολοφονηθέντος συζύγου της, Parsival, τὸν ἥρωα τῆς περὶ ἧς ἀνωτέρω ἐποποιΐας. Ἐν τῇ παραφορᾷ τῆς σφοδρᾶς λύπης, ἐν ᾗ ἐβύθισεν αὐτὴν ἡ ἀπώλεια τοῦ συζύγου, ἡ τεθλιμμένη χήρα ἀποχωρεῖ εἰς τὴν ἔρημον, ἵνα μηδέποτε τὸ πεφιλημένον τέκνον της ἀκούσῃ περὶ ἱπποτισμοῦ. Τὸ παιδίον ἀνατρέφεται ὡς χωρικός, ἀλλ' ἡμέραν τινὰ συναντᾷ κατὰ τύχην ἱππότας τοῦ βασιλέως Artus, οἵτινες συναπήνεγκον αὐτὸν μετ' αὐτῶν εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ κυρίου των. Ἐκεῖ θ' ἀποκαλυφθῇ αὐτῷ ἡ ἔνδοξός του καταγωγὴ καὶ ὅταν γίνῃ ἐπιτήδειος περὶ τῶν ὅπλων τὸν χειρισμόν, θ' ἀποφασίσῃ ν' ἀκολουθήσῃ τοῦ πατρός του τὰ ἴχνη. Θὰ ἐλευθερώσῃ τὴν ὡραίαν βασίλισσαν Ganduirramur ἀπὸ τῶν ἐχθρῶν αὐτῆς καὶ θὰ λάβῃ αὐτὴν εἰς γάμον. Ἐνῷ δὲ μετὰ ταῦτα ζητεῖ εἰδήσεις περὶ τῆς μητρὸς αὐτοῦ συναντᾷ τὸ θαυμάσιον φρούριον ἐν ᾧ φυλάττεται ὁ ἅγιος Γράαλ· ὠνόμαζον δ' οὕτω τὴν ἁγίαν κύλικα ἥτινι ἐχρήσατο ὁ Χριστὸς κατὰ τὸ δεῖπνον τὸ μυστικὸν θεσμοθετῶν τὴν εὐχαριστίαν.

Τὸ ἐξαίσιον τοῦτο ποτήριον τὸ ἐκ πολυτίμου μονολίθου κατασκευασθὲν καὶ δι' ἀγγέλων σταλὲν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ εἰς τὴν γῆν καὶ ἐν ᾧ Ἰωσὴφ ὁ ἐξ Ἀρειμαθείας, ὁ πρῶτος αὐτοῦ θεματοφύλαξ, εἶχε κατὰ τὴν παράδοσιν συλλέξει σταγόνα πρὸς σταγόνα τὸ ἅγιον τοῦ Σωτῆρος αἷμα, ῥέον ἀπὸ τοῦ σταυροῦ, εἶχεν, ὡς ἐνομίζετο, μετακομισθῇ εἰς Βρεττανίαν ὑπὸ τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἰωσὴφ χειροτονηθέντος εἰς ἐπίσκοπον ὑπ' ἀγγέλων καὶ πλεύσαντος ἐκεῖσε μετὰ τῶν συντρόφων του ἐξ Ἀσίας ἐπὶ τοῦ χιτῶνός του μετατραπέντος διὰ θαύματος εἰς σχεδίαν.

Μετὰ τὴν βραχεῖαν ταύτην παρέκβασιν ἀναλαμβάνομεν τὸ νῆμα τῆς διηγήσεως.

Ἐκεῖ ἐν τῷ φρουρίῳ ὁ Parsival γίνεται ἔκπληκτος μάρτυς τῶν θαυμάτων, ἅτινα ἐπιτελεῖ τὸ ἅγιον τοῦτο λείψανον· ἀλλὰ θαμβωθεὶς ἀπέρ-

χεται ἄπρακτος ἀφίνων οὕτως ὡς μὴ ὤφελε τὸ φρούριον καὶ τὸν ἐν αὐτῷ θεῖόν του τὸν δυστυχῆ βασιλέα Ἀμφόρταν ὑπὸ τὸ κράτος μαγείας, διόπερ θὰ θελήσῃ νὰ ἐπιστρέψῃ ἐκεῖσε καὶ αὖθις διὰ μυρίων κινδύνων καὶ περιπετειῶν.

Ὁ Παρσιφὰλ εἶνε ὁ λυτρωτής, ὁ ἐπηγγελμένος εἰς τὸ θρησκευτικο-στρατιωτικὸν τάγμα τῶν ἱπποτῶν τοῦ ἁγίου Γράαλ. Ἐκ τῆς ἁμαρτίας τοῦ βασιλέως Ἀμφόρτα ἡ θλῖψις καὶ τὸ ὄνειδος εἰσέδυσαν εἰς τὸ ἱερόν, ὁ ναὸς ἠρημώθη· τὸ θαυματουργὸν ποτήριον ἀπώλεσε τὴν ἀρετήν του, καὶ προστατεύει μὲν ἔτι τοὺς προμάχους αὐτοῦ κατὰ τοῦ θανάτου, ἀλλ' οὐχὶ πλέον κατὰ τῶν πειρασμῶν τοῦ πονηροῦ πνεύματος. Ἡ ἱερὰ λόγχη, ἥτις καθίστα αὐτοὺς ἀηττήτους εἰς τὰς μάχας τὰς ὑπὲρ τοῦ δικαίου καὶ τῆς δικαιοσύνης εἶνε εἰς χεῖρας ἀπίστου, ὁ δ' ἔνοχος βασιλεὺς ᾐσθάνθη τὰ πρῶτα θαύματα. Ἡ πληγή του δὲν δύναται νὰ θεραπευθῇ· τὸν θάνατον τὸν ἐπικαλεῖται ματαίως, διότι οἱ ἱππόται τοῦ Γράαλ εἶνε ἀθάνατοι· ἡ ὀδύνη του, αἱ ἀλγηδόνες του, αἱ τύψεις τῆς συνειδήσεώς του εἶνε ἀνίκανοι νὰ ἐξαγοράσωσι τὸ λάθος του, διότι ὁ Θεὸς ἀπέστρεψε τὸ πρόσωπον ἀπ' αὐτοῦ. Καὶ ἐνῷ εἶνε ἀνάξιος ἱερεύς, ὀφείλει οὐχ ἧττον διὰ τὴν σωτηρίαν τῶν ἀδελφῶν του, ἵνα εἰς ῥητὰς ἡμέρας τελῇ ἔτι τὴν ἁγίαν λειτουργίαν, ἀπηγορευμένην εἰς πάντα ἄλλον καὶ γίνεται ἑπομένως ἑκάστοτε ἔνοχος νέων ἱεροσυλιῶν. Εἷς μόνος ἄνθρωπος δύναται ν' ἀπαλλάξῃ αὐτὸν ἀπὸ τῆς ἱερατείας καὶ ἐπουλώσῃ τὴν πληγήν του, ὁ ἀθῶος ὅστις ἀφοῦ ἀποσπάσῃ ἀπὸ τῶν ἀπίστων τὴν λόγχην ἐπαναφέρῃ αὐτὴν εἰς τὸν ναὸν τοῦ Montsalvat. Ἀλλ' ὁ Ἀμφόρτας ἀγνοεῖ τὸν Παρσιφάλ, οὗτος δὲ δὲν γνωρίζει κἂν ἑαυτόν. Καθ' ἣν ἡμέραν προαίσθημα μύχιον ὡδήγησεν αὐτὸν εἰς τὸ φρούριον τοῦ ἁγίου Γράαλ ἔκθαμβος κατελήφθη ὑπὸ θάμβου καὶ ἐκστάσεως, γενόμενος μάρτυς τῶν μυστηρίων. Γυνή τις ἀποκαλύπτουσα αὐτῷ τὸ μυστικὸν τῆς γεννήσεώς του, θὰ τὸν διδάξῃ περὶ τῆς ὑπερφυσικῆς αὐτοῦ ἀποστολῆς καὶ θὰ ἐξυπνίσῃ ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ τὸ ἔλεος. Οὐχ ἧττον ἐπειδὴ δὲν ἀνταπεκρίθη παρευθὺς εἰς τὴν πρώτην πρόσκλησιν τῆς χάριτος, κατεδικάσθη νὰ πλανηθῇ ἐπὶ πολὺν χρόνον, πρὶν ἐπανεύρῃ τὴν ὁδὸν τοῦ θυσιαστηρίου, ἀπρόσιτον εἰς τοὺς ἀνιέρους. Ἡ νίκη κατὰ τῶν γοητειῶν τοῦ ἔρωτος ἀπέδωκεν αὐτῷ τὸ ἅγιον ὅπλον· καὶ τότε ἐπιστρέφει εἰς τὸ φρούριον τοῦ Γράαλ, ἐλευθερόνει τὸ θεῖον, χρίεται βασιλεὺς καὶ βασιλεύει ἐν εἰρήνῃ μετὰ τῆς ὡραίας Ganduirramur, ἐνῷ ὁ ἑτεροθαλὴς αὐτοῦ ἀδελφὸς ἐθνικὸς ἕως τότε ἱππότης βαπτίζεται καὶ ἀπέρχεται εἰς τὰς Ἰνδίας εὐαγγελιζόμενος τὸν χριστιανισμόν.

Ὁ Βάγνερ ἠθέλησε νὰ κάμῃ τὸ δρᾶμά του ἔργον ἐποικοδομήσεως καὶ εὐλαβείας, ἕν Buhnenweihfestspiel, ὅπερ ἐστὶ μεθερμηνευόμενον, τελετὴν θεατρικὴν καὶ θρησκευτικήν. Δὲν εἶνε παράδοξον φαινόμενον εἰς τὸν αἰῶνα τοῦτον τὸν θεωρούμενον αἰῶνα τοῦ σκεπτικισμοῦ ἡ μαγεία, ἣν ἐξασκεῖ ἡ χριστιανικὴ ἰδέα ἐπὶ τοῦ ἐγκεφάλου τῶν καλλιτεχνῶν καὶ αὐτῶν ἔτι τῶν ἥκιστα πρὸς τὴν πίστιν εὐεπιφόρων;

Τὸ ἔπος τοῦτο, οἷον αὐτὸ διηγήθημεν, εἰρήσθω χάριν ἱστορικῆς ἀκριβείας, τυγχάνει μίμησις τοῦ ὁμωνύμου ποιήματος Parceval τῆς κυκλικῆς ποιήσεως τοῦ ῥαψῳδοῦ τῆς βορείου Γαλλίας, τῆς γνωστῆς ὑπὸ τὸν τίτλον Table Ronde καὶ Saint Graal.

Ὁ Wagner ἐγένετο ὁ τρίτος ἐκμεταλλευτὴς τοῦ ἡρωϊκοῦ θέματος τοῦ Παρσιφάλ. Ὁ Παρσιφὰλ τοῦ Wagner εἶνε μυστικώτερος τοῦ τοῦ Wolfran, ὃν μετ' ἄκρας ἀφελείας ἀγνόν, παλαῖον κατὰ τῶν μεθυόντων πειρασμῶν τῶν αἰσθήσεων, φθάνον δὲ μετὰ μακρὰ δεινὰ καὶ δοκιμασίας ἀλλεπαλλήλους εἰς τὸν ὑπερφυσικὸν στέφανον τοῦ Saint Graal.

Κατηγοροῦσι τοῦ Wagner, ὅτι ἔλαβεν ὡς βάσιν τοῦ ἔργου του μῦθον. Ἀλλ' οὕτω δοξάζοντες δὲν σκέπτονται ὅτι δι' ἔργον τοιοῦτον οἷον συνέλαβεν αὐτὸ ἡ κεφαλὴ τοῦ τολμηροῦ δραματουργοῦ, μόνον ὁ μῦθος ἤνοιγεν ἀρκούντως εὐρεῖς ὁρίζοντας καὶ ὅτι διὰ τοὺς τιτανείους αὐτοῦ ὀνείρους αἱ κοινωνικαὶ συνθῆκαι θὰ ἦσαν εἰς ἄκρον ἀνεπαρκεῖς.

Ἡ γλῶσσα ἐν ᾗ ἐγράφη ὁ Παρσιφὰλ ὡς καὶ τὰ ἄλλα τοῦ Βάγνερ ποιήματα ἀποβαίνει λίαν δυσνόητος, βρίθουσα νεολογισμῶν καὶ ἄλλων λέξεων δημιουργηθεισῶν ad hoc. Παραβλέπει τις ὅμως τοῦτο, διότι ἡ ποίησις τοῦ μουσοτραφοῦς συγγραφέως κεῖται ὁλόκληρος ἐν τῇ ὀρχήστρᾳ.

Ἡ ἐντύπωσις ἡ παραγομένη ἐκ τῆς ἀκροάσεως τοῦ μουσικοῦ ἀριστουργήματος τοῦ Βάγνερ εἶνε κολοσσιαία, τὸ δὲ συναίσθημα ἐκ τῶν ἡδυτάτων μεθ' ὅλην τὴν τρικυμίαν τῶν δεινῶν, ὧν τὸ δρᾶμα γίγνεται ἡ παράστασις. Ἡ μελῳδικὴ οὐσία τοῦ ἔργου εἶνε τόσον γόνιμος καὶ τόσον ὡραία, ἡ γλῶσσα τόσον ἰσχυρὰ τόσον εὔκαμπτος, τὸ ὕφος τόσον τελείως ὁμογενές, ἡ λογικὴ τόσον αὐστηρά, ἡ τονικὴ διαβάθμισις τόσον σοφή, ἡ ἀνάπτυξις τόσον μεγαλοπρεπής, ὥστε ὡς ἔλεγε Γάλλος τεχνοκρίτης, εἶνε ὑπερτέρα τοῦ χρόνου καὶ τῶν ἀοιδῶν· ὡς καὶ τῶν ἀδιακρίτων σφετεριστικῶν μιμήσεων· ἕκαστος φθόγγος τῆς θαυμασίας τοῦ μουσουργοῦ ἁρμονίας φαίνεται ζωντανός. Ἡ ἀληθὴς εὐτυχία δὲν εἶνε ν' ἀκούσῃ τις τὸν Παρσιφάλ, ἀλλ' ἀφοῦ τὸν ἀκούσῃ νὰ δύναται νὰ τὸν ἀναπολῇ μὲ πᾶν ὅ τι ἡ μαγεία τῆς ἀναμνήσεως προσθέτει εἰς τὰς φαντασιώδεις καλλονὰς ὑπεράνω τῶν πραγματικῶν.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ Ι. ΚΑΤΑΚΟΥΖΗΝΟΣ

('Εξ ἀντιγραφῆς παλαιᾶς φωτογραφίας)

ΠΕΡΙΚΛΗΣ ΑΝΑΡΓΥΡΟΥ ΠΕΤΡΑΚΗΣ

('Εξ ἀντιγραφῆς παλαιᾶς φωτογραφίας)

Τὸ προανάκρουσμα καὶ ἐν γένει ἡ πρώτη πρᾶξις εἶνε θαυμάσια, ὁ δὲ ἱερὸς παιὰν πλήρης ἐμπνεύσεως. Ἡ ἐντύπωσις ἡ ἐκ τούτου, ἐκτελουμένου καὶ ᾀδομένου ὑπὸ ὀρχήστρας καὶ ἀοιδῶν πρώτης τάξεως ἐν μέσῳ θρησκευτικῆς σιγῆς ἦτο μεγάλη. Ἡ δευτέρα πρᾶξις, καθ' ἣν ἡ σκηνὴ παριστᾷ μαγικὸν κῆπον πλήρη filles-fleurs, εἶνε θελκτικὴ μουσικὴ σελίς, ἀποπνέουσα δρόσον καὶ ἄνοιξιν. Αἴφνης αἱ filles-fleurs ποιοῦσιν ἔφοδον κατὰ τῆς ἁγνείας τοῦ Παρσιφάλ, ἀλλ' οὐδὲν αὕτη ὑπεγείρει σκάνδαλον ἐν τῇ διανοίᾳ τοῦ θεατοῦ, διότι καὶ αἱ τῶν ἐπιτιθεμένων θωπευτικαὶ προκλήσεις εἰσὶν ἀθῶαι καὶ τοῦ ἀμυνομένου τὸ ἦθος ἄδολον, ταῦτα δὲ πάντα ἑρμηνεύονται διὰ μουσικῆς, ἥτις ἀγγέλλει μὲν τὴν φιλαρέσκειαν, ἀλλὰ τὴν ἁγνήν, τὴν ξένην πάσης ἡδυπαθείας, ἅμα δὲ καὶ τοῦ Παρσιφὰλ τὸν ἡρωϊσμόν. Ἰδοὺ τέλος ἡ τρίτη πρᾶξις· ἡ αὐλαία διχάζεται διὰ τελευταίαν φοράν, τὸν δὲ θεατὴν βυθίζει εἰς ἔκστασιν ἡ γαλήνιος μουσικὴ καὶ τὸ μεγαλοπρεπὲς θέαμα τῆς λόγχης τοῦ ἁγίου Γράαλ, τοῦ νιπτῆρος τοῦ Παρσιφάλ, ἀπαράλλακτον πρὸς τὸν νιπτῆρα τοῦ Ἰησοῦ καὶ τοῦ βαπτίσματος τῆς ἐθνικῆς Cundry. Ἡ ἐντύπωσις ἀποβαίνει ὄντως ἀκαταγώνιστος, ἀλλ' εἶνε ἡ Cundry μετανοοῦσα μάγισσα ἢ Μαρία ἡ Μαγδαληνή ; Ὁ δὲ Παρσιφὰλ εἶνε ἄνθρωπος ἢ Θεός ; Τὸ περίεργον εἶνε ὅτι οὐδόλως ἐκ τῆς ἀναμίξεως τοῦ θείου προσβάλλεται ἡ εὐλάβεια τῶν ἐν τῷ θεάτρῳ παρεστώτων χριστιανῶν· ὁ θεατὴς ἐλησμόνησεν ἤδη ὅτι εὑρίσκεται ἐν θεάτρῳ, ἡ ποίησις καὶ ἡ μουσικὴ ἐξῆραν αὐτὸν καὶ συνέχουσι μεταξὺ οὐρανοῦ καὶ γῆς.

Ἡ κρίσις μου εἶνε βεβαίως μᾶλλον ἐντύπωσις ἀνθρώπου ἀμοιροῦντος τεχνικῶν γνώσεων μουσικῆς καὶ ὅστις παθαίνεται χωρὶς νὰ δύναται νὰ κρίνῃ ὅτι αἰσθάνεται· ἀλλ' ἴσως ἡ δύναμις τῆς συγκινήσεως δι' ἧς εἷς ἀμύητος καταπλήσσεται εἰς τὴν ἀκρόασιν τῶν ἔργων τοῦ Βάγνερ, ἅτινα θεωροῦνται παρὰ τῶν εἰδημόνων τόσον σοφά, εἶνε ἡ ἀρίστη ἀπόδειξις τῆς ἀριστοτεχνικῆς δεινότητος τούτων. Αἱ δύω τελεταὶ τοῦ ποτηρίου κατὰ τὴν πρώτην καὶ τρίτην πρᾶξιν καὶ κατὰ τὴν δευτέραν πρᾶξιν τὸ θαυμάσιον μέλος τῆς γοητείας καταλαμβάνουσι τὴν ψυχὴν τοῦ ἀκούοντος δι' ἐκτάκτου μαγείας. Ὡς ἔλεγε γάλλος τις λογογράφος ὄνειρον ἀληθοῦς ὁπίου ἡ χασὶς προμηθεύει ὁ Βάγνερ εἰς τοὺς θεατὰς τῶν ἔργων του διὰ περιπλόκου συνδυασμοῦ μέσων μηχανικῶν ἢ ἰδεωδῶν, ἀλλὰ τὸ ἰδεῶδες εἶνε βέβαια τῆς ἐξάρσεως τὸ πρῶτον στοιχεῖον. Ὁ ἐνθουσιασμὸς μετὰ τὸ προοίμιον καὶ τὸ τέλος ἦτο ἀληθὴς καὶ εἶδον καθ' ὅσον ἐπέτρεπε τοῦτο τὸ ἀνὰ τὴν αἴθουσαν βασιλεῦον σκιόφως πλείονας θεατὰς ἐκ τοῦ ὡραίου ἰδίως φύλου σπογγίζοντας τοὺς ὑγρανθέντας αὐτῶν ὀφθαλμούς.

Θ' ἀπέδιδέ τις τὸ πρᾶγμα εἰς τὸν φανατικὸν ἐνθουσιασμόν, ὃν Γερμανοί τινες θεωροῦντες τὸν συγγραφέα τοῦ Παρσιφὰλ ὡς τὸν δημιουργὸν τῆς ἀκραιφνοῦς καὶ γνησίας γερμανικῆς μουσικῆς τρέφουσι πρὸς τὸν Βάγνερ, ἐὰν οἱ παριστάμενοι δὲν ἦσαν κατὰ τὸ πλεῖστον ξένοι.

Περὶ τῶν ἠθοποιῶν ἀρκεῖ νὰ εἴπωμεν ὅτι ἡ ὑπόκρισις ἐγένετο ἀξία τοῦ ἔργου. Αἱ συνθῆκαι, ὑφ' ἃς τὰ βαγνέρεια μελοδράματα ἐκτελοῦνται, δὲν δύνανται ν' ἀνεχθῶσι τὴν μετριότητα. Ἀπαιτεῖται τοὐναντίον ἐξοχότης ἀπόλυτος ἐν τῇ ὀρχήστρᾳ, παρὰ τοῖς ἠθοποιοῖς καὶ εἰς τὸν διάκοσμον ἐκ τούτου καὶ μόνου ὅτι διὰ τὴν πλήρη τοῦ θεάτρου σκοτίαν καὶ τὴν ἀφάνειαν τῶν μουσικῶν, κεκρυμμένων ὡς εἴρηται ἐντὸς ὑπογείου κουφώματος ὑπὸ τὴν σκηνὴν ἡ προσοχὴ τοῦ κοινοῦ συγκεντροῦται ὁλόκληρος ἐπὶ τῆς σκηνῆς. Ὅταν ἄλλως ἡ ἀπὸ τῆς σκηνῆς διδασκαλία γίνεται δι' ὑποκριτῶν, οἷοι ὁ Reichmann, ὁ Van Dyke, ἡ Materna ἢ ἡ Malten καὶ αὐτὸ τὸ ἀπίθανον νομίζεται ἀληθές, τὸ ὑπερφυσικὸν πραγματικότης, τὸ δὲ ἔκτακτον πρᾶξις τοῦ καθημερινοῦ βίου. Ἐπειδὴ δὲ ὁ λόγος περὶ ἠθοποιῶν, εἰρήσθω ὅτι ὁ Βάγνερ ἐπιτρέπει μὲν τῷ διακριθέντι τυχὸν ἀοιδῷ νὰ ἐπανέλθῃ ἐπὶ τῆς σκηνῆς, ἵνα δεχθῇ τὰς ἐπευφημίας τοῦ κοινοῦ, ὁπότε τοῦτο γοητευθὲν ἤθελε τὸ ἀπαιτήσῃ. Ἀλλὰ παρεκτὸς τῆς συνηθείας ταύτης, βαρβάρου ἄλλως, ἀπαιτεῖ παρὰ τῶν ὑποκριτῶν αὐταπαρνήσεως ἐκτάκτους θυσίας· οὕτω π. χ. ἐπὶ τῶν ἀνὰ τὴν πόλιν τοιχοκολλωμένων προγραμμάτων φέρεται τοῦ μελοδράματος μόνος ὁ τίτλος, ἐνῷ τῶν ἠθοποιῶν τὰ ὀνόματα γίνονται γνωστὰ διὰ προγραμμάτων τιθεμένων εἰς πώλησιν μικρὸν πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς παραστάσεως καὶ φερόντων αὐτὰ καθ' ἣν τάξιν ἀναγράφει ὁ συγγραφεὺς τὰ οἰκεῖα πρόσωπα ἐν τῇ μετωπίδι τοῦ ἔργου. Τὰ πρόσωπα ἄρα εἰς οὐδένα ἀνήκουσιν ἀποκλειστικῶς· τὸ αὐτὸ πρόσωπον ἐκμανθάνουσι πλείονες καὶ ὑποδύονται αὐτὸ διαδοχικῶς. Προσέτι ἅπαντες οἱ μεμισθωμένοι ὑποκριταὶ ἀνέρχονται κατὰ πᾶσαν παράστασιν ἐπὶ τῆς σκηνῆς· οἱ δὲ δι' οὓς δὲν ἀπομένει πρωταγωνιστοῦ πρόσωπον ὑποδύονται ἄφωνα πρόσωπα ἢ θάπτονται ἐν τῷ χορῷ.

Πάντες οὗτοι οἱ νεωτερισμοὶ ἂν καὶ κατ' ἐπιπολὴν φαίνωνται ἐπουσιώδεις, παράγουσιν ὅμως σπουδαῖα ἀποτελέσματα. Τὸ κοινὸν ἀδιαφορεῖ περὶ τῶν ὑποκριτῶν καὶ οὗτοι ἀμοιβαίως περὶ ἐκείνου. Ἀμφότεροι ὄντως οἵ τε θεαταὶ καὶ οἱ ὑποκριταὶ ἐντὸς τοῦ θεάτρου διαρκούσης τῆς παραστάσεως διατελοῦσι βαθέως προσηλωμένοι εἰς τὴν ἐκτέλεσιν, οὗτοι μὲν ὑπὸ τὸ κράτος ἰσχυρᾶς δράσεως, ἐκεῖνοι δὲ γοήτρου. Ἐκτὸς δὲ τοῦ θεάτρου ἁπάντων ἡ διάνοια φέρεται λεληθότως πρὸς τὴν μνήμην τοῦ ποιητοῦ.

Ὁ Γουλιέλμος Ῥιχάρδος Βάγνερ ἐγένετο ὁ μέγιστος τῶν δραματικῶν μουσουργῶν τοῦ XIX αἰῶνος, εἷς δὲ τῶν βαθυνουστέρων καὶ μᾶλλον ῥεκτῶν μουσικοφιλοσόφων ὅλων τῶν χρόνων. Τυγχάνει μέγας οὐ μόνον διότι μετὰ τοῦ Βερλιὸζ ἀνεκαίνισε τὰ εἴδη τῆς λυρικῆς ποιήσεως, οὐ μόνον διότι ἐπροίκισε τὴν ὀρχήστραν διὰ πλείστης δυνάμεως ἀλλ' ἰδίως διότι ἐγένετο ὁ δημιουργὸς διανοητικοῦ μνημείου, ὅπερ ἀπαρτίζει σειρὰ ὁλόκληρος μελοδραμάτων μεγάλης ἀξίας καὶ ὅπερ ἀνέστησεν ὑπό τινας ἐπόψεις τὸ ἀρχαῖον θέατρον.

Ὅστις δὲν ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ θεάτρου τοῦ Wagner καθ' ὡραίαν ἑσπέραν θέρους μετὰ παράστασιν τοῦ Παρσιφὰλ δὲν εἰξεύρει ὁποίαν ἐξαισίαν καὶ θείαν ἐντύπωσιν δύναται νὰ παραγάγῃ ἡ μουσική.

Σεπτέμβριος 1893. ΓΕΩΡΓΙΟΣ Ν. ΚΑΛΛΙΣΠΕΡΗΣ

ΔΥΟ ΠΑΤΕΡΕΣ [1]

Γονεῖς ἀπίκρατοι κ' οἱ δυό, κι' ἀπ' ὅλους ζηλεμένοι
Ἐκαμαρώναμε μαζῆ
Ἐσὺ μιὰ κόρη τρυφερή,
Κ' ἐγὼ μιὰ χαϊδεμένη.

Ἀλλ' ὁ οὐρανός, ποῦ εἶδε 'ς αὐταὶς τὰ γαλανά του κάλλη,
Καί τὴ γλυκειά του τὴ θωριά,
Νύφη του ἠθέλησε τὴ μιά,
Ἀικὴ του καὶ τὴν ἄλλη!

Εἰς τῆς ὀχτὼ τοῦ γάμου της τὴν εἶδα 'πεθαμμένη,
Κ' ἐσύ, 'σὰν πτῶμα ζωντανό,
Μέσα 'σὲ τάφο σκοτεινὸ
Σιγὰ νὰ κατεβαίνῃ.

Ἀλλ' ἡ δικὴ μας συμφορὰ δὲν εἶνε, φίλε μου, ἴση·
Γιατί, 'σὰν θέλῃς τὴν αὐγή,
Χτυπᾷς τὸν τοῖχο, ποῦ τὴν κλεῖ,
Κι' αὐτὴ θὰ σ' ἀπαντήσῃ.

Ἐγὼ ὁ θλιμμένος, τρέχω ἐκεῖ, ποῦ ὁ πόνος μ' ὁδηγάει,
Βλέπω ἕνα μνῆμα . . . τὸ φιλῶ,
Τὸ δακρυβρέχω, τὸ χτυπῶ,
Ἀλλὰ δὲν μ' ἀπαντάει!

(Κατὰ τὸ Ἰταλικὸν 1893) ΑΝΔΡΕΑΣ ΜΑΡΤΖΩΚΗΣ

[1] Πατήρ τις, ἀπολέσας τὴν θυγατέρα του μικρὸν μετὰ τοὺς γάμους της, ἀποτείνεται πρός τινα φίλον του, οὗ ἡ κόρη κατὰ τὴν αὐτὴν σχεδὸν ἐποχὴν ἐνεδύετο τὸ μοναχικὸν σχῆμα.

ΚΑΛΛΙΟΠΗ ΚΕΧΑΓΙΑ

Ἀξιότιμε κύριε Ἀρσένη

ΑΣΜΕΝΩΣ ἀνταποκρινομένη εἰς τὴν εὐγενῆ ὑμῶν παράκλησιν, ἀποστέλλω διὰ τὴν ἀξιόλογον «Ποικίλην Στοὰν», τὴν ἐκ τοῦ ἀγγλικοῦ γενομένην μετάφρασιν περικοπῆς κεφαλαίου ἐκ τοῦ περὶ Γυναικὸς μεγάλου ἔργου, ὅπερ ἐξεδόθη ὑπὸ τοῦ Ἀμερικανοῦ Th. Stanton, εἰς ὃ δὲ προσέφερον πραγματείας αἱ ὑπὸ τῶν κυβερνήσεων πασῶν τῶν χωρῶν τῆς Εὐρώπης συσταθεῖσαι εὐπαίδευτοι γυναῖκες. Εἰς τὸ ἔργον τοῦτο προσήνεγκε καὶ ἡ Κυρία Κεχαγιᾶ τὴν περὶ τῆς Ἑλληνίδος καὶ Ἀνατολίτιδος πραγματείαν της τῷ 1884.

Η ΑΝΑΤΟΛΗ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ XVII

ΥΠΟ

ΚΑΛΛΙΟΠΗΣ Α. ΚΕΧΑΓΙΑ

Ἡ κυρία Καλλιόπη Κεχαγιᾶ ἐγεννήθη ἐν Προύσσῃ τῆς Βιθυνίας, ἀπὸ εὐγενεῖς γονεῖς· ὁ πάππος αὐτῆς ὑπῆρξεν ἐπὶ τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως ἀντιπρόσωπος τῶν Χριστιανῶν Ἑλλήνων παρὰ τῇ Πύλῃ καὶ ταῖς ἀρχαῖς τοῦ Ὀθωμανικοῦ κράτους περιβληθεὶς καὶ τὸ *καφτάνιον* ὡς δεῖγμα ὑψίστης τιμῆς, Μηλὲτ Κεχαγιᾶ, ἐξ οὗ τὸ οἰκογενειακὸν ὄνομα. Ὁ πατὴρ αὐτῆς ἐπὶ μικρὸν χρόνον ἀντεκατέστησε τὸν πάππον, ἀλλὰ ταχέως περιπεσὼν εἰς τὴν δυσμένειαν τῶν ἀρχῶν διὰ τὰ ἐνθουσιώδη αὐτοῦ αἰσθήματα ὑπὲρ τῆς ἀναγεννωμένης πατρίδος, ἀπεμακρύνθη τῆς ἀρχῆς καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸν ἐμπορικὸν βίον. Ἐντεῦθεν φοβούμενος τὰς κατ' αὐτοῦ ἀντιπαθείας, παρέλαβε τὴν οἰκογένειάν του μετά τινα ἔτη καὶ μετέβη εἰς τὰς Ἀθήνας, ὅπως ἐκπαιδεύσῃ τὰ τέκνα αὐτοῦ τὸ 1850. Ἡ κυρία Καλλιόπη Κεχαγιᾶ ἀπὸ τοῦ πέμπτου ἔτους τῆς ἡλικίας αὐτῆς εἰσῆλθεν εἰς τὸ τότε ἀκμάζον σχολεῖον τῆς φιλέλληνος κυρίας Μαρίας Χὶλλ καὶ ἔμεινε παρ' αὐτῇ μέχρις οὗ ἐτελείωσε τὰς σπουδὰς αὐτῆς, μετέπειτα δὲ συνειργάσθη μετὰ τῆς εὐσεβοῦς ταύτης παιδαγωγοῦ, ἥτις ἠγάπησεν αὐτὴν ὡς ἴδιον τέκνον καὶ τὴν ἐτίμα ἰδιαζόντως. Δεκατετραέτις μόλις οὖσα μετέβη εἰς Λονδῖνον, ὅπου καὶ ἐφοίτησεν ἔν τινι τῶν ἀριστοκρατικωτέρων παρθεναγωγείων πρὸς ἐκμάθησιν τῆς ἀγγλικῆς καὶ πρόσκτησιν πλειοτέρων γνώσεων, παραμείνασα ἐν αὐτῷ διετίαν ὁλόκληρον. Ἐπανελθοῦσα εἰσῆλθεν ὡς βοηθὸς τῆς κυρίας Χὶλλ εἰς τὸ Παρθεναγωγεῖον αὐτῆς. Πρώτη ἐν Ἑλλάδι καὶ ἐν Ἀνατολῇ εἰσήγαγε τὸ ἔθιμον τῶν δημοσίων διαλέξεων, τέρψασα τὰς κυρίας καὶ δεσποινίδας τῶν Ἀθηνῶν ἀπὸ τοῦ 1871—1873 διὰ τῶν καλλιτεχνικῶν καὶ φιλολογικῶν αὐτῆς διαλέξεων ἐν ταῖς αἰθούσαις τοῦ Νηπιαγωγείου τοῦ Ἀρσακείου, ὅπου μετὰ πολλῆς ἡδονῆς ἔσπευδον καὶ ἐκ τῶν σπου-

δαιοτάτων ἀνδρῶν τῆς πρωτευούσης. Ὀγδοήκοντα τοιαύτας διαλέξεις ἔκαμεν, ἀναλύσασα τὰ καταλληλότερα καὶ διδακτικώτατα ποιητικὰ ἔργα τῶν προγόνων ἡμῶν, Ὁμήρου κλπ.

Τὸ 1872 συνέστησε τὸν πρῶτον ἐν Ἀνατολῇ, τὸν ἐν Ἀθήναις ὑπὲρ τῆς γυναικείας παιδεύσεως Σύλλογον τῶν Κυριῶν, βοηθουμένη ὑπὸ τῶν εὐγενῶν δεσποινῶν Ἑλένης Παπαρρηγοπούλου, ἥτις καὶ ὑπῆρξεν ἡ πρόεδρος αὐτοῦ μέχρι τέλους τοῦ βίου της, Σμαράγδας Βικέλα ταμίου, μητρὸς τοῦ διαπρεποῦς λογίου καὶ ποιητοῦ κ. Δ. Βικέλα, καὶ τῆς κυρίας Ἑλένης Γ. Σχουζὲ ἀντιπροέδρου. Συνειργάσθη εἰς τὴν σύστασιν τοῦ Ἐργαστηρίου τῶν Ἀπόρων Γυναικῶν, καὶ ὡς γραμματεὺς τοῦ συλλόγου καὶ ὡς ὀργανώτρια τοῦ πρώτου τούτου γυναικείου ἔργου εἰς τὴν πατρίδα αὐτῆς, ὅπερ περιποιεῖ τιμὴν μεγάλην εἰς τὰς Ἑλληνίδας.

Τὸ 1874 ἐπεσκέφθη τὴν Γαλλίαν, ἔτυχε δὲ συμπαθεστάτων ἐνδείξεων ἐκτιμήσεως διὰ τὰς καλλιτεχνικωτάτας διαλέξεις αὐτῆς, δι' ἃς αἱ Ἑλληνίδες τῆς Μασσαλίας προσέφερον αὐτῇ πολυτιμότατον δακτύλιον ἐξ ἀδαμάντων, φέροντα περὶ τὴν σφενδόνην κολακευτικὴν ἀφιέρωσιν. Κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν προσεκλήθη εἰς Κωνσταντινούπολιν παρὰ τῶν ἐκεῖ διαπρεπόντων ἀνδρῶν, ὅπως ἱδρύσῃ καὶ ὀργανώσῃ Πρότυπον Παρθεναγωγεῖον καὶ Διδασκαλεῖον ὑπὲρ τῆς διαδόσεως τῶν ἐθνικῶν ἰδεῶν καὶ φρονημάτων ἀνὰ πᾶσαν τὴν Ἀνατολήν.

Ἐν Κωνσταντινουπόλει ἡ κυρία Κεχαγιᾶ ἵδρυσε καὶ ὠργάνωσε τὸ Ζάππειον, εἰς ὃ μετέδωκε τὰ ὑψηλὰ αὐτῆς καὶ παιδευτικὰ ὄνειρα, ἐνσαρκώσασα ἐν αὐτῷ ἅπαν τὸ παιδαγωγικὸν αὐτῆς πρόγραμμα καὶ καταστήσασα τὸ λαμπρὸν τοῦτο καθίδρυμα ἑστίαν ἀκτινοβολίας θρησκευτικῶν, καλλιτεχνικῶν καὶ πατριωτικῶν αἰσθημάτων, στηρίξασα πάντοτε τὸ ὅλον ἔργον της ἐπὶ τοῦ ἑλληνισμοῦ καὶ τῆς ὀρθοδοξίας, καὶ συγκρατήσασα ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῆς διὰ τοῦ ἱεροῦ ἐνθουσιασμοῦ τὰς καρδίας τῶν μαθητριῶν αὐτῆς μὲ φανατισμὸν ἀληθῶς μέγαν καὶ ὑψηλόν.

Ἀφ' ἑτέρου τὰ φιλολογικά, παιδαγωγικὰ καὶ καλλιτεχνικὰ τῆς κ. Κεχαγιᾶ ἔργα δὲν εἶναι ὀλίγα καὶ ἀνάξια λόγου, δυνάμενα νὰ προκαλέσωσιν ἴσως καὶ τὸν φθόνον πολλῶν τῶν ἐν Ἑλλάδι λογίων. 1) Πλὴν τῶν Παιδαγωγικῶν αὐτῆς μελετῶν, ἃς ὡς παρακαταθήκην κατέλιπεν εἰς τὰς Ζαππίδας, ἐδημοσίευσε 2) Κρίσεις ἐπὶ τῆς φιλοσοφίας τοῦ Lefèvre τοῦ 19ου αἰῶνος, ὑπερασπιζομένη νευρωδῶς τὴν φιλοσοφίαν τοῦ Σωκράτους καὶ τὰς Πλατωνικὰς ἀρχάς. 3) Ἓξ Διαλέξεις σπουδαιοτάτας περὶ τῆς Ἀντιγόνης τοῦ Σοφοκλέους, Προμηθέως Δεσμώτου τοῦ Αἰσχύλου, Οἰδίποδος ἐπὶ Κολλωνῷ καὶ τρεῖς περὶ τῆς ἑλληνικῆς τέχνης καὶ τῆς ἑνότητος τῶν τεχνῶν παρ' Ἕλλησι. 4) Συνέγραψεν ἐγχειρίδιον πρὸς τὰς διδασκαλίσσας. 5) Οἰκιακὴν Οἰκονομίαν καὶ στοιχειώδη γραμματολογίαν, διεκόσμησε δὲ καὶ ἐξακολουθῇ στολίζουσα καὶ πάντοτε ἀκουράστως ἀσχολουμένη, πολλὰ τῶν ἐγκρίτων Περιοδικῶν καὶ φιλολογικῶν συγγραμμάτων τῆς πατρίδος αὐτῆς, διὰ πραγματειῶν ποικίλων, σπουδαίων, καὶ ἀνωτέρων γυναικείου καλάμου, ἔργων ἐν γένει εἰς τὰ ὁποῖα ἀποπνέει ἔρως τέχνης καὶ ἁρμονίας. Ἡ κυρία Κεχαγιᾶ τυγχάνει μέλος πολλῶν Σωματείων, τοῦ πρὸς διάδοσιν τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων Συλλόγου τῶν Παρισίων, τοῦ πρὸς διάδοσιν τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων ἐν Ἀθήναις, τοῦ Δραματικοῦ, τοῦ ὑπὲρ τῆς γυναικείας παιδεύσεως Συλλόγου τῶν Κυριῶν, τοῦ φιλελληνικοῦ Συλλόγου Κωνσταντινουπόλεως καὶ πλείστων ἄλλων σωματείων καὶ συλλόγων ἐν Ἑλλάδι, ἐν Ἀνατολῇ καὶ ἀλλαχοῦ.

Εἰς ταῦτα τὰ ἐκ τοῦ Ἀγγλικοῦ μεταφρασθέντα περὶ τῆς Καὶ Κεχαγιᾶ, ἐπιτρέψατέ μοι νὰ προσθέσω ὀλιγίστας τινὰς γραμμάς, ἃς ἐπιβάλλει μοι ἰδιάζουσα ὅλως ἐκτίμησις πρὸς τὴν ἀληθῶς λογίαν ταύτην γυναῖκα τῆς πατρίδος μου.

Κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1888 ἡ κ. Κεχαγιᾶ ἐπεχείρησε τὸ εἰς Ἀμερικὴν ταξείδιόν της, ὁρμηθεῖσα πρὸς τοῦτο ὑπὸ πόθου πρὸς μελέτας παιδαγωγικὰς ποικίλας καὶ σπουδαιοτάτας. Διέμεινεν ἐν Ἀμερικῇ 8 μῆνας, καθ' οὓς μεταβᾶσα κατὰ διαδοχὴν εἰς τὰς πόλεις Boston, Buffalo, Sikago, Κιγκινάτην, Φιλαδέλφειαν, Washington καὶ Νέαν Ὑόρκην, ἐπεσκέφθη ἐν αὐταῖς ἅπαντα τὰ ἐκπαιδευτικὰ καταστήματα, ἀπὸ τῶν Νηπιαγωγείων μέχρι τῶν Πανεπιστημίων, καθὼς καὶ τὰ νοσοκομεῖα, φρενοκομεῖα, φυλακὰς καὶ ἅπαντα τὰ κέντρα τῶν γραμμάτων, ἑταιρείας, βιβλιοθήκας, λέσχας γυναικῶν καὶ Συλλόγους, οἵτινες ἀπένειμαν αὐτῷ τὸν τίτλον ἐπιτίμου μέλους. Ἐπανειλημμένως προσεκλήθη νὰ ὁμιλήσῃ πρὸ πολυπληθοῦς ἀκροατηρίου ἐν Sikago περὶ τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως ἐν Ἑλλάδι, καὶ περὶ τοῦ ἐν Ἀθήναις Συλλόγου τῶν Κυριῶν, ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ δὲ τῆς Evenston ἀνέπτυξε τοὺς φυσικούς, ἱστορικοὺς καὶ φυλετικοὺς λόγους δι' ὧν ἐδημιουργήθη ἡ Καλλιτεχνία ἐν Ἑλλάδι. Ἐν Φιλαδελφείᾳ ὡμίλησε περὶ τῶν ἐν Ἀθήναις καὶ ἐν Κωνσταντινουπόλει φιλανθρώπων ἔργων τῶν γυναικῶν μας, ἐν τῷ μεγάλῳ Διδασκαλείῳ τῆς Νέας Ὑόρκης πρὸ 1800 νεανίδων καὶ τῶν ἀρχῶν, περὶ τῆς σχέσεως τῶν ἀρχαίων ἑλληνικῶν ἰδεῶν ὡς διεθνῶν πρὸς τὸν νεώτερον πολιτισμόν, ἐν Washington δὲ περὶ τῶν ἐν Ἑλλάδι ἀρχαιολογικῶν ἔργων καὶ τῶν σωζομένων μνημείων, πάντοτε διεγείρασα τὴν ἰδιάζουσαν ἐκτίμησιν καὶ πανταχοῦ τυχοῦσα τῶν ὑψίστων τιμῶν δι' ὧν πράγματι ἀνύψωσεν ἐν Ἀμερικῇ τὸ γόητρον τοῦ ἑλληνικοῦ ὀνόματος καὶ ἐτίμησε μεγάλως ἐν τῷ προσώπῳ αὐτῆς τὴν Ἑλληνίδα γυναῖκα. Κατὰ τὴν ἐξ Ἀμερικῆς ἐπιστροφήν της ἡ κ. Κεχαγιᾶ μετέβη εἰς Ἰταλίαν, ἔνθα διέμεινεν ἐπὶ μακρὸν πρὸς ἀνωτέρας καλλιτεχνικὰς μελέτας, μῆνας ὅλους διερχομένη ἐν τοῖς Μουσείοις καὶ σπουδάζουσα τὰ ἀριστουργήματα τῆς τέχνης τῶν μεγάλων καλλιτεχνῶν.

Κατὰ τὸ 1890 ἐπιστρέψασα ἐξ Ἰταλίας προσεκλήθη ὑπὸ τοῦ Δ. Συμβουλίου τοῦ Συλλόγου τῶν Κυριῶν, μετὰ τῶν ὁποίων ἄλλοτε ἐπὶ ἔτη εἶχεν ἐν ἀγάπῃ συνεργασθῇ, ὅπως συστήσῃ καὶ ἀναλάβῃ τὴν Διεύθυνσιν τοῦ ἐνταῦθα Προτύπου Ἑλληνικοῦ Παρθεναγωγείου, ὑπὸ τὴν ἄμεσον ὑψηλὴν προστασίαν τῆς Α. Μ. τῆς Βασιλίσσης, ἥτις περιέβαλλε τὸ ἔργον διὰ τῆς πολυτίμου Αὐτῆς ἐμπιστοσύνης καὶ ἀγάπης. Τὸ Πρότυπον Παρθεναγωγεῖον, ἰδικὸν ἀληθῶς παιδευτήριον, σκοπὸν ἔχον νὰ παρασκευάσῃ κατ' ἐξοχὴν μεμορφωμένας γυναῖκας καὶ ἑλληνίδας μητέρας δι' ἀγωγῆς καὶ παιδεύσεως, οἷα συνήθως ἐν τῷ οἴκῳ παρέχεται δι' ἁδρᾶς δαπάνης, εἰς τὸ τριετὲς διάστημα ἀπὸ τῆς συστάσεως αὐτοῦ ἀπέφερε λαμπροὺς καρπούς, θέλει δὲ σπουδαίως ἐξυπηρετήσει κατεπειγούσας ἀνάγκας τῆς ἡμετέρας κοινωνίας ὑπὸ τὴν πεφωτισμένην καὶ μητρικὴν ὄντως διεύθυνσιν τῆς κυρίας Κεχαγιᾶ.

Κατὰ τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1891 συσταθείσης τῆς ἐν Χριστῷ Ἀδελφότητος, ἡ κυρία Κεχαγιᾶ προσεκλήθη ὑπὸ τῆς Α. Μ. τῆς Βασιλίσσης, ἥτις ἰδιαζόντως εὐνοεῖ καὶ ἀγαπᾷ αὐτήν, ὅπως ἀναλάβῃ καὶ τὴν τοῦ σωματείου τούτου ἐπιμελεστέραν κατάρτισιν. Συνεργαζομένη ἤδη μετὰ τῶν συναδέλφων αὐτῆς πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ ὡραίου σκοποῦ τοῦ σωματείου τούτου καὶ τὴν ἀναδιοργάνωσιν τῶν καθ' ἡμᾶς Φυλακῶν, πολυτίμως μεριμνᾷ ὑπὲρ τῆς ἠθικῆς ἰδίως βελτιώσεως τῶν

ἐν ταῖς φυλακαῖς ἐφήβων καταδίκων, ὅπως οὗτοι τῶν φυλακῶν ἐξερχόμενοι ἀποβῶσι πολῖται χρηστοί. Πρὸ τοῦτο ἱδρυθήσεται δαπάναις τοῦ πάντοτε πρωτοστατοῦντος εἰς πᾶν ἐθνικὸν ἔργον μεγαθύμου ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ὁμογενοῦς κυρίου Γεωργίου Ἀβέρωφ ἴδιον κατάστημα διὰ τοὺς καθειργμένους Ἐφήβους. Εἰς τὸ ἱδρυθησόμενον Ἐφηβεῖον, οὗ ὁ καταρτισμὸς ἔσται καθ' ὅλα τέλειος εἰς τὸ εἶδος αὐτοῦ, θέλουσι συγκεντρωθῇ οἱ Ἔφηβοι πασῶν τῶν ἐν Ἑλλάδι φυλακῶν, καὶ ἐργαζόμενοι ἐν αὐτῷ καὶ διδασκόμενοι θὰ ἀποτίωσι τὸν ὑπὸ τοῦ νόμου ὁρισθέντα αὐτοῖς χρόνον τῆς ποινῆς, μηδένα κίνδυνον ἠθικὸν διατρέχοντες ἐκ συγχρωτισμοῦ μετ' ἐνηλίκων καταδίκων.

Ἡ κυρία Κεχαγιᾶ ὡς πρόγραμμα τοῦ βίου αὐτῆς καὶ σκοπὸν ἔθετο τὴν φιλανθρωπίαν. Χαρακτηρίζει αὐτὴν εὐγένεια ἤθους καὶ ἔκτακτος εὐπροσηγορία, φύσει δὲ καλλίτεχνος καὶ ποιητική, διακρίνεται διὰ τὴν ὑψηλὴν ἀγάπην, ἣν δεικνύει πρὸς πᾶν ὅτι καλόν, εὐγενὲς καὶ μέγα.

Τοιαύτη ἐν ἀσθενεστάτῃ καὶ ἀμυδρᾷ σκιαγραφίᾳ ἡ κυρία Κεχαγιᾶ τὴν ὁποίαν ηὐτύχησα νὰ γνωρίσω πρὸ τριετίας, καὶ ἥτις, εἶμαι βεβαία, ὅτι οὐδέποτε θέλει μοὶ συγχωρήσῃ τὰς περὶ αὐτῆς σημειώσεις μου ταύτας, ἃς ὀφείλω εἰς τὴν φιλόφρονα Ὑμῶν αἴτησιν, ἀποστέλλω δὲ πρὸς δημοσίευσιν ἐν τῷ ὡραίῳ ὑμῶν ἐθνικῷ ἡμερολογίῳ, εἰς ὃ πολὺ ἁρμοδίως δημοσιεύεται καὶ ἡ εἰκὼν τῆς διακεκριμένης ταύτης Ἑλληνίδος καὶ καλλιτέχνου παιδαγωγοῦ.

Σᾶς παρακαλῶ νὰ δεχθῆτε τὴν ἔκφρασιν τῆς πρὸς ὑμᾶς ὑπολήψεώς μου.

ΙΟΥΛΙΑ Α. Σ *** ***

ΘΑ ΜΑΡΑΘΗ

Μελαχροινοῦλά μου, ἄλλος μαγνήτης,
Ἡ τύχη ἀχώριστη θὰ μᾶς κρατῇ
Μὰ πόσο σκιάζουμαι τὴ δύναμί της,
Δὲν ξέρω ὁ δύστυχος κι' Ἐγὼ γιατί!

Κι' ὅμως τὰ χείλη μας ποτὲ ἃς μὴν 'ποῦνε
Πόσα τὸ στῆθός μας βαθεῖ' ἀγροικᾶ
Μόνο τὰ μάτια μας κρυφ' ἃς 'μιλοῦνε
Μὲ λόγι' ἀμίλητα καὶ μυστικά.

Σὲ πλάνα ὀνείρατα ποτὲ ἃς μὴ ῥίξῃ
Ἐλπίδα ἡ σκέψι μας καὶ μαγευθῇ.
Μπουμπούκ' ἡ ἀγάπη μας ἃς μὴν ἀνοίξῃ
Δυὸ 'μέραις κι' ἔπειτα νὰ μαραθῇ.

1893 ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ Ι. ΜΑΡΓΑΡΗΣ

ΔΗΜΟΠΡΑΣΙΑ

— Μία . . . δύω . . . πέρνει τέλος . . . Τὴν καρδιά μου τὴν πουλῶ.
— Τὴν πουλεῖς; Καὶ τί γυρεύεις δι' αὐτὴν παρακαλῶ;
— Ἕνα φίλημα . . . — Τὴν πέρνω. — Τρὲ πουλήθηκε παιδιά!
. . . .
— Ἄχ! μὲ ἕνα φίλημά της μοῦ ἐπῆρε τὴν καρδιά!

ΓΙΑΤΙ;

— Γιατὶ μοῦ γύρεψες φιλί; — Ἐσὺ γιατὶ ποτίζεις
Τὴν γάστρα σου ἀγάπη μου; — Γιατί; Δὲν τὸ γνωρίζεις;
Γιὰ νὰ ἰδῶ τὸ φοῦλι μου γλυκὰ νὰ λουλουδίσῃ . . .
— Ἀφοῦ λοιπὸν τὸ φοῦλι Σου θέλει νερό ν' ἀνθίσῃ
Πῶς θέλεις ἡ ἀγάπη μου ν' ἀνθῇ χωρὶς φιλί;
. . . .
Εἶναι τὸ φίλημα δροσιὰ ς' τὸν ἔρωτα τρελλή!

ΑΙ;

Ὅ,τι παθαίνει ἡ δύστυχη καρδιά μου ς' τὴ ματιά Σου
Εἰς τὴν δική μου τὴ ματιά, παθαίνει κι' ἡ καρδιά Σου;

Νικος Κοτσελοπουλος

Ἀξιότιμε κύριε Ἀρσένη,

Ἔλαβον τὴν ὑμετέραν λίαν κολακευτικὴν ἐπιστολήν, ἐξ ἧς μανθάνω μετὰ χαρᾶς ἐθνικῆς, ὅτι ἡ «Ποικίλη Στοά», ἥτις ἐπὶ τοσαῦτα ἔτη ἔτερψε τὸ ἑλληνικὸν δημόσιον καὶ ἐξεπλήρωσε μετὰ πολλῆς ἐπιτυχίας τὴν ἐν τῇ πνευματικῇ ἐργασίᾳ χρήσιμον αὐτῆς ἀποστολήν, πρόκειται, μετὰ ὀλιγοχρόνιον διακοπήν, νὰ συνεχίσῃ ἐπὶ χρησταῖς ἐλπίσι τὸν ὑψηλὸν αὐτῆς σκοπόν.

Εὐχαριστῶ ὑμᾶς, διότι ἐπιθυμεῖτε νὰ ἐγγράψητε καὶ ἐμὲ μεταξὺ τῶν σπουδαίων συμμετόχων τῆς ὡραίας ὑμῶν ἐργασίας ταύτης, μετὰ πολλῆς δὲ προθυμίας ἀνταποκρινομένη εἰς τὴν ὑμετέραν εὐγενῆ ταύτην ἔφεσιν, πέμπω πρὸς δημοσίευσιν ἐν τῇ «Ποικίλῃ Στοᾷ» τοῦ 1894, ὅλως **ἀνέκδοτον** *νεώτερον ἔργον μου «Τὸ εἰς Ἀμερικὴν Ταξείδιόν μου», ἐλπίζουσα, ὅτι θέλετε κρίνει αὐτὸ ἐκ τῆς προθυμίας μᾶλλον τῆς γραψάσης ἢ ἐκ τῆς πραγματικῆς αὐτοῦ ἀξίας.*

Εὐχομένη τῇ φίλῃ **Π. Στοᾷ** *τὰ κράτιστα, παρακαλῶ νὰ δεχθῆτε τὴν ἔκφρασιν τῆς πρὸς ὑμᾶς διακεκριμένης τιμῆς μου.*

Ἐν Ἀθήναις τῇ 30ῃ Ἰουλίου 1893. **Καλλιόπη Α. Κεχαγιᾶ**

ΤΟ ΕΙΣ ΑΜΕΡΙΚΗΝ ΤΑΞΕΙΔΙΟΝ ΜΟΥ

Διάπλους τοῦ Ὠκεανοῦ

ΟΛΥΕΤΗΣ πόθος καὶ μελέται ποικίλαι, ἀπὸ νεανικῆς μου ἡλικίας πρὸς τὴν χώραν ἐκείνην, περὶ τῆς ὁποίας τόσα καθ' ἑκάστην ἐμάνθανον θαύματα ἐπιστήμης καὶ βίου, ἀλλὰ καὶ τόσα ἀνεγίνωσκον παράδοξα καὶ ἀντιφατικὰ εἰς τὰς ἐντυπώσεις περιηγητῶν καὶ τὰς περιγραφὰς γεωγράφων, ἱκανοποιήθησαν τέλος τὴν 27ην Σεπτεμβρίου τοῦ 1888.

Ἔμελλον νὰ διαπλεύσω τέλος πάντων, τὸν ἀπέραντον Ἀτλαντικὸν Ὠκεανὸν τοῦ ὁποίου τὰ οὐρανομήκη κύματα, λέγουσιν ὅτι ὀλιγώτερον πτοοῦσι τοὺς ναυτιλλομένους ἢ αἱ ἀνώμαλοι καὶ εὐτράπελοι κυμάνσεις τῆς Μεσογείου.

Εἶχον ἤδη ἐν Γενεύῃ τῆς Ἑλβετίας ἀπὸ τῆς 18ης Αὐγούστου προμηθευθῇ τὸ εἰσιτήριόν μου ἐπὶ τοῦ ἀτμοπλοίου «Κεφαλληνία» τῆς γραμμῆς τοῦ Cunard ἀπὸ Λίβερπουλ εἰς Βοστώνην, μετὰ τοῦ ὁποίου ἐσωκλείστως μοὶ ἔπεμ-

---

Σ. Α. Π. ΣΤΟΑΣ. Μετ' ἰδιαζούσης εὐχαριστήσεως κοσμῶμεν τὰς σελίδας τοῦ παρόντος τόμου τῆς «Ποικίλης Στοᾶς», δι' ὡραίας προσωπογραφίας τῆς διακεκριμένης παρ' ἡμῖν λογίας κυρίας Καλλιόπης Κεχαγιᾶ, τὸ δεύτερον ἤδη τιμώσης διὰ τῆς εὐγενοῦς καὶ ἐξαιρέτου αὐτῆς συνεργασίας τὸ ἡμέτερον ἔργον. Τὸ ἀνωτέρω καταχωριζόμενον ἄρθρον τῆς κατ' ἐξοχὴν εὐπαιδεύτου κυρίας καὶ διαπρεποῦς ἡμῶν συνεργάτιδος, *Ἀναμνήσεις τοῦ εἰς Ἀμερικὴν Ταξειδίου της*, ἔργον ἐντελῶς ἀνέκδοτον, ὅπερ ἐξ ἰδιαζούσης πρὸς τὴν «Ποικίλην Στοὰν» ἐκτιμήσεως εὐγενῶς πρὸς στολισμὸν τοῦ παρόντος αὐτῆς τόμου παρεχώρησεν, ἀποτελεῖ ὁμολογουμένως ἐνδιαφέρον καὶ διδακτικώτατον δημοσίευμα. Οὐχὶ συνήθης τις περιγραφὴ ἐντυπώσεων, ἀλλ' ἀληθὴς μελέτη, ἐν ᾗ ἡ χάρις τῆς ἐκθέσεως ἁμιλλᾶται πρὸς τὰς ὡραίας σκέψεις καὶ τὰς διδακτικωτάτας ἰδέας ἃς ἐν τῷ μεταξὺ ἐγκατέσπειρεν ἡ μετὰ πολλῆς ἐμβριθείας καὶ ὀξυνοίας γράφουσα λογία κυρία, ἐν γλαφυρότητι δι' ὕφους καὶ ἐνιαχοῦ ἐν ποιητικωτάτῃ ἀληθῶς ἐξάρσει περιγράφεται ὁ *Διάπλους τοῦ Ὠκεανοῦ*, κατ' ἐξοχὴν δὲ ἱστορεῖται ἡ ἐν Ἀμερικῇ

ψεν ἡ διεύθυνσις καὶ τὸ ὅλον διάγραμμα τῆς ἐσωτερικῆς διατάξεως ἐν ᾧ διεκρίνετο καὶ ὁ ἀριθμὸς τοῦ θαλαμίσκου μου, ὅστις ἔμελλε νὰ μὲ φιλοξενήσῃ.

Ἦτο τὸ πρῶτον πρακτικὸν δεῖγμα, ὅπερ ἐλάμβανον τῆς Ἀμερικανικῆς περὶ τὸ διοικεῖν ἀκριβείας. Δὲν συστέλλομαι νὰ εἴπω, ὅτι κατὰ τὰς παραμονὰς τῆς ἀναχωρήσεώς μου νευρική τις ἀνησυχία μὲ κατεῖχε καὶ ἐδοκίμαζον νὰ ὁπλισθῶ μὲ τὴν ἀναγκαίαν δύναμιν τῆς θελήσεως, ὅπως ἐπιχειρήσω τὸν διάπλουν, καθόσον ἐννέα ἡμέραι ἐσημειοῦντο διὰ τὸ μακρὸν τοῦτο θαλάσσιον ταξείδιον, ἐν παρενθέσει δὲ (καιροῦ ἐπιτρέποντος). — Πόσας λοιπὸν ἡμέρας ἐμέλλομεν νὰ πλέωμεν τὸν Ὠκεανὸν ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει;—τοῦτο ἦτον ἄδηλον τοῖς πᾶσι. Ἓν μόνον μὲ καθησύχαζε καὶ ηὔξανε τὸ θάρρος μου, ἡ πληροφορία ὅτι ἡ «Κεφαλληνία» ἦτο τὸ ἀναπαυτικώτερον καὶ ἀσφαλέστερον ἀτμόπλοιον τῆς γραμμῆς καὶ ὅτι ἔμελλον νὰ συμπλεύσω μετὰ 200 περιηγητῶν Ἀμερικανῶν καὶ Ἀμερικανίδων ἐπανερχομένων εἰς τὴν πατρίδα αὐτῶν· οὕτω τὸ ἀτμόπλοιον οὔτε φορτίον εἶχεν ἐμπορικόν, οὔτε ἄλλην τινα ταχυδρομικὴν ἐτέλει λειτουργίαν.

Ἡ πόλις τῶν Παρισίων, ἥτις συνήθως δεσμεύει, ὡς ἡ Κίρκη, τοὺς ἐπισκεπτομένους αὐτήν, τὴν φορὰν ταύτην μοὶ ἐχρησίμευσε μόνον ὡς σταθμός, ἂν καὶ δεκαπέντε ὅλας ἔμενον ἡμέρας ἐν αὐτῇ, ἐπειδὴ ἅπας ὁ χρόνος κατηναλώθη εἰς παρασκευὴν τοῦ ταξειδίου. Ἔπρεπε νὰ γράψω πρὸς φίλας μου παρὰ τῶν ὁποίων εἶχον προσκληθῇ, νὰ δηλώσω καὶ τὸν σκοπὸν καὶ τὸν χαρακτῆρα τῆς ἐν Ἀμερικῇ περιοδείας μου, ἀλλὰ καὶ τὸν χρόνον τὸν ὁποῖον ἔμελλον πρὸς ταύτην νὰ διαθέσω, ἵνα μὴ

δρᾶσις τῆς γυναικός, εἰς χεῖρας τῆς ὁποίας εἶνε ἀποκλειστικῶς ἀνατεθειμένα σπουδαιότατα ζητήματα.

Ἡ «Ποικίλη Στοὰ» πάντοτε εὐτυχήσασα νὰ περικλείσῃ εἰς τοὺς διαφόρους αὐτῆς τόμους ἔργα πολλῆς ἀξίας καὶ ἐνδιαφέροντος, ἐν ἰδίᾳ εὐφροσύνῃ στολίζει τὰς σελίδας της διὰ τῆς πολυτίμου δημοσιεύσεως τῆς κ. Κεχαγιᾶ, καίτοι δὲ ἡ Διεύθυνσις αὐτῆς γινώσκει, ὅτι ὁ εἰλικρινὴς οὗτος αὐτῆς ἔπαινος προσκρούει εἰς τὴν ἐγνωσμένην μετριοφροσύνην τῆς τοσοῦτον ἀθορύβως ἀλλὰ τελεσφόρως πάντοτε παρασχούσης διαπρεπεῖς ὑπηρεσίας ἐν τῇ πνευματικῇ ἐργασίᾳ τοῦ ἡμετέρου ἔθνους λογίας γυναικός, ἐνόμισεν εὔλογον τὴν περίστασιν, ὅπως ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῆς δημοσιεύσεως τῆς λαμπρᾶς ταύτης μελέτης, γνωρίσει ἁρμοδιώτερον εἰς τὸ ἑλληνικὸν δημόσιον τὴν ἔγκριτον αὐτῆς συνεργάτιδα, ἐν ἰδίῳ ἄρθρῳ παρέχουσα καὶ καλλίστας σημειώσεις περὶ τῶν ἔργων καὶ τῆς ἐν γένει δράσεως τῆς κ. Καλλιόπης Κεχαγιᾶ ὡς ἑλληνίδος κατόχου παιδείας καὶ καλλιτέχνου παιδαγωγοῦ. Τὰς σημειώσεις ταύτας, τῇ παρακλήσει ἡμῶν, μετέφρασε χάριν τοῦ ἡμετέρου ἡμερολογίου ἐκ τοῦ ἀγγλικοῦ εὐγενὴς καὶ φιλόμουσος δεσποινίς.

ἀπολεσθῇ ὁ καιρός, ὅταν φθάσω, εἰς κανονισμὸν τοῦ ἐκεῖ προγράμματος.—Τούτων γενομένων τὴν 8ην Σεπτεμβρίου, ἀνεχώρησα διὰ Λονδῖνον καὶ μετὰ σταθμὸν 12 ὡρῶν εὑρισκόμην ἤδη ἐν Λίβερπουλ τὴν 11 τοῦ μηνός. Ἐφιλοξενήθην ἐνταῦθα ἀδελφικώτατα εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ κ. Κορνηλίου παρὰ τῇ φίλῃ μου κυρίᾳ Ῥάλλῃ ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας, καθ' ἃς ἐπισκεπτομένη πᾶν τὸ ἄξιον λόγου ἐν τῇ πόλει ταύτῃ, καὶ διερχομένη τὰς ὁδοὺς καὶ λεωφόρους, προσεπάθουν νὰ συγκεντρώσω ἐν τῇ διανοίᾳ μου, ὅσον ἡ μνήμη μὲ ἐβοήθει, καὶ νὰ ἐνοποιήσω, οὕτως εἰπεῖν, τὴν εἰκόνα τῆς γηραιᾶς Εὐρώπης, ὅσον οἷόν τε πλαστικὴν καὶ ἀκριβῆ. —Ἐπίστευον ὅτι τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἐσωτερικῆς ταύτης ἐργασίας θὰ ἦτο ἐλαστικώτερον, χαριέστερον καὶ ποικιλώτερον—ἀλλ' ἠπατώμην, μεγάλως. Μοὶ παρέστη ἡ Εὐρώπη ἐν τῇ ποικιλίᾳ τοῦ βίου, ἐν ταῖς περιστάσεσιν αὐτῆς ταῖς ἱστορικαῖς, ἐν τῇ πάλῃ τῶν λαῶν αὐτῆς πρὸς ἀνάκτησιν τῆς πραγματικῆς αὐτῶν ἐλευθερίας, ἐν τῇ θρησκείᾳ, τῇ ἐπιστήμῃ, τῇ κοινωνίᾳ καὶ τῇ πολιτείᾳ, σεβαστὴ μὲν καὶ ἐπιβλητικὴ διὰ τὸ γῆρας, μυστηριώδης δὲ καὶ αἰνιγματικὴ διὰ τὴν ἐπὶ τῆς μορφῆς αὐτῆς ἐκδηλουμένην ἔκφρασιν. Ὑπὸ τὰ σήματα καὶ παράσημα, ἅτινα φέρει ἐπὶ τοῦ στήθους, ὡς ἔπαθλα τῆς ἐκπολιτιστικῆς αὐτῆς δράσεως, κρύπτονται πληγαὶ εἰδεχθεῖς αἰώνων, τὰς ὁποίας μάτην ὁ πολιτισμὸς καλλύνει διὰ τῆς μεγαλοπρεπείας τῆς περιβολῆς. Προλήψεις βίου ἐσωτερικοῦ, δογματισμὸς τῆς ἐπιστήμης καὶ τῶν αἱρέσεων, ὁ βαρὺς καὶ πνιγηρός, ἐνιαχοῦ, χιτὼν τῆς πολιτείας, εἶναι τὰ σπάργανα ὑπὸ τὰ ὁποῖα ᾐσθανόμην, ὅτι ἐκινεῖτο μόλον τοῦτο ἀνθηρὰ νεανικὴ ζωὴ καὶ ἵπταντο ἐλαφρὰ καὶ πτερυγοφόρα ὄνειρα. Τοιαύτη ἦτο περίπου ἡ ἀντίληψις τῆς χώρας, ἣν ἔμελλον, τίς οἶδε, ἴσως διὰ παντὸς ν' ἀφήσω, μεταβαίνουσα εἰς κόσμον νέας συνθήκης καὶ νέου βίου. Ἐκεῖνο δέ, ὅπερ ἐπέτεινε περισσότερον τὴν πίεσιν τῆς ψυχῆς μου, ἦτο καὶ αὐτὸς ὁ χαρακτὴρ τῆς ἀρχιτεκτονικῆς τῶν οἰκιῶν τῆς πόλεως Λίβερπουλ.

Μοὶ ἐφαίνετο ὅτι δαίμων βαρὺς ἐπεκάθητο ἐπὶ τῶν κατοίκων τῶν οἰκιῶν καὶ χεὶρ στιβαρὰ εἶχε διαγράψει πᾶσαν ἐν αὐτῇ τελουμένην κίνησιν καὶ ζωήν. Τὸ αὐτὸ ἀρχιτεκτονικὸν σχῆμα, αἱ αὐταὶ τῶν οἴκων διαιρέσεις, ἡ αὐτὴ κανονικὴ καὶ ἀδιάσπαστος ἐξωτερικὴ τούτων διακόσμησις, ὁ χαρακτὴρ τῆς ῥυμοτομίας, ἡ ταὐτότης τῆς συναλλαγῆς τῶν ἐν τῇ πόλει, ταῦτα πάντα ἀφῄρουν ἐκ τῆς ἀντιλήψεώς μου τὴν ἀτομικὴν καὶ ἐλευθέραν δρᾶσιν τοῦ βίου.

Ἓν μόνον καθαρῶς διὰ πάντων διεφαίνετο, ἡ μεγάλη καὶ ἐπιβλητικὴ κυβερνητικὴ ἑνότης τῆς πολιτείας, τῆς ὁποίας τοὺς θεσμοὺς ἐν ἀκι-

νήτῳ, οὕτως εἰπεῖν, ὑπακοῇ, ὁ λαὸς ἀκολουθεῖ. Μὴ αἱ ἐντυπώσεις αὗται τῆς πόλεως Λίβερπουλ, δὲν ἔδιδον χροιάν τινὰ ἐπιβαρυντικὴν εἰς τὴν εἰκόνα τῆς γηραιᾶς Εὐρώπης, ἣν ἐν τῇ διανοίᾳ μου ἐσχημάτιζον ; Εἶχον τέλος ἀνάγκην διεξόδου, εἶχον ἀνάγκην ἐλευθερωτέρας ἀτμοσφαίρας, ὅπως ἀνακουφίσω τὸ ἐπὶ τοῦ στήθους ἐπικείμενον βάρος, καὶ εὐρύστερνος καὶ μεγαλοπρεπὴς μοὶ ἤνοιγε τοὺς κόλπους του ὁ Ὠκεανός.

Ὠκεανός! Λέξις μεγάλη, εἰκὼν ἀντιλήψεως ἐθνῶν καὶ λαῶν, ἐπιστημόνων καὶ ἀτόμων! Λέξις, τὴν ὁποίαν ὁ παῖς ἀφελῶς μειδιῶν καὶ παίζων μανθάνει ἐν τοῖς σχολείοις, ὁ ἐπιστήμων μετὰ βασάνων μελέτης καὶ πείρας ἀδυνατεῖ νὰ λύσῃ τὸ μέγα πρόβλημα τῆς ζωῆς αὐτοῦ τῆς τελουμένης διὰ τῶν μεγάλων ῥευμάτων, ὁ δὲ ἀτρόμητος ναύτης ἐν αὐτῷ προσδοκᾷ τὴν ἐπίστεψιν τῆς γενναίας αὐτοῦ καρδίας, τὴν απόκτησιν τῆς ἐπιγείου αὐτοῦ δόξης. — Ναί. — Ὠκεανός! — Δὲν εἶναι λέξις κενή, ἀλλ' ὀντότης, οὕτως εἰπεῖν, ἡ ὁποία ἀπησχόλησε καὶ τοὺς μεγάλους τῶν πατέρων ἡμῶν καλλιτέχνας. Ὁ Ὠκεανὸς κατὰ τὴν ἀντίληψιν τούτων εἶχεν ὀστᾶ καὶ σάρκας, χαρακτῆρα καὶ δρᾶσιν.

Ὅτε πρῶτον ἐπεσκέφθην τὸ ἐθνικὸν Μουσεῖον τῆς Νεαπόλεως, τὸ πλούσιον τοῦτο κληροδότημα τῶν Βουρβώνων, ἀκουσίως ἐπὶ ὥραν ὅλην ἐστάθην πρὸ τῆς μεγάλης κλίμακος τῆς ἀγούσης πρὸς τὰς αἰθούσας. Ἑκατέρωθεν αὐτῆς, ἐπὶ μεγίστων ὀρθοστατῶν, ἀναπαύονται οἱ δύο δαίμονες τῆς ἱστορίας, ὁ πολιὸς καὶ γιγαντόσωμος Νεῖλος ἐκ δεξιῶν, κεκλιμένος ἀσφαλῶς καὶ ἰσχυρῶς ἐπὶ τῶν ἡσύχων ῥευμάτων τοῦ ὁμωνύμου ποταμοῦ, καὶ ὁ ἐξ εὐωνύμων Τιτὰν Ὠκεανός, ἀντίληψις ἐμπνευσμένη μεγάλου καλλιτέχνου, γεννηθεῖσα διὰ τῆς διδασκαλίας τῶν αἰώνων ἐν τῇ διανοίᾳ καὶ ἐκπροσωποῦσα ἐκπληκτικῶς, τῷ ὄντι, τὸ μέγα στοιχεῖον τὸ χωρίζον τὸν παλαιὸν ἐκ τοῦ νεωτέρου κόσμου. Κατάκειται μονίμως καὶ ἀσφαλῶς μετὰ δυνάμεως, ἣν ἀδύνατον φαίνεται νὰ παρασαλεύσῃ ἔξωθεν αἰτία, κατάκειται ἐπὶ τοῦ δονουμένου καὶ κυμαινομένου στοιχείου, τοῦ συμβόλου τούτου τῆς ἀστασίας. Εἶναι κύριος καὶ ἀσφαλὴς κυβερνήτης τοῦ μεγάλου αὐτοῦ κράτους. Τὸ βλέμμα ἀτενίζει εἰς ἀτέρμονα ὁρίζοντα, προκαλεῖ δὲ πίστιν καὶ πεποίθησιν. Φαίνεται μέγας καθ' ὅλας τὰς ψυχικὰς διαθέσεις, φοβερὸς τὴν ὀργήν, ἀλλὰ μέγας κατὰ τὴν στοργήν. Ἐμποιεῖ ἐν γένει τὸ αἴσθημα τῆς ἀσφαλείας κατὰ τὰς σχέσεις. Ἀδύνατος φαίνεται ὁ δόλος εἰς τὴν ἀκατάσχετον αὐτοῦ θέλησιν· δὲν γνωρίζει τὰς μικροπαθείας καὶ τὸν τάραχον τοῦ κοινοῦ βίου. Εἶναι μέγας, ἐπιβλητικὸς καὶ ἀσφαλής. – Τοιαύτην εἶχον ἀντίληψιν περὶ τοῦ Ὠκεανοῦ τὸν ὁποῖον ἔμελλον νὰ διαπλεύσω. — Ἤμην πάντοτε, ὡς

ἕκαστος εὐκόλως δύναται νὰ εἰκάσῃ, περίεργος μετ' ἀνυπομονησίας, ὅπως διὰ τῆς πείρας ἴδω καὶ ψηλαφήσω τὴν μεγάλην ταύτην τῶν πατέρων ἡμῶν ἀντίληψιν.

* *
* * * *

Ἀποχαιρετήσασα τοὺς ἀγαθούς μου φίλους, ἐπεβιβάσθην ἐπὶ τοῦ ἀτμοπλοίου «Tindal», ὅπερ ἔμελλε νὰ μᾶς μεταφέρῃ εἰς τὴν «Κεφαλληνίαν» ἠγκυροβολημένην ὡς ἐκ τοῦ μεγέθους αὐτῆς ἔξωθεν τοῦ λιμένος· Μόνη ἡ ἀγαπητή μου φίλη κυρία Ῥάλλη, μὲ συνώδευσε μέχρι τῆς «Κεφαλληνίας». Ἀδύνατον εἶναι νὰ παραστήσω τί ᾐσθάνθην ὅταν καὶ ταύτης ἀπεχωρίσθην. Τὴν στιγμὴν ἐκείνην, ὄντως, ἀπεχαιρέτων καὶ πατρίδα καὶ οἰκείους καὶ φίλους. Φόβος συνεῖχε τὴν καρδίαν μου, ἔκπληξις τὴν ψυχὴν καὶ ἐπιβλητικὸν θρησκευτικὸν αἴσθημα, μέχρι δακρύων.

Ἐπεβιβάσθημεν ἐπὶ τῆς «Κεφαλληνίας», παρεδώκαμεν τὰς ἀποσκευάς, ἐγὼ δ' ἡτοιμαζόμην νὰ κατέλθω εἰς τὸν κοιτωνίσκον μου, ὅτε βουνὸν ὑψηλὸν ξύλινον κινούμενον πρὸς ἡμᾶς, ἀπέσπα αἰφνιδίως τὴν προσοχήν μου.Τί ἦτο ἄρα τὸ κινούμενον ἐκεῖνο ξύλινον στοιχεῖον;Ὀλίγον μακράν μου συγχρόνως ἀκούονται φωναὶ χαρᾶς, our chairs! our chairs! ἐκφωνοῦσι δύο δεσποινίδες παρ' ἐμοί. Ἐπρόκειτο λοιπὸν περὶ ἑδρῶν, ἀλλὰ τὸ κινούμενον ἐκεῖνο βουνὸνδὲν ἔλυε τὴν ἀπορίαν μου ἱκανῶς, ὅταν ἀπροσδοκήτως ἐν ἠλεκτρικῇ ταχύτητι μεταφέρεται ὁὄγκος οὗτος ἐπὶ τοῦ καταστρώματος καὶ διανέμονται κατ' ἐπιγραφὰς εἰς ἕκαστον ταξειδιώτην.—Πόθεν ἤρχοντο ; Τίς εἶχε βάλλει ἐπ' αὐτῶν τὰς ἐπιγραφὰς τῶν ὀνομάτων ; Διατί τὸ ἰδικόν μου ὄνομα δὲν ἦτο μεταξὺ αὐτῶν ;—Μοὶ ἐφαίνετο ἄδικος ἡ πρᾶξις, μεροληψία ἐγωϊστική, ἔλλειψις ἀβρότητος πρὸς ξένην : διότι ἤμην ἡ μόνη ξένη μεταξὺ ὅλων τῶν ἐπιβατῶν. Τοιαῦτα διενοούμην, ὅτε ναύτης εὐπάρυφος καὶ εὐγενὴς τοὺς τρόπους, μετ' εὐλαβείας πλησιάσας μὲ ἠρώτησε «ποῦ εἶναι ἡ ἕδρα σας κυρία, διὰ νὰ τοποθετήσω αὐτὴν πρὶν ἢ ἀποπλεύσωμεν ; Ὁ βορρᾶς εἶναι ἰσχυρὸς καὶ ὁ σάλος προμηνύεται μέγας». «Δὲν ἔχω, ἕδραν, τῷ ἀπεκρίθην, ἀλλὰ δὲν δύνασθε νὰ μοὶ προμηθεύσητε τινά, ὅπως καὶ εἰς τοὺς λοιπούς» ; «Αἱ ἕδραι ἀνήκουσιν εἰς τοὺς ἰδιοκτήτας αὐτῶν, μοὶ ἀπήντησεν· οἱ ἐξ Ἀμερικῆς πρὸς τὴν Εὐρώπην διαπλέοντες ταξειδιῶται φέρουσι τὰς ἕδρας αὐτῶν καὶ ἀφίνουσι ταύτας ἐν Λίβερπουλ μέχρις ἐπανόδου». Τότε εἶδον τὴν πλάνην μου καὶ παρεκάλεσα ἐπὶ ἐνοικίῳ, οὐχὶ ἀσημάντῳ, λιρῶν δύο, νὰ μοὶ δοθῇ ἕδρα τοῦ ἀτμοπλοίου.

Ἐνῷ ταῦτα διημείβοντο μεταξύ μας, 180 ἕδραι εἶχον ἤδη τοποθετηθῇ ἐπὶ τοῦ εὐρυτάτου καταστρώματος, ἔνθεν μὲν διὰ τὰς κυρίας,

ἐκεῖθεν δὲ διὰ τοὺς ἄνδρας, κατὰ γραμμὰς κανονικωτάτας καὶ πυκνὰς συστοιχίας. Ὑπηρέται ἐπὶ τούτῳ τεταγμένοι περιετύλισσον ἕνα ἕκαστον τῶν ἐπιβατῶν ἐν σχήματι μωμίας διὰ τῶν σκεπασμάτων, τῶν σισυρῶν, καὶ ἄλλων περικαλυμμάτων, θέτοντες ὑπὸ τὸν αὐχένα κυλινδρικὰ προσκεφάλαια. Ἐξεπλάγην πρὸ τῆς ἐκτάκτου ταύτης κινήσεως καὶ παρασκευῆς, ἡ ὁποία δὲν προεμήνυε, βεβαίως, ἥσυχον πλοῦν, ὅτε δύο σεβασταὶ δέσποιναι, κεκτημέναι πεῖραν πολυετῆ τῶν Ὠκεανείων ταξειδίων, ἠραίωσαν τὰς ἕδρας αὐτῶν καὶ προητοίμασαν θέσιν καὶ διὰ τὴν ἰδικήν μου. «Ξαπλωθῆτε κυρία» μοι εἶπεν ὁ ναύτης, καὶ δόσατέ μοι τὰ σκεπάσματά σας». Ὑπήκουσα καὶ ἐντὸς 5 λεπτῶν ἀσφαλῶς καὶ στενῶς ὡς μωμία περιτετυλιγμένη, κατεκείμην ἐντὸς τῆς πολιᾶς σισύρας μου, τοῦ ἀδιασπάστου συντρόφου τῶν ταξειδίων μου, μὲ τοὺς πόδας περιτετυλιγμένους κυλινδρικῶς ἐντὸς σαλίου, ὥστε μοι ἦτον ἀδύνατον νὰ κινηθῶ.

Ἰδοὺ λοιπὸν ἐγὼ ἑτοίμη διὰ τὸν πλοῦν. Ἐν τῷ μεταξὺ ἀνειλκύσθη ἡ ἄγκυρα, νεκρικὴ ἐπῆλθε σιγὴ καὶ μόνον αἱ διαταγαὶ τοῦ πλοιάρχου ἠκούοντο. Μόλις ἐστράφη ἡ «Κεφαλληνία» κατὰ πρύμναν πρὸς τὰ Βορειοδυτικά, τὰ οὐρανομήκη κύματα τοῦ Ὠκεανοῦ ἤρχισαν νὰ κινῶσιν αὐτὴν ἀπειλητικῶς. Πρώτην ἤδη φορὰν ἠνοίγετο ἐνώπιόν μου ὁρίζων ἀτέρμων, τοῦ ὁποίου τὴν μονοτονίαν διέκοπτον κύματα ἀτελευτήτου μήκους καὶ φοβεροῦ ὕψους, μεταξὺ δὲ τῶν ὁποίων χάος φοβερὸν κατὰ διαδοχὴν ἐφιλοξένει εἰς τὸν βυθὸν αὐτοῦ τὸ σκάφος, ἑκατέρωθεν τοῦ ὁποίου τὰ κανονικῶς ὑψούμενα κύματα καθίστων τὸ θέαμα ἀληθῶς τρεμερόν. Ἐκυλίετο τὴν αὐτὴν φυλάττουσα πάντοτε φορὰν μεγαλοπρεπῶς καὶ ἐπιβλητικῶς ἡ ὑγρὰ αὕτη σειρὰ τῶν βουνῶν ἐπὶ τῶν ὁποίων ἀνερχόμενοι καὶ κατερχόμενοι ἐπλέομεν, ἡ δὲ κύμανσις τοσοῦτον ἐγένετο κανονικῶς καὶ βραδέως, ὥστε ὀλιγώτερον ἔπασχον ἐπὶ τοῦ ἀτμοπλοίου τούτου ἢ κατὰ τὸν εἴσπλουν καὶ ἔκπλουν τοῦ Σαρωνικοῦ, ὅταν Νότος λαῦρος κυμαίνῃ αὐτόν.

Οὕτω διεπλεύσαμεν ἐπὶ 12 ὥρας μέρος τοῦ πορθμοῦ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, καὶ δύο ὥρας μετὰ τὴν Χάλιφαξ ἐξηφανίσθη ἐκ τοῦ ὁρίζοντος πᾶσα ξηρά, ὥστε τὸ σκάφος διηνεκῶς ἐφεξῆς ἀπετέλει τὸ κέντρον τοῦ κυκλοτεροῦς καὶ μεθ' ἡμῶν κινουμένου ὁρίζοντος. Ἤδη εἴχομεν διέλθει τὴν δευτέραν, τρίτην καὶ τετάρτην ἡμέραν· τὸν βορρᾶν εἶχε διαδεχθῇ θωπευτικὸς ζέφυρος, πάντες οἱ συνεπιβάται μου εὔθυμοι, ζωηροὶ καὶ ὁμιλητικοὶ παρεδίδοντο εἰς παίγνια ποικίλα, εἰς ἀναγνώσεις, πλεῖστοι δὲ ἐτακτοποίουν τὰς περιηγητικὰς αὐτῶν σημειώσεις σπουδά-

ζοντες καὶ γράφοντες. Ἡ ὄρεξις πάντων ἦτον ἀρίστη, ἡ τράπεζα πλουσία καὶ ἡ ἑστίασις φαιδροτάτη· αἱ πρὸς ἐμὲ φιλοφρονήσεις τῶν Ἀμερικανίδων φίλων μου, ἐγένοντο μετὰ πολλῆς λεπτότητος καὶ ἀγάπης. Ἐφιλοτιμοῦντο τίς πλεῖον ν' ἀπαντήσῃ εἰς τὰς πληροφορίας τὰς ὁποίας παρ' αὐτῶν ἐζήτουν. Χαρακτηριστικὴ τροφὴ τοῦ προγεύματός μας ἦτο τὸ ἐθνικὸν φαγητὸν poring ἐκ τοῦ ὁποίου ἀπλήστως ἔτρωγον, συνιστάμενον ἐκ κριθῆς καὶ γάλακτος.

Τὴν ἕκτην ἡμέραν τοῦ πλοῦ ἐπορεύθην πρὸς τὴν πρώραν τοῦ πλοίου, ὅπου σμῆνος ἀνθρώπων ὑπερχιλίων συνωθεῖτο περὶ τράπεζαν παρὰ τῇ ὁποίᾳ τρεῖς τοῦ ἀτμοπλοίου ὑπάλληλοι ἐδαμάλιζον αὐτούς. Ποῦ εὑρέθη ἡ φωλεὰ αὕτη τῶν ἀνθρώπων, ἠγνόουν παντελῶς διότι πρώτην ἤδη φορὰν ἔβλεπον αὐτούς, ἐρωτήσασα δ' ἐμάνθανον ὅτι ἦσαν μεταναστάται Ἰρλανδοὶ Σουηδοὶ καὶ Γερμανοί, τῆς ἐσχάτης κοινωνικῆς θέσεως καὶ ἠθικῆς καταστάσεως, οἵτινες μετέβαινον εἰς τὴν Βόρειον Ἀμερικὴν πρὸς εὕρεσιν πόρου ζωῆς καὶ ἐγκαταστάσεως. Μοὶ εἶπον προσέτι ὅτι καθ' ἑκάστην ἑβδομάδα πολλὰ τοιαῦτα ἀνθρώπινα ῥεύματα μεταβαίνουσιν εἰς τὴν Ἀμερικήν. Τίς εἶναι ἡ τύχη τῶν ἀνθρώπων τούτων, καὶ τίνι τρόπῳ ἐγκληματίζονται εἰς τὴν νέαν ταύτην γῆν, ἦσαν ζητήματα τὰ ὁποῖα δὲν ἠδυνάμην νὰ λύσω ἐν τῇ διανοίᾳ μου, καὶ τοῦτο διότι μεθ' ὅλας τὰ μελέτας, ἃς περὶ Ἀμερικῆς εἶχον κάμει καὶ τὰς ἀναγνώσεις τῶν περιηγητῶν, ὁμολογῶ δὲν εἶχον κατωρθώσῃ νὰ σχηματίσω ὀρθὴν περὶ αὐτῆς ἰδέαν.

Τὴν ὀγδόην ἡμέραν μετὰ τὸ πρόγευμα, ἀνήλθομεν ἐπὶ τοῦ καταστρώματος. Ὁ καιρὸς ἦτο εὔδιος, ὁ δὲ Ὠκεανὸς παρίστα ἐνώπιόν μου ἀκριβῶς καὶ θαυμαστῶς τὴν εἰκόνα ἐκείνην τοῦ πλαστικοῦ ἔργου τῶν Ἑλλήνων ἐν τῷ μουσείῳ τῆς Νεαπόλεως. Ποία μεγαλοφυΐα τῶν πατέρων ἡμῶν, πόσον ἀκριβὴς καὶ ἀληθὴς ἡ ἀντίληψις αὐτῶν περὶ Ὠκεανοῦ! Εἴμεθα πλέον ἀσφαλεῖς καὶ ἐπιστεύαμεν εἰς τὴν σταθερότητα αὐτοῦ, ὅτε ἤκουσα νὰ προφέρηται μετὰ φόβου «thé fog, the fog, is eoming» καὶ μετὰ τρόμου πάντες ἠτένιζον πρὸς τὰ Βορειοδυτικὰ τοῦ ὁρίζοντος· εὑρισκόμεθα εἰς τοὺς σύρτας τοῦ Ἁγίου Γεωργίου παρὰ τὴν Νεόγεον, καὶ μετ' ὀλίγα λεπτὰ τὸν αἴθριον οὐρανὸν περιεκάλυπτε πυκνὴ ὁμίχλη τὴν ὁποίαν ἦτο ἀδύνατον νὰ διέλθωσιν αἱ ἀκτῖνες τοῦ ἡλίου, ἐπὶ δὲ τοῦ καταστρώματος, ἐπίσης δὲν διεκρίνομεν ἀλλήλους. Ταραχή, θόρυβος ἀνησυχητικὸς τῶν ἐπιβατῶν, παρακελεύσεις ἐσπευσμέναι τοῦ πλοιάρχου, συριγμὸς ἀδιάκοπος τῆς ἀτμομηχανῆς, ἐκράτουν τοὺς πάντας ἐν φόβῳ καὶ ἀνησυχίᾳ, καὶ τὸ ἀτμόπλοιον ἐξατμῆσαν ἔπαυσε

νὰ κινῆται, τὰ δὲ μονότονα συρίγματα τῆς μηχανῆς, ἠκούοντο ὡς κώδωνες πένθιμοι συνοδεύοντες κηδείαν. «Πόσον θέλει διαρκέσει ἡ ὁμίχλη αὕτη» ἠρώτησα, «καὶ διατὶ δὲν πορεύεται τὸ ἀτμόπλοιον». Διαρκεῖ πολλάκις ὥρας μοὶ εἶπον, ἡμέραν ἢ καὶ ἡμέρας, εὑρισκόμεθα δὲ πρὸς τὸ μέρος τοῦ Ὠκεανοῦ, ἔνθα συνήθως συμβαίνουσι τὰ τρομερὰ ναυάγια, ἕνεκα τῆς ὁμίχλης ταύτης· οὔτε φάρος δύναται νὰ ὁδηγήσῃ τὸν ναυτιλλόμενον, οὔτε πυξὶς δύναται νὰ βοηθήσῃ, διὰ τοῦτο πρέπει νὰ περιμένωμεν τὴν διάλυσιν τῆς ὁμίχλης». Δύναται ἕκαστος νὰ ἐννοήσῃ ὅτι δὲν ἤμην πολὺ ἥσυχος. Ἡ νὺξ διῆλθεν ἐν τῇ καταστάσει ταύτῃ, τὴν δὲ ἐπιοῦσαν τὴν ἐννάτην π. μ. μόλις ἤρχισεν ἐλαφρά τις διάλυσις τοῦ πυκνοῦ σκότους, ὅτε ἀνήλθομεν πάντες ἐπὶ τοῦ καταστρώμαματος καὶ θέαμα πρωτοφανὲς καὶ ἐκπληκτικὸν παρέστη πρὸ ἡμῶν. Ὁ πυκνὸς ἐκεῖνος καὶ μέλας πέπλος, ὁ περικαλύπτων τὸν ὁρίζοντα, ἤρχισε κατὰ μικρὸν ὑψούμενος καὶ ἀποχωριζόμενος τῶν ὑδάτων νὰ σχηματίζῃ ἐπὶ τῆς κορυφῆς μας θόλον οὐράνιον, εἰς τὸ μέσον τοῦ ὁποίου μετὰ μικρὸν ἠνοίγετο κυκλικῶς, δέσμαι δὲ φωτειναὶ τοῦ ἡλίου διερχόμεναι δι' αὐτοῦ, ζωηρῶς ἀντηνακλῶντο ἐπὶ τῶν κυμάτων τοῦ Ὠκεανοῦ, καὶ στέμμα χρυσοῦν περιθέον τὸ ἄνοιγμα, ἐχρωμάτιζε τὰ πλησίον στρώμματα τῆς ὁμίχλης μὲ παραδόξους καὶ ποικίλας ἀποχρώσεις ἐν εἴδει ἰριδώσεως. Τὸ στέμμα τοῦτο εὐρυνόμενον ὑψοῦτο καὶ ὤθει τὰς περὶ αὐτὸ στιβάδας τῆς ὁμίχλης πρὸς τὰς ἀκτὰς τοῦ ὁρίζοντος, ἐντὸς δὲ ὀλίγων ὡρῶν ὁ πυκνὸς οὗτος καὶ μέλας θόλος περισυλλεγόμενος κατείρχετο πρὸς τὰς ἀκτὰς τοῦ περὶ ἡμᾶς μεγάλου ὁρίζοντος, ἔνθα μυστηριώδη ἐλάμβανε σχήματα καὶ περιέβαλλε τέλος ἡμᾶς ὡς φαντασμαγορία ξηρᾶς περικυκλούσης ἡμᾶς πανταχόθεν. Ἠκολούθησα μετὰ πολλῆς ἡδονῆς τὰ θαυμάσια φαινόμενα τοῦ φωτὸς ἐπὶ τῶν διαφόρων σχημάτων τῆς ὁμιχλώδους ταύτης ξηρᾶς. Μοὶ ἐφαίνετο, ὅτι κάτωθεν τοῦ ἡμισφαιρίου δαιμονία δύναμις ἔσυρε κανονικῶς τὸν μέλανα τοῦτον πέπλον τοῦ ὁρίζοντος. Περὶ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου ἡ ἀτμοσφαῖρα ἐπανήρχετο εἰς τὴν προτέραν αὐτῆς κανονικὴν θέσιν καὶ ὁ πλοῦς ἡμῶν ἀπέβαινε ταχὺς καὶ εὐχάριστος.

Ἦτο ἤδη ἡ ἐννάτη ἡμέρα, καθ' ἣν ἔπρεπε νὰ φθάσωμεν εἰς Βοστώνην, ἀλλ' οὔτε ξηρὰ διεκρίνετό που, οὔτε πτερωτός τις ἄγγελος τοῦ ἀέρος ἐδείκνυε τὴν προσέγγισιν αὐτῆς. Εἴμεθα οὕτω ἀκόμη μακρὰν τῆς Ἠπείρου. Περὶ τὴν 4ην ὥραν μ. μ. τῆς ἡμέρας ταύτης, νέον φαινόμενον παρέσχε ποικιλίαν εἰς τὰς ἐντυπώσεις μας. Ἐπρομηνύετο βροχή, ἀλλὰ βροχὴ Ὠκεάνειος. Μακρὰν τοῦ πλοίου, πρὸς τὴν αὐτὴν πάντοτε

ΚΑΛΛΙΟΠΗ Α. ΚΕΧΑΓΙΑ

Τύποις Ἀνέστη Κωνσταντινίδου

διεύθυνσιν βορειοδυτικῶς, σίφωνες ἀλλεπάλληλοι ἐσχημάτιζον στοὰς πυκνάς, ἑνοῦντες τὸν οὐρανὸν μὲ τὸν Ὠκεανὸν καὶ ταράσσοντες δεινῶς τὸ μέγα στοιχεῖον. Μετ' ὀλίγον νέφη μαῦρα ὀμβροφόρα καὶ πυκνὰ ἐκάλυπτον τὸν οὐράνιον θόλον, ἀστραπαὶ κατὰ γραμμὰς ποικίλας διέσχιζον φοβερῶς ταῦτα, αἱ δὲ βρονταὶ ἐχάνοντο εἰς τὸν ἀχανῆ Ὠκεανόν. Δὲν ἦσαν αἱ βρονταὶ τὰς ὁποίας ἡμεῖς ἐνταῦθα ἀκούομεν! Ἡ βροχὴ ἔπιπτε κρουνηδόν, ὡς νὰ εἶχον ἀνοίξῃ οἱ καταῤῥάκται τοῦ οὐρανοῦ καὶ ἠπείλουν ἡμᾶς διὰ κατακλυσμοῦ. Τὴν πρωΐαν τῆς ἑνδεκάτης ἡμέρας εἴδομεν ἁλιευτικά τινα πλοῖα κατερχόμενα τῆς Νεογέου, ἡ δ' ἐμφάνισις αὐτῶν ἐμαρτύρει, ὅτι προσηγγίζομεν πρὸς τὴν Ἤπειρον· καὶ ὅμως ὁ αὐτὸς πάντοτε κυκλικὸς ὁρίζων, καὶ τὸ πλοῖον μας εἰς τὸ κέντρον τοῦ κύκλου. Οὐδαμοῦ ξηρά. —Πόσας λοιπὸν ἡμέρας ἀκόμη ἔπρεπε νὰ πλέωμεν; — Ἐνῷ τοιαῦτα μετ' ἀνυπομονησίας διενοούμην, γραμμὴ μαύρη διεκρίθη μακρὰν καὶ μετ' ὀλίγας ὥρας εὑρισκόμεθα ἤδη πρὸ τοῦ κόλπου τῆς Βοστώνης.

Μάτην ἐζήτουν βουνὰ ὑψηλὰ ἢ κορυφὰς ὀρέων νὰ διακρίνω. Ἡ χώρα ἦτο πεδινὴ καὶ ἡ παραλία πολυσχήμων μὲν ἀλλὰ χθαμαλή. Στέμμα νησυδρίων, τῶν πλείστων ὠχυρωμένων, κλείει τὸν μέγαν λιμένα τῆς πόλεως Βοστώνης, ὁ δὲ λιμὴν ὡς Μεσόγειός τις θάλασσα θωπεύει τὴν περὶ αὐτὸν παραλίαν χρησιμεύων ὡς μετάβασις ἀπὸ τοῦ ἀπεράντου Ὠκεανοῦ εἰς τὴν ἥσυχον καὶ ἀκύμαντον ταύτην γῆν.

Ἐνῷ πρὸς τὴν Βόρειον Βοστώνην διηυθύνετο ἡ «Κεφαλληνία», εἶδον προσπλέοντας πύργους φανταστικοὺς τετραορόφους, σχήματος ἀρχιτεκτονικοῦ ὅλως νέου εἰς τὰς ἀντιλήψεις μου, τετραπλεύρους μὲν κατὰ τὴν βάσιν, κυκλικοὺς δὲ πρὸς τὰς ὀρόφους, οὐδεμίαν δὲ σχέσιν ἔχοντας πρὸς τὰ παρ' ἡμῖν γνωστὰ πλοῖα· ἦτο τὸ τελωνεῖον καὶ τὸ ὑγειονομεῖον. Πρώτην φορὰν ἔβλεπον πυργοειδεῖς οἰκοδομὰς πλεούσας ἐπὶ τοῦ ὕδατος. Ἐντεῦθεν ἤρχιζεν ἡ παραδοξολογία τοῦ Ἀμερικανικοῦ βίου, καὶ μετ' ὀλίγον ἡσύχως καὶ ἀθορύβως τὸ μέγα σκάφος ἠγγυροβόλει παρὰ τῇ ἰδίᾳ ἀποβάθρᾳ τῆς γραμμῆς Lunard. Μετὰ χαρᾶς ἐπανέβλεπον οἱ γονεῖς τὰ τέκνα, οἱ σύζυγοι τὰς συζύγους καὶ οἱ φίλοι τοὺς φίλους, ἐπανερχομένους ἀσφαλῶς ἐκ τοῦ μακροῦ αὐτῶν πλοῦ. Ἀπεβιβάζοντο ἅπαντες μετὰ σπουδῆς καὶ ἀνυπομονησίας, ὅτε ἀνὴρ ὑψηλός, σοβαρὸς τὴν ὄψιν καὶ ἀξιοπρεπής, μὲ προφορὰν ξενικήν, ἦλθεν εἰς συνάντησίν μου. Ἦτον ὁ πρόξενος τῆς Ἑλλάδος, ὅστις ἐντολὴν εἶχε νὰ μὲ ὁδηγήσῃ εἰς τὴν οἰκίαν τῆς σεβαστῆς καὶ σοφῆς φίλης μου Χάου. Ἐξῆλθον ἀμέσως μετ' εὐγνωμοσύνης ἀκολουθοῦσα τὸν εὐγενῆ ἄνδρα καὶ

μετ' ὀλίγα λεπτὰ ἐντὸς ἁμάξης ἀναπαυτικῆς εὑρισκόμεθα ἐν τῷ τελωνείῳ· ἡ ἅμαξα ἐστάθη πλησίον ἄλλων ἁμαξῶν κατὰ συστοιχίαν κανονικήν, ἐντὸς εὐρυτάτου διαδρόμου, ἑκατέρωθεν χωριζομένου διὰ κιγκλίδων ἀπὸ δύο ἄλλους διαδρόμους ἐκ δεξιῶν καὶ ἐξ εὐωνύμων, κεκοσμημένων διὰ θρονίων καὶ καθισμάτων ἀναπαυτικῶν, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐκάθηντο πλῆθος γυναικῶν καὶ ἀνδρῶν· τί ἀνέμενον παντελῶς ἠγνόουν· ἀλλὰ καὶ διατί ἡμεῖς ἱστάμεθα ἐπίσης μοῦ ἦτο ἄγνωστον. Ὅτε μετ' ὀλίγον τὸ πελώριον τοῦτο μονόροφον ἀρχιτεκτονικὸν κατασκεύασμα, μὲ τὰς ἁμάξας πλήρεις ἐπιβατῶν καὶ τὰς φορτηγίδας πλήρεις ἀποσκευῶν, μὲ τὴν πλυθὺν τῶν ἑκατέρωθεν καθημένων πολιτῶν, ἤρχισεν ἀποσπώμενον ἐκ τῆς χέρσου γῆς, νὰ πλέῃ πρὸς τὴν ἀπέναντι παραλίαν τῆς Βοστώνης, ὅπου ἔφθασε μετὰ εἴκοσι λεπτῶν πλοῦν, χωρὶς δὲ νὰ συμβῇ ἡ ἐλαχίστη διατάραξις, αἱ ἅμαξαι, αἱ φορτηγίδες καὶ οἱ πεζοπόροι ἐξηκολουθήσαμεν τὸν δρόμον μας. Ἦτον ἡ δευτέρα περίπτωσις καθ' ἣν ἐθαυματοποιεῖτο ὁ βίος τῶν Ἀμερικανῶν εἰς τὴν φαντασίαν μου. Ἡ καθ' ἡμᾶς σχεδία εἶχε λάβει τὸν χαρακτῆρα κινητῆς πόλεως. Μετὰ μιᾶς ὥρας πορείαν ἐφθάσαμεν εἰς τὴν περιώνυμον Περκίνειον σχολὴν τῶν ἀομμάτων, ὅπου εὗρον φιλοξενίαν φιλόστοργον παρὰ τῇ κυρίᾳ Χάου.

Ἵνα ἐννοήσω τὸν βίον τῶν κατοίκων τῆς πόλεως ταύτης καὶ νὰ πολιτογραφηθῶ, οὕτως εἰπεῖν, ἐν αὐτῇ, ἦτον ἀνάγκη νὰ γνωρίσω πρὸ παντὸς τὴν πόλιν·—ἀπὸ τῆς ἐπιούσης λοιπόν, ὁδηγουμένη ὑπὸ τοπογραφικοῦ χάρτου διέτρεχον ἐπὶ μίαν ἑβδομάδα, τὸ πλεῖστον πεζῇ, πάσας τὰς ὁδούς, λεωφόρους καὶ πλατείας τῆς πόλεως, ἀπλήστως ἀποταμιεύουσα ἐν τῇ διανοίᾳ μου τὰς θαυμαστοτέρας καὶ μᾶλλον παραδόξους τῶν ἀντιλήψεων ἐπὶ τοῦ δημοσίου βίου καὶ τῆς διαίτης τῶν κατοίκων, πανταχοῦ εὑρίσκουσα τὴν ἐπικράτησιν τοῦ ἀτόμου καὶ τῆς ἀτομικῆς ἐνεργείας. Ἐλησμόνουν τὸν μέγαν Ὠκεανὸν τὸν χωρίζοντα τὴν Λίβερπουλ τῆς Βοστώνης καὶ ἡ εἰκὼν τῆς πόλεως ἐκείνης, ἐν ᾗ ἡ κοινωνία ἀπερρόφα τὸ ἄτομον, ἵστατο ὡς ἀντίθεσις ἰσχυρὰ πρὸς τὴν Βοστώνην, εἰς τὴν ὁποίαν τὰ πάντα χαρακτηρίζουσι τὴν ἀτομικὴν ἐλευθερίαν, κατὰ τὴν δρᾶσιν.

Ἡ πόλις τῆς Βοστώνης μεγίστη εἰς ἔκτασιν ἔχει τὴν μείζονα αὐτῆς ἀνάπτυξιν καὶ τῆς παραλίας τὴν ἐκτύλιξιν πρὸς τὰς ἐκβολὰς τοῦ βαθυδίνου ποταμοῦ Καρόλου, ὅστις ἐπὶ μίλια ὅλα ἀρδεύει τὴν εὐδαίμονα πολιτείαν τῆς Μασαχουσέτης. Τῷ εἰσπλέοντι, τὸ θέαμα τῆς πόλεως εἶναι μαγευτικόν. Ὁ λιμήν, ὡς προανέφερον, θωπεύει τὴν παραλίαν ἐπιχαρίτως· οὐδὲν ἀπότομον συναντᾷ ὁ ὀφθαλμός, οὐδεμίαν ἀκτὴν δυσπρόσιτον. Τὸ στέμμα τῶν καταφύτων καὶ ὀχυρωμένων νησυδρίων χρησιμεύει

ὡς πρόσκοπος τῆς μεγάλης πόλεως. Τὰ ὑψηλὰ κωδωνοστάσια, ἰδιορρύθμου ὅλως ἀρχιτεκτονικῆς, προσθέτουσιν ἰσχυρὸν χρῶμα εἰς τὴν γραφικὴν ἄποψιν. Τὸ πλεῖστον μέρος τῆς κατοικουμένης γῆς εἶναι δῶρον τοῦ ποταμοῦ, γῆ χωστή, ἧς μορφὴ ἐνιαχοῦ συντηρουμένη μαρτυρεῖ τὴν ἀρχικὴν αὐτῆς κατάστασιν· ἡ νεωτέρα πόλις, ἣν κατατέμνουσιν ὁδοὶ εὐρύταται καὶ εὐθεῖαι καὶ λεωφόροι πλούσιαι εἰς οἰκοδομὰς καὶ δενδροστοιχίας εἶναι ἔργον γιγάντιον τῶν μεγαλεπηβόλων τέκνων τῆς νέας ταύτης χώρας, χωσθεῖσα δι' ἄμμου καὶ χαλίκων ἀπὸ δέκα μόνον ἐτῶν. Ἐντελῶς δύσκολον ἀποβαίνει εἰς τὸν γηραιὸν Εὐρωπαῖον νὰ φαντασθῇ τοῦ εὐθαλοῦς καὶ γενναίου τούτου λαοῦ τὰς μεγάλας πράξεις. Εἶναι οἱ εὐτυχεῖς προνομιοῦχοι τῆς ἱστορίας τοῦ μέλλοντος τῆς ἀνθρωπότητος, φέροντες ἐπὶ τῆς σημαίας αὐτῶν, ὡς σύνθημα προόδου καὶ πολιτισμοῦ, τὴν φιλανθρωπίαν. Ἡ Βοστώνη, πλουσία εἰς δημοσίας καὶ μεγαλοπρεπεῖς οἰκοδομὰς ὑπηρετεῖ τὸν δημόσιον βίον, ὅστις εἶναι ὁ ἀληθὴς αὐτῆς κόσμος. Τὸ κυβερνεῖον, ἔνθα ἐντὸς στοᾶς καλλιτέχνου ἵδρυται τὸ ἄγαλμα τοῦ πατρὸς τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Βορείου Ἀμερικῆς Washington ἐν μέσῳ σημαιῶν καὶ τροπαίων, εἶναι, οὕτως εἰπεῖν, ἡ Ἀκρόπολις τῆς πόλεως. Οἱ κάτοικοι τῆς Βοστώνης, καθὼς καὶ πάσης ἄλλης πόλεως δὲν περιπατοῦσιν, ὡς ἡμεῖς, ἀλλὰ τρέχουσιν, ἀλλοίμονον δ' εἰς τὸν ἀτυχῆ ξένον, ὅστις δὲν ἤθελε συμβαδίζει μετ' αὐτῶν. Αἱ μεγάλαι τῆς πόλεως ἀποστάσεις μηδενίζονται διὰ τῆς ἐκπληκτικῆς ὀργανώσεως τῶν τροχιοδρόμων, αἱ δὲ γραμμαὶ τῶν σιδηροδρόμων, διασχίζουσιν αὐτὴν καθ' ὅλας τὰς διευθύνσεις. Ἡ ἀρχιτεκτονικὴ εἶναι ὅλως ἰδιόρρυθμος· τόσα σχέδια ἀρχιτεκτονικὰ ὑπάρχουσιν, ὅσαι καὶ ἀτομικαὶ ἀντιλήψεις. Αἱ ἰδιωτικαὶ οἰκίαι εἶναι ἀναπαυτικώταται, παρέχουσαι πάσας τὰς δυνατὰς ἀνέσεις. Τὸ κλίμα τῆς πόλεως ἀνώμαλον καὶ ὅλως τοπικόν, οἱ ἐπικρατοῦντες δ' ἄνεμοι εἶναι οἱ ἀπὸ τοῦ Ἀτλαντικοῦ Ὠκεανοῦ ἀνατολικοί, πάντοτε ψυχροὶ τὸν χειμῶνα, διότι ὁ χαρακτὴρ τῆς διαρθρώσεως τῆς Ἠπείρου καθιστᾷ ἀδύνατον τὴν σύγκρασιν τῶν ἀνέμων· ἐντεῦθεν καὶ οἱ ἀπὸ τοῦ Ἰσημερινοῦ πνέοντες ἄνεμοι εἶναι θερμόταται καὶ πνιγηροὶ κατά τε τὸν χειμῶνα καὶ τὸ θέρος. Τὰ προάστεια τῆς πόλεως εἶναι θαυμάσια, κατάρρυτα καὶ κατάφυτα, σκιαζόμενα ὑπὸ πυκνοφύλλων δασῶν. Ἀπέραντοι ἐκτάσεις διαχωρίζουσαι τὰς κωμοπόλεις ἀπὸ τὴν πρωτεύουσαν συντέμνονται διὰ τῶν πυκνῶν σιδηροδρομικῶν γραμμῶν, ἑκάστη κωμόπολις εἶναι διωργανισμένη μὲ τὸ αὐτὸ σύστημα τῶν σχολείων, δημοσίων βιβλιοθηκῶν, συλλόγων καὶ λεσχῶν γυναικῶν, γυμναστηρίων, ἐκκλησιῶν, νοσοκομείων κλπ., τὰ δὲ διδασκα-

λεῖα καὶ τὰ πανεπιστημιακὰ Κολλεγεῖα τῶν γυναικῶν εἶναι ἐσπαρμένα εἰς θελκτικὰς ἐξοχὰς ἀποστάσεων 100 καὶ 150 μιλίων, μέγιστα, εὐρυχωρότατα, πλούσια, τέλεια εἰς τὸ εἶδος αὐτῶν μὲ χιλιάδας χιλιαμέτρων γαιῶν πρὸς τὰς ἀνάγκας τῶν φοιτωσῶν, μὲ λίμνας καὶ ποταμοὺς πρὸς ἱππασίαν, ἁμαξοδρομίας, κωπηλασίας καὶ λεμβοδρομίας τῶν εὐτυχῶν ἐκείνων Σιλφίνων καὶ Ἀμαζόνων τῶν ὁποίων δὲν δύναταί τις νὰ λάβῃ ἰδέαν εἰμὴ ζῶν μεταξὺ αὐτῶν καὶ λαμβάνων μέρος εἰς τὰς ἐκδρομὰς καὶ διαχύσεις.

Ἡ θέσις τῆς Βοστώνης πρὸς τὰς λοιπὰς πόλεις τῶν ἄλλων πολιτειῶν, εἶναι ἡ αὐτὴ τὴν ὁποίαν κατεῖχον αἱ παλαιαὶ Ἀθῆναι ἐπὶ τῆς καλῆς ἐποχῆς τοῦ Ἑλληνικοῦ βίου, πρὸς τὰς λοιπὰς ὁμοσπόνδους πόλεις καὶ χώρας. Εἶναι οὕτως εἰπεῖν ἡ Ἀκαδημία ἐν ᾗ διαμορφοῦνται αἱ πολιτικαί, θρησκευτικαὶ καὶ φιλολογικαὶ ἰδέαι, ὧν σκοπὸς εἶναι ἡ ἠθικὴ καὶ θρησκευτικὴ διάπλασις τῶν λαῶν. Ἐν τῇ πόλει ταύτῃ εἶναι συγκεντρωμένοι οἱ ἀληθεῖς τῶν γραμμάτων τοῦ ἠθικοῦ καὶ καλλιτεχνικοῦ βίου ἀριστοκράται, ἅπασαι δὲ αἱ λοιπαὶ πολιτεῖαι, καίπερ ἐλεύθεροι εἰς τὴν διακανόνισιν τοῦ βίου αὐτῶν, μετ' εὐλαβείας ἀκολουθοῦσι τὸ βιωτικὸν πρόγραμμα τῶν κατοίκων τῆς πόλεως ταύτης τῆς ὁποίας αἰσθητοποιεῖται σύμπας ὁ βίος ἐν τῇ πανεπιστημιακῇ πολίχνῃ αὐτῆς, τῇ Κανταβριγίᾳ. Μόνον ἐκεῖνος ὅστις δυνηθῇ νὰ φιλοξενηθῇ ἀδελφικῶς ἐν ταῖς ἑστίαις αὐτῶν, νὰ λάβῃ μέρος εἰς πᾶσαν γενομένην ἐνέργειαν εἰς τὰ κέντρα τῶν γραμμάτων, τῶν Συλλόγων καὶ τῶν Ἑταιριῶν, νὰ πολιτειογραφηθῇ ἐν ταῖς Λέσχαις, τὰ Ἀθήναια, καὶ ταῖς βιβλιοθήκαις τῆς πόλεως, νὰ παρακαθήσῃ εἰς δημοσίας τελετὰς καὶ οἰκογενειακὰ γεύματα, νὰ παρακολουθήσῃ δὲ τὴν ἐργασίαν τῶν πολυπληθῶν αἱρέσεων ἐν ταῖς ἐκκλησίαις, καὶ τέλος νὰ εἰσέλθῃ, ὡς κάτοικος, ἐντὸς νοσοκομείων, φρενοκομείων, φυλακῶν καὶ παιδευτηρίων, ἔχων τὸν ἀπαιτούμενον χρόνον πρὸς μελέτην σπουδαίαν, δύναται διὰ τῆς Βοστώνης νὰ γνωρίσῃ ἁπάσας τὰς λοιπὰς πόλεις τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν καὶ σύμπαντα τὸν βίον τῶν ἐν αὐταῖς, πλὴν τῆς ἐφηρμοσμένης ἐπιστήμης εἰς τὴν βιομηχανίαν, τῆς ὁποίας τὴν πρωτοβουλίαν καὶ τὴν ἡγεμονίαν κρατοῦσι δύο μέγισται καὶ γιγάντιαι πόλεις, αἱ πόλεις τοῦ σιδήρου καὶ τῶν λίθων ἡ τοῦ Chikago καὶ τῆς Νέας Ὑόρκης. Αἱ πόλεις αὗται δὲν εἶναι καθαρῶς Ἀμερικανικαί, εἶναι διεθνεῖς. Ἐντεῦθεν ἑνοῦντες τὴν Βοστώνην μετὰ τῆς Νέας Ὑόρκης καὶ τοῦ Chikago, ἔχομεν τὴν ἐκπληκτικὴν καὶ ἐπιβλητικὴν εἰκόνα τοῦ βίου τῶν στρατευομένων τούτων κατοίκων τοῦ νέου κόσμου καὶ τοῦ νέου πολιτισμοῦ.

Τὴν πρώτην ἐν Βοστώνῃ Κυριακὴν προσεκλήθημεν εἰς γεῦμα ὑπὸ τῆς συζύγου τοῦ πρῴην διοικητοῦ τῆς πολιτείας Μασσαχουσέτης. Ὅταν εἰσῆλθον εἰς τὴν αἴθουσαν συνοδευομένη ὑπὸ τῆς σοφῆς φίλης μου, οἱ συνδαιτημόνες εἶχον ἤδη πάντες προσέλθει, καὶ μετ' ὀλίγον ἠγγέλθη τὸ γεῦμα. Συνειθισμένη εἰς τὴν διασκευὴν τῆς τραπέζης τῶν Ἄγγλων, πεῖραν ἔχουσα τῶν ἐπιτραπεζίων σκευῶν τῶν Γάλλων, ἐνόμιζον ὅτι ἤμην ἱκανῶς παρεσκευασμένη νὰ παρακολουθήσω τὰς ἐπιτραπεζίους συνηθείας καὶ τῶν Ἀμερικανῶν φίλων μου. Ἀλλ' ἠπατώμην δεινῶς, διότι τοιοῦτον ἦτο τὸ πλῆθος τῶν σκευῶν, σκυφίων, ἐκπωμάτων, δοχείων, τρυβλίων καὶ ὑποσκυφίων τῶν ὁποίων ἡ χρῆσις εἰς ἐμὲ ἦτο πάντη ἄγνωστος, ἂν καὶ πολλάκις εἶχον προηγουμένως παρευρεθῇ εἰς γεύματα ξένων, ὥστε ἐπρόσμενον νὰ ἴδω τοὺς ἄλλους τρώγοντας διὰ νὰ διδαχθῶ τί ἔπρεπε νὰ πράξω. Ἀπώλεσα τὸ πλεῖστον μέρος τῆς εὐχαριστήσεως, ἵνα μετὰ προσοχῆς ἀκολουθήσω τὰς τῆς τραπέζης ἐθιμοταξίας, ὅθεν πλὴν τοῦ ἐκ χελώνης ῥουφήματος πάντα τὰ λοιπὰ μοὶ ἐφαίνοντο παίγνια ἐπιτραπέζια μὲ τὰ ὁποῖα διασκεδάζουσι τὰ κοράσια παίζοντα ἢ μιμούμενα τοὺς μεγάλους, καθόσον εἰς τὴν διηνεκῆ μετατόπισιν καὶ κίνησιν τῶν τρυβλίων, τῶν ἐκπωμάτων καὶ τῶν λοιπῶν σκευῶν, ἐχάνετο ἡ ἰδέα τῆς τροφῆς. Δύο πράγματα διεκρίνοντο κατέχοντα μόνιμον θέσιν ἐπὶ τῆς τραπέζης, αἱ ἀνθοδέσμαι τῶν συνδαιτημόνων, αἱ ὁποῖαι ἦσαν πλουσίως καὶ φιλοκάλως συντεταγμέναι, καὶ τὸ μέγα ἐθνικὸν δοχεῖον τοῦ πάγου διὰ τοῦ ὁποίου πυκνῶς ἐπληροῦντο τὰ ποτήρια. Ὁ οἶνος τὸ ἀπαραίτητον στοιχεῖον τῶν γευμάτων καθ' ἡμᾶς, ἐν δεινῇ ἀσφυξίᾳ ἐκρατεῖτο ἔγκλειστος ἐντὸς μικροσκοπικῆς φιάλης, οὐδεὶς δὲ τούτου ἔκαμε χρῆσιν. Ἠγνόουν τότε, ὅτι οἱ πλεῖστοι τῶν κατοίκων τῆς Βοστώνης ἦσαν μέλη τοῦ τῆς ἐγκρατείας Συλλόγου τοῦ ὁποίου συμμετεῖχε καὶ ἡ σεβαστὴ οἰκοδέσποινα. Τὰ ἐδέσματα ἦσαν πλούσια, τὰ ἐπιδόρπια ἄφθονα καὶ ποικίλα καὶ τὰ ὀπωρικὰ ὡραῖα καὶ εὔχυμα μεταξὺ τῶν ὁποίων διεκρίνοντο σταφυλῶν μόνον τρία εἴδη. Καὶ ταῦτα μὲν τὰ τοῦ γεύματος, ἐκεῖνο ὅμως ὅπερ ἦτο ἀξιοπαρατήρητον δι' ἐμὲ ἦτον ὁ χαρακτὴρ τῶν συνδαιτημόνων. Ἐκ δεξιῶν τῆς οἰκοδεσποίνης ἐκάθητο γυνὴ πρεσβῦτις, ὑψηλὴ τὸ ἀνάστημα, μεγαλοπρεπὴς τὴν περιβολήν, μ'ἐμβριθὲς καὶ γελόεν τὸ μέτωπον, λευκὴν τὴν κόμην καὶ φιλομειδὲς τὸ στόμα, τῆς ὁποίας ἡ φωνὴ δὲν μετεῖχε τῆς μονοτονίας τῆς φωνῆς τῶν λοιπῶν. Ἦτο γλυκεῖα, ἐναρμόνιος καὶ μουσική. Ἦτο ἡ κυρία Agassis ἡ Διευθύντρια τοῦ Πανεπιστημίου τῶν γυναικῶν, ἐν Κανταβριγίᾳ, τῆς ὁποίας ὁ υἱὸς δι' ἰδίας δαπάνης συνέστησε καὶ συντηρεῖ τὸ

φυσιολογικὸν Μουσεῖον, διαθέτων κατ' ἔτος 15 καὶ 20 χιλιάδας δολλαρίων πρὸς τελειοποίησιν καὶ συμπλήρωσιν αὐτοῦ. Ἄντικρυ αὐτῆς ἐκάθητο γυνὴ μεσῆλιξ μὲ ἔκφρασιν ἔκτακτον ἁγνότητος καὶ ἁγιασμοῦ, τὸ βλέμμα ἤρεμον καὶ ἐμβριθές, σιωπηλὴ καὶ μετριόφρων, ἐπὶ τοῦ μετώπου τῆς ὁποίας ἐφαίνετο κόσμος ὅλος ἰδεῶν ἐσωτερικοῦ βίου ἀποκαλυπτόμενος. Ἡ γυνὴ αὕτη ἐθυσίασε τὸν μέγαν αὐτῆς πλοῦτον καὶ τὴν θερμὴν αὐτῆς καρδίαν καὶ ἅπαντα τὸν χρόνον εἰς σύστασιν καὶ διατήρησιν ἐπὶ πολλὰ ἔτη 40 νηπιαγωγείων διὰ τὰ τέκνα τοῦ λαοῦ, ἅτινα διηύθυνεν εὐδοκιμώτατα καὶ διὰ τῶν θαυμασίων αὐτῶν ἀποτελεσμάτων, ἐπεβλήθη ἐπὶ τῆς πολιτείας τοῦ τόπου καὶ ἐγένοντο ταῦτα δημόσια. Οὐδέποτε θὰ λησμονήσω τὴν ἐμπνευσμένην ἐκείνην μορφὴν τῆς κυρίας Chaw τῆς μητρὸς ταύτης τῶν τέκνων τοῦ λαοῦ. Παρ' αὐτῇ δίδυμος ἀδελφή, ἐκάθητο ἡ κυρία Hikinson, ἥτις μετριοφρονέστατον διάγουσα βίον καὶ ἁπλούστατα ἐνδεδυμένη, πολλοὺς ἐξηπάτα, ἐνῷ ἐπὶ κεφαλῆς ἦτο μεγάλου ἔργου καὶ σκοποῦ. Εὐτυχήσασα νὰ συζευχθῇ ἄνδρα φιλόμουσον καὶ ἰδεῶν κοινωνικῶν ὑψηλῶν, ἀνέλαβε μετ' αὐτοῦ τὴν μουσικὴν ἀνατροφὴν τῶν κατοίκων τῆς Βοστώνης καὶ τὴν διαπαιδαγώγησιν τοῦ ὀρθοῦ μουσικοῦ αἰσθήματος αὐτῶν. Πρὸ δεκαετίας περίπου διατηρεῖ ἰδίαν αἴθουσαν συναυλιῶν εἰς ἣν ἀνέτως κάθηνται 4,000 ἄνθρωποι, ὑπηρετοῦνται δ' ἐν αὐτῇ ἅπαντες οἱ κανόνες τῆς ἀκουστικῆς. Διατηρεῖ ὀρχήστραν ἐξ 72 ἀρίστων καλλιτεχνῶν τῆς Εὐρώπης, στρατολογουμένων κατὰ καιροὺς ἐκ τῶν μεγάλων μουσικῶν πόλεων τῆς Γερμανίας καὶ Ἰταλίας, δαπανῶσι δὲ οἱ σύζυγοι πρὸς συντήρησιν τῶν συναυλιῶν τούτων 100—150 χιλιάδας φράγκων, παρευρισκόμενοι τακτικῶς εἰς τὰς παρασκευὰς τῶν μεγάλων κλασικῶν ἔργων καὶ βοηθοῦντες τὸν διευθύνοντα τὴν ὀρχήστραν. Παρευρέθην εἰς τέσσαρας συναυλίας, μετηρσιώθην εἰς κόσμους ἀνυπάρκτους καὶ ἔμεινα ἔκθαμβος διὰ τὴν τελειότητα καὶ τὴν ἀκρίβειαν τῆς ἐκτελέσεως μεγάλων καὶ ἐξόχων μουσουργημάτων, τῆς «Δημιουργίας» (Création) τοῦ Haydn, τοῦ «Μεσίαι» τοῦ Handel, Te deum τοῦ Berliozo καὶ τοῦ «Μωϋσέως» τοῦ Rossini, ὅτε ἡ μὲν ὀρχήστρα συνέκειτο ἐξ 72 ἀνδρῶν, 120 δὲ γυναῖκες, ἄνδρες καὶ παιδία ἀπετέλουν τὸ χορικὸν μέρος. Ὅταν ἠθέλησα νὰ συγχαρῶ αὐτοὺς διὰ τὸ μέγα τοῦτο ἔργον, μὲ ἀπέτρεψαν αἱ φίλαι μου, ἐπειδὴ ἐφρόνουν, αἱ μεγάλαι αὗται καρδίαι, ὅτι οὐδὲν ἄλλο ἢ τὸ καθῆκον αὐτῶν ἐξεπλήρουν πρὸς τὴν πατρίδα. Οὕτως ἐλάμβανον καὶ μεγάλην ἰδέαν τῆς φιλοπατρίας τῶν Ἀμερικανῶν.

Ἀπέναντί μου εἶχε τὴν θέσιν της ἄλλη γυνή, μᾶλλον εὐτραφής, με-

τρίου ἀναστήματος, ἀπέριττος εἰς τὴν περιβολήν, μὲ ζωηρὸν καὶ εὐκίνητον τὸ βλέμμα, φέρουσα βαθείας αὔλακας ἐπὶ τοῦ μετώπου, βίου ἐν γένει ἐνεργοῦ καὶ ἐμβριθοῦς. Ἦτον ἡ κυρία Durand σύζυγος τοῦ ἱδρυτοῦ καὶ ἰδιοκτήτου κατ' ἀρχὰς τῆς μεγάλης πανεπιστημιακῆς σχολῆς τῶν γυναικῶν, τοῦ Wellesley, ὑπὲρ τοῦ ὁποίου εἶχε πραχαταβάλλει 10 ἑκατομμύρια δολλαρίων καὶ γαίας ἀπεράντους μὲ λίμνην μεγίστην καὶ ἀπέραντα δάση. Εἶναι πρόεδρος τοῦ Χριστιανικοῦ Συλλόγου τῶν νεαρῶν γυναικῶν τῆς Βοστώνης, ταμίας τοῦ Wellesley, ἔχει δὲ καθιερώσει ἅπαντα αὐτῆς τὸν χρόνον εἰς φιλανθρωπικὰ ἔργα. Καίπερ κάτοχος μεγάρων, κατοικεῖ εἰς μικρὸν οἶκον διὰ νὰ οἰκονομῇ χρόνον πρὸς τὰ ἄπειρα φιλανθρωπικὰ ἔργα αὐτῆς. Ἀπέναντι τοῦ οἰκοδεσπότου εἰς τὴν τετάρτην τῆς τραπέζης πλευράν, ἐπεβάλλετο ἄλλη γυνὴ εἰς τὰ πρόθυρα τῆς πρεσβυτικῆς ἡλικίας, ὑψηλὴ τὸ ἀνάστημα, μεγαλοπρεπῶς καὶ πλουσίως ἐνδεδυμένη, πλουσία εἰς τὰς ἰδέας καὶ εἰς τοὺς λόγους, καλοκἄγαθος εἰς τοὺς τρόπους καὶ τὴν συμπεριφοράν, μὲ βλέμμα ἀστραπηβόλον καὶ γοργόν, ζωηρὰ καὶ εὐκίνητος· ἦτον ἡ κυρία Hemenway, ἡ προστάτις τοῦ μεγάλου ἀρχαιολογικοῦ ἔργου τῶν ἀνασκαφῶν τῆς *Ὀριζόνης*, πρώτη ἀναλαβοῦσα καὶ τὴν πρωτοβουλίαν καὶ τὴν δαπάνην τῶν ἀνασκαφῶν ἐπὶ τῶν ἀρχαίων μνημείων τῶν Juni ἐν ταῖς Pueblass (περιληπτικαῖς κατοικίαις), εὑροῦσα δὲ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἄνδρα σοφόν, ζήσαντα πενταετίαν ὅλην μεταξὺ τῶν Gagas, τῶν Juni, καὶ μυηθέντα τῶν μυστηρίων τῆς πνευματολατρείας τῆς ἀρχαίας ἐκείνης καὶ ἐκλιπούσης φυλῆς. Ὁ Conchin νεαρὸς ἀνὴρ πεπαιδευμένος, θαυμασίας ἔκαμεν ἀνακαλύψεις κατὰ τὰς ἀρχαιολογικὰς αὐτοῦ ἀνασκαφὰς μεταξὺ τῶν ἀφανῶν ἐκείνων ἐρειπίων, πόλεων μεγάλων ἐν αἷς ἀφῆκαν ἴχνη τῆς διαβάσεως αὐτῶν λαοὶ πρὸ χιλίων καὶ δύο χιλιάδων ἐτῶν. Ηὐτύχησα νὰ ἀκολουθήσω τὰς ἐν τῇ φιλοκάλῳ αἰθούσῃ τῆς κυρίας Hemenway διαλέξεις τοῦ ἀνδρός, εἶδον ἐπὶ εἰκόνων φωτογραφημένων θαυμάσια ἔργα τῆς ἀρχαίας ἐκείνης τέχνης, ἅτινα πολλὴν ἔχουσι τὴν σχέσιν πρὸς τὰ ἡμέτερα Μηκυναῖα καὶ ἐμελέτησα ὑπὸ τὰς ὁδηγίας αὐτοῦ ἐν Οὐασιγκτῶνι εἰς τὸ ἐθνικὸν μουσεῖον Σμισθόνειον τὴν ἱερογλυφικήν, οὕτως εἰπεῖν, καὶ εἰκονικὴν γραφὴν ἐπὶ μεγάλου βωμοῦ καὶ ἐπὶ ἄλλων λίθων. Δίκαιον ἦτο ν' ἀναφωνήσω, πόσον ὀλίγον γνωρίζομεν ἡμεῖς οἱ ἄνθρωποι τοῦ Ἀνατολικοῦ ἡμισφαιρίου τὸν κόσμον τοῦ Δυτικοῦ, καὶ πόσον ἀτελῶς περιγράφουσι τοῦτον οἱ περιηγηταὶ καὶ οἱ γεωγράφοι!

Πρέπει νὰ προσθέσω εἰς τὴν λαμπρὰν ταύτην ἀνθοδέσμην τῶν συνδαιτημόνων καὶ τὴν φίλην μου Ἰουλίαν Χάου τὴν ὁποίαν δι-

καίως ἐξέλεξαν αἱ σοφαὶ γυναῖκες τῆς Νέας Ἀγγλίας ὡς ἰσόβιον πρόεδρον αὐτῶν, διότι δι' αὐτῆς καὶ τῶν προσπαθειῶν αὐτῆς συνέστήθησαν ἀπὸ εἰκοσαετίας Σύλλογοι καὶ λέσχαι γυναικῶν τῶν ὁποίων σκοπὸς εἶναι ἡ ἀνύψωσις καὶ τελειοποίησις τοῦ γυναικείου φύλου καὶ δι' αὐτῆς ἡ ἠθικοποίησις καὶ βελτίωσις τοῦ λαοῦ. Ἡ γυνὴ αὕτη ἡ διακρινομένη ἐπὶ ἐκτάκτῳ φιλελληνισμῷ, θεωρεῖται ἡ συνεκτικὴ δύναμις τῶν σωματείων τούτων, ὁ δὲ βίος αὐτῆς εἶναι ἀφιερωμένος εἰς ὁμιλίας καὶ διαλέξεις, τῶν ὁποίων αἱ πλεῖσται τοσαύτης μετέχουσιν ἐξάρσεως καὶ ἐμπνεύσεως, ὥστε δικαίως δύναταί τις νὰ ἀποκαλέσῃ αὐτὰς Ποίησιν. Τὸν χρόνον καθ' ὃν ηὐτύχησα νὰ ζήσω ὑπὸ τὴν στέγην αὐτῆς, πᾶσαν σχεδὸν ἑσπέραν ἦτο προσκεκλημένη εἰς Σύλλογον ἢ Λέσχην γυναικῶν, πάντοτε ἑτοίμην ἔχουσα καὶ διάλεξιν ἀνάλογον. Παρευρέθην εἰς πολλὰς ἐκ τῶν διαλέξεων τούτων καὶ ἐν πολλοῖς συλλόγοις ἠναγκάσθην ἐκ φιλοτιμίας ἐθνικῆς, νὰ λάβω μέρος καὶ εἰς τὰς συζητήσεις αὐτῶν, δὲν θέλω δὲ ποτὲ λησμονήσει τὴν ἑσπέραν ἐκείνην καθ' ἣν ἐντὸς αἰθούσης μεγίστης, ἐνώπιον ἀπείρου πλήθους ἀκροατῶν ἐξ ἀμφοτέρων τῶν φύλων, ἡρμήνευσεν ἡ σοφὴ αὕτη καὶ ἀκούραστος γυνὴ πολλὰ χωρία τῆς πολιτείας τοῦ Πλάτωνος σχετιζόμενα πρὸς τὴν ἀληθῆ πορείαν τῶν κοινωνιῶν. Πολλὰ καὶ σοφὰ ἐλέχθησαν, προσεκλήθην δὲ καὶ ἐγὼ νὰ ἑρμηνεύσω ἰδέας τινὰς Πλατωνικάς, σχετιζομένας πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν τέχνην. Δὲν εἶναι τοῦ παρόντος ἔργον, νὰ ἀναγράψω τί περὶ αὐτῶν.

Μεταξὺ τοιούτων συνδαιτημόνων καὶ αἱ συζητήσεις ἡμῶν ἦσαν ποικίλαι καὶ σπουδαῖαι, ἐκ τούτων δὲ πολλὰ ἐποριζόμην πορίσματα, βοηθοῦντά με εἰς τὴν συνέχειαν τῶν ἐν Ἀμερικῇ μελετῶν μου. Ἐφεξῆς ἐπὶ μῆνα ὅλον συνεχῶς προσκαλουμένη εἰς σωματεῖα ἐτιμήθην διὰ τοῦ τίτλου ἐπιτίμου μέλους 15 Συλλόγων καὶ Ἑταιριῶν, πλεῖσται δὲ ἐδόθησαν ἑσπερίδες τὰς ὁποίας ἐν Ἀμερικῇ καλοῦσι receptions, δύο ἐκ τῶν ὁποίων παρέμειναν ἀξιομνημόνευτοι, διότι ἐγένοντο ἐντὸς τῶν σπουδαστηρίων τῶν μεγαλειτέρων καλλιτεχνῶν γυναικῶν ζωγράφων καὶ γλυπτῶν. Ἐπεσκέφθην τὸ ὅλον περὶ τὰ 32 φιλανθρωπικὰ σωματεῖα, παρευρέθην εἰς τὰς τακτικὰς καὶ ἐκτάκτους αὐτῶν συνεδριάσεις καὶ ἐθαύμασα τὸν ἀκαταπόνητον ζῆλον καὶ τὴν ἀνυπόκριτον εὐσέβειαν τῶν γυναικῶν.

Γεύματα πυκνά, δεῖπνα φιλικά, ἑσπερίδες σωματείων, ὁμιλίαι καὶ διαλέξεις κατ' ἐπίμονον παράκλησιν τῶν φίλων, διεδέχοντο ἄλληλα, μεταξὺ τῶν ὁποίων δίκαιον εἶναι νὰ ἀναφέρω τὴν ἑσπερίδα τὴν δοθεῖσαν μοι εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῆς Βοστώνης ὑπὸ 400 νεανίδων φοιτητριῶν,

αἵτινες μετ' ἐνθουσιασμοῦ καὶ ἀγάπης εἰς ἐνθύμησιν τῆς ἑσπέρας, διεμοίραζον μεταξύ των τὰ ἄνθη μεγίστης ἀνθοδέσμης, ἣν μοὶ εἶχον προσφέρει. Κατὰ παράκλησιν τοῦ διευθυντοῦ ὡμίλησα πρὸς αὐτὰς τότε περὶ τῆς γνησίας προφορᾶς τῆς τε ἀρχαίας καὶ τῆς λαλουμένης Ἑλληνικῆς.

* *
* * * *

Ἐνῷ οὕτω διηρχόμην τὰς ἑσπέρας καὶ τὰς ὥρας τῶν ἑστιάσεων, κατὰ τὸν ἄλλον τῆς ἡμέρας χρόνον, καίπερ πολυετῆ ἔχουσα πεῖραν τῆς παιδαγωγίας καὶ τῆς διδασκαλίας, ὡς παιδίον ἀπλήστως ἐμελέτων καὶ ἐσπούδαζον ζητήματα καινοφανῆ εἰς ἐμὲ ἐν τῇ Περκινείῳ σχολῇ τῶν ἀομμάτων. Εἶναι ἀδύνατον νὰ κατανοήσωμεν ἡμεῖς ἐνταῦθα τὸ παιδαγωγικὸν ὕψος τῆς σχολῆς ταύτης καὶ τὸν χαρακτῆρα τῆς ὑψηλῆς καὶ ἁγνῆς φιλανθρωπίας τῆς ὁποίας δείκτης ἐπιβλητικὸς εἶναι αὐτὸ τὸ τῆς παιδεύσεως πρόγραμμα τῶν ἀομμάτων παίδων καὶ παρθένων. Διὰ τοῦ προγράμματος τούτου κατώρθωσεν ὁ ἐπιστήμων καὶ φιλάνθρωπος Χάου, ὁ ὀργανωτὴς τῆς σχολῆς ταύτης, ὁ ὑψώσας διὰ τῆς ἀκαταπονήτου αὐτοῦ ἐργασίας εἰς οὐράνια ὕψη τὸν Πέρκινς τὸν ἱδρυτὴν τῆς σχολῆς, νὰ καταστήσῃ τοὺς ἀομμάτους ἴσους καὶ ἀνωτέρους τῶν ἐχόντων τὴν ὅρασιν. Εἶπεν «ὁ ἀόμματος παῖς, πρέπει ὡς ἠθικὸν καὶ διανοητικὸν πλάσμα νὰ ἀπολαύῃ πάντων τῶν ἀγαθῶν τῆς παιδεύσεως καὶ ἀγωγῆς καὶ νὰ λησμονῇ τὴν στέρησιν τοῦ πολυτίμου φωτὸς τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ» ! καὶ διέγραψε τὸ πρόγραμμα τῆς σχολῆς ταύτης, ὅπερ εἶναι πολὺ ἀνώτερον καὶ πολὺ τελειότερον, περιεκτικώτερον καὶ πρακτικώτερον παντὸς προγράμματος παιδευτικοῦ ἔν τε τῇ γηραιᾷ Εὐρώπῃ καὶ ἐν τῇ Ἀμερικῇ. Συνάψας ὁ μέγας οὗτος νοῦς τὰς ἀρχὰς τοῦ Πλάτωνος καὶ Ἀριστοτέλους καὶ ἀσπασθεὶς οὐχὶ ὡς ἀντιθέτους ἀρχάς, ἀλλ' ὡς συμπληρωτικὰς ἀλλήλων «οὐδὲν ἐν τῇ αἰσθήσει ὃ μὴ πρότερον ἐν τῷ νῷ» τοῦ Πλάτωνος, καί, «οὐδὲν ἐν τῷ νῷ ὃ μὴ πρότερον ἐν τῇ αἰσθήσει» τοῦ Ἀριστοτέλους, ἠδυνήθη νὰ ἀνέλθῃ εἰς τὰς ὑψίστας βαθμίδας τῆς παιδαγωγικῆς ἐπιστήμης, διὰ μὲν τῆς αἰσθήσεως ἐξεγείρων ἐν τῇ ψυχῇ τῶν ἀομμάτων παίδων ἰδέας καὶ γνώσεις ὑψηλοτέρων κόσμων, διὰ δὲ τῶν ἐμφύτων, οὕτως εἰπεῖν, ἰδεῶν ἐξακριβῶν καὶ καθαρῶς ὁρίζων τὸ σχῆμα καὶ τὸ πρᾶγμα τοῦ αἰσθητοῦ κόσμου. Οὕτως ἠδυνήθη νὰ ὑπερνικήσῃ προσκόμματα ἀνυπέρβλητα σχεδόν, μελετῶν δὲ διηνεκῶς καὶ παρακολουθῶν τὴν ἀνάπτυξιν τῶν ὑπὸ τῆς φύσεως ἠδικημένων πλασμάτων νὰ παρασκευάσῃ νέους καὶ νέας πρὸς διαπαιδαγώγησιν οὐχὶ τῶν ἀομμάτων μόνον, ἀλλὰ

καὶ αὐτῶν τῶν ὁρώντων. Ἐγνώρισα πολλοὺς διδασκάλους ἐργαζομένους εἰς τὰς οἰκογενείας καὶ τὰ σχολεῖα μετ' ἀπαραμίλλου ἐπιτυχίας· διδασκάλους τῆς φιλολογίας, τῆς ἱστορίας, τῆς φυσικῆς ἱστορίας, τῆς μουσικῆς ὀργανικῆς τε καὶ φωνητικῆς, τῆς γυμναστικῆς, ἐθαύμασα δὲ παιδαγωγὸν γυναῖκα τελειόφοιτον τῆς σχολῆς ταύτης, ἥτις ἔλυσε τὸ μέγιστον τῶν παιδαγωγικῶν καὶ φιλοσοφικῶν προβλημάτων, ἐκπαιδεύουσα κόρην τυφλήν, κωφὴν καὶ ἄλαλον, ἥτις σήμερον εἶναι τὸ ἀντικείμενον τῆς ὑψηλῆς μελέτης καὶ τοῦ θερμοῦ ἐνδιαφέροντος τῶν μεγάλων παιδαγωγῶν τοῦ τε παλαιοῦ καὶ τοῦ νέου κόσμου. Πιστὴ τῶν ἀρχῶν τοῦ σοφοῦ Χάου ἀκόλουθος, μελετήσασα πάντα τὰ ἔργα τῶν μεγάλων τῆς Εὐρώπης παιδαγωγῶν, ἡ σοφὴ Sollivan ἠδυνήθη νὰ εὕρῃ δίοδον πρὸς τὴν ψυχὴν τῆς Hélène Celler διὰ μόνης τῆς ἀφῆς καὶ νὰ κατορθώσῃ τὴν ἀποκεχωρισμένην ταύτην ἐκ τοῦ κόσμου καὶ πεφυλακισμένην οὕτως εἰπεῖν ψυχήν, ὑπερνικῶσα τὰ ἀνυπέρβλητα ταῦτα τῆς φύσεως προσκόμματα, νὰ καταστήσῃ πρόσωπον ζῶν, μετέχον παντὸς βίου πνευματικοῦ, διανοητικοῦ καὶ ἠθικοῦ. Εἶναι ὄντως μελέτης ἰδίας ἄξιον καὶ πραγματείας ὅλως εἰδικῆς ὁ βίος, ὁ χαρακτὴρ καὶ ἡ δρᾶσις τῆς Hélène Celler διὰ τὴν ὁποίαν χρησιμεύει ἡ Sollivan ὡς γλῶσσα καὶ ἐπικοινωνία πρὸς τὸν ἔξω κόσμον. Ἡμέρας ὅλας καὶ ὥρας συνεχεῖς, ἐν κατανύξει καρδίας παρηκολούθουν τήν τε διδασκαλίαν καὶ τὸν βίον τοῦ θαυμαστοῦ τούτου πλάσματος, τοῦ ὁποίου τὸ ὅλον σῶμα εἶναι ἔκφρασις καὶ γλῶσσα τοῦ ἐσωτερικοῦ βίου, πνεῦμα ἀληθῶς δαιμόνιον, καταβιβάζον εἰς τὸν αἰσθητὸν κόσμον ἐκ τοῦ κόσμου τῶν πρωτοτύπων ἰδεῶν, ἀντιλήψεις καὶ εἰκόνας, ὅλως νέας, ἁγνάς, ὑψηλάς, ἀκριβεῖς καὶ καλλιτεχνικάς, χρωματιζομένας θελκτικῶς ὑπὸ ἀγγελικῆς ἀγαθότητος.

Λυποῦμαι, ὅτι δὲν δύναμαι νὰ γράψω, ὅσα ἔπρεπε περὶ τῆς Hélène Celler διότι πολλὰ καὶ θαυμαστὰ ἠδύνατό τις ν' ἀναφέρῃ περὶ αὐτῆς. Ἡ κόρη αὕτη ἑνδεκαέτις σήμερον εἶναι κάτοχος πάσης τῆς ἐγκυκλίου παιδεύσεως, ἔχει ἀλληλογραφίαν μετὰ σπουδαίων ἀνδρῶν, γράφει διηγήματα ὑπὲρ τῶν ἀομμάτων παίδων, δημοσιεύει περιγραφὰς εἰς περιοδικά, ὁμιλεῖ τὴν Γαλλικὴν καὶ γράφει αὐτήν, κατώρθωσε δὲ διὰ τῶν ἰδίων ἔργων νὰ καταρτίσῃ κεφάλαιον ἱκανόν, ἐκ τῶν τόκων τοῦ ὁποίου ἀνέλαβε τὴν διατήρησιν καὶ παίδευσιν πτωχοῦ καὶ ἐγκαταλελειμένου νηπίου, τυφλοῦ, κωφοῦ καὶ ἀλάλου. Εἶναι συγκινητικώτατον θέαμα νὰ παρευρίσκηταί τις πλησίον αὐτῆς, ὅταν παίζῃ μετὰ τῆς Edif Thomas, ἐπίσης τυφλῆς, κωφῆς καὶ ἀλάλου. Συνεκινούμην εἰς δάκρυα ὅταν ἔβλεπον αὐτὰς νὰ παίζωσι μὲ τὰς πλαγγόνας των, συγκρατούμεναι διά τῶν

χειρῶν· διωχέτευον οὕτως εἰπεῖν διὰ τῶν δακτύλων αὐτῶν, ἡ μία εἰς τὴν καρδίαν τῆς ἄλλης τὰς ἰδέας, τοὺς πόθους, τὰ αἰσθήματα καὶ τὰς ἐλπίδας αὐτῶν ἀφώνως καὶ ἀταράχως.

Παρίστων αἱ δύο γραμμὴν ἠλεκτρικὴν τῆς ὁποίας ἡ ἐνέργεια εἰς τοὺς περὶ αὐτὰς ἦτον ὅλως ἀκατάληπτος, ἔπρεπε δὲ νὰ ἐγγίσῃ τις τὴν χεῖρα τῆς ἑτέρας κατὰ τὴν γλῶσσαν αὐτῶν διὰ νὰ ἀντιληφθῇ τοῦ γινομένου. Πόσον θεία καὶ ὑψηλὴ εἶναι ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου! Πόσον ἰσχυρὰ καὶ ἀπαραίτητος ἡ ἀνάγκη τῆς τελειοποιήσεως τοῦ ἠθικοῦ πλάσματος, ἡ ἀληθὴς ἀνάγκη πρὸ τῆς ὁποίας ναυαγοῦσι πάντα τὰ κοινωνικὰ προσκόμματα καὶ τὰ φυσικὰ ἐμπόδια. Ἡ ψυχὴ ἔλαβεν ὑπὸ τοῦ Δημιουργοῦ τὸν τύπον τοῦ τελειοποιησίμου, καὶ ἡ τελειοποίησις αὐτοῦ εἶναι δικαίωμα τὸ ὁποῖον οὐδεὶς ἐπὶ γῆς δύναται νὰ ἀφαιρέσῃ ἀπ' αὐτοῦ.

Ἐνθυμοῦμαι ἑσπέραν τινά, ὅτε εὑρισκόμην εἰς τὸ Διευθυντήριον τοῦ σχολείου, ἤκουσα συναυλίαν οὐράνιον τὴν ὁποίαν περιέβαλε τὸ μυστήριον τοῦ σκότους τῆς ἑσπέρας. Ἦτο τόσον ἐναρμόνιον τὸ ἐκτελούμενον μουσούργημα ὑπὸ πνευστῶν καὶ ἐντατῶν ὀργάνων συνοδευομένων ὑπὸ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ὀργάνου, ὥστε ὥρμησα πρὸς τὸν διάδρομον καὶ ἔσπευσα εἰς ἀναζήτησιν τοῦ δωματίου ὁπόθεν ἐξήρχοντο οἱ οὐράνιοι ἐκεῖνοι φθόγγοι· πλησιάσασα ἤνοιξα τὴν θύραν τῆς αἰθούσης τῶν συναυλιῶν καὶ ἐπὶ στιγμὰς παρέμεινα ἐν ἀληθεῖ ἐκπλήξει. Ἐντὸς αὐτῆς τριάκοντα ἢ τεσσαράκοντα νέοι μετὰ τοῦ διδασκάλου αὐτῶν εἰργάζοντο ἐν μέσῳ πυκνοῦ σκότους. Εἰς τὸν ἔχοντα τοὺς ὀφθαλμοὺς τὸ πρᾶγμα φαίνεται θαῦμα ἐπιβλητικὸν καὶ μυστηριῶδες, ἐκεῖνοι ὅμως δὲν εἶχον ἀνάγκην τοῦ φωτὸς τοῦ ἐξωτερικοῦ. Κόσμος μέγας ἐσωτερικοῦ φωτὸς καθωδηγεῖ τὸ αἴσθημα καὶ τὴν ἐκτέλεσιν.

Πρώτην φορὰν ἐπὶ ζωῆς μου, ἐλάμβανον ἐκ τῶν πραγμάτων γνῶσιν τῆς ἀληθοῦς περὶ μουσικῆς ἀντιλήψεως. Τὸ πυκνὸν σκότος, ἡ παρουσία τόσων ἀομμάτων, ἡ θαυμαστὴ ἐκτέλεσις μουσουργήματος θρησκευτικοῦ μοὶ ἐπεβάλλοντο κατὰ τρόπον ὅλως παράδοξον καὶ πρωτοφανῆ. Εἰς πολλὰς παρευρέθην ἐφεξῆς συναυλίας διδομένας κατὰ πᾶσαν Πέμπτην, εἰς ᾄσματα χορικὰ τῶν παρθένων, εἰς τὰς παραδόσεις ὅλων τῶν κλάδων τῆς φυσικῆς καὶ φυσικῆς ἱστορίας, παρεστάθην εἰς τὰ γυμνάσια αὐτῶν, παρηκολούθησα τὴν μελέτην τῆς μουσικῆς, ἔλαβον μέρος εἰς τὰ ἀφελῆ αὐτῶν παίγνια, καὶ ὁμολογῶ εἰλικρινῶς, ὅτι ἀπεκόμιζον ἑκάστοτε πορίσματα καὶ γνώσεις πολυτίμους τῆς παιδαγωγικῆς, τὰς ὁποίας μάτην ἀνεζήτησα ἐν τοῖς βιβλίοις τῶν μεγάλων παιδαγωγῶν, καὶ ἐν τοῖς σχολείοις τῶν πεπαιδευμένων κρατῶν.

Ἡ Περκίνειος σχολὴ ἔχει βιβλιοθήκην ἐκτύπων βιβλίων πλουσιωτάτην, ἐκ τῆς ὁποίας οὐδὲν ἔργον ἐλλείπει τῆς φιλολογίας τῶν πεπολιτισμένων ἐθνῶν, πλουσία εἰς ἀναγνωστικὰ βιβλία, εἰς μεταφράσεις τῶν μεγάλων ποιητῶν πάντων τῶν ἐθνῶν καὶ εἰς περιηγήσεις· διατηρεῖ ἴδιον τυπογραφεῖον ἐντὸς τῆς σχολῆς καὶ δαπανᾷ ποσὰ μεγάλα διὰ νὰ μεταφράζῃ κλασικὰ καὶ ἱστορικὰ ἔργα κατὰ τὴν ἔκτυπον στοιχειοθέτησιν τῶν βιβλίων τῶν ἀομμάτων.

Εἶναι πλουσία εἰς χάρτας γεωγραφικοὺς διὰ τοὺς ἀομμάτους, εἰς συλλογὴν βοτανικῆς, ζῳολογίας καὶ ὀρυκτολογίας καὶ εἰς ὄργανα φυσικῆς τῶν ὁποίων πάντων κάμνουσι χρῆσιν καθ' ἑκάστην κατὰ τρόπον ὄντως θαυμάσιον οἱ ἀόμματοι παῖδες καὶ οἱ ἀόμματοι διδάσκαλοι αὐτῶν. Ἐν γένει ἡ σχολὴ αὕτη εἶναι τύπος τελειότητος παιδαγωγικῆς ἐπιστήμης, δι' ἧς ἐλύθησαν καὶ λύονται τὰ δυσχερέστατα τῶν προβλημάτων, ἅτινα ὀνειροπόλησαν μεγάλοι τῶν αἰώνων ἄνδρες. Τὴν σχολὴν ταύτην διευθύνει σήμερον καὶ ἀπὸ δεκαετίας ὁ ἐπὶ θυγατρὶ γαμβρὸς τοῦ σοφοῦ Χάου, ἀνὴρ ἐπιστήμων καὶ φιλόσοφος, Ἕλλην γνήσιος ὁ ἐξ Ἠπείρου Μιχαὴλ Ἀναγνωστόπουλος.

* *
* * * *

Ἐπεθύμουν περιγράφουσα τὴν πόλιν τῆς Βοστώνης νὰ παράσχω εἰ δυνατὸν πλήρη ἰδέαν τοῦ Ἀμερικανικοῦ βίου, ἀλλ' εἶναι τόσα πολλά, ὅσα εἶδον, ὥστε ἀδύνατον εἰς τὰς σελίδας τῆς «*Ποικίλης Στοᾶς*» νὰ διαλάβω νῦν οὔτε περὶ τῶν σχολείων οὔτε περὶ τῶν ἐκκλησιῶν καὶ αἱρέσεων τὰς ὁποίας ἐπεσκέφθην καὶ εἰς τὰς ὁποίας ἐκκλησιάσθην, οὔτε περὶ μουσείων, βιβλιοθηκῶν, τελετῶν, ἑορτῶν, συλλόγων καὶ ἑταιριῶν. Τοῦτο μόνον ἀναφέρω, ὅτι τὰ πάντα μοὶ ἦσαν ἀνοικτὰ καὶ ἠδυνάμην νὰ φοιτῶ ἐν αὐτοῖς ὅταν καὶ ὅπως ἤθελον. Ἡ μία φίλη μὲ παρέδιδεν εἰς χεῖρας τῆς ἄλλης, πανταχοῦ δ' εὕρισκον εὐγενῆ δεξίωσιν καὶ θερμὴν φιλοξενίαν καὶ ἀντίληψιν εἰς τὸ ἔργον μου. Πρὸς τὴν πληθὺν τῶν ἐργασιῶν μου εἶχον ἀνάγκην βιβλιοθήκης καταλλήλου ἐν ᾗ νὰ προμηθεύωμαι καὶ τὰς ἱστορικὰς καὶ κοινωνικὰς πηγὰς διὰ τῶν ὁποίων καὶ θεωρητικῶς καὶ πρακτικῶς ἠδυνάμην νὰ ἐπικυρῶ, ὅσα ἔβλεπον καὶ ἤκουον. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον μοὶ ἐχορήγησεν ἀνὴρ λόγιος, ὁ βιογράφος τοῦ μεγάλου φιλανθρώπου καὶ ἐλευθερωτοῦ τῶν Μαύρων τῆς Ἀμερικῆς Samner τὸ ἀτομικὸν αὐτοῦ εἰσιτήριον εἰς τὸ Ἀθήναιον, τοῦ ὁποίου ἀπετέλει μέλος. Προσῆλθον εἰς τὴν πρότυπον ταύτην καὶ θαυμασίως ὀργανισμένην βιβλιοθήκην τῆς ἀριστοκρατίας τῶν γραμ-

μάτων, ἔνθα αἴθουσαι μέγισται μετὰ πάσης ἀναπαύσεως παρέχουσι, πάντα τὰ ἀναγκαῖα μέσα πρὸς μελέτην καὶ σημειώσεις. Ἡ βιβλιοθήκη αὕτη διῃρημένη εἰς ἀκτῖνας κατ' ἐπιστήμην καὶ θρησκευτικὰ καὶ κοινωνικὰ ζητήματα, διευθύνεται ὑπὸ γυναικῶν καὶ καλλιπαρείων, πεπαιδευμένων καὶ ἐπιχαρίτων παρθένων, ὧν ἑκάστη μετὰ πολλῆς εὐγενείας καὶ προθυμίας ἱκανοποιεῖ τὰς ἀνάγκας τῶν ἐν αὐτῇ μελετώντων. Ἡ ἐπικρατοῦσα τάξις, ἡ εὐλάβεια τῆς λειτουργίας, ἡ φιλοκαλία τῶν πραγμάτων καὶ ἡ ἀκρίβεια τῆς ἐκτελέσεως τῶν καθηκόντων ἑκάστης μὲ ἐξέπληξε μεγάλως. Ἔφθασα εἰς τὴν ἀκτῖνα τὴν περιέχουσαν τὰ ἱστορικὰ καὶ κοινωνικὰ ἔργα αὐτῶν τῶν Ἀμερικανῶν, ἐζήτησα δὲ νεώτατον ἔργον, τὴν ἱστορίαν τοῦ Hikinson ἐν ᾗ μετὰ τόσης σοφίας καὶ ἀληθείας ἐκθέτει ὁ ἱστορικὸς τὴν κατάστασιν τῆς χώρας. Μοὶ ἐζήτησεν ἡ βιβλιοφύλαξ τὸ ὄνομά μου γεγραμμένον. «Εἶμαι ξένη» τῇ εἶπον, «Ἑλληνὶς φιλοξενουμένη ἐνταῦθα.» Μόλις ἀνέγνωσε τὸ ὄνομα καὶ μετ' ἐνθουσιασμοῦ καὶ ἀγάπης μοὶ ἀπήντησε. «Κυρία δὲν εἶσθε ξένη δι' ἡμᾶς· κατέχετε θέσιν μεταξὺ τῶν συγγραφέων μας· συνειργάσθητε εἰς τὸ περὶ γυναικὸς ἔργον τοῦ Θεοδώρου Στάντωνος κατὰ τὸ 1884, τὸ δὲ ἔργον σας κοσμεῖ τὴν βιβλιοθήκην ἐνταῦθα. Πάραυτα μοὶ ἐνεχείρησε τὸ ἔργον. Ἡ καλοκαγαθία τῆς γυναικὸς μὲ συνεκίνησε μέχρι δακρύων. Εἶχον ἐγὼ αὐτὴ λησμονήσει τὴν σύμπραξίν μου εἰς τὸ ἔργον ἐκεῖνο, εἰς τὸ ὁποῖον συνειργάσθησαν ἐξ ὅλων τῶν κρατῶν τῆς Εὐρώπης αἱ κορυφαῖαι τῶν πεπαιδευμένων γυναικῶν, οὐδεὶς δὲ ἐν τῇ πατρίδι μου, πλὴν τοῦ καλοῦ μου φίλου ἀειμνήστου Ἀλεξάνδρου Ῥαγκαβῆ, ὅστις πρεσβευτὴς ὤν, ἐν Γερμανίᾳ μὲ παρεκίνησεν εἰς τὸ ἔργον, ἔλαβεν ἔκτοτε γνῶσιν τοῦ πράγματος. Ἕκαστος δύναται νὰ συμπεράνῃ, ὅτι τοῦ λοιποῦ τὸ Ἀθήναιον ἦτο ὡς ἴδιόν μου γραφεῖον· εἶχον ἐν αὐτῷ πάντα τὰ μέσα πρὸς ἐργασίαν.

* * * * * *

Ἤθελον ἀκόμη νὰ παράσχω εἰς τοὺς ἀναγνώστας τῆς «Ποικίλης Στοᾶς» ἀκριβῆ τὴν εἰκόνα ἑνὸς τῶν μεγίστων, προτύπων καὶ τελειοτάτων Κολλεγείων τῆς Ἀμερικανικῆς μεγαλοφυΐας, ἔνθα διαμορφοῦται ὁ χαρακτὴρ τῆς γυναικὸς καὶ διὰ τῆς ἐπιστήμης ἐξυψοῦται ἡ διάνοια αὐτῆς, ἔνθα τὰ πρῶτα διδάγματα τοῦ κοινωνικοῦ πρακτικοῦ βίου ἰσχυρῶς λαμβάνει. Εἶναι τὸ φυτώριον τῆς παρούσης καὶ τῆς μελλούσης Ἀμερικανικῆς κοινωνίας, ἔνθα οὐδεὶς διδάσκει ἀνὴρ ἀλλὰ καθηγήτριαι γυναῖκες.

Ἡ πανεπιστημιακὴ αὕτη σχολὴ τοῦ Wellesley, ἔνθα δὶς ἐπὶ ἑβδο-

μάδας ἐφιλοξενήθην, ἐδίδαξα καὶ ἤκουσα διδασκούσας, εἶναι πράγματι τὸ κατ' ἰδέαν παντὸς παιδευτικοῦ καὶ παιδαγωγικοῦ ἔργου σύμπαντος τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου. Ἐκτενὴς αὐτοῦ περιγραφὴ ἀπαιτεῖ καὶ ἰδίαν πραγματείαν καθόσον παραλλήλως πρὸς τὴν σχολὴν ταύτην πρέπει νὰ περιληφθῇ καὶ τὸ Wasser College, Normal College τῆς Νέας Ὑόρκης καὶ Colombia College περὶ τῶν ὁποίων οὐδεμίαν ἰδέαν δυνάμεθα νὰ ἔχωμεν. Οὐχ ἧττον ἀναγκαῖον εἶναι νὰ προστεθῇ, ὅτι εἰς μὲν τὴν πρώτην Πανεπιστημιακὴν σχολὴν ἐντὸς δάσους ἀπεράντου ὑπάρχουσιν ἐσπαρμέναι, πλὴν τῆς κυρίας οἰκοδομῆς καὶ ἄλλαι μέγισται ἰδιαίτεραι, διὰ τὸ χημεῖον, ἀνατομεῖον, μουσικὴν καὶ τὴν διδασκαλίαν τῆς καλλιτεχνίας, μετὰ συλλογῶν καὶ ὀργάνων ἐκπληκτικῆς ἀξίας καὶ τελειότητος. Εἰς δὲ τὸ Wasser College πλὴν τούτων ἐνυπάρχει καὶ Ἀστεροσκοπεῖον τέλειον ἐν ᾧ εἰργάζετο καὶ διηύθυνεν αὐτὸ ἡ σοφὴ ἀστρονόμος Maria Michel, ἧς αἱ μετεωρολογικαὶ σημειώσεις καὶ μελέται ἔχουσι μέγα κῦρος εἰς τὰ ἀστεροσκοπεῖα τοῦ κόσμου. Ἀλλὰ πόσα ἄλλα θαυμάσια δὲν ἠδύνατό τις ν' ἀναφέρῃ περὶ τῶν Κολλεγείων τούτων, ἐν οἷς θερμῆς ἔτυχον φιλοξενίας καὶ ἀγάπης. — Ἐς ἄλλοτε λοιπόν.—

* *
* * * *

Ἔργον σπουδαιότατον, ὀφειλόμενον ἐνταυτῷ εἰς τὴν πρωτοβουλίαν τῶν Γυναικῶν ἐν Ἀμερικῇ εἶναι αἱ ἀναμορφωτικαὶ γυναικεῖαι φυλακαὶ τοῦ Cherborn τῆς Μασσαχουσέτης. Εἰκὼν τελειοτάτη τῆς ἀληθοῦς φιλανθρωπίας τὴν ὁποίαν ἀρωματίζει ἡ ὑψηλὴ καὶ ἡ ἁγνὴ χριστιανικὴ ἀγάπη. Εἶναι τὸ πρότυπον τῶν φυλακῶν σύμπαντος τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου ὑφ' ὅλας τὰς ἐπόψεις καὶ μάλιστα ὑπὸ τὴν διοικητικὴν καὶ διευθυντικήν. Ἡ διευθύνουσα τὰς φυλακὰς ταύτας Hélène Johnson ἀνήκει εἰς τὴν ὑψηλὴν βαθμίδα τῆς τε κοινωνίας καὶ τῶν γραμμάτων. Χήρα τοῦ γνωστοῦ στρατηγοῦ Johnson, ἀνεξάρτητος εἰς τὸν βίον, ἐπὶ πέντε ὁλόκληρα ἔτη μέλος χρηματίσασα τῆς ἐπὶ τῶν φυλακῶν ἐπιτροπῆς τῶν Κυριῶν, ἠσχολήθη εἰς συνεχεῖς μελέτας καὶ σημειώσεις, καὶ μὴ δυνηθεῖσα ν' ἀνεύρῃ ἐπαξίαν διευθύντριαν τῶν φυλακῶν τούτων πρὸς τὸν ὑψηλὸν φιλανθρωπικὸν σκοπόν, ἐξ ἀγάπης χριστιανικῆς πρὸς τὰς ἐν αὐταῖς δοκιμαζομένας, αὐθόρμητος, ἀνέλαβε τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἀναμορφωτικοῦ τούτου καταστήματος, καὶ ἐγκαταλιποῦσα τὴν Βοστώνην ἐγένετο κάτοικος τῶν φυλακῶν Cherborn. Ὅπου ἁγνὴ χριστιανικὴ ἀγάπη, ἐκεῖ καὶ πλουσία ἀκτινοβολία ἀληθοῦς φιλανθρωπίας! ὅπου δὲ ἀληθὴς

φιλανθρωπία, ἐκεῖ καὶ τὰ ἀποτελέσματα πάσης γνώσεως καὶ ἐπιστήμης εἶναι ἐκπληκτικὰ ἐν τῇ ἐφαρμογῇ αὐτῶν! Εἰσῆλθεν ἡ Hélène Johnson εἰς τὰς φυλακὰς ταύτας καὶ μετεβλήθησαν αὗται εἰς μέγαν ναὸν τοῦ Θεοῦ ἐντὸς τῶν ὁποίων τελοῦνται αἱ μέγισται τῶν κοινωνικῶν, ἠθικῶν καὶ πνευματικῶν λειτουργιῶν ἐπὶ τῶν ἀσθενῶν καὶ ἐκπεπτωκότων ἐκείνων πλασμάτων, ὧν τὰ πλεῖστα εἰσὶ θύματα τῆς κοινωνικῆς καταστάσεως τῶν λαῶν.

* *
* * * *

Ἦτο Τετάρτη 11 π. μ. ὅτε διὰ τοῦ σιδηροδρόμου ἐφθάσαμεν εἰς Cherborn μετὰ τῆς φίλης μου κυρίας Μαρίας Felton, θυγατρὸς τοῦ σοφοῦ καθηγητοῦ τῆς Κανταβριγίας, τοῦ διδάξαντος καὶ γράψαντος ἱκανὰς πραγματείας περὶ Ἑλλάδος καὶ τῆς Ἑλληνικῆς φιλολογίας, τοῦ φιλέλληνος ἐκείνου τὸν ὁποῖον, ὅτε ἤμην κοράσιον εἰς τὸ σχολεῖον ἐνταῦθα, ἤκουσα ἐνθουσιώδεις πάντοτε περὶ τῆς ἀναγεννηθείσης Ἑλλάδος ἀπαγγέλλοντα λόγους καὶ ἐνθουσιωδῶς διαλεγόμενον. Ἡ ἐξαισία καὶ γιγάντειος ἀληθῶς οἰκοδομή, μακρόθεν ἔχει χαρακτῆρα μεσαιωνικῆς πυργικῆς ἀρχιτεκτονικῆς. Τρεῖς μέγισται ἀλληλοδιάδοχοι οἰκοδομαί, στενῶς συνεχόμεναι πρὸς ἀλλήλας μετὰ περιοχῆς καλλιεργησίμων γαιῶν, παριστῶσιν εἰκόνα μεγαλοπρεπῆ διὰ τοῦ μεγάλου πύργου τοῦ ἐγειρομένου ἐπὶ τῆς κεντρικῆς οἰκοδομῆς. Ἐκρούσαμεν θύραν μικρᾶς οἰκίας κειμένης πρὸ τῶν λοιπῶν οἰκοδομῶν καὶ συνεχομένης μετ' αὐτῶν. Γυνὴ νεαρὰ μόλις ὑπερβᾶσα τὸ τριακοστὸν ἔτος, λεπτή, σοβαρὰ τὴν ὄψιν, μυστηριώδη ἔχουσα μελαγχολίαν ἐπὶ τῶν βλεμμάτων αὐτῆς, κάτω νεύουσα τὴν κεφαλήν, μὲ ἐνδυμασίαν μετριοφρονεστάτην καὶ σοβαράν, ἤρεμος κατὰ τὰς κινήσεις, ἐπιβλητική, προκαλοῦσα ἀληθῆ συμπάθειαν διὰ τὴν ἐπὶ τῆς μορφῆς αὐτῆς διαχεομένην βαρυθυμίαν, γυνὴ τέλος τὴν ὁποίαν εἶναι ἀδύνατον νὰ λησμονήσῃ τίς, ὅταν καὶ ἅπαξ, ἤθελε τὴν παρατηρήσει, εἰσήγαγεν ἡμᾶς εἰς τὴν αἴθουσαν τῆς κυρίας Johnson. Ἡ ἀπέναντι θύρα ἔφερε πρὸς τὸ γραφεῖον αὐτῆς, εἰς τὸ βάθος δὲ τούτου ἑτέρα ἀνοικτὴ παρουσίασεν εἰςτὰ βλέμματα ἡμῶν θερμοκήπιον θαυμάσιον, κεκοσμημένον διὰ τῶν ἐκλεκτοτέρων ἀνθέων καὶ σπανιωτάτων φυτῶν τῶν ὁποίων τὸ ἄρωμα ἦτο μεθυστικόν. Ἐν τῇ αἰθούσῃ κεκοσμημένῃ φιλοκάλως καὶ σεμνῶς, ἦσαν τοποθετημένα πυκνὰ ἀνθοδοχεῖα μὲ ἀνθοδέσμας ποικίλας, ἄνωθεν τῶν ὁποίων ἐκελάδουν καλλίφωνα πτηνά, ἐξ εὐωνύμων δὲ τοῦ διαδρόμου, ἀντικρὺ τῆς αἰθούσης, εὑρίσκετο ἐν τῷ ἑστιατορίῳ ἐστρωμμένη τράπεζα καὶ ἐπὶ τῶν παραθύρων καὶ τὰς γωνίας ἀνθο-

σκεπεῖς περιπλοκάδες καθίστων τὴν θέσιν ἀληθῶς μαγευτικήν. Μίαν τῶν γωνιῶν τοῦ δωματίου κατεῖχε κλειδοκύμβαλον ἀνοικτόν, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐφαίνετο ὅτι πρὸ μικροῦ ἐμουσούργει ἡ εὐγενὴς οἰκοδέσποινα. — Ἀλλ' αὐταὶ δὲν εἶναι φυλακαί, εἶπον ἐν ἐκστάσει εἰς τὴν φίλην μου. — Εἶναι παράδεισος ἐδῶ καὶ μετ' ἀπορίας περιειργαζόμην πάντα τὰ ἀντικείμενα.

Προσῆλθε τέλος ἡ κάτοικος τοῦ μαγευτικοῦ τούτου οἴκου. Γυνὴ ὑπερβᾶσα τὸ πεντηκοστὸν ἔτος τῆς ἡλικίας, ὑψηλὴ τὸ ἀνάστημα καὶ μᾶλλον εὔσαρκος, ἐπάργυρον τὴν κόμην, μὲ γλυκὺ καὶ σταθερὸν ἐπὶ τῶν χειλέων μειδίαμα, κάτοπτρον τῆς ψυχικῆς αὐτῆς εὐεξίας, μόνιμος εἰς τὸ βῆμα, ἐμβριθὴς εἰς τὸ βλέμμα μετὰ καλοκἀγάθου συμπεριφορᾶς, ὁρμαθὸν ἀντικλείδων φέρουσα ἐπὶ τῆς ζώνης, ἔδραμε πρὸς ἡμᾶς τείνουσα φιλικὴν καὶ θερμὴν τὴν χεῖρα.

Ἦτο πράγματι ὁ ἀληθὴς ἄγγελος τῶν ἐν μετανοίᾳ θλιβομένων γυναικῶν, διὰ τοῦ ὁποίου κατήρχετο ἡ θεία χάρις ἐπ' αὐτῶν, καὶ ἀνετείνοντο ψυχαὶ ἐν ἀληθεῖ μετανοίᾳ πρὸς τὸν Ὕψιστον. Τοιαύτης οὔσης τῆς Διευθυντρίας τοῦ καταστήματος, εὔκολον ἦτο νὰ μαντεύσῃ τις ὁποῖος τίς ἦτο καὶ ὁ χαρακτὴρ τοῦ ἔσω τελουμένου μεγάλου ἔργου. Εἰς τὸ πρόγευμα ἡ αὐτὴ γυνή, ἥτις μᾶς ἤνοιξε τὴν θύραν ὑπηρέτει τὴν τράπεζαν. Ἠρώτησα μετὰ πολλῆς περιεργείας περὶ ταύτης καὶ ἔμαθον τὸ ἑξῆς, ἀξιοσημείωτον μέρος τοῦ βίου τῶν ἐγκλείστων. Ἡ γυνὴ αὕτη πρὸ τεσσάρων ἐτῶν παρεδόθη ὑπὸ τῶν ἀρχῶν εἰς τὰς φυλακὰς ταύτας ἐν οἰκτρᾷ ἠθικῇ καταστάσει καὶ μεγάλῃ νευρικῇ ἐξάψει. Εἶχε καταδικασθῇ εἰς πενταετῆ εἱρκτὴν καὶ εἰς περιορισμὸν ἀπομονωτικὸν τριῶν μηνῶν. Ὅταν τὴν ἔφερον, τοιαύτην παρέσχεν ἀντίστασιν εἰς τοὺς κλητῆρας, ὥστε ἡ κυρία Johnson ἐνόμισεν, ὅτι εἶχε πάθει τὰς φρένας. Δὲν ἠνείχετο κατ' οὐδένα τρόπον νὰ θέσῃ κλητὴρ χεῖρα ἐπ' αὐτῆς. Τοῦτο ἰδοῦσα ἡ φιλάνθρωπος γυνή, διέταξε νὰ τὴν ἀφήσουν ἐλευθέραν εἰς τὰς χεῖρας αὐτῆς. Τὴν παρέλαβεν ἀμέσως εἰς τὰς ἀγκάλας της καὶ θωπεύουσα αὐτὴν ὡς ἀσθενὲς παιδίον τὴν ὡδήγησεν εἰς τὸ διαμέρισμα τῶν τιμωριῶν, ἵνα τὴν κλείσῃ ἐντὸς δωματίου σκοτεινοῦ, ὅπως διέταττεν ὁ νόμος, μέχρις οὗ καθησυχάσῃ ἡ νευρικὴ αὐτῆς ταραχή. Ὅταν ἔλαβεν ἡ δυστυχὴς γνῶσιν, ὅτι ἔμελλε νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸ τρομερὸν τοῦτο δωμάτιον ἀπὸ τοῦ ὁποίου οὐδεμία φωνὴ παρήγορος δι' αὐτὴν ἠδύνατο νὰ ἐξέρχηται ται καὶ οὐδεμία ἀκτὶς ἡλίου νὰ εἰσέρχηται, ἐντὸς δὲ τοῦ ὁποίου δὲν ὑπῆρχεσκεῦος, στρωμνὴ ἢ κάθισμα, οἱ τοῖχοι καὶ τὸ ἔδαφος ἦσαν κεκαλυμμένα δι' ἐλαστικοῦ κόμμιος, ἤρχισε κλαίουσα καὶ ἔξαλλος ἐκ φόβου

ΔΙΟΜΗΔΗΣ ΠΟΛΥΧΡΟΝΙΑΔΗΣ

νὰ ἕρπῃ πρὸ τῶν ποδῶν τῆς Johnson καθικετεύουσα αὐτὴν νὰ μὴ τὴν κλείσῃ ἐντὸς τοῦ δωματίου ἐκείνου, διότι ἤθελε βεβαίως τρελλαθῇ. — «Ἐσπάραττεν ἡ καρδία μου, μοὶ ἔλεγεν, εὕρισκον τὸν νόμον σκληρὸν καὶ ἄδικον, ἔτρεμον διὰ τὴν κατάστασιν τοῦ νοὸς τῆς γυναικὸς καὶ ὅμως ἔπρεπε νὰ ὑπακούσω εἰς τὸν νόμον τοῦ ὁποίου ἤμην ὑπάλληλος. Τὴν ἔκλεισα λοιπὸν ὡς ἐν τάφῳ καὶ ἀπεχώρησα αὐτὴν ἐκ τῆς ζωῆς τῶν ἔξω. Ἤμην τεταραγμένη καὶ δυστυχὴς μέχρις οὗ τελειώσω τὰς ἐργασίας τῆς ἡμέρας διότι εἶχον πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν μου διηνεκῶς, τὴν ἔκφρασιν τῆς ἀγρίας ἀπελπισίας τῆς καταδίκου καὶ ἦτον ἀδύνατον νὰ ἡσυχάσω. Τὸ ἑσπέρας μετὰ τὴν γενικὴν προσευχὴν τῶν ἐγκλείστων, ἤνοιξα ἡσύχως τὴν θύραν τοῦ φοβεροῦ δωματίου, ἀλλ' οὐδεμία ἠκούετο πνοὴ ἀνθρώπου ζῶντος· εἰσῆλθον καὶ ἔκλεισα τὴν θύραν· ἔμελλον νὰ διανυκτερεύσω ἐντὸς αὐτοῦ διὰ νὰ ἐλαττώσω τὴν ὀξύτητα τῆς τιμωρίας. Μετ' ὀλίγα λεπτὰ ἤκουσα ἀναφιλητὰ καὶ πικροὺς στεναγμούς. Εἶχον ἀνάγκην νὰ τὴν περιλάβω εἰς τὰς ἀγκάλας μου καὶ διὰ τῶν θωπειῶν μου νὰ κάμω ὅ,τι ὁ νόμος ἀδυνατεῖ νὰ κατορθώσῃ διὰ τῆς αὐστηρότητος τῶν τιμωριῶν. Ἀτυχῶς τοῦτο δὲν μοὶ ἐπετρέπετο. Διενυκτέρευσα οὕτω εἴς τινα γωνίαν τοῦ δωματίου προσευχομένη διὰ τὸ ἄθλιον τοῦτο πλάσμα. Μετ' οὐ πολὺ καταβληθεῖσα ἐκ τῶν συγκινήσεων ἀπεκοιμήθη, ἐνῷ ἐγὼ παρ' αὐτῇ ἠγρύπνουν. Τὴν πρωΐαν ἤνοιξα ἡσύχως τὴν θύραν διὰ νὰ ἐξέλθω, ὅτε περιβαλοῦσα ἡ νεαρὰ κατάδικος τοὺς πόδας μου δι' ἀμφοτέρων τῶν χειρῶν ἐν συγκινήσει παραδόξῳ καὶ κλαίουσα, «Μ'ἐσώσατε καλὴ Κυρία, μοὶ εἶπε, μὲ ἐσώσατε! Οὐδέποτε μὲ ἠγάπησεν ἄνθρωπος ὡς μὲ ἀγαπᾶτε ἐσεῖς, ἔχω λοιπὸν εἰς τὴν γῆν ἄνθρωπον νὰ μὲ ἀγαπᾷ! Ὢ εἶμαι τώρα εὐτυχὴς καὶ ἑτοίμη νὰ ὑποστῶ ἀγογγύστως τὴν τιμωρίαν μου πλησίον σας».

«Ἔκτοτε μετέβαλε διαγωγήν, ἐγένετο ὁποία τὴν βλέπετε, εἶναι τὸ παράδειγμα τῆς εὐσεβείας καὶ τῆς ταπεινοφροσύνης, οὐδέποτε δὲ συνεχώρησεν εἰς ἑαυτὴν τὸ ἁμάρτημα δι' ὃ κατεδικάσθη. Τὴν παρέλαβα παρ' ἐμοὶ μετὰ τριετῆ δοκιμασίαν, μὲ ὑπηρετεῖ πιστῶς, καὶ μὲ περιποιεῖται μετ' ἀγάπης ἱερᾶς. Αὐτὴ μετέβαλε τὴν οἰκίαν μου εἰς παράδεισον διὰ τῶν ἀνθέων τούτων καὶ εἶναι ὁ ἀχώριστος σύντροφός μου. Ὅταν τὸ ἑσπέρας παίζω ἐπὶ τοῦ κλειδοκυμβάλου, κάθηται ὄπισθέν μου καὶ χύνει θερμὰ καὶ ἥσυχα δάκρυα, πολλάκις δὲ μετ' ἐνθουσιασμοῦ ἀσπάζεται τὴν χεῖρά μου. Ἓν μόνον εἰσέτι δὲν κατώρθωσα νὰἐξαλείψω ἐξ αὐτῆς, τὴν βαρυθυμίαν, ἥτις ὅσον τελειοποιεῖται αὕτη τόσον γίνεται ἐπαισθητοτέρα».

Μετ' εὐλαβείας ἤκουον τὴν σοφὴν ταύτην παιδαγωγὸν τῶν ψυχῶν

καὶ ἤμην εὐτυχὴς διότι εὑρισκόμην πλησίον της. Ἦσαν λοιπὸν φυλακαὶ αὗται, ἢ τόπος ἱερός; Τρεῖς ἔζησα ἡμέρας ἐνταῦθα ἀκολουθοῦσα μετὰ πολλῆς προσοχῆς καὶ εὐλαβείας τὸ ἀναμορφωτικὸν ἔργον τῆς Johnson, σημειοῦσα καὶ μελετῶσα μετὰ πολλοῦ ἐνδιαφέροντος τοὺς λόγους αὐτῆς. Τὴν πρώτην ἡμέραν, ἐπεσκέφθην τὰς αἰθούσας ἁπάσας τῆς ἐργασίας, τὰ ἀπομονωτικὰ δωμάτια, τὸ πλυντήριον, σιδηροτήριον, μαγειρεῖον, ἀρτοποιεῖον, τὴν μεγίστην μηχανὴν δι' ἧς μεταδίδεται ἡ θερμότης εἰς τὰ καταστήματα πάντα, τὸ θερμὸν ὕδωρ, ἔνθα τελεῖται πᾶσα μηχανικὴ κίνησις, ἐν γένει δ' ἁπάσας τὰς λοιπὰς ὑπηρεσίας. Εἶδον καὶ ἐδιδάχθην πῶς τελεῖται πλήρης ἡ λειτουργία τῶν φυλακῶν, λησμονήσασα, ὅτι εὑρισκόμην εἰς τόπον τιμωρίας, ἐν εὐλαβείᾳ δὲ καὶ συγκινήσει συνεχῶς περὶ πάντων διηρώτων τὴν ἀκούραστον ὁδηγόν μου, καὶ μάλιστα ὅ,τι ἀπέβλεπε τὴν Διεύθυνσιν, τὸ παιδαγωγικὸν καὶ ψυχαγωγικὸν ἔργον, ἔνθα ἔκπληκτος, ἀπλήστως ἀπεταμίευον γνώσεις, σχετίζουσα τὰ πάντα πρὸς τὸ παιδαγωγικόν μου ἔργον, χάριν τῆς νεαρᾶς ἡμῶν πατρίδος. Πανταχοῦ ἐπεκράτει πειθαρχία αὐστηροτάτη μετὰ χριστιανικῆς ἀγάπης, τάξις ἀπερίγραπτος καὶ ἀκατανόητος δι' ἡμᾶς τοὺς Ἀνατολίτας, ἑνότης διοικήσεως καὶ διευθύνσεως καθ' ὅλας τὰς ἐργασίας καὶ διατάξεις.

Τὴν μεθεπομένην, ἥτις ἦτο Κυριακή, ἀνήλθομεν εἰς τὴν εὐρύχωρον καὶ φιλόκαλον ἐκκλησίαν τῶν φυλακῶν, ὅτε ἡ μὲν κυρία Johnson ἐκάθησε παρὰ μουσικῷ ὀργάνῳ ἐπὶ τῆς ἐξέδρας, ἐγὼ δὲ παρ' αὐτῇ. Ὁ κώδων ἤρχισε σοβαρῶς νὰ ἠχῇ καὶ ἑκατέρωθεν εἰσήρχοντο αἱ ἔγκλειστοι κατὰ κατηγορίας, λαμβάνουσαι τὰς ἕδρας των ἡσύχως καὶ ἀθορύβως. Εἰσῆλθον ἅπασαι μετὰ τῶν ἀξιωματικῶν γυναικῶν, αἵτινες ἐκάθησαν κάτωθεν τῆς ἐξέδρας ἀντικρύζουσαι πρὸς τὰς γυναῖκας. Ἠγέρθη ἡ Johnson, καὶ ἠγέρθησαν πᾶσαι· ἀνεγνώσθησαν εὐχαὶ οὐδεμίαν ἔχουσαι χροιὰν τῶν ποικίλων ἐν Ἀμερικῇ αἱρέσεων καὶ μετ' ὀλίγον ἤρχισεν ὁ χορὸς σύμπας συγκείμενος ἐκ 450 γυναικῶν νὰ ψάλλῃ τὸν ἑωθινὸν ὕμνον. Αἱ πλεῖσται γυναῖκες ὠχραὶ καὶ μελαγχολικαί, ἐφαίνοντο ἐν ἀληθεῖ μετανοίᾳ. Τὸ θέαμα ἦτο σοβαρώτατον καὶ συγκινητικώτατον· ἥνωτα καὶ ἐγὼ τὴν καρδίαν καὶ τὴν φωνήν μου μετ' αὐτῶν καὶ ᾐσθανόμην ὅτι ἡ σοφὴ καὶ εὐσεβὴς ἐκείνη ἱέρεια τῶν εὐχῶν συνήνωνεν ἰσχυρῶς πάσας ἡμᾶς ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῆς καὶ μετ' αὐτῆς ἀνηρχόμεθα εἰς χώρας ἁγιασμοῦ καὶ εὐλογίας. Εἰς τὸ βάθος τῆς ἐξέδρας δύο ἀνηρτοῦντο μέγισται εἰκόνες ἐλαιογραφημέναι μετὰ πολλῆς τέχνης· ἡ μὲν ἐκ δεξιῶν παρίστα τὴν εἰκόνα τοῦ Σωτῆρος σώζοντος τὴν μετανοοῦσαν Μαγδαληνὴν ἐκ τῆς λι-

θοβολήσεως, ἡ δ' ἑτέρα τὴν τῆς Ἁγίας Παρθένου ἐπὶ τοῦ θρόνου καθημένης· εἰς τὰ γόνατα αὐτῆς στηρίζεται μήτηρ ἀπηλπισμένη καὶ ἐν σπαραγμῷ ζητοῦσα παραμυθίαν· κάτω τῶν βαθμίδων κατάκειται τὸ τέκνον της, νεκρόν, γυμνόν, τοῦτο δὲ ὀλίγα μόνον καλύπτουσιν ἄνθη. Εἶναι ἔργον τὸ ὁποῖον εἶχε βραβευθῆ ἐν τῇ αἰθούσῃ τοῦ Λουξεμβούργου τῶν Παρισίων πρό τινων ἐτῶν. Ὅταν κατήλθομεν ἐκ τῆς ἐκκλησίας, «Δὲν εἶναι μεγάλη πολυτέλεια νὰ ἔχητε ἐντὸς τῶν φυλακῶν τούτων εἰκόνας τόσον μεγάλης ἀξίας» ; εἶπον εἰς τὴν ὁδηγόν μου μετά τινος ἀπορίας. «Ἂν ἠδυνάμην, μοὶ ἀπήντησε, θὰ εἶχον διακοσμήσει οὐ μόνον τοὺς τοίχους τῆς ἐκκλησίας ἀλλὰ καὶ τοὺς διαδρόμους δι' ἀναλόγων εἰκόνων· δὲν γνωρίζετε ὁπόσην ἐπιρροὴν ἔχει ἡ τέχνη ἐπὶ τῶν ψυχῶν τῶν κρατουμένων καὶ ὁπόσον παιδαγωγεῖ αὐτοὺς ἡ παράστασις παντὸς καλοῦ». Τότε ἔμαθον ὅτι πρό τινων ἐτῶν οἱ τοῖχοι τῆς ἐκκλησίας ἦσαν μέλανες, ἐκαλύπτοντο δὲ δι' ἐπιγραφῶν τρομερῶν, ἀπειλητικῶν καὶ σκληρῶν, ὅτι ἡ Johnson ἀφῄρεσε τὰ ἀπειλητικὰ ῥητά, ἐχρωμάτισε τοὺς τοίχους λευκοὺς καὶ ἐπρότεινε ν' ἀναρτηθῶσιν αἱ δύο αὗται εἰκόνες. «Πρὸ τεσσάρων ἐτῶν μετὰ τὴν ἑωθινὴν προσευχὴν καὶ τὸ ᾆσμα, τὴν ἡμέραν καθ' ἣν ἀπεκαλύφθη ἡ εἰκὼν αὕτη, ἡρμήνευσα τὴν ὑπόθεσιν αὐτῆς καὶ μετὰ πολλῆς προσοχῆς ἀνέσυρα τὸ παραπέτασμα, μοὶ εἶπε σπουδάζουσα ἐπὶ τῆς μορφῆς των τὰς ἐντυπώσεις.—Ἔμενον, ἅπασαι ἔκπληκτοι καὶ συγκεκινημέναι, ἐν δὲ τῇ ὠχρότητι πολλῶν εἶδον, ὅτι ἔπρεπε νὰ σύρω τὸ παραπέτασμα καὶ νὰ διακόψω τὴν ἔντονον συγκίνησιν, ἐπειδὴ αἱ πλεῖσται εἰσὶ νευρικαὶ καὶ πολὺ εὐαίσθητοι· τὰς διέταξα ν' ἀποχωρήσωσιν. Ἐξῆλθον πᾶσαι μὲ τὸ βῆμα ἐλαφρότερον καὶ μὲ ἀκτῖνα ἐλπίδος, πλὴν μιᾶς νεαρᾶς γυναικός, ἥτις ἔμενεν ἀκίνητος. Ὑπέμνησα αὐτῇ τὰς συνεπείας τῆς παρακοῆς, ἀλλὰ δὲν ἐκινεῖτο· ὅταν ἡ τελευταία ἔκλεισε τὴν θύραν, ἠγέρθη αὕτη καὶ κλαίουσα ἐγονάτισε πρὸ ἐμοῦ, παρακαλοῦσά με ἱκετευτικῶς νὰ ἀνασύρω τὸ παραπέτασμα καὶ νὰ τῇ συγχωρήσω νὰ μείνῃ δύο μόνον λεπτά ! τὸ ἔπραξα ! — Ἔχυσε δάκρυα πύρινα. — Τὸ βεβαρυμένον μέτωπόν της κατὰ μικρὸν ἀπέκτησεν ἔκφρασιν τόσον ἤρεμον, ὡς νὰ εἶχε διαφωτίσει αὐτὸ ἀκτὶς ζωηρὰ ἡλίου, ἠγέρθη καὶ εὐχαριστήσασά με θερμῶς «εἶμαι ἑτοίμη νὰ ὑποστῶ τὴν τιμωρίαν μου διὰ τὴν παρακοήν, μοὶ εἶπε, «ἀφοῦ ὁ Κύριος ἀγαπᾷ τὰς μετανοούσας ἁμαρτωλοὺς γυναῖκας, ἔχω ἐλπίδας». Ἔκτοτε προσπαθῶ νὰ εἰσάγω ὅ,τι δύναμαι ἔργον τέχνης καὶ κατὰ τὰς Κυριακὰς παρέχω αὐταῖς ἡδονὰς καλλιτεχνικὰς ὑψηλοτέρας φύσεως δι' ὧν ἐξημεροῦται ὁ τραχυνθεὶς αὐτῶν χαρακτήρ».

Ἡ γυνὴ αὕτη τῆς ἀληθοῦς εὐσπλαγχνίας ἔχει μυστικὴν ἀστυνομίαν εἰς τὴν πόλιν, ἐκ κυρίων περιωπῆς εἰς διαφόρους πόλεις τῆς Μασσαχουσέτης· αὗται εὑρίσκουσιν εἰς τὰς οἰκογενείας θέσεις διὰ τὰς ἐξερχομένας τῶν φυλακῶν καὶ οὐδεὶς λαμβάνει γνῶσιν τοῦ παρελθόντος αὐτῶν. Τρεῖς μόνον ἐκ τῶν πολλῶν ἐξελθουσῶν ἐπὶ μίαν πενταετίαν, ἐπανῆλθον εἰς τὰς φυλακὰς καὶ αὗται ἐν κραιπάλῃ συλληφθεῖσαι. Ἡ ἐσωτερικὴ διάταξις τῶν φυλακῶν τούτων, τοῦ νοσοκομείου, τοῦ βρεφοκομείου, καὶ ἅπασα ἐν γένει ἡ ἐργασία εἶναι τόσον καλῶς διωργανισμένη, ὥστε κινεῖται τὸ πᾶν ὡς μηχανὴ ὡρολογίου, ἡσύχως καὶ ἀθορύβως. Τοιαύτη ἡ γυνὴ ἐν τῇ φιλανθρωπίᾳ! Δι' αὐτῆς οἱ νόμοι τῆς πατρίδος ὑπηρετοῦνται εὐλαβῶς καὶ βελτιοῦται ὁ τιμωρούμενος!

* *
* * * *

Ἐπανελθοῦσα εἰς τὴν Βοστώνην εὗρον τὴν κυρίαν Χάου παρασκευαζομένην διὰ τὸ ἐτήσιον γενικὸν συνέδριον τοῦ Συλλόγου (τῶν σοφῶν γυναικῶν τῆς Νέας Ἀγγλίας), ὅπερ ἔμελλε νὰ συγκροτηθῇ εἰς τὴν Πορθμείαν (Détroit), τὴν κειμένην μεταξὺ τῶν δύο λιμνῶν Ἐρίης καὶ Ὀνταρίο. Ἐπειδὴ κατὰ προηγουμένην συνεδρίασιν ἐν Βοστώνῃ εἶχον ἐκλεγῇ μέλος ἐπίτιμον τοῦ σωματείου τούτου, προσεκλήθην νὰ παρακαθήσω καὶ ἐγὼ μετὰ τῶν μελῶν τοῦ Προεδρείου, οὗτινος Πρόεδρος ἦτο ἡ κυρία Χάου, εἰς τὸ συνέδριον τῆς Δετροάττης. Ἦτο τὸ δέκατον ἕκτον ἐτήσιον συνέδριον τοῦ σωματείου. Τὸ Προεδρεῖον συνέκειτο ἐξ ἀντιπροέδρων μὲν 12, ἐπιμελητριῶν 14, τῶν προέδρων τῶν κατὰ τμήματα ἐργασιῶν 10, 2 γραμματέων, τῆς ταμίου 2 δημοσιογράφων καὶ πλήθους ἄλλων ἀντιπροσώπων· ἑκάστη τῶν γυναικῶν τούτων, οὖσα κάτοικος ἄλλης πόλεως, ἦτον ἀντιπρόσωπος μιᾶς πολιτείας ἢ πόλεων ὡρισμένων πολιτείας τινός. Γυναῖκες πείρας ἐκτάκτου, ἡλικίας ὡρίμου καὶ παιδεύσεως μονίμου καὶ εὐρυτάτης. Ἡ πόλις ἐν ᾗ ἐνιαυσίως προσέρχονται εἰς συνέδριον, ἑορτάζει τὴν παρουσίαν τῶν γυναικῶν τούτων δημοσίᾳ, φιλοτιμουμένη νὰ φιλοξενῇ αὐτὰς μετὰ τιμῶν ἐκτάκτων. Τοιαύτην ἑορτὴν ἔμελλε νὰ τελέσῃ ἡ Πορθμεία διὰ τὴν δεκάτην ἕκτην συνεδρίαν τοῦ 1888. Τὸ πρόγραμμα τῶν συζητήσεων ἦτον ἤδη ἀπὸ μηνὸς γνωστόν. Ἡ κυρία Ἰουλία Χάου ὡς ὑπόθεσιν εἶχε, «βίος ὑψηλὸς καὶ ζῆν ὑψηλά», ἡ Ida Honltin ἐξ Ἀϊόας ἱερεὺς γυνὴ «περὶ τῆς θέσεως τῆς γυναικὸς ἐν τῇ θρησκείᾳ», ἄλλη «περὶ τοῦ ὀργανισμοῦ τῆς ἐργασίας τῶν γυναικῶν», ἄλλη «ὁποία τις πρέπει νὰ ἦναι ἡ ἐνδυμασία τῆς γυναικός», ἄλλη «περὶ τῆς βιοτεχνικῆς παιδεύσεως τῶν κορασίων», ἄλλη «ὅτι ἡ

γυνὴ πρέπει νὰ ἦναι φύλαξ τῆς δημοσίου ὑγείας», ἄλλη «περὶ τῆς ἀγνότητος τῶν ἠθῶν ἐν τῇ κοινωνίᾳ διὰ τῆς γυναικός», «σύγκρισις τῆς γυναικείας ἐργασίας πρὸς τὴν ἐργασίαν τῶν ἀνδρῶν καὶ στατιστικαὶ σημειώσεις ἐμφαίνουσαι τὴν ὑπεροχὴν τοῦ ἀνδρός» ὑπὸ τῆς ἐμπνευσμένης ἱερείας Blackuell, ἄλλη «ἡ ποίησις ἐν τῷ πρακτικῷ βίῳ», ἄλλη «νομοθετικὴ ἄποψις τοῦ ζητήματος τῆς ἐγκρατείας», ἄλλη «αἱ λειτουργίαι τοῦ κοινωνικοῦ βίου». Τοιαῦται ἦσαν αἱ ὑποθέσεις τὰς ὁποίας ἔμελλον νὰ παρουσιάσωσιν αἱ σοφαὶ αὗται γυναῖκες, μεμελετημέναι καὶ συντεταγμέναι εἰς πραγματείας καταλλήλους πρὸς τὴν περίστασιν. Ἐνεῖχε πολὺ τὸ γόητρον τὸ συνέδριον τοῦτο, ὅθεν καὶ μετ' εὐγνωμοσύνης ἀπεδέχθην τὴν πρόσκλησιν. Ἠγγέλθη τηλεγραφικῶς εἰς τὴν ἐν Πορθμείᾳ ἐπὶ τῆς ὑποδοχῆς ἐπιτροπὴν καὶ ἡ ἄφιξίς μου μετὰ τῶν ἄλλων, ὅπως ὁρισθῇ κατάλυμμα καὶ δι' ἐμέ.

Ἀνεχωρήσαμεν οὕτω μετὰ δύο ἡμέρας διὰ τῆς γραμμῆς τῆς Προνοίας πρὸς τὸν Καναδᾶ. Διετρέχομεν ἐν ἠλεκτρικῇ ταχύτητι τὰς ἀπεράντους ἐκτάσεις τῶν παρθενίων δασῶν, διερχόμεναι ἀλληλοδιαδόχως ἐσχεδιασμέναςμελλούσας πόλεις, μὲ τὰς ὁδοὺς ῥυμοτομουμένας, τὰς πλατείας ἑτοίμους, τὰ ὑδραυλικὰ ἔργα πλήρη εἰς χρῆσιν καὶ τὸν φωτισμὸν πολλαχοῦ ἐν ἐνεργείᾳ. Μοὶ ἐφαίνετο, ὅτι αἱ πόλεις ἐβλάστανον ἐνταῦθα, ὅπως καὶ τὰ φυτά. Οἱ πρακτικοὶ Ἀμερικανοὶ τῶν πολιτειῶν τῆς Νέας Ὑόρκης καὶ τῆς Μασσαχουσέτης εἶχον ἤδη ἑτοιμάσει πλῆθος ἐσχεδιασμένων πόλεων, δι' ὧν συνήπτετο ὁ Καναδᾶς πρὸς τὰς Πολιτείας ταύτας. Ὅ,τι καθ' ὁδὸν ἔβλεπον, ἦτο μέγα, νέον καὶ ἐκπληκτικόν, αἱ δ' ἐντυπώσεις μου ἦσαν τόσον πυκναὶ καὶ ἀλλεπάλληλοι, ὥστε μετὰ κόπου συνεκράτουν τὴν ἑνότητα αὐτῶν.

Μετὰ εἴκοσιν ἓξ ὡρῶν σιδηροδρομικὴν πορείαν ἐστάθμευσα παρὰ τοὺς περιωνύμους καταρράκτας τοῦ Νιαγάρα. Ἐπὶ μίαν ὅλην ἡμέραν διέτρεχον ἐφ' ἀμάξης, καθ' ὅλας τὰς διαστάσεις, τὸν Ἀμερικανικὸν καὶ τὸν Βρεττανικὸν Καναδᾶν, τοὺς ὁποίους διαζευγνύουσι δύο μέγισται γέφυραι ἐπὶ τῶν καταρρακτῶν καὶ τρίτη σιδηροδρομική. Οὐδεμία γλῶσσα, οὐδεὶς χρωστήρ, οὐδεὶς ποιητὴς νὰ παραστήσῃ δύναται τὸ μεγαλεῖον τοῦ θείου τούτου πανοράματος. Εἶναι μέγα! Ὄντως μέγα καὶ καταπληκτικόν! Φαντασθῆτε τὸν Σαρωνικὸν κόλπον μεταξὺ Ἀττικῆς καὶ Αἰγίνης δονούμενον καὶ παφλάζοντα δι' ὑπογείου καὶ ὑφερρυσικῆς δυνάμεως ποικίλως καὶ ἀντιθέτως, τὰ δὲ ὕδατα πυκνῶς στροβιλούμενα καὶ σπώμενα εἰς ἀτμώδεις ἀφροὺς νὰ ἐπισκιάζωσι τὸν ἥλιον καὶ τοῦτο μέχρι τοῦ στενοῦ τῆς Σαλαμῖνος, ἔνθα ταῦτα ὑπερπηδῶντα προμαχῶνας γρανιτι-

κούς, νὰ ῥίπτωνται ἀπὸ ὕψους 200 ποδῶν εἰς τὴν εὐρύχωρον καὶ γρανιτικὴν κοίτην τῆς Σαλαμινίου θαλάσσης, ἤτοι τὴν κοίτην τοῦ Νιαγάρα, ὁπόθεν ἀρχὴν λαμβάνει ὁ ποταμός, φαντασθῆτε ἑκατέρωθεν τῶν ὀχθῶν τούτων μηχανὰς δι' ὧν κατέρχονται οἱ ῥιψοκίνδυνοι περιηγηγηταὶ εἰς τὸ βάθος τῆς κοίτης τοῦ τρομεροῦ τούτου ποταμοῦ, ὅπου τὸ παφλάζον ὕδωρ συσπειρούμενον πυκνῶς εἰς διάστημα ἑνὸς μιλίου ἀποστάσεως, καθιστᾷ ἀδύνατον πᾶσαν ἀπόπειραν διαπλεύσεως, φαντασθῆτε τὰς ὑπερκειμένας παρὰ τὰς ὄχθας γαίας κατασκεπεῖς ὑπὸ τῶν περιωνύμων δασῶν τοῦ Καναδᾶ, φαντασθῆτε, σεῖς οἱ εὐδαίμονες κάτοικοι τοῦ νησιωτικοῦ πελάγους τῆς Ἑλλάδος, ἐντὸς τοῦ ὁποίου κατεσπαρμέναι νῆσοι παρέχουσι θάρρος εἰς τὸν ναυτιλλόμενον καὶ εὐφροσύνην, φαντασθῆτε εἰς τὸ μέσον τῆς μεταξὺ Αἰγίνης καὶ Ἀττικῆς, παφλαζούσης καὶ συνδονουμένης θαλάσσης, τρεῖς καταφύτους καὶ καλλιτεχνικωτάτας ἀδελφὰς νήσους, ἐπιχαρίτως καὶ κομψῶς διασκευασμένας ὑπὸ τῆς τέχνης, συνδεομένας δὲ πρὸς τὴν χέρσον γῆν καὶ πρὸς ἀλλήλας διὰ γεφυρῶν καλλιτεχνικωτάτων, τὰς ὁποίας ἀλλεπαλλήλως λούουσιν οἱ ἀτμώδεις ἀφροὶ τοῦ ὑγροῦ ἐκείνου στοιχείου τοῦ παρασκευαζομένου μυστηριωδῶς πρὸς τὴν μεγαλοπρεπῆ κατάπτωσιν, ταῦτα πάντα συνενώσατε ἐν τῇ καλλιτέχνῳ ὑμῶν καὶ ζωηρᾷ φαντασίᾳ, ἵνα ἔχητε καὶ πάλιν ἀμυδρὰν τινα ἰδέαν τῆς μεγαλοπρεποῦς σειρᾶς τῶν καταρρακτῶν, τοῦ ὅλου ἐξαισίου ἐκείνου φαινομένου τῆς φύσεως!

Ἤμην ἱκανῶς τολμηρὰ νὰ προβῶ μέχρι τῆς τρίτης νήσου, ἀλλ' ἡ διάβασις τῆς γεφύρας μοὶ ἐφάνη ἐπικίνδυνος. Ταραχὴ νευρικὴ ἐν τῷ μέσῳ τοῦ μεγάλου ἐκείνου φυσικοῦ φαινομένου μὲ προσείλκυε τρόπον τινὰ ἡδέως καὶ μυστηριωδῶς, ἵνα συγχωνευθῶ μετ' αὐτοῦ καὶ συναποτελέσω τὸν μέγαν τῆς λατρείας ὕμνον πρὸς τὸν Δημιουργὸν τοῦ φαινομένου! Οὕτω κρατουμένη ἰσχυρῶς ἐπὶ τῶν ἑκατέρωθεν σιδηρῶν κιγκλίδων καὶ συνεχομένη ὑπὸ φόβου, ἔσπευσα ν' ἀναχωρήσω.

Ἦτο τάχα εὔλογον νὰ ἐγκαταλείψω ἀμέσως τὰ θέλγητρα ταῦτα; Ἤμην μόνη μετὰ τοῦ ὁδηγοῦ μου, ἀλλ' εἶχον τὴν πατριωτικὴν φιλοτιμίαν νὰ μὴ καθυστερήσω τῶν τολμηρῶν Ἀμερικανῶν περιηγητῶν· ἤμην ἐν ταὐτῷ ἡ πρώτη ἴσως Ἑλληνὶς ἡ ἐπισκεπτομένη τοὺς καταρράκτας, καὶ ἡ ἀπόφασις τῆς Ἑλληνίδος δὲν ἔπρεπε νὰ μείνῃ ἀπαρατήρητος. Ἔπρεπε καὶ ἐγὼ νὰ ἐπισκεφθῶ τὸ τρομερὸν ἄντρον τὸ κείμενον εἰς τὸ βάθος τοῦ χάους, ὅπου κατακρημνίζονται τὰ ὕδατα μετὰ πατάγου κλονοῦντος τὰς πέριξ χώρας. Ἐπεχείρησα ἐντεῦθεν μόνη τὴν κάθοδον ταύτην, ἀρνουμένου τοῦ ὁδηγοῦ μου νὰ μὲ ἀκολουθήσῃ. Στενὴ καὶ σιδηρᾶ γέφυρα ἐξαρτω-

μένη ἀπὸ τῶν ἀποτόμων ἐκείνων γρανιτικῶν ὀχθῶν, ἄγει πρὸς τὸ ἄντρον. Ἂν καὶ εὑρισκόμεθα περὶ τὰ μέσα Νοεμβρίου, ἂν καὶ αἱ πρῶται νιφάδες χιόνος ἔπιπτον ἐπὶ τῶν καταπρασίνων φυλλωμάτων τῶν δασῶν, τὸ δὲ τῶν καταρρακτῶν ὕδωρ ἐξατμιζόμενον τρία εἶχεν ἤδη σχηματίσει ἰριδωτὰ τόξα, ἐγὼ ἐπροχώρουν πρὸς τὰ κάτω, λουομένη ὑπὸ τῶν καταπιπτόντων περὶ ἐμὲ ὑδατωδῶν νεφῶν. — Ἀδιάφορον. — Ἔπρεπε νὰ προχωρήσω! — Ἔφθασα τέλος πρὸ τοῦ ἄντρου συνεχομένη ὑπὸ αἰσθήματος φόβου καὶ εὐλαβείας. Ὑπεράνω τῆς κεφαλῆς μου κατεκρημνίζετο ἡ θάλασσα μὲ τοιαύτην ὁρμήν, ὥστε μοὶ προυξένει ἴλιγγον. Μικρά τις τῆς γρανιτικῆς ἐκείνης ὄχθης ὑποχώρησις εἰς τὴν ὁρμὴν τοῦ ὕδατος, θὰ μὲ κατέθαπτεν ἐντὸς ὑγροῦ τάφου! Ὄπισθέν μου τὸ σκοτεινὸν ἄντρον, ἐμπρὸς τὸ καταπίπτον ἐκεῖνο ὁρμητικὸν στοιχεῖον, μὲ εἶχον ἀποκλείσει ἐντελῶς τοῦ ἔξω κόσμου καὶ ᾐσθανόμην πράγματι ἐμαυτὴν ἐντὸς τάφου κεκλεισμένην! ἀλλ' ἐντὸς τάφου μεγαλοπρεποῦς, ἔνθα διηνοίγετο πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν μου, πρῶτον ἤδη ἐπὶ ζωῆς μου, ὁ ἀληθὴς ναὸς τῆς λατρείας τοῦ θείου. Ὅ,τι αἱ κοινωνίαι καὶ αἱ βιωτικαὶ περιπέτειαι, αἱ δοκιμασίαι καὶ οἱ ἀγῶνες τοῦ βίου εἶχον σβέσει ἐν τῇ καρδίᾳ μου, μοὶ ἀπέδιδε πλουσίως καὶ ἀφθόνως ὁ μέγας οὗτος ἀχειροποίητος ναὸς τῆς λατρείας τοῦ Δημιουργοῦ, τῆς μεγάλης ταύτης φύσεως. Εἶχον κατέλθει μετὰ φόβου καὶ δειλίας, καὶ ἀνηρχόμην ἔχουσα τὴν καρδίαν πλήρη ἐλπίδος καὶ πίστεως.

Αἱ λοιπαὶ ἐπισκέψεις καθ' ἅπασαν τὴν γραμμὴν τῶν καταρρακτῶν εἰς τὰς ὄχθας τοῦ ποταμοῦ, αἱ διὰ μηχανῶν κάθοδοι εἰς τὴν ὑφαλώδη κοίτην τοῦ Νιαγάρα, πάντα ταῦτα μοὶ ἦσαν εὔκολα καὶ παιδιαὶ μετὰ τὴν εἰς τὸ ἄντρον κάθοδον. Ἦτον ἡ ἕκτη ἑσπερινὴ ὥρα, ὅταν ἀκόμη εὑρισκόμην εἰς τὸν Βρεττανικὸν Καναδᾶν διὰ νὰ ἀποχαιρετήσω ἐξ ἀπόψεως τὸν μέγαν πεταλοειδῆ καταρράκτην τῆς Ἀμερικανικῆς ὄχθης. Τὴν ἐπιοῦσαν τὴν 8ην τῆς πρωΐας ἀνεχωρήσαμεν διὰ τὴν Πορθμείαν, διαβᾶσαι τὴν κρεμαστὴν γέφυραν τοῦ Νιαγάρα μεθ' ὅλης τῆς σιδηροδρομικῆς ἁμαξοστοιχίας, ὅτε τὸ περιληπτικὸν θέαμα τῶν καταρρακτῶν ἀπέβαινεν ὄντως ἔκλαμπρον καὶ γραφικώτατον.

Εἰς τὸν σιδηροδρομικὸν σταθμὸν τῆς Πορθμείας, ἀνέμενον αἱ εὐγενεῖςδέσποιναι, αἱ μέλλουσαι νὰ φιλοξενήσωσιν ἡμᾶς· καὶ τὴν μὲν φίλην μου συνώδευσε μετ' ἐγκαρδίους ἀσπασμοὺς ἡ σύζυγος τοῦ ἱερέως τῆςἐκκλησίας «τῶν Πατέρων», ἐμὲ δὲ παρέδωκεν εἰς τὴν εὐγενῆ κυρίαν Alger, τοῦ βαθυπλούτου ἐκείνου Ἀμερικανοῦ, τὸν ὁποῖον μετὰ σεβασμοῦ καὶ ἀγάπης οἱ συμπολῖταί του ἀποκαλοῦσιν «the self made man»,

δηλαδὴ «ὁ ἑαυτὸν δημιουργήσας ἄνθρωπος»· τὸν διαπρεπῆ τοῦτον ἄνδρα ἡ πολιτεία τῆς Νέας Ὑόρκης εἶχε προτείνει ὡς Πρόεδρον τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν.

Δὲν δύναμαι νὰ περιγράψω τὴν θερμὴν καὶ ἔκτακτον φιλοξενίαν, τὰ γεύματα, τὰ δεῖπνα καὶ τὰς ἑσπερίδας, τὰς μετὰ τῆς εὐγενοῦς οἰκοδεσποίνης ἐπισκέψεις εἰς σχολεῖα, ἐκκλησίας, ναοὺς καὶ ποικίλα φιλανθρωπικὰ καταστήματα, ἀλλὰ μάλιστα πάντων τὴν χαριτόβρυτον ταύτην καὶ εὐδαίμονα πόλιν, ἐν ᾗ τὰ πάντα εἰσὶ θαυμασίως διοργανισμένα, ὑπό τε τῆς πολιτείας και τῆς κοινωνίας· 250 χιλιάδες κατοίκων ἀποτελοῦσι τὸν πυρῆνα βιομηχανικοῦ βίου διὰ τοῦ ὁποίου ἄπειρος εἰσέρχεται πλοῦτος ἐκ τοῦ ἐμπορίου τῆς ἐξαγωγῆς. Ἡ θέσις τῆς πόλεως μεταξὺ τῶν δύο λιμνῶν, ἡ ἀπέραντος πεδινὴ αὐτῆς ἔκτασις καὶ πλουσία εἰς φυτείαν, τὰ θαυμάσια ὑδραυλικὰ ἔργα, ὁ ὀργανισμὸς τῆς ἐπικοινωνίας, ἡ αὐστηρὰ ἀλλὰ φιλάνθρωπος ἐφαρμογὴ τῶν ἀστικῶν νόμων, καθιστῶσι τὴν πόλιν ταύτην ἰδίας μελέτης ἀξίαν.

Δύο χιλιάδες γυναικῶν πεπαιδευμένων παρευρίσκοντο εἰςτὰς ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ «τῶν Πατέρων» συγκροτουμένας κατὰ πᾶσαν ἑσπέραν συνεδριάσεις.Αἱ λοιπαὶ συνεδρίαι, αἵτινες ἀποβλέπουσι τὰς ἐργασίας τοῦ σωματείου συγκροτοῦνται ἀποκλειστικῶς διὰ τὰ μέλη, πάντοτε τὴν πρωΐαν. Σύμπασα ἡ πόλις εἶχε περιβληθῇ τὴν ἑορτάσιμον αὐτῆς στολήν, τὴν εὐχὴν δὲ τῆς ἐνάρξεως τῶν συνεδρίων ἀνέγνωσεν ὁ γερουσιαστὴς τῆς πολιτείας τῆς Νέας Ὑόρκης. Ἐκ τῶν πολλῶν καὶ σπουδαιοτάτων ἐν αὐτοῖς γεγονότων ὀφείλω ν' ἀναφέρω περίπτωσίν τινα ἱκανῶς ἐνδιαφέρουσαν. Τὴν δευτέραν ἑσπέραν, ἐκ τριῶν κατὰ σειρὰν ὁμιλησασῶν γυναικῶν, μία κυρίως ἀνήρπασε τὴν φαντασίαν μου καὶ μὲ ἠνάγκασε νὰ ζήσω ἐπί τινας στιγμὰς εἰς κόσμους ἀγνώστους μοι ἐντελῶς μέχρι τοῦδε. Ἦτο νεαρὰ γυνὴ ἐξ Ἀϊόας ἱερεύς, ἐμπνεομένη ὑπὸ τῆς ἀληθοῦς θρησκείας καὶ φωτιζομένη ὑπὸ πνεύματος θείου, ἥτις ἐν μέσῳ ἀκράτου ἐνθουσιασμοῦ ἀνέπτυξεν, ὅτι ἡ γυνὴ φύσει καὶ θέσει εἶναι ἱερεὺς τῆς λατρείας. Πόσα ἡμιώρια παρῆλθον, οὐδεὶς ἔλαβε συνείδησιν, κατῆλθε δὲ τοῦ βήματος μετ' ἐπευφημιῶν μεγάλων. Ταύτην ἠκολούθησε καλλιτέχνις γυνή, ἥτις ὡς θέμα τῆς ὁμιλίας αὐτῆς εἶχεν «ὁποία τίς πρέπει νὰ ἦναι ἡ ἐνδυμασία τῆς γυναικός». Πολλὰ καὶ διάφορα ἀναπτύξασα ἐπιχειρήματα ὑγιεινῆς καὶ αἰσθητικῆς, κατέληξεν εἰς συμπέρασμα μέγα κατ' αὐτήν, ὅτι «τότε μόνον θὰ κατορθοῦτο νὰ ἔχωσι καὶ Ἀμερικανίδα Ἀφροδίτην, ὅπως οἱ Ἕλληνες ἔχουσι τὴν Ἀφροδίτην τῆς Μήλου». Τὸ συμπέρασμα τοῦτο μοὶ ἐφάνη ἄδικον πρὸς τὴν Ἀφροδίτην τῆς

Μήλου, ἥτις καὶ ἐν τῇ τέχνῃ καὶ ἐν τῇ ἱστορίᾳ ἀδιαφιλονεικήτως εἶναι ἡ παγκόσμιος Ἀφροδίτη, ἡ διεθνὴς ἐκείνη τοῦ καλοῦ παράστασις, ἥτις οὔτε πατρίδα ἔχει, οὔτε χρόνος δύναται νὰ μεταβάλλῃ αὐτήν. Ζητήσασα παρὰ τῆς Προέδρου τὴν ἄδειαν, ν' ἀντικρούσω τὴν ἰδέαν ταύτην τῆς Ἀμερικανίδος καλλιτέχνιδος, ἔλαβον ἀσμένως, κολακεύομαι δὲ νὰ πιστεύω ὅτι αἱ παρατηρήσεις μου, ἀποῤῥεύσασαι ἐκ στιγμιαίας ἐμπνεύσεως, κατέλιπον ἴσως τὴν νίκην εἰς τὴν ἑλληνικὴν ἀντίληψιν, ἀπέναντι τῆς δοξασίας τῆς λογίας Ἀμερικανίδος, ἐν ᾧ ἐν ἐνθουσιασμῷ τὸ ἀκροατήριον ὑπεδέχετο τοὺς λόγους μου καὶ δι' ἀνθέων κατεκάλυπτε πανταχόθεν τὸ βάθρον τοῦ βήματος ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἰσχυρίσθην, ὅτι ἐν τῇ μιᾷ καὶ μόνῃ Ἀφροδίτῃ συνηνοῦντο τὰ ἔθνη *καὶ ἀδελφοποιοῦντο οἱ λαοί.*

* *
* * * *

Δύο εἰσέτι εἰκόνας γυναικείας δράσεως ὀφείλω νὰ μὴ παρίδω, ὅπως συμπληρώσω τὸν χαρακτῆρα τῆς ζωῆς τῶν φιλοξένων Ἀμερικανίδων φίλων μου. Εἴχομεν τηλεγραφικῶς προσδιορίσει τὴν ἡμέραν τῆς ἐν Washington συναντήσεώς μου μετὰ τῆς κυρίας Clafling τῆς συζύγου τοῦ διοικητοῦ τῆς Μασσαχουσέτης, ἐφθάσαμεν δ' ἀμφότεραι τὴν 24ην Φεβρουαρίου. Ἔχουσα ἡ σπουδαία αὕτη γυνὴ προσωπικὴν φιλίαν μετὰ τῆς ὡραίας καὶ πεπαιδευμένης κυρίας Cleveland τῆς συζύγου τοῦ Προέδρου τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, ἐπεθύμει νὰ γνωρίσω τὰς αἰθούσας καὶ τὸ ἄτομον τῆς ἀληθῶς περιβλέπτου ταύτης γυναικός. Οὕτω τὴν ἐπιοῦσαν ἐλάμβανον πρόσκλησιν διὰ τὴν ἰδιαιτέραν κατὰ πᾶσαν Δευτέραν ἑσπερίδα, ἣν ἔδιδεν εἰς τὰς φίλας της ἐν τοῖς Λευκοῖς Μεγάροις. Ἂν καὶ ἠγνόουν τὴν πολυτέλειαν τῆς αὐλῆς ταύτης, οὐχ ἧττον δὲν ἐτόλμων νὰ παρουσιασθῶ μὲ τὴν μέλανα ἐσθῆτά μου, φοβουμένη μήπως προσκρούσω εἰς τὰ ἐκεῖ ἔθιμα· εὐτυχῶς πρὸς τοῦτο μοὶ ἐδόθη ἐπισήμως καὶ ἐγγράφως ἡ ἄδεια. Τὴν ἑσπέραν ἡ ἀγαστὴ φίλη μου μὲ παρελάμβανεν ἐκ τοῦ ξενοδοχείου Gaint James Hotel.

Ἠτιώμην καθ' ὁδὸν τὴν κυρίαν Clafling διότι οὕτως ἀπαράσκευον ἔμελλε νὰ μὲ συστήσῃ εἰς τὴν κυρίαν Cleveland, ἀλλὰ καὶ πάλιν μὲ καθησύχαζεν ἡ διαβεβαίωσις, ὅτι ἀφ' οὗ παρ' ἐκείνης ἐπισήμως μοὶ ἐδόθη ἡ ἄδεια, οὐδεὶς ἠδύνατο νά μοι ἀπευθύνῃ τὴν ἐλαχίστην παρατήρησιν. «Θὰ ἴδητε μοι προσέθηκε μετὰ πολλῆς γλυκύτητος, μεθ' ὁπόσης ἐπιτηδειότητος καὶ καλοκἀγαθίας ἐξομαλύνει οἱανδήποτε δυσκολίαν ἐν ταῖς αἰθούσαις αὐτῆς. Εἶναι τὸ πρότυπον Ἀμερικανίδος γυναικὸς καὶ

τὸ «καύχημα τοῦ Wellesley College ἔνθα ἐξεπαιδεύθη». Ἡ ἅμαξα ἐστάθη εἰς τὰ προπύλαια τῶν Λευκῶν Μεγάρων. Ἡ θαλαμηπόλος τῆς κυρίας Clafling ἐν τῇ τῆς κομμώσεως αἰθούσῃ διευθετοῦσα τὴν μεγαλοπρεπῆ καὶ πλουσίαν περιβολὴν τῆς κυρίας της, ἔσπευσε νὰ πράξῃ τὸ αὐτὸ καὶ δι' ἐμέ, ἀλλ' ἡ ἐνδυμασία μου ἦτο τόσον ἁπλῆ καὶ ἀπέριττος, ὥστε οὔτε νὰ προσθέσῃ οὔτε ν' ἀφαιρέσῃ τί ἠδύνατο.

Εἶδον πρὸ ἐμοῦ κομψὰς καὶ ὡραιοτάτας δεσποίνας καὶ δεσποινίδας μετὰ Ἀμερικανικῆς ὄντως πολυτελείας καὶ πλούτου περιβεβλημένας, νὰ διέρχωνται καὶ μετ' ἀπορίας πολλῆς νά με ἀτενίζωσι. Προσήρχοντο ἅπασαι εἰς τὸν μέγιστον, εὐρυχωρότατον καὶ καλλιτεχνικώτατον διάδρομον, ἄγοντα εἰς 4 μεγίστας συνεχομένας αἰθούσας τῶν ὁποίων ἡ διακόσμησις, ὁ χρωματισμός, ἡ διάθεσις τῶν σκευῶν καὶ ἐπίπλων διέφερον καθ' ὁλοκληρίαν ἐν πᾶσι, παντὸς μεγάρου καὶ παντὸς ἀνακτόρου τῶν ἐν Εὐρώπῃ πρωτευουσῶν. Ὅπως ἡ ἡγεμονὶς τῶν αἰθουσῶν τούτων ἡ πρότυπος αὕτη Ἀμερικανὶς γυνή, ἴδιον εἶχεν ἐντελῶς χαρακτῆρα γνήσιον, ἐθνικὸν καὶ τοπικόν, τὸν αὐτὸν ὑπετύπωσε χαρακτῆρα καὶ ἐν τοῖς Λευκοῖς Μεγάροις. Ἡ Μασσαχουσέτη εἶναι ἡ πρώτη πολιτεία καὶ κατὰ δύναμιν καὶ κατὰ θέσιν μεταξὺ τῶν λοιπῶν, ἡ σύζυγος δὲ τοῦ διοικητοῦ αὐτῆς βεβαίως τὴν πρώτην ἔπρεπε νὰ καταλάβῃ θέσιν μεταξὺ τῶν προσκεκλημένων εἰς τὴν ἑσπερίδα ταύτην.

Ἐφθάσαμεν ἐγκαίρως πρὸ τῆς θύρας τῆς κυανῆς αἰθούσης. Πρᾶγμα παράδοξον διὰ τὰ Ἀνατολικὰ ἔθιμα, ἐπὶ τοῦ οὐδοῦ, ἔσωθεν ἵστατο ὀρθὴ μετὰ τῶν κυριῶν τῆς τιμῆς καὶ τίνων προνομιούχων τῆς αὐλῆς ταύτης, ἡ πάγκαλος, χαριτόβρυτος καὶ θελκτικὴ ἡγεμονὶς τῶν Λευκῶν Μεγάρων, μετὰ πολλῆς ἀγάπης καὶ περισσῆς χάριτος προτείνουσα τὴν χεῖρα εἰς ἕκαστον εἰσερχόμενον καὶ εἰσάγουσα αὐτὸν εἰς τὴν αἴθουσαν. — Τί μὲν ἔλεγε πρὸς τοὺς λοιποὺς ἠγνόουν· παρηκολούθησα ὅμως ἐν ἀληθεῖ ἐνθουσιασμῷ τοὺς ἐπιχαρίτους αὐτῆς τρόπους, τὴν γλυκύτητα τῆς συμπεριφορᾶς καὶ τὴν εὐγένειαν τῶν κινήσεων. Ἦτον ὄντως ἀξιολάτρευτος! «Βλέπετε·—μὲ εἶπεν ἡ κυρία Clafling, ἰδοὺ πῶς ἐννοοῦμεν νὰ σχηματίσωμεν τὰς Ἀμερικανίδας μας διὰ τῶν Κολλεγείων. Ἐκ τούτων ἐξερχομένη πᾶσα γυνὴ πρέπει νὰ ἦναι παρασκευασμένη πρὸς πᾶσαν μορφὴν ἐνεργοῦ βίου ἐν τῇ κοινωνίᾳ». Καὶ ταῦτα ἔλεγε μετὰ πολλῆς τῆς φιλοπατρίας ἡ σπουδαία αὕτη γυνή, ἡ ὁποία, ὡς ἔμαθον κατόπιν ὑπῆρξε καὶ κοσμήτρια τοῦ Κολλεγείου Wellesley. Τότε προβᾶσα ἔλαβε τὴν χεῖρα τῆς Cleveland ἐψιθύρισεν αὐτῇ λέξεις τινὰς τὰς ὁποίας δὲν ἤκουσα, καὶ στραφεῖσα πρὸς ἐμὲ μὲ συνέστησε διὰ κολακευ-

τικῶν λέξεων. — «Ἤθελον πολὺ λυπηθῆ, εἶπεν ἡ κυρία Cleveland ἂν δὲν σᾶς ἔβλεπον. Τόσα ἤκουσα καὶ ἀνέγνωσα περὶ Ἑλλάδος, καὶ τόσα εἶδον θαυμάσια τῆς Ἑλληνικῆς τέχνης, ὥστε φαντάζομαι τὴν χώραν σας προνομιοῦχόν τινα τόπον, ἔνθα πλουσίως ὑπὸ τῆς Προνοίας ἀπενεμήθησαν τὰ ἀγαθὰ τοῦ πολιτισμοῦ. Χαίρω διότι ἐν τῷ προσώπῳ ὑμῶν ὑποδέχομαι ἐν τοῖς μεγάροις μου τὴν πρώτην Ἑλληνίδα, ἥτις ἐπισκέπτεται τὸ Washington». Εἰς τὴν ἡγεμονικὴν ταύτην ὁμιλίαν, ἥτις φαίνεται, ὅτι εἶχε προσελκύσει καὶ τὴν προσοχὴν τῶν ἐν τῇ αἰθούσῃ, εἶπον, ὅ,τι ἡ καρδία μου τὴν στιγμὴν ἐκείνην ὑπηγόρευε, διότι οὐδεὶς μὲ συνεῖχε πλέον δεσμὸς ἐθιμοταξίας. Εἰσήλθομεν ἀμέσως εἰς τὴν αἴθουσαν, ἔνθα εἶχον σχηματισθῇ πολλαὶ κατὰ μέρος συγκεντρώσεις φίλων καὶ γνωστῶν. Μεταξὺ πάντων ἐπεκράτει εὐθυμία, ζωηρότης, χάρις καὶ ἀφέλεια. Μετ' οὐ πολὺ εἰσήρχετο καὶ ὁ ἀρχαιολόγος ὁ τὰς ἀνασκαφὰς ἐν Ὀριζώνῃ ἐκτελῶν Couching, φέρων ἐν δερματίνῳ κιβωτίῳ πολυτελῆ τινα κοσμήματα καὶ σύμβολα λατρείας ἐκ τῶν ἀνασκαφῶν αὐτοῦ. Οὐδεὶς ἀνεμένετο πλέον καὶ ἡ κυρία Cleveland ἐγκατέλιπε τὴν παρὰ τὴν θύραν θέσιν της.

Ἐν τῷ ὡραίῳ ἐκείνῳ κόσμῳ παρευρίσκοντο γερουσιασταὶ τῶν κυριωτέρων πολιτειῶν καὶ ἐκ τῶν ἰσχυόντων βουλευτῶν πλεῖστοι. Ἡ μέγισσα τῶν αἰθουσῶν τούτων ἐκίνησε τὴν ῥάβδον αὐτῆς—τίνι τρόπῳ — ἀγνοῶ, καὶ περὶ τράπεζαν κεκοσμημένην διὰ τῶν ἐκλεκτοτέρων ἀνθέων τοῦ περιωνύμου θερμοκηπίου τῶν Λευκῶν Μεγάρων, εὑρέθησαν ἱστάμενοι ἡ κυρία Cleveland, παρ' αὐτῇ ἡ Clafling, ὁ γερουσιαστὴς Hoar, ὁ Couching καὶ ἐγώ. Ἐδόθη ὁ λόγος εἰς τὸν ἀρχαιολόγον τοῦτον καὶ ἀνέπτυξεν ἐνώπιον πάντων τὸ ἔργον τῶν ἀνασκαφῶν, δεικνύων τὴν μέλλουσαν δόξαν τῆς Ἀμερικῆς ἐκ τοῦ ἀρχαιολογικοῦ τούτου ἔργου. Ἡ κυρία Clafling παρεκάλεσε τοὺς γερουσιαστὰς νὰ ἐμποδίσωσι τὴν μελετωμένην σιδηροδρομικὴν γραμμήν, ἥτις ἔμελλε νὰ διέλθῃ διὰ τῆς Ὀριζώνης, καθόσον κατεστρέφετο τὸ ἀρχαιολογικὸν ἔργον, ἐὰν αἱ γαῖαι ἤθελον παραχωρηθῆ εἰς ἑταιρίας. Εἰς τὴν παράκλησιν ταύτην ἐπιχαρίτως προσέθετο καὶ τὰς ἑαυτῆς συστάσεις ἡ κυρία Cleveland. Τότε εὑρὼν τὴν εὐκαιρίαν κατάλληλον ὁ Gouching καὶ θέλων διὰ τῆς ἑλληνικῆς ἀρχαιότητος νὰ δώσῃ μείζονα σημασίαν εἰς τὸ ἔργον του, προὐκάλεσε συζήτησιν μεταξὺ ἐμοῦ καὶ αὐτοῦ ἐπανερχόμενος εἰς ὅσα ἐν ταῖς διαλέξεσιν αὐτοῦ τῷ εἶχον παρατηρήσει, σχετικῶς πρὸς τὰ ἀγγειοπλαστικὰ τῶν πατέρων ἡμῶν καὶ τὴν κοσμηματογραφίαν, πράγματι δὲ ἐπετύγχανε τὸν σκοπόν του, διότι πυκνὸς ἡμᾶς περιέβαλε κύκλος καὶ

μετὰ πολλῆς προσοχῆς καὶ ἀπορίας ἤκουον ἅπαντες, ὅτι ἠδύνατό τις νὰ σχετίσῃ βίον καὶ ἔθιμα λαῶν ἀρχαιοτάτων, ἀποχωριζομένων ἀλλήλων δ'ἀνυπερβλήτων ἀποστάσεων καὶ στοιχείων.

Δὲν δύναμαι νὰ ἐκθέσω πάνθ' ὅσα εἶδον καὶ ἤκουσα.

Ἀπεχαιρέτησα τὴν ἐπιβάλλουσαν ταύτην Ἀμερικανικὴν καλλονὴν ἐν εὐγνωμοσύνῃ καὶ θαυμασμῷ, ἐν ᾧ δ' ἐξηρχόμην τοῦ διαδρόμου μετὰ τῆς φίλης μου, συνηντήθην μετὰ τοῦ γερουσιαστοῦ Hoar, ὅστις μὲ ἠρώτησεν ἂν ἐπεσκέφθην τὸ Καπιτώλιον τῆς Ἀμερικῆς. Μάλιστα τῷ εἶπον, δὶς παρευρέθην εἰς συζητήσεις τῆς Βουλῆς καὶ τῆς Γερουσίας καὶ ἤκουσα ὅσα ἐλέχθησαν περὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς τῆς μελλούσης νὰ διέλθῃ τὴν Ὀριζῶνα, ἐθαύμασα δὲ τὴν πολιτικὴν ἐπιρροὴν τῆς κυρίας Clafling. — Τῷ ὄντι — μοὶ ἀπήντησεν, ὁ σεβάσμιος καὶ μεγαλοπρεπὴς ἀνήρ· δίκαιον, ἔχετε, διότι ἡ Κυρία αὕτη ἔχει τὴν ἔκτακτον τέχνην δι' ἧς γνωρίζει, ποῦ ἀνήκει τὸ δίκαιον καὶ πῶς πρέπει νὰ ἐπιβάλληται. Τὰς ὀλιγίστας ταύτας λέξεις μοὶ ἀπηύθυνε μετὰ τῆς ἐπιμόνου παρακλήσεως, ὅπως τὸν ἐπισκεφθῶ ἐν τῷ Καπιτωλίῳ.

Τὴν ἐπιοῦσαν περὶ τὴν ἐννάτην ὥραν τῆς πρωΐας εὑρισκόμην εἰς τὸ μοναδικὸν τοῦτο πολιτικόν, διοικητικὸν καὶ μέγα μνημεῖον, ἔνθα λειτουργοῦσιν οἱ νόμοι καὶ οἱ θεσμοί, διὰ τῶν ὁποίων συγκρατεῖται ἡ ἐθνικὴ ἑνότης τῶν ἀπείρων πολιτειῶν τῆς ὁμοσπονδίας τῆς Βορείου Ἀμερικῆς. Εἰσῆλθον εἰς τὴν αἴθουσαν τῆς ὑποδοχῆς τῶν γερουσιαστῶν καὶ μετ' ὀλίγα λεπτὰ προσελθὼν ὁ εὐγενὴς Ἀμερικανὸς μὲ προσέλαβεν εἰς τὸν βραχίονα αὐτοῦ καὶ μὲ περιήγαγεν εἰς ὅλα ὅσα ἦσαν λόγου ἄξια νὰ ἴδω ἐν τῇ γερουσίᾳ. Παραμείνασα εἰς τὸ θεωρεῖον τῶν ἐπισήμων ξένων, ὅτε ἡ συνεδρίασις εἶχεν ἤδη ἀρχίσει, εἶδον τοὺς σπουδαιοτέρους τῶν γερουσιαστῶν. Μετ' ὀλίγον ζητήσας τὴν ἄδειαν κατῆλθεν εἰς τὴν αἴθουσαν τῶν συνεδριάσεων. Μοὶ ἐφάνη περίεργον πῶς δὲν μὲ ἀπεχαιρέτησεν ἀναχωρῶν, ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ἤνοιξεν ἡ θύρα τοῦ θεωρείου καὶ εἰσῆλθεν ὁ φιλόξενος οὗτος ἀνὴρ μετὰ τριῶν ἄλλων ἐκ τῶν πρεσβυτέρων γερουσιαστῶν πρὸς τοὺς ὁποίους καὶ θερμῶς μὲ συνέστησεν. Ἀφοῦ ἀντηλλάγησαν πολλὰ περὶ Ἑλλάδος, ἐξήλθομεν τῶν θεωρείων, ὅτε ἐσπευσμένως ἠρώτα τις «ποία εἶναι ἡ κυρία αὕτη διὰ τὴν ὁποίαν γίνονται αἱ τιμαί». Φαίνεται ὅτι εἶναι δημοσιογράφος. Πρὸς τοῦτον στραφεὶς ὁ Hoar ἀπήντησε μετὰ πολλῆς μεγαλοπρεπείας «Φιλοξενοῦμεν, εἶπεν, ἐν τῷ Καπιτωλίῳ τὴν Ἑλληνίδα γυναῖκα». Ἡ ἀπάντησις αὕτη τοσοῦτον μὲ συνεκίνησεν, ὥστε μετὰ πολλῆς εὐγνωμοσύνης ἔσφιγξα τὴν δεξιὰν τοῦ ἀνδρός. Ἡ παρακαταθήκη λοιπὸν τῶν Πατέρων ἡμῶν, ζωηρὰ καὶ

ἑκάστοτε νεάζουσα συνενώνει ἀδελφικῶς τὰς καρδίας λαῶν τοὺς ὁποίους χωρίζουσιν ἀπέραντοι ἀποστάσεις Ὠκεανῶν! Πόσον μεγάλη εἶναι ἐπὶ τοῦ πολιτισμοῦ τῶν ἐθνῶν ἡ ἐπιρροὴ τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

* * * * * *

Γενικεύουσα τὰς περὶ τῆς δράσεως τῆς γυναικὸς παρατηρήσεις μου δὲν δύναμαι νὰ μὴ ἀναφέρω ἀκόμη σπουδαιότατα τινὰ ζητήματα, ἅτινα εὑρίσκονται ἀποκλειστικῶς εἰς χεῖρας αὐτῆς. Πολλὰ εἶναι ταῦτα καὶ ποικίλα, μία ὅμως πάντοτε ἡ πανταχοῦ διέπουσα ἀρχή, ἀφ' ἧς ὁρμώμεναι αἱ πρακτικαὶ ἐκεῖναι καὶ εὐσεβεῖς γυναῖκες, τὰ μέγιστα κατώρθωσαν εἰς τὸ χριστιανικὸν ἐκπολιτιστικὸν αὐτῶν ἔργον. Ἡ ἀρχὴ αὕτη, ὡς δύναμις ἁγία καὶ ἀκατάβλητος ἀποπνέει ἀφ' ὅλων τῶν πράξεων αὐτῶν — ναί! — ἡ δύναμις αὕτη εἶναι ἡ χριστιανικὴ *φιλανθρωπία!*

1) Ἡ γυνὴ ἐν Ἀμερικῇ ἀνέλαβε πρώτη τὸν ἀγῶνα διὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν μαύρων δούλων, καὶ ταύτην ἐν ἐνθουσιασμῷ παρακολουθοῦσαι αἱ λοιπαὶ προσέφερον τοὺς συζύγους, τοὺς υἱούς, τοὺς ἀδελφοὺς καὶ τὴν περιουσίαν αὐτῶν ἀγωνιζόμεναι καὶ εἰς αὐτὸ τὸ πεδίον τῶν μαχῶν ἐν ἐμφυλίοις πολέμοις, καὶ ηὐλογήθη τὸ ἔργον. Οἱ πρὸ μικροῦ κτήματα καὶ δοῦλοι αὐτῶν, σήμερον ψηφοφόροι ἐλεύθεροι ἀπολαμβάνουσι πάντων τῶν πολιτικῶν δικαιωμάτων. Ἐξακολουθοῦσι τὸν ἀγῶνα αὐτῶν αἱ γυναῖκες μετὰ τοῦ αὐτοῦ ζήλου, προσπαθοῦσαι διὰ τῆς παιδεύσεως καὶ ἀγωγῆς νὰ ὑψώσωσι τὴν ἠδικημένην ταύτην φυλὴν εἰς τὸ αὐτὸ ἐπίπεδον εἰς ὃ εὑρίσκονται καὶ τὰ ἴδια αὐτῶν τέκνα. Ἑκατομμύρια δολλαρίων δαπανῶνται σήμερον πρὸς ἵδρυσιν καὶ συντήρησιν εἰδικῶν ὑπὲρ τῶν μαύρων σχολείων εἰς τὰς μεσημβρινὰς ἐπαρχίας. Εἶναι ἀληθῶς συγκινητικὸν θέαμα νὰ παρευρίσκηταί τις εἰς τὰ ὑπὲρ αὐτῶν συλλαλητήρια, καθ' ἃ χιλιάδες μαύρων μετὰ τῶν τέκνων καὶ τῶν ἐγγόνων αὐτῶν, ἐν ἐνθουσιασμῷ εὐγνωμοσύνης ἀκολουθοῦσι τὸν ἀγῶνα. Ηὐτύχησα ν' ἀκούσω τὸν περιώνυμον μαῦρον σοφὸν Douglas ἐν Κιγκινάτῃ καὶ ἐθαύμασα τὸ μεγαλεῖον τοῦ ἔργου, καὶ τὴν εὐγλωττίαν τοῦ ῥήτορος.

2) Ἡ ἐγκατάστασις, ἐκπαίδευσις, ἠθικοποίησις καὶ χρησιμοποίησις τῶν κατὰ χιλιάδας καθ' ἑκάστην ἑβδομάδα προσερχομένων μεταναστατῶν, εἶναι ἔργον τῆς γυναικός, ἐκτελούμενον μετὰ τόσης σπουδαιότητος καὶ χριστιανικῆς ἀνεκτικότητος, ὥστε ἡσύχως καὶ ἀθορύβως ἀφομοιοῦνται τὰ ῥεύματα ταῦτα πρὸς τὰ ἤθη καὶ ἔθιμα τοῦ τόπου.

3) Ἡ ἠθικὴ καὶ διανοητικὴ βελτίωσις τῆς ἐργατικῆς τάξεως, εὑρί-

σκεται εἰς χεῖρας τῶν γυναικῶν, λειτουργούντων θαυμασίως τῶν πρὸς τοῦτο Συλλόγων καὶ Ἑταιριῶν.

4) Τὸ ζήτημα τῆς ἐγκρατείας, ἡ δύστροπος αὕτη κοινωνικὴ πληγὴ μεταξὺ τῶν μεταναστατῶν, διεξάγεται ἀποτελεσματικώτατα. Κατώρθωσαν αἱ γυναῖκες νὰ ἔχωσι καὶ ἰδίαν αὐτῶν ἀστυνομίαν πρὸς ἐπιτήρησιν τῆς ἐργατικῆς τάξεως, πρῶται ὑποβάλλουσαι ἑαυτὰς εἰς τοὺς νόμους καὶ κανόνας οὓς ἔθεντο.

5) Τὸ ζήτημα περὶ τῆς ἐξαγνίσεως τῶν ἠθῶν τοῦ λαοῦ, μελετᾶται σήμερον μετὰ πολλῆς ἐντάσεως καὶ ὑπομονῆς ὑπὸ τῶν γυναικῶν, συνεστήθησαν δ' ἤδη ἑταιρίαι, αἵτινες λειτουργοῦσι μεθοδικώτατα.

6) Τὸ περὶ τῆς ἐργατικῆς τάξεως καὶ τῆς ἐργασίας αὐτῆς σπουδαιότατον κοινωνικὸν ζήτημα, παρασκευασθὲν διὰ μελετῶν στατιστικῶν καὶ ἱστορικῶν, παρεδόθη ἤδη εἰς τὴν Βουλὴν ἐν τῷ Καπιτωλίῳ.

7) Ἡ θρησκευτικὴ ἀγωγὴ τοῦ λαοῦ διὰ τῶν κατ' ἐνορίαν ἑσπερινῶν σχολείων, ἐν οἷς διδάσκουσι χαριτόβρυτοι δεσποινίδες καὶ σεμναὶ δέσποιναι, ἀποφέρει θαυμάσια ἀποτελέσματα.

8) Ἡ διεύθυνσις, ἐπίβλεψις, νοσηλεία καὶ ἡ παραμυθία ἐν νοσοκομείοις, ὀφθαλμοϊατρείοις, ὀρφανοτροφείοις, φρενοκομείοις, φυλακαῖς παίδων καὶ γυναικῶν, εἶναι ἀποκλειστικὸν ἔργον γυναικῶν.

Τὸ πάντων ὅμως θαυμαστώτερον εἶναι ἡ ὑπὲρ τῶν πτωχῶν μέριμνα καὶ στοργή. Ὁποία αὐταπάρνησις, ὁποία ὑπομονή! Ὁποία συγκατάβασις! Ὁπόση ἐργασία! Ὁποία ἀγάπη! Ὁποία τέλος καλοκἀγαθία τρόπων! Εἶναι ἡ ἀληθὴς εὐλογία τῆς κοινωνίας! «Αἱ γυναῖκές μας, μοὶ ἔλεγεν ὁ μέγας ἀνὴρ τῆς ἐργασίας Algers, δὲν ἐπιτρέπουσιν εἰς τοὺς πτωχοὺς καὶ πένητας οὔτε αὐτὴν τὴν ἐλαφρὰν κεφαλαλγίαν». Καὶ εἶχε δίκαιον.

— Τίνες δ' εἰσὶν αἱ γυναῖκες αὗται, αἱ ἐργαζόμεναι διηνεκῶς ὑπὲρ τῆς εὐεξίας τῆς κοινωνίας;—Εἶναι ἐκεῖναι, αἵτινες εἰς μέγαρα οἰκοῦσαι καὶ τῶν ἠθῶν καὶ τῶν γραμμάτων ἁγναὶ ἀριστοκράτιδες, περιώρισαν τὰς δαπάνας τῆς πολυτελείας, ἐγκατέλιπον σχεδὸν τὰς δαπανηρὰς πολυπληθεῖς αὐτῶν συναναστροφάς! Ἀπεχαιρέτησαν τὰς κατὰ τύπους διπλωματικὰς ἐπισκέψεις τῶν φίλων καὶ μεταβαλοῦσαι τὸν χρόνον, ὃν ἠδύναντο νὰ κατασπαταλῶσιν εἰς ἀργολογίας καὶ ἀργοπραγίας, εἰς ὥρας εὐλογητῆς ἐργασίας, ἐπλούτησαν ἑαυτὰς μὲ χρόνον ἱκανὸν πρὸς τὸ ὑψηλὸν ἔργον τῆς φιλανθρωπίας!

Ἡ γυνὴ ἐν μόνῃ τῇ φιλανθρωπίᾳ δύναται νὰ ἱκανοποιῇ τὸν θεῖον ἔρωτα τῆς ψυχῆς, ἣν ἐδώρησεν εἰς αὐτὴν ὁ μέγας Θεός. Ἡ γυνὴ εἶναι πλασμένη διὰ ν' ἀγαπᾷ.

— Ἀλλὰ ν' ἀγαπᾷ ἄνευ ἐγωϊσμοῦ. — Ν' ἀγαπᾷ — ναί — ἀλλ' ὄχι τὸν ἑαυτόν της, ἢ διὰ τὸν ἑαυτόν της, ἀλλὰ τὸν πλησίον αὐτῆς, διὰ τὸν πλησίον αὐτῆς. Ἡ καρδία τῆς γυναικὸς εἶναι θησαυρὸς ἀκένωτος στοργῆς, ἥτις ὅσῳ μᾶλλον παρέχεται πρὸς τοὺς ἄλλους, τόσῳ μᾶλλον αὐξάνει καὶ πολλαπλασιάζεται. Ἡ τοιαύτη γυνὴ πανταχοῦ καὶ ἐν τῷ οἴκῳ καὶ ἐν τῇ κοινωνίᾳ εἶναι ἡ θεία κλίμαξ διὰ τῆς ὁποίας κατέρχεται ἐπὶ τῆς γῆς καὶ σαρκοῦται ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ — αὐτὴ ἡ Ἀγάπη ἐν ᾗ ἐνεσαρκώθη καὶ ὁ Χριστὸς τοῦ Κυρίου.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 21ῃ Ἰουλίου 1893. ΚΑΛΛΙΟΠΗ Α. ΚΕΧΑΓΙΑ

ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΗ

Δὲν λάμπουνε γιὰ μένα οἱ ὀφθαλμοί σου
Σὰν ἄστρα ἀνοιξιάτικης νυχτός !
Οὔτε σκορπᾶ ἀκτῖνες ἡ μορφή σου
Σὰν τῆς αὐγῆς τὸ μαγευμένο φῶς !

Τριαντάφυλλα καὶ κρῖνα δὲν ἀνθοῦνε
Γιὰ μένα ὅθε τὸ πόδι σου διαβῇ,
Τὰ κύματα δὲν βλέπω νὰ φιλοῦνε
Τὴ φτέρνα σου σ' αὐτὰ σὰν καταβῇ.

Ἥλιους δὲν βλέπω στὰ ξανθὰ μαλλιά σου,
Καὶ μάρμαρα στὰ στήθη σου λευκά,
Τέτοια δὲν βλέπω ἐγὼ στὴν ὀμορφιά σου
Ὀνείρατα τρελλὰ ποιητικά !

Ἡ ἀγάπη μου καθόλου δὲν σ' ἀλλάζῃ
Στὰ ἐρωτευμένα μάτια μου ἐμπροστὰ
Πραγματική, ὡς εἶσαι σὲ θαυμάζει
Ἡ δόλια μου καρδιὰ κ' ἡ φαντασιά.

Φθάνει τὸ φῶς μονάχο τοῦ ματιοῦ σου
Νὰ φωτισθῇ ἡ μαύρη μου ζωή !
Μοῦ φθάνει μόνον ἡ γλύκα τοῦ φιλιοῦ σου
Νὰ λησμονήσω κι' οὐρανὸ καὶ γῆ.

Ζάκυνθος 1893. ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΗΛΙΑΚΟΠΟΥΛΟΣ

ΓΕΝΙΚΑΙ ΓΡΑΜΜΑΙ

Καὶ καθαρός, ὡς ὁ κρύσταλλος, ἐὰν ἦσαι, καὶ λευκός, ὡς ἡ χιών, δὲν θὰ διαφύγῃς τὴν συκοφαντίαν.

— Πολλάκις καθίσταται ἀνεπίδεκτον συζητήσεως, ὅτι ἡ καλλονὴ διὰ τὰς περισσοτέρας γυναῖκας εἶναι προτιμοτέρα τοῦ πνεύματος.

— Οὐδεὶς ποτὲ δὲν ἠννόησε κανένα. Δὲν ἔχομεν καιρὸν νὰ παρατηρῶμεν τοὺς ἄλλους, οὐδὲ καιρὸν ἐλάχιστον ἔχομεν νὰ τοὺς ἀκούωμεν. Ἔχομεν καιρὸν μόνον νὰ τοὺς ἐπικρίνωμεν.

— Προτίμα νὰ σε συμβουλεύωσι μᾶλλον ἢ νὰ σ' ἐπαινῶσιν.

— Θαυμάζομεν τὴν ἱκανότητα, τὴν ἀνδρείαν, τὴν ἀγαθότητα, τὰ μεγάλα καθήκοντα καὶ τὰς μεγάλας δοκιμασίας. Δὲν ὑποληπτόμεθα ἢ μόνον τὸ χρῆμα.

— Ἡ θλῖψις εἶναι πάντοτε ἄδικος. Πλήττει ἀείποτε ἄνευ ἐκλογῆς καὶ οὐδενὸς ὑπολογισμοῦ.

— Ὅταν, φίλε μου, περιβάλλων διὰ τῶν βραχιόνων σου ὡραίαν τινὰ γυναῖκα, ψιθυρίζῃς ἐν τῇ ἐξάψει σου ὅρκους αἰωνίας πίστεως καὶ αἰσθάνεσαι ὅτι εἶσαι κύριος τοῦ ἀπείρου, ἔκλεξον τότε τὴν Ἑταίραν καὶ οὕτω δὲν φοβεῖσαι νὰ δεσμευθῇς. Μεταχειρίζου τὸν ἔρωτα, ὡς ὁ ἐγκρατὴς τὸν οἶνον, μὴ μεθυσκόμενος ὑπ' αὐτοῦ· ἀγάπα τὴν ἐρωμένην σου ἐὰν ἦνε εἰλικρινὴς καὶ πιστή, ἐὰν δὲ δὲν ἦνε τοιαύτη, ἀλλ' εἶναι νέα καὶ ὡραία, ἀγάπα την διὰ τὴνν εότητα καὶ τὴν καλλονήν της· ἐὰν οὐδὲν τούτων, ἀλλ' ἁπλῶς σὲ ἀγαπᾷ, ἀγάπα την καὶ πάλιν, διότι δὲν δύναταί τις ν' ἀγαπᾷ αἰωνίως. Μὴ ποθήσῃς τὴν αὐτοχειρίαν, διότι ἔχεις ἀντεραστήν· κόλαζε τὴν περίστασιν λέγων, ὅτι σὺ εἶσαι ὁ ἀντεραστὴς τοῦ ἄλλου καὶ οὕτω ἱκανοποιεῖσαι. Ποτὲ νὰ μὴ ἀπαιτῇς ν' ἀγαπᾷ ἡ ἐρωμένη σου Σὲ καὶ μόνον, διότι καὶ σὺ ὁ ἴδιος, ὡς πᾶς ἄνθρωπος, ὑπόκεισαι εἰς ἀστασίαν.

ΑΛΦΡΕ-ΔΕ-ΜΥΣΣΕ

— Ὅπου ὁ λαὸς εἶναι ἀπαθής, ἐκεῖ αἱ κυβερνήσεις εἶναι διεφθαρμέναι.

— Γηράσκοντες παρατηροῦμεν, ὅτι ἡ ἐκδίκησις εἶναι πάντοτε ἡ ἀσφαλεστέρα μορφὴ τῆς δικαιοσύνης.

— Αἱ ἀναμνήσεις παρελθούσης εὐτυχίας εἶναι αἱ ῥυτίδες τῆς ψυχῆς.

— Ἰδοὺ πῶς καθωρίσθη ἡ χρησιμότης : Εἰς τοὺς *ὀφθαλμοὺς* καὶ εἰς τὰ *χείλη*.

Γιὰ ταὶς καρδιαὶς ποῦ ἀγαποῦν
γιὰ ταὶς καρδιαὶς ποῦ κλαῖνε,
τὰ χείλη γιὰ νὰ σιωποῦν,
τὰ μάτια γιὰ νὰ κλαῖνε.

— Ὁ ἀνὴρ ἀποθνήσκει ἀπὸ κούρασιν, ἡ γυνὴ ἀπὸ λύπην.

— Κατὰ τὸν Μονταίγνιον ἡ διηνεκὴς ἐργασία τῆς ζωῆς μας εἶναι νὰ τρέφωμεν τὸν θάνατον.

— Μία γυνὴ δὲν δύναται νὰ ἐννοήσῃ ποτὲ τὴν τρυφερότητα, ἣν ἐκφράζει ὁ ἀνὴρ θλίβων αὐτὴν ἰσχυρῶς.

ΘΕΟΔΩΡΟΣ Γ. ΑΦΕΝΤΟΥΛΗΣ

ΨΥΧΟΓΡΑΦΙΑΙ ΣΥΓΧΡΟΝΩΝ

ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΑΦΕΝΤΟΥΛΗΣ

ΔΕΝ ἐνθυμοῦμαι ποτέ, εἰκὼν τόσον σπαρακτικὴ καὶ ἄγχουσα τὴν ψυχὴν — ἡ εἰκὼν ἡ ἀνελισσομένη τόσον συχνὰ ὑπὸ τὰς ἰτέας τῶν νεκροταφείων — νὰ προσέλαβε πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν μου τόσην αἰσθητικὴν ἔκφρασιν καὶ τόσην συμβολικὴν χάριν, ὅσον κατὰ τὴν μειδιῶσαν ἐκείνην δείλην τοῦ παρελθόντος ἔαρος, καθ' ἣν προεπέμψαμεν εἰς τὴν ὑστάτην κλίνην τὸν πολιὸν σοφόν. Παρθενικὴ φαντασία δὲν ἠδύνατο νὰ ὀνειροπολήσῃ ἀγκάλην τάφου τόσον μειδιῶσαν καὶ ὕστατον κάλυμμα τόσον κοῦφον καὶ εὔοσμον, ὡς τὸ ἀνθεμῶδες στρῶμα τὸ ἁπλωθὲν ἐπὶ τῆς σοροῦ τοῦ θαλεροῦ πρεσβύτου. «Ἄνθη, ἄνθη πολλά» εἶχε ποθήσῃ ἡ ποιητική του ψυχὴ — ὕστατον πόθον — νὰ καλύψωσι τὸν νεκρόν του καὶ νὰ πληρώσωσι τὸν τάφον του καὶ ἡ ὀρφανὴ λατρεία ἐκένωσε κάνιστρα εὐώδη ἐπὶ τοῦ πενθίμου φερέτρου, μὲ ἄνθη ἐπλήρωσε τὸ νεκρικὸν προσκεφάλαιον καὶ πέταλα μόνον ἀνθέων ἐκάλυψαν τὴν ὡραίαν πολιὰν κεφαλὴν καὶ τὰ κλειστὰ βλέφαρα, τὰ ἀκτινοβολήσαντα τόσην ψυχικὴν λάμψιν. Ὁμολογῶ ὅτι ποτὲ δὲν εἶχον κατορθώσῃ νὰ συλλάβω εἰς τὰ βάθη τῆς διανοίας μου τόσον ἐναργὲς καὶ ἄρτιον τὸ ἀπείκασμα τῆς ψυχικῆς φυσιογνωμίας τοῦ Ἀφεντούλη, οὔτε ἀπὸ τῶν ἀκαδημαϊκῶν βάθρων, οὔτε παρὰ τὴν κλίνην τοῦ ἀῤῥώστου, οὔτε ἐν τῷ οἴκῳ, οὔτε ἐν τῇ πόλει, ὅσον κατὰ τὴν πένθιμον ἐκείνην στιγμήν, κατὰ τὴν ὁποίαν ὑπεράνω τοῦ ἀνθοβλήτου φερέτρου, ἔβλεπον ὑστάτην φορὰν ἐν μυρόεντι πλαισίῳ τὴν λευκὴν ἐκείνην κεφαλήν, ἠρεμαίαν καὶ ἀκίνητον, ἀναπαυομένην ἐπὶ τοῦ προσκεφαλαίου τοῦ πληρωθέντος μὲ τὴν φαιδρὰν ἄνθησιν τῶν ἀγρῶν καὶ ἐπὶ τῆς ὁποίας προσῆλθον ἵν' ἀποθέσωσι ὕστατον ἀσπασμὸν τόσον πολυμερῆ κοινωνικὰ στοιχεῖα, ἄνδρες ἀκαδημαϊκοὶ καὶ χειρώνακτες, γέροντες καὶ παιδία καὶ γυναῖκες, ἄνθρωποι τῆς ἐπιστήμης καὶ ἄνθρωποι τοῦ ἀρότρου, πολιτευταὶ καὶ ἀγρόται, μετὰ τῆς αὐτῆς εὐλαβείας ὅλοι καὶ ὅλοι μὲ τὸν αὐτὸν σπαραγμὸν τῆς ψυχῆς. Δὲν ἦτο λοιπὸν ὁ νεκρὸς ὁ καταβαίνων εἰς τὸν τάφον, δὲν ἦτο ὁ ἐπιστήμων, τοῦ ὁποίου ἡ ἐργασία διαφεύγει τὴν ἀντίληψιν τῶν πολλῶν, δὲν ἦτο ὁ

ῥήτωρ ὁ συγκινῶν καὶ παραφέρων τὰ εὐκίνητα μόνον πλήθη, δὲν ἦτο ὁ λογοτέχνης τὸν ὁποῖον λατρεύουσι τὰ ὀλίγα ἐκλεκτὰ πνεύματα, δὲν ἦτο ὁ ἰατρὸς τὸν ὁποῖον εὐλογοῦσιν οἱ ὀλίγοι, οἱ διαφυγόντες τὴν ἅρπυιαν τῆς νόσου καὶ καταρῶνται οἱ πολλοὶ τοὺς ὁποίους ὠρφάνευσεν ἡ ἀνήκεστος δρεπάνη. Ἦτο λοιπὸν τὸ πολυσύνθετον ἐκεῖνο πνεῦμα, τὸ ἁπλούμενον ἀκάθεκτον καὶ ἀνήσυχον πανταχοῦ, τὸ πνεῦμα τὸ γενικὸν καὶ εὐρύ, ὁ σοφὸς τὸν ὁποῖον ἀντιλαμβάνονται καὶ θαυμάζουσιν οἱ ὀλίγοι, καὶ τὸν ὁποῖον μαντεύουσιν καὶ θαυμάζουσιν οἱ πολλοί. Ἐν τῷ εὐρεῖ πεδίῳ τῆς ἀνθρωπίνης ἐρεύνης καὶ δημιουργίας μυριάδες ἀκαταπονήτων ἐργατῶν κατατρίβουσι τὴν ζωὴν εἰς τὸν ἀτέρμονα ἀγῶνα τῆς ἀληθείας. Ἀνακυκῶσιν οἱ μὲν τοὺς λαβυρίνθους τῶν ἀριθμῶν, ἀναζητοῦντες τὴν μαθηματικὴν ἀλήθειαν τῶν φαινομένων, κύπτουσιν ἄλλοι ἐπὶ τοῦ φακοῦ τοῦ μικροσκοπίου ἀναζητοῦντες καὶ προσδιορίζοντες τοὺς νόμους καὶ τὰ φαινόμενα ἀοράτου κόσμου, ἕτεροι πρὸ τῆς χημικῆς τραπέζης ἀναλύουσι καὶ συνθέτουσι τὴν ἀνόργανον καὶ ὀργανικὴν ὕλην, ἐργάται ὅλοι κοινοῦ ἀγῶνος. Ὅλη των ἡ ζωή, πεφορτισμένη ζωὴ καὶ κατάπονος, ἀναλίσκεται πολλάκις εἰς τὴν ἀποκάλυψιν ἑνὸς νόμου, ἑνὸς φαινομένου, καὶ ἄλλοτε—τόσον συχνὰ—βίος ὁλόκληρος ἀγώνων καὶ μόχθων κατατρίβεται χωρὶς οὐδεὶς θρίαμβος νὰ στέψῃ τὸ ἐπιστημονικὸν μαρτύριον. Ἐκτὸς τῆς ἀραιᾶς φάλαγγος τῶν εἰδικῶν ἀνδρῶν τίς ἐγνώρισε πολλάκις τοὺς ἐργάτας τούτους τοῦ πνεύματος; Ὁ Ἀφεντούλης δὲν ἀνῆκεν εἰς τὴν τάξιν ταύτην. Ἀλλ' ὑπάρχουσι τὰ γενικὰ ἐκεῖνα πνεύματα, τὰ φιλοσοφικά, τὰ συνθετικὰ πνεύματα, τὰ ἐφορεύοντα ἀφ' ὑψηλοῦ, τὰ ἐφιπτάμενα ὅλας τοῦ ἐπιστητοῦ τὰς χώρας, τὰ ἀθροίζοντα τὸν ἀμητὸν τῆς εἰδικῆς ἐργασίας καὶ οἰκοδομοῦντα τὸ μέγαρον τῆς ἀνθρωπίνης γνώσεως, ἀπὸ τῶν λίθων τοὺς ὁποίους κατεργάζονται οἱ ἐργάται τῶν εἰδικοτήτων. Οἱ ἄνδρες οὗτοι εἶνε οἱ ἐκλεκτοὶ καὶ τῶν πολλῶν καὶ τῶν ὀλίγων. Εἶνε τὰ πνεύματα τὰ συνθετικά, τὰ συναπαρτίζοντα ἐκ τῶν εἰδικῶν γνώσεων τὰ γενικὰ συμπεράσματα. Τούτων καὶ ἡ δρᾶσις καὶ ἡ δημιουργία εἶνε πολυμερεστέρα καὶ ποικιλωτέρα. Εἰς τὴν ἀραιὰν ταύτην τάξιν ἀνήκουσιν οἱ φιλόσοφοι καὶ οἱ καλλιτέχναι. Οἱ εἰς τὴν ψυχολογικὴν ταύτην ἰδιοφυΐαν ὑπαγόμενοι, εἶναι ἐκεῖνοι ἐντὸς τῶν ὁποίων πλημμυρεῖ ἡ νευρικὴ ἐνέργεια, ἡ ὀργῶσα πρὸς ἐκκένωσιν, ἐκκένωσιν ἐκδηλουμένην εἰς δημιουργίαν καλλιτεχνικὴν ἢ λογοτεχνικήν, πολλάκις δὲ καὶ εἰς δρᾶσιν κοινωνικὴν ποικίλην καὶ εὐρεῖαν. Εἶναι οἱ ἄνθρωποι οἱ κατ' ἐξοχὴν καταλείποντες ζωηρὰν τὴν ἐντύπωσιν τῆς διαβάσεώς των καὶ ἀποτυποῦντες ἐναργῆ τὴν σφραγῖδα τῆς ἀτομικότητός των εἰς τὰ ἔργα

των. Εἰς τὴν φάλαγγα ταύτην θὰ ἠδύνατό τις νὰ τάξῃ τὸν Ἀφεντούλην. Ἐντεῦθεν δ' ἐξηγεῖται καὶ ὁ χαρακτὴρ τῆς ἀτομικότητός του, ὁ μεστὸς ποικιλίας καὶ ἐνεργείας καὶ ὡς ἀνθρώπου καὶ ὡς ἐπιστήμονος.

Εἰς τοὺς γνωρίσαντας ἢ ἀναστραφέντας τὸν Ἀφεντούλην, ζωηρὰ καὶ ἀνεξίτηλος παραμένει ἡ εἰκὼν τοῦ ἰδιορρύθμου, παραδόξου, ἀεικινήτου πρεσβύτου μὲ τὴν μακρὰν λευκὴν κόμην, τὴν ὠχρὰν φυσιογνωμίαν, τὸν πολιὸν πατριαρχικὸν πώγωνα καὶ τοὺς μεγάλους, λάμποντας ὀφθαλμούς. Κατ' ἐξοχὴν ὅμως ἐγνώρισαν αὐτὸν οἱ Πειραιεῖς. Πολὺ εὐστόχως καθηγητής τις τοῦ Πανεπιστημίου ὠνόμασε τὸν Ἀφεντούλην πολιοῦχον τοῦ Πειραιῶς. Εἰς τοὺς κόλπους τῆς ἠρέμου, ἐμπορικῆς ταύτης πόλεως ἔδρασε βίον μακρὸν ὡς πολίτης καὶ ὡς πρακτικὸς ἰατρός, αὐτὸς ὁ δυνάμενος νὰ κατέχῃ τὴν πρώτην θέσιν μεταξὺ τῶν ἐν τῇ πρωτευούσῃ συναδέλφων του. Ὅτε τὸ πρῶτον ἐγκατέστη ἐν Πειραιεῖ, ἡ δευτερεύουσα αὕτη πόλις τοῦ κράτους ἦτο χωρίον, ἀριθμοῦν ὀλίγας πενιχρὰς οἰκίας καὶ εὐαρίθμους κατοίκους. Τὴν ἤρεμον αὐτῆς ἀτμοσφαῖραν ἠγάπα κατ' ἐξοχήν. Ἦτο ἡ ἀντίθεσις τῆς ἐν αὐτῷ σπαργώσης ζωῆς καὶ ἐνεργείας. «Ἐν τῇ τύρβῃ τοῦ κόσμου μορφοῦται ὁ χαρακτήρ, ἐν τῇ ἐρημίᾳ τὸ πνεῦμα» ἐπανελάμβανε συχνὰ τοὺς στίχους τοῦ Γερμανοῦ ποιητοῦ, πρὸς τοὺς παροτρύνοντας αὐτὸν νὰ ἐγκατασταθῇ εἰς τὴν πρωτεύουσαν. Οἱ κάτοικοι τοῦ Πειραιῶς ἐνωρὶς εἶχον ἀντιληφθῇ ὅτι ἡ πόλις των ἐφιλοξένει ἀσυνήθη ἰατρικὴν προσωπικότητα. Ἰδιορρύθμως ἀλλὰ καθαρίως περιβεβλημένος πάντοτε, μὲ τὴν μακρὰν ὀζώδη ποιμενικὴν ῥάβδον ἀνηρτημένην ἀπὸ τοῦ ἀντιβραχίου, μὲ τὸ ἰδιόρρυθμον βάδισμα, εὐθὺ καὶ ἄκαμπτον, τὸν εἶδεν ὅλος ὁ Πειραιεὺς διατρέχοντα πολλάκις τῆς ἡμέρας τὰς ὁδοὺς πρὸς ἐπίσκεψιν τῶν πολυαρίθμων ἀσθενῶν του. Ἐκστατικὸν καὶ ἐμπνευσμένον εἶχε πάντοτε ἡ φυσιογνωμία του. Ἐνόμιζέ τις ὅτι ἔμμονός τις ἰδέα κατεῖχε πάντοτε τὸ πνεῦμα του, προσήλωσις πρὸς σειρὰν σκέψεων, ἀπὸ τῶν ὁποίων δὲν ἴσχυε νὰ τὸν ἀποτρέψῃ ἡ συνάντησις γνωρίμου, ἡ παρουσία φίλου. Καὶ ἐνῷ εἰς τοὺς κατὰ πᾶν βῆμα ἀνακόπτοντας αὐτὸν καθ' ὁδόν, ἀπεκρίνετο, ὡς ἐν αἰωνίᾳ ἀφαιρέσει, μὲ τὸν ἰδιάζοντα αὐτῷ ἐπαναληπτικὸν τόνον, ἐπὶ τῆς φυσιογνωμίας αὐτοῦ ἐζωγραφεῖτο ὁ διχασμὸς ἐκεῖνος τῆς προσωπικότητός του, εἰς τὸν Ἀφεντούλην τὸν διαλεγόμενον μὲ ὕφος ὑπνοβάτου, εἰς τὸν Ἀφεντούλην τὸν παρακολουθοῦντα τὴν σειρὰν τῶν σκέψεών του. Πᾶς ἄλλος ἐκτὸς τοῦ Ἀφεντούλη, ὅστις ἐνωρὶς εἶχεν ἐπιβάλει τὴν προσωπικότητα αὐτοῦ, πᾶς ἄλλος, ἀποπειρώμενος νὰ ὑποδυθῇ τόσην ἐκκεντρικότητα καὶ ἰδιορρυθμίαν, ἐν πόλει περιωρισμένῃ καὶ φιλοψόγῳ,

ὡς πᾶσαι αἱ μικραὶ κοινωνίαι, ἤθελε καταστῇ ἀντικείμενον μικρολογιῶν καὶ σχολίων. Καὶ ὅμως οἱ πολῖται τοῦ Πειραιῶς μετ' εὐλαβείας ἔβλεπον πολλάκις τῆς ἡμέρας τὸν παράδοξον ἰατρὸν μὲ τὸ ἰδιόμορφον βάδισμα καὶ τὴν ἰδιότροπον περιβολὴν ἀνὰ τὰς ὁδούς, πότε φέροντα μακρὰν ποδήρη ῥωμαϊκὴν τήβεννον, καὶ πότε περιτυλίσσοντα τὸν λαιμὸν διὰ πλεκτοῦ, ἀνοικτοχρόου γυναικείου ἐπωμίου, πάντοτε ἐκστατικόν, πάντοτε δρομαῖον μεταβαίνοντα ἀπὸ οἰκίας εἰς οἰκίαν, θαλερὸν καὶ ἀκαταπόνητον. Ἀπῃτεῖτο ὄντως ὑπερτάτη ἀντοχὴ καὶ μεγάλη ἐσωτερικὴ δύναμις διὰ τὴν ἔκτασιν καὶ τὸ εἶδος τῆς ἐργασίας τοῦ Ἀφεντούλη. Διδασκαλία πανεπιστημιακή, κλινικὴ ἐργασία ἐν τῷ νοσοκομείῳ τοῦ Πειραιῶς, τοῦ ὁποίου ὑπῆρξεν ἐπὶ χρόνον μακρὸν διευθυντής, πρᾶξις ἰδιωτικὴ εὐρυτάτη καὶ ἐπὶ τούτοις συγγραφικὴ ἐργασία πολυμερής, ἐπιστημονική, φιλολογική, δημοσιογραφικὴ πολλάκις, οἰκογενειακαὶ μέριμναι καὶ συμφοραί, πράγματα ἱκανὰ νὰ καταπονήσωσι καὶ χαλύβδινον ὀργανισμόν, οὐδέποτε ἀπετύπωσαν τὴν σφραγῖδα τοῦ καμάτου ἐπὶ τοῦ ζωηροῦ καὶ νεάζοντος ἰατροῦ, φιλοπαίγμονος καὶ δροσεροῦ πάντοτε, εὑρίσκοντος τὸν καιρὸν — ὤ σεῖς οἱ αἰτιώμενοι τὴν ἔλλειψιν τοῦ χρόνου!— καὶ διὰ τὸ προσφιλές του ζατρίκιον, μὲ τὸν αἰώνιον συμπαίκτην, τὸν γέροντα φαρμακοποιόν του. Τόσον βραχὺς ὕπνος καὶ τόσον μακρὰ ἐργασία—ἦτο ἡ σκέψις πάντων ὅσοι ἐγνώριζον πῶς ἔζη καὶ πῶς εἰργάζετο—τόσον μακραὶ ἀγρυπνίαι καὶ τόση κίνησις καὶ καταπόνησις, καὶ τόσον ὀλίγη ὑποκλεπτομένη ἀνάπαυσις, τόσαι πικρίαι ἃς πορίζει ὁ ἐνεργὸς καὶ δραστήριος βίος, καὶ τόσον βραχεῖαι στιγμαὶ ἀναψυχῆς εἶνε δυνατὸν νὰ συναπαρτίσωσι ποτὲ εἰκόνα τόσης ἀκμῆς καὶ σφρίγους καὶ παραγωγῆς;

Ἡ δρᾶσις, ὑπὸ τὴν εὐρυτάτην αὐτῆς ἐκδοχήν, χαρακτηρίζει ὅλον τὸν ἀνθρώπινον βίον τοῦ Ἀφεντούλη. Δρᾶσις πολυμερὴς καὶ ποικίλη, ὡς ἡ ἄλλη του δρᾶσις ἐν τῇ διανοητικῇ σφαίρᾳ. Εἰς ποίαν κίνησιν πολιτικὴν ἢ κοινωνικὴν δὲν τὸν εἶδε τις πρωτοστατοῦντα! Ὅτε τὰ πάθη τὰ πολιτικὰ ἐξῆναπτον ἐν τῇ φιλησύχῳ κοινωνίᾳ τοῦ Πειραιῶς τὴν ἐπιδημίαν τῆς φοβερᾶς αὐτῆς διαλειπούσης νευρώσεως, καὶ οἱ μᾶλλον φυγοτάραχοι χαρακτῆρες διεφλέγοντο καὶ ἠλεκτρίζοντο, τὰ ἄτακτα καὶ ἀτίθασα στοιχεῖα, τὰ συμφυρόμενα ἐν τῇ ἀηδεῖ ἐκλογικῇ παλαίστρᾳ, μετ' ἐκπλήξεως ἔβλεπον συγκαταβαίνοντα μέχρι τῶν μαινομένων φατριῶν τὸν Ἀφεντούλην. Πολλοὶ ἠθέλησαν νὰ τῷ ἐπιρρίψωσιν ὡς μομφὴν τὴν ἀνάμιξιν ταύτην εἰς ἀγῶνας ταπεινούς, ὅσοι δὲν ἀντελαμβάνοντο ὅτι δι' αὐτὸν ἡ δρᾶσις πανταχοῦ καὶ πάντοτε ἦτο ἀνάγκη ὀργανική, ἀνάγκη ἥτις κατέστησε πολλάκις τὸν εὔπιστον καὶ ἐνθουσιώδη ἄνδρα, ὄργανον

πολιτικῶν φατριῶν τῶν ὁποίων τὰς διαμάχας ἠθρίασε καὶ ηὐγένισε πολλάκις ἡ εὐγενὴς αὐτοῦ φυσιογνωμία. Ἀλλ' ὁ πυρετὸς τοῦ ἐνθουσιασμοῦ καὶ τῆς ἐνεργείας ἐξῆναπτε κυρίως ἐν τῷ Ἀφεντούλῃ, ὁπότε πνοαὶ πατριωτικῆς αὔρας ἀνερρίπιζον κοιμώμενα αἰσθήματα καὶ ὅτε τῶν δούλων ἀδελφῶν αἱ οἰμωγαὶ διέφλεγον εἰς πολεμικὴν ἐνέργειαν τὸ ἐνθουσιῶδες καὶ εὐεπίφορον ἔτι ἔθνος. Εἰς τὴν πολυπαθῆ τῆς μεσογείου μάρτυρα, τὴν ἡρωϊκὴν Κρήτην, οἱ συῤῥεύσαντες ὅπως συναποθάνωσιν εὐγενεῖς νεανίαι, εἶδον συμπολεμιστὴν παρὰ τὸ πλευρὸν αὐτῶν τὸν ἐμπνευσμένον διδάσκαλον. Καὶ ὅτε στρατεῖαι παρεσκευάζοντο καὶ ἐπαναστάσεις ὑπεδαυλίζοντο καὶ μένος πολεμικὸν οἰστρηλάτει τὰ πλήθη, εἶδεν ὁ Πειραιεὺς κυρίως τὸν Ἀφεντούλην, ῥήτορα ὑπερτάτης δυνάμεως, παροτρύνοντα καὶ ἐξάπτοντα τὴν νεότητα ἐν ποιητικῇ ἐξάρσει καὶ διθυραμβικῷ τόνῳ. Ἐπέπρωτο ὅμως προτοῦ κλείσῃ τοὺς ὀφθαλμοὺς νὰ ἀντιληφθῇ τὴν πικρὰν ἀλήθειαν πραγμάτων καὶ φαινομένων τινῶν καὶ νὰ πεισθῇ ὅτι «μυθοστρατεῖαι καὶ ψευδοθητεῖαι» δὲν ἦσαν ἄξιαι τόσου παραφόρου ἐνθουσιασμοῦ. Ἀλλ' ἡ κραταιὰ αὕτη δύναμις — ὁ ἐνθουσιασμὸς — ἡ ἀναφλέγουσα ταὐτοχρόνως τὰς σπουδαιοτέρας ψυχικὰς καταστάσεις τοῦ ἀνθρώπου, διάνοιαν, αἰσθητικότητα καὶ βούλησιν, ὑπῆρξε συμφυὴς πρὸς τὸν χαρακτῆρα τοῦ Ἀφεντούλη καὶ δὲν ἔπαυσε θερμαίνων αὐτὸν καὶ ὑπὸ τὰς χιόνας ἔτι τοῦ γήρατος, κατὰ τὰς πονηρὰς αὐτὰς ἡμέρας, καθ' ἃς κατὰ τὸν ζωντανὸν χαρακτηρισμὸν τοῦ ἰδίου: «περιέστημεν εἰς ἀνάγκην καὶ στενοχωρίαν πολλὴν καὶ πταίουσιν ἡμῖν τὰ πάντα, καὶ θεὸς καὶ βασιλεία καὶ κυβέρνησις καὶ πανεπιστήμιον καὶ λαός» καὶ καθ' ἃς «διάψευσις ἐθνικῶν προσδοκιῶν ἔξωθεν, φόβοι ἐπισειόμενοι πανταχόθεν, κρίσις οἰκονομικὴ ἔνδοθεν καὶ προστριβὴ ἀέναος καὶ συνωστισμὸς περὶ πάντα καὶ κατὰ πάντα, ἐξηρέθησαν ὡς φαίνεται τὰ νεῦρα τοῦ ἔθνους εἰς τοιοῦτον βαθμόν, ὥστε παρήχθη τις καθολικὴ δυσφορία». Ὑπὸ τὸ κράτος τῆς καθολικῆς ταύτης δυσφορίας ἡ φαντασία τοῦ Ἀφεντούλη δὲν ἀπέκαμε πτερυγίζουσα πρὸς τὰς χώρας τῶν ἐθνικῶν ἰδεωδῶν. Καὶ ἐν τῷ αὐτῷ πρυτανικῷ λόγῳ, ἐνῷ τόσον πικρῶς περιγράφει τὴν νοσηρὰν κατάστασιν τοῦ κράτους, ὀλίγον περαιτέρω ἀναῤῥιπιζόμενος ἐκ τῆς ἰδέας τῆς στρατιωτικῆς ἀσκήσεως τῶν φοιτητῶν, ἐκρήγνυται εἰς φρενῆτιδα πατριωτικοῦ ἐνθουσιασμοῦ. «Σῶμα φοιτητῶν, μεγαλοφωνεῖ, διδασκόμενον ἀπὸ καθέδρας καθ' ἑκάστην, ὅτι ὑψίστη ἀρετὴ τοῦ πολίτου εἶνε τὸ πείθεσθαι τοῖς νόμοις καὶ μαρτυρεῖν τὴν πρὸς τοὺς νόμους εὐπείθειαν διὰ τῆς θυσίας τοῦ ὑψίστου τῶν ἐπὶ γῆς ἀγαθῶν, τῆς ζωῆς, σῶμα φοιτητῶν τρισχιλίων — οὗ ἀνώτατος ἄρχων καὶ ἐπίτιμος

διοικητὴς δύναται καὶ πρέπει νὰ ἦνε ὁ διάδοχος τοῦ Ἑλληνικοῦ θρόνου— σύγγνωτε, κύριοι, ἂν καὶ πάλιν προφοιβάζουσα μὲ συναρπάζει ἡ φαντασία — τοιοῦτον σῶμα, ἄγημα βασιλικόν, περιλαμβάνον πᾶν ὅτι ὑπάρχει εὐγενέστατον ἐν τῇ Ἑλληνικῇ φυλῇ, σῶμα τοιοῦτον φοιτητῶν, ὅταν σημάνῃ ἡ ὥρα, θέλει ἀποτελέσει τὴν πρωτοπορείαν πρὸς τὰ ἱερὰ τῶν προγόνων ἐδάφη, αὐτὸ θέλει πρωταγωνιστήσῃ πέραν τοῦ Ἀλιάκμονος Γρανικοῦ, ἢ ὡς οἱ περὶ τὸν Βροῦτον καὶ τὸν Κάσσιον, αὐτὸ θὰ κατασφαγῇ θῦμα ἐξιλαστήριον, οὐχὶ τὸ ἔσχατον, ὑπὲρ τῆς πανελληνίου ἐλευθερίας—σῶμα τοιοῦτον, κύριοι, εἶνε ἀδύνατον νὰ βυθισθῇ εἰς τὰ τενάγη τῆς τῶν τριόδων ἀκολασίας, ἀδύνατον — ἀδύνατον νὰ καταποντισθῇ ἐν τῷ σάλῳ τῶν ἐμφυλίων ἐρίδων, διότι θὰ φέρῃ τὸν Καίσαρα καὶ τὴν Καίσαρος τύχην, διότι θὰ ἦνε ἡ κιβωτὸς τῶν εὐχῶν, τῶν πόθων, τῶν ἐλπίδων τοῦ γένους». Καὶ καθ' ὃν χρόνον ἡ ἀπογοήτευσις ἡ κατέχουσα τὸ ἔθνος ἐκτείνεται πανταχοῦ, καὶ οἱ μᾶλλον ἀπαισιόδοξοι διαβλέπουσι συμπτώματα στειρώσεως παντοδαπῆς καὶ ἀπολοφύρονται πρὸ τοῦ κενοῦ τὸ ὁποῖον ἀνοίγει ἡ ἀπώλεια τῶν παλαιῶν ἀνδρῶν, ὁ Ἀφεντούλης, περὶ τὴν δύσιν τοῦ βίου αὐτός, δὲν προσκολλᾶται ἐγωϊστικῶς πρὸς τὸ παρελθόν, δὲν ὑποτιμᾷ τὴν ἐργασίαν τῶν νεωτέρων, δὲν μεμψιμοιρεῖ ὡς τόσοι ἡλικιῶταί του, ἀποκρυσταλλωθέντες ἐπὶ τὰ ἐφάπαξ μεμαθημένα, ἀλλ' ὑπὸ τὸ κράτος τοῦ ἐνθουσιασμοῦ αὐτοῦ, καταλύει πάντα ἐγωϊσμόν, παρέχων τὸ μοναδικὸν παράδειγμα πρεσβύτου, ἐξαίροντος ἐν εἰλικρινείᾳ τὰς ἐργασίας τῶν νεωτέρων καὶ τὰς τάσεις τοῦ συγχρόνου πνεύματος. Καὶ ὅμως αἱ τάσεις αὗται ἐπῆλθον ἵνα κατακρημνίσωσι τόσα ἐπιστημονικὰ εἴδωλα ἐν τῇ λατρείᾳ τῶν ὁποίων κατέτριψαν τὸν βίον αὐτὸς καὶ οἱ σύγχρονοί του. «Χωρὶς νὰ ὑποτιμήσωμεν λέγει τὴν διδακτικὴν ἱκανότητα τῶν τότε καὶ ἐφεξῆς, τοῦτο μόνον παρατηροῦμεν, ὅτι κατὰ τὰς πρώτας δεκαετηρίδας τοῦ πανεπιστημιακοῦ βίου, οἱ καθηγηταὶ ἐλαμβάνοντο συνήθως ἐκ τῶν ἐνόντων, οὐδαμῶς ὄντες προπεπαιδευμένοι διὰ σπουδῶν εἰδικῶν, οἱ δὲ νῦν παρεσκευάσθησαν ὁπωσδήποτε δι' ὑφηγεσίας μακρᾶς, ἀδύνατον δὲ καὶ ἡ διδασκαλία νὰ μὴ γίνεται σήμερον καὶ ἐπιτυχεστέρα καὶ καρπιμωτέρα τῆς πρῴην . . . Οὕτω βαίνοντα τὰ πράγματα, φέρονται ἐπὶ προκοπὴν ἤρεμον, βαθμιαίαν κανονικήν, ἣν οὐδόλως ἰσχύει νἀποσβολώσῃ ὁ ἄκριτος λόγος τῶν ἐξ ἀμαθείας πανσόφων». Καὶ ἀλλαχοῦ πάλιν ἀναγνωρίζων τὰς μεγάλας προόδους, ἃς ἐποίησεν κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους ἡ πειραματικὴ ἐπιστήμη, τροποποιήσασα ἀναγκαίως καὶ τὴν ἀκαδημαϊκὴν διδασκαλίαν, ἐπιλέγει ἐν ὑπερτάτῃ εὐγενείᾳ αὐταπαρνήσεως, περὶ

ἑαυτοῦ: «Μὴ ἔχων τὰ προσόντα ταῦτα (ὁ καθηγητὴς τῆς Φαρμακολογίας) ψάλλει ὅπως ἐκανονάρχησαν ἄλλοι, ὁ δὲ νῦν καθηγητὴς τῆς Φαρμακολογίας, σχεδὸν εἰπεῖν, τοῦτο ποιεῖ».

Μόνον φλὸξ ἀσβέστου ἐνθουσιασμοῦ, δύναται ν' ἀντιταχθῇ πρὸς τὸν περικυκλοῦντα παγετὸν τῆς ἀπαισιοδοξίας καὶ τῆς ἀπογοητεύσεως, καὶ νὰ τηρήσῃ εἰς τὰ βάθη τῆς ψυχῆς ἀπαράλυτον τὴν δύναμιν τῆς ἐνεργείας καὶ τῆς δράσεως. Καὶ ἐκ τοῦ κραταιοῦ τούτου ἐλατηρίου ἐξηγεῖται ὅλη ἡ ἀνθρωπίνη δρᾶσις καὶ ἡ ἀκατάβλητος ἀντοχὴ τοῦ Ἀφεντούλη. Εἰς ὅλα τοῦ βίου αὐτοῦ τὰ ἐπεισόδια, τὰ πολυάριθμα καὶ πρωτότυπα ὅσα φέρονται ἀνὰ τὰ στόματα τῶν ἀναστραφέντων τὸν Ἀφεντούλην, διαγινώσκει τις τὴν ἀκάθεκτον ταύτην δύναμιν τοῦ ἐνθουσιασμοῦ, ἥτις προσέδιδεν εἰς ὅλας τὰς πράξεις του χαρακτῆρα ψυχικῶν παρορμήσεων. Δὲν εἶδον ἰατρὸν ἀσκοῦντα μέχρις ἐσχάτων τὸ ἀχάριστον ἐπάγγελμα, τὸ βρίθον ζιζανίων καὶ ἀπογοητεύσεων καὶ πικριῶν, μετ' ἐνθουσιασμοῦ παρομοίου, ἡ πλήμμυρα τοῦ ὁποίου μόνη δύναται ἴσως νὰ γλυκάνῃ τὴν πικρίαν τῆς ἀνθρωπίνης ἀχαριστίας. Ἀλλὰ καὶ ὅτε ἡ κακοῦργος πυρπόλησις τοῦ κόσμου τῶν δασῶν, ἄφινεν σχεδὸν ἀδιαφόρους τοὺς ἁρμοδίους, μήπως δὲν εὕρισκεν ἐκεῖνος τὸν καιρόν, αὐτόκλητος συνήγορος τοῦ καταστρεφομένου ἐρασμίου κόσμου, νὰ γράφῃ ἄρθρα ἐπὶ ἄρθρων, ἐπικαλούμενος, ἱκετεύων, καταρώμενος; Καὶ ποσάκις, πάλιν, ἔνθους λάτρις τῆς φύσεως, δὲν ἐθεάθη μετ' ἀγανακτήσεως ἀνοίγων τοὺς κλωβούς, ἐντὸς τῶν ὁποίων ἡ παιδικὴ κερδοσκοπία ἐνέκλειε τοὺς τρυφεροὺς ψάλτας τοῦ ἀέρος καὶ ἀποδίδων τὴν ἐλευθερίαν εἰς τοὺς πτερωτοὺς δεσμώτας!

Τὰ μεγάλα καὶ ἀλλεπάλληλα ἀτυχήματα, ἅτινα ἔπληξαν τὸν Ἀφεντούλην καὶ ἡ παγερὰ πνοὴ τοῦ θανάτου ἡ τοσάκις ἐπιπνεύσασα ἐπὶ τοῦ ὀλβίου αὐτοῦ οἴκου, δὲν ἴσχυσαν νὰ κατακάμψωσι τὰ μεγάλα ταῦτα ἐλατήρια τῆς ζωῆς του τὰ χρωματίζοντα ζωηρῶς ὅλην του τὴν ἐνέργειαν. Καὶ τοῦ πένθους ἀκόμη τὸ τραχὺ ἄλγος ὑπὸ τὴν πνοὴν τῶν ἐλατηρίων τούτων προσελάμβανε παρ' αὐτῷ τὴν ποιητικὴν ἐκείνην ἔκφρασιν καὶ τὴν συμπαθῆ χάριν, τὴν χαρακτηρίζουσαν ὅλον του τὸν βίον. Ὅτε ὁ πρωτότοκος του υἱός, ἡ ἀλησμόνητος σκιὰ ἡ παρακολουθήσασα ὅλην του τὴν ζωήν, ἔκλεισε τὰ βλέφαρα, ὑπὸ τὴν πνοὴν ἀπηνοῦ νόσου, ἔξαλλος ὁ πατήρ, ἀσκεπής, μὲ ὕφος ὑπνοβάτου, μὲ τὸ ψαλτήριον εἰς τὰς χεῖρας, ἠκολούθει τὸ προσφιλὲς λείψανον, ἐκφωνῶν τοὺς σπαρακτικοὺς τοῦ Δαυὶδ στίχους: «Ἀβεσσαλώμ, Ἀβεσσαλώμ, υἱέ μου Ἀβεσσαλώμ... Καὶ ἤμην ὡς στρουθίον ἐπὶ δώματι καὶ ὡς νυκτοκόραξ ἐν οἰκοπέδῳ», καὶ ἐπὶ νύκτας πολλὰς ἐθεάθη ὁ ἄπελπις πατήρ, ἐπὶ

τοῦ ἀνδήρου τῆς οἰκίας του, τοῦ ἀποβλέποντος πρὸς τὸ νεκροταφεῖον, προσηλῶν τὸ βλέμμα πρὸς τὸν τρεμοσβύνοντα φανὸν τοῦ αἰωνίου λιμένος τῶν ψυχῶν. Καὶ ὅτε ὁ ἀπηνὴς διώκτης ἐπῆλθε πάλιν νὰ τῷ ἀφαρπάσῃ τὴν γηραιὰν μητέρα, τὸν εἶδον οἱ παρευρεθέντες ἐν τῇ σκληρᾷ σκηνῇ τοῦ τελευταίου ἀποχαιρετισμοῦ, ὀλολύζοντα ὡς παιδίον καὶ κενοῦντα ἀπὸ ἀνθοβριθοῦς κανίστρου ἄνθη ἐπὶ τῆς σοροῦ, ἐνθύμια εὐώδη τοῦ κόσμου τὰ ὁποῖα ἔστελλε πρὸς τοὺς προσφιλεῖς του νεκροὺς — καὶ εἶχε τόσους! — ἐκεῖ ὅπου μόνον ὁ ἀσφόδελος βλαστάνει. Καὶ δὲν εἶνε αὗται αἱ μόναι περιστάσεις, καθ' ἃς μὲ τόσην ποιητικὴν ἔκφρασιν περιέβαλλε τοὺς ψυχικούς του σπαραγμούς. Ὅλην τὴν ἀνθρωπίνην του δρᾶσιν ἐμύρωνεν ἡ πνοὴ τῆς ποιήσεως, ἡ πνοὴ ἐκείνη, τὴν ὁποίαν φυσᾷ ὁ εὐγενὴς ἐνθουσιασμὸς τῆς ζωῆς καὶ τῆς φύσεως εἰς τὰς ψυχάς, αἱ ὁποῖαι βαθέως αἰσθάνονται καὶ ἀντιλαμβάνονται καὶ τὴν ζωὴν καὶ τὴν φύσιν.

Δὲν εἰξεύρω ἐὰν τὸ εἶδος τῆς ἐντυπώσεως ἐκ τοῦ θανάτου ἀνθρώπων τινῶν δύναται νὰ ἑρμηνεύσῃ καὶ νὰ συνοψίσῃ τὴν ἀσαφῆ καὶ πολύμορφον ἐντύπωσιν, τὴν ὁποίαν ἐπροξένησεν ὁλόκληρος αὐτῶν ὁ βίος. Ἐνθυμοῦμαι ὅμως ζωηρῶς τὴν ἡμέραν, καθ' ἣν εἶδον τελευταίαν φορὰν τὸν Ἀφεντούλην, ἐπὶ τῆς ἐπιθανατίου κλίνης ὀρθοπνοοῦντα καὶ παλαίοντα πρὸς τὸν ἐχθρόν, ὃν τοσάκις κατετρόπωσε. Οἱ σπινθηροβόλοι ὀφθαλμοί, οἱ ἀναδίδοντες τὰς τελευταίας λάμψεις ἐπὶ τῆς ὠχρᾶς καὶ περικαλλοῦς ἐκείνης φυσιογνωμίας, πλαισιουμένης ὑπὸ τῆς μακρᾶς, ἀργυρᾶς κόμης, ἐσβέννυντο βαθμηδὸν ἠρεμαῖοι καὶ μεγαλοπρεπεῖς καὶ ἡ ζωή, ἡ σπαταληθεῖσα εἰς τόσην ἐνέργειαν καὶ κίνησιν, ἀπητμίζετο ἠρέμα ἐν τῇ σπαρακτικῇ σιγῇ τῆς μυστηριώδους στιγμῆς ἀπὸ τοῦ σθεναροῦ ἐκείνου ὀργανισμοῦ, τὸν ὁποῖον ἐζωπύρησε μέχρι τοῦδε. Αἱ ὕστατοι, μελιχραὶ φχύσεις τοῦ λυκόφωτος ἐσβύνοντο ἐπίσης ἐν τῷ πενθίμῳ δωματίῳ: «Κανὲν μέλος τοῦ σώματός μου, καμμία ἴς, κανὲν ὄργανον δὲν μοῦ ἀνήκει πλέον. Εἶμαι πτῶμα»! Ἦτο ἡ θαυμασία ἔκφρασις, διὰ τῆς ὁποίας ὁ ἀποθνήσκων σοφὸς ἐξεδήλου τὸ αἴσθημα ἐκεῖνο τῆς ἐκμηδενίσεως, τῆς διαρρήξεως πάσης σχέσεως τοῦ ἐγὼ πρὸς τὸν ἐξωτερικὸν κόσμον, τοῦ ἐγὼ τοῦ ἑτοίμου νἀποσβεσθῇ καὶ καταλυθῇ καὶ ἐκείνου. Ἐνθυμοῦμαι, ὅταν εἶδον ἀδρανὲς καὶ ἄκαμπτον τὸ σῶμα ἐκεῖνο, ἡ ἰδέα τῆς ἀποσβέσεως τόσης δράσεως καὶ κινήσεως καὶ ζωῆς καὶ τόσης εὐρύτητος ἐνεργείας καὶ σκέψεως δὲν κατώρθωσε νὰ περιβληθῇ εἰς τὴν ψυχήν μου τὴν βεβαιότητα τῆς ἀληθείας.

ΠΟΙΚΙΛΗ

Τὸ μικρὸν ἀμφιθέατρον τῆς Φυσικῆς ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ μας ἐπὶ

πεντηκονταετίαν σχεδὸν ἀντήχησε τὴν ζωηρὰν καὶ ἰδιόμορφον διδασκαλίαν τοῦ Ἀφεντούλη. Οἱ καθ' ὅλην τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Ἀνατολὴν διεσπαρμένοι Ἕλληνες ἰατροί, οἱ τρόφιμοι τῆς Ἰατρικῆς Σχολῆς τῶν Ἀθηνῶν, διατηροῦσι ζωηρὰν τὴν ἀνάμνησιν τῆς διδασκαλίας ἐκείνης, τῆς τόσον εὐρείας καὶ περιεκτικῆς, ἥτις ἀπὸ διδασκαλίας κλάδου μεμονωμένου τῆς ἐπιστήμης ἐξήρετο εἰς διδασκαλίαν τῆς ἐγκυκλοπαιδείας τῆς ἰατρικῆς, χαρακτηριστικὴν τῆς εὐρύτητος καὶ ἐγκυκλοπαιδικότητος τῶν γνώσεων τοῦ Ἀφεντούλη. Ὅτε κατῆλθεν ἐκ Γερμανίας ὁ νεαρὸς ἐπιστήμων καὶ εἰκοσιπενταετὴς ἀνῆλθε τὴν καθηγετικὴν καθέδραν, ἐν ἐποχῇ καθ' ἣν αἱ εἰδικαὶ σπουδαί, ἦσαν ἔτι ἄγνωστοι παρ' ἡμῖν, ἀνετέθη εἰς αὐτὸν ἡ διδασκαλία τῆς Παθολογικῆς Ἀνατομίας. Ἀλλ' ὁ κλάδος οὗτος τῆς Ἰατρικῆς δὲν ἦτο ὁ μέλλων ν' ἀναδείξῃ τὸν Ἀφεντούλην. Ἡ πνευματική του ἰδιοφυΐα δὲν ἠδύνατο νὰ δεσμευθῇ εἰς κλάδον ἀπαιτοῦντα διάνοιαν ἀναλυτικὴν καὶ ἐργασίαν εἰδικὴν καὶ κατὰ μέγα μέρος τεχνικήν. Εἰς τὴν ὀξύτητα ἐν τούτοις τῆς ἀντιλήψεως καὶ τὴν μεγάλην ἐργατικότητα αὐτοῦ ὀφείλεται τὸ ὅτι καὶ ἐν τῷ κλάδῳ τούτῳ, ἀπαράσκευος ὅλως διὰ σπουδῶν εἰδικῶν, κατώρθωσεν ὁ Ἀφεντούλης ν' ἀναδειχθῇ διδάσκαλος εὐσυνείδητος, καταγίνας κατὰ τὸ ἐνὸν καὶ εἰς τὴν ἀπαραίτητον ἐν τῷ κλάδῳ τούτῳ μικροσκοπικὴν τεχνικὴν καὶ συγγράψας δίτομον εἰδικὸν σύγγραμμα, ἐν τῷ ὁποίῳ κατεδείχθη ἔκτοτε τὸ συγγραφικὸν τάλαντον καὶ ἡ ἐπιστημονικὴ γλαφυρία αὐτοῦ. Ἀλλ' ἐν τῷ κλάδῳ τούτῳ δὲν ἔμελλε νὰ παραμείνῃ μέχρις ἐσχάτων ὁ Ἀφεντούλης. Ἐκενώθη μετ' οὐ πολὺ διὰ τοῦ θανάτου τοῦ καθηγητοῦ Κωστῆ ἡ θέσις τῆς Φαρμακολογίας καὶ εἰς τὴν κενὴν καθέδραν ἐκλήθη ὁ νεαρὸς καθηγητὴς τῆς Παθολογικῆς Ἀνατομίας. Τὸ μάθημα τῆς φαρμακολογίας, ὑπὸ τὸν εὐρύτατον αὐτῆς χαρακτῆρα, ὡς συγχεομένης ἐν τῇ ἐφαρμογῇ μετὰ τῆς θεραπευτικῆς, ἐν ᾗ ἀποκαλύπτεται, κατὰ τὴν φράσιν τοῦ Ἀφεντούλη, πᾶσα ἡ δύναμις τοῦ λόγου περὶ φαρμάκων, τὸ μάθημα τοῦτο τὸ πραγματευόμενον περὶ φύσεως καὶ δυνάμεως καὶ χρήσεως φαρμάκων καὶ συνδεόμενον πρὸς τὴν φυσιολογίαν, τὴν παθολογίαν, τὴν χημείαν, τὴν ἀνατομικήν, τὴν μικροσκοπικὴν τέχνην καὶ τὴν κλινικὴν παρατήρησιν, εὗρεν ἐν τῇ ἐγκυκλοπαιδικῇ διανοίᾳ τοῦ νέου καθηγητοῦ τὸν ἄξιον διδάσκαλον. Ὅσοι δὲν ηὐτύχησαν νὰ συλλάβωσι τὴν εἰκόνα τοῦ Ἀφεντούλη ὡς ἐπιστήμονος ἐκ τῆς ἀκαδημαϊκῆς διδασκαλίας, ὅσοι δὲν ἀντελήφθησαν τὴν εὐστοχίαν καὶ τὴν φιλοσοφικὴν ἐποπτείαν, διὰ τῆς ὁποίας ἔθιγε τὰ ποικιλώτερα ζητήματα τῆς καθόλου ἰατρικῆς, τὴν διαύγειαν τῆς κρίσεως καὶ τὴν μαντικὴν πολλάκις δύνα-

μιν ἐπὶ ζητημάτων ἀλύτων, ἴσως δυνηθῶσι νὰ σχηματίσωσι τὴν εἰκόνα αὐτὴν ἐκ τῆς ἀναγνώσεως τοῦ μεγάλου καὶ κλασικοῦ αὐτοῦ συγγράμματος, τῆς «Φαρμακολογίας», τὸ ὁποῖον μετριοφρόνως χαρακτηρίζει ἐν τῷ προλόγῳ του, ὡς αψυχία συνειλεγμένα ἐπὶ τῆς μεγάλης γερμανικῆς πανδαισίας». Ὁ κλάδος οὗτος ἐὰν δύναται νὰ προσλάβῃ χαρακτῆρα τινὰ ἀκριβείας καὶ θετικότητος, ὅσον ἀφορᾷ τὴν φύσιν τῶν φαρμάκων καὶ τὴν ἐφ' ὑγιῶν ἐνέργειαν, ἀποβαίνει σκοτεινότατος, προκειμένου περὶ τῆς ἰαματικῆς δυνάμεως καὶ τῶν θεραπευτικῶν ἐνδείξεων αὐτῶν. Ἡ ἰαματικὴ δύναμις τῶν φαρμάκων δὲν ἐξηγεῖται ἀτυχῶς πάντοτε ἐκ τῆς ἐφ' ὑγιῶν ἐνεργείας καὶ τῶν χημικῶν λόγων, οὐδ' ἡ θεραπευτικὴ χρῆσις ἐνδείκνυται πάντοτε ἀσφαλῶς ἐντεῦθεν. Τυφλὸς ἐμπειρισμὸς διέπει πολλάκις τὴν χρῆσιν τῶν φαρμάκων, ἡ δὲ κλινικὴ παρατήρησις ἐκ τῆς πολυμόρφου ἐμφανίσεως τῶν κλινικῶν εἰκόνων τῶν νοσημάτων, δὲν δύναται νὰ συναγάγῃ πάντοτε ἀσφαλῶς κανόνας ἐνδεικνύοντας τὴν χρῆσιν αὐτῶν. Ἐὰν δὲ ἡ κλινικὴ εὐστοχία καὶ ἡ ἑτοιμότης τοῦ πνεύματος, ἡ μαντικὴ διορατικότης, ἡ ἔμπνευσις αὐτή, ἀναδεικνύουσι πολλάκις τὸν κλινικὸν καὶ τὸν πρακτικὸν ἰατρόν, δύναται ἕκαστος νὰ φαντασθῇ, ὁποίας ἀρετὰς δέον νὰ ἔχωσι τὰ συγγράμματα, τὰ μέλλοντα νὰ διδάξωσι, οὐχὶ κανόνας ἀσφαλεῖς καὶ μαθηματικούς, ἀλλὰ τὴν ἀσταθῆ καὶ ῥευστὴν ἐπιστήμην τῶν φαρμάκων, τῶν ὁποίων ἡ εὐσυνείδητος χρῆσις εἶνε ἔργον τόσης σωφροσύνης καὶ ἑτοιμότητος καὶ γνώσεως καὶ στοχασμοῦ. Οἱ μελετῶντες τὴν *Φαρμακολογίαν* τοῦ Ἀφεντούλη θὰ ἀντιληφθῶσι κατὰ πόσον ἐπεδίωξε καὶ ἐπέτυχε τὸν σκοπὸν τοῦτον ὁ συγγραφεύς. Πολλοὶ παρετήρησαν καὶ ἐξ ἀτελοῦς ἐκτιμήσεως τῶν πραγμάτων ἠθέλησαν νὰ καταλογίσωσιν εἰς ἐλάττωμα τοῦ συγγράμματος τούτου τὸ ὅτι ἐκ τῆς ἀναγνώσεως αὐτοῦ ἀόριστός τις ἀπομένει ἐντύπωσις καὶ ἀμφιβολία καὶ δισταγμὸς περὶ τῆς δυνάμεως τῶν φαρμάκων καὶ ἑπομένως ῥιπτασμός τις καὶ ἀνησυχία πρὸς τὴν χρῆσιν αὐτῶν. Οἱ παρατηροῦντες ταῦτα θὰ ἐπεθύμουν μᾶλλον ὡρισμένον καὶ βεβαιότερον καὶ τυπικώτερον περιγραφομένην τὴν δύναμιν καὶ τὴν χρῆσιν τῶν φαρμάκων. Τὴν εἰς βάρος τοῦ συγγραφέως καταλογιζομένην ἰδιότητα, μακρὰν τοῦ νὰ ἀρνηθῶμεν, θεωροῦμεν, ἐξ ἐναντίου ὡς μίαν τῶν χαρακτηριστικῶν αὐτοῦ ἀρετῶν. Τὰ συμπεράσματα τοῦ συγγραφέως τῆς Φαρμακολογίας, μετὰ τὴν ἀνασκόπησιν καὶ διονύχισιν θεωριῶν ποικίλων, σπανίως προσλαμβάνουσι τύπον κανόνος. Πολλάκις, ἔνθα ἀναμένει τις τὴν συμπερασματικὴν κατακλεῖδα κεφαλαίου τινος, ἡ σκέψις τοῦ συγγραφέως καταλήγει εἰς νέαν ἀπορίαν, εἰς νέαν ἐρώτησιν, συχνότατα δὲ τὴν ἀληθοφά-

νειαν θεωρίας τινος ἐπισκιάζει διὰ δισταγμοῦ ἀπροσδοκήτου. Ἀλλ' εἶνε τοῦτο ἐλάττωμα τοῦ συγγραφέως; Ἄς μᾶς ἐπιτραπῇ τὴν ἰδιότητα ταύτην νὰ θεωρήσωμεν ὡς φιλοσοφικὴν ἀρετὴν καὶ τοῦ διδασκάλου καὶ τοῦ κλινικοῦ. Εἴπερ ποτε καὶ ἄλλοτε σήμερον ἡ τεραστία ἐπιστημονικὴ κίνησις καὶ ἡ ῥαγδαία ἐξέλιξις ὅλων τῶν κλάδων τῆς Ἰατρικῆς καὶ ἡ κατακρήμνισις θεωριῶν, ἐν αἷς ἐξετράφησαν γενεαὶ ἐπάλληλοι ἐπιστημόνων, καὶ αἱ ἀπάται τῆς κλινικῆς παρατηρήσεως, καὶ ἡ κλινικὴ ἀποτυχία παραγόντων ἐνδεικνυμένων ὑπ' αὐτῆς τῆς πειραματικῆς ἐπιστήμης, τοῦ μικροσκοπίου καὶ τῆς χημείας, κατέδειξαν πόσον ὀρθῶς ἐδογμάτιζεν ὁ Ἱπποκράτης, ὅτι «καὶ ἡ πεῖρα σφαλερὴ καὶ ἡ κρίσις χαλεπή, καὶ ὁ καιρὸς ὀξύς». Παρῳδῶν τις σήμερον τὸ ἀρχαῖον λόγιον θὰ ἠδύνατο νὰ συμβουλεύσῃ σοφῶς: *Πίστευε ὡς ἀπιστήσων καὶ ἀπίστει ὡς πιστεύσων*. Ἡ ἀποκρυστάλλωσις τῆς διανοίας περὶ τοὺς κανόνας καὶ ἡ τυφλὴ πίστις πρὸς τῆς πείρας τὰ πολλάκις ἀβέβαια πορίσματα, ἐν τῇ Ἰατρικῇ τοὐλάχιστον εἶνε οἱ κυριώτεροι παράγοντες τῆς στασιμότητος καὶ ὀπισθοδρομικότητος, ἐνῷ ὁ δισταγμὸς καὶ ἡ εὐκινησία τοῦ πνεύματος καὶ ἡ ἕξις τῆς παρατηρήσεως ἀποβαίνουσι τὰ κυριώτερα στοιχεῖα τῆς εὐσυνειδήτου κρίσεως. Τὰ σχολεῖα τῶν ἐπιστημῶν δὲν εἶνε διδακτήρια δογμάτων οὐδ' ἐπιτρέπεται εἰς τοὺς διδασκάλους ν' ἀπαιτῶσι τὴν τυφλὴν πίστιν τῶν διδασκομένων. Ἐπὶ τῶν ὑπερθύρων τῶν ἐπιστημονικῶν σχολῶν μεγάλοις γράμμασι ἔπρεπε νἀναγραφῇ τὸ «μέμνησο ἀπιστεῖν», ἐμπνέον τὸν πόθον τῆς αὐτενεργείας καὶ τὸν ζῆλον τῆς ἐρεύνης καὶ τῆς ζητήσεως. Ὁ διδάσκαλος ὁ παραδίδων εἰς τοὺς μέλλοντας πρακτικοὺς ἰατροὺς «τὴν δίστομον ῥομφαίαν τῶν φαρμάκων» καθῆκον ἔχει νὰ ὑποδείξῃ εἰς αὐτοὺς ὅτι ἡ ἐπιτυχία ἐξαρτᾶται ἐκμόνης τῆς εὐστοχίας, ἣν προσπορίζει ἡ ἀτομικὴ παρατήρησις καὶ ἔρευνα. Τοῦτο κατ' ἐξοχὴν ἔπραττεν ὁ Ἀφεντούλης. Πνεῦμα ἀνήσυχον καὶ ἐρευνητικὸν οὐδέποτε ἠρκέσθη εἰς τἀποκτηθέντα διὰ βίου μακρᾶς ἐργασίας καὶ καταπονήσεως, ἀλλὰ παρηκολούθει τὴν ἐπιστημονικὴν κίνησιν ἄγρυπνος, ἕτοιμος νὰ κρημνίσῃ μὲ τὰς ἰδίας του χεῖρας λατρευτὰ πολλάκις ἐπιστημονικὰ εἴδωλα τοῦ παρελθόντος. Εἰσηγούμενος τοῦ μαθήματος τῆς Φαρμακολογίας «ἡ ἰατρική, ἔλεγεν, ἀδιαίρετον κρᾶμα θεωρίας καὶ πείρας, ἀεὶ εὑρίσκεται ἐν τῷ γίγνεσθαι, ὅ,τι δὲ χθὲς ἐθεωρεῖτο ὡς ἀληθὲς σήμερον ἀμφισβητεῖται καὶ ἴσως αὔριον ἀποδειχθῇ ἐσφαλμένον. Οὐαὶ τῷ ἰατρῷ, οὗ ἡ διάνοια ἀπεκρυσταλλώθη περὶ τὰ ἅπαξ μεμαθημένα, τρὶς δὲ οὐαὶ τῷ διδάσκοντι ἀεὶ τὰ αὐτὰ περὶ τῶν αὐτῶν».

Ἀλλ' ὡς ἦν ἑπόμενον, ἐκ τῆς ῥευστότητος ταύτης καὶ τοῦ ἀεικινήτου

τῆς ἐπιστήμης, ἡ πίστις αὐτοῦ πρὸς τὰ φάρμακα καὶ τὴν θεραπευτικὴν δὲν ἐκλονίσθη ποτέ, καὶ τὴν πίστιν ταύτην προσεπάθει νὰ ἐμφυσήσῃ καὶ εἰς τοὺς ἀκροατάς του: «Ὑπῆρξαν καὶ ὑπάρχουσι, λέγει που, πολλοὶ πρακτικοὶ ἰατροί, μὴ ἀνήκοντες εἰς μηδεμίαν σχολὴν δογματικήν, οἵτινες, ἀφοῦ ἐν ἀρχῇ μετεχειρίσθησαν πάντα τὰ φάρμακα κατὰ κόρον, καὶ διῆλθον ὅλους τοὺς βαθμοὺς καὶ τὰς φάσεις τῆς πίστεως πρὸς αὐτά, ἀπεγοητεύθησαν ἐπὶ τέλους. Ἐν τῇ νεότητι ἐνθουσιῶντες λατρευταὶ τῶν φαρμάκων, ἱπτάμενοι ὡς αἱ χρυσαλλίδες ὅπου ἔστιλβεν ἡ καινοφάνεια καὶ περιεβόμβει ἡ φωνασκία, κατενόησαν ἑαυτοὺς περιπίπτοντας ἀπὸ ἀπάτης εἰς ἀπάτην, ἀπὸ διαψεύσεως εἰς διάψευσιν· εἶδον καθόσον ἐλευκαίνοντο αἱ τρίχες τῆς ἰατρικῆς ἐμπειρίας, φυλλοῤῥοοῦσαν καὶ μαραινομένην τὴν φαρμακευτικὴν ἀνθοδέσμην, ἐφ' ᾗ πάλαι ποτὲ ἐμεγαλοφρόνουν καὶ ἐξ ἀγανακτήσεως ἐσφενδόνισαν ἀπὸ τῶν χειρῶν τοὺς ξηροὺς καὶ ἀχάριτας μίσχους, ἀναφωνοῦντες ἐν τῇ καρδίᾳ ὡς ὁ ἀσεβὴς παρὰ τῷ προφήτῃ: οὐκ ἔστι Θεός· οὐκ εἰσὶ φάρμακα. Ὁ περίφημος Στὸλ ἐν τέλει τοῦ μακροῦ του βίου ὡς μόνον ἀνέγραφε φάρμακον ὀλίγον ἅλας μαγειρικόν. Ἦτον ἆρά γε κάματος ἢ ἀπόγνωσις; . . . Ἀλλὰ κατέναντι τούτων ἐγείρεται σοβαρὰ ἡ νηφάλιος θεραπευτική, διδάσκουσα ὅτι ἐν μέσῳ τῶν ἀπείρων παραπλανήσεων τοῦ ἀνθρωπίνου νοός, ὑπάρχει μέση τις ὁδός, ἀνάντης μὲν καὶ τραχεῖα, ἀλλ' ἀσφαλής, ἐξ ἴσου ἀπέχουσα ἀπὸ τῆς τυφλῆς πίστεως καὶ ἀπὸ τοῦ ἀμβλυωποῦντος πυῤῥωνισμοῦ, ὁδὸς ὁμοία πρὸς τὴν ἐν τῷ πίνακι τοῦ Κέβητος τοῦ Θηβαίου, παριστάνουσαν τὸν δρόμον τῆς ἀρετῆς». Τὴν ὁδὸν ταύτην, ἥτις εἶνε τὸ γέρας τῆς ὑπομονῆς καὶ τῆς περισκέψεως καὶ τῆς ἐλλόγου πείρας ἠκολούθησε δι' ὅλου τοῦ μακροῦ ἐπιστημονικοῦ καὶ πρακτικοῦ του σταδίου ὁ Ἀφεντούλης. Πάντοτε δὲ ἀπὸ τῆς ἀκαδημαϊκῆς καθέδρας ἀναπαριστῶν τὴν εὐρύτητα τῆς θεραπευτικῆς τέχνης καὶ διδάσκων ὅτι: ἰάματα δὲν εἶνε μόνον αἱ φαρμακευτικαὶ οὐσίαι, ἀλλὰ καὶ τὰ ψυχικὰ μέσα καὶ ἡ ἀγκάλη ἡ μητρικὴ καὶ τὸ πάτριον ἔδαφος πρὸς τοὺς φθίνοντας ἐκ τῆς νοσταλγίας καὶ ἡ ψυχαγωγία πρὸς τοὺς μαραινομένους ὑπὸ τῶν θλίψεων καὶ ἡ μουσικὴ ὑπὲρ τῶν μελαγχολούντων καὶ ἡ λάμψις τοῦ ἀστερόεντος οὐρανοῦ καὶ τῆς θαλάσσης ὁ φλοῖσβος καὶ τῶν ἀνθέων ἡ ὄψις καὶ τὸ ἀμβρόσιον ἄρωμα καὶ ἡ ἀπὸ τοῦ παρθενικοῦ προσώπου ἐξαστράπτουσα αἴγλη καὶ τὰ τεμένη τὰ ἱερὰ καὶ οἱ θεοὶ καὶ οἱ δαίμονες — ὑπεδείκνυε, κατ' ἐξοχὴν διδάσκαλος, εἰς τοὺς νεαροὺς ἀκέστορας τοῦ μέλλοντος, ὅτι ἰατροὶ γενόμενοι ἔχουσι νὰ θεραπεύσωσιν ἐνίοτε, νὰ ἀνακουφίσωσι πολλάκις, νὰ παρηγορήσωσι πάντοτε. La méde-

cine guerrit quelquefois, soulage souvent, console toujours.

Τόσον μεστὴν φέρων τὴν ἐπιστημονικὴν πεῖραν καὶ τόσον ὀξεῖαν τὴν ἀντίληψιν καὶ τὴν διάνοιαν εὔστροφον, ὁ Ἀφεντούλης συνεκέντρου ἀναμφιβόλως ὅλα τὰ στοιχεῖα τοῦ ἀξίου κλινικοῦ καὶ πρακτικοῦ ἰατροῦ. Ἐὰν ὑπὸ τὸ κράτος τοῦ νόμου τῆς ἐξελίξεως πολλὰ τμήματα τῆς ἰατρικῆς ἀπεσχίσθησαν τέλεον εἰς αὐτονόμους θεωρητικοὺς κλάδους, μὴ ἔχοντας κατ' ἐπίφασιν ἄμεσον σχέσιν πρὸς τὴν ἀρχικὴν ἐπιβολὴν τῆς ἰατρικῆς, τὴν θεραπευτικήν, κατ' ἐξοχὴν ὅμως τὸ γόητρον τῆς ἐπιστήμης ταύτης ἐκφαίνεται παρὰ τὴν κλίνην τοῦ ἀρρώστου, ὅπου ὁ κλινικός, φέρων τὴν πανοπλίαν τῆς πολυμεροῦς θεωρίας καὶ γνώσεως τῶν φυσιολογικῶν νόμων καὶ τῶν διαταράξεων αὐτῶν, ζητεῖ νἀνιχνεύσῃ καὶ ἀκριβώσῃ τὰ νοσολογικὰ στοιχεῖα ἐκ τῆς συγκεχυμένης εἰκόνος τῆς νόσου, καὶ νἀνορθώσῃ τὴν πλημμελῆ λειτουργίαν τῶν ὀργάνων εἰς τὸ ἄρτιον ἐκεῖνο σημεῖον, ἐν τῷ ὁποίῳ ἐκφαίνεται ἡ παναρμόνιος εἰκὼν τῆς ζωῆς. Τοῦ θεωρητικοῦ ἰατροῦ, τοῦ ἀναδιφῶντος τὴν σοφίαν τῶν βιβλίων καὶ συναπαρτίζοντος ἐν τῇ φαντασίᾳ του τὰ κλασικὰ ἀπεικάσματα τῶν νόσων, φασματώδη πολλάκις καὶ ἰδανικὰ—καὶ τοῦ πρακτικοῦ ἰατροῦ, τοῦ κατ' ἐμπειρίαν πολλάκις καὶ ἀφιλοσόφως καὶ συμπτωματικῶς ὑποβοηθοῦντος—πολλάκις δὲ καὶ παρακωλύοντος — τὴν ἐξυγίανσιν τῶν πασχόντων, συναμφότερον ἁρμονικὸν καὶ τέλειον εἶνε ὁ ἄξιος κλινικός, κατὰ τὴν εὐρυτέραν ἐκδοχὴν τῆς λέξεως. Πόσον ὅμως ὀλίγοι εἶνε οἱ τοιοῦτοι. Φύσις δεξιὰ καὶ μάθησις εὐρεῖα καὶ παρατήρησις πολλὴ καὶ πεφωτισμένη ἐὰν συνυπάρξωσι καὶ συνενωθῶσι δύνανται νἀποτελέσωσι τὸν ἄξιον τοῦ ὀνόματος κλινικόν. Βαθεῖαν τούτου συναίσθησιν εἶχον καὶ οἱ ἀρχαῖοι. «Χρὴ γάρ, λέγει ὁ Ἱπποκράτης, ὅστις μέλλει ἰητρικῆς ξύνεσιν ἀτρεκέως ἁρμόζεσθαι τῶν δέ μιν ἐπήβολον γενέσθαι· φύσιος· διδασκαλίης· τόπου εὐφυέος· παιδομαθίης· φιλοπονίης· χρόνου. Πρῶτον μὲν οὖν πάντων, φύσιος· φύσιος γὰρ ἀντιπρησσούσης κενεὰ πάντα». Ἡ ἡβῶσα ἔτι ἰατρικὴ ἡμῶν, ἐὰν ἔχῃ νὰ ἐπιδείξῃ κλινικούς, μεταξὺ τούτων, ἐκ τῶν πρώτων ἔπρεπε νὰ τάξῃ τὸν Ἀφεντούλην. Ἀτυχῶς ἀκαδημαϊκὴ κλινικὴ δὲν ἔλαχεν εἰς τὸν ἄξιον. Τὸ τάλαντον ἄρα αὐτοῦ ἔμεινε κεκρυμμένον διὰ τοὺς πολλούςό λύχνος ἐτέθη ὑπὸ τὸν μόδιον. Ὅσοι ἐν τούτο ις παρηκολούθησαν τὸν γηραιὸν σοφόν, εἴτε ἐν τῇ ἰδιωτικῇ πράξει, εἴτε ἐν τῇ μικρᾷ κλινικῇ τοῦ ἐν Πειραιεῖ Ζαννείου Νοσοκομείου, τὴν ὁποίαν ἐπὶ μακρὸν διηύθυνε, ἐξετίμησαν τὸ βαθὺ καὶ ἐρευνητικὸν πνεῦμα τοῦ κλινικοῦ, τὴν ἐπιστημονικὴν περίσκεψιν καὶ τὸν στοχασμόν, τὴν κλινικὴν ἐκείνην εὐστοχίαν, τὸ κλινικὸν *τάκτ*, τὸ χαρακτηρίζον τοὺς μεγάλους κλινικούς.

Ἐνθυμοῦμαι πολλάκις αὐτὸν παρὰ τὴν κλίνην τοῦ ἀρρώστου. Ἐν τῇ διανοίᾳ αὐτοῦ ἡ ἀνάλυσις καὶ ἡ σύνθεσις τῶν νοσολογικῶν στοιχείων, τῶν συναγομένων ἀπὸ ἐξετάσεως λεπτομεροῦς καὶ ἀπηκριβωμένης, ταχυτάτη συνετελεῖτο, ἐν στιγμιαίᾳ ἀφαιρέσει, κατὰ τὴν ὁποίαν οἱ ζωηροὶ ὀφθαλμοί του, ἀπλανεῖς καὶ ἐταστικοὶ προσέπιπτον ἐπὶ τοῦ ἀρρώστου, οἱονεὶ ἀναζητοῦντες ἐν τῇ ἐκφράσει καὶ τῇ ὄψει καὶ τῷ σχηματισμῷ τῆς φυσιογνωμίας, τὰ ἐλλείποντα, τὰ συμπληρωματικὰ στοιχεῖα τῆς διαγνώσεως. Καὶ αἴφνης ἡ φυσιογνωμία τοῦ σοφοῦ ἡ σύννους ἐταράσσετο καὶ ᾔθρία. Ἡ διαγνωστικὴ εἰκὼν εἶχε συλληφθῆ. Ἡ διορατικότης ἡ κλινικὴ τοῦ Ἀφεντούλη πολλάκις μ' ἐξέπληξε. Εἶδον τοσάκις αὐτόν, εἰς περιπτώσεις, καθ' ἃς τὰ διαγνωστικὰ στοιχεῖα πενιχρὰ ἢ ἀντιφατικὰ καὶ ἀλλοπρόσαλλα προσήρχοντο, εἶδον αὐτὸν διαγινώσκοντα πολλάκις ὡς ἀπὸ ἐμπνεύσεως καὶ οἰκοδομοῦντα τὴν διάγνωσιν ἐναντίον ὅλων τῶν συμπτωματικῶν μαρτυρίων, οὐχὶ ἀστόχως συχνότατα. Ἐν τούτοις οὐδέποτε ἐπίστευσεν ὅτι εἶνε ἀναμάρτητος. Ἐάν, ἐν τῇ ἰδιωτικῇ πράξει, ἄνθρωπος νευρικὸς καὶ εὐερέθιστος, κεντριζόμενος ὑπὸ τῶν ἀντιζηλιῶν τοῦ ἐπαγγέλματος, ἀπέβαινε πείσμων πολλάκις καὶ ἀλαζονικὸς καὶ ἰσχυρογνώμων καὶ ἄδικος, ἐν στιγμαῖς γαληνιαίας διαθέσεως ἀνελάμβανε τὸ ἀληθὲς ὕφος τοῦ σοφοῦ, τοῦ μετριοφρονοῦντος, τοῦ διστάζοντος, τοῦ ὁμολογοῦντος τό: ἓν οἶδα ὅτι οὐδὲν εἶδα. Ποσάκις μετὰ τὸ τέλος τῆς ἐπισκέψεως ἐν τῷ Ζαννείῳ Νοσοκομείῳ, εἰς τὴν μικρὰν αἴθουσαν τοῦ γραφείου, δὲν τὸν ἠκούσαμεν οἱ περικυκλοῦντες αὐτὸν ἰατροὶ καὶ βοηθοὶ τοῦ νοσοκομείου, φέροντα τὸν λόγον ἐπὶ ζητημάτων ἰατρικῶν καὶ ἀρεσκόμενον κατὰ προτίμησιν εἰς τὴν ἀπαρίθμησιν τῶν ἰατρικῶν του ἀποτυχιῶν, μὲ τὴν εἰλικρίνειαν τὴν χαρακτηρίζουσαν ὅλους τοὺς μεγάλους ἰατρούς. Ἀτυχῶς τὸ ἔργον τοῦ κλινικοῦ δὲν ἀπεκρυσταλλώθη εἰς σειρὰν μαθημάτων, οὐδὲ δύναται νὰ ἐκτιμηθῇ καὶ κριθῇ ἐπακριβῶς.

Ἀνασκοπῶν τις τὸν μακρὸν ἐπιστημονικὸν βίον τοῦ Ἀφεντούλη, ἀφιερωθέντα ὁλόκληρον εἰς τὸ Ἑλληνικὸν Πανεπιστήμιον, ὑπὲρ οὗ κατηνάλωσε «τὰς πλείστας καὶ καλλίστας αὐτοῦ δυνάμεις» θὰ ἠδύνατο νὰ ἐπαναλάβῃ πρὸς τὴν σκιὰν τοῦ ἀλησμονήτου διδασκάλου, αὐτὰ ἐκεῖνα ὅσα οὗτος ἀπηύθυνεν εἰς τὴν μνήμην τοῦ πρώτου γραμματέως τοῦ Πανεπιστημίου ἐν τῷ πρυτανικῷ του λόγῳ: «Ἐπὶ ἡμιόλιον αἰῶνος συνύφανας τὸν βίον σου μετὰ τοῦ Πανεπιστημίου, πολλάκις δέ σου ἤκουσα παρῳδοῦντος τὰ ὁμηρικὰ ἔπη:

> Ἀλλὰ σύ μοι ἐσσὶ πατὴρ καὶ πότνια μήτηρ,
> Σύ μοι κασσίγνητος, σὺ δέ μοι θαλερὸς παρακοίτης.

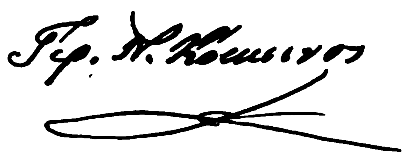
Συνταυτίσας τὸν μακρὸν βίον, τὴν ἐνέργειαν, τὰς εὐχάς, τοὺς πόθους μετ' αὐτοῦ, ἐκαρπώθης ἀντί τούτων τὴν ἀδιάπτωτον ἀγάπην τῶν ἐν αὐτῷ, παρεπομένην καὶ ὅπου ἀναπαύεται ἡ σορός σου». Ἐπὶ ἡμιόλιον αἰῶνος, μεστὸς θερμῆς ἀφοσιώσεως, εἰργάσθη καὶ κατεπονήθη, ὑπὲρ τοῦ Πανεπιστημίου, ἀλλ' εἵμαρτο ὁ ὕστατός του ἀποχαιρετισμὸς πρὸς αὐτὸ νὰ ἦνε πικρὸν παράπονον κατὰ τῆς ἀστοργίας τῶν ἁρμοδίων. «Καὶ τὸ παράπονον τοῦτο ὁμολογῶ—ἔλεγενέν σπαρακτικῷ προφητικῷ τόνῳ κατὰ τὸν τελευταῖον πρυτανικόν του λόγον — ἀπὸ τοῦ ἀξιωματικοῦ τούτου σκίμποδος ὁπόθεν οὐδέποτε πλέον θ' ἀκουσθῇ ἡ φωνή μου».

Οἱ παρακολουθοῦντες τὴν παρ' ἡμῖν φιλολογικὴν κίνησιν, γνωρίζουσι τὸν καθηγητὴν τῆς Φαρμακολογίας καὶ ὑπὸ ἄλλην ὑπόστασιν. Εἶδον ποιητικὰς συλλογὰς καὶ μεταφράσεις κλασικῶν ἔργων τοῦ Γερμανικοῦ Παρνασσοῦ φερούσας τὸ ὄνομά του· ἤκουσαν αὐτὸν ἐν ἐθνικαῖς ἑορταῖς πανηγυριστὴν εὔγλωττον· συνήντησαν αὐτὸν ἐπὶ τοῦ κριτικοῦ βήματος ποιητικῶν διαγωνισμῶν, εἰσηγούμενον τὰς κρίσεις ποιητικῶν ἔργων. Ἡ ἐν τοῖς κλάδοις τούτοις πολυμερὴς ἐργασία τοῦ Ἀφεντούλη, αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν δὲν δύναται βεβαίως νὰ ὑψώσῃ αὐτὸν καὶ εὐλόγως, εἰς τὴν παράλληλον τῆς ἐπιστημονικῆς αὐτοῦ φυσιογνωμίας. Ὁ Ἀφεντούλης ἐν τῷ πεδίῳ τούτῳ διατηρεῖ πάντοτε τὸν χαρακτῆρα τοῦ ἐρασιτέχνου, τὰ δὲ ὅρια μεταξὺ ἐρασιτεχνείας καὶ τέχνης ἀφίστανται βεβαίως κατὰ πολύ. Οὐχ' ἧττον ἡ ἐργασία αὕτη τοῦ Ἀφεντούλη συνέρχεται ἵν' ἀποτελέσῃ ἀρτιωτέραν τὴν ὅλην ἐγκυκλοπαιδικὴν φυσιογνωμίαν τοῦ ἀνθρώπου. Ὡς ἐννοεῖται σήμερον ἡ ποίησις καὶ ἡ λογοτεχνία, κλάδοι τῆς τέχνης, ἀπαιτοῦντες παρὰ τὴν ἰδιοφυΐαν, ἀφοσίωσιν ἀποκλειστικὴν καὶ μόρφωσιν εἰδικὴν εὐρυτάτην καὶ ἐργασίαν ἀπερίσπαστον, ὁ Ἀφεντούλης ἐπὶ τῶν κλάδων τούτων δὲν ἠδύνατο νὰ ἔχῃ, καὶ δὲν εἶχε — τὸν ἤκουσα νὰ τὸ ὁμολογῇ πολλάκις — ἀξιώσεις ἄλλας ἢ τὰς ἀξιώσεις ἐρασιτέχνου. «Ἡ ποίησις — μᾶς ἔλεγε συντυχὼν εἰς φιλολογικὴν ἑσπερίδα ἐν φιλικῇ οἰκίᾳ — δὲν εἶνε ἔργον ἐρασιτέχνου. Ἡ ποίησις εἶνε τὸ εὐῶδες ἀνθοστάλαγμα τῆς μελέτης, τῆς πολλῆς μελέτης». Ἐν ὥραις σχολῆς ὁ Ἀφεντούλης εἰς τὴν ποίησιν καὶ τὴν φιλολογίαν — φύσις ἄλλως εὐαίσθητος καὶ ποιητικὴ — ἀνεζήτει ἀνακούφισιν ἀπὸ τῶν μόχθων ἐργώδους ἐπαγγέλματος, ὅπως ἄλλος ἤθελε ζητήσῃ αὐτὴν εἰς τὴν μουσικὴν ἢ τὴν ζωγραφικήν, ἄνευ ἀξιώσεων ζωγράφου ἢ μουσικοῦ. Τὸν χαρακτῆρα αὐτὸν ἐν τούτοις παρουσιάζουσιν οὐχὶ ὀλίγοι

τῶν κατὰ τὰς πρώτας δεκαετηρίδας τοῦ ἐθνικοῦ ἡμῶν βίου ἐργατῶν τοῦ πνεύματος. Περίοδος φιλολογικὴ τὴν ὁποίαν προσφυῶς θὰ ἠδύνατο νὰ ὀνομάσῃ τις περίοδον ἐρασιτεχνίας. Ἐὰν ἐξαιρέσῃ τις εὐαρίθμους τινὰς λογοτέχνας καὶ ποιητάς, ἀφοσιωθέντας ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν τέχνην, οἱ πλεῖστοι τῶν παρασκευασάντων τὸ φιλολογικὸν ἔδαφος τῆς σήμερον, ὑπῆρξαν ἁπλοῖ ἐρασιτέχναι, θέτοντες τὴν ποίησιν καὶ τὴν φιλολογίαν ἐν μοίρᾳ παρέργου, ὁ δὲ τίτλος οὗτος τῶν *παρέργων* φέρεται ἐπὶ τῆς μετώπης οὐχὶ ὀλίγων φιλολογικῶν ἔργων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, καὶ ἐπ' αὐτῶν τῶν ποιητικῶν ἔργων τοῦ Ἀφεντούλη. Τὸ πῦρ τῆς ἐμπνεύσεως καὶ τῆς πρωτοτυπίας ἑπομένως καὶ ἡ ἐντέλεια τῆς μορφῆς παρ' ὀλιγίστοις συνῆλθον πρὸς ἀποτέλεσιν ἀρτίων καὶ βιωσίμων προϊόντων. Οἱ πλεῖστοι τῶν διακριθέντων κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἐν τοῖς γράμμασι ἀνδρῶν παρουσιάζουσι ἐγκυκλοπαιδικὸν τινὰ ἀλλὰ γενικὸν καὶ ἀόριστον χαρακτῆρα. Οἱ λόγοι δύνανται ἴσως νὰ ζητηθῶσιν εἰς τὸ ἀμόρφωτον καὶ ἀσύστατον ἔτι τῆς ἑλληνικῆς κοινωνίας καὶ εἰς τὴν σπάνιν τῶν λογίων, τὴν ἀναγκάζουσαν πάντας τοὺς τυχόντας εὐρυτέρας κἄπως μορφώσεως νὰ προσπαθῶσι νὰ ἐπαρκέσουν εἰς πάσας τὰς ἀνάγκας τοῦ ἑλληνικοῦ δημοσίου καὶ νὰ γνωρίσουν εἰς αὐτὸ τὴν ὀργῶσαν φιλολογικὴν κίνησιν τοῦ αἰῶνος, μεταφράζοντες, συγγράφοντες, ἀναλύοντες ἔργα ξένα, κλάδων διεστώτων καὶ ἀσυμφύλων, καὶ πρὸς ἄλληλα καὶ πρὸς τὴν φύσιν καὶ τὴν μόρφωσιν τῶν γραφόντων καὶ μεταφραζόντων. Ἄλλως τε μεταξὺ τῶν ἄλλων ἐθνικῶν ἰδεωδῶν καὶ τῶν πανελληνίων ὀνείρων, εἰς τὰ στήθη τῆς ἐνθουσιώδους ἐκείνης γενεᾶς ἐτρέφετο καὶ τὸ ὄνειρον τῆς ἐκ θαύματος φιλολογικῆς ἀναγεννήσεως τοῦ ἔθνους καὶ ἀνεμένοντο ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμὴν οἱ Ὅμηροι καὶ οἱ Σοφοκλεῖς καὶ οἱ Πλούταρχοι τῆς νέας Ἑλλάδος. Αἱ φιλολογικαὶ αὗται φαντασιώσεις ἐκέντριζον ἑπομένως τοὺς λογίους τῶν χρόνων ἐκείνων εἰς ἐργασίαν τόσον πολυμερῆ ἀλλὰ καὶ τόσον ἀξιωματικὴν καὶ πομπώδη. Δὲν εἶνε τοῦ παρόντος ἡ ἐξέτασις τῆς φιλογολικῆς ταύτης περιόδου· ὅ,τι θέλομεν νὰ εἴπωμεν εἶνε ὅτι ἡ πυρετώδης αὕτη ἐργασία ἔχει πολλὰ δικαιώματα ἐπὶ τὸν θαυμασμὸν καὶ τὴν εὐγνωμοσύνην ἡμῶν τῶν μεταγενεστέρων, διότι ὁσονδήποτε καὶ ἂν θεωρηθῇ σήμερον ἀρχέγονος καὶ ἀσύστατος, ἔθεσε τὰς πρώτας βάσεις πρὸς ἐπιτέλεσιν τοῦ ἀχαρίστου καὶ πολυμόχθου ἔργου τῆς φιλολογικῆς προπαρασκευῆς, τῆς ὁποίας ἡ θέσις ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῶν φιλολογιῶν δὲν εἶνε ἀσήμαντος οὐδὲ καταφρονητή. Εἰς τὴν τάξιν τῶν παλαιμάχων τούτων ἀνδρῶν ἀπαντῶμεν τὸν Ἀφεντούλην. Τὸν εὐγενῆ ἀγῶνα τῆς μεταφυτεύσεως τῶν μεγάλων ξένων φιλολογικῶν προϊ-

Κ. Γρούνδμαν Ἀθῆναι

όντων εἰς τὸν νεοελληνικὸν Παρνασσόν, ἥτις καὶ τὴν γλῶσσαν ἔμελλε νὰ διαμορφώσῃ καὶ ἐκτείνῃ καὶ τὴν φιλολογικὴν συνείδησιν τοῦ ἔθνους νὰ φωτίσῃ, ὑπηρέτησεν εὐσυνειδήτως ὁ Ἀφεντούλης, διὰ τῆς ἐμμέτρου μεταφράσεως τοῦ κυκνείου ἀριστουργήματος τοῦ Λέσσιγκ, «Νάθαν τοῦ Σοφοῦ» καὶ τῆς «Μαρίας Στουάρτης» τοῦ Σίλλερ, μεταφράσεων γλαφυρῶν καὶ ἐπιμελῶν, τῶν ὁποίων ἡ ἄκρα πιστότης καταντᾷ πολλάκις εἰς ἐλάττωμα, διότι ἦτον ἐκ τῶν φρονούντων ὁ μεταφραστής, ὅτι ἡ πιστότης τῆς ἀποδώσεως τῶν ποιητικῶν ἔργων πρέπει νὰ φθάνῃ μέχρι τηρήσεως καὶ αὐτοῦ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν στίχων καὶ τῶν λέξεων· (αἱ ὀλίγαι κατ' ἀνάγκην προστεθεῖσαι λέξεις εἰς τὰς μεταφράσεις αὐτὰς φέρονται ἐν παρενθέσει). Μετάφρασις ὑπὸ τοιαύτας συνθήκας, ἀληθὲς tour de force, ἐπιχειρουμένη παρ' ἄλλου ἢ τοῦ Ἀφεντούλη, χειριζομένου μετὰ θαυμαστῆς εὐκαμψίας καὶ χάριτος καὶ γλωσσοπλαστικῆς εὐστοχίας τὴν γλῶσσαν, ἤθελεν ἀποβῆ ξηρὰ καὶ ἀνούσιος θεματογραφία.

Τῶν πρωτοτύπων φιλολογικῶν ἔργων τοῦ Ἀφεντούλη ἐκτὸς τῶν τῇδε κἀκεῖσε διεσπαρμένων ἄρθρων, πανηγυρικῶν καὶ ἀκαδημαϊκῶν λόγων, κριτικῶν εἰσηγήσεων, ποιημάτων, εἰς τεῦχος συνηνώθησαν αἱ «Ἀλκαϊκαὶ Ὠδαί» του, ποιήματα ἄλλα ἐν μέτρῳ σαπφικῷ καὶ ἄλλα εἰς μέτρα νεωτερικά, τὰ μὲν ἐν καθαρευούσῃ, τὰ δὲ ἐν δημοτικῇ καὶ μικτῇ γλώσσῃ, ἐμπνεύσεις τὰ πλεῖστα τῶν Κρητικῶν ἀγώνων, ἢ τῶν γεγονότων τῆς ἡμέρας, ἄλλα δὲ μαρτυροῦντα ὅτι ἐγράφησαν δι' ὡρισμένους κύκλους ἢ ὡρισμένας περιπτώσεις ἄνευ ἀξιώσεων ἄλλων ἢ τῆς ἱκανοποιήσεως φιλικῶν ἀπαιτήσεων ἢ ἰδιοτροπιῶν. Τὰ ποιητικὰ ταῦτα ἔργα χαρακτηρίζει, ὡς κύριον στοιχεῖον, ὁ ἐνθουσιασμός, ὁ διαπνέων ὅλα τὰ ἔργα καὶ ὅλας τὰς πράξεις τοῦ οἰστρηλάτου ἀνδρός, καὶ ἡ ῥητορικὴ ἐκείνη πνοή, ἡ ζημιοῦσα συχνάκις τὴν μορφὴν τῶν ποιητικῶν ἔργων καὶ παρασύρουσα εἰς πλατειασμοὺς καὶ μακρολογίαν, ἀντὶ ἀσταθοῦς τινος καὶ παροδικῆς λάμψεως. Τὸ ῥητορικὸν τοῦτο στοιχεῖον ὡς καὶ ἀλλαχοῦ ὑπεδείξαμεν ἀπαντᾷ, ἐπὶ ζημίᾳ πάντοτε τῆς ποιητικῆς μορφῆς καὶ ἐντελείας, εἰς τὰ πλεῖστα τῶν συγχρόνων τῷ Ἀφεντούλῃ ποιητικῶν ἔργων, ἀλλὰ τὸν λόγον τούτου δὲν εἶνε τοῦ παρόντος νὰ ζητήσωμεν.

Εἴπομεν ὀλίγον ἀνωτέρω ὅτι τὸ ποιητικὸν ἔργον τοῦ Ἀφεντούλη αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ ἄνευ ἀξιώσεων, συμπληροῖ τὴν ἰδιόρρυθμον φυσιογνωμίαν τοῦ ἀνδρός. Οἱ γνωρίσαντες τὸν Ἀφεντούλην μεταξὺ τῶν στίχων τῶν ἔργων του τούτων δύνανται νἀναγνώσωσιν ὡραίας τινας γραμμάς, αἱ ὁποῖαι εἶνε ἐσβεσμέναι διὰ τὸν ἀναγνώστην τοῦ μέλλοντος. Οὐχ' ἧττον ὅμως ἡ ἀρτία εἰκὼν τῆς πρωτοτύπου ἐπιστημονικῆς καὶ ἀνθρωπίνης

φυσιογνωμίας τοῦ Ἀφεντούλη μένει ζωηρῶς ἀποτετυπωμένη εἰς τὸ ὕφος αὐτοῦ, διότι εἶνε μεγάλη ἀλήθεια ὅτι *τὸ ὕφος εἶνε ὁ ἄνθρωπος*—le style c'est l'homme. Καὶ εἰς τὰ ἐπιστημονικὰ αὐτοῦ ἔργα, καὶ εἰς τὰ φιλολογικὰ πάρεργα καὶ εἰς τὴν ἐφήμερον ἀρθρογραφίαν καὶ εἰς τὰς πολεμικάς του διενέξεις τὸ ὕφος τοῦ Ἀφεντούλη εἰκονίζει τὴν πρωτότυπον, ζωηράν, τὴν μεστὴν ζωῆς καὶ ἐνεργείας φυσιογνωμίαν τοῦ σοφοῦ. Ἐὰν εἰς τοὺς ψυχροὺς καὶ ἀψύχους συγγραφεῖς τοὺς δούλους τοῦ ὕφους, τὰ γλωσσικὰ στοιχεῖα συνέρχονται ἄκαμπτα, ὑπὸ τὰς κεκτημένας αὐτῶν μορφὰς καὶ συνθέσεις καὶ παρατάσσονται ἀσύνδετα καὶ ὁμοιόμορφα καὶ ἄχροα, ὅπως ἄχρους εἶνε ἡ ψυχὴ ἡ ἐκδηλουμένη δι' αὐτῶν—αὐτὰ τὰ γλωσσικὰ στοιχεῖα ὑπὸ τὴν φλόγα τῆς φαντασίας καὶ τῆς σκέψεως ἀνατήκονται καὶ κάμπτονται καὶ ἐλαστικοῦνται, ἵνα ἐκφράσωσι τὴν ζωντανὴν καὶ πάλλουσαν ψυχὴν τοῦ αὐτοφώτου συγγραφέως. Ὁ Ἀφεντούλης ἦτο κύριος τοῦ ὕφους. Βαθέως αἰσθανόμενος τὴν γλῶσσαν, σεβόμενος τοὺς τύπους οὓς προσέλαβε καὶ καθιέρωσεν αὕτη κατὰ τὸν μακραίωνα βίον της, μὴ προσκολλώμενος εἰς τὰς ἀποκρυσταλλωμένας γλωσσικὰς μορφὰς τῆς γλώσσης, ἀλλ' ἀναζητῶν τὰ λεκτικὰ στοιχεῖα εἰς πάσας τὰς ἐποχὰς τοῦ βίου αὐτῆς, τῆς μιᾶς καὶ ἀδιαιρέτου, συμφύρων δὲ καὶ συναρμόζων τὰ στοιχεῖα ταῦτα τὰ ἀρχαϊκὰ καὶ τὰ νεόπλαστα, ὑπὸ τὰς ἐκδοχὰς τὰς παλαιὰς καὶ τὰς νέας, μετὰ τῆς φιλοκαλίας καὶ ἁρμονίας ἐκείνης, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἔγκειται ὅλον τὸ μυστήριον τοῦ γλωσσικοῦ ὀργάνου, κατώρθωσε νὰ διαπλεύσῃ πάντοτε αἰσίως τὸν μεταξὺ τῆς Σκύλλης τοῦ ψυχρολόγου ἀρχαϊσμοῦ καὶ τῆς Χαρύβδεως τοῦ μακαρονισμοῦ κινδυνώδη πορθμόν. Ἀδίκως νομίζομεν ὁ κ. Ῥοΐδης (Γλωσσικὰ Εἴδωλα) κακίζει τὸν Ἀφεντούλην ἐπὶ ἀρχαιομανίᾳ. Ἐὰν πολλαχοῦ ἀρέσκεται εἰς χρῆσιν τύπων ἀρχαϊκῶν καὶ μορίων, ἀλλὰ καὶ συχνότατα, ἐν ἐποχῇ μάλιστα γράφων, καθ' ἣν ἐπεκράτουν γλωσσικαὶ προλήψεις, θυσιάζει τὸν ἀηδῆ φόρτον τῶν ἀναδιπλασιασμῶν καὶ συναιρεῖ τὰς σχοινοτενεῖς καταλήξεις, μέτρον ἔχων πάντοτε τὴν ἁρμονίαν τοῦ λόγου. Ἴσως ὑπὲρ τὸ μέτρον ἀρέσκεται ἐνίοτε εἰς τὴν χρῆσιν ἀρχαίων τύπων καὶ μορίων, ἀλλ' εἶνε τοιαύτη ἡ ἐνέργεια τοῦ ὕφους του, ὥστε καὶ αἱ ἀνωμαλίαι αὗται παρέρχονται ἀπαρατήρητοι. Ἐνταῦθα κεῖται τὸ μυστήριον τῆς καταδαμάσεως τῶν γλωσσικῶν στοιχείων, ἅτινα ὑπὸ τὴν θερμὴν πνοὴν τῆς ἐμπνεύσεως μεταβάλλονται εἰς πειθήνια ὄργανα τῆς ἰδέας, αὐτὰ ταῦτα, ἅτινα ὡς ἵππος δυσήνιος, ἀποτινάσσουσι τὸν ἀδέξιον ἀναβάτην. Ἐντεῦθεν ἐξηγεῖται πῶς οἱ στίχοι τοῦ Κάλβου δὲν χάνουν τὴν Πινδάρειον αὐτῶν μεγαλοπρέ-

πειαν ἐκ τῆς κράσεως τόσον ἀσυμφυῶν γλωσσικῶν στοιχείων καὶ πῶς ἡ ὑψηλὴ ἐντύπωσις τῆς εἰκόνος ὅπου: *αἱ ὧραι ἀνοίγουν τὰ ἠῷα κάγγελα τῆς Ἀνατολῆς* δὲν διαταράσσεται ἐκ τῆς κατ' ἐπίφασιν γλωσσικῆς αὐτῆς ἀνωμαλίας. Εἰς τὸ κλασικὸν τοῦ Ἀφεντούλη σύγγραμμα τὴν «Φαρμακολογίαν», τὸ καταστὰν πρότυπον ἰατρικοῦ ὕφους καὶ ἐπιστημονικῆς κυριολεξίας πάντων τῶν νεωτέρων ἰατρικῶν συγγραφέων, ἡ ἀσύστατος ἔτι γλῶσσα ἡμῶν προβιβάζεται εἰς ὄργανον ἐντελὲς ἐκφράσεως ἐπιστημονικῶν ἰδεῶν καὶ πραγμάτων ποικιλοτάτων — ἀποδεικνυομένου καὶ ἐνταῦθα ὅτι πρὸς δημιουργίαν γλώσσης φιλολογικῆς καὶ ἐπιστημονικῆς ἀπαιτεῖται πνοὴ ζῶσα, ἐκπορευομένη ἀπὸ ψυχῶν ζωντανῶν καὶ οὐχὶ γλωσσολογικὴ νομοθεσία, δημιουργοῦσα αἱρέσεις μόνον καὶ αἱρετικούς. Ὕφος δὲν εἶνε οἱ τύποι καὶ αἱ λέξεις, ἀλλ' ἡ ψυχὴ τοῦ συγγραφέως καὶ ἡ ψυχὴ τῶν συγγραφέων εἶνε γέννημα τῆς φύσεως καὶ τοῦ πολιτισμοῦ.

Ἐὰν ἀπεπειρώμεθα ἐνταῦθα νὰ παραθέσωμεν δείγματα τῆς πρωτοτυπίας καὶ τῆς δυνάμεως καὶ τῆς ἐγκρατείας τοῦ ὕφους τοῦ Ἀφεντούλη, ἠθέλομεν παρασυρθῇ πολὺ μακράν. Ἄλλως τε ἡ τοιούτου εἴδους ὡς ἐν προθήκῃ ἔκθεσις τεμαχίων ἀσυνθέτων εἰς ἀπόγνωσιν ὕφους, μᾶς ἐνθυμίζει πολὺ τὸν σχολαστικὸν τοῦ μύθου, τὸν ἐπιδεικνύοντα τοὺς λίθους τῆς οἰκίας του εἰς δεῖγμα τῆς στερεότητος καὶ κομψότητος τοῦ συνόλου.

Οἱ λίθοι οὗτοι ἐν τῇ ἁρμονικῇ αὐτῶν συναρμογῇ ἀποτελοῦσι τὸ εὐρὺ πνευματικὸν οἰκοδόμημα ἐν τῷ ὁποίῳ ἐνεθρόνισε τὴν εἰκόνα της διάνοια ἐκτάκτως εὐρεῖα καὶ φιλοσοφική, ψυχὴ ἐκτάκτως εὐαίσθητος καὶ ποιητική.

ΠΕΤΡΟΣ ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗΣ

ΑΝΕΚΔΟΤΟΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΚΑΙ ΠΟΙΗΜΑΤΑ ΘΕΟΔΩΡΟΥ ΑΦΕΝΤΟΥΛΗ [1]

Ἀγαπητή μοι Ἀμαλία

ΚΑΙ εἶχον νοῦν νὰ σοὶ γράψω; Καὶ εἶχον ὄρεξιν νὰ ἐνθυμηθῶ τὸν Πειραιᾶ; Καὶ ἦτο δυνατὸν νὰ εὕρω ἐν ἐμοὶ αὐτῷ τὴν διάθεσιν, ἵνα φέρω τὴν διάνοιαν εἰς τὸν οἶκόν μου καὶ νὰ φαντασθῶ αὐτὸν κατάφορτον ἀπὸ *τενεκέδες*, ἄλλους μὲν κρεμαμένους ἀπὸ τῆς θύρας, ἄλλους δὲ προσηλωμένους

[1] Τὴν ἀνωτέρω δημοσιευομένην πρὸς τὴν ἀγαπητὴν αὐτοῦ θυγατέρα, ὡραίαν καὶ ποιητικωτάτην ἐπιστολὴν ὡς καὶ τὰ ποιήματα τοῦ ἀειμνήστου *Θ. Ἀφεντούλη*, ἅπαντα *ἐντελῶς ἀνέκδοτα*, ὀφείλομεν εἰς τὴν πολύτιμον ἐκτίμησιν πρὸς τὴν «*Ποικίλην Στοάν*» καὶ τὴν εὐγενῆ προθυμίαν τοῦ διακεκριμένου φίλου κ. Γ. Ι. Ἀγγελοπούλου καθηγητοῦ τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου.

εἰς τοὺς τοίχους καὶ ἄλλους συσωρευμένους ἐπὶ τῆς κλίμακος δίκην πυραμίδος πέριξ δὲ αὐτῆς πλῆθος ἀξιαγαπήτων συνδημοτῶν κοριβαντιοῦν καὶ μαινόμενον καὶ ἐκπέμπον φοβερὰς ὠρυγάς; [1]

Δι' αὐτὰ ὅλα δὲν σοῦ ἔγραψα. Ἀπέστρεφα τὴν διάνοιαν ἀπὸ τοῦ θεάτρου τηλικαύτης ἀκολασίας, ὑπὲρ ἧς ἐκθύμως ἐπρωταγωνίστησαν αἱ ἀρχαί, ὧν ἄφθιτος εἴη ἡ δύναμις καὶ ἡ δόξα εἰς κραταίωσιν τῆς ἐλευθερίας τῶν ἐκλογῶν!

Δι' αὐτά, ἀκριβεστάτη μοι κόρη, δὲν σοὶ ἔγραψα καὶ μὴ παραπονῆσαι. Χθὲς ἐπέστρεψα ἐκ μακρᾶς καὶ πενθημέρου ἐκδρομῆς. Ἀνέβην τὸν *Κοκουρῖκον* καὶ τὴν *Ἀετοῦ Φωλεάν*, καὶ ἀνέβην αὐτὴν κατὰ τὸ ὕψιστον ἄκρον, πεζοπορῶν ἀποστολικῶς ἐπὶ δίωρον. Εἶναι ὁ Κοκουρῖκος μία τῶν ὑψίστων καὶ ἡ συδενδροτάτη τῶν κορυφῶν τοῦ Πηλίου, ὑπεράνω τοῦ ἁγίου Γεωργίου, ὅθεν ἀπερίγραπτος ἀναπετάννυται ἡ ἀμφιθαλάσσιος θέα. Πρὸς δυσμὰς κάτωθέν μου, ὑπὸ τοὺς πόδας μου, ὅλη ἡ μακρὰ ἡμικυκλική, ἡ ὑπὸ κολπίσκων καὶ γλωσσοειδῶν ἀκρωτηρίων, κατακέντητος ἐπιθαλάσσιος παρυφὴ τοῦ Πηλίου, κατὰ ζώνας κεχωρισμένη ὁμοκέντρους. Περὶ ἐμὲ δάσος πυκνὸν ἐκ φηγῶν, εἶτα ἡ κατωφέρεια τοῦ ὄρους μὲ ἀπεψιλωμένας τὰς ὀξείας ὑπὸ τῶν ἀνθρακέων καὶ ὑλοτόμων, μόνον δὲ κατὰ τὰς ῥευματιάς, διατηρούσας ἡδέως λείψανα ἀκμαίας βλαστήσεως. Ἕπεται ἡ μακρὰ σειρά, ὁ κύκλος, οὕτως εἰπεῖν, τῶν Πηλιωτικῶν κωμοπόλεων, μετὰ τῶν ὑψιστέγων αὐτῶν οἰκιῶν, ἐντεθαμμένων ἐντὸς τῆς καταφύτου περιοχῆς των. Ἐφεξῆς οἱ ἀμπελοστεφεῖς γήλοφοι, οἱ φέροντες ἐπὶ τῶν προεξεχουσῶν ἀκροτήτων, ἄλση δρυῶν ἢ πλατάνια καὶ κατακρύπτοντες ἕνα προφήτην Ἠλίαν ἢ μίαν ἄλλην ἁγιότητα. Ἔπειτα ἡ ἀδιάκοπος ἐλαιοφυτεία, ἡ κατακαλύπτουσα δίκην *χλαίνης* συνηρεφοῦς ὅλην τὴν *ποδιὰν* τοῦ ὄρους, παρὰ δὲ τὴν θάλασσαν ἡ πεδιὰς ἐκείνη, ἡ ἐρασμιωτάτη, ἡ ἱμερόεσσα, ἡ κατάφυτος ἐξ ὀπωροφόρων δένδρων· ἐν κήποις πολυθελγήτροις, ἔνθα ἄλλοι μὲν καρποὶ ἄρτι φύονται, ἄλλοι δὲ ὥριμοι τελέθουσιν ὡς ἐν τῇ νήσῳ τῶν μυθολογουμένων Φαιάκων, πέραν δὲ πάντων τούτων τὸ ἀλίτρυτον πεδίον, ὁ λειοκύμαντος κόλπος, τὸ παγασαῖον, ἐν ᾧ ἡ Θέτις ἐλούετο παίζουσα καὶ ἀναπηδῶσα ἐπὶ τοῦ ἀφροῦ τῆς θαλάσσης, ὥστε ἄνωθεν ἀπὸ τῆς φωλεᾶς τοῦ ἀετοῦ ὁ ἀκραῖος Ζεὺς δὲν ἠδυνήθη νὰ μείνῃ ἀναίσθητος πρὸς τὰ θέλγητρα τῆς ἐρατεινῆς νηρηΐδος... Ἀλλὰ πῶς μὲ ἀποπλανᾷ ἡ φαντασία εἰς τὸν ὁμιχλώδη λαβύρινθον τῆς μυθολογίας! Πέραν τοῦ παγασαίου κόλπου κατάντικρύ μου φαίνεται ἡ Ἀμαλιάπολις καὶ τοῦ *Βελέντσα* ἡ καλύβη καὶ ἡ μακρὰ σειρὰ τῆς Ὄθρυος, ἡ ἀποφαλακρωθεῖσα τὴν νεφηγείτονα κορυφήν, καὶ ὄπισθεν αὐτῆς εἰς τὰ βάθη τοῦ ἐκ τῶν μαρμαρυγῶν τοῦ Ἡλίου ἀεροειδοῦς ὁρίζοντος σκιαγραφούμεναι αἱ δειράδες τῆς Οἴτης καὶ ὄπισθεν τούτων πρὸς ἀριστερὰν αἱ πυραμιδοειδεῖς τοῦ Παρνασσοῦ κορυφαί. Πρὸς δεξιὰν ἐκτείνεται τὸ Θεσσαλικὸν πεδίον, οἱονεὶ δὲ ἐν τῷ προθαλάμῳ αὐτοῦ, πρόκεινται αἱ Φέρραι καὶ τὰ Φέρσαλα. Πρὸς ἀριστεράν μου ὁ μέγας θερμαϊκὸς κόλπος μετὰ τῶν χαλκιδικῶν χερσονήσων τῆς Κασσάνδρας καὶ τοῦ Ἄθωνος, οὗ ἡ κορυφὴ φορεῖ πῖλον ἐκ νεφελῶν ὡς ἱερο-

[1] Ὑπαινίσσεται τὸν τρόπον, δι' οὗ οἱ θρασύτεροι τῆς νικησάσης κατὰ τὰς τότε δημοτικὰς ἐκλογὰς μερίδος ἐν Πειραιεῖ ἐξεδήλωσαν τὸν ἑαυτῶν θρίαμβον, ἀποφράξαντες τὴν νύκτα τὰς ἔξω θύρας τῶν οἰκιῶν τῶν κυριωτέρων ἀντιπάλων, ἐν οἷς καὶ ὁ μακαρίτης Ἀφεντούλης, διὰ *τενεκέδων*.

πρεπὲς καλυμαύχιον—καὶ ἔπειτα τὰ ῥεύματα τοῦ δροσεροῦ ἀέρος, τὰ περιβομβοῦντα καὶ περιψύχοντα, καὶ ἡ βοὴ τῶν δασῶν προσομοία πρὸς τὴν βοὴν τῶν κυμάτων, πάντα ταῦτα μὲ ἐξέστησαν τῶν φρενῶν, ἀγαπητὴ θύγατερ, καὶ προσερισθεὶς εἰς τὸ σμαράγδινον φύλλωμα χαμαιπετοῦς φυτοῦ, ἔμεινα ὥρας πολλὰς ἀκίνητος, ἀπολαύων τοῦ ἀπεριγράπτου θεάματος. Ἤθελον, ἐὰν ἦτο δυνατόν, νὰ διαβιώσω ἐν τῇ ἐρημίᾳ ταύτῃ, μακρὰν τῆς τύρβης τῶν πόλεων καὶ τῆς κοινωνίας καὶ ἐστοχαζόμην, ὅτι δὲν εἶναί παντελῶς μῦθος τὸ λεγόμενον, ὅτι ὁ Χείρων ὁ Κένταυρος, ἰατρὸς αὐτός, διεβίωσεν ἐπὶ τῶν κορυφῶν τοῦ εἰνοσιφύλλου Πηλίου. Τίς ἠξεύρει, ἂν ῥανὶς αἵματος κενταυρείου δὲν διαῤῥέει ἐν ταῖς φλεψί μου, κατακληρονομηθεῖσα διὰ τοσούτων αἰώνων εἰς Μάγνητας ἀπογόνους; Μὰ τάχα δὲν φέρομεν πάντες ἐν ταῖς φλεψίν μας ῥανίδιον αἵματος κατακληρονομηθὲν ἡμῖν ἐξ ἀρχαιότητος ὑψηλοτέρας—ἀπὸ τοῦ πρωτοπλάστου Ἀδάμ;

Ἐπεχείρησα, ἀκριβεστάτη μοι θύγατερ, νὰ γράψω πρὸς σέ, καὶ δὲν ἠξεύρω, πῶς ἄκων ἀναρπάζομαι εἰς τοὺς εὐδαίμονας ἐκείνους χρόνους, ἐν οἷς οὔτε ἐκλέγοντες ὑπῆρχον οὔτε ἐκλεγόμενοι, ἀλλὰ Θέτιδες λουόμεναι ἐν τοῖς νάμασι τῶν κόλπων καὶ Δίαι, ἐρωτευόμενοι καὶ μακρόθεν, οὐχὶ μόνον ἀπὸ γειτονίας, ἐκ τῆς κορυφῆς τῶν ὀρέων. Εἰς τοσοῦτον ἀποστάσεως ἐξικνεῖτο τότε ἡ αἴγλη τῶν καλλονῶν καὶ Πηλεῖς ἀπονεμόμενοι τῆς ἐρωτικῆς τοῦ Διὸς πανδαισίας καὶ Ἀχιλλεῖς ἐκβλαστάνοντες ἀπὸ τοιούτων ἐρώτων καὶ γάμων. Ὁπόσον εὐδαίμονες ἦσαν οἱ χρόνοι ἐκεῖνοι καὶ ἐφ' ὅσον ἀναρπάζουσα φέρει με ἡ φαντασία πρὸς τοὺς χρόνους ἐκείνους, ἐπὶ τοσοῦτον αἰσθάνομαι ἐν ἐμοὶ ἀνανεούμενον τὸ σθένος τῆς νεότητος, καί τοι φέρων τὸ φορτίον σχεδὸν ἑπτὰ δεκαετηρίδων. Ναὶ προσφιλεστάτη μου θύγατερ, ἐπὶ τῆς κορυφῆς τῶν ὀρέων ἡ ζωὴ παρέρχεται ἐν νεότητι διηνεκεῖ. Δὲν μᾶς κατακάμπτει τὸ γῆρας, δὲν μᾶς στενοχωρεῖ ἡ πνιγηρὰ τῶν πόλεων ἀτμοσφαῖρα. Ἀδέσμευτος παραδίδεται ἡ ψυχή μας εἰς τὴν ἀμιγῆ ἀπόλαυσιν τῶν φυσικῶν καλλονῶν καὶ πᾶσα στιγμὴ τοῦ βίου μας ἀπερίσπαστος πολλαπλασιάζεται ἐν ἀῤῥήτῳ γαλήνῃ. Τί πρὸς ἡμᾶς ἡ τύρβη τῆς κοινωνίας καὶ τὰ ἐγκληματικὰ πλούτη καὶ αἱ ἀγωνιώδεις φιλοδοξίαι; Ἐκεῖ ἐπὶ τῶν ὀρέων, ἐν τῇ ἱερᾷ ἐκείνῃ σιγῇ, ἣν μόνη ἡ πνοὴ τῶν ἀνέμων διαταράσσει ἢ ὁ ῥόχθος παραῤῥέοντος ὕδατος, ὁ ἀὴρ δροσερὸς ἀνεπαίσθητος διολισθαίνει εἰς τὰ σπλάγχνα καὶ διαστέλλει τὰ στήθη μας. Οὐδεμία πνευστίασις, οὐδεὶς στόνος τὴν συνοδεύει ἢ διακόπτει. Καὶ αἰσθανόμεθα τὸ πνεῦμα τῆς ζωῆς διαπορευόμενον τὸ σῶμα ἡμῶν καὶ διαχέον ἁπανταχοῦ σθένος καὶ κουφότητα. Ναὶ τῷ ὄντι ἀναγεννώμεθα ἐπὶ τῶν ὀρέων. Λέγουν ὅτι κάπου ἐπὶ τῶν κορινθιακῶν δειράδων ὑπῆρχε πηγὴ ἐν ᾗ λουομένη ἡ Ἥρα κατ' ἔτος ἀνέκτα τὴν παρθενίαν. Καὶ εἶναι τὸ πρᾶγμα ἀληθές. Ἐπὶ τῶν ὀρέων, ὅπου ἀναπνέεις ἀέρα δροσερὸν καὶ λούεσαι εἰς κρυστάλλινα ὕδατα, αἰσθάνεσαι τὰς δυνάμεις ἀνανεουμένας καὶ εἰ μὴ τὴν παρθενίαν, ὡς ἡ Ἥρα, ἀλλὰ κἂν τὴν νεότητα ἀνακτᾷς ἐπὶ τῶν ὀρέων. Ἐπὶ τοῦ Κοκουρίκου εἶναι ὁ ναὸς τοῦ ἀκραίου Διός, εἰς ὃν μυθολογεῖται, ὅτι οἱ ἀρχαῖοι κάτοικοι ἀνήρχοντο ἅπαξ τοῦ ἔτους μετὰ τὴν ἑορτὴν περιβεβλημένοι κῴδια — τοσοῦτον φαίνεται, ὅτι ἦν τὸ ψῦχος τοῦ ὄρους κατὰ τὴν ὥραν καὶ τοὺς χρόνους ἐκείνους! Ἐπὶ τοῦ ὄρους τούτου, κατὰ τὰ πλάγια τῆς ὑψίστης κορυφῆς, ἐκεῖ ἔνθα ἄρχεται μικρὸν ὀροπέδιον, ὑπάρχει ὀπὴ φέρουσα εἰς ὑπόγειον σπήλαιον τοσοῦτον μέγα,

ὥστε ἠμπορεῖ νὰ περιληφθῇ ἐν αὐτῷ ἡ οἰκία μας μετὰ πάντων τῶν *τετεκέδων* καὶ τοῦ πρὸ ταύτης ὠρυομένου καὶ κορυβαντιῶντος συρφετοῦ! Λέγεται, ὅτι αὐτὸ ἦτο τὸ ἄντρον τοῦ Χείρωνος. Ἐννοεῖς, γλυκυτάτη μοι κόρη, ὅτι δὲν ἠδυνάμην μὲ ἐσταυρωμένας τὰς χεῖρας νὰ θαυμάζω ἀπὸ τῆς ὀπῆς τὸ μέγαρον τοῦ Χείρωνος, τοῦ πατριάρχου ἐκείνου τῶν Ὁμηρικῶν ἰατρῶν, καὶ διωλίσθησα διὰ τῆς ὀπῆς εἰς τὸ ἔρεβος τοῦ σπηλαίου. Ἀλλ' ὁ κρότος τῶν βημάτων μου καὶ ἡ μονοσύλλαβός μου κραυγή, παραπαίοντος ἐν τῷ σκότει, ὡς ὁ Ὀδυσσεὺς ἐν τῷ Ἅδῃ, ἐξεπτόησαν σμῆνος νυκτερίδων, αἵτινες, ἄλλαι μὲν τρίζουσαι, ἄλλαι δὲ προσπετόμεναι κατὰ τὴν κεφαλήν μου, ἠνάγκασάν με — οἷον πεπνύμενον, αὐτῶν δὲ πετουσῶν ἐν σκιᾷ — ἐξηνάγκασάν με νὰ παλινδρομήσω ταχὺς ἐπὶ τὴν ὀπήν. Δὲν ἠξεύρω δὲ πῶς ᾐσθάνθην καταλαβόν με ὥς τι ἅγιον ῥῖγος, ὁ δὲ κρότος τῶν βημάτων μου μεγαλυνόμενος ὑπὸ τῆς ἐξημμένης φαντασίας, μοὶ ἐνεποίει ἀνεξήγητόν τινα τρόμον. Ἦσαν στιγμαὶ καθ' ἃς ἔβλεπον ὡσεὶ σπινθῆρας πρὸ τῶν ὀμμάτων μου ἐν τῷ σκότει καὶ βεβαίως προήρχοντο μὲν αὗται ἐκ τῆς ἐντάσεως τῶν ὀφθαλμῶν, ἀλλ' οὐχ ἧττον ἐν τῇ ἐρημίᾳ ἐκείνῃ, ἐφανταζόμην τοὺς σπινθῆρας οἱονεὶ ἐξακοντιζομένους ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ αἰλουροειδοῦς, ἄλλως τε καὶ δὲν εἶχον τὸν μῖτον τῆς Ἀριάδνης, ἵνα ἐξέλθω ἀπλάνητος ἀπὸ τοῦ σπηλαίου. Ἡ Ἀριάδνη μου εἶναι μακρὰν εἰς τὰς χλοερὰς κοιλάδας τῆς Βοημίας, σὺ δέ, τὸ Ἀριάδνιόν μου συνθέτεις ἱερεμιάδας ἐπιστολῶν, εἰς ἃς ἐκτραγωδεῖς τὰ δεινά, ἃ πάσχουσιν αἱ τρυφεραὶ θυγατέρες, ὅταν οἱ πατέρες αὐτῶν πλανῶνται μεταξὺ τῶν ἀβάτων δασῶν, ὅπου δὲν ὑπάρχουσι τηλέγραφοι, ἢ κατακυλίονται εἰσερπύζοντες εἰς σπήλαια, ὅπου δὲν ὑπάρχουν ταχυδρομεῖα. Καὶ ταῦτα μὲν δὴ ταῦτα, ὦ θύγατερ.

Γλυκυασπάζομαι σέ τε καὶ τὸν Γεώργιον καὶ τὰ τεκνία, ἃ ἔδωκεν ὁ Θεὸς ἀμφοτέροις καὶ ἃ διαφυλάττοι καὶ μεγαλύνοι, ὅπως καὶ ταῦτα βαδίσωσί ποτε, ἢ κάλλιον εἰπεῖν ἀναῤῥιχηθῶσιν ὡς ὁ πάππος χερσί τε ποσίτε πρὸς τὰ ἕδη τοῦ Ἀκραίου Διὸς καὶ τὰς κορυφὰς τοῦ Κοκουρίκου καὶ Γολγοθᾶ.

Ἐν Ζαγορᾷ τῇ 23 Αὐγούστου 1889. *Ὁ πατήρ σου*

† ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΑΦΕΝΤΟΥΛΗΣ

---

[1] . . . .

Γυναῖκα. λέω, δὲν μπορῶ αὐτοῦ μεσ' τὴν Ἀθήνα
ὁλοχρονῆς νὰ κάθωμαι, νὰ ψήνωμαι, νὰ σκάνω·
δὲν ἠμπορῶ, δὲν δύναμαι νὰ κολυμβῶ στὴ σκόνη
μὲ τὸ λαρύγγι μου στεγνό, μὲ τυφλωμένο μάτι·
θαρθῶ τὴ γυναικοῦλα μου, τὰ τρυφερὰ παιδάκια
θαρθῶ γοργὰ νὰ φορτωθῶ στὴ ῥάχη μου· νὰ στήσω
τὸ φτωχικὸ καλύβι μας ἐδῶ στὸν ἅγιο Γιώργη,
στὴ Ζαγορά, στὰ κρύα νερὰ καὶ στὴν πολλὴ δροσοῦλα,
νὰ παίζουν τὰ παιδάκια μας στὰ χώματα, στὰ χιόνια·

---

[1] Τὸ κατωτέρω ποίημα, κατ' ἀπομίμησιν τοῦ δημοτικοῦ «μάννα, σοῦ λέω, δὲν μπορῶ . . . κτλ.» ἐγράφη ὑπὸ τοῦ μακαρίτου Ἀφεντούλη ἐν Ζαγορᾷ κατὰ τὸ θέρος τοῦ 1892. Ὑποθέτει τὸν γαμβρόν του κ. Γ. Ι. Ἀγγελόπουλον, ὃν ἐφιλοξένει τότε ἐκεῖ, ἀπευθύνοντα τὸ ποίημα πρὸς τὴν ἐν Ἀθήναις διαμείνασαν σύζυγόν του.

νὰ λούζωνται μὲ κρύσταλλα, νὰ πολεμοῦν μὲ μῆλα,
νὰ τρῶν κορόμηλα ξυνά, κι' ἀχλάδια καὶ φουντούκια·
νὰ γείνουν ἄνδρες δυνατοί, ὡσὰν τὸν Παπουλῆ τους
ὅπου ξυπνᾶ πολλὰ πουρνὸ καὶ χαιρετᾶ τὸν ἥλιο,
ὅταν προβαίνει τὴν αὐγή, στὴ θάλασσα λουσμένος
κι' ὅλο χρυσόνει τὰ βουνὰ καὶ ῥοδοκοκκινίζει,
σὰν τὴν ὡραία κοπελιὰ ποῦ κλίνη παρατάει
καὶ πάει στὴ βρύσι νὰ πλυθῇ, λάμπει τὸ μάγουλό της,
παίζουν στ' ἀέρι τὰ ξανθὰ τῆς κεφαλῆς πλοκάμια,
σκεπάζοντας τὴν ὠμορφιὰ τοῦ στήθους τὴ χιονάτη.
'Εδῶ χρυσῆ γυναῖκά μου, ἐδῶ ἐδῶ θὰρθοῦμε·
ἐδῶ νὰ ζήσωμε οἱ δυὸ σὰν τρυφερὰ τρυγόνια,
ἐδῶ καὶ νὰ γηράσωμε σὰν ὁ Θεὸς τὸ θέλει.
Κι' ὅταν γυρίσουν οἱ καιροὶ καὶ φθάσουνε οἱ χρόνοι,
θὰ κοιμηθοῦμε καὶ οἱ δυὸ ἐκεῖ στὸν ἅγιο Γιάννη
μὲ τ' ἀηδονιοῦ τὴ μουσική, τὴ συντροφιὰ τοῦ κούκου,
στὸ πλάγι μας τὴ ῥεματιὰ μὲ σκλῆθρα μὲ πλατάνια
μ' ἀγριάμπελη, βατομουριαῖς καὶ δάφναις καὶ μυρσίναις
κι' ὄχι βαρὺ τὸ σκέπασμα μὲ μαρμαρένια πλάκα.
Τὴ νύχτα στὴν ἀστροφεγγιὰ τριγύρω μας οἱ γρύλλοι
θὰ κελαδοῦν γλυκὰ γλυκὰ καὶ θὰ μᾶς νανουρίζουν
νἆναι γλυκὺς ὁ ὕπνος μας, ἀτάραχος, αἰώνιος.
Δύο σταυροὶ θὰ μαρτυροῦν κι' οἱ δυὸ πλάγι μὲ πλάγι
ποῦ κρύβεται ἡ κεφαλὴ στὸ λουλουδένιο στρῶμα.

1893 ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΑΦΕΝΤΟΥΛΗΣ

. . . .

Δός μου, γλυκεῖα φίλη μου, ἓν φίλημά σου δός μου,
καὶ ἄφες μου τὴν κεφαλὴν στὸν κόλπον σου νὰ κλίνῃ,
ἐκεῖ εἶν' ὁ παράδεισος, ἐκεῖ τὸ φῶς τοῦ κόσμου
ἂν τ' ἀρνηθῇς, θὰ τὸ ἰδῶ, ὡς ὄνειρον νὰ σβύνῃ.
Σιώπα, μὴ τὰ χείλη σου εἰς λόγους διαστέλλεις,
λόγους δὲν θέλει ἡ χαρά, ὁ ἱμερόεις στόνος!
Παλμοὺς προκάλει τρυφερούς, ἂν ἠμπορῇς, ἂν θέλῃς
καίτοι ὑφέρπει ἐν αὐτοῖς ἀχώριστος ὁ πόνος.
Ὅταν ἐτρέχομεν ὁμοῦ εἰς σκιεροὺς πευχῶνας
καὶ μόνον μᾶς ἀνέκοπτε τὸ ᾆσμα τῶν πτηνῶν,
ἴων δ' εὐόσμων ἄρωμα ἐπλήσου τοὺς ἀνθῶνας,
οὓς χεὶρ ἀνάκτων ἔπλασεν εἰς κάρπωμα τερπνόν,
Νάρκης, σοῦ εἶπα, βάλσαμον ἂς ἦτο νὰ μεθύσῃ
τὴν ὅρασίν μου, τὴν πνοήν, τοῦ στήθους τὸν παλμὸν
ἂς ἦτο στὴν ἀγκάλην σου ὁ ὕπνος νὰ κοιμήσῃ,
τῆς ὀρφανῆς καρδίας μου τὸν ἄϋπνον *καϋμόν*.

ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΑΦΕΝΤΟΥΛΗΣ

Τὸ τελευταῖον ποίημα τοῦ Θ. 'Αφεντούλη

'Ολιγίστας ἡμέρας πρὸ τοῦ θανάτου αὐτοῦ χαριεντιζόμενος, ὡς ἐφίλει πρὸς καλλίστην δέσποιναν, παρεκλήθη νὰ τῇ γράψῃ ἐκ τοῦ προχείρου ὀλίγους στίχους. Ὁ αἰσθηματίας ποιητὴς καὶ φλογερὸς πατριώτης, ὁ ἀγαπῶν μετὰ νεανικοῦ πάθους ὑπὸ τὰς λευκὰς αὐτοῦ τρίχας, πάντοτε δὲ γελῶν καὶ παίζων ὡς

παιδίον, σοφὸς καθηγητὴς ὑπὸ τὴν λαϊκωτέραν ἀποτύπωσιν, ζητεῖ χάρτην καὶ διὰ μολυβδοκονδύλου γράφει :

Ὢ ἄφες με ἓν σου φίλημα
ἀκόμη ν' ἀποσπάσω,
ἓν σου γλυκὺ μειδίαμα,
ἀκόμη νὰ χαρῶ.

Ὢ ἄφες εἰς τὴν δύσιν μου
προτοῦ νὰ καταφθάσω
νὰ εἴπω : μὲ ἠγάπησεν αὐτὴ
ποῦ λαχταρῶ !

Ὁ ποιητὴς ἐν τούτοις παρακαλεῖται ἐκ νέου νὰ συνεχίσῃ τὸ ποίημά του καὶ ἀναφωνῶν ἐν ἐκπλήξει. «Ἆ ! ὄχι δὰ πολιορκίαν τοῦ νοῦ μου ! ἀρκεῖ ὅτι ἡλώθη ἡ καρδία μου» ὑπὸ τὸ ὡραῖον μειδίαμα τῆς κυρίας ἐξακολουθεῖ :

Ἂν ναυαγὸς διηύθυνα τὸ διαρρέον σκάφος
εἰς τὴν ἀγκάλην χλοερᾶς καὶ ἀνθοφόρου γῆς,
γαλήνην ἐπεπόθησα ἔνθα τὸ κῦμα τάφος
δὲν εἶναι, οὐδὲ μαίνεται ἀγρία καταιγίς.

Ὡς δεῖγμα τῆς ἰδιορρυθμίας τοῦ χαρακτῆρος τοῦ Ἀφεντούλη δημοσιεύομεν κατωτέρω τηλεγράφημα, ὅπερ ὀλίγους μῆνας πρὸ τοῦ θανάτου του ἀπηύθυνε πρὸς συγγενῆ του βουλευτὴν ἐν Ἀθήναις, γεγραμμένον δὲ τουρκιστί. Τὸ αὐτόγραφον κατέχει ὁ πολύτιμος ἡμῶν συνεργάτης καὶ ἀγαπητὸς φίλος ἰατρὸς κ. Π. Ἀποστολίδης.

Κ . . . . . . Βουλευτὴν

Ἀθήνας (κατεπεῖγον)

Γκὲλ 'ταρὶν μπενὶμ ἐδέ, εελὶμ ἐκμὲκ βὲ ζεϊτίν, οὐνὰρ μπρακτῆ μπιζὲ σεζὶν Τ . . . ἐφένδης. Τρικούπης Ἐφφένδης.

ΑΦΕΝΤΟΥΛΗΣ

Πανομοιότυπον ὑπογραφῆς Θ. Ἀφεντούλη

Σ ΤΗΝ ΚΑΡΔΙΑ ΜΟΥ

— Καρδιά, ὡς τώρα ἐγνώρισες μιὰ κόρη καστανή,
Μιὰ μαυρομμάτα, μιὰ ξανθὴ καὶ μιὰ μελαγρινὴ
Καὶ εἶχες ἀπὸ ἔρωτα δι' ὅλαις των χτυπήσει . . .
Εἰπέ μου ποιὰ ἀπὸ αὐταὶς μὲ εἶχεν ἀγαπήσει ;
—Καμμιά ! . . — Λοιπὸν γιατὶ ἐσὺ γιὰ κείναις νὰ κτυπᾷς
'Αφοῦ μὲ Σὲ γελοῦνε ;
— Γιατὶ ἡ μοῖρα ἔγραψε, μοῦ λέγει, ν' ἀγαπᾷς
Χωρὶς νὰ σ' ἀγαποῦνε !

ΝΙΚΟΣ ΚΟΤΣΕΛΟΠΟΥΛΟΣ

ΕΚΕΙΝΗ ΚΑΙ ΑΥΤΟΣ[1]

ΤΟ κῦμα τοῦ Φαλήρου ὑποτρέμον ἀντανακλᾷ τὰς ἀργυρᾶς ἀκτῖνας τῆς σελήνης καὶ ἐνῷ ὁ ὑπόκωφος αὐτοῦ φλοῖσβος μετεωρίζει τὸν ῥεμβάζοντα εἰς τὰς αἰθερίους χώρας τῶν ὀνειροπολημάτων τῆς ποιητικῆς νεότητος, ὁ ὀφθαλμὸς τοῦ παρατηροῦντος ἐκτείνεται ἐπὶ τῆς ἀπεράντου ἐκείνης ἐπιφανείας τῶν μελανῶν ὑδάτων, ἅτινα μόλις φωτίζει ἡ ὠχρὰ καὶ ἀμφίβολος τῆς σελήνης λάμψις. Ἡ δροσερὰ αὔρα παίζουσα ἐπὶ τοῦ ἀπείρου τῶν θαλασσῶν ἀπέσπα λευκόν τινα ἀφρὸν ἀπὸ τῶν κυμάτων, ἅτινα ἤρχοντο ἡσύχως νὰ θραυσθῶσιν ἐπὶ τῆς μαγικῆς ἀκτῆς μεθ' ὑποκώφου τινος ψιθύρου.

*
* *

Ἐπὶ τῆς ἀκτῆς νέος τις σύννους ἀναμετρᾷ τὰ παρερχόμενα κύματα κυλίων τὸ βλέμμα αὐτοῦ μακρὰν ἐπὶ τῶν θαλασσῶν ὡσεὶ ἐὰν ἐζήτει ἐπ' αὐτῶν τι τὸ ἄγνωστον, τι τὸ μυστηριῶδες τὸ ὁποῖον νὰ ἠδύνατο νὰ πληρώσῃ τὸ κενὸν τῆς καρδίας του. Ἡ ἀφρόεσσα αὐτοῦ φαντασία περιεπλανᾶτο εἰς κόσμους μυστηριώδεις, κόσμους ἀγνώστους, κόσμους πυρετώδους περιπαθείας τοὺς ὁποίους ἡ καρδία ἔπλασε καὶ οὓς ὁ νοῦς ἀδυνατεῖ νὰ κατανοήσῃ. Ὁ Ἐρνέστος ἦτο κάλυξ ῥόδου ἔτι, διεπέρα τὴν εὐδαίμονα ἐκείνην ἡλικίαν καθ' ἣν ὁ ἄνθρωπος δὲν ἔχει παρελθὸν ὅπως στενάζῃ, ἐνῷ ἔχῃ μέλλον εὐρὺ ὅπως ἐλπίζῃ. Ἀνέπνεε τὸ ἄρωμα ὅπερ ἔρχεται ἐκ τοῦ μέλλοντος καὶ ὅπερ καλοῦμεν ἐλπίδα, καὶ τὸ εὔελπι τῆς νεότητος αὐτοῦ κρῖνον δὲν εἶχεν εἰσέτι μαράνῃ ὁ παγετὸς τῆς πραγματικότητος καὶ τῆς ἐπερχομένης πείρας. Δὲν εἶχε παρελθόν, ἀπελάμβανε τοῦ παρόντος καὶ ἐμειδία πρὸς τὸ μέλλον. Ἔζη, ἠγνόει καὶ ἤλπιζεν . . . Καὶ ὅμως ἡ ἐλπὶς αὐτοῦ ἦτον ἀόριστος. Ἐβυθίζετο εἴς τι αἴσθημα συγκεχυμένον καὶ ἄπειρον. Ἠσθάνετο ἐν ἑαυτῷ ἀκαταπαύστως τὴν τρικυμίαν παθῶν, αἰσθημάτων ἀγνώστων, ἅτινα ἐζήτουν τὴν πρώ-

[1] Ἡ δημοσίευσις αὕτη ὀφειλομένη εἰς ἀγαπητὸν φίλον ἐν τῷ χαρτοφυλακίῳ τοῦ ὁποίου ἀνευρέθη τὸ χειρόγραφον τοῦ πολυφιλήτου νέου *Χρήστου Γ. Γεράκη*, μὴ ἔχουσα ἄλλην ἀξίωσιν ὡς ἐκ τῆς ἐποχῆς, καθ' ἣν ἐγράφη τὸ ἔργον, πληροῖ πόνου βαθυτάτου πᾶσαν γνώριμον ψυχήν, μή ποτε λησμονοῦσαν τὴν συμπαθεστάτην μνήμην τοῦ πολυτίμου φίλου καὶ διαπρεποῦς ἐπιστήμονος, οὗ τὸ εὔελπι στάδιον, μετὰ τῶν ἁρμονικῶν τῆς εὐγενοῦς του καρδίας παλμῶν διέκοψε σκληρὸς θάνατος, ἐν τῇ στιγμῇ τῆς ζωηροτέρας ἐκδηλώσεως τῶν πολλαπλῶν χαρισμάτων του.

την περίστασιν, ὅπως παρουσιασθῶσιν αὐτῷ ὑπὸ μορφὴν πραγματικωτέραν.

*
* *

Ὀλίγον περαιτέρω ἔπαιζε μικρὰ χρυσαλλίς. Ἦτον ὡραία, ἄσπιλος ὡς ὁ κρῖνος, καλλονὴ δροσερὰ ὡς τὸ ἔαρ, μὲ ἐκφραστικοὺς μέλανας ὀφθαλμοὺς καὶ μὲ ἐβενόχρουν κόμην, ἐκ τοῦ μικροῦ δ'ὡς ἡμικλείστου κάλυκος στόματος αὐτῆς πᾶσα λέξις ἐξερχομένη ἦτον ὡς οὐρανία μελωδία, ἥτις ἦτον ἀδύνατον νὰ μὴ διεισδύσῃ εἰς τὴν καρδίαν τοῦ ὀνειροπολοῦντος νέου. Ὁ Ἐρνέστος ἔστρεψε τὸ βλέμμα. Ἡ ὠχρὰ καὶ ὀνειρώδης τῆς σελήνης λάμψις ἐφώτιζεν ἀμυδρῶς τὰ πέριξ. Εἶχε προσηλωμένον ἤδη ὁ Ἐρνέστος τὸ βλέμμα ἐφ' ἱκανὴν ὥραν ἐπὶ τῆς μικρᾶς χρυσαλλίδος, ὅτε τυχαίως αὕτη ἔστρεψεν ἀλλαχοῦ τοὺς ὀφθαλμούς. Τὰ βλέμματα αὐτῶν διεσταυρώθησαν, τὸ βλέμμα τοῦ νέου ἐνεκρώθη, ἐνῷ μειδίαμα θεῖον, μειδίαμα ἐλεγειακόν, ἐξῆλθεν ἐκ τῶν χειλέων τῆς νεάνιδος. Ὁ Ἐρνέστος ἐνόμισεν ὅτι τῷ ἠνοίγετο ὁ οὐρανός. Εὑρίσκετο εἰς αἰθέριόν τινα κόσμον, εἰς τοὺς παραδείσους οὓς καθ' ὄναρ βλέπομεν. Ὦ! ἡ καρδία τῶν νέων ὁμοιάζει μὲ τὴν χρυσαλίδα, ἥτις περιίπταται πέριξ εἰς τὴν φλόγα μέχρις ὅτου κατακαῇ.

*
* *

Μετὰ δύο ὥρας ἡ ἀκτὴ ἦτον ἔρημος. Εἶχον παύσει πλέον αἱ ὁμιλίαι, οἱ γέλωτες, οἱ καγχασμοὶ τῶν πολυπληθῶν αὐτῆς θαμώνων, καὶ οὐδὲν πλέον ἐτάραττε τὸν ὑπόκωφον τῶν κυμάτων ψίθυρον. Ἡ σελήνη ἤδη εἶχε δύσει καὶ τὰ πρὶν γαλήνια κύματα μετεβλήθησαν εἰς πελώρια καὶ ζοφερὰ θραυόμενα μετ' ἀπαισίου κρότου. Σιγὴ μοναδική, σιγὴ φοβερὰ ἐπεκράτει, διακοπτομένη κατ' ἴσα χρονικὰ διαστήματα ὑπὸ τῆς ὑποκώφου τῶν κυμάτων ἀναπελαγίσεως, καὶ ἐπὶ τῆς πρότερον ἀπλέτως φωτιζομένης ἀκτῆς ζοφῶδες σκότος ἐπεκράτει, βροχὴ δὲ λεπτὴ διαπεραστικὴ καὶ ψυχρὰ ἔπιπτε κατὰ σταγόνας. Καὶ ἐν τούτοις ὁ νέος ἦτο προσηλωμένος ἔτι ἐκεῖ. Ἠσθάνετο ἐν ἑαυτῷ τὸ αἷμα ῥέον μετὰ πυρετώδους ταχύτητος καὶ εἰς μάτην ἐζήτει νὰ δροσίσῃ τὸ φλέγον αὐτοῦ μέτωπον τὸ ὕδωρ, ὅπερ τῷ ἔρριπτε τὸ πρὸ τῶν ποδῶν αὐτοῦ θραυόμενον κῦμα . . .

*
* *

. . . . Παρῆλθον ἡμέραι. Καὶ ὁ Ἐρνέστος συνήντησε ποτὲ τὸ ἴνδαλμά του. Ἀλλ' ὁποία οὐρανία δι' αὐτὸν εὐδαιμονία. Βλέμμα της τῷ ὡμολόγησεν ὅτι τὸν ἀγαπᾷ. Ἠγνόει ὁ ταλαίπωρος, ὅτι ἐκείνη, ἥτις εὐκόλως

ἐρᾶται, ἐπίσης εὐκόλως καὶ λησμονεῖ. Ἀλλ' ὁ Ἐρνέστος τὴν ἐλάτρευε καὶ ἠγνόει τι ἐζήτει. Ἐπόθει ν' ἀκούῃ τὸ ὄνομά της προφερόμενον, ἐλάτρευε τὴν γοητείαν τοῦ βλέμματός της καὶ κατεφίλει τῶν ποδῶν της τὰ ἴχνη, ἔνθα ἐνόμιζεν ὅτι ἔβλεπεν ἀναφυόμενα ῥόδα. Ἐζήτει πάντοτε ν' ἀποσπάσῃ ἀπὸ τοὺς ὀφθαλμούς της μίαν ἐλπίδα, μίαν κἂν σκέψιν δι' αὐτόν. Ἓν βλέμμα της μόνον παρεῖχεν αὐτῷ τὴν ζωὴν καὶ ἐνεστάλαζε βάλσαμον παρηγορίας εἰς τὴν καρδίαν αὐτοῦ, ἥτις ὑπὸ τὴν πεζὴν τῆς ζωῆς ἀτμοσφαῖραν ἔδρεπε πλειοτέρας ἀκάνθας ἢ ῥόδα· εἰς τὸ εὐρὺ αὐτοῦ μέτωπον ἤρχισε ν' ἀναφαίνηται ἡ πρώϊμος καὶ βαθεῖα ἐκείνη πτυχή, ἥτις προδίδει τὰς μυστηριώδεις σκέψεις καρδίας, ἥτις ἐγνώρισε ν' ἀγαπᾷ, νὰ ἐλπίζῃ καὶ νὰ ὑπομένῃ.

*
* *

Τὴν ἑσπέραν ὅτε μόνος καὶ σκεπτικὸς ἐκάθητο ἐν τῷ γραφείῳ του, ἡ καρδία αὐτοῦ ἐζήτει νὰ ἐκχύσῃ τὸ αἴσθημα, ὅπερ τὴν κατεπίεζε τοσοῦτον, ἡ δὲ χείρ του μετέφερεν ὡς ἀσθενὴς ἠχὼ τοὺς στόνους καὶ παλμοὺς τῆς καρδίας του ἐπὶ τοῦ χάρτου. Ἀλλ' ὅταν ἡ καρδία εἶνε πλήρης, τὰ χείλη σιγῶσι καὶ πολὺ πλειότερον ὁ κάλαμος ἀδυνατεῖ νὰ ἐκφρασθῇ. Τὰ προϊόντα τοσούτων ἀϋπνιῶν ὁ Ἐρνέστος κατεξέσχιζεν ἀνηλεῶς διότι ἠδυνάτει ν' ἀνεύρῃ μίαν καὶ μόνην φράσιν, ἥτις νὰ ἐκφράζῃ κατὰ προσέγγισιν τὸ ἄπειρον αὐτοῦ αἴσθημα. Ἴσως, ἔγραφεν, ἡ καρδία μου παρεφρόνει καθ' ἣν στιγμὴν ἐτόλμα νὰ ὑψώσῃ τὸν ἔρωτα μέχρις ὑμῶν. Ἀλλ' ἦσο ὡραία καὶ δὲν ἤμην ποσῶς τυφλὸς Ἑλένη. Ἐθεώρησα ἔκτοτε ὡς εὐτυχίαν μου ν' ἀκολουθῶ τὰ ἴχνη σου, ὡς διαρκῆ εὐδαιμονίαν νὰ προφέρω τὸ ὄνομά σου σιγηλὰ ὅταν εἶμαι μόνος, μελῳδίαν δι' ἐμὲ οὐρανίαν, ἥτις μὲ θέλγει καὶ μοὶ προξενεῖ δάκρυα. Ὢ τι ἤθελες νὰ κάμω ἐνταῦθα ἐὰν δὲν σὲ ἠγάπων; Πλειότερον ἐσκέφθην καὶ πλειότερον εὗρον ὅτι ὁ ἔρως οὗτος ἦτον ὁ προορισμός μου ἐπὶ τῆς γῆς.

*
* *

Ἀλλ' ἡμέραν τινα διὰ παντὸς τὸ βλέμμα Της ἤρχισε νὰ χάνῃ τὴν λάμψιν του. Δὲν ἐξέπεμπε πλέον τὴν ἐλπίδα. Καὶ ἐνῷ πρότερον ἔλαμπεν ὡς ὁ ἀστὴρ τῆς πρωΐας, νῦν ἐσβύνετο ἐν τῇ ἀνησυχίᾳ καὶ τῇ πλήξει. Λεπτὸν παγετῶδες κάλυμμα ἀπέκρυπτε τὴν προτέραν αὐτοῦ στιλπνότητα. Μετ' ὀλίγον ἡ Ἑλένη κατέβαλε πλέον πολὺν κόπον, ὅπως ἀντικρύζῃ ἐνίοτε τὸ ἔνδακρυ τοῦ Ἐρνέστου ὄμμα. Εἰς μάτην προσεπάθει ὁ Ἐρνέστος ν' ἀποσπάσῃ τὴν ἐσχάτην ἐλπίδα ἀπὸ τοὺς ἀποφεύγοντας

αὐτὸν ὀφθαλμούς της... Πλὴν δὲν ἀναγεννᾶται ὁ ἐσβεσμένος ἔρ ως.

*
* *

Μετ' οὐ πολὺ τὸ μυστήριον ἐλύθη. Ὁ Ἐρνέστος τυχαίως ἀνεκάλυψεν ὅτι ἄλλος ἀπελάμβανε τελείως τοῦ προνομίου τῶν μειδιαμάτων τῆς ὡραίας, καὶ ὅτι δὲν ἦτον αὐτὸς πλέον, ὅστις ἐνέσπειρεν ἤδη τὰ ἐπὶ τῶν παρειῶν αὐτῆς φυόμενα ῥόδα. Ἦτο νέος τις μὲ ὀφθαλμοὺς μικροὺς ὡς τοὺς τοῦ ἀσπάλακος, μὲ ῥῖνα ἀποτόμως μέχρι σιαγόνος καθήκουσαν καὶ μὲ πώγωνα ἀγγουροειδῆ καὶ ἀραιὸν ὡς κεκαυμένον δάσος. Πλὴν εἶχεν ὡς ἀντιστοίχησιν ὅλων αὐτῶν τῶν ἀτελειῶν τῆς φύσεως... μεγάλην περιουσίαν. Ὁ Ἐρνέστος ἀπέστειλε τὸ τελευταῖον βλέμμα του πρὸς τὴν Ἑλένην, ὅπερ ἦτον ἔμπλεων ὀδύνης, ἔρωτος, καὶ ἱκεσίας, ἀλλ' ἠναγκάσθη ἀμέσως ν' ἀποσύρῃ αὐτὸ διότι συνήντησε τὸ τῆς Ἑλένης, ἥτις παρετήρει αὐτὸν μετὰ ψυχρᾶς ἀναισθησίας. Διὰ τὸν Ἐρνέστον ὑπῆρξε τοῦτο μάχαιρα διεισδύσασα μέχρι βάθους τῆς καρδίας του. Ἔφυγε κατεσπευσμένως καὶ ἐζήτησε νὰ κρύψῃ εἰς ἐρήμους τόπους τὸν ἔρωτα καὶ τὴν ἀπελπισίαν του... κ' ἐὰν εἰς τὰ ὄνειρά σου, ἀναγνῶστα, ἅπερ πλάττεις, νέος βλέπων ἰδανικόν τι, ζήτει αὐτὸ ἐν τῷ οὐρανῷ διότι δὲν ὑπάρχει ποσῶς ἐν τῇ γῇ.

*
* *

.... Ἡ Ἑλένη εὑρίσκεται ἤδη εἰς τὸν ὄγδοον αὐτῆς ἐραστήν. Ὁ δ' Ἐρνέστος;... Ὁ Ἐρνέστος εὑρίσκεται εἰς τὸν ὄγδοον τόμον τοῦ Ῥωμαϊκοῦ Δικαίου.

† ΧΡΗΣΤΟΣ Γ. ΓΕΡΑΚΗΣ

Ἀξιότιμε Κύριε,

Ἡ ἁβρὰ καὶ φιλόφρων πρόσκλησίς σας, ὅπως καὶ ἐγὼ ἀποστείλω ἀνέκδοτόν μου ἔργον διὰ τὴν «*Ποικίλην Στοάν*» τοῦ 1894 μὲ τιμᾷ ἰδιαζόντως.

Ἡ ἀποστελλομένη σελὶς ἐκ τοῦ ἡμερολογίου μου θ' ἀποτελέσῃ βεβαίως ἀσθενεστάτην συμβολὴν εἰς ἔργον φιλολογικῆς ἀξίας, οἷον τὸ ὑμέτερον τοῦ ὁποίου τὰς καλλιτεχνικὰς σελίδας κοσμοῦσι πάντοτε ἄρθρα καὶ μελέται τῶν δοκιμωτέρων συγγραφέων μας.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 28ῃ Σεπτεμβρίου 1893

Μετὰ πολλῆς ἐκτιμήσεως
πρόθυμος
Καλλιρρόη Παρρέν.

Ο ΘΡΙΑΜΒΟΣ ΤΗΣ ΓΥΝΑΙΚΟΣ

ΤΟΥ XIX ΑΙΩΝΟΣ

ΛΕΥΚΟΝ ὡς ἐκ Πεντελικοῦ μαρμάρου, ἀρχαιοπρεπὲς μὲ τὰ ἐκ Κορινθιακῶν καὶ Ἰονικῶν κιόνων περιστύλιά του, περίκομψον μὲ τὰ ἐκ πολυχρώμων ἀνθυλλίων διαστιζόμενα πλαισιωτὰ ἄνδηρά του, μεγαλοπρεπὲς καὶ ὑπερήφανον μὲ τὸ τὰς Ὀλυμπίους θηλείας θεότητας συγκρατοῦν γεῖσσόν του, περιβεβλημένον τὴν μυθώδη αἴγλην τῶν θαυμάτων τῆς Ἀνατολῆς μὲ τοὺς κρεμαστοὺς κήπους του, κατοπτρίζον τὸ θαμβοῦν κάλλος του εἰς τὰ διαυγῆ ὕδατα τῆς ὑπὸ τὰ πράσινα κράσπεδά του λίμνης, τὸ γυναικεῖον μέγαρον τῆς ἐν Σικάγῳ Παγκοσμίου Ἐκθέσεως, ὑψοῦται πρῶτον ἅμα τῇ εἰσόδῳ τοῦ ἐπισκέπτου εἰς τὸν ἀπέραντον αὐτῆς περίβολον.

Εἶναι τοῦτο ψηλαφητὸν δεῖγμα τῆς μεγάλης καὶ ἀπεριορίστου δυνάμεως τῆς γυναικός, τῆς ἐν πᾶσι δεξιότητος αὐτῆς, τῆς ἐκ τῆς ἀναμετρήσεώς της πρὸς τὸν ἄνδρα προκυπτούσης ἰσότητός της. Εἶναι ἡ τροπαιοῦχος ἁψίς, ἣν αἱ γυναῖκες ὅλων τῶν λαῶν καὶ ἐθνῶν τῆς γῆς ὕψωσαν ἐκεῖ, ὡς ἔντονον καὶ ἀκαταμάχητον διαμαρτύρησιν τῆς ἐπὶ σειρὰν ἤδη αἰώνων ἀποδιδομένης αὐταῖς ἀδυναμίας καὶ φυσικῆς ἀνικανότητος. Εἶναι τὸ μεγαλοπρεπὲς μνημεῖον ὑπὸ τὴν στέγην τοῦ ὁποίου, ἡ ἐργασία, ἡ ἐπιμονή, ἡ ἀγάπη καὶ ἡ αὐταπάρνησις ἀδελφωμέναι ἀναδεικνύουσι τὰς γιγαντιαίας προόδους μεγάλου ἐν τῇ ἀνθρωπότητι προοδευτικοῦ καὶ ἐκπολιτιστικοῦ παράγοντος. Εἶναι αὐτὴ ζῶσα ἡ ἱστορία τῆς γυναικός, ἡ διακηρύττουσα ἀνὰ τὸν κόσμον ὅλον τοὺς ἡρωϊκοὺς ἄθλους, τοὺς ἀκαταμαχήτους ἀγῶνας, τὰς ὑψίστας ἀρετάς, τὴν μεγάθυμον αὐταπάρνησιν καὶ τὴν ἀναίμακτον κατάκτησιν τοῦ ἐδάφους τῆς ἐργασίας, ἣν βῆμα πρὸς βῆμα, σπιθαμὴν πρὸς σπιθαμήν, τῇ διεφιλονείκησεν ὁ ἀνήρ. Εἶναι ὁ θρίαμβος, ἡ δόξα, ἡ ἀποθέωσις τοῦ ἡμίσεως τῆς ἀνθρωπότητος.

Πρὸ τοῦ Γυναικείου Μεγάρου τῆς ἐν Σικάγῳ Ἐκθέσεως

Ῥῖγος ἱερᾶς συγκινήσεως διατρέχει τὸ σῶμά μου πρὸ τοῦ μεγάρου τούτου. Τὰ ἀγάλματα καὶ αἱ εἰκόνες τῶν γυναικείων θεοτήτων, ἅτινα κοσμοῦσιν αὐτό, μοὶ φαίνονται ἐν τῇ γλυκείᾳ καὶ ὀνειροπόλῳ ἐκστάσει ἐν ᾗ διατελῶ, ὅτι λαμβάνουσιν αἴφνης ζωὴν καὶ ἀποσπώμενα τῶν γείσσων καὶ πολυτελῶν πλαισίων των τονίζουσιν ἐν λύραις καὶ ὀργάνοις ᾆσμα ζωῆς καὶ χαρᾶς, ᾆσμα θριάμβου καὶ δόξης.

Μοὶ εἶναι οἰκεῖαι καὶ φίλαι αἱ θεότητες αὗται, αἱ ἀπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ Ὀλύμπου μας ἐκθρονισθεῖσαι, ἵνα μετὰ πάροδον εἴκοσιν ὅλων περίπου αἰώνων, ὑπέρ ποτε ἀθάνατοι καὶ περικαλλεῖς, ὑπέρ ποτε λατρευταὶ καὶ πανίσχυροι ἱδρύσωσι τὸν τῆς ἀκαταβλήτου ἰσχύος, μεγαλοφυΐας καὶ γοητείας θρόνον των πέραν τῶν ὀρέων καὶ θαλασσῶν τοῦ Παλαιοῦ Κόσμου, πέραν τῶν ἀτελευτήτων ὠκεανῶν, ἀνὰ τὰς ἀπεράντους καὶ ζωογόνους τοῦ Νέου ἐκτάσεις.

Ἡ Ἐργάνη Ἀθηνᾶ προΐσταται τοῦ ἀθανάτου συμπλέγματος. Φέρει τὸ σύμβολον τῆς ἐργασίας, τὸ μαγικὸν τοῦτο σκῆπτρον, δι' οὗ τὰ πάντα καθυπέταξε, δι' οὗ ὑπερτάτη καὶ ἀρχιάνασσα τῶν Θεαινῶν ἀνεδείχθη, δι' οὗ τὰς ἀθανάτους

ἀρετὰς πάσας μόνη αὐτὴ ἐκ τῶν λοιπῶν ἀδελφῶν της κατέκτησε. Πόσον μεγάλας καὶ ἀϊδίους ἀληθείας ἐνέχει ὁ γυναικεῖος πανθεϊσμὸς τοῦ Ὀλύμπου καὶ πῶς μόνος ὁ Ἀμερικανικὸς λαὸς μετὰ πάροδον τόσων αἰώνων σύνοιδε νὰ ἐνσαρκώσῃ τὰς θεότητας ταύτας εἰς τὰς γυναῖκάς του.

Ὁ οἶκος παντὸς Ἀμερικανοῦ εἶναι βωμὸς ἄχραντος καὶ ἱερός, ἐν ᾧ πανίσχυροι καὶ σεβασταὶ λατρεύονται ἐν τῷ προσώπῳ τῆς γυναικὸς πᾶσαι συλλήβδην αἱ γυναικεῖαι τῶν προγόνων μας θεότητες. Μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι ἐνῷ οἱ ἀρχαῖοι μόνον θυσίας καὶ λατρείαν προσέφερον πρὸς τὰς θεότητας ταύτας, οἱ Ἀμερικανοὶ πρακτικώτεροι ἐξεμεταλλεύθησαν τὴν ἄπειρον αὐτῶν δύναμιν ἐπ' ἀγαθῷ καὶ τοῦ οἴκου καὶ τῆς πολιτείας των. Ὅ,τι ἐκεῖνοι μόνον ἐφαντάσθησαν, οὗτοι ἐπραγματοποίησαν. Ὅ,τι ἐκεῖνοι μόνον ὡς ὑπερφυσικὸν ἐθεώρησαν, οὗτοι εἶχον τὴν φρόνησιν ν' ἀναγνωρίσουν καὶ νὰ καταστήσουν δυνατὸν καὶ τὴν αὐταπάρνησιν νὰ ἐφαρμώσουν ἐν τῷ καθ' ἑκάστην βίῳ των.

Διὰ τοῦτο σήμερον ὑπερήφανοι καὶ ὑψαύχενες ἀτενίζουσι πρὸς τὸ Μέγαρον τῆς Γυναικείας Ἐκθέσεως, ὡς πρὸς τρόπαιον θριάμβου καὶ νίκης, τὸ ὁποῖον αὐταὶ αἱ τρυφεραὶ γυναικεῖαι χεῖρες ὕψωσαν ἐκεῖ, ἵνα ἐν ἑξελικτικῇ σειρᾷ ἐκθέσωσι πρὸ τῶν καταπλήκτων ὀμμάτων τοῦ κόσμου ὅλου, ποίας κατήγαγον εἰρηνικὰς νίκας, ποῖα κατώρθωσαν θαύματα ἐν τῇ μεγάλῃ ταύτῃ χώρᾳ, τῇ ἐκθρεψάσῃ τὸν νοημονέστερον λαὸν τῆς ὑφηλίου.

Ταπεινὴ καὶ ἐγὼ τοῦ γηραιοῦ καὶ πεπαλαιωμένου κόσμου κόρη, αἰσθανομένη ἔτι ἐπὶ τῶν χειρῶν μου τὰς πληγὰς τῶν ἀλύσεων, ἃς βίᾳ καὶ μετὰ τόσων ἀγώνων κατώρθωσα νὰ διαρρήξω, προσέρχομαι συγκεκινημένη εἰς τὸν μέγαν τοῦτον βωμόν, ὃν τὸ φῶς τῆς ἀληθείας, τῆς Ἐπιστήμης καὶ τῆς Τέχνης καταυγάζει καὶ τόσα ἔργα ἀρετῆς καὶ φιλανθρωπίας περικοσμοῦσι.

Ἓν βλέμμα ἐπὶ τῶν ἐκθεμάτων

Οὐδὲν ἀνδρικὸν ὄνομα ἀναγράφεται ἐπὶ τοῦ βωμοῦ τούτου. Νοῦς γυναικεῖος διέταξε τὰ τοῦ ῥυθμοῦ καὶ τῆς ἀρχιτεκτονικῆς του, ὡς χεῖρες γυναικεῖαι ἔπλασαν καὶ ἐμόρφωσαν τὰ περικοσμοῦντα αὐτὸν ἀγάλματα καὶ ἀρχαϊκὰς στήλας καὶ διεκόσμησαν διὰ συμβολικῶν παραστάσεων καὶ εἰκόνων καὶ θαυμασίων ἔργων τὸ ἐσωτερικὸν αὐτοῦ.

Ἡ φιλανθρωπία καὶ ἡ μητρικὴ στοργή, αἱ δύο αὗται καὶ ὕψισται γυναικεῖαι ἀρεταὶ κατέχουσιν ἐν τῷ μεγάρῳ τὰς τιμητικωτάτας τῶν θέσεων. Εὐθὺς ὡς εἰσέλθῃ τις διὰ τῆς μεγαλοπρεποῦς κεντρικῆς εἰσόδου εὑρίσκεται ἐντὸς ἀπεράντου προστῴου, οὗ τοὺς τοίχους καλύπτουσι πολύτιμα gobelins καὶ ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ὁποίου ὑψοῦται μέγα κολοσσιαῖον ἐκ χαλκοῦ ἄγαλμα ἱππότου ἐκ τῶν ἀπελευθερωτῶν τῆς Ἀμερικῆς, ἔργον διασήμου γλυπτρίας. Δεξιὰ τοῦ προστῴου τούτου ὑπάρχει πρότυπον γυναικείου νοσοκομείου, τοῦ ὁποίου ἱδρύτριαι, ἰατροί, φαρμακοποιοί, νοσοκόμοι καὶ ἀσθενεῖς εἶναι γυναῖκες. Πάντα τὰ ἐν αὐτῷ χειρουργικὰ ἐργαλεῖα ἐφευρέθησαν ὑπὸ γυναικῶν. Εἰς ἀπεράντους δὲ φωτογραφίας ἀναπαριστῶνται αἱ διάφοροι αἴθουσαι τοῦ νοσοκομείου τούτου καὶ ἡ καθ' ἕκαστα λειτουργία αὐτῶν. Ἀριστερά, ἀκριβῶς ἀπέναντι τοῦ ἱδρύματος τούτου τῆς γυναικείας φιλανθρωπίας ἡ ἔμφυτος εἰς τὴν γυναῖκα μητρικὴ στοργὴ στεγάζει ὑπὸ τὰς προστατευτικάς πτέρυγάς της πρότυπον βρεφικοῦ Ἀσύλου. Τοιαῦτα ἀνὰ μυ-

ριάδας είναι έγκατεσπαρμένα άνά πᾶσαν πόλιν καὶ κώμην τῆς Ἀμερικῆς, ἀποκλειστικῶς γυναικείαις δαπάναις ἱδρυόμενα καὶ διὰ γυναικῶν λειτουργοῦντα.

Ἡ φιλανθρωπία ἐν Ἀμερικῇ ἔχει συστηματοποιηθῆ ὑπὸ τῆς γυναικὸς εἰςβαθμὸν θαυμασίως καταπληκτικόν. Τὸ αἴσθημα τοῦτο κατέχει ἐν τῇ καρδίᾳ τῆς Ἀμερικανίδος τὴν αὐτὴν θέσιν, ἣν ἡ στοργή, ἡ ἀγάπη πρὸς τὴν ἐργασίαν καὶ ὁ ἔρως.

Τὰς ἡμέρας των κανονίζουσι μεταξὺ τῶν οἰκογενειακῶν, φιλανθρωπικῶν καὶ ἐπιστημονικῶν ἢ τεχνικῶν καθηκόντων των, ὡς διαθέτουσι τὸν πλοῦτόν των διὰ τὴν ἰδίαν καὶ τῶν οἰκείων των εὐτυχίαν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ἀνακούφισιν καὶ προστασίαν τῶν πτωχῶν. Ἡ φιλανθρωπία καὶ ἡ ἐργασία ἰδοὺ αἱ μέγισται ἀρεταὶ τῆς Ἀμερικανίδος.

Μετὰ τὸ πρόστῳον ἐκτείνεται ἀπέραντος στοὰ κατὰ μῆκος τῆς βορείου καὶ νοτίου πλευρᾶς τῆς ὁποίας παρατάσσονται ἡ μία μετὰ τὴν ἄλλην αἱ ὡραῖαι καὶ μεγαλοπρεπεῖς αἴθουσαι τῶν ξένων γυναικείων τμημάτων, εἰς κομψότατα διαμερίσματα τῶν ὁποίων ἐκτίθενται ἐν ἁρμονικοῖς συμπλέγμασι πάντα τὰ ἀριστουργήματα τῆς γυναικείας τέχνης καὶ βιομηχανίας, ὡς καὶ πᾶσαι αἱ ἐν τοῖς γράμμασι καὶ ταῖς ἐπιστήμαις πρόοδοι τοῦ γυναικείου φύλου τῶν δύο κόσμων. Αἱ θαυμάσιαι μικρογραφίαι τῶν γυναικῶν τῆς Ἰαπωνίας καὶ τῆς Κίνας μετὰ τῶν μυθώδους ὑπομονῆς καὶ ἐπιτηδειότητος κομψοτεχνημάτων των, ἀντιμετωπίζουν προκλητικῶς καὶ ἀφόβως τὰ λεπτεπίλεπτα βαλεντιανὰ τρίχαπτα τῆς Γαλλικῆς τέχνης ὡς καὶ τὰς διαφόρους ἐξελίξεις τῶν Εὐρωπαϊκῶν συρμῶν, μεθ' ὅλων τῶν καλλιτεχνικῶν παντὸς αἰῶνος καὶ πάσης ἐποχῆς ἐξαρτημάτων των.

Ἡ Ἀσία διὰ τῶν μεγαλοπρεπῶν καὶ πλουσίων τμημάτων τῆς Κίνας, τῆς Ἰαπωνίας, τῶν Ἰνδιῶν, τῆς Ἰνδοκίνας δὲν ὑστερεῖ ποσῶς τῆς Εὐρώπης κατὰ τὰς τέχνας καὶ τὴν γυναικείαν βιομηχανίαν. Μόνον ἐν τῇ ἐπιστήμῃ καὶ φιλανθρωπίᾳ ἡ Εὐρωπαία γυνὴ ὑπερέχει τῆς Ἀνατολίτιδος ἀδελφῆς της. Αἴθουσαι ὁλόκληροι τῶν Εὐρωπαϊκῶν τμημάτων χρησιμεύουσι πρὸς ἔκθεσιν τῆς ἐξελίξεως τῆς γυναικείας ἐκπαιδεύσεως ἐν Γαλλίᾳ, Ἀγγλίᾳ καὶ ἄλλαις Εὐρωπαϊκαῖς χώραις, παμμεγέθεις δὲ χάρται ἀπεικονίζουσιν ὄχι μόνον τὰ κυριώτερα γυναικεῖα λύκεια, γυμνάσια, διδασκαλεῖα, παιδικὰ ἄσυλα, ἐπαγγελματικὰ σχολεῖα καὶ βιομηχανικὰ ἐργοστάσια τῶν μεγάλων Εὐρωπαϊκῶν κρατῶν, ἀλλὰ καὶ πίνακες χρυσοπλαισιωμένοι ἀναγράφουσι τοὺς ἀριθμοὺς τῶν εἰς ἕκαστον τούτων κατ' ἔτος κατατασσομένων, ὡς καὶ τὴν κλιμακωτὴν πρόοδον τῆς γυναικὸς ἐν ταῖς ἐπιστήμαις, ταῖς καλαῖς τέχναις καὶ τῇ ἰδιωτικῇ καὶ δημοσίᾳ βιομηχανίᾳ.

Ἡ Εὐρώπη ἐξαιρέσει μικρῶν τινων κρατιδίων τοῦ Αἵμου παρίσταται εὐπρόσωπος ἐν τῷ τμήματι τούτῳ, ἀριθμοῦσα κατὰ τὰς δύο τελευταίας δεκαετηρίδας καταπληκτικὰς διὰ τὴν γυναῖκα προόδους. Τὸ Γαλλικὸν ἔθνος ἰδίᾳ φαίνεται ἐκ τῶν ἀναλυτικῶν πινάκων του ἐργασθὲν πυρετωδῶς πρὸς ἀνάπτυξιν τοῦ γυναικείου φύλου ἐκ παραλλήλου μετὰ τοῦ ἄρρενος ἔν τε τοῖς γράμμασι, ταῖς τέχναις καὶ ταῖς ἐπιστήμαις.

Ὁλόκληρον τὴν ἑτέραν πλευρὰν τῆς μεγάλης κεντρικῆς στοᾶς τοῦ μεγάρου κατέχουσι τὰ διαμερίσματα τῆς ἐπὶ τὸ προοδευτικώτερον μεταρρυθμίσεως τῶν φιλανθρωπικῶν καὶ ἐργατικῶν σωματείων, ἐνῷ αὐτὴ ἡ κεντρικὴ στοὰ μήκους 120 μέτρων ἐπὶ πλάτους 35 εἶναι ἀληθὲς καλλιτεχνικὸν μουσεῖον, τοῦ ὁποίου οἱ

τοῖχοι καλύπτονται πανταχόθεν ὑπὸ ἐλαιογραφιῶν καὶ ὑδατογραφιῶν τῶν διασήμων τοῦ κόσμου ὅλου καλλιτεχνίδων. Καθ' ὅλην τὴν ἀπέραντον ταύτην αἴθουσαν τὴν διὰ σιδηρῶν τόξων βασταζομένην καὶ στεγαζομένην ὑπὸ θολωτῆς κρυσταλλίνης στέγης, εἶναι ἐγκατεσπαρμέναι πολυτελεῖς ὑαλόφρακτοι τράπεζαι καὶ προθῆκαι, περικλείουσαι ὅ,τι καλλιτεχνικὸν ἐδημιούργησεν, ἐπετέλεσε καὶ ἐχρησιμοποίησεν ἡ γυνὴ ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι σήμερον. Τὴν μονοτονίαν τῶν κομψοτεχνημάτων τούτων ποικίλλουσι πολυπληθῆ ἀγάλματα εἴτε ἐκ μαρμάρου εἴτε ἐκ χαλκοῦ, ἐγκατεσπαρμένα ἀνὰ τὴν στοὰν εἴτε εἰς συμπλέγματα εἴτε ἀνὰ ἕν, πάντα ἔργα γυναικείας τέχνης βραβευθέντα τὰ πλεῖστα ἐν καλλιτεχνικοῖς διαγωνισμοῖς.

Τὴν μεγίστην ταύτην κεντρικὴν στοὰν περιβάλλει ἐκ τῶν ἄνω ἐξώστης ἀπέραντος, ἐρειδόμενος ἐπὶ περιστηλίου ἀρχαιοπρεποῦς, ἐπὶ τῶν θριγγῶν τοῦ ὁποίου ζωγραφίζονται ἀλληγορικὰ συμπλέγματα, παριστῶντα τὰς μούσας καὶ τὰς χάριτας ὑπὸ μορφὰς ἐξόχων γυναικείων προσωπικοτήτων.

Εἰς τὸν πρῶτον ὄροφον εἰς ὃν δι' ἀνελκυστῆρος ἀνερχόμεθα ὑπάρχουσιν αἱ τῶν κυριῶν αἴθουσαι καὶ τὰ καλλυντήρια. Ἡ αἴθουσα τῶν Συλλόγων καὶ Συνεδριάσεων κατέχει ὁλόκληρον τὴν βόρειον πλευράν, μὲ σκηνὴν ἀπέραντον, μὲ πινακοθήκην ἐκ φωτογραφιῶν καὶ εἰκόνων τῶν γυναικῶν, αἵτινες διέπρεψαν ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς ἀνθρωπότητος ἄνευ διακρίσεως φυλῆς καὶ ἔθνους. Παρὰ τὴν αἴθουσαν ταύτην τὸ κυλικεῖον τῶν Κυριῶν καὶ μετ' αὐτὸ ἡ γυναικεία βιβλιοθήκη τῆς Νέας Ὑόρκης, κατασκευασθεῖσα ὁλόκληρος δαπάναις τῶν γυναικείων Συλλόγων τῆς Ἀμερικανικῆς ταύτης μεγαλοπόλεως, καὶ διακοσμηθεῖσα ὑπὸ γυναικῶν κοσμηματογράφων, γλυπτριῶν καὶ ζωγράφων αὐτῆς. Τὸ ἐκ βιβλιοθηκῶν πλαίσιον τῆς αἰθούσης ταύτης περιλαμβάνει τέσσαρας χιλιάδας τόμους πρωτοτύπων συγγραμμάτων, μόνον τῶν γυναικῶν τῆς Νέας Ὑόρκης, τῶν πλείστων μεταφρασθέντων εἰς πολλὰς γλώσσας. Ἀπὸ δέκα ὀκτὼ δὲ πολυτόξων ἀναρτητήρων, εὑρίσκονται ἀνηρτημένοι ἐν ὁμοιομόρφοις περικαλύμμασιν ὀκτακόσιοι περίπου κανονισμοὶ μετὰ τοῦ ἱστορικοῦ ἑνὸς ἑκάστου τῶν ὀκτακοσίων γυναικείων Συλλόγων τῆς Νέας Ὑόρκης.

Εἰς τὴν ἀπέναντι πλευρὰν εἶναι τὰ πρότυπα τῶν οἰκογενειακῶν μαγειρίων μετὰ τῶν μαγειρικῶν σκευῶν καὶ μηχανημάτων, τὰ ὁποῖα γυναῖκες ἐφεῦρον, τὰ γυναικεῖα φαρμακεῖα μετὰ τῶν χειρουργικῶν τμημάτων καὶ χειρουργικῶν ἐργαλείων, αἱ αἴθουσαι τοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ, τῶν θυγατέρων τῆς Ἐπαναστάσεως, τὰ πρότυπα τῶν σχολείων τῶν τυφλῶν καὶ κωφαλάλων τὰ ὑπὸ γυναικῶν ἱδρυθέντα·

Ἐπὶ τοῦ τρίτου ὀρόφου τὰ ἑστιατόρια τοῦ Μεγάρου ἐν ᾧ καθ' ἑκάστην προγευματίζουσιν ὑπὲρ τὰς τριάκοντα χιλιάδας ἐπισκέπτριαι καὶ ἀπὸ τῶν ἐξωστέγων τοῦ ὁποίου ἐκτυλίσσεται ὡς ἐν μαγικῷ πανοράματι ἡ θέα τῆς Ἐκθέσεως ὅλης μὲ τὰς θαλασσίας λεωφόρους της, μὲ τὰ δάση καὶ τοὺς θαυμασίους κήπους της, μὲ τὰ πάλλευκα καὶ ὡς πόλεις γιγάντεια μέγαρά της, τὰ ὁποῖα φαίνονται ὡς νηρηΐδες ἀναδυθεῖσαι διὰ μαγικῆς τινος ῥάβδου, ἐκεῖ, ἔνθα μέχρι τῆς χθὲς ἔτι ἡ ἀπέραντος ὡς μεγάλη θάλασσα λίμνη τοῦ Μιχιγκὰμ ἐκύλιε τὰ ἀργυροβαφῆ κύματά της.

ΚΑΛΛΙΡΡΟΗ ΠΑΡΡΕΝ

Οὔτε αἱ σταφίδες, οὔτε οἱ ἐν κιβωτίοις κεκρυμμένοι σπόγγοι, οὔτε τὰ ἔλαια καὶ τὰ ξηρὰ σῦκα ἀντιπροσώπευσαν τὴν Ἑλλάδα ἐν Ἀμερικῇ ἐσχάτως. Δι' ὅλα ταῦτα τόσον καλῶς εἰργάσθη ἡ Ἑλλην. Κυβέρνησις τότε, ὥστε μικροῦ δεῖν θὰ ἔληγεν ἡ Ἔκθεσις τοῦ Σικάγου καὶ θὰ ἐκλείοντο αἱ θύραι χωρὶς τὰ δύστηνα νὰ ἴδωσι τὸ φῶς, οὐδὲ νὰ ἐκπλήξωσι τοὺς παμπληθεῖς ἐπισκέπτας καὶ περιηγητάς! . . .

Ἔπρεπε νὰ τύχῃ ἐκεῖ, πεσοῦσα εἰς τὸ μέσον τοῦ ἀνθρωποωκεανοῦ ἐκείνου, ὡς διάττων ἀστήρ, μία μικρὰ Ἑλληνὶς μὲ σπινθηρίζουσαν διάνοιαν, μὲ εὐγλωττίαν οὐ τὴν τυχοῦσαν, ὅπως μεσητεύσῃ καὶ μεταπείσῃ τὴν Πρόεδρον τοῦ Συνεδρίου ν' ἀνοιγῶσι τὰ περικλυτὰ κιβώτια καὶ ἐκτεθῶσι καὶ οἱ θησαυροὶ τῆς Ἑλλάδος! . . Ἡ εὐγενὴς καὶ νοήμων Ἑλληνὶς δὲν ἦτον, οὐδὲ ἠδύνατο νὰ ἦνε ἄλλη—διότι δὲν ἔχομεν πλεονασμὸν ἐκ τοιούτων γυναικῶν—ἢ ἡ ***κυρία Παρρέν***, ἡ ὅλη πῦρ καὶ ζωή,

Ἐκτύπωσις ἐκ τῶν Καταστημάτων Ἀνέστη Κωνσταντινίδου

ἡ σφύζουσα συγγραφεὺς καὶ ἐκδότις τῆς «Ἱστορίας τῆς Γυναικός», ἡ ἀκάματος συντάκτρια τῆς «Ἐφημερίδος τῶν Γυναικῶν». Αὐτή, ἥτις ἵσταται ἐπὶ κεφαλῆς τῆς γυναικείας πνευματικῆς κινήσεως ἐν Ἑλλάδι, ἐπιβᾶσα ὡς ἀργοναῦτις νηὸς ποντοπόρου καὶ ἀψηφίσασα μυρίους κινδύνους καὶ τοσαύτας περιπετείας μακροτάτου ταξειδίου, ἔγνω ἰδίᾳ πρωτοβουλίᾳ νὰ παραστῇ εἰς τὸ συνέδριον τῶν Γυναικῶν ἐν Σικάγῳ, ὅπως ἀντιπροσωπεύσῃ, οὐχὶ μόνον τὴν γυναῖκα, οὐχὶ μόνον τοὺς δημοσιογράφους, τὰ γράμματα, τὴν φιλολογίαν, οὐδὲ τὴν γυναικείαν πρόοδον μόνον τῆς πατρίδος της . . . . Ἡ κυρία Παρρὲν μεταβᾶσα ἐκεῖ ἀντιπροσώπευσε τὸ ἐξοχώτατον καὶ μόνον ἀναμφισβήτητον προϊόν, ὅπερ ἔχει ἡ Ἑλλάς, τὸ . . ***Πνεῦμα*** ! . .

*
* *

Ἡ κυρία Καλλιρρόη Παρρὲν κατέστη ἀπὸ πολλοῦ προσωπικότης ἐν Ἀθήναις. Μετρίου ἀναστήματος μὲ εὐρὺ μέτωπον καὶ ζωηροὺς ὀφθαλμούς, εἶνε γυνὴ πλήρης θελήσεως καὶ δραστηρία εἰς ἄκρον. Βλέπει τις ἐν αὐτῇ τὴν Κρήτην ὁλόκληρον, ὅθεν ἕλκει τὴν καταγωγήν, τὴν ἡρωϊκὴν νησίδα, τὴν ἀτρόμητον, τὴν ῥιψοκίνδυνον, τὴν τολμηράν. Ἔχει ἡρωϊκὸν αἷμα εἰς τὰς φλέβας ἡ νεαρὰ συγγραφεύς, ἀνεψιὰ τυγχάνουσα τοῦ περιφανοῦς Κρητὸς Ἀντωνίου Μελιδώνη.

Γνωρίζει τὰ πάντα, ὁμιλεῖ ὅλας τὰς Εὐρωπαϊκὰς γλώσσας, ἃς ἐξέμαθε κόρη ἔτι καὶ ἐτελειοποίησε ταξειδεύουσα. Δι' αὐτὴν ἡ θαλασσοπλοΐα καί ἡ περιήγησις εἶνε τροφὴ καὶ μάθημα πνευματικόν, ὅπου ὑπάγει δὲ συμπεριάγει μεθ' ἑαυτῆς καὶ τὴν Ἑλληνικὴν σημαίαν τῶν γραμμάτων καὶ τῆς προόδου. Αἱ Ῥουμανιώτισσαι κυρίαι τὴν λατρεύουσιν ὡς παλλάδιον καὶ ἐν αὐτῇ εὑρίσκουσιν ἀναψυχὴν πατριωτικὴν καὶ εὐέλπιδα. Ἐκδίδουσι δὲ νῦν αἱ αὐταὶ τὴν λαμπράν της «Ἱστορίαν τῆς γυναικός», ἥτις μετεφράσθη εἴς τε τὴν Γαλλικὴν καὶ τὴν Ἀγγλικήν.

Πανταχοῦ παροῦσα καὶ πανταχοῦ δρῶσα ἀφήνει ἴχνη ὁρατὰ καὶ σημεῖα ἀπτὰ τῆς διαβάσεώς της. Ἐν τῷ Συνεδρίῳ τῶν Γυναικῶν ἐν Παρισίοις κατὰ τὸ 1889 συναρπάζει, γοητεύει, ἐνθουσιάζει τὸ ἀκροατήριόν της· τελευταῖον δ' ἐν Σικάγῳ τόσον ἐνθουσιωδῶς ὡμίλησε, τόσον ἐθέρμανε καὶ συνεκίνησε τοὺς ἀμερικανούς, ὥστε ὅταν ἔπαυσεν, ὅλων οἱ ὀφθαλμοὶ ἦσαν βεβρεγμένοι ἀπὸ δάκρυα, ὅλοι ἐτίναζον τὰ μανδύλια καὶ ἐπέτων τοὺς πίλους, καὶ εἰς ὅλων τοὺς ὀφθαλμοὺς ἔλαμψεν αἴφνης μία Ἑλλὰς ἄγνωστος, μία Ἑλλὰς σπινθηροβόλος, φαεινή, ἔνδοξος καὶ μεγαλεπήβολος, μία Ἑλλάς, ἣν μάτην θὰ ζητήσωμεν ἐπὶ τοῦ γεωγραφικοῦ χάρτου!.. ἡ Ἑλλὰς αὐτὴ ὑπάρχει μόνον εἰς τὴν καρδίαν καὶ τὴν διάνοιαν τῆς Καλλιρρόης Παρρέν, ὡς καὶ εἰς τὰ σπλάγχνα τῶν ἐντρυφησάντων εἰς τὰ ἑλληνικὰ γράμματα καὶ μεθυσθέντων ἐκ τοῦ νέκταρός των!..

Καὶ δὲν περιωρίσθη μόνον εἰς τὸν κάλαμον καὶ εἰς τὴν εὐγλωττίαν της ἡ ἀκάματος καὶ φιλοπρόοδος αὕτη γυνή. Συνετέλεσε πλεῖστα ὅσα πρακτικώτατα καὶ ἐθνωφελέστατα ἔργα, ἐφ' οἷς ἀγήρως ἔσται ἡ εὐγνωμοσύνη τῶνπενήτων, τῶν ἀποκλήρων, τῶν πτωχῶν κορασίων καὶ γυναι-

κῶν τῆς Πατρίδος μας. Ἐὰν αἱ ἀνίατοι, ἐὰν αἱ ἄποροι ἐργάτιδες, ὑπηρέτριαι ἢ τροφοί, ἐὰν αἱ φιλόπονοι κορασίδες καὶ αἱ κομψαί, ἀλλὰ ἐργατικαί, φιλοτεχνήτριαι καὶ μικροτεχνήτριαι τῶν Ἀθηνῶν δὲν γνωρίζωσι τὸ ὄνομα τῆς Παρρὲν καὶ δὲν εὐλογῶσι τὸ ὄνομά της, ἐὰν δὲν τὸ μνημονεύωσιν εἰς τὰς προσευχάς των τὸ βράδυ καὶ τὸν ὄρθρον, ὁσάκις ἐγείρωνται ἐπὶ τὰ ἔργα των,ὢ! τότε δὲν γνωρίζω τίς καρδία πλέον πρέπει νὰ πάλλῃ δι' εὐγνωμοσύνην, τίς διάνοια πρέπει ν' ἀναπολῇ εὐλογοῦσα ὄνομα προστάτιδος! . . .

Ἂς μαρτυρήσωσιν τὸ ***Κυριακὸν σχολεῖον***, τὸ ***Ἄσυλον τῶν ἐργατίδων***, τὸ ***Νοσοκομεῖον τῶν ἀνιάτων***, ἡ ***Ἕνωσις τῶν ἑλληνίδων γυναικῶν***, ἂς μαρτυρήσουν τὰ ΕΡΓΑ, ἐὰν δὲν μαρτυρῶσιν αἱ καρδίαι, ἂς τὸ εἴπωσιν οἱ λίθοι καὶ τὰ καταστατικά, αἱ στῆλαι τῶν ἱδρυτῶν καὶ τὰ ἀναθήματα τῶν εὐεργετίδων, ἐὰν δὲν τὸ ἀνομολογῶσιν μεγαλοφώνως τὸ πλῆθος τῶν στομάτων, ἅτινα εὗρον τροφήν, τῶν χειλέων, ἅτινα ἀνέλαβον τὴν ῥοδαλὴν χροιὰν τῆς ὑγιείας, τῶν στηθῶν, ἅτινα ἀνέπνευσαν τὴν ζωογόνον καὶ ζείδωρον αὔραν τῆς εὐεξίας καὶ τῆς χαρᾶς! . . .

Τὰ ἔργα ὁμιλοῦσι διὰ πάντας τοὺς αἰῶνας, διὰ πάντας τοὺς λαούς· τὰ στόματα δὲν ὁμιλοῦσιν ἢ διὰ μόνους τοὺς συγχρόνους καὶ εἰς μίαν μόνην, τὴν πάτριον αὐτῶν γλῶσσαν! . . .

ΑΝΑΛΑΤΟΣ.

ΕΚ ΤΩΝ «ΦΘΟΓΓΩΝ ΙΤΑΛΙΔΟΣ ΜΟΥΣΗΣ»

1. ΓΟΥΙΔΟΥ ΓΟΥΙΝΙΤΣΕΛΛΗ (GUIDO GUINICELLI) 1220

ΜΕΤΡΙΟΠΑΘΕΙΑ ΕΝ ΕΥΤΥΧΙᾼ

Ὁ τοῦ τροχοῦ τῆς Τύχης ἀναβάτης,
Ὡς ἀναβὰς ἐκεῖ, μὴ τόσον χαίρῃ!
Ἐὰν φαιδρὰν τὴν ὄψιν της προσφέρῃ,
Πόσον ταχέως φεύγ' ἡ εὔνοιά της!...
Ἄχ! ὅσον εὐθαλὲς κ' ἂν καλυκίζῃ,
Τὸ ἄνθος, δέον μαρανθὲν νὰ κύπτῃ·
Καὶ νόμος τις, ὡς πείθομαι, ὁρίζει:
Ὅ,τ' ὑψωθῇ πολύ, πολὺ νὰ πίπτῃ!
Δὲν πρέπει ὁ θνητὸς νὰ ὑπερχαίρῃ,
Εἰς μεγαλεῖα ἔξοχα ἐλπίζων:
Τῷ φέρ' ἡ ἀγαλλίασις πικρίαν·
Ἡ μετριότης μᾶλλον τῷ συμφέρει.
Ἂν εὐτυχῇ, μὴ γαυριᾷ ὑβρίζων!
Ἐπάρσεις πτῶσιν φέρουσι βαρεῖαν!..

ΦΙΛΙΠΠΟΣ Α. ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΗΣ.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ

Ἕλλην ὀξύφωνος ἐν Ἰταλίᾳ

Μᾶς φεύγουσιν ὄχι μόνον οἱ λόγιοι, οἱ ζωγράφοι, οἱ γλύπται, οἱ ἰατροί μας, φεύγουσιν ὄχι μόνον αἱ ὡραῖαι καὶ τὰ ζωντανά μας ἀγάλματα!... Τώρα ἤρχισαν νὰ φεύγωσι μακρὰν ἡμῶν καὶ τὰ ἀηδόνιά μας, τὰ καλλικέλαδα, τὰ κηλοῦντα καὶ θέλγοντα τὰ ὦτά μας πτηνά. . .

Φεύγουν πρὸς τὴν ξένην, πρὸς τὸν Βορρᾶν, πρὸς τὸ ἄγνωστον, ζητοῦντες τιμὰς καὶ χρῆμα, δάφνας καὶ στεφάνους ὅλοι ὅσοι αἰσθάνονται ὅτι ἔχουσιν εἰς τὰ στήθη τὸ πῦρ τῆς τέχνης, τὴν φωτοβόλον ἅλω τῆς Μούσης!

Καὶ ἐν τούτοις τόσαι δάφναι ἀκόμη φύονται παρὰ τὰ ῥεῖθρα τοῦ Κηφισοῦ, καὶ ἐν τούτοις τόσας χρυσᾶς ἀκτῖνας ἐκπέμπει ἀκόμη ἐπὶ τῶν πεδιάδων τοῦ Ἑλληνικοῦ ὁ μουσηγέτης Ἀπόλλων! . .

Πτωχὲ Ἄπολλον! Μεθ' ὅλας τὰς λύρας καὶ τὰς χρυσᾶς σου ἀκτῖνας, εἶσαι τόσον ῥακένδυτος, τόσον ἄπορος, ὥστε ὁ πρῶτος Ἑβραῖος τραπεζίτης παρὰ τὸν Δούναβιν θὰ εἶχε τὸ θράσος σήμερον μὲ περισσοτέραν ἐλπίδα νίκης ἢ ὁ Μαρσύας νὰ σὲ προκαλέσῃ εἰς διαγωνισμὸν καὶ μονομαχίαν....

Σήμερον οἱ λιροκροῦσται Μαρσύαι τοῦ Χρηματιστηρίου ἐκδέρουσιν ἀντὶ νὰ ἐκδέρωνται ὑπὸ τοῦ Ἀπόλλωνος.....

*
* *

Τὸν ἐνθυμοῦμαι ὡς ἐὰν ἦτο χθὲς τὸ βράδυ. Ἤμην ἐν τῷ «Παρνασσῷ» πρὸ πέντε ἐτῶν, ὅτε κατὰ τὴν συναυλίαν ἀνῆλθε καὶ αὐτὸς ἐπὶ τῆς σκηνικῆς θυμέλης. Ἦτο νέος, εὐειδής, γλυκύς, κομψὸς καὶ βραχύσωμος. Ἀλλὰ τίποτε ἀπ' αὐτὰ δὲν σᾶς εἵλκυεν ἰδιαιτέρως.

Ἔπρεπε ν' ἀνοίξῃ τὸ στόμα, ἔπρεπε νὰ ἐξέλθῃ ἀπὸ τὰ χείλη του τὸ μελίρρυτον ἐκεῖνο ᾆσμα τῆς «Σεμέλης», ὅπως ἴδητε ὅλους τοὺς ὀφθαλμοὺς πέριξ νὰ βρεχθῶσιν, ὅλας τὰς καρδίας νὰ θερμανθῶσιν, ὅλας τὰς

χεῖρας παταγωδῶς νὰ χειροκροτῶσιν!..'Εκείνη ἡ«Σεμέλη» ἐτρέλλανεν.'Ο 'Αποστόλου ἐκείνην τὴν ἑσπέραν ἔκαμε κατάκτησιν. Τὴν πρωΐαν διὰ τῆς «'Ακροπόλεως;» διεσάλπιζον, κατὰ τὴν συνήθειάν μου, τὸ γεγονὸς καὶ ἀπὸ ἐκείνης τῆς στιγμῆς ἦτο γνωστὸς εἰς ὅλην τὴν 'Αθηναϊκὴν κοινωνίαν.

Δὲν τὸν ἐπανεῖδον ἢ μετά τινα ἔτη, ὅτε ἐπαίζετο ὁ «'Υποψήφιος».Τὸν ἁπλοῦν ἀοιδόν, τὸν ἀφελῆ νεανίσκον, ἐπανεῖδον ἐκεῖ ἠθοποιόν, σκηνικόν, ἥρωα τοῦ θεάτρου πλέον· εἶχε κάμει μεγάλας προόδους.... Ἡ φωνή του σθεναρά, γλυκεῖα, μαγευτική, θωπευτικὴ ὡς κῦμα γαληνίας θαλάσσης, ἐγαργάλιζεν,ἐμέθυεν, ἐξετρέλλαινεν. Τὸ μόνον ὅπερ ἀκόμη δὲν διηύθυνεν, οὐδὲ ἐδέσποζεν ἐντελῶς ἀκόμη ἦτο τὸ σῶμα.

Τοῦ ἔλειπεν εἰσέτι ἡ σκηνικὴ τέχνη, ἡ συνείδησις τῶν κινήσεων, τὸ παραστατικόν, ἡ ὑπόκρισις.

Καὶ τοῦτο εἶναι ζήτημα ἕξεως,πείρας,ἀσκήσεως. Ὤφειλε λοιπὸν μόνος του νὰ φθάσῃ ὅπου ὠνειρεύετο, καὶ τὸ κατώρθωσε· προικισμένος ἐκ φύσεως μὲ θέλησιν, χαρακτῆρα σιδηροῦν,φιλότιμος καὶ φιλόπονος, εἰργάσθη, κατέγεινεν, ἐκοπίασεν, ἀνεδείχθη. Ὁ 'Αποστόλου εἶναι ἡ κυρία ἀφορμὴ τῆς συστάσεως τοῦ Α' Ἑλλην. μελοδραμ. θιάσου· διὰ τῆς ἐπιμονῆς του συνεκέντρωσε περὶ αὐτὸν τοὺς τότε λαβόντας μέρος, καὶ ἐπὶ τῇ βάσει αὐτοῦ κατηρτίσθη ὁ ἐν λόγῳ θίασος. Περιελθὼν τὰ διάφορα κέντρα τῆς 'Ανατολῆς καί τινα τῆς Εὐρώπης, ἐθαυμάζετο διὰ τὴν γλυκεῖαν φωνήν του καὶ ἐν 'Οδησσῷ ὅπου ἤκουσαν αὐτὸν οἱ ἐκεῖ τότε ἠθοποιοὶ τοῦ 'Ιταλικοῦ μελοδράματος, τὸν παρώτρυναν νὰ μεταβῇ εἰς 'Ιταλίαν καὶ καταρτισθῇ, ἀκολουθήσει δὲ τὸ 'Ιταλικὸν θέατρον, ἀφοῦ Ἑλληνικὸν μελόδραμα ἐπὶ πολὺ ἦτον ἀδύνατον νὰ ὑπάρξῃ. Πάραυτα κατελθὼν ἐξ 'Οδησσοῦ ἀπῆλθεν εἰς 'Ιταλίαν, ὀλίγα γνωρίζων 'Ιταλικά, μετέβη εἰς Μιλάνον, ὅπου ὁ ὁμογενὴς μουσουργὸς Σαμάρας ἐσύστησεν αὐτὸν εἰς τὸν διακεκριμένον μουσικοδιδάσκαλον Pozzi. Διὰ τῆς διδασκαλίας ἡ φωνή του ηὔξανεν, ἰσχυροποιεῖτο, ἡ ἐπιμέλειά του ἀφ' ἑτέρου συνετείνεν ὅπως ταχέως ἀναφανῇ ἐπὶ Σκηνῆς. Τὸ δεύτερον ἔτος ἀνέλαβε νὰ παίξῃ ἐν Βενετίᾳ. Ἔπαιξεν, ἐνεθουσίασεν ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε τὴν πρώτην ἑσπέραν τῆς ἐμφανίσεώς του ἐν τῷ μελοδράματι Forza del destino, τὴν ἐν τῇ τρίτῃ πράξει δυσκολωτάτην μονῳδίαν του ἐπανέλαβε κατ' ἀπαίτησιν τοῦ κοινοῦ τετράκις. Τὴν ἐπομένην ὁ 'Ιταλικὸς τύπος ἔγραφεν ἐνθουσιώδη ἄρθρα ὑπὲρ αὐτοῦ. Τάχιστα ἐγένετο γνωστὸς εἰς τὸν 'Ιταλικὸν θεατρικὸν κόσμον. Προσκλήσεις ἐκ τῶν διαφόρων 'Ιταλικῶν θεάτρων ἀλλεπάλληλοι. Ἔψαλλεν εἰς Τουρρῖνον, Παλέρμον, Πίζαν, Νεάπολιν κλπ. 'Εφέτος θὰ παίξῃ πάλιν εἰς Νεάπολιν καὶ Ῥώμην, ὅπου ἀναβιβάζεται ἀπὸ Σκηνῆς νέα ὄπερα τοῦ μουσουργοῦ Leocavale, ὅστις ἐξέλεξε μεταξὺ δέκα διακεκριμένων τενόρων τὸν 'Αποστόλου διὰ τὸ ἔργον του.

Σύμπας ὁ 'Ιταλικὸς τύπος ἐξαίρει τὴν λαμπρὰν φωνήν του,τὴν δύναμιν αὐτῆς καὶ τὰ λοιπὰ σκηνικὰ πλεονεκτήματά του. Εἰς τὴν ὅλην

ἐπιτυχίαν του συμβάλλεται τὸ κανονικὸν παράστημά του καὶ ἡ συμπαθὴς ὄψις. Ἤδη κατέχει ἐπίζηλον θέσιν μεταξὺ τῶν πρώτων ὀξυφώνων τῆς Ἰταλίας κληθεὶς Rinomato καὶ θεωρούμενος ὡς μία ἐπισημότης.

Ταύτης δ' ὅμως τῆς μουσικῆς πανδαισίας ἡ μήτηρ πατρὶς δὲν ἀπογεύεται ἢ τὴν κνίσαν καὶ τὴν εὐωδίαν τῶν φαγητῶν....

Ὅλοι φεύγουσι μακράν μας, ἰατροί, συγγραφεῖς καὶ ζωγράφοι, μᾶς φεύγουσι τώρα καὶ τὰ ἀηδόνια, ἅτινα μᾶς κατεκήλουν καὶ μᾶς ἐμάγευαν κατὰ τὰς ἀττικὰς νύκτας...

Μᾶς φεύγουσιν *οἱ ἀοιδοὶ* καὶ δὲν μένουν ἢ *αἱ ἀηδίαι* τῆς Βουλῆς καὶ τῶν πολιτικῶν μας! . . .

ΓΟΡΥΛΛΑΣ

ΤΟ ΚΟΚΚΑΛΟ

(Διήγησι τοῦ βουνοῦ)

Κάτου ἀφ τὸ μεγάλο πλατάνι ἀποσταμένοι κάθουνται 'σ τοῦ βουνοῦ τὴ κορφὴ οἱ κλέφταις· ἀφ τὰ κλαριὰ καὶ τὰ περνάρια κρέμουνται τ' ἅρματά τους βαμμένα στὸ αἷμα, παράμερα ἀκόμη λαχανιάζουν τὰ περίφανα καὶ ἀξιτίμωτα ἄτια τους, καψίλα καὶ μπαροῦτι μυρίζει ἀκόμη ὁ ἀγέρας.

Τρεῖς 'μέραις καὶ τρεῖς νύχτες γιὰ 'κεῖνο τὸ βουνὸ πολέμαγαν οἱ κλέφταις καὶ τώρα ἀποσταμένοι κάθουνται νὰ φᾶνε καὶ νὰ πιοῦνε. Χίλιαις ψυχαῖς στὸν ᾅδη ἔστειλαν καὶ δυὸ χιλιάδες 'γύρισαν ὀπίσω. Μεγάλη εἶναι ἡ νίκη τους κ' ἔχουν ζιαφέτι τώρα, σταὶς σούγλαις ψήνουνται τ' ἀρνιὰ καὶ τὰ κριάρια κ' ἡ τσότραις τριγυρνοῦνε μὲ τ' ἀσημόδετα λουριά.

Ἡ λαγκαδιαὶς ἀντιλαλοῦν ἀπὸ χαρούμενα τραγούδια καὶ ὁ Μῆτρος πρῶτος ξεφωνίζει

«Κλέφταις δὲν θέλω γιὰ τραγιά· Κλέφταις γιὰ τὰ κριάρια
«Μὸν θέλω Κλέφταις γιὰ σπαθί, Κλέφταις γιὰ τὸ τουφέκι
«Νὰ κάνουν χήραις κι' ὀρφανὰ στῶν Τούρκωνε τὰ σπήτια
«'Εδῶ νὰ κάνουν ξαγορὰ κ' ἐκεῖ χωριὰ νὰ καῖνε».

Μονάχα ὁ Γιῶργος δὲν μιλεῖ καὶ δὲν ἀνάζει, μονάχα αὐτὸς συλλογισμένος κάθεται.

— Τί ἔχεις ρὲ Γιῶργο, καὶ δὲν 'μιλᾷς ; Γιὰ δὲν μᾶς κρένεις ; 'Ακόμη δὲν ἐχόρτασε τὸ χέρι σου σπαθί ; Κάτου στὸν κάμπο τὸ μάτι σου τί θέλει, τί ζητεῖ ; Μὰ ὁ Γιῶργος δὲν 'μιλεῖ καὶ δὲν ἀνάζει ! Ποιὸς ξέρει ποῦ ὁ νοῦς του ταξειδεύει, τί συλλογὴ τὰ μάτια του κάτω στὸν κάμπο τὰ κρατεῖ. Τόση γλύκα καὶ λύπη μαζῆ ποτὲ δὲν 'σκόρπισαν τὰ μάτια του, κάτι πόνο κρυφὸ ἔχει ἡ ψυχή του, κάτι μαύρη λαχτάρα τὴν καρδιά του σαρακώνει.

— Πιὲ ρὲ Γιῶργο στὴν ὑγειὰ τοῦ Πασσᾶ ! ποῦ χτὲ τὸν 'πῆρες κυνηγῶντας !.. 'Αλαφιάσθη μὲ μιᾶς ὁ νειὸς κλέφτης κι' ἀναστέναξε, ὁ λόγος τοῦ γέρου καπετάνου σὰν φίδι τὸν ἐδάγκασε...

— Χαλάλι του τοῦ σκυλιοῦ, εἶπε καὶ μὲ τὸ χέρι του ἐτίναξε τὸ γένι του. Ἡ μαύρη ἐκδίκησι ποῦ ἀφ τὸ θυμὸ σπρωγμένη ἄστραψε γιὰ μιὰ στιγμὴ στὰ μαῦρα μάτια του, ἐφώλεψε πάλι στὰ στήθεια του. Ἥμεροι συλλογισμοὶ ξανάρθαν εἰς τὸ νοῦ του. Κάποια ἐνθύμησι γλυκειὰ τὸν νανουρίζει, κάτι ξεκουβαριάζεται στὴ φαντασία του.

— «*Ἔλα μιὰ νύχτα Γιῶργο νὰ σὲ ἰδῶ*»... Τοὖπε ἡ 'Λενιὼ ταὶς περασμέναις, ἡ 'Λενιὼ ἡ μαυρομμάτα καὶ ὁ Κλέφτης ἀπὸ τότε ἡσυχιὰ κι' ἀνάπαψι δὲν βρίσκει, ὅθε γυρίση, ὅθε σταθῆ 'σὰν παναγιὰ ζωγραφιστὴ τὴν βλέπει ἐμπρός του, τὴν ὤμορφη 'Λενιώ, τὴ φεγγαρομέτωπη καὶ χαμηλοβλεποῦσα, τὴν βλέπει 'μ ὀλάνοιχτα μάτια πότε νὰ τὸν ἀγκαλιάζη καὶ νὰ τὸν φιλῆ, πότε στὰ πόδια του σιμὰ μὲ τὸ μπουζοῦκι νὰ τοῦ τραγουδᾷ τραγούδια ἀγάπης, καὶ πότε σὰν τὸ φίδι μὲ τὰ μαρμαρένια χέρια της νὰ κουλουριάζεται ἀφ τὸ λαιμὸ του γεμάτη ἐπιθυμιὰ κι' ἀγάπη.

Συλλογιέται τὰ χαΐδα της, τὰ γλυκὰ λόγια της, τὴ φλόγα τοῦ φιλιοῦ της, μίαν ὥρα εὐτυχισμένη στὴν ἀγκαλιά της... ὀνειρεύεται μιὰ ζωὴ μ' αὐτὴ γλυκειὰ κι' ἀγαπημένη καὶ μιὰ κρυφὴ ἀνατριχίλα τρέχει στὸ κορμί του, μιὰ φλόγα φωτιᾶς σταὶς φλέβες του.

Καὶ συλλογιέται συλλογιέται ὁ κλέφτης μ' ὅλο ποῦ τὰ τραγούδια ἠχολογοῦνε γύρω του κ' ἡ τσότραις τριγυρίζουν ἐμπρός του.

Τέτοια εἶναι ἡ ἀγάπη, ὁ κόσμος ὅλος χάνεται γιὰ 'κεῖνον ποῦ ἀγαπᾷ καὶ δὲν μένει παρὰ ἡ ἀγάπη, μονάχα ἡ ἀγάπη !

Ἔξαφνα τὸ μαῦρο χέρι τοῦ Κώτσου τὰ λαγοῦτα σταματᾶ!

— Κακὰ μαντάτα ρὲ παιδιά!..

— Τί ἔπαθες ρὲ Κῶτσο καὶ σὰν τὴ θειάφη 'κιτρίνισες;

— Κακὰ μαντάτα ρὲ παιδιὰ, ὁ Χάρος κάποιον ἀπὸ μᾶς θὰ πάρῃ— εἶπε μὲ τὴ βραχνή του τὴ φωνὴ καὶ 'πέταξε μακρυὰ τὸ κόκκαλο, τῆς **σπάλας τὴν κουτάλα** ποῦ ἔξηνε μὲ τὸ μαχαίρι γιὰ νὰ ἰδῇ τῆς συντροφιᾶς τὸ ροιζικό.

— Αἴ! στὴν ὑγειὰ τοῦ χάρου, σύντροφοι, ἀποκρίθηκε ὁ Γιῶργος κ' ἔπιε ἀχόρταγα σὰν νἄθελε μὲ τὸ κρασὶ τὴ φλόγα του νὰ σβύσῃ!..

II.

Ὅλους τοὺς συντρόφους του ἀγάπαγε εἰλικρινὰ ὁ Γιῶργος μὰ πειὸ πολὺ τὸ Θύμιο, γιατὶ μαζῆ ἀπὸ μωρὰ παιδιὰ ἀναστήθηκαν κι' ἀχώριστοι ἔμειναν στὸ κλέφτικο. Ὁ Θύμιος ἦταν ὁ γκαρδιακός του φίλος, ὁ φίλος τῆς ψυχῆς του. Ἡ ἀγάπη ποῦ τοὺς ἕνωνε δὲν ἦταν ἀγάπη μακρινῆς καὶ πιστῆς γνωριμιᾶς μονάχα, ὁ Γιῶργος στὸ σπῆτι τοῦ Θύμιου ἀναστήθηκε, ἐκεῖ δυσάρφανο ηὗρε καταφύγιο. Ἂν ἀφ τὸ γωνειό του κληρονόμησε τὴ μεγαλοψυχιὰ, στὸ σπῆτι τοῦ Θύμιου ἔμαθε νὰ ῥίχτῃ τὸ κα-

ριοφύλλι καὶ νὰ μουχτᾷ μὲ τὸ σπαθὶ, στοῦ Θύμιου τὸ σπῆτι ἔῤῥιξε τῆς λεβεντιᾶς τὸ ἀνάστημα καὶ τὸ κορμί.

Ἀπὸ τὸ Θύμιο πῶς νὰ κρύψῃ τὸν πόνο του;

— Τώρα ποῦ οἱ σύντροφοι κοιμοῦνται καὶ τ' ἄστρια ἀπλώθηκαν στὸν οὐρανό, ἔλα, ρὲ Θύμιο, νὰ σοῦ 'πῶ, ἔχω ἕνα μυστικὸ νὰ σοῦ φανερώσω, μιὰ κρυφὴ πληγὴ νὰ σοῦ δείξω.

— Ἄ! Δόξα νάχῃ ὁ Θεός!

— Ἦρθε πειά, Θύμιο, ἡ στιγμή, ὁ νοῦς μου δὲν τὸ βασταίνει πειά, ἡ ψυχή μου δὲν μπορεῖ νὰ τὸ κρατήσῃ τὸ μαῦρο καὶ γλυκὸ βάσανο 'ποῦ μὲ βασανίζει.

— Μαῦρο καὶ γλυκὸ βάσανο εἶπες ; Μὴν μπᾶς κι' ἀγάπησες καμμιὰ λυγερή ;

Ὁ Γιῶργος δὲν ἀποκρένεται, σβύνουν τὰ λόγια στὰ χείλη του, γιὰ πρώτη φορὰ τρέμει στὸ στόμα του ἡ φωνή.

— Ἀλλοιὰ σ' ἐσὲ ρὲ Γιῶργο, τὰ παλληκάρια ἔχουν ἀγαπητικαίς ; Ὁ κλέφτης ἔχει ἄλλη ἀγάπη ἀπὸ τὸ σπαθί του ; Μὲ γυναῖκα ἐσὺ νὰ μπερδευτῇς; Σὲ λόγια γυναικὸς ἐπίστεψες; Ἔχουν τόπο στὴν καρδιά μας μέσα αὐτὰ τὰ πράγματα ; Ἐμεῖς τὴ μάννα ποῦ μᾶς 'γέννησε ἀρνηθήκαμε γιὰ τῆς πατρίδας τὴ λευθεριά, ἐμεῖς τὸ βιό μας 'παρατήσαμε γιὰ νὰ χτυπήσουμε τὸν ἐχθρό, καὶ Σὺ γυναῖκα συλλογιέσαι ;

— Θύμιο, τοῦ λέει ἐκεῖνος μὲ τρεμάμενη φωνή, καλὰ μοῦ λές, τὸ βαγγέλιο μοῦ καλαναρχᾷς, μὰ ξέρεις τί φλόγα βόσκει στὴν καρδιά μου, τί ἀνίκητη δύναμη μὲ πολεμᾷ ; Θαρρεῖς πῶς μπορῶ ἀπὸ τὸ νοῦ καὶ τὴ καρδιά μου νὰ ξερριζώσω εὔκολα τέτοιο κακὸ καὶ δὲν τὸ κάνω ; Ἄκουσε, Θύμιο, ὅπου σταθῶ κι' ὅπου γυρίσω στὰ μάτια μου τὴν βλέπω ἐμπρός, αὐτὴ μονάχα συλλογιοῦμαι, αὐτὴ στὸν ὕπνο μου θωρῶ, ὅσο ἡ σκέψι μου τὴν διώχνει, τόσο περσότερο στὴ σκέψι μου ἔρχεται ! Τὴν συλλογιοῦμαι καὶ οἱ ἁρμοί μου λυοῦνται, ἀπ' ἄντρας γίνουμαι μωρό, κι' ἀπὸ μωρό, λιοντάρι γίνουμαι γι' αὐτή.

— Ἄντρας εἶσαι καὶ κλέφτης... στοχάσου το καλά !..

— Ἔλα στὴ θέση μου κι' ἀπὲ νὰ κρίνῃς, Θύμιο· μονάχα ἡ καρδιά μου τὸ γνωρίζει πῶς πονεῖ.

— Ἀντάμωσες μ' αὐτή ;

— Στοῦ *λύκου τὸ κοτρόνι* δυὸ φοραὶς ἀνταμώσαμε. Σὰν εὑρεθῶ κοντά της, σὰν τὸ μαρμαρένιο χέρι της στὴ χούφτα μου αἰσθανθῶ καὶ μὲς τὴν ἀγκαλιά μου πέσῃ τὸ λυγερό της τὸ κορμί, σὰν μὲ τὴ γλυκειά της τὴ φωνὴ τὸ ὄνομά μου κράζει, καὶ τὴν φιλῶ καὶ μὲ φιλεῖ, δὲν εἶμαι πειὰ ὁ Γιῶργος, δὲν ξέρω νεκρὸς ἂν εἶμαι ἢ ζωντανός, ἂν εἰς τὴ γῆ πατῶ ἢ στὰ οὐράνια, ἂν ἔχω σάρκες, κόκκαλα καὶ αἷμα ἢ ἀπ' ἀράχνη εἶναι τὸ κρύο μου κορμί.

— Τὰ μάγια σοῦ 'ριξε,ρὲ Γιῶργο,σὲ 'τρέλλαναν τὰ μάγια της φτωχέ !

— Ἄκουσε Θύμιο· τὰ μάγια δὲν μὲ πιάνουνε τὸ ξέρεις, γιατὶ μὲ 'πότισε ἡ μάννα σου μικρὸ κι' ἀκόμη μὲς τὸν κόρφο μου τὸ ἔχω τὸ ἀγαπημένο μου ἀφ τὸ χέρι της φυλαχτό· εἶν τῆς Λενιῶς τὰ μάτια καὶ ἡ γλύκα τοῦ φλογεροῦ της τοῦ φιλιοῦ ποῦ μαγεμένον μ' ἔχουν, ποῦ μ' ἔχουνε τρελλό. Μ' ἂν ξέρῃς τ' εἶναι ἡ ἀγάπη κι' ἄπο ἀγαπημένα χείλη ἐπῆρες κ' ἔδωκες φιλί, ἂν τέτοιο πρᾶγμα ἐγνώρισες ποτὲ στὸν κόσμο, λυπήσουμε κι' ἀκλούθαμε.

— Ποῦ ;

— Ἀπόψε ἡ Λενιὼ μὲ καρτερεῖ.

— Στοχάσου Γιῶργο τοῦ Πασσᾶ πῶς εἶναι ἀγαπημένη καὶ τὸ φιλί της τὸ μετρᾷ μὲ τὸ φλωρί.

— Προχτὲ στὴ λάμψι τοῦ σπαθιοῦ μου, σὰν τὸ λαγὸ ἐτετραπόδισε ὁ Πασσᾶς, 'μπρὸς στὴν ἀγάπη τὴ δική μου μήτε φλωριά, μήτε Πασσᾶ θυμᾶται ἡ Λενιώ, εἶπα, τῆς τῶταξα θὰ πάγω, τοῦ Γιώργου ὁ λόγος δυὸ δὲν γίνεται, τὸ ξέρεις, ἂν δὲν ἐρθῇς ἐσύ, μονάχος μου πηγαίνω κι' ἂν δὲν γυρίσω, σχώραμε...

— Θάρθῶ !...

III.

Σὰ νύφη περιμένει τὸ Γιῶργο ἡ Λενιὼ στὸ χαγιάτι· ξέπλεγα τὰ μαῦρά της μαλλιὰ στοὺς ὤμους της χύνουνται, ἐπανωθέτης τρεμολάμπουνε τ' ἀστέρια κι' ἀφ τὴν ἀντιφεγγιά τους τὴ γλυκειά, ἀστράφτουν κᾄποτε τὰ μάτια της καὶ κᾄποτε τὰ φλωριὰ ποῦ εἰς τὸ μετωπό της κρέμουνται. Τ' ἀγέρι τ' ἀνοιξιάτικο χαϊδεύει τ' ἀπαλό της πρόσωπο καὶ νανουρίζει μυστικὰ τὰ φύλλα στὰ κλωνάρια. Τί ἐρημιὰ στὸ κάμπο βασιλεύει ! Λὲς κ' ἔχει σκέψι καὶ στόχασι τῆς νύχτας ἡ ἡσυχιὰ, λὲς καὶ τὸ σκοτάδι κἄτι λυπηρὴ ἱστορία διηγᾶται στὰ στάχυα, στὰ δένδρα καὶ στὰ λούλουδα.

Ἄφωνη καὶ ἀκίνητη ἡ Λενιὼ προσμένει, κᾄποια σκέψι κρατεῖ τὸ νοῦ καὶ τὸ κορμί της ἀκίνητο ! Κᾄποιος κρυφὸς λογισμὸς βασταίνει καρφωμένα τὰ μάτια της.

Οἱ δυὸ κλέφταις 'σὰν νυχτερινὰ φαντάσματα προβαίνουν, σὰν πούπουλα ἀλαφροὶ περπατοῦν.

Γιατὶ ἡ καρδιὰ τῆς Λενιῶς τρέμει ποῦ τοὺς ξαναγναντεύει καὶ κομπόνεται εἰς τὰ χείλη της ἡ φωνή ;

Εἶναι τάχα ἡ ἀγάπη τοῦ Γιώργου ποῦ τὴν κάνει νὰ τρέμῃ ;...
Τ' ἀστέρια ποῦ λάμπουν ἐπανωθέτης αὐτὰ μόναχα ξέρουν τὸ γιατί...
— Ὥρα καλή σου λυγερή, τῆς λέει ὁ Γιῶργος.
— Καλὸ 'ς τὸν Γιῶργο καὶ τὴ συντροφιά !
— Μανταλωμένη ἔχεις 'Λενιὼ τὴν πόρτα ;
— Νύχτα εἶν' Γιῶργο, καὶ τὴ θέλεις ἀνοιχτή ;
— Ἀπόψε πῶς θαρθῶ δὲν στὸ εἶπα ;
— Καλῶς ἦρθες μά... ξέρεις, Γιῶργο,... στάσου ν'ἀνοίξω νὰ σοῦ εἰπῶ.

. . . .

Παραμερίζει ὁ Θύμιος καὶ τ' ἀγαπημένο ταῖρι κουβεντιάζει μυστικά.

— Μὰ ὁ Θύμιος, τῆς λέει ἐκεῖνος, εἶναι φίλος μου ἀκριβός, εἰς τὸ χαγιάτι μπορεῖ νὰ κοιμηθῇ, μάρτυρας στὴν ἀγάπη μας δὲν θᾆναι, βαρυοκοιμᾶται 'σὰν τὸ μωρὸ παιδί.

Μπῆκαν οἱ κλέφταις, σβύστηκαν τὰ φῶτα κι' ὁ Θύμιος στὸ χαγιάτι ξαπλώνει τὸ κορμί.

— Στῆς νύχτας τὴ σιωπὴ σᾶν τὰ πουλάκια πετουρίζουν τῆς εὐτυχιᾶς καὶ τῆς ἀγάπης τὰ φιλιά...

Βαρυοκοιμᾶται ὁ Θύμιος. Ὁ Γιῶργος προσκεφάλι ἔχει τὰ μαῦρα τῆς 'Λενιῶς μαλλιά, κοιμᾶται ξέγνιαστα ὁ κλέφτης μὰ δὲν κοιμᾶται ἡ ὤμορφη 'Λενιώ.

Συλλογιέται τὰ φλωριὰ καὶ τὰ στολίδια, τὸ βιός, τὰ πλούτια ποῦ τῆς ἔταξε ὁ Πασσᾶς, σηκώνεται ἡ ἀναθεματισμένη, σὰν φάντασμα διαβόλου τριγυρνᾶ, μαζεύει τ' ἅρματα, τὴ δυναμί τους κλέφτει καὶ φεύγει, φεύγει σὰν τὴ προδοσιά !...

Ἔξαφνα μιὰ φωνὴ κι' ἀντάρα ἀκούσθη, ἕνας βουβὸς μά λειονταρίσιος στεναγμός......

'Σκοτώσανε τὸ Γιῶργο στὸ κλινάρι, πιάσαν τὸ Θύμιο οἱ Τοῦρκοι ζωντανόν.

— Σκυλιά, μπαμπέσικα μᾶς 'πιάστε, μὰ ἔχει κλέφτες ἀκόμη τὸ βουνό. Λέει ὁ Θύμιος καὶ τὴ *σπάλα* τοῦ γέρου Κώτσου συλλογιέται στὸ χτεσινὸ ζιαφέτι τοῦ βουνοῦ.

Ζάκυνθος 1893. ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΗΛΙΑΚΟΠΟΥΛΟΣ.

Σ. Δ. Π. Σ. Τὰς εἰκόνας τοῦ ἀνωτέρω διηγήματος ὀφείλει ἡ *Ποικίλη Στοὰ* εἰς τὴν γραφίδα τοῦ ἐκ Ζακύνθου νεαροῦ ἐρασιτέχνου κ. Στεφάνου Ξενοπούλου, οὗτινος τὸ καλλιτεχνικὸν τάλαντον πάντες οἱ γνωρίσαντες τὰ ἔργα του ἐξετίμησαν.

ΑΝΘΡΩΠΟΣ — ΠΙΘΗΚΟΣ

ΥΠΟ

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΩΣ

Ο τίτλος δὲν εἶναι οὔτε ποιητικὸς οὔτε καλλιεπής. Ἐπανάληψις τῶν θεωριῶν τοῦ Δάρβιν, διενοήθην, ἢ ἐνσάρκωσις τῆς ἰδέας τοῦ Ἀριστοτέλους « *ὁ ἄνθρωπος ζῶον μιμητικόν.* »

Ἀλλὰ τὸ βιβλίον προκλητικῶς ἔκειτο ἐπὶ τῆς τραπέζης μου εἰς τὸ ἐν Παρισίοις ξενοδοχεῖον, ἔνθα εἶχον κατέλθει κατὰ τὴν ἐξ Ἀμερικῆς ἐπι-

στροφήν μου. Προφανῶς ἐστάλη διὰ ν' ἀναγνωσθῇ καὶ ὤφειλον νὰ τὸ ἀναγνώσω.

Εὐθὺς ἐκ τῶν πρώτων σελίδων, ἐκ τοῦ καινοτρόπου ὕφους, ἐκ τῆς ἰσχυρᾶς καὶ ἐντόνου φράσεως, ἐκ τῆς ἀστραπιαίας καὶ καταπληκτικῆς τῶν εἰκόνων ἐναλλαγῆς, ἐκ τῶν πλήρους λογικῆς καὶ δυνάμεως ὁρισμῶν, ἐκ τῆς ἐντέχνου καὶ ἁρμονικῆς τῶν πρωτοτύπων ἰδεῶν ἐξελίξεως, ἀνεγνώρισα τὸν συγγραφέα τοῦ Ἑρμοῦ τοῦ Πραξιτέλους, τοῦ θαυμασίου τούτου μωσαϊκοῦ, ἐν ᾧ ἡ Τέχνη δίδει ζωὴν εἰς τὴν Φιλολογίαν καὶ ἡ Φιλολογία εἰς τὴν Τέχνην.

Γράφων τὸν Ἑρμῆν του ὁ κ. Ἀ. Φιλαδελφεὺς θεωρεῖ τὸν ἄνθρωπον ὡς τὴν τελειοτέραν προσωποποίησιν τῆς δημιουργίας. Ὁ Ἑρμῆς του εἶναι μία ποιητικὴ θαυμασία πεζογραφία.

Ὅ,τι ὁ καλλιτέχνης συγγραφεὺς ἠρύσθη ἐκ τῆς Τέχνης γράφων τὸν Ἑρμῆν τοῦ Πραξιτέλους, σήμερον ἀρύεται ἐκ τῆς φύσεως γράφων τὸν Ἄνθρωπον — Πίθηκόν του.

Εἰς τὸ πρῶτον του ἔργον ὁ κύκλος τῶν μελετῶν του περιορίζεται εἰςτὰ στενὰ τῆς πατρίδος καὶ τῶν Ἑλληνικῶν φυσιογνωμιῶν ὅρια. Εἰς τὸ δεύτερον—τὸ ἐκδοθὲν ἐν Παρισίοις γαλλιστὶ—ὁ κύκλος εἶναι πολὺ εὐρύτερος.

Ἀνὰ τὰς τριακοσίας αὐτοῦ σελίδας μελετᾶται ἡ Εὐρώπη ἅπασα μὲ τὰς διαφόρους ἐθνικότητας καὶ τοὺς γενικοὺς αὐτῶν χαρακτηρισμούς. Φιλόσοφος ψυχρός, παρατηρητὴς ἀπαθὴς καὶ ἀμερόληπτος, ἀνατόμος δεξιὸς καὶ ἀμείλικτος, ἀπογυμνόνει διὰ τῆς αἰχμῆς τῆς σμίλης του ὁλόκληρον τὸν ὀργανισμὸν πάντων τῶν Εὐρωπαϊκῶν λαῶν, ἀποξέει τὰς κοινωνικὰς πληγάς, ἀποκαλύπτει τὰ ἀτομικὰ ἕλκη καὶ καταδεικνύει, ὅτι εἰς ὅσον ὑψηλὰς σφαίρας καὶ ἂν ἀνέλθῃ ὁ ἄνθρωπος, πάντοτε ὅμως μένει δοῦλος τῶν φυσικῶν ἐνστίκτων, θῦμα, ἕρμαιον τῆς ὑλικῆς, τῆς ἀργιλλώδους ὑποστάσεώς του.

Τὸ χοῦς *εἶ* τῆς Γραφῆς, ἀναπτύσσεται ἐν τῷ ἔργῳ τούτῳ, μετὰ ποιᾶς τινος ἴσως ὑπερβολῆς, μετὰ ποιᾶς ἀπογοητεύσεως, ἀλλὰ καὶ μετὰ πολλῆς ἀληθείας.

Χῶμα, ἐφ' οὗ φύονται καλλίχρωμα καὶ ἡδύοσμα ἄνθη, χῶμα, ἐφ' οὗ βλαστάνουν καρποφόρα δένδρα, ἀλλὰ καὶ χῶμα ἐξ οὗ ὁ βόρβορος, ἐν ᾧ τρέφονται καὶ ἀναπτύσσονται σκώληκες ἀποτρόπαιοι καὶ δηλητηριώδεις, χῶμα εὐτελές, ἰδοὺ κατὰ τὸν συγγραφέα ὁ φυσικὸς ἄνθρωπος ἐν τῇ ὑλικῇ αὐτοῦ ὑποστάσει, ἄνευ διακρίσεως γένους, περιωπῆς, ἢ φύλου.

Δὲν ὑπάρχει ἀνὰ τὴν Εὐρώπην ὅλην φυσιογνωμία ἐπιφανής, δὲν ὑπάρχει προσωπικότης ἐξέχουσα ἀνὰ τὴν διεθνῆ τῶν ἐθνῶν καὶ λαῶν ἐξέλιξιν, ἥτις διέφυγε τὴν προσοχὴν τοῦ Ἕλληνος συγγραφέως.

Ἡ παρέλασις τῶν εἰκόνων, τῶν τύπων τῶν φυσιογνωμιῶν γίνεται ἀνὰ πυκνὰς φάλαγγας. Στρατηγοὶ περίδοξοι, ἥρωες ἀφανεῖς, ἡγεμόνες, πρίγκηπες, συγγραφεῖς, λογογράφοι, καλλιτέχναι, ποιηταί, ἁπλοῖ τοῦ ὄχλου ἐργάται, φιλόσοφοι, ἱεράρχαι, συστήματα, θεωρίαι, ἰδέαι, παραδόσεις, φυλετικὰ φαινόμενα, ὅλα καὶ ὅλοι μὲ τὰς ἀρετὰς καὶ τὰς κακίας των,

παρελαύνουν πρό τοῦ ἀγνώστου ζωντανοί, φυσικοί, σφιγκτὰ συνδεδεμένοι, συγγενεῖς, ἀδελφοί, τέκνα τῆς γῆς, τῆς μεγάλης ταύτης καὶ κραταιᾶς μητρός.

Τὸ ἔργον ἐν τῇ περιληπτικῇ τόσων νέων ἰδεῶν καὶ θεωριῶν, τόσων πολλῶν καὶ ποικίλων γνώσεων ἐκθέσει, προκαλεῖ ἴλιγγον.

Αἱ εἰκόνες εἶναι πλούσιαι, εἰλημμέναι κατὰ τὸ πλεῖστον ἐκ τοῦ φυσικοῦ, καταπλήσσουσαι διὰ τὸ τολμηρὸν τῶν γραμμῶν, τὸ ἁρμονικὸν τῶν σχημάτων, τὸ ζωηρὸν τῶν χρωματισμῶν, τὸ εὔστοχον τῆς κατανομῆς τῶν φωτοσκιάσεων. Ἐν αὐτῷ ἐγκατασπείρονται ἀκτῖνες τόσον αἰγλήεσσαι, ὥστε νὰ θαμβῶσι καὶ τοὺς ἐξοικειωθέντας νὰ σκορπίζωσιν αὐτὰς ἀπλέτως καὶ τοὺς ζῶντας ἔτι διαρκῶς ὑπὸ τοὺς πλησιφαεῖς τῆς ἐπιστήμης ἡλίους.

Εἰς τὴν χορείαν τῶν τελευταίων τούτων καταλέγεται βεβαίως καὶ ὁ διάσημος Ἰταλὸς φυσιολόγος Lombrozo, ὅστις διὰ τοῦ συστήματος καὶ τῶν θεωριῶν του ἀνεστάτωσε σύμπαντα τὸν ἐπιστημονικὸν κόσμον. Οὗτος δι' ἐπιστολῆς του πρὸς τὸν συγγραφέα, δημοσιευθείσης ἀντὶ προλόγου εἰς τὸ ἔργον, μεταξὺ ἄλλων ἐγκωμίων ἀποκαλεῖ αὐτὸν *μεγαλοφυᾶ* προσθέτων, ὅτι τὸ ἔργον του βρίθει παρατηρήσεων ***νέων, ἀληθῶν, θετικῶν καὶ ἐντελῶς πρωτοτύπων.***

Ἡμεῖς αἱ παρακολουθήσασαι τὸν συγγραφέα ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ σταδίου του, ἡμεῖς αἱ ἀπὸ τῆς ἐκδόσεως ***τῶν Στρατιωτικῶν Ἀναμνήσεων*** τῶν ἀνὰ ***τὸν Αἶμον καὶ παρὰ τὸν Νεῖλον ταξειδίων*** καὶ τοῦ ***Ἑρμοῦ τοῦ Πραξιτέλους***, χαρακτηρίσασαι τὴν φιλολογικὴν ἀξίαν τοῦ κ. Α. Φιλαδελφέως, χαιρετίζομεν σήμερον μετ' ἐνθουσιασμοῦ τὸν ἀνὰ τὴν Εὐρώπην φιλολογικὸν θρίαμβόν του, περιποιοῦντα τιμὴν καὶ εἰς τὴν πενιχρὰν φιλολογίαν μας καὶ εἰς τὸ Ἑλληνικὸν ὄνομα·

ΚΑΛΛΙΡΡΟΗ ΠΑΡΡΕΝ.

Σημ. Τὴν κρίσιν ταύτην ἐγράφομεν διὰ τὴν «Ἐφημερίδα τῶν Κυριῶν» καθ' ἣν στιγμὴν ὁ Διευθυντὴς τοῦ Ἐθνικοῦ Ἡμερολογίου ἡ «*Ποικίλη Στοὰ*» κ. Ἀρσένης ἦλθεν εἰς τὸ γραφεῖον μας ζητῶν καὶ παρ' ἡμῶν γραμμάς τινας διὰ τὸ λαμπρὸν καὶ ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν ἄριστον αὐτοῦ ἔργον.

Ἐν τῇ περὶ συγχρόνου φιλολογίας ὁμιλίᾳ μας ἐγένετο καὶ περὶ τοῦ συγγραφέως τοῦ Homme—Singe λόγος. ***Τί φρονεῖτε περὶ τοῦ ἔργου αὐτοῦ;*** » μὲ ἠρώτησεν ὁ κ. Ἀρσένης.

Ἰδοὺ τί φρονῶ τῷ ἀπήντησα, τείνων αὐτῷ τὰ χειρόγραφά μου. Ὁ κ. Ἀρσένης ἀφοῦ τὰ ἀνέγνωσε . . . . . ***Ἐὰν σᾶς παρεκάλουν θερμῶς νὰ μοὶ δώσητε καὶ αὐτὰ διὰ τὸ Ἡμερολόγιόν μου***; εἶπε.

Μετὰ ἐνδοιασμούς τινας ἐπείσθην νὰ γράψω ἄλλην κρίσιν διὰ τὴν « Ἐφημερίδα τῶν Κυριῶν» καὶ ὁ κ. Ἀρσένης ἀπῆλθε συναποκομίζων τὰ χειρόγραφά μου.

Οὕτω τυχαίως, χωρὶς ἀξιώσεις συστηματικῆς κριτικῆς, μία κυρία παρίσταται σήμερον κρίνουσα ἔργον φιλολογικὸν ἀνδρός.

ΜΑΙΡΗ ΒΕΜΠΕΡ

Η ΧΙΩΝ ΚΑΙ Ο ΗΛΙΟΣ

Ο Βορρᾶς καὶ ἡ Μεσημβρία, ἡ Χιὼν καὶ ἡ ἡλιακὴ Ἀκτίς, ἡ *λευκὴ κόρη* τῶν πάγων καὶ τὸ μέλαν παιδίον τῶν νοτίων χωρῶν, ἡ νύμφη τοῦ μέλανος δρυμοῦ καὶ ὁ Πᾶν τῶν Ἑλληνικῶν Ἄντρων συνηντήθησαν, εἶδον ἅπαξ ἀλλήλους, συνεννοήθησαν μὲ τοὺς ὀφθαλμούς, ἀντήλλαξαν τὰ βέλη των, ἐξεκένωσαν τὰς φαρέτρας τῶν ὀφθαλμῶν των καὶ ἠγαπήθησαν... Ἡ γῆ διῃρέθη εἰς δύο ἡμίση ὡς τὰ δύο διεζευγμένα καὶ χωρισμένα μέρη εὐγευστοτάτου θερινοῦ καρποῦ, ἡ γῆ ἐδιχοτομήθη καὶ τὰ δύο της τμήματα, τὰ δύο μέλη, αἱ δύο της πλευραὶ ἐζήτησαν ἀλλήλας καὶ συνηντήθησαν εἰς ἕνα σπινθῆρα, εἰς μίαν πνοήν, εἰς μίαν ἐκπνοήν, εἰς ἓν ψυχορράγημα! .. Ὁ θάνατος ἥνωσεν ὅ,τι ἡ ζωὴ δὲν κατώρθωσε νὰ συζεύξῃ, τὸ μηδὲν ἐπετέλεσεν ὅ,τι ἡ Φύσις ὁλόκληρος μάτην ἠγωνίσθη νὰ συνενώσῃ . . .

Ἡ χιὼν δὲν δύναται νὰ συνυπάρξῃ μὲ τὸν ἥλιον. Ἀνάγκη νὰ ἀφανισθῇ νὰ συγκαταστραφῇ, νὰ σβεσθῶσιν ἐν μιᾷ κοινῇ ἀκτῖδι, εἰς ἕνα καὶ μόνον σπινθῆρα, σπινθῆρα, ὅστις δίδει τὸ σύνθημα τῆς ἑνώσεως ἢ τοῦ θανάτου . . . *Ἡ καῦσις εἶνε ἕνωσις* ! Ἡ χιὼν δὲ δὲν εἶναι ψυχρὰ ἢ ἔξωθεν μόνον, ἡ χιὼν *καίει* ! . . .

Ἔπρεπε νὰ ἀποθάνωσιν ὅπως ἑνωθῶσιν ! Ἔπρεπεν ὡς φοίνικες νὰ ἀποτεφρωθῶσι τέλεον ὅπως ἀναθάλωσιν ὡς εἷς καὶ μόνος φοῖνιξ ἀπὸ τῆς κοινῆς τέφρας ! Ἡ χιὼν δὲν ἐπιτρέπεται νὰ ἀγαπᾷ τὸν ἥλιον. Ἠθέλησε νὰ ἀθετήσῃ, νὰ περιφρονήσῃ, νὰ ἐξουθενώσῃ τοὺς φυσικοὺς νόμους, τοὺς ἀπαραβάτους νόμους τοῦ Σύμπαντος· καὶ ἡ χιὼν ἀπέθανεν ὡς ἡ Εὐρυδίκη φεύγουσα τὴν ζωήν, ὁ δὲ Ὀρφεὺς κατῆλθε πρὸς τὸν Ἅδην ὅπως τὴν συναντήσῃ καὶ τὴν παραλάβῃ εἰς τοὺς οὐρανούς!..

ΕΡΩΣ.

ΠΕΡΙΚΛΗΣ ΜΕΛΕΑΓΡΟΣ

(Ἐγεννήθη ἐν Ἀθήναις τὴν 23ην Δεκεμβρίου 1872.)
(Ἀπέθανεν ἐν Παρισίοις τὴν 23ην Μαρτίου 1893.)

Μία ἀπὸ τὰς εὐγενεστέρας ποιητικὰς φύσεις, ἐξ ἐκείνων, ἃς σπανίως ἡ εὔνοια τῆς τύχης προικίζει ἁβρότερον καὶ συμπαθέστερον, εἷς ἀληθὴς καλλιτέχνης καὶ αἰσθηματικώτατος λάτρις τῶν Μουσῶν, μὲ εὔελπι μέλλον καὶ ἄφθονον ἐλπίδα δράσεως, διὰ τῆς ἰδίας του χειρός, ἀκολουθῶν τὸ ἀνέκκλητον τοῦ μοιραίου, μὲ τὴν χαραυγὴν ὡραίας ἡμέρας ἐν αρισίοις, ὅπου διέμενε σπουδάζων, ἀνέκοπτε τὸ ὡραῖόν του ᾆσμα, καὶ ἐλησμόνει τὰ τόσα ὄνειρά του, τοὺς μεγάλους στοχασμοὺς τῆς καρδίας του, διευθύνων τὴν σφαῖραν τοῦ περιστρόφου εἰς τὰ ῥοδόχροα καὶ εὔτολμα χείλη του... Ὁ θάνατός του ὀλιγίστου κόσμου ἀπέσπασε τὸ δάκρυ καὶ τὴν συγκίνησιν, καὶ ἀκόμη ὀλιγωτέρου τὸ σκληρὸν τέλος του ἔθλιψε τὴν ψυχὴν ἢ ἔκαμε μετὰ τῶν δακρύων νὰ ἐκραγῇ ὁ λυγμὸς τῆς ἀληθοῦς ἀπογνώσεως διὰ τὴν μοιραίαν καταστροφὴν τοσούτων προσδοκιῶν, αἵτινες ἐστεφάνουν τῆς ζωῆς του τὸ λαμπρὸν στάδιον.

Δὲν ἦτο νέος τῶν θορύβων καὶ τῶν ὀνομάτων, τῶν αὐτεπαίνων καὶ τῶν αὐτοθαυμαστῶν, τοῦ ἐγωϊσμοῦ καὶ τῶν ἀξιώσεων καὶ μία στιγμὴ τῷ ἤρκεσεν, ὅπως σταθερὸς εἰς τὴν μοιραίαν ἀπόφασίν του, εὐπειθὴς εἰς τὸν ἄδικον πόθον τῆς ψυχῆς του, κατασυντρίψῃ μόνος τὴν γελόεσσαν ὕπαρξίν του, ἐπὶ τῆς ὡραίας κεφαλῆς τῆς ὁποίας εἴκοσι μόλις ἐνιαυτοὶ εἶχον ἀθρῶς ἐπιχαθήσει, οὓς δὲ κατεφώτιζον αἱ ἀκτῖνες τῆς οὐρανίας χαρᾶς, τοῦ ἀριζήλου τούτου ἀστέρος τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς. Τοιαύτη ἦτο πεπρωμένον ν' ἀποβῇ ἡ κακότροπος τῆς μοίρας του θέλησις, διακόψασα γαλήνιον παρὸν καὶ μέλλον εὐρύτατον, ἵνα καταδειχθῇ ἅπαξ ἔτι οἰκτρὰ κωμῳδία ἡ ζωὴ καὶ εἴρων μορφασμὸς ἡ εὐτυχία. Τὸν ἐθαυχάλισε μὲ ὄνειρα ἀληθοῦς ἔρωτος, τὸν ἐπλάνεσεν ἐπὶ τῶν χρυσοπτέρων ἐλπίδων της, καὶ τὸν ἀπεκοίμισε τοσοῦτον ἀπαισίως, τοσοῦτον τραγικῶς...

* *
* * * *

Τὰ τάλαντα, δι' ὧν εἶχε προικισθῇ ὑπὸ τῆς μοίρας ὁ *Περικλῆς Μελέαγρος*, ἡ ἀληθῶς ποιητικὴ αὐτὴ ὕπαρξις, ἦσαν *εὐφυΐα* καὶ *καρδία*. Οἱ δύο οὗτοι φάροι καθωδήγουν τὰ βήματα τῆς ὀλίγης ζωῆς του καὶ ἔπλαττον νέον τινα κόσμον, ὅλως ἐναρμόνιον, ἐντελῶς ξένον πρὸς τὸν βίον τῶν ἡμερῶν ἡμῶν, τὸν ἀπομαραίνοντα πᾶν εὐγενὲς αἴσθημα, τὸν δεσμεύοντα τὸ πνεῦμα καὶ καταπνίγοντα πᾶσαν ἀληθῆ ἀνάνηψιν, πᾶσαν φωνὴν ἐξερχομένην ἀπὸ στήθη φιλοπάτριδα καὶ ἁγνά, ὅπου δὲ ἡ φιλαυτία καὶ ὁ χυδαῖος ὑπολογισμός, ἀντικατέστησαν τὴν μεγάλην αὐταπάρνησιν καὶ τὴν ἄδολον ἀφοσίωσιν. Εἰκοσαετὴς νεανίας, μὲ πρεσβυτικὴν κρίσιν, εἶχεν ὀξυτάτην εὐφυΐαν, εὐγενῆ ἔξαρσιν, ἡνωμένην πρὸς ἐπίζηλον πολυμάθειαν, καὶ αἰσθήματα ἐξ ἐκείνων, ἅτινα τόσον δυσκόλως φύονται καὶ ἀναπτύσσονται ἐπὶ τοῦ ἐδάφους μας. Ἡ λεπτότης τῶν ἐφέσεων τῆς καρδίας του, ἀντανακλῶσα ἐπὶ τῆς γλυκείας φυσιογνωμίας αὐτοῦ, ἐπανθοῦσα δ' ἐπὶ τῶν χειλέων του, καὶ ζωγραφουμένη ἐπὶ ἀψευδοῦς κατόπτρου τῆς ψυχῆς αὐτοῦ, τῶν ὡραίων του ὀφθαλμῶν, παρίστα ἐν ὅλῃ αὐτῆς τῇ λαμπρότητι τὴν παρθενικὴν ἁγνότητα αὐτῶν. Μὲ ὅλον αὐτὸ τὸ αἴσθημα ὁ *Π. Μελέαγρος*, νεώτατος, ἔγραψεν ἔργα, μελῳδικώτατα τὴν ὑφήν, παθητικώτατα τὴν ἐκτέλεσιν, ποιητικώτατα τὴν ἰδέαν, πλήρη στιχουργικῆς εὐωδίας καὶ χάριτος, πλήρη ποιητικῆς ἀντιλήψεως, μὲ φυσικωτάτην ἐξέλιξιν, στίχους πλήρεις κάλλους, ἀποπνέοντας ἀόριστόν τινα περιπάθειαν, γλυκυθύμως θωπεύουσαν καὶ βαυκαλῶσαν. Μελαγχολικὸς τραγουδιστής, μέλπων φυσικώτατα τὰ ὄνειρά του καὶ παρέχων πλαστικὴν ἀκρίβειαν εἰς τοὺς στοχασμούς του, εἰς τοὺς πόνους τῆς καρδίας του...

* *
* * * *

Ἡ ἀνάμνησίς Σου θὰ μένῃ γλυκεῖα εἰς ὅλους ὅσοι ηὐτύχησαν νά σε γνωρίσωσι ζῶντα, ἢ τώρα θά σε μελετήσωσιν εἰς τὰς σελίδας τῆς «Ποικίλης Στοᾶς», ἥτις τὰς στολίζει μὲ ὡραῖα ἔργα σου, πάντοτε δὲ ἡ θλιβερὰ ὀδύνη τῆς ἀπωλείας σου, μὴ ἀποσβύνουσα ἀπὸ τὰς καρδίας ὅλων τ' ὄνομά σου, θὰ τὸ κοσμῇ μὲ τὰ ὡραιότερα ἄνθη, ἅτινα τοσοῦτον ἐπὶ τῆς γῆς ἠγάπησεν ἡ ποιητικωτάτη ψυχή σου. Οἱ κατωτέρω δημοσιευόμενοι στίχοι σου, οἱ πλήρεις δρόσου καὶ αἰσθηματικότητος, οἱ τοσοῦτον πικρῶς διαδηλοῦντες τὴν ὁμίχλην τῆς μελαγχολίας καὶ τῆς ἀπογνώσεως, ἥτις τοσοῦτον ἐνωρὶς εἶχε σκιάσει τὸ ὡραῖον ἐκεῖνο νεανικὸν πνεῦμα Σου,

θὰ διεγείρωσι πάντοτε καὶ νέαν λατρείαν εἰς τὴν περιπαθεστάτην ἀνάμνησίν σου. Ἐὰν ἐνωρὶς ἀπεσβέσθη εἰς τὰ χείλη σου τὸ μειδίαμα καὶ ἡ φλὸξ εἰς τοὺς ὀφθαλμούς σου, ἐκείνη, ἥτις τοσοῦτον ἐπιχαρίτως ἐζωγράφιζε τὴν χάριν καὶ τὴν νοημοσύνην σου ἐπὶ τοῦ καλλιτεχνικοῦ μετώπου σου, εὐτυχῶς ἀπομένουσιν ἀκόμη εἰς τὸν κόσμον ἄνθρωποι διὰ νὰ αἰσθάνωνται εἰς τὴν καρδίαν των τὸ βάρος τοῦ λίθου, ὅστις σκεπάζει τὸν τάφον ὑπάρξεων, αἵτινες κατὰ λάθος ἐλθοῦσαι ἐδῶ εἰς τὴν γῆν, ἔσπευσαν ν' ἀνέλθωσιν ἐκεῖ . . . εἰς τὸν οὐρανόν, εἰς τὴν ἀληθινὴν καὶ γνησίαν πατρίδα των . . .

ΙΩΑΝΝΗΣ ΑΡΣΕΝΗΣ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΜΑΡΙΑΝ ΜΟΥ

Α'.

Χθὲς νύκτα-νύκτ' ἀστροφεγγιὰ πρὸς τοὺς νεκροὺς μετέβην
καὶ ὄχ' ἡμέραν φωτεινήν, φοβούμενος τὴν χλεύην·
διότ' εἰς φίλα μνήματα φερόμενος φιλτάτων
χλευάζεσαι ἢ αἰσχύνεσαι ὡς ἔγκλημά τι πράττων·
ἐνῷ εἰς καταγώγια ἐὰν φοιτᾷς καὶ τέγη,
νομίζων φυσικώτατον αὐτὸ οὐδεὶς τὸ ψέγει.

Ἐγκλείων ἄσβεστον τὸ πῦρ βαθείας ἀλγηδόνος,
ἐν μέσῳ τάφων καὶ σταυρῶν περιεπάτουν μόνος.
Ὅτε ᾐσθάνθην τῶν ἐκεῖ πλησίον κηπαρίσσων
τὸ σκοτεινόχρουν φύλλωμα ὡς ὑπ' ἀνέμου φρίσσον,
κ' ἤκουσα στόνον· συριγμὸς δὲν ἦτο τοῦ ἀνέμου,
ἀλλ' ἦτο στεναγμὸς ψυχῆς φανείσης ἔμπροσθέν μου.

Β'.

Παρθένος, μᾶλλον Χερουβείμ· ἄγγελος, ὄναρ μᾶλλον,
ἐφάν'. Εἰς τὴν ἀριστερὰν λευκὸν σταυρὸν ἐκράτει
ἐπὶ τοῦ στήθους τοῦ ἁγνοῦ, ὡς στέμμα περιβάλλον
τὴν κεφαλὴν αὐτῆς, χρυσῆ ἡ κόμη ἐκυμάτει.
Ἡ κόρη τῶν ὀνείρων μου, ἡ λατρευτή μου φίλη
ἦτο· μὲ βλέμμα μ' ἔβλεπε γλυκύ, πλὴν δὲν ὡμίλει.—
«Μαρία» εἶπον αὔνομα ἀρώματ' ἀποπνέον·
Μαρί' ἀγαπημένη μου, δὲν μ' ἐνθυμεῖσαι πλέον» ;
Δὲν ἐνθυμεῖσαι τὸν χορὸν τὸν δι' ἐμὲ καὶ πρῶτον
καὶ τελευταῖον, ὅτε παῖς ἀκόμ' εἰς τὴν ἀγκάλην
σ' ἐκράτουν αἰσθανόμενος οὐχὶ πυρὰν ἐρώτων
ἀλλ' ἄλλο θεῖον αἴσθημα, φλόγ' ἁγνοτέραν ἄλλην ;
Προσβλέπουσα μ' ἐθώπευεν, ἁπλῶς δὲν μ' ἐθεώρει·
καὶ «Σ' ἐνθυμοῦμαι πάντοτε» ἀπήντησεν ἡ κόρη.
«Εὐγνωμοσύνη ἡ εἰς νεκρὰν ζῇ θάλπουσα καρδίαν,
Σοῦ μόνου κατὰ μόνην μου ἡ θλίψις τὴν κηδείαν

σοῦ μόνον δὲν διήρκεσε· σὺ μόνος ἐπεσκέφθης
τὸ μνῆμα μου ὅτ' ἔλειπαν μακρὰν οἱ φίλτατοί μου
οὐδ' εἰς μισθάρνου μέριμναν χειρὸς μ' ἐνεπιστεύθης
ἀλλ' ἄνθη μόνος μ' ἔφερες ἐπὶ τῇ ἑορτῇ μου.
Εἶν' ἔτ' ὑγρὸν τὸ χῶμά μου ἀπὸ τὰ δάκρυά σου
καὶ ζῶ εἰς τὴν καρδίαν σου καὶ ζῶ εἰς τ' ᾄσματά σου,
ἀνθ' ὧν ὡς ἐπιτύμβιον, ὡς βλέπεις ἔχω στίχους
σχολαστικοὺς πλέον ψυχροὺς τοῦ ἐνταφίου ψύχους.

Δύναμαι πόσον μ' ἀγαπᾷς νεκρὰ νὰ ἐννοήσω,
ἐνῷ ἐπὶ τοῦ κόσμου ἂν ἐπέπρωτο νὰ ζήσω
θὰ συνηνούμην μ' ἕτερον. Ὡς τώρ' ἁγνὸς ἂν μείνῃς,
ἐὰν δὲν συμπαρασυρθῇς ὑπὸ τῆς φαύλης δίνης
τοῦ κόσμου, στίγμα τι ἐὰν ἐπὶ τοῦ σώματός σου
ἢ τῆς ψυχῆς ἐνόσῳ ζῇς δὲν πέσῃ, τότε μόνον
ἀποθανὼν θὰ ῥαίνεσαι ὑπ' οὐρανίας δρόσου,
καὶ θὰ διάγῃς μετ' ἐμοῦ δι' ὅλων τῶν αἰώνων
συνηνωμένος, ἀλλ' οὐχὶ ἐν ἔρωτι γηΐνῳ,
δὲν εἶν' ἀγάπη ἀληθὴς τὸ αἴσθημα ἐκεῖνο.
Ναί· θὰ διάγωμεν ἐκεῖ ἀείποτ' ἑνωμένοι
ἐν οὐρανί' ἀδελφικῇ στοργῇ κ' ἐν οὐρανίᾳ
ἡδονῇ καὶ ὀλβιότητι, ἀμφότεροι παρθένοι!»
Τῶν λόγων κατεκήλει μοι κ' ἐθάμβ' ἡ ἁρμονία
καὶ τὴν παρθένον παύσασαν ἀκόμη ἠκροώμην·
Εἶτα «Ὀρκίζομ'» ἔκραξα εἰς τὴν μακράν σου κόμην
τὴν χρῶμα ἔχουσαν λαμπρὸν χρυσοῦ ὁμοῦ κ' ἠλέκτρων,
κ' εἰς τὸ γλυκύ σου ὄνομα· ὅτι ποτὲ τὸ λέκτρον
τὸ ἄσπιλόν μου ὡς χιών, γυνὴ δὲν θὰ μολύνῃ
οὐχὶ ἀνόμως ἀλλ' οὐδὲ νομίμως· ὅτι δᾷδα
τοῦ ὑμεναί' οὐδέποτε θ' ἀνάψω· ὅτι ἡ κλίνη
οὐδέποτ' εἰς γαμήλιον ἡ ἔρημος παστάδα
πέπρωται νὰ τραπῇ, ἀλλὰ καὶ λευκοτέρα κύκνου
καὶ ἁγνοτέρα βρεφικοῦ θὰ παραμείνῃ λίκνου».
Ἡ κόρ' εἰς ταῦτα, ἔκλινε τὴν κεφαλήν· ἡ κόμη
ἐξ αἵματος φοινίσσουσα ἐφάνη μ' ἡ χρυσίνη
τοῦ μαρτυρι' οὕτως αὐτῆς ἐμνήσθην—καὶ «Ἀκόμη
ἕν σε ζητῶ» προσέθεσε «μηδέποτε νὰ γείνῃ
ὅτι συχνάκις σκέπτεσαι· αὐτόχειρ ν' ἀποθάνῃς·
κ' ὑπ' ὀδυνῶν ἂν σπαραχθῇς καὶ μέχρι τῆς στεφάνης
τοῦ βίου σου τὴν κύλικα πικρίας πληρωθεῖσαν
νὰ μὴ συντρίψῃς ὅμωσον» —Τὴν ἄνωθεν ταχθεῖσαν
τίς ν' ἀποφύγῃ τελευτὴν ἄξιος εἶναι; . . . Μῖσος
νὰ τρέφω πρὸς τὴν ἀρετήν, ἀδάκριτος νὰ βλέπω
τῶν δυστυχῶν τὰ δάκρυα, ἐὰν προστάξῃς, ἴσως·

πλὴν ὄχι ταῖτ'...—«Ἂν μ' ἀγαπᾷς...»—Ἀλλὰ δὲν ἐπιτρέπω
νὰ ἀμφιβάλῃς, ἡ πρὸς σὲ ἀγάπη μου πόσ' εἶναι.
. . . .

Γ'.

Ἀνέκυψα. Πλὴν τὴν νεκρὰν δὲν εἶδα πλέον. Μόνον
τὸ ἔμπροσθέν μου μάρμαρον ὑγρὸν ὑπὸ σταγόνων
προσφάτων εὗρον· δάκρυα ἢ δρόσος ἄρα ἦσαν;
Πρὸς τὰς Ἀθήνας ἔφερον τὸ βῆμα τἀπαυδῆσαν.
Πλὴν φθόνου ἔστρεφον συχνὰ πρὸς τὰ ὀπίσω βλέμμα·
πόσον ὡραῖα οἱ νεκροὶ ἐκάθευδον κ' ἠρέμα!

(1889) † ΠΕΡΙΚΛΗΣ ΜΕΛΕΑΓΡΟΣ

ΑΓΓΕΛΩ . . . .

I

Ἐκ τόπων ὅταν παγερῶν σφοδρὰ πνοὴ ἀνέμου
προέρχεται, ὀλέθριος εἰς τἄνθη ἐπισκήπτει,
Κ' ἐπάνω σου τῆς συμφορᾶς ἡπλώθη, Ἄγγελέ μου,
ἡ πτέρυξ ἡ δυσοίωνος, ἥτις ἐμὲ καλύπτει.

Εἶμαι λοιπὸν κατάρατος καί, ὅ,τι ἀγαπήσω,
ἡ Τύχη μου ἡ ἐρινὺς κτυπᾷ σκληρῶς ἐκεῖνο.
Τὸ ῥόδον πίπτει ἄφυλλον, πρὸς τοῦτο χεῖρ' ἂν τείνω·
καὶ ἀδελφὸν ἂν ἀσπασθῶ, ἴχνη πληγῆς θ' ἀφήσω.

Ἡ κόρ' ὑπὸ μαυσώλειον κοιμᾶται ἣν ἠγάπων·
Ἐκείνην δ', ἥτις δι' ἐμὲ καρδίαν εἶχε μόνη,
εἰς τάφον ἔρριψεν ὁρμὴ βιωτικῶν λαιλάπων
καὶ σέ, σὲ ὅστις μ' ἔμεινας, σπαράττουσιν οἱ πόνοι.

II

Εἶμ' ἴσως ὅλων ἔσχατος· ἀλλ' ἡ πρὸς σὲ στοργή μου
εἶν' ὑπερτέρα τῆς στοργῆς ὅλων ὁμοῦ τῶν ἄλλων·
καὶ—μετὰ τόλμης σύγγνωθι, ἂν σ' ὁμιλῶ βλασφήμου—
καὶ τοῦ ἁγίου σ' ἀγαπῶ ἐγὼ πατρός σου μᾶλλον.

(23 Μαΐου 1891) ΠΕΡΙΚΛΗΣ ΜΕΛΕΑΓΡΟΣ

ΕΠΙ ΤΟΙΣ ΓΕΝΕΘΛΙΟΙΣ ΜΟΥ

ΕΙΣΕΡΧΟΜΕΝΟΥ ΕΙΣ ΤΟ 17ον ΕΤΟΣ

Α'.

Μοῖρα σκληρὰ μὲ ἔρριψεν ὡς σήμερον πρὸ χρόνων
ἐπὶ τῆς γῆς, ἥτις πατρὶς ὑπάρχει ἀλγηδόνων
τῷ εὐγενεῖ· κ' ἐξ ἄλλου
εἰς πάντα φαῦλον πρόξενος καλῶν ἀπείρων μόνον
καὶ ἀγαθοῦ μεγάλου
— γαλήνης, ἣν ἡ εὐγενὴς οὐδέποτε καρδία
ἐπὶ τῆς γῆς εὑρίσκει·
πλὴν πάσχουσ' ἀποθνήσκει
χωρὶς νὰ μάθῃ ἀληθὴς τί εἶν' εὐδαιμονία.

Ἐν τῇ τῆς γῆς μὲ ἔρριψεν ἡ εἱμαρμένη θλίψει·
Ἔχω τῳόντι πρὸ μικροῦ εἰς τὴν ὁδὸν προκύψῃ
τοῦ βίου· πλὴν ἐλπίδα
ἀπώλεσα· κ' εἰς τὸν Θεόν, εἰς τοὐρανοῦ τὰ ὕψη,
τὴν ἀληθῆ πατρίδα,
παρηγορίαν εὕρηκα καὶ θάρρος. Ἀνατείνων
τὸ ἔνδακρύ μου ὄμμα
πρὸς τοὐρανοῦ τὸ δῶμα
ἐνίσχυσιν οὐχὶ μικρὰν λαμβάνω ἀπ' ἐκεῖνον.

Ναί· μόνον εἰς τὸν ὕψιστον πατέρα... Πόσον ἤμην
πεπωρωμένος, ὅτε πρὶν εἰς ὀνομάτων φήμην
πειθόμενος μεγίστων
πρὸς τὸν Θεὸν ἠσέβησα· κ' εἰς φλυαρίας ῥύμην
προέβην εἰς ἀπίστων
θεωριῶν ἐκδήλωσιν· ἀλλὰ διὰ δακρύων
ἐξήλειψα τὸ λάθος·
κ' εἰς τῆς ψυχῆς τὸ βάθος
λόγων συγγνώμης ἤχησιν αἰσθάνομαι ἁγίων.

Β'.

Ὦ ἡ καρδία μου αὐτὴ ἡ κατεσπαραγμένη,
ἐν ᾗ πληθὺς κοινωνικῶν πληγῶν εἰσέτι χαίνει,
τῆς πλάσεως ἁπάσης
τὸν ἔρωτα ἐπόθησε! πλὴν μόν' ἡ μνήμη μένει
ἐλπίδος ἀποπτάσης.
Ἀείποτε ποθήσασα τὸ πᾶν νὰ περιβάλῃ
τὸν κόσμον νὰ ἐγκλήσῃ,
ἐγκλείει τώρα μίση,
ἀφοῦ ἐσπάραξεν αὐτὴν ἡ πρὸς τοὺς φαύλους πάλη.

Γ΄.

Τοῦ κόσμου τὴν διαφθορὰν μὲ ἔνδακρυ τὸ βλέμμα
βλέπω καὶ ταρασσόμενον ἀνάπτει μου τὸ αἷμα
δι' ἔργα φαῦλα ὅλως·
Βλέπω δ' ὅτ' εἰς τοὺς φέροντας λαμπρὸν ἀνάκτων στέμμα
ἐγκατοικεῖ ὁ δόλος
κ' αἱ ἔχθισται φαυλότητες, τόσον αὐτοὺς ἐχθαίρω
ὥστε νὰ ἐδυνάμην
ἐπόθουν μὲ παλάμην
πανίσχυρον καταλαβὼν εἰς Τάρταρα νὰ φέρω.

'Αλλ' ὄχι. Ὁτιδήποτε ἂς πράττωσιν ἐκεῖνοι
καὶ παρὰ μόνου τοῦ Θεοῦ ἡ τιμωρί' ἂς γείνῃ·
ἢ τῆς συγγνώμης μᾶλλον
ἂς τύχωσι. Καὶ δι' αὐτοὺς πολλάκις δάκρυ χύνει
τὸ ὄμμα. Μ' ἀναπάλλον
τὸ στῆθος ὑπὲρ τῶν κακῶν ποσάκις προσηυχήθην
νὰ λάβωσι συγγνώμην!
ἐὰν εἰσηκουόμην
πᾶν ἔργον φαῦλον ὁ Πατὴρ θὰ ἔρριπτεν εἰς λήθην.

Νὰ εὐτυχῶσιν ἅπαντες καὶ πάντες νὰ σωθῶσι
παρακαλῶ τὸν Ὕψιστον. Πλὴν κ' εἰς ἐμὲ νὰ δώσῃ
ταχύτατα τὸ μνῆμα
αὐτός, πρὶν ἡ ὀδύνη μου μὲ καταβάλ' ἡ τόση
καὶ ταύτης πέσω θῦμα.
Ἂν καὶ φοβοῦμαι ἀφ' ἑνὸς τὸν θάνατον διότι
τὴν λύπην τῶν οἰκείων
εἰκάζω· πλὴν τὸν βίον
μὴ ὑπομένων, εἰς τῆς γῆς θ' ἀποσβεσθῶ τὰ σκότη.

Πλὴν μόν' ἡ ὕλη θὰ σβεσθῇ. Εἰς τοὐρανοῦ τὸν θόλον
θ' ἀνέλθ' ἡ ἄϋλος ψυχή. Αὐλαίαν φωτοβόλον
θ' ἀνοίξῃ ὁ Θεός μου
ἐλπίζω καὶ νὰ μὲ δεχθῇ, καὶ ἂν τὸ βάρος ὅλων
τῶν ἐπ' αὐτοῦ τοῦ κόσμου
ἁμαρτιῶν εἶναι πολύ. Καὶ ἂν αὐτόχειρ γείνω
ὢ πόσην τρέφω πόσην
ἐλπίδα ν' ἀνοιχθῶσιν
καὶ ἐν τῷ κόσμῳ πατρικαὶ ἀγκάλαι πρὸς μ' ἐκείνῳ.

'Εκεῖ θὰ πορευθῇς ψυχὴ πλησίον τῆς διττῶς μου
μητρός. Ὁπόταν νεκρωθῶ ἐπὶ τοῦ στόματός μου,
ὢ φίλτατε, ἂν θέλῃς

ἐπίθες ἀσπασμόν· ἐντὸς τοῦ χώρου τοῦ εὐόσμου
καὶ παρὰ τοῖς Ἀγγέλοις
νὰ μ' εἰσαγάγῃ δύναται ἓν φίλημά σου μόνον·
πλὴν δάκρυ νὰ μὴ χύσῃς·
ὀφείλεις νὰ τηρήσῃς
αὐτὸ δι' (ὃ μὴ γένοιτο!) τοῦ ἔθνους μέγαν πόνον.

Χαίρετε, πάντες χαίρετε. Εὐδαιμονοῦντες ζῆτε
καὶ συγχωρεῖτέ με ὑμεῖς, εἰς ὅσους θέλων, εἴτε
μὴ θέλων ἔχω πράξει τι κακόν.

Ἀθήνησι 23 Δεκεμβρίου 1888. ΠΕΡΙΚΛΗΣ ΜΕΛΕΑΓΡΟΣ

23 Δεκεμβρίου 1891.

. . . .
Ἐδῶ, σκιόφως καὶ χιών· χιὼν καὶ τὴν καρδίαν
παγώνουσ'. Ἄνθη ἄχροα καὶ δίχως εὐωδίαν.
Ὡς καὶ ὁ Φοῖβος παγερὰς, ὠχρὰς ἀκτῖνας ῥίπτει·
πλὴν μόλις μόλις εἰς τὴν γῆν τὸ κρύον φῶς του φθάνει,
καὶ πένθιμος τὸν οὐρανὸν νεφῶν μανδύας κρύπτει,
Καὶ τὸ πτηνὸν πετᾷ μακράν· ἂν μείνῃ θ' ἀποθάνῃ.

Μὲ τὰ πτηνὰ τὰ πρὸς τὴν γῆν τοῦ αἰωνίου θέρους
πετῶντα, εἷς ἐξόριστος θερμὰς εὐχὰς σοὶ στέλλει·
Ἄχ, ὡς ἐκεῖνα πτέρυγας νὰ εἶχον ἐλευθέρους!...

Ὁπόταν ἐπιστρέψωσι, φλογώδης θ' ἀνατέλλῃ
ὁ ἥλιος· θὰ ἦν' ἡ γῆ μὲ ἄνθη ἐστρωμένη,
κ' ἡ δυστυχής μου ὑπ' αὐτὴν καρδί' ἀναπαυμένη...

Ἐν Παρισίοις ΠΕΡΙΚΛΗΣ ΜΕΛΕΑΓΡΟΣ

Ἀξιότιμε κύριε Ἀρσένη,

Ἔγκλειστον πέμπω ὑμῖν τὴν μικράν μου συμβολὴν διὰ τὴν προσφιλεστάτην μοι καὶ περισπούδαστον «Ποικίλην Στοάν». Ἐστὶ δ'αὔτη μετάφρασις εἰς ἰαμβικὸν τετράμετρον καταληκτικόν, ἤτοι πολιτικοὺς στίχους, τοῦ *Θρήνου* τῆς *Μιμβάρης*, ὃς ἀνήκει εἰς τὰ ποιήματα, ἃ ἐξέδωκε μὲν ὁ James Mac-Pherson ὡς ποιηθέντα ὑπὸ καληδονίου δῆθέν τινος ποιητοῦ γ' αἰῶνος, Ὀσιανοῦ τὸ ὄνομα, οὐδὲν δ' ἄλλο πράγματί εἰσιν, ἢ τῆς φαντασίας αὐτοῦ γεννήματα.

Σ. Δ. Π. Σ. Τὸ γράμμα τοῦτο μετὰ τῆς μεταφράσεως, μὴ δημοσιευθὲν ἐγκαίρως, διασωθὲν δ' ἔκτοτε εἰς τὸ ἡμέτερον χαρτοφυλάκιον παραθέτομεν ἤδη μετὰ τῶν ἄλλων ἔργων τοῦ πολυκλαύστου ποιητοῦ.

Τὸ ποίημα, οὗ μετάφρασιν πέμπω ὑμῖν, ἐστὶ λέγει ὁ Mac-Pherson, τὸ μόνον μέχρι ἡμῶν περισωθὲν ἀπόσπασμα ἐκτεταμένου ποιήματος, οὗ ἐπεισόδιον ἦν· περιέχει δὲ τὸν ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ μνηστῆρος αὐτῆς καὶ υἱοῦ τοῦ *Φιγγάλου*, τοῦ *Ῥύνου*, φονευθέντος κατὰ τὸν ἐν Ἰρλανδίᾳ πρὸς τὸν *Σουαρανὸν* πόλεμον, θρῆνον τῆς *Μιμβάνης*, ἥ παρίσταται βλέπουσ' ἀφ' ὑψηλοῦ βράχου προσορμιζόμενον τὸν στόλον τοῦ *Φιγγάλου*.

Δέξασθε τὴν διαβεβαίωσιν τῆς διακεκριμένης πρὸς ὑμᾶς ὑπολήψεώς μου

Ἐν Ἀθήναις τῇ 5 Ὀκτωβρίου 1888.

Πάντοτε πρόθυμος

Περικλῆς Μελέαγρος Ἀθανασίου

ΟΣΙΑΝΟΥ

Ο ΘΡΗΝΟΣ ΤΗΣ ΜΙΜΒΑΝΗΣ

Κύπτ' ἡ *Μιμβάνη* μ' ὀφθαλμοὺς δακρύων πεπλησμένους,
λυσίκομος, τὸν ἀχανῆ ἔχουσα κάτω πόντον,
ἀπὸ τοῦ βράχου τοῦ *Μορβέν*, καὶ ἐπανερχομένους
τοὺς νέους βλέπει μαγητὰς ἡμῶν, οὓς ἀστραπτόντων
καλύπτει ὅπλων ὁπλισμὸς βαρύς· καὶ «: Ποῦ ὁ *Ῥῦνος*·
ποῦ εἶναι ; » κράζει γοερῶς· «ποῦ ὁ παμφίλτατός μου ; »
Νεύοντ' αὐτῶν τὰ βλέμματα χαμαί, ὅτι ἐκεῖνος,
μετ' ἄλγους λέγουσιν αὐτῇ, ἀπῆλθεν ἐκ τοῦ κόσμου·
εἰς νέφη ὅτι ὡς σκιὰ ἀπέπτη· καί, ζεφύρου
ὁπόταν πνέῃ ἐλαφρὰ πνοὴ ἐπὶ τῶν λόφων,
ἀκούουσι τοῦ ἀσθενοῦς τοῦ ἥρωος ψιθύρου.
Κ' ἐκείνη «Πῶς ! ὁ τοῦ *Φιγγάλ* υἱὸς εἰς τάφου ζόφον
καλύπτεται· πῶς ! τεθνεὼς ἔχει ἐκεῖνος πέσῃ
ἐπάνω εἰς τὰ πράσινα πεδία τοῦ *Ὑλλίνου*·
αὐτὸν ἡ κατορθώσασα χεὶρ νὰ καταπαλαίσῃ
ἦν ὄντως κραταιά ! Κ' ἐμέ, φεῦ, ἔρημον ἐκείνου
καὶ μόνην μ' ἐγκατέλιπεν· οὐχί, πολὺν ἀκόμη,
ὤ, δὲν θὰ μείνω ἔρημος καὶ ὅλως μόνη χρόνον·
ὦ ἄνεμοι ὑμεῖς, ὑφ' ὧν ἡ μέλαινά μου κόμη
ἀναστατοῦτ', ἐπὶ πολὺ δὲν θὰ ἑνῶ τὸν στόνον
τοῦ στήθους μου τοῖς συριγμοῖς τοῖς ὑμετέροις πλέον·
ποθῶ νὰ συγκατακλιθῶ τοῦ *Ῥύνου* μου πλησίον,
ὑπὸ τὸ μνῆμα, ὃ αὐτὸν καλύπτει τὸν γενναῖον.—
Δὲν θὰ σὲ ἴδω, φίλτατε, ἐκ τῶν κυνηγεσίων
ἐπανιόντα τοῦ λοιποῦ, ἀκμῆς καὶ κάλλους πλήρη·
νῦν τῆς νυκτὸς τὸ ἔρεβος σὲ περιβάλλει, *Ῥῦνε*.
καὶ ἡ σιγὴ συγκατοικεῖ τῷ φίλῳ μου μνηστῆρι.
: Ποῦ δὲ οἱ κύνες σού εἰσιν οἱ σοὶ πιστοί· ποῦ εἶναι
ἡ ἀδιάτρητος ἀσπίς, τὸ τόξον σου, ἡ σπάθη
ἡ λάμπουσα ὡς ἀστραπή, ἡ λόγχ' ἡ ὀλεθρία
εἰς τοὺς ἐχθρούς ; Φεῦ, εἰς τῆς σῆς νηός εἰσι τὰ βάθη

καθημαγμένα ἅπαντα· ἀλλ' ἐν τῇ κατοικίᾳ
τῇ σκοτεινῇ σου διατί δὲν ἔθηκαν παρά σοι
τὰ ὅπλα σου ! — Οἴμ', ἡ ἠὼς νὰ σ' εἴπῃ δὲν θὰ σ' ἴδῃ :
«« Ἐγέρθητι· ἡ ἔλαφος ἔχ' ἤδη εἰς τὰ δάση
ἐξαναστῇ, κ' οἱ κυνηγοὶ ἐξῆλθον πάντες ἤδη»».
Μή, ῥοδοδάκτυλος ἠώς, προβῇς· μή· δὲν θἀκούσῃ,
κοιμώμενος, τῆς σῆς φωνῆς.—Τὸ σκότος εἰς τὸν τάφον,
ὦ *Ρῦνε*, περιβάλλει σε, καὶ σκιρτωσῶν πατοῦσι
ἐπὶ τοῦ τύμβου σου αὐτοῦ οἱ πόδες τῶν ἐλάφων.
Πλήν, ὅπου ἀναπαύεσαι, ἐκεῖ ἄνευ θορύβων
θὰ ἔλθω· εἰς τὴν κλίνην σου ἡσύχως θὰ εἰςφρήσω.
Κ' αἱ σύντροφοί μου ᾄδουσαι εἰς τοῦ ποδὸς τὸν στίβον
θἀκολουθήσωσιν ἐμοῦ· οὐδὲν πλὴν θὰ νοήσω
καὶ δὲν θἀκούω τᾄσματα ! Ἀλλ' ὅμως μὴ θρηνεῖτε
ἐπὶ τῇ ἀναμνήσει μου, ὦ φίλαι μου. Ταχέως
θἀναπαυθῶ εἰς τῶν νεκρῶν τὴν κλίνην, ἔνθα κεῖται
ὁ φίλτατος ἐμοὶ μνηστήρ, ὁ *Ρῦνος* ὁ ὡραῖος.

Μετάφρασις ΠΕΡΙΚΛΕΟΥΣ ΜΕΛΕΑΓΡΟΥ ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ

ΡΟΔΑ ΚΙ' ΑΓΚΑΘΙΑ

Λύπη ποτὲ δὲν ἔχω 'ς τὴ καρδιά μου
Μὰ οὔτε χαρὰ δὲν ξέρω τί σημαίνει,
Γιατὶ μὲ λύπη ἡ χαρὰ ἑνωμένη,
Πάντοτε ζῇ 'ς τὰ ψεύτικα ὄνειρά μου.

Ῥόδα κι' ἀγκάθια θωρῶ ὁλόγυρά μου
Γιὰ μὲ ὁ κόσμος ὅλος νὰ βασταίνῃ,
Ἡ εὐτυχιά μου εἶν' δακρυλουσμένη,
Μὰ ἔχει λίγο φῶς κι' ἡ σκοτινειά μου.

Ἔτσι κι' ὅλη ἡ χαρὰ 'ς τὴ γέννησί μας
Ἀμέσως εἰς τὰ δάκρυα μας ἐβάφη
Ὅμως μὲ κλάψαις κι' ἡ στερνὴ πνοή μας

Γαλήνη θὰ μᾶς δώσ' ἴσως τὸ μνῆμα,
Ῥόδο ποτὲ δὲν εἶν' χωρὶς ἀγκάθι,
«Οὔτε χαρὰ χωρὶς τὴ λύπη. Κρῖμα ! »

Ζάκυνθος 1893

******

ΑΙ ΑΡΧΑΙΑΙ ΘΗΒΑΙ ΚΑΙ Ο ΕΠΑΜΙΝΩΝΔΑΣ

Κύριοι

ΛΙΑΝ ὀρθῶς ὁ ἔντιμος πρόεδρος τοῦ ἡμετέρου συλλόγου, ὑποδεικνύων τὴν ἐκ τῆς συστάσεως συλλόγων ὠφέλειαν, παρέβαλλεν αὐτοὺς πρὸς τοὺς συνεταιρισμούς. Ὅπως διὰ τούτων, ἡ ὑλικὴ πρόοδος ἔφθασε μέχρι καταπλήξεως, οὕτω καὶ διὰ τῶν συλλόγων πολλὰ τῆς Εὐρώπης ἔθνη καὶ ἰδίως ἡ Γερμανία διὰ τῶν ἐν κοινῷ συγκεντρώσεων τῶν κεφαλαίων τῆς διανοίας ηὔρυναν αὐτὴν πρὸς τὴν κοινὴν καὶ πρακτικὴν ἀνάπτυξιν τῶν κοινωνιῶν, ἀνέπτυξαν ἐν αὐταῖς τὰ γενναῖα αἰσθήματα, ἐνέχυσαν ἐν ταῖς ψυχαῖς τοῦ λαοῦ τὴν φιλοπατρίαν, ἐνέσπειραν ἐν ταῖς καρδίαις των τὴν πρὸς τὴν ἀληθῆ θρησκείαν καθαρὰν πάσης προλήψεως καὶ ψευδευλαβείας εὐσέβειαν· καὶ ὅπως παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἡμῶν προγόνοις ἐν Ἀθήναις, αἱ ἀκαδημίαι καὶ τὰ γυμνάσια, αἱ ἐν ὑπαίθρῳ ὑπὲρ τῶν κοινῶν ὁμιλίαι καὶ ἡ ἀστυνομικὴ ἐπιμέλεια τοῦ Ἀρείου Πάγου, καθίστων τοὺς νεανίας ἀξίους νὰ δίδωσι τὸν ὅρκον τοῦ πολίτου ἐνώπιον πάσης τῆς πόλεως ἠθροισμένης ἐν τῷ θεάτρῳ τοῦ Διονύσου, οὕτω καὶ κατὰ τὸν παρόντα αἰῶνα, οἱ σύλλογοι, τὰ ἐλεύθερα ταῦτα καὶ ἀνεξάρτητα σχολεῖα τῶν λαῶν, τὴν ἀμάθειαν πολεμοῦντες καὶ τὸ

Σ. Δ. Π. Σ. Δημοσιεύοντες εἰς τὸν παρόντα τόμον τῆς «Ποικίλης Στοᾶς» ἐπιτυχῆ προσωπογραφίαν μετὰ νεκρολογίας τοῦ ἐκ Θηβῶν συμπαθεστάτου πολιτευτοῦ *Διομήδους Διαμάντη*, ἐν τῇ γλυκυτέρᾳ δράσει τῆς χρησιμωτάτης αὐτοῦ ζωῆς τελευτήσαντος, ἀσμένως παραθέτομεν ἀνωτέρω τοῦ πολυκλαύστου ἀνδρὸς πραγματείαν περὶ τῶν *Ἀρχαίων Θηβῶν*, ἣν κατέλιπεν *ἐντελῶς ἀνέκδοτον*. Ἡ διατριβὴ αὕτη ἐγράφη πρὸ ἐτῶν, καθ' ἣν ἐποχήν, εὐγενὴς ἐνθουσιασμὸς καὶ ἱεροὶ πόθοι, διαθερμαίνοντες τὴν ψυχὴν τῆς τότε ἄλλως ἐργαζομένης καὶ ὑπὸ ἀτμόσφαιραν μεγάλων ἐφέσεων καὶ μεγάλων αἰσθημάτων ἀνδρουμένης εὐγενοῦς, ἑλληνοπρεποῦς, ὑψηλόφρονος καὶ φιλοπάτριδος νεότητος, ἐπέβαλλον τὴν ἵδρυσιν ἐν Θήβαις τοῦ φιλοπροοδευτικοῦ συλλόγου ὁ «Ἐπαμινώνδας». Ἡ δημοσίευσις τοῦ ἄρθρου τούτου, ἱστοροῦντος ἐν ἀρίστῃ σαφηνείᾳ καὶ γλαφυρότητι τὰς *Ἀρχαίας Θήβας* εἶναι ὄντως καὶ εἰς ἄκρον ἐπίκαιρος, διότι φέρουσα ποθητὴν τὴν ἀνάμνησιν τοῦ πολυδακρύτου *Διομήδους Διαμάντη*, ὑπομιμνήσκει τὴν ἔνδοξον ἱστορίαν τῆς ἀτυχοῦς γείτονος πόλεως, ἧς θλιβερὰ καὶ ἀπαισία ἀπομένει ἡ εἰκὼν τῆς ἐκ τῶν σεισμῶν τελείας καταστροφῆς, ἥτις εὗρε κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο τὴν τέως ἀκμάζουσαν καὶ θάλλουσαν ἱστορικὴν πατρίδα τοῦ Πινδάρου καὶ Ἐπαμινώνδα, κύπτουσαν σήμερον ἀκόμη ὑπὸ τὸ βάρος ἀνηκούστου συμφορᾶς.

σκότος διαλύοντες, ἀνυψοῦσι τὴν εὔλαμπῆ τῆς προόδου δᾷδα, δι' ἧς καὶ μόνης ἐπιτευχθήσονται ἡ ἱερὰ ἰσότης, ἡ ἀνεξαρτησία τῆς συνειδήσεως, ἡ ἠθικὴ καὶ ἐθνικὴ διάπλασις, καὶ ἡ ἐν γνώσει χρῆσις τῶν πολυτίμων ἐκείνων δικαιωμάτων, τὰ ὁποῖα μακροὶ καὶ αἱματηροὶ ἀγῶνες ἀπέσπασαν ἀπὸ τῶν ὀνύχων τῆς ἀπολυτοφροσύνης καὶ τῆς τυραννίας.

Καὶ ἡμεῖς μέλη τοῦ φιλοπροοδευτικοῦ συλλόγου ὁ «Ἐπαμινώνδας», ἐκθύμως ἀσπασθέντες τὴν ἰδέαν περὶ συστάσεως συλλόγου ἐν Θήβαις, βεβαίως τ' ἀγαθὰ ὑπὲρ τῆς ἐπαρχίας ἐπιδιώκοντες καὶ ὑπὸ ζήλου καὶ προθυμίας ἐμφορούμενοι, τὰς δὲ πολιτικὰς διαιρέσεις καὶ τὰ ἐκ τούτων πάθη καὶ μίση καὶ συμφέροντα ἔξωθεν τῆς θύρας ἀφίνοντες, ἐν συμπνοίᾳ καὶ δι' ἀδελφικοῦ δεσμοῦ πρὸς ἀλλήλους συνδεόμενοι, ἐργάται τοῦ ἱερωτέρου σκοποῦ, τὰς ἀνεγειρομένας τυχὸν ἐνώπιον ἡμῶν δυσχερείας μεθ' ὑπομονῆς καὶ ἐπιμονῆς ἐξομαλύνωμεν, ἵνα τὸ καθ' ἡμᾶς τὰ μικρὰ τοῦ συλλόγου ἡμῶν κεφάλαια πρὸς ὄφελος τῶν συμπολιτῶν ἡμῶν στρέψωμεν. Εὔχομαι ἀπὸ καρδίας, ὅπως ὁ Ὕψιστος εὐοδώσῃ τὸ ἔργον, καὶ βιώσῃ ὁ Θηβαϊκὸς σύλλογος ἐπὶ μακρὸν ἐν τῇ πόλειταύτῃ, ἐκ τῆς ἱστορίας τῆς ὁποίας ἤντλησα τὸ σημερινὸν τῆς ὁμιλίας μου θέμα.

Ἐξελεξάμην ὡς τοιοῦτον, κύριοι, τὴν ὡραιοτέραν ἐποχὴν τῶν ἀρχαίων Θηβῶν, ἤτοι τὴν μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν αὐτῶν ἐκ τῶν βοιωταρχῶν παρὰ τοῦ Πελοπίδα· τὴν μετὰ τὴν ἐν Λεύκτροις νίκην, ἀλλὰ πρὸ πάντων τὴν πρὸ τῆς ἐν Μαντινείᾳ μάχης, καθ' ἣν αἱ Θῆβαι καὶ ἡ Ἑλλὰς συναπώλεσαν τὸν μέγιστον ἄνδρα. Θέλω πραγματευθῆ τὴν περιγραφὴν τῆς πόλεως, τῶν κατοίκων, τῶν ἐθίμων καὶ ἑορτῶν αὐτῶν, τὴν κρίσιν τῆς λοιπῆς Ἑλλάδος ἐπὶ τῶν Θηβαίων, καὶ θέλω καταλήξει τὸν λόγον διὰ βραχείας ἐπὶ τοῦ Ἐπαμινώνδα πραγματείας.

Ἡ πόλις τῶν Θηβῶν περιβεβλημένη δι' ὑψηλῶν τειχῶν μετὰ πύργων, ἑπτὰ εἶχε πύλας καὶ ἑπτάπυλος ἐκαλεῖτο πρὸς διάκρισιν τῆς ἐν Φθιώτιδι καὶ τῆς ἐν Αἰγύπτῳ ἑκατονταπύλου. Κατὰ τὸν Δικαίαρχον τὸ τεῖχος εἶχε μῆκος τεσσαράκοντα σταδίων, ἐνῷ κατὰ τὸν ἴδιον συγγραφέα ἐν τῇ ἐν πεζῷ λόγῳ περιγραφῇ τῆς Ἑλλάδος αὐτοῦ, τὸ τεῖχος ἱστορεῖται ἔχον ἑβδομήκοντα σταδίων περιφέρειαν, τοῦτο ὅμως ἐξηγεῖται, διότι φαίνεται, ὅτι τεσσαράκοντα μὲν σταδίων περιφέρειαν εἶχε τὸ περὶ τὴν πόλιν μόνον τεῖχος, καὶ ἑβδομήκοντα ἡ περὶ τὴν πόλιν καὶ τὴν Καδμείαν περίμετρος. Ἡ ἀκρόπολις εὑρίσκετο ἐπὶ τοῦ ὑψώματος ἐφ' οὗ ὑπάρχει ἡ σημερινὴ πόλις, ἐκ τοῦ ὑψώματος δὲ τούτου ἀνέβλυζεν ἀφθονωτάτη πηγὴ ὕδατος, ἥτις διὰ τεχνητῶν ὑπονόμων κατήρχετο καὶ διεκλαδοῦτο εἰς τὴν καθ' αὐτὸ πόλιν, ἥτις ἐκάλυπτεν ὅλην τὴν ἀπὸ «Πυρὶ

καὶ 'Αγίων Θεοδώρων» μέχρι τῆς εἰς «Δύο Λιθάρια» περίπου θέσεως ἔκτασιν. Τήν τε Καδμείαν καὶ τὴν πόλιν καθωράϊζον ἔξωθεν δύο ποταμοὶ διὰ τῶν ὑδάτων τῶν ὁποίων διετηροῦντο οὐχὶ πλούσιαι φυτεῖαι ἀλλὰ πλεῖστοι τεχνητοὶ λειμῶνες καὶ κῆποι. Αἱ ὁδοὶ τῶν Θηβῶν, ὅπως ὅλαι σχεδὸν τῶν ἀρχαίων πόλεων δὲν ἦσαν εὐθεῖαι, ὡς αἱ τῶν Ἰταλικῶν πόλεων, πλεῖσται ὅμως δημόσιαι οἰκοδομαὶ ἐνέκλειον ἀριστουργήματα ὡραιότητος καὶ τέχνης. Εἰς τὸν ναὸν τοῦ Ἡρακλέους ἐζωγραφημένον ὑπὸ τοῦ Πραξιτέλους ἀνυψοῦτο κολοσσιαῖον τὸ ἄγαλμα τοῦ ἡμιθέου τούτου, ἐργασθὲν παρὰ τοῦ 'Αλκαμίνους. Εἰς τὸν ναὸν τοῦ Ἰσμηνίου 'Απόλλωνος ὁ Ἑρμῆς ἔργον τοῦ Φειδίου καὶ ἡ 'Αθηνᾶ ἔργον τοῦ Σκόπα. Ἐν τῷ αὐτῷ ναῷ ὑπῆρχε τὸ ἄγαλμα τοῦ Θηβαίου Κλέωνος, ἀρίστου ἀοιδοῦ τῆς ἐποχῆς του, ὅστις διὰ τῶν ᾀσμάτων αὐτοῦ ἐδόξασε τὴν πατρίδα του. Μεταξὺ τῶν πολλῶν δὲ τριπόδων ἐφ' ὧν ἐκαίοντο θυμιάματα, καὶ οἵτινες ἐκόσμουν τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ ναοῦ τοῦ Ἰσμηνίου 'Απόλλωνος, ὑπῆρχε καὶ ὁ χρυσοῦς, δῶρον τοῦ Κροίσου βασιλέως τῆς Λυδίας. Ἐκτὸς τῶν ναῶν ἡ πόλις εἶχε θέατρον, γυμνάσιον, ἔνθα ἡ νεολαία ἐξησκεῖτο εἰς τὴν σωμασκίαν, περὶ δὲ τὸ μέσον μεγίστην πλατεῖαν πέριξ τῆς ὁποίας ἵσταντο ναοὶ καὶ διάφορα ἄλλα δημόσια μνημεῖα τῶν ὁποίων οἱ τοῖχοι ἦσαν κεκαλυμμένοι διὰ τῶν ὅπλων, ἅτινα οἱ Θηβαῖοι κατεῖχον ὡς λάφυρα ἀπὸ τῶν 'Αθηναίων κατὰ τὴν μάχην τοῦ Δηλίου, καὶ ἐξ ὧν μέρος μετεχειρίσθησαν πρὸς ἀνέγερσιν στοᾶς κεκοσμημένης διὰ πολλαπλῶν χαλκίνων ἀγαλμάτων.

Κατὰ τὰς διαφόρους παραδόσεις φαίνεται, ὅτι οἱ ἐλεύθεροι κάτοικοι τῶν Θηβῶν ἐκτὸς τῶν παροίκων καὶ τῶν δούλων, (διότι οἱ κάτοικοι εἰς τρεῖς διῃροῦντο τάξεις) ἔφθανον τὰς ἑξήκοντα χιλιάδας, ὥστε μετὰ τῶν ξένων καὶ τῶν δούλων οὐδόλως ἀπίθανον νὰ ἐπλησίαζεν ὁ πληθυσμὸς τὰς ἑκατὸν χιλιάδας ψυχῶν. Δύο φατρίαι ἐν τούτοις ἀδιακόπως ἀλλήλαις ἀντιφερόμεναι ἐγέννησαν πολλάκις ἐμφυλίους σπαραγμούς. Ἡ μία τούτων φίλα φρονοῦσα πρὸς τοὺς Λακεδαιμονίους, ὑπεστήριζε τὴν ὀλιγαρχίαν ὑπὲρ ἧς καὶ τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς πόλεως διεκινδύνευσεν. Ἡ δ' ἑτέρα εὐνοουμένη παρὰ τῶν 'Αθηναίων ἠγωνίζετο ὑπὲρ τῆς δημοκρατίας, καὶ διὰ τῆς ἀποφασιστικῆς τόλμης τοῦ Πελοπίδα καί τινων φίλων συντρόφων του ἐλευθεροῖ τὰς Θήβας διὰ τοῦ θανάτου τῶν ἀρχηγῶν τῆς ὀλιγαρχίας, καὶ ἡ πόλις ἐλευθέρα πλέον, διὰ τῆς ἐνδόξου διάδος τοῦ 'Επαμινώνδα καὶ τοῦ Πελοπίδα, ἐν βραχεῖ χρόνῳ σύρουσα μεθ' ἑαυτῆς τὴν νίκην, ἀνυψοῦται πρώτη καὶ κυρία τῆς Ἑλλάδος πόλις.

'Αλλὰ καὶ πρὸ τούτου αἱ Θῆβαι ἦσαν ἡ κυρία τῆς Βοιωτίας, διότι αἱ

λοιπαὶ εὑρίσκοντο πρὸς αὐτὴν εἰς τοιαύτας σχέσεις, οἷαι ὑπῆρχον μεταξὺ μητροπόλεως πρὸς τὰς ἀποικίας αὐτῆς, ἂν καὶ αἱ Θεσπιαί, ἡ Θίσβη, ἡ Ἀκραιφνία, ἡ Ὕλη, ἡ Ἀνθηδών, ἡ Αὐλίς, ἡ Τανάγρα, αἱ Πλαταιαὶ δὲν ἦσαν Θηβαϊκαὶ ἀποικίαι. Κατέστρεψαν μάλιστα οἱ Θηβαῖοι τὰς Θεσπιὰς καὶ τὰς Πλαταιάς, διότι ἐτόλμησαν νὰ ἐξέλθωσι τῆς βοιωτικῆς συμμαχίας. Ὑποτελὴς οὕτως ἡ Βοιωτία εἰς τὰς Θήβας, ὤφειλε νὰ θέσῃ ὑπὸ τὰς διαταγάς της τὴν μάχιμον αὐτῆς δύναμιν, ἥτις κατὰ τὴν ἐποχήν, ἐφ' ἧς πραγματευόμεθα ἀνήρχετο εἰς 20,000 ἀνδρῶν, γενναίων, ἐξησκημένων εἰς τὸν πόλεμον καὶ ὑπερηφάνων διὰ τὰς κατὰ τῶν Σπαρτιατῶν νίκας αὐτῶν.

Ὁ τόπος ὅπως καὶ σήμερον ἦν εὔφορος εἰς δημητριακοὺς καρποὺς ἐξαιρέτου ποιότητος, ἕνεκα δὲ τῆς γεωγραφικῆς αὐτῶν θέσεως αἱ Θῆβαι, ἔχουσαι λιμένα εἴς τε τὸν Εὐβοϊκὸν καὶ τὸν Κορινθιακὸν κόλπον, ἠμπορεύοντο ἀφ' ἑνὸς μὲν μετὰ τῆς Μακεδονίας, τοῦ Ἑλλησπόντου τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, τῆς Κύπρου καὶ τῆς Αἰγύπτου, καὶ ἀφ' ἑτέρου μετὰ τῆς Ἰταλίας τῆς Σικελίας καὶ τῆς Ἀφρικῆς.

Ἐν Βοιωτίᾳ ἐτελοῦντο πλεῖσται ἑορταὶ πρὸς τιμὴν τῶν Θεῶν. Καὶ ἐν Θήβαις ὑπῆρχον τοιαῦται, ὧν ἡ ἐξέχουσα ἦν ἡ καλουμένη ἑορτὴ τῶν κλάδων τῆς δάφνης, καὶ πανηγυριζομένη ἐνιαυσίως πρὸς τιμὴν τοῦ Ἰσμηνίου Ἀπόλλωνος. Παρεῖδον νὰ εἴπω ὑμῖν ἀνωτέρω, ὅτι ὁ ναὸς τοῦ θεοῦ τούτου ἔκειτο ἐπὶ τοῦ σημερινοῦ Εὐαγγελιστοῦ Λουκᾶ, καὶ ὅτι ὁ ἱερεὺς αὐτοῦ ἦν ἐνιαύσιος· ὤφειλε δὲ νὰ ἦναι ὡραῖος τὴν μορφήν, νέος τὴν ἡλικίαν, καὶ γένους ἐκ τῶν καλλίστων τῆς πόλεως. Τὴν ἡμέραν τῆς ἑορτῆς ἐφαίνετο φέρων ἐπὶ τῆς κεφαλῆς στέφανον χρυσοῦν, κλάδον δάφνης εἰς τὴν δεξιάν, τοὺς πλοκάμους τῆς μακρᾶς αὐτοῦ κόμης ἐῤῥιμένους ἐπὶ τῶν ὤμων του, καὶ περιβεβλημένος μεγαλοπρεπὲς καὶ βαρύτιμον ἱμάτιον, ἠκολουθεῖτο ὑπὸ χοροῦ ὡραίων νεανίδων, αἵτινες φέρουσαι,ὅπως ὁ ἱερεὺς κλάδον δάφνης εἰς τὴν χεῖρα, ἔψαλλον ὕμνους. Νεανίας, συγγενὴς τοῦ ἱερέως προεπορεύετο τῆς πομπῆς, κρατῶν εἰς τὰς χεῖρας μακρὸν ἐλαίας κλάδον, κεκοσμημένον μετὰ φύλλων καὶ ἀνθέων δάφνης καὶ ἔχοντα κατακορύφως ἀνηρτημένην στιλπνὴν ἐξ ὀρυχάλκου σφαῖραν, παριστῶσαν τὸν ἥλιον, διότι οἱ ἀρχαῖοι ἐν τῷ Ἀπόλλωνι ἐλάτρευον τὸν ἥλιον. Πέριξ τῆς σφαίρας ταύτης ἐκρέμαντο διάφοροι ἐκ τοῦ αὐτοῦ μετάλλου μικρότεραι σφαῖραι, τοὺς ἀστέρας παριστῶσαι, τριακόσιαι ἑξήκοντα πέντε δὲ ταινίαι ἐρυθροῦ χρώματος ἐδείκνυον τὰς ἡμέρας τοῦ ἐνιαυτοῦ, καὶ τέλος κάτωθεν σφαῖρα μέσου μεγέθους ἐξεπροσώπει τὴν σελήνην. Ἠκολούθει δὲ τὸ πλῆθος ἐν εὐλαβείᾳ τὴν

λιτανείαν ταύτην, τὴν ὁποίαν οἱ Θηβαῖοι ἑώρταζον τιμῶντες τὸν Ἀπόλλωνα, πρὸς μνήμην μάχης καθ' ἣν ἐνίκησαν τοὺς κατοίκους τῆς Ἄρνης.

Ἐκ τῆς νομοθεσίας αὐτῶν συμφωνούσης ἄλλως μὲ τὴν τῶν λοιπῶν ἑλληνίδων πόλεων, οἱ σπουδαιότεροι, περίεργοι, καὶ ἴδιοι νόμοι ἦσαν περίπου οἱ ἑξῆς. Ἐπ' οὐδεμιᾷ περιπτώσει οἱ βοιωτάρχαι δι' ἓν ἔτος ἐκλεγόμενοι ἠδύναντο νὰ παρατείνωσι τὴν ἐξουσίαν ἔστω καὶ ἐπὶ μίαν εἰσέτι ἡμέραν ἐπὶ ποινῇ θανάτου. Οὐδεὶς πολίτης ἠδύνατο ν' ἀνέλθῃ εἰς οἱονδήποτε δημόσιον ἀξίωμα, ἐὰν μὴ πρὸ δεκαετίας δὲν εἶχεν απομακρυνθῇ τοῦ ἐμπορίου. Ἕτερος νόμος ἐπέβαλλε πρόστιμον εἰς πάντα καλλιτέχνην, ὅστις ἤθελε παράσχει εἰς τὰ βλέμματα τοῦ κοινοῦ ἔργα προσβάλλοντα τὰ ἤθη. Ἀπηγορεύετο αὐστηρῶς διὰ νόμου ἐν Θήβαις ἡ ἔκθεσις βρέφους εἰς ἐποχὴν μάλιστα καθ' ἣν ἐγένετο κατάχρησις τῆς ἀπανθρώπου ταύτης συνηθείας εἰς τὰς ἄλλας τῆς Ἑλλάδος πόλεις. Ὁ πατὴρ ὤφειλε νὰ παρουσιάσῃ τὸ τέκνον του εἰς τὴν ἀρχὴν καὶ ν' ἀποδείξῃ ὅτι στερεῖται τῶν πρὸς ἀνατροφὴν καὶ διατροφὴν αὐτοῦ μέσων, καὶ τότε ἡ πόλις ἀντὶ εὐτελοῦς ποσοῦ παρέδιδε τὸ τέκνον εἰς τὸν ἐπιθυμοῦντα νὰ λάβῃ αὐτὸ πολίτην, ὅστις τὸ κατελόγιζε μεταξὺ τῶν δούλων του. Δι' ἑτέρου νόμου οἱ Θηβαῖοι συνεχώρουν τὴν διὰ λύτρων ἐξαγορὰν τῶν κατὰ τὸν πόλεμον αἰχμαλώτων, ἐκτὸς τῶν ἐκ τῆς Βοιωτίας, διότι τούτους κατεδίκαζον εἰς θάνατον.

Ἐν Θήβαις ἡ μουσικὴ ἠγαπᾶτο λίαν, διότι πάντες σχεδὸν οἱ Θηβαῖοι ἔπαιζον μετὰ τέχνης τὸν αὐλόν, ὅπως ὁ Ἀριστοφάνης εἰρωνευόμενος τοῦ μουσικοῦ τούτου ὀργάνου, ἀναφέρει. Περὶ πολλοῦ δ' ἐποιοῦντο τὴν ἐκλεκτὴν καὶ πλουσίαν τράπεζαν, καὶ ἰδίως ἀφ' ἧς νικηταὶ τῶν Σπαρτιατῶν, συνέπινον περὶ τὰς τραπέζας αὐτῶν ὑπὸ τὸν συμπατριώτην των Διόνυσον, ὁδηγηθέντα φαίνεται παρὰ τοῦ Κάδμου σκοπίμως εἰς Θήβας, ὡς ἑνὸς ἐκ τῶν ψυχροτέρων κλιμάτων τῆς Ἑλλάδος· διότι κατὰ τὸν Δικαίαρχον, ὁ χειμὼν ἦν δρυμὺς ἐνταῦθα, καθιστάμενος ἀνυπόφορος ἕνεκα τῆς ἀφθόνου χιόνος, τοῦ ἀνέμου καὶ τῆς σπάνης τῶν καυσοξύλων. Ὅπως δὲ καὶ σήμερον, τὸ ἔαρ ἦν εὐάρεστον διὰ τὸ δροσερὸν τοῦ ἀέρος καὶ τὸ ψυχρὸν τῶν ὑδάτων.

Κατὰ τὸν αὐτὸν ὅμως Δικαίαρχον οἱ ἀρχαῖοι ἡμῶν πρόγονοι ἦσαν γενναῖοι μὲν ἀλλ' αὐθάδεις, τολμηροὶ ἀλλὰ μάταιοι, καὶ ἐθεωροῦντο ὡς εὐκόλως κατερχόμενοι ἀπὸ τῆς ὀργῆς εἰς τὴν ὕβριν, καὶ ἀπὸ τῆς περιφρονήσεως τῶν νόμων εἰς τὴν λήθην τῶν καθηκόντων πρὸς τὴν ἀνθρωπότητα. Αἱ Θηβαῖαι ἀφ' ἑτέρου, ἀπολαύουσαι κάπως μεγαλειτέρας ἐλευθερίας ἀπὸ τὰς Ἀθηναίας, αἵτινες διήρχοντο τὸν βίον κεκλεισμέναι εἰς

τοὺς γυναικωνίτας των, ἦσαν ὑψηλαὶ τὸ ἀνάστημα, ξανθαὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τὴν κόμην, μεγαλοπρεπεῖς κατὰ τὸ βάδισμα καὶ κομψαὶ κατὰ τὴν ἐνδυμασίαν. Ἐξερχόμεναι ἐκάλυπτον τὸ πρόσωπον, ὅπως αἱ γυναῖκες ἐν Τουρκίᾳ. Τοὺς ἀφθόνους πλοκάμους των στρέφουσαι, ἀνήρτων μετὰ χάριτος ἄνω καὶ ὀλίγον πρὸς τὰ ὄπισθεν τῆς κεφαλῆς. Τοὺς πόδας αὐτῶν περιέβαλλον μὲ ὑποδήματα ἐρυθρᾶ, σχήματος γόβας, ἀλλὰ τόσον ἀνοικτά, ὥστε ἐφαίνετο ὅλος σχεδὸν ὁ πούς. Ἡ φωνή των ἦτο μελῳδική, γλυκεῖα, καὶ εὐαίσθητος, κατ' ἀντίθεσιν, πρὸς τὴν τῶν ἀνδρῶν, ἥτις ἱστορεῖται ὡς τραχεῖα καὶ δυσάρεστος, προδίδουσα τὴν ἔλλειψιν παρ'αὐτοῖς, τοῦ πράγματος ἐκείνου, ὅπερ ἐν Ἀθήναις τὸν Ξενοφῶντα Ἀττικὴν Μέλισσαν καθίστα. Ὅπως δ' εἰς τὰς οἰκογενείας καὶ εἰς τὰ ἔθνη καὶ εἰς τὰς πόλεις ὑπάρχει ἐξέχον τι ἐλάττωμα, ὅπερ ὡς ἀσθένεια ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν, μεταδιδόμενον, καθίσταται παροιμιακόν, οὕτω καὶ οἱ ἀρχαῖοι Βοιωτοὶ ἀλλεπαλλήλους μεμφόμενοι, ἔλεγον, ὅτι ὁ φθόνος ἐξελέξατο ὡς κατοικίαν τὴν Τανάγραν, ἡ αἰσχροκέρδεια τὸν Ὠρωπόν, ἡ ἀντιλογία τὰς Θεσπιάς, ἡ ὀργὴ τὰς Θήβας, ἡ ἀπληστία τὴν Ἀνθηδόνα, ἡ ἀλαζονία τὰς Πλαταιὰς καὶ ἡ εὐήθεια τὴν Ἡλίαρτον.

Ὁ ἀὴρ λεπτὸς εἰς τὴν Ἀττικήν, ἦν βαρὺς εἰς τὴν Βοιωτίαν, καὶ τὴν διαφορὰν ταύτην τῆς ἀτμοσφαίρας ἐπεξέτεινεν ἡ κοινὴ τῆς ἀρχαιότητος γνώμη καὶ μέχρι τῆς διανοίας. Ἀλλὰ τότε διατὶ αὐτὴ ἡ ἰδία Ἑλλὰς νὰ δώσῃ εἰς τὰς μούσας τὸν βοιωτικὸν ἀέρα ; Διατὶ ἐν Βοιωτίᾳ νὰ ὑπάρχωσιν ὁ Ἑλικὼν καὶ ἡ Κασταλία, καὶ τὸ Τροφώνιον ἐκεῖνο μαντεῖον, τοῦ ὁποίου οἱ χρησμοὶ μακρὰν τοῦ νὰ προδίδωσι βαρεῖαν διάνοιαν, ἐξέπληξαν πλειστάκις τὴν Ἑλλάδα, διὰ τὴν εὐστοχότητα, τὴν λεπτότητα, καὶ ἐλαστικὴν ἔννοιαν αὐτῶν ; Βεβαίως ἐν Βοιωτίᾳ δὲν ὑπῆρχον, οὔτε ἡ ζωηρότης, οὔτε τὸ εὔκαμπτον τοῦ ἀθηναϊκοῦ πνεύματος· ἀλλὰ τοῦτο πρέπει ν' ἀποδοθῇ οὐχὶ εἰς τὴν ἐπίῤῥοιαν τοῦ κλίματος, ἀλλ' εἰς τὴν ἀνατροφὴν τῶν ἀρχαίων ἡμῶν προγόνων, οἵτινες ἀντὶ τῆς ἀναπτύξεως τῆς ψυχῆς, τὴν τοῦ σώματος ἐπιμελούμενοι, καὶ τὴν ἐξάσκησιν αὐτοῦ ἀπὸ τῆς παιδείας προτιμῶντες, τὴν ἰσχὺν τοῦ σώματος τεραστίαν παρ' αὐτοῖς κατέστησαν καὶ τ' ἄθλα κατὰ τοὺς ἀγῶνας ἀφθόνως ἐλάμβανον.

Ἀλλ' ἐὰν βαρεῖα ἦν ἡ διάνοια ἐν Βοιωτίᾳ, τότε πῶς ἤθελε συμβιβάσει τις τὴν ἰδιότητα ταύτην μὲ τὸ πνεῦμα τοῦ Ἡσιόδου, τῆς Κορίννης, τοῦ Κέβητος, τοῦ Πινδάρου, τοῦ Πλουτάρχου, τοῦ Πελοπίδα, τοῦ Ἐπαμινώνδα, καὶ τόσων ἄλλων τῶν ὁποίων τὰ ὀνόματα δὲν ἔφθασαν μέχρις ἡμῶν, ἀλλὰ περὶ ὧν Διογένης ὁ Λαέρτιος λέγει, ὅ,τι ἐτίμησαν τὴν σχολὴν τοῦ Σωκράτους ; Θηβαῖοι ἐπίσης ἦσαν οἱ ἱστορικοὶ Ἀνα-

ξης καὶ Διονυσόδωρος, οἵτινες κατὰ τὰς ἐνδόξους ἡμέρας τῶν Θηβῶν συνέγραψαν τὴν ἱστορίαν τῆς Ἑλλάδος, ἧς δυστυχῶς δὲν ἐφείσθη ὁ χρόνος.

Ἀλλ' οὔτε ἡ βιογραφία τοῦ μεγάλου Θηβαίου πολίτου, ἣν εἶχε συγγράψει ὁ δεινὸς φιλόσοφος καὶ διδάσκαλος τῆς ἀνθρωπότητος Πλούταρχος, διεσώθη πλήρης· ὅσα δὲ περὶ Ἐπαμινώνδα γνωρίζομεν, ταῦτα εἰς συγγράμματα ἱστορικῶν Ἑλλήνων καὶ Λατίνων συγγραφέων εὑρίσκομεν. Ὁ Ἐπαμινώνδας ἦν υἱὸς τοῦ Πολύμνιδος, παρ' ᾧ ἔζησεν ὡς ὅμηρος ὁ βασιλεὺς τῶν Μακεδόνων Φίλιππος, ἀδελφον δ' εἶχε τὸν Καφησίαν. Παῖς ἔτι ὢν προέδιδε σημεῖα τοῦ μεγάλου αὐτοῦ χαρακτῆρος, καὶ τὰ συνήθη τῆς παιδικῆς ἡλικίας ἀπεστρέφετο· ἔφηβος γενόμενος, μετὰ ζήλου καὶ ἐπιμονῆς εἰς τὴν ἐκπαίδευσιν ἀφιεροῦτο, μόνην καὶ κυρίαν ἀσχολίαν αὐτὴν καταστήσας. Ὡς δ' ἡ διανοητικὴ αὐτοῦ ἀνάπτυξις ἠδύνατο ἀποτελεσματικῶς νὰ καταγίνῃ εἰς ὑψηλότερα ἀντικείμενα,προσελκύει εἰς ἑαυτὸν Λύσιν, τὸν Πυθαγορικὸν φιλόσοφον, θερμὸς ὀπαδὸς καὶ ἀναπόσπαστος σύντροφος αὐτοῦ γενόμενος. Φίλος τῆς πενίας καὶ τῆς ἀρετῆς, καθ' ὅλον αὐτοῦ τὸν βίον, ἐπ' οὐδεμιᾷ περιπτώσει ἐχωρίσθη ἀμφοτέρων. Ἐπιδεδομένος μετὰ ζέσεως εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ πνεύματος καὶ τοῦ σώματος, διὰ τῆς φιλοσοφίας, τῆς σωμασκίας καὶ τῆς μουσικῆς, καὶ ὡσεὶ μεμακρυσμένος τῆς κοινωνίας διάγων τὸν βίον, μόλις κατὰ τὸ τεσσαρακοστὸν ἔτος τῆς ἡλικίας του φαίνεται ἐπὶ τῆς πολιτικῆς σκηνῆς τῆς πατρίδος του, ἀφ' ἧς εἰς διάστημα δώδεκα μόλις ἐτῶν, τὸν θαυμασμὸν σύμπαντος τοῦ τότε γνωστοῦ κόσμου εἰς ἑαυτὸν ἐπισύρας, ὕψωσε τὰς Θήβας εἰς τὸ λαμπρότερον σημεῖον τῆς δόξης καὶ τῆς ἰσχύος.

Ἐπρόκειτο νὰ ἐπιβάλλωσι τότε τὴν συνθήκην τοῦ Ἀνταλκίδα, ἣν παρὰ τοῦ μεγάλου βασιλέως τῆς Περσίας εἶχον προκαλέσει οἱ Λακεδαιμόνιοι, φθονοῦντες τὴν ὁσημέραι ἐνδυναμουμένην ἰσχὺν τῶν Θηβαίων. Κατὰ τὴν συνθήκην ταύτην πᾶσαι τῆς Ἑλλάδος αἱ πόλεις ἐκηρύσσοντο ἐλεύθεραι· ἑπομένως καὶ αἱ τῆς Βοιωτίας ἀπὸ τῆς προστασίας τῶν Θηβῶν. Προσεκλήθη ἐντεῦθεν συνέλευσις ἐν Σπάρτῃ, εἰς ἣν μετὰ τῶν λοιπῶν τῆς Ἑλλάδος πόλεων, ἔπεμψαν καὶ αἱ Θῆβαι πληρεξουσίους ἐν οἷς καὶ τὸν Ἐπαμινώδαν. Κατὰ τὰς συνεδριάσεις τῆς συνελεύσεως ταύτης, ὁ δεινὸς τῆς πατρίδος μας ῥήτωρ, τόσον εὐστόχως καὶ μετὰ τόσης ζωηρότητος καὶ παῤῥησίας ὑπερήσπισε τὰ δικαιώματα τῶν Θηβῶν, ὥστε οἱ λακωνικοὶ Σπαρτιᾶται εἰς τὰ ἔσχατα τοῦ ἐρεθισμοῦ ἐλθόντες, ἐξῆλθον τῆς παροιμιακῆς αὐτῶν λακωνικότητος, καὶ διὰ μακρῶν ἐπεχείρισαν ν'ἀντικρούσωσι τοὺς ἰσχυρισμοὺς τοῦ Ἐπαμινώνδα. «Ὁμολογήσατε τοὐλάχιστον, τοῖς ἀπεκρίθη, ὅτι σᾶς ἠνάγκασα ν'ἀφήσητε τὰς μονοσυλλάβους σας»

ΔΙΟΜΗΔΗΣ ΔΙΑΜΑΝΤΗΣ

εἰς δὲ τὸν Ἀγησίλαον εἰπόντα «Ἐξηγήθητι· σ' ἐρωτῶ, ἐὰν αἱ πόλεις τῆς Βοιωτίας θὰ εἶναι ἐλεύθεραι». «Καὶ ἐγώ», ἀπεκρίθη ὁ Ἐπαμινώνδας ὑπερηφάνως; σ' ἐρωτῶ, ἐὰν αἱ πόλεις τῆς Λακωνίας θὰ ἦναι ἐλεύθεραι». Μετὰ τοὺς λόγους τούτους, ὁ Ἀγησίλαος διέγραψε τὰς Θήβας ἀπὸ τῆς συνθήκης καὶ ἡ δίαιτα διελύθη. Ἔκτοτε πλέον, πάσης εἰρηνικῆς συνεννοήσεως μεταξὺ τῶν δύο πόλεων ἀδυνάτου καταστάσης, ἤρξαντο οἱ πόλεμοι ἐκεῖνοι, καθ' οὓς αἱ Θῆβαι ἐταπείνωσαν τὴν σπαρτιατικὴν ὑπεροψίαν, αἱ δὲ γυναῖκες τῆς Σπάρτης εἶδον διὰ πρώτην φορὰν ἀναβαίνοντα πρὸς τὸν οὐρανὸν τὸν καπνὸν ἐχθρικοῦ στρατοπέδου.

Ὁ Ἐπαμινώνδας, ἂν καὶ εἶχε τὸν νοῦν κεκοσμημένον διὰ παντοίων καὶ ποικίλων γνώσεων, προυτίμα τὸ ἀκούειν τοῦ ὁμιλεῖν. Αἱ σκέψεις του ἦσαν πάντοτε ὀρθαὶ καὶ βαθεῖαι. Εἰς τὰς κρισίμους περιστάσεις, ὁσάκις ἐπρόκειτο νὰ ὑπερασπισθῇ ἑαυτόν, εἶχε τὰς ἀπαντήσεις ἑτοίμους, νευρώδεις, καθαρὰς καὶ ὡρισμένας. Τοιουτοτρόπως, ἐπὶ τῇ κατηγορίᾳ, ὅτι ὡς βοιωτάρχης δὲν ἀπεδύθη τῆς ἐξουσίας εἰς τὸ τέλος τοῦ ἔτους, καὶ εἰσήχθη ἕνεκα τούτου εἰς δίκην, παρουσιασθεὶς εἰς τὸ δικαστήριον μετὰ τῆς συνήθους αὐτῷ ἀταραξίας· «Κατὰ τοὺς νόμους εἰμὶ ἔνοχος θανάτου», λέγει πρὸς τοὺς δικαστάς του «Ἐπιγράψατε ὅμως ἐπὶ τοῦ τάφου μου, ὅτι οἱ Θηβαῖοι ἐθανάτωσαν τὸν Ἐπαμινώνδαν, διότι εἰς τὰ Λεῦκτρα ἠνάγκασεν αὐτοὺς νὰ προσβάλωσι καὶ νικήσωσι τοὺς Σπαρτιάτας ἐκείνους, τοὺς ὁποίους οὐδὲ ν' ἀντικρύσωσι πρότερον ἐτόλμων, διότι διὰ τῆς νίκης ταύτης σώζων τὴν πατρίδα του, ἠλευθέρου συγχρόνως τὴν Ἑλλάδα, διότι ὑπ' αὐτοῦ ὁδηγούμενοι ἐπολιόρκησαν τὴν Λακεδαίμονα, ἥτις παρὰ μικρὸν διεσώθη τῆς καταστροφῆς, διότι ἀνορθώσας ἐκ τῶν ἐρειπίων της τὴν Μεσσήνην, περιέβαλλεν αὐτὴν μὲ ἰσχυρὰ τείχη». Τὸ ἀκροατήριον ἐχειροκρότησε τὸν Ἐπαμινώνδαν, οἱ δὲ δικασταὶ δὲν ἐτόλμησαν νὰ καταδικάσωσιν αὐτόν. Εἰς τὰς ἐπ' ἐκκλησίας ὁμιλίας του ἠρέσκετο νὰ στολίζῃ τοὺς λόγους αὐτοῦ διὰ τῶν τεχνικῶν ἐκείνων ὅρων, οἵτινες ἀποτελοῦν τὴν ὡραιότητα τῆς ῥητορικῆς τέχνης, χωρὶς ὅμως νὰ μειώσῃ ἕνεκα τούτου τὴν εὐφράδειαν τῆς μεγάλης ψυχῆς του. Δικαίως ἐντεῦθεν κατετάχθη ἐν τῇ ἀρχαιότητι μεταξὺ τῶν πρώτων ῥητόρων τῆς Ἑλλάδος.

Φύσει πλουσίας διανοίας ὁ Ἐπαμινώνδας ἐσπούδαζε τοὺς ἀνθρώπους, συνεβουλεύετο τοὺς ἀνεπτυγμένους καὶ ἐβουλεύετο ἐπὶ τῶν καθηκόντων τοῦ στρατηγοῦ καὶ τοῦ ἄρχοντος. Ἡ ὁμιλία ἐνδιέφερεν αὐτὸν λίαν, ὁσάκις μάλιστα περιεστρέφετο αὕτη ἐπὶ ζητημάτων τῆς φιλοσοφίας καὶ τῆς πολιτικῆς. Μέγας στρατηγός, τὴν στρατιωτικὴν τέχνην βελτιώσας

καὶ ἀναπτύξας, γενναῖος στρατιώτης, ἔξοχος πολιτικός, δεινὸς φιλόσοφος, ἀξιοπρεπὴς καὶ νευρώδης ῥήτωρ ὁ Ἐπαμινώνδας, φίλος τῆς εἰρήνης καὶ κατὰ καθῆκον κατακτητής, δικαίως φημίζεται ὡς ὁ πρῶτος καὶ μέγιστος τῆς Ἑλλάδος ἀνήρ! Καὶ διατὶ νὰ μὴ ἀποδώσῃ τις τὸν τίτλον τοῦτον εἰς τὸν στρατηγὸν τῆς λοξῆς φάλαγγος, τὸν μηδενίσαντα τὴν δόξαν ἐξόχων στρατηγῶν, τὸν νικήσαντα τοὺς ἀηττήτους καὶ μηδέποτε νικηθέντα; Εἰς τὸν πολιτικόν, τὸν προσενεγκόντα εἰς τοὺς Θηβαίους τὴν ὑπεροχὴν ἐκείνην ἐπὶ τῶν Ἑλλήνων, ἣν οὐδέποτε πρότερον εἶχον; Εἰς τὸν διαπραγματευτήν, τὸν διὰ τῆς ὑψηλῆς ἀγχινοίας του ἀείποτε ἐπιβληθέντα εἰς τὰς διαίτας, καὶ τηρήσαντα συνεχῶς εἰς τὴν Θηβαϊκὴν συμμαχίαν πλείστας ἑλληνικὰς πολιτείας ζηλοτύπους τῆς καταπληκτικῆς ἀναπτύξεως τοῦ μεγαλείου τῆς πατρίδος του; Εἰς ἐκεῖνον, ὅστις εἶχε τὴν λεπτότητα καὶ τὸ νευρῶδες τῶν ἐξόχων Ἀθηναίων ῥητόρων, τὴν πρὸς τὴν πατρίδα ἀφοσίωσιν ὡς ὁ Λεωνίδας, καὶ τὴν δικαιοσύνην εἰς μείζονα βαθμὸν τοῦ Ἀριστείδου;

Ἡ πιστὴ ἀπεικόνισις τοῦ πνεύματός του καὶ τῆς καρδίας του θὰ ἦτον ὁ μόνος ἄξιος αὐτοῦ ἔπαινος. Ἀλλὰ τίς ἤθελε δυνηθῆ ν' ἀναπτύξῃ τὴν ἄπειρον καὶ θείαν ἐκείνην φιλοσοφίαν, ἥτις ἐφώτιζε καὶ διηύθυνε τὰς πράξεις του; Τὴν μεγαλοφυΐαν τὴν ἀπαυγάζουσαν περιλαμπεῖς φωτὸς ἀκτῖνας καὶ πηγὴν ἀνεξάντλητον ἐφευρέσεως μέσων; Τίς ἤθελε δυνηθῆ νὰ ἐμβαθύνῃ εἰς τὰ μεγάλα αὐτοῦ σχέδια, ἐσχηματισμένα μετὰ τόσης φρονήσεως καὶ τετελεσμένα μετὰ τόσης ταχύτητος; Πῶς νὰ παραστήσῃ τις τὴν εὐθύτητα τῆς ψυχῆς του, τὸ ἀκέραιον τῶν ἠθῶν των, τὴν ἀξιοπρέπειαν τῶν τρόπων του εἰς τὸ συμπεριφέρεσθαι, τὸν σεβασμὸν πρὸς τὴν ἀλήθειαν καὶ κατὰ τὰ ἐλάχιστα, τὴν γλυκύτητα, τὴν καλωσύνην του, τὴν ὑπομονὴν μεθ' ἧς ὑπέφερε τὰς ἀδικίας τινῶν φίλων του καὶ τοῦ λαοῦ; Ὁ φθόνος ὑποδαυλιζόμενος ὑπὸ Μενεκλίδου τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς ὀλιγαρχικῆς ἐν Θήβαις φατρίας καὶ συναυξάνων μετὰ τοῦ μεγαλείου τοῦ Ἐπαμινώνδα, ὅπως ταπεινώσῃ τὸν νικητὴν τῶν Λεύκτρων, ἐγένετο αἰτία νὰ δοθῇ εἰς αὐτὸν κατὰ τὴν ἐνιαύσιον διανομὴν τῶν δημοσίων ἀξιωμάτων, ἡ θέσις τοῦ ἐπιθεωρητοῦ ἐπὶ τῆς καθαριότητος τῶν ὁδῶν τῆς πόλεως. Ἐδέχθη καὶ διεξήγαγεν ἐπιμελῶς καὶ προθύμως τὰ νέα του ἔργα δεικνύων ὡς ὁ ἴδιος ἔλεγεν, ὅτι δὲν πρέπει νὰ κρίνῃ τις τοὺς ἀνθρώπους ἀπὸ τὰς θέσεις, ἀλλὰ τὰς θέσεις ἀπὸ τοὺς κατέχοντας ταύτας.

Ὁ οἶκος τοῦ Ἐπαμινώνδα δὲν ἦτον ἁπλῶς τὸ ἄσυλον ἀλλ' ὁ ναὸς τῆς πενίας, διότι ἐβασίλευεν ἐν αὐτῷ μετὰ τῆς ἁγνῆς χαρᾶς τῆς ἀθωότητος καὶ μετὰ τῆς ἀδιαφθόρου εἰρήνης τῆς εὐτυχίας, ἐν μέσῳ τῶν ἄλλων

ἀρετῶν, τὰς ὁποίας ἐνίσχυεν ἡ πενία, καὶ ἔδιδεν αὐταῖς ὅλην τῆς ἀρετῆς τὴν λάμψιν. Ἡ πενία ἐβασίλευεν ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Ἐπαμινώνδα μετὰ τῆς ἀπολύτου ἐκείνης γυμνότητος, τὴν ὁποίαν μετὰ δυσκολίας πείθονται νὰ πιστεύωσιν οἱ αἰῶνες. Καὶ ὅμως, ὅπως ὁ Αἰλιανὸς ἀναφέρει, ἕτοιμος ὁ πτωχὸς Ἐπαμινώνδας νὰ κάμῃ εἰσβολὴν εἰς τὴν Πελοπόννησον, ἠναγκάσθη νὰ διορθώσῃ ὁ ἴδιος τὴν ἀποσκευήν του καὶ νὰ δανεισθῇ πεντήκοντα δραχμάς. Καὶ ἐγένοντο ταῦτα, καθ' ἣν ἐποχὴν ἀπέρριπτε μετὰ περιφρονήσεως πεντήκοντα χρυσᾶ νομίσματα τὰ ὁποῖα ἡγεμών τις τῆς Θεσσαλίας εἶχε τολμήσει νὰ τῷ προσφέρῃ. Ἐπίσης, ματαίως Θηβαῖοι τινὲς ἐπεχείρησαν νὰ χορηγήσωσιν αὐτῷ μέρος τῆς περιουσίας των. Τοὺς προεκάλει ὅμως καὶ καθίστα συμβοηθούς του, ὁσάκις ἐπρόκειτο νὰ βοηθήσῃ τοὺς δυστυχεῖς. «Ὁ Σφοδρίας», τοῖς ἔλεγε, λόγου χάριν «ἔχει θυγατέρα ἐν ὥρᾳ γάμου καὶ ὡς ἄπορος ἀδυνατεῖ νὰ τὴν προικίσῃ. Εἰς ἕκαστον ὑμῶν ἔταξα ὅθεν ἔρανον ἀνάλογον τῆς περιουσίας του καὶ καταβάλλων καὶ αὐτὸς τὴν μικράν του μερίδα, ἔδιδεν εἰς τὸν πατέρα τὴν προῖκα τῆς θυγατρός του. Καὶ ὅμως ἓν εἶχεν ἱμάτιον καὶ ὁσάκις ἔδιδεν αὐτὸ εἰς πλύσιν ἠναγκάζετο νὰ οἰκουρῇ.

Ὁ νεανίας Μύκιθος ἐπιστήθιος τοῦ Ἐπαμινώνδα, εἶπεν αὐτῷ ἡμέραν τινά, ὅτι ὁ Διομοίδων ὁ Κυζύκιος ἀφίκετο εἰς Θήβας ἀπεσταλμένος παρὰ τοῦ βασιλέως τῆς Περσίας, ἔχων νὰ κάμῃ προτάσεις πρὸς αὐτὸν καὶ νὰ τῷ προσφέρῃ ἐκ μέρους του σπουδαῖον χρηματικὸν ποσόν· ὅτι δὲ καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος ἠναγκάσθη νὰ δεχθῇ πέντε τάλαντα. «Ἄκουσον», εἶπεν, εἰς τὸν Διομαίδοντα εἰσελθόντα, ὁ Ἐπαμινώνδας· «Ἐὰν αἱ προτάσεις τοῦ Ἀρταξέρξου συνάδουσι μὲ τὰ συμφέροντα τῆς πατρίδος μου, δὲν ἔχω ἀνάγκην τῶν δώρων του· ἐὰν δὲ πάλιν δι' αὐτῶν πρόκειται νὰ βλαφθῇ ἡ πατρίς μου, εἰπὲ εἰς τὸν βασιλέα, ὅτι ὅλος ὁ πλοῦτος τῶν ἀπεράντων κρατῶν του δὲν θά με κάμῃ νὰ λησμονήσω τὰ καθήκοντά μου. Σὲ συγχωρῶ διότι ἔκρινας τὴν καρδίαν μου ἐκ τῆς ἰδικῆς σου· ἀλλ' ἔξελθε ταχέως τῶν πυλῶν, ἵνα μὴ τοὺς κατοίκους διαφθείρῃς». «Καὶ σὲ Μύκιθε θέλω καταγγείλει εἰς τὴν ἀρχήν, ἐὰν μὴ ἀμέσως ἐπιστρέψῃς τὸ ληφθὲν δῶρον. Ἄλλοτε πάλιν ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ Βοιωτικοῦ στρατοῦ εὑρισκόμενος, πληροφορεῖται ὅτι ὁ θεράπων αὐτοῦ, ἐπώλησεν ὡς δοῦλον αἰχμάλωτον. «Δός τὴν ἀσπίδα μου» λέγει αὐτῷ, ὁ Ἐπαμινώνδας, «διότι ἀφ' ὅτου τὰ χρήματα ἐμίαναν τὰς χεῖράς σου, εἶσαι ἀνάξιος νὰ μὲ ἀκολουθῇς εἰς τοὺς κινδύνους.

Ἔνθερμος ὀπαδὸς τοῦ Πυθαγόρα, τὸν ἐμιμεῖτο κατὰ τὴν λιτότητα. Ἀπέφευγε τὴν χρῆσιν τοῦ οἴνου, καὶ ἐνίοτε ὡς μόνην τροφὴν εἶχε τὸ

ὑδρόμελι. Ἡ μουσικὴ τὴν ὁποίαν εἶχεν ἐκμάθει παρ' ἐξόχων καλλιτεχνῶν καθήδυνε τὰς ἀσχόλους ὥρας αὐτοῦ. Κατὰ τὸν Κικέρωνα, διέπρεπεν εἰς τὸν αὐλόν, καὶ κατὰ τὰ δεῖπνα ἔψαλλε συνοδευόμενος ὑπὸ λύρας. Ὅσον ὅμως εὔκολος ἐν συναναστροφῇ, τόσον σοβαρὸς ἦτον, ὁσάκις ἐπρόκειτο νὰ τηρήσῃ τὴν ἀξιοπρέπειαν τοῦ ὁποίου κατεῖχεν ἀξιώματος. Ἄνθρωπος διεφθαρμένος καὶ τοῦ τελευταίου κοινωνικοῦ στρώματος ἐκρατεῖτο εἰς τὴν φυλακήν. «Διατί» λέγει, πρὸς τὸν Ἐπαμινώνδαν ὁ Πελοπίδας, «μοὶ ἠρνήθης νὰ τὸν ἀπολύσῃς; » «Διότι δὲν ἦτο πρέπον», ἀποκρίνεται «ἄνθρωπος, οἷος σὺ νὰ ἐνδιαφέρηται δι' ἄνθρωπον, οἷος ἐκεῖνος». Ἂν καὶ πολλάκις εἶχεν ἀφορμάς, οὐδέποτε ἠρνήθη νὰ ὑπηρετήσῃ τὴν πατρίδα του, καὶ ὡς ἁπλοῦς στρατιώτης ὑπὸ στρατηγοὺς ἀνικάνους ἐξετέλεσε τὸ καθῆκον του, χωρὶς νὰ δυσαναςχετῇ διὰ τὴν πρὸς αὐτὸν ἀδικίαν τῆς πατρίδος του, οὐδὲ νὰ κομποῤῥημονῇ καὶ νὰ ἐπαίρηται διὰ τὰς μεγάλας πρὸς αὐτὴν ὑπηρεσίας του.

Εἶχε τὸ ἔξοχον προσὸν νὰ ἐνσπείρῃ τὸ θάρρος καὶ τὴν ἐμπιστοσύνην εἰς τοὺς στρατιώτας του, οὓς ἐσυνήθιζε διὰ τοῦ πράου χαρακτῆρος του εἰς τὴν καρτερίαν καὶ τὰς κακουχίας. Αὐτὸν δ' ἐστρατοπεδευμένον ποτὲ ἐν καιρῷ ἀφορήτου χειμῶνος ἐν Ἀρκαδίᾳ προσεκάλεσεν ἀπεσταλμένος γείτονος πόλεως, ὅπως εἰσέλθῃ καὶ διαχειμάσῃ ἐν αὐτῇ. «Ὄχι εἶπεν ὁ Ἐπαμινώνδας στραφεὶς πρὸς τοὺς ἀξιωματικούς του, « Ἐὰν ὁ κόσμος ἔβλεπεν ἡμᾶς καθημένους πλησίον τῆς ἑστίας, ἤθελε μᾶς ἐκλάβει ὡς κοινοὺς ἀνθρώπους. Θὰ μείνωμεν ἐνταῦθα ἀδιαφοροῦντες διὰ τὴν δριμύτητα τῆς ὥρας τοῦ ἔτους, ὁ δὲ κόσμος μάρτυς τῶν ἀγώνων τῆς ἐξασκήσεως καὶ τῆς καρτερίας μας, θὰ μᾶς θαυμάσῃ».

Διὰ τῶν ἐπιτηδείων κινήσεων, τῆς καταλλήλου στρατοπαιδεύσεως, τῆς πρὸ τῆς μάχης θαυμασίας παρασκευῆς, τῆς λαμπρᾶς ἀνδρείας καὶ τῆς ἑτοιμότητος τοῦ πνεύματος κατὰ τὰς συμπλοκάς, ὁ μέγας Ἐπαμινώνδας, πάντοτε ἐνεργητικός, πάντοτε ἥσυχος, ἐννοῶν δι' ἑνὸς βλέμματος τὰ σχέδια τοῦ ἐχθροῦ, ἀπατῶν αὐτὸν διὰ ψευδῶν κινήσεων, πολλαπλασιάζων τὰς περὶ τὸν ἐχθρὸν παρ' αὐτοῦ στοινομένας παγίδας, διατηρῶν αὐστηρὰν πειθαρχίαν εἰς τὰς γραμμὰς τοῦ ὑπ' αὐτὸν στρατοῦ, ἀναζωπυρῶν δι' ἀπροόπτων μέσων τὸ θάῤῥος αὐτῶν καὶ τηρῶν ἀκμαῖον πάντοτε τὸ ἠθικὸν τῶν στρατιωτῶν του, ἀσχολούμενος ἀδιακόπως διὰ τὴν διατήρησιν αὐτῶν καὶ ἰδίως διὰ τὴν εὐτυχίαν των, ὁ πατὴρ τῶν δύο θυγατέρων τῆς ἐν Λεύκτροις καὶ τῆς ἐν Μαντινείᾳ, κατέστη τὸ εἴδωλον τῆς ἀγάπης καὶ τῆς ἀφοσιώσεως τοῦ στρατοῦ.

Ἄνευ ὑπεροψίας, ἄνευ ματαιότητος, ἄνευ συμφέροντος, διὰ τῆς ἐπιῤ-

ῥοίας τῶν ἀρετῶν καὶ τῶν προτερημάτων αὐτοῦ, ἐνῷ ἐπεβάλλετο διὰ τῆς ὑπεροχῆς τοῦ πνεύματος καὶ τῶν γνώσεών του, κύριος τῶν ἰδίων παθῶν, ὁ πυθαγορικὸς Ἐπαμινώνδας, ἔστρεφε πρὸς τὸ συμφέρον τῆς πολιτείας τὰ πάθη τῶν ἄλλων. Προετοιμαζόμενος δέ ποτε νὰ εἰσβάλλῃ εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ τοῦ ἐχθροῦ στρατοπεδεύσαντος ἐνώπιον αὐτοῦ, ὅπως ἐμποδίσῃ τὴν πορείαν του, αἴφνης κακὸς οἰωνός, πάταγος κεραυνοῦ διασχίσας τὸν ἀέρα ἐμβάλλει εἰς τρόμον τὸν Θηβαϊκὸν στρατόν. Οἱ οἰονοσκόποι προμηνύοντες ἀπευκταῖα, ζητοῦσι τὴν διακοπὴν τῆς πορείας· ἀλλ' ὁ Ἐπαμινώνδας ἀνώτερος τῶν προλήψεων τῆς ἐποχῆς του, «ὁ οἰωνὸς δηλοῖ» εἶπε πρὸς τοὺς στρατιώτας του, «ὅτι οἱ Λακεδαιμόνιοι κακὸν ἐξελέξαντο στρατόπεδον» καὶ προσβαλὼν αὐτοὺς ἀνοίγει τὴν δίοδον.

Τὸ μέγιστον, ὅμως προσὸν τοῦ Θηβαίου στρατηγοῦ καὶ εἰς ὃ ἰδίως ὀφείλει τὰς ἐπιτυχίας του ἦν ἡ δύναμις τοῦ χαρακτῆρός του. Ἡ ἀνεξάρτητος καὶ ἀκράδαντος ψυχή του, ἐψυχράνθη ἐγκαίρως ἐπὶ τῇ θέᾳ τῆς κυριότητος, τὴν ὁποίαν οἵ τε Λακεδαιμόνιοι καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἐξήσκουν ἐπὶ τῆς Ἑλλάδος καὶ ἰδίως ἐπὶ τῶν Θηβαίων. Ἐμίσησεν ἀμφοτέρους, καὶ ἤθελε βεβαίως κρύψει ἐν ταῖς πτυχαῖς τῆς καρδίας του τὸ μῖσος τοῦτο, ἐὰν ἡ πατρίς του, δὲν ἤθελεν ἐμπιστευθῇ εἰς αὐτὸν τὰς τύχας της. Νικητὴς λοιπὸν εἰς τὴν μάχην τῶν Λεύκτρων, καθ' ἣν ἕνδεκα χιλιάδες Λακεδαιμόνιοι καὶ σύμμαχοι συνεκρούσθησαν πρὸς ἑξακισχιλίους Θηβαίους, ὑψόνει τρόπαιον πρὸ τῶν κατισχυμένων Σπαρτιατῶν, οἵτινες ὀπισθοχωρήσαντες ἐπί τινος ὑψώματος ἔκλαιον τὸν φονευθέντα στρατηγὸν αὐτῶν καὶ βασιλέα Κλεόμβροτον. Τοιουτοτρόπως καταστρέψας ὁ Ἐπαμινώνδας εἰς τὰ ζηλότυπα ὄμματα τῆς Ἑλλάδος ἐκθάμβου, τὴν σπαρτιατικὴν ἐκείνην ὑπεροχὴν ἣν ἔνδοξοι νίκαι, ἐνδοξώτεροι ἧτται καὶ δικαία φήμη εἶχον κραταιώσει, ἀφοῦ συνέλαβε τὸ τολμηρὸν σχέδιον νὰ μεταφέρῃ τὸν πόλεμον ἐντὸς τῆς ἐπικρατείας αὐτῶν, ἀφοῦ ἀνήγειρε τὴν κατεστραμμένην Μεσσήνην τὴν ἀντίπαλον τῆς Σπάρτης, προετοιμάζει τοὺς συμμάχους διὰ τὴν μάχην τῆς Μαντινείας. Ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ ἀρειμανείου στρατοῦ του ὁδηγῶν τὸ ἀκτινοβόλον τῆς νίκης ἅρμα ἐνεποίει ὁ Ἐπαμινώνδας τότε τὴν ἐντύπωσιν ἐκείνην, ἥτις ἔκαμε τὸν Ἀγησίλαον ν' ἀνακράξῃ «Οἷος ἀνήρ! οἷον θαῦμα».

Ἀνέτειλε τέλος καὶ ἡ ἡμέρα τῆς Μαντινείας, καθ' ἣν οἱ Θηβαῖοι ἠγόρασαν τὴν νίκην διὰ τοῦ θανάτου, τοῦ ἀθανάτου Ἐπαμινώνδα. Τὸ φωτοβόλον αὐτοῦ πρόσωπον ἔκλινε πρὸς τὴν γῆν, μεθ' οὗ συνέκλινε καὶ τὸ βραχὺ ἀλλ' ἔνδοξον μεγαλεῖον τῆς πατρίδος του. Περίλυποι καὶ τοὺς

ὀφθαλμοὺς πλήρεις δακρύων ἔφερον οἱ στρατιῶται τὸν μέγαν πολίτην ἐντὸς τῆς σκηνῆς του, ἀναπνέοντα εἰσέτι. Αἱ ὀδύναι τῆς πληγῆς του καὶ ὁ βέβαιος θάνατός του οὐδόλως κατέβαλον οὐδὲ ἐτάραξαν αὐτόν, ὅστις πλήρης ὅπως πάντοτε ἀγάπης καὶ ἐνδιαφέροντος πρὸς τὴν πατρίδα του, μόλις ἀνοίξας τοὺς ὀφθαλμούς, ἠρώτησε τοὺς παρόντας περὶ τῆς ἐκβάσεως τῆς μάχης. «Ἐνίκησαν οἱ Θηβαῖοι» τῷ εἶπον. «Ἀποσπάσατε λοιπὸν τὸ δόρυ διότι ἔζησα ἀρκούντως» τοῖς ἀπεκρίθη. Καὶ ἡ ἀναλλοίωτος ψυχὴ τοῦ ἐνδόξου βοιωτάρχου ἐχωρίσθη ἀπὸ τοῦ σώματος. Ὁ θάνατος ἀφαρπάσας αὐτὸν κατὰ τὴν ἀκμὴν τῆς ἡλικίας του, εἰς βαρὺ βυθίσας πένθος τὰς Θήβας, ἐνέπλησσεν ἀξιομέμπτου χαρᾶς τὰς Ἀθήνας καὶ τὴν Σπάρτην. Ἡ δόξα καὶ ἡ ἐλευθερία ὅμως, ὡσεὶ τὰ χαμαίζηλα καὶ ταπεινὰ αὐτῶν αἰσθήματα τιμωροῦσαι, ἀπῆλθον ἔκτοτε τῆς Ἑλλάδος, ἀφοῦ ἐξέλιπεν ὁ Ἐπαμινώνδας. Ἐὰν ὁ θάνατος δὲν ἤθελεν ἀφαρπάσει αὐτόν, τόσον προώρως, μετὰ τὴν ταπείνωσιν τῆς Σπάρτης ἤθελε στραφῇ κατὰ τῶν Ἀθηνῶν, καὶ ἤθελε κοσμήσει τὴν Καδμείαν, ὅπως ὁ ἴδιος ἔλεγε, μὲ τ' ἀριστοτεχνήματα τῆς Κεκροπείας, ἡ δὲ μεγαλόσχημος Ἀθηνᾶ ἀπὸ τῆς Σαλαμῖνος τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀποστρέφουσα, ἀπὸ τοῦ ὕψους τούτου ἐφ' οὗ εὑρισκόμεθα, ἤθελε προσηλώσει αὐτοὺς ἐπὶ τὰ ἔνδοξα Λεύκτρα, ἡ δ' ἄπτερος νίκη παρ' αὐτὴν ἀναπαυομένη καὶ τὴν ἀνέγερσιν νέων τροπαίων πρὸς τὴν ἐλευθερίαν ἐπιτηροῦσα ἤθελε δόσει ἄφθονον ὕλην εἰς τὰς Θηβαϊκὰς λύρας νέων Πινδάρων.

Ἡμεῖς δέ, κύριοι, ἀπόγονοι τοιούτων προγόνων καὶ υἱοὶ τῶν ἀθλητῶν τοῦ 21 πάντοτε τὸ «γνῶθι σαυτὸν» μελετῶντες καὶ τὸ «οὐκ ἐπὶ πατραγαθίᾳ ἀλλ' ἐπ' ἀνδραγαθίᾳ ὦ 'γαθὲ», ὑπογραμμὸν τῶν πράξεων καὶ τῶν ἔργων ἡμῶν ἔχοντες, φιλοτίμως ἐργασθῶμεν ἐπὶ τῆς προόδου, ἵνα ταχύτερον τὴν ἀπὸτοῦ ζυγοῦ πρὸς τὴν σημερινὴν κατάστασιν τῆς ἑσπερίας Εὐρώπης ἄγουσαν διανύσωμεν.

1874 † ΔΙΟΜΗΔΗΣ ΔΙΑΜΑΝΤΗΣ

Σ' ΑΓΑΠΩ

'Σ τῆς καρδιᾶς μου τὰ βάθη κρυμμένα
Ἔχω ἕνα κρυφὸ νὰ σοῦ πῶ,
Ἀλλὰ πῶς νὰ τὸ πῶ ποῦ γιὰ σένα
Εἶναι 'λίγο νὰ πῶ σ' ἀγαπῶ.

∴

ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΑΡΕΤΑΙΟΣ

Ἰατρικὴ προσωπικότης καὶ ἐξοχότης, ἐκ τῶν σπανίων τοῦ νέου Ἑλληνισμοῦ ἐπιστημονικὴ δόξα διεγράφη τὴν 30ὴν Μαρτίου τοῦ 1893 ἐκ τοῦ καταλόγου τῶν ὀλιγίστων ἱκανῶν Ἀνδρῶν, οὓς ἔχουσι νὰ ἐπιδείξωσιν οἱ χρόνοι τῆς λειψανδρίας, οὓς διερχόμεθα. Ἐκεῖνος, ὅστις ἀφήρπασεν ἀπὸ τοῦ θανάτου τόσας καὶ τόσας ὑπάρξεις, ἐν αὐτῇ τῇ ἐσχάτῃ ὥρᾳ ἀπαραμίλλως καταδιώκων τὴν νόσον καὶ ἀπαλλάττων τὸ ταλαίπωρον σῶμα τοῦ καταπονοῦντος αὐτὸ τυράννου, ἐκεῖνος, ὅστις ἐπανέδωκεν εἰς πολλοὺς τὴν ζωήν, δὲν ἠδυνήθη νὰ σώσῃ ἑαυτὸν καὶ ὑπέκυψεν εἰς τὸ σκληρὸν πεπρωμένον. Ὁ θάνατος ἐπιστήμονος ὡς ὁ Ἀρεταῖος πανταχοῦ θὰ ἐθεωρεῖτο κοινωνικὴ καὶ ἐπιστημονικὴ ἀπώλεια, παρ' ἡμῖν δέ, ἔνθα τόσον πενιχρὰ εἰς ἐξεχούσας προσωπικότητας εἶναι ἡ Ἐπιστήμη, ὁ θάνατος τοῦ Ἀρεταίου κατέλιπε κενὸν δυσαναπλήρωτον. Καταλιπὼν τὸν βίον, δὲν ἀφῆκεν ἐπιστημονικὰ συγγράμματα, ἅτινα ἔδωκαν νέαν ὤθησιν εἰς τὴν ἐπιστήμην, οὐδὲ ἀνακάλυψίν τινα ἐξ ἐκείνων τὰς ὁποίας ἡ ἀνθρωπότης αἰωνίως εὐγνωμονοῦσα ἀποθαυμάζει. Ὁ κλῆρος οὗτος εἰς ἐλαχίστους ἐδόθη τῶν θνητῶν. Ἀλλ' ὁ **Θ. Ἀρεταῖος,** ὁ ἔξοχος ὡς ἐπιστήμων καὶ ἔξοχος ὡς ἄνθρωπος κατέλιπε χιλιάδας ἀνθρώπων, οὓς διέσωσεν ἐκ βεβαίου θανάτου, χιλιάδας μαθητῶν οὓς ἐβάπτισεν εἰς τὰ νάματα τῆς ἐπιστήμης ὁ ἐπιφανέστερος ἀνὰ τὴν Ἀνατολὴν πᾶσαν χειροῦργος, ὃν ἀπὸ τριακονταετίας, πρωτοστατοῦντα τῆς χειρουργικῆς παρ ἡμῖν, ἐγνώρισεν ὁλόκληρον τὸ Πανελλήνιον.

Ἡ ἐξέτασις καὶ ἀνέλιξις τῆς ἐπιστημονικῆς ἀξίας τοῦ **Θ. Ἀρεταίου** δὲν εἶναι ἔργον ἡμῶν, διότι αἱ σελίδες τῆς ζωῆς τοῦ τιμήσαντος τὸ Πανεπιστήμιον καὶ τὴν Ἑλληνικὴν Ἐπιστήμην καὶ περιφανῶς μοχθήσαντος ὑπὲρ τῆς πασχούσης ἀνθρωπότητος καὶ τῆς Ἀκαδημαϊκῆς Νεότητος, ἀληθοῦς σεμνώματος τοῦ Ἰατρικοῦ Κόσμου τῆς Ἑλληνικῆς Πατρίδος, τοῦ **Θεοδώρου Ἀρεταίου,** ὃν ἔκλαυσεν πάνδημος ἡ Πόλις τῶν Ἀθηνῶν καὶ ἐθρήνησεν ἀδόλως ὁ Ἑλληνισμός, ἀποτελεῖ μέγα καὶ σπουδαιότατον θέμα ἰδίας μελέτης καὶ βιογραφίας ἄξιον.

Ὁ **Θ. Ἀρεταῖος** εἰς ὃν κυρίως ὀφείλεται ἡ σημερινὴ ἐν Ἑλλάδι χειρουργικὴ δρᾶσις καὶ κίνησις, ἐγεννήθη ἐν Ναυπλίῳ τὴν 2αν Αὐγούστου τοῦ 1829, τὰς δ' ἐγκυκλίους αὐτοῦ σπουδὰς διήνυσεν ἐν Ἀθήναις. Φοιτήσας μόνον ἐπὶ τριετίαν εἰς τὸ ἡμ. Πανεπιστήμιον, ἐν ἔτει 1851 μετέβη εἰς Παρισίους καὶ Βιέννην, ἔνθα μετὰ μακρὰς καὶ ἐπιμόνους μελέτας ἔτυχε

λαμπροῦ διδακτορικοῦ πτυχίου. Τῷ 1856 ἐπανελθὼν εἰς Ἀθήνας καὶ ἀριστεύσας εἰς τὰς πρακτικὰς αὐτοῦ ἐξετάσεις διωρίσθη τῷ πρῶτον καθηγητὴς τῆς πλαστικῆς ἀνατομίας ἐν τῷ Πολυτεχνείῳ καὶ ἐγένετο ὑφηγητὴς τῆς χειρουργίας ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ. Ἐν ἔτει 1864 προήχθη εἰς ἔκτακτον καθηγητήν, μετὰ πολλὴν δ' εὐδοκίμησιν ἐν τῇ διδασκαλίᾳ, διεδέχθη τὸν ἀποθανόντα καθηγητὴν τῆς χειρουργίας καὶ διευθυντὴν τῆς χειρουργικῆς κλινικῆς Ὀλύμπιον, γενόμενος τῷ 1870 τακτικὸς καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου. Τὴν χειρουργικὴν κλινικὴν παρέλαβεν ὁ **Θ. Ἀρεταῖος** ὅλως ἄσημον καὶ μικράν, ηὐτύχησε δὲ νὰ ἴδῃ αὐτὴν ἀκμάζουσαν καὶ προαγομένην εἰς ὑψίστην περιωπὴν ὑπὸ τὴν διαπρεπῆ αὐτοῦ διεύθυνσιν. Τὸ 1865 ἐγένετο ὁ **Θ. Ἀρεταῖος** Ἰατροσύνεδρος, διατελέσας τοιοῦτος μέχρις ἐσχάτων, τῷ δὲ 1879 — 1880 ἐξελέγη πρύτανις τοῦ ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου. Ὡς συγκλητικὸς ἐπὶ πολλὰ ἔτη παρέσχε περιφανεῖς ἐκδουλεύσεις καὶ πολυτίμως συνετέλεσεν εἰς τὴν πρόοδον τοῦ παρ' ἡμῖν ἐθνικοῦ καθιδρύματος.

ΤΗι ΦΙΛΤΑΤΗι ΜΑΡΙΚΑι

ΕΠΙ ΤΟΙΣ ΑΙΣΙΟΙΣ ΑΡΡΑΒΩΣΙ

ΣΥΓΧΑΡΗΤΗΡΙΟΝ

Λάβε τὰ ἄνθη, κόρη μου! Εἶν' ἔμβλημα ἀγάπης,
εἰς τὴν ὁποίαν χρεωστεῖς τὸ ἔαρ τῆς ζωῆς,
ἐβλάστησαν ὅπως καὶ σὺ ἐντὸς πλουσίας νάπης,
κ' ἐκ τῆς αὐτῆς ἐτράφησαν δημιουργοῦ πνοῆς.

Ὡς σέ, καὶ ταῦτα ἔθαλψεν ἡ μητρικὴ ἀγκάλη
καὶ τὰ ἐθώπευσε φαιδρὰ ἡ αὔρα τ' οὐρανοῦ,
ὅπως εἰς σέ, καὶ εἰς αὐτὰ ἀκτὶς φωτὸς ἐστάλη
ἐκ τοῦ αὐτοῦ τῆς κτίσεως ἀειλαμποῦς φανοῦ.

Ἀλλ' ἂν τὸ ἄσωμα κοινὸν κ' ἡ λάμψις τῶν χρωμάτων
κ' ἡ χάρις ἡ μεθύουσα διάδημα κοινόν,
ἂν εἶν' ἀντιπαράστασις μυχίων αἰσθημάτων,
δῶρον ἀγάπης,—ἔρωτος, στοργῆς ἐρατεινόν,

Εἶν' ἄνθη, εἶν' ἐφήμερα, σὺ δέ μοι, κόρη, θάλλεις
ὡς δάφνη παρὰ τὰς πηγὰς ναμάτων δροσερῶν,
κ' ἐλπίζω εἰς τὴν θαλπωρὴν συζυγικῆς ἀγκάλης
πῶς θὰ τηρήσῃς τὴν τρυφὴν τῶν παιδικῶν καιρῶν.

Ἀθήνησι 27 Νοεμβρίου 1888. † ΘΕΟΔΩΡΟΣ Γ. ΑΦΕΝΤΟΥΛΗΣ

Σ. Δ. Π. Σ. Πλὴν τῶν ἄλλων *ἀνεκδότων* ποιημάτων τοῦ ἀειμνήστου *Θ. Ἀφεντούλη*, ἅτινα κοσμοῦσι τὸν παρόντα τόμον τῆς «*Ποικίλης Στοᾶς*» καὶ ἕτερος ἔγ-

Η ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΗ ΤΕΧΝΗ ΚΑΙ Η ΕΡΑΣΙΤΕΧΝΙΑ

ΗΚΟΥΣΑ όχι ολίγους συναδέλφους μου νά παραπονώνται διότι ή ερασιτεχνία εις τό φωτογραφεῖν λαμβάνει τοσαύτας διαστάσεις παρά τοῖς νέοις. Δέν εἰξεύρω ἄν θά φανῶ περίεργος, ἐγὼ ὅμως τοὐναντίον χαίρω πολύ διά τήν καλαισθητικήν αὐτῆς τῆς νεολαίας ἀνάπτυξιν καί εἰς πλείστας περιστάσεις ἠθέλησα τὸ ἐπ' ἐμοί νά ὁδηγήσω ὅσους ἐζήτησαν σχετικάς ὁδηγίας πῶς νά φωτογραφῶσι. Σκέπτομαι ὅτι ἡ συστηματική φωτογραφική τέχνη δέν ἔχει τόν παραμικρόν φόβον ἐκ τῆς ἐρασιτεχνίας. Οὐδείς θά συγκρίνῃ ὑπό τάς αὐτάς συνθήκας ἕν ἔργον φωτογράφου καί ἐρασιτέχνου, οὔτε θά συναντηθῶσι ποτέ εἰς ἀγῶνα ὑπάρξεως καί χρηματικοῦ πορισμοῦ, ὅπως οὐδέν θά χάσῃ ἡ συντεχνία τῶν ἀμαξῶν, ὅσον καί ἄν ἀναπτυχθῇ ἡ ποδηλασία. Ἐν Ἀμερικῇ πρό πάντων, ἀλλά καί ἐν Εὐρώπῃ πᾶς νέος ἔχει καί τήν φωτογραφικήν μηχανήν του, ἥτις οὐδέν τῷ στοιχίζει, ἀλλά τῷ παρέχει εὐγενῆ ἐνασχόλησιν ἀπό πάσης ἄλλης πιθανῶς ἐκτρόχου καί τῇ διαπλάσει καλαισθητικώτερον αἴσθημα πρός τήν ἐν γένει καλλιτεχνίαν. Ἀκριβῶς δέ ἐκεῖ ἡ συστηματική τέχνη ἔχει τήν μεγαλητέραν αὐτῆς ἐπίδοσιν, ὁ δέ ἐρασιτέχνης εἶναι ὁ τακτικώτερος καί ἐπικερδέστερος πελάτης τοῦ φωτογράφου, τοῦ ὁποίου κάθε πρόοδον καί νεωτερισμόν ζηλεύει καί ἐπικροτεῖ.

Τριακοσίας δραχμάς ὅταν οἰκονομήσῃ ὁ νέος θά ἔχῃ ὅλα τά ἀπολύτως ἀναγκαῖα ἐργαλεῖα του· ἵνα φωτογραφῇ εἰκόνας μέχρι μεγέθους cabinet 12×16 χρειάζεται δηλαδή ἕνα τρίποδα, ὅστις δύναται νά συμπτυχθῇ εἰς ῥάβδον ἁπλῆν, ἕνα σκοτεινόν θάλαμον καί ἕνα φακόν, δύο λεκάνας, δύο πιεστήρια ἐκτυπώσεως καί ὀλίγιστα χημικά ἐργαλεῖα καί ὕλας χημικάς πρός ἐμφάνισιν. Εἰς δέ τάς ἐκδρομάς του δέν θά φέρῃ παρά τόν μικρόν σάκκον τοῦ θαλάμου καί τόν τρίποδα. Θά δύναται δέ τάς ῥωμαντικωτέρας τοποθεσίας, τήν γοητευτικωτέραν ἀκτήν καί τούς σπανιωτέρους ἀμφιεσμούς τῶν διαφόρων χωρίων νά φωτογραφῇ εὐκολώτατα πρός πλουτισμόν τῆς φωτογραφικῆς του πινακοθήκης.

Διά μόνον δέκα μαθημάτων ἀντί μικρᾶς ἀμοιβῆς παρά οἱουδήποτε φωτογράφου θά μάθῃ ὁ νέος τήν ὅλην ἐργασίαν αὐτήν. Δηλαδή πῶς θά *τραβήξῃ* τήν πλάκα, ῥυθμίζων τό φῶς καί τήν ἀπόστασιν τοῦ φακοῦ, πῶς θά τήν ἐμφανίσῃ κατόπιν καί πῶς θά ἐκτυπώσῃ τήν ἀρνητικήν αὐτῆς εἰκόνα εἰς θετικήν ἐπί τοῦ χάρτου (ἀλμπουμίνης), τόν ὁποῖον ἀφοῦ πλύνῃ, δέν ἔχει παρά νά κολλήσῃ ἐπί τοῦ χαρτονίου, ἵνα ἔχῃ τήν φωτογραφίαν του. Ἡ δυσκολία, ἥτις δέν εἶναι καί πολύ

κριτος φίλος εὐγενῶς ἔπεμψεν ἡμῖν τό ἀνωτέρω ἐντελῶς *ἀνέκδοτον* ὡραῖον ποιημάτιον τοῦ ἀνδρός. Τό ποίημα τοῦτο ἔγραψεν ὁ Θ. Ἀφεντούλης ἐπί τῇ εὐκαιρίᾳ τῶν ἀῤῥαβώνων τῆς ἐπί κάλλει καί πνεύματι διακρινομένης δεσποινίδος *Μαρίας Κ. Ν. Κωστῆ,* θυγατρός τοῦ διαπρεποῦς καθηγητοῦ τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου κ. Κ. Ν. Κωστῆ μετά τοῦ ἐξαιρέτου νέου κ. Ἀλεξάνδρου Γ. Ἀφεντούλη, υἱοῦ τοῦ ἐν Τεργέστῃ διακεκριμένου ὁμογενοῦς κ. Γεωργίου Ἀφεντούλη.

μεγάλη διὰ τὸν ἐρασιτέχνην, εἶνε τὸ πῶς νὰ τραβήξῃ τὴν πλάκα καὶ πῶς νὰ τὴν ἐμφανίσῃ.

Ὁ ἐξ ἐπαγγέλματος ὅμως φωτογράφος πολλὰ ἔχει νὰ ἐπιτελέσῃ καὶ νὰ ἐφεύρῃ. Ἡ ταχύτης ἡ ἀστραπιαία ἐπιζητεῖται πανταχοῦ καὶ αἱ καταπληκτικώτεραι ἰδέαι συλλαμβάνονται. Ἀκριβῶς δ' ἐν τῷ σκοπῷ τούτῳ δείκνυται καὶ ἡ διαφορὰ τῆς ἐρασιτεχνίας ἀπὸ τῆς ἐπαγγελματικῆς φωτογραφίας. Ὁ ἐρασιτέχνης ἔχει τὴν φωτογραφικὴν μηχανὴν ἐπὶ τῆς γραβάτας του, ἐπὶ τοῦ πίλου του, ἐπὶ τῆς ῥάβδου του καὶ χωρὶς κανεὶς νὰ τὸν ὑποπτεύῃ, φωτογραφεῖ στιγμιαίως τὴν ξανθὴν τῆς καρδίας του ὑφ' ὅλας τὰς διαθέσεις τῆς φυσιογνωμίας καὶ τοῦ ἔρωτός της. Κρατεῖ τὸ ὅπλον καὶ διὰ τῆς φωτογραφικῆς μηχανῆς, ἥτις ἐν αὐτῷ ὑπάρχει, φονεύει τὸ πτηνὸν καὶ αὐτοστιγμεὶ φωτογραφεῖ αὐτὸ ἐκπνέον καὶ πίπτον. Ἂν ἦνε δύο οἱ ἐρασιτέχναι δύνανται νὰ μονομαχῶσι καὶ νὰ φωτογραφῶσι συνάμα διὰ τῶν ἀπαρατηρήτων μηχανῶν των ὅλας τὰς κινήσεις των καὶ τὰς μεταβολὰς τῆς φυσιογνωμίας ὁ εἷς τὰς τοῦ ἄλλου. Ἂν δὲ τοῦ ἑνὸς ἐκπέσῃ τῶν χειρῶν ἡ σπάθη, δύναται ὁ ἄλλος ἑξάκις νὰ τὴν φωτογραφήσῃ ἕως ὅτου αὕτη τὴν γῆν ἐγγίσῃ. Τοσαύτη ἀνεπτύχθη ἡ ταχύτης! Ἀλλὰ τὰ τελευταῖα ταῦτα πίπτουσιν εἰς τὸν κύκλον τοῦ ἐξ ἐπαγγέλματος πλέον φωτογράφου. Ὁ φωτογράφος σκοπεῖ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς τέχνης καὶ τῆς ταχύτητος. Ζητεῖ νὰ μεταβάλῃ τὴν μηχανήν του εἰς καθρέπτην, ὅπου νὰ ἐγκατοπτρίζωνται, ἀλλὰ καὶ χωρὶς νὰ χάνωνται, ὅλαι αἱ στιγμιαῖαι φάσεις. Καὶ προυχώρησε μέχρι τοσούτου ὥστε νὰ φωτογραφῇ καὶ τὴν φωνὴν ἀκόμη. Εἶναι ἡ τελευταία του ἀνακάλυψις. Συλλαμβάνει ἑκάστην φάσιν ἑνιαίας κατὰ τὸ φαινόμενον κινήσεως εἰς διάστημα κλάσματος ἑνὸς δευτερολέπτου. Κατὰ τὰς οὕτω ληφθείσας τμηματικὰς φωτογραφικὰς ἐντυπώσεις κολλᾷ κατὰ σειρὰν εἰς ἴσα διαστήματα ἐπὶ λωρίδος χαρτίου, ἣν τυλλίσσει στρογγυλοειδῶς οὕτως ὥστε ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος νὰ ἑνῶνται. Καὶ τὴν σειρὰν αὐτὴν τῶν εἰκόνων φέρει εἰς τὸν ταχυόπτην τοῦ Ἄνσουτς τοῦ ὁποίου εἶνε κυκλοτερὲς τὸ ἄνω μέρος, καὶ δύναται διὰ πλακὸς νὰ κινηθῇ καὶ παρατηρεῖ οὕτω ὁ καθεὶς διὰ σχήματος τὴν ἀκριβῆ σειρὰν τῶν φαινομενικῶν κινήσεων τῶν ἀπεικονισμένων ἀντικειμένων. Ἐντεῦθεν δὲ καὶ δύο ἐπιστήμονες γάλλοι μετεχειρίσθησαν τὸν τρόπον τοῦτον, ἵνα φωτογραφῶσι τὴν κίνησιν τῶν χειλέων ὁμιλοῦντος προσώπου, τοῦ ὁποίου τὴν εἰκόνα ἤνωσαν ἐντὸς τοῦ ταχυόπτου οὕτως ὥστε οἱ κωφάλαλοι μάθωσι δι' ἀπομιμήσεως τῶν πρὸ αὐτῶν ἀνελλισσομένων κινήσεων νὰ συνεννοῶνται μετὰ παντὸς ἀνθρώπου, ἄνευ τῶν σχημάτων τῆς σηματολογικῆς γλώσσης. Ἰδοὺ ὅ,τι σκοπεῖ ἡ ἐπαγγελματικὴ φωτογραφία καὶ ὁπόσας ὁδοὺς θὰ διατρέξῃ εἰς τὸ μέλλον, ἃς οὔτε νὰ φαντασθῇ κανεὶς σήμερον δύναται.

Ὑπάρχει ἐντεῦθεν σχέσις τῆς ἐπαγγελματικῆς φωτογραφίας καὶ τῆς ἐρασιτεχνίας; Ἡ φωτογραφία θέλει τὴν πρόοδον καὶ τῶν τεχνιτῶν καὶ τῶν ἐραστῶν αὐτῆς. Εἶνε τέχνη καλαισθητικὴ δίδουσα εἰς μὲν τοὺς πρώτους τὰ προβλήματά της καὶ τὰ μέσα τῆς διαβιώσεως, εἰς δὲ τοὺς δευτέρους τὴν εὐγενῆ καὶ διαμορφωτικὴν τέρψιν της. Ἐγὼ τοὐλάχιστον μεγάλην αἰσθάνομαι χαρὰν ὁσάκις συναντήσω ἕνα ἐραστὴν τῆς τέχνης μου.

Ἐν Πειραιεῖ τῇ 25 Αὐγούστου 1893. ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ ΓΑΖΙΑΔΗΣ

ΕΚΦΡΑΣΙΣ ΨΥΧΙΚΟΥ ΑΛΓΟΥΣ

ΕΠΙ ΤΟΥ ΤΑΦΟΥ ΤΟΥ ΠΟΛΥΚΛΑΥΣΤΟΥ

ΑΝΔΡΕΟΥ Γ. ΚΟΥΠΠΑ

Ὁ βίος του ὑπῆρξεν εὐτυχὴς διότι δὲν εἶχεν ἱστορίαν! Ἐσπούδασεν ἐν Γαλλίᾳ καὶ εἰς τὴν ἐν Βελγίῳ στρατιωτικὴν σχολὴν καὶ νεώτατος ἐπιστρέψας ἐδῶ κατετάχθη εἰς τὸν ἑλληνικὸν στρατὸν καὶ ὑπηρέτησεν εἰς τὸ σῶμα τοῦ ἱππικοῦ μέχρι τοῦ βαθμοῦ τοῦ ὑπολοχαγοῦ ἐν τιμῇ καὶ ἀφοσιώσει ἀγαπώμενος καὶ ἐκτιμώμενος, εὐθύς, σεμνός, μορφωμένος καὶ ἐπίζηλος ἀξιωματικός. Υἱὸς τοῦ φιλοπάτριδος καὶ ἐνθουσιώδους ὁμογενοῦς Κεφαλλῆνος κ. Γερασίμου Κούππα, ἐνυμφεύθη τὴν ἐρασμίαν θυγατέρα τοῦ σεβαστοῦ πολιτευτοῦ κ. Δ. Ν. Καλλιφρονᾶ, δίχως δὲ νὰ βαρύνῃ ἄχθος ὑπέρμετρον ἐτῶν τὴν τλήμονα ὕπαρξίν του, ἐν ᾧ ὁ βίος του διέρρεεν ἐν μέσῳ χαρᾶς καὶ γελώτων, οὐδὲ χρόνος δυσφόριτος νὰ πιέζῃ αὐτήν, ὡσεὶ κεκμηκὼς καὶ μὴ θέλων νὰ παρατείνῃ τὴν ἐν τῇ γῇ διαμονήν του, κατῆλθε ταχέως τὴν χαίνουσαν τοῦ τάφου ἀτραπόν, σπεύδων ἐκεῖ, ἵνα καταθέσῃ ἐπὶ τοῦ ἐρεβώδους χέμματος τὸν πλοῦτον τῶν ἀρετῶν του, καὶ ἐξαφανισθῇ εἰς τὴν ἀτέρμονα αἰωνιότητα τοῦ Παντός. Ὡς φίλος ἦτον ὁ αἰσθηματικώτερος καὶ φίλτερος τῶν φίλων, ἔχων ἀχώριστον σύντροφον τὴν ἀγάπην, ἧς ἡ καρδία του ἦτο πάντοτε πλήρης. Ἔφερεν αὐτὴν ἐπὶ τῶν χειλέων, εἰς τοὺς ὀφθαλμούς, ὅλη δὲ ἡ ἀγαθότης, ὅλος ὁ κόσμος ἀγνώστων συναισθημάτων, συνεφύροντο εἰς ἓν στῆθος, εἰς μίαν καρδίαν, τὴν χρυσῆν καρδίαν τοῦ *Ἀνδρέου Κούππα*.

*
* *

Δὲν ἔχει ἱστορίαν διότι ἀπέθανεν ἐν τῇ προεισαγωγῇ τῆς εὐέλπιδος ζωῆς του· δὲν ἔχει ἄλλας σελίδας, διότι ἐστερήθη τοῦ φωτὸς τοῦ ἡλίου ἐν τῇ ἀνατολῇ τῆς ὑπάρξεώς του. Ὁλόκληρον τὴν ἱστορίαν του ἀποτελοῦσιν αἱ ὀλίγαι αὗται λέξεις. Ἔζησεν ὀλίγον καὶ πολύ, πλειότερον ἴσως τοῦ ἀπειρηκότος πρεσβύτου, ὀλιγώτερον ὅμως τῶν προσδοκιῶν καὶ τῶν πόθων ἡμῶν. Ἔζησε διότι ἤλγησε, διότι ἐπάλαισε καὶ κατὰ τῆς ζωῆς καὶ τοῦ θανάτου, διότι ἀγογγύστως ὑπέμενε βλέπων καθ' ἑκάστην μαραινομένην τὴν πλήρη ὀνείρων ζωήν του. *Ἀλγοῦμεν ἄρα ζῶμεν*. Ἰδοὺ τὸ ἐν τῷ κόσμῳ ἐνθύμημα τοῦ ἀνθρώπου, ζῶντος μᾶλλον διὰ τῆς πληθύος καὶ τῆς ἐκτάσεως τῶν δεινῶν, ἅτινα ἐν τῷ βίῳ ὑφίσταται, ἢ διὰ τῶν μακρῶν ἐτῶν καὶ τοῦ ἀνεφέλου βίου. Τί δύναταί τις ἀκόμη νὰ προσθέσῃ εἰς ζωὴν τοιαύτην ἐγκλείουσαν ἁπλουστάτην ἀλλὰ σπαρακτικὴν ἱστορίαν; Ἔζησε μίαν πρωΐαν διὰ νὰ σβεσθῇ ἐν τῇ μεσουρανήσει του.... Τριάκοντα πέντε ἐνιαυτοὺς κατώρθωσε ν' ἀναγράψῃ ἐν τῷ πίνακι τῆς ζωῆς. Ἡλικία ἐμπνέουσα ἀκόμη, ἡλικία ἐν τῷ λευκώματι τῆς ὁποίας μόλις ἤρξατο νὰ χαράσσηται ἡ ἱστορία τοῦ βίου. Ἡ νεότης δὲν ἔχει ἱστορίαν, ἔχει ὄνειρα, καὶ διὰ τοῦτο δὲν βιογραφεῖται, ἀλλὰ κλαίεται... Κλαίεται, ὁπόταν ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ σταδίου, εἰς

τὸ ὁποῖον ῥίπτεται πλήρης θάῤῥους καὶ πλήρης ἐλπίδων, ἀνακόπτεται αἴφνης ὑπὸ μοίρας βασκάνου . . .

⁂

Πολυφίλητε Ἀνδρέα! Ἐὰν ἐν τῇ παντοτεινῇ νυκτὶ τοῦ τάφου Σου ἠδύνασο νὰ καταμετρήσῃς τὸ ἐνδιαφέρον, μεθ' οὗ ἡ γινώσκουσά Σε κοινωνία παρηκολούθησε τὰς ἡμέρας τῆς ἀγωνίας Σου, τὴν ὀδύνην καὶ τὴν θλίψιν ἣν ἐδοκίμασε πᾶσα γνώριμος ψυχή, βλέπουσα ἐν στυγνῷ καὶ ἀφώνῳ κλαυθμῷ, καταβιβαζόμενον τὸ φέρετρόν Σου περίλουστον ἐξ ἰάσμων καὶ δακρύων εἰς ἄπονον τάφον, θὰ ᾐσθάνετο ἐν ὅλῃ τῇ μετριοφροσύνῃ Σου ἀμύθητον χαράν, διότι θὰ ἐνόεις ὅτι ὁ κόσμος ἐδῶ, ὁ ἐν τῇ διαρκεῖ πικρίᾳ διαβιῶν, δὲν λησμονεῖ ταχέως ἐκείνους, ὧν οἱ νεκρωθέντες παλμοὶ ἀναζῶσιν εἰς τοὺς ἰδικούς του. Ἡ ἱστορία Σου ὑπῆρξε σύντομος, συνοψισθεῖσα ὁλόκληρος εἰς τὰ δάκρυα, ἅτινα μόνη παρηγορία ἀπέμειναν εἰς τὴν ὀρφανευθεῖσαν στοργὴν τῶν ἐπὶ τῆς γῆς ἀγαπησάντων Σε. Πίστευε ὅτι τοὺς τόπους τῆς διαρκοῦς ἐρημίας Σου θὰ ποτίζωσι πάντοτε οἱ σταλαγμοὶ τῶν δακρύων μας . . .

ΔΙΣΤΙΧΑ

Ἔτσι γυρίζει ἀδιάκοπα τῆς τύχης μας ἡ σφαῖρα
Πότε μὲ νύχτα καὶ σκοτιά, πότε μὲ φῶς καὶ ἡμέρα.

Τὰ χείλη τρέμουν νὰ σ' τὸ ποῦν μήπως ἀλλάξῃς γνώμη
Μὰ πόσα λέν' τὰ μάτια μου δὲν 'ξάνοιξες ἀκόμη.

Μελαχρινὴ εἶσ' ἄστατη, σὰν τ' ἄστατο τὸ κῦμα
Ἐγὼ ποθῶ γιὰ σὲ οὐρανό, καὶ σὺ μοῦ σκάφτεις μνῆμα.

Τ' ἀστέρια λέν' σ' τὴ γῆ ἀπὸ σὲ «εἶν' κόσμοι πιὸ μεγάλοι»
Τὰ δυό σου μάτια κρένουνε «Ἐγὼ εἶμαι, κ' ὄχι ἄλλη».

Ἂν εἶχα τόση δύναμι, ὅση φωτιὰ γιὰ σένα,
Θ' ἀνάσταινα τὰ πλάσματα, θἄκαιγα τὰ πλασμένα.

Εἶσαι διαμάντι ὁλόφωτο, σ' τὸ τόσο μου σκοτάδι
Μ' ἀνοίγεις τὸν Παράδεισο, μοῦ ῥίχνεις φῶς 'ς τὸν Ἅδη.

Ζάκυνθος 1893 Δ. Ι. ΜΑΡΓΑΡΗΣ

PAUL DESJARDIN DE RÉGLA

Μεγίστην βεβαίως παρέχομεν ὑπηρεσίαν εἰς τὸν φιλολογικὸν ἡμῶν κόσμον, γράφοντες μονογραφίαν τοῦ διακεκριμένου γαλάτου συγγραφέως κ. Paul Desjardin de Régla, γνωστοῦ ἐν τῷ φιλολογικῷ τῆς Ἑσπερίας κόσμῳ ὑπὸ τὸ ὄνομα Paul de Régla, ὄνομα πασίγνωστον καὶ ἀγαπητόν.

Ὁ Paul de Régla, γεννηθεὶς ἐν Ἀλγερίᾳ, διῆλθε μέγα μέρος τοῦ βίου του ἐν τῇ Ἀνατολῇ, ταῖς Ἡνωμέναις Πολιτείαις καὶ τῷ Λονδίνῳ. Ἀληθὴς ὢν κοσμοπολίτης καὶ ὑπέροχον κατέχων θέσιν ἐν τῇ ἀριστοκρατικῇ τῆς Γαλλίας τάξει, συνέχων δηλαδὴ ἐν ἑαυτῷ τὴν ἀριστοκρατίαν τοῦ πνεύματος καὶ τοῦ γένους, ἔχει οὐδὲν ἧττον εἰς μέγαν βαθμὸν ἀνεπτυγμένα τὰ πατριωτικὰ συναισθήματα καὶ εἰς τὰς δεινὰς τῆς Γαλλίας περιστάσεις διεκρίθη διὰ τὰς πολυτίμους ὑπηρεσίας, ἃς προσήνεγκε τῇ πατρίδι του. Χαρακτῆρος ἀνεξαρτήτου καὶ ἱπποτικῆς φύσεως, ὑπεστήριξε ἀείποτε τὰ δίκαια τῶν καταπιεζομένων καὶ ἐκηρύχθη πάντοτε πρόμαχος τῶν ἀπολεσθεισῶν ἢ ὡς τοιούτων θεωρουμένων ὑποθέσεων· τούτου τρανὸν μαρτύριον πρόκειται ὁ ὑπὲρ τοῦ Σουλτάνου Μουράτ, τοῦ δεσμώτου τοῦ Τσιραγάν, ἔνθους αὐτοῦ ἀγών.

Ὡς ἐπιστήμων, ὡς ἰατρὸς εἰς οὐδεμίαν σχολήν, εἰς οὐδεμίαν μερίδα προσεχώρησεν· τοὐναντίον δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ὁ πρόδρομος τῆς διδασκαλίας τοῦ ἀδήλου ὑπνωτισμοῦ, τοῦ τοσοῦτον ἤδη διαδοθέντος· ἐνθυμοῦνται ἀκόμη ἐν Παρισίοις, ὡς ἐνθυμοῦνται βεβαίως ὅλοι οἱ ἐπιστήμονες, οἱ τὰς προόδους τοῦ ὑπνωτισμοῦ ἐν τῇ ἰατρικῇ ἐπιστήμῃ ἀκολουθοῦντες, τὰ ἐκπληκτικὰ αὐτοῦ μαγνητιστικὰ καὶ ὑπνωτικὰ πειράματα, περὶ ὧν μέγας ἐγένετο λόγος ἐν τῷ ἐπιστημονικῷ τῆς Ἑσπερίας κόσμῳ κατὰ τὰ ἔτη 1868, 1869 καὶ 1870. Ἐπίατρος τοῦ 58ου συντάγματος τῆς γαλλλικῆς ἐθνοφρουρᾶς κατὰ τὸν γαλλογερμανικὸν πόλεμον, παρευρέθη εἰς τὰς μεγάλας παρὰ τοὺς Παρισίους μάχας. Παραιτηθεὶς ἐπὶ τῆς *Κομμούνας,* ἀνεχώρησε τῆς Γαλλίας μικρὸν μετὰ τὴν κατάληψιν τῶν Παρισίων ὑπὸ τοῦ στρατοῦ τῶν Βερσαλλιῶν. Τὰ φοβερὰ τότε γεγονότα καὶ αἱ λυμαινόμεναι τὴν γαλλικὴν πολιτείαν κομματικαὶ διαπάλαι, δεινὸν κατήνεγκον τραῦμα εἰς τὴν πλήρη ἀκραιφνοῦς πατριωτισμοῦ καρδίαν του καὶ τὸν ἀπεμάκρυνον διὰ παντὸς τῆς πολιτικῆς, πρὸς ἣν οἱ

πολλοὶ φίλοι του τὸν ἔσυρον, ὡς μεγάλας δυνάμενον νὰ παράσχῃ τῇ Γαλλίᾳ ὑπηρεσίας.

Ἔκτοτε ὁ Paul de Régla ἐπεδόθη ὁλοψύχως εἰς τὰς ἐπιστημονικὰς μελέτας του, μακρὰς καὶ ἐπιπόνους ἀναλαμβάνων ἐπιστημονικὰς περιοδείας. Ἐκτὸς δ' ἰατρικῶν τινων συγγραμμάτων, ἃ μεγάλην ἐνεποίησαν ἐντύπωσιν διὰ τὴν ἀκρίβειαν μεθ' ἧς πραγματεύεται τὰ ἐν αὐτοῖς θέματα, ἔγραψε καὶ ἱστορικὰς καὶ φιλοσοφικὰς πραγματείας, ἀναδειξάσας αὐτὸν ὡς ἕνα τῶν ἐπιφανεστέρων τῆς Γαλλίας συγγραφέων.

Καὶ ἱστορικαὶ μὲν εἰσὶν αἱ «La Turquie officielle» καὶ «Les Bas-fonds de Constantinople», ἐν αἷς δι' ἱστορικοῦ ὅλως κύρους καὶ ἀκριβεστάτων περιγραφῶν λόγος γίγνεται περὶ Τουρκίας τῆς ἐπισήμου, περὶ τῆς Τουρκίας δηλαδὴ τῆς ὑπὸ τὸ ἐξωτερικὸν αὐτῆς ἔνδυμα παρουσιαζομένης, καὶ περὶ τῆς Τουρκίας τῆς ἀνεπισήμου, τῆς ὑποχθονίου, τῆς ὑπὸ τὸ ἐξωτερικὸν ἔνδυμα κρυπτομένης. Ἡ Τουρκία τοῦτ' ἔστιν ἐξετάζεται ὁποία εἶναι ἐξωτερικῶς, ὑπὸ τὴν φαινομένην αὐτῆς ἐπιφάνειαν, καὶ ὁποία εἶναι ἐσωτερικῶς ὑπὸ τὴν λανθάνουσαν αὐτῆς ὄψιν καὶ *ἀντίφασιν*.

Ἡ πολιτική, ὁ βίος, τὰ ἤθη καὶ τὰ ἔθιμα τῶν ἀπαρτιζόντων τὸ σύνολον τῆς Ὀθωμανικῆς Πολιτείας, περιγραφόμενα ἀκριβῶς, καθιστῶσι τὰ ἔργα ταῦτα μεγίστης ἱστορικῆς ἀξίας· αἱ ζωηραὶ εἰκόνες τῶν ἑλληνίδων γυναικῶν, τῶν ὀθωμανίδων, τῶν ἀρμενισσῶν, τῶν ἰουδαίων, τῶν ἱερειῶν τῆς Σαπφοῦς, τῶν χασισοσοτῶν κτλ., τεχνηέντως παρεμβαλλόμεναι, δίδουσι σπουδαιοτέραν ἱστορικὴν ἀξίαν εἰς ταῦτα, καὶ τέλος αἱ πολλαὶ καὶ ποικίλαι περιγραφαί, αἱ ἀμερόληπτοι τοῦ ψυχολόγου συγγραφέως κρίσεις καὶ παρατηρήσεις, συμπληροῦσαι τὴν διττήν, ὑπὸ τὰς δύο ὄψεις της, μελέτην τῆς Τουρκίας, παρέχουσι διὰ τῶν «Turquie officielle» καὶ «Bas-fonds Constantinople» ἔργα ἐξόχου ἱστορικῆς ἀξίας.

Φιλοσοφικαὶ δὲ ἢ μᾶλλον φιλοσοφικοϊστορικαὶ εἰσὶν ὁ «Jèsus de Nazareth» καὶ ἡ «Théologie Musulmane.—El ktab des lois secrètes de l'amour», ἔργα ὑπὸ μεγάλης στεφθέντα ἐπιτυχίας.

Καὶ ἡ μὲν «Jésus de Nazareth» εἶναι ἔργον ἐξόχως ἐπιστημονικόν, ἀναπτύσσον καὶ περιγράφον, ἐν ὡραίαις γραμμαῖς, τὰ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἀποδεικνῦον δ' ὁποία ἔδει καὶ ὁποία πρέπει νὰ ἦναι ἡ ὀφειλομένη λατρεία τῷ Σωτῆρι· πραγματεύεται μετὰ τῆς διακρινούσης αὐτὸν ἐμβριθείας τὰς ὑψίστας ἠθικὰς καὶ φιλοσοφικὰς ἀρχὰς τοῦ Εὐαγγελίου καὶ ἀποδεικνύει, ὅτι διὰ τῆς ἐφαρμογῆς αὐτοῦ καὶ μόνον εἶναι ἐφικτὴ ἡ ἐπίτευξις τοῦ ἠθικοῦ, πνευματικοῦ καὶ ὑλικοῦ ἀγαθοῦ.

Ὅ,τι δ' εἶναι ἐν τῷ ἔργῳ τούτῳ σπουδαιότερον καὶ ὑψηλότερον, εἶναι ἡ κατὰ τὸ παράδειγμα τοῦ Πλάτωνος, τοῦ Μώρου, τοῦ Καμπανέλλα, ἰδανικὴ πολιτεία τοῦ Paul de Régla, βασιζομένη ἐπὶ τῆς φιλοσοφίας τοῦ Εὐαγγελίου καὶ ἐξ αὐτοῦ ἀρυομένη τὰς ἀρχάς της. Ἡ ἰδανικὴ αὕτη πολιτεία τοῦ Régla φέρουσα τὸ ὄνομα *Ἰησουνισμὸς* (Jésunisme), ὡς ἑδραζομένη ἐπὶ τῆς διδασκαλίας τοῦ Ἰησοῦ, κατέστη τὸ θέμα μεγάλων φιλοσοφικῶν μελετῶν, καὶ ὁ φιλολογικὸς τῆς Ἑσπερίας κόσμος ἀπεθαύμασεν ἐν αὐτῇ ἔργον μεγίστης φιλοσοφικῆς καὶ ἐπιστημονικῆς ἀξίας.

Ἡ δὲ «Théologie Musulmane, El Ktab des lois secrètes de l'amour» ἀφορῶσα εἰς τὸ οὐσιωδέστερον τῆς Ὀθωμανικῆς θρησκείας ζήτημα τῶν σχέσεων τῶν δύο φύλων καὶ καθορίζουσα τὰς ἀρχάς, καθ' ἃς ἡ τοῦ Μωάμεθ θρησκεία ἐννοεῖ τὴν ὕπαρξιν καὶ σύστασιν τῆς οἰκογενείας, τῆς πρωτογενοῦς ταύτης τῆς πολιτείας ἐκφάνσεως, εἶναι ἔργον σπουδαῖον καὶ ἀπαραίτητον εἰς πάντα, καὶ ἰδίᾳ εἰς τοὺς ἀσχολουμένους περὶ τὴν κοινωνιολογίαν καὶ τὴν συγκριτικὴν θεολογίαν.

Τὸ ποικίλον ὅμως τῆς ὕλης, ὁ βίος τῶν χαρεμίων, τὸ πλῆθος τῶν ἐν αὐτῇ ἐπεισοδίων, τὰ ἤθη καὶ ἔθιμα τῶν ὀθωμανῶν καὶ ὀθωμανίδων, καὶ τέλος τὰ σχόλια τοῦ συγγραφέως, γνωρίζοντος νὰ συνδυάζῃ τὸ σοβαρὸν καὶ σπουδαῖον μετὰ τοῦ εὐτραπέλου καὶ ζωηροῦ, καθιστῶσιν αὐτὸ καὶ τερπνὸν ἅμα ἀνάγνωσμα μεγίστου ἐνδιαφέροντος καὶ ἀδιαπτώτου ψυχαγωγίας.

Ἅπαντα τὰ ἔργα τοῦ Paul de Régla, μεγάλης τυχόντα διαδόσεως διὰ τὴν ἀξίαν αὐτῶν καὶ πολλὰς ἀριθμοῦντα ἐκδόσεις, μετεφράσθησαν ἤδη ἐν Ἀγγλίᾳ, Ἰταλίᾳ, Ῥωσσίᾳ καὶ Γερμανίᾳ.

Περὶ δὲ τῆς ἰδανικῆς αὐτοῦ πολιτείας, τοῦ *Ἰησουνισμοῦ*, μέγας ἐγένετο λόγος καὶ κρίνεται ὡς ἡ ἐπιτυχεστέρα καὶ ἡ ἐπὶ ἀληθεστέρων βάσεων ἑδραζομένη, πρὸς δὲ καὶ ἡ ὀλιγωτέρας ἠθικὰς οὐτοπίας περικλείουσα. Κατὰ ταύτην ὁ Ἰησοῦς εἶναι ἐπαναστάτης ἀρχῶν, ἐν ὅλῃ τῇ ὑψηλοτέρᾳ τῆς λέξεως ἐννοίᾳ, ἐπαναστάτης θεῖος ἐν τῇ πολιτικῇ καὶ ἐν τῇ θρησκείᾳ.

Ἐὰν δὲ κατέκρινε τοὺς Φαρισαίους, κατέκρινεν αὐτοὺς οὐχὶ μόνον διότι τὴν τῶν προγόνων πίστιν ὑποκατέστησαν δι' ἀνωφελοῦς καὶ ἀήθους ἐξωτερικῆς λατρείας, διὰ πομπωδῶν ἐξωτερικῶν προσποιήσεων, ἀλλὰ κυρίως καὶ πρώτιστα, διότι οὗτοι ἀντιπροσωπεύουσι τὴν συντηρητικὴν ἐν τῇ προόδῳ μερίδα, τὴν μερίδα τὴν ἀντιτασσομένην κατὰ πάσης προσπαθείας τεινούσης εἰς κοινωνικὴν μεταρρύθμισιν. Εἰς τὰς ὑπο-

κριτικὰς ἐκδηλώσεις τῆς ἐξωτερικῆς λατρείας ἀντιτάσσει τὴν εἰλικρινῆ καὶ ἐνδόμυχον προσευχήν, εἰς τὴν ἱεραρχίαν τῶν ἀρχαίων θεσμῶν τὴν κοινοκτημοσύνην, τὴν ἀπόλυτον ἐλευθερίαν τῶν Ἐσσαίων ἰουδαίων.

Ὁ Ἰησοῦς θέτων τὰς βάσεις τῆς πολιτείας του ἔδωκεν εἰς τὴν γυναῖκα τὸ ἀρχικὸν αὐτῆς γόητρον, οὗ ὁ μωσαϊκὸς νόμος τὴν ἀπεστέρει ἐν μέρει. Ἡ γυνή, οὐχὶ ἡ δούλη τοῦ ἀνδρός, ἀλλ' ἡ σύντροφος καὶ ὁμοία του, ἡ μετ' αὐτοῦ ἀποτελοῦσα ἁρμονικὸν ὅλον ἑνὸς σώματος καὶ μιᾶς ψυχῆς, ταὐτοχρόνως μετ' αὐτοῦ παθαινομένη καὶ συναισθανομένη, εἶναι μία τῶν πρωτίστων ἢ μᾶλλον ἡ πρώτη καὶ κυριωτέρα βάσις τῆς πολιτείας ταύτης, διότι ἡ γυνή, ἧς τὴν φύσιν ὁ θεὸς παρεσκεύασεν ἐπὶ τὰ ἔνδον ἔργα καὶ ἐπιμελήματα καὶ εἰς ἣν θεόθεν ἀνετέθη ὁ *ἐσωτερικὸς κόσμος* τοῦ διαπλάττειν καὶ διατηρεῖν, ἤτοι ὁ οἰκογενειακὸς βίος μετὰ τῆς οἰκιακῆς ἀγωγῆς, πρέπει νὰ ἔχῃ, κατὰ τὸν *Ἰησουνισμόν*, τὰ αὐτὰ μετὰ τοῦ ἀνδρὸς πολιτικὰ δικαιώματα, ὧν ἐμμέσως, τρόπον τινά, θ' ἀπολαύῃ, συσκεπτομένη καὶ δίδουσα τὴν γνώμην της περὶ τοῦ τρόπου τῆς ἐνασκήσεως τῶν ὑπὸ τοῦ ἀνδρὸς κεκτημένων δικαιωμάτων, ἅ, ὡς ἐκ τοῦ ἑνιαίου τοῦ ἀνδρὸς καὶ τῆς γυναικὸς βίου, καὶ εἰς αὐτὴν ἀνήκουσιν.

Ἡ δὲ οἰκογένεια, ἧς ἡ γυνὴ ἀποτελεῖ τὸν πυρῆνα, διὰ τὸν ἁπλούστατον λόγον ὅτι ὁ *ἐσωτερικὸς κόσμος* προηγεῖται τοῦ *ἐξωτερικοῦ* καὶ διότι αἱ ἐξωτερικαὶ ἐκδηλώσεις καὶ δράσεις προϋποθέτουσιν πρότερον ἐσωτερικὰς τοιαύτας, ὀφειλομένας εἰς τὴν γυναῖκα, ἅτε εἰς τὰ ἔνδον ἔργα καὶ ἐπιμελήματα τετραμμένην, εἶναι ὁ μικρόκοσμος, ἡ συνοπτικὴ οὕτως εἰπεῖν, περίληψις τοῦ κοινωνικοῦ μικροκόσμου.

Ἐπὶ τῆς γυναικὸς καὶ τῆς οἰκογενείας ἐν συνόλῳ, κατὰ τὴν κατὰ Χριστὸν διάπλασιν, ἑδράζεται ἡ πολιτεία τοῦ Paul de Régla, περὶ ἧς ἀρκούμεθα εἰς τἀνωτέρω μόνον, ὡς μὴ ὑπάρχοντος ἱκανοῦ χώρου πρὸς λεπτομερῆ μελέτην. Προσθέτομεν μόνον, ὅτι οἱ ἀρχηγοὶ τῆς οἰκογενείας, ἀντιπροσωπεύοντες ἐν τῇ πολιτείᾳ ἑκάστην οἰκογένειαν, ἀποτελοῦσι τὸν πυρῆνα τῆς ἐν τῇ ἰδανικῇ ταύτῃ πολιτείᾳ κοινότητος· αἱ κοινότητες τὰς ἐπαρχίας καὶ αἱ ἐπαρχίαι τοὺς νομοὺς ἢ διαμερίσματα, οἱ δὲ ἀρχηγοὶ οἰκογενειῶν, οἱ κατὰ νομοὺς ἐκλεγόμενοι, θ' ἀποτελέσωσι τὴν κεντρικὴν ἐξουσίαν, τὴν Βουλήν.

Ταῦτα ἐν συνόψει περὶ τοῦ Paul Desjardin de Régla, ἐπιφυλασσόμενοι λεπτομερέστερον νὰ ποιήσωμεν μνείαν αὐτοῦ τε καὶ τῶν ἔργων του, ἐν προεισαγωγῇ μεταφράσεως ἔργου του, προσεχῶς ὑφ' ἡμῶν ἐκδοθησομένου.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Κ. ΣΚΑΛΙΕΡΗΣ

Paul Desjardin de Régla

Φίλτατε Ἀρσένη,

ΤΙ νὰ κάμῃ κανεὶς ὅταν ἔρχεται στὴν Ἑλλάδα καὶ δὲν μπορεῖ νὰ μείνῃ ὅσο θέλει; Σᾶς ἔταξα ἕνα διηγηματάκι καὶ βλέπω ποῦ δὲν προφταίνω παρὰ νὰ σᾶς γράψω πάλε ἕνα μικρούτσικο γράμμα. Τί καλὰ ποῦ θὰ εἴτανε νὰ εἴμαστε σὰν τἀηδόνια! Τραγουδοῦν κ' ἔννοια δὲν ἔχουν. Ἅμα ἀρχίσῃ τὸ τραγούδι.βαστᾷ ὧρες καὶ δὲ σώνεται. Ἐμεῖς θέλουμε κούρδισμα καὶ πολλὲς φορὲς μήτε ξέρουμε ποῦ ἀφήσαμε τὸ κλειδί. Γυρέβουμε, ψάχνουμε, τίποτα! δὲν τὸ βρίσκουμε. Ἢ τὸ βρίσκουμε κι ἄξαφνα στέκεται τὸ ρολόγι, δίχως νὰ βλέπουμε τὸ λόγο. Πολεμοῦμε κάτι νὰ κάμουμε, κάτι νὰ γράψουμε, κάτι νὰ τραγουδήσουμε καὶ μεῖς· τοῦ κάκου! χάθηκε τὸ κλειδί, ἔσπασε τὸ ρολόγι κι ἀηδόνι μέσα μας δὲν ἔχουμε ποῦ νὰ κελαηδᾷ μοναχό του.

Φοβοῦμαι μὴν ἔπαθα καὶ γὼ κανένα τέτοιο δυστύχημα. Ὅσο κάθουμαι στὴν Ἑλλάδα, δὲ μ' ἀρέσει πολὺ νὰ γράφω· μ' ἀρέσει νὰ σεργιανίζω, νἀνοίγω τέσσερα τὰ μάτια μου, γιὰ νὰ κοιτάζω, τέσσερα τάφτιά μου, γιὰ νἀκούω. Πόσα δὲν ἔχει κανεὶς νἀκούσῃ καὶ νὰ δῇ! Ὅπου πατήσῃς, δυὸ κόσμοι ζωντανέβουνε μπροστά σου, ὁ καινούριος μας ὁ κόσμος, ποῦ θέλει μελέτη, ποῦ θέλει ψυχὴ νὰ τὸν καταλάβῃς, κι ὁ κόσμος ὁ ἀρχαῖος ποῦ ἄφησε παντοῦ στὴν Ἑλλάδα ἅγια μνημεῖα, ὀνόματα περίφημα. Περίφημα ὀνόματα ποῦ τὰ λέω κι ἀνατριχιάζω! Μὴ νομίζετε πῶς δὲ μὲ μέλει γιὰ τοὺς ἀρχαίους, πῶς εἶμαι κανένας βάρβαρος καὶ πῶς ἡ ποίησή τους δὲ μὲ λωλαίνει. Πρέπει μάλιστα νὰ σᾶς πῶ τί μ' ἔτυχε μιὰ φορὰ ἀπὸ τὴ λατρεία ποῦ τοὺς ἔχω. Κάμποσο γελοῖο κι ἀφτό. Πήγαινα μιὰ μέρα περίπατο στὸν Κολωνὸ καὶ στὸ δρόμο ποῦ πήγαινα, χωρὶς νὰ τὸ θέλω, θυμήθηκα τοὺς στίχους ἐκείνους, τοὺς ὡραίους, ποῦ λέει ὁ χορὸς στὸν Οἰδίποδα, ὅταν ἔρχεται στὸν **ἀργῆτα Κολωνόν.** Ἄξαφνα ἄρχισα νὰ φωνάζω δυνατά, νὰ φωνάζω τοὺς στίχους καὶ νὰ περπατῶ· **ἵν' ὁ βακχιώτας ἀεὶ Διόνυσος ἐμβατεύει θεαῖς ἀμφιπολῶν τιθήναις.**

Θαρροῦσα πῶς εἴμουνα μόνος κι ἄνοιγα τὴ φωνή μου. Πίσω μου ὅμως ἐρχουνταν ἕνας καὶ μ' ἄκουσε. Φαίνεται πῶς μὲ γνώριζε. Τὰ **ἐμβατεύει** ἀφτὰ καὶ τὰ **ἀμφιπολῶν** τοῦ χτύπησαν παράξενα στάφτὶ καὶ τὴν ἄλλη μέρα πῆγε κ' εἶπε στὴν Ἀθῆνα.

— Ὁ Ψυχάρης τρελλάθηκε. Μιλεῖ τώρα καθαρέβουσα.
Ἀλήθεια, καλήτερα ἀπὸ καθαρέβουσα! Κρυσταλλέβουσα εἶταν ἐκείνη. Ὁ ποιητὴς ὅμως, ὅταν ἔχει στὸ νοῦ του στίχους, δὲν πρέπει τίποτα νὰ προσέχῃ μήτε νὰ τοῦ μέλῃ γιὰ τὶ μπορεῖ νὰ πῇ ὁ κόσμος. Ἔτσι καὶ γὼ τὸ Σοφοκλῆ μου καὶ δρόμο! Πήγαινα μπρὸς καὶ τραγουδοῦσα·

> Εὐίππου, ξένε, τᾶσδε χώ-
> ρας ἵκου τὰ κράτιστα γᾶς ἔπαυλα,
> τὸν ἀργῆτα Κολωνόν, ἔνθ'
> ἁ λίγεια μινύρεται
> Θαμίζουσα μάλιστ' ἀη-
> δὼν χλωραῖς ὑπὸ βάσσαις.

Τί νόστιμα, τί χαριτωμένα ποῦ κελαηδοῦσε ἐκεῖνο τἀηδόνι! Πρέπει νὰ τὸ ξανακούσουμε καμιὰ μέρα. Πρέπει καμιὰ μέρα κ' ἡ ταλαίπωρή μας ἡ γλῶσσα, ποῦ σὰ νὰ εἶτανξένη, ἐξόριστη καὶ κείνη σέρνεται στοὺς δρόμους καὶ καμιὰ πόρτα δὲ θέλει νἀνοίξῃ μπροστά της, πρέπει μιὰ μέρα νὰ τὴ φιλοξενίσῃ ὅλη ἡ Ρωμιοσύνη. Μικρὰ πράματα γυρέβει καὶ κείνη καὶ τὰ μικρὰ δὲ θέλουνε νὰ τῆς τὰ δώσουν. Τί ζητάει ἡ κακομοίρα, ἡ παραπονεμένη; Ἡ πατρίδα της νὰ τὴ φιλέψῃ. Πῶς νὰ τῆς τἀρνηθοῦμε; Ἔλα, ἔλα, νὰ τῆς φωνάξουμε, τῆς καημένης. Δὲ σὲ διώχνουμε πιά· σ' ἀγαποῦμε, σὲ μιλοῦμε καὶ θὰ σὲ γράφουμε. Ὁ Κολωνός σου ἐσένα θὰ εἶναι ἡ Ἑλλάδα ὅλη.

Τότες, φίλε μου, θὰ δῇς πόσο θὰ σὲ τρελλάνῃ τὸ καινούριο μας τἀηδόνι. Ὅσο μὲ τρέλλανε καὶ μένα ὁ Σοφοκλῆς! Τότες θὰ τὸ χαροῦν οἱ δάφνες, τἀμπέλια κ' οἱ ἐλιές! Τὸ ἔρημο ἄλσος θὰ ζωντανέψῃ, γιατὶ μέσα του, ἀνάμεσα στὰ φύλλα καὶ στὰ δέντρα, θἀκουστῇ τραγούδι ζωντανό.

Τί ὡραῖα χρονια ποῦ θὰ εἶναι ἐκεῖνα! Θἄχουμε ἄλλη Ἑλλάδα, θἄχουμε καινούριο ἀηδόνι στὴν ἀρχαία μας τὴν Ἑλλάδα.

Τἀηδόνι προσμένω νὰ φανῇ. Σᾶς γράφω καὶ γὼ τότες περισσότερα.

Ὁ φίλος σας
ΨΥΧΑΡΗΣ

ΤΟ ΕΠΙΣΤΡΑΦΕΝ ΑΝΘΟΣ

Τὸ πρῶτο σά μου ἔδωσες ἐρωτικὸ φιλί σου,
('Αλλοίμονο! τὶ γλήγωρα ἐπέρασ' ὁ καιρός!)
Ἕν ἄνθος εἰς τὸ στῆθός σου πῶς εἶχες ἐνθυμήσου,
Και πῶς μὲ μέθη τ' ἅρπαξα σὰ νἆτον θησαυρός.

Ὡς τώρα πῶς τὸ λάτρευα μόν' ἡ καρδιά μου ξέρει·
Ὅσαις φοραῖς τὸ κύτταζα ἀμέσως ἡ πτωχὴ
Ἔννοιωθε σὰ παράπονο, σὰ κλαψερὸ ἀέρι
Τὸ γλυκερό σου φίλημα μέσα της ν' ἀντηχῇ.

Ἀλλὰ ὁ χάρος ὁ σκληρὸς (τοῦ πρέπει τ' ὄνομά του)
Μ' ἐκυνηγοῦσεν ἔκτοτε καὶ τώρα μὲ κρατεῖ.
Σὰν ἔχει μέσα του κανεὶς τὸ σπέρμα τοῦ θανάτου
Γιατί, Θεέ μου, ἔρωτα κι' ἀγάπη νὰ ζητῇ;

Λάβε λοιπὸν τὸ ἄνθος Σου, αὐτὸ τ' ἀγαπημένο,
Ἀπὸ στεφάνι νεκρικὸ σὰ νἄτανε παρμένο,
Κι' ὡς μόνη χάρι, σὰν τὸ 'δῇς, αὐτὸ θὰ σοῦ ζητήσω,
Νὰ πῇς· «Ἄχ! πῶς μοῦ τ' ἅρπαξε, πῶς μοῦ τὸ στέλλει πίσω!»

ΓΟΥΣΤΑΥΟΣ ΛΑΦΦΩΝ

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ Ν. ΛΕΒΙΔΗΣ

Ο τῇ 2 Μαΐου 1893 ἔτους ἀποθανὼν **Δημήτριος Ν. Λεβίδης** καταλέγεται ἐν τῇ σεπτῇ χορείᾳ τῶν ἀνδρῶν ἐκείνων, οἵτινες, λήγοντος τοῦ *Ἱεροῦ ἀγῶνος*, πρῶτοι αὐτοὶ ἔθηκαν τὰ θεμέλια καὶ τὰς βάσεις τοῦ νεωτέρου Ἑλληνικοῦ Κράτους, ἐν ἐποχῇ, καθ' ἣν οὐδὲν σχεδὸν ἐν τῇ Πολιτείᾳ καὶ ἐν τῇ καθόλου διοικήσει ὑπῆρχε τὸ σταθερὸν καὶ τὸ κατὰ παράδοσιν, πάντα δὲ περίπου πρῶτον τότε ἐγίγνοντο καὶ ἐμορφοῦντο. Τιμὴ μεγίστη καὶ εὐγνωμοσύνη ἀΐδιος ὀφείλεται τοῖς οὕτω τότε μοχθήσασιν, οἵτινες, μετὰ μακραίωνα καὶ ζοφερὰν δουλείαν καὶ πόλεμον πολυετῆ τε καὶ καταστρεπτικώτατον, εὑρόντες καὶ παραλαβόντες τὸν τόπον ἐκ πυρὸς καὶ σιδήρου ἐρείπιον ἀπὸ ἄκρου εἰς ἄκρον, μετὰ πληθυσμοῦ μικροῦ καὶ οἰκονομικῶς καταστραφέντος, ἄνευ μέσων κατώρθωσαν νὰ συγκροτήσωσι, νὰ μορφώσωσι καὶ νὰ τελειοποιήσωσι τὰς ποικίλας ὑπηρεσίας τοῦ Κράτους. Ὁ ἀφ' ἡμῶν ὅμως ἀρτίως μεταστὰς παρουσιάζει ἐπὶ πλέον καὶ τοῦτο τὸ ἰδιάζον, ὅτι ἀποθανὼν ἐν γήρᾳ βαθυτάτῳ, ἐνδελεχῶς καὶ τελεσφόρως καὶ ἄνευ θορύβου ἐπὶ ἑξήκοντα καὶ ἐπέκεινα συναπτὰ ἔτη ὑπέρ τε τοῦ Κράτους καὶ τῆς Κοινωνίας εἰργάσθη, τότε δὲ μόνον ἀκριβῶς κατέπαυσεν ὑπηρετῶν, ὅτε μετ' ὀλίγας μόνον ὥρας ἐξέπνεεν, ὡς οἱ περιστοιχίζοντες αὐτὸν καὶ ἐπὶ ἀνηκέστῳ συμφορᾷ ὀλοφυρόμενοι ὑπάλληλοι τοῦ *Μετοχικοῦ Ταμείου τῶν πολιτικῶν ὑπαλλήλων* ἐνθυμοῦνται.

Καὶ σκοπὸς μὲν λοιπὸν τῶν σημειώσεων ἡμῶν τούτων δὲν εἶναι, ὡς ἐνίοτε οἱ βιογραφοῦντες συνειθίζουσι, νὰ πλάσωμεν ἐξαίφνης ὑπηρεσίας, μὴ παρασχεθείσας, ἢ καὶ τὰς παρασχεθείσας νὰ ὑπερτιμήσωμεν. Θέλομεν ἄρα

συντόμως σημειώσει τινὰ περὶ τοῦ ἀνδρὸς ἀναμφισβήτητα, ἢ ἐξ ἐπισήμων ἐγγράφων προκύπτοντα, τὴν παρὰ πάντων ὁμολογηθεῖσαν μετριοφροσύνην τοῦ τετελευτηκότος σεβόμενοι, ὅστις οὐδέποτε περὶ τῶν ὑπηρεσιῶν αὐτοῦ ὡμίλησε.

Γεννηθεὶς ἐν Ταταούλοις τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐν 1806 ἔτει, ἔζησεν ἔτη ἑπτὰ καὶ ὀγδοήκοντα. Ὅτε ἄρα ἐξερράγη ἡ Ἑλληνικὴ Ἐπανάστασις ἦγε τὸ 15ον ἔτος τῆς ἡλικίας, σπουδάζων ἐν Κωνσταντινουπόλει ὑπὸ τοὺς πρώτους τῶν ἐκεῖ λογίων Ἑλλήνων. Καὶ ὁ μὲν πατὴρ αὐτοῦ **Νικόλαος Λεβίδης**, ὁ καὶ **Τσαλίκης** ἐπικαλούμενος, λόγιος καὶ αὐτός, ἦν ἐκ τῶν προυχόντων τῆς Κωνσταντινουπόλεως (1) καὶ ἐξ οἰκογενείας Βυζαντινῆς ἀρχαιοτάτης, ἡ δὲ μήτηρ ἦν ἐπίσης ἐκ τῶν λογίων γυναικῶν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, πολύγλωσσος καὶ μουσικὴ ἀρίστη. Τινὲς τῶν παρὰ τῇ οἰκογενείᾳ σωζομένων ἰδιογράφων ἐπιστολῶν αὐτῆς εἰσὶ παράδειγμα καλλιλογίας τε καὶ φιλοπατρίας. Τοιουτοτρόπως κατὰ τὸ 1819 ἔτος, τῇ 29 Ὀκτωβρίου, ἔγραφεν αὕτη ἐκ Κωνσταντινουπόλεως πρὸς τὸν εἰς Μολδοβλαχίαν προσωρινῶς μετὰ τοῦ υἱοῦ αὐτῶν **Ἀλεξάνδρου** μεταβάντα σύζυγον τοὺς ἑξῆς ἐνδεικτικοὺς λόγους: «Τὸν Ἀλέ»ξανδρον μητρικῶς εὔχομαι, περὶ τοῦ ὁποίου δὲν μὲ γράφετε παντελῶς »εἰς τί καταγίνεται. Εἰπέτε τον σᾶς παρακαλῶ νὰ ἀρχίσῃ νὰ μεταφράζῃ »κανένα βίον *ἀπὸ τὸν Πλούταρχον*, καὶ μὲ κάθε κελαράσην νὰ μᾶς »στέλλῃ ἐδῶ τὰς μεταφράσεις, καὶ *προστάξατέ τον νὰ μεταφράζῃ »καθ' ἡμέραν*...»

Ὀλίγῳ μετὰ ταῦτα ἡ μήτηρ τοῦ *Δημητρίου* ἀπέθνησκε, καὶ πρὶν ἢ ὁ πατὴρ αὐτοῦ μετὰ τοῦ *Ἀλεξάνδρου* ἐπανέλθωσιν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἐκρήγνυται ἡ Ἐπανάστασις ὁρμητικὴ καὶ τὰ πάντα ἀνατρέπουσα. Κατὰ τὰς ἐν Κωνσταντινουπόλει φρικώδεις σφαγὰς καὶ εὐθὺς μετὰ τὸν ἀπαγχονισμὸν τοῦ Πατριάρχου Γρηγορίου τοῦ Ε'., συλλαμβάνεται ἐν Κωνσταντινουπόλει, φθίνοντος τοῦ μηνὸς Ἀπριλίου τοῦ 1821 ἔτους, καὶ ὁ πρὸς πατρὸς θεῖος τοῦ *Δημητρίου*, καὶ αὐτὸς **Δημήτριος Λεβίδης** ἢ καὶ **Τσαλίκης** καλούμενος, κατὰ Σουλτανικὴν δὲ διαταγήν, ὡς ὢν μέλος τῆς *Φιλικῆς Ἑταιρίας*, αὐθωρεὶ ἀποκεφαλίζεται, μεταξὺ τῶν πρώτων ὑπὲρ ἐλευθερίας θυμάτων τοιουτοτρόπως καταλεγόμενος.

(1) Δαπάνῃ αὐτοῦ εἶχεν ἐκδοθῇ ἤδη πρὸ τοῦ 1821 ἔτους *Γραμματικὴ* τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης, ὢν δὲ καὶ *Εὐγενέστατος Ἄρχων Δικαιοφύλαξ τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας* ἐν Κωνσταντινουπόλει, εἶχεν ἀναλάβει τὴν ἔκδοσιν τῶν ἁπάντων *Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου*· πρὸς τοῦτο συνειργάζοντο αὐτῷ καὶ ὁ Πανιερώτατος Ἅγιος Μητροπολίτης Μολδαυίας κύριος Βενιαμήν, ὁ Πανιερώτατος Ἅγιος Εἰρηνουπόλεως καὶ Βατοπαιδίου κύριος Γρηγόριος, ὁ εὐγενέστατος ἄρχων πρώην μέγας Ποστέλνικος κύριος Δημήτριος Μάνος, ὁ εὐγενέστατος ἄρχων μέγας Ποστέλνικος κύριος Ἰακωβάκης Ῥίζος κλπ. (Ἴδετε περὶ τούτων «*Ἑρμῆν τὸν Λόγιον*» τοῦ 1820 ἔτους, σ. 79—82, καὶ σ. 84—86, ἔνθα καὶ ἔγγραφον περὶ τούτων τοῦ Ἡγεμόνος τῆς Μολδαυίας τῆς 29 Νοεμβρίου 1819 ἔτους. ἔτι δὲ καὶ σ. 121—124 «*Ἑρμοῦ τοῦ Λογίου*» τοῦ αὐτοῦ 1820 ἔτους). Δαπάνῃ αὐτοῦ ἐπίσης ἠγοράσθησαν τὰ εἰς τὰ ἔργα *Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου* πολύτιμα *Σχόλια* τοῦ διδασκάλου τοῦ Γένους *Βαρδαλάχου*, ἀνέκδοτα εὑρισκόμενα παρὰ τῇ οἰκογενείᾳ Λεβίδου.

Ἡ ἔκτοτε χήρα αὐτοῦ **Ταρσίτσα Δ. Λεβίδου** ζῇ εἰσέτι, ὑπερεκατοντοῦτις, ἐν Ἀθήναις. Τὸ πτῶμα αὐτοῦ ἀκέφαλον ἀναρτᾶται πρὸ τῆς θύρας τινὸς τῶν μεγάρων τῆς οἰκογενείας, σωζομένου εἰσέτι, αἱ οἰκογένειαι τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ βίᾳ ὑπὸ τοῦ ἐκμανέντος ὄχλου ἐκβάλλονται τῆς οἰκίας, πάντα τὰ ἐν αὐτῇ διαρπάζονται(1) καὶ ἡ περιουσία ἅπασα δημεύεται.

Τοιουτοτρόπως ὁ οἶκος διεσκορπίσθη. Καὶ ὁ μὲν πρὸς πατρὸς ἕτερος θεῖος τοῦ *Δημητρίου* **Σταμάτιος**, ζητηθεὶς καὶ αὐτός, ὡς ***Φιλικός***, ὑπὸ τῆς ἐξουσίας, καὶ κατὰ τὴν εἰσβολὴν τοῦ τουρκικοῦ ὄχλου εἰς τὴν οἰκίαν πηδήσας ἐκ τοῦ παραθύρου, κατέφυγε παρὰ φίλῳ ἐν Κωνσταντινουπόλει, ὁπόθεν μετά τινας ἡμέρας ἔφθασε δι' Ὀδησσοῦ εἰς τὴν ἀγωνιζομένην Ἑλλάδα, ὑπηρετήσας στρατιωτικῶς καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ ἀγῶνος, ἰδίᾳ δὲ κατὰ τὰς πολιορκίας τοῦ Μεσολογγίου, ὅτε ἐξετέλεσε στρατιωτικὰς ἐντολάς, ἃς ἐξαίρει ἐν τῇ «*Ἱστορίᾳ* ***τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως***» ὁ Σπυρ. Τρικούπης. Διότι δὶς διῆλθε διὰ τοῦ πολιορκοῦντος Ὀθωμανικοῦ στρατοῦ, φέρων ἐπιστολὰς εἰς Ζάκυνθον, καὶ κατορθώσας τὴν ἀποστολὴν τροφῶν εἰς τὴν πολιορκουμένην καὶ ὑπὸ τῆς πείνης δεινῶς πάσχουσαν πόλιν. Ἐφ' ᾧ καὶ ἡ Κοινότης Μεσολογγίου τῇ 17 Ἰανουαρίου 1825 ἔτους **ἀνεκήρυξεν αὐτὸν Πολίτην Μεσολογγίου** διὰ τῆς ἑξῆς πράξεως, εὑρισκομένης ἐν τοῖς «*Ἑλληνικοῖς χρονικοῖς*»[2] ἔτους Β'. ὑπ' ἀριθ. 5 :

«Κύριε *Σταμάτιε Λεβίδη*,

»Ἡ κοινότης τοῦ Μεσολογγίου, γνωρίσασα τὸν ἔντιμον χαρακτῆρά σου, »ἀφ' ἧς ὥρας ἐνεφανίσθης ἐν τῇ πόλει ταύτῃ, καὶ τοὺς ***πρὸ τριῶν ἤδη*** »***ἐτῶν*** ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ ἀγῶνας καὶ πιστὰς ἐκδουλεύσεις σου, ***σὲ ἀνακη-*** »***ρύττει σήμερον Πολίτην τοῦ Μεσολογγίου***, καὶ εἰς σημεῖον εὐγνωμο- »σύνης σοὶ προσφέρει τὴν πολιτογράφησίν της κτλ.»[3].

Ὁ ἀδελφὸς τοῦ *Δημητρίου* **Ἀλέξανδρος** ἐπολέμησεν ὡς Ἱερολοχίτης ὑπὸ τὸν Ὑψηλάντην, μετὰ δὲ τὴν καταστροφὴν τοῦ ***Ἱεροῦ Λόχου*** κατελθὼν εἰς τὴν Ἑλλάδα, κατετάχθη ἐν τῷ Στρατῷ, εἰς πολλὰς μὲν μάχας λαβὼν μέρος καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ ἀγῶνος, ἰδίᾳ δὲ μετὰ τοῦ Φαβιὲ καὶ τῶν ὀλίγων ἐκείνων πολεμιστῶν εἰσελθὼν εἰς τὴν Ἀκρόπολιν τῶν Ἀθηνῶν διὰ μέσου τοῦ Τουρκικοῦ στρατοπέδου κατὰ τὴν ἱστορικὴν νύκτα τῆς 12 Δεκεμβρίου 1826 ἔτους.[4]

Ὁ ἕτερος τῶν ἀδελφῶν τοῦ *Δημητρίου* **Κωνσταντῖνος**, σπουδα-

(1). Ἴδετε ***Σπ. Τρικούπη*** τόμου Α'. «***Ἱστορίας τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως***» τὸ κεφάλαιον περὶ τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει σφαγῶν.

(2) **Τὰ Ἑλληνικὰ χρονικά**, ***Ἐφημερὶς πολιτική. ἐκδοθεῖσα ἐν Μεσολογγίῳ ὑπὸ τοῦ Α. Ι. Μάγερ, ἀπὸ Α'. Ἰανουαρίου 1824—20 Φεβρουαρίου 1826***, μετετυπώθησαν ἐπιστασίᾳ καὶ δαπάναις **Κωνσταντίνου Ν. Λεβίδου**, Συντάκτου τῆς «Ἐλπίδος» ἐν 1840 ἔτει, ἐν Ἀθήναις.

(3). Ἴδετε τὰ περὶ τούτου ἐν «***Ἐλπίδι***,» ἔτους ΛΒ'., τῆς 31 Ὀκτωβρίου 1867 ἔτους, ἐν τῇ αὐτόθι ***νεκρολογίᾳ***.

(4). Ἴδετε καὶ «***Ἐλπίδα***», ἔτους ΣΤ'. Συντάγματος, τῆς 6 Αὐγούστου 1848 ἔτους.

ζων ἐν Βιέννῃ πρὸ τοῦ 1821 ἔτους τὰς πολιτικὰς ἐπιστήμας, κατῆλθε βραδύτερον εἰς τὴν Ἑλλάδα, διορισθεὶς ἐπὶ τῆς Ἀντιβασιλείας ***Σύμβουλος τῆς ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν Γραμματείας***, πρὸ τοῦ 1836 ἔτους, ***Ἐλεγκτὴς*** παρὰ τῷ Ἐλεγκτικῷ Συνεδρίῳ κλπ., εἶτα δὲ ἕνεκα συγκρούσεων καὶ διαφωνιῶν πρὸς τοὺς τότε ἰσχύοντας ἐν Ἑλλάδι Βαυαροὺς παραιτηθεὶς τῆς δημοσίας ὑπηρεσίας, καὶ κατὰ τὸ 1836 ἔτος ἱδρύσας τὴν «***Ἐλπίδα***», ἣν ἔγραφε μέχρι τοῦ 1868 ἔτους, ὅτε καὶ ἀπέθανεν. Οὗτός ἐστιν ὁ κληθεὶς ***Πατριάρχης*** τῆς Ἑλληνικῆς δημοσιογραφίας διά τε τὴν δημοσιογραφικὴν δεινότητα καὶ τοὺς μακροὺς καὶ ἀδιαλείπτους καὶ κινδυνώδεις καὶ τελεσφόρους ἀγῶνας, οὓς ὑπὲρ τῶν πολιτικῶν ἡμῶν ἐλευθεριῶν κατέβαλε, καὶ ὧν ἕνεκα πολλάκις καὶ ἐπὶ τῆς Ἀντιβασιλείας καὶ ἐπὶ τῆς πρώτης Βασιλείας κατεδιώχθη καὶ ἐφυλακίσθη.[1]

Ὁ δὲ **Δημήτριος Ν. Λεβίδης** μετὰ τῶν ἐκ τῶν σφαγῶν περισωθέντων μελῶν τῆς οἰκογενείας, διαλαθὼν τὴν προσοχὴν τῶν Τούρκων, κατέφυγε περὶ τὰς ἀρχὰς Μαΐου τοῦ 1821 ἔτους δι' Ἑλληνικοῦ ἱστιοφόρου πλοίου ὑπὸ Ῥωσσικὴν σημαίαν εἰς Ὀδησσόν(²), ἔνθα μετ' ὀλίγον ὁ Αὐτοκράτωρ τῆς Ῥωσσίας, μαθὼν τὰ κατὰ τὴν οἰκογένειαν, εἰσήγαγε τόν τε **Δημήτριον** καὶ τὸν δευτερότοκον ἀδελφὸν ὡς ὑποτρόφους αὐτοῦ ἐν τῷ ***Αὐτοκρατορικῷ Λυκείῳ Richelieu***. Συμμαθητὰς ἔσχεν ἐν αὐτῷ τὸν Ἀλέξανδρον Ρ. Ῥαγκαβῆν καὶ τὸν μετὰ ταῦτα ἱστορικὸν Κωνσταντῖνον Παπαρρηγόπουλον. Τὰ σωζόμενα παρὰ τῇ οἰκογενείᾳ βραβεῖα καὶ τὰ ἐνδεικτικὰ καὶ τὸ κατὰ τὴν ἔξοδον ἐκ τοῦ ***Λυκείου*** δίπλωμα μαρτυροῦσι τὴν ἐπιμέλειαν τοῦ **Δημητρίου** ὡς μαθητοῦ, διαπρέψαντος ἰδίως εἰς τὰ μαθηματικά. Πλὴν καὶ ἡ Ἑλληνομάθεια καὶ ἡ λατινομάθεια τοῦ ἀνδρὸς ὑπῆρξαν πλήρεις. Ἐπειδὴ δὲ βάσις τῶν σπουδῶν ἐν τῷ ῥηθέντι

(1) Τὸ πρῶτον φύλλον τῆς «***Ἐλπίδος***» ἐξεδόθη ἐν Ἀθήναις τῇ 7 Ὀκτωβρίου 1836 ἔτους, ἐν τῷ κυρίῳ δὲ ἄρθρῳ αὐτοῦ ζητεῖται ***Σύνταγμα***, παραχωρηθὲν μετὰ ἑπταετεῖς ἀγῶνας τῶν τότε φιλελευθέρων ἐκείνων ἀνδρῶν. Ἡ «***Ἐλπὶς***» ἐξεδίδετο Ἑλληνιστὶ καὶ Γερμανιστὶ μέχρι τῆς 17 Νοεμβρίου 18J7 ἔτους. Ὡς πηγὴ εἶναι θησαυρὸς πολύτιμος διὰ τὴν πολιτικὴν ἱστορίαν τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος ἀπὸ τοῦ 1836 μέχρι τοῦ 1868 ἔτους. Εἶναι ὅμως ἡ «***Ἐλπὶς***» καὶ ταμεῖον τῆς τότε φιλολογικῆς ἐν γένει κινήσεως τῆς χώρας, διότι ἐν αὐτῇ εὑρίσκονται μελέται σπουδαιόταται τῶν κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν διαπρεπεστάτων Ἑλλήνων λογίων. Σχεδὸν πλῆρες σῶμα τῆς «***Ἐλπίδος***» εὕρηται μόνον ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ κ. Ν. Δ. Λεβίδου. Ἴδετε περὶ τοῦ Συντάκτου τῆς «***Ἐλπίδος***» **Κωνσταντίνου Ν. Λεβίδου** α') τὸν κατὰ τὸ μνημόσυνον αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ Γ. Παράσχου ἐκφωνηθέντα λόγον (ἐν «***Ἀληθείᾳ***», ἔτος Δ' ἀριθ. 769 τῆς 28 Νοεμβρίου 1868 ἔτους), καὶ β') Ν. Δραγούμη: «***Ἱστορικῶν Ἀναμνήσεων***» (ἐκδόσεως δευτέρας) τόμ. Α' σελ. 324. καὶ τόμ. Β' σελ. 35, 235, 266. Ἡ «**Ἐλπὶς**» ἐξεδίδετο ἑλληνιστὶ καὶ γαλλιστὶ ἀπὸ τῆς 10 Ἰανουαρίου 1859 ἔτους μέχρι τῆς 16 Ἰουνίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους.—Ὁ Συντάκτης τῆς «***Ἐλπίδος***» ἀφῆκε πολλὰ ἔργα ἀνέκδοτα, ὧν μεταξὺ ἡ «***Ἱστορία τοῦ Ὀθωμανικοῦ Κράτους***». «***Λεξικὸν τετράγλωσσον***» κλπ. Ἐκ τῶν δημοσιευθέντων ἔργων αὐτοῦ εὕρηνται α') «***Ἡ Ἑλληνικὴ φυλὴ καὶ ἡ Δύσις***» (1856), δημοσιευθὲν καὶ γαλλιστὶ β') ***Quelques mots sur la Grèce et l'ex Roi Othon***», Bruxelles, 1863), κλπ.

(2) Ἴδετε τὰ περὶ τῆς ἐκ Κωνσταντινουπόλεως φυγῆς αὐτῶν τε καὶ ἄλλων ἐν «***Ἐπιτομῇ τῆς ἱστορίας τῆς ἀναγεννήσεως τῆς Ἑλλάδος***» ὑπὸ **Φραντζῆ**, τομ. Δ', σ. 264 καὶ ἑπ.

Λυκείῳ ἦν ἡ Ῥωσσικὴ γλῶσσα, καὶ ταύτην ἐπίστατο, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τὴν Γαλλικὴν καὶ τὴν Ἰταλικὴν ἔγραφε καὶ ὡμίλει.

Περατώσας τὰς σπουδὰς ἐν τῷ Λυκείῳ περὶ τὸ 1828 ἔτος, προετρέπετο ὑπὸ τοῦ Διευθυντοῦ αὐτοῦ, ἀνωτέρου ἀξιωματικοῦ τοῦ Ῥωσσικοῦ Στρατοῦ, ὅπως ἀναλάβῃ ἐν Ῥωσσίᾳ στρατιωτικὴν ὑπηρεσίαν, ἀλλ᾽ἐκεῖνος, φλεγόμενος μὲν ὅπως κατέλθῃ εἰς τὴν ἀκόμη τότε κατὰ τῶν Τούρκων ἀγωνιζομένην Ἑλλάδα, μὴ ἔχων ὅμως καὶ τὰ πρὸς τοῦτο μέσα, ὑπέβαλεν ἀναφορὰν πρὸς τὴν τῆς Ῥωσσίας Αὐτοκράτειραν, αἰτούμενος βοήθειαν, ἧς καὶ δοθείσης, ἀπέπλευσεν ἐξ Ὀδησσοῦ, καὶ ἦλθεν ἐνταῦθα. Ἀντίγραφον τῆς ἀναφορᾶς ταύτης, γαλλιστὶ γραφείσης,εὑρέθη ἐν τοῖς ἐγγράφοις τοῦ ἀνδρός, μεταφράσαντες δ᾽ αὐτήν, δημοσιεύομεν εὐθὺς ἀμέσως, ὡς καταδεικνύουσαν τάς τε περὶ πατρίδος ἰδέας τῶν τότε καὶ τὸν ἐνθουσιασμόν, ὑφ᾽ οὗ ἐνεπνέοντο :

«*Μεγαλειοτάτη,*

»Ἐν τῇ ἀλησμονήτῳ ἐποχῇ, ὅτε ἡ Ὑμετέρα Αὐτοκρατορικὴ Μεγα»λειότης κατὰ τὸ παρελθὸν 1828 ἔτος, τῇ 4ῃ Σεπτεμβρίου, εὐδοκήσασα »ἐτίμησε διὰ τῆς παρουσίας Αὐτῆς τὸ *Λύκειον* ***Richelieu*** τῆς Ὀδησ»σοῦ, ἐκ τῶν ἔργων τῶν μαθητῶν, ὧν μεταξὺ καταλεγόμεθα ὅ τε δευτε»ρότοκος ἀδελφός μου καὶ ἐγώ —, ἐφείλκυσε τὴν προσοχὴν Ὑμῶν χάρτης »γεωγραφικὸς τῆς Ἑλλάδος, παρ᾽ ἐμοῦ σχεδιασθείς, ὃν δὲ ἡ Ὑμετέρα »Μεγαλειότης ηὐδόκησε νὰ δεχθῇ, δωρηθέντα μετὰ ταῦτα. Ἡ Ὑμετέρα »ἄρα εὔνοια ἐπιτρέπει μοι τὴν ἄδειαν νὰ ἐπικαλεσθῶ τὴν Ὑμετέραν »Αὐτοκρατορικὴν ἐλευθεριότητα.

»Ἡ Ἑλλάς, ὀφείλουσα ἀείποτε τὴν ἐλευθερίαν τοῖς νικηφόροις ὅπλοις »τῆς Ῥωσσίας, ἅτινα πρὸ μικροῦ ἀπηλευθέρωσαν αὐτὴν ἐκ τῆς σκληρᾶς »δουλείας, ὑφ᾽ ἣν ἐπὶ μακρὸν ἐστέναζε, ***καλεῖ παρ᾽ αὐτῇ τὰ ἴδια τέκνα,*** »τὰ διαφυγόντα τὴν μανίαν καὶ τὸν ζυγὸν τῶν Τούρκων, ***ὅπως ἐκπληρώ»σωσι τὸ καθῆκον αὐτῶν, ἀφιεροῦντα τὰς ἐπιλοίπους ἡμέρας τῆς »ζωῆς αὐτῶν τῇ πατρίδι.***

»***Τὸ ἱερὸν τοῦτο καθῆκον ὑποχρεοῖ τόν τε ἐμὸν ἀδελφὸν καὶ ἐμὲ νὰ »συνοδεύσωμεν εἰς τὴν Ἑλλάδα*** τὸν γέροντα πατέρα ἡμῶν μετὰ τῶν »περισωθέντων μελῶν τῆς οἰκογενείας αὐτοῦ. Ἀλλ᾽ ἐπειδὴ ἡ ἀτυχὴς »κατάστασις τοῦ γέροντος τούτου πατρός, τοῦ ζῶντος ἐκ μόνης τῆς ἀγα»θοεργίας τοῦ Μεγαθύμου Αὐτοκράτορος Νικολάου, δὲν ἐπιτρέπει αὐτῷ »καὶ τὴν ἐλαχίστην ἔτι δαπάνην διὰ τὸν ἀναγκαῖον ἱματισμὸν ἡμῶν »καὶ τὸν πλοῦν μετὰ τὴν ἐκ τοῦ *Λυκείου* ἔξοδον ἡμῶν, λαμβάνω τὸ θάρ»ρος, Μεγαλειοτάτη, νὰ καθικετεύσω τὴν Ὑμετέραν Αὐτοκρατορικὴν »Μεγαλειότητα, ὅπως μὴ ἀρνηθῇ ἡμῖν τὴν Αὐτοκρατορικὴν ἐλευθεριό»τητα, ἧς μεγίστην ἔχομεν ἀνάγκην.

»Ἡ πρᾶξις αὕτη τῆς ἐλευθεριότητος, ὡς καὶ ἡ βαθυτάτη εὐγνωμο»σύνη ἐπί τε τῇ ἀνατροφῇ καὶ ταῖς γνώσεσιν, ἃς ἀπεκτήσαμεν ἐν τῷ Λυ»κείῳ, θέλουσι διὰ παντὸς μένει ἀνεξάλειπτοι ἐν τῇ καρδίᾳ ἡμῶν.

»Λαμβάνω τὴν τιμὴν νὰ ὑποσημειωθῶ μετὰ σεβασμοῦ βαθυτάτου,
»Μεγαλειοτάτη, τῆς Ὑμετέρας Αὐτοκρατορικῆς Μεγαλειότητος

»Ταπεινότατος καὶ εὐπειθέστατος θεράπων
»**Δημήτριος Λεβίδης.**»

Ἐλθὼν δ' εἰς τὴν Ἑλλάδα, συμμετέσχε καὶ αὐτὸς τοῦ κατὰ τῶν Τούρκων ἀγῶνος, ἐφ' ᾧ καὶ ἐτιμήθη διὰ τοῦ οἰκείου ἀριστείου, ὡς ἐμφαίνεται ἐκ τοῦ ἑξῆς ἐγγράφου:

«Ἀρ. 14,660.

»**Βασίλειον τῆς Ἑλλάδος.**

»Ἀφοῦ ἡ Αὐτοῦ Μεγαλειότης ὁ Βασιλεὺς ἐπεφόρτισε τὸ Ὑπουργεῖον
»τῶν Στρατιωτικῶν ν'ἀπονείμῃ εἰς τὸν **Δ. Ν. Λεβίδην,** *εὐτίμως με-
»θέξαντα τοῦ ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας τῆς Ἑλλάδος ἡρωϊκοῦ ἀγῶνος*, τὸ
»συστηθὲν τὴν 18|30 Σεπτεμβρίου 1835 *χαλκοῦν ἀριστεῖον*, παραδίδε-
»ται τοῦτο εἰς αὐτὸν μὲ τὴν ἄδειαν τοῦ νὰ τὸ φέρῃ εἰς πᾶσαν περίστα-
»σιν, καὶ πρὸς πιστοποίησιν τούτου τῷ ἐγχειρίζεται συγχρόνως καὶ τὸ πα-
»ρὸν **Δίπλωμα.**

»Ἐν Ἀθήναις, τῇ 27 Σεπτεμβρίου 1845.

»*Τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν*

»(Τ. Σ.) **Κίτσος Τσαβέλλας.**»

Διωρίσθη δὲ τὸ πρῶτον ἐν δημοσίᾳ ὑπηρεσίᾳ, διὰ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 835 Διατάγματος, κοινοποιηθέντος αὐτῷ διὰ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 1920 τῆς 7ης Ἰουλίου 1831 ἔτους ἐγγράφου τῆς *Ἑλληνικῆς Πολιτείας* ἐν Ναυπλίῳ, **ὡς πρῶτος Γραμματεὺς** *τῆς κατὰ τὴν Ἀττικὴν καὶ Εὔβοιαν ἐπιτροπῆς*. Ἐν τῷ Διατάγματι ἐκείνῳ ὁ Κυβερνήτης ἔγραφεν ἐπὶ λέξει: «Ἔχων »ὑπ' ὄψιν μου *τὴν ἀφοσίωσίν σας πρὸς τὴν Πατρίδα καὶ τὴν ἀγάπην »σας πρὸς αὐτήν*, **ἣν ἐκτιμῶ ἰδιαζόντως,** σᾶς ἐπιφορτίζω *τὴν σπου»δαίαν τοῦ Κράτους ὑπηρεσίαν ταύτην κλπ.*» Διετέλεσε δ'ἐν τῇ θέσει ταύτῃ μέχρι τῆς 30 Ἰανουαρίου 1832 ἔτους.

Τῇ 1ῃ Φεβρουαρίου 1832 ἔτους διωρίσθη **Α' Γραμματεὺς** τοῦ Ἐθνικοῦ πλοίου «ὁ *Τιμολέων*», καὶ τῇ 15 Μαρτίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους παρέλαβε τὴν **διεύθυνσιν** αὐτοῦ μέχρι τῆς 28 Μαΐου τοῦ αὐτοῦ ἔτους, ὡς ἐμφαίνεται ἐκ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 53 ἐγγράφου αὐτοῦ: «*πρὸς τὴν Ναυτικὴν ὑπηρεσίαν* εἰς Πόρον».

Τῇ 29 Μαΐου 1832 ἔτους διωρίσθη **Α' Γραμματεὺς** τοῦ ἐν Αἰγίνῃ *Ἐθνικοῦ* Νομισματοκοπείου, διατελέσας τοιοῦτος μέχρι τῆς 15 Φεβρουαρίου 1833 ἔτους. (1)

(1). Ὁ πατὴρ αὐτοῦ *Νικόλαος Λεβίδης* διετέλεσεν **Ἔφορος** τοῦ *Νομισματοκοπείου* κατὰ τὸ 1832—1833 ἔτος. Ὁ δὲ κ. *Ν. Δ. Λεβίδης* ἔχει ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ αὐτοῦ φάκελλον, περιέχοντα περιεργοτάτας πληροφορίας περὶ τοῦ τότε *Ἐθνικοῦ Νομισματοκοπείου*.

Τῇ 19 Νοεμβρίου 1833 ἔτους διωρίσθη παρὰ τῷ *Ἐλεγκτικῷ Συνεδρίῳ* (τότε πρῶτον συσταθέντι δυνάμει διατάγματος τῆς 27 Σεπτεμβρίου 1833 ἔτους) **λογιστὴς** Β'. τάξεως μέχρις 25 Φεβρουαρίου 1835 ἔτους.

Τῇ 26 Φεβρουαρίου 1835 ἔτους προήχθη αὐτόθι **εἰς Λογιστὴν** Α' τάξεως μέχρι 30 Δεκεμβρίου 1836 ἔτους.

Τῇ 19 Ἰανουαρίου 1837 ἔτους προήχθη αὐτόθι εἰς **Πάρεδρον** μέχρι 19 Φεβρουαρίου 1840 ἔτους.

Τῇ 20 Φεβρουαρίου 1840 ἔτους προήχθη αὐτόθι εἰς **Ἐλεγκτὴν** μέχρις 22 Νοεμβρίου 1845 ἔτους.

Τοιουτοτρόπως, καίτοι δὲν ὑπῆρχον τότε οὔτε νόμοι περὶ προσόντων, οὔτε συνταγματικαὶ διατάξεις περὶ ἰσοβιότητος τῶν ψῆφον ἐχόντων μελῶν τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου, ὁ **Δημήτριος Ν. Λεβίδης** ὑπηρέτησε παρ' αὐτῷ *συνεχῶς* ἐπὶ **δώδεκα** καὶ ἐπέκεινα ἔτη.

Καθ' ὅλον τὸ μακρὸν τοῦτο διάστημα πολλὰς μὲν *εὐαρεσκείας* ἐξέφρασεν αὐτῷ ἡ ὑπηρεσία, πολλάκις δ' εἰδικῶς πρὸς ἐκτέλεσιν ποικίλων ὑπηρεσιῶν ἐνετάλη, ἃς καὶ ἐξετέλεσε πάσας.

Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ πολλῶν σπουδαιοτάτων Ἐπιτροπῶν κατὰ τὸ αὐτὸ χρονικὸν διάστημα ἐγένετο μέλος καὶ Εἰσηγητής, οἷον α'.) τῇ 24 Ἀπριλίου 1842 ἔτους ἡ ἐπὶ τῶν Ἐσωτερικῶν Γραμματεία τῆς Ἐπικρατείας διώρισεν αὐτὸν μέλος Ἐπιτροπῆς πρὸς σύνταξιν : *λογιστικῶν ὁδηγιῶν περὶ τῆς δημοτικῆς διαχειρίσεως*· β'.) τῇ 8 Δεκεμβρίου 1842 ἔτους ἡ ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν Γραμματεία τῆς ἐπικρατείας διώρισεν αὐτὸν μέλος τῆς *Ἐπὶ τοῦ Γενικοῦ Λογιστηρίου Ἐπιτροπῆς*, ἧς Πρόεδρος ἦν ὁ Λεμέτρε, Ἐπίτροπος τῆς Ἐπικρατείας παρὰ τῇ Ἐθνικῇ Τραπέζῃ· γ'.) τῇ 11 Ἀπριλίου 1844 ἔτους τὸ ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν Ὑπουργεῖον διώρισεν αὐτὸν μετὰ τοῦ Τάτζη Μαγγίνα, Συμβούλου τῆς Ἐπικρατείας, καὶ τοῦ Εὐσταθίου Σίμου, Ὑπουργικοῦ Συμβούλου καὶ Εἰσηγητοῦ παρὰ τῷ Συμβουλίῳ τῆς Ἐπικρατείας, μέλος Ἐπιτροπῆς : *περὶ συστάσεως τακτικοῦ καὶ ἀσφαλοῦς ἐλέγχου διὰ τὴν ὑπηρεσίαν τῆς διὰ λογαριασμὸν τοῦ δημοσίου εἰσπράξεως τῶν ἐγκτητικῶν φόρων* κλπ.

Πάντες οὗτοι οἱ διορισμοὶ μετὰ πολλῶν ἄλλων καὶ τὰ πρωτότυπα τῶν παρ' αὐτοῦ συνταχθέντων Νόμων, Βασιλικῶν Διαταγμάτων, Ἐγκυκλίων, Ὁδηγιῶν καὶ Ἐκθέσεων εὑρέθησαν ἐν τοῖς ἐγγράφοις αὐτοῦ.

Ἐν τούτοις ἡ τῆς 3 Σεπτεμβρίου ἐν Ἀθήναις Ἐθνικὴ τῶν Ἑλλήνων Συνέλευσις τοῦ 1843 ἔτους διὰ τοῦ Β'. Ψηφίσματος αὐτῆς εἶχεν ἀποκλείσει ἐκ τῆς δημοσίας ὑπηρεσίας ὡρισμένας κατηγορίας **ἑτεροχθόνων**, εἰς ἃς ὁ *Δημήτριος Ν. Λεβίδης*, Ἐλεγκτὴς ὢν τότε παρὰ τῷ Ἐλεγκτικῷ Συνεδρίῳ, δὲν ὑπήγετο, καθόσον οὗτος, καίπερ **ἑτερόχθων** ὤν, εἶχε λάβει : *στρατιωτικῶς καὶ ἀποδεδειγμένως μέρος καὶ εἰς τὰς μετὰ ταῦτα, ἤτοι μέχρι τοῦ 1829 κατὰ ξηρὰν καὶ θάλασσαν γενομένας κατὰ τῶν ἐχθρῶν μάχας*, τοὺς δὲ τοιούτους *ἑτερόχθονας* τὸ ῥηθὲν ψήφισμα δὲν ἀπέκλειε τῆς δημοσίας ὑπηρεσίας. Τὸ ψήφισμα ἔφερεν, ὅτι ἴσχυεν *ὡς ἐὰν ἦτο καταχωρημένον αὐτολεξεὶ εἰς τὸ Σύνταγμα*, καὶ ἡ παρά-

βασις αὐτοῦ ἐκ μέρους τοῦ Ὑπουργείου ἐθεωρεῖτο ***ὡς παράβασις τῶν ὅρων τοῦ Συντάγματος***.(1)

Πρὸς ἐκτέλεσιν ἐν τούτοις τοῦ ψηφίσματος εἶχε διαταχθῆ καὶ ὁ Πρόεδρος τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου (ὡς πάντες οἱ προϊστάμενοι τῶν ὑπηρεσιῶν τοῦ Κράτους) νὰ ὑποβάλῃ εἰς τὸ ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν Ὑπουργεῖον ὀνομαστικὸν κατάλογον τῶν παρ' αὐτῷ ὑπαλλήλων μετὰ τῶν προσόντων αὐτῶν, ***στηριζομένων ἐπὶ ἀποδείξεων ἀναμφισβητήτων***, ὅπως ἀπολυθῶσιν οἱ μὴ τυχὸν πρὸς τοὺς ***αὐτόχθονας*** ἐξομοιούμενοι. Ὁ **Δημήτριος Ν. Λεβίδης**, ἀρνούμενος νὰ ὑποβάλῃ τῷ προϊσταμένῳ αὐτοῦ Προέδρῳ τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου τὰς αἰτουμένας ***ἀποδείξεις***, ἔγραφε πρὸς αὐτὸν τῇ 5 Ἀπριλίου 1844 ἔτους ταῦτα: «Αὗται εἶναι, »Κύριε Πρόεδρε, αἱ πληροφορίαι, τὰς ὁποίας ὀφείλω νὰ σᾶς δώσω. Κρίνω »δὲ περιττὸν νὰ ὑποστήσω αὐτὰς δι' ***ἀποδείξεων***, διότι φρονῶ, ὅτι ἡ »ὁμολογία μου εἶναι ἀρκετὴ νὰ πείσῃ τὸν ἁρμόδιον Ὑπουργόν. Δὲν ἔχω »ἀνάγκην, Κύριε Πρόεδρε, νὰ ψευσθῶ, διότι δὲν εἶμαι οὔτε ἐξ ἐκείνων, »οἱ ὁποῖοι θηρεύουν τὰς δημοσίας θέσεις, καὶ μάρτυρες τούτου οἱ κατὰ »καιροὺς Ὑπουργοί, πολλοὶ τῶν ὁποίων οὔτε κἂν προσωπικῶς μὲ γνωρί»ζουσιν, οὔτε ἐξ ἐκείνων τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων, εἰς τοὺς ὁποίους ἀπο»δίδεται τὸ ἐπώνυμον τοῦ κηφῆνος.— Ὑπηρέτησα πάντοτε καὶ ὑπηρετῶ »μὲ ζῆλον, καὶ σεμνύνομαι νὰ εἴπω μετὰ παρρησίας, ὅτι ἐπαξίως κα»τέχω τὴν θέσιν, εἰς τὴν ὁποίαν ἡ Κυβέρνησις βαθμηδὸν μὲ προήγαγεν. »Ἀλλ' ἂν ἤδη ἡ Κυβέρνησις μὲ νομίζῃ περιττόν, εὔχομαι νὰ μὲ ἀντικα»ταστήσῃ μὲ ἱκανώτερον ὑπάλληλον, πρὸς ὄφελος αὐτῆς τῆς δημοσίου ὑπη»ρεσίας, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἀσμένως δέχομαι τὴν ἀπομάκρυνσίν μου». Καὶ ὅμως οὐ μόνον δὲν ἀπελύετο, καίτοι δὲν συνεμορφοῦτο διαταγῇ τῆς Κυβερνήσεως, ἀπορρεούσῃ ἐκ ψηφίσματος, ἰσχύοντος: ***ὡς ἐὰν ἦτο καταχωρημένον*** εἰς τὸ Σύνταγμα, ἀλλ' ἰδοὺ καὶ τί ἔγραφε περὶ αὐτοῦ ὁ τότε Πρόεδρος τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου Ν. *Σιλήβεργος* διὰ τοῦ ἐγγράφου αὐτοῦ τῆς 10 Ἀπριλίου 1844 ἔτους πρὸς τὸ ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν Ὑπουργεῖον: «Ὁ Κύριος **Δημήτριος Ν. Λεβίδης**, ὅστις ***διακρίνεται ὁμο»λογουμένως*** διὰ τὴν περὶ τὸ λογιστικὸν ***σπανίαν ἱκανότητά του***, δὲν »προσήγαγεν οὐδὲν ἀποδεικτικόν, Τοῦτο μόνον ὀφείλω κατ' ἀλήθειαν νὰ »παρατηρήσω, ὅτι **δὲν γνωρίζω οὐδένα ὑπάλληλον εἰς τὸν κλάδον τοῦ λογιστικοῦ ἱκανὸν ν' ἀντικαταστήσῃ τὸν ἐλεγκτὴν τοῦτον**.(2)

Κατὰ τοῦτο δὲ ἀκριβῶς τοῦ χρόνου, καθ' ὃ οὑτωσὶ ἔγραφεν ἐν ἐπισήμῳ ἐγγράφῳ περὶ τοῦ *Δημητρίου Ν. Λεβίδου* ὁ Πρόεδρος τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου, ***τῆς ἀνωτάτης ὡς πρὸς τὸ διοικητικὸν Ἐλεγκτικῆς ἀρχῆς, εἰς οὗ τὴν δικαιοδοσίαν ὑπάγεται ὅλον τὸ λογιστικὸν τοῦ Κρά-***

(1). Ἴδετε τὸ περὶ ***ἑτεροχθόνων*** ψήφισμα ἐν ***Ἐφημερίδι τῆς Κυβερνήσεως***, ἀριθ. 8 τοῦ 1844 ἔτους.

(2). Ἀριθ. $^{1443}/_{121}$, τὸ Ἐλεγκτιὸν Συνέδριον πρὸς τὸ ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν Ὑπουργεῖον· Ἐπὶ τοῦ ἀριθ. 10959.

τους[2], καὶ ὁ ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν Ὑπουργὸς τῆς ὑπὸ τὸν *Κωλέττην* Κυβερνήσεως **Α. Μεταξᾶς,** βουλόμενος νὰ ὑποβάλῃ εἰς τὴν Βουλήν: «**γε»νικὸν λ]σμὸν τῆς ἀπὸ τῆς ἐγκαθιδρύσεως τῆς Βασιλείας »μέχρι τέλους τοῦ ἔτους 1843** οἰκονομικῆς διαχειρίσεως, *διὰ »νὰ χρησιμεύσῃ ὡς κείμενον* τῆς περὶ τῶν Οἰκονομικῶν πραγμάτων ἐκ»θέσεως τοῦ Ὑπουργείου», ἀπηύθυνε πρὸς τὸν παρὰ τῷ Ἐλεγκτικῷ Συνεδρίῳ Ἐπίτροπον τῆς Ἐπικρατείας τῇ 27 Σεπτεμβρίου 1844 ἔτους τὸ ἀκόλουθον ἔγγραφον, ὅπερ εἶναί τις τῶν τιμιωτάτων τίτλων τοῦ **Δημητρίου Ν. Λεβίδου** δι' ὅσα περὶ αὐτοῦ ἐν τούτῳ ἐγράφοντο, καὶ παρ' Ὑπουργοῦ οἷος ὁ *Α. Μεταξᾶς*:

«Ἀριθ. 33,560

»Ἐν Ἀθήναις τῇ 27 Σεπτεμβρίου 1844.

»Βασίλειον τῆς Ἑλλάδος.

»Τὸ ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν Ὑπουργεῖον

»Πρὸς τὸν παρὰ τῷ Ἐλεγκτικῷ Συνεδρίῳ Ἐπίτροπον τῆς Ἐπικρα»τείας.

»Εἰς τὴν Βουλὴν θέλει καθυποβληθῇ ὁ *γενικὸς λ]σμὸς τῆς ἀπὸ τῆς ἐγ»καθιδρύσεως τῆς Βασιλείας μέχρι τέλους* τοῦ *ἔτους 1843 οἰκονομι»κῆς διαχειρίσεως*, διὰ νὰ χρησιμεύσῃ ὡς **κείμενον** τῆς περὶ τῶν οἰ»κονομικῶν πραγμάτων ἐκθέσεως τοῦ Ὑπουργείου. Ἀλλὰ διὰ νὰ συν»ταχθῇ ὁ λ[μὸς οὗτος εὐκρινῶς, εὐμεθόδως, καὶ μὲ ὀρθότητα ὅσον τὸ δυ»νατὸν ἀναμφισβήτητον, εἶναι ἀνάγκη νὰ συντρέξωσι πάλιν καὶ αἱ γνώ»σεις καὶ ἡ ἐπιτήρησις τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συλλόγου. Τῷ ὄντι τὸ Συνέδριον »ἐνασχολεῖται ἤδη εἰς τὸν γενικὸν κανονισμὸν περὶ τοῦ λογιστικοῦ, ἑπο»μένως καὶ εἰς τὸν προσδιορισμὸν τῶν τύπων, καθ' οὓς ἀπαιτεῖται τῶν »τοιούτων ἐγγράφων ἡ σύνταξις· ἔχει παρ' ἑαυτῷ τὰ πλεῖστα τῶν ἀπαι»τουμένων εἰς τὴν ἐργασίαν ταύτην στοιχείων, καὶ νὰ λάβῃ τὰ παρὰ τῷ »Ὑπουργείῳ ὑπάρχοντα δύναται. Ἔχει τελευταῖον τὰς ἑτοιμοτέρας καὶ »ἐπιτηδειοτέρας εἰς τοιαύτην ἐργασίαν χεῖρας. Εἰς αὐτὸ θαρραλέως ἀπο»τεινόμεθα, ἐλπίζοντες, ὅτι θέλει σταθμήσει τοῦ *προκειμένου τὴν σπου»δαιότητα*, καὶ συνδυάζον καταλλήλως ὅλα τὰ εἴτε ἐκ τῶν βιβλίων καὶ »τῶν ἐνιαυσίων ἰσολογισμῶν, εἴτε ἐκ τῶν ἰδίων αὐτοῦ ἐλέγχων ἐξαγόμενα »τῆς **δεκαετοῦς διαχειρίσεως**, θέλει μορφώσει ἔργον *ἄξιον νὰ ὑπο»βληθῇ καὶ εἰς τὴν σκέψιν τῶν νομοθετικῶν σωμάτων*· καὶ εἰς τὴν με»λέτην ὅλων ἐκείνων, ὅσοι, κηδόμενοι περὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους, ἐπι»θυμοῦν νὰ ἐμβλέψωσι καθαρώτερα εἰς τὰ οἰκονομικὰ αὐτοῦ.

»Ἐὰν τὸ ἀξιόλογον τοῦ ἔργου ἀπαιτῇ *πολλῶν χειρῶν συνδρομὴν* καὶ »τὴν ἐπιτήρησιν τῶν ἐπὶ τοῦ κανονισμοῦ τοῦ λογιστικοῦ ἐπιτρόπων, **εὐ»στοχώτερα καὶ ταχύτερα** νομίζομεν θέλει φθάσει εἰς πέρας, ὅταν »τὸ *κύριον τῆς ἐκτελέσεως αὐτοῦ* **ἀνατεθῇ ἰδίως** εἰς τὸν ἐλεγκτὴν

2 Δ. 27 Σεπτεμβρίου 1833 ἔτους: «*περὶ συστάσεως τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου*», ἄρθ. 2 καὶ 3.—

»Κύριον **Λεβίδην**, *ἐνασχοληθέντα ἤδη ἐπιτυχῶς εἰς τὸν λ|σμὸν τῆς »διαχειρίσεως* **τῶν δύο πρώτων ἐτῶν τῶν πρὸ τῆς εἰσαγωγῆς »τοῦ νέου λογιστικοῦ συστήματος**, λ]σμὸν τὸν ὁποῖον μᾶς ἐκοι-»νοποιήσατε πέρυσιν· ἀναγνωρίζοντες τὰς ἐν τῷ Συνεδρίῳ ἱκανότητας, »*δὲν δυνάμεθα νὰ μὴ διακρίνωμεν ἐκεῖνον, ὅστις ὡς ἐκ τῆς ἐξιδιασμέ-»νης περὶ τὰ λογιστικὰ εὐφυΐας καὶ τριβῆς δύναται* ὁμολογουμένως »*νὰ συντελέσῃ εἰς τὴν ταχεῖαν καὶ κατ' εὐχὴν τοῦ ἔργου ἀποπερά-»τωσιν* **καὶ νὰ ἀποκτήσῃ νέα δικαιώματα** εἰς τὸν ἔπαινον τοῦ »Ὑπουργείου, κλπ.

»Ἀντίγραφον τοῦ παρόντος θέλετε ἐγχειρίσει εἰς τὸν ἐλεγκτὴν Κύριον »*Λεβίδην*, κλπ.

»Ὁ Ὑπουργὸς

»**Α. Μεταξᾶς**».

Ἐκ τοῦ ἐγγράφου τούτου, πλὴν ἄλλων, ἀποδεικνύεται τὸ μὲν ὅτι καὶ ὁ λ|σμὸς *τῆς διαχειρίσεως* **τῶν δύο πρώτων ἐτῶν**, **τῶν πρὸ τῆς εἰσαγωγῆς τοῦ νέου λογιστικοῦ συστήματος**, ἤτοι τῶν ἐτῶν **1831** καὶ **1832** ὀφείλεται τῷ **Δημητρίῳ Ν. Λεβίδῃ**, τὸ δὲ ὅτι ὁ λ|σμὸς οὗτος ἐκοινοποιήθη τῷ ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν Ὑπουργείῳ ἤδη ἀπὸ τοῦ 1843 ἔτους, ἄγνωστον ὅμως ἂν ποτε ἐξετυπώθη.

Δὲν εἶχον δὲ παρέλθει εἰμὴ **ὀκτὼ** μόνον *μῆνες* ἀπὸ τῆς πρὸς τὸν **Δημήτριον Ν. Λεβίδην** ἐγχειρίσεως τοῦ μνησθέντος ἐγγράφου, καθ' οὓς οὗτος ἀκαμάτως εἶχεν ἐργασθῇ ἐπὶ τῶν λ|σμῶν οἰκονομικῆς διαχειρίσεως **ἕνδεκα ὅλων ἐτῶν**, καὶ ὁ αὐτὸς ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν Ὑπουργός, εἰσάγων ἐνώπιον *τῆς Βουλῆς* ἐν τῇ συνεδριάσει ΡΜΘ'. τῆς 18 Μαΐου 1845 ἔτους τὸν Προϋπολογισμὸν τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων τοῦ ἔτους ἐκείνου, ἔλεγεν ἐπὶ λέξει μεταξὺ ἄλλων περὶ τοῦ ἔργου ἐκείνου τοῦ **Δημητρίου Ν. Λεβίδου** τὰ ἑξῆς:

«Ἐπειδὴ δὲ εἰς τὴν κύρωσιν τῶν προϋπολογιζομένων ἐσόδων καὶ ἐξό-»δων παντὸς ἔτους, καὶ μάλιστα παρ' ἡμῖν, ὡς θέλει μετ' ὀλίγον ἐξη-»γηθῇ, ἀπαιτεῖται ἡ γνῶσις τοῦ παρελθόντος, τὸ Ὑπουργεῖον διὰ νὰ θε-»ραπεύσῃ τὴν ἀνάγκην ταύτην, πρὸ πολλοῦ διέταξε νὰ παρασκευασθῶσιν »οἱ λ|σμοὶ τῆς οἰκονομικῆς καθ' ὅλα τὰ ἀπὸ τοῦ 1833 ἔτη διαχειρί-»σεως.— **Τὸ πολύπονον τοῦτο καὶ πολύπλοκον ἔργον**, τὸ »ὁποῖον εἰς ὀκτὼ περίπου μηνῶν διάστημα ἐνασχολεῖ ἕνα **ἐκ τῶν ἐμ-»πειροτέρων** τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου Ὑπαλλήλων, μόλις πρὸ ὀλί-»γου περαιωθέν, *ὑποβάλλεται κατ' αὐτὰς* εἰς τὴν Βουλὴν μετὰ τῆς »ἀπαιτουμένης *Ἐκθέσεως*. Παρατηρῶ δὲ ὅτι μία ἀπὸ τὰς κυριωτέρας »αἰτίας, διὰ τὰς ὁποίας ἀνεβλήθη μέχρι τοῦδε τοῦ Προϋπολογισμοῦ ἡ »παρουσίασις, ἦτο καὶ ἡ ἀνάγκη τοῦ νὰ ὑποβληθῶσι συνάμα αἱ δύο αὗ-»ται ἐργασίαι, ἐξ ὧν ἡ μὲν ἱστορεῖ καὶ ἑρμηνεύει τὸ παρελθόν, ἡ δὲ προ-»βλέπει περὶ τοῦ μέλλοντος[1]».

1. Ἴδετε: «*Α'. Παράρτημα τῶν Πρακτικῶν τῶν Συνεδριάσεων τῆς* **Βουλῆς** *(σελ. 1266, φυλ. 80)*» τοῦ 1845 ἔτους, σελ. 1.

Καὶ ἀληθῶς μετ' οὐ πολὺ τὸ **πολύπονον καὶ πολύπλοκον** ἐκεῖνο ἔργον, ὡς ὠνόμαζεν αὐτὸ ὁ Ὑπουργὸς *Δ. Μεταξᾶς*, ὑπεβάλλετο τῇ Βουλῇ μετ' ἀμέτρων ἐπαίνων, *ψηφιζούσῃ τὴν τύπωσιν* **δαπάνῃ αὐτῆς**. Ἐξετυπώθη δὲ τὸ ἔργον οὕτως ἐν 1849 ἔτει ὑπὸ τὸν ἑξῆς τιτλον: *Γενικοὶ λ]σμοὶ τῆς Οἰκονομικῆς διαχειρίσεως τοῦ Κράτους, ἀπὸ **21** Ἰανουαρίου **1833** μέχρι **31** Δεκεμβρίου **1843**, μετὰ τῆς πρὸς τὸν Βασιλέα ἐκθέσεως κλπ., τυπωθέντες ἐγκρίσει καὶ δαπάνῃ τῆς Βουλῆς τῶν Ἑλλήνων*. Σελίδες 221, εἰς μέγα 8ον. Ἡ πρὸς τὸν Βασιλέα Ἔκθεσις, συνταχθεῖσα καὶ γαλλιστί, ὑπεβλήθη καὶ πρὸς τὰς προστάτιδας Δυνάμεις[1].

Διαιροῦνται δ' οἱ λ]σμοὶ οὗτοι, περιόδου ἐκτενοῦς, εἰς πέντε μέρη, ἤτοι α'.) λ]σμοὶ τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων κατὰ διαχείρισιν· β'.) κατὰ χρῆσιν· γ'.) ἀναλυτικαὶ καταστάσεις τῶν ἐσωτερικῶν ἐσόδων· δ'.) τῶν ἐξωτερικῶν, καὶ ε'.) διάφοροι εἰδικοὶ λ]σμοί, δηλ. ὁ λ]σμὸς τῶν ἀποδοτέων προκαταβολῶν, ὁ τῶν διαφόρων ὀφειλετῶν, καὶ αἱ ἀναλυτικαὶ καταστάσεις τοῦ ἐξωτερικοῦ χρέους[2].

«Πρῶτον ἔργον τῆς ἀντιπροσωπικῆς Κυβερνήσεως, ἔλεγεν ἡ πρὸς τὸν »Βασιλέα ἀνωτέρω *Ἔκθεσις*, εἶναι *ἡ τάξις καὶ ἡ ἀκρίβεια τῶν οἰκονο»μικῶν*»· καὶ κατωτέρω : «Τοιαῦτα ὑπῆρξαν κατὰ τὴν ἑνδεκαετῆ περίο»δον, τὴν λήγουσαν τὴν 31 Δεκεμβρίου 1843, τὰ ἔσοδα καὶ ἔξοδα. Ἡ »μετὰ προσοχῆς ἐξέτασις τῶν ἐγγράφων, τῶν διαγραφόντων τὸ οἰκονομικὸν »ἡμῶν παρελθόν, *ἐμπνέει τὴν ἐμπιστοσύνην εἰς τὴν τύχην τῆς Ἑλλά»δος*, δεικνύουσα, ὅτι *οἱ πόροι της*, **καταλλήλως** *διαχειρισθέντες, »δὲν ἤθελον εἶσθαι κατώτεροι τῶν ἀναγκῶν της*. Ἡ ἐμπιστοσύνη αὕτη, »τὴν ὁποίαν συμμερίζεσθε, Μεγαλειότατε, θὰ καθοδηγήσῃ τὸ ὑπουργεῖον »εἰς τὰ ἔργα του, θὰ τὸ ὑποστηρίξῃ εἰς τὰς προσπαθείας του, ἵνα ἀνα»θέσῃ ἐπὶ βάσεων ἑδραίων *τὴν οἰκονομικὴν εὐημερίαν, ἀναπόφευκτον »διὰ τὴν μονιμότητα τῶν ἐπικρατειῶν*»[3].

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἀριδήλως ἄρα προκύπτει, ὅτι πρώτῳ τῷ **Δημητρίῳ Ν. Λεβίδῃ** ὀφείλεται ἡ σύνταξις καὶ ἡ τῇ Βουλῇ ὑποβολὴ Γ*ενικῶν Λογαριασμῶν τῆς οἰκονομικῆς διαχειρίσεως τοῦ Κράτους*. Οἱ δὲ περὶ ὧν ὁ λόγος *Γενικοὶ Λογαριασμοὶ* ἀφορῶσιν, ὡς ἐρρήθη, τὰ ἔτη 1831—1843, καὶ τούτου συμπεριλαμβανομένου, ἤτοι χρονικὸν διάστημα **τριῶν καίδεκα** ἐτῶν.

(1). Τὸ ἔργον σήμερον εἶναι δυσεύρετον, ἀντίτυπα δ' αὐτοῦ δύο μόνον εὕρηνται ἐν τῇ Βιβλιοθήκῃ τοῦ κ. *Ν. Δ. Λεβίδου*.

2. Περὶ τοῦ ἔργου ἴδετε καὶ σ. 36 : *Ἐκθέσεως τῆς Εἰσηγητικῆς Ἐπιτροπῆς τῆς Βουλῆς ἐπὶ τοῦ ἀπολογισμοῦ τοῦ Κράτους τοῦ 1844 ἔτους*, συνταχθείσης τῇ 29 Ἰουλίου 1849 ἔτους· καὶ σελ. β'. καὶ ε' : *Γενικῆς ἐκθέσεως περὶ τῶν λ]σμῶν τῶν οἰκονομικῶν διαχειρίσεων τοῦ 1845 καὶ 1846, καὶ τοῦ ἀπολογισμοῦ τῆς χρήσεως 1845* τῆς 15—19 Μαρτίου 1854 ἔτους, ὑποβληθείσης ὑπὸ τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου τῷ Βασιλεῖ Ὄθωνι.

(3). Ἴδετε σελ. δ' καὶ μς' — μζ' τῆς «**Ἐκθέσεως**», ἥτις προτάσσεται τῶν «**Γενικῶν Λογαριασμῶν**»

Ἀλλ' ἐπειδὴ τὰ ἀνωτέρω ῥηθέντα σχετίζονται τῇ ὑποβολῇ πρὸς τὴν Βουλὴν τοῦ Προϋπολογισμοῦ τοῦ 1845 ἔτους, δὲν νομίζομεν ὅλως ξένον νὰ σημειώσωμεν, ὅτι κατὰ τὸν ὑποβληθέντα Προϋπολογισμὸν τοῦ ἔτους ἐκείνου τὰ μὲν ἔσοδα ἀνήρχοντο εἰς δραχ. **13,000,000**, τὰ δὲ ἔξοδα εἰς δραχ. **12,308,228** : 54.(¹).

Λαβὼν γνῶσιν ὁ Βασιλεὺς Ὄθων τῶν τοιούτων ἐργασιῶν τοῦ **Δημητρίου Ν. Λεβίδου**, ἀπένειμεν αὐτῷ διὰ τοῦ ἀπὸ 25 Ἰανουαρίου 1845 Β. Διατάγματος τὸν *ἀργυροῦν* Σταυρὸν τῶν Ἱπποτῶν τοῦ τάγματος τοῦ Σωτῆρος, μετὰ ὑπηρεσίαν τεσσάρων καὶ δέκα ὅλων ἐτῶν, διότι τὰ παράσημα δὲν εἶχον ἀκόμη τότε ἐξευτελισθῇ. Εἶχε δὲ ἤδη ἀπονεμηθῇ αὐτῷ τῇ 10 Φεβρουαρίου 1844 ἔτους καὶ τὸ *Ἀριστεῖον τῆς Γ' Σεπτεμβρίου*: «διὰ τὰ ὁποῖα ἔδειξε λαμπρὰ αἰσθήματα ἐν τῇ Πρωτευούσῃ κατ' ἐκείνην τὴν ἐθνοσωτήριον ἡμέραν,» καθ' ἣν ὁ Βασιλεὺς Ὄθων ἐξηναγκάσθη νὰ παραχωρήσῃ τὸ *Σύνταγμα*, ὅπερ καὶ τούτῳ τῷ λόγῳ μέχρι τῆς ἐξώσεως αὐτοῦ ἐνόθευεν.

Εἴδομεν, ὅτι μέχρι τῆς 22 Νοεμβρίου 1845 ἔτους ὑπηρέτει ὡς Ἐλεγκτὴς ἐν τῷ Ἐλεγκτικῷ Συνεδρίῳ, ὅτε καὶ τὰ ἀνωτέρω ἔργα ἐφιλοπόνει.

Τῇ δὲ 23 Νοεμβρίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἀπελύθη τῆς ὑπηρεσίας ὑπὸ τῆς ὑπὸ τὸν *Κωλέττην* Κυβερνήσεως, ἕνεκα τῆς σφοδρᾶς ἀντιπολιτεύσεως, ἣν ὁ ἀδελφὸς ἐκείνου **Κωνσταντῖνος Ν. Λεβίδης** διὰ τῆς *Ἐλπίδος* κατὰ τῆς Κυβερνήσεως διεξῆγεν. Ὑπῆρχεν ὅμως ἀνάγκη νὰ συνταχθῇ ὁ Προϋπολογισμὸς τοῦ Κράτους, καὶ ἡ ἐπὶ τῆς συντάξεως αὐτοῦ Ἐπιτροπὴ ἐζήτησε τὴν συνεργασίαν τοῦ **Δημητρίου Ν. Λεβίδου**, ἐκτὸς ὑπηρεσίας, ὡς ἐρρήθη, διατελοῦντος, καὶ οὕτω πρὸς αὐτὴν μεταξὺ ἄλλων ἀπαντήσαντος: «Ὑπηρετήσας δώδεκα ἔτη καὶ ἐπέκεινα εἰς τὸ Ἐλεγ»κτικὸν Συνέδριον, καὶ εἰς θέσιν μηδόλως ἔχουσαν συνάφειαν μὲ »τὰς πολιτικὰς διενέξεις, εἰς τὰς ὁποίας ποτὲ δὲν ἔλαβον τὴν παρα»μικροτέραν μετοχήν, περιωρίσθην ἁπλῶς εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν »καθηκόντων μου, τὰ ὁποῖα ἂν ἀκριβῶς, μετ' ἐπιμελείας καὶ συνειδήσεως »ἐξεπλήρωσα, δύνανται νὰ μαρτυρήσωσιν ὅλοι οἱ κατὰ καιροὺς ἀρχηγοί »μου καὶ οἱ κατὰ καιροὺς διευθύναντες τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Οἰκονομικῶν. »Εἰς ἀμοιβὴν ἀπελύθην... Τὸ ἔργον, εἰς τὸ ὁποῖον θέλετε νὰ λάβω μέρος, »θέλει ἀπαιτήσει πολλάκις νὰ συμβουλευθῶ τὰ λογιστικὰ βιβλία τῶν »Ὑπουργείων, νὰ λάβω πληροφορίας προφορικάς· πῶς δύναμαι, ἰδιωτεύων,

(1). Κατὰ Ὑπουργεῖον τὰ ἔξοδα τοῦ 1845 ἔτους εἶχον ὡς ἑξῆς:

Ὑπουργεῖον	Οἰκονομικῶν	δραχ.	4,392,563.48
»	Ἐξωτερικῶν	»	251,155.50
»	Δικαιοσύνης	»	830,086.16
»	Ἐσωτερικῶν	»	1,134,000.—
»	Ἐκκλησιαστικῶν καὶ Ἐκπαιδεύσεως	»	583,000.—
»	Στρατιωτικῶν	»	4,063,850.—
»	Ναυτικῶν	»	1,053,573.40
	Ἐν ὅλῳ ὡς ἄνω	δραχ.	12,308,228.54

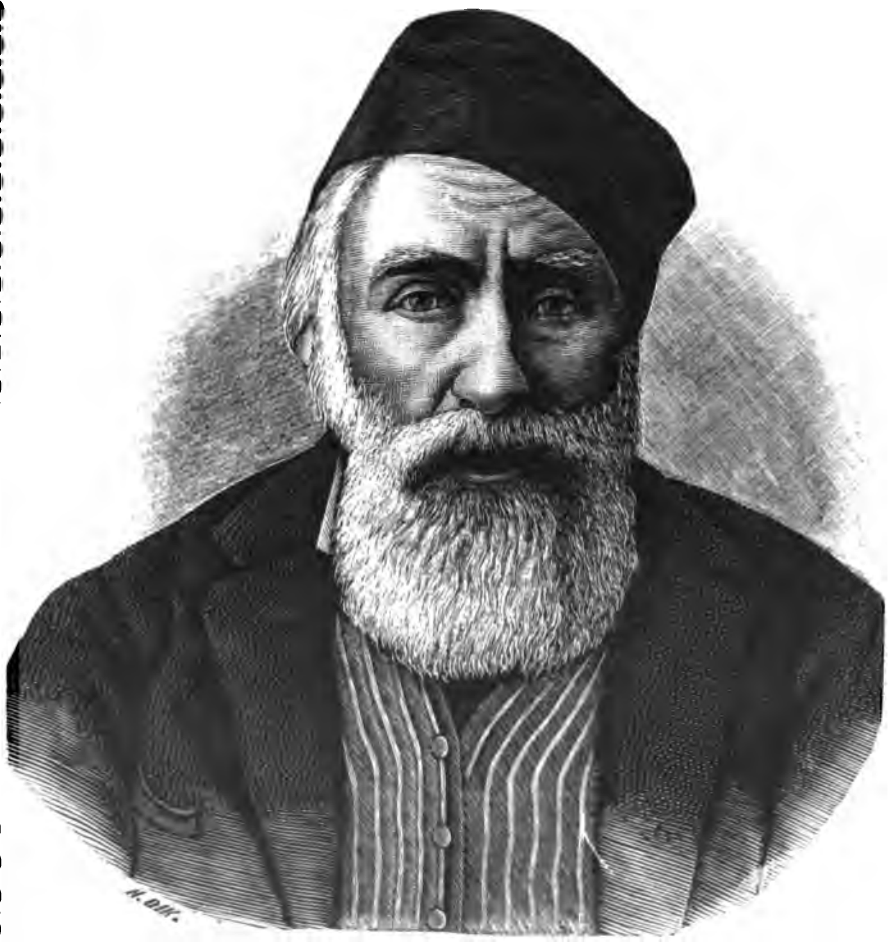
»νὰ παρουσιασθῶ εἰς ὁποιονδήποτε Ὑπουργεῖον, χωρὶς νὰ ἔχω κανένα τί»τλον, ὅτι ἡ Κυβέρνησις μ' ἐνέδυσε μὲ χαρακτῆρα ἐπίσημον ;... Νομίζω, »ὅτι ὁ Πρωθυπουργός, ὁ ἔχων τὴν διεύθυνσιν ὁλοκλήρου τοῦ Ὑπουργείου, »δύναται, ἂν νομίζῃ κατά τι συντελεστικὴν τὴν σύμπραξίν μου, νὰ μὲ »διορίσῃ δι' ἐγγράφου του, καὶ τότε θέλω ἀσμένως δεχθῆ τὴν τιμὴν νὰ »συνεργασθῶ μὲ Ὑμᾶς, ὄχι μόνον διὰ νὰ μὴ νομίσῃ τις, ὅτι μνησικακῶ »διὰ τὴν παῦσίν μου, ἀλλὰ διὰ νὰ δώσω καὶ νέον δεῖγμα, ὅτι εἶμαι ἄν»θρωπος τῆς ὑπηρεσίας, καὶ ὄχι ἄνθρωπος τῶν πολιτικῶν διενέξεων».

Δὲν παρῆλθον ἀπὸ τῆς 23 Νοεμβρίου 1845 ἔτους ἢ ὀκτὼ μόνον μῆνες, καὶ ὁ **Δημήτριος Ν. Λεβίδης** τῇ 17 Ἰουλίου 1846 ἔτους διωρίζετο **Τμηματάρχης Α' τάξεως** παρὰ τῷ ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν Ὑπουργείῳ, καὶ ***παρ' αὐτῆς ἐκείνης*** τῆς ἀπολυσάσης αὐτὸν Κυβερνήσεως, καὶ ἐνῷ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ διὰ τῆς ***Ἐλπίδος*** σφοδρότερον ἔτι ἀντεπολιτεύετο τὸν ***Κωλέττην***.

Κατὰ τοὺς ἀνωτέρω ὀκτὼ μῆνας, καθ' οὓς διετέλεσεν ἄνευ δημοσίας ὑπηρεσίας, συνέγραψε ὀγκῶδες σύγγραμμα ***περὶ ἐμπορικοῦ λογιστικοῦ***, ἢ ***περὶ κρατήσεως τῶν ἐμπορικῶν βιβλίων***, εὑρεθὲν μετὰ θάνατον τοῦ ἀνδρὸς ἐν τοῖς ἐγγράφοις αὐτοῦ. Καὶ ἄγνωστον μὲν διατὶ δὲν εἶχε προβῆ εἰς τὴν ἐκτύπωσιν ἔργου, ὅπερ καὶ σήμερον ἀκόμη, ὑποβληθὲν εἰς τὴν κρίσιν εἰδημόνων, εὑρέθη πλῆρες καὶ τέλειον. Μάλιστα καὶ ἡ ***Ἀγγελία*** εἶχε τυπωθῆ ἤδη ἀπὸ τῆς 8 Ἰουνίου 1846 ἔτους καὶ τὸ ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν Ὑπουργεῖον διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 22828 τῆς 26 Ἰουλίου 1846 ἔτους ***Ἐγκυκλίου*** αὐτοῦ εἶχε συστήσει τὸ ἔργον πρὸς τὰς οἰκονομικὰς ἀρχὰς τοῦ Κράτους. «Ἡ ἀνάγκη τοιούτου συγγράμματος, ἔγραφεν ἐν τῇ ***Ἀγ»γελίᾳ*** αὐτοῦ ὁ **Δημήτριος Ν. Λεβίδης**, γίνεται ὁσημέραι ἐπαι»σθητή· ἡ διδασκαλία τοῦ ἐμπορικοῦ λογιστικοῦ καὶ ἐν γένει τοῦ λογιστι»κοῦ εἶναι παρημελημένη παρ' ἡμῖν, καὶ νέοι ἐξερχόμενοι τῶν ἐκπαιδευ»τικῶν καταστημάτων, προικισμένοι μὲ διαφόρους γνώσεις, εἶναι ἀνίκανοι »νὰ ὑπηρετήσωσιν εἰς τὰ ἐμπορικὰ γραφεῖα, ἢ εἰς τὰς δημοσίας θέσεις, μὴ »ἔχοντες τὰς ἀπαιτουμένας λογιστικὰς γνώσεις. Ὡς ἐκ τούτου τὸ μὲν »δημόσιον λογιστικὸν τῆς Ἑλλάδος εἶναι εἰς τὴν ἀθλιεστέραν κατάστα»σιν, οἱ δὲ ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος ἔμποροι δυσκολεύονται νὰ εὕρωσι »νέους ἱκανοὺς νὰ διευθύνωσι τὰ ἐμπορικά των βιβλία.» Ζητῶν δὲ τὴν συνδρομὴν τοῦ Ὑπουργείου πρὸς ἐκτύπωσιν τοῦ ἔργου, ἔγραφεν: «Αἱ Κυ»βερνήσεις εἶναι ἀναντιρρήτως οἱ πρῶτοι προστάται παντὸς ἔργου, τείνον»τος πρὸς τὴν εὐημερίαν καὶ εὐδαιμονίαν τοῦ Λαοῦ, ***καὶ τὸ ἐμπόριον εἶναι »ἀναμφιλέκτως ἡ ἀληθὴς πηγὴ τοῦ ἰδιωτικοῦ καὶ δημοσίου πλούτου, »τῆς πρώτης ταύτης βάσεως τῆς εὐδαιμονίας τῶν ἐθνῶν***.—Ἂν καὶ τὸ »σύγγραμμα τοῦτο πραγματεύεται ἰδίως περὶ τοῦ ***ἐμπορικοῦ λογιστικοῦ***, »δὲν εἶναι ἧττον ἀναγκαῖον διὰ τοὺς οἰκονομικοὺς ὑπαλλήλους τοῦ Κρά»τους, διότι ***τὸ ἐμπορικὸν λογιστικὸν εἶναι ἡ βάσις τοῦ δημοσίου λο»γιστικοῦ***. Αἱ ἀρχαὶ εἶναι αἱ αὐταί, αἱ ὀνομασίαι μόνον παραλλάσσουν, ***»καὶ ὅστις εἶναι κάτοχος τοῦ ἐμπορικοῦ λογιστικοῦ δὲν δύναται εἰμὴ »νὰ διαπρέψῃ εἰς τὴν δημόσιον λογιστικὴν ὑπηρεσίαν*** »

Τμηματάρχης Α΄ τάξεως παρὰ τῷ Ὑπουργείῳ τῶν Οἰκονομικῶν διετέλεσεν ἀπὸ τῆς 17 Ἰουλίου 1846 μέχρι τῆς 22 Σεπτεμβρίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους· τῇ δὲ 23 Σεμπτεμβρίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους 1846 προεβιβάζετο εἰς τὴν θέσιν **Τμηματάρχου Διευθυντοῦ τοῦ Γενικοῦ Λογιστηρίου**, διατελέσας τοιοῦτος μέχρι τῆς 26 Μαΐου 1862 ἔτους, διότι τῇ 27 Μαΐου τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἐγένετο **Ὑπουργὸς ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν** τοῦ ὑπὸ τὸν *Ἰωάννην Κολοκοτρώνην* ὑπουργείου, ὅπερ ὑπῆρξεν, ὡς γνωστόν, καὶ ἡ τελευταία ἐπὶ Ὄθωνος Κυβέρνησις, διαδεχθεῖσα τὸ κληθὲν *Ὑπουργεῖον τοῦ αἵματος*. Ἀλλὰ περὶ τούτων θέλομεν διαλάβει κατωτέρω.

Ἐπιμελῶς ἀποφυγόντες νὰ ἐκφέρωμεν γνώμην ἰδίαν περὶ τοῦ *Δημητρίου Ν. Λεβίδου*, περιορισθέντες δ᾽ ἁπλῶς εἰς τὴν δημοσίευσιν κειμένων ἐπισήμων καὶ κρίσεων περὶ τοῦ τετελευτηκότος ἀνδρῶν ἄλλων, ἀποσπῶμεν περὶ αὐτοῦ, ὡς *Διευθυντοῦ τοῦ Γενικοῦ Λογιστηρίου*, ἐξ ἀγορεύσεως, γενομένης τῇ 13 Φεβρουαρίου 1891 ἔτους ἐνώπιον τῆς Βουλῆς ὑπὸ τοῦ τότε ἐκ Τριφυλίας βουλευτοῦ κ. *Σ. Σωτηροπούλου*, τοὺς ἑξῆς λόγους, οὓς περὶ τοῦ ἀνδρὸς ἔλεγε, μετὰ τριάκοντα ὅλους ἐνιαυτούς, ὁ ἐντριβὴς περὶ τὰ τῆς οἰκονομικῆς ὑπηρεσίας ρήτωρ, συζητουμένου νομοσχεδίου τινὸς περὶ τοῦ *Γενικοῦ Λογιστηρίου*, καθ᾽ ὃ ἀνεγνωρίζοντο πλεονεκτήματα καὶ προνομίαι ὑπερβολικαὶ ὑπὲρ τοῦ μέλλοντος νὰ διορισθῇ Διευθυντοῦ αὐτοῦ: «Παρ᾽ ἡμῖν τὸ Λογιστήριον συνεστήθη κατὰ πρῶτον »ἐν ἔτει 1842· μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἡ συγκέντρωσις τῶν λογιστικῶν »ἐγγράφων ἦτο ἀνατεθειμένη εἰς τὸ Γενικὸν Ταμεῖον, ἐπειδὴ ὅμως ἡ »ὑπηρεσία ἀνεπτύχθη, ἐδέησε ν᾽ ἀποσπασθῇ ἀπὸ τὸ Γενικὸν Ταμεῖον καὶ »νὰ προσκολληθῇ εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Οἰκονομικῶν, ἐδόθη δὲ εἰς τὸν »προϊστάμενον τοῦ τμήματος τούτου ὁ βαθμὸς τοῦ διευθυντοῦ, καὶ ἐδόθη »ὄχι τόσον διὰ τὰ καθήκοντα τῆς θέσεως, ὅσον χάριν τοῦ προσώπου, εἰς ὃ »ἀνετέθη ἡ διεύθυνσις, διότι ὁ πρῶτος διευθυντὴς ἦτο ὁ μακαρίτης Σπα»νιολάκης, ὁ ὁποῖος διετέλει καὶ τότε γενικὸς ταμίας καὶ εἶχε πολλὰ δι»καιώματα καὶ εἰς τὴν ὑπηρεσίαν καὶ κατὰ τὸν ἀγῶνα. Ἀφοῦ ὅμως πα»ρῆλθον ἔτη τινὰ καὶ ὁ μακαρίτης Σπανιολάκης δὲν ἦτο εἰς θέσιν νὰ τὸ »διευθύνῃ, τότε τὸ Γενικὸν Λογιστήριον ἔγεινεν ἁπλοῦν τμῆμα τοῦ Ὑπουρ»γείου τῶν Οἰκονομικῶν καὶ προϊστάμενος αὐτοῦ διωρίσθη ὁ γνωστὸς εἰς »ὅλους μας κ. **Λεβίδης**. *Ὁ Λεβίδης ὑπῆρξε καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ »ὑπάρχῃ* ὁ **ἀνώτερος πάντων τῶν ἐν Ἑλλάδι ὡς πρὸς τὰ λο»γιστικά.** *Πεπροικισμένος ἀπὸ ἔξοχον ἰδιοφυΐαν* περὶ τὰ λογιστικά, »ἀσχολούμενος ἐκ νεότητός του εἰς τὴν ἐργασίαν αὐτήν, γνωρίζων ξένας »γλώσσας, καὶ δυνάμενος νὰ μελετᾷ καὶ μανθάνῃ τὰ γινόμενα ἀλλαχοῦ, »ὢν δὲ κατ᾽ ἐξοχὴν φιλόπονος καὶ ἐπιμελής, κατέστη τῷ ὄντι **ἀπαρά»μιλλος** ὡς πρὸς τὸ εἶδος τοῦτο, καὶ **οὐδεὶς ἄλλος δύναται νὰ »συγκριθῇ μετ᾽ αὐτοῦ.** Ἐν τούτοις ἐδέχθη νὰ διευθύνῃ τὸ Γενικὸν »Λογιστήριον ὡς ἁπλοῦς τμηματάρχης, καὶ ὡς τοιοῦτος ἔμεινε μέχρι τοῦ »1852, ὅτε, εἰσαχθέντος παρ᾽ ἡμῖν τοῦ ἐν Γαλλίᾳ λογιστικοῦ Νόμου, »καὶ ἀναπτυχθέντος τοῦ λογιστικοῦ τοῦ Κράτους, ἐγένετο πάλιν διευθυν-

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ Ν. ΛΕΒΙΔΗΣ

(Ἐχαράχθη ἐπὶ τῇ βάσει τῆς μόνης ὑπολειφθείσης παλαιᾶς φωτογραφίας.)

»τής. Ὁ κ. Λεβίδης ἐθεωρεῖτο τῷ ὄντι **ἀναντικατάστατος**, εἶχε δὲ »*ἀποκτήσει μεγάλα δικαιώματα εἰς τὴν ὑπηρεσίαν, καὶ ἠδύνατο νὰ ἐπι»βάλῃ οἵους ὅρους καὶ ἂν ἤθελεν εἰς τὴν Κυβέρνησιν*. Ἀλλὰ σεβό»μενος ἑαυτόν, καὶ μὴ θέλων νὰ ταράξῃ τὴν ἁρμονίαν, ἡ ὁποία πρέπει »νὰ ὑφίσταται μεταξὺ τῶν διαφόρων ὑπηρεσιῶν τοῦ κράτους, καὶ ἔχων »ὑπ' ὄψιν του τὰ ἀλλαχοῦ γινόμενα, ηὐχαριστήθη νὰ λάβῃ ἁπλῶς τὴν »θέσιν τοῦ Διευθυντοῦ μὲ τὸν βαθμὸν τοῦ Ἀντιπροέδρου τοῦ Ἐλεγκτι»κοῦ Συνεδρίου, χωρὶς νὰ ζητήσῃ οὔτε τὸν βαθμὸν τοῦ Προέδρου τοῦ »Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου, οὔτε ἄλλα πλεονεκτήματα»(1).

Ὁ δὲ κατὰ τὸ 1882 ἔτος Διευθυντὴς τοῦ *Γενικοῦ Λογιστηρίου*, ἐξεταζόμενος τῇ 11 Μαρτίου 1882 ἔτους ἐνώπιον τῆς *Ἐξεταστικῆς Ἐπιτροπῆς τῆς Βουλῆς* περὶ τοῦ ἐλλείμματος τοῦ ταμείου Θηβῶν καὶ τῶν Βελεντζιακῶν ἐν γένει, καὶ περιγράφων τὴν σύγχρονον κατάστασιν τοῦ **Γενικοῦ** Λογιστηρίου, ἔλεγε περὶ τοῦ *Δημητρίου Ν. Λεβίδου* τὰ ἑξῆς: «Ἀφ' ὅτου ἀπεμακρύνθη ἀπὸ τοῦ *Γενικοῦ Λογιστηρίου* **ὁ σχη»ματίσας τὸ Λογιστικὸν σύστημα Δ. Λεβίδης**, ὁ σκοπός, »δι' ὃν συνεστήθη τὸ *Γενικὸν Λογιστήριον*, ἐξέλιπεν. Ἔκτοτε σχεδὸν »καὶ ἡ ἐξέλεγξις τῶν ὑπολόγων καὶ ἡ οἰκονομικὴ λογοδοσία τῶν Κυβερ»νήσεων κατέπαυσε. Μικρὰ ἐργασία ἐγένετο ἔκτοτε, ἥτις μόλις φθάνει »μέχρι τῆς χρήσεως τοῦ 1867 ἔτους, ἀφ' ὅτου καθυστεροῦνται οἱ ἀπο»λογισμοὶ τοῦ Κράτους.» (2)

Μέχρι λοιπὸν τῆς 26 Μαΐου 1862 ἔτους, ἤτοι ἐπὶ **ἑκκαίδεκα** συνεχῆ ἔτη, διηύθυνε τήν τε λογιστικὴν καὶ τὴν οἰκονομικὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Κράτους, ἐκ τῶν ἱδρυτῶν καὶ εἰσηγητῶν αὐτῆς ἐν Ἑλλάδι γενόμενος.

Παραδειγματικὴ ἦν ἥ τε ἐπιμέλεια καὶ ἡ αὐστηρότης τοῦ ἀνδρός, καὶ ὅμως οἱ ὑφιστάμενοι ἠγάπων καὶ ἐλάτρευον αὐτόν, εὑρίσκοντες παρ' αὐτῷ εὔτολμον προστάτην. Ὅθεν οἱ ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν αὐτοῦ ὑπάλληλοι οὔτε μετετίθεντο, οὔτε ἀπελύοντο, αὐτοῦ μὴ συναινοῦντος, ἀσκοῦντος δὲ ἐπὶ τοῦ κλάδου τούτου ἀπόλυτόν τε καὶ ἀνεξέλεγκτον ἐξουσίαν. Τοιουτοτρόπως εἶχε μορφώσει τήν τε λογιστικὴν καὶ τὴν οἰκονομικὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Κράτους, δημιουργήσας τοὺς κρατίστους τῶν λογιστικῶν καὶ οἰκονομικῶν ὑπαλλήλων, ὧν οἱ πλεῖστοι ὑπῆρξαν μαθηταὶ ἐκείνου.

Καθ' ὃν δὲ χρόνον διετέλει *Διευθυντὴς τοῦ Γενικοῦ Λογιστηρίου* πολλῶν καὶ σπουδαιοτάτων Ἐπιτροπῶν ἐγένετο μέλος καὶ εἰσηγητής, οἷον:

Α'.) Τῇ 23 Δεκεμβρίου 1846 ἔτους διὰ Β. Διατάγματος διωρίσθη μετὰ τοῦ Ν. *Σιληβέργου*, Προέδρου τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου, μέλος διμελοῦς ἐπιτροπῆς: «πρὸς *συναρμολόγησιν καὶ τακτοποίησιν τῶν Παλαιῶν Βιβλίων τῆς Κεντρικῆς οἰκονομικῆς ὑπηρεσίας μετὰ τῶν τοῦ*

(1) *Ἐφημερὶς τῶν Συζητήσεων τῆς Βουλῆς*, Περιόδ. ΙΒ'. Συνόδου Α'. σελ. 553, Συνεδρίασις τῆς 13 Φεβρουαρίου 1891 ἔτους.

(2) Ἴδετε τὸν ἐν τῷ *Ἀρχείῳ* τῆς Βουλῆς τοῦ 1882 ἔτους φάκελλον τῆς *Ἐξεταστικῆς τῶν Πραγμάτων Ἐπιτροπῆς τῆς Βουλῆς* περὶ τοῦ ἐλλείμματος τοῦ Ταμείου Θηβῶν καὶ τῶν Βελεντζιακῶν ἐν γένει.

Γενικοῦ Λογιστηρίου κλπ», κατὰ προτέραν περὶ τούτου ἀπόφασιν τῆς Βουλῆς. Καὶ ὁ μὲν ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν Ὑπουργός, κοινοποιῶν τὸ Β. Διάταγμα, ἔγραφε: «πεποιθότες, ὅτι θέλετε προσπαθήσει νὰ ἀποπερατώ-»σητε αὐτὴν ὅσον οἷόν τε τάχιον, συμφώνως *μὲ τὴν ἐγνωσμένην περὶ τὰ »τὰ τοιαῦτα ἀκρίβειαν* ὑμῶν καὶ τάξιν»(1), τὸ δ᾽ἐν λόγῳ Β. Διάταγμα ἔφερεν: «ἔχοντες ὑπ᾽ ὄψιν, ὅτι ἡ **οὐσιώδης** καὶ **πολύμοχθος** ἐργα-»σία αὕτη ἀπαιτεῖ ὄχι μόνον *ἐξιδιασμένην περὶ τὸ λογιστικὸν ἱκανό-»τητα καὶ πεῖραν, ἀλλὰ καὶ ἀκριβῆ γνῶσιν τῆς ὑπηρεσίας καὶ τῶν »προηγουμένων αὐτῆς.»*

Ἐν τούτοις ὁ τότε ἐπὶ τῶν οἰκονομικῶν Ὑπουργὸς Ν. Πονηρόπουλος κατηγορήθη ἐνώπιον τῆς Βουλῆς καὶ ἐπὶ ἄλλαις τισὶ πράξεσι καὶ ἐπὶ τῷ ὅτι διὰ τοῦ μνησθέντος Β. Διατάγματος παρεβίασε τὴν νόμιμον χρῆσιν τῆς πρὸς ἐκτέλεσιν τῆς ῥηθείσης ἐργασίας ψηφισθείσης πιστώσεως, ἀναθέσας τὴν ἐν λόγῳ ἐργασίαν, καθ᾽οὓς ὅρους προέβλεψε τὸ Β. Διάταγμα, τοῖς ἀνωτέρω δημοσίοις λειτουργοῖς. Καὶ μακραὶ μὲν καὶ πεισματώδεις περὶ τούτου ἐγένοντο τότε συζητήσεις· ἡ δὲ *Ἔκθεσις τῆς μειονοψηφίας τῆς Εἰσηγητικῆς Ἐπιτροπῆς ἐπὶ τῆς ὑποθέσεως τῶν εἰς τὴν ἐξεταστικὴν Ἐπιτροπὴν ὑποβληθέντων ἐνταλμάτων*, κατατεθεῖσα ἐνώπιον τῆς Βουλῆς, οὑτωσὶ συνεπέραινε περὶ ἀμφοτέρων τῶν δημοσίων ἐκείνων λειτουργῶν: «Ἡ Κυβέρνησις λοιπὸν ἐξελέξατο τὸν καταλληλότερον τρόπον »διὰ νὰ φέρῃ εἰς πέρας ἔργον, ἐνδιαφέρον τὰ μέγιστα τὸ Δημόσιον καὶ τὴν »εἰς τὸ Ἐξωτερικὸν ὑπόληψιν αὐτοῦ... Πρέπει, Κύριοι, νὰ εἴμεθα δίκαιοι, »καὶ θαρραλέως λέγω, ὅτι *ἦτο εὐχῆς ἔργον, ἂν ἡ Κυβέρνησις ἠδύνατο »νὰ μορφώσῃ τὴν ὑπαλληλίαν της ἀπὸ ἀνθρώπους, ἔχοντας* **τὴν τι-»μιότητα, τὴν ἱκανότητα, τὸ φιλόπονον καὶ τὸν ἀκάμα-»τον διὰ τὴν ὑπηρεσίαν ζῆλον τῶν Κυρίων Σιληβέργου »καὶ Λεβίδου.»**

Ἡ συναρμολόγησις καὶ ἡ τακτοποίησις τῶν Παλαιῶν Βιβλίων τῆς Κεντρικῆς οἰκονομικῆς ὑπηρεσίας μετὰ τῶν τοῦ Γεν. Λογιστηρίου κ.λ.π. τῳόντι ἐπετεύχθη· ἰδοὺ δὲ τί περὶ ταύτης τῆς **οὐσιώδους καὶ πολυμόχθου** ἐργασίας, ὡς ὠνόμαζεν αὐτὴν τὸ ῥηθὲν Β. Διάταγμα, ἔγραφε τὸ Ἐλεγκτικὸν συνέδριον ἐν τῇ *Γενικῇ Ἐκθέσει* αὐτοῦ τῆς 15—19 Μαρτίου 1854 ἔτους πρὸς τὸν Βασιλέα Ὄθωνα, τῇ ἐπιγραφομένῃ: *«περὶ τῶν λογαριασμῶν τῶν οἰκονομικῶν διαχειρίσεων* τοῦ *1845 καὶ 1846* καὶ τοῦ *ἀπολογισμοῦ τῆς χρήσεως* τοῦ *1845»*: «Τότε, ἔγραφε τὸ Συνέδριον, »ὁ *ἰδίως ἀναλαβὼν* τὴν ἐργασίαν ταύτην Ἐλεγκτὴς Κύριος **Δ. Ν. Λε-»βίδης** ἐβιάσθη νὰ ἐξελέγξῃ τὰς διαφόρους ἐκείνας ἐγγραφὰς καὶ νὰ τὰς »συναρμολογήσῃ πρὸς ἀλλήλας... Ἐκράτησε δὲ σημειώσεις πολλῶν ἐπανορ-»θωτικῶν καὶ συμπληρωτικῶν ἐγγραφῶν, *καὶ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν σημειώ-»σεων ἐκείνων* **συνετάχθησαν κατὰ τὸ 1847 βιβλία,** εἰς τὰ »ὁποῖα μετηνέχθησαν μὲν ἐν περιλήψει ὅλαι αἱ πράξεις, αἱ ἐγγεγραμμέναι »εἰς τὰ βιβλία τῶν εἰρημένων τριῶν περιόδων, προσετέθησαν δὲ αἱ ἀπαι-»τούμεναι ἐπανορθωτικαὶ καὶ συμπληρωτικαὶ ἐγγραφαί, **καὶ οὕτω**

(1) Πρωτ. ἀριθ. 45905, τῆς 30 Δεκεμβρίου 1846 ἔτους.

»**κατηρτίσθησαν παρὰ τῷ Γενικῷ Λογιστηρίῳ ἀπὸ τοῦ »ἔτους ἐκείνου βιβλία δημόσια**, παριστάνοντα τὴν οἰκονομικὴν »κατάστασιν τοῦ Κράτους, ὅπως ἐκτίθεται εἰς τοὺς ἐτησίους γενικοὺς λο»γαριασμοὺς καὶ ἀπολογισμούς.»(1)

Ὅθεν καὶ τὰ κατὰ τὸ 1847 ἔτος παρὰ τῷ *Γενικῷ Λογιστηρίῳ* καταρτισθέντα **δημόσια βιβλία**, τὰ παριστάνοντα τὴν οἰκονομικὴν κατάστασιν τοῦ Κράτους, ὀφείλονται τῷ **Δημητρίῳ Ν. Λεβίδῃ**, καθὰ καὶ ἐκ τῆς ἀνωτέρω ἐπισήμου *Ἐκθέσεως* βεβαιοῦται.

Β'.) Τῇ δὲ 10 Ἰανουαρίου 1853 ἔτους διωρίσθη διὰ Β. Διατάγματος μέλος Ἐπιτροπῆς πολυμελοῦς: *πρὸς διευκόλυνσιν διὰ τοῦ καταλληλοτέρου τρόπου τῶν μέσων πρὸς θεραπείαν τῶν χρηματικῶν ἀναγκῶν τῆς γεωργίας καὶ τῶν ἄλλων κλάδων τῆς βιομηχανίας τοῦ Ἔθνους*. Μέλη τῆς Ἐπιτροπῆς ταύτης οἱ Α. Μοναρχίδης, ὡς Πρόεδρος αὐτῆς, Τάτσης Μαγγίνας, Σ. Θεοχαρόπουλος, Δ. Πλαπούτας, Κ. Προβελέγγιος, Γερουσιασταί, Α. Κουμουνδοῦρος, Βουλευτής, Ν. Σιλήβεργος, Πρόεδρος τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου, Γ. Λασάνης, Συνταγματάρχης τῆς Φάλαγγος, Ι. Σοῦτσος, Καθηγητὴς τῆς Πολιτ. Οἰκονομίας, Μ. Ρενιέρης καὶ Μ. Ποτλῆς, δικηγόροι κλπ.

Σπουδαιότατα θίγει ζητήματα τὸ ὑπ' ἀριθ. 860 τῆς 13 Ἰανουαρίου 1853 ἔτους ἔγγραφον τοῦ τότε ἐπὶ τῶν Ἐσωτερικῶν Ὑπουργοῦ *Ρήγα Παλαμήδου*, ὅπερ εἶχεν ὑποβληθῆ τῇ ἐν λόγῳ Ἐπιτροπῇ.

Γ'.) Τῇ 3 Μαΐου καὶ τῇ 21 Ἰουλίου 1853 ἔτους τὸ ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως Ὑπουργεῖον διώριζεν αὐτὸν μέλος Ἐπιτροπῆς: *περὶ τοῦ ἀσφαλεστέρου καὶ ὠφελιμωτέρου τρόπου τῆς ἀποστολῆς τοῦ σημαντικοῦ κληροδοτήματος Βαρβάκη κλπ*. Μέλη τῆς Ἐπιτροπῆς ὁ Ν. Σιλήβεργος, Πρόεδρος τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου, Γ. Σταύρου, Διοικητὴς τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης κλπ.

Δ'.) Τῇ 11 Ἰανουαρίου 1854 ἔτους τὸ ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν Ὑπουργεῖον, τὸ ἐπὶ τῶν Ἐσωτερικῶν καὶ τὸ ἐπὶ τῆς Δικαιοσύνης διώρισαν αὐτὸν μέλος Ἐπιτροπῆς: *ἐπὶ τῶν πράξεων καὶ προτάσεων τῆς Γενικῆς τῶν Μετόχων Συνελεύσεως τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης τῆς Ἑλλάδος* **περὶ κτηματικῆς πιστώσεως**. Μέλη τῆς Ἐπιτροπῆς ταύτης οἱ Α. Μωραϊτίνης, Πρόεδρος τῶν ἐν Ἀθήναις Ἐφετῶν, Π. Καλλιγᾶς, Ἀντεισαγγελεὺς παρὰ τῷ Ἀρείῳ Πάγῳ, Π. Παπαρρηγόπουλος, Ἀρεοπαγίτης, Ι. Σοῦτσος, Καθηγητὴς τῆς Πολιτ. Οἰκονομίας, Π. Ἀργυρόπουλος, Καθηγητὴς τοῦ Διοικητικοῦ Δικαίου, Μ. Ποτλῆς καὶ Ἐμμαν. Κόκκινος, δικηγόροι κλπ.

Ε'.) Τῇ 29 Μαΐου 1857 ἔτους διωρίσθη ὑπὸ τοῦ ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως Ὑπουργείου μέλος Ἐπιτροπῆς: *περὶ μισθοδοτήσεως τοῦ κατωτέρου Κλήρου*. Μέλη τῆς Ἐπιτροπῆς ταύτης οἱ σεβασμιώτατοι Ἀρχιεπίσκοποι Μαντινείας καὶ Κυνουρίας Θεοφάνης καὶ Μεσσηνίας Προκόπιος, οἱ Κ. Προβελέγγιος, Γερουσιαστής, Θ. Ζαΐμης, Βουλευτής, Α. Μάμουκας, Τμηματάρχης, Ι. Σοῦτσος, Καθηγη-

(1) Ἴδετε σ. Ε' τῆς ἀνωτέρω *Γενικῆς Ἐκθέσεως*.

τὴς τῆς Πολιτ. Οἰκονομίας, Μ. Ποτλῆς, Καθηγητὴς τοῦ Κανονικοῦ Δικαίου κλπ.

Ϛ'.) Τῇ 7 Ἰουνίου 1858 ἔτους διωρίσθη ὑπὸ τοῦ ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν Ὑπουργείου μέλος Ἐπιτροπῆς: *περὶ τῶν κυρίων αἰτίων, ὡς ἐκ τῶν ὁποίων χωλαίνει ἡ λογιστικὴ ὑπηρεσία τοῦ Κράτους, εἴτε ταῦτα ἐνυπάρχουσιν εἰς τὴν φύσιν τῶν πραγμάτων, εἴτε ἀπορρέουσιν ἔκ τινων τῶν καθεστωσῶν διατάξεων*. Μέλη τῆς Ἐπιτροπῆς ταύτης οἱ Ν. Σιλήβεργος, Πρόεδρος τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου, Σ. Πονηρόπουλος, Τμηματάρχης κλπ.

Ζ'.) Τῇ 11 Ἰουλίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους διωρίσθη ὑπὸ τοῦ ἐπὶ τῶν Ἐσωτερικῶν Ὑπουργείου μέλος Ἐπιτροπῆς: *περὶ εἰσαγωγῆς τοῦ συστήματος τῆς κτηματικῆς πίστεως ἐν Ἑλλάδι*.

Η'.) Τῇ 17 Αὐγούστου 1859 ἔτους διωρίσθη ὑπὸ τοῦ ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν Ὑπουργείου μέλος Ἐπιτροπῆς: *πρὸς ἐπεξεργασίαν* τοῦ νέου περὶ *Γραμματοσήμου νόμου*. Μέλη τῆς Ἐπιτροπῆς ταύτης ὑπὸ τοῦ ἐπὶ τῶν Ἐσωτερικῶν Ὑπουργείου εἶχον διορισθῆ οἱ Θ. Δηλιγιάννης, Γ. Βέλιος κλπ.

Θ'.) Τῇ 22 Σεπτεμβρίου 1860 ἔτους διωρίσθη ὑπὸ τοῦ ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν Ὑπουργείου μέλος Ἐπιτροπῆς: *πρὸς σύνταξιν σχεδίου λογαριασμοῦ καὶ ὁδηγιῶν περὶ τῆς λογοδοσίας τῶν Προξενικῶν Ἀρχῶν*.

Ι'.) Τῇ 5 Μαΐου 1861 ἔτους διωρίσθη ὑπὸ τοῦ ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν Ὑπουργείου μέλος Ἐπιτροπῆς: «*περὶ αὐξήσεως τῆς μισθοδοσίας κ.λ.π. τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων*.» Μέλη τῆς Ἐπιτροπῆς ταύτης οἱ Κ. Προβελέγγιος, Ν. Σιλήβεργος καὶ Ι. Ἀμβροσιάδης, Γερουσιασταί· Σ. Βλάχος καὶ Χ. Χρηστόπουλος, Βουλευταί, κλπ.

ΙΑ'.) Τῇ 13 Ὀκτωβρίου 1861 ἔτους διὰ Β. Διατάγματος διωρίσθη μέλος Ἐπιτροπῆς πρὸς σύστασιν «*ἀγροτικῆς Τραπέζης*». Μέλη τῆς Ἐπιτροπῆς ταύτης οἱ Δ. Χρηστίδης, Κ. Προβελέγγιος, Ν. Σιλήβεργος, Γερουσιασταί· Εὐθ. Κανελλόπουλος κλπ. βουλευταί· Ι. Σοῦτσος, Διευθυντὴς τοῦ Γραφείου τῆς Δημοσίας Οἰκονομίας κλπ.

Ἀλλ' ἐπίσης καθ' ὃν χρόνον διετέλει *Διευθυντὴς τοῦ Γενικοῦ Λογιστηρίου* αὐτὸς συνέταξε τοὺς **Γενικοὺς Λογαριασμοὺς τῆς Οἰκονομικῆς διαχειρίσεως τοῦ Κράτους** τῶν ἐτῶν 1846 μέχρι καὶ τοῦ 1858, ἤτοι τριῶν καίδεκα ὅλων ἐτῶν, ὡς καὶ τοὺς **Ἀπολογισμοὺς τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων** τῆς χρήσεως τῶν ἐτῶν 1850 μέχρι καὶ τοῦ 1857 κλπ.

Σπουδαιοτάτη κατὰ τὸ χρονικὸν τοῦτο διάστημα, καὶ εἰδικῶς κατὰ Μάρτιον τοῦ 1849 ἔτους, εἶναι καὶ ἡ «**Ἐμπιστευτικὴ Ἔκθεσις**» αὐτοῦ, ὡς *Διευθυντοῦ τοῦ Γενικοῦ Λογιστηρίου*: «*περὶ τῆς τότε λογιστικῆς και οἰκονομικῆς καταστάσεως τοῦ Κράτους*,» ὑποβληθεῖσα τῷ τότε ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν ὑπουργῷ *Δ. Βούλγαρη*, ἧς ἀντίγραφον εὑρέθη ἐν τοῖς ἐγγράφοις ἐκείνου. Ἔκθεσιν τοιαύτην εἶχε ζητήσει ἡ Βουλή, ὡς ἐμφαίνεται ἐκ τοῦ ἐγγράφου τοῦ Προέδρου αὐτῆς τῆς 15 Φεβρουαρίου 1849 ἔτους πρὸς τὸ ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν Ὑπουργεῖον.

Διευθυντὴς τοῦ *Γενικοῦ Λογιστηρίου* διετέλεσε μέχρι τῆς 26 Μαΐου 1862 ἔτους, τῇ δὲ 27 τοῦ αὐτοῦ μηνὸς καὶ ἔτους ὁ Βασιλεὺς Ὄθων, ὡς ἐρρήθη ἀνωτέρω, ὠνόμασεν αὐτὸν **Ὑπουργὸν ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν** τῆς ὑπὸ τὸν *Ἰωάννην Κολοκοτρώνην*, Ἀντιστρατηγον, Γερουσιαστὴν καὶ ἱπποστασιάρχην, Κυβερνήσεως, τῆς σχηματισθείσης μετὰ τὴν καταστολὴν τῆς Ναυπλιακῆς στάσεως. Διετέλεσε δὲ τοιοῦτος μέχρι τῆς 26 Ἰουλίου τοῦ αὐτοῦ 1862 ἔτους, ὅτε καὶ παρῃτήθη, διαφωνήσας πρός τε τὸν Βασιλέα Ὄθωνα καὶ πρὸς τοὺς Ὑπουργοὺς ὡς πρὸς τὴν πολιτικὴν τοῦ Ὑπουργείου, διότι ὁ **Δημήτριος Ν. Λεβίδης** προέτεινε καὶ ὑπεστήριξε τὴν ἀπονομὴν *γενικῆς ἀμνηστίας* πρὸς ἅπαντας τοὺς ἐν ταῖς φυλακαῖς κρατουμένους, τοὺς συμμετασχόντας τῆς στάσεως τοῦ Ναυπλίου.

«Κινούμενος, ἔγραφε τότε ὁ τύπος περὶ αὐτοῦ, οὐχὶ ἐκ φιλοδοξίας, »ἀλλ' ἐκ τῆς ἐλπίδος, ὅτι ἠδύνατο νὰ χρησιμεύσῃ ὡς γέφυρα εἰς τὴν με»τάβασιν ἀπὸ τῆς *ἀντισυνταγματικῆς* ὁδοῦ, ἣν διέτρεχεν ἡ Ἑλλάς, *εἰς τὴν »συνταγματικήν*, ὑπήκουσεν εἰς τὴν διαταγὴν τοῦ Βασιλέως, καὶ ἐδέχθη »νὰ ὑπουργήσῃ συμφώνως μὲ τὸ ὑπουργικὸν πρόγραμμα. Ἐπίστευσεν, ὅτι »οἱ συνάδελφοί του ἤθελον σεβασθῆ ὅσας ἔδωκαν πρὸς τὸν ἑλληνικὸν λαὸν »ὑποσχέσεις, ἐφ' ᾧ καὶ ὡς ὑπουργὸς μὲν τῶν οἰκονομικῶν προσηνέχθη »ἐξίσου πρὸς ἅπαντας, καὶ προσεπάθησε νὰ ἀποδείξῃ διὰ πράξεων, ὅτι »ἡ Κυβέρνησις εἶχε τὴν ἐπιθυμίαν *νὰ φέρῃ εἰς τὸν τόπον τὴν ὁμόνοιαν »καὶ νὰ συμφιλιώσῃ τὸν λαὸν μετὰ τῆς Βασιλείας*.... Ὡς μέλος τοῦ »Ὑπουργείου εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἐπρότεινε καὶ ὑπεστήριξεν ἰσχυρότατα *τὴν »γενικήν*, ἢ τοὐλάχιστον τὴν μερικὴν *ἀμνηστίαν*, ἤτοι τὴν ἀπονομὴν »ταύτης πρὸς ἅπαντας τοὺς ἐν ταῖς φυλακαῖς κρατουμένους. Τὴν πρότασιν »ταύτην πολλάκις ἐπανέλαβε, καὶ ὅμως οὐδέποτε τὸ ὑπουργικὸν Συμβού»λιον νὰ ἀποφανθῇ περὶ αὐτῆς καταφατικῶς, ἢ ἀποφατικῶς ἠθέλησεν· »ἀνέβαλε τὴν λύσιν αὐτῆς ἀπὸ τῆς μιᾶς εἰς τὴν ἄλλην Συνεδρίασιν, ὥστε »ἐπὶ τέλους ἐζήτησεν, ἵνα κατὰ τὴν Συνεδρίασιν τῆς 19 ὁρισθῇ ρητῶς »ἡ ἡμέρα τῆς λύσεως τῆς προτάσεώς του. Κατὰ τὴν συνεδρίασιν ταύ»την.... ἀντὶ νὰ προσκαλέσῃ ὁ κ. Πρόεδρος τὰ μέλη τοῦ Ὑπουργικοῦ »Συμβουλίου νὰ ἀποφανθῶσι πότε πρέπει νὰ συζητηθῇ καὶ νὰ λυθῇ »τὸ ζήτημα *τῆς ἀμνηστίας*, ἐπετέθη κατὰ τοῦ *Λεβίδου* δι' ὅσα ἐδη»μοσίευσαν αἱ ἐφημερίδες, καὶ ὑπέδειξεν, ὅτι δὲν συμμερίζεται τὴν πρό»τασίν του. Τοιαύτην βλέπων τὴν διάθεσιν τοῦ Προέδρου καὶ τοὺς λοι»ποὺς τῶν συναδέλφων του σιωπήσαντας, ἀπεσύρθη, καὶ τὴν ἐπιοῦσαν »*ἀπέστειλεν ἐγγράφως τὴν ἠτιολογημένην παραίτησίν* του, τὴν ὁποίαν »θέλομεν δημοσιεύσει μετὰ τὴν παραδοχήν της.— *Ὑπουργοί! μὴ μένητε »ἀναλγεῖς εἰς τὴν τοιαύτην τῆς πατρίδος κατάστασιν. Συνέλθετε καὶ »ἴδετε ὁποῖον διατρέχομεν κίνδυνον*, ὑποτασσόμενοι πάντοτε εἰς τὰς »ξένας θελήσεις καὶ παρὰ τὴν συνείδησιν ἡμῶν πράττοντες. Παράδειγμα »αὐταπαρνήσεως ἔδωκεν ἡμῖν ὁ κ. *Λεβίδης*: ἀκολουθήσατέ τον ὅσοι ἐξ »ὑμῶν συνεμερίσθητε πραγματικῶς τὴν πρότασίν του, ἥτις εἶναι καὶ πρό»τασις οὐχὶ μόνον τῆς ἐλευθέρας Ἑλλάδος, ἀλλ' ἁπάσης τῆς Ἑλληνι-

»κῆς φυλῆς, καὶ ἔστε βέβαιοι, ὅτι *καὶ τὴν πατρίδα καὶ τὸν θρόνον* »*ὑπηρετεῖτε*.»(1)

Δὲν εἶχον παρέλθει τρεῖς μῆνες ἀφ' ἧς ταῦτα ἐγράφοντο, καὶ ὁ Βασιλεὺς Ὄθων, καταπλέων εἰς Πειραιᾶ μετὰ τῆς Βασιλίσσης ἐκ περιοδείας ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα, δὲν ἐτόλμα νὰ ἐξέλθῃ εἰς τὴν ἀκτήν, καθαιρεθεὶς καὶ ἔκπτωτος τοῦ θρόνου μετὰ τῆς δυναστείας γενόμενος.

Ἀλλ' ὁ Βασιλεὺς Ὄθων, καί τοι ὁ Ὑπουργὸς αὐτοῦ παρῃτήθη καθ' ὃν τρόπον ἀνωτέρω ἐξετέθη, ἐκτιμῶν τὴν τῇ ὑπηρεσίᾳ ἀφοσίωσιν τοῦ ἀνδρός, διώρισεν αὐτὸν ἀμέσως, ἤτοι τῇ 16 Αὐγούστου 1862 ἔτους, καὶ πάλιν **Διευθυντὴν τοῦ Γενικοῦ Λογιστηρίου**, ἣν ὅμως θέσιν δὲν ἀπεδέχθη, συμμετασχὼν καὶ αὐτὸς μετὰ ταῦτα τῆς περὶ ἐξώσεως τοῦ Βασιλέως συνωμοσίας.

Ἐπὶ Βασιλέως Γεωργίου ἐγένετο δὶς **Ὑπουργὸς ἐπὶ τῶν οἰκονομικῶν** τῶν ὑπὸ τὸν *Ἐπαμινώνδαν Δεληγεώργην* Κυβερνήσεων τῆς 26 Νοεμβρίου 1876 καὶ τῆς 26 Φεβρουαρίου 1877 ἔτους.

Εὐθὺς μετὰ τὴν ἔξωσιν τοῦ Βασιλέως Ὄθωνος, γενομένην ὡς γνωστόν, τῇ 10 Ὀκτωβρίου 1862 ἔτους, ἡ *Προσωρινὴ Κυβέρνησις* διώρισεν αὐτὸν καὶ πάλιν **Διευθυντὴν τοῦ Γενικοῦ Λογιστηρίου** τῇ 13 τοῦ αὐτοῦ μηνὸς καὶ ἔτους, ἐν ᾗ θέσει διετέλεσε μέχρι τῆς 26 Νοεμβρίου 1864 ἔτους.

Εὐθὺς ὡς ὑπὸ τῆς *Προσωρινῆς Κυβερνήσεως* διωρίσθη *Διευθυντὴς τοῦ Γενικοῦ Λογιστηρίου*, ἀπηύθυνε πρὸς αὐτὴν τὴν ἑξῆς ἀναφοράν :

«Ἐν Ἀθήναις τῇ 15 Ὀκτωβρίου 1862.

»*Πρὸς τὴν Προσωρινὴν Κυβέρνησιν*

»Ἐμπνεόμενος ὑπὸ τοῦ αἰσθήματος, ὅτι ἕκαστος πολίτης εἰς τὰς παρούσας περιστάσεις ὀφείλει νὰ συντελέσῃ εἰς τὴν παγίωσιν τῆς τάξεως »καὶ τὴν εὐόδωσιν τοῦ μεγάλου ἔργου, ὅπερ σύμπαν τὸ Ἔθνος ἀνέλαβεν, »ἐδέχθην μετ' εὐχαριστήσεως τὴν ἀνατεθεῖσάν μοι ὑπηρεσίαν.

»Σκεπτόμενος δέ, ὅτι ἐκτὸς τῆς προσωπικῆς ὑπηρεσίας, τὸ Κράτος »ἔχει ἀνάγκην καὶ ὑλικῶν μέσων πρὸς θεραπείαν τῶν χρηματικῶν ἀναγ»κῶν, καὶ ἀναλογιζόμενος, ὅτι οἱ πόροι τοῦ Κράτους δὲν θέλουν ἐπαρκέσει »πρὸς τοῦτο, καθόσον εἰς παρομοίας περιστάσεις ἡ καταδίωξις τῶν ὀφει»λετῶν τοῦ δημοσίου, καὶ μάλιστα τῶν ἀπ' εὐθείας φορολογουμένων, »πρέπει νὰ ἦναι ὅσον τὸ δυνατὸν ἠπία, **παραχωρῶ ὑπὲρ τοῦ δη»μοσίου** τὸ 1/4 **τοῦ μισθοῦ μου** ἐφ' ὅσον ὑφίσταται ἡ ἀνάγκη.

»Εὐπειθέστατος

Δ. Ν. Λεβίδης».

(1) Ἴδετε *Ἐλπίδα* ἔτους κς'., 24 Ἰουλίου 1862 ἔτους, ἀρ. 1161.

Ἰδοὺ καὶ ἡ πρὸς τὸ ἔγγραφον τοῦτο ἀπάντησις :

«Ἀριθ. 596.

»Ἐν Ἀθήναις τὴν Ὀκτωβρίου 1862.

»**Βασίλειον τῆς Ἑλλάδος.**
»**Προσωρινὴ Κυβέρνησις**

»*Τὸ ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν Ὑπουργεῖον τῆς Ἐπικρατείας.*

»Πρὸς τὸν Κ. **Δ. Λεβίδην**, Διευθυντὴν τοῦ Γενικοῦ Λογιστηρίου.

»Ἀνέγνωμεν τὴν ἀπὸ 15 τοῦ ἤδη ὑπερμεσοῦντος μηνὸς ἀναφοράν σας, »δι' ἧς πρὸς τοῖς ἄλλοις παραχωρεῖτε ὑπὲρ τοῦ δημοσίου τὸ τέταρτον »τῆς μισθοδοσίας σας. Εἴμεθα δὲ ἐπιφορτισμένοι ὑπὸ τῆς Προσωρινῆς Κυ»βερνήσεως νὰ σᾶς ἐκφράσωμεν *τὴν εὐγνωμοσύνην αὐτῆς διὰ τὸν* **πα»τριωτισμόν σας.**

»*Ὁ Ὑπουργὸς*
«**Τ. Μαγγίνας**».

Ὁ **Ἐθνοφύλαξ** τῆς 22 Ὀκτωβρίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους, δημοσιεύων τὴν »ἀνωτέρω ἀναφοράν, ἔγραφεν : «Ὁ κ. *Λεβίδης* εἶναι ὁ δοὺς ἐπ' ἐσχάτων »διὰ τῆς ἀνεξαρτήτου διαγωγῆς του **τὸν καίριον κτύπον** ἐπὶ τῆς »κεφαλῆς τῆς καταπεπτωκυίας τυραννίας».

Συγκροτηθείσας κατὰ τὸ 1862 ἔτος τῆς Β'. ἐν Ἀθήναις ***Ἐθνικῆς Συνελεύσεως τῶν Ἑλλήνων***, μετέσχεν αὐτῆς ὡς **μέλος καὶ πληρεξούσιος τῶν Θρακῶν** μέχρι πέρατος τῶν ἐργασιῶν αὐτῆς, ὢν συγχρόνως καὶ *Διευθυντὴς* τοῦ *Γενικοῦ Λογιστηρίου*, διότι, ὡς γνωστόν, τὰ καθήκοντα δημοσίου λειτουργοῦ δὲν ἦσαν ἀσυμβίβαστα πρὸς τὰ τοῦ Πληρεξουσίου.

Καὶ ὅτε κατὰ τὸν Ἰούνιον τοῦ 1863 ἔτους, ἐπὶ Μεσοβασιλείας, ἐξεῤῥάγη ἐν Ἀθήναις μεταξὺ *Ὀρεινῶν* καὶ Πεδινῶν ὁ **ἐμφύλιος πόλεμος**, ὡς εἶχε κληθῆ τότε ἡ μεταξὺ τῶν δύο τούτων πολιτικῶν μερίδων ἔνοπλος ῥῆξις, συνετέλεσε καὶ αὐτὸς καὶ ὡς πολίτης καὶ ὡς Πληρεξούσιος διὰ τῆς σώφρονος αὐτοῦ πολιτείας εἰς ταχυτέραν κατάπαυσιν τῆς αἱματοχυσίας.

Ὢν Διευθυντὴς τοῦ Γενικοῦ Λογιστηρίου καὶ Πληρεξούσιος ἐν τῇ Ἐθνοσυνελεύσει, διωρίσθη κατὰ τὴν 19 Νοεμβρίου 1863 ἔτους παρὰ τοῦ ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν Ὑπουργείου μέλος καὶ εἰσηγητὴς πολυμελοῦς Ἐπιτροπῆς : *πρὸς συνδιάσκεψιν περὶ τοῦ ἀρχαίου δανείου τῶν* 1824 *καὶ* 1825. Μέλη τῆς Ἐπιτροπῆς ταύτης καὶ οἱ Δ. Χρηστίδης, Τάτσης Μαγγίνας, Θρασ. Ζαΐμης, Ἀλέξ. Κουμουνδοῦρος κλπ. Καὶ ἐν μὲν τοῖς ἐγγράφοις τοῦ ἀνδρὸς εὑρέθη ἡ παρ' αὐτοῦ, ἰδίᾳ χειρί, συνταχθεῖσα περὶ τῶν ἀνωτέρω δανείων ***Ἔκθεσις*** *μετὰ* πολλῶν περὶ αὐτῶν *πινάκων καὶ πληροφοριῶν*, ἐπίσης παρ' αὐτοῦ, ἰδίᾳ χειρί, συντεταγμένων. Ἐκ δὲ τῆς

Ἐκθέσεως ἀποσπῶμεν τὰς ἑξῆς ὀλίγας γραμμάς: «Τὰ ἐλαττώματα »τῆς διαχειρίσεως τῆς πεπτωκυίας δυναστείας εἶναι γνωστά, ὥστε καὶ τὸ »νέον δάνειον κατηναλώθη ἄνευ αὐξήσεως τῶν πόρων τοῦ Κράτους, καὶ »ἡ πληρωμὴ τῶν τόκων καὶ τοῦ χρεωλυσίου αὐτοῦ ἀνεστάλη. — Ἤδη »αἱ Εὐεργέτιδες Δυνάμεις, δεικνύουσαι πάντοτε τὸ αὐτὸ ἐνδιαφέρον πρὸς »στερέωσιν τοῦ Ἑλληνικοῦ Βασιλείου, καὶ συμπράττουσαι εἰς τὴν καθί- »δρυσιν τῆς νέας Δυναστείας δι' αὐξήσεως τῆς χώρας, ἐπιεικῶς ἐδέχθη- »σαν, ὥστε ἡ ἀπότισις τοῦ παρ' αὐτῶν πληρωθέντος δανείου νὰ περιο- »ρισθῇ εἰς μικροτέρας δόσεις. Ἐκ τῆς ἀνακουφίσεως ταύτης ὠφελουμένη »ἡ Ἑλλάς, καὶ ἐλπίζουσα πάντοτε εἰς τὴν εὐμένειαν τῶν Εὐεργετίδων »Δυνάμεων, *δύναται νὰ στρέψῃ τὴν σύντονον αὐτῆς προσοχὴν εἰς τὴν »ἀνόρθωσιν τῆς δημοσίας αὐτῆς πίστεως.— Μεχρισοῦ δὲν ἱκανοποι- »ήσῃ τοὺς δανειστὰς αὐτοῦ οἱασδήποτε ἐποχῆς τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος »θέλει ἀπαντᾷ κατάκρισιν, ἥτις εἶναι λίαν προσβλητικὴ τῆς ὑπολή- »ψεώς του ἐνώπιον τῆς κοινῆς γνώμης ὅλης τῆς Εὐρώπης.— Ἡ Με- »ταπολίτευσις*, στεφανωθεῖσα διὰ τῆς αἰσιωτέρας ἐκβάσεως μετὰ τὴν »ἐγκαθίδρυσιν τῆς νέας Δυναστείας καὶ τὴν προσθήκην τῶν Ἰονίων νήσων, »ἐξήγειρε καὶ πάλιν τὴν *ζωηρὰν συμπάθειαν τῆς Εὐρώπης,τὴν ὁποίαν »δύναται ν' ἀποψυχράνῃ ἡ συνεχὴς κατάκρισις διὰ τὴν μὴ ἀναγνώ- »ρισιν δανείου, προσενεχθέντος ἐν ὥρᾳ ἐσχάτης ἀνάγκης. Διὰ πάσης »θυσίας χρεωστεῖ ἐπομένως* τὸ *ἔθνος νὰ διατηρήσῃ τὴν εὔνοιαν, ἥτις »ἀσφαλίζει ἓν τῶν ἠθικῶν αὐτοῦ στηριγμάτων ἐν μέσῳ τῆς Εὐρώπης, »καὶ πρέπον εἶναι νὰ φιλοτιμηθῇ πρὸς ὑπερνίκησιν πάσης δυσκολίας*, »ὥστε ν' ἀποδείξῃ, ὅτι πλὴν τῶν ἄλλων, ἡ Μεταπολίτευσις ηὐδοκίμησε »καὶ εἰς τὴν ἐπανόρθωσιν τῆς δημοσίας αὐτοῦ πίστεως».

Ἐπίσης ὅτε διετέλει *Διευθυντὴς τοῦ Γενικοῦ Λογιστηρίου* καὶ Πληρεξούσιος ἐν τῇ Ἐθνοσυνελεύσει, διωρίσθη ὑπὸ τοῦ ἐπὶ τῶν Ἐσωτερικῶν Ὑπουργείου τῇ 31 Μαρτίου 1864 ἔτους μέλος Ἐπιτροπῆς: «*περὶ συστάσεως Κτηματικῆς Τραπέζης*». Μέλη τῆς Ἐπιτροπῆς οἱ Κ. Δόσιος, Σ. Σωτηρόπουλος κλπ., Πληρεξούσιοι ἐπίσης, Ἰω. Σοῦτσος, Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου, κλπ.

Καὶ *Διευθυντὴς* μὲν τοῦ *Γενικοῦ Λογιστηρίου* διετέλεσεν, ὡς ἐρρήθη, μέχρι τῆς 26 Νοεμβρίου 1864 ἔτους, τῇ δὲ 2 Ἰουλίου 1866 ἔτους ἡ ὑπὸ τὸν *Ἐπαμ. Δεληγεώργην* Κυβέρνησις διώρισεν αὐτὸν **Πρόεδρον τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου**, διετέλεσε δὲ τοιοῦτος μέχρι τῆς 25 Ὀκτωβρίου 1875 ἔτους, ἤτοι ἐπὶ *ἐννέα* καὶ ἐπέκεινα *ἔτη*, παραιτηθεὶς τότε τῆς τε Προεδρείας καὶ τῆς δημοσίας ὑπηρεσίας ἐν γένει, μετὰ **τεσσάρων καὶ τεσσαράκοντα** ὅλων **ἐτῶν** ἀκάματον καὶ ἀδιάλειπτον σχεδὸν δημοσίαν ὑπηρεσίαν.

Ἔκτοτε καὶ μέχρι τῆς μεσημβρίας τῆς ἡμέρας, καθ' ἥν, βαρέως ἀσθενῶν ὁ πολὺς γέρων καὶ μόλις ἀναπνέων, ὁ θαλερὸς πρεσβύτης ἠρέμα ἀπέθνησκεν, ἤτοι ἐπὶ **ὀκτωκαίδεκα** ὅλα συναπτὰ ἔτη, ὁλοψύχως ἀφωσιώθη εἴς τε τὴν διεύθυνσιν καὶ τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ **Μετοχικοῦ Ταμείου τῶν Πολιτικῶν Ὑπαλλήλων**, ὅπερ ἤδη ἀπὸ τοῦ 1867 ἔτους εἶχεν

ἱδρύσει, διαρκῶς ἀπὸ τῆς ἱδρύσεως **Πρόεδρος** αὐτοῦ, ἐπὶ ἔτη **ἓξ καὶ εἴκοσιν,** ὑπὸ τῶν Συνελεύσεων τῶν Μετόχων ἐκλεγόμενος· ἀλλὰ περὶ τούτων εἰδικώτερον θέλομεν διαλάβει κατωτέρω.

Ὡς *Πρόεδρος* τοῦ *Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου* πολλὰ τὰ ἐκκρεμῆ εὑρεθέντα ἐπεραίωσε, πολλά, ἐφ' ὧν οὐδεμία ποτὲ εἶχε γείνει ἐνέργεια, ἐξήλεγξε, καὶ νέαν ἐν γένει εἰς τὸ Σῶμα τοῦτο ὤθησιν ἔδωκε, παρ' ᾧ, ἅμα τῇ συστάσει αὐτοῦ κατὰ τὸ 1833 ἔτος, ἀπὸ νεαρωτάτης ἡλικίας, ὡς ἀνωτέρω ἐρρήθη, ἐπὶ πολλὰ καὶ συνεχῆ ἔτη ὡς Λογιστής, ὡς Πάρεδρος, ὡς Ἐλεγκτὴς εἶχεν ὑπηρετήσει.

Ὅτε διετέλει *Πρόεδρος τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου*, διὰ τοῦ ἀπὸ 31 Μαρτίου 1867 ἔτους ἐγγράφου τοῦ ἐπὶ τῶν Στρατιωτικῶν Ὑπουργείου διωρίσθη **Πρόεδρος** πολυμελοῦς ἐκ πολιτικῶν καὶ στρατιωτικῶν ὑπαλλήλων Ἐπιτροπῆς: ***«πρὸς σύνταξιν σχεδίου Διατάγματος ἐκτελεστικοῦ, ὁρίζοντος τὸν τρόπον τῆς συνενώσεως τῶν εὐεργετικῶν Ταμείων τοῦ Στρατοῦ, τὴν λογιστικότητα, διαχείρισιν καὶ τὴν ἐν γένει οἰκονομίαν τοῦ νεοσχηματιζομένου Μετοχικοῦ Ταμείου, καὶ τὰ περὶ τῶν ὑποτροφιῶν.»***

Διὰ Β. Διατάγματος τῆς 23 Ἀπριλίου 1868 ἔτους ἀπενέμετο αὐτῷ, *Προέδρῳ* τοῦ ***Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου***, ὁ ***Χρυσοῦς*** Σταυρὸς τοῦ Σωτῆρος, ἀφοῦ ἐπὶ ἔτη ***τρία καὶ εἴκοσιν*** ἔφερεν ἁπλῶς τὸν ***ἀργυροῦν***, διότι οὐδεμίαν ὁ ἀνὴρ εἰς τὰς ἐξωτερικὰς ταύτας διακρίσεις σημασίαν ἀπέδωκέ ποτε.

Ἐπίσης ὅτε διετέλει *Πρόεδρος* τοῦ ***Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου***, διὰ τοῦ ἀπὸ 16 Ἰουλίου 1868 ἔτους ἐγγράφου τοῦ ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως Ὑπουργείου διωρίσθη *μέλος* Ἐπιτροπῆς πρὸς γνωμοδότησιν περὶ τοῦ νομοσχεδίου: ***«περὶ χορηγίας εἰς τὸν δευτερεύοντα Κλῆρον καὶ περὶ συστάσεως Ἐκκλησιαστικοῦ Ταμείου»***. Μέλη τῆς Ἐπιτροπῆς Ἀρχιεπίσκοποι, Καθηγηταὶ τοῦ Πανεπιστημίου κλπ.

Ἐπίσης κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν διὰ τοῦ ἀπὸ 27 Ἰουλίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους καὶ τοῦ αὐτοῦ Ὑπουργείου ἐγγράφου μέλος Ἐπιτροπῆς, ἐκ τῶν αὐτῶν προσώπων ἀποτελουμένης: ***«περὶ τοῦ κατὰ τίνα τρόπον δύναται νὰ κανονισθῇ διὰ νόμου ἡ βελτίων διαχείρισις τῆς Μοναστηριακῆς περιουσίας, σύμφωνα πρὸς τὸν ἱερὸν προσδιορισμόν της.»***

Ἐπίσης κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν δι' ἐγγράφου τῆς 17 Σεπτεμβρίου 1868 ἔτους τοῦ ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν Ὑπουργείου μέλος Ἐπιτροπῆς πολυμελοῦς ἐκ τε Βουλευτῶν καὶ ἐκ τοῦ Β. Οἰκονομίδου, Δικαστικοῦ Συμβούλου: ***«περὶ διατυπώσεως τῶν προσόντων, ἅτινα πρέπει νὰ ἔχωσι τὰ μέλη τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου»***, καὶ συγγραφῆς νομοσχεδίου περὶ αὐτῶν.

Ἐπίσης ὅτε διετέλει *Πρόεδρος* τοῦ ***Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου***, τὸ ἐπὶ τῶν Ἐσωτερικῶν Ὑπουργεῖον δι' ἐγγράφου αὐτοῦ τῆς 21 Ἰουλίου 1869 ἔτους διώρισεν αὐτὸν μέλος Ἐπιτροπῆς: ***«πρὸς ἐπεξεργασίαν τῶν μετὰ τῆς Κυβερνήσεως καὶ τῆς Ἑλληνικῆς Ἀτμοπλοΐκῆς Ἑταιρίας ἐκκρε-***

μῶν λογαριασμῶν, καὶ πρὸς διαπραγμάτευσιν μετ' αὐτῆς τῶν **ὅρων** *τῆς ἀνανεώσεως τῆς συμβάσεως κλπ.* — Ἐν τοῖς ἐγγράφοις τοῦ **ἀνδρὸς** εὑρέθησαν τὰ πρωτότυπα τῆς ἐργασίας ταύτης, παρ' αὐτοῦ, ἰδίᾳ *χειρί*, γεγραμμένα.

Κατὰ τὴν αὐτὴν περίπου ἐποχήν, ἤτοι τῇ 15 Ὀκτωβρίου 1869 **ἔτους** τὸ ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν Ὑπουργεῖον διώρισεν αὐτὸν μέλος Ἐπιτροπῆς: *«περὶ τῶν ληπτέων μέτρων πρὸς ἄρσιν τῆς ἐν Σύρῳ νομισματικῆς ὑπερτιμήσεως, ἕνεκα τῆς ὁποίας πάσχουσι πολυειδῆ τοῦ τόπου συμφέροντα.»*

Ἐν ταὐτῷ τότε τὸ ἐπὶ τῶν Στρατιωτικῶν Ὑπουργεῖον δι' ἐγγράφου αὐτοῦ τῆς 4 Νοεμβρίου 1869 ἔτους ἐζήτει τὴν γνώμην τοῦ ἀνδρὸς περὶ τῶν ἐπενεκτέων τροποποιήσεων ἔν τε τῷ νόμῳ καὶ ἐν τῷ Βασιλικῷ Διατάγματι περὶ τοῦ *Μετοχικοῦ Ταμείου τοῦ κατὰ γῆν Στρατοῦ*: «ἐπειδή, »ἔλεγε τὸ ἔγγραφον τοῦ Ὑπουργείου, ὑμεῖς ὡς *Πρόεδρος τῆς Ἐπι»τροπῆς, τῆς συνταξάσης τόν τε Νόμον καὶ τὸ ἐκτελεστικὸν Β. Διά»ταγμα τοῦ Ταμείου τούτου, εἴσθε εἰς θέσιν παρὰ πάντα ἄλλον νὰ* »κρίνητε περὶ τοῦ βασίμου τῶν προτάσεων τῆς Ἐπιτροπῆς ταύτης κλπ».

Ἀλλ' ὅτε διετέλει *Πρόεδρος τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου*, τὸ ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως Ὑπουργεῖον τῇ 5 Φεβρουαρίου 1870 ἔτους ἀνέθηκεν αὐτῷ, πρὸς ἐκτέλεσιν Β. Διατάγματος, **τὴν ἐκκαθάρισιν καὶ τακτοποίησιν τῶν κληροδοτημάτων**. Ἰδοὺ δὲ τὸ κείμενον τοῦ πρὸς αὐτὸν ἐγγράφου τοῦ Ὑπουργείου: «Μὴ ἐπαρκοῦντος τοῦ Γεν. Λογιστηρίου . . . νὰ ἐκκαθαρίσῃ τοὺς λ)σμοὺς »τῶν κληροδοτημάτων, ἐπετράπη ἡμῖν διὰ Β. Διατάγματος . . . νὰ ανα»θέσωμεν τὴν ἐκκαθάρισιν καὶ τακτοποίησιν αὐτῶν μέχρι τέλους 1869 »εἰς εἰδικὸν πρόσωπον *ἐγνωσμένης λογιστικῆς ἱκανότητος* . . . Ὡς τοι»οῦτον πρόσωπον ἐξελεξάμεθα ἀδιστάκτως ὑμᾶς, πεποιθότες, ὅτι *δὲν ἠδυ»νάμεθα νὰ κάμωμεν καλλιτέραν ἐκλογήν, μετὰ τοσαῦτα δείγματα, τὰ »ὁποῖα ἐν τῇ μακρᾷ ὑπηρεσίᾳ σας εἰς τὸν οἰκονομικὸν κλάδον ἐδώ»κατε καὶ γνώσεων λογιστικῶν διακεκριμένων καὶ ζήλου καὶ μερί»μνης πολλῆς ὑπὲρ τῆς δημοσίου ὑπηρεσίας* . . . Σᾶς παρακαλοῦμεν »νὰ ἐνασχοληθῆτε ἀνενδότως καὶ μᾶς παρουσιάσητε ὅσον εἶναι τὸ δυνα»τὸν ταχύτερον τοὺς λ)σμοὺς τῶν κληροδοτημάτων μέχρι τέλους τοῦ »1869, ἐξηγμένους ἐκ τῶν δημοσίων βιβλίων καὶ ἐγγράφων, ὅπως *φιλο»τίμως καὶ ἄνευ ἀμοιβῆς ἐργασθέντες* **ἐπράξατε καὶ διὰ τοὺς »μέχρι τοῦ 1860 λ)γαριασμοὺς**, ὧν τὴν ἐκκαθάρισιν καὶ τα»κτοποίησιν, **ἔργον ὑμῶν τέλειον καὶ ἀκριβές**, παραδοθὲν εἰς τὸ »καθ' ἡμᾶς Ὑπουργεῖον, εἴδομεν καὶ ἐξητάσαμεν. *Δὲν ἀγνοοῦμεν*, ὅτι, *»καθυστερουσῶν τῶν εἰς τὰ δημόσια βιβλία ἐγγραφῶν* ἀπὸ τοῦ *1863*, »δὲν θὰ ἔχητε εἰς τὴν ἀνατεθειμένην ὑμῖν ἐργασίαν τὴν αὐτὴν εὐκολίαν, »οἵαν ἐν τῷ προηγουμένῳ ἔργῳ Ὑμῶν, *καὶ ὅτι ἀπεναντίας πολλοὺς »θὰ καταβάλητε κόπους εἰς τακτοποίησιν λογαριασμῶν* **πολυπλό»κων ὁλοκλήρου δεκαετίας**, *ἀλλὰ πεποίθαμεν*, ὅτι ὁ ζῆλος ὑμῶν »καὶ *ἡ ἐμπειρία* θὰ ὑπερνικήσῃ ταχέως τὰς δυσκολίας, ἀμοιβὴ δὲ ἀρ-

»κοῦσα τῶν κόπων σας ἔσεται ὄχι ἡ ὑσανάλογος πρὸς αὐτοὺς χρηματικὴ »ἀντιμισθία, ἀλλ' ἡ ἠθικὴ εὐχαρίστησις, ὅτι ***προσεφέρετε μεγάλην »ἐκδούλευσιν*** *εἰς τὴν δημόσιον ὑπηρεσίαν, διότι τὸ ἔργον ὑμῶν »πρόκειται νὰ χρησιμεύσῃ ὡς βάσις μέτρου συντελέσοντος εἰς τὴν »σκόπιμον καὶ ἐπωφελῆ διὰ τὴν δημοσίαν ἐκπαίδευσιν διαχείρισιν »τῶν ἐσόδων τῶν κληροδοτημάτων».*

Δὲν εἶχον παρέλθει ἓξ μῆνες ἀπὸ τῆς πρὸς τὸν *Δημήτριον* Ν. *Λεβίδην* κοινοποιήσεως τοῦ ἀνωτέρω ἐγγράφου, ὅτε οὗτος, ἐξελέγξας καὶ τακτοποιήσας τοὺς λ[μοὺς τῶν *κληροδοτημάτων*, παρέδωκε τὴν ἐκτενῆ (¹) ἐργασίαν αὐτοῦ τῷ Ὑπουργῷ, γράφοντι πρὸς τὸν Βασιλέα μεταξὺ ἄλλων καὶ τὰ ἑξῆς: «Ἀνέθηκα *εἰς εἰδικὸν περὶ τὰ λογιστικὰ καὶ ἐγνω»σμένης ἱκανότητος* ἄνδρα, τὸν κ. Δημήτριον Ν. Λεβίδην, πρόεδρον τοῦ »Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου, τὴν μνημονευθεῖσαν *σπουδαιοτάτην ἐργασίαν.* »Οὗτος δὲ *μετὰ τῆς διακρινούσης αὐτὸν φιλοπονίας, ἐπιμονῆς καὶ ἐν»δελεχείας ἐργασθεὶς καὶ πᾶσαν δυσχέρειαν ἐκποδὼν ποιησάμενος, καὶ »πᾶσαν περιπλοκὴν ἐπιτυχῶς διαλύσας*, κατήρτισε **τέλειον, σαφὲς** »καὶ κατὰ πάντα ἄξιον τῶν προσδοκιῶν μου τὸ προκείμενον ἔργον, ὅπερ »φέρον οὕτω *τῆς ἐπιστήμης τὸ κῦρος, τῆς πείρας τὸ φῶς καὶ τῆς τιμιό»τητος τὴν ἐγγύησιν*, ὑποβάλλεται εὐσεβάστως τῇ ὑμετέρᾳ Μεγαλειό»τητι καὶ συγχρόνως παραδίδοται εἰς τὴν δημοσιότητα κλπ.»(²).

Ἐκ τοῦ πρώτου τῶν ἐγγράφων τούτων ἐμφαίνεται, ὅτι καὶ ἡ μέχρι τοῦ 1860 ἔτους ἐκκαθάρισις καὶ ἡ τακτοποίησις τῶν λ[μῶν τῶν *κληροδοτημάτων* εἶχον γείνει ἄλλοτε ὑπὸ τοῦ **Δημητρίου Ν. Λεβίδου,** ὅτι δὲ καὶ τὸ ἔργον ἐκεῖνο, παραδοθὲν τῷ Ὑπουργείῳ, ἐκρίνετο ὑπὸ τῆς ὑπηρεσίας **τέλειον καὶ ἀκριβές.**

Ἡ δὲ κατὰ τὸ 1870 ἔτος ἐκκαθάρισις καὶ τακτοποίησις τῶν *κληροδοτημάτων* διῃρέθη ὑπὸ τοῦ *Δημητρίου* Ν. *Λεβίδου* κατὰ ἐνιαυσίους διαχειρίσεις ἀπὸ τοῦ 1835 ἔτους μέχρι τέλους Μαρτίου 1870, ἐν αἷς καταφαίνονται *α*.) τὰ κατ' ἔτος εἰσαχθέντα εἰς τὸ Κεντρικὸν Ταμεῖον, ἢ εἰς τὴν Ἐθνικὴν Τράπεζαν χρήματα, ἡ πρόσοδος καὶ ἡ χρῆσις αὐτῶν, καὶ β') τὰ κατὰ τὸ τέλος ἑκάστου ἔτους ὑπόλοιπα κλπ. Κατὰ τὸν λογαριασμὸν τοῦτον τὰ ἐν γένει κληροδοτήματα καὶ αἱ λοιπαὶ εἰσφορaὶ ἀπὸ τοῦ 1835 ἔτους, ὅτε κατὰ πρῶτον ἤρχισεν ἡ εἴσπραξις κληροδοτημάτων, μέχρι τέλους Μαρτίου 1870 ἔτους, συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν μέχρι 31 Δεκεμβ. 1869 τόκων καὶ μερισμάτων τῶν εἰς τὴν Ἐθνικὴν Τράπεζαν μετοχῶν καὶ τῶν ἄλλων προσοδοφόρων χρεωγράφων αὐτῆς τε καὶ τοῦ Δημοσίου, ἀναβιβάζονται εἰς δραχ. 6,150,456.70. Τὸ ὁλικὸν δὲ τοῦτο ποσὸν διαιρεῖται εἰς τρεῖς κατηγορίας· Α'.) εἰς κεφάλαια, ὧν

(1) Ἐκ σελίδων τετυπωμένων εἰς μέγα φύλλον 59.

(2) Ἴδετε σ. 4 τῆς ἀπὸ 17 Ἰουνίου 1870 ἔτους *Ἐκθέσεως*, φερούσης τὸν ἑξῆς τίτλον, καὶ τυπωθείσης εἰς μέγα φύλλον, ἐν 1870 ἔτει, ἐν Ἀθήναις: ***Ἔκθεσις, συνοδεύουσα τὴν ἐκκαθάρισιν τῶν διαφόρων κληροδοτημάτων καὶ τῶν ἐν γένει ὑπὲρ τῆς Παιδείας καταθέσεων κλπ. μετὰ τῆς πρὸς τὴν Α. Μ. τὸν Βασιλέα Ἐκθέσεως τοῦ ὑπουργοῦ κλπ.***

οἱ ἐτήσιοι τόκοι διατίθενται διὰ τὴν ἐν γένει ἐκπαίδευσιν, μένοντος τοῦ κεφαλαίου ἀθίκτου, ἔτι δὲ εἰς τόκους καὶ μερίσματα μετοχῶν ἐκ τῶν κεφαλαίων τούτων· Β΄.) εἰς τόκους καὶ πρόσοδον κληροδοτημάτων, **μήπω** περιελθόντων εἰς τὴν Ἑλλάδα· καὶ Γ΄.) εἰς δωρεὰς καὶ εἰσφορὰς διαθετέας μετὰ τῶν τόκων αὐτῶν εἰς ὡρισμένα ἀντικείμενα. Ἕπονται μεταξὺ ἄλλων *ὁδηγίαι* περὶ τῆς διαχειρίσεως τῶν κληροδοτημάτων κλπ.(1)

Δι᾽ ἐγγράφου τοῦ ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν Ὑπουργείου τῆς 12 Μαρτίου 1870 ἔτους διωρίζετο μέλος Ἐπιτροπῆς, συσκεψαμένης ***περὶ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ νέου νομισματικοῦ συστήματος*** : Μέλη τῆς ἐπιτροπῆς ταύτης καὶ οἱ Σ. Σωτηρόπουλος, βουλευτής, Ἰω. Σοῦτσος, καθηγητὴς τῆς Πολιτ. Οἰκονομίας ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ, κλπ.

Τῇ δὲ 28 Αὐγούστου 1870 ἔτους, ***Πρόεδρος ὢν τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου***, διωρίζετο δυνάμει Βασ. Διατάγματος **Πρόεδρος** πολυμελοῦς Ἐπιτροπῆς ***πρὸς πλήρη ἐφαρμογὴν τῶν διατάξεων τοῦ νόμου περὶ Δημοσίου Λογιστικοῦ εἰς τὸ Λογιστικὸν τῆς στρατιωτικῆς καὶ ναυτικῆς ὑπηρεσίας***. Μέλη τῆς ἐπιτροπῆς ταύτης οἱ Λ. Παλάσκας, Α. Βουγιούκας κλπ.

Τῇ 6 8βρίου 1871 ἔτους ἐπίσης τὸ ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν Ὑπουργεῖον διώριζεν αὐτόν, μετ᾽ ἄλλων μέλος ἐπιτροπῆς πάλιν πρὸς σύσκεψιν: ***«περὶ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ νέου νομισματικοῦ συστήματος»***.

Τὸ ἐπὶ τῶν Ναυτικῶν Ὑπουργεῖον δι᾽ ἐγγράφου αὐτοῦ τῆς 10 Δεκεμβρίου 1871 ἔτους ἀνέθηκεν αὐτῷ : ***ἀνὰ ἐπιθεωρήσῃ αὐτοπροσώπως τὰ λογιστικὰ βιβλία τοῦ Ναυτικοῦ Ἀπομαχικοῦ Ταμείου, νὰ ὁδηγήσῃ δὲ τὴν Ἐπιτροπὴν τοῦ Ταμείου τούτου εἰς τὴν κατάρτισιν τῶν ἀναγκαίων λογιστικῶν βιβλίων. ὅσα εἶναι ἀναγκαῖα πρὸς ἐκτέλεσιν τοῦ Βασιλ. Διατάγματος τῆς 25 Ὀκτωβρίου 1871 ἔτους»***.

Τὸ ἐπὶ τῶν Ἐσωτερικῶν Ὑπουργεῖον δ᾽ ἐγγράφου αὐτοῦ τῆς 21 Ἰανουαρίου 1871 ἔτους ἐξέλεγεν αὐτόν, ***Πρόεδρον τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου*** ὄντα, μέλος Ἐπιτροπῆς : ***«πρὸς ἐξεύρεσιν πόρων ὑπὲρ τῆς Ἐθνικῆς ὁδοποιΐας»***. Μέλη τῆς Ἐπιτροπῆς οἱ Χ. Τρικούπης, πρώην Ὑπουργός, Ἐμ. Μανιτάκης, τμηματάρχης τῶν δημοσίων ἔργων κλπ.

Διὰ Β. Διατάγματος τῆς 27 Μαρτίου 1873 ἔτους προήχθη εἰς τὸν βαθμὸν ***τῶν*** Ταξιαρχ***ῶν τοῦ Βασιλικοῦ Τάγματος τοῦ Σωτῆρος***.

Ἡ ὑπὸ τὸν ***Ἐπαμινώνδαν Δεληγεώργην*** Κυβέρνησις ἐδημοσίευσε Β. Διάταγμα τῆς 11 Σεπτεμβρίου 1873 ἔτους (2) : ***«περὶ ἀποστολῆς ἐπιθεωρητῶν εἰς τὸ Κράτος, πρὸς ἐπιθεώρησιν τῶν γραφείων τῆς διοικήσεως*** κλπ.» Οἱ ἐπιθεωρηταὶ ἔμελλον νὰ ἐξετάσωσι τὴν ὑπάρχουσαν κατάστασιν πάντων τῶν κλάδων τῆς Διοικήσεως, τὴν κατάστασιν τοῦ προσωπικοῦ τῆς ὑπηρεσίας, τὰς ἀπαιτουμένας μεταρρυθμίσεις εἴτε περὶ τοὺς ὀργανισμοὺς τῆς δημοσίας ὑπηρεσίας, εἴτε περὶ τὰ προσόντα τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων καὶ ὑπηρετῶν, τὰς εἰδικὰς ὑποθέσεις καὶ ζητή-

(1) Τὸ ἔργον τοῦτο τοῦ ***Α. Ν. Λεβίδου***, καί περ τυπωθὲν εἰς πολλὰ ἀντίτυπα, εἶναι σήμερον δυσεύρετον.

(2) Ἴδετε ***Ἐφημερίδα τῆς Κυβερνήσεως*** τοῦ 1873 ἔτους, ἀριθ. 44.

ματα κλπ. (1). Πρὸς ἐκτέλεσιν λοιπὸν τοῦ Βασιλ. τούτου Διατάγματος ὁ τότε *Πρόεδρος* τοῦ *Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου* **Δημήτριος Ν. Λεβίδης** διωρίσθη μέλος *τῆς κατὰ τὸν Νομὸν Κυκλάδων Ἐπιτροπῆς*, ἧς συμμετεῖχον οἱ Γ. Τομπάζης, πλοίαρχος, Μ. Ταταράκης, Ἀρεοπαγίτης, Α. Οἰκονομόπουλος, Νομάρχης κλπ. Ἐν τοῖς ἐγγράφοις τοῦ ἀνδρὸς εὑρέθησαν τὰ πρωτότυπα δύο μακροτάτων *Ἐκθέσεων* αὐτοῦ, ἰδίᾳ χειρὶ γεγραμμένων, ὧν ἡ μὲν πρὸς τὸ ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν Ὑπουργεῖον ἀφορᾷ πάσας τὰς οἰκονομικὰς ἀρχὰς τοῦ Νομοῦ Κυκλάδων, ἡ δὲ πρὸς τὸ ἐπὶ τῶν Ἐσωτερικῶν πραγματεύεται τὰ κατὰ τὴν *Ἀτμοπλοϊκὴν Ἑταιρίαν* ἐν ἐκτάσει, καταδεικνύουσα τὰ πρὸς διάσωσιν καὶ βελτίωσιν αὐτῆς πρόσφορα μέσα.

Τῇ 25 Φεβρουαρίου 1875 ἔτους τὸ ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν Ὑπουργεῖον διώρισεν αὐτόν, *Πρόεδρον* ἔτι τότε τοῦ *Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου* ὄντα, μέλος Ἐπιτροπῆς, ὅπως γνωμοδοτήσῃ περὶ διαφόρων ζητημάτων ὡς πρὸς τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ νόμου *περὶ νομισματικοῦ συστήματος* τοῦ 1867 ἔτους. Μέλη τῆς Ἐπιτροπῆς Καθηγηταὶ τοῦ Πανεπιστημίου κλπ.

Καὶ αὕτη εἶναι ἡ τελευταία Ἐπιτροπή, ἧς ὡς δημόσιος λειτουργὸς μετέσχε, διότι, ὡς ἀνωτέρω ἐρρήθη, τῇ 25 Ὀκτωβρίου 1875 ἔτους παρῃτήθη τῆς τε *Προεδρείας* τοῦ *Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου* καὶ τῆς δημοσίας ὑπηρεσίας ἐν γένει, μετὰ **τεσσάρων καὶ τεσσαράκοντα ὅλων ἐτῶν** ἀδιάλειπτον σχεδὸν δημοσίαν ὑπηρεσίαν.

Ὅτε δὲ ἦν πολιτικὸς συνταξιοῦχος, τὸ ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν Ὑπουργεῖον τῇ 30 Ἰουλίου 1880 ἔτους ὠνόμασεν αὐτὸν μετὰ τεσσάρων Καθηγητῶν τῆς Νομικῆς Σχολῆς τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου μέλος Ἐπιτροπῆς, ἡ εἶχεν ἀνατεθῆ : *«ἡ ἐξέτασις ζητημάτων περὶ τῶν Βαυαρικῶν δανείων τῶν ἐτῶν 1835 καὶ 1836.»*

Λόγῳ τῶν ὑπηρεσιῶν αὐτοῦ τῇ 4 Ἰανουαρίου 1891 ἔτους προήχθη εἰς τὸν Σταυρὸν τῶν *Ἀνωτέρων Ταξιαρχῶν* τοῦ Β. Τάγματος τοῦ Σωτῆρος.

Καὶ ὡς μὲν δημόσιος λειτουργὸς τοιοῦτός τις περίπου ὁ ἀνὴρ ἐγένετο. Ἀλλὰ καὶ κατ' ἄλλους ποικίλους τρόπους ἐπὶ μακρὰ καὶ ἀδιάλειπτα ἔτη εἰργάσθη.

Τοιουτοτρόπως, τῆς *Φιλεκπαιδευτικῆς Ἑταιρίας* συσταθείσης τῇ 1 Σεπτεμβρίου 1836 ἔτους, ὁ **Δημήτριος Ν. Λεβίδης** ἐξελέγετο *μέλος* αὐτῆς ἤδη ἀπὸ τῆς 10 Νοεμβρίου 1837 ἔτους. Διετέλεσε δὲ *Σύμβουλος* ἐν τῷ Διοικητικῷ Συμβουλίῳ καὶ *Ταμίας* τοῦ ἱδρύματος τούτου ἀδιαλείπτως ἐπὶ πεντήκοντα καὶ ἐπέκεινα ἔτη. Ἐφ' ᾧ καὶ ὅτε κατὰ τὸ 1888 ἔτος ἑωρτάζετο ἡ πεντηκονταετηρὶς τοῦ ἱδρύματος, τὸ Συμβούλιον τῆς *Φιλεκπαιδευτικῆς Ἑταιρίας* ἀπένειμε καὶ ἐκείνῳ τὸ χαραχθὲν *μετάλλιον* εἰς ἀνάμνησιν τῆς ἡμέρας τῆς ἱδρύσεως. Ὅτε δὲ ὀλίγας πρὸ τοῦ θανάτου αὐτοῦ ἡμέρας, ἀσθενῶν ὁ ἀγαθὸς γέρων, καὶ μὴ δυνάμενος πλέον νὰ φέρῃ τοσαῦτα βάρη, ὑπέβαλλε πρὸς τὴν *Φιλεκπαιδευτικὴν Ἑταιρίαν* ἀπὸ τῆς θέσεως τοῦ *Ταμίου* παραίτησιν, τὸ Συμβούλιον τοῦ

(1) Ἴδετε ἄρθρ. 2 τοῦ ῥηθέντος Βασιλ. Διατάγματος.

Ὑπῆρξεν *ἐπίτιμον* μέλος τοῦ *Φιλολογικοῦ Συλλόγου Παρνασσοῦ* ἤδη ἀπὸ τῆς 28 Δεκεμβρίου 1871 ἔτους, *Πρόεδρος* τῆς Οἰκονομικῆς Ἐπιτροπείας τοῦ *Ἑλληνικοῦ Διδασκαλικοῦ Συλλόγου*, πρὸς σύνταξιν: «*Κανονισμοῦ Μετοχικοῦ Ταμείου τῶν Ἑλλήνων διδασκάλων*», ἐκλεχθεὶς τοιοῦτος τῇ 31 Μαρτίου 1878 ἔτους, κλπ.

Ἐκ τῶν περιφανεστέρων ἔργων τοῦ ἀνδρὸς εἶναι καὶ ἡ ὑπ' αὐτοῦ δημιουργία καὶ ἵδρυσις τοῦ *Μετοχικοῦ Ταμείου τῶν Πολιτικῶν Ὑπαλλήλων*, συσταθέντος μὲν τῇ 12 Ὀκτωβρίου 1867 ἔτους, ἐγκριθέντος δὲ διὰ Β. Διατάγματος 21 τοῦ αὐτοῦ μηνὸς καὶ ἔτους (1). Τοῦ Ταμείου τούτου, ὡς γνωστὸν καὶ ὡς ἀνωτέρω ἐρρήθη, *Πρόεδρος*, μέχρι τοῦ θανάτου αὐτοῦ, ἐπὶ ἔτη **ἓξ καὶ εἴκοσιν** ὑπῆρξεν ὁ **Δημήτριος Ν. Λεβίδης,** ὑπὸ τῶν ἑκάστοτε Συνελεύσεων τῶν Μετόχων τοιοῦτος ἐκλεγόμενος.

Καὶ ὁποία μὲν ἥ τε πολιτικὴ καὶ ἡ κοινωνικὴ σημασία τοῦ ἱδρύματος μαρτυρεῖ ὁ μέγας ἀριθμὸς τῶν *Μετόχων*. Οἱ δημόσιοι ὑπάλληλοι, πρὸς τῇ ἐκ τοῦ Δημοσίου συντάξει καὶ τὴν ἐκ τοῦ *Μετοχικοῦ Ταμείου* περίθαλψιν κτώμενοι, καὶ ταῖς οἰκογενείαις δ' αὐτῶν μεταβιβάζοντες ταύτην, καθίστανται ἀπέναντι τῆς Πολιτείας καὶ ἀπέναντι τῆς Κοινωνίας καὶ μᾶλλον ἀνεξάρτητοι καὶ μᾶλλον ἀσφαλεῖς. Θέλομεν ὅμως ἀναφέρει καὶ ἀριθμούς τινας, ἐκ τῶν ἐνιαυσίων *λογοδοσιῶν* (2) τοῦ *Διοικητικοῦ Συμβουλίου* τοῦ Ταμείου εἰλημμένους, ὅπως καὶ πραγματικώτερον γνωσθῶσιν ὅ τε πολιτικῶς καὶ κοινωνικῶς μέγας σκοπὸς τοῦ ἱδρύματος καὶ αἱ παρ' αὐτοῦ καθ' ἑκάστην παρεχόμεναι εὐεργεσίαι.

Τοιουτοτρόπως ἡ *περιουσία* τοῦ Ταμείου ἀνήρχετο:

α'.)	τῇ	31	Δεκεμβρίου	1868	ἔτους	εἰς	δράχμ.	91,148.86
β'.)	»	»	»	1869	»	»	»	187,979.37
γ'.)	»	»	»	1870	»	»	»	272,749.63
δ'.)	»	»	»	1871	»	»	»	364,656.39
ε'.)	»	»	»	1872	»	»	»	482,791.34
ς'.)	»	»	»	1873	»	»	»	626,046.80
ζ'.)	»	»	»	1874	»	»	»	814,382.99
η'.)	»	»	»	1875	»	»	»	1,109,195.11
θ'.)	»	»	»	1876	»	»	»	1,375,114.33
ι'.)	»	»	»	1787	»	»	»	1,661,448·78
ια'.)	»	»	»	1878	»	»	»	1,967,924.56
ιβ'.)	»	»	»	1879	»	»	»	2,406,002,71
ιγ'.)	»	»	»	1880	»	»	»	2,959,784.45
ιδ'.)	»	»	»	1881	»	»	»	3,139,586.87
ιε'.)	»	»	»	1882	»	»	»	3,246,025.46
ις'.)	»	»	»	1883	»	»	»	3,112,023.46

(1) Ἴδετε *Ἐφημερίδα τῆς Κυβερνήσεως* τοῦ 1867 ἔτους, ἀριθ. 67, σελ. 718 - 723, ἔνθα τὸ ἀνωτέρω Β. Διάταγμα καὶ τὸ πρῶτον *Καταστατικόν*.

(2) Πρώτη ἐνιαύσιος *Λογοδοσία* εἶναι ἡ τοῦ 1868 ἔτους. Τελευταία δὲ ἡ τοῦ 1890. Ἑπομένως ἐξετυπώθησαν *Λογοδοσίαι* ἐν ὅλῳ *τρεῖς καὶ εἴκοσι*. Διὰ τὰ ἔτη 1891 καὶ 1892 ἐξετυπώθησαν *Γενικοὶ Ἰσολογισμοί*.

ιζ'.)	τῇ	31	Δεκεμβρίου	1884	έτους	εἰς	δραχμ.	3,158,849.53
ιη'.)	»	»	»	1885	»	»	»	3.188,174.61
ιθ'.)	»	»	»	1886	»	»	»	3,252,016.73
κ'.)	»	»	»	1887	»	»	»	3,292,270.20
κα'.)	»	»	»	1888	»	»	»	3,322,610.25
κβ'.)	»	»	»	1889	»	»	»	3,336,736.68
κγ'.)	»	»	»	1890	»	»	»	3,394.416.57
κδ'.)	»	»	»	1891	»	»	»	3,647,819.54
κε'.)	»	»	»	1892	»	»	»	4,011,244.37

Μέτοχοι δὲ τοῦ Ταμείου ἦσαν :

α') τῇ 31 Δεκεμβρίου 1868 έτους, ἤτοι κατὰ τὸ τέλος τοῦ πρώτου έτους τῆς συστάσεως τοῦ ταμείου, ἐν ὅλῳ 359.

β') τῇ 31 Δεκεμβρίου τοῦ 1890 έτους *Μέτοχοι* ἐν ὅλῳ 1995.

Περιθαλψιοῦχοι τοῦ Ταμείου τῇ 31 Δεκεμβρίου 1890 έτους ἦσαν ἐν ὅλῳ 569

Οἰκογένειαι περιθαλψιούχων τῇ 31 Δεκεμβρίου 1890 έτους ἦσαν ἐν ὅλῳ 208

Ὥστε τῇ 31 Δεκεμβρίου 1890 έτους οἰκογένειαι ἐν ὅλῳ . . . . 777 ἐλάμβανον περίθαλψιν ἐκ τοῦ *Μετοχικοῦ Ταμείου τῶν Πολιτικῶν Ὑπαλλήλων*.

Οἱ ἀνωτέρω ἀριθμοὶ ἐλήφθησαν ἐκ τῆς τελευταίας *Λογοδοσίας*, ἥτις, ὡς ἐρρήθη, εἶναι ἡ τοῦ 1890 έτους.

Κατὰ σημείωσιν δέ τινα τοῦ ῥηθέντος Ταμείου τὸ ποσὸν τῶν κατὰ τὸ 1892 έτος παρασχεθεισῶν περιθάλψεων ἀνῆλθεν εἰς δραχμὰς **536,096.70** (1).

Ὅτε ὁ **Δημήτριος Ν. Λεβίδης** ἀπέθνησκε, τὸ Διοικητικὸν Συμβούλιον τοῦ Ταμείου : «*ἐν τῇ πεποιθήσει, ὅτι ἐκπληροῖ κοινὸν ἁπάντων τῶν Μετόχων πόθον*», ἀπεφάσιζε, πλὴν ἄλλων, νὰ καταθέσῃ ἐπὶ τοῦ νεκροῦ στέφανον ἐκ μέρους τοῦ Μετοχικοῦ Ταμείου, νὰ κηδεύσῃ τὸν ἄνδρα δαπάνῃ τοῦ Ταμείου : «*Πρὸς ἔνδειξιν βαθυτάτης εὐ»γνωμοσύνης πρὸς τὴν μνήμην τοῦ τοσοῦτον ὑπὲρ τοῦ Ταμείου μο»χθήσαντος*». Καὶ βραδύτερον πάλιν ἡ *Συνέλευσις* τῶν Μετόχων, ὑπὸ τῶν αὐτῶν ἰδεῶν καὶ αἰσθημάτων ἐμπνεομένη, ἐψήφιζε μὲν ἰσόβιον σύνταξιν ὑπὲρ τῆς χήρας τοῦ ἱδρυτοῦ καὶ Προέδρου, ἐνετέλλετο δὲ τῷ Διοικητικῷ Συμβουλίῳ, ὅπως στηθῇ ἐκ μαρμάρου ἡ προτομὴ τοῦ ἀνδρὸς ἐν τῇ αἰθούσῃ τοῦ Ταμείου.

(1) Ὅπως δὲ ἔχητε πλήρη τὴν περὶ τοῦ ῥηθέντος Ταμείου νομοθεσίαν ἴδετε, πλὴν τοῦ ἀνωτέρω μνημονευθέντος ἀριθ. 67 τῆς *Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως* τοῦ 1867 έτους, καὶ Β. Διάταγμα τῆς 30 Ἰουνίου 1877 έτους, Β. Διάταγμα τῆς 27 Σεπτεμβρίου 1882 έτους, Β. Διάταγμα τῆς 21 Ἀπριλίου 1889 έτους, Νόμον ΑΠΙΕ' τῆς 7 Μαρτίου 1891 έτους, Β. Διάταγμα τῆς 8 Μαΐου 1891 έτους, Β. Διάταγμα τῆς 7 Αὐγούστου 1891 έτους, Νόμον ΒΟϛ' τῆς 5 Αὐγούστου 1892 έτους, Β. Διάταγμα τῆς 18 Μαΐου 1893 έτους.

ΓΝΩΜΑΙ ΑΝΕΚΔΟΤΟΙ
ΚΑΙ ΠΑΝΟΜΟΙΟΤΥΠΑ ΥΠΟΓΡΑΦΗΣ
ΔΙΑΚΕΚΡΙΜΕΝΩΝ ΑΝΔΡΩΝ

Εἴμεθα εὐτυχεῖς παρέχοντες εἰς τὸ Ἑλληνικὸν Δημόσιον διὰ τῆς ἐν τῷ παρόντι τόμῳ λαμπρᾶς ταύτης δημοσιεύσεως ἐξαίρετον ἀνάγνωσμα, ἀποτελοῦν τὸ εὐγενέστερον καὶ ἀληθέστερον Ἐγκόλπιον διὰ πάντα Ἕλληνα. Ὁ λόγιος Γάλλος καὶ εὐγενὴς φίλος κ. Λέων Ὀλιβιέρος, ἀνὴρ ποικίλης μορφώσεως, ἱκανῶς δὲ γνωστὸς καὶ εἰς τὸν κόσμον τῶν Ἑλληνικῶν Γραμμάτων, κατέχων βαρύτιμον Λεύκωμα, εἰς τὰς ὡραίας σελίδας τοῦ ὁποίου καὶ τῇ ἡμετέρᾳ μερίμνῃ εὐηρεστήθησαν νὰ γράψωσιν οἱ διαπρεπέστεροι Ἄνδρες ἐν τοῖς Γράμμασι, τῇ Πολιτικῇ, τῷ Στρατῷ καὶ τῇ Ἐπιστήμῃ τοῦ ἡμετέρου Ἔθνους, τιμῶν ἐξόχως τὴν ἐν τοῖς Γράμμασι δρᾶσιν τῆς ΠΟΙΚΙΛΗΣ ΣΤΟΑΣ, εὐμενῶς παρεχώρησε πρὸς δημοσίευσιν ἐν αὐτῇ τὰ ἐν αὐτῷ μέχρι σήμερον ἀναγραφέντα σημειώματα τὰ τοσοῦτον λαμπρῶς στολίζοντα τὸ ἀληθῶς μοναδικὸν αὐτοῦ Λεύκωμα. Ἐν τῷ συνόλῳ ἡ δημοσίευσις αὕτη, ἀποτελοῦσα τὸ ὡραιότερον Ἑλληνικὸν Λεύκωμα, παρέχουσα δὲ τὴν ἀληθεστέραν ἐκδήλωσιν τοῦ χαρακτῆρος καὶ τῆς πολιτείας τῶν ἐπισημοτέρων Ἀνδρῶν τῆς ἡμετέρας πατρίδος, ἡ ὑποτυποῦσα εὐγλωττον ἐν ὀλιγίσταις γραμμαῖς τὴν εἰκόνα τῆς ζωῆς αὐτῶν, ἐν πολλοῖς δὲ δι' ὅλως πρωτοτύπων ὡραίων σκέψεων καὶ γνωμῶν ἐξηγουσῶν καὶ τὴν ἀτομικὴν ἰδέαν ἑκάστου, πεποίθαμεν ὅτι θὰ τύχῃ ἰδιαζούσης προσοχῆς καὶ μελέτης.

Εἰς τοὺς τόμους τοῦ 1887 καὶ 1889 τῆς «Π. Στοᾶς» ἐδημοσιεύθησαν ὀλίγισται σελίδες ἐκ τῶν Γνωμῶν καὶ Σκέψεων, αἵτινες ἐν τῷ «Λευκώματι» μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης εἶχον ἀναγραφῇ. Ἤδη ὅμως, ὅτε πλεῖστα ἔκτοτε νεώτερα, ὅλως ἀνέκδοτα αὐτόγραφα σημειώματα ἐκόσμησαν τὸ πολύτιμον Λεύκωμα τοῦ εὐγενοῦς λογίου Γάλλου, οἱ ἀνωτέρω δὲ τόμοι τοῦ Ἐθνικοῦ Ἡμερολογίου ἐντελῶς ὑπάρχουσι πρὸ πολλοῦ ἐξηντλημένοι, ἐνομίσαμεν εὔλογον, ἵνα εἰς τὸν παρόντα τόμον τοῦ

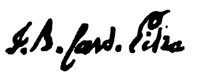
1894 συγκεντρώσωμεν ἐν συνόλῳ τὴν ἔξοχον ταύτην δημοσίευσιν, μὴ φεισθέντες δὲ δαπανῶν, παραθέτομεν καὶ πανομοιότυπα τῶν ὑπογραφῶν ἁπάντων τῶν ἐν τῷ Λ ε ι κ ώ μ α τ ι εὐγενῶς ἀναγραψάντων διὰ πολυτίμων γραμμῶν τὸ ὄνομα αὐτῶν. Ὡς πρὸς τὴν δημοσίευσιν ἐτηρήθη ἡ ἐν ταῖς σελίσι τοῦ Λ ε υ κ ώ μ α τ ο ς σειρὰ ἑκάστου ὀνόματος.

Γηράσκω δ' αἰὲ πολλὰ διδασκόμενος.

ἡ Α. Μ. Δὸν Πέτρος (Dom Petro)

Οὐκ ἀγαθὸν πολυκοιρανίη· εἷς κοίρανος ἔστω

Καρδινάλιος Δὸν Πίτρα (Dom Pitra)

Ποίει ἃ κρίνεις εἶναι καλά, κἂν ποιῶν μέλλῃς ἀδοξήσειν.

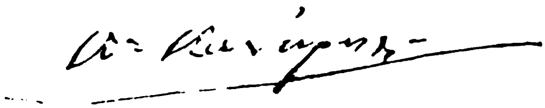
Καρδινάλιος Λαβιζερῆ (Lavigerie)

Τὸ κάλλος ἐστὶν ὀλιγοχρόνιον εὐτύχημα, ἀπαράμονον ἀγαθόν, ἄνθος μαραινόμενον, ὀλιγοχρόνιος τυραννίς, σιωπῶσα ἀπάτη.

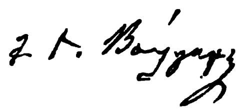
Ὁ μαρκίων Σαὶντ -Ἰλαὶρ (Mis de Sueux de Saint-Hilaire)

Ἡ τελεία Ἀγάπη ἔξω βάλλει τὸν Φόβον.

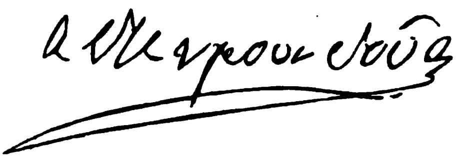
Κωνσταντῖνος Κανάρης

Φρόνησιν ἐν πᾶσι τὰ πάντα δεῖ κυβερνᾶν.

Δημήτριος Γ. Βούλγαρης

Ὁ μετὰ θάρρους ἐπιμένων νικᾷ

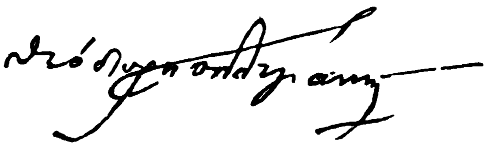
Ἀλέξανδρος Κουμουνδοῦρος

Ἡ μετριοπάθεια εἶναι μεγίστη ἀρετὴ τῶν πολιτευομένων.

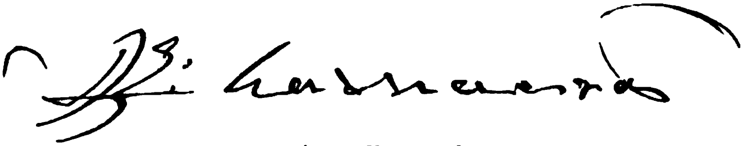
Θρασύβουλος Α. Ζαΐμης

Καιρὸν γνῶθι.
Ἐν Ἀθήναις τὴν 12 Ἰουνίου 1886.

Θεόδωρος Δηλιγιάννης

Ἡ συνετὴ ἐλευθερία, εἶναι Ἰσχὺς καὶ εὐδαιμονία τῶν Λαῶν..

Δημήτριος Καλλιφρονᾶς

Μοχθεῖν ἀνάγκη τοὺς θέλοντας εὐτυχεῖν

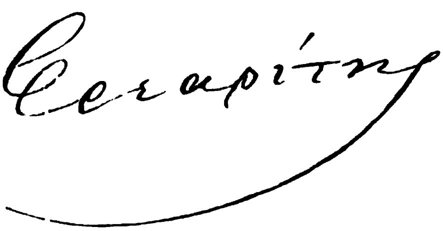
Ἐν Ἀθήναις τῇ 17ῃ Ἰουνίου 1877.

Ἐμμανουὴλ Κόκκινος

Εὐτυχὴς ὁ ζῶν ἐν κοινωνίᾳ παρ' ᾗ τὸ ἀγαθὸν τὸ καλὸν καὶ τὸ δίκαιον καθοδηγεῖ τῶν διευθυνόντων αὐτὴν τὰς πράξεις καὶ τὰ βουλεύματα· ἀλλ' εὐτυχέστερος ὁ μετ' ἀνθρώπων ἀναστρεφόμενος, ἐλάχιστα μὲν περὶ τῆς ἀρχῆς καὶ τῆς φύσεως αὐτῶν ζητούντων, πλεῖστα δὲ ἔργῳ ἀγαθὰ καλὰ καὶ δίκαια πραττόντων, τῆς ὀρθοδοξίας πολὺ τὴν ὀρθοπραξίαν προαιρουμένων.

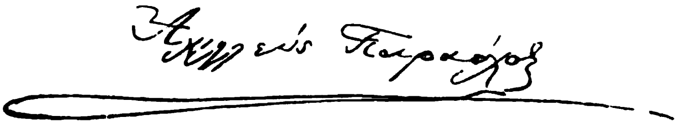
Ἐν Ἀθήναις τῇ 12ῃ Ὀκτωβρίου 1886.

Κωνσταντῖνος Φρεαρίτης

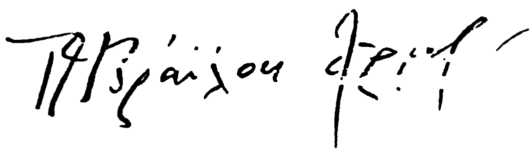
....Τὰ νέφη διαδέχεται τῶν Γερμανῶν αἰθρία·
Ἡ νύξ των φεύγει, κ'ἔρχεται τὸ φῶς καὶ ἡ Γαλλία!

Κατὰ τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1886.

Ἀχιλλεὺς Παράσχος

Οὔτε πίστις ἄνευ λόγου οὔτε λόγος ἄνευ πίστεως.

Πέτρος Βράϊλας Ἀρμένης

Ἐν φαύλῃ πολιτείᾳ τοὺς χρηστοὺς ὡς ἀχρήστους ἔχουσιν.

Ἀθήνησι τῇ 11ῃ Δεκεμβρίου 1885.

Νικόλαος Σαρίπολος

Ἡ Ἑλλάς, ἡρώων μήτηρ καὶ πατρὶς ἀνδρῶν μεγάλων,
ἔχει, συγγενῶν τὸ πνεῦμα, τὴν συμπάθειαν τῶν Γάλλων.

Ἐν Βερολίνῳ, τῇ 4)16 8βρίου 1886.

Ἀλέξανδρος Ῥ. Ῥαγκαβῆς

οἱ ἐτήσιοι τόκοι διατίθενται διὰ τὴν ἐν γένει ἐκπαίδευσιν, μένοντος τοῦ κεφαλαίου ἀθίκτου, ἔτι δὲ εἰς τόκους καὶ μερίσματα μετοχῶν ἐκ τῶν κεφαλαίων τούτων· Β'.) εἰς τόκους καὶ πρόσοδον κληροδοτημάτων, μήπω περιελθόντων εἰς τὴν Ἑλλάδα· καὶ Γ'.) εἰς δωρεὰς καὶ εἰσφορὰς διαθετέας μετὰ τῶν τόκων αὐτῶν εἰς ὡρισμένα ἀντικείμενα. Ἕπονται μεταξὺ ἄλλων *ὁδηγίαι* περὶ τῆς διαχειρίσεως τῶν κληροδοτημάτων κλπ.(¹)

Δι' ἐγγράφου τοῦ ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν Ὑπουργείου τῆς 12 Μαρτίου 1870 ἔτους διωρίζετο μέλος Ἐπιτροπῆς, συσκεψαμένης ***περὶ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ νέου νομισματικοῦ συστήματος*** : Μέλη τῆς ἐπιτροπῆς ταύτης καὶ οἱ Σ. Σωτηρόπουλος, βουλευτής, Ἰω. Σοῦτσος, καθηγητὴς τῆς Πολιτ. Οἰκονομίας ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ, κλπ.

Τῇ δὲ 28 Αὐγούστου 1870 ἔτους, ***Πρόεδρος ὢν τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου***, διωρίζετο δυνάμει Βασ. Διατάγματος **Πρόεδρος** πολυμελοῦς Ἐπιτροπῆς ***πρὸς πλήρη ἐφαρμογὴν τῶν διατάξεων*** τοῦ νόμου ***περὶ Δημοσίου Λογιστικοῦ εἰς*** τὸ ***Λογιστικὸν τῆς στρατιωτικῆς καὶ ναυτικῆς ὑπηρεσίας***. Μέλη τῆς ἐπιτροπῆς ταύτης οἱ Λ. Παλάσκας, Α. Βουγιούκας κλπ.

Τῇ 6 8βρίου 1871 ἔτους ἐπίσης τὸ ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν Ὑπουργεῖον διώριζεν αὐτόν, μετ' ἄλλων μέλος ἐπιτροπῆς πάλιν πρὸς σύσκεψιν: ***«περὶ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ νέου νομισματικοῦ συστήματος»***.

Τὸ ἐπὶ τῶν Ναυτικῶν Ὑπουργεῖον δι' ἐγγράφου αὐτοῦ τῆς 10 Δεκεμβρίου 1871 ἔτους ἀνέθηκεν αὐτῷ : ***«νὰ ἐπιθεωρήσῃ αὐτοπροσώπως τὰ λογιστικὰ βιβλία τοῦ Ναυτικοῦ Ἀπομαχικοῦ Ταμείου, νὰ ὁδηγήσῃ δὲ τὴν Ἐπιτροπὴν τοῦ Ταμείου τούτου εἰς τὴν κατάρτισιν τῶν ἀναγκαίων λογιστικῶν βιβλίων. ὅσα εἶναι ἀναγκαῖα πρὸς ἐκτέλεσιν τοῦ Βασιλ. Διατάγματος τῆς 25 Ὀκτωβρίου 1871*** ἔτους».

Τὸ ἐπὶ τῶν Ἐσωτερικῶν Ὑπουργεῖον δ' ἐγγράφου αὐτοῦ τῆς 21 Ἰανουαρίου 1871 ἔτους ἐξέλεγεν αὐτόν, ***Πρόεδρον τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου*** ὄντα, μέλος Ἐπιτροπῆς : ***«πρὸς ἐξεύρεσιν πόρων ὑπὲρ τῆς Ἐθνικῆς ὁδοποιΐας»***. Μέλη τῆς Ἐπιτροπῆς οἱ Χ. Τρικούπης, πρώην Ὑπουργός, Ἐμ. Μανιτάκης, τμηματάρχης τῶν δημοσίων ἔργων κλπ.

Διὰ Β. Διατάγματος τῆς 27 Μαρτίου 1873 ἔτους προήχθη εἰς τὸν βαθμὸν ***τῶν*** Ταξιαρχ***ῶν*** ***τοῦ Βασιλικοῦ Τάγματος τοῦ Σωτῆρος***.

Ἡ ὑπὸ τὸν ***Ἐπαμινώνδαν Δεληγεώργην*** Κυβέρνησις ἐδημοσίευσε Β. Διάταγμα τῆς 11 Σεπτεμβρίου 1873 ἔτους (²) : ***«περὶ ἀποστολῆς ἐπιθεωρητῶν εἰς τὸ Κράτος, πρὸς ἐπιθεώρησιν τῶν γραφείων τῆς διοικήσεως*** κλπ.» Οἱ ἐπιθεωρηταὶ ἔμελλον νὰ ἐξετάσωσι τὴν ὑπάρχουσαν κατάστασιν πάντων τῶν κλάδων τῆς Διοικήσεως, τὴν κατάστασιν τοῦ προσωπικοῦ τῆς ὑπηρεσίας, τὰς ἀπαιτουμένας μεταρρυθμίσεις εἴτε περὶ τοὺς ὀργανισμοὺς τῆς δημοσίας ὑπηρεσίας, εἴτε περὶ τὰ προσόντα τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων καὶ ὑπηρετῶν, τὰς εἰδικὰς ὑποθέσεις καὶ ζητή-

(1) Τὸ ἔργον τοῦτο τοῦ ***Α. Ν. Λεβίδου***, καίπερ τυπωθὲν εἰς πολλὰ ἀντίτυπα, εἶναι σήμερον δυσεύρετον.

(2) Ἴδετε ***Ἐφημερίδα τῆς Κυβερνήσεως*** τοῦ 1873 ἔτους, ἀριθ. 44.

ματα κλπ. (1). Πρὸς ἐκτέλεσιν λοιπὸν τοῦ Βασιλ. τούτου Διατάγματος ὁ τότε *Πρόεδρος* τοῦ *Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου* **Δημήτριος Ν. Λεβίδης** διωρίσθη μέλος *τῆς κατὰ τὸν Νομὸν Κυκλάδων Ἐπιτροπῆς*, ἧς συμμετεῖχον οἱ Γ. Τομπάζης, πλοίαρχος, Μ. Ταταράκης, Ἀρεοπαγίτης, Α. Οἰκονομόπουλος, Νομάρχης κλπ. Ἐν τοῖς ἐγγράφοις τοῦ ἀνδρὸς εὑρέθησαν τὰ πρωτότυπα δύο μακροτάτων *Ἐκθέσεων* αὐτοῦ, ἰδίᾳ χειρὶ γεγραμμένων, ὧν ἡ μὲν πρὸς τὸ ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν Ὑπουργεῖον ἀφορᾷ πάσας τὰς οἰκονομικὰς ἀρχὰς τοῦ Νομοῦ Κυκλάδων, ἡ δὲ πρὸς τὸ ἐπὶ τῶν Ἐσωτερικῶν πραγματεύεται τὰ κατὰ τὴν *Ἀτμοπλοϊκὴν Ἑταιρίαν* ἐν ἐκτάσει, καταδεικνύουσα τὰ πρὸς διάσωσιν καὶ βελτίωσιν αὐτῆς πρόσφορα μέσα.

Τῇ 25 Φεβρουαρίου 1875 ἔτους τὸ ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν Ὑπουργεῖον διώρισεν αὐτόν, *Πρόεδρον* ἔτι τότε τοῦ *Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου* ὄντα, μέλος Ἐπιτροπῆς, ὅπως γνωμοδοτήσῃ περὶ διαφόρων ζητημάτων ὡς πρὸς τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ νόμου *περὶ νομισματικοῦ συστήματος* τοῦ 1867 ἔτους. Μέλη τῆς Ἐπιτροπῆς Καθηγηταὶ τοῦ Πανεπιστημίου κλπ.

Καὶ αὕτη εἶναι ἡ τελευταία Ἐπιτροπή, ἧς ὡς δημόσιος λειτουργὸς μετέσχε, διότι, ὡς ἀνωτέρω ἐρρήθη, τῇ 25 Ὀκτωβρίου 1875 ἔτους παρῃτήθη τῆς τε *Προεδρείας* τοῦ *Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου* καὶ τῆς δημοσίας ὑπηρεσίας ἐν γένει, μετὰ **τεσσάρων καὶ τεσσαράκοντα ὅλων ἐτῶν** ἀδιάλειπτον σχεδὸν δημοσίαν ὑπηρεσίαν.

Ὅτε δὲ ἦν πολιτικὸς συνταξιοῦχος, τὸ ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν Ὑπουργεῖον τῇ 30 Ἰουλίου 1880 ἔτους ὠνόμασεν αὐτὸν μετὰ τεσσάρων Καθηγητῶν τῆς Νομικῆς Σχολῆς τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου μέλος Ἐπιτροπῆς, ᾗ εἶχεν ἀνατεθῆ : *«ἡ ἐξέτασις ζητημάτων περὶ τῶν Βαυαρικῶν δανείων τῶν ἐτῶν 1835 καὶ 1836.»*

Λόγῳ τῶν ὑπηρεσιῶν αὐτοῦ τῇ 4 Ἰανουαρίου 1891 ἔτους προήχθη εἰς τὸν Σταυρὸν τῶν *Ἀνωτέρων Ταξιαρχῶν* τοῦ Β. Τάγματος τοῦ Σωτῆρος.

Καὶ ὡς μὲν δημόσιος λειτουργὸς τοιοῦτός τις περίπου ὁ ἀνὴρ ἐγένετο. Ἀλλὰ καὶ κατ' ἄλλους ποικίλους τρόπους ἐπὶ μακρὰ καὶ ἀδιάλειπτα ἔτη εἰργάσθη.

Τοιουτοτρόπως, τῆς *Φιλεκπαιδευτικῆς Ἑταιρίας* συσταθείσης τῇ 1 Σεπτεμβρίου 1836 ἔτους, ὁ **Δημήτριος Ν. Λεβίδης** ἐξελέγετο *μέλος* αὐτῆς ἤδη ἀπὸ τῆς 10 Νοεμβρίου 1837 ἔτους. Διετέλεσε δὲ *Σύμβουλος* ἐν τῷ Διοικητικῷ Συμβουλίῳ καὶ *Ταμίας* τοῦ ἱδρύματος τούτου ἀδιαλείπτως ἐπὶ πεντήκοντα καὶ ἐπέκεινα ἔτη. Ἐφ' ᾧ καὶ ὅτε κατὰ τὸ 1888 ἔτος ἑωρτάζετο ἡ πεντηκονταετηρὶς τοῦ ἱδρύματος, τὸ Συμβούλιον τῆς *Φιλεκπαιδευτικῆς Ἑταιρίας* ἀπένειμε καὶ ἐκείνῳ τὸ χαραχθὲν *μετάλλιον* εἰς ἀνάμνησιν τῆς ἡμέρας τῆς ἱδρύσεως. Ὅτε δὲ ὀλίγας πρὸ τοῦ θανάτου αὐτοῦ ἡμέρας, ἀσθενῶν ὁ ἀγαθὸς γέρων, καὶ μὴ δυνάμενος πλέον νὰ φέρῃ τοσαῦτα βάρη, ὑπέβαλλε πρὸς τὴν *Φιλεκπαιδευτικὴν Ἑταιρίαν* ἀπὸ τῆς θέσεως τοῦ *Ταμίου* παραίτησιν, τὸ Συμβούλιον τοῦ

(1) Ἴδετε ἄρθρ. 2 τοῦ ῥηθέντος Βασιλ. Διατάγματος.

Ἀρσακείου, ἀποδεχόμενον αὐτήν, ἔγραφε τῷ ἀνδρὶ τῇ 15 Ἀπριλίου **1893** ἔτους ταῦτα: «Ἡ σπουδαιότης τῶν λόγων ὑγείας καὶ ἡλικίας, »ἥτις ἐπέβαλεν ὑμῖν νὰ ἐπιστείλητε ἐγγράφως τὴν ἀπὸ τῶν ἔργων τοῦ »Ταμίου τῆς *Φιλεκπαιδευτικῆς Ἑταιρίας* παραίτησιν, ἔπεισε τὸ Διοι»κητικὸν Συμβούλιον ν' ἀποδεχθῇ αὐτήν, *ἀναγνωρίζον συγχρόνως καὶ »ἐν τῇ πράξει ὑμῶν ταύτῃ τὴν περὶ τακτικῆς λειτουργίας τῶν τῆς Ἑταιρίας* **ἀδιάλειπτον** καὶ **συνετὴν μέριμναν**, *ἥτις ἐπὶ πεντη»κονταετίαν ἀπησχόλησεν ἐν τῇ πρὸς αὐτὴν ἀφοσιώσει τὴν μεγαλει»τέραν καὶ ἐπιφανεστέραν μερίδα τοῦ διαπρεποῦς ὑμῶν βίου*.—Πάν»τες οἱ ἐν τῷ Διοικητικῷ Συμβουλίῳ συνάδελφοι καὶ συνεργάται, μετὰ »τὴν πρώτην ἀλγεινὴν ἐντύπωσιν τῆς ἀποχωρήσεως ὑμῶν, *μιᾷ φωνῇ »ἀνωμολόγησαν τὴν εὐγνωμοσύνην καὶ τὰς θερμοτάτας εὐχαριστίας »***διὰ τὰς πολυετεῖς καὶ πολυτίμους** *ὑπηρεσίας*, *ἃς προσηνέγ»κατε*, ὁρῶντες ὑπὲρ τοῦ ὑψηλοῦ σκοποῦ, τοῦ ὑπὸ τῆς Ἑταιρίας ἡμῶν »ἐπιδιωκομένου, καὶ ηὐχήθησαν, ὅπως ἡ θεία πρόνοια διαφυλάττῃ ὑμᾶς »ἐν τῇ ζωῇ, *ζῶν καὶ ἀξιομίμητον παράδειγμα ἀκαμάτου καὶ ἐνεργητι»κῆς φιλεργίας, προωρισμένης εἰς μόχθους ὑπὲρ τῶν κοινωφελῶν »ἔργων καὶ μέχρις ἐσχάτων κλπ.*» Καὶ ὅτε τέλος, μετά τινας μόνον ἡμέρας, ὁ ἀνὴρ ἀπέθνησκε, συνελθὸν εἰς ἔκτακτον συνεδρίασιν τὸ *Διοικητικὸν Συμβούλιον* τῆς Ἑταιρίας ταύτης, ἀπεφάσιζε: α') νὰ ἀποσταλῶσι τὰ συλλυπητήρια γράμματα τῇ οἰκογενείᾳ, β') νὰ κατατεθῇ ἐπὶ τῆς σοροῦ αὐτοῦ στέφανος μετὰ ταινίας, φερούσης ἐπιγραφήν: *Δημητρίῳ Λεβίδῃ ἡ Φιλεκπαιδευτικὴ Ἑταιρία*, γ') νὰ χαραχθῇ τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐπὶ τῆς μαρμαρίνης στήλης, ἐφ' ἧς ἀναγράφονται τὰ ὀνόματα τῶν πολυετῶς διοικησάντων τὴν *Φιλεκπαιδευτικὴν Ἑταιρίαν*, δ') νὰ συνοδεύσῃ τὴν κηδείαν αὐτοῦ τὸ Διοικητικὸν Συμβούλιον ἐν σώματι κλπ.

Τῆς δὲ *Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρίας* συσταθείσης διὰ Βασ. Διατάγματος τῆς 15/27 Ἰανουαρίου 1837 ἔτους, ὁ **Δημήτριος Λεβίδης** ἐξελέχθη *μέλος* καὶ *ἐλεγκτὴς* αὐτῆς ἤδη ἀπὸ τῆς 15 Μαΐου 1840 ἔτους.

Ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ τοῦ *Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου* εἰργάσθη. Διότι καὶ ὑπὲρ τῆς ἀνεγέρσεως τούτου, κατὰ τὸ μέτρον τῶν δυνάμεων αὐτοῦ, ἐν 1852 ἔτει κατέβαλεν, ἐφ' ᾧ καὶ τὸ οἰκεῖον *μετάλλιον* τότε μετὰ τοῦ *Διπλώματος* αὐτῷ ἀπενεμήθη, καὶ τοὺς λογαριασμοὺς τοῦ Πανεπιστημίου πολλάκις ἐξήλεγξε, καὶ μέλος πολλῶν Ἐπιτροπῶν περὶ τοῦ ἱδρύματος τούτου ἐξελέχθη. Τοιουτοτρόπως π. χ. τῇ 28 Μαΐου 1868 ἔτους, κατ' ἀπόφασιν τῆς Ἀκαδημαϊκῆς Συγκλήτου, ἀπετέλεσε μέρος Ἐπιτροπῆς: *πρὸς ὁρισμὸν τύπου σταθεροῦ καὶ μονίμου, καθ' ὃν τὰ λογιστικὰ βιβλία τοῦ Πανεπιστημίου δέον νὰ κρατῶνται, ἔτι δὲ καὶ πρὸς ὑποβολὴν γνώμης περὶ τῶν ἀναγκαίων τροποποιήσεων τοῦ Λογιστικοῦ τοῦ Πανεπιστημίου*. Τῇ 12 Ἰανουαρίου 1879 ἔτους ἀπετέλεσε μέρος Ἐπιτροπῆς, κατ' ἀπόφασιν τῆς Ἀκαδημαϊκῆς Συγκλήτου, *πρὸς σύνταξιν Κανονισμοῦ Ταμείου καὶ Λογιστηρίου τοῦ Πανεπιστημίου*. Ἁπάσας τὰς ἀνωτέρω δοθείσας αὐτῷ ἐντολὰς προθύμως ἐξετέλεσεν, ὑποβαλὼν τοῖς ἁρμοδίοις τῶν ἐργασιῶν αὐτοῦ τὰ ἀποτελέσματα.

Ὑπῆρξεν *ἐπίτιμον* μέλος τοῦ *Φιλολογικοῦ Συλλόγου Παρνασσοῦ* ἤδη ἀπὸ τῆς 28 Δεκεμβρίου 1871 ἔτους, *Πρόεδρος* τῆς Οἰκονομικῆς Ἐπιτροπείας τοῦ *Ἑλληνικοῦ Διδασκαλικοῦ Συλλόγου*, πρὸς σύνταξιν: «*Κανονισμοῦ Μετοχικοῦ Ταμείου τῶν Ἑλλήνων διδασκάλων*», ἐκλεχθεὶς τοιοῦτος τῇ 31 Μαρτίου 1878 ἔτους, κλπ.

Ἐκ τῶν περιφανεστέρων ἔργων τοῦ ἀνδρὸς εἶναι καὶ ἡ ὑπ' αὐτοῦ δημιουργία καὶ ἵδρυσις τοῦ *Μετοχικοῦ Ταμείου τῶν Πολιτικῶν Ὑπαλλήλων*, συσταθέντος μὲν τῇ 12 Ὀκτωβρίου 1867 ἔτους, ἐγκριθέντος δὲ διὰ Β. Διατάγματος 21 τοῦ αὐτοῦ μηνὸς καὶ ἔτους (1). Τοῦ Ταμείου τούτου, ὡς γνωστὸν καὶ ὡς ἀνωτέρω ἐρρήθη, *Πρόεδρος*, μέχρι τοῦ θανάτου αὐτοῦ, ἐπὶ ἔτη **ἓξ καὶ εἴκοσιν** ὑπῆρξεν ὁ **Δημήτριος Ν. Λεβίδης**, ὑπὸ τῶν ἑκάστοτε Συνελεύσεων τῶν Μετόχων τοιοῦτος ἐκλεγόμενος.

Καὶ ὁποία μὲν ἥ τε πολιτικὴ καὶ ἡ κοινωνικὴ σημασία τοῦ ἱδρύματος μαρτυρεῖ ὁ μέγας ἀριθμὸς τῶν *Μετόχων*. Οἱ δημόσιοι ὑπάλληλοι, πρὸς τῇ ἐκ τοῦ Δημοσίου συντάξει καὶ τὴν ἐκ τοῦ *Μετοχικοῦ Ταμείου* περίθαλψιν κτώμενοι, καὶ ταῖς οἰκογενείαις δ' αὐτῶν μεταβιβάζοντες ταύτην, καθίστανται ἀπέναντι τῆς Πολιτείας καὶ ἀπέναντι τῆς Κοινωνίας καὶ μᾶλλον ἀνεξάρτητοι καὶ μᾶλλον ἀσφαλεῖς. Θέλομεν ὅμως ἀναφέρει καὶ ἀριθμούς τινας, ἐκ τῶν ἐνιαυσίων *λογοδοσιῶν* (2) τοῦ *Διοικητικοῦ Συμβουλίου* τοῦ Ταμείου εἰλημμένους, ὅπως καὶ πραγματικώτερον γνωσθῶσιν ὅ τε πολιτικῶς καὶ κοινωνικῶς μέγας σκοπὸς τοῦ ἱδρύματος καὶ αἱ παρ' αὐτοῦ καθ' ἑκάστην παρεχόμεναι εὐεργεσίαι.

Τοιουτοτρόπως ἡ *περιουσία* τοῦ Ταμείου ἀνήρχετο:

α'.)	τῇ	31	Δεκεμβρίου	1868	ἔτους εἰς	δράχμ. 91,148.86
β'.)	»	»	»	1869	» »	187,979.37
γ'.)	»	»	»	1870	» »	272,749.63
δ'.)	»	»	»	1871	» »	364,656.39
ε'.)	»	»	»	1872	» »	482,791.34
ς'.)	»	»	»	1873	» »	626,046.80
ζ'.)	»	»	»	1874	» »	814,382.99
η'.)	»	»	»	1875	» »	1,109,195.11
θ'.)	»	»	»	1876	» »	1,375,114.33
ι'.)	»	»	»	1787	» »	1,661,448·78
ια'.)	»	»	»	1878	» »	1,967,924.56
ιβ'.)	»	»	»	1879	» »	2,406,002,71
ιγ'.)	»	»	»	1880	» »	2,959,784.45
ιδ'.)	»	»	»	1881	» »	3,139,586.87
ιε'.)	»	»	»	1882	» »	3,246,025.46
ις'.)	»	»	»	1883	» »	3,112,023.46

(1) Ἴδετε *Ἐφημερίδα τῆς Κυβερνήσεως* τοῦ 1867 ἔτους, ἀριθ. 67, σελ. 718 - 723, ἔνθα τὸ ἀνωτέρω Β. Διάταγμα καὶ τὸ πρῶτον *Καταστατικόν*.

(2) Πρώτη ἐνιαύσιος *Λογοδοσία* εἶναι ἡ τοῦ 1868 ἔτους. Τελευταία δὲ ἡ τοῦ 1890. Ἐπομένως ἐξετυπώθησαν *Λογοδοσίαι* ἐν ὅλῳ *τρεῖς καὶ εἴκοσι*. Διὰ τὰ ἔτη 1891 καὶ 1892 ἐξετυπώθησαν *Γενικοὶ Ἰσολογισμοί*.

ιζ'.)	τῇ	31	Δεκεμβρίου	1884	ἔτους	εἰς	δραχμ. 3,158,849.53
ιη'.)	»	»	»	1885	»	»	» 3.188,174.61
ιθ'.)	»	»	»	1886	»	»	» 3,252,016.73
κ'.)	»	»	»	1887	»	»	» 3,292.270.20
κα'.)	»	»	»	1888	»	»	» 3,322,610.25
κβ'.)	»	»	»	1889	»	»	» 3,336,736.68
κγ'.)	»	»	»	1890	»	»	» 3,394.416.57
κδ'.)	»	»	»	1891	»	»	» 3,647,819.54
κε'.)	»	»	»	1892	»	»	» 4,011,244.37

Μέτοχοι δὲ τοῦ Ταμείου ἦσαν :

α') τῇ 31 Δεκεμβρίου 1868 ἔτους, ἤτοι κατὰ τὸ τέλος τοῦ πρώτου ἔτους τῆς συστάσεως τοῦ ταμείου, ἐν ὅλῳ 359.

β') τῇ 31 Δεκεμβρίου τοῦ 1890 ἔτους *Μέτοχοι* ἐν ὅλῳ 1995.

Περιθαλψιοῦχοι τοῦ Ταμείου τῇ 31 Δεκεμβρίου 1890 ἔτους ἦσαν ἐν ὅλῳ 569

Οἰκογένειαι περιθαλψιούχων τῇ 31 Δεκεμβρίου 1890 ἔτους ἦσαν ἐν ὅλῳ 208

Ὥστε τῇ 31 Δεκεμβρίου 1890 ἔτους οἰκογένειαι ἐν ὅλῳ.... 777 ἐλάμβανον περίθαλψιν ἐκ τοῦ *Μετοχικοῦ Ταμείου τῶν Πολιτικῶν Ὑπαλλήλων*.

Οἱ ἀνωτέρω ἀριθμοὶ ἐλήφθησαν ἐκ τῆς τελευταίας *Λογοδοσίας*, ἥτις, ὡς ἐρρήθη, εἶναι ἡ τοῦ 1890 ἔτους.

Κατὰ σημείωσιν δέ τινα τοῦ ῥηθέντος Ταμείου τὸ ποσὸν τῶν κατὰ τὸ 1892 ἔτος παρασχεθεισῶν περιθάλψεων ἀνῆλθεν εἰς δραχμὰς **836,096.70** (1).

Ὅτε ὁ Δημήτριος Ν. **Δεβίδης** ἀπέθνησκε, τὸ Διοικητικὸν Συμβούλιον τοῦ Ταμείου : «*ἐν τῇ πεποιθήσει, ὅτι ἐκπληροῖ κοινὸν ἁπάντων τῶν Μετόχων πόθον*», ἀπεφάσιζε, πλὴν ἄλλων, νὰ καταθέσῃ ἐπὶ τοῦ νεκροῦ στέφανον ἐκ μέρους τοῦ Μετοχικοῦ Ταμείου, νὰ κηδεύσῃ τὸν ἄνδρα δαπάνῃ τοῦ Ταμείου : «*Πρὸς ἔνδειξιν βαθυτάτης εὐγνωμοσύνης πρὸς τὴν μνήμην τοῦ τοσοῦτον ὑπὲρ τοῦ Ταμείου μοχθήσαντος*». Καὶ βραδύτερον πάλιν ἡ *Συνέλευσις* τῶν Μετόχων, ὑπὸ τῶν αὐτῶν ἰδεῶν καὶ αἰσθημάτων ἐμπνεομένη, ἐψήφιζε μὲν ἰσόβιον σύνταξιν ὑπὲρ τῆς χήρας τοῦ ἱδρυτοῦ καὶ Προέδρου, ἐνετέλλετο δὲ τῷ Διοικητικῷ Συμβουλίῳ, ὅπως στηθῇ ἐκ μαρμάρου ἡ προτομὴ τοῦ ἀνδρὸς ἐν τῇ αἰθούσῃ τοῦ Ταμείου.

(1) Ὅπως δὲ ἔχητε πλήρη τὴν περὶ τοῦ ῥηθέντος Ταμείου νομοθεσίαν ἴδετε, πλὴν τοῦ ἀνωτέρω μνημονευθέντος ἀριθ. 67 τῆς *Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως* τοῦ 1867 ἔτους, καὶ Β. Διάταγμα τῆς 30 Ἰουνίου 1877 ἔτους, Β. Διάταγμα τῆς 27 Σεπτεμβρίου 1882 ἔτους, Β. Διάταγμα τῆς 21 Ἀπριλίου 1889 ἔτους, Νόμον ΑΠΙΕ' τῆς 7 Μαρτίου 1891 ἔτους, Β. Διάταγμα τῆς 8 Μαΐου 1891 ἔτους, Β. Διάταγμα τῆς 7 Αὐγούστου 1891 ἔτους, Νόμον ΒΟϚ' τῆς 5 Αὐγούστου 1892 ἔτους, Β. Διάταγμα τῆς 18 Μαΐου 1893 ἔτους.

ΓΝΩΜΑΙ ΑΝΕΚΔΟΤΟΙ
ΚΑΙ ΠΑΝΟΜΟΙΟΤΥΠΑ ΥΠΟΓΡΑΦΗΣ
ΔΙΑΚΕΚΡΙΜΕΝΩΝ ΑΝΔΡΩΝ

Εἴμεθα εὐτυχεῖς παρέχοντες εἰς τὸ Ἑλληνικὸν Δημόσιον διὰ τῆς ἐν τῷ παρόντι τόμῳ λαμπρᾶς ταύτης δημοσιεύσεως ἐξαίρετον ἀνάγνωσμα, ἀποτελοῦν τὸ εὐγενέστερον καὶ ἀληθέστερον Ἐγκόλπιον διὰ πάντα Ἕλληνα. Ὁ λόγιος Γάλλος καὶ εὐγενὴς φίλος κ. Λέων Ὀλιβιέρος, ἀνὴρ ποικίλης μορφώσεως, ἱκανῶς δὲ γνωστὸς καὶ εἰς τὸν κόσμον τῶν Ἑλληνικῶν Γραμμάτων, κατέχων βαρύτιμον Λεύκωμα, εἰς τὰς ὡραίας σελίδας τοῦ ὁποίου καὶ τῇ ἡμετέρᾳ μερίμνῃ εὐηρεστήθησαν νὰ γράψωσιν οἱ διαπρεπέστεροι Ἄνδρες ἐν τοῖς Γράμμασι, τῇ Πολιτικῇ, τῷ Στρατῷ καὶ τῇ Ἐπιστήμῃ τοῦ ἡμετέρου Ἔθνους, τιμῶν ἐξόχως τὴν ἐν τοῖς Γράμμασι δρᾶσιν τῆς ΠΟΙΚΙΛΗΣ ΣΤΟΑΣ, εὐμενῶς παρεχώρησε πρὸς δημοσίευσιν ἐν αὐτῇ τὰ ἐν αὐτῷ μέχρι σήμερον ἀναγραφέντα σημειώματα τὰ τοσοῦτον λαμπρῶς στολίζοντα τὸ ἀληθῶς μοναδικὸν αὐτοῦ Λεύκωμα. Ἐν τῷ συνόλῳ ἡ δημοσίευσις αὕτη, ἀποτελοῦσα τὸ ὡραιότερον Ἑλληνικὸν Λεύκωμα, παρέχουσα δὲ τὴν ἀληθεστέραν ἐκδήλωσιν τοῦ χαρακτῆρος καὶ τῆς πολιτείας τῶν ἐπισημοτέρων Ἀνδρῶν τῆς ἡμετέρας πατρίδος, ἡ ὑποτυποῦσα εὔγλωττον ἐν ὀλιγίσταις γραμμαῖς τὴν εἰκόνα τῆς ζωῆς αὐτῶν, ἐν πολλοῖς δὲ δι᾽ ὅλως πρωτοτύπων ὡραίων σκέψεων καὶ γνωμῶν ἐξηγουσῶν καὶ τὴν ἀτομικὴν ἰδέαν ἑκάστου, πεποίθαμεν ὅτι θὰ τύχῃ ἰδιαζούσης προσοχῆς καὶ μελέτης.

Εἰς τοὺς τόμους τοῦ 1887 καὶ 1889 τῆς «Π. Στοᾶς» ἐδημοσιεύθησαν ὀλίγισται σελίδες ἐκ τῶν Γνωμῶν καὶ Σκέψεων, αἵτινες ἐν τῷ «Λευκώματι» μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης εἶχον ἀναγραφῆ. Ἤδη ὅμως, ὅτε πλεῖστα ἔκτοτε νεώτερα, ὅλως ἀνέκδοτα αὐτόγραφα σημειώματα ἐκόσμησαν τὸ πολύτιμον Λεύκωμα τοῦ εὐγενοῦς λογίου Γάλλου, οἱ ἀνωτέρω δὲ τόμοι τοῦ Ἐθνικοῦ Ἡμερολογίου ἐντελῶς ὑπάρχουσι πρὸ πολλοῦ ἐξηντλημένοι, ἐνομίσαμεν εὔλογον, ἵνα εἰς τὸν παρόντα τόμον τοῦ

1894 συγκεντρώσωμεν ἐν συνόλῳ τὴν ἔξοχον ταύτην δημοσίευσιν, μὴ φεισθέντες δὲ δαπανῶν, παραθέτομεν καὶ πανομοιότυπα τῶν ὑπογραφῶν ἁπάντων τῶν ἐν τῷ Λευκώματι εὐγενῶς ἀναγραψάντων διὰ πολυτίμων γραμμῶν τὸ ὄνομα αὐτῶν. Ὡς πρὸς τὴν δημοσίευσιν ἐτηρήθη ἡ ἐν ταῖς σελίσι τοῦ Λευκώματος σειρὰ ἑκάστου ὀνόματος.

Γηράσκω δ' αἰὴ πολλὰ διδασκόμενος.

ἡ Α. Μ. Δὸν Πέτρος (Dom Petro)

Οὐκ ἀγαθὸν πολυκοιρανίη· εἷς κοίρανος ἔστω

Καρδινάλιος Δὸν Πίτρα (Dom Pitra)

Ποίει ἃ κρίνεις εἶναι καλά, κἂν ποιῶν μέλλῃς ἀδοξήσειν.

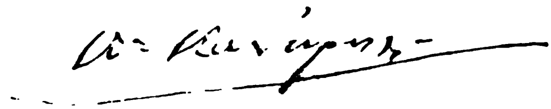
Καρδινάλιος Λαβιζερῆ (Lavigerie)

Τὸ κάλλος ἐστὶν ὀλιγοχρόνιον εὐτύχημα, ἀπαράμονον ἀγαθόν, ἄνθος μαραινόμενον, ὀλιγοχρόνιος τυραννίς, σιωπῶσα ἀπάτη.

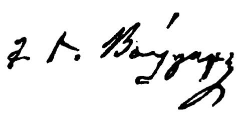
Ὁ μαρκίων Σαὶντ-Ἰλαὶρ (Mis de Sueux de Saint-Hilaire)

Ἡ τελεία Ἀγάπη ἔξω βάλλει τὸν Φόβον.

Κωνσταντῖνος Κανάρης

Φρόνησιν ἐν πᾶσι τὰ πάντα δεῖ κυβερνᾷν.

Δημήτριος Γ. Βούλγαρης

Ὁ μετὰ θάρρους ἐπιμένων νικᾷ

Ἀλέξανδρος Κουμουνδοῦρος

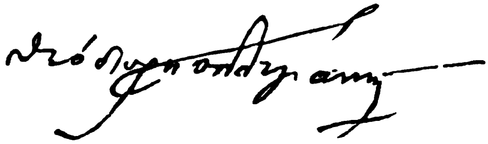
Ἡ μετριοπάθεια εἶναι μεγίστη ἀρετὴ τῶν πολιτευομένων.

Θρασύβουλος Α. Ζαίμης

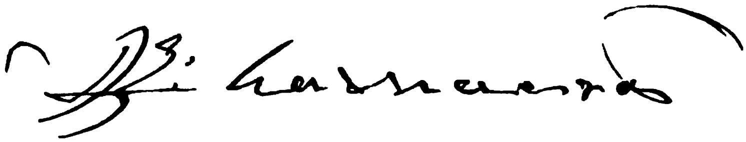
Καιρὸν γνῶθι.

Ἐν Ἀθήναις τὴν 12 Ἰουνίου 1886.

Θεόδωρος Δηλιγιάννης

Ἡ συνετὴ ἐλευθερία, εἶναι Ἰσχὺς καὶ εὐδαιμονία τῶν Λαῶν..

Δημήτριος Καλλιφρονᾶς

Μοχθεῖν ἀνάγκη τοὺς θέλοντας εὐτυχεῖν

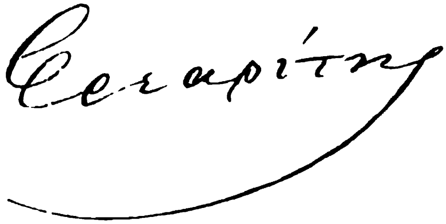
Ἐν Ἀθήναις τῇ 17ῃ Ἰουνίου 1877.

Ἐμμανουὴλ Κόκκινος

Εὐτυχὴς ὁ ζῶν ἐν κοινωνίᾳ παρ' ᾗ τὸ ἀγαθὸν τὸ καλὸν καὶ τὸ δίκαιον καθοδηγεῖ τῶν διευθυνόντων αὐτὴν τὰς πράξεις καὶ τὰ βουλεύματα· ἀλλ' εὐτυχέστερος ὁ μετ' ἀνθρώπων ἀναστρεφόμενος, ἐλάχιστα μὲν περὶ τῆς ἀρχῆς καὶ τῆς φύσεως αὐτῶν ζητούντων, πλεῖστα δὲ ἔργῳ ἀγαθὰ καλὰ καὶ δίκαια πραττόντων, τῆς ὀρθοδοξίας πολὺ τὴν ὀρθοπραξίαν προαιρουμένων.

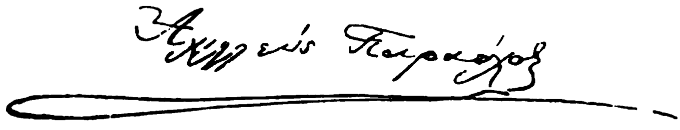
Ἐν Ἀθήναις τῇ 12ῃ Ὀκτωβρίου 1886.

Κωνσταντῖνος Φρεαρίτης

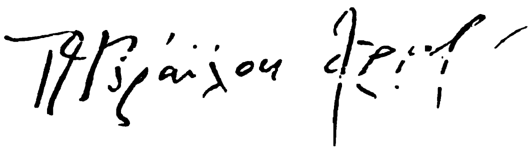
....Τὰ νέφη διαδέχεται τῶν Γερμανῶν αἰθρία·
Ἡ νύξ των φεύγει, κ' ἔρχεται τὸ φῶς καὶ ἡ Γαλλία!

Κατὰ τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1886.

Ἀχιλλεὺς Παράσχος

Οὔτε πίστις ἄνευ λόγου οὔτε λόγος ἄνευ πίστεως.

Πέτρος Βράϊλας Ἀρμένης

Ἐν φαύλῃ πολιτείᾳ τοὺς χρηστοὺς ὡς ἀχρήστους ἔχουσιν.

Ἀθήνησι τῇ 11ῃ Δεκεμβρίου 1885.

Νικόλαος Σαρίπολος

Ἡ Ἑλλάς, ἡρώων μήτηρ καὶ πατρὶς ἀνδρῶν μεγάλων,
ἔχει, συγγενῶν τὸ πνεῦμα, τὴν συμπάθειαν τῶν Γάλλων.

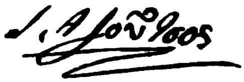
Ἐν Βερολίνῳ, τῇ 4)16 8βρίου 1886.

Ἀλέξανδρος Ῥ. Ῥαγκαβῆς

Ἡ τῶν γεγενημένων πράξεων μνήμη τῆς περὶ τῶν μελλόντων εὐβουλίας γίγνετε παράδειγμα.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 9ῃ Μαρτίου 1886.

Ἰωάννης Σοῦτσος

Οὐκ ἐστὶν μείζων βάσανος χρόνου οὐδενὸς ἔργου.

Ἐν Ἀθήναις 15 Ἀπριλίου 1886

Παῦλος Καλλιγᾶς

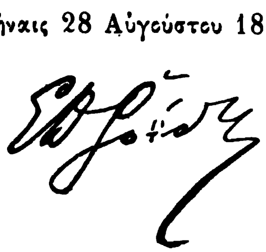
Ὁπότ᾽ ἀρχόμεθα ζῆν, τότ᾽ ἀποθνήσκομεν.

Βασίλειος Οἰκονομίδης

Μὴ φῦναι τὸν ἅπαντα νικᾷ λόγον· τό δ᾽, ἐπεὶ φανῇ,
βῆναι κεῖθεν ὅθεν περ ἥκει
πολὺ δεύτερον ὡς τάχιστα.

Ἐν Ἀθήναις 28 Αὐγούστου 1886

Ἐμμανουὴλ Ῥοΐδης

Ἡ εὐτυχία τοῦ ἀνθρώπου ἐφήμερος, βάσις δ' αὐτῆς κυρία ἡ ἄγνοια τοῦ μέλλοντος

'Αθῆναι 1 (11) 87.

Δημήτριος Βικέλας

Σκιᾶς ὄναρ ἄνθρωπος.

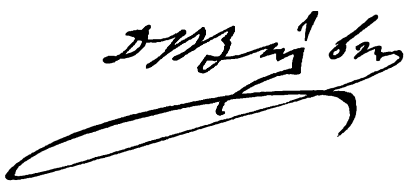
'Εν 'Αθήναις, 24 Μαΐου 1886

'Αναστάσιος Βυζάντιος

'Αγαθῆς καὶ ἀσφαλοῦς πολιτείας δεῖγμα εἶναι ἡ Δικαιοσύνη, τῶν δὲ χρηστῶν τὸ πρὸς τοὺς Νόμους Σέβας.

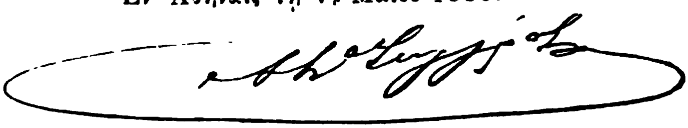
Τῇ 3ῃ 'Απριλίου 1886.

Δημήτριος Βάλβης

Ἔρδ' 'Αγαθόν.

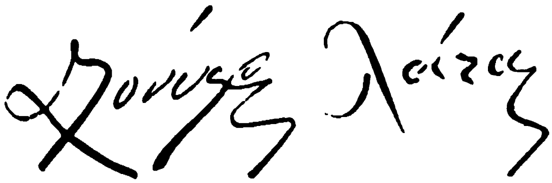
'Εν 'Αθήναις τῇ 7ῃ Μαΐου 1886.

'Ανδρέας Συγγρός

Ἡ εὐγένεια καὶ ἡ ἀξία τοῦ ἀνθρώπου ἔγκειται τῇ φύσει αὐτοῦ.

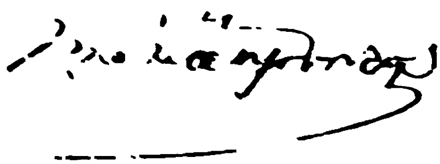
Ἐν Ἀθήναις 29 Μαΐου 1886.

Διονύσιος Λάτας — Ἀρχιεπίσκοπος Ζακύνθου

Τὰ Ἔθνη δημιουργοῦσι τὴν Ἱστορίαν, οὐχὶ ἡ Ἱστορία τὰ Ἔθνη. Συντελεῖ ὅμως πάντοτε εἰς τὴν ἠθικὴν αὐτῶν ἐπίρρωσιν καὶ ἐνίοτε εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν τιμιωτάτων αὐτῶν πόθων.

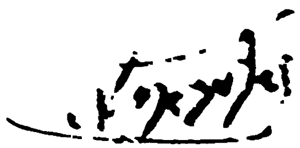
Ἐν Ἀθήναις, τῇ 28ῃ Ἰουλίου 1886.

[illegible]

[illegible]

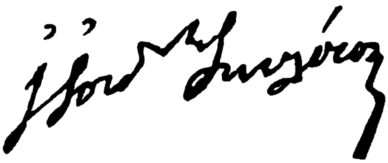
Ἐν Ἀθήναις, τῇ [illegible] Σεπτεμβρίου [illegible]

[illegible]

Τιμήν, οὐχὶ τιμάς.

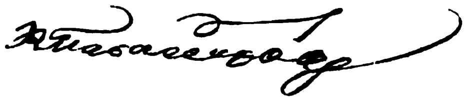
Ἐν Ἀθήναις, κατὰ Σεπτέμβριον 1886.

Ἰωάννης Ἰσιδωρίδης Σκυλίσσης

Ὁ λόγος κοτορθοῖ τὸ πᾶν, οὐχὶ δὲ οἱ λόγοι

Ἐν Ἀθήναις, μηνὶ Σεπτεμβρίῳ 1886.

Πέτρος Παπαῤῥηγόπουλος

Ἐὰν ταῖς γλώσσαις τῶν ἀνθρώπων λαλῶ καὶ τῶν ἀγγέλων, ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, γέγονα χαλκὸς ἠχῶν ἢ κύμβαλον ἀλαλάζον.

(Ἐκ τοῦ Παύλου πρὸς Κορινθίους)

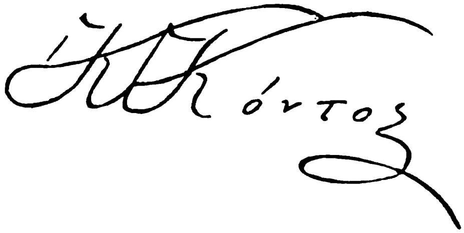
Ἀθῆναι, τὴν 30 Σεπτεμβρίου 1886.

Μάρκος Ῥενιέρης

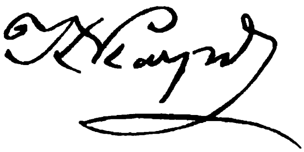
Ὡς χαρίεν ἔσθ' ἄνθρωπος, ὅταν ἄνθρωπος ᾖ.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 4ῃ Ὀκτωβρίου 1886.

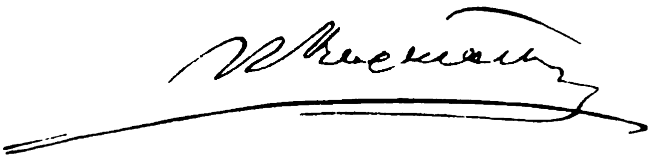
Κωνσταντῖνος Κόντος

Ἀνδρὸς χαρακτὴρ ἐκ λόγου γνωρίζεται.
Ἀθῆναι τῇ 5ῃ Νοεμβρίου 1887.

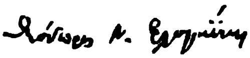
Κωνσταντῖνος Ν. Κωστῆς

Ἐργασθῶμεν, καὶ πάλιν ἐργασθῶμεν!

Πάνος Κορωναῖος (ἀντιστράτηγος)

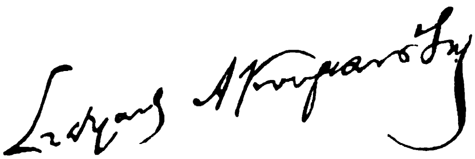
Ἡ πολιτικὴ ἰσχὺς εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ μαρτύριον φαυλότητος καὶ οὐχὶ διανοητικῆς ὑπεροχῆς.

Θεόδωρος Ν. Φλογαΐτης

«Ζῆνα,
τὸν φρονεῖν βροτοὺς ὁδώ-
σαντα, τὸν πάθει μάθον
θέντα κυρίως ἔχειν.»

Ἐν Ἀθήναις, τῇ 26ῃ Νοεμβρίου 1887.

Στέφανος Κουμανούδης

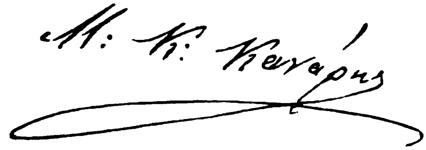
Τὸ δίκαιόν ἐστιν ὁ Βασιλεὺς τοῦ κόσμου.

Νικόλαος Δαμασκηνὸς

Ἀληθὴς πατριωτισμός, εἶναι ἡ ἀσφαλὴς ὁδὸς πρὸς Πρόοδον, Δόξαν, Ἰσχὺν ἑνὸς Ἔθνους.

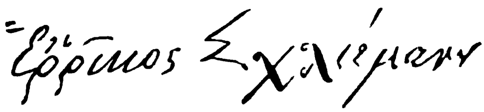
Ἐν Ἀθήναις τὴν 7ην Μαΐου 1888.

Μιλτιάδης Κ. Κανάρης (ἀντιναύαρχος)

Ἐκ τῶν πόνων τοι τἀγάθ' αὔξεται βροτοῖς·
ὁ δ' ἡδὺς αἰὼν ἡ κακή τ' ἀνανδρία
οὔτ' οἶκον οὔτε βίοτον οὐδὲν ὠφελεῖ.

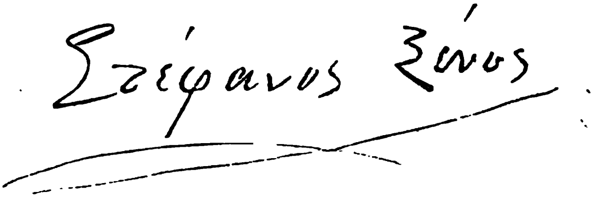
Ἀθήνησιν, ιβ' Δεκεμβρίου, ͵αωπζ'.

Ἐρρῖκος Σχλιέμανν

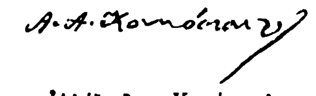
Ἐὰν ἐκ τῶν πολλῶν περιπετειῶν τρικυμιώδους βίου κατορθώσῃς νὰ γίνῃς ὁ ἥρως τῆς λύπης καὶ τῶν πικριῶν, τότε μόνον γίνεσαι ἀληθὴς φιλόσοφος ὀρθῶς δυνάμενος νὰ διαγνώσῃς καὶ κρίνῃς τοὺς ἄλλους.

Ἀθῆναι 21 Φεβρουαρίου 1888.

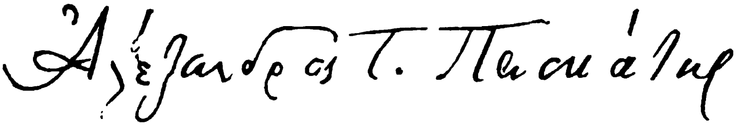
Στέφανος Ξένος

Αἰὲν ἀληθεύειν.
Ἐν Ἀθήναις τῇ 25ῃ Μαρτίου 1888.

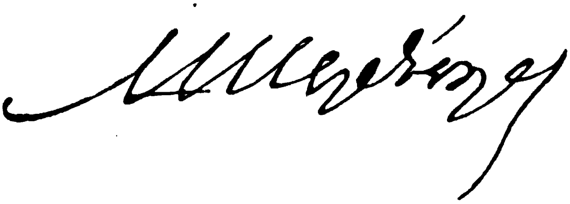
Ἀλέξανδρος Κοντόσταυλος

Ἡ Ἁγία Σοφία εἶναι ἡ ἑστία καὶ ἡ καρδία τοῦ Ἑλληνικοῦ γένους, καὶ ἄνευ αὐτῆς οἱ Ἕλληνες θὰ ἦναι πάντοτε ὡς ἐξόριστοι ἐν τῇ ἰδίᾳ αὐτῶν πατρίδι. 1888.

Ἀλέξανδρος Τ. Πασπάτης

Πολιτισμός=Κοσμοπολιτισμός.
Ἑλληνισμός; Κοσμοπολιτισμὸς ἐν τῇ ἀποκαταστάσει τοῦ Ἑλληνικοῦ γένους.
Ἐν Ἀθήναις, τῇ 17ῃ Ἰουνίου 1888.

Λεωνίδας Μελετόπουλος

Οὐδὲν εὐκολώτερον τοῦ ἀντιπολιτεύεσθαι, καὶ μάλιστα διὰ τοῦ Τύπου· ἀλλὰ δυσκολώτατον τὸ εὐσυνειδήτως καὶ ἐπωφελῶς πολιτεύεσθαι. Ἀτελὴς δὲ ὁ περὶ τῶν κοινῶν κρίνων καὶ τῶν διοικούντων τιμητὴς προβαίνων ὁ μὴ ἐπὶ καιρόν τινὰ πρότερον διαχειρισάμενος δημοσίαν Ἀρχήν.
Ἐν Ἀθήναις, κατὰ Ἰούλιον τοῦ 1888.

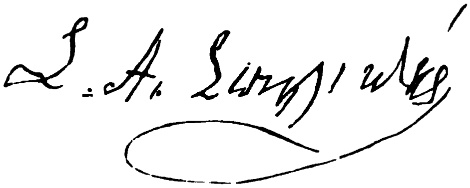
Τιμολέων Ι. Φιλήμων

Αἱ εὐγενέσταται τῶν πνευματικῶν δυνάμεων τοῦ ἀνθρώπου ἐκμηδενίζονται ἐν τῇ κοινωνικῇ ἐνεργείᾳ, ἐλλείποντος ἠθικοῦ παρ' αὐτῷ χαρακτῆρος.
Ἐν Ἀθήναις, κατ' Αὔγουστον τοῦ 1888.

Νεοκλῆς Καζάζης

Τὸ δι' ὀλίγον γενόμενον ἐτήρησα ἐν τῷ βίῳ ὡς ὅρον, καὶ ἐν πολλοῖς ἐπέτυχα. 1888.

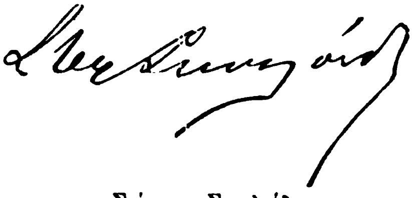
Σπυρίδων Α. Σπηλιωτάκης

Ἂν ἡ προσωπικὴ ἐλευθερία σκοπὸς τῆς πολιτείας, ἡ πολιτικὴ ἐλευθερία λόγον ὑπάρξεως ἔχει ὑπηρετοῦσα ὡς μέσον τὸν σκοπόν.

Στέφανος Στρέϊτ

Ἄφες λέγειν, ποιεῖν δ' ὅ,τι χρή.
Νοεμβρίῳ, 1888.

Στέφανος Σκουλούδης

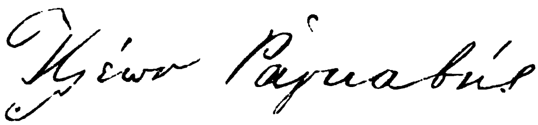
Ἀνεπάγγελτα πρᾶττε. 1888.

Στέφανος Ν. Δραγούμης

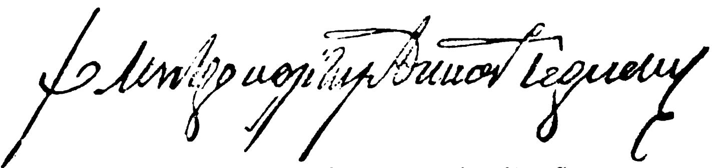
Ἐλπίς, ἐσχάτη τῶν Θεῶν, σὺ μόνη ἀπομένεις
ἐντὸς καρδίας, λέγουσι, προώρως τεθραυσμένης.
Ἀλλ᾽ἀπατῶνται σύντροφος ἀκμάζει τῆς ἐλπίδος,
καὶ ὡς αὐτὴ ἀθάνατος, ὁ ἔρως τῆς Πατρίδος!

Σοφία, Νοέμβριος, 1888.

Κλέων Ῥαγκαβῆς

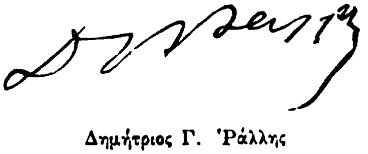
Ἃ μὴ δεῖ ποεῖν, μηδὲ ὑπονοοῖ ποιεῖν.
Ἐν Ἀθήναις τῇ 4ῃ Ἰανουαρίου 1893.

Γερμανὸς Καλλιγᾶς—Μητροπολίτης Ἀθηνῶν

Εἰ γὰρ καὶ σμικρὸν ἐπὶ σμικρῷ καταθεῖο,
καὶ θαμὰ τοῦτ᾽ἔρδοις, τάχα κεν μέγα καὶ τὸ γένοιτο.
(Ἡσιόδου ἀπόφθεγμα)

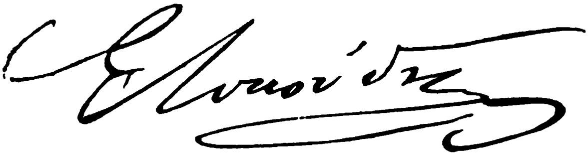
Ἐν Ἀθήναις τῇ 14ῃ Ἰανουαρίου 1893.

Δημήτριος Γ. Ῥάλλης

Ἀπὸ οὐδεμιᾶς γλώσσης ἐλλείπει λέξις παραστατικὴ τῆς ἐννοίας τῆς εὐγνωμοσύνης. Καὶ ὅμως ἡ εὐεργεσία, ὅταν μάλιστα ᾖ μεγάλη καὶ ἔξοχος, δημιουργεῖ παρὰ τῷ εὐεργετουμένῳ οὕτω σαφῆ τὴν συνείδησιν τῆς ἐκ τῆς μεγάλης ὀφειλῆς ὑποτελείας, ὥστε ἡ ἀχαριστία ἐπέρχεται, ὡς φυσικὴ ἀντίδρασις τοῦ καμφθέντος ἐγωϊσμοῦ. Δὲν εἶναι δὲ οἱ χειρότεροι οἱ ἁπλῶς ἐπιλήσμονες τῆς χάριτος, οὔτε δυστυχῶς οἱ περισσότεροι. Διότι, ὡς ἐπὶ τὸ πολύ, ἡ ἐκ τῆς πρὸς τὸν εὐεργέτην ὀφειλῆς ταπείνωσις δημιουργεῖ ὀργανικὴν ἐχθρότητα τοῦ εὐεργετουμένου καὶ ἀκατάσχετον τὴν ἀνάγκην τοῦ ἀποδῶσαι αὐτῷ βλάβην ἀντὶ τῆς εὐεργεσίας. Οὕτω τοὺς μᾶλλον ἀμειλίκτους ἐχθροὺς προσπορίζει ἡμῖν ἡ εὐεργεσία. Ὁ ἀγνώμων ὁ εἰπών, ὅτι ἡ ἀγνωμοσύνη εἶναι ἡ ἀνεξαρτησία τῆς καρδίας, ὑπεραπελογεῖτο οὐ μόνον ἑαυτοῦ, ἀλλὰ καὶ τῆς βδελυρᾶς ἀνθρωπίνης φύσεως καθόλου.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 24ῃ Ἰανουαρίου 1893.

Ἐμμανουὴλ Λυκούδης

Μηδὲν ἄγαν.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 4ῃ Φεβρουαρίου 1893.

Κωνσταντῖνος Καραπάνος

Είς ἀρχὴν κατασταθείς, μηδενὶ χρῶ πονηρῷ πρὸς τὰς διοικήσεις· ὧν γὰρ ἂν ἐκεῖνος ἁμάρτη, σοὶ τὰς αἰτίας ἀναθήσουσι.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 12ῃ Φεβρουαρίου 1893.

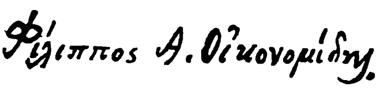
Κωνσταντῖνος Κωνσταντόπουλος

O Dieu ? la Gréce libre dans ses jours glorieux,
N' adorait pas ta parole éternelle ;
Chrétienne, elle est en fers, elle invoque les cieux ?
Grand Dieu ? seul vrai Dieu ? tu feras moins pour elle
Que Jupiter et ses faux Dieux ? . . .

(Casimir Delavigne)

Ὦ! ἐλευθέρα ἡ Ἑλλάς, Θεέ, κ' ἐν χρόνοις κλέους,
Τὸν λόγον σου τὸν ἄναρχον οὐδόλως προσεκύνει·
Νῦν ἐν δεσμοῖς Χριστιανή, σ' ἐπικαλεῖτ' ἐκείνη !
Μόνε Θεὲ ἀληθινέ, ὁ ρίψας ψευδοθέους,
Σὺ θέλεις ὀλιγώτερον φανῇ αὐτῆς προστάτης
Ἢ ὅσον ἄλλοτε ὁ Ζεὺς καὶ τ' ἄλλα εἴδωλά της ;...

Φεβρουάριος 1893.

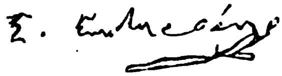
Φίλιππος Α. Οἰκονομίδης

Σημ. Ὦ! Χριστιανὴ Εὐρώπη, τῆς Ἑλλάδος πῶς τὸ πλεῖστον
Ὑπὸ τὸν ζυγὸν βαρβάρων ἔτι κύπτει ἀντιχρίστων ;
Πῶς, πῶς σύ, ἡ τῆς παιδείας παρ' αὐτῆς τὸ φῶς λαβοῦσα,
Εἰς τὰ σκότη τῆς δουλείας νῦν τὴν παρορᾶς λιποῦσα ;
Ἕως πότε ἐπιτρέπεις Μωαμεθανῶν ἁλύσεις
Ἡ Ἑλλὰς νὰ φέρῃ, φίλη καὶ χριστιανὴ ἐπίσης ;

Φ. Α. Οἰ.

Ἄνευ φιλοπονίας, οἰκονομίας καὶ καλῆς πίστεως οὐδεμία πρόοδος ἐφικτή.

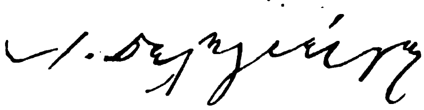
27 Φεβρουαρίου 1893.

Σωτήριος Σωτηρόπουλος

«Ἔχει τι πικρὸν ὁ τῆς ἀληθείας λόγος, ἐπειδάν τις ἀκράτῳ παρρησίᾳ χρώμενος μεγάλην προσδοκίαν ἀφαιρῆται. τὰ δὲ προσηνῆ καὶ ψευδῆ πείθῃ τοὺς ἀκούοντας».

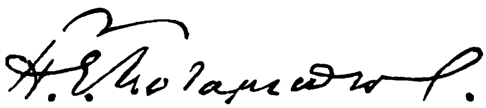
Ἐν Ἀθήναις τὴν 3 Μαρτίου 1893.

Λεωνίδας Δεληγιώργης

Ἐκ σαυτοῦ ἄντλει τὴν δύναμιν πρὸς τὸν ἀγῶνα τῆς ζωῆς.

Ἀθῆναι 12 Μαρτίου 1893.

Ἠλίας Ποταμιάνος

«Τῆς ἀρετῆς ἱδρῶτα Θεοὶ προπάροιθεν ἔθηκαν».

(Ἡσίοδος)

14 Μαρτίου 1893.

Σπυρίδων Π. Λάμπρος

Ἀρχικῆς ἐγένου φύσεως. ἄνθρωπε. Ἄρχειν ὀφείλεις. μάλιστα τῶν ἐν σοὶ παθῶν.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 30 Μαρτίου 1893.

Νικηφόρος Καλογερᾶς
(Πρώην Ἀρχιεπίσκοπος Πατρῶν).

Καδ' δύναμιν Ἔρδειν. 1893

Κωνσταντῖνος Π. Δηλιγιάννης

Τὸ Γαλλικὸν Ἔθνος εἶναι τὸ σέμνωμα τῶν λαῶν τῆς Ἑλληνορωμαϊκῆς φυλῆς. Τὸν λαὸν τοῦτον θαυμάζω, ὅτι ἐν ταῖς δυστυχίαις δὲν ἀποβάλλει, ἀλλὰ προσκτᾶται δυνάμεις. Ἔχει τὴν φιλοπατρίαν τῶν Ἀρχαίων Ἑλλήνων καὶ τὴν ἀνδρείαν τῶν Ῥωμαίων.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 3 Ἀπριλίου 1893.

Γεώργιος Μιστριώτης

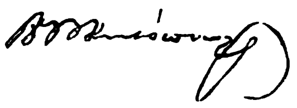
Ἐκεῖνος ἔχει συνείδησιν τῆς ἑαυτοῦ ἀποστολῆς καὶ ἐργάζεται πρὸς ἐκπλήρωσιν αὐτῆς καὶ βαίνει εἰς τὴν πρόοδον, ὅστις ἐξετάζει καὶ ἐρευνᾷ τὶ τῶν δεόντων δὲν ἐτελέσθη.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 9 Ἀπριλίου 1893.

Γεώργιος Καραμήτσας

Μόνος ἐν ἀνθρώποις πλούσιος ὁ αὐτάρκης.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 16 Μαΐου 1893.

Ἀνάργυρος Σιμόπουλος

Ποσάκις τὸ πόρρωθεν φαινόμενον καλὸν καὶ ἀληθές, εὑρίσκομεν ἐκ τοῦ πλησίον διὰ τῆς ἐγγυτέρας καὶ ἐνδοτέρας ἐξετάσεως πάντη διάφορον. Τὴν ἀλήθειαν διαβλέπομεν ὀψέ. Ὅπως δὲ γνωσθῇ τοιαύτη διέρχεται διὰ τῆς πλάνης.

Ἐν Ἀθήναις 15 Ἀπριλίου 1893.

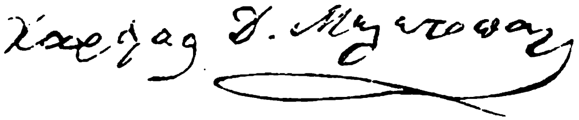

Σπυρίδων Μαγγίνας

Ἐν ταῖς διεφθαρμέναις κοινωνίαις μέγας νομίζεται παρὰ τοῦ πολλοῦ λαοῦ ὁ κατὰ δύναμιν καὶ ἀξίωμα τυγχάνων τοιοῦτος. Τοὐναντίον δὲ ἐν ταῖς εὐημερούσαις καὶ χρησταῖς κοινωνίαις διαφερόντως τιμᾶται ὁ ἐνασκῶν τὴν ἀρετὴν κυβερνήτης. Ὑψίστη δὲ ἀπόλαυσις πολλῷ ἀνωτέρα τῆς ματαιότητος καὶ τῶν ἄλλων ἀγαθῶν ὅσα παρέχει τοῖς κρατοῦσιν ἡ ἀρχή, εἶναι τῆς συνειδήσεως ἡ γαλήνη. Ἐὰν μετὰ μακρὸν πολιτικὸν στάδιον ὁ κυβερνήτης χώρας τινος οὐδένα ἔχει ἔλεγχον συνειδήσεως, ἐὰν οὐ μόνον διέπραξεν ὅ,τι ἀγαθὸν ἠδύνατο, ἀλλὰ καὶ ἐπιμελῶς ἀπέσχε παντὸς κακοῦ. οὗτος ἐστὶ τὸ πρότυπον χρηστοῦ κυβερνήτου. Διότι πολλοὶ μὲν εἶναι οἱ τἀγαθὸν ἐργαζόμενοι πολιτικοὶ ἄνδρες, διότι βλέπουσιν αὐτὸ συντελοῦν εἰς πολιτικὴν

αὐτῶν ἐπικράτησιν, ὀλίγιστοι ὅμως φεῦ! οἱ τοῦ κακοῦ ἀπέχοντες, ἐὰν βλέπωσιν ὅτι δύνανται ν' ἀρυσθῶσιν ἐξ αὐτοῦ πολιτικὴν δύναμιν.

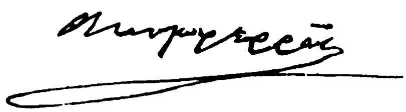
'Εν 'Αθήναις τῇ 20 'Απριλίου 1893.

Χαρίλαος Δ. Μελετόπουλος.

«Οὐδέποτε δεῖ πρὸς τὸ παρὸν μόνον, ἔτι δὲ μᾶλλον πρὸς τὸ μέλλον ἀποβλέπειν ἀεὶ τοὺς ὀρθῶς βουλευομένους».

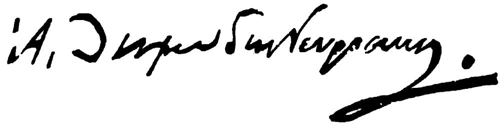
'Αθήνησι τῇ 10 Μαΐου 1893.

'Αντώνιος Μομφερρᾶτος

Ἡ πρόοδος τοῦ κόσμου ὀφείλεται εἰς ὀλίγους προνομιούχους λαούς! Ὁ πεπολιτισμένος κόσμος ὀφείλει εἰς τὸν 'Ιουδαϊκὸν λαὸν τὴν ἀληθῆ θρησκείαν, τὸ Εὐαγγέλιον, εἰς τὴν Ἑλλάδα τὰς βάσεις τοῦ πολιτισμοῦ, τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς τέχνης, εἰς τὴν Ῥώμην τοὺς ἀρίστους νόμους, εἰς τὴν 'Ιταλίαν τὴν ἀναγέννησιν, εἰς τὴν Γαλλίαν τὰς πολιτικὰς ἐλευθερίας καὶ εἰς τὴν Γερμανίαν τὴν νεωτέραν φιλοσοφίαν.

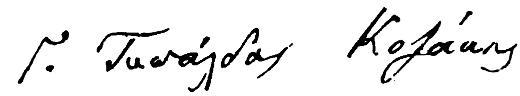
28 Μαΐου 1893.

'Αναστάσιος Διομήδης Κυριακὸς

Αἱ μόναι παρήγοροι ἀναμνήσεις περὶ τὰς δυσμὰς τοῦ βίου εἶνε ὅ,τι ἐμάθομεν, καὶ ὅ,τι ἀθορύβως καλὸν ἐπράξαμεν

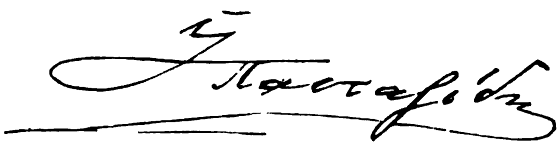
'Αθῆναι 1 Ἰουνίου 1893.

Γεώργιος Τυπάλδος Κοζάκης

Πρᾶττε καὶ σίγα·
προτιμότερον νὰ εὑρεθῇς κεκρυμμένος θησαυρός, παρὰ ν' ἀκούσῃς «ἄνθρακες ὁ θησαυρός».

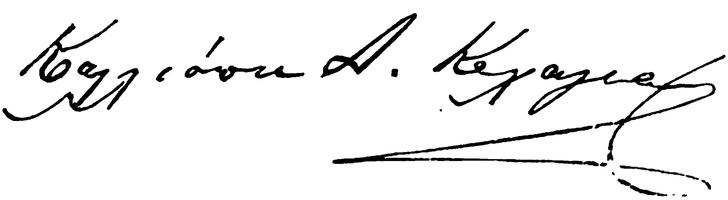
Ἐν Ἀθήναις 3 Ἰουνίου 1893.

Ἰωάννης Πανταζίδης

Οὐδεμία ἡδονὴ ἁγιωτέρα σταθερωτέρα καὶ ἡδυτέρα ὑπάρχει τῆς εὐποιίας· διὰ ταύτης ὁ θνητὸς κοινωνὸς γίνεται τῶν θείων προσόντων καὶ προοδοποιεῖται αὐτῷ ἡ τοῦ μέλλοντος ἀθανασία.

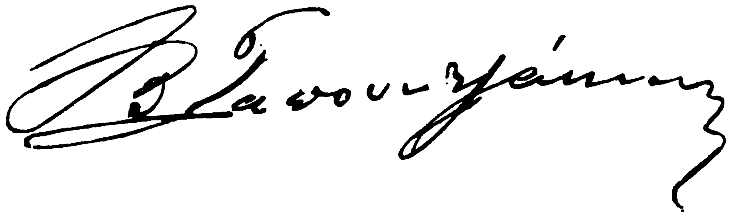
Ἐν Ἀθήναις τῇ 5 Ἰουνίου 1893.

Καλλιόπη Α. Κεχαγιᾶ

Πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν κοινῶν καλῶν πρέπει νὰ ᾖναι ἡνωμένη ἡ φρόνησις μὲ τὴν δύναμιν.

Ἀθῆναι 27 Ἰουνίου 1893.

Βασίλειος Σαπουντζάκης (Ἀντιστράτηγος)

Ἄριστος Νομοθέτης ἐστίν, οὐχὶ ὁ συνθέτων ἀπολύτως ἀρίστους νόμους, ἀλλ' ὁ τοὺς ἁρμόζοντας εἰς ἑκάστην ἐπικράτειαν.

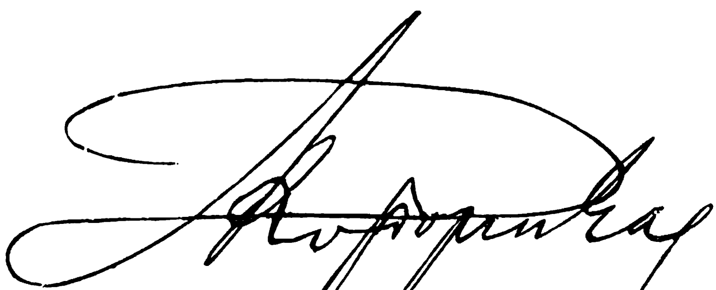
Ἐν Ἀθήναις τῇ 27 Ἰουνίου 1893.

Κωνσταντῖνος Σημαντήρας (Πρόεδρος τοῦ Ἀρείου Πάγου)

Δίκαια δράσας σύμμαχον ἕξεις Θεόν.

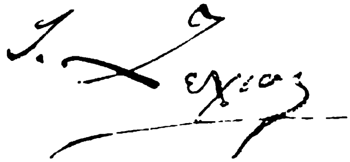
7 Ἰουλίου 1893.

Δημήτριος Κορομηλᾶς

Ἡ ἀλήθεια βασιλεύει, τὸν κόσμον ὅμως τὸ ψεῦδος κυβερνᾷ

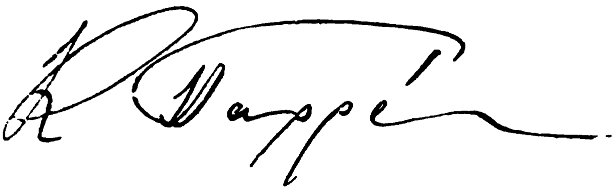
28 Ἰουλίου 1893.

Ἰωάννης Ζωχιὸς

Η γυνὴ χειραφετεῖται διὰ τῆς ἐργασίας.

1 Αὐγούστου 1893.

Καλλιρρόη Παρρὲν

ΠΛΑΤΩΝΟΣ

('Ἐκ τῆς ἀπολογίας τοῦ Σωκράτους).

«Οὐκ ἔστιν ὅστις ἀνθρώπων σωθήσεται,
»πλήθει γνησίως ἐναντιούμενος, καὶ διακωλύων
»πολλὰ ἄδικα καὶ παράνομα ἐν τῇ πόλει γίγνεσθαι·
»Ἀλλ' ἀναγκαῖον ἐστι τὸν τῷ ὄντι μαχόμενον ὑπὲρ
»τοῦ δικαίου, καὶ εἰ μέλλει ὀλίγον χρόνον σωθή-
»σεσθαι, ἰδιωτεύειν, ἀλλὰ μὴ δημοσιεύειν».

Ἐκ τῆς Καλλιθέας ('Αθηνῶν)

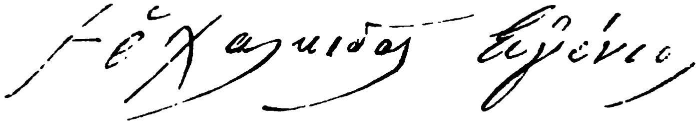
Τῇ 12 Αὐγούστου 1893.

Γεώργιος Φιλάρετος

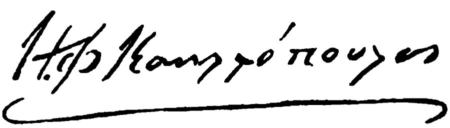
Ἡ ἀληθὴς θρησκεία ὑψοῖ τὴν ψυχήν, καθαρίζει τὴν καρδίαν, ἐξευγενίζει τὸ πνεῦμα καὶ παρηγορεῖ ἡμᾶς.

21 Αὐγούστου 1893.

Εὐγένιος Δεπάστας (Ἀρχιεπίσκοπος Χαλκίδος)

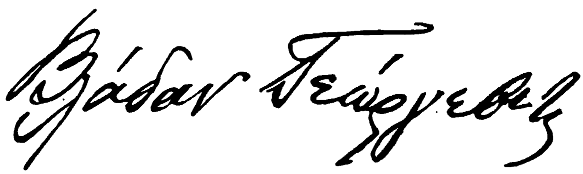
Κρέσσων οἰκτιρμῶν φθόνος.

Ἠλίας Φ. Κανελλόπουλος

Μέγα κτῆμα τὸ ἐπίστασθαι τὴν Ἑλληνίδα φωνήν.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 27 Αὐγούστου 1893.

Βλάδαν Γεώργεβιτς (Πρέσβυς τῆς Σερβίας)

Ο ΣΕΙΣΜΟΣ ΕΠΙ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΗΣ

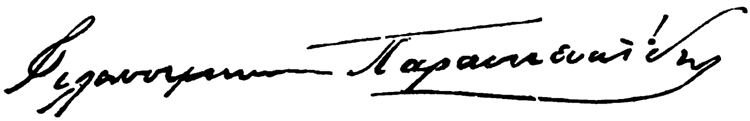
Ὡς τὴν λείαν ὄψιν ἀκυμάντου πόντου ταράσσει αἴφνης δεινὴ πνεύματος ῥιπὴ καὶ φρίσσουσαι ἁπλοῦνται τῶν κόλπων του αἱ πτυχαὶ καὶ ἀγρίου οἴδματος ὁλκοὶ πλήττουσι τὰ λευκά του στέρνα καὶ τὰ πλευρὰ τῆς ἐλάτης καὶ τὰ πλευρὰ τοῦ πρὸ μικροῦ εὐθύμως ᾄδοντος ναυβάτου, οὕτω καὶ τὴν γῆν ἡμῶν πλήττει αἴφνης ὁ ἄγριος δαίμων τοῦ ἐν τοῖς στέρνοις αὐτῆς φωλεύοντος

πυρός. Ἕως χθὲς τὸ θεῖον πῦρ ἐν φιλότητι ἔσειε τὸν χρυσοῦν ὄλβον τὸν ἁπλούμενον ἐπὶ τῶν χλοερῶν φύλλων τῆς εὐκληματούσης ἀμπέλου καὶ ἔστεφε τὴν οὐρανίαν εἰρήνην, ἥτις ἔλαμπεν ἐπὶ τῶν θαλερῶν τῆς ἐλαίας κλώνων καὶ ἐθώπευε λήϊον βαθὺγλυκὰ λικνιζόμενον ὑπὸ τῶνἐλαφρῶν τοῦ Ζεφύρου πνοῶν, ἐπὶ τῶν μητρικῶντῆς γῆς κόλπων. Ἀλλ᾿αἴφνης δεινὸν τὸπῦρ ἐμυκήθη· ὁ φοβερὸς ἐν τοῖς σπλάγχνοις τῆς γῆς δεσμώτης ἠθέλησε νὰ λύσῃ καὶ ἔλυσε τὰ δεσμά του ἐπὶ μίαν μόνην στιγμήν· ἐν ἐκείνῃ τῇ μιᾷ καὶ μόνῃ στιγμῇ κατέσβεσε τῆς ἱερᾶς ἡμῶν ἑστίας τὸ παρήγορον θάλπος, καὶ ὡς ξηρὸν χόρτον ἐλίκμισεν εἰς τοὺς ἀνέμους τὰς γλυκείας φωλεάς μας καὶ κατέρριψεν ἐπὶ τῶν συντετριμμένων ἡμῶν ὀστῶν τὴν στέγην, τὴν στέγην, τὴν στέγην!

Τὸ πᾶν ἐρείπια! Ἓν μόνον δὲν εἶναι ἐρείπιον. **Ἡ Ἑλληνικὴ καρδία.** Τὰ κατακερματισθέντα γήϊνα καὶ φθαρτὰ μέλη δὲν τὰ ἔκρυψεν ὑπὸ τὴν μαύρην γῆν, μόνη ἡ χεὶρ ἑνὸς πατρὸς ἢ μιᾶς μητρὸς ἢ ἑνὸς ἀδελφοῦ, ἀλλὰ συμπάντων τῶν Ἑλλήνων, συμπάντων τῶν ἀδελφῶν. Ἰδοὺ ἐν τῇ στυγνῇ συμφορᾷ, τῇ ἀτέρμονι πικρίᾳ καὶ τῷ ἀλήκτῳ πένθει, ὑψίστη, οὐρανία εὐτυχία! Αὐτὸ τὸ πῦρ τὸ ὁποῖον ἔσεισεν οὕτω δεινῶς τοὺς γλυκεῖς τῆς γῆς ἡμῶν κόλπους καὶ τὰς γλυκείας ἡμῶν φωλεὰς κατέρριψεν, ἔσεισε συγχρόνως καὶ τὰ στήθη ἡμῶν δι᾿ ἱεροῦ παλμοῦ, καὶ ἡ καρδία ἡμῶν ἐξ ἀρρήτου, μυστηριώδους εὐτυχίας πάλλει, πάλλει, πάλλει! Ὑπὸ τὸν θεῖον αὐτὸν παλμὸν κάμπτουσι πενθοῦντες ἀδελφοὶ τὸ γόνυ ἐν προσευχῇ ἐνώπιον τοῦ Ἀνάρχου καὶ θαλερὸν καταλείβουσι δάκρυ βλέποντες ἐν ταῖς φαειναῖς δίου ἀστέρος πτυχαῖς πᾶν ὅ,τι ἐπὶ γῆς ἐλάτρευον,

πᾶν ὅτ,ι σκληρῶς ἀπώλεσαν. Ὑπὸ τὸν θεῖον τοῦτον παλμὸν αἰσθανόμεθα καὶ ἡμεῖς τὸν ἀδαμάντινον θώρακα, ὃν χεὶρ ἀόρατος ἐνεδύσατο ἡμᾶς καὶ βλέπομεν ζώνην μακρὰν χαλυβδίνου τείχους περὶ ἡμᾶς καὶ εὐλογοῦμεν τὸν Πατέρα τῶν ὀρφανῶν καὶ ἐγκαταλελειμμένων, ὅτι τὰ λίθινα ὕψη τῶν ὀρόφων ἡμῶν διέρρηξε καὶ ἐσκόρπισεν ἀλλ' ἥνωσεν ἐν Ἱερᾷ δέσμῃ καὶ ηὔξησε τὰς ψυχὰς ἡμῶν.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 2ᾳ Σεπτεμβρίου 1893.

Φιλοποίμην Παρασκευαΐδης

Καὶ μείζον' ὅστις ἀντὶ τῆς αὑτοῦ πάτρας
φίλον νομίζει, τοῦτον οὐδαμοῦ λέγω

Δημήτριος Σεμιτέλος

Οὐχ ὁ πλουτῶν, ἀλλ' ὁ μὴ χρῄζων πλούτου μακάριος.

Ἀθῆναι Σεπτέμβριος 1893.

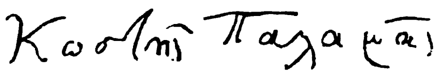

Μιχαὴλ Μελᾶς

Κόρη τῆς Γῆς καὶ τ' Οὐρανοῦ ποῦ ἐδῶ στὸν Ἑλικῶνα
Ἡ Ἑλλὰς πρωτοπροσκύνησε, σεβάσμια Μοῦσα, εἰκόνα

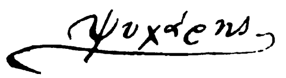
Τοῦ Ἀπείρου, ἐκ τῶν γονέων σου πιὸ τέλεια τὸ ζευγάρι,
Ὦ Μοῦσα, θεία στὴ δύναμη κι' ἀνθρώπινη στὴ χάρη!

Σεπτέμβριος 1898.

Κωστῆς Παλαμᾶς

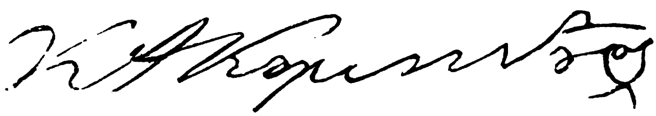
Πίσω ἀπὸ τὸν Παρθενῶνα, κάτω ἀπὸ τὴν Ἀκρόπολη, στὸ πλεβρὸ τοῦ βουνοῦ, εἶναι κάτι πρόστυχα φτωχὰ σπιτάκια. Μ' ἀρέσει νὰ τὰ βλέπω. Λὲς πῶς λίγο λίγο ἀνεβαίνουν. Ἔτσι μοῦ φαίνεται πῶς κ' ἡ γλῶσσα τοῦ λαοῦ καμμιὰ μέρα μοναχή της θὰ πάῃ ἴσια μ' ἀπάνω.

Ἰωάννης Ψυχάρης

Ὁ μετ' ἀποφάσεως ῥιπτόμενος κατὰ τοῦ κινδύνου δοξάζεται.

18 Ὀκτωβρίου 1893.

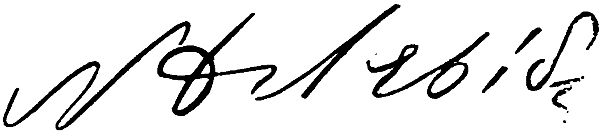

Κωνσταντῖνος Α. Κουμουνδοῦρος

Ἀναποφεύκτως ἀδοξοῦσιν οἱ Λαοί, οἱ τῶν πολιτικῶν ἐλευθεριῶν αὐτῶν ὀλιγωροῦντες, μοναρχικωτέρᾳ δέ πως διαθέσει αὐτὰς θύοντες. Μελετῶν τὰ Πολιτεύματα καθ' ἑαυτά τε καὶ ἐν σχέσει πρὸς τὴν Ἱστορίαν τῶν Λαῶν, οὐδέποτε μετημελήθην, οὐδὲ μεταμεληθήσομαι, λατρεύσας μὲν πάντοτε ἐκ τῶν πολιτευμάτων τὰ φιλελευθερώτερα, τοῖς δὲ μὴ τοιούτοις ἀνενδότως

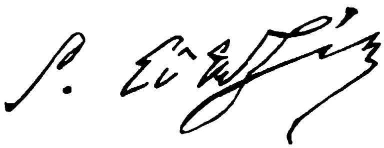
ἀντιτασσόμενος. Οὐδεμία σώφρων καὶ μεμετρημένη Δημοκρατία ἔφερεν εἰς τὸν ὄλεθρον, ἐν ᾧ τοὐναντίον πολλαὶ Μοναρχίαι κατεπόντισαν Ἔθνη καὶ διέφθειραν Λαούς.

Ἐν Ἀθήναις, τῇ 24 8βρίου 1893.

Νικόλαος Δ. Λεβίδης

Ἐν δὲ δικαιοσύνῃ συλλήβδην πᾶσ' ἀρετή 'στι.

Ἰωάννης Εὐταξίας

Ἡ ἔννομος ἐλευθερία ἠθικοποιεῖ καὶ ἐκπολιτίζει τοὺς Λαούς, ἐν δὲ τῇ ἐπικρατήσει αὐτῆς καὶ τῶν ἀρχῶν τοῦ Χριστιανισμοῦ εὕρηται ἡ ἀληθὴς τῶν Λαῶν εὐημερία, καὶ ἡ ἀπρόσκοπτος πρόοδος τῆς ἀνθρωπότητος.

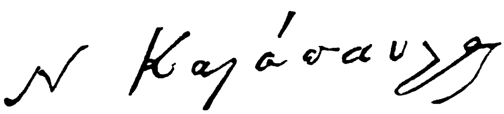
29 8βρίου 1893.

Ἰωάννης Λ. Μεσσηνέζης

Θαρσεῖν χρή . . . τάχ' αὔριον ἔσσεται ἄμεινον.

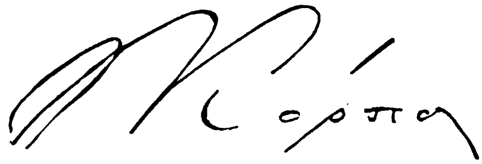
Νοεμβρίου 1 1893.

Νικόλαος Καράπαυλος

Στράτευμα θεωροῦν ἑαυτὸ ἀήττητον οὐδέποτε ἡττᾶται.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 4 9βρίου 1893.

Γεώργιος Κόρπας

Ἡ θεωρία ὑψοῖ τὸν νοῦν, ἀλλ' ἡ πρᾶξις τρέφει αὐτόν : Αὕτη μὲν ἀποτελεῖ τὰ νεῦρα καὶ τὴν ρώμην πάσης κοινωνίας, ἐκείνη δὲ τὴν δόξαν.

Ἐν Ἀθήναις 7 9βρίου 1893.

Ἀνδρέας Κορδέλλας

Ἀφοῦ ἔπλασεν ὁ Θεὸς τὴν Ἑλλάδα, ἐκ τῆς ἀριστερᾶς αὐτῆς πλευρᾶς ἔπλασε καὶ τὴν Γαλλίαν, ἐμφυσήσας δὲ τὴν αὐτὴν ψυχήν, εἶπεν, «Ἔσο τῆς Δύσεως Ἑλλάς, ὦ Γαλλία. Ὅταν ἐκείνη καταπονηθῇ ὑπ' αὐτῶν ἐκείνων τῶν Ἐθνῶν, ὑπὲρ ὧν ἠγωνίσθη καὶ ἐμαρτύρησε καὶ ἐφώτισε καὶ ἐξηνθρώπισε, καὶ λειποθυμήσῃ, τότε λάβε σὺ τὴν δᾷδα ἐκείνης καὶ τὴν σπάθην, καὶ ἔσο τῆς Ἑλλάδος Ἑλλάς. Ἐμπνέου ὑπὸ ταύτης καὶ μελέτα καὶ ἀγάπα καὶ ἀγωνίζου κατὰ τῶν κοινῶν ὑμῶν

ἐχθρῶν. Οὕτω ἔσει οἷαν σὲ πλάττω καὶ προορίζω ες τὸν κόσμον».

Τῇ 13 Νοεμβρίου 1893.

Ἀπανάσιος Γεννάδιος

Μὴ πρόλεσχον μηδ᾽ ἐφολκὸς ἐν λόγῳ.

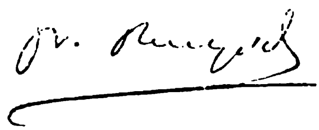
Ἐν Ἀθήναις τῇ 14 9βρίου 1893.

Ξενοφῶν Ψαρᾶς

Ἔργον οὐδὲν ὄνειδος.

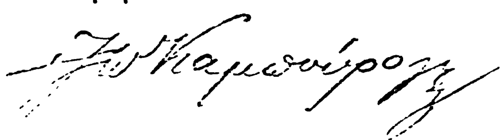
26 Νοεμβρίου 1893.

Νικόλαος Μπουφίδης

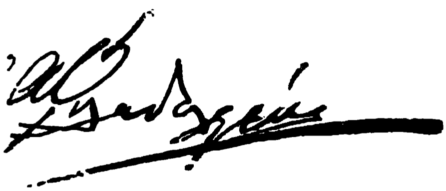
Ὅλοι μὲ τὴν **πατρίδα** 'στὸ στόμα! Δι' αὐτὸ τὴν τρώγουσιν, ἂν δὲν ξέφαγαν ἀκόμη.

3 Δεκεμβρίου 1893 ἐν Ἀθήναις.

Ἰωάννης Καμπούρογλους

Οὐχὶ πολιτεύματος **καινοῦ** ἀλλὰ πολιτεύματος καὶ **νοῦ** ἔχομεν ἀνάγκην

Ἀλέξανδρος Φιλαδελφεύς

Καὶ εἷς μόνος πολλάκις δίδωσι ῥοπὴν τὴν πρὸς τὰ ἄνω ἢ τὴν πρὸς τὰ κάτω εἰς τὴν πορείαν τῶν Ἐθνῶν, μάλιστα δὲ ἐν ἀρχῇ τοῦ βίου αὐτῶν. Τύχα ἄρα θεῶν φέρει τοῦτον ἢ ἐκεῖνον, ἢ βροτῶν ἔργα;

Ἐν Ἀθήναις 8 Δεκεμβρίου 1893.

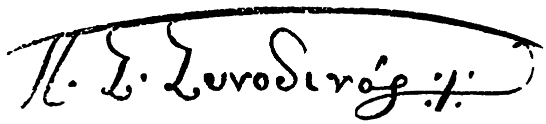
Γεώργιος Μελισσουργός

Μετὰ καταιγίδας τόσας εἰς τὸ ῥεῦμα τῶν αἰώνων
Δὲν ἀπώλεσαν τὸ σθένος καὶ τὴν δόξαν δύο μόνον·
Ὡς Φυλαὶ καὶ Κοινωνίαι, ἡ Γαλλία κ' ἡ Ἑλλάς·
Αὗται τῆς Γῆς πάσης, εἶπε Πρόνοιά τις ὑπερτάτη,
Ἐν πολιτισμῷ ἁγίῳ καὶ ὡς Ἔθνη καὶ ὡς Κράτη
Ἑκατονταετηρίδας νὰ κρατήσωσι π ο λ λ ά ς.

Πλὴν τὴν ἔριδα ν' ἀφήσῃ ἡ Ἑλλὰς ὀφείλει πλέον
Καὶ τῶν Γαλατῶν νὰ γίνῃ ἀνεξίθρησκος ὁ Λέων.
Ἄλλως θὰ συντρίψῃ ταύτας ὁ Βαρβαρισμὸς παλαιῶν
Καὶ θὰ στέψῃ ἀνοσίου Δεσποτείας τὰς βουλάς.

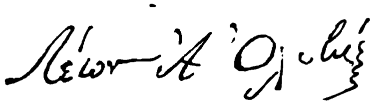
Τοῦ Βατικανοῦ τὰ σκότη καὶ τὰς ἔριδας ἀφῆτε
Καὶ κατὰ τῶν Τουρκο-Κίμβρων Γάλλοι κ' Ἕλληνες χω-
Διὰ τὴν Ἐλευθερίαν ἐγεννήθητε·—Θαρρεῖτε! [ρεῖτε!
Καὶ σαλπίσατε τὸ ᾆσμα τῆς ζωῆς εἰς τὰς Φυλάς!

Ἀθῆναι 12 Δεκεμβρίου 1893.

Παναγιώτης Συνοδινός

Ἡ Ἑλληνὶς φωνὴ οὐκ ἔστι μόνον τῶν Ἑλλήνων κτῆμα, ἀλλὰ καὶ πάντων τῶν ἐν τῇ οἰκουμένῃ χαριέντων.

Λέων Α. Ὀλιβιέ

ΒΑΡΒΑΡΑ Θ. ΑΜΒΟΥΡΓΕΡ

Ὁ Θεόδωρος Ἄμβουργερ, ὁ αλησμόνητος εὐεργέτης τῆς πόλεως τῶν Πατρῶν, ὁ ἀληθὴς προστάτης τῆς δυστυχίας, δὲν ἀνῆκεν εἰς τὴν τάξιν τῶν Φιλελλήνων ἐκείνων, οἵτινες μὲ τὴν σπάθην γυμνὴν καθωδήγησαν εἰς τὸ πεδίον τῆς δόξης τοὺς ἄνδρας εὐέλπιδος Ἔθνους. Γερμανὸς τὸ γένος, ἀλλ' Ἕλλην τὴν καρδίαν, ἐξεδήλωσεν ἄλλως τὸν ἀκραιφνῆ φιλελληνισμόν του, θυσιάσας τὴν ἀτομικήν του δόξαν καὶ τὴν ὑψηλοτέραν αὐτοῦ δρᾶσιν χάριν τῆς εὐημερίας μιᾶς πόλεως. Οὐδεὶς ἔπαυσεν εὐλογῶν τὸ ὄνομα τοῦ εὐεργέτου ἐκείνου, οὐδεὶς ἀπέκαμε ῥαντίζων μὲ δάκρυα εὐγνωμοσύνης τὴν γῆν, ἥτις καλύπτει τόν μήποτε ἀρνηθέντα χεῖρα ἀρωγὸν εἰς πάσχουσαν καρδίαν ;

Τοῦ ἀνδρὸς ἐκείνου σύζυγος ἐφάμιλλος πρὸς τὰ αἰσθήματα καὶ τὴν παραδειγματικὴν ἀρετὴν ὑπῆρξεν ἡ ἐν Ἄλτναου τῆς Ἐλβετίας γεννηθεῖσα τὸ 1819 Βαρβάρα Ἄμβουργερ τὸ γένος Ἴμχοφφ, τελευτήσασα δ' ἐν Τέρνιτς τῆς Αὐστρίας τὸν Φεβρουάριον τοῦ παρελθόντος ἔτους. Συνηντήθησαν εἰς ὅλα καὶ πρὸ παντὸς ὁ εἷς μετέδωκεν εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ ἄλλου τὸ μέγα αἴσθημα τῆς φιλανθρωπίας, ὅπερ ἡ Βαρβάρα Ἄμβουργερ μέχρι τελευταίας πνοῆς διετήρησε καὶ ἀθορύβως ἐνήσκησεν, ἐν γλυκύτητι καὶ προσηνείᾳ διανοίγουσα πάντοτε πρόθυμον τὴν καρδίαν εἰς ὅ,τι εὐγενές, τὴν χεῖρα δαψιλῆ καὶ ἄφθονον πρὸς ἀγαθοεργίαν καὶ ἐλεημοσύνην. Ἐκ νεαρᾶς ἡλικίας, λαμπρῶς παιδευθεῖσα ἐν τῇ ἐν Λινδάῳ τῆς Βαυαρίας ἀνωτέρᾳ Σχολῇ, ἐγαλουχήθη μὲ τὸ νάμα τοῦ Φιλελληνισμοῦ, ὅστις διέκρινε τὸν ἔγκριτον αὐτῆς οἶκον, καὶ ἀνεπτύχθη ἐν μέσῳ ἐξόχου θερμῆς φιλοπατρίας, ἣν οἱ θρίαμβοι καὶ αἱ καταστροφαὶ τοῦ μεγάλου ὑπὲρ τῆς Ἐθνικῆς ἡμῶν Παλιγγενεσίας ἀγῶνος ἐθέρμαναν ἐν τῇ ἐνθουσιώδει αὐτῆς καρδίᾳ, δὲν κατίσχυσαν δὲ ν' ἀποναρκώσωσιν οὔτε ὁ χρόνος, οὔτε τοῦ ἐν γένει μετέπειτα εὐτυχοῦς βίου της οἱ καιροί, ἄχρι τοῦ μοιραίου τέρματος αὐτῆς. Ἐν τῇ ψυχῇ τῆς Βαρβάρας Ἄμβουργερ δύναται νὰ ὁμολογήσῃ τις ὅτι ἐκ τῆς πρώτης αὐγῆς τῆς ζωῆς της ἀνεπτύχθη ἡ πρώτη ἀληθὴς ἐκείνη συμπάθεια πρὸς τὴν πάσχουσαν καὶ πενομένην ἀνθρωπότητα, ἡ αὐστηρότης δὲ τῆς μητρὸς δὲν ἴσχυσε καθ' ὁλοκληρίαν εἰς τὸ νὰ μετριάσῃ ἢ περιορίσῃ τὸ ἐν τῇ ψυχῇ αὐτῆς αἴσθημα τῆς εὐσπλαγχνίας. Ἠλεκτριζομένη ὑπὸ τῶν φιλευσπλαγχνοτέρων ἐμπνεύσεων, μετριόφρων καὶ εὐαίσθητος ἐν μέσῳ τῶν εὐπαθειῶν τῆς ματαιότητος, ὑπῆρξεν ἑστία οἰκογενειακῆς γαλήνης, ὑπόδειγμα ἐναρέτου μητρός, καὶ συζύγου, πηγὴ ἀνεξάντλητος συμπαθείας καὶ εὐγνωμοσύνης.

ΤΥΨΙΣ ΚΑΙ ΣΥΝΕΙΔΗΣΙΣ

Η συνείδησις παρέχει δευτέραν απόδειξιν περὶ τῆς ἀθανασίας τῆς ψυχῆς. Ἕκαστος ἄνθρωπος ἔχει ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ ἓν δικαστήριον, ἔνθα ἀρχίζει νὰ δικάζῃ αὐτὸς ἑαυτὸν ἀναμένων, ὅπως ὁ Ὑπέρτατος Δικαστὴς ἐπικυρώσῃ τὴν ἀπόφασιν.

Ἐὰν ἡ κακία δὲν ἦναι ἡ φυσικὴ συνέπεια τοῦ ὀργανισμοῦ ἡμῶν, πόθεν πηγάζει ἡ φρίκη ἐκείνη, ἥτις ταράσσει τὰς ἡμέρας ἐνόχου εὐτυχίας; Διατί αἱ τύψεις εἶναι τοσοῦτον τρομεραί, ὥστε προτιμᾷ τις ν' ἀποδεχθῇ τὴν πενίαν καὶ τὴν ἀρετὴν ἐν ὅλῃ τῇ αὐστηρότητί της μᾶλλον, ἢ ν' ἀποκτήσῃ ἀγαθὰ παράνομα; Διατί ἐνυπάρχει μία φωνὴ ἐν τῷ αἵματι, καὶ μία λέξις ἐν τῷ λίθῳ; Ἡ τίγρις σπαράσσει τὴν λείαν της καὶ κοιμᾶται. Ὁ ἄνθρωπος καθιστάμενος φονεύς, ἐγρηγορεῖ, ἐπιζητεῖ τοὺς ἐρήμους τόπους, ἐν τούτοις ἡ μοναξία τὸν τρομάζει! σύρεται πέριξ τῶν τάφων, καὶ ὅμως οἱ τάφοι τὸν φοβίζουσι. Τὸ βλέμμα του εἶναι ἀσταθὲς καὶ ἀνήσυχον, δὲν τολμᾷ νὰ παρατηρήσῃ τὸν τοῖχον τοῦ ἑστιατορίου, φόβῳ μήπως, ὡς ὁ Ναβουχοδονόσωρ, ἀναγνώσῃ ἐπ' αὐτοῦ λέξεις ἀπαισίας.

Αἱ αἰσθήσεις του καθίστανται τρόπον τινὰ κρείττονες, ὅπως τὸν βασανίζωσι Βλέπει ἐν τῷ μέσῳ τῆς νυκτὸς ἀπειλητικὰς ὑπαυγείας· περικυκλοῦται ὑπὸ τῆς ὀσμῆς τῆς αἱματοχυσίας πάντοτε· ἀνακαλύπτει τὴν γεῦσιν τοῦ δηλητηρίου εἰς τὰ φαγητά, ἅτινα ὁ ἴδιος ἡτοίμασεν· τὸ οὖς του, ἐξόχως λεπτυνθὲν εὑρίσκει κρότους ἐκεῖ ὅπου πάντες εὑρίσκουσι τὴν σιγήν· καὶ ὑπὸ τὸ ἔνδυμα τοῦ φίλου του, ὅταν τὸν ἐναγκαλίζεται, νομίζει, ὅτι αἰσθάνεται κεκρυμμένον ἐγχειρίδιον! Ὦ συνείδησις! θὰ ἦσαι ἄρα γε τὸ εἴδωλον τῆς φαντασίας ἢ ὁ φόβος τῆς τιμωρίας τῶν ἀνθρώπων;.........

Εἶναι λοιπὸν λυπηρὰ ἀνάγκη νὰ ὑποχρεῶταί τις ν' ἀρνηθῇ τὰς τύψεις, ὅπως ἀρνηθῇ τὴν ἀθανασίαν τῆς ψυχῆς καὶ τὴν ὕπαρξιν Θεοῦ τιμωροῦ.

Ἀλλ' ὅμως δὲν ἀγνοοῦμεν ὅτι ὁ ἀθεϊσμός, ἐρεθισθεὶς καθ' ὑπερβολήν, προσέτρεξεν εἰς τὴν ἐπονείδιστον ταύτην ἄρνησιν. Ὁ σοφιστὴς ἐν τῷ παροξυσμῷ τῆς ἀρθρίτιδος ἐκραύγαζεν «Ὦ ἀλγηδών! οὐδέποτε θὰ ὁμολογήσω ὅτι εἶσαι ἓν κακόν!»

Καὶ ἂν ἦτο ἀληθὲς ὅτι θὰ εὑρίσκοντο ἄνθρωποι ἀρκούντως δυστυχεῖς, ὅπως καταπνίξωσι τὴν φωνὴν τῶν τύψεων, τί θὰ προέκυπτεν ἐκ τούτου;

Μὴ κρίνωμεν τὸν δυνάμενον νὰ μεταχειρισθῇ τὰ μέλη αὐτοῦ, ἀπὸ τὸν παραλυτικόν, ὅστις δὲν μεταχειρίζεται πλέον τὰ ἑαυτοῦ. Τὸ ἔγκλημα ἐν τῇ τελευταίᾳ αὐτοῦ βαθμίδι, εἶναι δηλητήριον καυτηριάζον τὴν συνείδησιν.

Ἀνατρέψαντες τὴν θρησκείαν, κατέστρεψαν τὸ μόνον φάρμακον τὸ δυνάμενον ν' ἀποδώσῃ τὴν εὐαισθησίαν εἰς τὰ νεκρωθέντα τῆς καρδίας μέρη. Ἡ θαυματουργὸς αὕτη θρησκεία τοῦ Χριστοῦ ἦτο εἶδος συμπληρώσεως, εἰς ὅ,τι οἱ ἄνθρωποι ἐστεροῦντο.

Καθίστατό τις ἔνοχος ἐξ *ὑπερβολῆς*, ἐξ ὑπερμέτρου εὐτυχίας, ἐκ τοῦ βιαίου τοῦ

χαρακτῆρος; Ἦτο ἐκεῖ, ὅπως μᾶς εἰδοποιήσῃ περὶ τῆς ἀστασίας τῆς τύχης καὶ τοῦ κινδύνου τῶν παραφορῶν. Ἦτο τοὐναντίον, *ἐκ παρεκτροπῶν* εἰς ἃς ὑπέκειντο, ἐξ ἐνδείας, ἐξ ἀδιαφορίας τῆς ψυχῆς; Μᾶς ἐδίδασκε νὰ περιφρονῶμεν τὰ πλούτη, ἀναζωπυροῦσα συνάμα τὴν ἀπάθειαν ἡμῶν, καὶ μᾶς ἔδιδεν οὕτως εἰπεῖν αἰσθήματα. Πρὸ πάντων ἡ πρὸς τὸν ἐγκληματίαν στοργή της ἦτον ὑπερβάλλουσα...

Διὰ τὸ παρελθὸν δὲν ἐζήτει εἰ μὴ τὴν μετάνοιαν, διὰ τὸ μέλλον τὴν ἀρετήν: «Ubi autem abundavit delictun, ἔλεγε, superabundavit gratia». Ὅπου δηλ. τὸ ἔγκλημα ἐπλεόνασεν, ὑπερεπλεόνασεν ἡ συγγνώμη......

Ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἕτοιμος πάντοτε, ὅπως εἰδοποιῇ τὸν ἁμαρτωλόν, κατέστησε τὴν θρησκείαν του ὡς *δευτέραν συνείδησιν* διὰ τὸν ἔνοχον, ὅστις θὰ εἶχε τὴν δυστυχίαν ν' ἀπολέσῃ τὴν φυσικὴν συνείδησιν, συνείδησιν εὐαγγελικήν, πλήρη ἐλέους καὶ γλυκύτητος, εἰς τὴν ὁποίαν, ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς παρέσχε τὸ δικαίωμα τοῦ συγχωρεῖν, ὅπερ ἡ πρώτη στερεῖται.

Διαλαβόντες περὶ τῶν τύψεων, αἵτινες ἐπακολουθοῦσι τὸ ἔγκλημα, περιττὸν νὰ ποιήσωμεν λόγον περὶ τῆς εὐφροσύνης, ἣν συνεπάγεται ἡ ἀρετή. Ἡ ἐνδόμυχος ἀγαλλίασις ἣν αἰσθάνεταί τις ἀγαθοεργῶν, δὲν εἶναι ἐπίσης συνδυασμὸς τῆς Ὕλης, ὡς, καὶ αἱ τύψεις τοῦ συνειδότος δὲν εἶναι ὁ φόβος τῶν νόμων, ὅταν τις διαπράξῃ κακὴν πρᾶξιν.

Ἐὰν οἱ σοφισταὶ ὑποστηρίζωσιν, ὅτι ἡ ἀρετὴ δὲν εἶναι, εἰ μὴ ἐγωϊσμὸς ὑπὸ ἄλλην μορφήν, καὶ ἡ εὐσπλαγχνία, φιλαυτία, δὲν ἐρωτῶμεν αὐτοὺς ἂν ᾐσθάνθησάν τι εἰς τὰ σπλάγχνα των ἀφ' οὗ ἀνεκούφισαν δυστυχῆ τινα, ἤ, ἂν ὁ φόβος μὴ ἐπανέλθωσιν εἰς τὴν νηπιότητα ἦναι ἐκεῖνος, ὅστις συγκινεῖ αὐτοὺς ἐπὶ τῇ θέᾳ τῆς ἀγνότητος τοῦ νεογνοῦ. Ἡ ἀρετὴ καὶ τὰ δάκρυα εἶναι διὰ τοὺς ἀνθρώπους ἡ πηγὴ τῆς ἐλπίδος καὶ ἡ βάσις τῆς πίστεως.

Πῶς λοιπὸν θέλει πιστεύσει εἰς τὸν Θεὸν ἐκεῖνος, ὅστις δὲν πείθεται περὶ τῆς πραγματικότητος τῆς ἀρετῆς, καὶ περὶ τῆς ἀληθείας τῶν δακρύων; Φρονοῦμεν, ὅτι εἶναι ὕβρις διὰ τοὺς ἀναγνώστας νὰ πραγματευθῶμεν πῶς ἡ ἀθανασία τῆς ψυχῆς καὶ ἡ ὕπαρξις τοῦ Θεοῦ ἀποδεικνύονται ἐκ τῆς ἐνδομύχου ταύτης φωνῆς τῆς καλουμένης Συνειδήσεως.

«Ὑπάρχει ἐν τῷ ἀνθρώπῳ, λέγει ὁ Κικέρων, δύναμίς τις, ἥτις φέρει πρὸς τὸ καλὸν καὶ ἀποτρέπει ἀπὸ τοῦ κακοῦ, οὐ μόνον προγενεστέρα τῆς καταβολῆς τῶν λαῶν καὶ τῶν πόλεων, ἀλλὰ τόσον ἀρχαία, ὅσον ὁ Θεὸς ἐκεῖνος, παρὰ τοῦ ὁποίου ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ διατηροῦνται καὶ κυβερνῶνται, διότι τὸ λογικὸν εἶναι ἓν οὐσιῶδες χαρακτηριστικὸν τοῦ θείου Πνεύματος, καὶ τὸ λογικὸν τοῦτο τὸ ἐν τῷ Θεῷ ἐνυπάρχον διακρίνει ἀλανθάστως ποία εἶναι ἡ *κακία* καὶ ποία ἡ *Ἀρετή*.

(Κατὰ μετάφρασιν ἐκ τοῦ «Πνεύματος τοῦ Χριστιανισμοῦ» *Σατωβριάν*)

ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ Θ. ΠΑΠΠΑΚΩΣΤΑ

ΣΤΙΓΜΑΙ ΦΘΙΝΟΠΩΡΙΝΑΙ

Ὑπὸ τὸ πρῶτον φύσημα τοῦ κρύου φθινοπώρου
Φθίνουν τὰ φύλλα καὶ ὠχρὰ φυλλοροοῦν τὰ ἄνθη,
Λάμπει στιγμαίως φωτεινὴ γραμμὴ τοῦ μετεώρου
παντοῦ ὁμίχλη καὶ σιγή, τὸ σύμπαν ἐμαράνθη,
Ἡ τελευταία τῶν πτηνῶν ἐκπνέει μελῳδία
καὶ βαθμηδὸν ἐξέλιπεν ἡ τόση ἁρμονία!

Ἀλλ' ἂν τοῦ πρώην κάλλους της ἡ φύσις ἐγυμνώθη
καὶ ἔχασε τοῦ ἔαρος τὴν τόσην ἁρμονίαν
Ἀναπτεροῦντ' εὐέλπιδες οἱ μυστικοί της πόθοι
Ὅτι θὰ ἴδῃ τὴν χαράν, τὴν πρώτην της εὐδίαν,
Ἐνῷ ἐγὼ ἀπόβλητος τῆς ἀμειλίκτου μοίρας
Θρηνῶ τὸ ἔαρ μου *πικρῶς* μὲ 'σταυρωμένας χεῖρας!

Θρηνῶ τὸ ἔαρ μου πικρῶς, διότι ἄνθη μόνον
Ἐβλάστησαν τὰ ἔτη μου, καὶ πρὶν καρποφορήσουν
Εἰς ἀμοιβὴν τῶν τόσων μου πολυειδῶν ἀγώνων
Στιγμαίως, ὡς ἀναλαμπή, ἐπέπρωτο νὰ δύσουν,
Νὰ γείνουν τέφρα καὶ σποδός, καὶ μέσῳ ἐρειπίων,
Ὡς φάσμα νὰ διέρχωμαι τὸν θλιβερόν μου βίον!

Καὶ ὅμως, ὑπὸ τὴν σποδὸν ὑπῆρχε κεκρυμμένος
Σπινθὴρ τοιοῦτος, περὶ' οὗ ἂς ὁμιλήσουν ἄλλοι
Ἀλλὰ καὶ οὗτος ὡς ἐγὼ ἐσβέσθη πεπρωμένως
Καὶ ἔγεινε διὰ παντὸς στόνων πικρῶν αἰθάλη.—
Δὲν ἔπρεπε οἱ δυστυχεῖς νὰ ἔχωμεν καρδίαν,
Νὰ εἴμεθα ἀναίσθητοι, ὡς ὑπὸ πλάκα κρύαν.—

Πρὸς τί ἂν ἔλαμψεν ἀκτὶς εὐδαίμονος ἐλπίδος
Εἰς τῆς ζωῆς μου τὸ κενόν, εἰς νύκτα φθινοπώρου;
Ἦτο τεμάχιον σαθρᾶς πρὸς ναυαγὸν σανίδος,
δρόσου σταγὼν εἰς λάρυγγα διψῶντος ὁδοιπόρου,
Ἦτο τῆς Κίρκης εὔνοια, τῆς μοίρας εἰρωνεία,
Μάγου Ζεφύρου ἐπῳδός, Σειρήνων ἁρμονία!

Ἦτον ἡ κύκνειος ᾠδὴ τῶν τόσων μου ἐρώτων,
Ἡ τελευταία ἔμπνευσις, τὸ ὕστατόν μου ᾆσμα.—
Πλὴν καὶ τὸ μέλλον; ἄποψις ὀνείρων ἀλλοκότων
μ' ἀκολουθεῖ ἀπέλπιδα, ὡς τῆς Μεδούσης φάσμα.—
Ῥίπτω μακρὰν τὸ τόξον μου, τὴν βάρβιτόν μου θραύω,
Καὶ τ' ᾆσμα εἰς τὰ χείλη μου ἡμιτελὲς τὸ παύω!

1893 Δ. Κ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΟΠΟΥΛΟΣ

ΤΑ ΜΑΤΙΑ ΣΟΥ

I

Όλα τὰ κάλλη ταὔρηκα ποῦ ἔχεις ἕνα, ἕνα,
στοῦ Μάη τὰ μερόνυχτα, στὰ λούλουδα τ' Ἀπρίλη·
θαῤῥεῖς πῶς ὅλα τἄκλεψε ἡ φύσις ἀπὸ σένα
κ' ἀπ' τὴ δροσιὰ ποῦ χύνουνε τὰ ῥοδινά σου χείλη
πῆρε καὶ ἔχει ἡ αὐγὴ τόση δροσιὰ καὶ χάρι
— γι' αὐτὸ σκορπίζει ἀλύπητα διαμάντια στὸ χορτάρι.
Τὰ λούλουδα ποῦ γέρνουνε στὸ χῶμα μυρωμένα,
τὸ χρῶμα καὶ τὴ μυρωδιὰ τὴ πήρανε ἀπὸ σένα·
ἡ νύχτα, τὰ χαράμματα, τ' ἀστέρια, τὸ φεγγάρι,
μόνο γιατὶ σοῦ μοιάζουνε ἔχουνε τόση χάρι.
Γι' αὐτὸ εἶναι ἡ πλάσι ὤμορφη καὶ ἡ αὐγὴ δροσάτη,
γιατὶ ἀπὸ τὰ κάλλη σου σοῦ 'κλέψαν ὅλα κάτι . . .

II

Όλα τὰ κάλλη ταὔρηκα ποῦ ἔχεις ἕνα, ἕνα·
στῆς ἄνοιξις τῆς εὐμορφιαῖς μὲ τὰ τριαντάφυλλά της,
θαῤῥεῖς πῶς ὅλα τἄκλεψε τὰ 'πῆρε ἀπὸ σένα
καὶ τἄκαμε γιορτιάτικη ἡ φύσις φορεσιά της . . .
μὰ ἕνα δὲν εἰμπόρεσε νὰ κλέψῃ, ἕνα μόνο·
τὰ μάτια ποῦ μοῦ δίνουνε τόση χαρὰ καὶ πόνο.
Μὲ χίλια μάτι' ἀνώφελα ταῖς νύχταις της στολίζει
κανένα μέσα στὴ ψυχὴ τὸ φῶς του δὲν σκορπίζει·
τὰ μάτια σου δὲ μοιάζουνε· καὶ κλειοῦνε ἕνα, ἕνα
στὸ πρῶτο γλυκοχάραμμα, σὰν παραπονεμένα,
σὰν ἀπὸ φόβο μυστικό, μὴ σβύσουν καὶ χαθοῦνε,
τὰ μάτια σου ἀγάπη μου, σὰν στρέψουν καὶ τὰ ἰδοῦνε ! . . .

Ἡ Διεύθυνσις τῆς «Ποικίλης Στοᾶς» ἐν βαθυτάτῃ θλίψει σπένδει ἤδη ἐπὶ τῇ δημοσιεύσει δύο ἀνεκδότων ποιημάτων τοῦ ἐν τῇ περικαλλεστέρᾳ τοῦ βίου ἀνοίξει καὶ ἐν τῇ στιγμῇ τῆς λαμπροτέρας ἡλικίας θανόντος πεφιλημένου αὐτῆς φίλου *Δημητρίου Ν. Φωστέρη* πόνου εἰλικρινοῦς θερμὸν δάκρυ εἰς τὴν γλυκεῖαν μνήμην του. Σπανίως εἰς ὕπαρξιν εἶχον χαρισθῆ, ὅσα χαρίσματα ἐκόσμουν τὸν εὐφίλητον ἐκεῖνον νέον. Ἀφοσίωσις εἰς τὸ ἀγαθόν, βίος μ' εὐγενῆ ὄνειρα καὶ θερμοτάτας προσδοκίας, ἄσβεστος ἐνθουσιασμὸς εἰς τὴν λατρείαν τῶν εὐγενεστέρων ἰδεῶν, καρδία ἀληθῶς γεγραμμένη εἰς τοὺς ὀφθαλμούς, μὴ ἔχουσα ἀνάγκην λέξεων, ἵνα γείνῃ καταληπτή, αὐτὴ εἰς ὀλιγίστας γραμμὰς ὑπῆρξεν ἡ ὅλη ζωὴ τοῦ πολυδακρύτου ἐκείνου φίλου. Ἐκ τῆς μετ' αὐτοῦ ἀναστροφῆς ἐπορίζετό τις πολυτίμους ἰδέας, προησθάνετο δ' εὐοίωνον, ἄριστον τῆς μελλούσης ζωῆς του τὸ στάδιον. Πλήν, ἐν ᾧ ἐχαιρέτα χαρμοσύνως τὴν ἀνατολὴν τῆς νεότητος,

ΧΕΙΜΩΝΙΑΣΕ

I

Χθὲς ἤτανε ἀκόμη καλοκαῖρι,
ὁ οὐρανὸς τὴ θάλασσα ἀγκαλίαζε, γελοῦσε·
ἔχυνε μόσχους κ' εὐωδιαῖς τ' ἀγέρι,
στὴν ἀνθισμένη κλίνη του—στὴ γῆ ποῦ ξενυχτοῦσε.

II

Ξάφνου χειμώνιασε· βορειᾶς φυσάει·
στὸ ἀκρογιάλι τὰ κύματα χτυπᾶνε
καὶ ἕνα, ἕνα πέφτει καὶ βογγάει·
— θαῤῥεῖς, τὸ βράχο χαιρετᾶνε.
Πετοῦν, κυλιοῦνται θυμωμένα,
στὴ ράχη φέρνουν τὸ βορειᾶ·
καὶ τρέχουνε σὰν ἄλογ' ἀφρισμένα,
ποιὸ νὰ πρωτώβγῃ στὴ στερειά.
Φθάνει τὸ πρῶτο· ξεχειλίζει,
μ' ἀφροὺς τὸ βράχο στεφανώνει
καὶ ὁ βορειᾶς ποῦ τρέχει καὶ βουΐζει,
στερειὰ καὶ θάλασσα σαρώνει ! . . .

III

Ἔτσι χειμώνιασε· σὰ θάλασσ' ἀφρισμένη,
στὰ στήθη μου χτυπιέται ἡ καρδιά μου·
εἶναι ἡ ψυχή μου κρύα, παγωμένη·
— βορειᾶς ἐτάρωσε τὰ ὄνειρά μου ! . . .

† ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ Ν. ΦΩΣΤΕΡΗΣ

ἐν ᾧ ᾐσθάνετο ἐν ἑαυτῷ τῆς ζωῆς τὴν ὑψίστην δύναμιν, ἀπεχωρίσθη τῆς κοινωνίας, ἐν ᾗ ζηλευτὸν τὸν ἀνέμενε στάδιον, ἀφῃρέθη ἐκ τῆς ἀγκάλης δυσμοίρου μητρός, μὴ δυνηθείσης οὐδ' εἰς τὰς τελευταίας στιγμὰς νὰ σταματήσῃ διὰ τῶν δακρύων καὶ τοῦ σπαραγμοῦ της τοῦ πεπρωμένου τὸ ἀδυσώπητον τέλος. . . Ἐσβέσθη ὡς ἡ ἐαρινὴ αἴγλη, ἧς ἡ λάμψις μόλις ἐνσπείρουσα ἐλπίδας, διαλύει αὐτάς, ἐξαφανιζομένη, ἵνα μὴ ἐπανέλθῃ πλέον. Ὁ *Δημήτριος Φωστέρης*, πεπροικισμένος μ' εὐφυΐαν καὶ μάθησιν, νεώτατος ἀκόμη ἔγραψε καὶ ὡραῖα ποιημάτια, πλήρη τρυφερότητος καὶ λυρισμοῦ, μὲ εἰλικρινέστατον αἴσθημα καὶ ἁγνοτάτην ἔμπνευσιν. Εἰς εὐλαβὲς μνημόσυνον τοῦ τόσον ἐνωρὶς ἀφαιρεθέντος ἐκ τῆς ζωῆς αἰσθηματικωτέρου δὲ τῶν φίλων αὐτῆς ἡ «Ποικίλη Στοά», δημοσιεύει τὰ δύο ἀνωτέρω χαριέστατα ποιήματα αὐτοῦ, διασωθέντα ἐν ἰδίῳ *Λευκώματι* ἀγαπητοῦ φίλου.

ΚΑΤΙΝΑ Γ. ΚΟΡΙΖΗ

(ΤΟ ΓΕΝΟΣ Α. ΜΙΣΥΡΛΗ)

Ὁπόταν ὅλος ὁ κόσμος συγκλαίει, ἡ θλῖψις ἀληθῶς μειοῦται. Ἀλλὰ τί δύναται ν'ἀντιτάξῃ τις εἰς τοὺς οὕτω δικαιολογοῦντας τὸν θάνατον, καὶ πολεμοῦντας τὴν ὑπὸ μόνου τοῦ χρόνου, τοῦ ἔχοντος διὰ τῆς λήθης τὴν προνομίαν νὰ κατασιγάζῃ καὶ πραΰνῃ τὸ ἐκ μεγάλων συμφορῶν ἄλγος, διὰ πενιχρῶν ἐλπίδων καὶ ματαίων παραμυθιῶν, ὁπόταν αἴφνης κλίνει ὑπὸ τὴν δύναμιν τῆς εἱμαρμένης ὕπαρξις, ἁγνή, ὀνειροπόλος, σεμνή, μυροβόλος, οὐχὶ ἀπογοητευθεῖσα ζωή, φέρουσα τὸ βάρος τῶν ἐτῶν, ἀλλὰ ζωὴ πλήρης ἀκόμη ἀκμῆς, αἴφνης δύουσα, ἐν ᾧ ἐμεσουράνει ἐν ἁπάσῃ αὐτῆς τῇ αἴγλῃ εἰς τὸ σκότος τοῦ τάφου καὶ κομίζουσα εἰς τὸ σκοτεινὸν πένθος τὴν βασιλεύουσαν εἰς τὸν οἶκόν της χαράν; Κατὰ πόσον οἱ συνήθεις παρήγοροι λόγοι δύνανται νὰ δικαιολογήσωσι τὸν θάνατον τοιούτων ὑπάρξεων, ἢ δύναται δι' αὐτῶν νὰ πιστευθῇ ὡς δυνατὴ ἡ ἐπούλωσις πληγῶν, πρὸ τῆς ὀδύνης τῶν ὁποίων θὰ ὑπεχώρει, θὰ ἐκάμπτετο, θὰ μετενόει καὶ ὁ σκληρότερος τῶν κακούργων; Ἐν τούτοις συντετριμένος ὁ ἄνθρωπος, κλίνει πάντοτε τὴν κεφαλὴν εἰς τῆς Θείας Προνοίας τὰς ὑψηλὰς καὶ μυστηριώδεις ἀποφάσεις, ἀφίνει δέ, ὅπου ἀνεξερεύνητοι τοῦ Θείου τελοῦνται βουλαί, νὰ εἰσχωρῇ παρήγορος ἡ δύναμις καὶ ἡ παρεμβολὴ τοῦ ἀνθρωπίνου λόγου, ὅπως μετριάζῃ ἐν τῇ ψυχῇ τῶν σκληρῶς δοκιμαζομένων τὴν συναίσθησιν τοῦ ἐκ τοῦ πικροῦ στόνου μηδενισμοῦ.

* * *

Ἡ *Κατίνα Κοριζῆ* ἡ κατὰ τὸν Ἰούλιον τοῦ ἔτους 1893 κλείσασα διὰ παντὸς εἰς τὸ φῶς τοὺς συμπαθεῖς ὀφθαλμούς της καὶ συμπαρασύρασα εἰς τὴν βασιλεύουσαν ἐν τῇ γῇ αἰωνίαν γαλήνην, ὅπου ἡ σποδὸς τοῦ τάφου ἐξαφανίζει πᾶν ὄνειρον, τὸ ἀνέκφραστον ἐκεῖνο γλυκὺ ἐπὶ τῶν χειλέων μειδίαμα, θεῖον τῆς ψυχικῆς της γαλήνης ἄρωμα, οὐρανίαν καὶ τελευταίαν τῆς φαιδρότητος τοῦ εὐδαίμονος οἴκου της σφραγῖδα, ὑπῆρξεν ἐκ τῶν ἐξαιρέτων ἐκείνων πλασμάτων, πρὸς ἃ πάντοτε αἰσθάνεταί τις ἑαυτὸν ὀφειλέτην διὰ τὰ εὐγενῆ συναισθήματα, ἅτινα γεννᾷ ἐν ἡμῖν πᾶσα συνάντησίς των καὶ τὰ ὁποῖα εἶναι συνήθως ἐκεῖνα, ὧν ἡ ἀφ' ἡμῶν ἁρπαγὴ συντελεῖται, γίνεται ταχίστη καὶ σκληροτάτη. Αἱ Ἀθῆναι τὴν εἶχον γνωρίσει ἄλλοτε πολυτίμως, ὅτε κόρη ὡραία, σεμνὴ καὶ ἀφελής, ἦτο τὸ ἀγλάϊσμα τοῦ ἐκλεκτοῦ οἴκου της, καὶ διὰ τοῦτο οἱ μὴ λησμονοῦντες καὶ ὁποῖον κάλλος ψυχῆς, εὐγένεια αἰσθημάτων, ἐστόλιζον τὴν ὕπαρξίν της, πικρὸν ἀφῆκαν νὰ διαρρεύσῃ ἐκ τῶν ὀφθαλμῶν των ἐπὶ τῷ θανάτῳ της τοῦ ἀληθοῦς πόνου των τὸ δάκρυ. Πλὴν ἡ εἱμαρμένη τῇ ἠρνήθη ἐνωρὶς ἀκόμη τὴν ἀληθῆ ἐν τῇ ζωῇ χαρμονήν, καὶ μοιραίως ἐν ἀκμαίᾳ ἡλικίᾳ, μεστὴ σωματικῶν καὶ ψυχικῶν χαρισμάτων, τὴν ἀφήρεσεν ἐκ τοῦ κόσμου ὁ θάνατος, ἀφίνων ὡς συντρίμματα τῆς ὀλεθρίας καταστροφῆς, ὑπεραγαπῶντα αὐτὴν σύζυγον, περιστοιχιζόμενον ἀπὸ ἀγγελόμορφα τέκνα, καὶ πεφιλημένον ἀδελφόν, οὗ βαθύτατα τὴν καρδίαν ἐπλήγωσεν ὁ ἀπὸ τοῦ κόσμου χωρισμός της.

* * *

Εὐτυχὴς ὁ δυνάμενος νὰ ἐπιζήσῃ τοὐλάχιστον ὡς ἡ *Κατίνα Κοριζῆ* ἐν τῇ μνήμῃ τῶν γνωστῶν του μέχρι τῆς τελευταίας αὐτῶν πνοῆς. Ὁ θάνατος φέρων ἀμείλικτος εἰς τὴν ἀκμὴν εὐφροσύνου εὐδαιμονίας καὶ βιωτικῆς εὐδίας τὴν συμφοράν, σβεννύων ἐπὶ τῶν χειλέων τὸ γλυκὺ καὶ χαρίεν μειδίαμα, καὶ ἀναισθήτως καταρρίπτων διαγελῶσαν ἐλπίδα καὶ εὐημερίαν, εἰς τὸν ἀχανῆ βυθὸν δεινῆς ἀπελπισίας, ἐκτελεῖ, ὡς πάντοτε, ἔργον φθονεροῦ καὶ κακοῦ καὶ ἀπογοητεύει τὸν κόσμον διὰ τῆς προώρου ἀποκοπῆς τῶν ἐκλεκτοτέρων ἐπὶ τῆς γῆς ἀνθέων, τὸ ἀντικαθιστᾷ ὅμως δι' ἑτέρας μελαγχολικῆς καλλονῆς, διὰ τοῦ ἠδέος καὶ ὠχροῦ μειδιάματος, τὸ ὁποῖον δίδει εἰς τὰς ἐκλιπούσας συμπαθεστάτας ὑπάρξεις, τὴν τελευταίαν φυσιογνωμίαν, ἣν γλυκεῖαι διαιωνίζουσιν ἀναμνήσεις.....

ΒΙΟΓΡΑΦΙΑΙ

Ειρήνη Γ. Ἀντωνοπούλου. Ἐν ἀνυποκρίτῳ θλίψει καὶ πανδήμῳ τιμῇ ἐκήδευεν ἡ πόλις τοῦ Ναυπλίου τὴν 30ὴν Ἰουνίου τοῦ 1891 τὴν *Εἰρήνην Γ. Ἀντωνοπούλου*, σεβαστὴν καὶ διαπρεπῆ δέσποιναν, τελευτήσασαν ἐν τῇ ἠρεμίᾳ ἐκείνῃ τῆς ψυχῆς, ἥτις εἶναι τῶν δικαίων καὶ τῶν εὐσεβῶν ἡ πολύτιμος ἄγκυρα. Ἡ *Εἰρήνη Γ. Ἀντωνοπούλου* ὑπῆρξε μία ἐκ τῶν ὀλίγων ἐκείνων γυναικῶν, αἵτινες ἐκόσμησαν τὴν ἡμετέραν κοινωνίαν μετὰ τὴν ἐθνικὴν ἀποκατάστασιν καὶ αἱ ὁποῖαι ὑπέστησαν ὅλας τὰς περιπετείας τοῦ ἱεροῦ ἀγῶνος. Διανύσασα 88 ἔτη πλήρη ἐν τῇ ζωῇ, ἐγεννήθη ἐν Ἄργει τὸ 1803 καθ' ἣν ἐποχὴν τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος ἔστενεν ὑπὸ τὸν βαρὺν τῆς τυραννίας ζυγόν, καὶ τὸ ἐκ ταύτης ἔρεβος καὶ σκότος βαρὺ ἐπεκάθητο καὶ ἠμαύρωσεν τὸν ὡραῖον τῆς Πατρίδος ἡμῶν οὐρανόν. Τέκνον τῆς ἑτέρας μεγάλης οἰκογενείας τοῦ *Σταματέλου Ἀντωνοπούλου*, προεστοῦ ἐπὶ τουρκοκρατίας, μεγαλεμπόρου μέγα ἰσχύοντος, ἀλλὰ καὶ μεμυημένου ἐκ τῶν πρώτων εἰς τὰ τῆς Φιλικῆς Ἑταιρίας, εἰς ἣν ὀφείλεται τὸ μέγα ἔργον τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821, Διοικητοῦ τοῦ Ἄργους, καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ ἀγῶνος, ἅμα ἔγνω ἑαυτήν, ἐνεπνεύσθη ὑπὸ τοῦ πατρὸς καὶ τῆς ἐξόχου μητρός της, ἀδελφῆς τοῦ ἀειμνήστου *Μιχαὴλ Ἰατροῦ*, τὸ πρὸς τὴν ἐλευθερίαν καὶ θρησκείαν βαθὺ αἴσθημα, καὶ ἐν ὑποκαρδίῳ χαρᾷ εἶδεν ἀνατείλασαν ὁριστικῶς τὴν ἡμέραν τῆς ἀπελευθερώσεως. Ὑπὸ τοιαύτας ἐμπνεύσεις ἡ *Εἰρήνη Γ. Ἀντωνοπούλου*, ὑψηλὰ ἐγκλείουσα ἐν τῇ ψυχῇ αὐτῆς φρονήματα καὶ πόθους, οἵτινες ἐνέπνεον μόνον τότε τὰς πρώτας διακεκριμένας γυναῖκας τῆς νεοτεύκτου ἡμῶν κοινωνίας, ἔδρασεν ἐξόχως ἐν τῷ μετέπειτα μακρῷ βίῳ αὐτῆς, μετ' ἀφοσιώσεως ἐπιδοθεῖσα εἰς τὴν συνέχισιν τοῦ ἀληθοῦς αὐτῆς προορισμοῦ καὶ μορφώσασα μίαν τῶν πρώτων ἐν Ἑλλάδι οἰκογενειῶν.

Εἶναι πράγματι ἀληθές, ὅτι αἱ πλεῖσται τῶν θυγατέρων τῶν ἐπισημοτέρων οἰκογενειῶν τοῦ Ἀγῶνος, δὲν κατέχουσι ἁπλῶς τὸν κοινὸν σεβασμὸν καὶ τὴν ἀγάπην τῶν νεωτέρων διὰ μόνου τοῦ οἰκογενειακοῦ ὀνόματος, ἀλλὰ καὶ διὰ τῶν μεγάλων καὶ πολυτίμων αὐτῶν ἀρετῶν καὶ πλεονεκτημάτων, ἕνεκα τῶν ὁποίων δύνανται νὰ χρησιμεύσωσιν ὡς ἐπίζηλον παράδειγμα εἰς τὰς θυγατέρας καὶ μητέρας τῆς σήμερον ἐποχῆς. Ἐκ τῶν σπλάγχνων τοιούτων μητέρων γαλουχοῦνται καὶ ἐνσαρκοῦνται τὰ αἰσθήματα τοῦ πατριωτισμοῦ καὶ ἅπασαι αἱ κοινωνικαὶ καὶ ἠθικαὶ ἀρεταὶ δι' ὧν οἱ υἱοὶ μεγαλύνουσιν ἢ δοξάζουσι τὸ πατρικὸν ὄνομα καὶ αἱ θυγατέρες δημιουργοῦσι οἰκογενείας. Ὡς τοιαύτη γυνὴ ἡ *Εἰρήνη Γ. Ἀντωνοπούλου* ὑπῆρξεν εὐτυχής, τοσοῦτον ἐξαιρέτως διατρανώσασα ἐν τῇ ἀποστολῇ αὐτῆς ὡς μητρὸς καὶ συζύγου τὰς ἀρετὰς τῶν μεγάλων ἐκείνων ἐποχῶν, ὧν πρὸ πολλοῦ ἡ ἐνεστῶσα γενεὰ ἀπώλεσε τὰ φωτεινὰ ἴχνη. Συζευχθεῖσα ὁμότιμον σύζυγον τὸν *Γ. Ἀντωνόπουλον*, ἀπέβη παράδειγμα συζυγικῆς ἀφοσιώσεως καὶ ἀγάπης, ἔχουσα δὲ νηπιόθεν ἐνσταλαγμένην ἐν τῇ καρδίᾳ ὡς βάσιν τοῦ βίου της τὴν ἠθικὴν καὶ τὴν θρησκείαν, συνετέλεσε τὸ κατ' αὐτήν, ὅπως ὁ οἶκος τοῦ συζύγου της καταστῇ περίλαμπρος ἀνὰ πᾶσαν τὴν Ἑλλάδα. Ὁ *Γ. Ἀντωνόπου-*

λος ἐν Τεργέστη βιῶν καὶ διατηρῶν τὸν μέγαν ἐμπορικὸν οἶκον *Ἀντωνοπούλου* κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς δουλείας, περιεφρόνησε τὸν πλοῦτον, καὶ ἀναμένων νὰ ἠχήσῃ ἡ σάλπιγξ τῆς παρασκευαζομένης ἐθνεγερσίας, ἐν συνεννοήσει δὲ διατελῶν μετὰ τοῦ στρατάρχου Ὑψηλάντου, ἐτάχθη παρὰ τὸ πλευρὸν αὐτοῦ καὶ μετ' αὐτοῦ συγκατῆλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα, παρευρεθεὶς εἰς πάσας τὰς μάχας, εἰς ἃς μετέσχεν ὁ στρατάρχης, ὡς ἐκ θαύματος δὲ διασωθεὶς εἰς τὴν ἔξωθι τοῦ Ναυπλίου μετὰ τὴν ἅλωσιν τοῦ Παλαμηδίου συμπλοκήν. Ὁ βίος τοῦ *Γ. Ἀντωνοπούλου* εἶναι σειρὰ τοιούτων ἐκδουλεύσεων πρὸς τὸ ἔθνος, ὅπερ καὶ στρατιωτικῶς καὶ πολιτικῶς διηνεκῶς ὑπηρέτησεν, ἐκλεχθεὶς πληρεξούσιος εἰς τὰς Ἐθνικὰς Συνελεύσεις, Γερουσιαστὴς ἐπὶ Καποδιστρίου, Δήμαρχος Ναυπλιέων καὶ Γερουσιαστὴς ἐπὶ Ὄθωνος. Ἐν τούτοις εἰς τὴν ψυχὴν τῆς *Εἰρήνης Γ. Ἀντωνοπούλου* οὐδέποτε τὰ θωπεύματα τῆς οἰκογενειακῆς αὐτῆς δόξης καὶ τὸ κλέος τοῦ ὀνόματος μετέβαλλον τὸν ἀφελῆ χαρακτῆρα, τὰ χρηστὰ καὶ ὅλως ἑλληνικὰ ἤθη. Εἰ καὶ ὡς γυνὴ ἀνήκουσα εἰς τοιοῦτον οἶκον ἠδύνατο νὰ φαίνηται ματαία, ἐν τούτοις μάλιστα ἀποφεύγουσα ἐκ συστήματος πᾶσαν ἐπίδειξιν, ἐπεδείξατο μεγίστην κοινωνικὴν μετριοφροσύνην καὶ ἁπλότητα, ἕνεκα δὲ τῆς θρησκευτικῆς καὶ οἰκογενειακῆς αὐτῆς ἀνατροφῆς, ἡ *Εἰρήνη Γ. Ἀντωνοπούλου* εἶχε πάντοτε τὸν οἶκον αὐτῆς ἀνοικτὸν καὶ Ἀβραμιαῖον. Πρόθυμος ἀντιλήπτωρ εἰς τὴν δυστυχίαν, ἀνεκούφιζε μεθ' ἁγίας καλωσύνης καὶ γενναίας προστασίας πάντα ἐπιζητοῦντα τὴν ἀρωγήν της, οὕτω δ' ἐν ἀληθεῖ ψυχικῇ γαλήνῃ, κυκλουμένη ὑπὸ διαπρεπῶν τέκνων, ἔκλεισεν ἡσύχως καὶ ἀταράχως τοὺς ὀφθαλμοὺς ὑπὸ τὴν ἠπίαν ἐπίψαυσιν τοῦ θανάτου καὶ ἀφ' οὗ κατὰ τὴν ὑστάτην ὥραν ηὐχήθη θερμῶς καὶ τρυφερῶς ἐπεκαλέσθη καὶ προσεφώνησεν ἐκείνους τοὺς ὁποίους ζῶσα εἶχε τοσοῦτον ἀγαπήσει.

Χρυσῆ Ζίννη. Μίαν ἀρχαϊκὴν γυναῖκα, μίαν ἐκ τῶν πρώτων ἑλληνίδων, γεννηθεῖσαν καὶ ἀνατραφεῖσαν καὶ ζήσασαν κατὰ τὸ πλεῖστον ἐν τῷ μέσῳ τῆς τρικυμίας τοῦ μεγάλου Ἀγῶνος καὶ τῶν μετ' αὐτὸν περιπετειωδῶν καιρῶν, τὴν κόρην τοῦ φιλογενοῦς *Ἀναστασίου Κονίαρη*, τοῦ μέλους τῆς Φιλικῆς Ἑταιρίας, τὴν ἐκ μητρὸς στενῶς συγγενεύουσαν πρὸς τοὺς μεγάλους τοῦ Ἔθνους καὶ τῆς Ἐκκλησίας εὐεργέτας ἀοιδίμους *Ριζάρη*, τὴν ἀδελφὴν τοῦ φιλοπόλιδος δημάρχου Ἀθηναίων ἀειμνήστου *Ἰωάννου Κονίαρη*, ἡ ἐκλεκτοτέρα μερὶς τῆς πόλεως τῶν Ἀθηνῶν ἐκήδευε τὴν 6ην Μαρτίου τοῦ 1892, ἀντιπροσωπεύουσα σύμπασαν τὴν ἑλληνικὴν κοινωνίαν, ἥτις δεόντως τιμῶσα πᾶν τὸ ἀληθῶς ὑπερέχον καὶ συγκρατοῦν δι' ἀρετῆς τὰς βάσεις αὐτῆς, ἀπέτισ φόρον τιμῆς καὶ εὐγνωμοσύνης εἰς οἶκον ἐκ τῶν κρατίστων τῆς ἱστορίας ἡμῶν. Ἦτον ἐκ τῶν ὀλιγίστων ἐκείνων γυναικῶν, αἵτινες ἀντιπροσωπεύουσιν ἀκόμη παρ' ἡμῖν τοὺς χρόνους τοῦ ἡρωϊσμοῦ ἐν τῇ πίστει καὶ ἐν τοῖς κατορθώμασιν. Ἐκ Μονιδενδρίου τοῦ Ζαγορίου τῆς Ἠπείρου καταγομένη ἡ ΧΡΥΣΗ ΖΙΝΝΗ, φεύγουσα μετὰ τῶν συγγενῶν αὐτῆς τὸ δούλιον ἦμαρ κατὰ τοὺς ἀπαισίους χρόνους τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ.—ἐπιβαλλόντος εἰς τὸν πλούσιον πατέρα αὐτῆς νὰ θρέψῃ τὸν στρατόν του—πρωτηγωνίστησεν ἐν τῇ περιθάλψει τῶν ἐκ τοῦ Μεσολογγίου εἰς Κέρκυραν καταφυγόντων γυναικοπαίδων, ὧν τὰ γυμνὰ μέλη διὰ τῆς ἰδίας αὐτῆς προσωπικῆς ἐργασίας ἐνέδυσε καὶ ἐθέρμανεν. Φιλάνθρωπος ἑταιρία ἐν Κερκύρᾳ, ἣν ἀπήρτιζον ὁ Καποδίστριας, Κονία-

ρης καὶ Γεροστάθης, ἀνέθετο ἐν τῇ ἐποχῇ ἐκείνῃ εἰς ἐπιτροπείαν ἐκ δεσποινῶν καὶ δεσποινίδων τὴν κατασκευὴν ἐνδυμάτων διὰ τοὺς πρόσφυγας, κέντρον δὲ τῆς ἐπιτροπείας ταύτης ὑπῆρξεν ἡ ΧΡΥΣΗ ΖΙΝΝΗ, ἐν τῷ οἴκῳ τῆς ὁποίας πλεῖσται ἑλληνικαὶ οἰκογένειαι εὕρισκον ἄσυλον καὶ ἐμάνθανον τὰς καθημερινὰς ἑκατόμβας, ἃς προσέφερεν ἡ Ἑλλὰς ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας της. Ὅσῳ καὶ ἂν αἱ ἀναμνήσεις τῶν μεγάλων ἐκείνων ἐποχῶν παραμένουσι σήμερον λησμονημέναι, ἀντλοῦνται δ' αἱ ἐμπνεύσεις ἡμῶν ἀλλαχόθεν μᾶλλον ἢ ἐκ τῶν πηγῶν, ἀφ' ὧν ἔῤῥευσεν ἄφθονος ἡ δόξα τοῦ Ἔθνους, ὅσῳ καὶ ἂν παραδίδωνται εἰς λήθην παρὰ τοῖς πολλοῖς οἱ ἀγῶνες, δι' ὧν κατηρτίσθη ἡ Ἑλληνικὴ ἐλευθερία, πάντοτε ἐν μέσῳ τῶν ἀναμνήσεων τούτων ὑπάρχουσι κορυφαί τινες, τόσῳ ὑψηλαί, τόσῳ στίλβουσαι, ἐξ ὧν ὁ χρόνος δὲν ἀφήρεσεν οὐδὲ θὰ ἐξαλείψῃ ποτὲ τὴν περιβάλλουσαν αὐτὰς λάμψιν. Εἰς τοιούτους χρόνους ἀνετράφη καὶ ἔζησεν, ὡς γυνὴ μετασχοῦσα καὶ αὕτη τοῦ ἱεροῦ ἡμῶν Ἀγῶνος ἡ *Χρυσῆ Ζίννη*, μέχρι βαθυτάτου γήρατος διασώσασα τὸν τύπον τῆς ἀκραδάντου ἀρετῆς, τῆς ἐγκαρτερήσεως εἰς τοὺς ἀγῶνας, ὧν παρέστη μάρτυς ἀπτόητος καὶ τῆς μεγάλης χριστιανικῆς εὐλαβείας, τὸν τύπον ἐκεῖνον, ὅστις ἦτο τὸ ὡραΐσμα τῆς μεγαλοφρονεστέρας γενεᾶς τῶν νεωτέρων Ἑλληνίδων. Ἂν πρὸ τοῦ ὀνόματος τῆς ΧΡΥΣΗΣ ΖΙΝΝΗ ὁ ἄνθρωπος ἀποθαυμάζει τὴν ἀτομικὴν ἀρετήν, ὁ ἕλλην ἀναμιμνήσκεται καὶ ἄκων τὰς μεγάλας καὶ περιφανεῖς ὑπηρεσίας τοῦ πατρικοῦ οἴκου της καὶ ἐκδηλοῖ τὰ εὐγνώμονα αἰσθήματά του εἰς τὴν γενεὰν αὐτῆς, εἰς ἣν ἡ Πατρὶς ὀφείλει κατὰ μέγα μέρος τὰ ἐνδοξότερα κατορθώματα, τὰ κλείσαντα τὴν ἱστορίαν της καὶ τὴν ἀναγέννησίν της.

Παντολέων Κωστάκης. Δὲν ἐρημώθησαν μόνον αἱ ἔνδοξοι φάλαγγες τῶν ἐπισήμων ἀνδρῶν τοῦ ἱεροῦ ἀγῶνος. Ἀραιοῦνται ἀτυχῶς ὁσημέραι καὶ αἱ σεμναὶ τάξεις τῶν ἐγκρίτων ἀνδρῶν, οἵτινες λαχόντες ὑπὸ τῆς Προνοίας τὸν ἐπίσης μέγαν καὶ ὑψηλὸν κλῆρον ν' ἀναδείξωσι καὶ προαγάγωσιν εἰς εὐνομούμενον καὶ προέχον ἐν τῷ πολιτισμῷ Κράτος, τὴν μόλις ἀπὸ τῆς μακρᾶς δουλείας ἀπαλλαγεῖσαν Ἑλληνικὴν χώραν, διέπρεψαν εἰς τὸ πολύμοχθον, ἀλλ' ὄχι ὀλιγώτερον ἔνδοξον τοῦτο ἔργον.

Ἐν τῇ τάξει ταύτῃ μετὰ πεποιθήσεως τάσσων τις τὸν τὴν 23ην Δεκεμβρίου τοῦ 1892 σεμνοπρεπῶς κηδευθέντα *Παντολέοντα Κωστάκην*, ἀγαθὸν καὶ ἀγαστὸν ἄνθρωπον, πολίτην χρηστόν, οἰκογενειάρχην πολυφίλητον καὶ δημόσιον λειτουργὸν ἐκτάκτου καὶ παραδειγματικῆς ἀξίας, μεταξὺ τῶν διαπρεπῶν ἀνδρῶν τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος, ἀποδίδει αὐτῷ δικαίως τὸν τίτλον, ὃν μόνος κατέκτησε καὶ ὃν ἡ Ἑλληνικὴ κοινωνία ἐπαξίως τῷ ἀνεγνώρισεν. Οὔτε πλούτου, οὔτε μεγάλου ὀνόματος ὑπῆρξε κληρονόμος ὁ *Παντολέων Κωστάκης*, ἡ δὲ διακεκριμένη θέσις εἰς ἣν ἀνῆλθεν ἔν τε τῇ πολιτείᾳ καὶ τῇ κοινωνίᾳ, ὑπῆρξε δημιούργημα τῆς ἰδίας αὐτοῦ ἐργασίας, διευθυνομένης ὑπὸ εὐρείας διανοίας καὶ ἐξόχου ἀρετῆς. Ἐπὶ πολλὰς δεκάδας ἐτῶν, καθ' ἃς δεκάδες πρωθυπουργῶν καὶ ὑπουργῶν ἀνήρχοντο κατὰ διαδοχὴν ἢ ἐκ περιτροπῆς εἰς τὸ ὕπατον ἀξίωμα, ὑφ' ὃ ὑπηρέτει ὡς κατώτερος μὲν τὸ πρῶτον, βαθμηδὸν δὲ προαγόμενος καὶ τέλος ὡς ἀνώτατος ὑπάλληλος ὁ *Π. Κωστάκης*, οὗτος ὑπῆρξεν ἄριστος μὲν συνεργάτης ἐκείνων ἐν τῇ ἐκπληρώσει τῶν καθηκόντων τῆς δημοσίου ὑπηρεσίας, πιστότατος δὲ ὑπάλληλος καὶ σύμβουλος αὐτοῖς, ἀλλὰ καὶ ἀγρυπνότατος φρουρὸς καὶ φύλαξ τοῦ

δημοσίου συμφέροντος, ἐν στιγμαῖς ὑπερισχύσεως τῶν κομματικῶν ἀξιώσεων τῆς πολιτικῆς, ἀκριβῶς δὲ ὁ ἀπαράτρεπτος καὶ στεῤῥὸς ἀποσοβητὴς τὸ καθ' ἑαυτὸν πάσης ἀποπείρας εἴτε κάτωθεν εἴτε ἄνωθεν γινομένης πρὸς παρέκκλισιν ἀπὸ τοῦ συμφέροντος τῇ ὑπηρεσίᾳ.

Τοιούτου σπανίου καὶ δυστυχῶς δυσαναπληρώτου λειτουργοῦ, μηδέποτε ἐκτραπέντος ἢ παρεκκλίναντος ἐν τῷ ταραχώδει καὶ πολυκυμάντῳ σταδίῳ τοῦ ὑπαλλήλου τῆς Ἑλληνικῆς Πολιτείας, ἀπὸ τῆς ὁδοῦ τῆς συνειδήσεως καὶ τοῦ καθήκοντος καὶ τῆς ἀφοσιώσεως πρὸς τὸ συμφέρον τοῦ δημοσίου, ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ *Π. Κωστάκη* ἀπεστερήθη τὸ παρελθὸν ἔτος ἡ ἡμετέρα πατρίς. Ἡ κλαγγὴ τῶν Ἑλλ. ὅπλων, ἀπὸ τοῦ Ὀλύμπου μέχρι τοῦ Ταινάρου ἠχήσασα, δὲν εἶχεν ἔτι περάνῃ τὸ εὐλογητὸν ἔργον αὐτῆς, ἡ ἡρωῒς πόλις τοῦ Μεσολογγίου δὲν εἶχεν ἀκόμη καταγάγῃ τὸν πολυαίμακτον θρίαμβον, τὸν καταπλήξαντα τὸν πεπολιτισμένον κόσμον (10 Ἀπριλίου 1826), ὅτε ἐγεννήθη ὁ *Π. Κωστάκης* ὑπὸ γονέων διαπρεπῶν, λαβὼν παρ'αὐτῶν ἐπιμεμελημένην ἀνατροφὴν καὶ μάλιστα ὑπὸ τῆς μητρὸς αὐτοῦ, γυναικὸς διακριθείσης κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην καὶ ἐπὶ τελείᾳ ἀρετῇ καὶ θεοσεβείᾳ, ἀνηκούσης δ' εἰς οἰκογένειαν, θύσασαν εἰς τὸν βωμὸν τῆςἀπελευθερώσεως, τὴν οἰκογένειαν τῶν Ῥαζῆ. Διακούσας τὰ ἐγκύκλια μαθήματα ἐν τῷ ὑπὸ τὸν ἀοίδιμον Γεννάδιον διευθυνομένῳ τότε Γυμνασίῳ τῶν Ἀθηνῶν μετὰ πλείστης ἐπιμελείας, ἐπανέκαμψεν εἰς τὴν ἰδίαν πατρίδα τὸ Μεσολόγγιον, ὅτε στερηθεὶς τῶν γονέων αὐτοῦ καὶ τυγχάνων πρωτότοκος τῶν τέκνων αὐτῶν, προείλετο ν' ἀφοσιωθῇ περὶ τὴν πατρικὴν μέριμναν τῶν νεωτέρων ἀδελφῶν, ἐξ ὧν οἱ δύο οἱ Ἰωάννης καὶ Σπυρίδων διέπρεψαν ὡσαύτως ἐν τῇ κοινωνικῇ σταδιοδρομίᾳ, καὶ τὴν πολιτείαν εὐόρκως ὑπηρετήσαντες, ὁ μὲν ὡς στρατ. ἰατρός, ὁ δὲ ὡς ἀνώτερος οἰκονομικὸς ὑπάλληλος. Ὁ *Π. Κωστάκης* συζευχθεὶς τὴν θυγατέρα τοῦ Σπυρίδωνος Καραπάνου, ἐκ τῆς ἐγκρίτου καὶ γνωστῆς οἰκογενείας, ἐπανῆλθεν ἔκτοτε εἰς Ἀθήνας, ἔνθα ἀπαρεγκλίτως ἀκολουθῶν τὴν ἀρχήν, ὅτι ὁ ἔχων τὴν συνείδησιν τῆς ἑαυτοῦ ἀξίας καὶ χρησιμότητος δὲν πρέπει νὰ ἐξαρτᾷ τὸ ἑαυτοῦ μέλλον ἐκ τῆς ὑπὸ τῶν ἄλλων κατὰ χάριν ἢ κατὰ συμφέρον ὑποστηρίξεως, ἀλλ' ὀφείλει, δι' ἰδίας πρωτοβουλίας, δι'ἀόκνου ἐργασίας, καὶ διὰ τῆς ἀναπτύξεως τῶν ἀτομικῶν αὐτοῦ ἀρετῶν, νὰ ἐπιβάλληται καὶ νὰ προάγηται, διανύων νεαρωτάτην ἡλικίαν καὶ ἐμπνεόμενος ὑπὸ πατριωτικοῦ καὶ ποιητικοῦ οἴστρου, εἰσῆλθεν τὸ 1846 εἰς τὴν δημοσίαν ὑπηρεσίαν, ἐν ᾗ ἀληθῶς τοσοῦτον μετέπειτα διέπρεψεν, ἀνυψωθεὶς μέχρι τῆς ἐπιφανεστέρας βαθμῖδος τῆς ἐν αὐτῇ ἱεραρχικῆς κλίμακος, ἐκ μόνης τῆς ὑπὸ τῶν κατὰ καιροὺς ὑπουργῶν ἐκτιμήσεως τῶν περικοσμούντων αὐτὸν προσόντων. Ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν ὑπηρετήσας ὡς γραμματεὺς νομαρχιῶν καὶ ἔπαρχος τῷ 1857, ἐν ᾗ ἀληθῶς θέσει παρέσχε πολυτίμους ἐκδουλεύσεις καὶ συνετέλεσεν ἐν τοῖς χαλεποῖς ἐκείνοις καιροῖς εἰς τὴν ἀποτελεσματικὴν καταδίωξιν τῆς λῃστείας ἐν Βάλτῳ, τιμηθεὶς τότε καὶ διὰ τοῦ ἑλληνικοῦ παρασήμου, μετὰ τὴν ἐν ἔτει 1863 νέαν πολιτικὴν ἀποκατάστασιν τῶν πραγμάτων τῆς πατρίδος, ὁ *Παντολέων Κωστάκης* ἀνῆλθεν εἰς ἀνώτατα ἀξιώματα καὶ διεκρίθη ἐν τούτοις καὶ ἐν εἰδικαῖς ἐντολαῖς, αἵτινες πολλάκις ἐνεπιστεύθησαν αὐτῷ.Προσαρτηθεισῶν δηλονότι κατὰ τὸ ἔτος 1864 ἐπὶ τῆς βασιλείας Γεωργίου τοῦ Α' τῶν νήσων τοῦ Ἰονίου εἰς τὴν ἐλευθέραν Ἑλλάδα καὶ ἐπακολουθησάσης τὴν προσάρτησιν αὐτῶν τῆς διοικη

τικῆς ἀφομοιώσεως τῶν ἑπτὰ νήσων, συμφώνως τῇ νομοθεσίᾳ τοῦ παλαιοῦΚράτους εἰςὃ παρεχωροῦντο, ἡ τότε Κυβέρνησις τοῦ Δ. Βούλγαρη καὶ εἰς τὸν *Π. Κωστάκην* προσέβλεψε καὶ ἀπέστειλεν αὐτὸν ἐπιφορτισμένον τὴν διοίκησιν τοῦ νομοῦ Κεφαλληνίας, ὅπου ἐφ' ἱκανὸν εἰργάσθη μετ' ἀόκνου ζήλου ὑπὲρ τοῦ ἐπιδιωκομένου σκοποῦ. Κατὰ τὸ 1872 ἀποδιδομένης τιμῆς εἰς τὴν ἐπὶ τοσαῦτα ἔτη ἀκεραίαν καὶ πεφωτισμένην διοίκησιν αὐτοῦ καὶ τὴν διὰ τῶν πρὸς τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ἐσωτερικῶν ἀλληλογραφιῶν διατρανωθεῖσαν μάθησιν περὶ τὰ διοικητικά, περὶ ἅτινα ἀνενδότως κατεγίνετο, ἐγκύπτων εἰς τὴν μελέτην καὶ ἐφαρμογὴν τῶν σχετικῶν νόμων, προσεκλήθη εἰς τὴν κεντρικὴν διοίκησιν καὶ προσηνέχθη αὐτῷ ὑπὸ τοῦ ἀοιδίμου *Ε. Δεληγεώργη*, ἡ θέσις τοῦ τμηματάρχου Α' τάξεως παρὰ τῷ Ὑπουργείῳ τῶν Ἐσωτερικῶν, ἀνετέθη δ' αὐτῷ ἡ διεύθυνσις τοῦ Ζ' τμήματος αὐτοῦ, ὅπερ ἀπησχολεῖτο τότε εἴς τε τῶν ταχυδρομείων καὶ τηλεγράφων τὴν ἐν γένει ἐργασίαν.

Ἐγκυκλοπαιδικὸς ὑπάλληλος ὢν ὁ *Π. Κωστάκης* διηύθυνε καὶ τὸ τῆς δημοσίας ὑγείας τμῆμα, ἐπιδειξάμενος ἐν ἀμφοτέροις μάθησιν καὶ ἐμπειρίαν πολλήν. Ἡ διεύθυνσις τῶν τῆς τηλεγραφίας, κατὰ τὴν εἰσαγωγὴν αὐτῆς, ἀνετίθετο εἰς ἀνωτέρους διοικητικοὺς ὑπαλλήλους, ὡς Διευθυντὴς δὲ τῆς τηλεγραφικῆς ὑπηρεσίας ἀπεδείχθη ὁ *Π. Κωστάκης* ῥέκτης καὶ φιλοπρόοδος διοικητικὸς ὑπάλληλος, καίτοι ἡ τηλεγραφικὴ ἀπήτει γνώσεις εἰδικάς, τῶν ὁποίων ὡς καὶ τῶν ἐν γένει θετικῶν ἐπιστημῶν παρημελημένων ἐν τῇ τότε καταστάσει τοῦ τόπου, κατ' ἀνάγκην καὶ ἡ Διεύθυνσις τῶν τοῦ τηλεγράφου ἀνετίθετο εἰς ἐντριβεῖς διοικητικοὺς ἄνδρας. Ὁ *Π. Κωστάκης* κεκτημένος πεῖραν μεγάλην, ἀντίληψιν ὀξεῖαν καὶ πνεῦμα βαθύ, δὲν ἐβράδυνε νὰ εἰσέλθῃ καὶ εἰς αὐτὰς τὰς ἐνδοτάτας λεπτομερείας τῶν τοῦ τηλεγραφικοῦ κλάδου καὶ νὰ συντελέσῃ, ὅπως ὁ ὀργανισμὸς αὐτοῦ βελτιωθῇ κατὰ τὸ πνεῦμα τῆς προόδου, ἥτις παρατηρεῖται κατὰ τοὺς πεπολιτισμένους λαοὺς τῆς Εὐρώπης. Οὕτω ὁμολογεῖται ὅτι κυρίως ἐπὶ τῆς Διευθύνσεως τοῦ *Π. Κωστάκη* ἐτέθησαν νέαι βάσεις, ἐφ' ὧν ἐθεμελιώθη πρόοδος, ῥιζικὴ μεταβολὴ τοῦ κλάδου τούτου καὶ ἀληθῶς προήχθη οὗτος σπουδαίως. Τῷ 1882 ἀνετέθη τῷ *Π. Κωστάκῃ* ἐκ τρίτου ἡ Διεύθυνσις τῆς τηλεγραφικῆς παρ' ἡμῖν ὑπηρεσίας, καθ' ἣν ἐξαιρέτως ἡ δρᾶσις καὶ ἡ χρησιμότης τοῦ ἀνδρός, ἐν μοναδικῇ φιλοπονίᾳ καὶ σπουδαιοτάτῃ μερίμνῃ ἀσχοληθέντος εἰς τὴν σύνταξιν πολυτίμων νομοθετημάτων, ἔδωκεν ὑψίστην ὤθησιν εἰς τὴν τηλεγραφικὴν ὑπηρεσίαν, καθιέρωσε τὴν μονιμότητα καὶ τὴν βαθμιαίαν προαγωγὴν τῶν τηλεγραφικῶν ὑπαλλήλων, ἐν γένει ἀνύψωσε τὸν τηλεγραφικὸν κλάδον εἰς τὴν κοινὴν συνείδησιν, καὶ εἰσήγαγε σπουδαίας βελτιώσεις ἐν ἱκανῶς σοβαρᾷ ὑπηρεσίᾳ, συνδεδεμένῃ πρὸς ποικίλα συμφέροντα τοῦ Ἔθνους. Αἱ ἐν τῇ ἐποχῇ ταύτῃ πεφωτισμέναι ἐκδουλεύσεις τοῦ *Π. Κωστάκη* ἀποτελοῦσι τὰς λαμπροτέρας σελίδας τῆς πολυμόχθου ζωῆς αὐτοῦ ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ του ὡς διοικητικοῦ ἀνωτέρου ὑπαλλήλου τῆς ἡμετέρας πατρίδος. Μετὰ τὴν τοιαύτην εὐδοκίμησιν τοῦ ἀνδρὸς ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ ταύτῃ, ἀνετέθη ἐκ νέου αὐτῷ ἡ θέσις τοῦ Διευθυντοῦ τῶν τηλεγράφων ἐν ᾗ παρέμεινε μέχρι τοῦ 1887, ὅτε διωρίσθη νομάρχης Μεσσηνίας καὶ εἶτα ἐν τοῖς νομοῖς Ἀρκαδίας καὶ Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας. Τὸ κοινωνικὸν σῶμα δὲν δύναται νὰ εὐρωστῇ ὅταν τὰ διάφορα μέλη του πάσχωσιν ἀτροφίαν, δὲν δύ-

ναται νὰ προοδεύῃ, ὅταν καρκινοβατῶσι τὰ ἀποτελοῦντα αὐτὸ μέλη. Ἀλλ' ἡ παρεμπόδισις τῆς ἐξ ἀτροφίας παθήσεως, ἡ παρεμπόδισις τῆς καρκινοβατήσεως τῶν μελῶν τοῦ κοινωνικοῦ σώματος, ἐξαρτᾶται πρὸ πάντων ὑπὸ τῶν νομαρχῶν, οἵτινες εἶναι οἱ κυρίως δυνάμενοι νὰ ὑποθάλψωσι τὴν ἐνίσχυσιν καὶ τὴν ζωογόνησιν τῶν Ἑλληνικῶν δήμων καὶ νομῶν. Ἡ ζωὴ δύναται μόνον νὰ διαχυθῇ καὶ κυκλοφορήσῃ καθ' ἅπασαν τὴν ἑλληνικὴν γῆν διὰ δικαστικῶν ὑπαλλήλων καὶ ἰδίως νομαρχῶν, ἐμπνεομένων ὑπὸ τοῦ πόθου καὶ ἐχόντων τὴν δύναμιν νὰ ἐργασθῶσιν εἰς τὴν κατόρθωσιν τούτου. Ἐγκρατὴς τῶν νόμων ἐν γένει, ἠσκημένος ἐν τῇ διοικητικῇ πρακτικῇ, ὅσον ὀλίγοι τῶν συγχρόνων, ὁ *Π. Κωστάκης*, πεπροικισμένος δι' οὐ σμικρᾶς ἀντιλήψεως, φέρων δὲ μακρὸν καὶ ἄμωμον παρελθὸν ἐν τῇ διοικήσει, τῇ τε ἐν ταῖς ἐπαρχίαις καὶ τῇ ἐν τῷ Ὑπουργείῳ τῶν Ἐσωτερικῶν, ἔνθα ἐπὶ τοσοῦτον εἰργάσθη, ηὐδοκίμησεν ἐν τῷ ἀξιώματι τοῦ νομάρχου, εἴπερ τις καὶ ἄλλος. Αἱ πρὸς τὰ διάφορα Ὑπουργεῖα ἐκθέσεις τοῦ *Π. Κωστάκη* ὡς Νομάρχου, μαρτυροῦσι οἵαν οὗτος εἶχε γνώμην περὶ τῶν ἐπιβαλλομένων εἰς τὸν νομάρχην ὑψίστων καθηκόντων, ἐντεῦθεν δὲ ἡ ἐκ τοῦ ἀξιώματος τούτου παραίτησις τοῦ ἀνδρὸς τῷ 1890 καὶ ἡ τελεία ἀποχώρησις ἐκ τῆς διοικητικῆς ὑπηρεσίας, κατέλιπεν ἐν αὐτῇ ἀξιομίμητον ὑπόδειγμα ὑπαλλήλου νοήμονος, καταρτισμένου, ἀνυψοῦντος εἰς τὴν προσήκουσαν αὐταῖς περιωπὴν τὰς ἀνωτέρας παρ' ἡμῖν διοικητικὰς θέσεις. Τοῦ *Π. Κωστάκη* τὰς μακρὰς ἐκδουλεύσεις ἐκτιμῶσα ἡ Πατρὶς ἡμῶν ἐτίμησε αὐτὸν διὰ τῆς ἀπονομῆς τοῦ παρασήμου τῶν Ταξιαρχῶν.

Ἰωάννης Μιχάλβοδα Σοῦτσος. Ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ εὐγενοῦς τούτου ἀνδρὸς ἔδυσεν ὁ τελευταῖος ἴσως ἀντιπρόσωπος τῆς παρελθούσης ἱστορικῆς γενεᾶς τῶν φαναριωτῶν. Ἐγεννήθη εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν τὸ 1812. Ἀνῆκεν εἰς ἔνδοξα ἡγεμονικὰ γένη τοῦ Φαναρίου καὶ ἀληθῶς ὑπῆρξεν ὁ γνησιώτατος καὶ ἐκ γένους καὶ ἐκ παραδόσεων τύπος τοῦ συστήματος τῶν μεγάλων οἰκογενειῶν αὐτοῦ. Ἦτο πρωτότοκος υἱὸς τοῦ μεγάλου πατριώτου ἡγεμόνος τῆς Μολδαβίας Μιχαὴλ Σούτσου τοῦ γνωστοῦ ὑπὸ τὸ ὄνομα Μιχάλβοδα Βου καὶ δισέγγονος τοῦ ἡγεμόνος τῆς Μολδαβίας Μιχάλβοδα Αου, μητρόθεν δ' ἔγγονος τοῦ ἡγεμόνος τῆς Βλαχίας Ι. Καρατζᾶ. Ὁ νέος ἡγεμονίδης εἶχε λάβει τὴν ἐπιμελημένην ἐκείνην ἀνατροφήν, ἥτις διέκρινε τοὺς Φαναριώτας, κάτοχος δ' ἐγκυκλοπαιδικῆς παιδείας, μόλις ἐνηλικιωθείς, εἰσῆλθεν εἰς τὸ διπλωματικὸν στάδιον τῆς Ἑλλάδος, εἰς ὃ σχεδὸν ἀδιαλείπτως ὑπηρέτησεν ἀπὸ τὸ 1835 μέχρι τοῦ 1862. Γενικώτερον ἀφ' οὗ ὑπηρέτησεν ὑπὸ τὸν πατέρα αὐτοῦ ὡς ἀκόλουθος Πρεσβείας ἐν Λονδίνῳ, Πετρουπόλει καὶ ἐν Παρισίοις μέχρι τοῦ 1843 καὶ ὑπὸ τὸν Κωλέττην, τῷ 1852 διωρίσθη α'. γραμματεὺς Πρεσβείας ἐν Πετρουπόλει ὑπὸ πρεσβευτὴν τὸν ἐπ' ἀδελφῇ γαμβρὸν αὐτοῦ Κωνσταντῖνον Ζωγράφον, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ὁποίου διωρίσθη ἐν Πετρουπόλει ἐπιτετραμμένος, τῷ δὲ 1859 ἔκτακτος ἀπεσταλμένος καὶ πληρεξούσιος ὑπουργὸς παρὰ τῇ αὐτῇ Αὐλῇ, ὅπου διέμεινε μέχρι τῆς μεταπολιτεύσεως τοῦ 1862. Ἐνυμφεύθη τὸ 1841 εἰς Παρισίους τὴν Αἰκατερίνην Κόμησαν Ὀβρέσκοφ, ρωσσίδα χαριτωμένην καὶ ἀνήκουσαν εἰς τὴν ὑψηλὴν ἀριστοκρατίαν τῆς Ῥωσσίας. Κατὰ τὰς εἰς Ἀθήνας διατριβὰς τοῦ ἀριστοκρατικωτάτου καὶ φιλοξένου τούτου ζεύγους, ἡ οἰκία αὐτῶν ὑπῆρξεν ἓν τῶν περιζητήτων κέντρων τῆς κοινωνίας τῶν Ἀθηνῶν, ἧς κορυφὴ ἦτον ἐπὶ μακρὰν σειρὰν ἐτῶν ὁ περίβλεπτος

κύκλος τῶν μεγάλων Φαναριωτικῶν οἴκων Ὑψηλάντη, Μουρούζη, Μαυροκορδάτου, Καρατζᾶ καὶ Σούτσου. Εἰς τὸν Ἰωάννην Σοῦτσον ἀπεδίδετο ἐξ ἀβροφροσύνης ὄχι μόνον παρὰ τῶν ξένων ἀλλὰ καὶ παρὰ τῶν ἡμεδαπῶν ὁ τίτλος τοῦ *Πρίγγιπος*, καίτοι τὸ Κράτος δὲν ἀναγνωρίζει εἰς τοὺς ἕλληνας ὑπηκόους τοὺς τίτλους. Ὁ *Ἰωάννης Σοῦτσος*, ἀφῆκε τέκνα συμπαθῆ εἰς τὴν ἑλληνικὴν κοινωνίαν, τὸν κ. Δημήτριον Ἰω. Σοῦτσον καὶ θυγατέρας τὰς κυρίας Ναταλίαν Σούτσου, Ῥωξάνην Καρατζᾶ καὶ Ἑλένην Ἀργυροπούλου, εἶχε δὲ ἀδελφοὺς τὸν Γρηγόριον, διακεκριμένον ζωγράφον, τὸν Γεώργιον, ἀρχαῖον ἀξιωματικὸν τοῦ Ἑλ. στρατοῦ, καὶ τὸν Κωνσταντῖνον, ἀρχαῖον ἀξιωματικὸν τοῦ Γαλλικοῦ ναυτικοῦ, πάντας ἐγκατασταθέντας εἰς τὸ ἐξωτερικόν, καὶ ἀδελφὰς τὰς κυρίας Ἑλένην Ἰ. Σούτσου, Μαρίαν Ζωγράφου καὶ Ῥαλλοῦν Π. Παπαρρηγοπούλου. Ἀπέθανεν ἐν Ἀθήναις, τὴν 12ην Φεβρουαρίου 1892 καταλιπὼν μνήμην ἀνδρὸς φιλόφρονος, φιλοξένου καὶ ἀγαθοεργοῦ.

Γεώργιος Ι. Σοῦτσος. Συμπαθεστάτη καὶ ἐπιβλητικωτάτη στρατιωτικὴ προσωπικότης τῆς ἡμετέρας πατρίδος ὁ *Γ. Σοῦτσος* ἐξετιμήθη ἐξόχως διὰ τὴν ἀκεραιότητα τοῦ χαρακτῆρος καὶ τὴν ἀφοσίωσιν αὐτοῦ εἰς τὸ καθῆκον καὶ τὴν ἀλήθειαν. Χαρακτὴρ ἀληθῶς ἄλλων χρόνων καὶ ἄλλων ἐποχῶν, μὴ δυνάμενος ν' ἀνταποκριθῇ πρὸς τὰς ἀξιώσεις τῆς σημερινῆς διαφθορᾶς, ὁπότε καὶ ἡ στρατιωτικὴ ἀρετὴ μετέλαβε τελείως τῆς κοινωνικῆς ἐξαχρειώσεως, ὁσημέραι δ' ἐκλίπουσιν οἱ ἄνδρες τῆς πραγματικῆς ἀξίας, τῆς ἀληθοῦς ἐργασίας, οἱ ἀγωνισάμενοι μετὰ πόνου καὶ συναισθήσεως τὸν ἀγῶνα τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς ἀθορύβου στρατιωτικῆς ὑπηρεσίας, προάγονται δὲ οἱ κεκτημένοι μόνον τὴν εἰδικότητα τῆς δουλοφροσύνης. Ὁ *Γ. Σοῦτσος* ἔχει μακρὰν καὶ τιμιωτάτην στρατιωτικὴν ἐργασίαν, ὁ βίος του δὲ ὡς καὶ ὁ βίος τοῦ κατὰ τὸν Μάρτιον τοῦ 1890 ἀποβιώσαντος μεγάλου αὐτοῦ συγγενοῦς, τοῦ ἀειμνήστου σοφοῦ ἐπιστήμονος, τοῦ τοσάκις διὰ τῆς περιφανοῦς συνεργασίας του τιμήσαντος τὰς σελίδας τῆς «Ποικίλης Στοᾶς» *Ἰωάννου Σούτσου*, ἁπλούστατοι ἀμφότεροι, ἄνευ ἀπαιτήσεων, ἄνευ *ἐνδόξων γεγονότων*, ἐν τῇ ἁπλότητι αὐτῶν ἐνέχουσι πρὸς μελέτην λαμπρὰς σελίδας, ἐν αἷς διαλάμπει ἡ μεθ' ἱερᾶς εὐλαβείας ἀφοσίωσις εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν πρὸς τὸ ἔθνος ὑποχρεώσεων, ἐν ἁπάσῃ τῇ μεγαλοπρεπεῖ ἀκεραιότητι, ἣν ἀγνότης ψυχῆς καὶ χαρακτῆρος ὕψος μόνον ἐμπνέουσιν. Ἡ ζωὴ αὕτη ἐν τῇ ἁπλότητι τῆς μεγάλης ἀρετῆς της ἀποβαίνει ὄντως δυσχερεστάτη εἰς μελέτην, διότι ἀληθῶς ἡ σπουδὴ τοῦ βίου τοιούτων ἀνδρῶν εἶναι καθαρῶς ψυχολογικὴ μελέτη. Ἡ ἀδυναμία τῆς ἐξιστορήσεως *ἐξωτερικῶς* μεγάλων πράξεων ἀποκλείει τὸν διθύραμβον, τὴν πομπώδη φράσιν, ἐγκλείει ὅμως ἐν τῇ μετριοφρονεστάτῃ καὶ εὐγενεστάτῃ αὐτῆς σιωπῇ ὑψίστας ὑποθήκας πλήρεις διδαγμάτων διὰ τοὺς νεωτέρους.

Ὁ *Γ. Σοῦτσος* ἐκ μεγάλου καταγόμενος, ἱστορικοῦ καὶ ἐνδόξου γένους, πολλαχῶς καὶ διὰ τῶν γραμμάτων καὶ τῆς ἐπιστήμης, τῶν ὅπλων καὶ τῶν χρημάτων, ὑπηρετήσαντος τὴν πατρίδα, τρίτος υἱὸς τοῦ Ἰωάννου καὶ Βικτωρίας Σούτσου (τὸ γένος Σκαναβῆ [1]), ἐγεννήθη ἐν Ὀδησσῷ τῷ 1824, ἔνθα κατέφυγεν ἡ οἰκογέ-

[1] Πάππος Γ. Σούτσου καὶ πατὴρ Β. Σκαναβῆ εἰσὶν οἱ ἀποκεφαλισθέντες μετὰ τοῦ Πατριάρχου ἐν Κωνσταντινουπόλει, μνημονευόμενοι δ' ἐν τῷ ποιήματι Ῥήγα τοῦ Φερραίου.

νειά του ἐκ Κωνσταντινουπόλεως κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς ἐπαναστάσεως. Ἐν τῇ ἑλληνικῇ σχολῇ τῆς Ὀδησσοῦ διακούσας τὰ πρῶτα μαθήματα τῷ 1838 κατῆλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ κατετάχθη εἰς τὴν στρατιωτικὴν σχολὴν τῶν Εὐελπίδων, ἐξ ἧς ἀπεφοίτησεν ὡς ἀνθυπασπιστὴς τῷ 1848. Παραμείνας δύο ἔτη εἰς τὴν α'. τάξιν, καθόσον δὲν ὑπῆρχον ἕτεροι μαθηταί, ὅπως σχηματισθῇ β'. τάξις, δύο δ' ἕτερα ἔτη ἐν τῇ ἑβδόμῃ, ὡς ἐκ τοῦ ἐπαναστατικοῦ τότε κινήματος τῆς σχολῆς, ἧς οἱ μαθηταὶ ἀπεβλήθησαν ἅπαντες, πλὴν τοῦ *Γεωργίου Σούτσου*, μηδαμῶς συμμεθέξαντος, πάντοτε δὲ πρωτεύων, ἐξῆλθεν αὐτῆς φέρων τὸν βαθμὸν τοῦ ἀνθυπολοχαγοῦ τοῦ μηχανικοῦ, ὅτε τῷ 1853 ἐνυμφεύθη ἐν Ναυπλίῳ τὴν Πηνελόπην Χατηριάδου, θυγατέρα τοῦ συνταγματάρχου ἐξ Ἠπείρου Χατηριάδου καὶ φρουράρχου τότε Ναυπλίου. Κατὰ σειρὰν τῷ 1857 προήχθη εἰς ὑπολοχαγόν, τῷ δὲ 1862 εἰς λοχαγόν. Ταγματάρχης ἐγένετο τῷ 1877, μετὰ τριετίαν γενόμενος ἀντισυνταγματάρχης, τῷ δὲ 1886 συνταγματάρχης, τιμηθεὶς πλὴν ἄλλων ξένων παρασήμων καὶ διὰ τοῦ ἑλληνικοῦ Σταυροῦ τῶν Ταξιαρχῶν. Ὁ *Γ. Σοῦτσος* κατ' ἀρχὰς ὑπηρετήσας εἰς τὰς διευθύνσεις τοῦ μηχανικοῦ, διετέλεσεν ὑπασπιστὴς τοῦ βαυαροῦ στρατηγοῦ Χάν, μεθ' οὗ πιστὸς πάντοτε εἰς τὸν ὅρκον του καὶ μηδόλως συμμεριζόμενος τὴν κατὰ τοῦ ἀοιδίμου βασιλέως Ὄθωνος στάσιν πρὸς ἀποδίωξιν αὐτοῦ, ἠγωνίσθη κατὰ τὴν Ναυπλιακὴν ἐπανάστασιν, καθ' ἣν ἀπροσδοκήτως ἐσώθη ἐκ τῆς ἐκραγείσης βόμβας, διευθυνθείσης εἰς τὸ δωμάτιον εἰς ὃ εἰργάζετο.

Ἀφ' ἧς ἐποχῆς προβιβασθεὶς ὁ *Γ. Σοῦτσος* ὡς λοχαγὸς ἐγκατεστάθη ἐν Ἀθήναις, ὁ βίος του οὐδὲν ἄλλο ὑπῆρξεν ἢ σειρὰ ὑπηρεσιῶν πολυτιμο-άτων ἀλλ' ἀφανῶν πρὸς τὴν ἡμετέραν πατρίδα. Ἀφοσιωθεὶς εἰς τὴν θετικωτάτην τῶν ἐπιστημῶν, τὰ μαθηματικά, τὴν μηχανικήν, εἰργάσθη ὡς ἀξιωματικὸς τοῦ μηχανικοῦ, ὡς τμηματάρχης τοῦ ὑπουργείου τῶν στρατιωτικῶν, ὡς τμηματάρχης τῶν δημοσίων ἔργων, ὡς διευθυντὴς τῶν σπουδῶν ἐν τῇ σχολῇ τῶν Εὐελπίδων, καὶ ἐπὶ δεκαετίαν ὁλόκληρον ὡς πρόεδρος τοῦ α'. Διαρκοῦς Στρατοδικείου ἐξεδίκασε πλέον τῶν 7,000 δικῶν μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ τὰς περιφήμους τῆς Κούτρας, Πατσοῦ κλπ. Ἡ ἔξοχος στρατιωτικὴ δρᾶσις τοῦ *Γ. Σούτσου* ἐν τῇ προεδρείᾳ τοῦ Στρατοδικείου καὶ αἱ μοναδικαὶ ἐκδουλεύσεις αὐτοῦ ἐν τῇ Πολυτεχνικῇ Σχολῇ, ὑπὲρ τῆς ἱδρύσεως καὶ βελτιώσεως τῆς ὁποίας ἰδιαιτέρως ἀπὸ τοὺς πρώτους χρόνους τῆς ζωῆς του ἠργάσθη καὶ ἐμερίμνησε, πολλάκις πεφωτισμένως διευθύνας ταύτην, ἐν ᾗ δ' ἐν ὑπερηφάνῳ ἐνθουσιασμῷ εἶδε πανηγυριζομένην ὁλόκληρον εἰκοσιπενταετίαν χρησιμωτάτης αὐτοῦ διδασκαλίας ἐν αὐτῇ, ἀποτελοῦσιν ἀληθῶς τὸ λαμπρότερον μνημεῖον τοῦ μακροῦ καὶ διαπρεποῦς βίου τοῦ ἀνδρός. Αἴφνης ἀπέθανε τὴν 20ὴν Νοεμβρίου 1892, τὸν δὲ θάνατόν του ἡ ἑλληνικὴ κοινωνία δικαίως ἐθρήνησε, διότι ἀληθῶς ἀπώλεσεν ἄνδρα ἐξόχου θελήσεως καὶ ἀκεραιότητος, στρατιώτην τοῦ καθήκοντος, ὅπερ ὀλίγιστοι ἐδιδάχθησαν σήμερον νὰ σέβωνται καὶ ν' ἀγαπῶσιν.

Περικλῆς Ἀναργύρου Πετράκης. Υἱὸς τοῦ ἀειμνήστου Ἀναργύρου Πετράκη, τοῦ πρώτου Δημάρχου Ἀθηναίων, ἐγεννήθη τῷ 1832. Ἡ οἰκογένεια τοῦ ἀνδρὸς ὑπῆρξεν ἐκ τῶν ἀρχαιοτέρων τῶν Ἀθηνῶν, ἐπὶ Τουρκοκρατίας ὑπέροχον καταλαβοῦσα θέσιν καὶ μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῶν πραγμάτων μεγάλως δράσασα ἐν

τῇ περιόδῳ τῆς ἀναπλάσεως τῆς κοινωνίας καὶ πολιτείας, πολλαχῶς δ' εὐεργετήσασα τὴν πόλιν τῶν Ἀθηνῶν. Ἀπὸ τοιούτου παναρχαίου ἀρχοντικοῦ Ἀθηναϊκοῦ οἴκου καταγόμενος ὁ *Π. Πετράκης*, εὐπατρίδης ἀληθὴς τὸ γένος τὴν ἀγωγὴν καὶ τὸν χαρακτῆρα, ἦτο μία τῶν συμπαθεστέρων μορφῶν τῆς Ἀθηναϊκῆς Κοινωνίας. Ἄριστα ἐκπαιδευθεὶς ἐν Ἑλλάδι καὶ Γερμανίᾳ, δὲν ἤσκησε τὴν νομικὴν ἐπιστήμην ἐν τοῖς δικαστηρίοις, ἀφοσιωθεὶς ἐνωρίτατα εἰς τὴν πολιτικήν, εἰς ἣν ἀπὸ τοῦ 1862 κυρίως εἰσῆλθεν, ἐκτεθεὶς ὡς ὑποψήφιος πληρεξούσιος τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως, κατόπιν δ' ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν πολιτευόμενος. Πολλάκις γενόμενος βουλευτής, ἐχρημάτισε καὶ ὑπουργὸς δὶς ὑπὸ τὸν Κουμουνδοῦρον, τὸ πρῶτον τοῦ Ὑπουργείου τῆς Δικαιοσύνης, μετέπειτα δὲ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ Ναυτικῶν. Μετά τινων ἐτῶν ἀποχὴν ἐκ τῆς πολιτικῆς, ἐξελέγη αὖθις πολλάκις βουλευτὴς τῆς ἐπαρχίας Ἀττικῆς, τελευταῖον δὲ ἰδιωτεύων διωρίσθη Βασιλικὸς ἐπίτροπος παρὰ τῇ Ἱερᾷ Συνόδῳ, κληθεὶς εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦτο ὑπὸ τοῦ κ. Θ. Δηλιγιάννη, οὗ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἀειμνήστου Κουμουνδούρου ὑπῆρξεν ἐκ τῶν εἰλικρινεστέρων πολιτικῶν φίλων. Εἴτε κατέχων ἀξίωμα ἐν τῇ Πολιτείᾳ ὁ *Π. Πετράκης*, εἴτε ἰδιωτεύων, ἀείποτε ὡς μέλος διαφόρων ἑταιριῶν καὶ ἱδρυμάτων, εἰργάσθη πάντοτε μετὰ ζήλου, νοημοσύνης καὶ ἐνδιαφέροντος καὶ ἠθικῶς καὶ ὑλικῶς συντρέχων καὶ ἐνισχύων πάντα χρήσιμον σκοπόν.

Διὰ τοῦ θανάτου τοῦ *Π. Πετράκη* δὲν ἐστερήθη τὸ ἔθνος πολιτευομένου πρωτοστατοῦντος εἰς τοὺς πολιτικοὺς ἀγῶνας, ἀληθῶς ὅμως ἀπώλεσε χρηστότατον πολιτευτήν, ἐκτάκτου ἀγαθότητος καὶ φιλανθρωπότητος ἄνδρα, οὗ ἡ ἀκραιφνὴς σταθερότης εἰς τὰς ἀρχάς, ἃς ἀπὸ τῶν πρώτων ἡμερῶν τοῦ πολιτικοῦ του βίου ἐνεκολπώθη, παρέμεινε πράγματι, ἀληθὲς ὑπόδειγμα ἀφοσιώσεως καὶ φιλοπατρίας. Ὁ *Π. Πετράκης*, πρὸς τὴν ὡραιότητα τῆς μορφῆς τοῦ ὁποίου ἡμιλλᾶτο ἡ ἄκρα αὐτοῦ εὐγένεια, διανύσας βίον ἁρμόζοντα εἰς τὰς οἰκογενειακὰς παραδόσεις του, ζωήν, ἧς καὶ ἡ ἐλαχίστη σελὶς ἀποτελεῖ συναρμολογὴν ἀδιάσπαστον θαλερῶν ἀναμνήσεων γενναιοφροσύνης καὶ ἀγαθότητος καρδίας, ἔκλεισεν ἀτυχῶς τὴν ἱστορίαν τοῦ οἰκογενειακοῦ βίου του, ἀποθανὼν ἄγαμος καὶ ἄνευ ἀπογόνων. Οὕτω διὰ τῆς τελευτῆς τοῦ χρησιμωτάτου ἀνδρὸς σβέννυται περίβλεπτος εἰς τὴν χώραν οἰκογένεια, μόνον δὲ ζῶν μνημεῖον τοῦ ὀνόματος τῆς μεγάλης οἰκογενείας *Πετράκη* μένει εἰς τὴν πόλιν τῶν Ἀθηνῶν ἡ φερώνυμος μονὴ τῶν Ἀσωμάτων εἰς τὰ πρόθυρα τῆς πόλεως, ἣν ἀνήγειραν καὶ ἐδιοίκησαν ἐπὶ γενεὰς πολλὰς οἱ πρόγονοι τοῦ *Περ. Α. Πετράκη*. Αἰφνιδίως ἀπέθανε τὴν νύκτα τῆς 9ης Δεκεμβρίου 1892.

Διομήδης Διαμάντης. Ἐν τῇ ἀκμῇ τῆς ἀνδρικῆς ἡλικίας εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ *Δ. Διαμάντη* ἡ ἑλληνικὴ κοινωνία ἀπώλεσεν ἓν τῶν ἀρίστων αὐτῆς μελῶν, ἡ ἐπαρχία τῶν Θηβῶν ἰδίᾳ προσφιλῆ γόνον, τὸ ἀληθὲς αὐτῆς ἐγκαλλώπισμα, τὸν διαπρεπέστερον αὐτῆς πολίτην, πολιτικὸν ἀρχηγὸν καὶ ἐκλεκτὸν ἀντιπρόσωπον, τὸ δικανικὸν βῆμα δόκιμον παραστάτην καὶ θερμὸν τῶν ἀδικουμένων συνήγορον, ἡ δὲ πολιτεία ἐνάρετον καὶ χρησιμώτατον λειτουργόν, φιλοτίμως καὶ ἐννόμως ὑπηρετήσαντα τὴν ἡμετέραν πατρίδα, τύπον ἀληθῆ συμπαθεστάτου καὶ εἰλικρινεστάτου εὐπατρίδου, ἀνδρὸς δυναμένου νὰ παράσχῃ πολυτιμοτέρας ἐκδουλεύσεις ἐν καταστάσει πραγμάτων ἐννομωτέρᾳ καὶ πατριωτικωτέρᾳ.

Ὁ *Δ. Διαμάντης* εἶλκε τὸ γένος ἐκ τῶν ἱστορικῶν Θηβῶν, ἔνθα εἶδε τὸ φῶς

τὸ 1843. Υἱός Θηβαίου προκρίτου, διακριθέντος πολλάκις ὡς βουλευτοῦ τῆς ἐπαρχίας Θηβῶν καὶ μητρός, καταγομένης ἐκ τῆς ἐπιφανοῦς οἰκογενείας τῶν Μηλαΐτῶν, θυγατρὸς τοῦ ἐκ τῶν ἡρωϊκῶν Ψαῤῥῶν ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ ἡμῶν ἀγῶνος μέλους τῆς ἀντικυβερνητικῆς ἐπιτροπῆς ἀοιδίμου Μ. Μηλαΐτου, ἔτυχεν ἐπιμελημένης ἀνατροφῆς καὶ ἀνωτέρας μορφώσεως, ἐκπαιδευθεὶς ἐν τῇ Ἑσπερίᾳ, ὅσον ὀλίγιστοι τῶν ὁμοταγῶν αὐτοῦ, καὶ μετουσιωθεὶς ὅ,τι ὡραῖον καὶ εὐγενὲς ἔχει ὁ εὐρωπαϊκὸς βίος, διασώσας δὲ πάντοτε ἁγνὸν τὸ ἦθος καὶ τὴν ἀρετὴν τὴν Ἑλληνικήν. Ἡ μήτηρ τοῦ *Δ. Διαμάντη* εἶδεν τοὺς γεννήτορας αὐτῆς οὐ μόνον κατὰ τὸν ἀγῶνα τῆς ἀπελευθερώσεως περιφανὲς ὑποδυσαμένους πρόσωπον, τοῦ ἐκ μητρὸς πάππου αὐτοῦ Ἰωάννου Μηλαΐτου διακριθέντος κατὰ τὸν μέγαν ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας ἀγῶνα, ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν τελευτὴν τοῦ *Καποδιστρίου* μετέχοντας τῆς τότε ἐπὶ μικρὸν κυβερνησάσης τὴν Ἑλλάδα ἀντιβασιλείας. Ὑπὸ τοιούτους οἰωνοὺς ἀνατραφεῖσα ἡ μήτηρ αὐτοῦ, καὶ ὑπὸ τοιαύτας οἰκογενειακὰς παραδόσεις βιώσασα, ἐνέπνευσεν εἰς τὸν *Δ. Διαμάντην*, διαπλασθέντα οὕτω τελείως εἰς ἄνδρα ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν ἀξιόζηλον, τὴν ἀφοσίωσιν αὐτοῦ πρὸς τὴν πατρίδα, ἐκληρονόμησε δ' εἰς αὐτὸν τὰς ἀρετὰς τῆς μεγάλης αὐτοῦ οἰκογενείας.

Συζευχθεὶς τὴν ὡραίαν καὶ ἄριστα ἀνατεθραμμένην θυγατέρα τοῦ ἀειμνήστου γερουσιαστοῦ *Δ. Χατζίσκου*, ἐγγονὴν δὲ τοῦ Κωλέττη, τὴν προσφιλῆ τῆς βασιλίσσης Ἀμαλίας ἀμφίπολον (κυρίαν τῆς τιμῆς) κατὰ τὴν ἐξορίαν αὐτῆς ἐν Γερμανίᾳ, κατέστησε τὸν οἶκον αὐτοῦ ἀγλάϊσμα εὐρωπαϊκῆς μὲν λεπτότητος καὶ φιλοκαλίας, ἑλληνικῆς δ' ἀρετῆς καὶ φιλοπονίας. Ὅσοι ηὐτύχησαν νὰ ἴδωσιν ἢ νὰ ξενισθῶσιν ἐν τῷ ἐν Θήβαις οἴκῳ τοῦ εὐγενοῦς ἀνδρός, οὐδέποτε θὰ λησμονήσωσι τὴν ἔμμουσον ἁρμονίαν τῶν δύο εἰσέτι ἀσυμβιβάστων ἀντιθέσεων καὶ ἀπροσεγγίστων ἄκρων, τοῦ εὐρωπαϊσμοῦ καὶ τοῦ ἑλληνισμοῦ, οἵτινες ἔλαμπον συγκερασμένοι ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Θηβαίου εὐπατρίδου καὶ τῆς εὐγενοῦς θυγατρὸς τοῦ ἀοιδίμου ὑπουργοῦ τοῦ βασιλέως Ὄθωνος.

Τὰ ὑπέροχα χαρίσματα καὶ τὴν παίδευσιν τοῦ *Δ. Διαμάντη* τιμῶντες οἱ Θηβαῖοι ἐξελέξαντο αὐτὸν ἀντιπρόσωπον τὸ πρῶτον τὸ 1875 καὶ δεύτερον τὸ 1884. Ἐν τῷ ἑλληνικῷ κοινοβουλίῳ ἠκούσθη πολλάκις ἡ φωνὴ αὐτοῦ ἐπὶ σπουδαίων ζητημάτων, σπουδάσας δ' ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἐν Ἑλλάδι, Γερμανίᾳ καὶ Γαλλίᾳ καὶ ἀναδειχθεὶς διδάκτωρ, δὲν ὤκνησεν ὁ *Δ. Διαμάντης* νὰ διευκρινίσῃ διὰ σοβαρῶν μελετῶν καὶ πραγματειῶν, ἱκανῶς ἐνδιαφέροντα ἐπιστημονικὰ ζητήματα. Ἐν τῇ πολιτικῇ, ὡς ἐν τῷ βίῳ, διασώζων ἰδίας εὐγενεῖς ἀρχάς, ἀνεφάνη ἀληθὴς εὐπατρίδης καὶ πολιτικός ἀνήρ. Διάδοχος τῆς πατρικῆς ἐπαρχιακῆς ἰσχύος, ὡς βουλευτὴς δὲν ἐπεδίωξε τὴν συνήθη διεφθαρμένην πολιτικὴν ἐργασίαν, ἀλλὰ διέσωσε τὴν ἰδίαν ἀρετήν, εἰλικρινὲς παρέχων διὰ τοῦ συντόμου ἀλλὰ διακεκριμένου πολιτικοῦ βίου του παράδειγμα, ὅτι τὸ πολιτεύεσθαι, οἷον κατέστησεν αὐτὸ ἡ πολιτικὴ παρ' ἡμῖν, εἶναι οὐ μόνον ἀλλότριον καὶ ξένον τῆς ἠθικῆς ἀλλὰ καὶ ἀμειλίκτως πολέμιον. Τὸ 1885 ὁ *Δ. Διαμάντης* διορισθεὶς νομάρχης Κερκύρας διεκρίθη ἐπὶ σπανίᾳ πολιτικῇ χρηστότητι, διοικητικῇ ἱκανότητι καὶ γενναίᾳ φιλοπατρίᾳ, ὁμολογεῖται δ' ἀληθῶς, ὅτι τὸ πρῶτον ἡ Κέρκυρα μετὰ τὴν ἕνωσιν ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ πολυκλαύστου ἀνδρός, εἶδεν ἀντιπρόσωπον τῆς ἑλληνικῆς κυβερνήσεως ἄξιον ἑαυτῆς καὶ τῆς Ἑλλάδος. Ἀπέθανεν ἐν Ἀθήναις τὴν 12ην Ἰουλίου

1891 ταφεὶς ἐν Θήβαις κατὰ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ ἐντολήν, ἣν ὡς τελευταίαν ἔνδειξιν τῆς ἀγάπης του πρὸς τὸν Θηβαϊκὸν λαὸν κατέλιπεν, ἀπαίτησιν δὲ ὁμόθυμον τῆς ἐπαρχίας Θηβῶν, ὅπως περικλείσῃ εἰς τοὺς ἰδίους της κόλπους τὸν νεκρὸν τοῦ εὐγενεστέρου αὐτῆς τέκνου.

Ἀνδρέας Καλίνσκης. Ἡ «*Ποικίλη Στοά*» δημοσιεύουσα μόνη ἐξ ὅλων τῶν ἑλληνικῶν ἡμερολογίων καὶ Συγγραμμάτων πιστοτάτην εἰκόνα τοῦ *Α. Καλίνσκη* παρέχει ἐν ταὐτῷ καὶ τὸ ἀκριβέστερον περὶ τοῦ ἀνδρὸς βιογραφικὸν σημείωμα, καθ'ὅσον τὰ ἐν ταῖς ἐφημερίσι κατὰ τὸν χρόνον τοῦ θανάτου καὶ μετέπειτα δημοσιευθέντα ἐν τῷ συνόλῳ περιέλαβον μεγίστας ἀνακριβείας, κυρίως ὡς πρὸς τὴν πρώτην ἀρχὴν τῆς ζωῆς τοῦ *Α. Καλίνσκη*. Ἐγεννήθη κατὰ τὸ 1806 ἐν Βίλνᾳ τῆς Πολωνίας ἐξ εὐγενῶν γονέων καὶ ἐσπούδασεν ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς πόλεως ταύτης τὰ νομικά. Αἱ ἡμέραι τῆς νεότητος τοῦ *Α. Καλίνσκη* ὑπῆρξαν αὐτόχρημα θυελλώδεις. Ἅμα τῇ ἐκρήξει τῆς Πολωνικῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1830 κατετάχθη ὡς ἐθελοντὴς εἰς τὰ σχηματισθέντα τότε σώματα τῶν λογχοφόρων καὶ παρακολουθήσας τὰς περιπετείας τῆς ἐπαναστάσεως ταύτης ἔλαβε μέρος εἰς τὰς πλείστας μάχας. Τότε προεβιβάσθη εἰς ἀξιωματικόν, προγραφεὶς δὲ μετὰ τὴν ἀτυχῆ ἔκβασιν τῆς ἐπαναστάσεως, κατώρθωσε νὰ διαφύγῃ ἔφιππος εἰς Βιέννην. Ἐνταῦθα ἔζησεν ὑπὲρ τὸ ἔτος μετὰ τῶν ἐπιλοίπων Πολωνῶν φυγάδων, φοβούμενος τὰς ἐνεργείας τῆς Ῥωσσικῆς κυβερνήσεως, ὅπως ἀποπεμφθῶσιν οἱ φυγάδες εἰς Ἀμερικήν, καὶ αἰσθανόμενος ἰδιαιτέραν στοργὴν πρὸς τὴν Ἑλλάδα, δὲν ἤκουσε τὰς προτροπὰς τοῦ πρίγκιπος Τσιατορίσκη, ὅστις συνεβούλευεν αὐτὸν νὰ μεταβῇ εἰς Βέλγιον, καθ' ὅτι ἐν Ἑλλάδι, ὡς ἔλεγεν ὁ πρίγκιψ, δὲν ὑπῆρχον εἰμὴ πειραταὶ καὶ λῃσταί, τοὐναντίον δ' ἀπήντησεν αὐτῷ ὅτι προτιμᾷ νὰ γείνῃ πειρατὴς καὶ λῃστὴς παρὰ νὰ ἐξακολουθῇ συζῶν μὲ τοὺς δημοκράτας Πολωνούς, τοὺς ὁποίους δικαίως ἐθεώρει ὡς τοὺς καταστροφεῖς τῆς Πολωνικῆς ἀνεξαρτησίας. Ἀπελθὼν εἰς Τεργέστην ἐπεβιβάσθη ἐπὶ ἱστιοφόρου πλοίου καὶ ἀπεβιβάσθη κατὰ τὸ 1832 εἰς Μονεμβασίαν. Ἐντεῦθεν μετέβη εἰς Ναύπλιον ἐπὶ τῷ σκοπῷ νὰ καταταχθῇ ἐν τῷ στρατῷ μετὰ τοῦ βαθμοῦ του, ἐκεῖ δὲ σχετισθεὶς πρὸς τὸν *Ε. Ἀργυρόπουλον*, ἐξέμαθε, μετὰ πολλοῦ ἔρωτος ἐπιδοθείς, τὴν νεωτέραν ἑλληνικήν, καθ' ὅσον ἦτο κάτοχος τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς, λατινικῆς, γαλλικῆς, ρωσσικῆς, γερμανικῆς καὶ ἀγγλικῆς. Πρὸ 10ετίας ἐν ἡλικίᾳ 76 ἐτῶν ἐξέμαθε μόνος τὴν Δανικήν, ἵνα βοηθῇ τὸν βασιλέα. Ἀποδεχθεὶς ἵνα ὑπηρετήσῃ ἐν τῇ Ἑλλάδι, πρὸς ἣν εἰλικρινὴς ἀγάπη διεθέρμαινε τὰ στήθη του, διωρίσθη τὸ πρῶτον ὑπάλληλος ἐν τῷ Ὑπουργ. τῶν Οἰκονομικῶν καὶ μετὰ ταῦτα ἐν τῷ ἐλεγκτικῷ συνεδρίῳ, ἔνθα ἔμεινε μέχρι τῆς ψηφίσεως τοῦ περὶ αὐτοχθόνων καὶ ἑτεροχθόνων νόμου. Τότε ὁ *Χὰν* αὐστριακὸς πρόξενος ἐν Σύρῳ καὶ πολὺ γνωστὸς τοῦ Βασιλέως Ὄθωνος συνέστησε θερμῶς τὸν Καλίνσκην εἰς τὸν βασιλέα, ὅστις προσέλαβεν αὐτὸν ὡς γραμματέα ἐν τῷ ἰδιαιτέρῳ του γραφείῳ, οὗτινος προΐστατο ὁ Βεντλάντ. Ὁ Καλίνσκης θεωρῶν πλέον τὴν Ἑλλάδα ὡς δευτέραν πατρίδα του καὶ λαβὼν σύζυγον ἑλληνίδα τὴν θυγατέρα τοῦ Παναγιώτου Σέκερη, Ταμίου τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας, παρέμεινεν ἐν τῇ ἡμετέρᾳ πατρίδι καὶ μετὰ τὴν ἐκθρόνισιν τοῦ Ὄθωνος.

Κατὰ τὴν μεταπολίτευσιν ὁ Δημήτριος Τριγγέτας σύγγαμβρος τοῦ Καλίνσκη καὶ στρατιωτικὸς διοικητὴς τῶν ἀνακτόρων ἐκράτησεν αὐτὸν ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ,

χάρις δ'εἰς τὰς προσπαθείας τοῦ *Ἀ. Καλίνσκη* διεσώθη ἡ ἐπίσημος ἀλληλογραφία τοῦ Ὄθωνος, τὴν ὁποίαν ἐζήτει νὰ λάβῃ ἡ Βαυαρικὴ κυβέρνησις καὶ εἰς τὰς ἐνεργείας αὐτοῦ τοῦ ἰδίου ἐπίσης ὀφείλεται ἡ μὴ δημοσίευσις, τὴν ὁποίαν κατ' ἀρχὰς ἐπεζήτει ἡ ἐθνοσυνέλευσις.

Ὁ βασιλεὺς Γεώργιος εὗρεν αὐτὸν ἐν τοῖς ἀνακτόροις, μετὰ μικρὰν δὲ ὑπὸ τὸν κόμητα Σπόνεκ ἐργασίαν, τῇ θερμῇ συστάσει τοῦ Βούλγαρη καὶ Ζαΐμη προσέλαβεν αὐτὸν ὁ βασιλεὺς Γεώργιος ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ αὐτοῦ. Μετὰ τὴν ἀποχώρησιν τοῦ Ἀφθονίδου, ταμίου τοῦ βασιλέως, ἀνετέθη τῷ Καλίνσκη προσωρινῶς ἡ διεύθυνσις τοῦ ταμείου του, μετὰ δὲ τὴν ἀποχώρησιν τοῦ Οἰκονομίδου ἀπένειμεν αὐτῷ ὁ βασιλεὺς τὰ καθήκοντα καὶ τὸν τίτλον τοῦ ἰδιαιτέρου του γραμματέως. Ὑπηρέτησε ὑπὸ τὸν Ὄθωνα 19 ἔτη καὶ 30 ἔτη ὑπὸ τὸν Γεώργιον, ἡ δὲ ἀρχή του ὑπῆρξε *τὸ λάθε βιώσας*.

Καὶ ὄντως ἡ ἀρχὴ αὕτη τοῦ *λάθε βιώσας* ὑπῆρξεν ὁ λόγος, δι'ὃν ἡ ἑλληνομάθεια καὶ ἡ πολυμάθεια τοῦ Καλίνσκη δὲν ἐγένετο ποτὲ γνωστὴ παρὰ μόνον εἰς τοὺς λίαν σχετικούς. Καὶ ὅμως ὑπάρχουσιν ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ του πλεῖστοι ἕλληνες συγγραφεῖς πολυειδῶς σχολιασμένοι καὶ διάφορα λεξικὰ ἑλληνογερμανικὰ καὶ ἑλληνογαλλικὰ ἐν οἷς πλῆθος λέξεων εἶνε προστεθειμέναι, ἄλλαι συμπεπληρωμέναι καὶ ἄλλαι μετὰ προσθηκῶν καὶ διορθώσεων, ἀνευρέθη δὲ καὶ λεξικὸν ἑλληνογερμανικὸν ἴδιον αὐτοῦ σχεδὸν τέλειον. Μικρὸν δεῖγμα τῆς μεγάλης ἐργασίας, ἀγνώστου φιλομαθείας καὶ ἀξίας τοῦ ἀνδρὸς ταύτης εἶνε καὶ οἱ ὅροι, οὓς αὐτὸς εἰς τὸ λεξικὸν τοῦ Βαρβάτη συνεργασθεὶς παρέθηκεν.—Ἡ ὁμιλία τοῦ *Ἀ. Καλίνσκη* ἦτο πάντοτε πλήρης παρατηρήσεων καὶ ἀποφθεγμάτων ἐκ τῶν ἑλλήνων συγγραφέων. Ἰδίως δὲ εὐχαρίστησιν εὕρισκεν ἀναφέρων χωρία ἐκ τοῦ Ἀριστοτέλους καὶ τοῦ Ἱπποκράτους, τῶν ὁποίων μάλιστα, πολλὰ ἀξιώματα καὶ πολλὰς συμβουλάς, εἶχεν ὡς ἀξιώματα αὐτὸς ὁ ἴδιος εἰς τὸν καθημέραν βίον.

Ὅ,τι ὅμως εἰς πᾶσαν οἱανδήποτε ὁμιλίαν αὐτοῦ προσέδιδε χάριν τινὰ καὶ γόητρόν τι ἰδιάζον, ἦτον ἡ ἐπιθυμία, ἣν εἶχε καὶ ἡ προσπάθεια ἣν κατέβαλλε, ἵνα πάντα τὰ νεώτερα ζητῇ νὰ ἐξαρτήσῃ ἐκ τῆς ἑλληνικῆς διανοίας, ἐξ οὗ καὶ τὸν ἴδιον αὐτοῦ εἴτε οἰκογενειακὸν εἴτε δημόσιον βίον ἐζήτει νὰ ὑπαγάγῃ ὑπὸ τὰς ἀρχάς, ἃς εἶχε πορισθῇ ἐκ τῆς μελέτης τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος, καὶ τὰς ἰδίας πράξεις καὶ τὴν ἰδίαν συμπεριφορὰν νὰ στηρίξῃ εἰς ἀποφθέγματα ἑλληνικά, ἔστιν ὅτε καὶ ἐκ τοῦ νεωτέρου λαοῦ προερχόμενα.

Διὰ τοῦ θανάτου τοῦ *Ἀ. Καλίνσκη* ἐξέλιπεν εἷς τῶν μᾶλλον χαρακτηριστικῶν τύπων τῆς ἡμετέρας πατρίδος, συμπαθεστάτη προσωπικότης, καταναλώσασα τὸν βίον αὐτῆς ὑπηρετοῦσα τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Βασιλείαν, ἡ ζῶσα ἱστορία τῆς Αὐλῆς ἀμφοτέρων τῶν δυναστειῶν. Ἐν τῇ νεωτέρᾳ πολιτικῇ ἱστορίᾳ συνεδέθη τὸ διακεκριμένον τοῦ ἀνδρὸς ὄνομα διὰ σειρᾶς πολυτίμων πρὸς τὸ ἑλληνικὸν Ἔθνος ὑπηρεσιῶν, πράγματι δὲ ὁ *Ἀ. Καλίνσκης*, ἐμβριθὴς καὶ πεπειραμένος γνώστης τῶν συνταγματικῶν ἀρχῶν, ἐκ τοῦ ἀφανοῦς μέν, ἀλλὰ πάντοτε πρὸς τὸ συμφέρον τοῦ Κράτους ἐθεράπευσε τὸ γόητρον τῆς βασιλείας μετ' εὐλαβοῦς πίστεως καὶ ἀφοσιώσεως. Ἀπέθανεν αἴφνης τὴν 16ην Ἰουλίου 1893.

Ἀλέξανδρος Γ. Κυριακός. Τύπος ἀληθοῦς Ἕλληνος πατριώτου καὶ τὴν καρδίαν καὶ τὸ πνεῦμα καὶ τὰς παραδόσεις, παλαιᾶς δόξης καὶ μεγαλείου ἀνήρ,

ὑπὸ τὸ ἁπλοϊκὸν τῆς γενεᾶς τοῦ ἀγῶνος ἔνδυμα ἐνέκρυπτε ἀληθῆ ἀξίαν καὶ ἀρετήν, ἣν οὐδέποτε ἀπεκάλυψεν ἡ ἄκρα μετριοφροσύνη του, ἐμπνέουσα αὐτῷ ἀποστροφὴν πρὸς τὴν συνήθη ματαιοφροσύνην καὶ τὴν πρωταγωνιστοῦσαν παρ'ἡμῖν καινότητα, ἀπέναντι τῆς ὁποίας προὐτίμα νὰ κρύπτῃ τοὺς θησαυροὺς τῶν πολλῶν καὶ ποικίλων αὐτοῦ γνώσεων. Οὕτω ὀλίγιστοι ὑπὸ τὴν ἀπέριττον ἀλλ'ἐκφραστικὴν φυσιογνωμίαν τοῦ *Ἀλεξάνδρου Κυριακοῦ* ἀνεγνώρισαν τὸν νομικόν, τὸν φιλόλογον, τὸν ἀρχαιογνώστην, τὸν λάτριν τῆς ἐπιστήμης καὶ πάσης ἐθνικῆς ἰδέας, διότι ἀληθῶς ξένος καὶ ἀσυμβίβαστος πρὸς τὴν περιβάλλουσαν τὸν κόσμον τῶν σημερινῶν χρόνων κοινωνικὴν ἀτμόσφαιραν, παρῆλθε δίκην ὁδοιπόρου σχεδὸν ἀφανής, ἄγνωστος τὸν βίον εἰς τοὺς περισσοτέρους, τοὺς εἰθισμένους ἐν τῷ θορύβῳ ἐπιπλάστου δόξης καὶ τῷ ζόφῳ ἠθικῆς καταπτώσεως ν' ἀποδίδωσι τοῦ θαυμασμοῦ των τὰ ἐγκώμια καὶ τὴν ἐκδήλωσιν τῆς λατρείας των εἰς πρόσωπα, ἐστερημένα τῆς ἁγνῆς φιλοπατρίας καὶ τοῦ μεγάλου ἐνθουσιασμοῦ πρὸς τὰς ἀληθεστέρας αὐτῆς πηγάς, ὅστις διέκρινε τὸν ἐνάρετον καὶ ἔνθουν πατριώτην ἐκεῖνον ἄνδρα.

Ὁ *Ἀ. Κυριακὸς* ἔγγονος τοῦ Πανάγου Κυριακοῦ ἐκ τῆς πρώτης ἀρχῆς τῆς οἰκογενείας του ἐνεπνεύσθη διὰ τοῦ παραδείγματος καὶ διὰ τῆς ἀγωγῆς τὰς ἐξόχους ἐκείνας ἀρετάς, αἵτινες ἀποτελοῦσι τὸ θεμέλιον ὑγιοῦς ἠθικῆς διαπλάσεως καὶ χρησιμεύουσιν ὡς ἄγκυρα ἀσφαλείας καὶ σωτηρίας εἰς τοὺς κλύδωνας τοῦ πολυκυμάντου βίου. Ὁ *Πανάγος Κυριακὸς* ἀνήκων εἰς ἕνα τῶν ἐπιφανεστέρων οἴκων τῆς Μεσσηνίας, προεστὼς τῶν Καλαμῶν, εἵλκυσε δικαίως ἐν τοῖς πρώτοις τὴν ἐμπιστοσύνην τῶν εταιριστῶν, μυήσας μετέπειτα τὸν ἡγεμόνα τῆς *Μάνης* καὶ γενόμενος τὸ κέντρον τοῦ πατριωτικοῦ ὀργανισμοῦ τῆς πέριξ χώρας. Τοιαύτην κατέχων θέσιν, ἐπέσυρε τὴν ὑποψίαν τῶν αἰτούντων ἐγγύησιν κατὰ τῆς παρασκευαζομένης ἐθνικῆς ἐξεγέρσεως δυναστῶν, αὐθορμήτως δὲ προσηνέχθη ὡς ὅμηρος μετὰ τῶν λοιπῶν τῆς Πελοποννήσου ἀρχιερέων καὶ προεστώτων, μεθ' ὧν ἀπαχθεὶς εἰς Τρίπολιν, ἐῤῥίφθη εἰς τὰς φυλακάς, ἐξ ὧν μετὰ ἐννεαμήνους βασάνους ἔμελλε νὰ ἐξέλθῃ κατὰ τὴν ἅλωσιν ταύτης, ἵνα ταχέως ἀπέλθῃ πρoάγγελος πλέον καὶ μάρτυς τῆς ἐθνικῆς ἀναστάσεως. Τοῦ πατρὸς δὲν ἐδείχθησαν κατώτερον οἱ υἱοὶ κατὰ τὴν ἐπανάστασιν, μετὰ δὲ τὴν ἀποκατάστασιν ὁ *Γεώργιος Κυριακός*, ἐκ τῶν ὀλίγων εὐπαιδεύτων ἀνδρῶν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, εἰσελθὼν εἰς τὴν οἰκονομικὴν ὑπηρεσίαν τοῦ δημοσίου, καὶ βοηθούμενος ὑπὸ τοῦ υἱοῦ του *Ἀλεξάνδρου*, συνέταξε τὸ πρῶτον τελωνιακὸν δασμολόγιον. Ὁ *Ἀλέξανδρος Γ. Κυριακὸς* δὲν ἦτο μὲν θρέμμα τῆς μεγάλης γενεᾶς, ἐδείχθη ὅμως γνήσιος διάδοχος τοῦ πατριωτισμοῦ καὶ τῶν ἀρετῶν ἐκείνης. Τυχὼν ἰδιαζούσης ὅλως μορφώσεως, ἀσχοληθεὶς δ' οὐ μόνον εἰς νομικὰς μελέτας ἀλλὰ καὶ φιλολογικὰς καὶ ἀρχαιολογικάς, κατήρτισεν ἑαυτὸν ταμεῖον γνώσεων σοφῶν καὶ ὑγιῶν, δυνάμενος ἀληθῶς, ἐὰν ἄλλως ἐχρησιμοποίει ταύτας, ν' ἀποβῇ κατὰ πολὺ εὐεργετικώτερος εἰς τὴν πατρίδα αὐτοῦ πολλῶν ἄλλων ἐξ ἐπαγγέλματος ἐπιστημόνων. Ἀτυχῶς ἡ μέχρι ὑστάτης πνοῆς λαμπρύνασα τὴν ἀρχαϊκωτάτην ζωήν του ἀκραιφνὴς αὐταπαρνησία τοῦ ἀνδρὸς κατέλιπε ἀπαρατήρητον τὴν μεγάλην ἀξίαν καὶ παραδειγματικὴν φιλοπατρίαν του. Ἀπέθανεν ἐν Ἀθήναις τῇ 16ῃν Νοεμβρίου 1892.

Ἀλέξανδρος Ι. Κατακουζηνός. Καθ' ἣν ἐποχὴν ὀλίγιστοι βαθύτερον ᾐσθά-

νοντο τὴν Μουσικὴν ἢ μηδαμῶς ἔβλεπον ἀνυψουμένην τὴν ψυχήν των εἰς τὰς πτέρυγας τῆς ἁρμονίας της, τῆς εἰς κόσμους ἄλλους ὁδηγούσης, ἔνθα, φεύγων τις τὴν καθημερινὴν πεζότητα, δύναται ν' ἀπολαύσῃ τὰ θέλγητρα, ἅτινα διανοίγει ἡ καλλιτεχνία, ὁ *Α. Καταχουζηνὸς* πολυτίμως συνετέλεσε καὶ τελεσφόρως εἰργάσθη, εἰς τὴν διάδοσιν καὶ ἀνάπτυξιν τοῦ μουσικοῦ παρ' ἡμῖν αἰσθήματος. Δυστυχῶς ἐνωρίτατα ἐλησμονήθη ὁ ἀνήρ, διότι ἀποστραφεὶς τὸν συνήθη θόρυβον καὶ ἀφήσας νὰ διαῤῥεύσῃ ἤρεμος καὶ ἀθόρυβος ὁ καλλιτεχνικὸς βίος του, ἔζησε πάντοτε ἐν τῇ ὑπερβαλλούσῃ ἐκείνῃ μετριοφροσύνῃ, ἥτις ἐπεκράτει ἐν τῷ φιλοσοφικῷ αὐτοῦ πνεύματι, μακρὰν πάσης τύρβης, μὴ ἐκτιμηθεὶς δέ, ὅσον ἔπρεπε ζῶν καὶ νεκρὸς ἐτιμήθη διὰ τῆς παγερᾶς ἀδιαφορίας τοῦ Ἑλλην. Δημοσίου, ὅπερ ἐν ἐξάλλῳ πλέον ἐνθουσιασμῷ συνείθισε νὰ παρακολουθῇ τοὺς θερινοὺς θριάμβους τοῦ πρώτου τυχόντος συνθέτου ἀνουσίου κωμειδυλλίου, ἢ νὰ στέφῃ ἐν ἐλαφρᾷ προθυμίᾳ τὴν κεφαλὴν τῶν ἐπιτηδείως ἀποσπώντων τοῦ θαυμασμοῦ του τὴν ἔκλαμπρον λάμψιν.

Γεννηθεὶς τῇ 16ῃ Μαρτίου 1824 ἐν Τεργέστῃ, ἔνθα οἱ γονεῖς αὐτοῦ εἶχον καταφύγει ἐκ Σμύρνης, ἕνεκεν τῆς Ἑλλην. Ἐπαναστάσεως, ἔγγονος τοῦ περικλεοῦς διδασκάλου τοῦ γένους *Κ. Κούμα*, ἰδιάζουσαν ἀρχῆθεν ἐπεδείξατο κλίσιν καὶ ἀφοσίωσιν πρὸς τὴν Ποίησιν καὶ τὴν Μουσικήν. Τὰς πρώτας μουσικὰς γνώσεις διδαχθεὶς ὑπὸ τοῦ ἀοιδίμου *Δ. Δηγενοῦς*, ἀπῆλθεν εἰς Παρισίους καὶ Βιέννην, ἔνθα φύσις ἐνόλῳ εὐγενὴς καὶ ποιητική, ἐπεδόθη ὁλοψύχως εἰς τὴν μελέτην τῆς Μουσικῆς, ἣν μετὰ λαμπρὰς σπουδὰς κατόπιν εὐδοκίμως ἐδίδαξε, πλεῖστα ἔργα Μουσικὰ δημοσιεύσας καὶ πλεῖστα ᾄσματα μελοποιήσας, δημοτικὰ ἔκτοτε καταστάντα. Ἐν Βιέννῃ τῷ 1844 ἐποιήσατο τὸ πρῶτον βῆμα διὰ τὴν εἰσαγωγὴν τῆς τετραφωνίας εἰς τὴν Ἐκκλ. μουσικήν, καταρτίσας δὲ χορόν, ὃν ἐδίδαξε τὰς ἰδίας αὐτοῦ ἐκκλ. μελῳδίας, διηύθυνε τοῦτον ἐπὶ ὁλόκληρον δεκαεπταετίαν. Ἐν τῇ ἐποχῇ ταύτῃ, προσκληθεὶς ὑπὸ τῶν ὁμογενῶν τῆς Ὀδησσοῦ εἰσήγαγε τὴν τετραφωνίαν τῷ 1861 εἰς τὴν αὐτόθι Ἑλλην. Ἐκκλησίαν, ἐνταῦθα δ' ἐλθὼν καὶ κληθεὶς εἰς τὴν διεύθυνσιν τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ χοροῦ τῶν Ἀνακτόρων τῷ 1870, πρῶτος εἰσήγαγε τὴν Ἐκκλ. τετραφωνίαν ἐν Ἑλλάδι. Ἀφιλοκερδῶς ἐργασθεὶς ὁ *Α. Καταχουζηνὸς* εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς Ἐκκλ. μουσικῆς καὶ διαπρέψας παρ' ἡμῖν ἐπὶ μουσικῇ μορφώσει, ἀφ' ὅτου συνέστη ἐν Ἀθήναις τὸ Ὠδεῖον διετέλεσεν ἐπὶ μακρὰ ἔτη ὁ ἀκούραστος αὐτοῦ Ἔφορος, ὁ πρῶτος ἀρωγός, ὁ πολυτιμώτερος εἰς τὰ πρῶτα αὐτοῦ βήματα προστάτης.

Ἐὰν ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ *Α. Καταχουζηνοῦ* ἡ ἀραιὰ χορεία τῶν ὀλιγίστων παρ' ἡμῖν ἐπιτυχῶς θεραπευόντων τὴν Μουσικὴν καὶ μετὰ στοργῆς ὑπὲρ αὐτῆς ἐργαζομένων, ἀπεστερήθη ἑνὸς τῶν ἀρχαιοτάτων καὶ δραστηριωτάτων αὐτῆς μελῶν, καὶ ὁ κόσμος τῶν Ἑλλην. Γραμμάτων ἀπώλεσεν ἐν ταὐτῷ χρησιμώτατον λόγιον καὶ δόκιμον ποιητήν, κατὰ διαφόρους καιροὺς δημοσιεύσαντα Συλλογὰς ποιημάτων μετ' αἰσθήματος πολλοῦ γεγραμμένων, μέχρι γήρατος δ' ἐν ἐνθουσιασμῷ συνεχίσαντα τὴν πολύτιμον αὐτοῦ ἐργασίαν, χάριν τῆς τρυφερᾶς ἰδίως ἡλικίας, ὑπὲρ ἧς γράφων ἐν καθαρᾷ καὶ χαριεστάτῃ γλώσσῃ, ἐγένετο ὁ κατ' ἐξοχὴν Ποιητὴς καὶ ὁ τελειωτὴς τῶν *Παιδικῶν Ἀσμάτων*. Ὁ *Α. Καταχουζηνὸς* ἔγραψε ποικίλας ἄλλας διατριβὰς καὶ εἰργάσθη ὑπὲρ τῆς διορθώσεως τῆς γραφο-

μένης γλώσσης, έτερα έργα έμμετρα λυρικά καὶ διηγηματικά, ἐδημοσίευσε δὲ τὰ *Ἐλεγεῖά του*, τὸν *Υἱὸν τοῦ Δημίου*, τὸν *Τειρεσίαν*, τὸ *Σοῦλι* καὶ τὸ *Ἐρωτικὸν Χαρτοφυλάκιον*, συλλογὴν αἰσθηματικῶν ποιηματίων, ἐν εἴδει ἡμερολογικῶν σημειώσεων ἐξελισσομένων, τὸ ἄριστον ἴσως τῶν ἔργων του, ὡραίους «*Μύθους*», κατέλιπε δὲ ἀνέκδοτα πλὴν ἄλλων τὴν *Ἁρμονικήν*, ἔργον πλείστου λόγου ἄξιον, μέλλον νὰ συντελέσῃ καὶ εἰς τὸν πλουτισμὸν τῆς Μουσικῆς ἡμῶν γλώσσης, ὡσαύτως δὲ καὶ δύο μελοδράματα, τὴν *Ἀρετοῦσαν* καὶ τοὺς *Ἀδελφοὺς Φόσκαρι*.

Ἡ *Ποικίλη Στοά*», ἧς τὰς σελίδας ἐξ ἰδίας ἐκτιμήσεως, τοσάκις ἐστόλισαν ὡραῖα Μουσικὰ ἔργα καὶ σειρὰ ἄλλων διατριβῶν τοῦ *Α. Κατακουζηνοῦ*, μετ' εὐγνώμονος αἰσθήματος δημοσιεύει εἰς τὸν παρόντα τόμον τὴν προσωπογραφίαν τοῦ ἀνδρός, χαραχθεῖσαν ἀτυχῶς ἐπὶ τῇ βάσει τῆς μόνης εὑρεθείσης παλαιᾶς φωτογραφίας, μετ' ἀνεκδότου ὡραίου μουσικοῦ συνθεματίου τοῦ Ἀνδρός. Εἴθε ἡ νεωτέρα γενεὰ νὰ μὴ λησμονήσῃ τὴν πρὸς τὸ συμπαθὲς ὄνομα τοῦ *Α. Κατακουζηνοῦ* ὀφειλομένην ἀγάπην, μετ' εὐλαβοῦς στοργῆς στέφουσα πάντοτε τὸν σεμνὸν τάφον τοῦ ἀγαπητοῦ μουσικοδιδασκάλου καὶ ποιητοῦ μὲ τὰ ὡραιότερα ἄνθη, ἀντὶ τῶν πνευματικῶν καὶ ἠθικῶν ἀνθέων, δι' ὧν ἐπὶ μακρὸν ἐμόχθησε, στολίζων τὸ πνεῦμα καὶ τὴν καρδίαν ἡμῶν. Ἀπέθανεν ἐν Ἀθήναις τὴν 1ην Ὀκτωβρίου 1892.

Δημήτριος Νότη Βότσαρης. Ἐξέχουσα φυσιογνωμία διὰ τὸν στρατὸν ἡμῶν καὶ προσωπικότης συγκεντροῦσα ἀναμνήσεις τοῦ παρελθόντος, υἱὸς τοῦ Νότη τοῦ Βότσαρη, ἀδελφοῦ τοῦ Κίτσου, ὅστις ἦτο πατὴρ τοῦ ἥρωος Μάρκου, οὗτινος τὸ ὄνομα ἠλεκτρίζει καὶ συγκινεῖ πᾶσαν ἑλληνικὴν καρδίαν. Οὐδεὶς λησμονεῖ τὸν θαλερὸν ἐκεῖνον καὶ εὐθυτενῆ στρατιώτην, τὸν ὡραῖον ἀληθῶς ἄνδρα κατὰ τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα, τὸν εὐσταλῆ ἀθλητήν, οὗ τὸν ἀδάμαστον χαρακτῆρα δὲν διηυλάκωσεν οὔτε τὸ γῆρας, οὐδὲ τῶν μακρῶν ἐτῶν οἱ πόνοι. Ὁπόσον περιφανὴς εἶναι ἡ ἐποχή, ἐν ᾗ ἐγεννήθη καὶ ἔδρασε, νεανίας Σουλιώτης, παρὰ τὸ πλευρὸν τοῦ πατρός του στρατηγοῦ *Ν. Βότσαρη*, σπεύδων ἐκεῖ, ὅπου τὸ θάρρος καὶ ἡ ἄλκιμος εὐτολμία, ἀφίνουσι παρασάγγας τὴν φρόνησιν καὶ τὴν σκέψιν. Χρόνοι ἔκλαμπροι, καθ' οὓς μεγάλαι καὶ ἱεραὶ ἰδέαι ἀνέπλατσον τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων, εἰς δὲ τὰ στήθη αὐτῶν διέλαμπεν ἀληθὴς ἀγάπη πρὸς τὴν πατρίδα, πίστις εἰς τὴν ἀληθῆ τάξιν, ἔρως πρὸς τὴν ἐλευθερίαν, μέγα ἐν τοῖς κινδύνοις θάρρος. Αἱ ἀρεταὶ αὗται περιβλέπτως διακρίνουσι τὴν ὅλην ζωὴν τοῦ *Δημ. Βότσαρη*, μαρτυρηθεῖσαι καὶ διαπιστωθεῖσαι δι' ἔργων βίου μακροτάτου καὶ διακεκριμένου.

Γεννηθεὶς ἐν τῷ πεφημισμένῳ Σουλίῳ τῷ 1808, τέσσαρα ἀκριβῶς ἔτη μετὰ τὴν ἀπροσδόκητον ἐπίθεσιν τοῦ τυράννου Ἀλῆ Πασᾶ κατὰ τῆς οἰκογενείας τῶν Βοτσαραίων, ἐγαλουχήθη καὶ ἀνετράφη κυριολεκτικῶς ἐκ παίδων ἀπὸ τὴν λάμψιν τῶν ὅπλων, δεκατετραετὴς δὲ περιβληθεὶς τὴν πολεμικὴν πανοπλίαν, κατὰ τὴν ἔκρηξιν τῆς μεγάλης ἡμῶν κατὰ τοῦ Ὀθωμανικοῦ ζυγοῦ ἐπαναστάσεως, εὑρέθη πλησίον τοῦ πατρός του, ὅπως φυλάσσεται ἐκ τῶν δολοφονικῶν ἐνεργειῶν τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ, μίσθια ὄργανα τοῦ ὁποίου εἶχον δολοφονήσει ἐν Κερκύρᾳ τὸν πρεσβύτερον ἀδελφὸν Γεώργιον. Οὕτω ὁ *Δ. Βότσαρης* παρακολουθῶν τοὺς μαχητὰς τοῦ πατρός του καὶ συναγωνιζόμενος, εἶδεν ἐκ τοῦ σύνεγγυς τὴν βοὴν τοῦ πολέμου καὶ εἰς πολλὰς μάλιστα περιστάσεις ἀνεπλήρωσεν αὐτὸν ἐν τῇ ἀρχη-

γίᾳ, καί τοι νεαρώτατος, διαδοχικῷ δικαιώματι κατὰ τὴν ἐπικρατοῦσαν συνήθειαν παρὰ τοῖς Σουλιώταις, ὅταν ἐκεῖνος ἀπουσίαζε μακρὰν τοῦ σώματός του. Ὑπέστη τὰς ἐνδόξους καὶ μαρτυρικὰς ταλαιπωρίας τῆς πολιορκίας τοῦ Μεσολογγίου, ἠγωνίσθη κατὰ τὴν ἡρωϊκὴν αὐτοῦ ἔξοδον, μετέσχεν ἐν γένει πάσης μάχης, καὶ δεκαεπταετής, τοῦ πατρός του παρακαθημένου εἰς τὴν ἐν Τροιζῆνι συνέλευσιν, ἀνέλαβεν αὐτὸς τὴν διοίκησιν τοῦ σώματος καὶ ὡς σωματάρχης διετέλεσεν ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Καραϊσκάκη.

Μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῶν πραγμάτων ὁ *Δ. Βότσαρης* εἰσῆλθεν εἰς τὸν τακτικὸν στρατόν, εἰς τὰς τάξεις τοῦ ὁποίου διεκρίθη ἐπίσης, ἐνεργὸν λαβὼν μέρος εἰς ἁπάσας τὰς ἐθνικὰς περιπετείας, καθ' ἃς ἡ φιλοπατρία του ἡμιλλᾶτο πρὸς τὴν ἐγνωσμένην γενναιότητα τῶν Σουλιωτῶν. Μετὰ τὴν ἔλευσιν τοῦ Βασιλέως Γεωργίου προσελήφθη ὡς ὑπασπιστὴς αὐτοῦ, ἡ δὲ πατρὶς ἐκτιμῶσα τὰς ἀρετάς του ἀνεβίβασεν αὐτὸν εἰς τὰ ἀνώτατα στρατιωτικὰ ἀξιώματα, ἀνέδειξε τῷ 1863 Ὑπουργὸν τῶν Στρατιωτικῶν, πολλάκις βουλευτὴν καὶ πληρεξούσιον κατὰ τὴν Β'. Ἐθνικὴν Συνέλευσιν. Φέρων τὸν βαθμὸν ἀντιστρατήγου καὶ τετιμημένος διὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ Μεγαλοσταύρου ἀπεβίωσεν ἐν Ἀθήναις τὴν 10ην Σεπτεμβρίου 1892.

Λάζαρος Δ. Βούλγαρης. Πάντοτε εἶναι σκληρὸν τοῦ θανάτου τὸ τραῦμα· ἀλλ' εἰσί τινες περιστάσεις, καθ'ἃς ἡ συμφορὰ ἀποβαίνει μυριάκις σκληροτέρα καὶ ὑπερτέρα τῶν ἀνθρωπίνων δυνάμεων. Ὅτε ὁ θάνατος ἐνεδρεύων ὡς δολοφόνος πλήττει τὸ θῦμα, ἀνύποπτον ἐν τῇ ἀκμῇ τῆς ζωῆς, ἐν τῇ ἀπολαύσει τῆς εὐδαιμονίας, ἐν τῇ δράσει τοῦ βίου, ὅτε ἡ παγερὰ χείρ του δὲν νεκρώνει μόνον μίαν ὕπαρξιν, ἀλλὰ διαχύνει πέριξ ἄληστον πένθος καὶ ἀπερίγραπτον ὀδύνην καὶ μεταβάλλει αὐθωρεὶ τὴν ἱλαρὰν ζωὴν εἰς φρικώδη Τάρταρον, τότε ἡ ἀνθρωπίνη ψυχὴ ἐξανίσταται δικαίως κατὰ τῆς ἀγριότητος τῆς εἱμαρμένης. Τοσοῦτον πικρὰ ἀπομένει ἡ ἐντύπωσις τοῦ θανάτου τοῦ *Λ. Βούλγαρη*, οὗ τὴν ζωὴν μοῖρα κακὴ ἐφθόνησε δυστυχῶς, καὶ ἀπαίσιον τέλος ἀπέκοψε ταχέως τὸν εὐέλπιδα δρόμον τοῦ χρησίμου βίου του. Δὲν τὸν ἔρριψε νεκρὸν ἀμέσως· τὸν κατέστησεν ὅμως ἀνίκανον νὰ συνεχίσῃ τὸ ἔργον αὐτοῦ, ἐπιῤῥίψασα πένθιμον πέπλον ἐπὶ τὸν οἶκόν του, πολὺ πρὶν ἢ τὸν θανατώσῃ, ἐπισκοτίσασα τὴν δρᾶσίν του πολὺ πρὶν ἢ κλείσῃ τοὺς ὀφθαλμούς του. Αἱ ἐπὶ τὴν χρησιμότητα τοῦ *Λ. Βούλγαρη* στηριχθεῖσαι λαμπραὶ ἐλπίδες εἶχον πρὸ πολλοῦ ἐξαφανισθῇ πλέον, καὶ τὰ ἀγαστὰ αὐτοῦ πλεονεκτήματα εἶχον βυθισθῇ εἰς ἀφάνειαν. Δὲν εἶχεν ἀπομείνει ἢ μόνη ἡ ἀναλαμπὴ τῆς ἐπ' αὐτὸν ἀντανακλώσης πατρικῆς δόξης, ἐπὶ προσώπου σχεδὸν νεκροῦ. Τοιαύτη ἡ κακότροπος τῆς μοίρας αὐτοῦ βούλησις.

Δευτερότοκος υἱὸς τοῦ ἀειμνήστου μεγάλου ὑδραίου καὶ πρωθυπουργοῦ τῆς Ἑλλάδος *Δ. Βούλγαρη*, ἐκ μητρὸς δ' ἔγγονος τοῦ Λαζάρου Κουντουριώτου ἐγεννήθη τῷ 1853, ἐνωρίτατα δὲ ἀφοσιωθεὶς εἰς τὸ πολιτικὸν στάδιον, μετὰ λαμπρὰς ἐν Εὐρώπῃ σπουδάς, προώριστο, πλήρη κατέχων τὴν συναίσθησιν τῶν πρὸς τὴν ἀνταναχλῶσαν ἐπ' αὐτὸν προγονικὴν αἴγλην ὑποχρεώσεων, ἵνα συνεχίσῃ τὴν μεγαλοπρεπῆ τῆς γενεᾶς του πολιτικὴν σταδιοδρομίαν ὑπὲρ τῆς πατρίδος. Εἰς τὸ πολιτικὸν στάδιον, τοῦ ὁποίου ἀπὸ τρυφερᾶς ἡλικίας ὁ *Λ. Βούλγαρης* εἶχε γνωρίσει τὴν φύσιν, ὅτε ὁ μεγαλόφρων πατήρ του ἐπάλαιε περὶ τὴν

διαχείρησιν τῶν κοινῶν, νεώτατος εἰσελθών, ἐξελέγη βουλευτής, δὲν ἐπρόφθασεν ὅμως νὰ καταδείξῃ τὰ ἐκ τῶν ὑπερηφάνων χαρακτηριστικῶν τοῦ ἐνδόξου γένους του καὶ ἐκ τῶν φυσικῶν αὐτοῦ ἀρετῶν χαρίσματα ἐν τῇ υἱοθετήσει πάσης φιλοπάτριδος ἀρχῆς, διότι ὁ θάνατος προώρως ἔφερεν αὐτὸν εἰς τὸν τάφον. Ἀγαπῶν τὴν πατρίδα κατ' εὐθὺν λόγον τῶν θυσιῶν καὶ ἀγώνων, οὓς ὑπὲρ αὐτῆς ὁ οἶκος αὐτοῦ κατέβαλεν, ἐμπνεόμενος ὑπὸ τοῦ ἠθικοῦ φρονήματος, τ' ὁποῖον ἀπὸ καταγωγῆς καὶ ἀνατροφῆς εἶχεν ἐνστερνισθῇ, ἀνὴρ ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν ἀγαθός, φιλόκαλος καὶ νοήμων, φύσις ἐν γένει καλλιτεχνικὴ καὶ ὑψηλόφρων ἐκαλεῖτο νὰ παράσχῃ τελεσφόρους ἐκδουλεύσεις καὶ νὰ διατρέξῃ ἀξιοζήλευτον στάδιον, ἂν μὴ μοιραῖον πεπρωμένον συνέτριβε τοσοῦτον θλιβερῶς τῆς ὡραίας ζωῆς του τὰς χρησίμους ἡμέρας.

Ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ πολυκλαύστου *Λ. Βούλγαρη* ἐπένθησεν εὐρὺς κύκλος ἐπιφανῶν οἰκογενειῶν, τῶν ἐξ ἀγχιστείας καὶ τῶν ἐκ κηδεστείας συγγενῶν αὐτοῦ, καθόσον ὁ ὑδραῖος εὐπατρίδης εἶχε νυμφευθῇ τὴν εὐγενεστάτην θυγατέρα τοῦ μακαρίτου *Καίσαρος Ῥώμα* διαγγελέως τοῦ βασιλέως Ὄθωνος κ. Ἀδριανήν. Ἐτελεύτησεν ἐν Παρισίοις τὴν 17ην Φεβρουαρίου 1893 ἐτάφη δ' ἐν Ἀθήναις ἐν τῷ οἰκογενειακῷ μνημείῳ τὴν 19ην Μαρτίου.

Θεόδωρος Ἐμμ. Ῥοδοκανάκης. Μία διαπρεπής, ἐν ἐθνικαῖς βιώσασα εὐεργεσίαις προσωπικότης ὁ *Θεόδωρος Ἐμμ. Ῥοδοκανάκης* ἐξέλιπε τὸν Ἰούλιον τοῦ 1893. Υἱὸς τοῦ Ἐμμ. Ῥοδοκανάκη, ἀνήκοντος εἰς τὴν εὐγενῆ πλειάδα τῶν Χίων *Ῥάλλη, Μαυρογορδάτου, Σκυλίτση, Πετροκοκκίνου* καὶ τόσων ἄλλων, οἵτινες φεύγοντες τὴν σφαγὴν κατὰ τὴν καταστροφὴν τῆς πατρίδος των, ἀπεκατέστησαν εἰς τὰ διάφορα κέντρα τῆς Εὐρώπης, ἔνθα διὰ τῆς ἐντίμου καὶ νοήμονος ἐργασίας των ἀπέκτησαν ἐν τῷ ἐμπορίῳ, οὐ μόνον περιουσίας σπουδαίας, ἀλλὰ καὶ ἀνύψωσαν ἐν Εὐρώπῃ τὸ Ἐθνικὸν ὄνομα. Ὁ *Θ. Ῥοδοκανάκης* πεπροικισμένος ὑπὸ εὐφυΐας πολλῆς, τυχὼν δὲ παιδεύσεως ἀναλόγου, ἀνύψωσε τὴν ἐμπορικὴν καὶ τραπεζιτικὴν ὑπόληψιν τοῦ πατρικοῦ του ἐν Μασσαλίᾳ οἴκου εἰς περιωπὴν περίβλεπτον καὶ διακεκριμένην. Διὰ τῆς ὑψίστης ἐπιρροῆς, ἣν ὡς ἐκ τῆς θέσεώς του ἐν τῇ ξένῃ ἔχαιρε, ποικίλας καὶ σπουδαιοτάτας ὑπηρεσίας προσέφερεν εἰς τὸ Ἑλλ. Ἐμπόριον καὶ τὴν Ναυτιλίαν, πλεῖστοι δὲ ἔμποροι καὶ ναυτικοὶ τῇ προθύμῳ ἀρωγῇ του ἵδρυσαν ἐμπορικοὺς οἴκους καὶ διέπρεψαν ἐν τῇ ναυτιλίᾳ, εὐλογοῦντες τὸ ὄνομα τοῦ εὐεργέτου των. Γενναῖος πρὸς πάντας ὁ *Θ. Ῥοδοκανάκης*, ἦτον ὁ φυσικὸς προστάτης πάντων τῶν ἐν Μασσαλίᾳ καταφευγόντων καὶ ἐχόντων ἀνάγκην βοηθείας Ἑλλήνων, Πρόεδρος δὲ διατελῶν τοῦ Ἑλληνικοῦ Συλλόγου Μασσαλίας ὑπῆρξε τὸ κέντρον τῆς αὐτόθι κοινότητος, ἀείποτε πρωταγωνιστῶν εἰς πᾶσαν περίστασιν Ἐθνικῆς ἀνάγκης ἢ εἰς ἐνίσχυσιν καὶ εὐόδωσιν παντὸς φιλανθρωπικοῦ σκοποῦ. Οὕτω εἰς τὴν ατομικὴν ἐπιχορήγησιν τοῦ *Θ. Ῥοδοκανάκη* ὀφείλονται ἡ σύστασις καὶ συντήρησις τῆς ἐν Καισαρείᾳ φερωνύμου «Ῥοδοκανακείου Ἱερατικῆς Σχολῆς», ἥτις μετὰ τὴν Μεγάλην ἐν Κων/πόλει τοῦ Γένους Σχολὴν ἐκπέμπει τοὺς λειτουργοὺς τοῦ Ὑψίστου κήρυκας διαπρυσίους τοῦ ἑλληνισμοῦ καὶ τῆς Ὀρθοδοξίας ἀνὰ τὰς ὑποδούλους ἐπαρχίας· ἡ σύστασις καὶ συντήρησις τῆς ἐν Μάκρῃ τῆς Θράκης «Ῥοδοκανακείου Σχολῆς τῶν ἀρρένων» ὡς καὶ τῆς τῶν θηλέων. Ὁ *Θ. Ῥοδοκανάκης* ἐν ταὐτῷ

συγκαταλέγεται μεταξὺ τῶν εὐεργετῶν τῆς ἰδιαιτέρας πατρίδος του Χίου, δι' ἅπαντα τὰ ἐν αὐτῇ ἀγαθοεργὰ καθιδρύματα, ὡς καὶ τῆς ἐν Μασσαλίᾳ Ἑλλ. Ἐκκλησίας καὶ τῶν ἄλλων φιλανθρωπικῶν καταστημάτων τῆς Εὐρωπαϊκῆς ταύτης **Μεγαλοπόλεως**, ἔνθα ἀπὸ τῆς καταστροφῆς τῆς πολυπαθοῦς Χίου, εὗρεν ὁ ἀείμνηστος ἀνὴρ ἄσυλον καὶ διὰ τῆς ἐντίμου ἐργασίας του κατέκτησε παρ' ἁπάσῃ τῇ ἐκεῖ κοινωνίᾳ ἐπίζηλον θέσιν.

Ἀλλὰ καὶ μετὰ θάνατον ἐκ τῆς διαθήκης αὐτοῦ ἀνεφάνη ὁ *Θεόδωρος Ῥοδοκανάκης* οἷος ὑπῆρξεν ἐν τῇ ζωῇ ὁ εὐγενὴς καὶ γενναῖος φιλάνθρωπος ἀνήρ. Δὲν ἐλησμόνησε τὰ ἀγαθοεργὰ καταστήματα τῆς Πατρίδος του Χίου, τῆς κοιτίδος τῆς οἰκογενείας Ῥοδοκανάκη, τὰ διάφορα ἄσυλα καὶ φιλανθρωπικὰ ἱδρύματα τῆς Μασσαλίας, ὡς ἄριστος δὲ πατριώτης καὶ γνήσιος Ἕλλην, φλεγόμενος ὑπὸ τοῦ διακαοῦς πόθου νὰ ἴδῃ ἀνυψουμένην καὶ προοδεύουσαν τὴν πρωτεύουσαν τῆς ἐλευθέρας Ἑλλάδος, δὲν παρεῖδε τὰς Ἀθήνας, εἰς τοὺς κόλπους τῶν ὁποίων ἐνεπιστεύθη μίαν τῶν δύο θυγατέρων του τὴν διαπρεπῆ παρ' ἡμῖν δέσποιναν κ. Ἰσαβέλλαν Ἀλ. Σχουζέ. Διὰ σειρᾶς γενναίων χορηγημάτων καὶ πρὸς τὰ ἐνταῦθα φιλανθρωπικὰ καθιδρύματα, πρὸς ἃ αἱ διακεκριμέναι καὶ εὐγενεῖς τοῦ μεγάλου εὐεργέτου θυγατέρες κ. κ. Φανὴ Π. Ζαρίφη καὶ Ἰσαβέλλα Ἀ. Σχουζὲ κατὰ τὴν ὑστάτην ἐντολὴν τοῦ πολυφιλήτου πατρός των διέθηκαν σπουδαίας συνδρομάς, ὁ ἀείμνηστος *Θεόδωρος Ἐμ. Ῥοδοκανάκης*, συνέδεσε τὸ ἐπιφανὲς αὐτοῦ ὄνομα μετὰ τῆς εὐγνωμοσύνης παντὸς Ἕλληνος.

Γεράσιμος Κόκκινος. Διὰ τοῦ θανάτου τοῦ ἀνδρὸς τούτου ἴσως ἀπεσβέσθη τελείως ἡ μεγάλη ἐκείνη γενεὰ τῶν προμάχων τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἀγῶνος, ἡ δημιουργήσασα μίαν περίδοξον πατρίδα, ἓν μέγα ὄνειρον, μίαν θερμοτάτην φιλοπατρίαν. Αἱ ἡμέραι τοῦ βίου πίπτουσιν ὡς τῆς ψάμμου οἱ κόκκοι, ἡ μία κατόπιν τῆς ἄλλης, συμπαρασύρουσαι τὴν πολεμικὴν ἀρετὴν καὶ τὴν ἄκραν ἀφοσίωσιν ὑπὲρ τῆς πατρίδος τῶν μεγαλοσχήμων ἐκείνων τύπων, τοὺς ὁποίους ἡ δεξιὰ τοῦ ὑψίστου εἶχεν ἀναστήσει ἐν ἡμῖν, ὅπως χρησιμεύσωσιν ὡς παραμύθημα τῶν πικρῶν τῆς δουλείας ἡμερῶν καὶ ὡς ἔμψυχον παράδειγμα διὰ τὰς νεωτέρας γενεάς, αἵτινες ἐκλήθησαν, ἵνα συμπληρώσωσι τὸ μέγα ἔργον, ὅπερ μετὰ τόλμης ἴσης πρὸς τὴν ἡρωϊκὴν αὐτῶν καρτερίαν ἠναγκάσθησαν ἐκεῖνοι δι' ἐκβάσεως ἐνδεεστέρας πρὸς τὴν ἔκτασιν τῆς πανελληνίου αὐτῶν ἐπιβολῆς καὶ προαιρέσεως νὰ καταλίπωσιν. Ἐν τούτοις ὅσον καὶ ἂν ἐξαφανίζωνται ὁσημέραι ἐν τῷ στροβίλῳ τοῦ χρόνου τὰ ἐπίγεια ἴχνη τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ὅσον καὶ ἂν ἡ χεὶρ τοῦ θανάτου θραύει τὴν σειρὰν τῶν μεγάλων ἐκείνων τύπων, κεραΐζουσα μετ' ἀδυσωπήτου ἐπιμονῆς τὰ ἔμψυχα ἐκεῖνα παραδείγματα τῆς πατριωτικῆς μεγαλοπραγμοσύνης, τὸ κλέος τῶν ἐποχῶν καθ' ἃς ἔδρασαν οἱ ἄνδρες ἐκεῖνοι, θὰ παραμένῃ αἰωνίως ἄφθιτον, πάντοτε δὲ οἱ νεώτεροι θ' ἀντλῶσιν ἐκ τοῦ παραδείγματος τῶν μεγάλων αὐτῶν ψυχῶν καὶ νέας μεγάλας ἐλπίδας, νέους πόθους, νέας προσδοκίας καὶ ὄνειρα.

Τῆς ἐποχῆς ἐκείνης τέκνον ὑπῆρξεν ὁ *Γεράσιμος Κόκκινος* γεννηθεὶς ἐν Ἀργοστολίῳ τὴν 18ην Ἰανουαρίου 1805 καταγόμενος δ' ἐξ ἀρχαίας οἰκογενείας, ἧς ἡ ἱστορία ἀνέρχεται μέχρι τῆς ἁλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Δύο ἀδελφοὶ αὐτοῦ Γεώργιος καὶ Λέων Κόκκινος μετὰ τῶν οἰκογενειῶν αὐτῶν

καὶ πολλῶν ἀκολούθων καὶ ὑπηρετῶν, μετὰ τὴν πτῶσιν τῆς Κ/πόλεως ἀπῆλθον ἐκεῖθεν, ὡς καὶ ἄλλαι πολλαὶ οἰκογένειαι, καὶ ἔφθασαν εἰς Κεφαλληνίαν, ἔνθα ἐνεκατέστησαν εἰς τὸ Φρούριον (Κάστρο) τοῦ Ἀργοστολίου, ὅπερ καὶ ὀχύρωσαν καὶ ἐντὸς αὐτοῦ ᾠκοδόμησαν οἰκίας, ὧν τὰ ἐρείπια φαίνονται εἰσέτι. Ὁ τελευταῖος ἀπόγονος τοῦ οἴκου τούτου ἦτον ὁ Νικόλαος Γερασίμου Κόκκινος, ὅστις καὶ ὑπῆρξεν ἐπίτιμος ἀξιωματικὸς τῆς Ῥωσσίας, ὡς εὐγενής, καθ' ἣν ἐποχὴν ἡ Ῥωσσία ἐδέσποζε τῆς Κεφαλληνίας.

Οὗτος ἔσχε τρεῖς υἱούς, ὧν οἱ μὲν δύο πρεσβύτεροι σπουδάσαντες τὴν Νομικὴν ἐν Ἰταλίᾳ ἐβίωσαν καὶ ἀπέθανον ὡς δικηγόροι ἐν Κεφαλληνίᾳ, ὁ δὲ νεώτερος Γεράσιμος ἔφυγε κρύφα δεκαεξαετὴς μόλις, λαβὼν ἐπὶ ἄλλῃ προφάσει χρήματα παρὰ τῆς μητρὸς αὐτοῦ καὶ κατῆλθεν εἰς τὸν ἱερὸν ἀγῶνα.

Κατὰ τὰ ἐπίσημα πιστοποιητικὰ τοῦ στρατηγοῦ Τζούρτζ καὶ τῶν ἀνωτέρων ἀξιωματικῶν Γερασίμου Φωκᾶ Εὐμορφοπούλου καὶ Βλαχοπούλου, ὑπηρέτησε καθ' ὅλον σχεδὸν τὸν ἀγῶνα ὡς διοικητὴς ἑκατοστύος ἀνδρῶν, μετὰ τὸ τέλος τοῦ ὁποίου εἰσῆλθεν εἰς τὴν στρατιωτικὴν σχολήν, ἐξ ἧς ἐξῆλθε καὶ κατετάχθη ὡς δεκανεὺς τοῦ ἱππικοῦ τῷ 1829 (1η Ἀπριλίου) προαχθεὶς ἐντὸς ὀλίγων μηνῶν εἰς λοχίαν καὶ ἐπιλοχίαν καὶ τῇ 7 Ἰανουαρίου 1830 εἰς ἀνθυπασπιστήν, τῇ 15 Νοεμβρίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους εἰς ἀνθυπολοχαγὸν καὶ τῇ 20 Μαΐου 1834 εἰς ὑπολοχαγὸν παρὰ τοῦ ἰδίου Ὄθωνος κατὰ τὴν ἐπιθεώρησιν. Προυβιβάσθη ἴλαρχος τῇ 17 Μαρτίου 1845, μοίραρχος (ταγματάρχης) τῇ 10 Ἰουλίου 1856· ἀντισυνταγματάρχης τῇ 14 Ἀπριλίου 1873 καὶ ἀπεστρατεύθη ὡς συνταγματάρχης τῇ 10 Μαΐου 1877. Διετέλεσε πληρεξούσιος καὶ βουλευτὴς ἐκ Σάμης εἰς τὴν βουλὴν τοῦ 1873. Ἔφερε τὸ ἀριστεῖον τοῦ ἀγῶνος, τὸ ἀργυροῦν παράσημον τοῦ Σωτῆρος ἀπονεμηθὲν αὐτῷ τῷ 1845 καὶ τὸ χρυσοῦν ἐσχάτως. Ἀπεβίωσεν ἐν Ἀθήναις τὴν 29ην Ἰουλίου 1893.

Δημήτριος Ῥακτιβάν. Ἂν ἡ γενναιότης καὶ ἡ μεγαλοφυΐα ἔχουσι δικαιώματα ἐπὶ τοῦ ἡμετέρου θαυμασμοῦ, ἡ ἀρετὴ καὶ ἡ εὐσέβεια ὁμολογουμένως τὰ αὐτὰ κέκτηνται δικαιώματα, τούτων δ' ἡ παραγνώρισις βεβαίως ἤθελεν ἀποτελέσει οὐχὶ ἔπαινον εἰς ἔγκριτον κατὰ τὰ ἄλλα κοινωνίαν καὶ ὑποβιβάσῃ αὐτὴν ἐν τῇ ἠθικῇ καταπτώσει. Ἡ πατρὶς ἡμῶν ἀναγεννωμένη, ὁσημέραι λαμβάνουσα τὴν ἱερὰν συνείδησιν τῆς Παλιγγενεσίας ἐν τῷ λουτρῷ τῆς ἐθνικῆς καθάρσεως, ᾐσθάνετο ὅτι εἶχεν ἀνάγκην καὶ ἄλλων ὀργάνων τῆς κοινωνικῆς καὶ διαμορφωτικῆς αὐτῆς ἀποκαταστάσεως. Τοὺς ἄνδρας τῶν μαχῶν ἔπρεπε μετ' ὀλίγον νὰ διαδεχθῶσιν ἐν τῇ Ἐθνικῇ ἐργασίᾳ ἄλλης φύσεως ἄνδρες, εἰρηνικῆς ἐργασίας ἀπόστολοι καὶ ἐκτελεσταί. Ἐν τῷ κύκλῳ τῶν τοιούτων ἐντίμων καὶ πεφωτισμένων ἀνδρῶν τῆς νέας χρηστοτάτης δράσεως καταλέγεται ὁ τὴν 4ην Φεβρουαρίου τοῦ 1893 προπεμφθεὶς εἰς τὸν τάφον ὑπὸ τῆς Ἀθηναϊκῆς Κοινωνίας ἐξαίρετος ἡμῶν συμπολίτης καὶ πολύτιμος πατριώτης *Δημήτριος Ῥακτιβάν*. Καταγόμενος ἐκ Βεῤῥοίας τῆς Μακεδονίας ἐγεννήθη ἐν Κωνσταντινουπόλει τὴν 2αν Ἀπριλίου 1827. Τύπος ἰδανικῆς τιμιότητος καὶ σωφροσύνης, πιστὴ ἀντανάκλασις ὑπερόχου καὶ διαυγεστάτης ἐμπορικῆς διανοίας, χαρακτὴρ σοβαρὸς καὶ ψυχὴ φιλελεήμων, ὑπῆρξεν ἀληθῶς ὁ εὐγενέστερος καὶ ἄγνωστος προστάτης τῶν ἐνδεῶν, διότι ἀκριβῶς τὴν ἀγαθοεργίαν, τὸ λαμπρότερον τοῦτο κεφάλαιον

τῆς εὐγενοῦς καὶ χρησιμωτάτης αὐτοῦ ζωῆς ὁ *Δημήτριος Ῥακτιβάν*, ἤσκησε πάντοτε ἀθορύβως, καθόσον ἐν τῇ καρδίᾳ του ἡ ῥοπὴ τῆς εὐεργεσίας δὲν ἦτο ἔμπνευσις ἐγωϊστικῆς φιλοπατρίας, ἀλλ' αἴσθημα ἀκράτου πατριωτισμοῦ, ἀληθοῦς χριστιανικῆς φιλανθρωπίας, ἀποστεργούσης πᾶσαν φυλετικὴν ἢ θρησκευτικὴν διάκρισιν καὶ διδασκούσης τὴν πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπην. Ὑπόδειγμα ἀληθοῦς χριστιανοῦ καὶ φιλανθρώπου ἀνδρός, ὁ *Δημήτριος Ῥακτιβάν*, ἰδιάζουσαν τρέφων στοργὴν πρὸς τὴν ἰδίαν αὐτοῦ πατρίδα Μακεδονίαν, πάντοτε γενναίως ὑπεστήριξε πᾶσαν ὑπὲρ αὐτῆς ἰδέαν καὶ πολυτίμως συνετέλεσεν εἰς τὴν ἐν τῇ Βερροίᾳ τῆς Μακεδονίας ἵδρυσιν Ἑλλην. σχολείων, ὑπὲρ ὧν οὐχὶ ἅπαξ διέθεσε γενναίας συνδρομάς. Ὁ *Δημήτριος Ῥακτιβὰν* διετήρησε μέχρι τελευταίας στιγμῆς ἀμώμητον τὴν μεγίστην ἐκείνην κοινωνικὴν ἁπλότητα καὶ μετριοφροσύνην, τὴν διακρίνουσαν πάντα φιλοδίκαιον πολίτην, πλήρης δ' ἑλληνοπρεπῶν αἰσθημάτων, ἔφερεν ἀνυπόκριτον εὐσέβειαν, ἀφθόνως διαθέτων ὑπὲρ τῶν πασχόντων, σωφρόνως δὲ διὰ τῶν τρόπων καὶ τῶν αἰσθημάτων του προστατεύων πᾶσαν χρήσιμον ὕπαρξιν. Πάντοτε ἐντεῦθεν ὑπὸ τοιούτων ἠθικῶν ἀρχῶν κατεχόμενος ὁ *Δ. Ῥακτιβάν*, ἄνευ διαστολῆς καταγωγῆς ἢ θρησκείας προθύμως παρέσχε τοῖς δεομένοις ἀντιλήψεως καὶ ἡ εὐμετάδοτος καὶ λυσίπονος αὐτοῦ χεὶρ μετέδωκε τὴν ἀπὸ τῶν ἀναγκῶν καὶ τῆς στενοχωρίας λύτρωσιν, πολυτίμως ἐνισχύουσα πᾶν κοινωφελὲς καὶ θεάρεστον ἔργον ἢ ἐγείρουσα διὰ τῆς γενναίας ἀρωγῆς της ἐκ τῆς πενίας πληθὺν ἀναξιοπασχουσῶν οἰκογενειῶν.

Ὁ *Δημήτριος Ῥακτιβὰν* ἀπήλαυσεν ἀμερίστου τοῦ σεβασμοῦ καὶ τῆς ἐκτιμήσεως τῆς παρ' ἡμῖν Κοινωνίας, ηὐτύχησε δὲ νὰ μεταδώσῃ εἰς τὰ σπλάγχνα ἐξαιρέτων τέκνων πᾶν σπέρμα εὐεργεσίας, διαμορφώσας ἀρίστην καὶ λαμπρὰν οἰκογένειαν.

Γεώργιος Τσιμάρας. Γόνος τῆς ἐγκρίτου καὶ ἀρχαιοτάτης ἐκ Κεφαλληνίας φερωνύμου οἰκογενείας ὁ ἀποθανὼν περὶ τὰ τέλη τοῦ Αὐγούστου 1893 εἰς Βάδην τῆς Αὐστρίας, ἔνθα εἶχε μεταβῆ εἰς ἀποκατάστασιν τῆς τελευταῖον κλονισθείσης ὑγείας αὐτοῦ *Γ. Τσιμάρας*, ὑπῆρξεν εἷς τῶν διαπρεπεστέρων νομικῶν, ἐξόχως ἀναδειχθείς, ὁπουδήποτε ἐξήσκησε τὸ ἐπάγγελμα αὐτοῦ. Ἐνωρίτατα μετὰ τὴν περαίωσιν τῶν ἐν Κερκύρᾳ ἐγκυκλοπαιδικῶν σπουδῶν του μετέβη εἰς Εὐρώπην πρὸς μείζονα ἐπιστημονικὴν παίδευσιν, ἐξ ἧς ἐπανελθὼν ἄριστα κατηρτισμένος καὶ κάτοχος πολλῶν Εὐρωπαϊκῶν γλωσσῶν καὶ ἐγκυκλοπαιδικῶν γνώσεων εἰς τὴν ἰδιαιτέραν πατρίδα του, νεαρώτατος ἔτι ἐξήσκησε μετὰ μοναδικῆς ἐπιτυχίας τὴν ἐπιστήμην αὐτοῦ. Ἐν τῇ ἐποχῇ ἐκείνῃ ἡ ἱκανότης καὶ ἡ ἐν γένει ἀξία τοῦ *Γ. Τσιμάρα* ἐπαξίως ἐξετιμήθησαν, ἐφ' ᾧ καὶ τῷ προσεφέρθησαν ἐπίζηλοι δικαστικαὶ θέσεις, ἃς ὅμως ἀπεποιήθη, προτιμήσας νὰ ἐξυπηρετῇ ὡς δικηγόρος μᾶλλον τὰ συμφέροντα τῶν συμπατριωτῶν του. Ἐκ Κεφαλληνίας ἀπῆλθεν εἰς Βουκουρέστιον τῆς Ῥουμανίας, ἔνθα ἡ ἐπιστημονικὴ μόρφωσίς του εὗρεν εὐρὺ στάδιον διακρίσεως καὶ ἐξεχούσης θέσεως ἐν τῇ χορείᾳ τῶν διαπρεπεστέρων ἐπιστημόνων. Καὶ αὐτόθι πολλάκις τῷ *Γ. Τσιμάρᾳ* ἕνεκεν ἰδιαζούσης ἐκτιμήσεως τῶν σπανίων προσόντων, ἅτινα ἐκόσμουν τὸν ἄνδρα, τῷ προσηνέχθησαν δημόσια ὑψηλὰ ἀξιώματα καὶ θέσεις ἐπίσημοι, ἃς ὅμως καὶ πάλιν παρέβλεψε, μὴ στέργων νὰ στερηθῇ τῆς Ἑλληνικῆς ὑπηκοότητος. Ὅ,τι κυρίως πλὴν τῆς πολυμαθείας καὶ ποικίλης παι-

δείας ἐλάμπρυνε τὴν ἐπιστημονικὴν δρᾶσιν καὶ ἀνάδειξιν τοῦ *Γ. Τσιμάρα* ὑπῆρξεν ἡ ἀληθὴς αὐτοῦ ῥητορικὴ δεξιότης καὶ εὐφράδεια, ἡ φυσικὴ ἑτοιμότης, ἣν πάντοτε ἐξῆρεν ὁ θαυμασμὸς καὶ ἡ ἀναγνώρισις ἐκ μέρους σπουδαιοτάτων ἀνδρῶν, ἐξαιρέτως τιμώντων τὸν διαπρεπῆ ἐπιστήμονα. Ὁ *Γ. Τσιμάρας* πλὴν τῶν ἐπιστημονικῶν τούτων προσόντων, διεκρίθη διὰ τὴν ἀγαθότητά του, τὴν μεγάλην φιλανθρωπίαν, ὑπῆρξεν δ' ἀληθῶς ὁ εὐγενέστερος καὶ είλικρινέστερος σύμβουλος, ὁ ἀφιλοκερδὴς ἐπιστήμων καὶ προστάτης τῶν ἐν Ῥουμανίᾳ παρεπιδημούντων ἐνδεῶν Ἑλλήνων. Κατὰ τὴν ἐν Ῥουμανίᾳ διαμονήν του ἐνυμφεύθη τὴν πλουσιωτάτην καὶ περίβλεπτον κόρην τοῦ μεγάλου στρατηγοῦ Μπέλς, ἐγκρίτου καὶ τὰ πρῶτα φερούσης οἰκογενείας τῆς Μολδαυΐας. Ὁ *Γ. Τσιμάρας* μηδέποτε ἐλησμόνησε τὴν φιλτάτην αὐτοῦ πατρίδα, οὐδὲ παρεῖδε τὴν γενέτειραν αὐτοῦ, καίτοι μακροχρόνιος διατριβὴ εἰς τὴν ξένην, καὶ δεσμοὶ ἰσχυροὶ συνέδεσαν αὐτὸν πρὸς τὴν χώραν ἐκείνην, ἐκπνέων δὲ ὡς υστάτην ἐντολὴν κατέλιπε τὴν ταφήν του ἐν τῇ γῇ ἐκείνῃ, ἐξ ἧς ἐπὶ μακρὰ ἔτη τὸν εἶχεν ἀπομακρύνει τὸ ἐν Ῥουμαμανίᾳ λαμπρὸν αὐτοῦ στάδιον, πλὴν ἀτυχῶς ἰσχυραὶ δυσχέρειαι δὲν ἐπέτρεψαν, ἵνα ἐκπληρωθῇ ὁ ὕστατος οὗτος πόθος τοῦ εὐγενοῦς καὶ διακεκριμένου Ἀνδρός.

Διομήδης Πολυχρονιάδης. Ἡ πόλις τοῦ Αἰγίου πανδήμως ἐκήδευε τὴν 23ην Νοεμβρίου τοῦ 1893 τὸν δημοφιλέστατον πολιτευτήν, ἔγκριτον πολίτην καὶ εὐεργετικώτατον ἄνδρα *Διομήδην Πολυχρονιάδην*. Ἐν τῷ ἀπερίττῳ βίῳ του δὲν ἐξυμνοῦνται ὑπηρεσίαι ἐξόχου πολιτικοῦ ἀνδρός, οὐδὲ τὰ κατορθώματα ἱεροῦ τινος λειψάνου τῆς γενεᾶς ἐκείνης, ἥτις μόνην κληρονομίαν κατέλιπεν ἡμῖν τὴν ἔνδοξόν της ἱστορίαν, μεγάλως ὅμως τιμᾶται ἡ ζωὴ ἀληθοῦς ἀθλητοῦ ἐν τῷ πολυμόχθῳ τῆς ἐργασίας σταδίῳ, ἀκεραίαν πάντοτε τηρήσαντος τὴν τιμὴν τοῦ χαρακτῆρος, ἀνδρὸς φιλανθρώπου καὶ χρησίμου, καὶ ἐκτὸς τῶν πολιτικῶν πραγμάτων εὑρισκομένου, παρασχόντος ὅμως ἀείποτε προθύμως τὴν συνδρομὴν αὐτοῦ τῇ πολιτείᾳ, μηδόλως δὲ πειραθέντος νὰ ἐκμεταλλευθῇ αὐτήν. Ὁ βίος τοῦ *Δ. Πολυχρονιάδη* παρέχει ἀληθῶς ἕνα τῶν σπανιωτέρων τύπων παρὰ τοῖς Ἕλλησιν, ἐξ ἐκείνων ὧν ἰδίως ἡ προοδευτικὴ τάσις καὶ ὁ ἄσβεστος ζῆλος πρωτοστατοῦσιν ὑπερόχως ἐν τῇ διαμορφωτικῇ τῶν κοινωνιῶν προόδῳ καὶ τῇ θετικῇ τῆς βιοποριστικῆς αὐτῶν ἀνελίξει, ἄνδρα συνδέσαντα τὸ ὄνομά του μετὰ τῆς ἐν γένει κυρίως εὐημερίας καὶ προόδου τῆς πόλεως τοῦ Αἰγίου. Ἐὰν ὄντως ἀληθεύῃ ὅτι ἀγὼν ἐν τῷ βίῳ εἶναι ἡ πολιτικὴ εὐστάθεια, τὸ καθῆκον, ἡ θυσία τῆς ἐφημέρου τέρψεως ἐκ δημοκοπικῆς ἐπιτυχίας, ἡ ἀπαρέγκλιτος ἀφοσίωσις εἰς τὰ συμφέροντα τὰ ἀληθῆ τῶν συμπολιτῶν καὶ ὅταν αὕτη ὑπὸ τῆς πλάνης παραγνωρίζεται, ἐὰν ἦνε ἀγὼν ἐν τῇ ζωῇ ἡ ἀκριβὴς ἐπιτέλεσις τῆς ἀρετῆς μετὰ τῆς θερμοτέρας ἀντιστρατεύσεως εἰς ῥεύματα τείνοντα νὰ ἐκριζώσωσι βαθείας ἐπ' αὐτὴν πεποιθήσεις, καὶ ἐὰν εἰς τὸν ἀγῶνα τοῦτον, τὸν ἐξόχως εὐγενῆ, μόνον ἀγαθαὶ ψυχαὶ καὶ ἀληθεῖς χαρακτῆρες, θετικοὶ παράγοντες τῆς προόδου καὶ ἀναπτύξεως ἀναφαίνονται καὶ ὑφίστανται, ὁ δὲ θάνατός των στερεοτυπῇ τὴν ἀλήθειαν ὑφ' ἣν ἡ εὐεργετική των ζωὴ μυρίους πόνους καὶ ἠθικὰς ἀλγηδόνας ὑπέστη, ἀλλὰ καταλίπει ζωηρὸν τὸ *καλὸν παράδειγμα* τοῖς φιλοῦσι τὰς ὡραίας ταύτας ἀρχὰς πολίταις, ἀληθὴς τοιοῦτος εὐγενὴς καὶ προοδευτικώτατος ἀνὴρ ἀνεφάνη ὁ *Διομήδης Πολυχρονιάδης*. Ἐνόλῳ ἤσκησεν ἀκέραιον καὶ ἀνεπίληπτον πολιτικὸν

βίον, εγένετο τύπος και υπογραμμός χριστιανού πολίτου, χρηστού Ἀνδρός, αμέμπτου δημοτικού άρχοντος.

Δημοσιεύομεν κατωτέρω τον αισθηματικώτατον λόγον του εν Αιγίῳ αξιοτίμου ιατρού και φίλου της «Ποικίλης Στοάς» κ. Α. Σπηλιοπούλου, δι' ου πιστώς σκιαγραφείται ο βίος του *Δ. Πολυχρονιάδη*, αρμοδιώτερον δε ιστορούνται αι φιλοπόλιδες και φιλάνθρωποι πράξεις του ανδρός και τα έργα αυτού ως πολιτευτού και δημοτικού λειτουργού.

ΕΠΙΚΗΔΕΙΟΣ ΑΠΟΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΣ

ΕΙΣ

ΔΙΟΜΗΔΗΝ ΠΟΛΥΧΡΟΝΙΑΔΗΝ

Ἐκφωνηθεὶς ἐν τῷ Μητροπολιτικῷ ναῷ τοῦ Αἰγίου τὴν 23ην Νοεμβρίου 1892 κατ' ἐντολὴν τοῦ Δημοτικοῦ Συμβουλίου

ΥΠΟ

ΑΝΔΡΕΟΥ Κ. ΣΠΗΛΙΟΠΟΥΛΟΥ

Ούτε η ψυχική ταραχή, εις ην ευρίσκομαι την στιγμήν ταύτην, ούτε το επίσημον του νεκρού τούτου μοι επιτρέπουσι να ομιλήσω ως έπρεπεν, εις προσφιλή φίλον, έγκριτον συμπολίτην, σπουδαίον του τόπου και της επαρχίας πολιτευτήν, όν εν πένθει και μετά δακρύων ούτως άπασα η πόλις του Αιγίου προπέμπει εις τον τάφον, τον *Διομήδην Πολυχρονιάδην*.

Ήθελον αρνηθή να παραστώ ενώπιον υμών, εάν δεν εκρατυνόμην υπό της πίστεως, ότι επιτελώ καθήκον επιβαλλόμενον εμοί, ως φίλον και πολλάκις μετ' αυτού συνεργασθέντα εν τη πολιτική παλαίστρα, μη αφίνων να καταβή εις τον τάφον, πριν ή ρίψω ολίγα άνθη επί της σορού της μνήμης ανδρός, τον οποίον μετά τόσης μεγαλοπρεπείας η πόλις του Αιγίου κηδεύει σήμερον.

Ήθελον αρνηθή, επαναλαμβάνω, να παραστώ ενώπιον υμών, αλλ' υπείκων εις την απόφασιν του δημοτικού συμβουλίου, ούτινος μέλος τυγχάνω, έρχομαι εξ ονόματος αυτού να ομιλήσω και εν σκιαγραφία να περιγράψω, εξυμνών, όσῳ το επ' εμοί, την πολιτείαν και τας αρετάς του προκειμένου νεκρού.

Ἐνώπιόν μας εκτείνεται άπνους, ο πρώην ημών συνάδελφος, πρόεδρος του δημοτικού συμβουλίου, ο επί δεκαετίαν διατελέσας δήμαρχος Αιγίου, ο τοσούτον δράσας και δρών μέχρι της τελευταίας του εκπνοής· κείται άπνους και δυνάμεθα να τον κρίνωμεν, όχι πλέον με τας πολιτικάς αντιθέσεις, αλλά με την ειλικρίνειαν, ήτις δέον να χαρακτηρίζη τον ομιλούντα από του βήματος τούτου.

Ὁμολογουμένως, ίνα ανέλθη εις τόσα αξιώματα και να θεωρήται το κέντρον και ο άξων της πολιτικής του τόπου — οφείλομεν να το είπωμεν, ήτον ευφυΐα, ήτο πνεύμα, το οποίον δεν εβράδυνε να επιφανή.

Δεν έφερεν ο Διομήδης Πολυχρονιάδης, ούτε περγαμηνάς, ούτε τίτλους ονομάτων, ούτε πλούτον, αλλ' ήρχετο εκ των σπλάγχνων του λαού, φέρων την ευφυΐαν, την δραστηριότητα του πνεύματος και την αξίαν την οποίαν αυτός ο ο λαός ανεγνώρισε μετέπειτα διά της εκλογής αυτού ως Δημάρχου Αιγίου.

Γεννηθείς τῷ 1833 ο πεφιλημένος ημών συμπολίτης, τυχών δε καλλίστης παιδεύσεως και διακρινόμενος επί επιμελεία και ιδιοευφυΐα πνεύματος, ενωρίτατα επεδόθη εις το πολιτικόν στάδιον· και ιδού από του 1858 αναφαίνεται ως κύριος εν τη πολιτική του τόπου παράγων. Εισέρχεται εις το δημοτικόν συμβούλιον και μετέπειτα ως γραμματεύς του δήμου επί της δημαρχίας του χρηστού και εναρέτου Δημάρχου Ῥωμανιώλη, ακριβώς σχεδόν αυτός διευθύνων τα του δήμου, διότι τον διέκρινεν οξύνοια και ετοιμότης πνεύματος και γνώσις των δημοτικών πραγμάτων. Ἠσπάσθη την μεταπολίτευσιν, ειργάσθη, και ως ϛρατιώτης

υπηρέτει ίνα κρατηθῇ ἡ τάξις καὶ ἡ ἀσφάλεια κατὰ τὰς κρισίμους ἐκείνας ἡμέρας. Οὐχ' ἧττον ἡ ἐξιδιασμένη αὐτοῦ ἱκανότης περὶ τὰ δημοτικὰ δὲν παρωράθη, οὐδ' ὑπ' αὐτῶν τῶν ἀντιφρονούντων καὶ ἐξηκολούθει διευθύνων τὰ τοῦ δήμου μετὰ τοῦ ζήλου καὶ τῆς διακρινούσης αὐτὸν δραστηριότητος.

Ἐπεβλήθη εἰς τὸν τόπον, ἀπέκτησε δικαιώματα καὶ τὰ δικαιώματα ταῦτα, ὡς ἦν ἑπόμενον, τὰ ἀνεγνώρισεν ὁ δῆμος, ἐκλέξας αὐτὸν ὡς Δήμαρχον κατὰ τὸ 1866, ὅτε τὸ πρῶτον ἐφηρμόζετο τὸ σύστημα τῆς ἐκλογῆς διὰ σφαιριδίων τῶν πρώτων Δημάρχων ἐπὶ τῆς νέας βασιλείας. Ἐπὶ δέκα ἔτη διῴκησε τὸν τόπον ὡς Δήμαρχος τιμηθεὶς καὶ ἐκ δευτέρου διὰ τῆς ψήφου τῶν συμπολιτῶν του.

Ἂν καὶ κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην πρὸς πολλὰ εἶχε νὰ παλαίσῃ καὶ ἤρχετο μετὰ μίαν ἐπανάστασιν, ἥτις ἀφῆκε διασαλευμένην τὴν τάξιν, ἐπεκράτει δὲ τὸ ἄτακτον στοιχεῖον, ἐν τούτοις εἰργάσθη ὑπὲρ αὐτῆς καὶ πολλὰ ὑπὲρ τοῦ τόπου ἔπραξε, τὰ ὁποῖα καὶ ἀψευδὲς ἀπομένουσι μαρτύριον τῆς ἐργασίας, τῆς φιλοπονίας καὶ τῆς ἱκανότητος τοῦ Διομήδους Πολυχρονιάδου.

Ἡ κατασκευὴ τοῦ ὑδραγωγείου πρὸς διοχέτευσιν τοῦ ποσίμου ὕδατος ἐν τῇ πόλει δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς γιγάντειον ἔργον κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, διότι καίτοι τότε ὁ δῆμος εἶχε τὸ ἥμισυ τῶν ἐσόδων, ὅμως ἐδαπάνησε ὑπὲρ τὰς 160 χιλ. δραχμὰς πρὸς κατασκευὴν τοῦ ὑπάρχοντος ὑδραγωγείου *ἄνευ δανείου*. Ἐφωταγώγησε πρῶτος αὐτὸς τὴν πόλιν, ἐμόρφωσεν ὁδούς, κατεσκεύασε κράσπεδα, ἐν ἑνὶ λόγῳ ἔδωκε νέαν ζωήν, νέαν ὤθησιν πρὸς καθωραϊσμὸν τοῦ τόπου.

Ἀληθῶς ἀντεπεκρίθη εἰς τὰς προσδοκίας τῶν συνδημοτῶν του, ἀντεπεκρίθη εἰς τὰς προσδοκίας τοῦ λαοῦ, ὅστις ἐπαξίως τὸν ἀνεβίβασεν εἰς τὸ τιμητικὸν τοῦτο σημεῖον. Ὅταν ὁ λαὸς ἐκτιμᾷ, ἀναγνωρίζει, ἀνευρίσκει τὴν ἱκανότητα, ὁ λαὸς δ' οὗτος εἶναι ἄξιος τοῦ προορισμοῦ του, ἄξιος λαμπροτέρου μέλλοντος· ὁ *Δ. Πολυχρονιάδης* ἐξήσκει τοσοῦτον γόητρον, τοιαύτην δημοτικότητα, ὥστε ἅπασαι αἱ ἐπιτόπιοι μερίδες συνασπισθεῖσαι μόλις δι' ὀλίγων ψήφων κατόρθωσαν νὰ ἀφαιρέσωσι ἀπὸ τὰς χεῖράς του τὴν δημοτικὴν ἀρχὴν τῷ 1874.

Ἡ ἀποτυχία του αὕτη δὲν τὸν ἀπεθάῤῥυνε, ἀλλ' ἐξηκολούθει πολιτευόμενος μετὰ τοῦ αὐτοῦ ζήλου καὶ τῆς αὐτῆς πρὸς τοὺς δημότας του προθυμίας, εὐεργετῶν καὶ παρέχων αὐτοῖς πᾶσαν δυνατὴν προστασίαν.

Ἐπὶ δημαρχίας Σωτηρίου Μεσσηνέζη, τοῦ ἐντίμου καὶ ἀκεραίου ἐκείνου ἀνδρός, ἐξελέγη δημοτικὸς σύμβουλος, ἐξεπλήρωσε δ' εὐλαβῶς τὸ καθῆκόν του μετὰ τῆς διακρινούσης αὐτὸν μετριότητος, συμβουλεύων τὸ καλὸν καὶ τὸ ὠφέλιμον διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ τόπου.

Μὴ κατεχόμενος ὑπὸ τοῦ αἰσθήματος τῆς φιλοδοξίας ὑπηρέτει ὡς στρατιώτης καὶ διὰ τοῦτο τὸν βλέπομεν, εἴτε ὡς δημοτικὸν σύμβουλον, εἴτε ὡς πρόεδρον τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου, εἴτε ὡς δήμαρχον. Τοῦτο ἀναμφιβόλως ἦτον ἀρετὴ καὶ μετριοφροσύνη τοῦ ἀνδρός, ἀλλὰ τοιαῦται ἀρεταὶ δυστυχῶς σπανίζουσι παρ' ἡμῖν.

Ἡ πολιτικὴ αὐτοῦ μερὶς ἐπὶ τοσοῦτον ἐπεκράτησεν, ὥστε ἀπὸ τοῦ 1882 μέχρι τοῦ 1891 διηύθυνε διὰ τῶν φίλων του τὸν δῆμον καὶ τὴν ἐπαρχίαν διὰ τῆς γενικωτέρας πολιτικῆς. Ἀκριβῶς εἰπεῖν οἱ δήμαρχοι ἐξελέγοντο μεταξὺ τῶν φίλων του. Ἐπὶ δύο συνεχεῖς περιόδους ἐξελέγη πρόεδρος τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου. Συνυπηρετήσαντες ἐν τῷ δημοτικῷ συμβουλίῳ ἐξετιμήσαμεν μετὰ τῶν λοιπῶν συναδέλφων τὸν ἄνδρα διὰ τὴν εὐπροσηγορίαν καὶ τὸν μειλίχιον τρόπον μεθ' οὗ διεξήγαγε τὰς συνεδριάσεις τοῦ σώματος, ἐπέβαλλε τὸν σεβασμὸν καὶ προσείλκυε τὴν ἀγάπην πάντων ἡμῶν.

Τῷ ὄντι ὑπῆρξε προσωπικότης ἐν τῷ τόπῳ.

Τοιούτων δ' ἀπολαμβάνων συμπαθειῶν καὶ πεπροικισμένος μὲ τοιαῦτα πολιτικὰ προτερήματα, ἐδικαιοῦτο, ὑπολαμβάνομεν νὰ ἐπιδιώξῃ τὸ βουλευτικὸν ἀξίωμα· ἡ ἐπαρχία ὅμως δὲν τὸν ἐτίμησεν.

Ἠκολούθει τὴν πολιτικὴν τῆς κυβερνήσεως τοῦ κ. Τρικούπη καὶ ἔνθερμος

ὀπαδὸς αὐτῆς ἦτο. Ἐξετιμᾶτο ἰδιαζόντως παρὰ τοῦ κ. Τρικούπη διὰ τὰ σταθερὰ πρὸς αὐτὸν φρονήματά του. Ἐνῷ ἠδύνατο κατὰ τὴν 14ην 8βρίου νὰ περιβληθῇ διὰ τοῦ βουλευτικοῦ ἀξιώματος μεθιστάμενος εἰς τὴν ἀντιπολίτευσιν, ἐπροτίμησε ν' ἀποτύχῃ μᾶλλον παρὰ νὰ μεταβάλλῃ πολιτικὸν φρόνημα.

Τὰς πρὸς τὸν τόπον καὶ τὴν πολιτείαν ὑπηρεσίας αὐτοῦ ἐκτιμήσασα ἡ παροῦσα κυβέρνησις τὸν προήγαγε εἰς ἱππότην τοῦ χρυσοῦ σταυροῦ, ὀλίγον πρὸ τοῦ θανάτου του, καὶ διέταξε ἵνα ἀπονεμηθῶσιν αἱ προσήκουσαι εἰς τὸ ἀξίωμά του στρατιωτικαὶ τιμαὶ διὰ τοῦ ἀφικομένου ἐνταῦθα ἐπὶ τούτῳ στρατοῦ. Παρισταμένη δ' αὕτη διὰ τοῦ κ. Νομάρχου ἀποδίδει εἰς ἔνδειξιν ἐκτιμήσεως τὸ ὕστατον χαῖρε εἰς ἄνδρα τοιαύτας ἔχοντα πολιτικὰς ἀρετάς.

Οὐ μόνον ὑπὸ πολιτικὴν ἔποψιν διέπρεψε καὶ διεκρίθη ὁ *Δ. Πολυχρονιάδης* ἀλλὰ καὶ ὑπὸ ἐμπορικήν, διότι ἐφάνη τὰ μάλα χρήσιμος καὶ εὐεργετικώτατος εἰς τὸν τόπον.

Αἰτοῦμαι συγγνώμην, ἂν ἐπεκτείνω ἔτι πέραν τὸν σύντομον τοῦτον ἀποχαιρετισμόν μου συμπληρῶν τὴν βιογραφίαν του δι' ὀλίγων λέξεων ἐπί τε τοῦ ἐμπορικοῦ βίου καὶ οἰκογενειακοῦ.

Ἐνῷ ἐν τῇ πολιτικῇ τύρβῃ οὕτως ἀνεστρέφετο καὶ οὕτως ἔδρα, τὸ ἀνήσυχον τοῦ ἀνδρὸς πνεῦμα δὲν περιωρίζετο ἐκεῖ μόνον, ἀλλ' ἤθελε καὶ ἐν τῷ ἐμπορικῷ κόσμῳ νὰ δράσῃ, νὰ ὠφελήσῃ καὶ νὰ ἐπιβληθῇ. Τὸ κατώρθωσε διότι τὸ ἥμισυ σχεδὸν ἐμπόριον τῆς σταφίδος τῆς ἐπαρχίας τὸ διενήργει αὐτός.

Ἄς μαρτυρήσῃ ὁ κτηματίας, ἄς μαρτυρήσωσιν οἱ συνάδελφοι αὐτοῦ ἔμποροι, πόσον τιμίως συνηλάσσετο, πόσον εὐσυνειδήτως διεχειρίζετο τὴν περιουσίαν τοῦ κτηματίου καὶ ἐξεπλήρου τὴν ἐντολὴν τῶν ἐμπόρων του.

Ὡς ἔμπορον ἡ πόλις τοῦ Αἰγίου τὸν εὐγνωμονεῖ καὶ ὀφείλει εἰς αὐτὸν πολλά, διότι εἶναι ὁ μόνος τολμῶ εἰπεῖν, ὅστις ἐργαζόμενος, ἐμπορευόμενος, δὲν εἶχεν ὑπ' ὄψει μόνον τὸ ἴδιον συμφέρον, ἀλλὰ καὶ τὸ συμφέρον τοῦ συμπολίτου του, τὸ συμφέρον τῆς ἰδιαιτέρας πατρίδος, ἣν ἠγάπα καὶ ἤθελε νὰ βλέπῃ εὐδαιμονοῦσαν.

Ἀπόλλυσι σήμερον τὸ Αἴγιον, ἄριστον πολίτην, ἔγκριτον πολιτευόμενον, ἀφιλοκερδῆ καὶ ἐπιχειρηματίαν ἔμπορον.

Ὁ Διομήδης Πολυχρονιάδης περιελάμβανε τόσα πλεονεκτήματα, τόσας ἀρετάς, ὥστε δικαίως ἐτιμᾶτο καὶ ἦτο σεβαστὸς παρ' ὅλων τῶν τάξεων, τόσῳ μᾶλλον, διότι ἐρχόμενος ἄνευ περγαμηνῶν καὶ τίτλων, διὰ τῆς δράσεως καὶ τῆς εὐφυΐας του ἐδημιούργησεν ἐπίζηλον θέσιν εἴς τε τὴν πολιτικὴν καὶ τὸ ἐμπόριον.

Γενόμενος πλούσιος ἐχρησιμοποίει τὸν πλοῦτον ὠφελῶν καὶ συντρέχων τοὺς συμπολίτας του.

Ἐλεήμων· καὶ ἡ ἐλεημοσύνη αὐτοῦ ἔφθανεν ἄχρι τῆς καλύβης τοῦ πτωχοῦ. Ἀφοῦ ἡ ἰσότης δὲν δύναται νὰ ὑπάρχῃ, ἡ ἐλεημοσύνη εἶναι καθῆκον, εἶναι ὅρος ἐπιβαλλόμενος τοῖς πλουσίοις. Ὁ *Δ. Πολυχρονιάδης* ὡς οἰκογενειάρχης θὰ χρησιμεύῃ ὡς παράδειγμα διότι ἦτο καλὸς σύζυγος, φιλόστοργος πατήρ, τὴν δὲ ἀνατροφὴν τῶν τέκνων ἐθεώρει ἱερὰν ὑποχρέωσιν.

Ἡ πόλις τοῦ Αἰγίου βαρυαλγοῦσα καὶ συγκεκινημένη ἐπὶ τῷ θανάτῳ του, ἐν μεγάλει θλίψει καὶ μετὰ δακρύων συνοδεύει εἰς τὸν τάφον τὸ λείψανον ἀνδρός, τοσούτῳ ἐργασθέντος ὑπὲρ τοῦ τόπου, μετὰ σειρὰν δὲ μόχθων ἐν τῇ σταδιοδρομίᾳ τοῦ πολιτικοῦ, τοῦ ἐμπορικοῦ καὶ τοῦ οἰκογενειακοῦ βίου παραδώσαντος τὸ πνεῦμα αὐτοῦ χθὲς εἰς τὸν πλάστην του.

Ἄνευ διακρίσεως τάξεως, σὲ προπέμπει ἀοίδιμε Διομήδη, σύμπασα ἡ πόλις εἰς τὸν τάφον. Εἰς ἔνδειξιν εὐγνωμοσύνης τῆς γενναίας σου καρδίας ἔστωσαν οἱ πολυπληθεῖς στέφανοι, οἵτινες στολίζουσι τὸν νεκρόν σου.

Πρὶν ἢ δὲ καλύψῃ ἡ σκληρὰ τοῦ τάφου πλὰξ τὸ σῶμά σου, ἐπίτρεψόν μοι νὰ σὲ ἀποχαιρετίσω ὡς φίλον, νὰ σὲ ἀποχαιρετίσω πρὸ πάντων, ἐξ ὀνόματος τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου, τὸ ὁποῖον ἐνετείλατό μοι εἰς μικρὰν ἐκτίμησιν τῶν ὑπὲρ τοῦ δήμου ἐργασιῶν σου, ἵνα ῥίψω ἐπὶ τῆς σοροῦ σου τὰ ὀλίγα ταῦτα ἄνθη

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ἐνταῦθα κρίνομεν εὔλογον νὰ σημειώσωμεν ὅτι τὸ ἐν τῇ σελίδι 391 ἐκ τοῦ λευκώματος τοῦ κ. Λ. Ὀλιβιέρου σημείωμα τοῦ κ. Ἰ. Καμπούρογλου ἔχει ἀκριβῶς ὡς ἑξῆς :
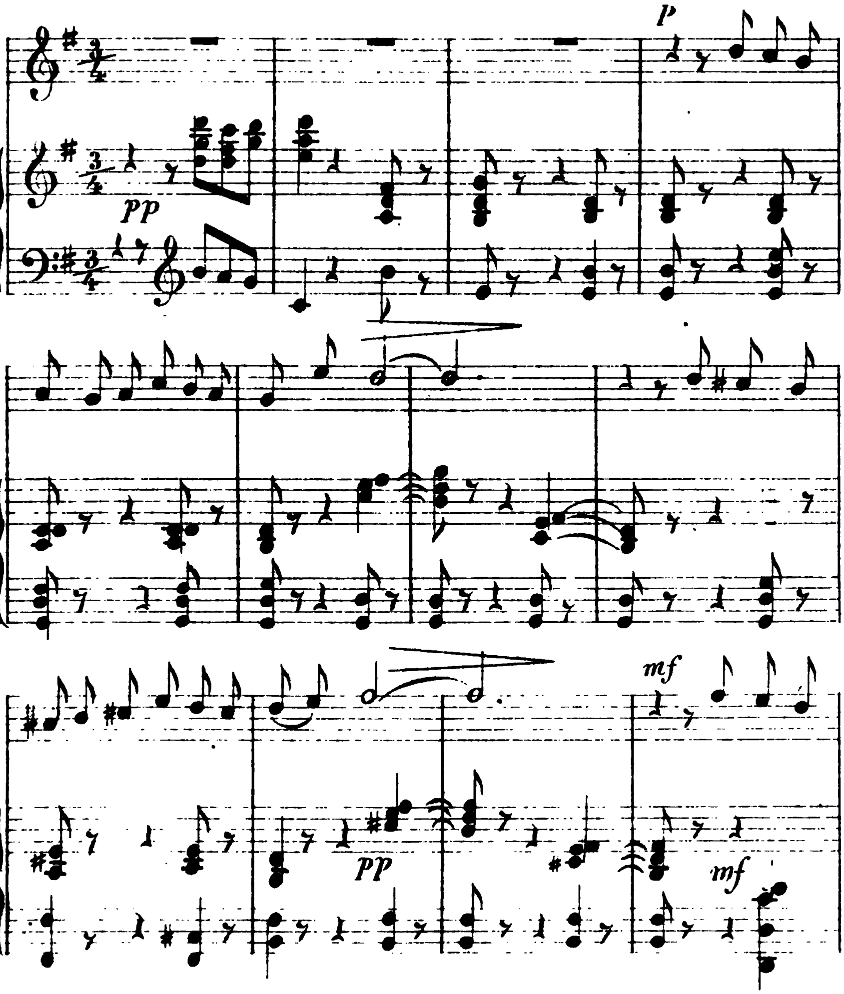
Ὅλοι μὲ τὴν πατρίδα 'στὸ στόμα ! Δι' αὐτὸ τὴν τρώγουσιν, ἂν δὲν τὴν ἔφαγαν ἀκόμη.
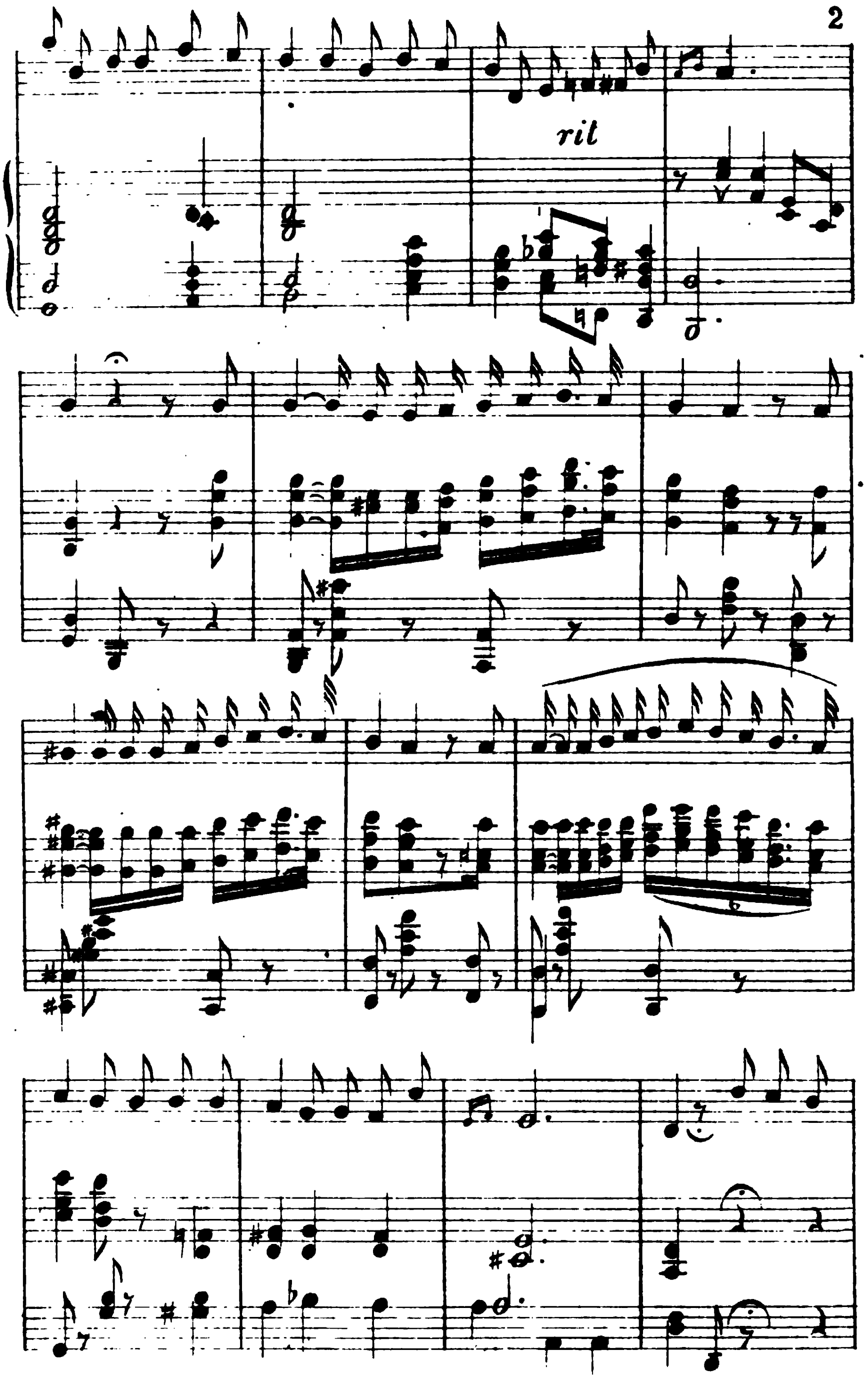
Ὁμοίως τὸ τοῦ κ. Ξ. Ψαρᾶ : *Μὴ πρόλεσχος μηδ' ἐφολκὸς ἐν λόγῳ.* Εἰς τὸ τοῦ κ. Ν. Λεβίδου Ἀντί : *Ἐκ τῶν πολιτευμάτων τὰ φιλελευθερώτερα τὰ φιλελευθερώτατα,* καὶ ἐν τῷ τοῦ κ. Κ. Παλαμᾶ τετραστίχῳ *ἐκ τῶν γονέων Σου ! ἀπ' τῶν γονέων Σου.*
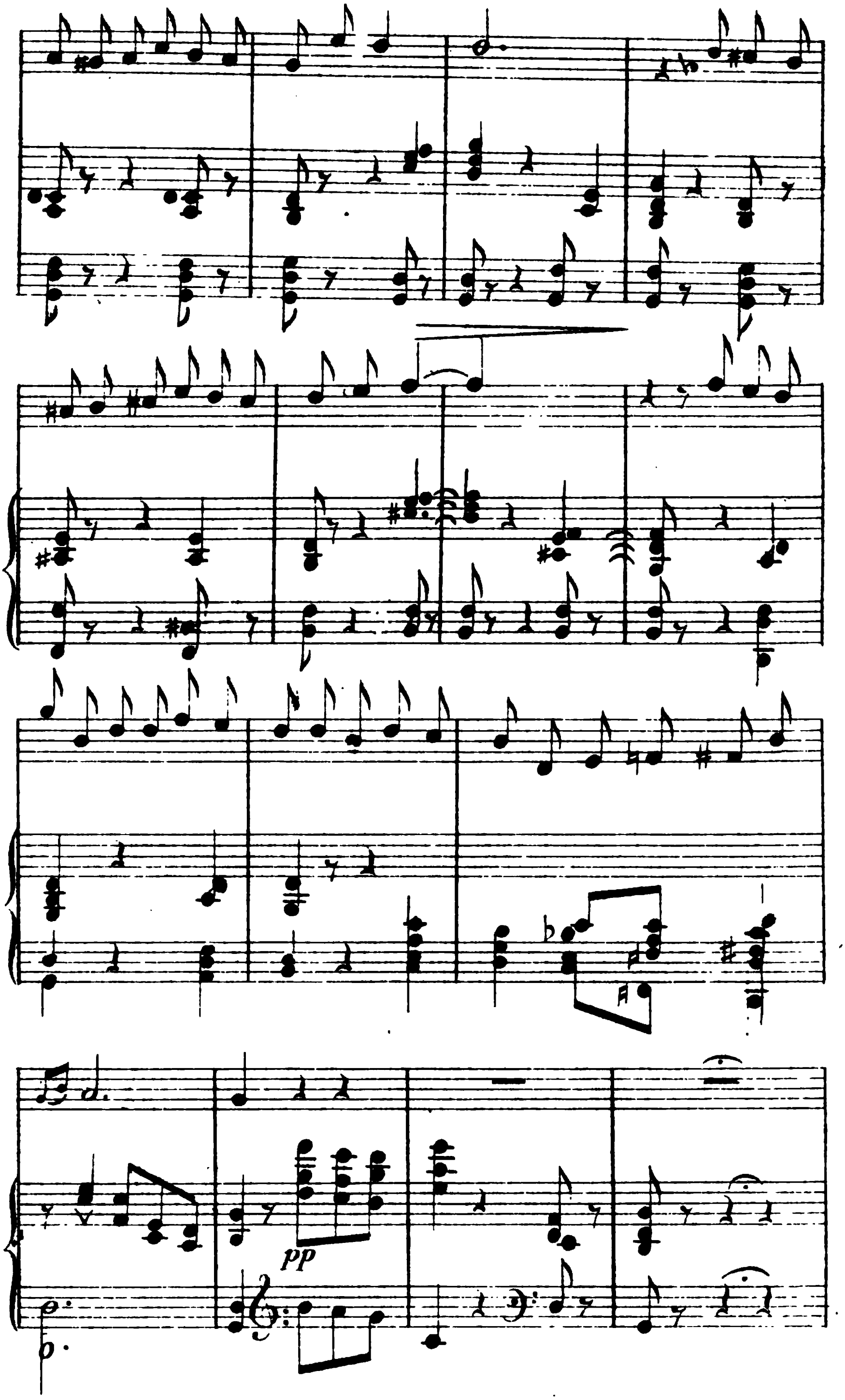
ΠΑΡΑΠΟΝΟΝ

ΜΕΛΩΔΙΑ

ΠΟΙΗΣΙΣ Δ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΟΠΟΥΛΟΥ – ΜΟΥΣΙΚΗ Α. ΣΠΙΝΕΛΛΗ

rit

pp

Ὡραία φίλη μου,
σκληρά δέν εἶσαι·
πλήν δέν λυπεῖσαι
τά δάκρυά μου!

Ἄσπλαγχνος γόησσα,
πρός τί μέ φεύγεις;
καί δέν πιστεύεις
τόν ἔρωτά μου·

Ὁπόταν πέριξ μου
τό πᾶν θά σβύσῃ,
καί θά μέ κλείσῃ
τό κρύον μνῆμα,

Ὤ! τότε ἄσπλαγχνος,
μάτην θά κράζῃς
καί θά στενάζῃς
εἰς πᾶν σου βῆμα.
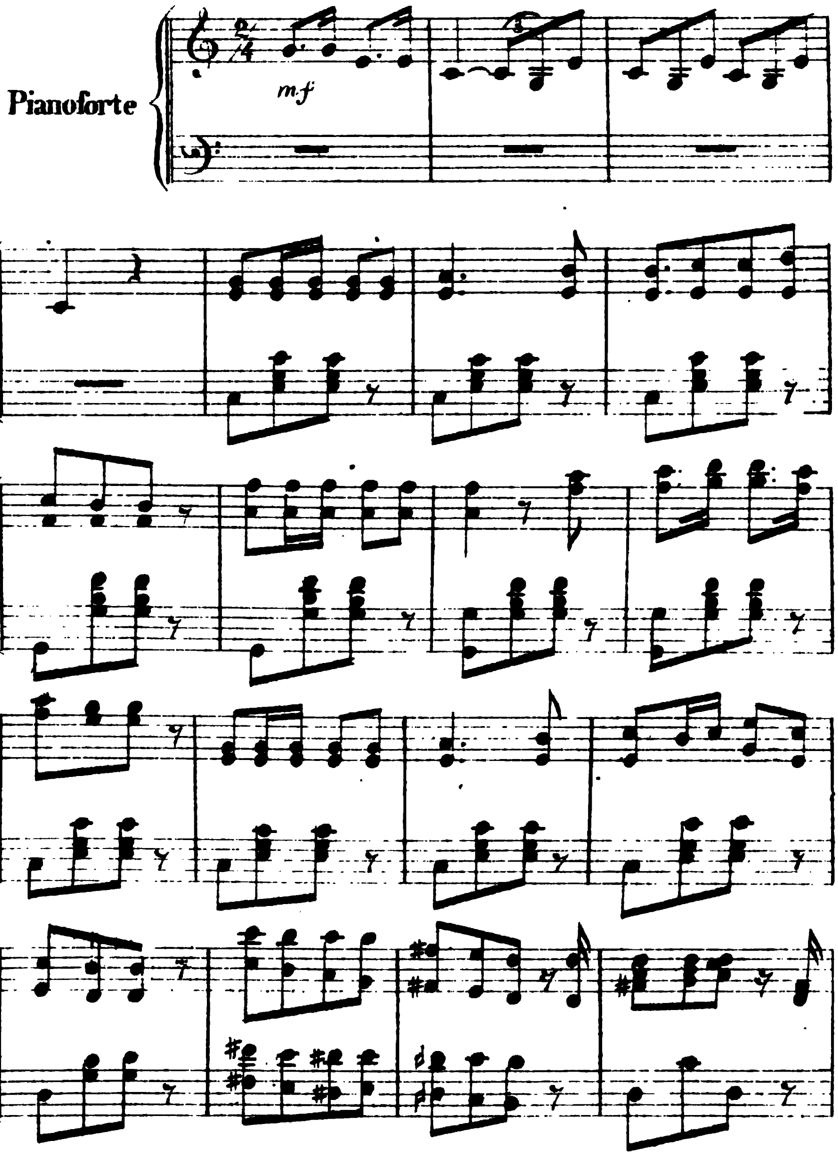
Ἄν εἰς τούς στόνους μου δέν συγκινῆσαι,
καί μοί ἀρνῆσαι τόν ἔρωτά σου,
θά ἔλθῃ ἄκαρδος στιγμή ὀδύνης,
μάτην νά χύνῃς τά δάκρυά σου.
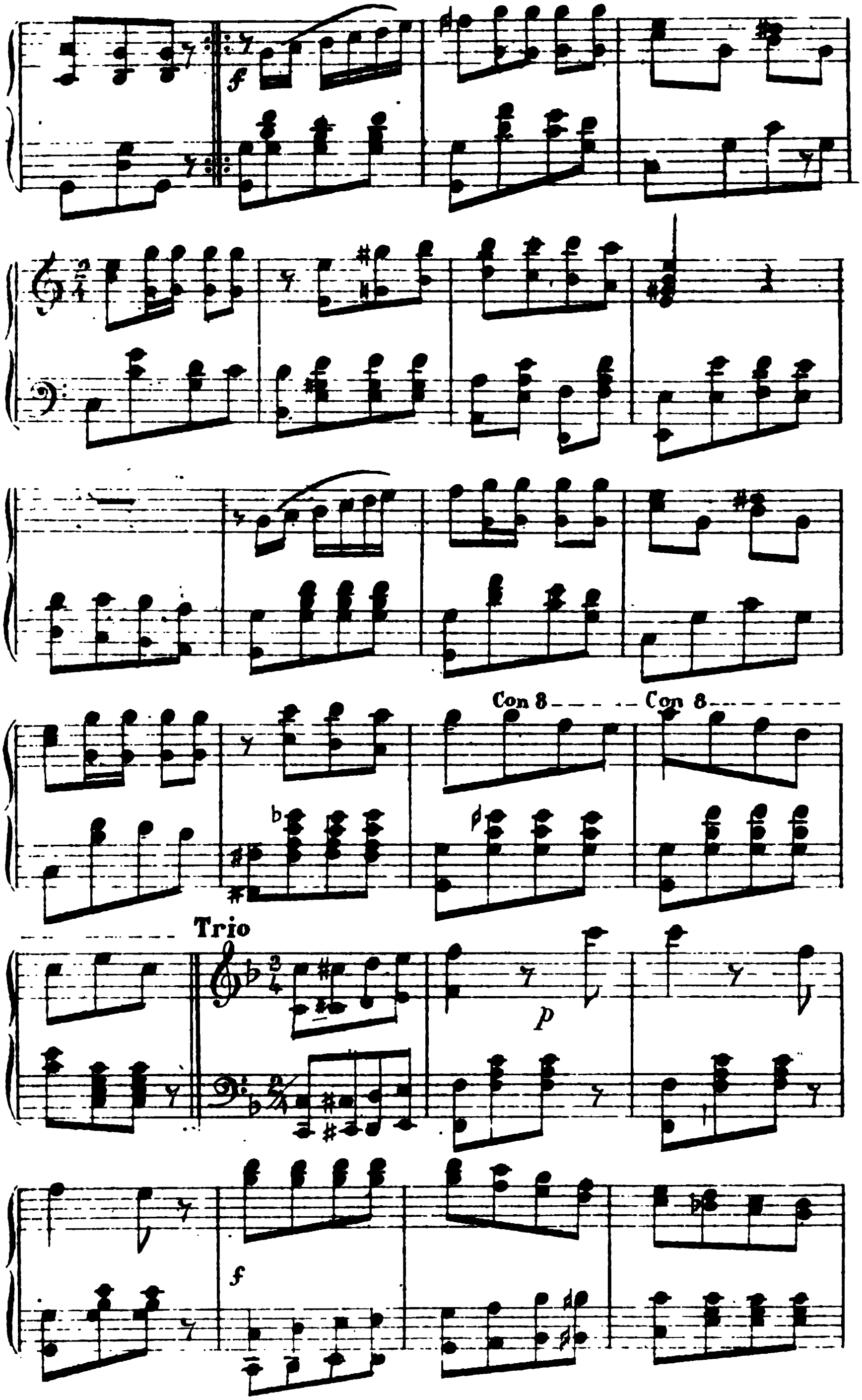
+ ΑΛ. ΚΑΤΑΚΟΥΖΗΝΟΥ.
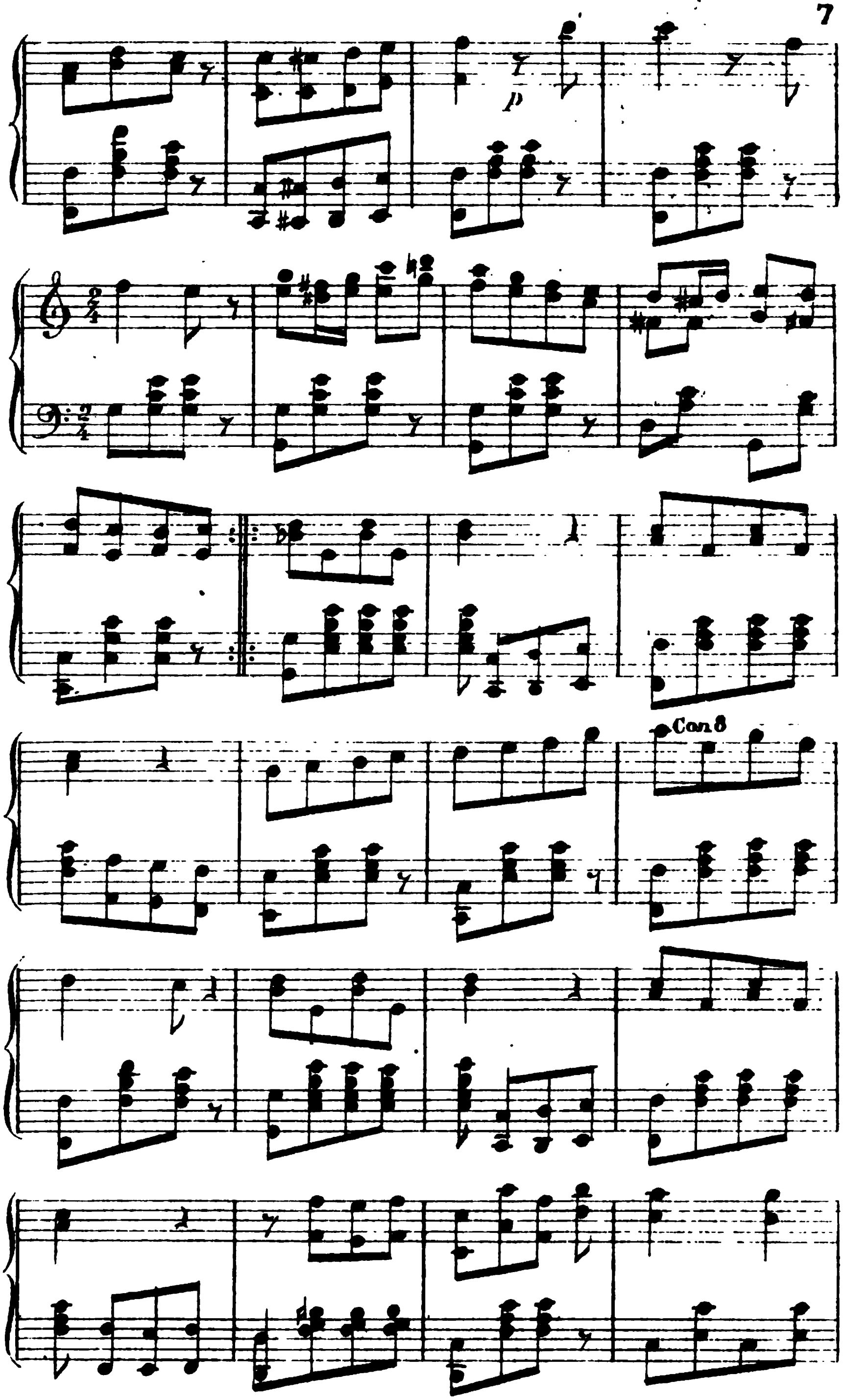
Η ΠΟΛΚΑ ΤΟΥ ΔΙΑΔΟΧΟΥ
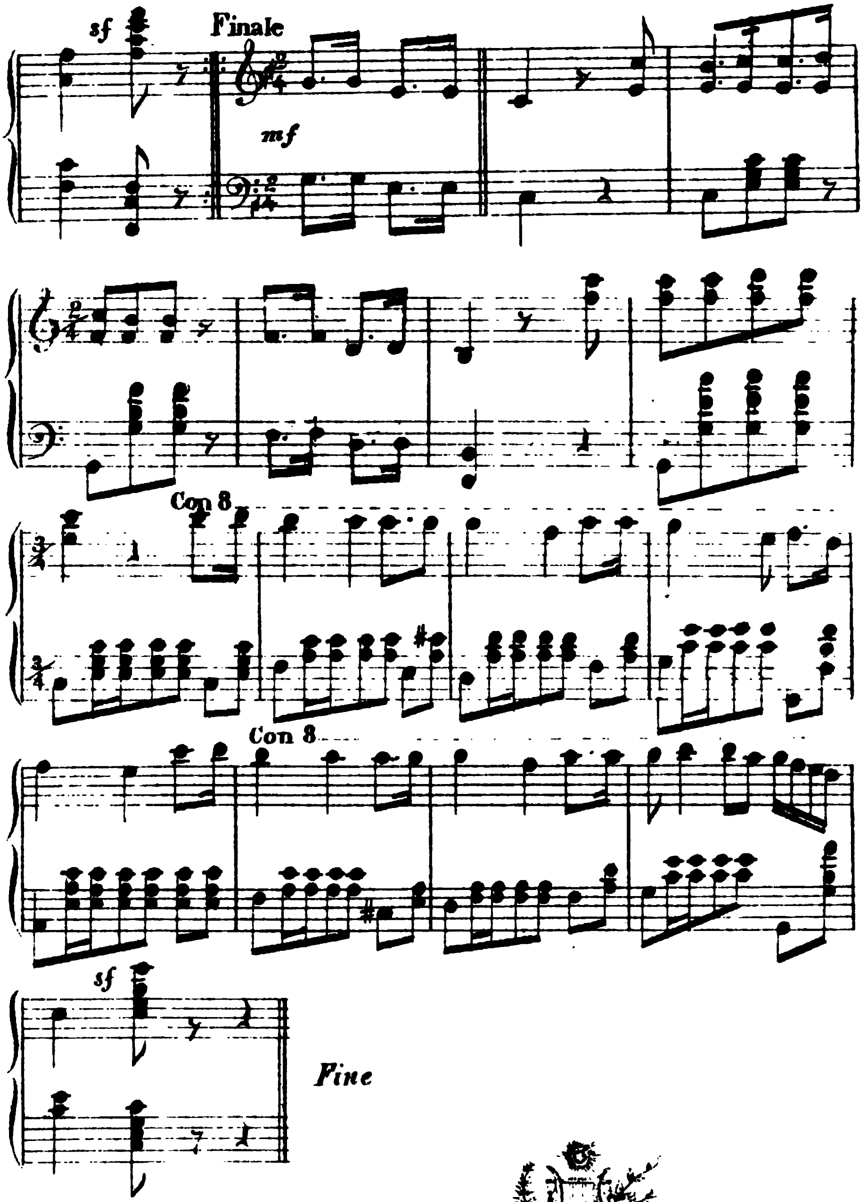
ΔΙΑ ΚΛΕΙΔΟΚΥΜΒΑΛΟΝ

Τελευταίον ὅλως ἀνέκδοτον Συνθεμάτιον

f
Con 8
Con 8
Trio
p
f

p
Con 8

sf
Finale
mf
Con 8
Con 8
sf
Fine